

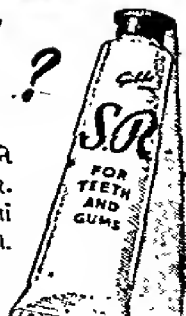
અમલ્લ દાંત !

તે તમારા દાસ્તની શોભા
ક્યાં સુધી વધારશે ?

દાંતના પાશના કોહવાટથી તમારા દાસ્તની રમણીયતાને
બલમાં મુકતા નહિ. તાજગી આપનાર એસ. આર.
ટુથપેસ્ટથી નિરંતર તમારા કીમતી દાંત સાફ કરતાં
નીરાગી પાશમાં સફેદ અને મજબૂત તે રાખશે.

* દાંતના પાશની પીડા માટે જલમ પરપડ સારવાર તરીકે
દાંતના દોષરોમાં ભળેલી સોડીઅમ ત્રીફોસ્ફેટ તેમાં છે.

એક વધુ સિમા-ચિન્હ રૂબી જ ન રહે

૧૯૪૬ માં એક વધુ
પ્રગતિ-કુચ કરી છે.

૧૯૪૬ માં
લાઈફ ડીપાર્ટમેન્ટે

૨, ૬ ૫, ૦૦, ૦૦૦

એ કરોડ પાંચઠી લાખનું
નવું કામકાજ લખી પોતાની
લોકપ્રિયતા આગિત કરી છે

રૂબી જ ન રહે ઇન્સ્યુ. કું. લી.

હિંદ આર્થિક કલકત્તા

ચેરમેન
શ્રી. બી. એમ. ખીરલા

ઈલ્લી, આગ, દરીઆઈ, મોટર, અકસ્માત, ચોરી, છુદાઈ,
કામચોરોના બદલાના વિમાન કામકાજ લખવામાં આવે છે.

અમદાવાદ શાખા
જયતીલાલ શ્રી. શાહ
આય મેનેજર (જનરલ)
બાદ કારજ અમદાવાદ
ટેલીફોન નં ૨૦૪૦
ટેલીગ્રામ્સ POLICY

મેસર્સ પી ચલ્લાલ એન્ડ કું.
ઈન્ડીપેન્ડન્ટ એજન્ટ
લાઈફ ડીપાર્ટમેન્ટ
નાતાવવાળા બિલ્ડિંગ આર રસ્તા
અમદાવાદ

શ્રી. બી. કે. સેતલવાડ
જનરલ મેનેજર
ઇનચાર્જ બોમ્બે ડીવીઝન
ઈમ્પીરિયલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા
ફોર્ટ બુલ્ડઈ
ટેલીફોન નં
૨૦૫૩૦ ૩૧૮૨૬
ટેલીગ્રામ્સ
RUBINSURE

શ્રી. કુંલાલાઈ ઝવેરલાઈ પટેલ
બોમ્બે ખંડશી સામે નડીઆદ
ઈન્ડિપેન્ડન્ટ એજન્ટ રીઝર્વ (વાઈડ)
ખેડા અલ્લા અને ખલાસ રેલે

મે એમ જી પટેલ એન્ડ કું.
રેપ્રેસેન્ટેટિવ એજન્ટ
ન્યુબેરિ બાગ સામે
વડોદરા

વડોદરા શાખા
શ્રી. કે. ટી. પટેલ
રાવપુરા વડોદરા

સુરત શાખા
શ્રી. બી. એમ. રેશમવાળા
કલ્પીક સુરત

The diagram illustrates a continuous flow apparatus. A series of test tubes are arranged in a line, connected by a tube. Arrows indicate the flow of reactants into the tubes and the progression of the reaction from left to right. This setup allows for the study of chemical reactions under continuous flow conditions.

—

(ବିଜ୍ଞାନୀ ୧୫୪୭) ୩୩

તું બેઠો દેવા તો

તું બેઠો દેવા તો અમને લેવામાં શી હાલુ ?
તું બેઠો ગાવા તો આતુર તત્પર આ અમ કાન,
માધવ ! તું બેઠો દેવા તો અમને લેવામાં શી હાલુ ?

કંઈ અદ્ભુત જ્યોત ગગનની,
આ ભૂતલના કંઈ ખગની,
કંઈ શુભ પ્રજ્વળતી લગની,
અમ ગોરસમાં તવ રસના બે હોય કહીક પ્રપાત,
તારો રાસ ચળે રળિયાત. — માધવ

આ જમનાના જળધારે,
આ વૃંદાવનની વારે,
શું નિમિત્ત હશે લલાટે,
અમ ચરણોનું તવ ચરણોમાં રચતો તું નિર્વાણ,
તારી મધુર અધરની આણુ — માધવ
સુન્દરમ

તું ભાઈ મારા

• ગિત્ર •

ન અન્યના સુખ તણી અસૂચા,
સ્વસુખનો ના છલકાટ અંતરે,
ન અન્યના દુઃખ તણી વિડંબના
સ્વદુઃખનો ના ડર લેશ ભીતરે.

ના જીતનો ગર્વ હરંત નમ્રતા,
દે હારને સ્થિત તણી વધાઈ,
ને દેષ ને ઝેર તણા ય જંગમાં
જીતી જશે પ્રેમ તણી મજાઈ.

• તું ભાઈ મારા ! મન મોહુંગ ખજે,
ને વિશ્વનાં ઝેર બધાં પચાવજે, •
તું સત્યને પંથ ધર્યે જશે સદા, •
બધાયનો રાજાજીહાર રામ છે.

ગનાતાન

રાવતી કાઠનાં નાગરિકો માટેનું આજનું અગ્રણી માસિક
(ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૭)

ઉતુંગના યાત્રીને

• પસંદતિલકા •

ઉતુંગ જે સિંચરની શિવ શાશ્વતીએ
સોદાત ભોમ પર પાવક પાવ માટી,
યાત્રી દિગ્ગત ભરતી નવ દષ્ટિ પામી
આત્મા તણી અગિતતા નિઃશ્ચીંચનાયે;
ને દેવની ઘનિય ક્રાંતિ ધરી અનેડી
અવંતીકના સુખનાદાય — તમ તારા —
તોડે પ્રમારિત કરી કર, અજ્ઞલીંગા
એની અનત વિલુને પ્રજ્ઞામી મમરે
માટી સુખમય તણી સુખ વાવભાવે
પીએ સુધારમ સુધારક-ચંદ્રિકાનો;
કાળાધકાર દરેતા પગવારગા જ
પાને પ્રમાદ દ્રુતિ દેવતમ્ પ્રમાતી,
તે તું મૂંગ જ સુલલ્ય યનાનનારા
યાત્રી ' પગે પગ પડે તવ વેગ વારો !
મુરકેવ માર્ગ પર વિદ્યા વિભેગનાં
અદ્વાતમનુ સ્થિત મુખે તવ દો મટેલુ '
ને ભક્તિ ભવ્ય તણી ઊર્મિવત્તા વધારી
મજા તણી મદદ માન હો જગદેશ !
સોપાન ગાનમય આત્મા અબ્ધીમ્ તારો
આરોહણે સુર કોરો સિંચરો રૂપદાના
પૂજાલાલ

શેષ દાને

દે* મારા દેશ ! જ્યારે દે આદેશ !
કોઈ મદાવજને દાણે,
રહે અટકુ સદને આને:
કોઈ સ્થિત જાને, કોઈ ધૂત જાને
જટી એક થવા મદામને:
કોઈ ધાન્ય જાને, કોઈ પૂષ જાને,
તદ્વંથ થવા મોખાને. દે •
કોઈ પૂષ વદે, કોઈ અગ્નિ વદે,
કોઈ જ્યોત જાને મદાદાને,
સુરે જગીજગી અક જાને તપરે
એકુ દો શેષ-દાને ! દે •
બ્યભિ મદા છે, દેશ મદા છે,
છે મદા ધાન્યવ્યભિ,
એવી મદા કે સત્યની અંધારિ
ચડે એ ન પુષ્ટાટી ! દે •
રવિગાલ ઘાયા

રવિ ભે

• રવિ જે-પૂર્વે અને પ્રતિયોની
ફિલિટ રક્ત-ભૂતી વગે વધ
વદની ઇવનની તરંગિની !
અવરસ રાજા

હિંમત

૨૫

માસિક મનન

કેપડ

રતિલાલ મોહનલાલ ત્રિવેદી

દુશ્મનું સાચું સ્વરૂપ 'ગ' વચ્ચે ગાઈ'માં રહેલું છે, એ મન્ય જનતાના વિવિધ ગદ્યાંગમાં અનુપરેક્યું બનવદ્-બીનામાં જ્ઞાન, ભક્તિ તે કરીને સંગ્રહ્ય કરીને તેમાં વચ્ચેથી માર્ગ સર્જીને તેમાં જોડાઈ જાય છે. આમ નિરાકર્યુ મરવામાં આવ્યું છે ગોતમ છુદ્ધે 'ગ' વચ્ચે પતિ'માં અર્થાત્ તપ અને ભોગ વચ્ચેના ગ' વચ્ચે અર્થકર છે એના કુપરેશ આવે છે, જીનમાં કોન્યુગિયમ 'સુ' સુદ્ધિ-ગ' વચ્ચેના ગદ્યાંગ સુવનુ પ્રતિષાદન કર્યું છે, અને શીસમાં દ્વિરિગદ્યે એ છેડાથી વચ્ચેનું ગ' વચ્ચે 'કોતુ રાદ્ધિ'નું લક્ષણ પ્રદર્શન છે તાનુસાર હિંમતના ગદ્યાંગ ગુણ આ કાય રતા અને ઉતાવળાપણું, આ એ વચ્ચેનો ગ' વચ્ચેના ગ' છે 'પર રંગમાં આ આપ આપામો નામે' ના મરવરી કૃતિ છે તેમ જ વચ્ચે વિચારે 'ચ' હોગ કરીને પડે' આમાં વતાવનાપણું રહેલું છે પરતુ ગદ્યાંગ વિ-લિશામની નીચેની આગર પાંચમાં હિંમતનું લક્ષ્ય રંગમાં સમાયેલું છે—

વિરાગદેવોતેતિ લક્ષ્યમ્
વચાન્યેતામિ ત્વ ઇવ ધીરા

(મનોવિહારના મરવો હોય છતાં એનું મન વિમરને વગ ન થાય તે જ ધીર છે) સવાત્ર સુન્દર અસિનવયોવના નિરરશાન્યા પા-વંતીની મેવાનો નિત્ય સ્ત્રીકાર કરતા છતાં 'આત્મેશ્વર' અન્ન હિંમતવ જવા અચ્ચ રહ્યા અને મનોવૃત્તિના તેઓની વેગને પ રાન્ત કરી અંધના ન જ ગમીની ધીરતા તીર નર્મદે પણુ મીન્ન જ કહ્યું છે કે

રાજ તો ધીરાનુ પીરાનું
નહિ કતાવના, પાવનનું

એક અર્થે 'વિદ્વાન રહે છે કે નેગ સ્ત્રી-આ' અર્થે નગ ગણ 'ગી' છે તેમજ કથોગા 'હિંમત' છે અર્થાત્ સ્ત્રીનું સ્ત્રીત્વ એની પવિ-ત્રતાને લીધે, આન-ચાનિધતાને લીધે છે, અને પુરુષનું પુરુષત્વ એની હિંમતને લીધે છે એકે સ્ત્રીને હિંમતની તેમજ પુરુષને શીલની નરર પણુ છે ન

હિંમતના એ પ્રકાર છે: સારીરિક અને આધિક બેદન મનુષ્યમાં પૂર્વોક્ત અને પ્રકારના મુદાગદાય તે તે બેદન પ્રકારે માત્ર સારીરિક દિગત મુશ્કેલી પોષક છે. મુદર બજની માથે થયેલી વાર આમુગીકૃતિમાં એટલેવી દોષ છે રાવણમાં, રાગના અન્ન મેન્ન સામે મજાની હિંમત હતી અને દાસ્યુ યુદ્ધમાં કમપિ પાણી પાની મરે એવો બન હતે; પરતુ સીતાના સોન્નૈયા મોદ સામે થતાનુ આગર અન્નસાધ્ય નહોતું, તેથી પરિણામે બેદન વિનાસ થયો વળી સિંહર, સીત્ર અને નેપોનિયન, દુર્ગાધન, મિથુ પાર અને નરાસખની ગુણના પાનુ સારીરિક હિંમતવાળા ગદ્યારથીઆમાં જ મરી રામવ આધિક હિંમત એ આ રામબજની પા ધન છે અધ્યાત્મબજ દેવી મપતને કતેને ન મુશ્કેલી એ અર બજ નથી, પરતુ ના-રતાનુ બજ એ જ અર બજ છે. આધિક હિંમત ની જાતરથી રામજ થયેલા પ્રદ-લાદે પિતાના આ જ્ઞાના આદર નિશાદર કરી પ્રજ્ઞતા નામનુ રતન કરતા ધમધમતા રેશને બાથ બીડી મોડે બજ સાથ અંધા છે કે:

પ્રથમ સન યુદ્ધમાં પ્રદલાદને પીડિયો,
બાડિયો રણ તે લોક તાતો;
ધીર નવ ધરકિયા, ભયથી નવ ભડકિયો,
મરકિયા શેષ ત્રેયાકવ બ્તો

આત્માના આ અમેષ રાક્ષસને શ્રીમ નાદે-રશિરેષ્ઠેને અન્નલાભી રૂપે નાનુ પાવિત્રી જેરના પથોલા પીએ, અને તારુણ્યાર હંચુએ કુસારીદણુ કરું. વળી, આપણા સમાજમાં જ પ્રકટેલી પ્રજ્ઞનીમહાન વિમુક્તિના અન્નલાભ બજને વર્તમાન જનત આશ્ચર્યકરિત નયને નિહાળી રહુ છે અને તેના પદમયપાક શેષી રહુ છે આધિક હિંમતનું સચાટરશન નીચે-ની મુપ્રસિદ્ધ પંક્તિઆમાં મુદર રીતે થયું છે:

‘દરિનો મારગ’ છે શારનો,
નહિ કાયરનું કામ નોને

કાયરતા એ મત્ત છે, આગઈ એ જ ક

વન છે, ‘નાયમામાં મલ્લીને નરવ’ એ કા-નિષ્ઠનુ વચન કાયરગતુધને સખત કપાલ્ય છે ‘મીમ્મ’ મુલ્ય પદેવા થયેલીવાર મરે છે, પુણુ દીરનો એક વાર ન મરે છે’ એનું ગદ્યા-કવિ રોપસથીશરનું વચન છે પ્રથ્થ હિંમત-વાનને સહાયતા આપે છે એ આશરો સત્ય છે.

શુદ્ધ, રામજ, સમાજ, ધર્મ હીલાદિ છે. વનના પ્રત્યેક કેવળા હિંમતની નરરે કે હિંમતથી જ પશકાશાણી નિલેયતા પ્રાપ્ત થાય છે અને ‘અભય’ એ નર દેવી સપતમાને પ્રથમ મુલ્ય છે હિંમતવાળા માણસ પરિ-પાણે નિગાર, વિનેક ને સયમજાતિપૂર્વક કેપુ પણુ કાર્યમાં પમરુ ભરે છે પરંતુ એકવાર ક્યંતો નિર્ભય કર્તા પણ તેને પ્રાણના ભોજ પણુ પાર કોલરમાં પ્રવલ્ન કરી છૂટે છે તેનો નિયતિ આવી છે:

‘કે પહેલુ જ મનમાં નેવકી છે
કે હોઈ હોઈ હોઈ નેવકી છે
કે ને થકી છે તે કટક થઈ પકીયા

મહામારતકાર ધીર-તીરનો ગદ્યાન આ-દર્શ પોતાના પ્રથમ આલેખ્ય છે યુધિષ્ઠિ અત્યંત જ્ઞાન છે, લીમ થયેલીવાર અતિ રુદ્ધ છે; પરંતુ એ બંને વચ્ચે ધીર અન્નનું મ્યાન છે એમ નિયમ પ્રસંગે યુધિષ્ઠિર નેવા સત્યનિધિ પુરુષ અર્થસત્ય અથવા અમત્ય થયે; પણ અન્નનો તે સમયા વિમરથી અલિષ જ રહ્યા આ જ અરી ધીરતા, આ જ અર મનુષ્યતા

કસ્તુરબા બાંધી

પતિની જીવનજ્યોતમાં પોતાની
જીવનજ્યોતને મગધી દેનારી
ભારતવર્ષની અનાતન નારીનું પ્રતીક
સીટ મનાસરી ૧૯૮૫ની ૪૭

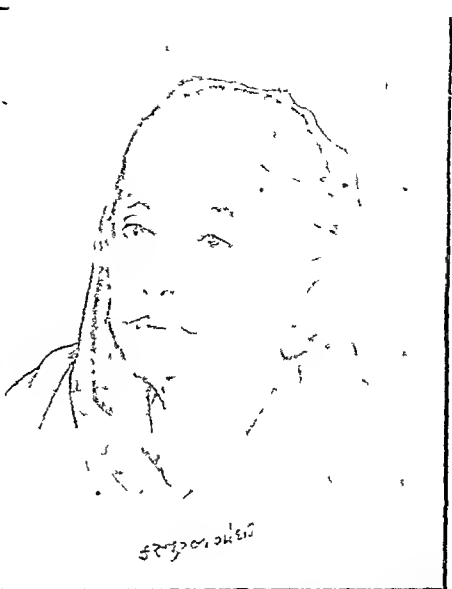
કા ડિયાબાઈમાં પોરબંદરમાં મને
૧૯૬૦ના ૨ પ્રિલમાં જોમનો જન્મ
થયો. માધીજી દરેક એ વ્યક્તિ છ મહિને મોટા
જોમના પિતાનું નામ મોકુલદાસ મનજી હતું
અને માતાનું નામ મળ્દર તેમજ નણ્ણભાઈને એ
જાહેનો મળી ૬૫ થાય ભાડુ હતો તમામી એક
જાહેને ને મોકભાઈ નાનામળ્ણમાં જ મુજરી ગયા
ને મોટા ભાઈ મુજબન વયે આજ્યા મથા જે જન્મ
માનામાં, ને તેમાં જે મહિયાવાટમાં, મધીઓને
કોઈ જાણીયત નહિ જાહેસે નાનપણમાં ૨૧ સાવ
નિઃશ્વર રહેવા હતા, પણ મરકામની જોમને સારી
તાશીમ મળી હતી વળી પિતાના સંમધરી વૈષ્ણવ
કુળના કેટલાક કમમ મુજો જોમને વારસામાં
મળ્યા હતા

જોમના પિતાશ્રી પોરબંદરમાં ને મારી હતા
જોમનો આર્થિક ગિયત સામાન્ય હતો પોરબંદર
રાજ્યનું પ્રધાનપુત્ર કરતા માધી કુટુંબ સાથે તે-
મને સારી સખત હતો, અહીં તેમણે પોતાની
પુત્રીની સાત વર્ષની કમર સારા છ વર્ષના મા સીજ
સાથે સગાઈ કરી, અને ૧૩ વર્ષની વયે તેમના જન્મે થયા
બાલ્યાવસ્થામાં જ મગના મુકુલદાસજોમને આજર થયા ૬૧
બાળ કમરના પતિપત્નીના સંસારનું ને નાશામીયારી ગમતા ૧૭
વર્ષનું માધીજીને જાદુ જ ગાર્થિક શબ્દોમાં આપ્યું છે

૧૯૮૮માં માધીજી વિધાયત ગયા તે પહેલાં ૨૬ બાળમ અવ-
તરેલું તે એ કે માર નિવસમાં જ મરી મજીજી ત્યાર પછી દરિનાવ
ભાઈનો જન્મ થયો તે વખતે ૨૫ની કમર ૬ મળીએ વર્ષની
હતી માધીજી વિધાયતમાં હતા ત્યારે તેમના માતૃશ્રી, ૨ મે જાના
મરણ મુજરી નવા જોશામી દ્વારકા સ્થાને પૂનામાં રહેતા ૨૪એ તેમના
બાળકોને નવકોવવા વાવકાવવા તથા સાગવવાનું બધું જ કામ
નીજી પાલી બા કયે જતા રહેડું તે માધીજી બાના જ દાયમાં હતું

માધીજી વિનાયતથી બેરિંદર થા પાઝા નાળ્યા ભવ જોમની
બેરિંદરથી હંકુરતામાં ના ચાલી ૨ ૨ વય માટે ૨૫ ૧ ૨૨ મસ
વધને આર્થિક જવાનું થયું પણ એ તો ત્યાં ૨૪એ જાહેસે નણ્ણ વર્ષ
રહી મથા એ વર્ષે પણ્ણ બાના રામજોમમાં જ ત્યાર ૧૯૭૬ની
સાવમાં માધીજી છ માસને માંડ કુટુંબને લેવા માટે દેશમાં આવ્યા, ૧
પણ માંડ અઢરે છ માસ પૂરા કયે તે પહેલાં જન્મકરી પાળા કમરને
અંકિષારી તાર આળ્યા, ૨૪એ જા, જે દીશને પોતાના નવ નિય

૩૧ (ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૭)

કસ્તુરબા બાંધી

મોર પાનીવાવ પામી વતોર

જોમની ૨ મે શો વજ પાનીજી આર્થિક જન્મ ૬ ૨૬માં
દેખિજી ૨૬ મે મા માધીજીના જીવને પહેલે મેમાં માળ્યા અને
૬ ૧૯૭૬માં ના તમાજ જીવનમાં કાનિતમાં પરિવર્તન મળ્યું ૬
વનના પરિવર્તન માંડો તેમને આમદ કમના નીમ અને કમ
હતો કે તેમની મોજે નમજી ત વખત મુજે વ હતું મામળેજીએ ૧૬
વાર મગન વિનામમાં હતા સખ જ મળ્ણ કે તુબાર નીસિય છે
૨૬ તરકરી તારા પ્રેમ અને મીજી તરની તારા આમદ ૨૧ નાવા
જોરથી બીજી ૬ ૧૨ અસર ૨૦ ૬ ૨૦ ૨૦ જોમમાં તારી ૬ ૨૦ પ્રગાણી
વર્તવાને ને તને રાજી મરવાન તા ૬ મર માધીજીના આવા નિસિય
પ્રેમમાં અને જીવન પરિવર્તનની કમદ તીવ્રતામાં મા મી રીતે નબધ
હોરે માધીજીના જીવનનો પ્રવાહ ત્યાજ, વેસાએ ને સમ્યાસ તર-
કોરથી વલે જતો હતો તેને જાનુકેય અને દેશ માળ્યા બાઝા વધવા
લીધા છે, તેમાં કોરી અતરસાવ મરી ના મમ, અને તેમ છતાં મથા
નમ્યા જરેર પડે ત્યાં ત્યાં ગમે સુખના પોી માળ પામીને, મનિવજ
પ્રતિધાર ૨૫ ૬૬ અતમથા વિજા મરીને પ્રવાહને પ્રતિકેષ અમમ
અનિષદ દિશામાં જતા રામ્યા છે ને દેશોશાયા વ કિમાંમાં રાખ્યા ૩
માધીજીના સંવામદ ૧૧ મક પા હતા ૬ ૧ ૬ ૧૧ જીવ જાના ત
પ્રગમ માધીજીના પાતાની મામકમાંમાં નીજી મુજબ આજે ૧૬

... તમારું પાણી વાર વાર મહેતાઓ મારી સાથે રહવા. તેમને હું કુટુંબીજન ગણતો. ધરની બામણી પશ્ચિમ ધાટીની હતી તેમણે કેટલીએમાં બાજ નથી હોતા. તેથી દરેક કેટલીમાં પેશાબને સાચું બામ વાસણુ બાજ ઉપે. તે કપાડવાનું કામ અમારું પૂણીપણિયાથીનું હતું એક પથમ કુળમાં જન્મેલા મહેતા નવા હતા તેમનું વાસણુ આગરે જ કપાડાનું બેઠકે. બીજે તે કપટુભાઈ કપાડીની, પણ આ તેને મન હદ આવી અમારી વચ્ચે હલેગ થયા. હું કપાડું એ તેને ન પાલવે, ન તેને પોતાને કપાડવું બારે થઈ પડે” જેમે જોલ જમિ સારે જમા: “આ કંઠાસ મારા ધરમાં નહિ ચાલે.”

“ત્યારે તમારું ધર તમારી પાસે રાખો, હું ચાલી.”
હું એ શેરક અળખાને પકડીને દરવાજા લગી ખેંચી ગયા. દરવાજા ખરેખે કપાડાઓ આખમાંથી મગાજવાના થઈ રહ્યા હતાં અને કપટુભાઈ બોલી, “તમને તો હાથ નથી, મને છે. હવે જવાઓ ને બાજુ બાજુ હશે કાઢીને તો બેગમાંથી એક નહિ રોગીએ” “મં મેં” તો સાથ રાખ્યું પણ મરમયા ખરે. દરવાજા બંધ થયાં અમારી વચ્ચે હલિયા તો પુરુષ થયા છે, પણ પશ્ચિમી દમ્ભેમાં કુરાજ અણુ છે. પત્નીએ પોતાની અણુજન સદનથી સિતી છત મેળવી છે.”
માનીછની સાથે તેમના કેટલાક પ્રતોમાં અત્યાચારો ને હંધા-પૂર્વક અંગે કેટલાક પ્રતોમાં સાર્વભાવ દમ્ભે “તથા આવાસપૂર્વક પણ પાછળથી સમજી જઈને, એમ બા ચાલવા ને અગરિમદની બાળતમા બાને ઠીકઠી પ્રયત્ન કરવા પડ્યાં છે. તેને પહેલાં પ્રસંગ વાળીછની આરંભકામતથી અમના જ બાપમાં બેઠકાએ

“જોમરે મુજના કામગામી છજ થયા પછી એ સાચીએ આમજ હણિખ આદિકામી મુજ થવાની ગામળી કરી રાખે થેયરી. આ વેળા નાતાલના દિવસોએ મને પ્રેમામૃતથી નવકાવી મુક્યા કે-કેમણેથી માનખરે ને કીમીને બેઠા આવી બેઠામાં ચોનાગામીની ને કીમીની થપટુજા પણ હતી. આમાં એક પચાસ તીનીનો દાર કપટુભાઈને સાચું હતો. પરતુ એને મણેલી વરતુ પણ મારી સેવાને એક હતી. મેણે એને મેળવી તારવી ને રાખ્યું. તે સારી એ બાપસાની નેમ લગીને જાણી સંકડાની બેઠા જતી કરવી એ બારે પડતુ હશે: રાખવી એ વધારે બારે વાજતુ હતું “મારાથી આ વરતુ ન જ રખાય” એવા નિર્ણય પર આવેલા બાળકો તો સમજ્યાં પણ કપટુભાઈને સમજવવાનું કામ હાથમાં કરતા વચન નીચડ્યું “તમારે બંધે અપ ન હોમ, તમારા કાલોમાં બંધ ન હોમ, બંધે મને પહેરવા નહો, પણ મારી વહુએનું મુંજ એમને તો અપ આવશે ને ને કોણ-બંધે છે કાલે મું મશે નું” પણ ધરેણુ મારે પાછાં આપવાં જ દતા સંતે મણી વતેતોમાં હું નેવતેથી સંમતિ લઈ રાખ્યા.

હિંદુ ધર્મના સમ્માર બાગા કેટલા જોડા બેઠલા હતા એનો આ અંક પ્રસંગ માધીછની આતાકામાંથી જ લીધે છે:
“કપટુભાઈને વારંવાર રક્ષાપણ (ચોટીયા) થવા કરેના. એક દાખર વિને રક્ષાક્રિયા કરવાની બદામણુ હતી. દાખરે રક્ષાક્રિયા બિના રક્ષાક્રિયા કરી. ક્રિયા થખતે દરદ ખૂબ થતુ હતુ, પણ ને ધીરજથી કપટુભાઈએ તે સદન કર્યું તેથી હું તો આદર્શચક્રિત થયા. ક્રિયા નિર્મિત્તે પડી થઈ. પણ પછી કપટુભાઈનું સંદરી પ્રહવ વળતું ન હતુ. દાખરે મને ટેલિફોન થયો: “વગારા પત્નીને હું મારીને મેરેવો આપવાની જરૂર નેહિડું” જે જવાબ આપ્યો: “મારાથી એ રત નહિ અપાય. પણ કપટુભાઈ સ્વતંત્ર છે. તેને પૂછવા નેવી રિશતિ હોય તો પૂછો, ને તે સેવા મારે ને સેવાસક આપો.”
“દરદીને આવી બાળતો પૂછવાની હું ના પાડું તું તમારી પત્નીને

મારે રેર રહેવા દેશો ત્યા લની હું તેને ને કાંઈ આપડું હતુ ને આ-પીજા. એ એમ ન કરતું હોય તો તમે તમારી પત્નીને લઈ જાઓ.”
હું કપટુભાઈ પાસે ગયા. તે બહુ અશાન હતી તેને કાંઈ પણ પૂછતું મને કપટુભાઈ હતુ પણ પછે સમજ્યું મેંને કે ધરની વાત હતી સંજગતો તેણે હતાપૂર્વક જવાબ આપ્યો: “મારે માંડેના રોગો નથી હોવા. બંધે હું મરી નહી, પણ મારાથી આ દેહ જલદીવારી નહિ.”
મેં અમલવાય તેટલું સેવાલભનું પણ તે એક ટળી બે ન થઈને બોલી: “મને અર્ધથી લઈ જાઓ.”

અમર અમર મેદ વધારતો હતો. દરેકન દર હતું. ડરનપથી કીનિકસ રેલરતો ને નીનિકઅથી સજમઅદી મારફતો પચરતો હતો. એજમ સારી પેટે હતુ. પણ હજાર સંદાય થશે એમ મેં માની લીધું અને દરદીને આશમથી લઈ ગયા. ત્યાં કેવળ પાણીના કપ-ચારથી ધીમેધીમે રીતે બંધાયું.

મું ત્યારે તો નેલમાં જતું એ બહુ સમજવાને લોભા હતા હતા. ત્યારે કોઈ નેલમાં તો નેલનું નામ સંજલને લોભા હતા હતા. ત્યારે કોઈ નેલમાં જવાય અવી તો કોઈને કપલાય ને હોતા. હણિખ આદિકા-માં ૧૯૩૩ની સાલમાં એનો કાપરો પસાર થયો કે કિમીને ધર્મ પ્રમાણે થયેલાં લઈ—કે ને લખવાતાના અગસદાર પાસે રિનરર થયેલા હોય—તે સિવાયનાં લઈને કાપદામાં રવાન નથી આ ગિતિ હતી ને પુરક બંને ન સદન હતી શરૂ થઈ હતી. માંથીછમે આ કા-ચરો ૨૬ કરવા માટે ત્યાંની સરકાર સાથે વાગવાક કરી, પણ એનું કાંઈ પશિયા આણુ નહિ. કોટકે તેમણે સંભારાદ કરવાનું નહી કર્યું. એમાં કોમોને પણ ગોતરવાનો નિશ્ચય થયો

બાપુએ લકત સજ કરી, અને કોની સાર્વભાવના તથા ધીછ ત્રણ બંનેને નેલમાં અડી બાની તો પ્રતિભા હતી કે અમે તે કોમી નેલમાં કપાદાર જ કરવો ને નેલવાળા ફજ પૂરાં ન પડે તો બૂખ્યા રહેતું ને મરવા વારો આવે તો મરી જઈ. આ પ્રતિજ્ઞાને નેલના અ-ધિકારીએકો ત્રણકાદી કાદી બા પાસે બોલે કથાય ન રહ્યો તેમણે કપવાસ આદર્શ. એ, બે ને ત્રણ વિષય થયા ત્યાં તો એમના પર વહુકી મેટ્રન ટીલી થઈ અઈ. પાછળે વિવરે સરકાર કૂચી ને બાને ફજ મળ્યો પણ એ મેટ્રી મેટ્રી માગમા મજવા કે ખરે નેતાં બાને ત્રણ મહિના અર્ધ કપવાસથી જ રહેતું પડ્યું ત્રણ મહિને બા નેલના દરવાજામાંથી બહાર આવ્યાં ત્યારે સાચ દારપિનર થઈ અડતાં હતાં જોરાશિ મંદ થઈ જવાને કારણે સેટીકી બની હતી ને આખે સરીકે નેલ આવી ગયા હતા. ડોકટરની ધળી જવા કરી પણ કાંઈ ફેર પડતો નહિ રહેતુ બાપુએ ૧૬ વિષય મુખી બાને કપવાસ કરાવ્યા ને લોગદારનું ચોન કરાવ્યું આદિકો. દરમિયાન બાપુએ બાની ને સેવા કરી છે તેનું વાનું કરવા માટે સખડો જડવા મુરકે છે પણ બાપુનો એ સેવા ફજી ને બા એ માદનીમાથી તફન સાન થઈ ગયો

મું ક્રિશ્નામાં મોમેર નાવાવરખુ અંધેછી બેરુ હોય. બાપુજ-ના સાળીકા મેટે બાને એંમેલે પાછળથી હિંદુસ્તાનમાં પણ આ-શ્રમમાં જતે પાપાઆ લેલનારામિનું મંદળ તેમાં અંધેછ બાપાના કપવાસ સારા પ્રમાણમાં. આથી એ કે બા અંધેછ એંમેલું નહોલુ છતાં તેમો પ્રસંગોપાત પ્રજાસાધના એંમેર સખડોની પોતાનું આંકું અજાણી રાલતા. આશ્રમમાં ગોરા મહેમાનો આવે તેમનું સ્વાગત કરતું, તેમને કુળપ્રસાદો પૂજવા, માંડ મો ડરતુ હોય નેા પાંચ, બોરે સાધારણ વાતચિત બા સારી રીતે કરી રાખતા આમ તેમને અંધેછ બોલતા તો આવડત. પણ (જનુસવાન આમજ પૂર્ણ પાંચે) (કેજાસી ૧૯૪૦) ૩૭

હ ગદિનાની એ સાને આખા ચે ગામ ઉપર સાજનુ ધુમાડિયુ આવરયું હતો ભારે યોગ્યપ થઇને ચડી ગ્રહુ હવ ગાયે ઘેરાની શિયાળુ રાતના બચને મારણે ગામ દૃષ્ટિયા યાજીને બલે ગાદડાગા ભૂઈ નયુ ન હોય ગેવુ હામગ હવે

પગ આગ મુજુ ન હવ સાજના ધુમાડા હોયે જ ગેવ ભારે ચિંતાનો મોતે ગામના ગરીબગા ગરીબથી ગાદી જમીનદાર તુખા ઉપર ચૂડી રહ્યા હોતે જમીનદાર લેકુંબ જુ ૧ સહુ ચાહતા, મહુને મોમને મારે આદર હોતે, મરખ જે ઉપર ખવાસના ને પ્રેમી માલગ હતા જમીનદારીનો ભાર મુઠીગ ગુમારતાને બળા સી શહેરમા જઇને વચનાર જમીનદાર એ ન હતા ગેથી જ સહુના ગનગા અશમ બગની હની કે માણુ બલે આજની રાત કે સી જરી દૂર-સુદૂરના સાગરપારથી આને અવાનાર કેસહા માણુ બલે મોહ હશે ૧

ગામ વચ્ચેના મોમના વિગાજ ગમનના આરેરે મારેરે દીવા બગે કે સગા સાગવા, માસ માસી ચારે બાલુ ફરતા ફરે છે, પશુ ગે બા જ જ ધીરેધીરે ગિલ્લી પગ ફરે છે કાઠીયા ચે મોમના વાત નથી મઈ માલવાની ખાસ જરિ માતે પલતે ૧૧ ગુમપુસ વાતો મેરે છે, —બલે નમુમા જ છેલ્લા માસ લેવુ કાઠીરવજન ન રહ્યુ હોયે કે જેથી જરા પશુ આજ જતા ગને અસાતના થવાનો બચ હોય

મુખ્ય લોકધરની ગાદી ઉપર જમીનદાર વેકુંબાણુ તકિયા પર માણીંગે સી મેવા જ લેકા હતા મામે મખતો બે બીલીનામા સફે મીણુબનીંગે જમીની હની હોમની નળી ડાળા હાથે મે પારે રાખી જવાનવાર એ હોકા ગમડાની ચેતા હતા શરીરે કોલે બલુડી બહે રાખુપરી રેશમી આદર લીંગેલી, ગીરવણી, લેવા, પછલ પુરુષ, કમર આગરે સાહ, મે ૧૨ગેમડે સીશુષ સાન્નિધિગી તેજરિવતા દની જ ભેતા જ લેવા રચની બ્રાહ્મણુ ડિલેતા ચાદ આ સી જતા

શાન્તવચે લેકાગેહા સી હોમે ગમડાવતા ધુમાડાના મોહા બહાર કાઢે જતા હવા, પછતુ આગના હેવાગા કથોક તરફડાઈ થઈ રહ્યો હવા ન્યાર મગ રાહ જેવા સિવાય બીજું મઈ જ મામ હોવુ નથી, ત્યાર સગય કેમે કયાં તીલતો નથી કામ બિનાની પગે ભલે ટુગમચુ ટગ માટની ધીરે ધીરે તીલતી હોય છે આજ રાતે આક પહેવા વિવાયવના કેસવાનો તાર આ સી પહેાવવા ધારણુ કે વેકુંબાણુએ નાગના નાના મહેતાછ પ્રકુલવને આજ પહેવા જ ટપાવ આંદિસે મોમની દીલો કે પશુ તાર તાફિમ જ આક દૂર મહેશપુરમા હોઇને નવ પહેવા સમાચરે આવવા સમ્મતિ જ નથી લેશમ, પ્રકુલવ સાહમ્મક રર જ ગયો છે

વેકુંબાણુએ બારણુ ઉપર ટા ૧ની બની મોમી ધરિયાળગા ભેચુ સાડાકા હનુ ય જાદી કવાકની વાર છે વજતને હાય વડે આંટા જ ધમા મારી સાચ છે ?

દેશ વરસથી જમીનદાર વેકુંબાણુ ગેક મુદ્દમો વડે છે ગમગાન્ય મુદ્દમો નહિ પડે ૧૧—આ આખી જમી દારીની માલિકીઅને ગા મુદ્દમો છે અને તે બધુ ય ગમગુ રહેવાનુ કે ઓ હાથે મહે-લાતામણી સીધા જઇને મારખ રખાગે ડા ના રહેવાનુ છે ૧૨ વરસ સુધી ધીરે ધીરે કપથી અદાબનેગા જતા હવે આમુદ્દમો ડેક રહી, ગાખરી અદાવત, વિવાયવની પ્રી સી મહન્સિલગા પહેાવા છે ત્યા ૩૮ (વેકુંબાણુ ૧૬૪૭)

કેટોમ સગય મુદ્દમો આલ્યા બાદ આને મોમો કેસહા ગળવાનો કે વેકુંબાણુના હવવાના ગેક મહાન સધિશયુ આવીને ગિરી રહી છે ચોતે છે ગામીને ગા સી જ મિતિગા રહેશે કે રતે રખડતા બિખારી થશે ૧ આને મે રાંધેપાકુ નહી થઈ જવાનુ છે

અદરની બની મારેરેગાથી શુદ્ધવેતાના મીતવ ભો ૧ની ધમડી રણુપી વેકુંબાણુએ હામગાની હોકા નની એ માણુ મૂખી, આગો ૧શી ૧૭ વેવાતુ રમાણુ મુ આને ગા શુ મોમની છેડ સી જવ હશે ૧ મયે પ્રભાતે શુ આ શુદ્ધવેતાની પૂવો અધિગાર ૧મો નહિ રહે ૧ મોમને જાને કે ક નીજી આવીને આ પૂલ મરશે ૧

હોમ નિસાસા ગાડગાડ રોપીને મેગે છે રીને ધરિયાળ આને નેચુ છે ને પા રીસ માત પાચ જ ગિનિગ વીની છે ૧ હવે તેા વધુ નથી સહેવાવ ગદિનાઓ ઉપર ગદિનાગા લમી મેગમે ચુ આપા માન્ત ભે રાહ જેવા ફરી છે, પશુ હવે, ન્યારે મગય પૂરે ફો પાખી જ રા છે ત્યારે હવે, થોડીરી ધીરજ પશુ ને ધારી ગમના નથી અમલ છે આ નાશમ આ કરતા તેા ને થવાનુ હોય તે તુરત થઈ જાય ૧

હવે દેશકાક મદિનાથી ને પ્રનેશ ને ૧મણે માડગાડ ટાણુ હવુ, તે હવે પાધુ બવવતર થઇને એગનામા જનુ દગ 'જેરા તેા હે' ૧ 'ના ના, ને જનકના લાલિલાએ અને કે દમણુજ વતગાનગા પત્રિમવવાનુ છે મેને મારે આગ કતાવજ શા મારે ૧' આમ ગે ચોતાને સમજવતા હતા પશુ આશમની વેદના હવે ધીરેધીરે અમલ થઈ ડેકની દની

૧ મે સી પ્રેમી આદર ખભે ખેવતા મેગમે આદરિયા 'દરીસે' ૧ દરીસ ગમોમ જમીનદારીનો મેનેજર છે લવના ૧યામે વરસો, બી વાન નેએકમ દમટિયા વાજગણે સામાન્ય મા ૧મ વ મિ ગે મા ૧ સી કે ઉકલા થોડા દિવસથી ચિંતાને ગમે ૧ની આખો કોમ હાંછે ને ત્યા મારાસ આ સી છે નાવના હાડમ કે ખાચ કે એ આ કીને બારણુ પારે કોલે રહ્યા, ગિનાતુર વડને શેક મારે જોતા ૧ ભે કુચુ ૧ મ મોહાભાઈ ૧' મેના રોતાથી જુ અમલ ભે ૧ગો આદ મરંગ ભેમી ૧યા દને ૧

વૈકુંઠાણુ એની સામે મેઈ સહેજ હટ્યાને સહજ આવે મોહ્યા
‘આલ, કોડ બાણ રમીને’

હરીશની ક્ષત્રી કિતરેની ચિતાતુર આખામા બચતી છાયા પડી
અ બોરી બેઠ્યા ‘ના, ના, રહેવા દો અની ભરે નથી હવે તે
માત્ર છે ક્ષણ જ—’

વૈકુંઠાણુ મોહ્યા એથી જ તો કંઠુ છુ કે ચાવ, બાજુ રમી
એકદા ને થવાતુ હશે એ તો થઈ જાયું હશે પછી એ જલજ્વાળા
માંકુ હરીફ કરતુ ૧ ચાલ સ્વેદન ૧

ક્ષત્રી વધુ કમળ કહી ન શકેયા રોતરજ મોહવાદ બાજુ સાર
થઈ રોક મોકર દોવા છતાં એ બનેને સમજ મદ દોને લાભાકાળના
અહવાસને પરિણામે બનેને એન્જીબની ખરી આજબ હરી ન તેથી
તેઓ કાગિ નિરાશ ન થતા એથી જ જીવન પી સારઆતમા જ શુક
વ્યવહાર સમજ બધાએલો તે જીવનની કતારવરધારમાં અજિજ્ઞેષ
અદામાં પરિણમેલો હતો આજ એ વિધાતાના લખને આને વૈકુંઠ
બાણને મારગ વચ્ચાએ ખાલી હાથે બિલા રહેવાનો વારા આવે, તો
હરીશ પણ અને પડેજ ન જમને બિમરો ૨ નિ શક વાત છે

બાજુ સાર થઈ વૈકુંઠાણુની આ રમત પાછળ એક અજાણ્ય રહસ્ય
પ્રકાશ છે નિઃકાળદર્શી ન્યૈતિપિંદો એ જ નરા ૧ બધવિના અવિધ્ય
આખી રહે છે એ જ રીતે વૈકુંઠાણુ પી આ રમતનું પરિણામ પણ
ગાતા શુભ શુભને અકર નિહ્યં આપડ આજની વ તનથી લખજ
નીસ વર્ષ રહેવા રમતરમતમા જ ને ઓ શોખ કરી હરી ને તે
પછી સંકેટો વાર એની પરીક્ષા લેવાઈ પૂરી છે રમતનું પરિણામ
કહીય એક પુરવાર થયું નથી રમતમા જીત થતા આ ગેતાની સમા
સ્થાવા શુભ બાજીતા ને હાર થતા અશુભ ને એગ ન જરૂર વેળા થઈ
ધીમે ધીમે કરતા, આગ આ રોતરજની રમત મોહના છપનના
ફિગરમાં દોહાકાય નેથી થઈ રહી હતી નામની કોઈ પણ
વાત થા બાવિ વિષે શકા બિગી થતા ન હોઈ હરીશ સાથે રોતરજ રમવા
મેસા જતા રમતનું પરિણામ કહીયે ફોફ ન જગ એ નિ શકીતે
અગાધ આવિ બધી જતા

પરતુ આજની આ જીવન મારણ પી સમરેવાનો નિહ્યં જલજ્વા
એ આ પ્રેયસિ અજમાવવા ચાલતા ન હતા વારવાર હિંમત થતા છતાં
છેલ્લે એ હરી જતા કે કાણુ બળે કેવો થે રેસલો આબો હશે ૧
અરેખર મુકદ્દમામા હાર્યો જ હોઈ તે એ વહેલેથી નહીં દુ સહ
માનસિક વેદનાને વધુ લખાવવાથી રી કાપશે ૧

આજ સુધી આગ કહીકહીને જ અગણ્ય મનને મનાવ્યું હતું,
પરતુ હવે એ રહી ન શક્યા, અગવા બેઠા રમત વેળા એમની અને
હરીશની વચ્ચે અણકહી જ રોતર હરી કે હરીશ બળીએને હારવાનો
પ્રયત્ન ન કરેયા અને એકોડ બેઠાકી હતા એતલેતામા અને રમતમા
મગ્ન બની ગયા રાત્રે આઠ વાગે બાજુ પૂરી થઈ વૈકુંઠાણુ હાર્યા ૧

હરીશ થોડીક પળ છુલિછાપની એગ બેઠા રહ્યો ને પછી આજ
આડુ કપડું ધરી બેઠો થઈ ગયો ૧

વૈકુંઠાણુનો અદેરો પાયાણુ એવો બની ગયો હતો દોહાની નજી
રી મોખા મૂંઝી એતલિયાને અટકી બેઠો જતા જતા દો અચવિધિયાએ
મારે માટે આ જ સાચી રાખ્યું હશે જીવન આખું એકલું અને
અખરે વચ્ચે વીતાવ્યા બાદ રહ્યાવરેવામા ખાલી હાથે થઈવેરે વેરો
સી-પુત્રનો હાથ આપી રસ્તે રસ્તે અઠકવાનું દરો ૧ સમગ્ર સસાર

નિહાળીનિહાળીને નીરખશે, નિર્ગય શત્રુઓ તાણીઓ પાડી હસશે
ચેટનો ખાંડો પૂરવાની—એ માટે જીવનમા કંઈ વિચાર્યું થે નથી એવું
જ વાત હવે સદા ગાઢજ થિતે વિચારની પડશે એ પુત્ર પીત્રાંશના
અપ્પયો એ એવો પડશે

આઠ ૧ આ કરતા શું મોત સાર નહિ ?
હૃદયજેદક ચિતાના અદન સામરસા વૈકુંઠાણુ કૂબી ચલા હતા
વખતનું આન ૨ મને રહુ ન હતું એચિતાનાં બારણા પાસે કંઈ
અવાજ સહનજના એલે મો કમ્યુ હવું

બારણા પાસે બેસીબેઠો હરીશ પ્રબળ કંતોજનામા હાડતો હતો
એની આખી નબ્બે બહાર ધત્તી આવતી હતી એના હાથમા એક
બંદામી કવર હેઠ કાલવેને સારે એવી બીડીઓ વૈકુંઠાણુ તાર ૧
વૈકુંઠાણુનો સારણુ મેને હરીશ સામે ભેટુ પોતાના દુ અને
બૂરી અમન મન દરીશ માટે ચિતાતુર થઈ બેઠ્યું ‘બીચારો ૧ મારી
સામે એ ખબુ કૂબી ૧’

અણુ અખારીને ધીમે સાથે આ બોલ્યા, ‘દુ ન ફોડીને વાવ’
‘ના ના તમે જ ફોડો, મોહા બાઈ— ને હરીશ અચકાતે પચારે
અ પી વૈકુંઠની પાસે બેઠો રહ્યા પ્રબુલ મદે છે કે પોરડ મારતર
અને મો મીઠું કરાવવા વિષે કહેતા હતા કહેતા હતા કે આપણે
છપ્યા છીએ—’

વૈકુંઠની આખી એકવાર ચમગી બેઠી દરી સાત થઈ અઈ જર
ફોડાકોડતા એ શુક સાથે મોખ્યા, ‘ખાંડો છે ૧’ પ્રબુલ અખળ જ
સામગ્રી હશે—’

કવર ફોડી તાર બહાર મઢી વાગે ૧ એમા લખ્યું હતું ‘અતરનું
અનિદન ૧’ તમે મુદ્દેમા છપ્યા છો ૧’ વૈકુંઠાણુની ચારે બાજુની
ધરતી અકવારબલે ડોલી બેઠી, એમેબાન થઈ તકિવાપર ઢળી પડ્યા

શરણાઈ વાગે છે ડોહ ત્રાસા પામે છે જમીનદારની મહેલન
આખી ચેટીપકમામી કળહો છે આગકોબેના કોનેટોળા આવીને
રેલા સામે બેઠા રહી આનદસપીર્તન—સમુદ્ધમાન રે છે નાથે છે ને
આનદમીતો લલકારે છે અરે સ્ત્રી વર્ગ શિયાળો છે એ બૂલીને પડે
રેખને આતર મુલાખ જળ, રેવડા જળ આદિથી તરબોળ રહ્યો છે
રાત પૂરી થવા આવી છે, ઘડતા હલ્યુંયે દોહને નિરાશ નથી

વૈકુંઠાણુ દરી વચ્ચે થયા છે હીવાનખાતામા તકિયે અટવીને
હોકાની નળી કાચધરીને એ બેઠા છે એમો હાથ હલ્યુંયે એકોએકી
કે છે અમાનની મહેલત પછી, રેતર નહી પાર કરીને તર કપરે
પર મૂરતો તરેરો એમ તર પર ૧ મૂરત ને લાખી ધરને પર છે,
ને પછી દરી સાચકતાની તુષિતો એનું ડેપુ બરપૂર બની રહે છે,
એ જ રીતે વૈકુંઠાણુના શરીર મન પણ અસીય તુષિતો હવે
બરપૂર બ પી રહ્યા હતા ‘અખત’ સબ્દ એમને મોમે સતત હતો
બજત રત બજવત બજવત

ચારે બાજુ કસ્યવ કોલાદલ ને પ્રિયજનોના મો ઉપર હારેય
ફૂંજી રહુ છે, છતાં—એમ છતાં થે, આ પરિણુ સહજતામા થે એમના
જીવનનો એક છાનો ખૂબો એચિતાના આવી થઈ થયા છે રોતરજની
રમતનું પરિણામ ફોફ મુક છે ૧ હવે એના પર વિચારસ મૂંઝી બાવિ
વિષે નિશ્ચિત રહેતુ નહિ થાલે સુખનીતુ ફિગરોમ્યન એકાએક
ખોટકાઈ મુક છે ૧

ને કોને થયું, બળુ આજના પરમા પરિપૂર્ણ આનદને દિવસો
જીવનજરનું આક આતમીય રવજન અને મૂંઝીને વ્યાધુ મુક છે ૧

કૃતપ્રતાને યુગી ખાવાની સંકિત, એનું નામ ખરી ઉદારતા

શિલ્પના ગુણધોષની પરીક્ષા તે માત્ર પ્રકૃતિના રૂપ સાથે દૂબલ થઈ આવે છે કે નહિ ગોટ્ટુ જેવાથી જ થઈ શકતી નથી. બાલકની રૂપકલ્પના તો તેની રેખાઓની સગતિ અને એકતાનતા (harmony of line) ઉપર અને તેના જુદાજુદા માપની બાંધસામ્યતા (balance of masses) ઉપર જ ખરે આધાર રાખે છે. કાગળ પર આલેખેલા ચિત્રમાં જોકે રેખાના મૂલ્યને ક્યનરશક્તિ (expressiveness) ધણા હોય છે, પરંતુ શિલ્પમાં તો રેખાનું મૂલ્ય ગાંધી પહોં વધારે ગણાય છે, કારણકે શિલ્પમાં તો તેના ભવ્યતાના છદ્મના ચારે દિશાગેથી પ્રમાણ પડતો હોવાથી મૂર્તિની રચના રેખાનું તાર તરફ ધરી ભર છે. આથી મૂર્તિકારને રેખાનો સમાવેશ અને સમન્વય ગોટ્ટી કુશળતાથી કરેલા પડે છે કે, જુદેજુદે વસ્તુને જુદી જુદી ભવ્યતા જે પ્રકાશ તેના પર પડે તેમાં પણ તેમાંની રચાઓની મૂર્તિ નવા નવા રૂપ અને આકર્ષણ કરતુ મોહિની રૂપ લઈને પ્રકાશ મૂર્તિના જુદાજુદા અવધોષોમાં પરિવર્તન (masses)માં—પાસે પાસેના આકારોમાં શિલ્પીને જેવા સળધ રચે તો પડે છે કે તે તેમાંના આકાશના રાશોને ફરક થઈને ગોઠવીને બાંધ આપે અને બંને યુક્ત થઈને અમ્ભવનતામાંથી સંગ્રામ (unity, totalism)

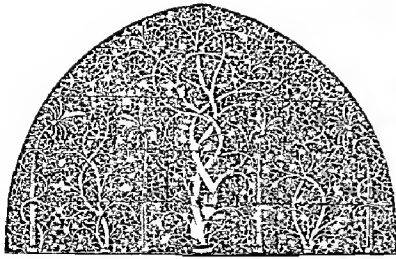
ચિત્ર ૧૩ શિલ્પમાં અમુક ભાગ રૂપ અને અમુક હીસો કરી વિપરીત રચના બાંધ પ્રમાણતા દ્રવ્ય શિલ્પી શેરોની દૃષ્ટિ 'કાન્સ'

જગ્યાએ મૂર્તિની આ આવચવ સમજિતમાંથી કોઈ પણ અંગ બાદ રાખી ન શકાય, કેમકે તેમાં ફરક આવી જાય છે. બીજા એક અંગનો જરૂરી અંશ જ હોય છે ગોટ્ટા જ ગાંઠે બારનીય શિલ્પની યોગરૂઢ બાધમાં મૂર્તિ (sculpture)નું નામ સ-ક-ન, ગોટ્ટને કે જુદાજુદા અવધોષ અથવા કળાનું દ્રવ્ય એવું આપ્યું છે. કલા સંદિગ્ધ વર્તમાન તે 'સ-ક-ન' એ દૃષ્ટિએ જોઈએ તો શિલ્પીની પ્રતિભા એ ભવ્યતાના પરિવર્તન (masses)માં સૂરમાં ગઢાવણી રૂપરચના છે. ધનમાન (depth)ની દૃષ્ટિએ જોતા, પ્રતિભા એ આકારો રોની, જગ્યા રોની, પિંડો (volume)ની એક સમજિત અથવા સમાવેશ છે (Sculpture is a 'disposition of volume in space'—Mallot)

ચિત્રકાર જગ્યા વિવિધ પરિવર્તનમાં બદલાય (masses are)ને એકત્રિત કરી તેનું એક સુસંગઠ્ય સંયોજન કરી ચિત્રનિર્માણ કરે છે, તેમ શિલ્પીને પણ પોતાના અનુરૂપ રસો મૂર્તિરચના કરી પડે છે. વળી તેની રચના તેાધનમાન depth)ને હીસે પેર અથવા આકાશ (space)ને પણ ફેરકે છે, ગોટ્ટેકે જોડાણની દૃષ્ટિએ શિલ્પીને એક નવા માન (dimension)માં પણ પોતાની રચનાને સાધ્ય કરવી પડે છે.

અભિવ્યક્તિ મૂર્તિ શિલ્પમાં રચ કરવાની પદ્ધતિ સાધારણ રીતે પ્રચલિત નથી પ્રાચીન કાળમાં મીસ અને રોમાંમાં મૂર્તિને રચ વડે ચિત્રિત કરવા ની રીતિ હતી. બારતવર્ષમાં માટીના દેવ દેવીઓ ની મૂર્તિઓને દબલ પણ ચિત્રિત કરવામાં આવે છે પણ પ્રાચીન મહિદેના અર્ધ જુદામાં દેવ દેવીઓની પ્રતિભાઓ સાધારણ રીતે ચિત્રિત કરવામાં આવતી નથી. જે દિવસથી શિલ્પમાંથી આ ર. કરવાની પ્રથમ કરવામાં આવી છે તે દિવસથી મૂર્તિના અવધોષોમાં રૂપરચના થાય છે. થોડા રૂપ (facile quality)ની વચવાને પ્રયત્ન સાધ્ય છે. મહિદે મૂર્તિના દેહમાં હીસુ અથવા ફક્ત ગોલા ભવ્યતાના રૂપરચનાવન સર્જન કરતુ પડે છે. પદ્યરો કોટીક અથા હસીને હીસો મીડીને તથા કોટીક અથા ફક્ત અને કહણ રાખીને જુદાજુદા અંશોમાં વિપરીત રસ (contrast) ની સૃષ્ટિ કરવાની હીસા અંશમાં વધુ મુદ્દાઓ અને ફક્ત અંશમાં વધારે ફક્ત તથા કહણતાનો ભાવ આપવાના માતૃકાનો પ્રયોગ કરતા શિલ્પીઓ કરે છે, અને વિ પરીત તથા વિવાદી રચના આવા ધાત-પ્રતિધાતથી મૂર્તિને અભિવ્યક્તિ અથવા ઉન્નિવિત કરવાનો માગ તેઓ રોધી માટે છે. દ્રવ્ય શિલ્પી શેરો (Rodin) આવા વિપરીત રચના પ્રયોગમાં અદ્યુક્ત મેસલ્યનો પરિચય કરાવે છે (ચિત્ર નં ૧૩) ગામ શિલ્પમાંથી રચ રોનાની પ્રથા કાઢી નાખીને શિલ્પીમાં દબે પ્રતિભારચનાને ફક્ત રેખા અને પ્રકાશ એ સાધનમાં જ સીમાબદ્ધ કરે છે. ગોટ્ટા ગાંઠે દબેના શિલ્પમાં રેખા રોના અને રેખા સમાધાર વધુ જરૂરના ગણાય છે. ગોમાં રેખા રેખાના જ સૂચકતાથી સુગઢની ગાળાઈ તથા માસ પેશીની મુદ્દા કુશળતાથી બતાવાય છે. બારતના પદ્ધતિ યુગમાં રચાવેલા ગોટ્ટે કન્યામાનમાં જોડાણેલા પ્રત્યક્ષમાં (high relief) આના ઉત્તર દૃષ્ટાન્તો છે.

ગોટ્ટે, આ રેખારચના અને સરધાનમાં બંધ પ્રમાણનો વિવિધ સુયોગ અને દાખલ બાદ પ્રમાણમાં છે. એથી કરીને ચિત્રની માફક શિલ્પમાં પણ નદ રચના (rhythmic) એ એક જરૂરી ઉપધાન અને સાધન છે. પ્રતિભા રચનામાં પણ જો રેખા સરધાનને બેરોજ બંધ

જાગણી આજી છે-ચિત્ર ૧૪ સાચીના મુખના શિલોગાના એક આવકારિક સુસોબન જેમા કમળફૂલના લાલિત્યને પમ્પીને યોગેલા વજ્રાધારીમા બંદ થતિ આજી રી છે ઉપર-ચિત્ર ૧૫ અમદાવાદ રી સીદી સેયદની ગરિબ માની બળી, જે આવકારિક સુસોબનમા અદ્ભુત છદ્દીલા કમળવતી તેની બારીક મેતરબી માટે આખી દુનિયાના નાગબીન છે વચ્ચ-ચિત્ર ૧૬ મેલુરના મદિરમાની ગાદાદે બીની મૂર્તિ

મિત્રીમા-છંદના તાવમા સુખાન ન મરી રાખય તો દે નાગ ચમ્પુ રી-નુ જ એક કારણ બી રહે છે ભ રતમા સાચીના રેતુ નો જુદા જુદા નાલકારિક સુસોબનો (decorations)મા આવા પ્રોસિટ ગિવ રમા નેલા છંદપ્રયોજના થયા નિપુણ ન ચિત્રકારી હાનતો છે કમળ ફૂલના વાનિરથને પકડી વધને તેના ચક્રાકારને જીવી જીદીરીતે વળાકા માપીને તેવાતેના જુદાજુદા બધ થોઈને, પાવનાક ની લિયમ મિત્રમા હંદનાં તાલેતાકે કમળના મુખાવના રોમા રહેને પ્રમાદી ર તેગજી નાવતો કરી દીધો છે (ચિત્ર ન ૧૪) મદિરની જીદીજીવી આવકારિક (decorations) રચના (decorations)મા શિકર આવા વિવિધ પ્રયોગો રેરામા આવે છે ને એ, તેમાના રેખા સરથા રમા રહે રી હંદની દીલામિતિના થજી ચિત્રકારી નિર્દેશો છે રંગલાવાદની સીદી સેયદ રી ગરિબદની જમવિષયાત પાંચરની મેતરથી રી બનીમા રે થા વેન્ધાસની આ રી અદ્ભુત છદ્દીલાના કલાદારણ છે (ચિત્ર ન ૧૬)

ભારતના પ્રાચીન દેવ દે રીગાના કા પનિક મૂર્તિગાની રેખા-વ્યનામા પણ હદ મિતિ ના થજી રેખાગીય દયાનતો છે દક્ષિણ દેશના મેલુરના મદિરમા ગાદાદેબીની મૂર્તિને વેષ્ટન કરી એક પ્રજાવાજા મેલુરની સુદર હંદના આખી છે (ચિત્ર ન ૧૬) એક કમળના મુખાવની સાથા રેખીની પાદપીઠના મકરની સુદમાથી નીકળીને, જ્યાં વહ દેવીના મુખાવ બાહુમા થ ને, વળી ગાક નમણે વળાક રી જાણે ચડી, માથા ઉ પર એક સુદર વર્તુલાકાર તોરજુ (arch) આ રહે છે, અને ત્યાંથી જમણા હાથની રેખા સાથે વેતલોને પ્રવાહ રેખની હંદને કરી બરા વળાક લેવી જ્યોતિષધની સુનિદિધા રાખની પાદક વકરોને મુદ્રા લઈ, એવંછંદ મિતિથી છંદના તાવમા નીચે જોતરે છે રોપનામા દશાંબેલી છંદનીવાનુ આ આક એ ક દશાંત છે

છંદ એક ઉપરાત બીન એક વિશેષ રસના નિષ્કમળનો પામ મુખોગ શિલપમા થાય છે- એતુ નાગ રિયર રસ અથવા શાન્તિ રસ (repose) અત્તભતની રેખાના ગતિવાચ્યમાથી તથા વિવિધ માપ (mass)ના સમૂહો (volumes)ની મારસમયતા (balance) માથી શિક્ષી એક મધુર રસને હાલ લાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે આ રસ તે વિચર ભાવનો શાન્તિરસ (repose) નિપુણ શિક્ષી આ

વિચરતા, અથવા ગતિહીનતાની આ રસબલતા, અત્તભતની ક્રિયા પ્રતિક્રિયાની વિવિધ પ્રમાદની ચ ચજતાનો સમન્વય કરીને-તેમા રી વિચરીત મિતિને કેન્દ્રમન (equilibrium) કરીને અમધુર એક ર તાનમા પર્વવસિત કરે છે મિતિ રીનતાના આ સુનિયર રસ (repose)ના થજી કલાદારેલો પ્રાચીન શૈલદેશના શિલપમા (ચિત્ર ન ૧૭)ને તેના અનુમુજીથી થજી કલાલીના પ્રતિમાશિલોગા (ઠાવના પદમા પ્લેટપર) છે ભારતની પચી દે રી પ્રતિમાશોગા અને યોગિમ યુગની ખ્રીસ્તી પ્રતિમૂર્તિશોગા પણ રેખા થજી સુદર નિર્દેશો માટે છે ભારતની 'ચાની જીર્જની' પ્રતિમા એમા, અથવા જમવિષયાત 'પ્રજ્ઞાપારંગિતા'ની અનીકિક મૂર્તિરૂપ તમા ઉતરેતુ શાન્તિરસનુ પ્રતીક તો દુનિયાના બીન કોઈ નુ રેશના શિલમા વિરલ અમુખ છે (ચિત્ર ન ૧૭) ચીન દેશની મા પ્રતિમૂર્તિને થજી ભારતીય સાપ્તિક રસના પ્રાશન્ત ભાવની રૂપકલપનાની આ ધારોનુ જ અનુ સરજ હતું છે પ્રજ્ઞાપારંગિતાની આ વિચર ભાવની, શાન્તિરસ રી મૂર્તિને વિચોગે 'વાજીહીન' ગ્યાનમા રહે રી કપાલીન દીપશિખા'ની સાથે સરખા રી છે (નિર્વોત નિર્દીપ્ય હવ પ્રદોપમ)

પાંચર અથવા કાકાડાની વરેટગા આ ગતિહીનતા અથવા સ્થિર રસની મૂર્તિ રચ રી નેટલી સહે રી છે તેટલા, ચલગાન ગતિનો ભાવ (movement) તેમા કલાદારેલો સહેલો નથી હતા ચતુર મૂર્તિમંત્ર દરેક યુગમા, નિષ્કવ પાંચરમાથી થજી અત્તભતની કલિપત મૂર્તિમા મિતિ અને અચજતાના અનેકવિધ છંદના પ્રતીક રચો થયા છે

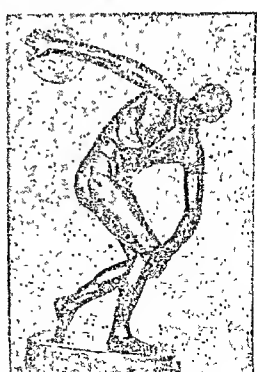
આગાક ચિત્ર નં. ૧૨માં પાચેનના ઉદાગ ગતિના અશ્વચિત્રમાં તેનો ઉલ્લેખ છે. પત્થર કે લાકડા જેવા નિશ્ચલ કુપાદાનમાં ગતિની સ્વંયજતા ક્રિતાર્થી ધણી અપ્તી છે. માટે, શિક્ષણને ગતિની વિવિધ ભંગી સર્જના સાથે જાતજાતની મુર્તિમાંથી તેજાના જેવા એક વિશેષ ગતિદેશની ચૂંટણી કરવી પડે છે કે જે દ્વારા ગતિનું યથાર્થ રૂપ આપણને હજીજી કિતરેણું લાગે. ગતિના આરંભથી તે અંત સુધી એ ગત્યગાન મુર્તિ કિતર લિપ્ત ભંગીના રૂપમાંથી પેદાશનું પ્રકીર્ણ કરી કાઢે છે. એ વિચિત્ર ભંગીમાંથી એવી એક મશનત મુર્તિને શોધી કાઢવી પડે છે, જેમાં આ ગતિવેશનું બીજા તીવ્ર રૂપે દેખાણું હોય છે. દાખલા તરીકે પાણીનું મેળું ન્યૂપરે એની સમતલ દેખાની ગોઠ છેડી, વાજી દેખામાં કપર ચડે છે, ત્યારે તે તેના જાગ્યામાં જાગ્યા સિખર (crest) કપર પદોત્તી ત્યાં એક મુહૂર્તને માટે રિથર થઈ જાય રહે છે. પરંતુ આ રિથરતાના ભાવમાં પણ તેની ચલનત શક્તિનું બીજા અથવા શક્તિ હોય જ છે; કારણકે ત્યારે પણ તેની ગતિશક્તિ નિઃશેષ થઈ જતી નથી પરંતુ તે વખતે પણ નીચે કિતરી આવવાનો નેજ એમાં રહેલા હોય છે. કપર ચંદ્રવાથી ગતિની એક ક્રિયા સંપન્ન થઈ, ન્યૂપરે નીચે કિતરવાની બીજે અથવા ધનુષ બાકી છે. ચીન અને ભૂપાનના કલાકારોનાં ચિત્રોમાં આવી ગતિશક્તિનું સ્વરૂપ બહુ સ્પષ્ટ ભાષામાં વ્યક્ત થયું છે. તેના દરમિયાન રૂપ નવાની કલાકારે કાઢવાનું પ્રખ્યાત ચિત્ર 'એલ-મોન' આગાક આવી ગયું છે (ચિત્રવિજ્ઞાન (વખાગમાં નં. ૮૨).

ગ્રીક શિક્ષણી ગાયરાન સંનિત વિષયાત 'અકનિરૂપ'ની મુર્તિ (discobolus—disc-thrower)માં આ ગતિશીલ વેગધારણનું સાર્થ મુહૂર્ત (dynamic movement) અતિ નિપુણ કુશળતાથી પ્રકાશિત થયું છે. (અગાણી બાજુ નીચે ચિત્ર નં. ૧૮).

હુરેપની બીજી કોઈ અતિ પ્રસિદ્ધ મુર્તિમાં પણ ગતિ (movement)ની સ્વંયજતા નિશ્ચલ પાયાણના રૂપમાં પ્રગટ થઈ છે. એ છે ગ્રીક શિક્ષણના અંતિમ કાળની અતિ પ્રસિદ્ધ કલ્પનાદિતિ 'લા-કોએન' (પાછલા પદમાં). એમાં ગ્રીક દંતકથાના લા-મોએન નામે એક ધર્મયુદ્ધને એક અજગર સામે ખેડેલા બીજા યુદ્ધનું આલેખન છે. આ મુર્તિ ત્રણમાં કંઠથી સ્વંયજતાનું પારતત્વિક ચિત્ર ખીડી કાઢ્યું છે. લા-કોએન અને તેના બે પુત્રોને અજગરે ભરેલા કાષ્ટ તેમના છત્રવતી અંત આણે છે તે સમયેની એમની અંત-કાળની રાગંગણ તેમાં ક્રિતાર્થી છે. પણ આ મુર્તિ-ચિત્રમાં એ ત્રણ મુર્તિઓની તુટી-તુટી ગતિ અને ભંગીમાત્રાની વચ્ચે કોઈ પણ જાતનું એક સ્થાપનાનો પ્રયત્ન થયો નથી. એમાં કોઈ કોઈ પણ એક ખાસ દેન્દ્ર નથી, કે જ્યાં, અહીંતહીં ફરતી આપણી આંખને જરા સુરિયર થઈને લેખી રહેવાની તક મળે. એમાં જલણે આપણી આંખ એ મુર્તિના અંગ પ્રત્યેના વળાંકમાં વિદ્વિષ્ટ થઈને એના ગતિચક્રની સાથેસાથે ફરવા માંડે છે! ગતિ અને રિથિત એ બંને સાપેક્ષ (relative) વસ્તુઓ છે. આપણે રિથર થઈને જોઈ વગર બીજી વસ્તુની ગતિની સ્વંયજતાનો અનુભવ કરી શકતા નથી. રૂઝનામાં જોઈ દેલકે જોઈ ત્યારે જારીમાંથી જલારની કોઈ રિથર વસ્તુની સાથે સરખાવણી કર્યા વગર આપણે ચાલતી ગાડીની ગતિ અનુભવી શકતા નથી, કારણ કે ગાડીની ગતિ તેમાંના જોડાનારને પણ સાથેસાથે ગતિ આપે છે. કોઈકે રિથિતને જાણ એ આંખની સાથે ન હોય તો આપણે બેરોજર ગતિનો ભાવ પણ અનુભવી શકતા નથી.

જે પ્રમાણે ઉચ્ચાચ્ચ ટાંચે પદોત્તલા સમુદ્ધતા મેળવમાં એક પત્ર મુહૂર્તને માટે નિશ્ચિતતાના ભાવ હોય છે, તે પ્રમાણે ગતિની તીવ્રવરદેશમાં પણ ફાળવરને માટે રિથિતનો અવકાશ હોય છે. ગતિ-વેગની આ રિથર પલમાં ખરે જોતાં નિશ્ચલતા નથી, પણ એ સક્રિયતા વિરોધની વચમાં રહેલી એક સામયિક ગતિદીનતા છે. ગતિમાં પણ નિશ્ચિતનું આવું એક નિર્દેશ, બાસ્તીય પ્રતિમાકારની અપૂર્વ કલ્પના 'નરસા'ના પ્રતિમાની રસમય મુર્તિમાં વિવિધ થયું છે. (અનુસંધાન સામેના પાના પર ચિત્રોની નીચે) જગણે : રમૂર્ય ને ગતિનાં બે ગ્રીક શિક્ષણ-કપર : ચિત્ર ૧૮-૬ની રીમેટર; નીચે : નં. ૧૮-૬ની રીમેટર

(विष्णुकाव्ये २२५७) ४३

ડાન્યૂબ

ડાન્યૂબ 'મેને પ્રવાહ મેને મરોડ મેનુ
હાથ અને મેનુ મને નબળા પહેલા મે- વાત સા
બોલો વીંગનામો મ્હાકસ નામનો એ સમીપમાર
ચર્ચાઓ અને જે નીત રચ્છુ નીતવતુ નામ 'બ્યુ
ડાન્યૂબ' ને ગીત છે સામયિક મળે (તેની કે
આવે છે) તે કુરોપની આ મહા સરિતાનુ માનસિક
ચિત્ર ૧૮૨૨ અનુભવે

બ્યુ ડાન્યૂબ 'મે નબ ધીરી સાત નબીર,
સપ્રમાણ હેલની 'ઈલ લવના તે યુવતી નથી, પ્રોદલના ઉભરે
બેની પ્રમત્તમળીર માનિની છે રસિકાની રસધીનને ઉત્તેજતી,
નબમ, માત, મ્હુ ગતિથી એ વહે છે, અને નર્મ વિગોદનાભીમા
કચ્ચારણુ સમો મેનો જ ન તમ અપૂર્વ આમ્બેલુ રી રહે છે
ડાન્યૂબને મનો કે, વાણી ફૂટે તો ડાન્યૂબ આમ બોલ

મારા હૃદયનો આનંદ કે હૃદયનો વિષાદ પારખવાની શક્તિ તમને
મ્હાકસ આ મે પરતુ તમે મેનુ 'બ્યુ ડાન્યૂબ' બહુ ના સાબળશો
નહિ તો મારા પ્રેમમાં પગે જમો, ફૂલી જમો, અને મારી નિંદા ની
જો શોધવામાં ખરવી નાખજો વધી ગમ બીજ વાત મ્હુ નબી
નથી મ્યુવ સ્ત્રી પણ નથી પરતુ એક બાવના છુ, કમલ ના છુ
મારા પ્રેમમાં પડેમો તેમો ફો છે તા મુડી જ ને તો નથી

યુગયુગ પહેલાની વાત છે મારા માળાપ નર્મન હવા અને
નર્મની પીમા બર્મ મેરેન્ગમા મારા જન્મ થયો હશે તેમો લીલ રણુ
નાની દેતી હતા જમ ગમ પડાડ કપરપી હો દેહતી વતી અને
નજી બહેના દેહતીદેહતી મારી પછા પડી એવામાં એ તરિ વ
પરપી પડી અને હું બીજમાં હતી ત્યાં આ રીને મ્હાકસ કે મ
મે લેયુ 'તમના પ્રાણુ નીમી ગયા હતા' આજે દિવસ મેં તા
મેમીને રહ્યા મ્હુ નાને જાવાના દેવાળી ન્યારે મે બની, હાકન
મવન ન થયુ ભરિ મે મારી પાસે આવ્યા ને પૂચ્છુ છામી, કેમ
રહે છે? મે જવાબ ન આપ્યો, પણ રહેયે વાપ્ચુ મે લેયુ કે મારી
વધ મેનેના મળ ત્યાં પડેલા હતા મેમલે મ્હુ 'વેપસ નહિ
છામી નારી બેનોને છુ હાતી મ્હુ છુ પણ મ્હા આજે નહિ તો
કાને હા સ્ત્રીને મોત તો આવશે જ ને'

મેં જુ 'હે દેવ! અમે મારે મેને અગર યજ્ઞએ, સ્વાયે ખેતીએ
રમીએ હમીએ રહીએ, એવુ મ્હો

'મારી કે માંની મનુષ્યવેદમાં તે ગમરતા હોય' મ્હો તે તને
કરને બનાવુ કે નદી મ્હ

મેં હહુ હા નહિ નવી કરો અમે દેહીયુ હમીયુ રમીયુ,
દાવણુ મ્હાકસ મ્હાકસુ દેવ અમને નદીઓ જ મ્હો

વાર પણ માર નદીઓને મારે મ્હો પૂરની જન્મ નથી મારે
તને મુખ્ય નદી રી તેમો તારી બે બેનોને સમાવુ છુ જમ્હુ હરે
તમે મનુષ્યવેદે દેશાશો નહિ.

મે દેવ હું પરાળીન કોને? મારા મુખાદ ખ કોને મ્હીર?

'તુ ખાવડ કુવારી રહીમ મે' અને? તારા પ્રેમમાં પડમે

જમ માર મુ?

'તુ સેકે મે સે તાર હૃદય મેને આપો મ્હીમ તાર માનવ
મીર તારા મે' હા મે પ્રેમીનને દેખાવો અને તુ અને એ એમ્સ

જ (ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૭)

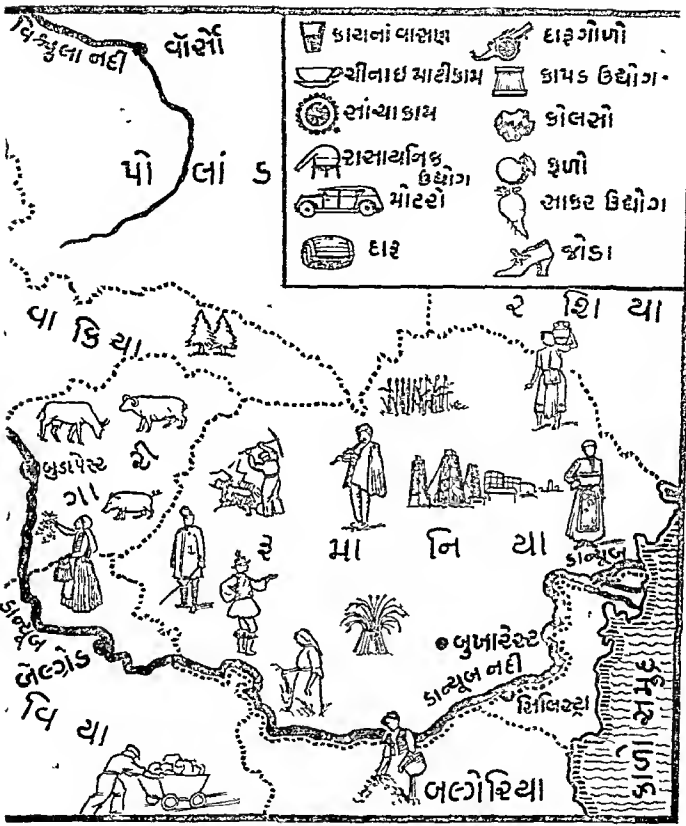
બ્યુબુ બર્મ પીમા રડ મનોહર પ્રદેશ બર્મ ફોરેટ-કામા કાન્તા-મા
નીકળી હેક મુરોપના પશિમ કાઠાને પખામના મ્હુ મ્ય કામા મ્યુનને મજ
મખ મુરોપની ના લાનામા વાળી મહાનદી, જે, એ વિશાળ મુનિખડ
પથગજિલા માત દેશોને કિશ્વાનિત કરતી તથા એ વિવિધંગી પ્રાન્યો-
સરકૃતિ તથા ઇતિહાસની ત-જીજીપદીઓની સાક્ષી બનીને તેમને પોષત
ને પ્રેરણા આપતી વહે છે, તેનો આત્મ યાત્રાપ રમ્મર્મી પચિત્ર.

થયો અને એ રસસમાધિમાંથી હવા ઉત્પન્ન થયો એવો તારો એ
પ્રેમી એક સગીતમાર હશે મેનુ નામ મ્હાકસ હશે એ તેને નદી કે
નહિ જુએ, પરતુ રમરોથી, પ્રેમમ્હુ પ્રેમમી તરીકે વાક દેન મરો
તમ રી ચાર માણો મે થયો મે હૃદય એક મરો અને હૃદયનો એ
મામા અગવિરમ્થ થયો એ આત્મસમાધિમાંથી મ્હુ રતિ કરશે મે
એ વ્યાનતાથી અકરસથી, બદેનથી, મજીતોને નબિ હૃદયભરો
બ્યુ ડાન્યૂબ નામનુ અગર ગીત રચાયો એ મગાનિ યુગયુગ મુધી
માલુ રહેશે અને તમારા હૃદયની વાસ્તવતાથી, તદ્વપવાથી, આમ
મનાયથી રસજોની રસરૂતિ 'તેમને તુ ને મ્હાકસ મ્હી વિખુ
નહિ પડે' આમીન

આરતુ હમીને દવ મ્હાકસ થયા મ્હો મેની રૂ વેચરવા માહચુ
માર મ્યુવ મરીર બર્મ ફોરેટ - નંતારથી તે કામા સમુદ્ર સુ રીને
મ્હાકસો માહલને વિસ્તાર મેજી રહુ અને તે વિસ્તારમાં મેં બને
દેશોની દોષ્ટી સાધી અને શહેરોને પાણી પાયા અને મ્હોનેના
ખેતરોને પથરી ફળદ્રુપ સ્થા, અને મનાનીના સરિતાઓને મારા
મા મારા રી અનેક દેશના અનેક વહાણોને મારા વચ મ્હો વહાણો
ચિતારાઓની મ્હમને, કબિરમાં મ્હો મનાને, બેપારીઓ મા મેપારને
મેં પાળ્યા, પોષ્યા વિશાળ

તમે પૂજા છો આ બધુ સા મને? પૂછશે નહિ માતા બાળમને
પચનુ પાન કેમ મારો છે? પૂછશે નહિ મુકે શિષ્યને જ્ઞાન કેમ આરો
છે? મ્હોરો નહિ સૂચે મ્હો તો છે, વાદળા મે વરસે મે ને નદી
કે વહે છે, મહેરબાની મ્હીને પૂછશે નહિ પૂછશે તો ડાન્યૂબ
પામે એક જ જવાબ છે સૌસો! અસાવ કોઈતુ રી છૂટુ એ
વત્તાએછા પ્રમાણમાં નદીઓનો અવધાવ મે નેના મ્હો તે એવાના
પાણી, આપતુ અપાર બપાપ, અમોષ અને ઇતિહાસ સર્જે,
સા રસતાગાને મા મ્હો આર્થિક અને સામાજિક રચનાઓ પડીએ,
પણ બધુ પડદાની પાછળ અમારા હોય કોઈ પિત્રને નહિ નાદે
મેમિસ અને થીમીસ જેવા મહેમ આપેલા, ઠાકળે રાગ મેનુ રોગ
સન્નુ મંગાએ કામી સમુ અગર ધામ આપ્યુ અને મેં વીંગના, છુડા
વેન્ટ વેચેના વિધાન સ્થા, તેમને વિ સાવના, આબાદા, છતાં, મા
બધુ છતાં, -ઇતિહાસ મરે તે એમી અવાનનિદ્રામાં રાજવસો,
સાજસજા અને એવ જા રી માનવીઓની હા-આનિચ્છા, રાગ
દેવ મકિન અશક્તિ, બુદ્ધિ વગેરેના જ સમકા ગાય છે

નર્મનીની બુદ્ધિ પર વિચરતી વિચરતી હું ઓનિયામાં આવી
ત્યા વીંગનામાં થયો અને તે પીએના મ્હાકસો, સ પીત
કસોડ, પ્રેમીનમીતુ વીંગના! પ્રેમી એવવા હમેતુ મલ્લે વહાલુ
બાળમ? રમીતુ રમીતુ કન્ગન રીંગના મારે મિનાર કમરાય છે

કોઈગોના પ્રતીકોની માર્ગદર્શની હપતે જગલે ખૂલે આપી છે અદત્ત અને લીમજીલિ જર્મીનો, સાણા અને હુમરી જે, વીર ને ર પિવા
 ઓટ્ટેવિયનો, હમારીના રેખાલા અને જાણુનમ મગ્યારો, બનપરી સમુદિથી રમસર કયાનિયનો અને ન્વાલો-જેવી ને નાનાવિત પ્રમગોની
 ને અનખૂર્ણ અને પ્રેરણાગથી લોકમાતા છે તે ને વિવિધરથી ચાપાકવાળા માનનીઓના આવેખનો તે તે પ્રદેશોના આવેખ્યા છે
 ગોમી દનો પ્રેમ પારખ્યા, કોમતા પારખી, અને હુ મેના દેશની
 ચોટગાલપાઃ મારી હુકમી કોનુ હેયુ મુજી કોલુ 'બ્લ્યુ ડાન્યૂન'-
 ના અગર સમીતનો જન્મ થો
 ધયુ પીએના અને ગ્રાહમની વાત હુ જાણી નહિ કહ એ તો
 ૪૬ (ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૭)

જેમણે કેમણે કહ્યો પ્રવાહ છે આરિદ્ય તો આ જમ્બુ ને ઢાંચે
આપણે હજારી આ ગાળ્યો કાઢી જાત નેહત' અહીં મારી રક્ષા
કેતર મરેલેજીને ને દક્ષિણે આજીવન એ જે પવનશાને મરી રહ્યા છે
ગણ બને મેઠમ્બુ માનવ હોય અરીવાત મ્હું એક પ્રિયતમા ને મે
પ્રેમીજનો ની ગતોના વાત છે એ બનેને મ્હું છે હું તમારી અંકેની
નથી બને ખીચારા જ્યાં હતા ત્યાં રતનથી ડોભા રહ્યાં પશુ એય
મારી અંગત વાત જુઠાં આ 'પ્રેસણ' ની આંખુ ચારે તરફની સુધિયા

અને આ બના પવનશાળા અગિરની તલવારો મ્યાનમાથી બહાર
પડે છે એક અઢીયાળ વેગે છે 'અગારા રાજકુમાર ને અમરો' મુઠા
અગારી સગરોરોની ને અગારા લોહીથી રક્ષીને સાબળો એ
જોડા મ્હું કહીયો ?

પશુ એ તો મારોના હતિદાસની વાતો એ બધુ થે વળને
ધજિરા થઈ ગયુ, અને નેપોલિયનના અમર દરકો તથા ખુલ્લેજીને
વિચરો એ તમામ જુઓંકિયા થઈ ગયા હું એ બનાવો તરફ નથી
હસી કે નથી રડી વળી હું કાઢી આજીવ એક રાખૂની, એક પ્રબંધની
કે જેમ સમયની છુ ? હું તો છું જર્મનીની, આરિદ્યની, હજારી
ની, રંગા ડીઆની—સો દેશની, સો પ્રબંધની, સો કાળની

ગાહો આ તો નખતો પહોર થઈ ગયો ને દેશો, દરદર છુડાવેજી
એ રાહ મેવેજી એક અસખ્ય દીવાગો ત્યાં યગમી રહ્યા છે ! બલે
આપણુ છુડાવેજી અને રોષાવા કિનારે ઊભુ ન હોય ! જમન આપણુ
કેટલું બદલાયુ અને છે એક જ વિવસગા આગ વિવિધતાનુ બાન
કરાવવાને હું સમજી દરો ? દેશો આ આંખુ છુડાવેજી પશુ આ તો
હું જોલ્યા નરુ તમને શું વાગે છે એ કાઈ તમે તો દેશો !

'વાદ ડાન્યુ' નું તો વિગ વિચાર છું કે તારે લીધે આ સોલવ
કે આ સોલવને લીધે તુ તારે દેશને કેટલી વાતો કચાવી દરો !
આપની નોકરો, આટલા દોડમાં આટલાટલા કાફાગા વળી
અસખ્ય માર્ગો ! દેશને તુ કેટલી વાતો કચરી દરો ! તુ દેશને
શું જુદુંજુદું કહેતી દરો ?

ના દરેક જુદું સાબળે છે હું જુદુંજુદું કહેતી નથી !

અને આ છુડાવેજી ને જેવા જેવા રાજાકહેલો, —મુદર અને
શોભીતા આ બધી અને કોના સર્વન તથા રક્ષણ આતરે કેટલેક
માત્ર લોહી દેડાયુ દરો ! આરિદ્યમાના સામાન્યમા, આરિદ્યમા ની
હીની નીચે કમ્પાયા છતાં હજારીનો આત્રા હજારીની જ રક્ષો
તુર્કીના દગન દોર ને જુદગને પશુ હજારીના આત્રાઓ ન બધુ
કાયા અને ન્યારે એ વિદેશી એડીઓ વાલે ખસેડી ત્યારે જ એ
આત્રા જાણે ડાન્યુ' તુ શું એ વખતે તરખ હી ?

હા, હું તરખ હી ગમે તો એ બાજોની ધમ્માયદી ભેળી જ
પડે ને ! ગણિયાગાથી હજોના ધાડા બરી આવેલા અને સારા
ખુસોપન ગત તરે મરી જગવા પશુ એ તો તેમને થે પાણી ખાએકા
માટે સી કરવા આદો હવે ડીપડી એ ઊંચુ તો આપણુ હજારી આગળ
પડયુ છે હવે આખી સપાટ ફૂંડપ પધરી ભેળે રાખાને એ ધરની
તે હજારીનું હંદય છે જુદો આ શર થઈ એ ધરની નાખી નબર
પહોચ ત્યાં સુધી જુદો તો શું દેખાય છે ?

'પરતી ને આદાસ એક થઈ અથ ત્યાં સુધી સપાટ ફૂંડપ મેઠાન
અને દેશવા વિધિવિધ દરેક ! કેવા માન તોના કેવા વિધિવિધ પોષાક
બલે રમતો તો વિચરતીઓ ફૂટી હોય એવા સમય દેખાય છે '

'હા અને છતાં હું ધરાની નથી અહીં તો હું ધીગી, ધીગી,
અર્થ ધીગી વર્તુ હું આ કિસાનો મને વિગાને છે, વળે છે એમની
ધરનીને હું ફૂંડપ હું છું ને બરપુર મામ્મી બરપુર અને આ આંખો
મોઢાક ના મોઢક પ્રેસ આ મોઢાક રાજક હજારીના હતિદાસને
મળુ રાજક ને આ જમ્બુએ તુરંતવાને હજારીને જમ્બુને પર રોડી
કોપર હવે અને આખા હજારી ને અગિરો ને આગ સેનિમના મળ
કપરથી હવે વિજેતામાના અધ્યાની કૂર અડીઓ છુડાવેજી પહોચી
હતી ને ત્યાં દેશવાગો વાવડો વડયા હોતો પશુ દોડ દોડ સહીની
તુર્કી હજુમને પલ છેવટે હાારીને ખેળેડી નાખી

'આદીથી થયેકે કેટલુ દર ?

૦૫ મિત્ર મત પ્ર ન તિ કર વા મા કે

સ્વ-નિયમનનાં સૂત્રો

સુરેન્દ્ર જલેવા જિહાદાને ત્યાગ કરવો શરીરની
અદરની ગમે બાહારની સુધિ મરી બ્યાંબ્યાંથી બચવા
પ્રયત્ન કરવો

કામથી કે કરતવ્યથી જાગ્ય બધા ત્યાગ મેળવવો
શરીર મિનિટ ગનને ત્યાગ કરવા થાન કે સરજમજુ
થાપી ૫૨૩

સ્વિમના કામોની ચારી મરદિ અને તે પ્રગાણે કમ
ગોઠવો

ચોતામ જાલ્યાસના કે ધધાના સાહિત્યો રાખાની
સાદરેક કરી કે વપા

વિચારો અને મુનાકાતોની નોંધ કરવી કાગડાલમા
બચવમા ગાન માતિ બચવ ની

માન કાનને જાતુ આનુસાર હાલું નિયમિત રાખવુ
જરૂર પ્રગાણે બારાગ લેતા જ રહેવુ

ગોતાના ૨૧૧ કુટુબના શ્રેય માટે મંદપણુ પ્રાગા
લિલક ગહેાન કરતા શરગ ન રાખવી

ગિનો, મહેમાનો તથા સાહકો સાથે સ્પષ્ટતાથી અને
ચિતેશ્થી વર્તવુ ચોટાની બૂલ મજન મરવામા જરુ ન

રાખી અને સુધારવા ત પર રહેવુ
જરૂરી વાતોના રમુતિ કાપર ગોમે ન રાખતા વળી

જ દોડી આ દોના હિસાબમા નાકસ રહેવુ
ચોતાના ઉર્વને માટેના પ્રથો તેમજ ચોતાના ધધા

ના પ્રથોના સંચલ કરવો
ગતબચવહારમા નાકસ અને નિયમિત રહેવુ

બસમો અને દુગળોથી સાવધાન રહી જાયવુ
વખતેવખત ગનની સ્વરથતા માટે અંશલમા જવુ

રવિસાકર રાવળ

વિલાસ મહિ એ અને ફર-મુદર આખને છેતરવુ જેમુ થેતુ એકીના !
આ ગ્યજેથી જ રાક મરો હજારીની મ્યા—એની જે રોમાયત્વ દેશ !
જોના પ્રત્યેક સુદેને પ્રત્યેક મિલે પ્રેમીશીયે રાવા પડયા છે એની
ટુચીએ ટુચી પ્રતિદિ ! આપ દીનાં હતા વાતો કે પ્રેસજમના
મિન્કાએ કાહર રાખી મેરીઆ ટેરેસાને મેઈઈ સેકા થઈ ગયો
હતા હજુ નેહ રામશે હ યમા નાનકો રાજકુમાર જમ્બુ છે
અને હજારીના પ્રત્યેક અગિરને તે અથ રાખી સગોમા રતી છે

‘હવે થોડી વારગા પશુ દરમ્યાન આ વેક નહીં મને ગળે છે તે નિહાળો તેનું નામ ‘સેવ’ છે આદ્યપશુની છે હવે આ આબુ બેલોડ એથા પેલા હુમર પરનો દિવસ ? અને પેલા મોટા ખડક ? આ જગ્યાને મારા ‘હરથનું દ્વાર’ મ્હે છે હવે આની લાગુ મે હમેદ યુગરસાવિઆની રાજધાની કેમ ? કોતરવાની તૈયારી કરી કે શુ ?’

‘હા, તમે તો કાકતા ન નથી, યાતા ન નથી ને હજી તો કાળે સમુદ્ર પહોં દુર છે’ ‘મારે કાચું કેમ ખાવે ? બહે, તમે તમારે નહો’

‘મને જુલુ તો નથી ગમત તમે કેટલા માણસ અને કૌન છો ? લગાને કહેસો કે

હવે તમે કયા કયા નિચરસો ?’

‘હવે હું વધારે ધીરેધીરે વહેની બીજે પુર દીને મારી વિરાજતાગા મીનીવિચરીશ મારા પદ રિતરસો અને અનેક સક્રિયતા મને બેઠેથી મનોહર ખીણોગા મંગલુ આન થશે અને તડકો તો મોળાવીન થશે ને ખખીડે તે કપાડરો માર્યા અનેક ખડકો, અને પ્રેરજોની સારૂ મારી રાહ એવા ઠોલા દેરો થોળે દિવસો મેઘવનુષ્ય રજા કરશે અને રાત્રીના નીરવ પાકવતા હું અને મ્હાઉસ આત્માની એકતાતા અનુભવતા વિહરીશું

‘સાહી ત્યારે, આવજો’ ‘યસોધર નમંરકાકર મહેતા

પાગમે ખાનદ, ત્યાં ને જી જી સુખ્યો પામ્નીનામે કોમ્પાચ મગા રી મકતાની તે ન વિશાળતા દર્શાવે ક અને તેની ન્દોજના નિશિતિગે ખ્યાન નામે છે એ કેપરશન તેની ખાલુમે આવેતું જાવતુ જેમુદ્ધ પા દરીઆનું સગમ હિન્તુ મુખ્ય કેન્દ્ર આનુ હોન્મેન તમા અત મેથરાહમના કેવશની ગેવ દીના કવાના કદેશ નમ્ના ક્રેવા ચિત્તિને સમઘપણઆન તદનિખિનાપાવતમા ક

નીનુ મોવા તે આવતુ પશિરા બહે નવ ‘ગેવા-Nor Gov ખિલપુરાના માહ આદિ હમાદ મોવાના રક્ષણ માટે ક્રિયા મિના-વા શહેરો પિન્દો ખુબ જાવાવેશે અને ગોતાના રાજ રાજીના મયમને બંદનાગેવાથી ત્યા કેવવાનો હક્કો તે આરસાગ ના હોનારો ગાદ્યુદ્ધ ૧૫૪૦ ની રહેલી માને તેના મળે તે થીરો અને ત્યાથી તે અત્યાર મુધી તે મિરગીનાના હાથમા ન રહ્યું ક

સંસારના શહેરો

પદ-ગોવા

હિંમતાના નાનકડા ગોડીગીઝ મગ્યાનની રાજમતાને લોકોના પ્રાથમિક પશુની દેવાને જે પ્રચલન, ડો સમગ્રગોહર લોકો આની ત્યાની મુશાકાત વખતે કરેલો અને તેનો તેમજી ક્ષામનો કરેલો ત્યારથી ત્યાનું પાલનગર ગોવા લોકજીને અવાડ થયું છે

છતિહાસના ૫૪ પર જુદા જુદા સમયે ત્રણ શહેરો ‘ગોવા’ નામ પ્રાપ્ત્ય મ્હે છે અને એ નામોને છતિહાસ દક્ષિણ હિંમના છતિહાસના ત્રણ પ્રસ્થાન નાનુડું પ્રતિબિંબ બની રહે છે પુરાણોગા નો, ગીડુરી અને ગોમગત તરીકે તે શહેરોને ઉલ્લેખ છે, અને જેને મધ્યયુગની અરબી બુલોગા સિંચાર અથવા સિંદહુર વતીકે ગોવા બાબુ છે તે ગોવા શહેર તો છેક અવશજમા વસેલું હવે, રાનુ આપ્યારે તો તેનું નામે વિશાન પશુ નથી રહ્યું હંસવી સનના છેક બીજા સેકામી મારીને ઈ ૧૩૧૨ સુધી તેના કંપર કદમજ વસાની આ વ વતની હતી ઈ ૧૩૩૦ સુધી તે ઇ-નામી આક્રમકોના હાથમા પડયું હતું, પશુ દરી પાછું તે વિજયનનરની હિંદુ આશુ નીચે વર્ધિસામેલુ આને તે નામરોષ બની ગયું છે

બની રહ્યુંહુલ નિચીઆના મળમગા આબો પામીને શહેર ઉત્તરતર એટલે પિમિસ સાગત મંગેલું રોજગા સેવમા તો તે ૫૫ અને પશિમના સગમ વેપારનું મુખ્ય કેન્દ્ર હવે અને તે મિરગી સામ્રાજ્યના પાલનગર વિગળના નેટલાજ દરમ્યાનના હકો મોખમત, એકલુ ન કદે તેની વપાઈ પશુ દર પશુ સત્તરમા સેકામા થયેલી ફિરગીનાની પડની સાથે આ બહોળતાવ શહેરનીચે હાની થવી મર્ધ અને આને તો તે માત્ર મોલિક વર્ગે સામ્રાજ્યના ગેકપુરાશ્યાન્દ્રના અતિરંગના તરીકે ગોળખાઈ રહ્યું છે તેની મુળ ૧૦૦, ૦૦૦ (ગેવાજ)ની વખતિને બાદથી ૧૦૦૦ગા તો મરીબીના અવતાર સુધી મા ૧૦૦૦ ગામુસોની વચ્ચે બેસેલી કમત અને વિરાજ પામિક છમારોતોના અંદરે જુલુ ન તે મેથ રહ્યું હવે આને તે એ વસતિ વપ્ત્યા નથી રહી અને કેવળ ગાનિર્જન અંદરે રોજ રાસિ બની ગયું છે જે રહી રથા છે તેમા સત હેંસાઈન, સત કાંસિસ અને બાંમર છપસાના દેવજીનેવાલેવા છે બોમછસાના દેવજમા સોના રૂપા અને અવેશતથી રાંદેરી જોમ મ્દામય મળવામા સત ક્રિયારના અવશેષ રાજવાખા આબ્યા છે સત જે બીજાર ની કમ્પાર તો, છોવાને અને ઈંઝાલીના મરી ગોરોગે આરસમા કેવા કપાના બડતર કામની ગેનમૂન કવાને નમ્નોને ગણ્યા છે જે મકરજાના વિશાળ અને બેવા ખંડમા ગોતરફ સોનાના બડતરકાગવાના સીસા ને અંદાના કળાટો આવેલા છે જેમા ગાવેશ

ગોહરી નહીના મિનાર દરિયાથી ત્રણ ગા ઈન આદર આ શહેર વચેતુ છે તેનું મદદગ આક મોરસ માઈનક છે બ્દનુ માયા નાશ સાગત જુલુહવે ત્યારે ૧૪૬૦મા ફિરગીએ જે ગોત નુ માયક આ ત્યારે કેરુડુ સુધે મેવ મ્હે અને સુપક હારેલામા તેના રામનો કમ્પા અને હેંમેકામે બાનજા પીથમા કમ રાઈબની લીયેતરીથી પ્રથમ નમ્દરે નેનારની આ મા તેની સેવાપ રસીલયની છે તે કમ્પા બરી મા ની નથી મોરેસની જનજગાથી આસાથે રાહેલા દેમ નારામને અહીં શહેર ની બધી સમગ્રતા માથે સાથે મીકાન્ત અને મધુર શાત રાતાવરણ મળે છે વધી મિગિ હિંદુ કમ્પાની જાત નાલી દોનારી મુ સાફેવા ઘણે શેર અર્થે સારી પેકે રહી મર્કે શહેરની બકાર થોડે દુર બ્દનુ ગોવા, મ મો નાવા અને પોંડા નેવા જેવા મળે છે પોંડામા આવેતુ આનુદીર્ગીનું વડ પ્રાચીન મદિર મોવ ના છે

ગોવાની મુખ્ય નિમ્ન નાચિરે, ર્થો, તેમના અને મો મારી છે આ મરેસની મુખ્ય પેદાશ ચોમા છે ખાનાનગા લો ૧૮ આ મેંમેનિર મની આવે છે મગતુ તે સાથી બ્દનુ જનજગા હાંદવામા આવે છે વખતિમા મુખ્યને ક્રિયારોનો હિંદુ છે જે બધા મા મી છે ગાવાને ગમ્પા ૧૬૫૫૨૦૨૫ દનાથી મધને મરકા દરવેથી સમાપિત રખેલુ ગાદીથી મ્વને દારા મારાગરમા નવા છે જે નવા જસ મર્કે લોડીના આશ્રય ની છે તે

સંસ્કારિતા !

અ ન ત મા ભે ક ર નો ન મે નિ બે ધ

તમે સુદર ઝાંખા ચાલક બંદે વગર
 સી ૧૧ કોઈ પુરુષને વગાળ નહીં, તે
 તેને આનંદ થાય છે, પણ એ કોઈ નેની સામે
 નમસ્કાર કરીને તેને જ આજ્ઞા આપો. એકાદેશથી
 રમીએ તે તો સીટ બેઠે છે આ વાતનો મને
 હાથેથી જોવાનો પાવો થાય છે કોઈ પુરુષ કેમકે
 સીતરંગનાને ચાનગાપાને છુટાડેલાં, પાનામાં
 મધ્ય ભેગા કુંજ છે એ સુદર છે, જે
 જાત આ આંસુ રીતે મધ્ય છે કે એ
 સીતરંગે પાત વાત રમકડાની ાથી બહાર
 મળતાં છે એ જાણી વાત તે જવા છે, પણ
 તે પાત પુરુષ સામ આપા કરી પાછું
 જતી ની જુવાન સીઆ પછુ ક્વાલો મારી
 સામે જુઓ છે હાંઓ મો ભેલ રહે છે
 એ જી રિયાદ પદની સમજાય છે
 મારી જોખળથી મો જોખરી હશે
 આ જી રિયાદ હતી મધ્ય દિવસ મેં આની
 ખરખરની ખબર લીધી
 મારી આસનો પોતે આંદો રાજ મારી
 સામે જોવા કરે છે? મો મો
 'જોખળાં રાજ' એ જુઓ મોજાના આર
 માન આપારી સામે કોઈ જોઈ નથી, તેથી
 અને રિયાદ જા પાછા, અને તારી સામે
 લોહી જુઓ મોજી પુરિયાદ મરે જાનુક
 નવભાવ પણ કેવા લેાય છે
 મો મારમરી શુ રહે છે? એ જોવી
 મો આંદો ખિલકુચ સાધી નથી
 'જ્યા સુધી મારી સામે ક્યાં જોવા જ
 તે જ્યા સુધી પાનામાં મધ્ય જાણ હો
 તુ મને જિવકુચ વાગતુ ાથી તારામાં મધ્ય
 જોવા જોઈ છે, — તુ જુવાન છે, સુદર છે
 જ્યાં સુધી લોહી તારી સામે ક્યાં જુઓ છે
 પાવનસ વર્ષ પડી તે તુ પેસા આપીને
 તેવાનું મારી તો પાવન કોઈ નહિ જુઓ અરુ
 મૂની ન્વ થેર અને લે બાજુ દેશન થઈ દો,
 તે મારથી મુરખો લઇને ફરે ને!
 અને ખાતરી છે મો તો, લોકો જોતા જો
 સામે જુઓ છે એ વાતનો આનંદ પેતા હતો,
 પણ આંત બહારથી ના જાગત નથી નહીં
 રાજ એ કરી હતી આનુ કારણ કે જીવન ને
 કે પુરુષના આપાની સામે જોવાથી ના જાનું
 આનંદ તો થાય છે પણ એ આપણે લોકોને
 ના જાત મેળું, તે લોકો આપણી જાણ
 અજુરી, એટલે રહેશે જીવન જાણ મહી
 નાજો બુદ્ધિસાક્ષીનાં નિયમ છે કે આજ

ગળુ મેં જ સોયી સાડી સરખા છે. (Offensive is the best defensive) એ જ
 નિયમ સી ૧૧ પાળી દો ની જોઈએ.

મીર ૧૧ નરનદાન મારી એ મીરમને
 હું નેતરેથી સમજાવે દલી નાના જવા
 ખમાગણે મને જાણેથી સમજાવી આના
 દહેવામાં ખરો સાર હતો અને મને પણ
 મેં મેં જાણેથી વાગતુ
 પુરુષમતિ ૧૧ ૧ મારી પુરુષમતિ તારી
 હું તમારા અનિદન વધુ 'એવો ની' જરા
 સરખુ કોઈ જુઓ એટલે આજ હા ૧ 'મી
 મો ફરવરી પદી સીઆ તમે મો છે તે ની
 હરો અને કોઈ સાસા માનુસ આપારી સામે
 હું તો આજને આનંદ થાય છે આ વાત પણ
 હું માનુસ રાજુ પુ પણ કોઈ માનુસ મારી
 સામે જોઈ મો મો મોટો જ રહે-પણે મો
 એવો હેતુ મને મને તે હો, —તો પણ મારી
 તમો મારા મધ્યનુ હાં સામ છે કે નહિ
 હા એ તો હામે છે' મેં હા
 'યુલ્યે તો 'એ જોવી', કહ્યું દિલના ત
 મારા જેવા પુરુષોને લે આજ મધ્યનુ ક્યાં હાજ,
 તે આજ જોખાન ક્યાં મારી જાણ મારા
 મને નવાઈ મેં હા ૧ ઉગ કોઈ જીવનને
 'ઉતુ મધ વાગવા દેવું અહીં સારી વાત છે?
 મારે ક્યાં મધ્ય વખર છુટકે જ નહોતો?
 મરણ કે મધ્ય પુરુષમતિ સીંગાને જ મુ
 પણ મારા કોઈ ન કોઈ વખતે ય મો
 હાં મધ વાગવા જેવું ન મરે નેતરે,
 અતો તે હું આજ હું માનુસની સરમતિ
 ની મારી તો જાણવા ન કો છે આજ
 જીવવાથી વાગવાથી કે રહેવાથી કોઈને
 મી જર મધ્ય વાગવા ન દેવું મેં જુઓ જ
 નાનુ સરમતિતા અને આ સરમતિતા મને
 મો દીધા વાગવાથી ક્યાં મારી મેળવા
 થી કે જીવવાને પ્રવાસ મરવાથી નથી
 આજની આ તો આ જાણ મનુજ મેં જુઓ
 તર થતુ જોઈ ને? મેં જુઓ આજા મળવા
 વિશેષ બલિયા નથી જાણે હાં જુઓ ફરે
 નથી, પતા એટલે હું મારા કરતા વધુ વધારે
 મુખરૂત માનુ હું ૧૧ જાણે આજ
 અજુકાતને મેં જોઈ સુદર ફરે દી આપી
 હતી આજ વખતે મધ્ય અને જીલ આજ
 મરણ કામો ત્યાં વાતો કરતા જેકા હતો
 તે જા મરણ હાજ નયા મરવા મને હાં

મોટા હતો, એવામાં જુઓ મેળવું હાય
 પેલી ફરવાની નાજો અને તે ની વધારે
 તેના હું કદમ્બા થઈ મધ્ય એક મળુ બર
 મને આ ફરવાની આ ૧ કોઈવા જાણ પેલા
 માનુસ ૧૧ મુજો થઈ આજા ૧ મો જો
 મોજો નહિ પણ મારી ખાતરી છે કે મારા
 નહેરો જરના પસંદગી નાજો તે રાખો
 જ મધ્ય હરી મારા મને નહિ મધ્ય મધ્ય
 નથી એટલે મેં જાણતુ તો ખર, પણ મેં
 પેલા માનુસ મારી તરફ મધ્ય મધ્ય હો
 તો તો જો મેં 'મધ્ય મધ્ય' લાગતુ તો દોલ
 જ મને એટલે મેં મધ્ય નહિ, આ વાત મો
 પણ એ જ વખતે દાક કેટલી સરમતિ
 થી વર્ણો ૧૧ માનુસના મોજાથી પાતા
 ની બાજુ મારે ક્યાં દિવસની નાજા બહાર
 પડે તે દેવા ન હાકા મેં દાક મોજી છે
 હા ફર નહિ ફર નહિ આજ, એટલે
 વસવડો તમે ના કરો. પોતાના પેલા
 માનુ ૧ મધ્ય મધ્ય જ આજા હું હાં તે કરી
 નાજા હતો પણ મેં ફર દેવાને બદલે
 મેં જો ક્યાંથી ૧ મધ્ય દાક તમે તો ફર
 નિમિત્ત બન્યા ૧૧ મધ્ય જ ખર જોતા તો
 મારે જો ફર ફર ફર દેવા જોઈતા હતો
 પેલા મરણના મારેથી નહિ એકદમ
 આજ મરણ થયા જુઓ માનુ
 ૧૧ મારા પાજો મોજાને મધ્ય 'પેલા મરણ
 હું હાં મારે મોજી ની સમજાવતા, હાકા?
 મરણ હું હાં મારે આજા જ હતી મોજી?
 એટલે?
 'અને હામે જ તો તે ફરી પણ એને
 જીવાને અને માનુ જાણવા? એક વખત
 ફરવા ફરવાની હાં પાળી જોવી જ સમજા
 વાની હતી?
 હું તો હાં મધ્ય મધ્ય દાક વિરે મો માન
 જ જાણુ અને આજની સરમતિતા વિરે મો
 જુ વાગતે આ મેં આજને મારે મરી જ હાં
 ાથી, અને મરણના પણ નથી, મરણને ક્યાં
 જાણ ક્યાં જાણ જ મરણને આધાર વહ
 હા ૧ મારે માનુ થી મેં જાણ મને વા
 મરણી એ સારાને માલની જોવી

શોહો એનુ નામ જગા બી પક્ષ મારે છે કે પાતે સામાને ડેતા છે?

માધુકરી

મધવે
હેવાની સૌ વાગવીના તુકાન
પીખી રહે છે નિત ચિત્ત હા સદા
સકલપતુ ત્યા દહ છે સુગમ
અર્ધા ગ્રંથ છે મુખ નામીરડે
(આતિથ્ય) -કમાશકર ગ્રેષી

ગુણવતરાય આચાર્ય

ગુજરાતી સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિમાં વિશિષ્ટ આત્મ કરના માર્ટે અગાધવાદની ગુજરાત સાહિત્ય સભા તરફથી વધાવર્ષ અર્પણો છે ૧૯૪૫નો ગુણવતરાય મુલ્યવંચન્દ્રક જેમને ગાપાયા છે તે શ્રી ગુણવતરાય ગોપલભાઈ ગાચાર્યના જન્મનારક પ્રતિષ્ઠા અન્વેષીના વડા મધ્ય જ્ઞેતવસર યંપમા છે ૧૯૦૦ના સપ્ટેમ્બર માસની નવમી તારીખે મરો હતા

જેમના પિતા ગોપલભાઈ ગાચાર્યે ધર્મી અરીબ ગ્રંથિતિયોની વાશ્ર્વ અભ્યાસ કરીને રસોયાની નોદરી નરતાકરતા વધીનાતની પરીક્ષા પસ કરી અને મોરણી રાજ્યના ન્યાયાધીશ તરીકે નીગાયા, અને ત્યાર પછી ગા રાજ, ભુવાગદ-ગોરબદ, ભગનગર વગેરે રમ્યોએ પોલીસ કપરી તરીકે નોદરી પરી હર્ષર કાળમાં તે ૧ વધીવાત કરતા આવા સમયમાં ને ખાસ મ્નીને બહાસરિયા તાના હોંગામા ગા પિતાને વાર-વાર ગોચર અગોચર રમ્યોમાં ર તવાસા મ્નીના રતા, ત્યારે રાતાના વ રી મોરા, વા રી, બારેટા વગેરે આવીને ગયા ૧૧ રારી વાર્તામાં મ્નીના શ્રી ગુણવતરાય આવા હમામોગા મગના પિતા સાથે બાળવયથી જ રૂરતા ૨૭ છે એતિહાસિક વાર્તામાં ને દરિયાઈ મ્નીઓ સાથે જોમને ગા રીતે પ્રયથા રિવિય અને પ્રથમ મોહાળત થયા

નિતાના અવસાન થા એમની હતરકિયા કરવી નહિ ૨૧ સળ્યે પોતાના વાંદલ યુ સાથે એમને ગતભેદ પડયા એ ગતભેદમાં એ સત્તર વર્ષની વય થર હોડીને નીકળી

મયા મુળાર્ધમાં ફૂટ સાથા હાર ભટકી ભટકીને એમણે બહાસકર્યો પછુ હન્દર ગાથી તે અધુરા મ્નીના પડ્યો અને બોમ્બે કોનિકલ ના તરીખ તાગા ને મેડાયા

જાગે મેનિમ્વ, મુળાર્ધસમાચાર' નમગરની વિશ્વગ્રન્થલય રાણુપુરુષ 'સો ર પૂર્ણિમ' અને સોશાઈ-સોશાઈ ગાથી કલકાળ અને રાથી નાદ રમય 'નવ સોશાઈ', પછુ રી આ ગુજરાત સમા વાર ના તરીખિતિયા કાગ કરીને ૨ જો રણુજીત મ્નીશિદના વાર્તાકામના મુખ્ય િરીક્ષા તરીકે મેડાયા ત્યા રાત વર્ષ રલા પછી હાલમાં તેમના મુળાર્ધમાં 'મોજ-મળલ' નામના પદના અવાવક છે અને મુળેતિગર નમગરમાં પોતા ૧૧ છા ૧ આ ૧૧ ગયાર છે

૨૨૨ માદ રીગા તેમો છ રી હાઈ-ફૂલ આ અભ્યાસ મ્નીના ત્યારે સાર કરવાની

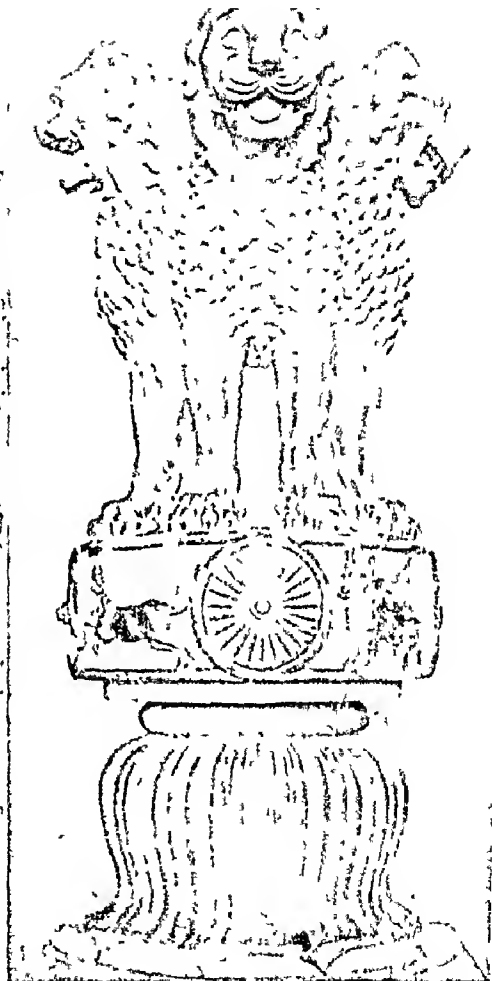
આ માનવું પખી
નાનો નીલકંઠ

નવે નાર પર ફે
ઝાડની રોમ અગાળ
લીલા રંગનું વારીથી
જરા માફે પખી ફળકે
પખી જુઓને જોનાનો નો
લમ્ડ પોપટો પ નરા પી
ગામ રડો, પખી આતો તો
સાથીદાર નીમમ જેનો રમ્યોને એવજને ન
નીડો ગાધા પર ને પાખોગા મોરેરી ગાધા
શીડી મ્નીના આસમાની આભાવાળી આખ
થી કાન મુખી સળજ કાઢો રીઠા ભાવી રે
કોવર જેટ મણુ લાગન પૂછી મેલા લીધા
રાની હાથાવાળી, અને જોપાથી નીકળી
મળા રગના લીખડ ૧૧ વાર જેના, એ રંગ
મગના મે પીધા આમો લાક થવા કમળ
પાતની માત્રી જાળીદાર મ્નીના વળેલી ને
મેંક હમ વાની પગ રીડીએ જેવા મેલા મળા
પર્મ નળુ આમળો ૧૧ આમળો ગમ પગ
આથી તે જમીન પર સળજાત પોલીસમ્ડ
નયા રણુ શાંતી રાણી રાડીને મેમી રો
પદ આવા ગિનિય ને માથે મોમક દોહ
હમામા ફેરી હવાત પર જ અને આખ ર
એ પદ્મનાની ગાની રીત વખ નારી ફૂલી
ગારી હવામા બેટે ૧૧ જીડાલેતર ન હવા
ગાતરની છવાત પડકીયા રોહુ મ્નીસીધી
રોહા કતારી નય એની મેદાદ રિસાજ
દોવાથી આ સરગતાથી બની રાકે છે આખ
અક નાનું ચક્રર હવાળીને પાકો તાર પર
આ રી બેસી નય મ્નીના મુખી આખા ચક્રર
વારાકરી લમ્બાવતે નય આનો નવ ને રી
કંઈ નય જોખીસી રી રીડી મારેના નય
આ જગુમા તે એમો-વસીના ગોળમ્બ
આમળાઓમાં નમરે રોહ ને ગાના લીલા
રમ્યો વાતાવરણ રમી નામ છે અધી પખી
રમ્યાજમ સુદેતમ ગાતા પાકીમાં પેરો
ગો ૧૧ નીલકંઠ સાત નેનો દિવસ વય
છ નેમાની ને વધુ મરિયિત છે લીલા ની
લમ્ડ (ક હમિય) આ ગાડી પૂડીસી
નીવમ્ડ (શી 'વનેર'ના લેખ કપર ૧)

(બ્લૉક 'ગુજરાતી પથ ના સોનવયથી')

श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

માવડી નદીને તીરે (મહિયાવાળા સાવરકુડવા અને આલિહો રો નદીનું દરવા)

આ નદીના વાળા વહેણના ફોટોગ્રાફ સાથે તેને ગિરેની અગળ ફોટોગ્રાફો પરિચય આ ગામના પાંચવા દફાની ૦૬૨ (૧) ચિત્રાચેટ કપર જુઓ

ચિત્રદાર છગનલાલ નરસ

૨૮

વર્ષથી
જનતાની એકધારી
સેવા કરી રહી છે.

આરગસ

ઇન્શ્યોરન્સ
કંપની લિ.

ઉચ્ચ કક્ષાની આ
હિંદી વીમાસંસ્થા
આપનો સહકાર વાંછે છે.

જિલ્લીના વીમાનુ
કામકાજ કરતી
હિંદી અગ્રગણ્ય
વીમાસંસ્થા

હિંદમાં સ્થાપિત
૧૯૧૬

સૂર્યકાન્ત બી. શાહ બી જી

સી એમ. જશ

મૅનેજિંગ ડિરેક્ટર્સ

વડી ઑફિસ

૨૬૯/૧ ગાંધીરોડ • અમદાવાદ

ચિત્રો

મારનાથના અશોક સ્તંભનું સિંહ શિખર ૫૭
નાવની નદીને તીરે છગનલાલ નાથ નિરમી મુખચિત્ર
નાવની નદી ફોટો યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી પાછળ પડામા
અમેરિકન ટિકિટ સત્તાબીનું 'રસ્કેડ ક્વેર' (હરિનાન બેકરો) સમઘ) /

કાવ્યો

અધમાર	રાજેન્દ્ર ગાહ	૧૫૦
જવદીપ	બાલમુકુન્દ દવે	૨૧૩
વાંઝા	'જીવાનિન'	૨૧૩
અવળી રાટ	શકરન્દ દવે	૨૧૩
જવાન	'સનાતન	૨૧૩

અરિત્ર

વિજય મરચન્ડ	૧૫૬
વિનુ માન્ડ	૨૧૩

વાર્તા

પદમવહુ (તારારાકર બદ્ધો રાખાય)	રંગભિક્ષ મેધાણી	૨૬૧

લેખો

ગ્રામપત્ર (શિશુવિજ્ઞાન ૧૨)	સી અમલ્લી વિવેદી	૨૬૩
બહારવટાને પહે (મારી સ્કર નો અતભાગ ૧)	છવરામ ભેખે	૨૬૫
સંધ્યા ને પ્રભાત (સ્વામીનાથ ડાંગોર)	વિનોદ મહારી	૨૬૬
પોશાગિયમના સ્પર્શો (શિશુદા છવનભાગિજ્ઞાન ૭)	મુ. શાહ	૨૬૭
પીળો અથો (આપણી વનસ્પતિ ૭)	જયલી નાલ દે ગોઆ	૨૭૨
અભિનય પ્રાચીન નાટ્યશાસ્ત્ર ૧૩	યાગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી	૨૭૩

વિભાગો તથા પ્રકીર્ણ

વિદ્યામિનનો કોઠો (ચિત્રગોધ)	૨૫૨
રવાળીનતા (ગાન)	સુવણ ૨૫૪
રાન્ડ કૅવર સિંહ (સ્વાતંત્ર્યના શહીદો-૭)	૨૬૦
કસોટી	૨૬૮
Our Friends Abroad-પત્રમિત્ર વિભાગ	૨૬
જ્યોગપટની તવારીખ	૨૭૫
આ માસ છતિદાસગા (વ્યક્તિવિશેષ સંમુખાન જનસાન)	૨૭૬
માધુકરી	૨૭૬
જળકુન્દી [ગાસગાસના પખી ૨૧]	૨૭૬
છેલ્લું પાનું	૨૮૦

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ તરફથી તરી, સુદક અને પ્રકાશક બચુભાઈ પાંડભાઈ રાવન
મુન્શ પ્રકાશનરમાન કુમાર મિન્દરી કુમાર કાર્યાલય લિ ૧૪૫૪ રાયપુર, અમદાવાદ
વાર્ષિક લઘાનકે ૭, પારસીમર્કા ૬ ૦ ૦ અથવા ૧૬ રિલિંગ હુટક નંકલના બાર આના

બહેરબજારના સોવ એજન્ટ મેસર્સ સાયન્ટિફિક પબ્લિશિસ્ટ કંપની,
મોડેલ ટ્રોફી સામે, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ.

કુમારમાંનાં સર્વ લખાણો, ચિત્રો અને ફોટો દોષીનાઈથી વક્ષિત છે

કાનનદેવી લક્ષ્મી હોયલેટ સાબુને તેની ત્વચાને
સ્વચ્છ અને લાવણ્યમયી રાખે છે. . .

આ નોકરિયા મગીનમગીણી અભિ
નેત્રી તેની સ્વચ્છ, મુલાવમ ત્વચાને
મહામુલી સેમે છે અને તેથીજ તે
દર્શકો તેની શ્રેષ્ઠ સંભાળ રાખે છે.
તે સમિતિ છે કે ચિત્રમયી, ત્યાજ-ટોદર
નિમિત્ત ઔદ્ય-માવણતથીજ પ્રાપ્ત
છે આજ કારણથી કાનનદેવી નિરતર
લક્ષ્મી હોયલેટ સાબુ વાપરે છે તમારે

પણ આ શુધ્ધ, મૈન સાબુ વાપરવો
જોઈએ તમે જોશો કે તેનું મુલાવિત,
દિવાળીન શીશુ તમારી ત્વચાને
મુલાવમ, લાલિત્યમયી અને નિષ્કલક
રાખે છે.

કાનનદેવી જાતોનીયર પ્રેમકથન પિત
'સુદામ' અને તાજેતરની કમિયા તેના
પુરાણ પ્રા સકોતે દર્શાવે છે કે તેમજ
નવીન પ્રેમ સાનુચ્છતા પ્રેમ સંપદન કરે

લક્ષ્મી હોયલેટ સાબુ

ચિત્ર-અભિનેત્રીઓનો સૌંદર્ય-સાબુ!

WHO

CARES?

કોને પરવા છે ?

પ્રશંસા કે ઠપકા વિષે કંડી એલેક્ટ્રિકલ રાખનારા હોકામાંના અમે નથી. ઘડિયાળ બનાવવાની અપ્રતિમ કારીગીરી માટે પ્રખ્યાત એવા સ્વિટ્ઝર્લેન્ડની ઉત્તમોત્તમ ઘડિયાળો હિંદને પૂરી પાડવાનો અમે મકલ્પ કરેલો હોવાથી અમારા અમુક ગ્રાહકો તરફથી તેમને થયેલા અસામાન્ય સંતોષના પ્રતીક રૂપ કાગળો મેળવતાં અમને હંમેશાં ઘણું આનંદ થાય છે. વર્ષોથી-અને હિંદમાં અમારી કંપનીની સ્થાપના બાદ સૌ કરતાં ચે વધારે વર્ષ વીતી ગયેલાં અમે જ્યાં છે.-આવા પ્રશંસાના પત્રો અમને નિયમિત રીતે મળતા જ રહેલા છે. અમે તે મોંઘા ગણીને સંગ્રહી રાખીએ છીએ; કારણ અમારું દ્યેય માત્ર વેચાણ કરવાનું નથી, પરંતુ વેચાણ અને મંત્રી બંને સંપાદન કરવાનું પણ છે.

ફાવરે-લેબુબા એન્ડ કો. લિ., સુ બાઈ અને કલકત્તા

FAVRE-LEUBA

સુંદર ચોટા હિંદી ગુલાબો તેમની ચોહક
 પુશનોથી આદનીનુ વાતાવરણ ભરી દે છે—
 વિનોલિયા વ્હાઇટ રોઝની સ્મૃતિ તેઓ કેવી
 ભગત કરે છે! તમારા સૌંદર્યની વૃદ્ધિ માટે
 તમને બીજો કોઈ વધારે સારો અથવા સુંદર
 માનીતો સાબુ મળી શકશે નહિ સુવાયમ,
 ફીલુથી હબરાતો વિનોલિયા અતિ નાળુક
 આમડીને હજવેથી સ્વચ્છ કરે છે અને તેનું
 પુશનોદાર ફીલુ તમારી આસપાસ મધુર
 સુવાસ ફેલાવે છે.

વિનોલિયા વ્હાઇટ રોઝ સાબુ

૬ નં ૨૨૦૪૮ ૨૨૦૪૮

હેડ ઓફિસ : કેલકત્તા

ટેલિગ્રામ STANGENAL

ચેરમેન : સર બ્રહ્મદાસ ગોએન્કા,
નાઈટ, સી આઈ ઇ

સ્ટાન્ડર્ડ ઇન્ટરલ મંચાઈસ કંપની લીમીટેડ

૧૯૪૫ ← કુલ પ્રીમીયમના આંકડાં → ૧૯૪૬

આગ ૧૦,૨૧,૩૦૦
મરીન ૨,૦૧,૮૦૦
અકસ્માત ૧,૦૧,૦૩૦

આગ ૨૫,૨૦,૬૮૨
મરીન ૪,૨૧,૧૧૬
અકસ્માત ૪,૧૫,૯૮૮

કુલ અરકયામત ૧૫ લાખથી વધુ

કુલ અરકયામત ૨૧ લાખથી વધુ

આગ, મરીન, ચોટર, અકસ્માત, કામદારોના બદલાના વીમાનું કામકાજ લાખવામાં આવે છે

મુખ્ય ધ્યાન્ય.
શ્રી કે. જી. મચાઈ
મેનેજર

અમદાવાદ ધ્યાન્ય.
રમણલાલ જે. પટેલ
ધ્યાન્ય મેનેજર

—૪૫ જી, એપોસ્ટા ટ્રીટ, મુંબઈ ૧

વકીલ ખીસિંગ ગ, ચાર રસ્તા, અમદાવાદ

રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ

સ્પેશીયલ નં. ૧

મગજનાં જ્ઞાનતત્ત્વો ગળવાન ગને છે, ધોળા વાળ
કાળા થાય છે, ખરતા અટકે છે, વધે છે અને ટાલમાં
વાળ ઉગે છે, ચોડા મટે છે, યાદશક્તિ અને આંખોની
દૃષ્ટિ વધે છે. ગાદ નિદ્રા આવે છે, માયાનો દુઃખાવો
મટે છે. દરેક ઋતુમાં પહેનો, પુરુષો અને ગાળકો માટે
મહાન ફાયદો કરનાર છે.

મોઢી બાટલીના રૂ. ૩-૮-૦ નાની બાટલીના રૂ. ૨-૦-૦
બધે મળે છે.

શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ

૪૪૮ - સે-૩૬૪૮ રોડ
મુંબઈ-૪

‘કુમાર’ના છેલ્લા ૮ અંકોમાં વિદ્યાર્થીન વિશે વિગતવાર માહિતી આપી શકે છે. તે સમગ્ર માહિતીને સ્પષ્ટ રીતે આપવી થેનો ફાટો આપવો છે, તેના પર અડધી નજર ફેરવનારને પણ ક્યા પદાર્થમાં કયું વિદ્યાર્થીન ફેરવા પ્રમાણમાં આવેલું છે તેનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવશે

વિદ્યાર્થીનનો કોડો

પદાર્થ	એ	બી-૧	બી-૨	સી	ડી	ઈ	ફ	બી
કુખ	૦૦	•	૦૦	•	૦૦	•		
માખણ	૦૦૦				•	•		
ધી	૦૦		•		•	•		
કોરસિવર ઝોર્ડવ	૦૦૦૦				•	•		
ઈડા	૦૦	•	૦૦૦		•			
ધડ	×	•	•					
મોખા	×	•	×					
બાજરી		૦૦	×					
જવ	×	૦૦	×					
મધાઈ	૦૦	૦૦	×					
કુચેરની કાળ	•	૦૦	૦૦					
મગ	૦૦	૦૦	૦૦					
રોષ બીન	૦૦૦	૦૦૦	૦૦					
પટાણુ		૦૦	•			•		
ફાલમાવાળો કોથળ	૦૦	૦૦	૦૦	૦૦૦		•		
માજર	૦૦૦	•	•	×	•		•	
ફૂગળી	×	•	•	•			•	
બટાટા		•	•	•				
મૂળા	×			•				
મોથીની બાજ	૦૦૦	•	•	૦૦		•	•	
મૂળાની બાજ	•			૦૦		•	•	
પાલમની બાજ	૦૦૦	•	•	૦૦		•	•	
કોબીજ	૦૦૦	•	•	૦૦		•	•	
ગરિડો લીમડો	૦૦૦			•				
કકોડા				•				
સરખેલો	૦૦૦	•	•	•				
ફવાવર	×	•	•	•				
કફેલા	૦૦	•	×	•				
કોથમીર	૦૦૦		•	૦૦			•	
ટમાટા	૦૦	૦૦	•	•				
કાકડી	×	•		×		•		
આગાળો				•				
જગરજખ	•	•	•	•				
ચોખેલા	૦૦	×	•	•				
કેળા	•	•	•	•				
લીંબુ				•				
મોસખી	•	•	•	•				
ખાજી કેરી	૦૦	•	•	•				
લીલા મરચાં	૦૦			•				
નામરનેલનાં પાન	૦૦							
મગફળી	•	૦૦૦	૦૦					

કોડની સમજ: (૦૦૦૦)=ખૂબ સારા પ્રમાણમાં, (૦૦૦)=મોટા પ્રમાણમાં, (૦૦)=કોઈક પ્રમાણમાં, (•)=પણ થોડું, (x)=નહિ જેવું

રહસ્યધન અંધકાર

નાની મારી કુટિર મહીં મારી તણી દીવડીનાં
આછાં તેજે મધુરપ લહીંતી બધી નિન્દગીની,
ને માન્યુંતું અધુરપ કશી ચે નથી, હું પ્રપૂણ.

ત્યાં લાગી કે જરીક સરખી કૂંક, દીવી ખુઆઈ;
છાઈ મારાં સ્ફુરિત બનિયાં લોચને ધૂમ્લેખાઃ
ને ઝીણી-કો જલન સહ ત્યાંથી ઊરે અંધકાર.

એને મીમાં નથી, અતલ ઊડાણ એનાં કરાં રે!
દીવાતેજે નયન બનિયાં અંધ, તે અંધકારે
ન્યાળે છે કે નિરાળું અગ્નિત કરુણાથી ભરેલું રહસ્ય.

સાજેન્દ્ર શાહ

જલદીપ

એક દીપ તણાયો જય
જલમાં દીપ તણાયો જય.
કમળ સમે ધૂરે વગજામાં
વાયુમાં વિઝાય
જલમાં દીપ તણાયો જય.

અંધારાંના અંચલ ભેદી
પંચ પાડતો જયઃ
તરંગની ચંચલ અસવારી
કરી તેજ મલકાય
જલમાં દીપ તણાયો જય.

ઘડીક તમગીભ્યોતિનાલુક
મંપુટમાં જ સમાયઃ
ઘડી ભવ્ય બૂગેલખગેલે
દીપશિખા લદરાય
જલમાં દીપ તણાયો જય.

વાટ વણી ના, ના પેટાબો
પોતે પરગટ યાયઃ
નહોં રોગ કે નહોં મોગરે
કેવલ ભ્યોતિરુકાય
જલમાં દીપ તણાયો જય.

આલસુકુંદ દવે

આવતી કાલનાં નાગરિકો માટેનું આજનાં ઘરોનું માસિક

૨૫૩ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૭)

જવાન

• શાલિની •

રક્તા પાટે જે નવા તે જવાન,
ચીલેચીલે તો બધાથી ચલાય,
બેચી કાઢે આયુષ્ય તો બધાય,
છવી જાણે નિદ્રાગી તે જવાન.

સનાતન

વાંછા

[પૂર્ણ]

અમોઘ રતિ-ભર્ગ શા પ્રગલ્ભ એક ના માફરે
જયે વહવા; ન વા વિધુ સમી સુધા-ભ્યોતિના
અખંડ રમ-વર્ષણો વિતરવાં; ન કે વીજ શા
નવલત અંધકારથી જગત-નોત આજ જવાં;
અરે! દીપક જે ઘઈ ન ચઢું ઘોર અંધારનાં
અભેદ પડ ભેદવા; ફક્ત એક વાછા ઉગેઃ
બાનુ ધૂપમળી, ખૂણે રહી જલ્દી, ઢળી ખાખમાં,
અમારે મુરલિ હું—શમ્ય વદિ—સ્વદય કાળો તણી

‘શોલાલિન’

અવળી વાતું

જેની વાટ દેખીદેખી નેન ધાક્યાં
એને અંતર કેમ ઉચાઠ ન જાગે ?
પાય પડવા જેને, લીનબ્યા આસુથી,
હાય ! એને કેમ કાંઈ ન લાગે !

આહોં, અને, જેને પાટુએ મારીને
ફર ખસેડ્યાં ક્ય આપમાને;
તો ય લગીલગી પાય પખાણતા
એક ખસે ન કોઈ દિનમાને.

આજ ‘ન જનવ, ન જનવ,’ કઢીકલી
રગરગી જેને કાગળું રોડે;
મુખ મરોડીને એ જ વિધાવતું
એક ધરી નવ ફેર વિશેડે.

ને આહોં આતુર ચાતક નેલુમાં
રોજ દીવા ઝંબે આરતી કરા;
એને કાન્ઠે અરે ! દેવ હુદના
કોર જની ધાય કેમ નમેરા !

આખ ફરે તપ, હેઠ પરે જપ
ધાય જેના, એક વેગયું જનું;
પાય રહું એની વાસના સેશ ન,
હાય વિધાવાની અવળી વાતું.

અકરંદ દવે

સ્વાધીનતા આપણા દેશમાં પ્રગટી છે પણ આપણા અંતરમાં પ્રગટ થવી હજી બાકી છે

મનન

સ્વાધીનતા પ્રાપ્તિની યાત્રા સરવાર મેદાનકે બિંધારી કોઈક દિલ્હી વાંક એવે નથી કાઢવાતે હવેલતો નથી, પણ પાચ દિલ્હી પાચ અંગ્રેજી થી એટલેટો દિલ્હી છે એમના કલને એક અર્થે છે છે આથે મળાને, વ્યવસ્થિત રીતે કાગ કરીને, કામને વિખાવવાને ગ્રુહ વાંક પ્રલ તરીકે આપણે ખીલવ્યા નથી

એમ તે આપણે પણ એક સમાજીકે અને ધણી પ્રાચીન કાળથી આપણા સમાજ દલવનાં અંગેકો અનુદ રહ્યાને ગર્વ પણ આપણે સદેને ધરી રાષ્ટ્રીકે છીએ કોઈક વાર દાંધાધિવ્યને જ આપણે આપણી એક તાને પુરાવે ગાનીકે છીએ જુઓને, પ્રાનીનકાનીય સરકારિ આદરી યાધી પ્રાનીન છે અને હજી સુધી હુત વધ નથી એને એના દાખાને પુરાવે કયા નથી માનવામાં આવતો ૧ કુલે મતને પ્રતિષ્ઠા કરવા મા ગતો નથી અનેક સમૃત્તિઓ નામસાથ થઈ કઈ દોવાના આદરવા બધા પુરાવા મેનલ દોય તથાઈ છલિલાસા ન કુપ મળથી આન પૈયત છડી રાષ્ટ્રી જગતની એક ગદાન સમૃત્તિની કોઈક પ્રકારની આતરિક ગ્રુહ સમૃદ્ધિના ગરવીમાર પણ શી રીતે થઈ શકે

પણ આપણી પ્રાચીનતા કે આપણી વિ કોઈક સમૃત્તિના દી રીધુને કારણે આપણે ભયે ગૌરવ ધરીએ, પણ બનીએ નહિ કે એ છડી ગઈ તેનું કારણ કેવળ પ્રલને પુરુષાર્થ નથી, પણ એના પર આક્રમણ કરનારાઓ છે અન સમૃત્ત નહોતા છે હિંદીકા સમે આક્રમણ પણ છે આપણે હવેના છીએ તેનું કુલ કારણ એ પણ છે પ્રચ્ઠ જગતવાતમા વૃદ્ધ નથી નહીં નેમ છાતદાન મેળવી લે છે તેમ આ પાને-કોઈકે કે ત્રાપણી પુને આ દેશમાં વ રીને સાનુકુલિષ્ટિએ અકસ જની ગમેની અનક પ્રલગીની બનેલી આગલી દેશીઓ જે-નશીનગીને આંદર નિચારી છે પ્રચ્ઠ જગતમાં પણ આંડની જેમ બેખાની જવાની શરતે ટકાર લેના રહ્યાની ગઈ દીર્ઘ પ્રલગીય પર હા આપણે હિંદીકાથી રોધીને બતા વી રાષ્ટ્રીકેતેને નથી

આત્મનિષ્ઠા કરવાના હેતુથી આ નથી લખતો, પણ ખામી આગરદુષ્ટિથી બચવ જ કોઈક આપણે હુકુદે પ્રસન્ન અમુક અમુક રીતે જ કેમ વર્તારે તેના થે કારણ છે

એ કારણે ગૌરવજનનું કુ બળવું કરવા લાગે એમ છે એ પેકીનું સીધી શાકુ કારણ એ આપણી રાહરો કે સાનુકુલિ એકવસિ કરીને આપણા પર્વને નેરલા પ્રચલ શીલ દતા તેણુ રાષ્ટ્રીય એવન સિદ્ધ કરવાને ને નહોતા તે કાળના જના સાધનોની મદદથી, આને યાગીએ છીએ તેવી રાષ્ટ્રીયતા આવડા વિગાવવા મિખાડની પ્રલ સિદ્ધ કરી શકે એમ પણ નહોત રી પેત પોતાના પ્રદેશના કેસાન્યના કે ગર્વાદિત સગાળના દેશની દિશ્ઠિથી જ વિચારતા 'ગાન' રાતને નાથ'ગા મુનશીનો ક્રીતિવ આ જની કલપનાતા એમનુ સ્વપ્ન રેવેતો દેખાય છે પણ એ ક્રીતિવે તે દરિપત છે આપણી વરતવિષતા તો પોતા પોતાની મહૂલીએ સલાબના રાષ્ટ્રીયલેશી જ રહે દવી આપણા દેશ પર પરપ્રલ એકે કરવા અકમળા વરા રીનીવડતા મેનુ કારણ એ નથી કે ક્ષાન તેજનો અમાવ ડતો, અમાવ વિગામ દિશ્ઠિને દતો, અગળ દિશ્ઠિએ પ્રેરેલા સપને દતો

એ છતાં યોગાધોસા અનુભવોની રજ નાર્દારાએક પ્રલત્વની ભાવના કોટરીની દવી બાવરજ રાજવલિવડની જરૂરતોને કાને મૂકે તેગા અંગાને દિશ્ઠિથી રહેકુ તેપરિ રૂલ્લી આપણે અથેએના સાસન દેહજ સમત દિલ્હી પ્રલને રાષ્ટ્રીય એકયતો ગાહુત અનુભવ કયાં રાષ્ટ્રીય મદાસાની આપીયે કારકિર્દીએ એ અનુભવમાં સહક મનુ બળ ને આવનાનું તેજ પર્વ અને તે પણ રાષ્ટ્રીયતા આપણને નેટરી છપ્પે લાગે છે તેટલા પ્રમાણમાં આપણા દેશમાં મારો હજી 'એકમન' થઈ નથી જેવેલે અરો એ કમ્પે છે એટલે અરો એના મીતો ગાવા આપણને બંદાતા લાગે છે, પણ નેટલે અરો એ આપણા પ્રગાદ પર આક્રમણ લાવે છે કે રવભાવના કવિત ફેરફાર માગે છે તેટલે અરો અવરલે તેન થી ફરસાળીએ છીએ રાષ્ટ્રીયતા આપણને પ્રિય છે, પણ પ્રગાદ તેથી પણ પ્રિય છે આપણે સમૃદ્ધવત જીવવા માગીએ છીએ પણ અત્યંત મર્થાદિત રે આપણા પ્રગાદનાં લેવાલે આપણી રજો નાચવી હોય છે, પણ તે માત્ર આપણી કલ્પનામાં ને વખતે વખત આ લા નેતાઓના નિવેદનામાં જુને વારરે હજી થે આપણે જતનથી બળબે છે ખૂત

કાળને બાદ લઈવળ આપણી મરેશી કાને નથી સાથે મળી સમ્મલે સિદ્ધ કરવું આપણે હજી રીખવાનું છે ત્રાપણને જે મળવું છે તે આપણા પુરુષાર્થનું જનની રામ રામ મોહન રામથી થાવીને દેશમાં ને મેળવે તથા લોકગાન્યથી લઈ રાષ્ટ્રીય જવાહર ને વજમનાઈ મુશીના, પ્રલમ્બા સ્વને માટે પરામાર્થની થાવી આપડ ધીપર રાખનાર થોડાક પુરુષાર્થ લોકવાયવેની સદેવપશીને લેરે આપણે લેલેએ લેવા થવા માટેલા, તેને બજાતિ પરિસ્થિતિને એમએક ટેકો માગી જતા આપણે આને ખરિત સ્વાધીનતા પ્રાપ્ત કરી છે

આમ, સ્વાધીનતા આપણા દેશમાં પ્રગટી છે, પણ આપણા અંતરમાં પ્રગટ થવી હજી બાકી છે હવેના રાષ્ટ્રવે દરમ્યાનની આપણી અર્થસા કલેવતી હડતેથી આપણે થોમ ધરાયા મીયાવા હોઈનું, પણ ગુલામીની લેશ પડેથી જ આપણામાંથી બેખાઈ ગઈ નથી આપણે આપણી જવાબદારીમાં પૂરી ભણે લીધીથી મી ગાધીન પ્રલના લક્ષણે અપરે વિકસાવ્યા નથી

ત્યાં તે સ્વતંત્રતા અચાનક આવી જા ૧૫મી એપ્રિલે આપણે તેનું મીપૂર્વ સ્વાગત કર્યું આપણી જાતસવસ્થિ પ્રલને કલ રિલિલ્લે અપાત કરવું ખૂબ ભાવે છે કેટલેક પ્રલ લે અધેથી બની ટીપોસકીની દેશની કાળી પડે એની દેશની ગીયલ આકાંક્ષીને પ્રલમ્ રાષ્ટ્રીય અનુભવના મામતા હોય તેમ નરારી શી ધરને બહાર બહાલવા નીકળે પઠવા રાજમાર્ગો પર હડોલ લેવાપૂરે વહેતા થવા તેપણે એના સ્વાધીન પ્રલને જાલવી તાલજર્મ આલ નહોતી, જાવર્યા નહોતી કેવળ લેલેલ અલતતા દવી ગુજરાતનું માનનગર પણ એ જીવનલીલા પાછળનું કાળ એની લીખવણીમાં થયેલા અવિરમ્બે થોડું કાળનાં કાળો છે પણ એના મૂળમાં થે આપણી જની રહેલો જ દલી અ રહેના એએકે કુ ખ પ્રારેને અર્થી નોધ્યા વિા રહેવાત થવી

તા ૧૫મી એપ્રિલની રાને પણ આજ દીના જરૂરિયાતોને કલ્પાઈ થોડોક જ નરમ પડયો હતો એ રાને હિંદુ મુલિસોના ભાઈ મારા અને એમિલિના સકેટવર સમરેશી ફેરફારની નીવળવાનું દતા હુ એક ચિતની સાથે રાયપુર અસ્તામાંથી ગાનભાઈ દલેલી વરફને રરતે જતો હતો ત્યાં એ અક સાઈકેસવારોનું એક મીડું સરવલ દાવમાં ખરાલો લકને હિંદુ મુલિસ એક દે ને સુરખાઈ કારકરર સામીથી આવી લાવું

એને જગ્યા પરી આપવા અમે રમતાની એક
ધારે જઈને બેઠા રહ્યા અચૂંક મરઘમ
આપી આગળ રહીને પસાર થઈએ હતી ત્યાં
સરવસમાના એક સાઈકલસવારે પોતાના
હાથમાની સળગતી મગાવતતા વચ્ચેવાચ્ય
નેરથી ડૂંકી દીધી! સમગ્રતઃ જલતી મગાવને
કારણે ગરમ થયતું તેવ નીચે ફેલાયુ હારે ને
એ ભાઈથી પી જરવાયું નહિ હોય ગારે જે
ભાઈની આગ્રહી રત્નનીને એના કલ્પાહતી
ગીમ્સની નથી તેમગદાયદાજતોહોયતોપણ
ગારાવ પામી રાખીને નથી આવતી સ્વાધી-
નતા મચિન્દ્ર પોતાની લાયનાત પુરતાર કરી
દેવાની તક એણે એને યુવાની એમ પણ
કહેવું નથી પણ આંટતું તે પુણ્યવચ્ચ કહીશ
કે, મશાવ બલે ડોરો ફેલાતું વી દીધી, પાડ
પ્રભુને કે કોમને યો નુસસાન થયું નહિ,
પરંતુ ડૂંકી રીધા પછી સાધ્યવ પચમી બીત
રેતે સળાવી મશાવ રસ્તાની એક શેરે લઈ
જઈને છુટાવી દેવાની તો જરૂર એની ફરજ
હતી ને, કાં નિગિપ મોના આગળુ બની
ગયું પાઠના સાઈકલસવારો રસ્તા વચ્ચે
પરેલી જવની મગાવ આગળથી આડા કરા-
ધને બહાજ થયા આખરે મશાવ ફેરવી દેનાર
ભાઈએ એ કલ્પે ધાલ્યુ હાલે તે આપારા જેવા
શાહદારીને બાળવતું પડ્યું

જે ભાઈને આપવાદરખ જાણીને આશ્વાસન
લેવાની મારામા હાગ નથી, કેમકે પોતાનો
કચરો પારકાના આગળુમા કાવવીને જે
સ્વચ્છ થયાનો રતોય મેળવે છે, રત્તા વચ્ચે
જે શૂંકે છે, અંદરે રથાનેમા અંધી દરે છે,
ટોળે મળતા ન વાડાધાટ કરી મૂકે છે, ફકાર્ગા
પડસુખ (creature comforts) એમવતતા
જેમકે પોતાની માફકબીલકો પણ જીવે છે,
પોતાને કેટલી જ જવવાને એને સમગરે
બેલાવવાનો તેમનો પછા અધિકાર છે એ
નતને વિચાર આરે તે જ માગે, તેવી વ્ય-
ક્તિભાષી મોટે ભાગે રથાનેમા આપણા
મમાજનો તે એક પ્રતિનિધિ છે જેવા પોતે
છે તેવા જ બીલ પછા છે એ ખ્યાલાધારી
પ્રવર્તતા નામરિક ધર્મે ત્યાં સુધી આપણા
જવનમા દંડનુસ નહિ થાય ત્યાં સુધી આવા
દાખવારો બનને જ જવાના ત્યાં સુધી
એમા મળીને જવવાનું એમા મળીને કાગ
કરવાનું એને મકપા સિદ્ધ કરવાનું ફેરવ
આપણામા પ્રમદી રહે જ નહિ

બીને દાખવે આનાથી પણ બૂટો છે
૧૭મી જાગરે રવિવાર હતો અને પ્રન-
જવનમા એકસામી પણ રવરો એમા
આવી લેવાથી હોમા મોટી સખ્યામાં ટહે-

લવા નીચી પડ્યા હોય મે ગ્લામાચિક હાલ
કલ્પવના કલ્પાહતના હવે વળના પાણી હતા
હતા રત્તા પરની અવરજવર મેજના કરતા
પ્રમાણમા દીઠ વધારે હતી મારે લાવ જ-
વા તમા અમર ટ્રિનસ પરથી બસ પકડવી
હતી બીડ સખન હતી અને લોડાએ લોડ-
રમા ગેમા રહ્યા નહોતા ગેમામા એક બસ
આવી તે ટાળાએ તેની પર ધસારી મ્યો
પણ પાઠથી તરત જ ટોક બીજ બસ
આવી અને ટાળાને જ- પછે માનો પ્રવાહ
મેં તરવ વચ્ચે હું મોમાં હતો, અને છએક
માસના બાન્ધ સાથે એક બંદને પણ આમા
જ હતી આમારી બસ આગળ બીડ જોણી
નેરેને પેના ટાળામાથી પણ કહેવું છે મા
જુએ આ તરક આડીને જમા થવા માડયા
હતા બસમાથી બીતનાસંગે બીતરી રહ્યા
હતા પેવા બંદને પ્રવેશની દીઠ નજર હતા
હતાકલાકે બીતરી રહ્યા પછી ધક્કા આપ્યા
વિના રહવાને નહોતા એ નક્કી હત એટલે
બસમા ફરી પડવાને ટાળી રહેના 'મરદોને
મેં જુ' આ બંદનેની સાથે આટલું નાનું
બાળક છે તો આ રાણે ધરી- ખમી વસારો
આળો - તમે પહેલા જવા દેવા માર-
સવાવા લાગળીપણા વિશે તો ફરીવર
અવકાશ જ નહોતો, એટલે તરત એ સ્વીકા-
સાઈ થયા 'ખરી વાત છે, ખરી વાત છે,
કેમને પહેલા ચલવા દેલે' મેમા અવાજે
સુક્રા નીકળ્યા પણ ત્રણે બીતરનાસંગે
બાકી રહે ત્યાં તે ચલવાવાળાઓની મ-
ધીસાઈ રાઈ દેખાવા માંડી આટલે મેં નેત-
વણી દાખવ કરું કે, 'આ બંદનેને પહેરી
ચલવા દેલે' મારી સાથે બેસેલામા જ
બેજા પોશાકવાના હતા તે બેણેમા બજ
હશે એમ એમની સિમ્ત પરથી લામડ હાલ
હતા બસબર ચલવા વખતે મારને ધરાર
બગ કરતા એ પણ બિચકુલ ખચકાયા નહિ
પેલી બંદનેને એમણે હરોરેવાળુએ કાઢી
અને પાછળથી યોગેલા દેવાસને લોધે એ
બીસલા માડી એ બાપડીમો 'મારે નથી
જડુ, નથી જડુ, મને નીકળી જવા દો' એ રી
ચીસ પડાઈઈ અને હું, જેબસમા એ પહેલી
દાખવશયતેજેવાને ઉત્સુકદેના, તેનેભાગે,
સ્વાધીન પ્રલના મરદોના આ મુરતન એમા

પાળકને કચરી નવાણે ને જે સવાગત બકાર
ની બી બચ એટલ જ કરાતુ બાકી રહ્યું!
એ બંદને એ ટાળામાંના ટાળી જેમ
સગી નહોતી તેમ મારી સગી પણ નહોતી
પણ એ સીંદ્રી, એટલે કે ધક્કા મામે બતતુ
ને બાળકતુ રક્ષણ કર નવું બેતામાં કાંડાબગ
નહોટ, મારે જ કાંડાબગ ધરાવનાગેમે
એની મગામગીની જાળણવી વેવાની હતી
એ ખ્યાવ એસતા મનમા ન્યૂયો હોય પણ
રજૂ થયા ન હોય તો મેં રજૂ કરી માપે
હતો, છતા એને વરા વર્તનાની લમનામા
ધૂતિપહેતી ધતિ નહોતી, કેમકે આડી એક
બસ છે, હું, મારે એમા એમજુએ, માર
કલાવણ છે અથવા તો બમની રાલ એ, ને
બેમા પહેલાને મને કમગે છે' કોટકે જ
ખ્યાવ મનમા વર્તને પ્રેરતા હતા મોથી
વિશેષ નહિ એ નાનું ટાળુઆપણા આખા
સમાજનું પ્રતિનિધિ હત એમ કહું તો જે
વધારેપડતું નહિ નહાય એવી આશા છે
અને એ આજો પ્રસંગ આપણામા ન્યરમા
ને બસાવ છે, આપણામાં બંધવમને ખ્યાલે
પરાયણતા છે, તેના શયક છે ફિનિયામા
બીડે બલે પણ દેશે નથી વસતા, આપણુ
જેમા બીડે કરનારા માનવીઓ જ વચ ય
છતા વ્યક્તિ પોતે વ્યક્તિ મળીને મનુદને
બસાવને ત્યારે સરખીરીને વર્તનાની ભૂલે
પાડીદાય છે, એકથાસનું મુદોને જુલન
પાનગી કરતાં બંદેરે વર્તનમાં વધારે સયમ
અને રિખટા આપણે દાખવીએ છીએ આ-
પણે સમાજ પણ એમાં અપવાદરખ નથી
પણ એ શુણ આપણે હાલ વધારે ખીલવ
વો નેરએ છે, એને સમાજધર્મ બનાવવો
નેરએ છે અને સકલધર્મ પ્રતિષ્ઠિત કરી
અથારમા કલારવો નેરએ છે 'તમે પેનીની
સમાજ રાખો એટલે પાડન આપણ
પોતાની સમાજ રાખો' એવી એક ભાડી
તી અંધેછ કહેતી છે એમા કથારો ન કરીને
કહું તો રાજના નાનાના પ્રત્યોગાવ્ય
કિ પોતાની સ્વાધીનતા સમાજે, એટલે કે
સમાજધર્મને અનુસરત મયમપણ, વ્યવ-
સ્થિત, સિદ્ધ વર્તન રાખે તો રાજની સ્વાધી-
નતા તો આપણામા સમાજાઈ જશે

મુરંદુ

સ્વતત્રતા પોતાની સાથે જવાબદારીઓ ને બોલતો પણ લાવે જ છે પરંતુ
આપણે શક્તિ, વિધાન ને હિંદના ભાવિમાં અદ્યો માથે તેના મામને કંગોએ
અને મંપૂર્ણ આશા રાખીએ છીએ કે દેકેકે હિંદી, તે ગમે ત્યાં હોય ને ગમે
તે હોરમાં હોય તોપણ હિંદની એવામાં પોતાનું અર્થોચ્ચ અર્પણ કરશે

જવાબદારતા નહેરુ

विजय भर्गव

આમ, રાજાની પોતાની જ્વલત મરહિલી પૂર્ણ કરીને ૧૬૨૮ના
સિંહલદાશ મેસેજમાં તે દાખલ થતા જ તે કૉલેજની ડીમના કક્ષે
ધારની માથા અને ત્રણ વર્ષ સુધી કોશાન તેમજે બોમબુ ૧૬૩૦
માં એ કૉલેજને આતર કૉલેજ ટરી કુશમાં સોંપી પહેલી વખત સર્વો
પરિપદ મજબુ તેમાં પશુ શી વિનયપત્રે જ મેરો દિસેસ વતે તે
વખત તેજે ૫૦૦ ને મેધાવેલા, જે સરાસરી ૬૨ મેંબે ૮૪ પ્રમાણે
થતા હતા, અને એવાં ટીક સરાસરી ૧૨ ને આપી ૨૬ મેંબાડી
ગાને એમજે રમતમાંથી બાતવ (આડથ) કરવા

કિંચિત્ સિત્તિ પર જીવતા આ તેજસ્વી સિતારાને બીજે જ વર્ષે ૧૯૨૭માં અતરંગી દરીયાઈ (Qadranagar Tourmaline) માટે જડબી લેવામાં આવ્યા અને કોંગ્રેસે પણ ત્યાં ઉદ્દેશનાર એવી આશ્ચર્યજનકતા સમીન રજત જડાવી કે એ સ્થાન તેમણે કાવચીત્ કરી લીધું ૧૯૪૭થી તે તે ત્યાં દિવસોની આબુના કાંપનાર રહ્યા છે.

૧૯૩૨મા ઇસવ ૩ મેના રોજ દિંદી રીમમાં તેમનું શ્યામ નિશ્ચિન હતું પરંતુ સુભાષ યર મુકવામાં આવેલા પ્રતિબદ્ધને કારણે જ નહીં રાક્ષા નહિ તેમની જન્મવત રમતને કારણે દિંદીની દરેક મહત્વની ઐશિયા તેમનું શ્યામ લગભગ અનિવાર્ય જોવા મળી ગયું હતું ૧૯૩૩ માં નર્દિનના નેતૃત્વ નીચે રાક્ષાની યોગ સી થી રીમ સામે 'કસોટી' (Test)ની ઐશિયા રમવા માટે જે દિંદી રીમ મુકાર્થ તેમણે તેમની પશુ વચ્ચેની યદ્ધે જીત્યાનો જ્યારે રીમ સામે પશુ તેમણે થોડાની રમતની મજા બતાવી આવી 'જલ્દી 'કસોટી' ઐશિયા રમી ગઈ તેણે ફક્ત ૨૦૦ રૂ ના પાયાના ને સશસ્ત્રી ૩૩ પ્રમાણે મણા ૧૯૩૫માં બેંગ્લોરલિથાઈ આવેથી માત્ર સાઠર મીલ સારી તે જખાલના દખાવેને કારણે રમી રાક્ષા નહોતા

૧૯૩૬માં વિશ્વવનપરમ્ભના ગાંધાશ્રવના નેતૃત્વ નીચે ઇન્ડિયન ઓર્ગેનાઈઝેશન ઈસ્ટર્ન ઈન્ડિયા પર્લ વિશ્વ મહત્વનું બીજું ચૂંટણી વિનાસોર્ગે થઈ ગયું, અને પછી ઇન્ડિયન ટોલેજી ને આપ્યા ફરજબંધી રાજ ઓળખાવી તેલેજી તો મેગને વિશ્વખ્યાત કરી દીધાં ત્યાં વખતે આગવજીનું જીવન થવાને કારણે ૬ મેંએ તો તે નિર્દેશ રાજ્યનાં, અને છતાં તેલેજી જે આજનાં કલ્યાણનાં મુખ્ય કલ્પનાનાં હતાં તે સહારાની ફર મુકે પા રન થતાં હતાં તેમણી આ આશરે આપ્યા ઇન્ડિયન ટોલેજી તે વખતે ઓળખે નબરે આપતો હતો તે અને ઓર્ગેનાઈઝેશન ઓર્ગેનાઈઝેશનની ફરોગી (રેટર) રોજનાં તેમજે ત્યાં કુરેતાકાશ્વનીચે પહેલી ને નિર્દેશની ૧૯૩૬ની બાગીદારીમાં ફરે ને ઓર્ગેનાઈઝેશનની ટોળાઈ તેનાથી તો ઈંદી ફરેનાઈઝેશનનાં જીવનપરમા જાણીકાયું જે રોજનાં કાર્યકરોએ સવા માર કલાક રમીને મહત્વનું ગેંક નવેનું વિશ્વ (Record) કર્યો અને પ્રખ્યાત રોજી વિવેચક વિરરન ફર વેં તે તે વખતે જ્યોતનાં પાચ ક્રેંક ખેલાડીમાં પસંદ કરે છ તેલેજી તે વખતેનાં પાચ ખેલાડીઓમાં વિશ્વ મહત્વનું ચૂંટીને તેમનાં જાણનાં ફરે મહત્વનું આ ફરે રમતાથી મુખ્ય રમણે વિરરન લખે છે. “૫ ઇ. ૭૭૭ જેઠી ગાંધી ગાંધી હોવા છતાં તેમણે રન મેળવવામાં જતાં પાચ મરેની નેથી પરાંતી (અનુસંધાન આગળ પાન ૨૫૨મે)

(संख्या १६४७) नया

જોવા, દિહી ક્રિકેટના ધીરવંશકુટ ગણાતા શ્રી વિનય માધવજ રંગરોડે જન્મ ૬ ૧૯૧૧ની ૧૨મી માર્ચનારે મુળાશ્રમા ગર્ભ માટે કુટુમ્બા ગયા હતાં નાનપણથી જ તે ક્રિકેટ તરફ આકર્ષા હા અને પોતાના બાલકાગિને સાથે નાનકડી બેઠ અને બેઠ લઈ જઈ ક્રિકેટ રમવાની શરૂઆત કરેલી ૬ ૧૯૨૮મા બરડા ન્યૂટલ લંચ હાઈસ્કૂલ નવર ને તરવ ને તેમણે લખાવેલી "C રીમ્મલ તેમનું મ નોંધાવ્યું બા ૬ ક્રિકેટરો અભ્યાસ શરૂ કર્યા ૧૯૨૭ મા તેમને ડ્રીનિયર ડીમખ લેખના આપ્યા સરઆલના બેઠ તેમને સારી રમતા ન મળી, પણ તેથી નિરાશ ન થતા ધીરજ, હિંગત અને તત અવધાસથી પોતાની રમત બેસી તે સુધારી કે બોલે જ ન તેમને ડ્રીનિયર ડીમખા કેપ્ટન ખનાવવામા આવ્યા, બેઠનું નહિ પણ રીનિયર ડીમખા પણ તેમને રમવા આપવામા આવ્યું નિયર ડીમખા કમ્પાઇ તરીકે તેમની કારકીર્દી બેઠથી વિનયી દે ૧૯૨૯મા તેમની આલર-શાળા (Inter-school) હારી- ડમા ૧૯૩૬મા તેમણે પોતાની શાળાને સર્વોપરિ હ (Clifford Campbell) આપાવ્યું વળી તે જ વર્ષમા રીનિયર ડીમખ પણ સર્વોપરિદિપદ મળ્યું ને પણ વિનય મરચરોડે જ આભારી હજી ન મળ્યી કેમકા તેમણે ૬૨૬ હનિગમા બેઠ સારી નોંધાવેલી

ફરકાવનાર એ ગુજરાતીઓ

દીમમાં અગણી એવા એ લોકલાડીલા ખેલાડીઓની ઇવનરેખા

વિનુ માંકડ

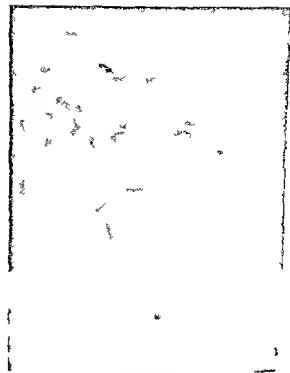
આ

સ્ટ્રેલિયા નામી દિવિ દીગમા એ કોષ સર્વશ્રેષ્ઠ ગ્રામ રાફન્ડર (બર્સગ્રોન બોલર અને રીફર) હોય તો તે વિનુ માંકડ આને તે જગતના પહેલા વર્ના ડાબાગ રિપન બોનાર ગણાય છે એટલુ જ નહિ પણ દિવિ દીગ દી રગતની ચર આત ફરના બેંટસમોન (opening batsman) માના તે એક છે બર્સગ્રોન અને બોલર બમેરીતે બેચુ રયાન ધરાવતા વિનુ માંકડનુ રયાન દિવિ દીગમા આગાધ છે અને ૧ ૪૬મા ઇંગ્લેન્ડ ગમેલી દિવિ દીગમા તેમણે ૧૦૦ રનનો શુભસેા આને ૧૦૦ વિકેટ અને કરીને તેા ક્રિકેટ જગતનુ મોટું માન ગણાવુ 'ક્રિકેટ-ઇલવ નેળયુ છે

વિનુ માંકડનો જન્મ ૧ ૧૭ની ૧૨મી એપ્રિલે કાર્થિયાવાડમા ક્રિકેટસરી રજીસ્ટરસિંહ ને દુલિપસિંહના જાગનગરમા થયેા હતો નાનપણથી જ ક્રિકેટનો શોખ હોવાથી સાળામા ગણતા હતા ત્યારથી જ ક્રિકેટ રમવાની સાંજાત કરી અને રગતમા તેમની પ્રવીણતાને કારણે નવાનગર હાઇસ્કૂલની દીગમા તેમને લેવામા આવ્યા કાર્થિયાવાડ સ્કૂલની શીક્ષક દેવસિંહના તેમની સાળાને સર્વોપરિચય ગણ્યુ તેમા વિનુને ક્રિકેટો નાનોસૂત્રા નહોતેા

સાળાની કારકિર્દી દરમ્યાન તેમણે ને સગીન અને લાથી રમત ખતાવી તેને કારણે નવાનગર ક્રિકેટ એસોસીએશનના અધિગરીમાનુ ધ્યાન તેમના તરફ ખેંચાયુ અને નવાનગર દીગમા તેમની ચૂટની પધ

માકડમા રહેલી શુપ્ત શનિગોને બહાર કાઢવાનુ તથા તેને કેવલવાનુ ગોલેપ્રિન્સ હુલીપસિંહજી અને ક્રિકેટ નિષ્ણાત એ એન્સલી (Wensley) ને રૂળે નય છે તેમણે ક્રિકેટની રગતનુ શોખ શિષ્ય નયા સુચનો આપીને વિનુેા ગાઢો ખેવાલ જનાઓ તેમના હય ઈચે વિનુ । ફેલી ઝડપી પ્રતિને કારણે ૧૯૩૬મા રમજ ટ્રોફીમા રમવા માટે નવા નગરની દીગમા વિન્સનીગ તેમને રયાન આપાન્યુ અને તે જ વર્ષમા મુળાહની ચતુરથી હરીફાઈમા પન તેમા । દિવિ દીગ તરથી લેવામા આવ્યા રજીસ્ટર દીગા તે વર્ષ નવનગરને ફેલી જવખત સર્વોપરિચય ગણ્યુ તેમા વિનુ માંકડના ફાળો મોટા હતો ખગાળની સામે તેમણે ૧૮૧ રન મોઢા ઈને પોતાની રમતની ચમક ખતાવી આ પી ત્યારથી તેમને પોતાનુ રયાન આ અને દુનિયા-ટોચા લગમગ કાયમનુ જ કરી ના મ્યુ છે ચતુર ઈ (પાછળથી પચનુ) મેંચોમા ૧૯૪૬ સુધી તેમણે ૧૭ હાંતિય રમતને ૭૦૬ રન મોઢાન્યા છે ને સસામરી દવ હાંતિય ૪૧ રન થાય નકે ચતુરથી મેંચોમા તે બોલર તરીકે બહુ ચમક્યા નથી પન તેનુ કારણુ એ છે કે તેમને વધારે વખત બેં વિગ આપવાનગ માલી જ નહે લેી ૧૯૩૭મા હિંદુસ્તાની શોર્ટ ટેનિસ દીગ સામે ફેસોડી (ફેર) ની મેંચા રમવા માટે દિવિ દીગમાથી વિનુ માંકડની ચૂટ ઈ થઈ અને માત્ર ૨૦ વર્ષની ઉમરમા એ જગત યુવાને એ મ્યા ઈ એમેજ દીમ સામેની ચાર ટેસ્ટોમા પોતાનુ માપી બરાબર ખતાવી દીધુ એમા રમાગેલી કુવ છે હાંતિયમા તેમણે ૩૬૬ રન મોઢાન્યા ૨૫૭ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૭)

ને સસામરી દવ હાંતિય ૬૨ રન થાય (ગેક વખત તેા ૧૩ રન થાં છતા મોટ ગાઢટ રહેવા) બોલિંગમા પણ તેમણે સસામરી દવ વિકેટ માત્ર ૧૪ રન આપી ૧૪ વિકેટો અને ફેલી । ફર્મ દિવિ દીગમા જ નહિ પણ અમેરોનો બાનુમા પણ કોષ ખેલાડીને આવેા સુદર ફાળો આપેા નહોતો ટેનિસન દીગ ને ઈ મજબુત દીગ સામે આહુ મઢાન ખરાકમ કરનુ આ મ્હંતેપીતેથી વાત નથી હોંટેનિસને નતે તેમની મેંચ રમત માટે વિનુને અભિનંદન આપ્યા હતા અને જણાન્યુ હવ કે માકડ એ હિંદના પ્રથમ હરજનના ખેલાડી છે ને એવા રાફન્ડર તરીકે તેમનુ બરિધ્ય પાણુ જ ડોનજી છે નવનગરમા અમેજ દીગને ને ૩૪ રનની હાર મળી તેમા વિનુનો જ મોટા ફાળો-બેંટસમોન અને બોલર બમે રીતે-હતો

૧૯૩૮ના ક્રિકેટ પ્રિમ્ગ બેન્ચમાન મા મિ બોર્ડ (Barbery) વિનુ વિષે લે છે હિંદના ક્રુક્ર ખેલાડી ને કાર્થિ હોય તેા તે નિ સગલ રીતે વિનુ માંકડ છે આત રાફન્ડર તરીકે તેમણે સમાચ્ચ ક્રીતિ મેળવી છે વાંડે ટનિસન દીગ સામે બેંટસમોન તરીકે તે એક વત નિષ્ફળ થયા નથી વળી તે ધાપા મોકસ ડાંગરી બોલર પણ છે તે નક મઢાન ખેલાડી છે રજીસ્ટર દીગની મેંચોમા પણ આજ સુધી તેમણે બોલર અને બેંટસમોન બમે રીતે સારી વામનો મેળવી છે હાલ તેા તેમા ગુજરાત દીગના ક્રુક્ર છે

હરીફ દીગ મા સર્વે ખેલાડીગાને પોતે એમે હાથે આઠ કરવાનુ દરેક બોનરનુ રવખ હોય છે (હુ બાગે જ કાઈની એ આસા પાર છે) કે ૧ માટ્ટું મઢા રાકમ કરવાનુ બાગ્ય વિનુ માંકડને સાપડજી છે માં પ્રાતેાની ચતુરથી મેંચે માનેમો પારસીઓની દસેદશ વિકેટો માત્ર ૬૨ રનમા ખેરવી નાખી હતી । તે જ હરીફાઈમા સુદિવસોની પચ્ વિકેટો તેમણે માત્ર ૧૦૦ રન આપીને જ ફળને કરી હતી

૧૯૪૧મા બેન્ચુલિયન સર્વિસિઝ ઇલેવન સામે ફેસોડી ની મેંચા રમવામા માંકડની વરગી થાય એ સ્વાભાવિ જ હવ તે દીમ સામે તે મેટરેટ મેંચો રમેલા ને કુવ ૧૬૬ રન મોઢાન્યા હતા તથા ૨૫૩ રન આપી ૭ વિકેટ ફળને કરી હતી કલકાતની 'ફેસોડી ની મેંચમા તેમણે ૭૮ રન મોઢાવેલા માકડની રગતથી બોર્ડુલિયન

શીમ હા કુચન રોજ ખુબ જ પ્રભાવિત થયા હતા તે કહે છે, 'ગાઈ બાલને સરસ રીતે રિન કરી શકે છે એટલું જ નહિ પણ લેન્ગ્થ (Length) પણ સરસ નળવળી સાથે ઉપલબ્ધ છે. હેટ્થી જેર ઈંગની પછી વિનુ ગાઈ એવા બીજા કોઈ સારા રાજા હી બે વરગી શકે તેમ નથી

તેજ વર્ષે ઓગસ્ટ મંચની હિંદી શીમ ને આજ ગાઈ રણ અથા દતા ત્યા કોન રામા રમાએના રૂરેટ ગોલ મા તો ગાઈની બે જિ હા દત્તવાપર મચાવા દોષા હતા તેમણે માન કાન રંગા દ ત્યાડી જોને રવો નાખ્યા હતા આ પ્રવાસકરમયા તેમણે સર મરી ૩૬ રન નાખાનેવા ન્થ ૪ ૩૬૬ રનગા ૨૦ વિન્ટે ૬૪૫ ૪ કરી હાંતી ૪ સારાસરી ૬૨ વિન્ટે ૧૫૪ ૨ માય

ગામ બેરસો અને બેવર બને રીતે ખ્યાલિ મેળવી ૬૬૬૬ મા અ ચારે હિંગ મેગ સાથે ઘનદ અથા ત્યારે મને બાગે જ પચાવ હતા રિનુ સોથી મોટુ માન ક્રિકેટ ટળન તેમને મળ

વિનુ માઈડ અને વિનય મરવન્ટ ઘનદગા

આવા સંકેતે ડાંગરી બાતર સરસ ગાપનિય બે દસમેન મને સર્વોત્તમ રીકર તરીકે ખ્યાલનામા વિનુ માઈડની બે રેસીયા બની વિતી શીમમા પસંદગી થાય તેમાં શી નવાઈ

વિનુને ક્રિકેટ વિશે ખૂબ જ મગત્વ છે અને તેને ખાતર પોતાની કોલેજ સુખસમયક નિજાવર મ્ની નાખવાને તબર દોષ છે તેમના વિષે નસ ઈની વાત એ છે કે તે બાલિય ડાબે હાથે નાખે છે પણ બંદિય છે નમળી બાલ શી જ કરે છે ક્રિકેટ સિવાય બીજી કોઈ પણ રમતને તેમને શોખ નથી તેમની ઉમર ૬૪ તો માન ૨૮ વર્ષની છે અને હમન થયુ હોઈ મેમ પુત્ર પણ છે તે સુરત શામહારી છે એ જ નહિ પણ સીમરેટ કેલબાક સુધરી અડતા નથી માત્ર આના તે ખૂબ રસિયા છે અને દિવસના રાત્રી ૩૦ ૬૫ થા ગોભથી હડાવી શકે છે મોટી બેચાવા રમવાનુ દોષતે વખતે શાસીમરીતે થપી ફાવવાને તેમને ખાસ શોખ છે ૧૯૪૪થી સુનરાત ક્રિકેટ એસોસીએશન

૩ ઇંગ્લેન્ડમા ગાઈડ અને અમરતાય એ બેની ઉપર જ હિંદી હા બેલિયમના બેરો બાર આવી પડયો હતો અને તે કામ ને મગીવ ગેમ્મારી બેલિયથી બરાબર પાર પાડયુ વિનુ કો સરસરી ફર ક્રિકેટ ૨૦ રન આપીને ૧૩૪ પ્રથમ કક્ષાની અચેજ નિષ્ટેજ બ્લાક્ટ મેક્ષી એમ સી સી ટીમના જ બેલાડીંગને તો માત્ર ૩૭ રનગાઈ અગણે બેરેલી નાખેલા આખા પ્રવાસ દરમ્યાન ૧૨૪૦ રન નોધાવ્યોને તેમણે બેટસમેન તરીકે પણ પોતાની ક્ષિતિ વાળ્ય રાખી તેમણે શોવાને ખાતે કુલ ૧૪૫ સદીઓ નોધાવી હાંતી અને ઉપરાંત ૭ મહીઓની બાગીદારીમા રાખે આગેલા, એટલુ જ નહિ પણ તેમણે અને હમરેએ ૩૨૨ રનની બાગીદારી નોધાવ્યોને તે આખા પ્રવાસને મોટા વિક્રમ (record) કર્યો હતો એન્ટાખા પ્રવાસ દરમ્યાન ૫૨૬૨ રનની આગેહવામા પણ ૨૬ બેચાગારી માન એક જ મેચ તે રમી સકયા નહોતા, એ તેમનુ આરોગ્ય કેટુ ખડતલ છે તે ખાતલ છે

ના પ્રમુ ૧ સર વિનુમાઈએ તેમને પોતાના પુત્રો ક્રિકેટનુ શિક્ષણ આપવા શેક્યા છે સવાબ છે તે ખૂબ જ આનંદી ને મગતાવાડ છે વિનુ માઈડે ક્રિકેટ જીવનની સાંભાત તો બેર બેટસમેન તરીકે કરી હાંતી પણ આ છે તો તે સર્વોત્તમ ડાંગરી રિપન બેસર મણાય છે તેમની બેલિય ધીમી હોવા છતા તે સરસ રિન કરી શકે છે તેમના વેગ-બ્રેક બેવા તો ૪૬૫૨ દોષ છે કે બેટસમેનને તે મૂ અધી નાખે છે એ અકધારી ધીમી બેલિયમા અવાનક વચ્ચે 'ક્રાટ' એલ નાખીને તે બેટસમેનને પોતાની કડખેને પચાવ આપવા દેતા નથી બેટસમેન તરીકે પણ તેમનુ રથાન કાઢુ છે એટલાની આરે બાલુ છે વિવિધ પ્રકારના ક્રમકો પણ આસાનીથી મારી મકે છે તેમની ફીલિંગ ખૂબ ખૂબ મગ્ય છે અને ધલુખર રિયપ મા જ તેમનુ રથાન દોષ છે

અરે હી સુનરાંતના આ પ્રતિનિધિ ઇંગ્લેન્ડની મા, ક્રાંડાગ્રેવિયામા ખલુ પોતાના નામને ડોકે વગાડીને પાછા ફરે એમ આખલે ઈચ્છીએ

વિનય મરવન્ટ (અનુસંધાન પાલળ પાન ૨૬૫)

પોતાની જીયાઈની બેલ તે પોતાના પગની ચપલ ચિવડા લયા સર્વમટી ચક્રોર નેરેથી કરી કાઢે જ નવદ ગોવલજી (Govindji) ને પણ તે ફાંસ્યા વગર છેડાતા નથી રનને હુમલો વધારવા તે 'હુક'નો સરસ કપયોગ કરી શકે છે 'લેમ તરફ જાંબને કોસલ્ય

અંતરીતે વાળવાની તેમની કળ પર તે પ્રેક્ષકો વારી નય છે તેમની સરમજાતક સંગીન રમત (Defence) તેમને બહો અગ્રવાસ તથા મુકુપ અત ન છે ઉમરમા તેમની મળેલી આ આસાધારણ સંજ્ઞતાથી ૧૯૩૭મા (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૦) ૨૫

ઉપસંહતી દિવસ આવેલી થોડે દિનસંખ્યાની ટીમ સામે દિલ્લી ટીમના કબ્જાધાર તરીકે તેમની નિમજીશ્વર યજ્ઞ, જે જાણનારાની તથા વધુ પડતા બાબને કારણે દો કે તે વખતે તેમની રમતને 'ફોર્મ' નહિ કહેવામાં આવે છે. પણ પોતે વ્યક્તિગતતરીકે એ વખતે બહુ રમીનહિ રહેતા; છતાં એ ઓએજ ટીમને પણ જે વખત હરાવીને પોતાની કબ્જાધાર તરીકેની સમીક્ષાઓ તેા પરચો આપેા બ.

૧૯૪૪માં સીધાન ગેંગ્લી દિલ્લી ટીમના કબ્જાધાર તરીકેના માથા વખતે તેને જ આરોપવામાં આવેલી. ત્યાં રમીએલી પાચ મેચમાં દિલ્લે એ વાર જીતવામાં આવેલી. તેમાં બે મેચ પરીગણાવેલી.

૧૯૪૫ માં દિલ્લે આવેલી 'આર્ટ્રેસિયન સર્વિસિઝ હાઇલન્ડ' સામેની 'ક્રોડાટી'ની મેચમાં દિલ્લી ટીમના જાણુ સંભાળવા વિચર્ય મરચન્ટ બ કબ્જાધાર નીકાગેલા. યજ્ઞ ક્રોડાટીની મેચમાં જે તેા જોડે અનિશ્ચિત રહી; પણ છેલ્લી મેચમાં દિલ્લે આર્ટ્રેસિયન ૬ વિકેટની સરવટ દાર આપેલી પોતાની એકલા પુરવાર કરી આપી. કલકત્તા આતેની મેચમાં મરચન્ટ ૧૧૫૫ રન કર્યા છતાં બેટમાં ક્રેડે રહેલા અને સરાસરી દરેક મેચમાં ૬૦ રનનો મોટા ફાળો આપેલો. આર્ટ્રેસિયન ટીમના કબ્જાધાર એ. એસ. હેન્ડ્રેસ તેા મરચન્ટની રમત પર ખૂબ આક્રમીન બતા, તે લગે છે, 'વિચર્ય મરચન્ટ માફે જોરદાર ટન મારનાર બેટ્સમેન (hard hitting batsman)' જે બહુ ઓછા જોયા છે કાંઈ પણ જોઈને તે જમીનથી ડોગે બાગે જ છાંચે છે. સરસ ફટકો મારવા માટે તે પગનો ને પેટલા લે છે તે તેા બેટબર પ્રેક્ષકીય છે આમજ વર્ષમાં સરજાણાલાક રમત રમવાની મેગની દબા, તથા કયા જોવાને કેસા ન્યાય આપવા તે તેા યોગ્ય નિર્ણય કરવાની મંત્રિ-એ જે વન્ટુમાં કારણે તે પ્રથમ દરજ્જાના બેટ્સમેન બની રાહે છે.

૧૯૪૬માં ટોરન્ટમાં છે દિલ્લી ટીમ બેટ્સમેનની તે એક દિલ્લી મદતરબની છે. ઉપસંહતમાં સામિત વખત રહેલા શ્રી પરીકીના નવાજ તેના કબ્જાધાર હતા, જ્યારે ઉપ-કબ્જાધાર તરીકે આપણા વિચર્ય મરચન્ટ હતા ત્યાં દિલ્લી ટીમને કુલ ૩૩ મેચમાંથી ૧૫ મેચોમાં છત મળી તેને માન ૪ મેચમાં દાર મળી (બાકીની મેચો બપુરે જ રહી હતી) એમ પણ ક્યે જી વિચર્ય મરચન્ટને ફાળે બધું છે. ત્યા તેમણે જે ચમકાર રમત બતાવી તે આચારસુધીની તેમની જ્વલંત કારકીર્દીના હજાર ૩૫ હની. તેમણે ત્યાં આખા પ્રવાસમાં મળી કુલ ૨૬૩૦ રન નોધાવ્યા ને સરાસરી દર મેચે ૭૫ પ્રમાણે થાયાં આ પ્રમાણે આખા ઉપસંહતમાં બીજે બંધારે દાર તેમણે કુલ ૮ સદીઓ નોધાવી નેમાં એક તેા જેવડી હતી. અર્થે 'ક્રોડાટી'ની મેચમાં સદી નોધાવનાર તે એકલા જ દિલ્લી દબા. ઉપસંહત દતિદારમાં હરી નહેરો જેવી ભેજવાળી (fast) આગેદવામાં આવી મેગીન રમત બતાવવી છે કંઈ નાનીશ્ચી વાત નથી. જ્યારે કેપ્ટન તરીકે પણ તેમનામાં કેવા કમર ગુણે છે તેની પ્રતીતિ તેમણે પરીકીના નવાજની રેવડા-બરીમાં ને મેચોની કેપ્ટનશિપ ધારણ કરેલી તે મેચમાં પરિજામ જ બતાવી આપે છે. આની ૩૩ મેચોના તે કબ્જાધાર હતા તેમાંની ૮ મેચો તે જીત્યા, ૫ અપુરી જ રહી, જ્યારે હાર્યાં તેા એક પણ નહિ.

ઉપસંહતમાં વિચર્યે ને યાદગર વિચર્ય મેળવ્યા તથા પોતાના કમર ગુણેની માનિની આપી તેને કારણે આ માસ સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૬માં આર્ટ્રેસિયન જીની દિલ્લી ટીમના તે સર્વાનુભવે કબ્જાધાર ચૂંટાયા છે. આર્ટ્રેસિયન જેવી મરચન્ટ ટીમનેજે ઉપસંહતી કસાએલી ટીમને પણ પછી દાર ખતવાની છે. આજ સામને વિચર્યની અનુભવી તથા તેજસ્વી મેનારીની જ હરી રામી એવા દેગમાવ સંસ નથી.

અહીં સુધીના કિસ્સા દતિદારમાં મરચન્ટનું રચન જોડેક રુપ ૨૫૯ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૬)

છે. તેમની પ્રેક્ષકીય રમત, તેમણે નોધાવેલા વિક્રમે ઇત્યાદિને કોઈ આડી શકે તેમ નથી. પચરંબી મેચોમાં આચાર સુધી તેમણે ૧૬૦૦ નોધાવ્યા છે, ને દર મેચે સરાસરી ૬૦ રન થાય નેમાં તેમણે ૪૫૫૫૫ તે જેવડી સદીઓ નોધાવી છે, ૨૫૪ મેચોમાં તેમણે આજસુધી કુલ ૩૬૦૦ રન નોધાવ્યા છે, જેની સરાસરી ૫૫ દર મેચે ૬૦ રન થાય છે. તેમાં ૧૬ તેા સદીઓ છે, ને જેથી એક નેવડી સદી અને નજુ જેવડી સદીઓ છે! ૧૯૪૪માં તેમણે મદારાસ્ટ્ર મામે ઉપક ને નોધાવવા હતા 'નૌદ આટ્ટ' રહી ને વિક્રમે કપોઈ છે તેા એમના છવતેના તથા દિલ્લી ક્રેડેટ ફોટો જમતાને સર્વિસ સાંકે અખ્યા છે અને તેને આજ સુધી કાંઈ પણ દિલ્લી ખેલાડી આડી મળ્યા નથી આ સિવાય તેા તેમણે કેટલાયે વિક્રમે દેરેલા છે તે સર્વે જે અહીં અખ્યા બેસીએ તેા તેનું એક મોટું પુતક થાય.

પણ મરચન્ટની ગદના કેવળ આદરમાંથી માપી સહાય તેમ નથી કિરેટની રમતમાં આને તે એક સખનું ખેલાડી અખ્યા છે. દરેક ભતના કટન (katon) પર તેમણે આસાધારમ પ્રચુર પ્રાપ્ત હતું છે પણ તેમણે તેમની 'લેટ કટ' (Late cut) તેા એક અખ્યા છે. મેદાનની આરે દિશામાં તે સુલભતાથી ફટકા મારી રાકે છે તે કટી પણ બાલને જમીનથી ડ્રગે બેચકવા નથી, પણ તેમના ક્રેક કટ જમીનને રમોતર દોષ છે કલાકીના નાકા સુધી જે જરા પણ યાકયા વચર એકધારી રમત રમી રાકે છે પોતાની મેગીન રમતમાં તે એક પણ 'આન્સ'ને રચાન આપતા નથી, એટલુ જ નહિ પણ એક પણ દરેક મોટા કે અપૂર્વ મારતા નથી અને તેથી વિકટ પરિસ્થિતિ યા દવાગાન દોષ છતાં તેમને ને પી જી, રવરચરવા, આતમચિત્તાર ને એકાદધારી રમે છે તેા બેટબર આશ્ચર્યકાર છે. દિલ્લી મેચે ખેલાડીઓમાં જ સોપી વધુ સિસ્ટનલક ખેલાડી છે અને જમના બહુ જ આજા ખેલાડીએ તે ગાળતમાં તેમની બરાબરી, કરી મકે. એક વખત એ રમતમાં બની ગયા પછી સદી કે જે સદી નોધાવવા રીધા વચર તેમને કમીડવા એ તેા એક મદદાભારત હાઈ છે. કિરેટમાં તેમની આ આશ્ચર્યકર પ્રતીતિ એ તેમના રવરચરનનું જ કયે છે.

કિરેટ વિષે તેમણે ધણુ જાનું વાચન કર્યું છે જમતાના એક કિરેટર વિષે તે એટલી ચિરામ માદિની ધરાવે છે તેટલી ભાગ્ય જ બીજે કાંઈ ખેલાડી ધરાવેના દરો કબ્જાધાર તરીકે પણ તે આજેક અખ્યા છે. તેમની દરબા, મીચન, પીચર, બમે તેવા સંગેરેમમાં પણ રવરચરવાથી કામ લેવાની તેમની આપવટ, ટીમના દરેક અબના ગુણવત્તાવાળા સામિત-આશામિ વિષેનું તેમનું સર્વનું સામને પોતાની મેગીન બેટનતથા રમત વિષેની આવતમુકત માદિની ઇત્યાદિ ગુણેને કારણે દિલ્લી ટીમના કબ્જાધાર તરીકે તેમના જેવી બીજા અખ્યા એવિન બાગે જ મળે. એ કિરેટી એક વિચર્ય ને એમ કહુ છે કે 'વિચર્ય મરચન્ટ એકલા જ દિલ્લી ટીમનું આરુપ બનતે તા ધરાવે છે' એ કમિન તદન સત્ય હામે છે.

ઉપ વર્ષના આ તેજસ્વીને કમાએલા કિરેટર માદ, ખીડી કે દરબને અટલા પણ નથી ને દત્ત સુધી અપરજિત છે. મુંબઈની આર કાપડની ગિચોના મેનેજિંગ એજન્ટને સરસ કારકરી બીજા જ્વલંત કેપ્ટનના તે એક અજોઈ છે કે કિરેટ મેચમાં તેમને બીજા કાંઈ પ્રતીતિ આજ શોખ નથી; નેજે સારીરિક રવરચરવા માટે કોઈક વાર રેનિસ રમે છે.

વેન્ટુમાં જતા દરને કારણે વિચર્ય મરચન્ટ આર્ટ્રેસિયન જમના નથી એ કહેલા જબરે દિલ્લી કિરેટ-મેગીન જમતાને દત્તેતમ દ તે એકન બતાવી મળી છે. આપણે આમા સમીકે કે આર્ટ્રેસિયન જતાં પહેલાં તેમને સાક કટ જરી.

પ્રતાપરાયણના ને તેમની નેતાગામી ઉત્તમવલ
કેળા અમણી મધ તેમા રાજા કુવરસિંહનું રચાન પણુ જ
છેતુ છે બિહારના શાહજાદા જિલ્લાના આ ૮૦ વર્ષના રૂઢ સામયુત
રાજાને યુવાનેને પણુ સારગાને તેથી મૂલિતિ તથા અઢાદુરીથી કાતિ
કારી સેન્યુ જ રાફળ સચાવન કહ્યું તેની પ્રશસ્તા તેા ખુદ અધેએએ
પણુ કરી છે એની નહિ પશુ સારગાત વાર તાપીમળદ અધેજ
સેનાને તેણે ને હાર આપી તેથી અતબધા ગચેજ સેનાપતિઓની
પણુ કાતિબેરી અધેથી પાસેનહોતા સેનિકો કેનહોતે તેાજ ન્યાદિને
આરંભરથી સરભગ છતા કેવડ અપૂર્વ યુદ્ધકોશવથી તેણે અધેએને
ને સમ્મતક શિકરતો દીધી તે તે જવતના પણુ ઉચ્ચ સેનાપતિ
ઓના હરેળઅથ એસારે તેની છે

નિમ્લીમા અનેક સદતનતો બજવાની પાનુ બિહારમાના એના
વરુ જ્યન સેન્યુદસાનને વરવરથ માવવાના કોઈ હિંગત કરતુનાહિ
પણુ નેડે ઉઘાડકસીએ અજઢાકોરુ રાન્ય કુટબી હેવાની હિંગત
કરી ત્યારથી તેણે અધેએને ઉખેડી નાખી મરી રવરાન્ય ગ્યાપ
વાનો નિશય મ્થો અને નાનાસાહેબે પેલા સાથે ગસનતો રુદ કરી
નિશ્ચિત મોજના પ્રગણે સસાવનતો દાવાનળ ફાટી નીકળ્યા કે
તરત બિહારમાની હિંદી પઠનતો જમ્મીસપુરમા રાજા કુવરસિંહના
મેલન્ય બિહાર બેગી થઈ તેણે પ્રથમ તેા જિલ્લાના મુખ્ય શહેર
આરા કપર હુમલો કરી તે છતી હીધુ અને નિહાંગા અરઘીજોહી
અધેજ સેનાને ઘેરો ધાક્યો એ ઘેરો ઠકાવવા રાનપુરથી કંઈન
ડનવારની સરકારી હેડળ આવેલી સેનાને કુવરસિંહે મોરિયા પહલિ
થી એથી તેા સમ્મતક હાર આપી કે ગાડ પાઠ માણુસો લવતા પાછા
ફરી શક્યા આથી મેનર આયર મોરી સેના હુદ થઈ આળેશ એ
યુદ્ધમા ઉચ્ચી ધમી ધાલ પલઠાઈ જવાથી કુવરસિંહે પાઠા દહીને

પોતાની રાજધાની જમ્મીસપુર નહ મોગી સડાઈ નીતેવાથીએ મર
માઠી પણુ એતેયારી પરી માય તે પહવા જ આવર થઈ આવશય
કુવરસિંહને મેક મે નાની સડાઈમા પછી જમ્મીસપુર પણુ છોડા
પડયુ ને તેણે બિહારના જમ્મોગા પોતાનુ માણુ ના મ્યુ

એવામા કોઠ અમજ પવડન આઝમગઢથી અપધ જાતી તેં
બીડાવવારાનગિયોવકટયે આરોસિયાના કિલ્લામા બઈ પડાવના
ગ્યો મિવર્મનનય સમ્મતી નીચે અધેજ સેન્યે કુવરસિંહ પર હુમલે
કર્થો કુવરસિંહે પીછડાડને દેખાવ કર્યો આથી ઉતરાહ નહ અધેજ
સેના મોજન કરવા ભેડી, પણુ કાગિયા મોગા મુકે તે પહેલા તેા
કુવરસિંહે પાછા ફરી સિલ્હની માફક દૂરી પડીને અધેએને સમ્મત
હાર દીધી તેનુ વેર લંવા બનારસથી કંઈવ ટેમસ મોઢા સેન્ય સાથે
થઈ આળેશ પણુ તેની યે મિવર્મન જોતી જ ભુ મ વસે થઇ

હવે વખતો વકલાના રપ્તા પર આવેવા કાશી તરફ કુવરસિંહે
નેમ સાધી આથી ગવર્નર જમ્મરક સૌદ કૌંગિ અમરાથો અને તેણે
કસાઅવા મેનાપતિ માઈ મરને મોઢાક્યો પણુ માઈ કરનેવ હાર
ખાઠને નાસી જવુ પડયુ રિવામા મેનાપતિ લખઈ જમ્મર સેના
સાથે થઈ આળેશ નમાની જેમ જાને તેમ નહક બઈ કોઈ આનુકૂળ
રમયે લઈ શકે તે માટે કુવરસિંહે એક હુકમ કરી પોતાના સેન્યના
મોઢા મુનહા સેનિકોને લખઈના ગામમા આવવી તાડ નહી પરાના
પૂત પર મોઢા સનઈને ત્યાજ દેખી રાખી પોતે ખાઠીના મોઢા
સાખના સેન્ય સાથે ગમા તરફ ક્યુ મરી અને લખઈના મ્થાગત માટે
તેયાર થઈ બેસો સાથે તેને કુવરસિંહ વચ્ચે એ મુદ્ધ યુદ્ધ તેમા પાસે
તોપખાનુ હોવા છતા લખઈને સખત પરાજય થયો

કુવરસિંહને ગમા પહોચતો આઠકાવના હવે સેનાપતિ રમદાસ
થઈ આળેશ પણુ તેને વ હારખાઈ પડી ફરી રમદાસે મોઢુ સેન્ય હઈ
હુમલો કરી કુવરસિંહને હાફગોળે કળતે કર્યો કુવરસિંહે પોતાના
સેન્યને નાના વિભાગોમા વહેંચી નાખી છુટેછુટે રરને ઘેરને ગમા
તરફ મોઢાક્યુ આથી રમદાસ લેશમાત પીછો પડી ન શકે

અમાએ પહેલથી કુવરસિંહે પોતે બાલિયા આગળથી નહી પાર કરતો
એથી આ વા ફેલાવી, અધેજ સેન્યને બુવાવામા નાખી પોતે સેન્ય
સાથે મિવપુર ઘાટથી હોઠીમાં ગમા પાર કરી છેલ્લી હોઠીમા તે
અમા પાર કરતોહતે ત્યા અધેજ સેનાન આ સી પહેલથીને કિનારપરથી
મોળાળાર કરવાલાગી દુખાગેગીક મોળા કુવરસિંહના કાઠામા પેસી
થઈ તેનુ વિજ આપા શરીરમા ફેલાઈ ન જવુ તે માટે તે અઢાદુર
વીર ઝડ પોતાની તખવાર કાઢી મે મી મુખીને હાથ માફી નાખી
અમાજા ફેંધી દીધી અને ધા પર પડો વિશળી દીધી

અમા પાર કરીને તેણે વીજળી વેગે પોતાની રાજધાની જમ્મીસ
પુર મ્થાને કરી આ સામગતા જ આરાથી લીખાઈ મોઢા તોપખાના
સાથે થઈ આળેશ પોતાનુ હરમર માફક, રણસાહિબ અપરત ને
પોતે ધવાએડો, —એવી રિયતિ છતા તે કુશળ સેનાનીએ અધેજ
સેન્યને ગમી તેા સમ્મતક હાર આપી કે ખુદ અધેએને જ તેો મોથી
બૂકી હાર તરીકે કનલી છે આમા, પરા માડ માસજાદ કુવરસિંહે
પોતાની ખ્યાતી માસોમાને પરદેશી દિર ઠાઠાઈની કાઠી તથેથી
હુકમ કરી અને પોતાને વિજથી મ્થવ મહેવ પર ફરકાગેથી પણુ
એવામા હાધતો આ થ રી જવાથી તે મહાન સેનામાય ૧૮૦૧ની
રમી બ્રિટિશ પોતાના વિજથી જનની હાયામા જ મ્યુ પામ્યો

શ્રી સાથે
આપિતુ
ન્યા

પક્ષ વહુ

શ્રદ્ધાને છેલ્લે બારીક તાતલણે હમેશાં કમોટીની અંતિમ પથે
જ તુટી જાય છે. એ ટકાવી રાખવાની માણુસમાં તાકાત હોય...

શ્રી તારાશંકર બંગીપાધ્યાયની મૂળ જાણી વાર્તા પરથી અમુવાદ રચણિક ગ્રંથાલોકી

એ શ્રદ્ધાજાણી પાઠશાળા હતી શિયાળા ની સવારે ક્ય ડા
આગભાગ પાચરેણી ચાલુકો પર નિર્ધારિત પેઠા હતા
આગભાગ એક જુનાગા મોટું એક લીંગડાનું ઝાડ હતું એ લીંગડાને
ફરેતા આટલો એ જ શ્રદ્ધાજાણી આસન થયા મેઠામેઠા એ સરકત
આપડી વાચતા હતા દરેક ચહેરો—જેતા જ મુલ્ય જીવિએ ગયો
હતા કે મુલ્ય જીવતા પશુ જીવજાતી અને વળી માદગીની નિર્મ-
મતાએ ગાળના વિદેશ ચહેરા તરફ જોતાં ભય પશુ લાગતો

ગેગના આગળ સરીરે રક્તપિત્તનાં જાળના ચાકા હતા નાક
ફૂલીને જાડુ બની વક્ર થકુ ગયું હતું આજની નીચેની પાપણે ન
ભાલે મ્હરીતે આજના થકુ નઈ હતી કે એની આંદની ફિશી રતાસાગા
મદાએ મેલ દેખાતો આજુ થે સરીરે કઈ પશુ મેળ વિના ફૂલી ગયું
હતું ધોળાકાળા ડાઘથી સરીરે આજુ જવાઈ ગયું હતું ગયું વિરેપ
વદન જોઈ વિશાળાએ ભય અનુભવતા બાળક કિશોરોને ત્રાસ જીવે
એક વિકૃત ગેગનું વદન હતું

આગ છતાં એગની શાળા ચાવતી ગેગની શિદ્ધાજ-પદ્ધતિ
જાણવાની ગેગનું જ્ઞાન અજાણ હતું એગનો આધાર હતો માન
આગના, પુનઃ ને પાત્રી ધર અને પાઠશાળાની બદલાર એ બાળકે
જ નીકળતા કોઈ આવતું તો ગળતા અસ, છતાં વાંતો એની રીતે
કરતા કે કંઈ જાણે ગોતે મદાયા રાશી ન હોય

વિશાળાગોતીગોતીના પાંદ પામ કરતા હતા એ જાણુ હો
મનો મો ત્રીને હેડ જોતો હતો બાળુની તગાવડી ન મગાખના
શીંગળાના ઝાડ પર ફિટાડીગેગના રેખા દુદમ મારતા બેઠતા હતા
પાત્રીની આંકડે ઊભાઓ અદેગેઅદર આજગિયાગળા કરતા હતા
મે જાણુ મરવાજાની રંગત રંગતા હતા

અવાગા આંકડે વર્ષનો એક ઊમરો એકએક અગી બાળુ ન

ઊકારા પરકુદો અને તેને એક મુકીલના ની મેનુ નાક લોલીઆળ ફરી
મુકુ' શાળાની શાન્તિ તરી ઊકારાએ અધીર થકુ ઊભા શ્રદ-
મોશાય વાચતા હતા તે ચાપડી એક બાળુ મૂખી લીંગડાની સોગી
હમાડી બોલ્યા 'મુક, મુક' કોઈ ચાકુ, મુખી કે એને!

એગના પાત્રી રમેડામાં હતા દોડતા આવીને બનેને બોલાણે
લુહા પાટમા અને ખૂણ જ મુકુ સાદે લાગી વાજમાથી મુક, ર,
લૂહો મા વાલ્યા નથી કે 'અ રી દરેકો ના ફરી

મારતુર થલીનો રવમાવ જ આ હતો, —વાળી લાજ ને મુકુ
સાદે વાત ગેગનું મોટું ઊકારાએ પશુ પૂરેક-સરખી રીતે
મ્યારે ય જોયું નથી, કે મ્યારે યે એગને મોટી સાદે બોલતા સામ
જ્યાનથી ચાકુ દોપથી કુલાતો હતો એ બોલ્યો, 'તે અગી શા મારે
અને જા ર સામે ગાળ લીધી ?'

ધવાએ નિશાકર માત્ર રડતો જ હતો, 'એ એ માટે
નારે એ એ... લોલી કા...'

ગાવતર-પત્રીબોલ્યા, 'ચાકુ, તારે કહેવું હતું? માણુ શા માટે ?'
'પશુ મને બાપ સામે ગાળ રાતો દે ને ?'

શ્રદ્ધમોશાય બોલ્યા, 'ચિચારવા જેવી વાત છે, પદ્યવટુ પિતૃ
જાકિનુ તે હીનામ આપણ કે સમ ?

માવતર-પત્રી એગની ટેવ મુજબ ધારે સાદે બોલ્યા, 'ચાકુ,
ત આજે જે વાચ્યમુખી ઊભે રહેશે અને નિશાકર, જુન, ચાકુના
બાપુ પાસે એગને બપો વાત ફરી એગની માડી માગીને આવ, બ'

શ્રદ્ધમોશાય બોલ્યા, 'બરાબર ન્યાય થયો, વાદી' ના ૧૦ મામ
કહી એ રી વાચનમાં પદોવાઈ ગયા પત્રીને પગ, નરી કેગ
વાચવામાં પ. પ. ઊભાએના પાક ત સારી એગને રબ-લાઈ દો
પાત્રી ગરમ થકુ ગયું છે, નાહી લો'

હી બાળકો મૂકી એ બોલ્યા, 'હા, ને પછી બરા ઢમકીને, "પણ છતાંયે હવે તો નથી સહેવાય" આખો નાના બાળકોને બોલાવીને લઈ, આવો તો!'

તે પાસ થઈને બાઈ છે પતિની મણિ છે

પર કહે છે ચંદ્રમેશાચ એમના પાડોશી ચંદ્રમેશાચ પાસે જઈને

પાડી પરીને ઊભા રહ્યા ચંદ્રમેશાચ એમની પાડી પર નજર ફેરવી જઈ કોઈને કહ્યું 'સાઈર', કોઈને કહ્યું કે 'આટલાટી બપો છે'

એ કોઈની ચાપડી પાડી કે પેન-પેન્સિલને અડતા નહિ દાખરા આડી બતાવતા તે પછી હીંગડા પર છુવતા પાટિયાગા કહેવા કે, 'સહ પહેલા નાની બાળકોની શરૂઆત કરવી એકએ

જાતર-પાની નાના વિદ્યાર્થીએ પૂડતા કહે છેએ એ આવશે ત્યાં હીવા રંગની કપડી મીઠા છે' આમ અભ્યાસક્રમ ચાલે

શી જાગ્યા રમ પડી ગઈ રમતા હપરથી ડછ બાળકોના મ્તરવ સજાવતા હોતા ગાસ્તર પલંગો મુઠાડા ફર મ્યાં જેવાવગા એ તદ્દન સામન્ય સી હાથ છે બેવડું બરા શાગળી કહેવાય જા બહુ હાને આગળ વાળવાયા પંદોવાઈ વાળવાવાળતા એ બોલી, 'એવએવ તમે શા માટે રમ કહે છે?'

હાથગા થોપડી હાથ બેલ્યા ચંદ્રમેશાચ બોલ્યા, 'શું કહ્યું મેં?' એમની સામે તાણી રહી પણ બોલી 'કગ ન મળ્યું કે વેળા' ચંદ્રમેશાચ બોલિત થઈ બોલ્યા 'સાચે જ પણ વધુ, હવે આ નથી સહેવાય'

પણ વહુની આંખો છલકાઈ હીડી એ મૂઝીમૂઝી જ આવતું વાળવા લાગી આગળ વળ્યા બાદ અક પાડોશી, બાહરી વહેરે લાવી હીંગડાના તેલની રીશી ને એક અચ્છો લાવી મૂકી એ બોલી, 'શો તેજ ચાળો, માલિગ ફેર'

ચંદ્રમેશાચ તેવ માલિશ કરવા બેઠા પણ વહુ હીંગડાના પાંદડા કમળેવા અમ પાખીની હાડી લઈ આવ્યા હોડીના મો આડો અચ્છો રાખી બેઠો અક દોષગા પાણી ખાણુ, ને પછી હવેજી આવજળ પડી ગોળું પતિને કહ્યું 'વાલો, બરાક વાસો માનિશ કરી ફર' 'રહેવા દે, મેં માલિશ શું છે' પતિએ કહ્યું

પણ વહુ બોલી 'આ જ તમારી રૂબ જરી છે કપડાને અડવા ન દેવી શરીરે હાથ લગાડવા ન દેવો તુએ, અરેજ જ રોજ થતો હોત તો તેનેઈ' 'હ જ શું? એ તો ભાગ્યની વાત છે' ચંદ્રમેશાચે કહ્યું, 'તને ખબર નથી પણ વહુ રહેવા દે શું કરો કોથી વગર? હવા તો ધળી થે થઈ ગઈ'

પણ વહુ બોલી, 'રવિવારનું વ્રત તમે શા માટે રાખી દીધું? રવિનું રતનન પણ હવે કેમ નથી કરતા, કહે તો છે'

હવે ચંદ્રમેશાચ બોલ્યા, 'એ બહુ પેટ છે, પણ વહુ હઈ કરતા હઈ ફેર નથી પડતો થયું છે કરી મેણે બહુ નમણું છે જ બહુ'

પણ વહુ બોલી, 'ના, ના, હવે તે મ્હં બેઠો હોતો હશે? જુ કો, બગવાનના કોષ વિના ચા અલખર રોજ થાય જ નહિ, બગવાન પ્રસન્ન થતાં ફરી સાક થઈ જશે બગવાને બૂરોશી ના'

પણ વહુ કોશરડીગા બેજનની તેચારી રી બોલ્યું કાઠવાગા પરાગાજ બગવાન પતાવીને ચંદ્રમેશાચ બોલ્યા 'તને મેઈને ધમ મા માનવાનું મન થાય છે, પણ વહુ નાહું છે, બગવાન પાસે હું

રાખી કાગલા મર હું તે? હું મરુ છું કે એ તને સાહેનરવે શરીર લાણુ આપણુ આપે'

પણ વહુ સહેજ દોષ રાખી પે ની બેડી 'હું માત્ર કાગ કઠ છું માટે માટે તમે વિલાન કરશો તમે તમારા પોતાનું માટે જ બચવાનને કમતો આ હું માણુ છું'

પૂણુ ચાલ્યો દસ વર્ષ પર ચંદ્રમેશાચને આ દરદ ન્યારે પહેલ વહેલ જેવાણુ ત્યારે પણ વહુ મજા બેડી હતી ફરવનુ નામ સામળીને જ એ રમેડાડાની ચાપડીમા ખૂબી પડીને પોતાના કમનસીબ વિષે વિચારમાં પડે પણ વહુ હતી ચંદ્રમેશાચ ત્યારે ધરગા દરિયા વાળીને કીધા પચાચ આ રોતા હતા પણ વહુને પાતાના ગમગીર અપિચને લીધે મળી મેળો આગેવાઓ બિખારી ચાંદ આવ્યા હતા કેમ કેરૂપ દતો, ને તેની દુરૂષ આવવી હતી ગંગા શરીરમાથી? ને ટપ ટપ બેડી આખમાથી આસુ સરી જવા હતા, રોડો અર્ધો થઈ અર્ધો હતી પણ એ પૂરી ન થઈ ચૂકે જ પરેપૂરી મોઢા અંધ ચંદ્રમેશાચે પણ તે દિવસ નહોતું ખાણુ આખો દિવસ એ ગેમ ને ગેમ પચા રહેલા સામળીને બેડીને સરખા બેડીને એમણે રોડા પાઓ કહે કે 'પણ વહુ'

કેમજા જાગ્યાન આખો એમણે ફરી રોડા પાઓ, 'પણ વહુ' સામળા અધારાગા માત્ર વગરા બેવત્તા હતા માન બેડો રોડા મ્યાં થે સમજાતો નહોતો. ત્યારે પદ નાસી ચૂક હતી, ચાર શક ફર બેનુ વિચર હવ ત્યા ત્યા જઈના બોમબાગામણુ નાં બે બુરડે બુરડે રડતી હતી બની આ પાસ રડતી હતી

પણ મો બા જાલરી પ્રકૃતિને પાણુમ હનો એ બોલ્યા, 'તે બહુ બેડું કહ્યું બેટા, માલ, આજ જ તને પાણી મૂકી મણુ'

ને પણ કુસકા નૂની બોલી બેડી હતી કે, ના, ના, હું ત્યા નહિ રહી શકુ બાણુ કું? નહિ સહી શકું

ને યુરો મોથે હાથ ફેરવતા પિતાગા કહ્યું હવે કે, 'બેટા તુ તો સમજે છે મારી દીધી રાગાયણુ અધાસરત બહુ થતે તો વાણુ છે રઅપિત્તીઆ પતિને નેરયાને ત્યાં હઈ જતી સગીની વાત તુ તો બળે છે ને બેડા'

પણ રડતી હતી એણે માણુ હઠાની વિરોધ દર્શાવે, 'ના, ના, હું ત્યા નહિ રહી શકું' બાપે કહ્યું 'તેરૂંજી કમનસીબ પણ જનના પાપ વિના આને રોજ કોઈને થે ન થાય પણ જ શા માટે આ જનગા ગાવ પાપ મે, બેટા? આવતા બેવનુ બાપ થે બાંધક જ મેળગા ને, બેટા? જ એના કુરેપને મેઈ જ મોનો-તારા પતિને ત્યાજ કરે, ને પછી આવતા જનગા તમે આણુ જ દરદ નહિ કષ્ટે આગે માણુ કહી શકે છે જ આવતો જનને પડા માટે, આ જનગા પણુ' તો આ વાતથી નાસી જઈને ચંદ્રમેશાચ ના બોલી બેડી 'તમે પણ કેવા બાત છો? હો? આ બધી વાતો બહુ ચારી છે મેં?'

જા અબી શત મોમન અગામી ગમ્યા રહીને જતી સચાર પદે રિતા પારે જઈને કહ્યું હવે બાણુ આવા મને મૂકી બેળો?

ને ત્યારથી રિયરથી પાંગા જવા બાપ પદે મેલથી તો વિદ્યા પૂર્વ પતિસવા પાંચથી દીધી કે બની તુલના ન થઈ શકે નામનો આજાલક દોટારીસમૂદ માત્ર વિગમ જ ન પાડે શું, એકે એ વિપુલ અધાન બેવનિ પદને આખી તે પાણુ અનુભવીપ હતી

પરંતુ હવે તો એ તરફ જરા સરખી થે નજર પણ ન કરી

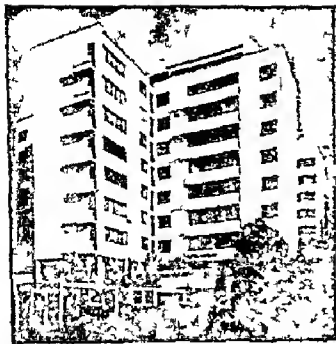
એકએક જ ગાના અવનગા ગાદા પડેલા આજ ચંદ્રમેશાચે શાળા પડે જાઓ મેટા બાગના વિદ્યાર્થીગાના શાળા હોગી દીધી ન બળે કયાથી એક નવો પાસ (અનુક્રમણ આજગ પાન રડામે) (સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૬) રજી

રચાપત્યકળા (architecture) ખીસ બધી કળાઓની જનની છે. ગૃહનિર્માણ સથા વિના ચિત્ર ચીતરવાની જરૂર લેખી થતી નથી. સાણસે સૌ પ્રથમ ચિત્રો આલેખવાની શરૂઆત ધરતી ભૌતિ પર હતી. આય, ભૌતિના બેસણ (decoration) રૂપે જ ચિત્રનો જન્મ થયો. ધરતી ભૌતિ ન હોય તો મોઠાં ફલકચિત્રો આલેખવાનું સ્થાન ન મળે. પૃથ્વી પરના સૌથી પ્રાચીન ચિત્રો પર્વતગુરુઓ (caves)ની ભૌતિ પર જ આલેખાગેલા છે (દાખલા તરીકે પીરીનીટ્ર પર્વતની આસ્તાગિરા ગુફામાંનું આદિવાસી આલેખિત આ નીચેનું ચિત્ર).

જે જ પ્રમાણે ખિસ્તીયુગનું પ્રથમ ચિત્ર 'બેગિના પેરાગમ' ગુફાગૃહ (cavecombs)ની ભૌતિ પર ચીતરાયુ હશે. હરાલીની શેષ ચિત્રમાળા રેવળની દીસાસેના જ બેસણ રૂપે, બક્ષ અને ઉપસસેના ભક્તિ-રસના ઉપાદાન રૂપે ચીતરાયુ હતી. એટલા માટે ભિતચિત્ર (fresco-painting) જે ચિત્રકળાનું પ્રથમ રૂપ હશેવાય છે ભારતવર્ષમાં પણ (આદિયુગની ચિત્રાવલિએ પછી) અજંતાની ગુફાના ભૌતિ-ચિત્રો આજે સૌથી પ્રાચીન ગણાય છે. પ્રતિમા-શિલ્પમાં પણ એજ જ છે. એ કળા પણ રચાપત્યની અનુમાની છે. માણસના હાથે ધડાએકી સૌથી પ્રાચીન શિલ્પ-પ્રતિમા (sculpture) રચાપત્યની સાથે જ સંકળાએકી છે. દેવતાની મૂર્તિનું રક્ષાગૃહ યજ્ઞ મંદિર, દેવાલય અને ક્ષિત્રી દેવળ. મૂર્તિનું સ્થાન મંદિરની અંદર તેમજ બહાર પણ ખર્ચે. મૂર્તિ-શિલ્પ સ્વતંત્ર શિલ્પ તરીકે આયસવા લાયકુ તે પહેલા તે મંદિર, મકાન તેમજ જુદાજુદા કીર્તિરસેસા (monuments) સાથે સવન્ન-એકાએકું હશે. પ્રાથમિક અવ-સ્થામાં તે મૂર્તિ-શિલ્પ રચાપત્યની સાથે જુગા (architectural sculpture) જ હતું અને આદિ 'યુગ'માં તે રચાપત્યના અહંકાર તરીકે વખશાહે. એટલા જ માટે, શિલ્પી ધણી વખત, આદ્યુતિ અને પ્રકૃતિમા, તેમજ પ્રમાણ અને કલ્પનામાં રચાપત્યકળાની પ્રયોજનીયતાને વસાવતી ચાલે છે. રચાપત્યના આ હક્કને હક્કને તેની ગોતાની સત્તા ધરી બંધ છે આના ધણા દાખલા મંદિર સાથે સવન્ન એવી શિલ્પ-પ્રતિમાઓમાં ગળી આવે છે દાખલા તરીકે શિલ્પ ન્યાં મુઢી રચાપત્યની સાથે એકાએકું હશે તથા સુધી ચતુર્મુખ મૂર્તિશિલ્પ (એટલેકે જોને ચારે બાજુથી એક શદાય એવી છઠ્ઠી પરિવૃત્તિ)ની કલ્પનાને અવધાક જ ન હોય. અસ્તિ-ની અંદર ગોપાએકી મૂર્તિ પણ માત્ર આગેથી જ દર્શનીય હતી આ અવસ્થામાં શિલ્પ સ્વતંત્ર ન હતું; માત્ર મકાનો કે મંદિરોના અશવિશેષના જ અહંકાર. તરીકે જ તેનું મુદ્ધાંકન થયું વળી કેમ કહાય, મકાપુરુષ કે સાચુંસંતની પ્રતિમૂર્તિ (portrait) મુકવી હોય રહ્યું (સંસ્કૃત ૧૯૬૭)

તો તેને પણ કીર્તિસ્તંભ (monument) થા સમાધિની સાથે સંયુક્ત કરવાની જ પદ્ધતિ હતી. (એટલેકે પ્રથમ એ કીર્તિ-સમાધિનું રચાપત્ય રચાય અને પછી તેમાં મૂર્તિ જડાય) પ્રાચીન આસીરિયા, ગ્રીસ તેમજ યુરોપના ઝાંખિલ્પકળાની કળાઓમાં આ રીતે પ્રતિમા-શિલ્પ રચાપત્ય-કળાને અધીન રહ્યું હોવાનાં ધણા ઉદાહરણો છે. વળી, માણસના નિત્ય વ્યવહારની કળામય વસ્તુઓનો પણ ધાળીખરીને આધાર મકાનના રચાપત્યના ઉપર જ રહેલો છે. ધરના ઉપર-તે, ખાટલા, આસન, ચાઇ, જાલીયા, માટી તલિયા, ઘડા-આગર, વાકાકા-પાલા, પાનની પેટી આદિ અનેક શુદ્ધાર અને શુદ્ધસંપત્તિના ઉપકરણો રચાપત્યકળાની-વાસ્તુકળાની-સાથે જ એકાએકા છે. શુદ્ધ ન હોય તો શુદ્ધગોલા અને શુદ્ધવાસની એ બધી વસ્તુઓ અને ઉપકરણોની દાખપણ અવશ્યકતા કે મુદ્ધ નથી. એટલે, જોઈ ગાય છે કે ક્વાસિલ્પ (painting and sculpture) અને કાસિલ્પ (applied and industrial art-સાંસ્કૃતિક) એ બંને કલાઓ રચાપત્યની છાયામાં જ હોય છે એમનું સ્વતંત્ર અસ્તિત્વ નથી એમ કહીશ તો પણ અતિશયોક્તિ ન હશેવાય. રચાપત્ય અથવા વાસ્તુકળાની ખીસ એક વિશેષતા એ, કે તે માણસના સમાજ અને સામાજિક જીવનની સાથે બહુ નિકટપણે એકાએકા છે. ઉપરવશુદ્ધિ, સમાજરૂપો, નાટ્યશાળાઓ અને નાટ્ય મંડપો વગેરે પ્રકારના રચાપત્યો અનેક માણસોના જિવન અને એકત્ર સમાગમ માટેનું એક આગવુંદન રૂપ છે આપણું એક શુદ્ધ અથવા વાસ્તુ, તે પણ એકાધિક માણસ અને તેમનાં યુત્કલ્પ તથા સમાવહાલાઓ એકત્ર વસવાટ માટેની નિયમબધી છે. સૌને કેન્દ્રમાં રાખીને જ એકેકેક શુદ્ધવાસનિર્મિત થાય છે માટે જ કહ્યું છે 'શુદ્ધિનું શુદ્ધમુખ્યત્વે' એક એક શુદ્ધમાં એક એક પરિવાર વસીને સમાજને એક એક એકત્ર (unit) રચી આપે છે; અને આવા ધણા પરિવારોની સમઘટિના સમાહારથી સમાજનું સયોજન થાય છે. અયુક્ત શુપ્તકીના આવી સમઘટિથી એકેકેક આગવું બને છે; અનેક જુદા વાસ્તુશુદ્ધોના સમાહારથી શહેરોના જન્મ થાય છે. માગકાની રૂપ-કીધી માકીને શહેરની મકાનએકી સુધી સર્વનો આધાર રૂપતિ અથવા વાસ્તુશિલ્પના ઉપર રહેલો છે. વાસ્તુશિલ્પ આદ્ય કીધો તો સમાજ જ રહી જ રહે નહિ. આમદારમાં કે શહેરમાં આપત્યના સામાજિક જીવનની ટુવે (habit) અને રીતિપદ્ધતિ (mode of life) પ્રમાણે જ વાસ્તુ-શિલ્પની રચોજનના અને રૂપમાં પરિવર્તન થાય છે માણસના ન્યાયસમૂહો કે ધંધાસમૂહો (community) ને પ્રમાણે જીવન જીવીત કરતા હોય, તેની પ્રયોજનીયતા અને સ્થિતિ પ્રમાણે જ તેનું વાસ્તુશિલ્પ રૂપ અને મૂર્તિ મુદ્ધુ કરે છે. આ રીતે માણસના જીવનની પ્રતિફલિ અથવા પ્રતિબિંબન તેના શુદ્ધવાસના રૂપ (form) અને નરશા (design)માં પ્રતિબિંબિત થાય છે, બેમાળની જીવન વ્યવહાર કરવાની પ્રથા અને રીતિ-નીતિ બેમાળના ધરના સૌ, પુલનાં સૌ, એટલાં, એટલાં, એટલાં મળતી પરશાને, સમનશુદ્ધ, ગોસાળા અને સ્થાનશુદ્ધ આદિની વ્યવસ્થા તથા સંસ્થાનરીતિ (plan)માં પ્રતિફલિત થાય છે. તેકે છેલ્લાં ૨૫-૩૦ વર્ષમાં બેમાળના સામાજિક જીવનની રીતિપદ્ધતિમાં ધણી ભતના પરિવર્તનો થયા છે અને આ પરિવર્તન તેના આધુનિક શુદ્ધની વ્યવસ્થા તથા પદ્ધતિમાં

[ધુરોપના આધુનિક પદ્ધતિના આ લખ્યને નમુને]
પણ પ્રતિપદ્ધિ થાય છે જીભ પ્રાતોભા (અર્થાન્ પ્રગાને બન્ધુ છે
આવી રીતે માણસના જીવનને આદરે તેના જન્મ મંડનની
રીતિ નિતિ અને પદ્ધતિ, તેના શુદ્ધ નિર્માણના ૨૫ અને વ્યવરણના
૧૦૮ તેના સાગ્ર નિગ્રહ વગેરે માનવિક જીવનને પ્રમાણિત અને વિનિયત
કરે છે કેત કોઇ પ્રકારના શુદ્ધ વધી માણસની સામાજ્યુષ્ઠિને તથા
નીતિજુષ્ઠિને પાલિત ને સુકૃતિ પણ હરેતે જે આજે બુદ્ધ
સામાજિક જીવનની તથા ક્રમ્ય આદર્શના નેતિક જગતની
મંદાવા કમળતા દર્શાવે તેને આપણે તેને ક્રિયાગી વાસજીવની વ્યવરણા અને
પણ આ હવા સામાજિક અને નેતિક જીવનના પદ્યપદ્યક બની
છે આપણે એટલે શુદ્ધ નિર્માણ હાવાની જરૂર છે જે શુદ્ધતા
ની સામાજિક જુષ્ઠિ નીતિજુષ્ઠિ ધર્મજુષ્ઠિ સોનરજુષ્ઠિ,
જ્યુષ્ઠિ—દેહતા આપણે આ જગતુષ્ઠિને નિર્માસ અને
સાર સદેવિયોગી સ્થાપના સો

સુધોષાગા આધુનિક સુખગા તેના નવા દેખનાર આશરેને આનંદ
ફળ અને આધુનિક સામાજિક (social) તથા બૈજિક (intellect-
ual) દેખનારે અનુભવ રસાપત્તને ઉઠાવ્યો છે તથા આ
આધુનિક પદ્ધતિ ની (modernistic) ચંદનિખાણકતા મુખપરે તથા
આશરેને લીધે જન્મી છે એક તો નિશાન અને સ્વાસ્થ્યચૂકિતીની
આદરખની રહિએ બીજું આ ચિંતક માત્ર તથા જરૂરિયાતો મુજબ
અન રીતુ લખનાવા સોપાના ચંદનિખાણના ઉપચર્યને-આધરે
(materialist)ના ઉપચારની નબંદે પડેતુ તો આ જ ચંદને ચોક્કસ
ખુલેખાએરે જન્મીથી સાક ચર્ચા રીતે તે માટે આધુનિક રસા
પત્યધરનિખાણ આશરે જરૂર નથી-અનુભવે આને બંદિતકતા
ન શ કરવામા પ્રયત્ન કરે અનુભવજુલ ચંદ (formalistic) ના
chitecture) મૂજ અને રોખના બીજ તથા જન્મી (germs)ની

આવાસભાગી કાચ છે કપિ ત્ર પ્રકાર નથા વાણી ચાલન(મગ
દળ દવાચ્ચ/વાણી)ગણી રહે તે માટે મેડામેટા વાણીયા આજ
આ રાખીને પ્રાચીન પ્રથા વધા દળ ની બારીએ મીડી નાખવામાં
આવી છે મગમા અજા હોવાના નજીકપ્રથા પ્રાચીન (કુલબ) છે
અને પ્રતિભાવેના તે વર્તમાન હવનના માટે પ્રથાચલ ન ર શુ
વધી, અટકે પ્રાચીન રાજમા અર્ધઅજાના પ્રાચીન (તામ્બો) રપ છે
નથા અનુષંગી અને અવરસી નુદાનુદા પ્રથાને ઉપર અધિકાર
રથા તે જાણીને તે હવે અજમાયશી નારી રાખામાં આને છે

વર્તમા ૧ આદર્શ પ્રગાલિની દુષ્કર્મપ્રણાલિથી તથા અશ્વનીતિમા સુધર્મી દારણે સમાપ્તતા સાથે એક જ પરમા સુખનુભવ(અનિલન) કેળવતરીને રહેતુ દુનને આ દશ યા પડયુ છે હાહા ખરખખા શીશી અગ્ન્યામા કાઈ પશુ ભલેના રીતીમાશુભ્યાર પત્રઅને તે સીધીસપાટ રેખા (સારાગણી) વતનામા રચાયેલુ થાયેા યોગ્ય પ્રગાલિમા દુષ્કર્મ અનવાણુ આપણુ ધરે યોગ્યમા ૧૧ આદર્શ આદેનવી રીતિમા રથો પ યને અન્ના આપ્યો છે આ રથાપયત્તુ નામ પડયુ છે મનુષીય પારી (લાઈલ) વારતુરિતિ વીરમા વાણી વળાકાવણી રેખાને તેો દશા રથાન નીચે જેનુ નિર્માણ સીધીસાટ રેખાએમાના રથાગાદીથી કાઢે છે દુષ્કર્મની બધી જગિસતા કાઢી નાખી અને સદાનુ રરતે, સારણ રરને રેખાસ્થવને રરતે વિજ્ઞાનસમગત રરતે થાહા અર્થેને રરતે થવાવગ, એ છે આ નવી રીતિમા રથાપયત્તુ મૂળ રથા આ પદ્ધતિમા રથાપયે પ્રાપ્તી ૧ પ્રગાલિની રથાપય રીતિ સાથેના બધા જ સભ્ય તેાડી નાખ્યો છે અને અમુક અરી આદિ યુગની રથાઅને લાહડીની બનાવતરી સદાનુ સારણ પ્રગાલિની રીતિની આગિગતાના રથમા પાહા રથાનુ લખ્યુ આ આપુનિક રીતિમાનુરુપે રે છે આદિ દુષ્કર્મ ની જગિસતાદી જ સારણતા તરફ પ્રથાપયત્તન રથમાની એક દુરાશા એઆશા ૧૧ આ પદ્ધતિમા પ્રાપ્ત એ રી છે પશુ દુષ્કર્મની ખરેખરા એ રી સારણતા અને જ યાનુરુપે પ્રવિઠિત રથમા ગાડે તેો અભિનિષ્ઠ અને આશાનિક બન્ને દુષ્કર્મને બીનજરૂરી ગ્વમા કાઢાયા અને સૈવધર્મી કોમત્રુદ્ધાંથી પહેલા તેો સર્ખાપવિષ્ણુમ રથમા પડેો ધુરોપમા બન્યુ ૧૧ રથેએને શીધે દુષ્કર્મ આ રાની રીતિ-પદ્ધતિ, રેશ-બુધા અને ધરની શી રે મનુષ્ય આના વરપદ વ્યવહાર અને નરિક મદ પ્રપ છે તેમાથી બચારીને આપુનિક રીતિની સારણ વગર પદ્ધતિ તેને દશા એક સદાનુ-સરણ કોમ વિષ્ણુ સર્ખાથી દુષ્કર્મના આદેશતરફ શાહે રીતદરી

આવશ્યકતા પ્રાચીન પદ્ધતિના રેગાપ વગર આવતા પ્રાચીન
જીવનનો દીપ્તિપદ્ધતિ અને આસપાસ રહેતો રાખા દત્તા પ્રાચીન આવશ્યક
વારુ શિષ્ય આ તમામ પ્રાચીન જીવનની સાધના અને સંસ્કૃતિ
કેટલું કેટલું ડગે ડગે ભારતીય આધુનિક સાધના અને અવિચલની
આતિથ્ય આ કાળના આવતા વારુ શિષ્યને કે. નવા રહેને કોઈ
નવા સોન-ધર્મના આરંભના પગલે તેઓ આવે અને કોઈ આધુનિક
આવતા કાળ નિર્મિત થઈ જાય તે પ્રાચીન સાધના પ્રાચીન આસપાસ
પણ આપી પૂરતો વિદ્યાર્થી પાસેથી એ સાધના અવિચલની
મજાદાર-વ્યવસ્થા તેથી પ્રાચીન પદ્ધતિના સાધના અને અવિચલ
વિદ્યાર્થીને વધી જાય તેથી એ કોઈ કોઈ રહેશે.

આ લેખમાજા અહીં સપ્તમું માસ છે જરૂર તેને અગ્રસમાને આ માગામાં જ જાણ મુખી પ્રતિષ્ઠિત કરેલા સ્થાનાં સિવાયનાં કૃપા
એ જ લેખને સ્થાનાં યુવિસિદીનાં સ્થાનાં જ્યોત્સનાં પરીણામાં મટે પામેલાં સોડા પ્રકરણો અને રાજી કારો એ વાચકોને
આ માગાનું રસપૂર્વક આજ મુખી વાચન સ્વપ્નન હતું એ તેમને આ પ્રકરણો પોતાનાં માનને સ્થાનાં આજ પ્રતિષ્ઠિત સાધન
ભરી રહેલો, એકજ જ નહિ પણ એ પ્રકરણો વિગ્રહ દેવાથી ને એક જગત સ્થાનાં રસ પળ ભરી રહેલો

(૧૯૪૦-૪૧)

બહારવટાને પંથે

[મારી મકરનો આત્મકાંમ]

પ્રકૃતિના ગહન નિયમોને આપણે સમજી શકતા નથી તેના પ્રત્યક્ષ પરિણામો પછી ન્યૂ છે કે એણે કદમ છે જ તેમનાની એ ગહનતા તે સમયર પુનર્જન્મ કે એ, જ ની પ્રચલિત માન્યતાને બાંધુકો મૂકીએ તો એ આટલું તો લાગે છે કે સમયરના બીજ માથે લઈને જ માનની જન્મે છે એતરમા પહેલાં હાથમાં સમા તે જીવનમાં સમયર રહે છે એમ પોષણ મળતા તે ડાંગી ની છે એ માનનજીવનનું મૂળ બ ની જીવન રૂપે ફાટેફૂને છે

મારો જીવનજીવન સમયર પ્રિય એવું જ સુકળે છે એક આવે તે મને એ મારાંડાના વાસ લાગે જ કોઈ ક્ષણે હોય હોય તો તે ગહા સુધરેલો મનાય મહિયાવાડના દેશીરાજનામાં શિશુલુ એક કચ્છ ગયે હિંદી સવત ૧૯૬૫ ૭૨નો સમય સદ્ગુણને માટે માગનાન ક તાલુકાનાર ફરજાનું તેના રાજ્યીય બહુરાસમયરના એજન્સી નામે આતાના હાથમાં તેને નીધે છે માટે દુર પડોશના ગામે નિરાશ બોધેલી આમરે નાન કનકમાં ગંગાઆવી ડીતવા કણ્ણુ અમેઝામર મોટી સિદ્ધિ લાગતુ જેથી સિદ્ધિ પામીને પાગલિ આવી ગમે અને લાજન લઈને તે કેમ બને જ મારા મામના દસ કાકાલુ કુટુંબમાં મારા પિતાજી જ મેમ્વા બને બિરોડે લઈને ચલાવા નામના વીસ ગાક ફરના ગામે લાકગાળામાં પહોચી બની આવેલા અરીને બહુવામાં આમને ઓરવ દેખાણ છે ઓરવ જીવની રાખવાની બાળકોમાં લઈને હું મોડતો ફરતો થેને ગામ કણ્ણવા જતો

પહેલી ચોપડીમાં ગયો વાચન સરસ પહેલી ચોપડી પિના બીજ કોઈ ચોપડી વાચવા મળે નહિ ધરમાં પિતાજીના બધા જ પુરસ્કાર સરકુલમાં પરીક્ષા ગઈ શિક્ષક નવી ચોપડીએ લઈઆવ્યા ટમ્બો-મીને જેની તેની ચોપડી વહેંચવા બેઠા નજીક બેસીને ધીમેથી એ એક આપડી કહાવી તે નીજ કે ચોપડી ચોપડી હતી કહાડતા જ કોઈ હાથમાં તલવાર લઈ પોડા પર ફેંચ કરી જતો સવાર અને પાછળ ઝેનિકો, ગાંડુ ચિત્ર જેણે વીરમુર્તિ એ મોડેસવારને અતરના સુધાનયનેએ ધરાઈધરાઈને નીરખ્યા તૃપ્ત નયનોએ જિજ્ઞાસાને કેસ ગાવી પાંડેનું મથાણ વાચતા શ્રદ્ધા નમી પડી મથાણ-હજ 'શિવાજી' શિવાજી એ બિચરાનું વીરની છતાવાણુ ચિત્ર શિવાજી ? એ ચિત્ર ફરી જેણે અને કાકાએ નમન કીધું

માડું ગામ ચારોહાડ પછી માગણ ચારણ નહિ ગામેથી ચારણ એમને ત્યાં મોસાણા, બહુલ હોવા ચારણી મામેઓથી મહેમાનો આવે મેમાં ધણી કવિ ને ધણી વાર્તાકાંબ બનરમાં બેઠક બને અને એમાં બરો બાળકો રસદહાણુ માળીએ એની અંત બેઠકમાં સામળેલી 'શિવાજી' ન હોત તો સુનત હોત સળખી' એવી એક દંડની છેલ્લી કથે રસમજીમાં કેસરઈગઈલી શિવાજી પરાક્રમની વાર્તા, ચાર ની ધન અને વાર્તા પ્રિય બાળક માનસ અને અનુકૂળ એવા સરકાર રમ નો વાર્તા સામળ્યા પછી કેટલા થે દિવસો સુધા કે જનતા લેખ નાને ચુક ત્યારે શિવાજીને સૈનિક બ ની રણમાં અજ્ઞતાને દોહાએ ની ચોતાની નવતને ધડી કાઢતો રહ્યો

આજ ને શિવાજી નો પાઠ ને ચિત્ર ભેટા છે ઉત્તેક ફરી તાજે રૂપ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૭)

આજથી એ દસમ ૧૨ ટકાર વા ૧૨ ૧૫ના વર્ષમાં જેમને આ લેખનની મારી મકર ની લેખમાળા વાચી હશે તેમને એમની આ નવી આપમ્થાને વિરોધ પરિચય આપવાને નહિ રહે મેના મથાળા તથા આ પહેલા જ હપતાના વમુસ સદ મંથી મગ કરી કે ગઈ માળા મા એમણે કાતિમરી દશમાં પોતે ભાગ લીધાના એ કેના દશારા રૂપ વધુને મ્થી હતા તેની સવિચર લકીકત હવેના સભેશમાં વિરોધ મોખન વિના અમમાં કમસ માલશે

લેખક જીવરામ ભેખી
થયો એકોસ રાટે વાવી મથા શિખે મુગમુગ એ ને પ્રસન્ન થઈ મારી વાચન દક્ષતાને નવામાં પૂરની છે એા રી મને વાચના રીધી ગણ સોને તે જ ની વહવાઈ ગઈ ત્યારે છેવટે તેમણે મારા હાથ માથી ચોપડી ખેંચી નીધી એમાં કેટલો મ્થો વાચવાને રહી ગયે એ જ ચોપડીમાં પછી બીજામાં વાચને મહારાણા પ્રતાપનો પાઠ એ પછી વીર શિવાજીના જ ચારિત્ર અને વીરતાથી ભરેલા બનેલા સમાન યજુર વિદેશી યવન બાદશાહો બને સરખી રીને તેમ ની સામે અજુથા અને માઉભૂખી ની વ્યવતરતાના સમાગન મગલા ચરણ કચ્છ બારતમાં એવા કોઈ રાજા હશે જે વીર શિવાજી ની જેડે ચડને સામે લડતો હશે જ લડતો હોય તો હુ ત્યાં જઈને સામિ બનુ રાજ્યીય જ્ઞાનથી અગ્રાધ હુ એવીગીની કલ્પના રતો

જુલુ હવે તો એ યવને જે રઈ થયા છે અને તેમના હાથમાંથી ભારતની સ્વાધીનતા અમેરોને ફરવી લીધી છે આ જા બધા જ રાજ અમેજ સરમારના દાસ બની ગયા છે એ જ રારે ભણુ ત્યાર મારી આશાને દોરો દૂરી મથો હવે અમેજ સને લડે અને રાજ રાધુ પડાવી લે એવે તો કોઈ રાજા હશે જ નહિ તો મારે કદા જઈને વિદ્રાહી સેનામાં ભરી ગયું કે દેશની સ્વાધીનતાની લગની ડા રીને મૂળિયા ધાવી ગઈ છે હું ને સમજી શક્યો

સરમારથી જને આ સામાન્ય પ્રસંગોએ પોષણ આપી ઉમ્મારી રીધુ અને જીવનમાં તે ફાનીફૂલીને ધરટોપ બની ગયું છેવટે દેશની સ્વાધીનતાના રાજ્યો આમે સામી છાતીને મોળી બેચવાની ઈચ્છા પાપૂ ફરી થઈ કલ્પનાને થીજી ભણુ મેના પ્રસંગો સાપડયા મહારાણા પ્રતાપની જેડે મરુથી બચવા પડ્યા બને ને નિર્જન પ્રદેશોમાં કલ્પવાને લકાવે મળ્યો અકલ્પ યાતનાએ સદી બારતના કાનિ મરી દશમાં ગુજરાતના પછાત ભાગ કાઠિયાવાડના મામડાને હું જેક તરણુ મુજરાની ભેગ લઈને ઢેક બગાળ પહોંચ્યા એ કાતિમરી દશમાં ભેડાઈ મા ભારતની સ્વાધીનતાના સમાગને એ નાનકડો સૈનિક બનીને લઈ ચુકો મધ્ય તે રીતને હું પહેલી જ મુજરાની દોહડા મારા મારગથી થોડે જ છેડેના મામને મરી રામવાળો બહાર રટે ચડેતો ને છાતી ધડમવે એના પરાક્રમે દાખવી વીર ભાષા રવી મે એ એ જ એક 'અંધવિરો' થઈ ગયો તે ચ નજમ્નો મેડાજ ન રહેતો, પણ એકલેપરે આણુ મામ લડેતો કોઈ સમીસાથી હિંદી હતા બહાર રડે કિલેતો અંબની વાર્તાગો સામળતો ત્યારે ધડીકર થઈ જજ કે મામના સિપાઈની ગઢમ કહાવી ને ની નામી નવુ પછુ પછી અમેરો દયા હોય ? એની સાથે લડવા મ્યા જરુ ? એ તો અસમ્ય નેજુ સામ્ય અને રામવાળો બનવાની વાત જતી મરી

આ ગડમથલમાં એક પ્રમગ બની ગયો
મરેમ્બાઈ નામે એ સિપાઈ આમના મામને મોખાઈ ર હને
તેની પાસે દારૂ ભરીને ફેા ની રમની એ નજીક હતી મારી આમમાં તે સમાધ મઈ છે બંદુક મે તે ર મગે તો ચું કંડુ આ પિચાણુ નહિ બે પછી હાથમાં રમી ગયા ત્યે તો થે કેટલો અદહ વાચ મારા બાળ મથલેવનુ એ પ્રિય રમક બની ગયું

સંધ્યા અને પ્રભાત

અહીં સંધ્યા ભીતરી આવી સૂર્યદેવ ! ક્યા સમુદ્ર તાર ક્યા દેરાગા તમાર પ્રભાત થયુ હતો ? રાશનગુહના દ્વાર પાસે મુઘટભરી નવચંદ્રની જેમ આદી અવકારગા રચનીયથા મ્પી ભેડે છે, ત્યાર પછી ભણે ક્યાકે ભોર વેળાનુ મ્પાપાત ફલ ફેટયુ હતો

અહીં કોઈ બન્ધુ સંધ્યાએ બધાવેલો દી હસાચવી દીધો. રાત્રે ગુલેથી ગુલાબની માળા દૂધી દીધી

અહીં દરેકને બારો આગળ પડ્યા, ત્યારે પેલી તાર બારીએ ખુલવા માગી આદી નીકા ઘાટે બધાવા નાગી અને માછીમારો નીંદની તેસારીમા પડ્યા ત્યાર પેલી પાર સદમા પવન ભરાવા લાગ્યા

પેલા લોકો ધર્મશાળામાંથી બહાર નીકળ્યા છે પૂર્વની બાજુ મો ક્રેડી આલ્યા બધ છે મો લોકોને ક્યાએ પ્રજાતનુ તેજ સ્થગે છે ગામની મજલ હતુ પુરી નથી થઈ ગાને રસ્તે બારીગેવારી કાળીમખર આંખોભરી મ્પણ મારના આનંદીય હિંમો મો માં રહી છે એમને યાદ રસ્તે પત્ર બધે નિમગ્નજીવી વાવ પત્રિકા ખોલીને મેડો છે 'તમાર ગાદે મા બધુ મ હાનર છે' અલોકોના હૃદય કિડના રક્તના તાનેલાએ જવભેરી બેઠાડી છે

અહીં બધા મોખુલિ વેળાગા દિવસની શેષ નીકળા પાર થઈ મથા ધર્મશાળાના આગણાગા આ લોકો ગૌહકીગા બિહારે છે કોઈ મોકલા તો કોઈ સપાથે થાક્યાપાક્યા પડ્યા છે રમતાની આમન મું છે તે અવકારમા દેખાડ નથી પાછળના રસ્તે મું હવે તેની અંદરઅંદર ઝીણીઝીણી પાતો માણે છે વચગા વાતો બધ પડી નવ છે ત્યાર બાદ શીતિ છવાઈ રહે છે તે પછી આગણામાંથી ઉપર જુડા છે તો દેખાય છે પ્રમથગા સર્પતર્પિ

પૂરેવે તમારી કાળી બાજુને આ સંધ્યા, તમારી નજમી બાજુને પેતુ પ્રમાન બનેને તમે મેજડી આપો આની છાયા મને વેવાના તેજને એક વાર તમારે બોલે લઈ સુખન કરો

આની પૂર્વે રાત્રિશીથી વેવાના પ્રકારો વમે આશાવાદથી વધાવી દો (રવીન્દ્રનાથ ઠાકુરની નિમિષ ગાના મૂળ બગાળી ઉપરથી) —વિનોદ કેડારી

મોલે બાપુને બે કીકરા મોટા સાથે બાઈબળી કરી રાત્રે ને દિવસે તેને થેત્ર નહ બીંતે વટકતો નેજીથા, તવખાર ને મ્યારેકે એ બહુકેજોહલેવ ચકકા ખાયા બંદુક મલેક બાપુ સાથે જ લડને ફરે તેગને પેરે હું બહુ કોઈન હોય અને બંદુક વધને ક્યાકે સતાડી ફરે ? મતાડવા માટે મામુ, થરની એક ગોરડી પછી પસદ ફરે ની તેમા ગાયો મપટે ધાસે બારી રાખતા દિવસે તો બંદુક લઈ જવાય નહિ રાત્રે બહુ તે મનેક બાપુ બેઠા જ હોય નિરાશ થઈ ગયો

એક દિવસે તવ મઘી ગયો મારાથી દૂર મહાદેવનુ મદિર નિર્જન સાત જગ્યા પાસે જ નાનકડી નદી વહે ગને અનદી, એ સાતિ ને પ્રાકૃતિક નિર્જનતા ધણી ગમે આજ પછુ મો રી જ સાતિ ગમે ગ્રિષ્ત છે, એવા જ રથાનો અતિથણા ગમે છે તેથી જ હું ધણો કાળ પુતવાસ કોગવતા આવા નિર્જન રથાનોમા ગાદી-સકપો ફેરેપાવ્યા હશે ગરિદે જઈ ચકર્યો ક્યા પગધાર પર જઈ જોડે તો ગનેક બાપ નદીમા કપડા ઘસે છે ઘાટની પાળે પરકોરા

કપડા ને બંદુક પડ્યા છે અને હોય કંકડુ એમ જોઈ જ રહો થોડાતાર મલમ બાપુ કપડા ધોતા બેઠ્યા સામે મિનારે વેચેનુ બ્પુ હવે ત્યા આગતુમેતા સાખા માટે અંધ મા ડીરા લેકડો સુમળેનો તે લઈ પાળી બરી બાપુ દિશ્યે એ થયા સામે મિનાર નાનકડા કોતરમા તેનો આડીક થયા

તત્તલું વાલી પડ્યા બંદુક લઈને સતાડી ફરે નાદાન હતું, ચિચારી ને રાક્યો કે બંદુક સતાડીને ફરીસ મુર રવાઈને ચિચાર કે આજ હોતા નથી રાખતા કે ગજીરતા સમજ્યા વિના અટકત ગયો તો ખરો, પછુ નજીક જઈ બેસી જવાયુ લઈ કે ન લઈ એ વિગાસણુ થક પડી ઉવટે દડ મન કરી બંદુક તપાડી મો હો ! અંતુ વજન ન ભણે કોઈ અમૂલ્ય દ્રવ્યનો બોલો સોહી બપણા વેપારી રોગી રોગી રથાક ખડા થઈ ગયા આજુબાજુનુ બધુ કાપડ દેખાયુ લીધી બંદુક છોડાયો તો નહિ જ લડને બે ચારેકે ડગલા આગળ પડ્યા ત્યા તો—

‘એવા ઈકે જુ ૧ થયેક બ પુનો પેરો બોવ અજતો સળગાયો !’

દિનારાની બની બેપદ થયીને ઉપર જ વાનુ હવે બેપદ આકે સડ હાથ દીધી અને નડાયા ભીતરીગે ત્યારે આ બેખડનો ગોડમા બપારા કપડા મૂખીએ આ બુનને બેપર વાનો મારી કરી આપેયો

એકાએક બાવી પડ્યા સડકે સપથે સ. પૂર્ણ થયે તો મારા રવબાવનુ મિશીય લણુ છે મોતનો ધેરાયો પછુ હુ કરી કદર્યો નથી કોણુ ભણે કેમ પછુ આવા પ્રસંગોએ મને ઉપાય પછુ બેવા જ કારગત સૂચ્યા છે આપુ પર કપી થોડીસે થેરીલીયુ હોવા છતા ત્રીજે મળેથી હુ બાનુકરવા મારો નાસી છડેપા મું

‘એવા અનેક પ્રસંગોના વિચાર વધુ છે તો સગલય છે કે તેનુ કારણ એક માન દડ હોયે ધીરજને લીધે એક માત આલેતા સમ્પત્તી અમરાટ જેટુ નથી રહેવ અમરાટ જ માનવીને મજબે છે સાત ચિત્ર થોમ્ય મારને વિચારી સકે છે અકમાત આવી પડેલા સડકે સપથે સાદસ વડે જ સર્જતા મેળવી રાકાય અને થેરે થેરે વિના સાદસ બેપદ જ નથી મંદેમ બાપુનો ગાય સમબાળી કે અજીરો મેં હુ ‘મયેકબાપુ, મારે કદીમા પડયુ છે છાયા છોડે તો બંદુક પર પડેને ? કોટયે બંદુક આ બેખડના ડેહાળગા મું હું

લડ્યા છામા મૂખી દે ત્યા’ કહેતા ગનેક બાપુ મને વડવા મારક ‘માળા આ બારી’ બેરેકી બૂઝને આડાય’

એ મ્હેતા રહ્યા અને મેં બંદુક બાપુ લઈ ત્યા મૂખી દીધી બાળવયના આ પ્રયતનમા અવિચ્છેનો કોઈ સકેત સમારો છે એ હુ કપારી સમજુ કે આને વીતયુ સમાયુ હું તો પ્રકૃતિના મહાન નિયામનુ સન થાય છે ગીતાના કમોવાનુ આ જ વલ્લય છે (આદે)

ર

લેખક ડૉ. નરસિંહ મૂ. રાહ જોગ. અંકસ્ટ્રી, ખીએચ ડી

રાસાયણિક વર્ગીકરણમાં પોટાશિયમ અને સોડિયમ બંને ધાતુઓ એક જ વિભાગમાં આવે છે ને બંને 'આલ્કલી ધાતુઓ' તરીકે ઓળખાય છે, એ અચાક આવી ચડે બંનેના ગુણધર્મો પણ લગભગ સરખા છે ને બંને વચ્ચે સારા પલ્લુ ખૂળ છે. છતાં સોડિયમને મુકામલે પોટાશિયમ કદરતામાં ઓછા ગણાય પડે છે. ભરતરીય શિક્ષામાં, વનસ્પતિ અને પ્રાણીસૂત્રિ—પ્રકૃતિના એ ત્રણે મુખ્ય વિભાગોમાં પોટાશિયમના ક્ષારો ઓછાવત્તા પ્રમાણમાં ગણી આવે છે.

પ્રાયશઃ કાળની પ્રાચીન મિશ્રાઓમાં પોટાશિયમ સિલિકેટ રહેલું હોય છે. મેનાઈટમાં ૧-૭ થી ૩-૧ ટકા સુધી પોટાશિયમ માલુમ પડે છે. મુરેશ્વરિઈ અગરખમાં પણ પોટાશિયમ હોય છે. વનસ્પતિમાં તે કેટલીયે જાતનાં પોટાશિયમ ક્ષારો ગણી આવે છે. દાખલા તરીકે સોરેલ અને કદબાખેલા ઍસિડ પોટાશિયમ ઍકસાલેટ ને દ્રાક્ષમાં ઍસિડ પોટાશિયમ રાઈફેરેટ હોય છે. સોરેલને ક્ષાર કપડાં પરથી શહીદના ડાખ કાઢવામાં વપરાય છે. દ્રાક્ષોના ક્ષાર આરગોસ્ટ યા ટાઈર ફીગ તરીકે ઓળખાય છે.

આની વનસ્પતિને બાજવાથી તેની કપડાંના ક્ષારોનું પોટાશિયમ કાળેનિર્જટમાં પરિવર્તન થાય છે અને તે રાખમાંથી પોટાશિયમ કાળેનિર્જટ કાઢી શકાય છે. એ વનસ્પતિના લાકડાની રાખને ૫ ફીટી સાથે મેળવી, એ દ્રાવણને કકાળી, ઉપરનો બાગ લોટાની સાકરી કકાળમાં ગરમ કરવાથી પોટાશિયમ કાળેનિર્જટ બનાવવાની રીત પહેલી અસ્તિત્વમાં આવી અને હજુ પણ આ જ રીત કેટલીક જગ્યાએ વપરાય છે. પોટાશિયમ કાળેનિર્જટનું સામાન્ય નામ 'પોટાશ' પણ આ ઉપરથી જ આવ્યું હોય છે; 'પોટ' એટલે ધડા અને 'એશ' એટલે રાખ, એ ઉપરથી પોટાશ એટલે ધડાની રાખ.

વનસ્પતિને પોટાશિયમની કાદ જરૂર પડે, છે તેગની વૃદ્ધિમાં એ મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. ફોસફર વર્ષે તેને ઍક્સાલેટના હિસ્સાને ગણતાં) એક ફીટ સવા પાંદ પોટાશિયમની જરૂર રહે છે. બીજી વનસ્પતિને ઐથી પણ વધારે જરૂર પડે છે. આ જરૂરિયાત જમીનમાં રહેલા પોટાશિયમ ક્ષારો પૂરી પાડે છે પણ વારવાર પાક ઉતારવાથી જમીનના પોટાશિયમ ક્ષારોનું પ્રમાણ ઘટતું જાય છે અને જમીન કંઈદુરપણે ઊગાવે છે; એટલે જમીનની કંઈદુરપણે ટકાવી રાખવા પોટાશિયમના ક્ષારોવાળું ખાતર જમીનને આપતું જોઈએ. કાકાં બાજવાથી પડતી રાખમાં આ ક્ષારો સારા પ્રમાણમાં હોય છે, એટલે જ રાખ એ ઉપયોગી ખાતર ગણાય છે.

સમુદ્રના પાણીમાં પણ પોટાશિયમના ક્ષારો હોય છે. તેમાંથી દરિયાઈ વનસ્પતિ પોતાની જરૂરિયાત અનુસાર તેને શોષે છે. બીજા સાકરના છોડ પોટાશિયમ ક્ષારો ખૂબ શોષે છે સાકરની બનાવટમાં સાકર કાઢી લીધાપછી બીરતો એ ક્ષારો રહે તેમાં આ પોટાશિયમ ક્ષારો કોઈક જાય છે. અને ગરમ આપી કકાળને ચાસળી કરી બાળી લખવામાં આવે છે, એટલે પોટાશિયમ કાળેનિર્જટ પાછળ રહે છે.

થોંડાં વસ્ત્રોવામાં સારા પ્રમાણમાં પોટાશિયમ ક્ષારો હોય છે. એ બેનું કંઠારીને તરત પાણી પડે ધોઈ, એ ધોવાણ તપ સીંચે તે ૧૦૦ ગ્રામ બેનમાંથી પાંચ ભાગ પોટાશિયમ કાળેનિર્જટ ગણી આવે છે.

પ્રાણીઓના લોટીમાં પોટાશિયમને સોડિયમનું પ્રમાણ અનુક્રમે ૦.૦૨૨ ને ૦.૦૨૨ ટકા હોય છે. વનસ્પતિવાદારી પ્રાણીઓના કદમાં ૨૬૭ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૭)

તેગ જ મનુષ્યના કદમાં પોટાશિયમ વિશેષ પ્રમાણમાં આવેતું છે (૩ પા: ૧) આપણા જીવનમાં પોટાશિયમની આવી મહત્તા છે.

પોટાશિયમના ક્ષારો એકે કુદરતમાં સર્વત્ર વેરાએલા ગળી આવે છે, છતાં તેને કપયોગમાં લઈ મકાય એવા જગ્યા તો બહુ થોડી જગ્યા છે નીકે છે, આવા કપયોગી જગ્યા—બરાણી—માં જમીનના રચાટુટાનાં બરાણોના ખાસ કલેષણ કરવા જોઈએ એ બરાણો ૧૮૩૬ માં ગળી આવેલાં અને અત્યાર સુધી દુનિયાના લગભગ બધા ફોસફ પોટાશિયમના ક્ષારો તેમાંથી જ પૂરા પડતા. ત્યાં ખવાસ લાખ ટન પોટાશિયમ ક્ષારોની વાર્ષિક પેદાશ થાય છે' ભૂસ્તરીય કાળમાં કોઈ તથાગ સુધઈ જવાથી આ બરાણ અસ્તિત્વમાં આવ્યા હશે તેગ તેગની રચના પરથી લાગે છે તેગ પ્રિમ્બિલ ક્ષારોના ઉપરાકપરી યદો આવેલા છે આવા યદોમાં ૫૦-૧૩૦ ફુટ નીચે ભેવડા ક્ષારોના બનેલો એક મોટો પહોળા આવેલો છે આ ભેવડા ક્ષારને કાળેવોલ્ટ કહેવામાં આવે છે અને તેગ પોટાશિયમ અને જોર્જેશિયમ ક્ષારોમાં સુખઈ જવામાં આવેલા છે તેમાંથી પોટાશિયમ ક્ષારોમાં કુદો પાડવામાં આવે છે કારને લાઈને ગરમી વડે થી જીવવાથી લગભગ શુદ્ધ પોટાશિયમ ક્ષારોમાં તેમાંથી કુદો પડે છે આં કોજેમી મેગ્નેશિયમ ક્ષારોમાં કવરોડ તરીકે પાછળ રહે છે પણ પોટાશિયમ ક્ષારોમાં કુદો કરીને તેમાંથી પોટાશિયમના બીજા ક્ષારો બનાવવામાં આવે છે કહે તે આલ્કોરેટમાં બરાણો પણ પોટાશિયમના ક્ષારોના મોટા ભાગ દુનિયાને પૂરા પાડે છે વળી રમિયા, એરિરિન અને ફેડરાના અધુક પ્રદેશોમાં પણ પોટાશિયમના ક્ષારોના બરાણો જરી આવ્યા છે. પણ છતાં રચાટુટાનાં બરાણોના મહત્તા થોડી યદ નથી.

મીઠામાંથી સોડા બનાવવાની લી બ્લાન્ક પદ્ધતિને કલેષણ પદેના આવી ગયો આ રીત અનુસાર પોટાશિયમ ક્ષારોમાંથી પોટાશિયમ સફેદ અને પછી તેમાંથી પોટાશિયમ કાળેનિર્જટ બનાવાય છે. પોટાશિયમ કાળેનિર્જટ મોટીની રાખ (pearl-ash) તરીકે ઓળખાય છે. પોટાશિયમ કાળેનિર્જટના સુદૃઢ દ્રાવણમાં કાર્બન ડાયોક્સાઈડ વાયુ પસાર કરવાથી પોટાશિયમ બાઈ કાળેનિર્જટ બને છે આ પોટાશિયમ કાળેનિર્જટને દબાવા રાખમાંથી તે પાણી ચૂસે છે. કાર્યની બનાવટમાં તથા રંગમય આ કાર્બ કપયોગમાં આવે છે. આ પોટાશિયમના બિશ્લુવાળો કાર્બ 'સખત કાર્બ' તરીકે ઓળખાય છે.

કૌન્ટિક સોડાની ગાંઠકે દૌન્ટિક પોટાશ પણ બનાવી શકાય છે અને 'સોલ્ટ' (ગાજણ જેવા નંગ) સાચુની બનાવટમાં તેનો કપયોગ થાય છે આપણા રોજિંદા કપયોગમાં વપરાતો સાલ્ફ કૌન્ટિક સોડામાંથી બનાવાય છે. કૌન્ટિક પોટાશના દ્રાવણમાં કાર્બન પર અચર કરે છે, તેથી રૂપું, નીકલ યા લોહનો વાસણમાં જ તેનું દ્રાવણ કકાળી શકાય થીએલે પોટાશ તો પેક્ટિનમ જેવી કમઠા ધાતુને પણ બાઈ જાય છે

જવામાં વપરાતા પોટાશિયમ બ્રોમાઈડ અને પોટાશિયમ આયોડાઈડ પણ કપયોગી ક્ષારો છે બ્રોમાઈડ તો ફેટાકાઠીમાં પણ વપરાય છે. વળી પોટાશિયમ સલ્ફેટ ફેક્ટરીની બનાવટમાં અને ખાસ કરીને તેમાંની ખેતીમાં ખાતર તરીકે કપયોગમાં આવે છે.

ચોટાશિયમના બધા ક્ષારોમાં ચોટાશિયમ સાયનાઈડ ખૂબ ઝેરી છે તે સોનાઈકાના અનિર્ણયપર્યાયી એ કીમતી ધાતુઓ કાઢવાના કઠોરગામી વપરાય છે

ચોટાશિયમ કાત્રોનિટ્રોને ગધક સાથે મરમી વડે થીનલીને તૈયાર કરેલો પદાર્થ લીવર ઓલ મફર તરીકે આળખાય છે બનીયા-ગોમાં આડને નુકસાનકર્તા જીવજંતુઓને નાશ કરવા માટે આ પદાર્થ છાટવામાં આવે છે

ચોટાશિયમ ફોસ્ફેટ ખાતરમાં વપરાય છે હોમીયોપથી પદ્ધતિમાં આ પદાર્થ કાલી ફોસ્ફા નામથી ફવા તરીકે વપરાય છે

ચોટાશિયમ નાઇટ્રેટ અથવા 'ફોસ્ફેટીટ' તો આપણા દેશમાં ખૂબ ખનાવાતું પેશાબ અને ગળે એવા નાઇટ્રોજનના કાર્બનિક પદાર્થોને ચૂના યા નંદી બંતિયા પરના ચૂનાના પ્લારરર સાથે મેળવીને કોઢાવા દેવાથી તેમાં રહેલા સરકમ જંતુઓ સંસાધનિક ક્રિયાઓ કરે છે અને તેમાંથી ફોશિયમ નાઇટ્રેટ અને છે, જેને ચોટાશિયમ કાર્બોનિક સાથે ઉકળવાથી ફોસ્ફેટીટ તૈયાર થાય છે આને નાઇટ્રેટનું વાયવર (niter plantaluno) કહે છે આ રીતે ૨૦ ડેસર ૯૫ ફોસ્ફેટીટ આપણા દેશમાં ખનાવાતું આ પદાર્થ ધાતુ જ ઉપયોગી ખાતર છે યુદ્ધકાળમાં તેનો ઉપયોગ ફાકોગોળી ખનાવટ માં ખબુ ધાય છે ફવામાં ખબુ તે વપરાય છે

ફોસ્ફેટ ચોટાશિયમ દ્રાવણમાં ક્ષેરિન વાસુ પસાર કરવાથી ચોટાશિયમ ક્ષેરોઈડ બને છે આ પદાર્થ ઉડકમાં ચોટાશિયમ દત્તો દીવાસળીના કઠોરગામી, ક્રાન્કામાં, ફોટોગ્રાફીમાં વપરાતા ફોક્સ પાઈડરની તથા રફાઈડ પદાર્થોની ખનાવટમાં, ગેલા અને મનિષ કપમાંગમાં તે આવે છે ગધક યા ફોસ્ફેટ સાથે આ ક્ષેરોઈડને પસવાથી ખૂબ ભેખમાંગ બઢાકો ધાય છે તેના ઉપર ગધકના તેલઅનુ એક જ ધીપુ નાખવાથી તેમાંથી બઢાકો સાથે તડતડીઆ

અવાઝે નીકળે છે, અને પીએા વાસુ વછટે છે (ચેતવણી - પદ્મ પ્રશોભી ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક કરવા તેમાં મોટું ભેખ છે)

ચોટાશિયમ અને સોડિયમના ક્ષારો એકબીજાને ખૂબ મજા ફોર્ડ ૭૩૨ પડે ચોટાશિયમને બદલે સોડિયમના ક્ષાર વાપર શમય વળી સોડિયમ ક્ષારોને મુલાખયે ચોટાશિયમના ક્ષારો મોઢ ખબુ હોય છે મોટી જ્યાં ભની શકે ત્યાં ચોટાશિયમના ક્ષાર બદલે સોડિયમના ક્ષાર વાપરવામાં આવે છે

ચોટાશિયમના સમજગ બધા સામાન્ય ક્ષારો સોડિયમ ક્ષારો ની માફક ખાણીમાં દ્રાવ્ય છે બુન્મેન બર્નરની જ્યોતમાં પોલા દિવમાં ક્ષારો વાઈલી રમ આવે છે અને તેને વાઈલી મયમય લેવાથી તે સત્તા દેખાય છે

ખબુ આ ઉપરાંત ઉછોગોમાં ખાસ વપરાતા ચોટાશિયમને એ અત્યંત ઉપયોગી ક્ષારો તેા ચોટાશિયમ કાયકોમેટ અને ચોટાશિયમ પરમોન્ગેનેઈ એમના સળયેસવિરતર વર્ણનઆવતાદખામાં

કક્ષોટી

બુદ્ધિને કક્ષતા ચોટા પ્રશો આ નીને આપ્યા છે પ્રયત્નને અને તમે કહેથી ન મોડો તેા કતરો નીચે જ અવળા છાપ્યા છે

(૧) એક વિદ્યાર્થી બલરમાંથી ૧૦ યાના અર્થને એક ચોપડી પેન્સિલ અને રબર વાળેા તે પેન્સિલની કિંમત રબર કરતા એ યાના વધાર હોય અને ચોપડીની કિંમત પેન્સિલ અને રબર એ બને કરતા ખબુ ગણી હોય તેા તેણે દેકની શી કિંમત આપી દશે!

(૨) નીચે આપણી બબ્બીની નવકલ્યાણના અમલી પામેા વડા તેના સર્વક હેખકોના નામેા સોશિય આપ્યા છે તેમાં કશુ પાત કાનું સર્વજી છે તેમને સોથી શમીશ (અનુસધાન પાછવા પડા સાથે)

FREEDOM COME *

પદરમી ઓગરુટે જે અનેક રાષ્ટ્રભાવનાઓને કલા અને ઉત્સવના રૂપમાં જન્મ આપેા છે તેમાં તરી આલવડ કવિ હરીન્દ્રનાથ મટો-પાધ્યાયનુ આ મંત્ર, તજ સુરક શોભનવિદો સાથે યુક્તિકા રૂપે પ્રકટ થયુ છે દેશ પરદેસના મિત્રોને હિંદની રવંચતાની વધાર્થ પદોચાડવાને આ સર્વેયા સુવખ ને હવિત સેટ ગણાશે સ્વાતંત્ર્યને સત્કમતા એવા કવિએ ઉત્કૃષ્ટ હૃદયે મહાત્માજીથી માર્ગને અદના રાષ્ટ્રીક સુધીનાને અગત્ય આપી છે તે સ્વાધીનતાનુ સામુ મુદ્ધાકંન નિરંરુ છે હિંદના ભગવા વિશે એ લખે છે :

The mother is divided on the map,
She shall not be divided in our heart

But we shall rise and reunite the mother,
Yea, we shall move together towards our goal,
Inseperable, brother one with brother,
One India, one nation and one soul

પુસ્તિકામાંના કલાકાર કૃષ્ણ હેખરના તથા સુશોભના ભાવના અને દેશાપીશવના કેવા સુદર નમૂના છે તેનુ, એક માના સતાનનુ ભાઈની બેકરીનુ બાલુએ દર્શવિહુ તેમાંનુ ચિત્ર નિદેશક છે ર. મ. રા.

(* નાવદા પ્રકાશન, ચોટા બોક્સ ૧૩૫૩ મુબાઈ, કિંમત ૦.૧૨ ૦)

Our Friends Abroad

જગતનાં પર્ક આધતે
પત્રચિત્ર-વિભાગ

[આ પત્ર મેળવનાર રસિક ગ જોઆવ, ૬ મે ૧૯૧૨ મુવ. અમેરીક]

231 Bronte Road, WATFOLY,
New South Wales, (Australia)

પ્રિય મિત્ર રસિક,

હું તમને વહેંચે જવાબન મોકલી ગ ચોને માટે મને માફ કરજો
અમારા 'ફ્રેન્ડ્સ'ના તહેવારો દોહાપી છે મેમજોએ દત્તો

અમારી શિક્ષણ-પદ્ધતિ દિવસ દરેક વર્ષે જુદી છે અહીં બાળક
૪ વર્ષનું થાય કે તેને 'પ્રાથમિક' (પ્રાથમિક)માં આપવા ખાનગી શા
ળામાં નરજિયાત લેજાય પરંતુ આ શાળામાં ૨૩ વર્ષ પછાર ક્યા
પણ તેને પ્રાથમિક (primary) શાળામાં દાખલ કરવામાં આવે
છે પ્રાથમિક શાળા એ સરખાવતરથી આલ્લી આર્બર્નિંગ (public)
શાળા છે તેમાં કુલ ૬ વર્ષનું શિક્ષણ દોય છે પહેલા ૩ વર્ષ સુધી
છાત્રા-છાત્રીને સદ મિશન આપવામાં આવે છે, પછી ૩ થી
તેમને જુદાજુદા વર્ગમાં ભેડાડવામાં આવે છે પ્રાથમિક શાળાની
છ પરીક્ષાઓ પાસ કર્યા પછી વિદ્યાર્થીઓને તેમની બુદ્ધિ પ્રમાણે
જુદીજુદી સરકારી શાળાઓમાં મોકલવામાં આવે છે
સીધી દોહવાયાર વિદ્યાર્થીઓને હાઈસ્કૂલમાં, તેથી યાજી બુદ્ધિમાં
વિદ્યાર્થીઓને ઈન્ડસ્ટ્રીયલ હાઈસ્કૂલમાં અને સાવ મલ વિદ્યાર્થી
ઓને ઓર્ગેનિકલ યંત્રવિદ્યાની શાળાઓમાં (Industrial Technical
schools) મોકલવામાં આવે છે છાત્રીઓના પછી આજ પ્રમાણે
વિભાગ કરવામાં આવે છે, માત્ર તેમની ગણના જુદી દોય છે

હું આપને મીડીની હાઈસ્કૂલમાં જાયું છું તેથી હાઈસ્કૂલના શિક્ષકો
જુદાજુદા તમને સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપી રાખીશ અમારી આ શાળામાં
આઈરેલેન્ડમાં જ નહિ, પણ પૂરે તીના મગનત દરિયા આબાધમાં
મોકલાયા મોકલી આપાય છે અહીં બ્રિટન, અમેરિકા અને યુરોપની પછી
વિદ્યાર્થીઓ ભજવા આવે છે હાઈસ્કૂલમાં ૩૫૫ વર્ષનું શિક્ષણ
દોય છે પહેલા ૧૫૫ વર્ષના તેના અભ્યાસક્રમમાં નીચેના વિષયો
દાખલ છે ગ્રેમિકલ ગ્રામર અને વૈજ્ઞાનિક (૧ કે ૨ વર્ષ), લેટિન અથવા
બ્રેશિયન, ફ્રેન્ચ, ઈંગ્લિશ, અધિત, હિસ્ટોરી, ફીઝિક્સ મેથેમેટિક્સ, બિ
એસ પ્રિન્સિપલ અને મોરિયલ ગ્રેમિકલ આ વિષયોનો ત્રણ વર્ષ
અભ્યાસ કર્યા પછી હાઈસ્કૂલની ઈન્ડસ્ટ્રીયલ પરીક્ષામાં વિદ્યાર્થીને
ભેડવા દેવામાં આવે છે એ તેમાં તે પાસ થાય અને જો તેની

માર ૧૫ વર્ષની હોય (ન્યૂ માડમ વેલ્ડ પ્રાતમ શાળા છાત્રી
ખતે ૧૫ વર્ષની ઉમર હોવી જરૂરી છે) તો તેને ગરસ મોકલી મળી
કે છે પણ જો તેની ઉંઘા હોય તો તે આગળ પાચ વર્ષનો અ
ભ્યાસ કરી મોકલે છે આ અગર ચોથા વર્ષમાં છું છેલ્લા બે
વર્ષના અભ્યાસક્રમમાં નીચે મુજબ ૬ વિભાગો દોય છે તે દરેક
મારી ઓર્ગેનિકલ વિષય પસંદ કરવાનો દોય છે, પણ તે એવી રીતે કે
એક જ વિષય જે વખત ન આવે

વિભાગ ૧ હો અગ્રીય, વિભાગ ૨ હો ફ્રેન્ચ, ડેનિશ, ગ્રીક, વિભાગ
૩ હો અધિત-૧, સામાન્ય અધિત, વિભાગ ૪ હો અધિત-૨,
ગ્રીક, રશિયન, લેટિન, હિસ્ટોરી, વિભાગ ૫ હો ભૌતિકશાસ્ત્ર,
રસાયનશાસ્ત્ર, બને સયુક્ત, વિભાગ ૬ હો રસાયનશાસ્ત્ર હિસ્ટોરી,
લેટિન, રશિયન, ઇકોનોમિક્સ, સમાજશાસ્ત્ર (સોશિયલ ગ્રીક)
૭ હો સામાન્ય વિષય પસંદ કર્યા છે અગ્રીય, ફ્રેન્ચ, ગ્રીક, અધિત
૨, ભૌતિકશાસ્ત્ર અને રસાયનશાસ્ત્ર પાચમાં વર્ષને અતે વિદ્યાર્થી

૨૩૬ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૦૭)

આ માસનો પત્ર
સીડનીમાં
મુબાઈ

મીડીની પરીક્ષામાં ભેડે છે જો તેમાં તે પાસ થાય તો તેને મીડી-
ની યુનિવર્સિટીમાં પ્રવેશ મળે છે ત્યાં તે પોતાની ઉંચા મુજબનો
અભ્યાસક્રમ પસંદ કરે છે હું વિદ્યાને આભ્યાસક્રમ લેવાનો છું
કોલેજનો અભ્યાસક્રમ પૂરો કર્યા પછી તે વિદ્યાર્થી દોહવાયાર દોય
તો તેને રૂઝાઈ ગાઈડરિંગ મળે છે જેથી તે વધુ અભ્યાસ માટે
હમ્બલ કે બીન ઈઈ દેરામાં ભરી શકે છે હું ખાઈ છું આ ઉપરથી
તમને અમારી શિક્ષણપદ્ધતિ ખ્યાલ આવશે

સાચું છું તો હાઈ મુધી મેં ઈઈ દિલી ભેડે સમાવળ મું નથી
આપે મેં રેતા પર ગમ દિલી દુપતીને તેમના જે બાનકો સાથે જતા
જેવા પણ મને આશય તો મ લાગ્યું કે પુરુષ સ્ત્રી તરફ બિચાર
ધ્યાન આપવા વગર થયો આગળ ચાવેના દત્તો અરુદ દિન
મ્હાત્મ્ય મળે છે એ સાતલીન મને થયો આનંદ થયો છે, પણ હું
લોકો એબીન તરફ મળે નાતલનના બદલાવ ઘોડી રાઈવળ
જોડે બને ત્યાં મુધી મળેથી માત્રાદી મફત નહિ થાય અહીંના જ
દાખલો આપુ દર વખતે ન્યાર દિલી વદાલુ અહીંના ગારામાં
આવે છે કે તરત વદાલુ ઉપર હિંદુ-મુસલમાનના મંદા મંદ થાય
છે તમારી ૬૦ ટકા પ્રત્ય નિરક્ષર છે અન હું ખાઈ છું આમાલી-
નો સાચો અગ્રીય સાગળતા પણ નહિ હોય

તમે એથેલ કાપા પર ને અસાધારણ કાપ મેળવ્યો છે તે માટે
હું તમને અભિનંદન આપું છું મોટા ભાગના આઈરેલેન્ડનો કે કક્ષા
અથેલ જોને છે તેથી તમારે અથેલ ખરેખર જાનું છે આઈરેલેન્ડના
નિશ્ચિત સમ્ર પ્રયોગો (dogmas) સ્પષ્ટ પ્રયોગો તમારે નહિયા છે
તમારા શિક્ષક ખરેખર વિદ્વાન હોવા ભેડે છે તેમજ તમારા
પત્ર નીચે ને વિચાર જાણે નોખ થળી છે તે માટે આભાર
તમારા તરફથી સ્વરિત જવાબની આશા રાખેના,

હમેશ તમારી જ, Ray

ફરી એનું એ

'કુમાર' આપની હાલના નામચિત્રમાં ચિંતાદિતી, સત્વશુદ્ધિ
હત્યાદિ શુભોત્તે પરિપોષ માટે છે આપી 'કુમાર' ના ગયા ઓગા
આગરે કેટલાક પત્રચિત્રોની અપ્રમાણિતતા તથા માનસિક ઓ
અતિ અત્યંત ગ્વાનિત્વેક પણ પ્રકાશમાં આવે પરીક્ષી તેની તો
તરત અમે કંઈ ખાનગી તાસ દાખ થરીંગે ઝીંગે અને થણાખરા
બનાવોમાં ગુનેગાર પકડાઈ જઈને અગર શુદ્ધ પદાતપ થવાની
ખતે જ જાણદાર આવીને ક્ષમા માગે છે તેવો જ મેંક વધુ બનાવ
એ જાઈ અમારી બધુ પર લાંબા છે તે સજે છે, 'થણા દિવસ
જાણદારમાં રહી ગયે મારી કુકને હું પાછો ફર્યા ત્યારે કુમનમાં
૧૫૦ પત્રોના હમયો ભેડ હું તો આશ્ચર્યથી દિમ્બદ બની ગયો
૫૩૦ પર સરનામું મેળુ તો 'કે ભાગુમી આર શુદ્ધ થી હાડાર,
સદર બખર, હેડાબાદ' એમ લખેલું હતું પછી બખર પડી કે કોઈકે
માનુ જોડું નામ 'કુમાર'માં મોકલવાથી આગ બનાવ પામ્યું છે

(માનુ સાચુ નામ બાનુવાન આર કંકર છે) આ બાબત મેં મારા કસરવાના પિદાધિકારને પડતા હોઈ છોકરી બહાર અળગી અને પોતે જ તે અધિકારે કાંઈ કંઈ જોઈ તે મારે તેણે ગાળી ગાળી

અમારા ધ્યેન પર આવેલી એક બીજી વસ્તુ વિષે હેરાસરના એક બાઈ લખે છે કે, 'આપે એ વાલીની સહી દ્વારવાળી ન હોય તો મહી છે તેનો યજ્ઞ બોટા કૃપેયેન થાય છે હેરાસરના વગળ લખી જરા બાબતની અગ્રેરે અથવા બીજી માર્ગ પામે પોતાના વાલીની સહી કરાવી શકે છે, આથી સહી દ્વારવાળી કઈ હેરાસર મરતો નથી' આ વળી એક નવી માનસિક અધોગતિ છે પોતાનું નામ છપાવવાના ક્યુબક મોલમા ફસાઈને પોતાના જ પિતા કે જાઈની બનાવડી સહી કરાવનારને પોતાના નૈતિક પત નો ખ્યાલ નથી હોતો. એકે અને તેો યુગ્ત વચના માણુસોની સહી બેળખી રાહીએ બીજે

બીજા માર્ગે એ રીતે સૂચના કરે છે કે 'કુમાર'માં ગાર બ્રાન્ડ-મેના જ સરનારા પ્રસિદ્ધ છે, હેમ્પરીએના અત્યાચાર પ્રસિદ્ધ ન કરસો' આ સૂચન કપર પહેલા અને વિચાર મ્હો હોતો પણ જેવળ મોડક પાછ પત્રમિત્રો અધિકારે પત્રવ્યવહાર કરસો એ બધે બહેનેને ને અન્યાય કરસો અગ્રેરે ઠીક નથી વાગતો

અરુ સુદ્ધ મનોરજિત્તોએ એને એક બાઈએ વખતુ છે, 'હિંદી પત્ર મિત્રોને વિભાજ જ બધ કરી તો સારું, કેમકે તેણે વગળના છપાવવાના આસપેથી જ મોઢા બાનના પત્રમિત્રો સરનારા મોડવતા હોય છે આવા પત્રમિત્રોને જ્યારે વગળ લખીએ છીએ ત્યારે બહુ કંઈમાં જમ્મ જમ્મ આવે છે (પરહેરોમાં તો હંદ મિત્ર જમ્મ લખે છે) આવા લોકોને જો પોતાનું નામ છપાવતુ હશે તો બીજી બાબતોમાં છપાવી અગ્રેરે, કારણ હવે થમ્મ છા લખ્યોએ આરે વિભાજ સર ક્યો છે તેથી 'કુમાર'માં આ વિભાજ બધકરવાથી તેટલી જમ્મ પાવશે અને તે જમ્મમાં કોઈ કૃપેયોની લેખમાળા સર કરી સમશે' પત્રમિત્રો છુ પોતાની સુદ્ધ મનોરજિત્તવાણ આચરણ ચાલુ રાખી અગ્રેરે આ છેલ્લા બાઈએ સુચવેલો માર્ગ લેવાની ફરજ પાડશે ? પરરેશનાં પત્રમિત્રોનાં અરનામ્ને

- (1) Miss Rena Brown 21 Newbattle, Calderbank, Airdrie Lin (Scotland), (2) Evelyn Swords, 5748 Blackstone Ave, Chicago-37 (U.S.A.), (3) W N Agbokor o b 1, Awanzana (Gold Coast-Africa), (4) Mrs. W Wells, 64 Hurcourt Ave Toronto-6 (Canada), (5) Joe Ventura, St Lewis, H Rue D'Agén Gzira (Malta) (6) John Hutchinson 128 Garthland, Dr Dennistown Glasgow (Scotland), (7) Eva U Bailey, R 1 Dows, Iowa (U.S.A.) (8) Mrs Rws Thomson, 6100 east, 13 street, Winfield, Kansas (U.S.A.), (9) Bessie Bowers, Gainesboro, Virginia (U.S.A.), (10) Neil Gunasekera, 'Witryasevena' Puyagala So (Ceylon), (11) Art Hoffman, R o 47, Lockport, N.Y. (U.S.A.), (12) Ernest Q Bigelow, R 1, Pelfrim, New Hampshire (U.S.A.) (13) Fita Ranch, R 5 Eastheville, Iowa (U.S.A.) (14) J Sabhapada, 17 Ed monton Lane, Kirillapone, Nugegoda (Ceylon) (ધર્મિન્દ્રકુમાર ફર્ટરી તરફથી આરેરનોમા મળ્યાનો કાદબેન કરસો)

પત્રમિત્રોને સૂચના

દક્ષબાઈ બી માધી, વિભવકુન્દ, બતનાથ રોડ, રાજકોટ, એ બાઈ 'કુમાર'ના કોષપણ થાયકને પોતાના સમઢગાથી ૧૨ થી ૧૫

ટિકિંદો મફત આપવા ઉઠે છે માગળી કરનારે સાથે પોતાના સરનામાવાણ પોરટનુ કપર મોડવણુ

પત્રમિત્ર વિભાગની કોષપણ બતની માહિતી અગર જમ્મ બેળખવા જરૂરી પોરટન સાથે મોડવણુ આપવરક છે પોરટન વિનાના પત્રોના જમ્મો આપવામાં આવતા નથી પત્રમિત્ર તરીકે નામ મોખાવવા ઉઠ્યોએરે જોમ પોરટન કપર પોતાના જ હસ્તાક્ષરમાં પોતાનું પૂરું નામ, પૂરું ઘરનું સરનામું, કમાર અને શોખ જમ્મની નીચે પોતાના વાલીની સહી તેમજ હસ્તાક્ષરમાં જઈ પછી તે કાઈ અગ્રેર કપર મોડવણુ જરૂરી છે કપર પછી કોઈપણ એક બાબત જમ્મની રહી અર્થ હશે તે પત્ર કપર ધ્યાન આપવામાં નહિ આવે

બધા હિંદી પત્રમિત્રો

- (૩૮૪) અનુવ શ્રોક, સાહીબાગ, ૧૨મો રસ્તો, ખાર, મુબાઈ.
 ૧૨-૧૭, ટિકિંદસમઢ, સિનેમા, (૩૮૫) ચન્દ્રવલ્લભ અપ્પાધર
 બદ, ૬૬૨ કૃષ્ણનગર, સર પટગી રોડ, બાવનગર (કાઠિયાવાડ).
 ૧૯, ટિકિંદસમઢ, કિંકે, અગીત, (૩૮૬) મિત્રશ્રીકુમાર ર બ્વાસ,
 ડે રેવન્યુ મિનિસ્ટર, મગળબુવન, મોરબી (કાઠિયાવાડ)-૧૩,
 ટિકિંદસમઢ, કિંકે, (૩૮૭) વિનોદ ર બ્વાસ, યજ્ઞસુવન, મોરબી,
 -૧૫ તરણ, વાવન (૩૮૮) હરિવાલ લખુબાઈ શ્યામાશા, મ્હા
 સાળા પારે, બાવળા, ક્રોવ થકને (કાઠિયાવાડ)-૨૦, ટિકિંદસમઢ,
 (૩૮૯) નલ્લર બલ્લભદે કે જોલાલક વલ્લ, પટવા રોડી, મોરબીપુર,
 અમદાવાદ-૧-૮, પત્રકાર, (૩૯૦) રમણીક વલ્લભદાસ માપ
 વાળી, ડે હસારી મોરારી પત્રિકાક દેવલ, નવ ગુજરાત, ભેંસેથી
 મુબાઈ-૧૧, ટિકિંદસમઢ, તરણ; (૩૯૧) હિંમત અવાલનક મહેતા,
 હરદાસ બીહિંદગ, બોબી ન ૨૫/૨૬, એસાયલગ રોડ, રમ્મકોર
 લાઇનસ, કરાથી ૧-૧૮, પત્રકાર, અલતરજીસમઢ, (૩૯૨)
 રમણીક મોહનવલ સાઢ, ડે કેરાવળા એન્ડ કુ મોરારીક મ
 રતા, જમ્મપુર સી-૧૬, ટિકિંદસમઢ (૩૯૩) હમ્મમુન પાંચળ,
 પ્રેમજી લખા બીહિંદગ, રાક્કુપા (અ આઈ પી) મુબાઈ-૧૬, ટિકિં
 સમઢ, સગીત, (૩૯૪) શાંતિવાલ આર અગીત, સીંગર (વાપા
 મિયાબાઈ) વરેશ રાવળ-૧૮, કિંકે, સગીત, (૩૯૫) પ્રવીણ
 ચન્દ્ર મધુરાદાસ મહેતા, નવાબની અડધી, આચરીઆયા, પાટણ
 (અ ગુજરાત)-૧૬, સાદિય, (૩૯૬) જમ્મીકાત રમ્મકોરલલ
 બની, સિદ્ધનાથ મહાદેવની પોળ, નિસનગર-૧૮, ક્રવાલ,
 બાવાયા, સાદિય; (૩૯૭) રવજ રવજ ડે રવજ બલવજ, રેવિભા
 આઈ નિવાસ, આગનવાડા રોડ, મુબાઈ ૧૬-૧૬, ટિકિંદસમઢ,
 (૩૯૮) નલ્લરવાલ પુ મહેતા, ડે પુરવેતગમ મહેતા, રમ્મકોર
 લાઈસ, એસાયલમ પુ મહેતા, રાવલ, ૧૬, ટિકિંદસમઢ, રાજી
 વાવન; (૩૯૯) વિતરજન મધુરાદાસ મહેતા, નવાબની અડધી,
 આચરીઆયા, પાટણ (અ ગુજરાત)-૧૪, કિંકે; (૪૦૦) હરિ
 પ્રસાદ વી કુલક, બલર, મોરારીક, મિત્રસમઢ, (૪૦૧) મોહન
 લાલ સી ચારેલ, લકોંગીબુવન, સંકેદરેશ, મુબાઈ ૫-૨૧, રાજ
 દારજ, વાવન; (૪૦૨) બેરીધર બગનલાલ કુલક, ૬૬/૧ પુરાણી
 નિવાસ, મિલિનગર, અમદાવાદ-૧૫, મિત્રકામ, અનંબલ વડ
 કોલા સમઢ, (૪૦૩) બદર એ પટેલ, પો બી. ન ૧૦૫, રાજકો
 (સીયાન)-૨૧, સગીત, સિકાસમઢ, મહાપુરુષોના કોલા સમઢ
 ખાસ કરીને પારસીઓ સાથે પત્રવ્યવહાર કરે છે, (૪૦૪) અ-૧૨
 એમ. અલીબાઈ, પો બી ન ૧૭૦, દાર એ સવાળા, (બી હા આરિહા)
 -૧૮, સિકાસમઢ, પોરટકોટસમઢ; સરનામું અમેરેકા

યજ્ઞોના દામ્બર ગાગરા આવેલા ચંદ્રમોસાચેગાજ સાગિન એ
 ભેદેગા કૂણાડયા એણેજાને મહાજનને રેડેલા વાત મૂકી એ આ
 તમે તુ ચાલવા દે છે ? ગા બધા નીચેથી નવમ વાળો ના
 નાનું ડગે ગાગરા શરીરમા હેચેની ને ચેપ વાગે પછી મધ
 ઉવાળ રહેશે શુ ? રમ્બપિત એ તો અજાણે ચેપો ગાય છે

મે બોલ્યુ પણ નાગમ ચંદ્રમોસાચ બહુ અચેતનનમત
 ગણ્ય છે હાનગાગને એ સ્ત્રીયે રપશંતા નથી ને રળી, પામી
 ચેન, રેનિસવ નુકાને નહિ ગાગનુ લીંગદા પર મુલવ પાડિયુ પશુ
 એમના પત્ની ભૂધી ચાશે ?

દામ્બર લાડ્યો 'અરેબાઈ એના ચેપ તો કાચો-ફામથી ચે
 લા પી ન્યય ના ફરદ સૌ રહેતુ ના-માથી / ગાજ ચાય છે'

મે' બોલ્યુ એ સાચુ છે ના-અ પહેતુ કૂલવા ગારે છે જાન
 ચંદ્રમોસાચ વૃષ ન રવા ન તો એમણે જિડાનિમાએ નુપ્યા
 કે ન તો ક્રીડુ ખરેખાડ્યુ પોતાના જાન માટે એ ચિન્તામા હી
 ગયા હોય કાચુ પખ ન બધાચુ

એ મોડાં વિદ્ય ચીંગા ત્યા દામ્બર દતા નેગને મેગલે 'હુ
 'હવેથી આ સાળા બધ ચાય છે તમે પાકુ હવે અહીં આવશે ગા'
 પણ આનંદર પત્ની પેલા દામ્બર પર રાધે ભરાઈ દટી ચંદ્ર
 મોસાચે ગને શુ 'ગાત્ર પર રોષ મ્યે શુ વગરો, પછર ન હો પના
 જ્ઞાન મુગ્ધા સુશુ ન શુ છે ?

પર બોલી 'મેરો ન હોય તો જ્ઞાની જ્ઞાન દોત તો નાગ
 ન મ્હેત હુ જ્ઞાન આટલા વરમથી નિરતર તમારી માથે રહુ છુ
 ચેતુ મ્હદોષ તો તો મને થના દિ' પહેલા ફરદીપડ્યુ ને ડ હવ
 જતા હન્યુ ચે નથી લિપડ્યુ

ચંદ્રમોસાચ મોલ્યા 'અ રોષ મ્દીસાગા પમ ભજવાનનુ
 મનન કર તો' ભજવાન ન આજ આપણે બો'તો છે

ને પછ રી રંગ પછી
 થાપી વાર મુધી રજા બાદ આખો ભૂધી એ બોવી ખરી વાત
 છે 'તમે મ્દયાન રાખજે અ નાપાળને કહેવાન નહિ કે ?'
 ને ત્યાર પછી ગયો કપરો છવનમ્દ્યામ છવનનિર્વાદિ ગારે
 પછે પાન લવવા દિ ને ચોખા હડવાની મલ્દરી મ્દરી ચંદ્ર ફરી
 ચંદ્રમોસાચ અ મળનનુદ મ્દરામલ્દરી મ્દરી પરિશ્રમપરાયણુ પમ
 વરદે ભેદે ન રહેલા, મ્દ ન બોલતા નહિ

એ દેવમ પછ એમએ બહાર આવી નાટલા પર લામી પછી
 ચંદ્રમોસાચે હોયુ આગ કેગ કરે છે પમ
 હા ના હા તા ના મેની છવ મ્દરાચ છે'
 રવચ ચા પમ ચિંતા ન રી, ભજવાન પામે તારે ગાટે ન
 ન પામી ગારી ન મુક્તિની મગના કમ ?

પણ આને પછે ગાતા કહ વિરોધ ન કર્યો એ ગાત્ર રહી
 જ્ઞાન થતાથતામા પમને થોડો તાવ ચડ્યા ને અત્તિ એ
 ન્યારે લીધી ત્યાર અનુ શરીર એટલુ તો ડુબેજ લાગ્યુ હનુ ને બહે
 ને સાવ નખાલ ન અઈ છે ધરમા નોખા દતા નહિ ખૂબ વિચારી
 મ્દીને આ પારોશી મુખનને ઘેર હોળીના ચોખા લેવા ની

મુખન નેની પાનીએ શુ 'આને આને બેગે'
 પમ મો ની, 'ના બહેન બેરીસા નહિ ભધી પાછા તાવ આવે
 છે ધરમા નોખા નદોતા એધી'

એ ન વખતે મળય નાઈ સદ મુરવશુએ ધરમા પ્રવેશ કાઈ

નરજસર માનતા માને ને તે આજે પૂરી નીને વહુએ પાછી રી
 હતી મુખનને પાનીએ શુ 'અરે વહુ બેરા, માન્ટર-વહુને સેમ
 ચિત્તર હી ? એ સાનાત મ્દીવમી છે અગને પાન ગાતો નો સારી
 ગમો, હીને પ્રજ્ઞામ મ્દા ને મેમની ચરમમ્દા લો'

પ્રમાદની થાળી વઈ મોમી વહુ ગચળ ગયલી પછે પોતાનો
 છુગલો ને રીમાયુ કામુ મ્દ્યો મોદીવહુ એમના સેમામા સિદ્ધર
 પૂરી પા નોખારી નાપા

મુખનને-પત્ની બો 'રહેવા દે તારા હાથમા પ્રસાદનો થાળ
 છે તો મુખમન પ્રજ્ઞા કરી લે ? અટલુ જાય છે બને ચારે ગેર
 નેટલા નોખા આપ ને પમવહુને'

મોમી વહુ ચાની વઈ મુખનને-પત્ની ને પમને પૂચુ ના
 તને સારથી થયુ પમવહુ ?

મગળને પછે હી ચુ શુ બહેન ?

'આ ભર ન દરે ?

પમ મગળને મુખનને પત્ની તર ભેદે ન વી જેતુ આ મુ
 મ્દરીય ધરમર ક્ષણ બેઠુ

મુખન ને પત્નીએ શુ નેડ તારા હાથમા ભેડે કેમ હ તો !

પછે ભય મહ બા હાથ આગળ ધર્યો ગને પા પાને ન
 પોતાના હાથ તર ન ભેદે રી હાથએ એની ગાજમા નનુદ ના
 ન્યુ આજ પ્રેતનોમના હારઅની નમર સામે કનાની નાખરા પી
 ફરી એવી બાજ પી તા-મગા તેલ મેપન્યુ હો ન તેમ અગ ની
 હતી પમન થયુ કે નલે અગલિત કાળી રી નને જવા ઉવારે જ
 બરી રલા છે ? મતર નર નમગા પી દિગતર ને ની-લકી
 ગેર પાછી રી ના હને ? મમ ચિતે પાતાના રા નેવા મેવી
 પમના આગળ પણ ફરી મથાડા હા ટેરને રેડતુ ભેલે કાગીને બેધુ
 તો બધે છોટે નલે ધારા થરા હોય તેગ બધાચુ

ને પોતાનુ મો જોવા ગાજપમ નરીને લ ને નીચ ભેરી પણ
 નેપીઓનુ ઠાન્યુ જોવા મેગ નેમ સદ મ્દ્યે એ બધ મ્દી દીતુ
 કે પછી એમને પછ ધરતીપર મ્દમમ્દ પી નતા આજ ને નીવાત
 હતી કે એની મામખા એમ આનુ રણ ન હવ ચંદ્રમોસાચ પાત કમ
 પતાવના બહાર મથા દતા પાછા આ ની અગલે માદ પાછો પમ

પમ માથા પગને છેડો ર ની પામવની નેમ મોની નુતો,
 નુઓ' થયુ ને જોના મો તર ભેદે ના જેડા નિમાએ મ્દી,
 માથુ હોળી ચંદ્રમે હા મોન નેમ રવા

અ નમણે દિવસ પમ લીધી નહિ ચંદ્રમોસા ચે પખ ને સાહ
 પા આ નહિ નીમગાત ના નાપાઈ વઈ એ મુ થવા લેધ રવા
 સાને બહાર નીડન્યા બહાર પિગ્મી નેમ જોલ્યા 'પમ નગ,
 પત્ની થા, હાથ મો લોને તાણ ની

એ પાના થા ત્યારે પમ દીધાબતી મ્દી અરીમે લને મેરી
 બેરી ગે આચતે પોતાનુ પ્રતિ જગ્ય ભેદ રતી હતી

એ ચંદ્રમોસાચે સાહ દીલો અન્યાથાવિ નનને સિતર
 ભેડને પમ બોલી, દૂર ધાવ મ્દુ હુ દૂર ધાવ મારી સામેથી'

ગેમગે થોડાં મગરા રાજી ચંદ્રમોસાચ નામીગા ન મુધ
 રણ પછ વારે પશુ અરીસો લઘને નેમ રની હતી એની પાને
 બળમ માનસ લીધી વાટે બળત હોઈ લાલલાલ થઈ ગયુ હગ પમ
 ચાટને વધુ જાન અગા પી

મધરાતે જન ને એવા અજાન જ્ઞાન ને ચંદ્રમોસાચની લેધ
 હી ગઈ રાત નાદ અવાગી હતી સામે જાગતા જાનસને મય ભાગી
 ગયા હને ને અમા બગી વાટનો મસાલ નેમો થોડાં લાલ પ્રમગ

દેખાતો હતો. પણ ત્યાં નહોતી ચંદ્રમેશાણે પોતા યઈ ચારે બાજુ
ધારીધારીને જોયું વરગાથી દૂરી અવાજ આંસુ, 'જનકા, જનકા'
ચંદ્રમેશાણે ધરમા જઈને જોયું તો પણ નિર્મળ દેખાઈ શકત
પરની રંગ દેખતા તની છતીમાંને તેમી ફેલી રહી હતી કાચના
હુડાગાથી ધર છવાઈ ગયું હતું પમનુ મો લેહીઆવ હતું
આંખે બે સહ સાદ પાઓ' પણ મધા!
પણ રંગે પામતા તરફે જોયું નહિ જાણે ફરી એકછતી પર ધા

* બેરીબેરી રોયજી' અભાવે થઇ એમ દરદ, જેમા ખાસ દરીને હાથ પગ કુટી નવ્ય છે ને જીસાણી આદરથી જીવનસત્ત્વ મૂક્યા કરે છે

મામમામના વૃક્ષવિશેષનો પચ્ચથ આપતી લેખમામા 'આવણી વનસ્પતિ'નો સાતમો હપતો

'અપા તુલસીની ગનન રૂપ રંગ આરવાસ,
ગાંધીગન એસો બધે પ્રગરન આવે પાસ

એવું જાણીતું સ્વિચચન એ અપા ગાંધી
જોવાયું છે તે આ ખીજો અપો ઘોળો
નહિ આપણામા ખાખાન્ય રીતે અપા ના
તામળી એ વૃક્ષ જોળખાય છે તે પણ આ
જ ખીજો અપો અને તે જ સાચો અપો છે
તો સાચવ્યા પણ મ્હેં છે સરકૂતમા તેને
અપક' અપવા સુવર્ણચંદ્રક કહે છે અને
ગાંધીમા જોનકાંકાં યા 'ખીજા ચાંકાં'
કહે છે અના કૂંડોના સુવાસ ગરથી તે હમ
દોષ છે કે ભરો તેની પાસે જઈ શકેતો
નથી ને તેથી જ મજબે હપર કહેવી હતી
ગાંધી છે સત્કવ તથા હિંદી સાહિત્યકારોએ
તેા યાકરપર ગાંધે કુદરે કવિત્વો રચી
જ છે પરંતુ અની સુવાસ અમેજ સાહિત્ય
સુધી પણ પહોંચી છે કનિ શીરીએ ખાણે છે
'The Champaca odours fall
Like sweet thoughts in a dream'
અર્પાં સાકીય નામ મિચેલીઆ અપક
(Michelia Champaca Linn)

અપાનુ ખૂબ ઉપચિરચાન ને યાજી પૂર્વે
સમરણીતે પણ હિમાલયના જંગલો, આ
સાગ તથા બ્રહ્મદેશમા થયું ને તેનાસુધી
સુધી, ને આપણી તરફ દક્ષિણ હિંદ, નીલ
ગિરિ અને તાલચર સુધી જાવામા પણ
તે ધાય છે હિંદમા ખાખાજાચાંકાં અને
મહિરામા તે સર્વે આ વૃક્ષ તેના ફૂલની
હિલચલ સુવાસ માટે કમળાવામા આવે છે
અપાનુ કાંડ દેખાવમા થે સુદર દોષ છે
તે ૧૧૦ ફીટ જેથી થે વધુ યીધુ જાયું તો
તે તેની છાલ બૂરા રંગની ને લીસી તથા
તેની શાખાઓ જીએ ચડતી અને આસ પાસ
ફેલાઈથી દોષ છે શાખાઓ પર પાન આ
તરે આવેલા દોષ છે અને તે ૭ થી ૧૦ ઇંચ
લાંબા ૨ થી ૪ ઇંચ પહોંચા, ટોચે અળીસામા
અને ઉપરની બાજુએ ચળકાટગણ તથા
નાચેની બાજુએ ફિકાસ પડતા દોષ છે

દેશે ચંદ્રમેશાણે હવે જોતા હાથ આઠી સાદ દીધો 'અપ ૧૪૫૫'
પણ એવરો થોડી વાર ગતિ તરફ નેઈ રહી ને પછી 'હા
કરની રંગ પાસે ને સમતોલતા મુખાવતા નીચ ધરતી પર પડી
જઈ પ્રતિગતી એમ ઘણ કહેને દલી પાડી
ને ૧૧ મુઠ્ઠા ફરી ન વગી
થોડી વાર એમાચિતે ગતિ ત સાસીને દાકર જોદયા, '૧૫૫૫
અભાવે આને બેરીબેરી' થયો હતો

ખીજો અપો

લેખક જયંતીલાલ દેવરાકર એકાદા એમ અસરતી

પાનની દાડી ગાંધી ૧૪૫૫ લાખી દોષ છે
જા કૂંડોને ઉદ્ભવમા જોડિયથી
સપ્ટેમ્બર માસ સુધી હમણા અની ખરી
બહારને સમય આવે છે સાખાનુ ઉપર
નાની ને રહે જાણી દોષ છે ૧૪૫૫ ૨૩૫૫
ફેલી જોઠવાએવા દોષ છે અને વ્યાસમા તે
૨ થી ૩ ઇંચ દોષ છે સાખાતમા તે ફેલી
પર બરી ખીજી પાખીએ આવજણ થો
દોષ છે, પણ તે થોડા સમયમા ખરી પડે
છે અને અદરથી થેસ ખીજા કે નારી રી રગત
સુદર ફૂલ પ્રકાર ધાય છે જોગાસામા તે
કૂંડો ખૂબ દોષ છે એના ૩૫ જેટલી જ સુદર
ને માઈક એ રી વાસ અરથી તેા હમ દોષ છે
કે આપમેલે દરમા જોગર પ્રસરી રહે છે
૩૫, ૨૫ અને વાસનો એનામા સુધાય હો
વાથી સીપુરેને એ ફૂલ ખૂબ મુખ કરે છે

અ સાનુ ફળ થેટ બુટ અને ઉપરનાના સફેદ
છાટખાવણ દોષ છે તેની અદર ૧ થી ૧૨
લીસા, લાલચટખી દોષ છે, ને પાળળથી
બૂરા થાય છે અપાની જીસિયો થાય છે
કાંડ પરથી એ બીને ગાંધા ક્યાં પછી એમ
અને તેમા જઈ વાચવા મેળવે, અદિતર
તેની બીજવાની ચકિત નાસ પામે છે આ
વૃક્ષને સારીરીતે કમળામા માટે ગમ્યમ
પ્રકારા ચિત્તાવળાળી હવા ને એછડી જાડી
જાગીનની જરૂર રહે છે

માઈક મધુરવાસ અપવા અના ફૂલોને
ઉપરમા સીજોની વેળી અને શોખીનોમા
મળાના કાર હાલ ધારિંગે કાચાગમા
પણ ધાય છે અલધાગમા તે લાંબા અના
સુમાઈ અલેવા ફૂલો કાચથી સુમમ માટે
કપડામા ખૂંધી રાખે છે ફૂલોમાથી અકબલતુ
બીડણુ તેમ મગે છે સીઅમગમા તેા અપાનાં
ફૂલોમાથી કાટુ અતર નાસા પછી લોકો

ખીજા અપાના પાન
કમી ફૂલ અર્ધફળ

વાપરે છે ઉપરાત કૂંડોને કાઢીને તેમાખી
પામે ૨૫ કાંઠવામા આવે છે, ને રચવાના
કામમા વાસાય છે અપાના ફૂલ પાા,
બી તેમા જાલ અર્ધા ઓચપ તરીકે પણ
વાસાય છે અપાનુ બહારનુ લાકડુ આઈ
જામા બુટ દોષ છે ને તે કાંક દોષ કનિ
અરે તેમા જાલમામા માટે કાંકીએ મળવા
છે, પરંતુ થોડા પવિત્ર થમ મનાડે માઈતો
ભાચન કાપવામા આવે છે સીડોનમા
દેવજોમા પધરાવવા માટેની સુઝની મૂતિ
એ અપક-કાંકમાથી મેલવામા આવે છે

પો

અભિનય

(૧-આંગિકાભિનય)

લેખક - યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી

બાવને સામા પાસે પ્રત્યક્ દરવા તે અભિનય. તે ચાર પ્રકારનો છેઃ આંગિક, વાચિક, સાત્ત્વિક અને આદ્યાયંત્રય.

અંગતત્વ એ શરીરના હલનચલનથી દર્શાવવામાં આવતો અભિનય તે આંગિક વાચાત્ત્વ એ વાણીના અમુક અનુકરણથી દર્શાવવામાં આવતો અભિનય તે વાચિક; આત્મતત્વ અથવા મુક્તિની અમુક વૃત્તિથી દર્શાવવામાં આવતો અભિનય તે સાત્ત્વિક; અને ભૂધણુત્ત્વ અથવા વેપાર્લકારના અનુકરણથી દર્શાવવામાં આવતો અભિનય તે આદ્યાયંત્રય. આ ચારે અભિનય સામાન્યરીતે આંગિકાભિનય, વાચિકાભિનય, સાત્ત્વિકાભિનય અને આદ્યાયંત્રયના નામે જાણાયા છે. એ પૈકી પ્રથમ આપણે આંગિકાભિનય લઈએ.

અંગ-ઉપાંગ

શરીરના શુદ્ધાશુદ્ધ અવયવો 'અંગ' અને 'ઉપાંગ' એવા બે ભાગમાં વહેંચાયા છે. ચરતક, હરત, હરા (હાતી), પાદ્યં (પદખાં), દરિ (દડ), પાદ (પગ) વગેરે શરીરના 'અંગો' ગણાય છે તથા નેત્ર, બ્રુકુટિ, નાસા (નાક), ગ્રાષ્ટ (નીચડો ફેંક), કૌશલ (ઝાલ), ચિષુક (હાડી) વગેરે 'ઉપાંગો' ગણાય છે.

વિવિધ દાવબાવ અને અભિનય દર્શાવવામાં આખા શરીરમાં મુખ સાધન મુખ છે; એટલે આપણે પ્રથમ આંખ, નાક, બ્રુકુટિ વગેરે ઉપાંગોનાં નાનાં વિવિધ હલચલન વિધે અને વિવિધ અભિનયમાં તેનો જે વિનિયોગ કરવામાં આવે છે તેને વિધે ત્વણીએ, લેઈએ.

સારકર્મ: એટલે આંખની કીકીઓનાં શુદ્ધાશુદ્ધ ચલન. એવા ચલન નવ છે તે આ પ્રમાણે: (૧) જાગૃત્ત્વ, (૨) વલન, (૩) પાતન, (૪) ચલન, (૫) પ્રવેશન, (૬) નિવર્તન, (૭) સમુદ્વિત, (૮) નિષ્કાસ, (૯) પ્રાકૃત, (૧૦) અગ્રાસ.

ગોળાકારે જાગૃત્ત્વ કરે તે જાગૃત્ત્વ. વલન: કીકી ઉપરના ખૂણથી સામેના નીચેના ખૂણે ન્યતે. પાતન: કીકી ઉપરની નીચે ન્યતે. ચલન: કીકી વાડાકરની બંને તરફ ન્યતે. પ્રવેશન: કીકી અંતર્ભાગમાં પ્રવેશે તે. નિવર્તન: એક ખૂણે દશાક દરિયાઈ લેઈું તે. સમુદ્વિત: નેત્રપિરતાર પડે તે. નિષ્કાસ: ટોળા બહાર પડેલાવા તે. પ્રાકૃત: રસાસાધિક ક્રિયાતી.

કપરનાં નવ ચલનોના વિનિયોગ (અભિનયમાં તેનું પ્રયોગત્વ) આ પ્રમાણે છે:

૧. જાગૃત્ત્વ અને ચલન-તીરે રસમાં.

૨. વલન અને નિષ્કાસ-તથાનકમાં.

૩. પ્રવેશન-દાસ્ય અને બીમતમાં.

૪. પાતન-કંઠમાં.

૫. નિવર્તન-મુખમાં.

૬. નિષ્કાસ-અંદરમાં.

૭. પ્રાકૃત (સંપ્રેરણ ૧૬૭૭)

સમુદ્વિત અને નિષ્કાસ-સૌંદર્યમાં. પ્રાકૃત-અન્ય કાવ્યોમાં.

પ્રકર્મ: એટલે આખા ગોંધ્યાનાં ચલન. તેનાં પણ શુદ્ધાશુદ્ધ નવ કર્મો છે તેના નામ (૧) ઉન્નયન, (૨) નિમેષન, (૩) પ્રસૂતન, (૪) કુન્નિતન, (૫) વિવર્તન, (૬) પ્રસ્થુતિ, (૭) વિલિન, (૮) વિચોલિત, (૯) અગમ, એનાં લક્ષણ આ પ્રમાણે છે: ઉન્નયન: ગોંધ્યાનો વિસ્થેષ કરવો-શુદ્ધ કરવા. નિમેષન: ગોંધ્યાની સમાગત-એકા કરવાં તે. પ્રસૂતન: ગોંધ્યા પ્રસારિત કરવા-પ્રસારવાં તે. કુન્નિતન: ગોંધ્યા કુન્નિત કરવા-સંકેતવા તે. વિવર્તન: ગોંધ્યાનું ઉર્લટ-કેન્દ્ર કરવા તે. પ્રસ્થુતિ: ગોંધ્યાને સ્પન્નિત એટલે કે સંકેતવા તથા પહોળાં કરવા તે.

વિલિન: ગોંધ્યા સ્થિત-બદ્ધ કરવા તે. વિલે સિતન: ગોંધ્યા પટપટાવવા તે. સમગ્ર: ગોંધ્યા રસાસાધિક રાખવા તે.

ગોંધ્યાના આ નવ કર્મોના વિનિયોગ શુદ્ધાશુદ્ધ અભિનયમાં આ મુજબ કરવાનો હોય છે:

ઉન્નયન: નિમેષન અને વિવર્તન (એકસાથે)-કેન્દ્રમાં. પ્રસૂતન: અદ્ભુત, તીર અને દુર્ભાગ. કુન્નિતન: આંતર દર્શને (ખરાબ દરય કે કુન્નિત વસ્તુ જોવામાં).

પ્રસ્થુતિ: દર્શ્યામાં. વિલિન: નિદ્રા, મૂર્છા, પવન, ઉષ્ણતા, મુખાટા, વર્ષા, નેત્રદોષમાં. વિલે સિતન: અગમ (આંખ આંધળામાં), અતિપ્રકાર, અકરમાનમાં. સમગ્ર: સુખારમાં.

ભ્રુકુટિકર્મ: એટલે જાગૃત્ત્વના હલનચલન તે પણ સાત પ્રકારના છે: (૧) ઉન્નયન, (૨) પાતન, (૩) બ્રુકુટિ, (૪) ચતુર, (૫) કુન્નિત, (૬) વિવિત, (૭) સદન. તેના લક્ષણ આ પ્રમાણે છે:

ઉન્નયન: જાગૃત્ત્વે અનુકર્મ કે ગોંધ્યાએ જાગૃત્ત્વ કરી તે. પાતન: અનુકર્મ કે એકીસાથે જાગૃત્ત્વ નીચે કરી તે. બ્રુકુટિ: બંને જાગૃત્ત્વ મૂળ એકસાથે જાગૃત્ત્વ ચલાવવાં તે. ચતુર: સંદેશ તાણીથી. ચાપાધ્યાન, મધુરોચિત જાગૃત્ત્વ. વિવિત: સંદેશ મુદ્દ બંધ કરી બંને જાગૃત્ત્વ એકબીજાની પાસે આણી તે.

સદન: એક જાગૃત્ત્વે સ્થિત કરેલ. સદન: સ્વપ્ન, દર્શ વગેરેમાં.

આ બધાં ભ્રુકુટિકર્મોના વિનિયોગ નીચે પ્રમાણે કરવાનો કર્મો છે: ઉન્નયન: નયે ચેષ્ટા, શ્વણ, ફેણ, લીલા, વિતક, સંતોષ, ક્રોધ, અદ્ભુત, દર્શ વગેરેમાં.

પાતન: અચ્ચા, શુદ્ધા, દર્શ, નિદ્રા દર્યાકિમાં. બ્રુકુટિ: આસાધારણ સૌંદર્યમાં. ચતુર: સુખાર, વિલાસ, લીલા, સોગંધ, રમ, રપ, નંધ વગેરેમાં.

વિવિત: સંદેશ મુદ્દ બંધ કરી બંને જાગૃત્ત્વ એકબીજાની પાસે આણી તે.

સદન: સ્વપ્ન, દર્શ વગેરેમાં.

આ બધાં ભ્રુકુટિકર્મોના વિનિયોગ નીચે પ્રમાણે કરવાનો કર્મો છે:

ઉન્નયન: નયે ચેષ્ટા, શ્વણ, ફેણ, લીલા, વિતક, સંતોષ, ક્રોધ, અદ્ભુત, દર્શ વગેરેમાં.

હવે

આપણે આ મહાન રાષ્ટ્રના ભાવિને હવે ઘડીગઢીએ છીએ તેમ વેડફીપણ શક્તિએ છીએ. સુસ્તી, હર્લક્ષ ને કાયરતા આપણને આધે-ગતિએ લઈ જશે; અને તેથી જવાણદારીના મંપૂર્ણ ભાન સાથે આપણા દેશને પ્રગતિ ને મમુદ્ધિ તરફ લઈ જવાનું કામ આપણું છે. આપણી મહેનતનાં ફળ આપવાને એસી જવાનો મમય હવળ આપ્યો નથી જગતની આખો મીટ માડી એઈ રહી છે કે આપણી નવજિત સ્વતંત્રતાને આપણે કેવીક મફળતા આપાવીએ છીએ ને દેશને કેવીરીતે શાંતિ ને પ્રગતિને માટે લઈ જઈએ છીએ મખત કામ-ની આ ઘડી છે. આપણી મમુખ એવું વિશાળ કાર્યક્ષેત્ર પશું છે કે જેમા રવેચ્છાતુમાર મો શ્રમ કરી શકે છે. બધાની મદદ ને સહકાર વડે જ પ્રવળ ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ આધી શકે છે.

—ડૉ. રાજેન્દ્ર પ્રમાદ

રેવિતમ્ : રોગન, જૂથ વગેરેમા

સદ્ગતમ્ : અન્ય ભાવોમા

નાસા-કર્મમાં નાની જુરીજુરી છ રિયતિઓ આવે છે તે આ છે:

(૧) નતા, (૨) મદા, (૩) વિદ્યુષ્ટા, (૪) ઉચ્ચગત્તા, (૫) વિદ્યુષ્ટિતા અને (૬) સ્વાભાવિકા તેના લક્ષણ આ પ્રમાણે કલા છે.

નતા : નસકોરા વારવાર થ રા થતા હોય તે

મદા : નસકોરા રિયર હોય તે

વિદ્યુષ્ટા : હર્લક્ષિત એટલે નસકોરા કૂચે તે

ઉચ્ચગત્તા : આસ મંચાએનો હોય તેમા નસકોરા

વિદ્યુષ્ટિતા : સકોચાએલા નસકોરા

સ્વાભાવિકા : સદજ બાવોમા રહેવા નસકોરા

નસકોરાના આ લક્ષણોના વિવિધોગ નીચે પ્રમાણે કહ્યો છે:

નતા : કુસાહ (તિરસ્કાર), અગવેચન, શોક, ઉદાસીન વાળી તથા અતિયોગમાં

મદા : ઔત્સુક્ય, વિચાર ચિંતા, શોક અને દુઃખમા

વિદ્યુષ્ટા : તીવ્ર ગ્રમ, શ્રામ, રોષ, ભય વગેરેમા

ઉચ્ચગત્તા : સુગમ, દીર્ઘ આસ આદિમા

વિદ્યુષ્ટિતા : હાસ્ય, જીરુપ્રસા, અસુધા, નિંદા, પીડા દિવાદિમાં

સ્વાભાવિકા : રોષ ભાવોમા

કુસાહ-કર્મ એટલે શાવની છ દશાઓ આ છે (૧) શામમ્, (૨)

કુલ્લમ્, (૩) પર્ણમ્, (૪) કપિતમ્, (૫) કુન્નિતમ્, (૬) સમમ્

તેના લક્ષણો આ મુજબ છે:

શામમ્ : અવનત-એમી મચેવા, નીચે ખેંચાયેલા ગાલ

કુલ્લમ્ : વિમસિત-પહોળા, ભરેલા, ફૂલેલા ગાલ

પર્ણમ્ : વિમસિત-પહોળા, ભરેલા, ફૂલેલા ગાલ

પર્ણમ્ : કમત-છેલા ચડાવેલા ગાલ

કપિતમ્ : કમિત-ફૂગતા ગાલ

કુન્નિતમ્ : એકાએકા ગાલ

સમમ્ : ચિયર ગાલ

તેનો વિવિધોગ આ પ્રમાણે છે.

શામમ્ : કુંપ, ભય, બીજતસ આદિ બાવોમા

કુલ્લમ્ : સનોય પ્રદય, અદ્યુષ્ટ, આદિમાં

પર્ણમ્ : કુસાહ તથા મચવા

કપિતમ્ : રોષ અને દર્પમા

કુન્નિતમ્ : રોગાન, અપરી, શીત, ભય, જ્વર દિવાદિમાં

સમમ્ : અન્ય સર્વમાં.

અધરોષ્ટ-કર્મમાં નીચલા હોહની છ વિવિધ ક્રિયાઓ આવે

છે: (૧) ચિંતનમ્, (૨) ક્ષનમ્, (૩) વિગર્મમ્, (૪) વિનિશ્ચયમ્,

(૫) સદ્દેહમ્ અને (૬) સમુદ્દયમ્ તેના લક્ષણ આ મુજબ છે:

ચિંતનમ્ : હોહનું દેશનું

ક્ષનમ્ : દોહનું જીવું

વિગર્મમ્ : હોહ અદાર કાલેના.

વિનિશ્ચયમ્ : દોહ અદર હઈ જવે

સદ્દેહમ્ : દોહને હાત રડે હાળવે

સમુદ્દયમ્ : હોહ અદાર ગતેા કરવે

આ લક્ષણોના વિવિધોગ નીચે મુજબ કરવાનો રોષ છે:

ચિંતનમ્ : અસુધા, વેદના, વજન, અનાદર, આજસ આદિમા

ક્ષનમ્ : શીત જ્વર, રોષ, જમ, વોરેમા

વિગર્મમ્ : સ્ત્રીવિવાસ, બિગ્ગેક રજન વગેરેમા

વિનિશ્ચયમ્ : શ્રમ તથા આપાસમાં

સદ્દેહમ્ : હોષ વગેરેમા

સમુદ્દયમ્ : અતુઃતા, અભિનદન, મુજન વગેરેમા

દત-કર્મ : કમતના સાત પ્રકારના કર્મો આ પ્રમાણે છે (૧)

કુદનમ્, (૨) ખડનમ્, (૩) ઉત્તનમ્, (૪) ચિત્તનમ્, (૫) ચેક્કમ્,

(૬) દષ્ટમ્, (૭) સમમ્ તેના લક્ષણ નીચે પ્રમાણે વર્ણવ્યા છે

કુદનમ્ : દત્તસધર્મ-દાત કુદકાવવા

ખડનમ્ : દાવનો રાફેદ કરવે, દાત ભયડવા

ઉત્તનમ્ : શાદ સર્લેધ કરવે-દાત દાળવા

ચિત્તનમ્ : જમાસુ ખાતા હોહએ તેગ દાત પહોળા કરવા

ચેક્કમ્ : જમથી દાત ચાલવા

દષ્ટમ્ : દાતથી નીચેનો હોહ દાળવે

સમમ્ : વ્યાભાવિક કાર્યોમા

આ લક્ષણોના વિવિધોગ નીચે મુજબ કરવાનો કહ્યો છે:

કુદનમ્ : ભય, શીત, જ્વર, વ્યાધિ વગેરેમા

ખડનમ્ : અય, અધ્યયન, સલાપ, ભયનું વગેરેમા

ઉત્તનમ્ : વ્યાધિ, ભય, શીત, વ્યાધાગ, મારણ, આજસ મારડવામા

ચિત્તનમ્ : જમાસુ ખાવામાં, મોષ કરવામાં

ચેક્કમ્ : આલોકનમા

દષ્ટમ્ : કોષ, હૃષ્ય વગેરેમા

સમમ્ : સ્વાભાવિક ચેક્કાગમાં

ચિત્તનમ્-કર્મ એટલે કાઢીના સર્વ કર્મો, તે દાતની સાથે જે

દાતેવી દોવાથી, દાતક્રિયાને જ અતુસરે છે

‘દુષાગતી’ આ બધી વિવિધ ક્રિયાનાં અને અભિનયમા તેને

વિવિધોગ આપણે એવા હવે આવતા લેખાખા આપણે સંદીર

વિવિધ મોટા ‘અગ્રો’ અને તેના કાર્યો એઈશું (આલ

(સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૬) ૨૭

ઓગસ્ટની તવારીખ

તા. ૧ થી ૧૦. કે. કૃષ્ણચંદ્રનની દિંદના હંદન આતેના હાઈ કમિશનર તરીકે નિમણૂક થઈ; **II.** સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંસ્કરે ઈન્ડોનેસિયાના પ્રમુખમાં ૩૮વી ફરમાનગીરી કરી.
 તા. ૭ પર્વ બેળાળમાં ફેની તથા બેચેનીઆ વિમાનમાં પૂરથી સાબનાળુસી સફરકરત.
 તા. ૧૦ ટહેસુર, સફદાપુર તથા રૂબજી રાજ્યોનું વ્યય દિંદી સંપાદા બેઠાયું.
 તા. ૧૨ જીનામદ પાકિસ્તાનમાં બેઠાયું **II.** દિંદના વડા ન્યાયમૂર્તિ તરીકે સર દરિલાલ દેશીરામદાસ કલ્યાયા નિર્ણયા.
 તા. ૧૩ હિંદીનાદ તથા કાશ્મીરે કોઈ સંપમાં નહિ બેઠાતાં રવતર રહેવાને નિર્ણય કર્યો.
 તા. ૧૪ આગ્રહ દિંદના વડા પ્રધાનમોદળની નહેરાત. રાતના બાર વાગ્યે દિંદી શૂંણું સનાધારણ કર્યાને બચ વિધિ થયો. આગ ટેકરો વર્ષથી ગુલામ બનેલું દિંદ રવતર બન્યું. **II.** હોદાર દિંદી સંપમાં બેઠાયું તા. ૧૫ દિંદની રવાનતરદિન દેશમરમાં ખૂબ માગમુખથી રવાનતરસવ બચવાયો.
 તા. ૧૬ આચાર કુખી પરદેશમાં રહેલા દિંદના બચ્ચીતા કલિંકારી નેતા સરદાર અજીતસિંહનું ઇસ્તીથી દિંદ પાછા ફર્યા આદ હાઈ બંધ પડી બચાવી આવવાન.
 તા. ૧૭ પેલબાં બેળાળની સરદારનાઈ કરવા બેઠા સીંગા કમિસનેનો સર સિરિલ રેડફિલ્ડે આગેતો ચુકરી બંધાર પડયો.
 તા. ૧૮ ભોપાળદિંદી સંપમાં બેઠાયું **II.** મુંબાઈદારકોદેતાનાચાઅધકનેયુનિવર્સિટીના મોટ કલચીએબેળાળચર્ચાકયાંયે મુલ્ય તા. ૨૦ હા. આ. આ. રોડની ભર્ગા આતેના દિંદના હાઈ કમિશનર તરીકે નિમણૂક **II.** પોતાની બીજા આપિક ફોકડીને પહેલી વળતા હાઈએ આગથી પાડીને ટાલરમાં ફેરવાવની ગાંઠી કરી.
 તા. ૨૨ સરદાર પ્રતિના મૌમેસવારી પ્રધાનમોદળને બારતર કરી અર્ધનર મનિપ્રદાને મુરિસમ લીએને પ્રધાનમોદળ રચવાઆગરની તા. ૨૫ નેપાળમાં દિંદના ટેકવધી તરીકે સરદાર સુરિન્કલિંદલ નીમણયા.
 તા. ૨૬ પેલબામાં ખૂબ મોટા પાયા પર રાખાળ રાહ થયા. જેને પરિણામે દલદે આર્માં અચ. લાખોએ દિવરત કરી.
 તા. ૨૭ રિંદી એપની લોકમજામાં અલબ - મતાધિકાર રા કરવામાં આયો.
 તા. ૨૮ રામીન રાજ્યે પ્રલેને સંપૂર્ણ જવાબદાર રાજતેર આપવાની પહેલ કરી
 તા. ૨૯ (મરુતવર ૧૯૪૩)

આ માસ (સપ્ટેમ્બર) ઇતિહાસમાં

તા. ૧ જાપાનમાં જગતનો સૌથી બીજા નુ ગણાવેલો ધરતીકપ થયો, જેમાં સંપ્રયાતીત બનવાદળી ખુબારી સાથે ટેકિયાને ચોદાકોના ભે મોટા રાદેરો અગ્નીબૂત થયાં. ૧૯૨૩.
 તા. ૨ પોટીચીઝ ગવર્નર અલ્ફ્રેડકે દિંદમાં સૌ પ્રથમ કારખાનું રચાયુ. ૧૯૦૩
 તા. ૧૦ હેરવલ્લીએ કર્નલ બેલીની સરદારી હેડગી અચેન દુકડીને કેદ કરી. ૧૭૮૦.
 તા. ૧૨ શિંગોની સંપર્ધમંપરિવરમાં વિવેકાનેમ્લું પહેલુ ચામ્પાર બાપનું. ૧૮૯૩.
 તા. ૧૩ રાજકીય કેડીઆ તરુ રાખવામાં આવતા ફર વર્તવના વિરોધમાં આગમ્લોત ઉપવાસ પર લીતરેલા કલિંકારી બનીન્દનામ દામનું ઉપવાસને લીધે મુલ્ય. ૧૯૩૧
 તા. ૧૫ રિસિયામાં અરસાદીને નાસ ચર્ક પ્રાવસનાક રાજ્યની ગ્યાપના ચર્ક. ૧૯૧૭
 તા. ૧૭ માનવ મગજની ડેક્ટ્રીત ગણુતા રમેરિકાના રાજબામીની નહેરાત. ૧૭૮૫
 તા. ૧૮ દિંદીના થેરા પછી અચેન રોગપતિ હંદનને દુગાયુની કબરમાં બતાવવા મુગલ સમ્રાટ બંધારસાદને કેદ કર્યો ને યોગ તે પુન તથા એક પોતનો વધ કર્યો ૧૮૫૩
 તા. ૧૯ શિયાછનાનીકલેને બચેરોને નોસલુકમાં સખત દાર આપી. ૧૬૫૬
 તા. ૨૧ રેક્ટરેન્ડના કોર્પકલિ તમા નવવચાકારે લોકરે નાંદન અવગમન. ૧૬૩૨
 તા. ૨૬ ઇસલના વડા પ્રધાન રેમ્બરલેઈન, ઇંગ્લાંડના મુરોમિની, બર્મીનીના વિરતર કાન્સના ક લાઈવે વચે મુનિક કરારો થયા જે અનુસાર દિંદવની બૂળ સેતા રવા રેકરેશિયાકિયામાને કેલકા પ્રદેસ આપી રવાયા. ૧૯૩૮.

આ માસની વ્યભિચરિય
સંપ્રમુખત લેનકાન

અમેલ ભાપાનો સૌ રોવે આખારબાળ ગલકીય રખનાર ઇસલના આ નામી સાદિત્યનારને જન્મ ૧૭૬૯ની ૧૮મી સપ્ટેમ્બરે કિયકોટ નામના એક ગરીબ છુકોરેરને ત્યાં થયેલો. જન્મથી જ કદરૂપા તથા બિદાગમ્લુ રેખાવને બેનગર સાળામાં દોડીયા થયાં નિદાર્માં ગમ્લુતો. ૧૭૮૨માં તે આકમરકે હોસેન માં લખત થયો, પણ બરીબીને કારણે ૧૭૮૩માં રિંદી મેળબ્યા વગર જ હોસેન છોડી દેવી પડી. છવનનિર્વાદ માટે એક સાળા થતાવવાનો નિષ્ફળ પ્રયત્ન કર્યા પછી ૨૮ વર્ષની વયે નજવા નાખા સાથે તેણે હંદનને રહેના લીયો. ત્યાં જેન્નમેન્નરેઈબીન પત્રમાં તેને નેદરી મળી ૧૭૮૩માં તેની 'હંદન' નામની ફૂલિબ્બર પડી જેને લીયેતે આદિત્યકાર તરીકે પ્રસાધા આપ્યો અને ૧૭૪૪માં તેણે લખેલું 'સંવેન કવિનું છવનચરિત' તેની નેદરાર ભાષાને કારણે ખૂબ લોકપ્રિય બન્યું ૧૭૪૭માં તેણે અમેલભાષાનો સંપૂર્ણ રાજકોય બનાવવાનું બનીરેય સાંચે માથે લીધું અને પૂરાં આઠ વર્ષે મુખી તનતોડ ગહેનત કરી. ૧૭૫૧માં જે મોટા આગમાં તેને પ્રમિલ્લ કર્યો, જે ખૂબ જ વખણાયો અને તેને પ્રથમ પકિતના આદિત્યકવિનું સ્થાન મળ્યું.

૧૭૫૧માં ૧૭૫૨ મુખી તેણે 'કેમ્બર' નામનું અર્ધ-સાખાદિત્ય ચવાચુ તેમાં આવેલા તથા ૧૮૫૮માં 'આઈલર' શબ્દકે દેશક પ્રસિદ્ધ થયેલા તેના નિબંધો તેની વિરસ શેલીના શ્રેષ્ઠ ગમ્લુતા અપાય છે. પણ આ સાદિત્યપ્રવરિતી તેને ગુરુ ન્યાહ કરી નાખેલો નહિ. વચ્ચે એ વખતનો એવો દત્તો કે તેની મુલ્ય પામેલી માતાના દનવિધિ માટે પણ તેની પામે પૂરતા પેસા નહોતો તેથી રોકાઈ અકબાદિયામાં 'રામીયમ' (Risalliyam) નામની તેની પ્રખ્યાત નવકથા લખી નાખી ફક્ત ૧૦૦ પીડીમાં નેમીને તેણે પેસા બેસા કરેલા પછી ૧૭૬૨થી તે ઇન્ડોના રાજ વરકીથી તેની કદર તરીકે ફર વર્ષે ૩૦૦ પીડનું ચેન્ડાન તેને મળવા લાગ્યું, જેથી અર્ધિ બીસમમાં વીનતા તેના છવનને ફેકે શદત મળી. ૧૭૬૪માં તેણે સાદિત્યકરોના એક પ્રસાધકશાળી સલા (કલલ) રમ્પાની રંગા ગોદકિયાર, બર્કે અને રિગ્લન જેના નામોવિન લેખની લાય લેના.

૧૭૮૪માં ૭૩ વર્ષની ઉંમરે તેણે કવિમેનાં સંવેનચરિતના ૧૦ ભાગ બંધાર પાડયા જે તેની લેખિનીનું આખરું તથા વિચારોની પ્રમ્લના બનાવે છે. ૧૮૮૪ની ૧૩મી રિંદીને

મહાકવિ

વિષ્ણુ હજી એ ચઢાવ વસત્રા દુનમે છે પથ સાગા,
સ્વાન્ત આન્ત જનવાને કાને દુર્લભ આર્ત-વિસાસા
કમ તોય બની નિર્ભય,
અતે પામીશું જય,

પ્રબળ પીઠએ પ્રપત્તિઓના કરશું કંડ નકામ
પપશું પુવય પ્રાણી વચ્ચેનવ નવસર્જન-આરે,
નવસોબાગ્ય અર્થશું જનની જનનભૂમિ ભાવે

(પ્રચરણ)

— નાથાલાલ કવિ

સૂરતનો હાકેમ ખુદાવંદજાન

સૂરતની વિશિષ્ટતાઓમાં 'સૂરતનો કિલ્લો' પણ ગુજરાતને યોગ્ય ગૌરવ પ્રદાવે છે અને બહારનાઓના યુક્તિફલેને માટે સહેરની જોવાવાચક પ્રાચીન ઇમારતોમાં એ કિલ્લાનું રક્ષાન પણ મહત્વનું છે. એ કિલ્લાનો બધાવતાર ખ્યાલ આજ સુધે ખુદાવંદજાન નામનો સૂરતનો બારાણી હાકેમ હતો. મળે તેો તુરંતજાન અને બસર દેશના સેનાપતિ અમીર સમવાનનો નોકર હતો, તેઓ એ 'સહ્યાની' નામધી જોગબાતો તુરંતજાનમાંથી બે સરદારો ગુજરાતમાં આવ્યાને વચ્ચા હતા એક અમીર મુત્તજા, જેને બહાદુરશાહ તરફથી 'ફૂમીખાન' નો ખિતાબ બહુવામાં આપ્યો હતો, અને બીજો આ ખ્યાલ સુધે જેને ગુજરાતના સુલતાન ગઢગઢદ ત્રીજ તરફથી 'ખુદાવંદજાન'નો ખિતાબ બહુવામાં આપ્યો હતો. ઉપરાંત તરીકે જોયે તે હાથ પદ પ્રાપ્ત કરી હજુત્રેથી સૂરતના હાકેમ તરીકે બેની નિમણૂક થઈ હતી જન્મે એ સુશીલી હતો. જેને પિતા આદરનિધાનો અને માતા દંડાનીની હતી યુસવગાની ધર્મ જોયે પાછળથી મીઠાશોઈ હતો.

એ વખતે ફરગીઝજી આપણા દેશમાં જનજો પમરસારો કર્યા હતા. એમાંની આશિયા તરીકેની પ્રવૃત્તિઓએ એ વખતે બચકર રચક ધારણ કર્યું હતું. ઈ ૧૫૩૦માં ફરગીઝે નીમનો કારણે લઈને તાપી નદી આગળ આવ્યા અને તેગણે સરેર તેમજ સૂરત બંનેને આગ લગાડીને સળગાવી મૂકવાનો એ બીજાનું પ્રયત્ન કર્યો તેમાં સહેરની નહોતી જાણીને તેગણે હમેશનો ફટકો લગાવ્યો. પછાગળ વાપરવા ઉપરાંત છળકપટનો પણ તેઓ કપથોત કરતા પછાગળ આગના ચરિત્રના નયકને પણ એવા છળકપટથી અગણિ પોતાના પક્ષમાં લઈ લીધો હતો અને દીવડ રણજી કરવાનું કાર્ય એન રોપુ હતું પણ થોડા વખતમાં જ ખ્યાલ સુધેનું મન ન મળ્યા રોકિયાએ ઉપરથી છોડી ચડ્યું અને છ સ કપટના જોયે તેગણી નોમીનો ત્યાગ કર્યો.

ત્યાર પછી ગુજરાતના સુલતાન ગઢગઢદને જ પોતાની સેવા અંગે અર્પણ કરી અને સૂરતના હાકેમ તરીકે એની નિમણૂક થઈ એ હકૂમત દર્શાયાન જ સૂરતનો કિલ્લો જોયે બધાંઓ (ઇ સ ૧૫૪૦) એ કિલ્લો બધાવતાર ખુદાવંદજાનને આઠકાવવાન ફરગીઝજીએ ધણા પ્રયત્ન કર્યા યુક્તિસામીથી સખત નોહવાનો મેશબર્થ ઉપરથી કરી એની સામે તેાપનો સખત મારો ચલાવ્યો તેમાં ન કૂંચા ત્યારે લાચરકરત આપીને ફેડવાનો પ્રયત્ન આદર્યો તે પણ નિષ્ફળ ગયો ને સૂરતનો એ કિલ્લો બધાંઓ જ.

'તખલત-ઉ-આકબરી'માં નિઝામુદ્દીન અહમદ આ કિલ્લા વિષે સ્વિસ્તર આલિતી પૂરી પાડે છે. 'એ કિલ્લો નાનો પણ ધણે મજબૂત અને રક્ષણસાધકસખત છે ગુજરાત ના સુલતાન ગઢગઢદના નોકર સર આકાએ ફરગીઝોના દુશ્મનાઈને આઠકાવવા માટે બારાણી નિમણૂકના કારણે ઉપરથી એને કપટના એ બધાંઓ તેણે ગુજાગી કરીમરો ને બારાણો હજનેરોની ગઢ મેળવીને કિલ્લાની ગાજબની માટે બજાબર ગઢવળ કરી હતી એ બાજુએ તેગણે કિલ્લાની નીસ વાર પહોંચી ખાદી કરી છે, અને તેને નદીની સાથે જોડે.

સાપના જેવી વિદ્યામાણી પોતાની લાખી પાતળી ટોક જ પાળીની સખાથી ઉપર ફાટી, બાહીડું સરીર પાળીમાં સાપી લગાવ થા નહીમાં તરડ દેખાડ આ મળા રમન પખી ગુજરાતમાં આપુ વરસ જોવામાં આવે છે સરીરનો રંગ બદામી આવવાનો સાયો, ગલ ફાટી વધા ગળુ ધોળાશપડતા, પીઠ ઉપર ચળકતા રૂપેરી પદા, લાની, કાયરનેવી પૂઝી ખમ મળા વધા તેના સારેસર આગળ વચ્ચ થી સખાએલા. પણ આ પખીની વિશિષ્ટતા તેા છે તેની લાની, ગોળ નવ જેવી, પણ છેડેથી તીક્ષ્ણ બાહા ને રી સાગ અને સરીર (1) પ્રમાણમાં લાની રૂપેરી ટોક

પાળીમાં આવત હડપથી તરી સખત આ પખીનો મુખ્ય મોરક છે માછલા પણ તેની સાથે માછલાને રહવાના કપથોતની નાહિ દેવાયે તે એક અશિષ્વ પર્લકોતે કપથોતને છે માછલી દેખાતાજ તે સિક રી ફરતારની માફક પાછળ પડી પોતાની બાકા ને પી આથ તેના સરીરની આરપાર પોતી દે છે પછી પા પીની બદર આ સ તે પેરો બાજેથી માછલીને ચાપથી છડી કરવા ને પી લાની ટોક કપથોતમાં લ છે જેમાં આપ પી આગ તોએ મોટેલોક કપથોતના કળાએ બાપને કળેા મારીને કાઢી નાખીએ છીએ, બજાબર તેજ રીતે જળકુકડી પાળીદાર કમાન નવી પોતાની લાખી ટોકને કળેામારીને માછલીને હાથમાં અજરકલાળ છે અને નીચે પડતા તેા પોતાની આથમાં ઝીલી લઈ મરી નવ છે (અને ગુજામાં પણ માછલીનું માછ નીચે મળામાં પહેલુ આવે એ રીતે ચાકાક વખતે તેને ફેરવી દે છે) કેવેા અહુત બહુવિધ છે.

પાળા પાસે કે પાળીમાં જ જોવા કાઠ ઉપર આ પખી પોતાની અળા લાખે છે અને કપથી હળગેળ લીલાસ પડતા દેડા મુકે છે આપુ શેગમડું તેને સતતનીચતી કાળ છે

(શ્રી 'વનેવર'ના લેખક પાસે તપ -

(સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૭) ૨૭૧

દીધી છે તથા અહીં તેગણે પથ્થર, ચૂનો અને પ.કી ઠંઠાની દીવાન ભણી ચ્વી છે કિલ્લાની દીવાલ પદરવાર પહેળીએ અને વીસ વાર હાંચી છે, બપોળે પથ્થરને એક બીજા સાથે હોલવાતા પડા વડે જ.કી લીધા છે અને વચ્ચેના ગાળાઓમાં તથા સાધાઓમાં સીસા નો રસ રેડયો છે કોઠના કાચરાઓ અને બાકોરાઓ તેગણે એવી ચતુરાઈથી મૂક્યા છે કે જોનાર આશ્ચર્યચકિત થયા વગર રહે નહીં કિલ્લાના દરેક છુરજ ઉપર ચોખડી બાધી છે આ ચોખડી ડિરેક્ટી એની જ વિશિષ્ટ રચના છે તેથી જ્યારે સરખણ થશે એ સિદ્ધિ બધાંથી અઠાસવગણા ફરિંગીઓના ડાંચા ત્યારે એ ચોખડી તો ન જ બાધવામાં આવે તે માટે તેગેએ ચોદીચોદી રચ્મો આપવા માંડી, પણ ખુદાવદખાને તેગની ગાગણીએને તુચ્છકારી મઢી

કિલ્લામાં સાંપોમાં 'સુલેમાની' તેપો ખાસ ગણનાપાત્ર છે ઈસ્તખ્તના તરફ સુવતાન સુલેમાનના હુમ્મીએ એ તેપો બતાવવામાં આવી હતી તેથી તે સુલેમાની તેપો તરીકે ઓળખાઈ હતી ઈ સ ૧૫૩૮માં સુલેમાન પાસાના નેટુલ્લ હેઠળ ફરિંગીઓની વિરૂદ્ધ લડવાને માટે ને નોકદળ હિંદુસ્તાનમાં આવ્યું તેની સાથે એ તેપો પણ હિંદુસ્તાનમાં આવી એ નોકદળના સરદારે દીવને ઘેરા ધાલવાનું ઇાદી દહન વિદાય લીધી ત્યારે આપણા કિતારા ઉપર ઉતારાયેલી આ તેપો એણે અહીં જ રહેવા દીધી એમાની કેટલીક તેપો ખુદાવદખાને સુરત મોકલાવી સુરતના મિન્વા ઉપર ને ગોઠવી આજરે ગુજરાત પર ચડાઈ કરીને સુરતના કિલ્લાને ઘેરા ધાલ્યો ત્યારે એ તેપો કિલ્લામાં જ હતી ઈ સ ૧૫૭૩ના નવન્યુઆરીની આગિયારમી તારીખે એ મિલ્કિને ને ઘેરા ધાલ્યો તે એકમાલિકા અને સત્તર છાંય સુખી રહ્યા હતા ફરિંગિયાને કિલ્લામાંની તોપાણી બાદશા હતી ઇબાડીને તુકસાને ન પહેલે તે માટે ગોળીઓમાં નહોત્યા એ ધાવણી ખરોડવાની ફરજ પડી હતી પણ ત્યાં આગળ પણ કિલ્લામાં તોપના ગોળાઓ આવ્યા વગર રહેતા નહોતા, અને ખુદાવદખાનને બાધેડો સિદ્ધિ અહીંથી મળ્યું હતું તે કોને સાર કરવાનું કામ બાદશાહે માટે પણ ખુદા આરે ચઈ પડ્યું હતું અને અંતે ૧૫૭૩ ની ૨૭ મી ફેબ્રુઆરીના બાદશાહે કિલ્લા સર ચ્વેલો તથા તેગણે સુલેમાની તેપો એઈ આ તેપોનું ઈ અને તેણે દર મુખી પહેળી પાનું સાગર્યે જોડેને બાદશાહ ચકિત થયા એ તેપો એગણે સુરતથી આપા ગોલાની દીધી બાજીની તેપો મુનહિદખાન નુનાગદ લઈ ગયા

૭ પછી દીવાના કિલ્લાને ઘેરા ધાલવાનું સાદમ તેલે ઉપાડયું અને તેગા ગોખરે રતી રોરવણી આગવાનું મદાન્ય પછુ ખુદા વદખાને જ હતું હતું બીજા ઘેરા વખતે કિલ્લામાંથી એક તોપનો ગોળો છૂટયો તેલે નાના પ્રાણ લીધા ઈ સ ૧૫૭૧માં ગેનુ મુરઝુ યાએ એ પછી દીવાની લડાઈનું નંતુલ એના બીજા પુત્ર મુદરરમને ગમ્યું તેની આજ્ઞાથી ખુદાવદખાનના ઘેરા સુરત સ જવામાં આવ્યું ગુજરાતની સહનતાના અંતિમ કાળના ઈતિહાસમાં શરવીર સેનાધ્યક્ષ તરીકે એનું નામ સદા જગતુ વહેશે મુલ્લાવાઈમાં ખુદાવદખાનને એજેને છે તેણે શિવપગાગબચ પ્ર ૧૨૫૭ છે એ રાંઠે અને રાંઠી અદર કોટરોથી લેખ સુરતના એ મદાન પુત્રપુત્ર એમરખ આખરે કરાની રવાર છે (અનુસારિ ૧) - પ્રા મોહનવાવ પા રિ

રાષ્ટ્રકવિજ્ઞાન પરનું અંકોક ચક્ર

આજાદ દિલ્લા રાષ્ટ્રકવિજ્ઞાન વિગિલ ચિહ્ન તે એના વચવા અદેક પદામાં સોભન આગવાની વક છે આ વકનું પ્રતીક ગોળી સ્પ્રામ એશોના સારનાથ-તલ પરના ધર્મચક્ર પાસી સિદ કરવામાં

આવ્યું છે સારનાથ (એલે સારનાથ) દિલ્લા બૌદ્ધ તીર્થોમાં મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે એક પૂર્વ જગના બુદ્ધ બગવાન આ રથે સારનાથમાં બેસીને બોલેલો દરણીના નાયક રૂપે અવતર્યા હતા તે સમયના કાશીરાજને રાજ પોતાના આદાર માટે તે અરવધના એક દરણુ નો સહાર કરવાની લત લાગી હતી એક દિવસ ગર્જવની દરણુનો વારો આવતા એ જો જીવ બચાવવા તેને જાણે સારનાથ પોતે સમ્મન બંધે બનવા તૈયાર થયા તેમનામાં સ્વાર્ણભૂની આ ભાવના મોઢેને રાખનાં મોઢાના પડળ દૂર થયા ને તેને પોતાના કૃત્ય માટે સરખા આવી હતી તેને બાળે આવ્યું કે મનુષ્યના રૂપમાં હોવા છતાં વસ્તુતઃ પશુ તો પોતે જ છે પછી તે દૂર દિસા તથા અદિસાના પરખ માણે વચ્યા આ સારનાથ ગોતમબુદ્ધના પોતાના જીવનમાં પશુ અનત્યનું રથજ બની ગયું, કેમકે મોઢિયયામાં સરોધીજ્ઞાન પ્રગટ થયા પછી બુદ્ધ બગવાને પોતાના પરખ જ્ઞાનની પ્રથમ કળા-દેશ આ રથે બાળે આથી આ ઉપદેશનો ઉદ્દેશ ધર્મચક્ર પ્રવર્તનને હતો ધર્મોરક્ષાતિ રક્ષિત - અર્થાત્ ધર્મનું તમે રક્ષણ ર્મો ને ધર્મ તમારે રક્ષણ કરશે, એવા ધર્મોનો સૂક્ષ્મ ભાવ પુટ કરવાને ચક્રનું રૂપક ચો-જવામાં આવ્યું છે તેને 'ધર્મચક્ર' કહે છે ધર્મચક્ર એટલે ગોળ ગતિમાન ચક્રની જેમ સદાચર્ચા ગતિમાન રહેતો ધર્મ

સારનાથ કાશીતીર્થથી ચારપાય ગાંધિવ દર છે ત્યાં ધર્મ ચક્ર પ્રવર્તનના ઉપદેશના સ્થાન પર ધર્મોરક્ષા-રતુપટ રમારક છે તેની હત્તરે સમ્મન અસીકે એક જુઓ ગતમ બેસો કાશીની હતો હજુ ત્યાં તે સ્થાન અનેક દુકાડામાં ખડિત ધરાઈ દેવામાં ખડો છે મૂળ ગળખ પા ફૂટ જતો હતો હતો રતમ પર બાદી વિચિત્રા પ્રાકૃત બાધામાં ખર્મલેખ કોતરવામાં આવ્યો છે આ રતમને શિરો ભાગ રહેલોના આથી પાંચ પી હટો પડી ગયો છે ને હાલ સારનાથ અમદાવાદમાં જોવા મળે છે આને રતમનું સિદ-ગિખર કહે છે તેમાં સહુથી નીચે અનેક પાખડીગોલાના બેસા કાળની સુદર આકૃતિ મોતરેડી છે કાળની વગર ગો ગોળાકાર ફળકની પડી છે તે પર કુવ આઠ આકૃતિઓ કોતરી છે જેમાં એમતરે ગોળ વિશાળ ચક્રની ને દરેક બાજુએ ચક્ર વચ્ચે ગતિમાન પશુની આકૃતિ છે દરેક ચક્રને ચોવીસ આસા છે પશુમાંમાં મગ, વૃષભ, અશ્વ ને સિંહ છે આ ચાર પશુઓ ચાર દિશાના રક્ષક મનાય છે, -મગ પૂર્યું, અશ્વ દક્ષિણનું, વૃષભ પશ્ચિમનું ને સિંહ ઉત્તરનું, ચક્ર આ ધર્મચક્રનું પ્રતીક છે ચાર દિશાએ ચાર ગતિમાન પશુઓ ને એકાદરે એમાતરે ચક્રની આકૃતિ એમ સૂચવે છે કે સમયાન બુદ્ધે પ્રવર્તા નેતુ ધર્મચક્ર ચારદિશામાં સતત ગતિમાન રહે

આ આઠ આકૃતિઓવાળા ફળકની ઉપર ચાર દિશામાં ચાર સિંહની બેઠી બેઠી આવેલો રતમ-સિખરની શોભામાં અભિરુદ્ધિ દર છે એમાં અર્ચિત આખ, મુખની બદાર લટખી જીભ, દેહ પર પ્રસરેલ કેળવાની ને સુદર મનાયુદ્ધ પગ એ ભારતીય ગિરિષ કવાની અનુપમ કૃતિ છે આજુકા મિદશિખર સાત પુટ વગી છે પણ અગાડ આ સિંહના સિર પર વગી ૧૬ મોટું બચ ધર્મચક્ર રહેતુ હાલ તેના કેળામ દુકડા રવા છે તે પગથી જાણ છે કે મે વિશાળ ચક્રને બામ માા ફૂટ્યો હતો તેને પદોની ઉપરની પરિધની

સારનાથ-રતમનો ધર્મ-ચક્રકિંત સિંહોના

પણી, જો તેમ સુદૃઢ માસ તેનાની ધર્મી દેવદેવો એમ જ નામ અક-
ની પ્રાપ્તિમાં પરીથી ક્ષિતિ થાય છે આ છે અતોક્તના સારનાથ સ્થાનમાં
ધર્મગત આગત મુજ સ્થાન સર્ગ । મારું દેશમાં આજે દગ ત્યાર
તેમાં કિમિય જ આ ધર્મગત કેટ બાજુ ને ગમે દર સ્થાન દરે

આ ધર્મગતની આકૃતિના દેશના માથે જે ગદાના વિગતિગતના
અગ્રજનુ ગાળનાંવા છે જે દેશના ગદાવિ ને જીન દેશના સ્થાન
ગોત્રો નરેશ દેશના અદિના મનનો, અતના મુખનાદિનો એતમ
અને આ પરશ પર્ગનું વક રાગનાની કે પાપાના આદ્યકિંતમ પ્રથ
તલ્યુ, રાન અગ્રો આ મક રેશરેશાવરના પ્રસારણ આ ધર્મ
ના માનવાનો ધર્મ દેશો, અદિનાની સદિપ્યુતના ધર્મ દેશો,
સત્યના વિગતિનો ધર્મ દેશો જે ધર્મનું ગુણ સ્વર । બાદ દેશ
મારનું નદિ પણ આદરિક આપાનુ દુષ્ણ પણ આ ધર્મગત દે
અપાની નાસાદ દેશના વચનુ પ્રતીક બને છે માનવતાનો પરમ
ધર્મ સ્વર દેશમાં, સર્વયુગમાં સવાતન છે ને સવાતન રહેશે પરતુ
જે અપદરે તેના સદુષી મુદ્દ દેશના માં છે ને કાલ્યા છે તે
દેશના વારના પર્વતનુ આ સ્વર દેશની સાર, ગદાનાદ્ય દ્વારા
મધ્યન પામશે મત્રાપાસનામે જે પુરાતન ધર્મ દેશમાં તેમજ
દેશવર પ્રસારતે રહે ને અતરની સમગ્રતા ઉતરેલી સમુત્તિયા
અવિચ્છેદ માનવતા પચસા ગાદે તે ને ત્યારે સમુત્તિયાના
આ ના પ્રતીકે વરન કરનાર દિવ પોતાના ધર્મગત ગાદે સાથ
નોર પાસ કરી રાકરો (પ્રલખ્યુ) — ઉચિત્રમાદ્ય ગાદી

ગુજરાતનાં શાકવાણ તથા ફોલોના વિદામિન 'સી'

'કુમાર'ના રદા મા ગમ્યા વિદામિન 'સી' વિષે મામાન્ય
માદાની આવી અંદ છે આરાધના ને આ વિદામિન ન દોષ તો
મર્વ (સ્વાધ) નામનો મરદર દેશ થાય છે જે દેશ ન નદિ પણ
ને આ વિદામિનનુ પ્રમાણ પ્રિસરના થાય દેશ તો ગામનુ સ્વરથી
માર્મી નય છે, સાધના કલતર માય છે અને દાન તથા પેદાશમાં
વિકૃતિ દર નય થઈ પા વિરિયા થાય છે વળા આ વિદામિન પી કમ
વળામાં તથા દાકકુ માધવામાં આગમને બાન બનને છે

આતુ આ અમત્યનુ વિદામિન આપણુ ગુજરાતના રોનિદા
વપરાશની સાક્ષાત્તમાં તથા ફજવાદિમાં કેટલું છે તથા રાધસાપી
તેના પામે છે કે કેમ તે પર હાં એથ છે તથા હાં સી સી
સાદ અને હાં કે હા નાયક એ વજુ પ્રપાતવેશાનિકો થયું મદ
ત્વનુ સાક્ષી સરોધા હાં કે તેમણે કુવ કુવ નતના સામ્બાદ તથા
રજ અતના ફોલોની દેશાનિક પદ્ધતિથી તપાસ કરીને તેમાં વિદામિન
'સી' નુ પ્રમાણ કેટલું છે તેનકંદ હાં કે તેમાંનાં અંગોધનનો ગદાવરનો
સ રાધ ગુજરાતસરોધન કલપનાદેશાસિકામાંના રીગો હીને

કેટલા, સરએ, ફાલર તથા સરલામાં વિદામિન 'સી' ખૂબ
જ પ્રમાણમાં છે તે જ પ્રમાણે લીલા પાદાવાળાં શાક (જેથી કે
મૂળાની, મેથીની, પાવળની, મુલાની, ગોઈની)માં, તેમજ મામીર
પરશ તથા કે નીમાં જે તે સાર પ્રમાણમાં છે આ બધા સાક્ષાત્ત
ગુજરાતમાં મુકથ ગાય છે તથા પ્રમાણમાં સરતા દેવાથી સ્ત્રીજ
હોતી આશીર્વાદ સમાન છે આમ કેટલાક ન પારેલા સામ-
કાષ્ટમાં વિદામિન 'સી' મધુ મેટા પ્રમાણમાં મળી આવ્યું છે

જે રજ મેટા તપાસવામાં આવ્યા હતા તેમાં આગમાં મો
જગજીમાં આ વિદામિન ખૂબ મેટા પ્રમાણમાં લખ્યા આવ્યું
છે આ બને ફોલો સરતા અને સહેલાઈથી મળી રહે તેમાં છે અગત
ના મેટ પજુ ફજ સરતા આગમાં 'સી' વિદામિન સૌથી વધારે છે
અને તેની સવિશેષ મહત્તા તો એ છે કે સુનેલા આગમાં તથા

મુલૂમાં પણ વિદામિન સારા પ્રમાણમાં મળતા રહે છે જે નીન
ફોલોની જાળનગર નથી દ્વધમાં વિદામિન 'સી' મારા પ્રમાણમાં
નદિ દેવાથી પોષ્ટા તાનાં લાગે તથા માદા મા દૂધે । હીનુ
દેશા અને મેટાનીને રસ લેવાની શક્તિમાં ફરત દોષ છે, પણ
આ ફોલો આપા વરસ ફરગિયાન મળતા નથી, જેમનું ન નદિ પણ
પ્રમાણમાં મેટા પણ છે આપી મધ્યમ વર્નના માનુસોને તેને તે
આલસ દોષ છે આમને મારિ આમળા ફેડ છે દેશના એમીને
આમળા થા તેનો રમ જરતે છે મોરમ આમળા, પોપેપા, મોર
અને નારની પણ આ વિદામિન સારા પ્રમાણમાં છે

આમણે ત્યા મુજાપર સામ્બાદ બાકીને કે તેવમાં જસરીને
જ ખાવાને રિવાજ છે આને સર્વસાધારણ સિદ્ધાંત તો રેસી
છે કે વિદામિન । પરમીપી નાર પામે છે આ રીતે નેસોમાં ખરેખર
બધા વિદામિન નાસ પામે છે કે રહે છે, ને રહે છે તો કેટલા તે
જાળત મુજ સરોધન હાં કે જેમનામાં વિદામિન 'સી' ખૂબ ત્યા
ખૂબ છે મેટા પી ૧૫ સામ્બાદમાં બાધ્યા પદેલા, અને મોગવજા
પાળીમાં બાધ્યા બાદ મીઠા વચરના પાળીમાં બાધ્યા પમે તથા
તેવમાં વધારી રહા પછી તેમાં કેટલુંક વિદામિન 'સી' બાકી રહે છે
તેની મળતપૂર્વ નોષ કરી આ રીતે મહીકા કરી હાં તેમને
જાણી આવ્યું છે મરાષીથી વિદામિન 'સી' સમુદ્રીને ના પામે
છે એ વાત જોડી છે લેટક, કેટલીક શામ્બાદમાંના હાં પી ૨૦ મા
મુ મિ વિદામિન જાણી રહે છે પદાર્થ બાધ્યા મૂલતા પદેલા થે કુ
મીકું કોરે માધી વધાર પ્રમાણમાં વિદામિન 'સી' જાળત રહે છે
ગુજરાતના તેમજ બાજરા થેગો મીકું નાખીને પછી ન રાહ બાધ્યા
ને રિવાજ દેવાથી વિદામિન 'સી' બધી રાખવામાં મદદ થાય છે

ગુજરાતનાં સ્ત્રીને તેમજ તવજ કોલોમાં અજાણ્ય તથા મુગરો
ખાવાને રિવાજ છે આ પદાર્થમાં વિદામિન 'સી' જાળવાઈ રહે છે કે
કેમ તે જાળન સરોધન કરના જાણ્ય કે મુગરો કે અજાણ્ય કરી પછી
માન આગમાં મુગરમાં ન વિદામિન 'સી' જે મહિના રહે છે
જાળીના પદાર્થ તો માત્ર શેટાક અંધવાદિયામાં ને નાસ પામે છે
કેકેટુરેત ગાળસને દેશના ૬૦ ગિદિશાવર વિદામિન 'સી'ની
જર રહે છે એ પદાર્થ રોન કેટલા તોલા દેવાથી મેટક વિદામિન
મળી રહે તે નીમે જાણેલું છે કોમ ૨ તોલા, સરએ તથા
ફાલર મા, શેરલા ૫, મૂળાની સાલ ૬, મેથી, પાવળ અને
મુલાની બાલ ૬, અમળા ૧, નમરમ ૧, મેટાની ૧, મેટાની ૧,
પોપેપ ૬, જોર ૧ અને હીનુ ૨૦ તોલા

વિદામિન 'સી'ને એનેની આ મદત્વની જાળતો જે આવે
ખરાખર સમજ હાં કેમ તે માદા પડવાને સ્વભાવ હોય જ નય
અને જે પડશે તે વિદામિન 'સી'ના ધનનેકરન તથા સમિવધક
દવામાં પાછળ પેસાને મુગરો કરવાની જરૂર ન રહે

માર્મી મારવાના ઉપાય

મામાસા પછાના દિવસોમાં જ્યારે કલિસ આદિ રોગો નાલ
વર્તારી રહે છે ત્યારે મેલરિયાના મળકોરોને નાસ કરવાનું કામ નેકર
અત્યત્વ છે તેટલું જ અત્યત્વ કામ કે સરા અ દિ બોની રોગો ફેલા
વનારી માખીમાં મારવાનું પણ છે જકડી પર જોસીને પણ બાદ
પરમ ફજર આ રોસી માખી પડશે, જે અને રોગના બદલો
આલ પદાર્થ કપર મુકની નય છે મેલરિયા ફેલાવે માખી આ ન
રીતે કર છે મોળી પરમાથી માખીને નાસ કરવા નીચે સચવેલા
ઉપાયો સારી અંત મદદ કરશે

પાઈન્ટ દ્વય પાણીમાં કડાવવા તે મિશ્રણમાં બર્મિડિયે વેપરના કુદડા બીજીની એક રકાળીમાં મૂકી રાખવા અથવા એક ટિનમાં ડબ્બામાં રાખી એ મિશ્રણમાં થવાથી ૩વી વાટ દાંડણ બહાર રાખવી માખીને તે તરફ આકર્ષી પશુ તે ચાપતા જેતે ન ગઈ જશે આ મિશ્રણ હેરી હોવાથી નહકગા કોઈ બાઈ પર્થાય ન રાખવાની ખાસ સાવચેતી રાખવી તથા વાપર્યા પછી વાસણને હાથ ખૂણ સાફ કરવા

(૨) કૂવા કડવા દીગડાનો ધુગાડો માખીએ અને ગચ્છરોને ફર કરવા અમરીર છે થોડા ઉંઠગળા પાણીના વાસણમાં કારમિક બેક્ટેરિયાની વીટા નાખવાથી તેની વરણમાં માખીએ મરી જશે માખી નાસક અગરળતીએ નીચે મુજબ બની શકે પાચ ભાગ પાચરેદ્રગ અને એક ભાગ વાકડાનો વહેર, એ બંનેને છાણ અગર પઠના લોટની કલેકમાં બાપી તેણે એ બાગ પોરેશ્ચગ નાઈટ્રો બેલવન પછી ગંભી અગરવાટ બણી લેવી ૧૦૦ ધનકુટ જગ્યા માટે આવી ૧૧ ઓસ અગરળતી થાય થશે

(૩) કૂવારા ૧ પીડ પાચરેદ્રગને ૧ જૉનન કેરોસીન ને ૩ ઓસ ધુકેવિશ્વસ તેલમાં મેળવણુ એ મિશ્રણ કૂવારાથી છાપવાથી માખી ઓ નાસ પાગરો ૧૦૦ ધનકુટ જગ્યામાં એક ઓસ મિશ્રા ળસ થશે

(૪) લેપ પાચ ભાગ કોરડિયામાં ૮ ભાગ રાજ નાખી તેને અર્ આંખ ઉપર ગરમ કરતાકરતા ખૂણ હવાવળુ એમરસ થયા પછી કાળળ, દેરી થાકના કે ગંભી કોઈ પશુ વસ્તુ ઉપર તેને લેપ કરવો અને તે વસ્તુ ધરગા એક ખૂણે રાખી મૂકી તે પર જણસતાયેત માખી ત્યા થોડી જશે અને કોખી નહિ શકતા આંતે મરી જશે (સુદિપ્તાન)

વનસ્પતિ ઉગાડવાની એક નવી પદ્ધતિ

વનસ્પતિને જગડીનમાં જ ઉગાડવાની ક્રિયા આપણને એમથી મુંખરિચિત થઈ ગઈ છે કે જમીન-માંડી સિવાય પશુ વનસ્પતિ બીગી શકે ૩૧ ક્ષયના પ્રથમ નાન્દે અગ મરિક લાગે છે તેને લાળીમાં કેટ લીક વનસ્પતિ બેસી આપણે જેઠકી છોકી પશુ ધણી વાર તેના ચે મૂળ તો નીચે માડીમાં જ હોય છે જમીન અથવા માઈ વનસ્પતિને જે રીતે ઉપયોગી થાય છે એક તો તે વનસ્પતિને જેઠતા પોષણ તત્ત્વા પાડે પાડે છે અને બીજી તે તેને બેસા રહેવાનો આધાર આપે છે

માડીમાંથી વનસ્પતિ કયા કયા પોષણતત્ત્વો લે છે એ વૈજ્ઞાનિકોએ શોધી કાઢ્યું છે, તથા તે પોષણતત્ત્વો માડીમાંથી જ મળવા જેઠકી એવું નથી ગેમ પશુ તેગણે સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે પ્રયોગ શાળામાં વનસ્પતિને આવરક ચોપણતત્ત્વો દ્રાવણ કરીને એક વાસણમાં રાખવામાં આવે છે અને તેમાં જ વનસ્પતિ ઉગાડવામાં આવે છે આ જ પ્રયોગ ખૂણ છોડા પ્રમાણમાં કરવાની કલ્પના ૧૯૩૭માં કૅલિફોર્નિયામાં ડૉ. ઝેરિલને આ પી તેગણે એક છીડેરો હોન્ બાપીને તેના પાણીમાં દગાડાને જરૂરી ક્ષારોનું દ્રાવણ કર્યું હોન્ ઉપર એમ લખ્યું પાચવી, જેના ડિલોગ્રામી દગાડામાં છોડ ઉપર આવે રોવી ચેલ્ડના હડી છોડના મૂળને પ્રમદાથી દુકાનન થાય તે માટે બળી ઉર કેવરમાંથી ભૂજા, કાકડાને વહેંડે બપાઈ પાચર્યુ આ પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરીને તેગણે હોન્ના પાણીમાં દગાડાના છોડ મૂકજરીને ઉગાડી બતાવ્યા હોન્ના પાણીમાં ક્ષારોનું પ્રમાણ આપુ થાય કે તરત તે બદલીને બીજું દ્રાવણ ઉમેરવામાં આવતું આપણે જાણે વનસ્પતિ ઉગાડવાની પદ્ધતિ ડૉ. ઝેરિલે 'દાયરોફોનિકસ' એ નામ આપ્યું આ પદ્ધતિથી માડી કરતા પહેલા વધારે પાક આવે છે ગેમ તેગનું કહેવું છે

પશુ આ પદ્ધતિમાં મુખ્ય વાતો એ હતી કે છોડના મૂળ દબેસા પાણીમાં રહેવાથી મૂળને પ્રાણવાયુ મળતો નહિ આ મુદ્દે ૩૧ ૨૭૬ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૩)

પશુ વૈજ્ઞાનિકોએ ફર મરી ગીચેના દ્રાવણની સપાટી ચેતીને વ્યાક નૂતને અડીને તે સાપાતા થોડો જ વખત રાખીને બાજીનો વાગ તેને મૂકથી નીચે રાખવામાં આવવા લાગી આથી વચેતના સમયમાં મૂળને ખૂણ પ્રમાણમાં પ્રાણવાયુ મળવા લાગે છે

આ અભિવ્યવસ્થિતિનો પહેલું ઉપયોગ થયા છે અને તેનાથી સરસ પાક તૈયાર થક શકે છે ગેમ સાળિત થયું છે પશુ ખૂણ મોટા પ્રમાણમાં હળુ તેનો ઉપયોગ થવાનો છે વળી તેનાથી ખર્ચનું પ્રમાણ ઘટી આવે છે તે પશુ હળુ નમી થયું નથી

આ પદ્ધતિનાં ફાયદો એ છે કે તેનાથી મુળદુષ્ટના ધણાખરા કષ્ટ ઓછા થક જશે એતર સાફ દરુહ, ખેડલ કેમ અગર હામથી પાળી થાતુ ઈલવાઈ ધળી પાળતેની જરૂર નહિ રહે આ પદ્ધતિમાં ધી નખી ક્રિયા થતની સદાયત્વાથી જ થાય છે વરસાદ પડે કે ન પડે, જમીન અડકાળ હોય કે દેતાળ, તેપણુ આ પદ્ધતિમાં પાક ઉત્પન્ન કરી શકશે માથના ધરગામાં ચામ અગરની તમા બેન્ ઉત્પન્ન કરીને - અનિષ્ઠ હવામાનની અસર પશુ દૂર કરી શકશે આગ આ પદ્ધતિ માંતવલંતો ગદાન આરોપિત સમી ગીવડશે ગંભી માન્યતા છે

છપડના મો રકાકેટનો આ પદ્ધતિ પર ખૂણ સરોધન દ્યુ છે અત્યારે તેણે આઈમના રજુમાં બાળત પ્રયોગ કરવા મગા છે છેલ્લા યુદ્ધ દરમિયાન જા રુગામાં ધણાનવા વિમાનો મથકે બાધ વાગ્યા આવેલા હોવાથી ત્યા ધણા કારીગરો તમા મેનિમેને રહેતુ પડે છે આ સંજિમને દગાડા બાછપાનો, કળજર્મન આઈ તા ન મળતા નથી, કારણકે રુગાને પાકતા નથી અને હનિતમગાથી એરોપ્લેનમાં લાક લાપતા તે ખરાબ થઈ બધ છે જેમને રેરુમાં મા જ વિમાની મથકની ગાસ લાકડો કે શાકભાજી કેમડી સનય તો તે લોકોનુ છવન ખૂણ સુખમય થક મકે આ પદ્ધતિ દ્વારા તે હવે બની શકશે અથ ગદાણુદમાં અરોપિમેગ અગેગન, વેક આઈ બેટા ઉપર આ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરીને 'માડી વનરના બગચા' (હાઇડ્રોનિમ આન્ટસ) તૈયાર કર્યા હતા

એકે માડી સિવાય હવે આપણુ બધુ જ થાવી શા શે એગ કહેવા નો વખત હળ માણે નથી તોપણુ વિશિષ્ટ પરિચિતિમાં 'વનર માડીનો પાક' શક્ય છે એ વસ્તુ સાળિત તો થઈ છે (બેચેલ ૧૨થી)

કેકમાં નાખવામાં આવેથી શોધો

સમાજને હાનિકારક મુતુએને મદ રાખવામાં થા દેશનિમલ કરવામાં આવે છે તેગ કેટલીક વૈજ્ઞાનિક શોધોને (તે માનવનતને ઉપમાર હોવા છતાં) ણુ મથગ માટે કેદમાં નાખવામાં આવી છે એ બધુને ધણીને આધર ૩૧ થશે

જે ૧૯૦૮માં ઑસ્ટ્રિયાના રમાયણુશાસ્ત્રી ડૉ. ર્ડિનાન્ડે એક એવી દીવારાળીની શોધ કરી કે જે ૪૦૦૦ વખત વાપરી શકાય આ શોધની ખબર પડતા જમીનડાના દીવારાળી ઉદ્યોગના બેતાજબાદ શબ્દ કૂખરે ૬૫ લાખ રૂપિયા આપીને તે શોધ તે વૈજ્ઞાનિક માંગેથી વેચાની વહેલીથી એક માયમને માટે તેને તાણુ મારી ગયુ

એક વૈજ્ઞાનિકે એવી દેવાની શોધ કરી કે જે મારીને કાઢે પશુ ભાગ ઉપર લગાડવામાં આવે તો તે ભા ઉપર મ્દી વાજ ન ન હો' આથી અણ અને બ્લેડોના મરખાનાના વાલિકોને મોગામ્યા મેસા આપી તે શોધ ખરીદી લીધી અને તેને તાણુ ૮, પૂરી લીધી ૧૬ લાખ એવું એણે 'હિલ્કેર્ડેન આઈવર' શોધી કાઢ્યું કે જે ચત્રમાં ફેલવાથી ચત્રમાં ખર્ચણી થતી હજુતા જ રૂપિય ન થાય, વળી તેના ઉપયોગથી ચત્રે પશુ લાગે સમય મે તેવ તથા ચેતના કસખનાના માલિકોને તે શોધ ધધાની દ્રષ્ટિએ હાનિમરક લાન વાપી તેને વેચાની ચર્કે લયમને માટે કેદમાં પૂરી દી

કાપે, અરે! ચૂલી
મનુષ્યને શેરી

દમી કુચા કરે
તો રહે બરે!

સ્વચ્છતા ચોની

મુલરાજ બીનની વીર માતાએ પરાક્રમ-
પૂર્વક દરોડાએ શાહજહાનના પોરી બારે તુ-
આની ખામીને ગળી પાડી ક્યો ત્યારે
તેને ઝેલાક દરજ્જાનીએ ગળીયા તો
વખતે રહેતા ગેમમાં આધીરાપદથી નેપા-
રીને લગી લેવાની સવાલ આપી નથી
યુદ્ધનુ બધુ નુકસાન બરપાદ થઈ બધુ પશુ
માનવન શાહજહાનને તેનો હુમ્મર કરીને
હ્યુ, 'આથી રીને જો હું પરદેશી વેપારીને
ભૂમિશા તેના શાસનમાં વેપાર કરવા
માણ આવશે? યુદ્ધનુ નુકસાન તો ન્યા તો
યુદ્ધ હોય ત્યાંથી જ વચ્ચે લેવું એકજે'

હહેવતોના અર્થે - 'બાળુ તોયે બરુચ' -
નમે તે રી પરિસ્થિતિયા પશુ મદદતા કે
મુજબત સેવાખને ડમી રાખીને ચોવાની
શક્તિ તથા ગીરવને પરચો બતાવી રહેવા
માટે વપરાતી આ હહેવત, આપણા આજે
પણ ટકી રહેવા અતિપ્રાચીન અને પુરાણ
પ્રસિદ્ધ નમ્ર બરુચના કદાદરણુમાં કિમત
રીતે જ વ્યક્ત થઈ છે એને ગળી બીજ
હહેવતો 'કેલા તોપણ સાચાના લામડા',
'એરકાની લામડી તોય હલરક એજ તો ખરી',
'લાકી તોપણ થઈને રોડયો', 'નાનો
તોપણ રાકનો દાલો' નીચેના દોહરામાં
આવી પછી કિમતો ચૂકેલી છે:
નાનો પશુ હ્યુ રાકનો, પાખી તોયે મૂઝ,
ધરડો તોયે ગરાસિયો, બાની તોયે બરુચ
ધરડો તોપણ બળદિયો, તોફાની પશુ માચ,
વહેરેયો પશુ નાહિયો, રહેલી પશુ માય
શોયો તોપણ મીઠીવતિ, શાં પશુ સંપાધીસ,
મૂતેયો પશુ ફેસરી, જોયો પશુ ફળીય

અને ૧૯૪૧ સુધી કોલેજ-કોલેજ, કોલેજ-
બુદ્ધાશુનો હામો, શોહાને ગાળ ચક્રમા
ફેરવેના તે, છજ, પ્રપચ

ગાંધીજી અગ્રાત 'એકથી ગાદીને કોઈ પશુ
રકમ સુધીના આકોત સરખોયો બહુવો
દોય તો એને માટે એક ધણી જ સહેલી
રીત છે એ રકમ સુધીના સરખાયા કરી
દોય તેને તથા તેની પછીની રકમનો ગ્ર-
ણાકાર કરી, આવેલા શુભાભરની રમને જે
વડે ભાગતા જે આવે તે સરખાયાને જવાબ
દા કરી એકથી રકમ સુધીના અકોત કુવ સર-
ખાયા ૩૦૦૦૦૦ = ૧૫ — પી. એ. બાસ

હુ-આપણુ, હું ગેક રૂપિયાનો બચાવ
કરી આપુ તો તમે મને આઠ આના આપો
બાપા-અરે

હુ-તો લાવો આઠ આના કેમકે તમે
કહેલું કે હું છ ગાસિકમાં પાસ થઈશ તો તમે
મને એક રૂપિયા આપશો હું તેમાં નાપાસ
થઈશું, એટલે તમારો એ રૂપિયા બચ્યો ને?

બહુની સોધ માટે યુરોપિયનો ગર્વે
છે, પણ ખરેખર તો સોધ કરી તેની
૫૦૦ વર્ષ પહેલાં ચીનના લોકોએ તે સોધી
કાઢ્યું હતું ૧૬મી સદીમાં ચીનમાં રહેતા
એક યુરોપિયન ગિસનરીજે લખ્યું છે કે
૧૩૦૬ના રાદેનશાહજો ચીનના શાસકોએ
હુને સમારતબહુનો કોડાકીને જાળ રાદેને

હિંદીની મીઠીએ થઈ ગયો પશુ
રાજ્યકર્તાઓમાં સોળી સમર્થ સુવતાન
શેરસાહ સૂરીને ૧૫૪૦ના હુમાયુને કાઢી
કાઢીને ને પાંચ વર્ષે રાજ્ય કર્યું તે દરમિયાન
તેણે મહાન રાજ્યકર્તાનું સર્વ રચનાત્મક
અને વહીવટી કૌશલ દાખવ્યું હિંદી ચલણી
નાણાને પશુ તેણે જ રિષર ૩૫ આપ્યું,
એને અક્ષરે સખાઈલાએ પદોચાડ્યું તેણે
જ ત્રાણ અને રાજાના સિકાઓને 'દામ'
અને 'કુરિયો' નામ આપીને તેના વખત,
અહુરમે ૧૬૪૮ અને ૩૩૪ એવ નકી કરી
ને ચલણના ચરખા, ચોખા, આઠ

ગા અને રોગમાં ભાગ નકી દર્શો
ને આજ પર્વતે ચાલુ છે હપરનું
ચિ હિંદના એક પહેલા રૂપિયાનું
છે તેમાં એક બાણીએ વચવા ચો-
રસના કબીમાં કોતરેલ છે 'અને
તેની પાછળ (જમણી તરફના ચિ-
ત્રમાં) એકકામાં 'શેરસાહ સુવ-
તાન જાદલાહ અલલાહ મુફદ્દ
૧૬૪૮' લખેલું છે તથા તેની નીચે
નામની વિધિમાં 'શી શેરસાહી'
કોતરેલું છે

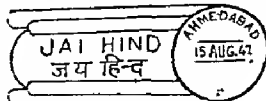

કલાક્રિષ્ણ દરિયુ હિંદના રાજાના જર-
કામવાળો આ ત્રાણોનો યોદ્ધાતાનેરની કરી-
ગરીના નમૂનો છે એમાં અરચક સુભાવન
વાળા વચલા પદોના એકેકે રોગમાં વિષ્ય
ના દરે અવતારની એકેક મૂર્તિ છે

તમે મને તેના મોટા ચિત્રકારે હો પણ
જો તમને કહેવામાં આવે કે એવા ત્રણ સસલા
દોરો કે જેમાંની વચને કૃત પશુ જ હાન
નહોતી આપવા છતાં દરેકને બચ્ચે હાન દોષ
એમાં દેખાય, તો તમે જરૂર ના પાડવાના
પશુ કુશળના પૂર્વક તેની ચોક્કસી કરવાની
તે રાકય છે હુમો હપરનું ચિત્ર

રસિયાની વાર્ષિક આવક ૧૬૫૦૦ કરોડ
રૂપિયા છે, અમેરિકાની ૭૦૦૦ કરોડ છે,
જ્યારે હિંદની માત્ર ૫૦૦ કરોડ રૂપિયા છે!

હિન્દ અત્યંત થયું તેની ની કિંટો તે તૈયાર થવા
નાર લાગશે, પણ તે દરમિયાન એ આત્મચંદનની
તારીખ-૧૯૫૧ બેંગલોરથી હિન્દની બધી પોરત આ
ફિસોમાંથી વહેવાતા કા નો પર એ પ્રસંગના સમા-
ધુમાં કપર પ્રમાણેની 'જય હિન્દ'ની પોરત ગાંઠ
(રખાવની છાપ) ગાવાની રાઈ થઈ હતી
(સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૭) ૧૯૦

ALL ROUND ART SERVICE SADHANA ART-STUDIO

: કાર્યક્ષેત્ર :

૧. તસ્વીર-કળા (પોર્ટ્રેટ્સ): ઑઈલ પેઇન્ટિંગ, વાદી સ્કેચિંગ, પેન્સિલ ને કેરોન પોર્ટ્રેટ્સ
૨. ગૃહ-સાણખાર (વૉલ પેઇન્ટિંગ): હીરાવચિત્રો અને અન્ય મુશોભનો
૩. પ્રચાર-ચિત્રો પોસ્ટર્સ, કલેન્ડર્સ તથા જાહેરાતના ડેખાડનો
૪. પુસ્તક-પરિધાન: બુક-કવર્સ, વાર્તા-ચિત્રો અને કાવ્ય-મુશોભનો

સંચાલક
શાન્તિલાલ શાહ

સાધના કલા-કેન્દ્ર ચાર રસ્તા,
અમદાવાદ

તમારા ઘરની ભીંતો તપાસો

એના ઉપર શું છે? મશ્કતિયાં કેલેન્ડરો? કોઈ પ્રાન્ડી કે સીગારેટની અગર લોખંડના નળ, હરીકેન ક્રાનસ ને એવાએવા પરદેશી માલની જાહેરાત કરતાં અસંસ્કારી કુરૂપ ચિત્રો? કોઈ જન્મ શોખીન ગણાતા હશે એમને ત્યાં વળી પરદેશનાં સુદિસૌન્દર્ય અને મહોલાતોનાં અથવા રાત્રીઓ ને રમણી-ઓનાં ચિત્રો હશે; કાં તો આપણી પુરાણકથાઓ અને દેવદેવીઓનાં ભદ્રાં ચિત્રો હશે. પણ શુદ્ધ વાતાવરણની, આપણા દેશજ સંસ્કારોને પોષતી ને રસજ્વલિતે વિકસાવતી ઊંચી અને આત્મિક કલા કેટલાનાં ઘરમાં છે... એવી ઉચ્ચ સંસ્કારવંતી, કાવ્યમય વાતાવરણ જગવતી, નયનાભિરામ ને આત્મિક કલાની કૃતિઓ ગુજરાતનાં ઘરોની ભીંતો પર લાવવાનો નમ્ર પ્રયત્ન કુમાર કાયોલયે કર્યો છે. એ મારે ચિત્રો સસ્તાં ભેંધે; વિવિધતાવાળાં ભેંધે; અને કશકટ વિના મદી શકાય તેવી સગવડવાળાં ભેંધે. આ ગદ્યા હેતુ જ્યાંયાં રાખીને કુમાર કાયોલયે 'ગુજરાત કલાકલાપ' નામનો છ મુદર ગુનેદાં રંગ-ચિત્રોનો એક પોર્ટફોલિયો (સંપુટ) બહાર પાડ્યો છે. રવિશંકર રાવળ, કનુ દેમાઈ, જગન્નાથ અધિવાત્મી, રસિકલાલ પરીણ, હમનલાલ બદવ અને ત્રિગુણાતીત પંચોલીની ઉત્તમ કલાકૃતિઓ ચૂટીને એમાં સંઘરેલી છે. પ્રત્યેક ચિત્ર ૧૨x૮ ઈંચના માપના બદા આર્ટ કાર્ડ ઉપર, મદી શકાય તેવી મક્કાઈગદ રીતે, રંગીન છપાઈમાં છાપેલું છે. સાથે એ ચિત્રોનો અને એના આલેખક કલાકારોનો ટૂંક પરિચય પણ આપેલો છે. અને કીમત બુજો તો સવા રૂપિયો; -ચિત્ર દીઠ પૂરી ચાર આના પણ ન થઈ. પોસ્ટેજ ભુદું.

કુમાર કાયોલય લિમિટેડ • ૧૪૫૪ રાયપુર • અમદાવાદ

અપચો થયો હોય તો કંઈ
સાબુથી દૂર નહિ થાય

અમારો 'કાન્તિ' કામલુગારો કે આજનાં એવા લીસા કેશકલાપનો સર્જક
છે એવું અમે કહેતા નથી

એમ તો પછી એ શાબુમાં અપચો દૂર કરવાનો કિમિયો છે એમ કા ન કહેવું ?

- કાન્તિ ન્હાવામાં છે અલ્લવ ન બદલેના સાબુ
- સફાઈનો એનીજી.
- કામલમાં કામલ સામગ્રીને પણ બગાડના કે
હાન કરતો નથી
- તાલુકા ચિત્તહારી શુભકામો એ સાબુ
અજમાવી લેશો ?

સ્વસ્થતાની બીજ ઉપી બનાવડોમાં રીકાકાઈ, મુગધીતેક,
દાદીના સાબુ પોવાતા સાબુ, ગોવાલ જાંચ વનસ્પતિ
વગેરે વગેરે છે

કાન્તિ

નૌવાનો સાબુ

કાન્તિ

સ્વસ્થ કે એકલ મીલ્સ લીમીટેડ, સુભઈ

SOM. 17 Cojari

બ્યુટલ્સ : એસર્સ વેરેટર્ન ઇન્ડિયા પ્રોપ્રિયેટીઝ લિમિટેડ લિમિટેડ પો. બોક્સ નં. ૨૮ અમદાવાદ

વિદ્યાર્થીઓ, વેપારીઓ, વકીલો, વિદ્વાનો વગેરે મગજનું કામ કરનારાઓ માટે ખાસ

ઝંડુનું પોષ્ટિક ચાટણ કેસરી જીવન

નાનાં-મોટાં, માંદાં-સાજાં, નબળાં-સબળાં, સ્ત્રી-પુરુષ,
સૌ કોઇ એનું સેવન કરી શકે છે

મહા રસાયન

રસસિંદુર, અબ્રક, કેસર, કરતુરી અને ખીજાં દીપન, પાચન
ને પોષ્ટિક ઓગધ મેળવી લીલા રસદાર આમળાંઆથી બનાવેલું
સુશોભિત સુવાસિત સ્વાદિષ્ટ અને પોષ્ટિક ચાટણ

તેનું નિયમિત સેવન

કિંમત

૧૦ સતલના પોટનો રૂ. ૧૦
૧૦ " " રૂ. ૨૦
૧ " " રૂ. ૫

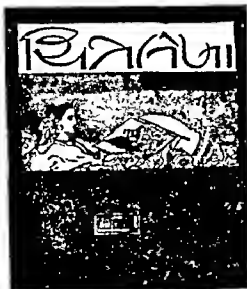
લાંબું આયુષ્ય તથા સારી સ્મરણશક્તિ
આપી શરીરમાં બલ, તેજ ને ચેતન પૂરે છે.

કારખાનું:
મયાનીરોડ
મુંબાઈ-૧૪

ઝંડુ ફાર્માસ્યુટિકલ વર્ક્સ લિ.

અમદાવાદના એજન્ટ - ભોગીલાલ બ્રધર્સ - ગાંધીરોડ

દુકાન:
શ્રી મહાજનવાડી
મુંબાઈ-૨

લખોત્સવમાં

જન્મ-જયંતીએ

કે એવા અન્ય મંગલ પ્રસંગોએ

કનુ

દેસાઈનાં

આપવા લાયક

← આ અને આવા બીજા અનેક ચિત્ર સંપુટો
કુમાર કાર્યાલય - અમદાવાદ

કુમારકાર્યાલય લિમિટેડ

સાહિત્ય, કલા અને વિજ્ઞાનના તથા સમ્પ્રદાયોપક સમસ્ત
જ્ઞાનસામ્રાજ્યના પ્રચાર, પોષણ અને વિકાસના
ઉદ્દેશથી સ્થાપવામાં આવેલી સંસ્થા

જેને મૂળ 'કુમાર કાયાંયય' તરીકે જાણે તેની એ દસકાની ઉત્તર અડધ સુધી પછી તેના બહોળા વિદ્યાર્થીઓ તેના સગા-સહ વિદ્યાર્થી કાકાશ્રી રવિ શંકર દાવળ પાસેથી જોડાઈને સંપત્તિની અડધી ઉપયુક્તિ માટે સંયોજીને

મુકદ્દર કચેરી થાપણ રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ (એક લાખ)

દૈનિક ૧૫-૨૦ના એક ઓવા ૫૦૦૦ શેરમાં વહેંચેલ છે.

અહાર કાઢેલી થાપણ રૂા ૧,૦૦,૦૦૦

અનામોલી થાપણ રૂ. ૩૧,૨૦૦

5

સાચરેકારેના બોર્ડ

। श्री चैतन्यप्रसाद मोतीदास दीवानजी जी मे (बरमेन)

(मन्त्री गुणराज साक्षिण्य सभा अभिलेखाद)

શ્રી રવિશંકર મહાશંકર રાવળ

(કચ્છકાર કુમાર કામલેશ્વરના સરસ્વાપક શબ્દને 'કુમાર ના શ્વાલ તરી')

શ્રી મહેન્દ્ર શાંતિલાલ મગળદામ

(विपारी नृणां गीतं वदति तदा)

શ્રી જાણુરાવ દેશવલાલ મહેતા

બી એ, એલએસ બી ઍડવાકેટ

શ્રી હરિનારાયણ ગિરધરલાલ આચાર્ય

(સરકુલ અને તરજ્જાના જાન પૂર્વે આયોજીત ગુજરાત મહાવિદ્યાલય ગુજરાત વિદ્યાપીઠ અકૃતિવિદ્યા અને અકૃતિ નાતનો મનોગુજરાત અકૃતિમહળ ઓડિશાનવ ઓસિરદનલ સેકેટરી મિલિયોનસ ઓસોસીએશન આમદાવાદ)

શ્રી અચ્યુતાઈ સવત (મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર)

(પત્રકાર અને અકાસક ત્રણી કુમાર)

શ્રીર કારવા ઇન્જનારાઓનો કુમાર કાર્યાલય લિ ૧૪૫૪ રાયપુર અમદાવાદ
કો રયજેયી નામ મગાવવા

(આ માત્ર જાહેરાત છે પ્રેક્ષકો નહિ)

१ सुप्रसन्न	२० सुनील
२ दामोदर भोक्ता	२१ कन्याशर
३ अतापगद	२२ भूभक्त
४ औतस	२३ मोघर्षनाभ
५ वीरभद्र	२४ शरद्व्याघ्र
६ श्रीदेव	२५ अनेयक मोक्ष
७ हृदय	२६ दग्धवपु

(૩) નીચેની લીંચી કાઢી ગુપ્ત ભાષા
લખેલી નથી કે નથી તે કોનું સ્વાર કે વ
તેનો ઉકેલ તદ્દન સાદો છે તમે કોની શરો
ને વાંચવા દેત મેરેન રોને ગુપ્ત
ગુપ્ત વનખન રીંગા ટેહમે રક્ષ ન
આરોરે લો

(૪) તમારા સામાન્ય જ્ઞાનને
સોલ્ડ પ્રમીનીને આપ્યા છે (5) ક્ષત્ર
દોષવાની સીધી વધુ અડધ કેટલી ? (૬)
રોગા તરફ વધુ સહેલું નહીં માટે કે રોગ
(૭) જેણે કુલ પ્રાણી છે કે જેને જન્મે
ત્યારે પૃથ્વી પ્રાણી છે પણ વાતા જન્મે
અને મૃત્યુ પામે છે ત્યારે પગ હોય છે
પૃથ્વી દોની નથી ? (૮) જનતા સીંગ
પ્રાણુઓ કાણુ પેદા કરે છે ? (૯) એક જ
તેજ વર્ણન વિષયક પર રા માણે છે
તે જ સીંગને કમ કાર જન્મે નિર્મલ
અને તે વર્ણન કાણુ કરી કે વધારે ?
અવાયુઓ (Bacteria) પેદા કરે છે
તે ? (૧૦) કાયમ ને કેટલા દિવસ હોય છે
(અ) કલ્પનાથી સુગ્રેવની નહેરમાં મળે
જન્મ માટે તમે આગળનાં મુસાફરી
તે કયા કયા સુધર્યાથી પસાર થય

(૫) તમે નીચેના ટેકાએ મને
તમારે કયા પાઠનો વડો અનુભવ
પડશે ? (ક) રિવટ ઇન્વેન્ટ (ખ) અરબ
(ગ) સાધાઈ (ઘ) શ્રીમદ્

[illegible]

પરજોગી વતી બંદ-ક છે. આ નવીની વિશિષ્ટતાઓ આલખ છે. કોની વધુમાં વધુ ફેળાઈ આર માંડેલી છે; પહેળાઈ માટ દસ દાયકાં અને કોઈક? કોઈ માથે આમોડું! કોમી તે વધુ અનવરળીની વાત ના છે કે ને નવી નવીનીમાંની નીકો છે અને નવીનીમાં ન સમાઈ નવ્ય છે! છતાં ખુબીની વાત એ છે કે આને છોડે દેવીનું એક ફેરફાર છે. આંડ આરણ્ય કો દેવીની ખાતિ કરેલો. કોમ-વાર બાદે દુકાળ પડવા ને કોમો પાળી વગર તરડવા કાળ્યા. આરણ્ય દેવીને સીકવવા તપ આદર્યું. દેવી પ્રમથ યતો આરણ્યે પાડ્યું કે 'કરી ન મુકામ કોમી એક નતી આપો.' દેવીએ કહી: 'બહે; પાછળ તેવો વગર વાદવો નરક તરી પાછળપાછળ કોમ નતી ચાલી આવશે; પશુ કોમ, પાછળ તેવો નહિ. આરણ્યે પાછળ તેવો વિના આવવા માદર્યું ને કોમ બોડોળગી બીજ બોડોળ મુળીને રહેલો કાળી ગાંધ્યા. ખુબ ચામખતો વળતાં અમરદા પદકી કે દેવીની વાત આવી તો દશે તે જ આની કરવા એણે પાછું એવું: પાછળ આવતી નતી ત્યા નર આરણ્ય અપ અને અનું પાળી નવીનતા સમાવા લાવ્યું. ત્યારથી નાચલી નતી એક બોડોળગી નીકળી બીજ બોડોળ મુગી ચામર અને કુડવાની વગરોમી નિંદેર કોમમાં પ્રવાદે વતી નવ્ય છે અને કોડે કુડ નહીં અપિમાં મગાઈ નવ્ય છે.

(દેશી અને લેખ-યોગે-ન ડિ)

1847 1947

NEW YORK, N.Y.
MAY 19 10 00 AM '1947

Official

FIRST DAY COVER

UNDER AUTHORITY OF
ROBERT F. HANNEGAN, POSTMASTER GENERAL

1947	1947	1947	1947
1947	1947	1947	1947
1947	1947	1947	1947
1947	1947	1947	1947

100TH ANNIVERSARY
UNITED STATES POSTAGE STAMPS

વિન વિનવાતોની 'ફર્સ્ટ ડે કવર': વિનવાતોના ડાયના 'ફર્સ્ટ ડે કવર' (First Day Cover) પહેલા વિનવાતો પાળી) પશુ એક વાગ રતી વળાય છે. 'ફર્સ્ટ ડે કવર' કોરે છે કોઈ વિનિદ્ય પ્રક્રમના રસમમાં વામાં આવેલી વિનિદ્ય વાપરીને પહેલા નર વિનિદ્ય પોસ્ટ કરવા માટે આવ ર કરવામાં આવેલું પાછો. અમેરિકામાં આવ 'ફર્સ્ટ ડે કવર' વળ પ્રવ- છે. આ પાળવામાં આવેલું 'ફર્સ્ટ ડે કવર' કોરેલા માટે વિનિદ્ય છે કે તે ખુદ વિનન સરકારી દયાલખાતે કોટિલું આધિયત્વ 'ફર્સ્ટ ડે કવર' છે કે તે વિનમાં દયાલની ટિકિટ ચાલુ થયાને આવ વર્ષે આ વસ રાંડ વ્યા તેના વળમાં કો સતવતી ઊભવતો વા. વળી રસમ ને રસમના વિસોમાં મરાજોલા 'ઈન્ટરનેશનલ વિનિદ્યિક કોમીટી' (આંતરરાષ્ટ્રીય વિ-સંકલ પ્રદેશ)ના રાંડે તે પાસ બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. અમેરિકા-લગણ પહેલવેલી છે એ વિનિદ્ય (એક પાસ સેન્ટની-એનબીન-નના વિનવાતો ને બીજા સેન્ટની-એનબીન વોં મેરખના વિનવાતો) ર પાછેલી છે અને વિનિદ્ય કરી કોમીસે કોરેલું નાનું શીટ આવ પ્રસે રેન દયાલખાતે બહાર પાડ્યું છે તે આવ કવર પર કોટિલું છે. તેની પાળ્યું થયો અમેરિકન રાંડ-ન્યુમુડાના ઝડની ડાય નીકે સતાલો ન ને પ્રદેશનો કલેવળ, વચ્ચે ન્યૂયોર્ક વોં મેરખની કળતપા ટિકિટની, ને નીકે આધિયત્વ 'ફર્સ્ટ ડે કવર' કોરેલા આંધરો છે. દયાલની ડાયમાં પ્રદેશનો કલેવળ છે. (શી કલિસાલ બેક-વડવાલ દેખવા નહીં)

આવલી કાલનાં નાગરિકો
 ઘડતું આજનાં ઘરોતું એકલું
 માસિક ૭ વર્ષ ચોવીસમું ૭
 અંક દસમો ૭ ઑક્ટોબર
 ગ્રામણીસરો મુડતાલીસ ૭
 સળંગ અંક ખસો છયાશીમે

કુમાર

સંસ્કારક
 સંપાદક
 ૨૦૧૧

નવી ગરુવાઈ સવન

॥ నమః మా ఉద్యోగో జగద

వివక్షా దృష్ట్యానాన బడ
 శ్రీ ఆరవిడ ఆకాశ-సోమినీ గానీ, ఆపజ్జా సుఖ్యాన ని సుందరమలా దనీ ॥ నీయ క
 నారవిష్ణా లనదీనను అనగీవ ॥ మరతా, నవా ప్రకృత్యుగోవా ప్రేమాదిమ్ 'దమిలా'ను ముఖ్యిజ
 (కనాకార తథా 'దమిలా నా సోమ-పయి)

લાદર્શન

ગુજરાતના સાત નાગી સ્થાપકોના
હસ ચુનેદા રંગ-ચિત્રોનો
અભિનવ ચિત્રસમૃદ્ધ

૧લી (૨ મ. રાવળ) વનના કૃષ (કૃષ્ણલાલ)
વારવળ (કૃષ્ણલાલ) દાનાર દેકરી (પદ્મિ)
પિંડાના (૨ મ. રાવળ) સખ્યા (ચન્દ્રવદન જી)
માનુ તપ (સોમાલાલ) ગોપ (સિક્કલાલ)
વાના કલાપ્રેરિદિ અભિનવ-કૃતિ (કવિ)
દાદરી દાકાથ તેવાં દા. ૧૦૧૧ ઈશ્વનાં
ગીન માઉન્ટ ઉપર ચોટલાં તૈયાર
સંચિત્રો: માત્ર સવા રૂપિયામાં
માર કાર્યાલય લિમિટેડ - અમદાવાદ

ગુજરાત પ્રકૃતિ મહાજાના-અમદાવાદનું
ત્રેમાસિક

પ્રકૃતિ

૧. અક (વર્ષ ૬ - અંક ૧-૨) ગાંના લેખોની મુદ્રિ
૧૬ કાકરાની આગાહી
(મેહેર દા. ન. વાડિયા)
કિયાયાદનાં પદીઓ: ૧
(પદ્મગાનંત કંબલરાય દેસાઈ)
કિયાયાદના રાખુપ્રદેસ
(વિજયસંકર મુ. પાસુ)
જાદારીનાં અદ્ભુત રાગ્ન: ૩
(પદ્મગાનંત કંબલરાય દેસાઈ)
ગદાવાદની ગાંત્યસંપત્તિ
(દલિનારાયણ નારધરલાલ આચાર્ય)
કયાયાદના સિંદ અને કીપદા
(પદ્મગાનંત કંબલરાય દેસાઈ)
જનાં રાની નથેદા (સાવિત્રી અગ્રી)
રવીય બુતર ૧ નિરીક્ષણ વિભાગ
આલોચિત્ત સર્વે આવ પુનિયા
(દલિનારાયણ નારધરલાલ આચાર્ય)
વારવીય બુતર ૧ નિરીક્ષણ વિભાગની
પ્રેરિયાનાં બે વિનાગ (દા. ન. વાડિયા)
૫ પિક લવાગમ: ૩, ૪, ૫.
આ બોધોની મુદ્ર ૬ કિમત. રૂ. ૩૫.
મનો પ્રાદિ ગદ્ય-પદ પ્રીતગાનગર
અલિસચિત્ર અમદાવાદ

ચિત્રો	દિવારવળ (સિદ્ધ) શ્રીધર મદાપત્ર (કોટા) જનનાથ મહંતા પૂર્ણ તાગો મા ચોવોતિગમય કૃષ્ણલાલ ભટ્ટ ત્રિરંગી મુખવિત્ર આમખ્યાચેરીમે કોટા - જનનાથ મદેતા પાછલા પૂંઢાયાં
કાવ્યો	અવાધીનતાના મેલિનાઓ મવાઈલાલ ઇ. પૂરયા ૨૮૨ સાપ્રવતુ આયુ દેવજી રા. મોદા ૨૮૨
ચરિત્ર	પ્રેદેસર અબ્દુલ બારી ૨૮૪
વાર્તા	શ્રેષ્ઠોદર (તાસાંકર બંબોપાધ્યાય) રમણિ મેધામ્ની ૨૮૬
લેખો	વારિભત્તક [આપામ્ની વનપતિ-૮] જયલીલાલ દે. ચોટા ૨૮૭ પમરગ્નો (રંગી-રંગાયા કાકર) ચિનોદ કોઠારી ૨૯૦ ગોલની અદ્ભુતશાદ [આતંત્રના સદીદો-૩] ૨૯૨ કલાપ્રિદી કોટાદી કરના પ્રશ્નો-૧ ૨૯૩ રંગ-આધોમન-રાજ ૨૯૪ કોટાદી સાગે રમર ઝીલની પ્રમ ૨૯૫ બાઈકમેટ [રાગિદા ટવનગા વિજ્ઞાન-૮] ડૉ. ન. મૂ. સાલ ૨૯૭ બદારવદાને પંચે (૦) ટવરામ જોષી ૩૦૦ અનિષ્ઠ નરસિંહભાઈ પટેલ ૩૦૧ અભિનવ [પ્રાચીન નાટ્યગાથ ૧૪] યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી ૩૦૨

ચિલાગો તથા પ્રકીર્ણ	છત્રી સમુદ્ધિએ પ્રતીતી (વિવરિત)	૨૮૧
	રથાતંત્રની મદ્દગા	૨૮૩
	નેકનકાલ [ગસારના સદેરો-૧૧]	૨૯૧
	દસોરી	૨૯૬
	તમે પોને	૨૯૮
	Our Friends Abroad-પત્રગિત વિભાગ	૨૯૯
	એગ કેમ ?	૩૦૩
	ગાધુકરી	૩૦૪
	દાગિયા (ગાસગાસનાં પખી-૨૨)	૩૦૪
	રાટેગ્ગરની તવારીખ	૩૦૮
	આ ગાસ દિનિદામગાં (વ્યવિનિશેષ-બાદરીન તેયબજી)	૩૦૮
	જેલુ પાનું	૩૦૯
	નવા પુરેતો	૩૧૦

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ તરફથી તમો, મુદ્રક અને પ્રકાશક બચુભાઈ પાપરકાઈ રાવત.
મુદ્રક-પ્રકાશક-કુમાર લિમિટેડ, કુમાર કાર્યાલય ભિં, ૧૪૫૪ રાયપુર, અમદાવાદ.
વાર્ષિક લવાગમ રૂ. ૩૦, પાંચેસમાં રૂ. ૬૦. ૦૦ અપવાદ ૧૪ સિલિંગ પ્રુટક નકલના બાર બાના

બદેરજીવદના સોસ એજન્ટ- મેસર્સ સાયન્ટિફિક પબ્લિશિંગ કંપની,
મોડેલ ટાઇપ સામે, ગાંધીદેવ, અમદાવાદ.

કુમારમાંનાં અર્ચ સખ્યાઓ, ચિત્રો અને ફોટો કૃષ્ણીરાઈથી રક્ષિત છે.

અપચો થયો હોય તો કંઈ
સાબુથી દૂર નહિ થાય

અમારો 'કાન્તિ' કામલગારો કે આજનાં એવા ક્ષીણા ડેરાકેલાપનો સર્જક
છે એવું અમે કહેતા નથી.

એમ તો પછી એ રાણુમા અપચો દૂર કરવાનો કિમિયો છે એમ કા ન કહેવું ?

- કાન્તિ નદાવામાં છે અવ્યય ન બરનો સાચુ
- મફાઈનો એનીજ.
- કામલગાર કામલ સામગ્રીને પણ બજારો કે
હળ કરતો નથી
- તાબુર ચિત્રદાસી સુગ વપાતો એ સાચુ
અજમાવી જોશો?

સ્વચ્છતાની જીલ ઉચી બનાવશેમા શીકાઈ, મુગ ધીતેજ,
દાઢીમા સાચુ, ધોવાના સાચુ, ગોવાવજુ હાપ વનસ્પતિ
વગેરે વગેરે છે.

કાન્તિ

નહાવાનો સાબુ

સ્વચ્છતા કે એકદમ મીઠમ લીમીટેડ, અંબઈ.

BHUP

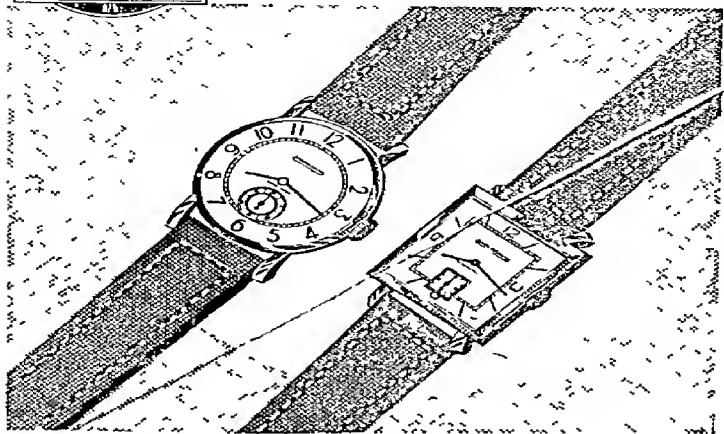
FROM IT Gokarak

ડિસ્ટ્રીબ્યુટર્સ: મેસર્સ વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા પ્રોપર્ટીકેડગ સિન્ડિકેટ લિમિટેડ પા. બોક્સ નં. ૨૮ અ

JAEGGER-LECOULTRE

ચો કસાઈ-પૂર્ણ ઘડિયાળો

સાદી મનોહરતા તથા જીવવટલરી ચોક્કસાઈ, એ શુભોને કારણે જોગર-લ-કોલ્ટ્રે ઘડિયાળો ધણું વર્ધોથી મળ્યાત છે;—જો કે અત્યારે આ સુંદર ઘડિયાળોનો પૂરવઠો એછો છે, પણ હાલમાં જ તેની આ બે નવત આવી પહોંચી છે.

ડાળી ધ્યાન — જોગર-લ-કોલ્ટ્રે
નમૂનો નં. ૨૬૮૩, ૬ ઇંચની 'ગ્રે
આઇટ' લોખંડની કેસમાં તૈનચપટ.
કિંમત રૂ. ૨૬૦.

નગણી ધ્યાન — જોગર-લ-કોલ્ટ્રે
નમૂનો નં. ૨૭૧૩, ૧૦ ૩/૪ ઇંચની
'ન્ટેચાઈટ' લોખંડની ચોરસ કેસમાં
કિંમત રૂ. ૨૭૦.

FAVRE-LEUBA

ફાવર-લ્યુબા એન્ડ કંપની લિમિટેડ • મુંબઈ • કલકત્તા

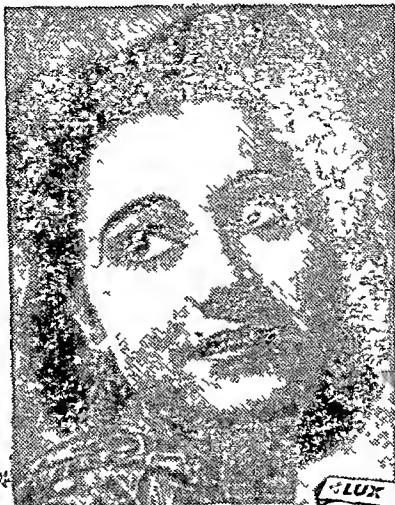
રંગ અને રેખામાં કુમાશલ્યું કવિત્વ વહાવનાર, જાણીતા કલાકાર શ્રી રસિક-
લાલ પરીખનાં ૨૧ પૂર્ણરંગી ને ૩૪ સાદાં ચિત્રોવાળો આ સમૃદ્ધ સંગ્રહ
ગુજરાતનાં સરતાં કલાપ્રકાશનોમાં એક અગત્યનો ઉમેરો કરે છે. કલાકારે
ઉત્તરોત્તર કરેલી કલાસાધનાનો પરિચય આપતી એમની જીવનરેખા ઉપ-
રાંત આમાં સઘરાએલાં પંચાવન ચિત્રોમાં આઇલ અને વાટર-કલર, પેન્સલ
અને પેન-અન્ડ-ઇન્ક-સ્કેચ, સ્ટેપલ-વર્ક, વૂડ-કટ, સોલ્ટ-ગ્રાઇન્ડેચ આદિ
ચિત્રકળાની વિભિન્ન પદ્ધતિઓમાં એમની કલમ તથા પીંછીનો કસબ દર્શા-
વતા સર્વ પ્રકારના ચૂટેલા નમૂનાઓ આપવામાં આવ્યા છે. ચિત્રકલાના વિદ્યા-
ર્થીઓ તથા કલાશાળીનો માટે તેમજ લેટ આપવા માટે એ અમૂલ્ય ચીજ છે.
કિ. રા. ૩૫; પોસ્ટેજ સાથે રા. ૪; કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ અમદાવાદ

સાતમકતા અને સસ્તાપણમાં અનન્ય એવા આ ચિત્રસંગ્રહ પાછળનો મુખ્ય
હેતુ વિશુદ્ધ કલાને અત્યંત સરતા દરે ધરધર પહોંચતી કરવાનો છે. સર્વશ્રી
રવિશંકર રાવળ, કનુ દેસાઈ, જગન્નાથ આઢીવાસી, રસિકલાલ પરીખ, છગવ-
લાલ જાદવ અને ત્રિગુણાનીત પચોળી એ આપણા છ અજણી ગુજરાતી કલા-
કારોનાં છ પૂર્ણરંગી ચુનંદાં ચિત્રોનો આ સંપુટ, ૧૨.૫x૮ ઇંચના માપનાં
આર્ટકાર્ડ પર ફ્રેમ માટે તંચાર રૂપમાં સુધક રંગીન છપાઇમાં આપવામાં આવ્યો
છે. સવા રૂપિયા જેટલી નજીવી કિંમતમાં આવાં રંગીન ચિત્રો આટલાં સરતાં
કોઇએ હજી આપ્યાં નથી. ચિત્ર દીક પૂરી ચાર આના કિંમત પણ ન થઈ.

ગુજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ : એ શહેરના સ્થાપક અહમદશાહનાં
મકળસાથી માંડીને છેક સ્વામીનારાયણના મંદિર સુધીના આજથી એક જ સૈકા
પરનાં સ્થાપત્યોમાં ગંધરાએલી આપણી કળાકક્ષમીનો પરિચય. જેણે પશ્ચિ-
મના નામચીન કલાગીમાંસકોને મુગ્ધ કર્યા છે અને જેની પ્રસન્નિ માંસની
જગત-યાત્રીઓ અમદાવાદ આવે છે, એ શિલ્પ અને સ્થાપત્યનાં કાવ્યો સમાં
અમદાવાદનાં જાવન નામચીન સ્થાનોનાં ફોટોગ્રાફોનું આ આલ્બમ છે. દરેક
ચિત્ર નીચે ઐતિહાસિક અને લાક્ષણિક માહિતી આપતી નોંધ તથા શ્રી
રત્નમણિરાવ ભીમરાવ જેવા વિદ્વાને લખેલા, અમદાવાદની ચાલીપડતી ને
વિકાસ વર્ણવતા વિદ્વાનચર્ચાનિર્ણય સાથે, કિંમત માત્ર એ રૂપિયા, પોસ્ટેજ જુડે

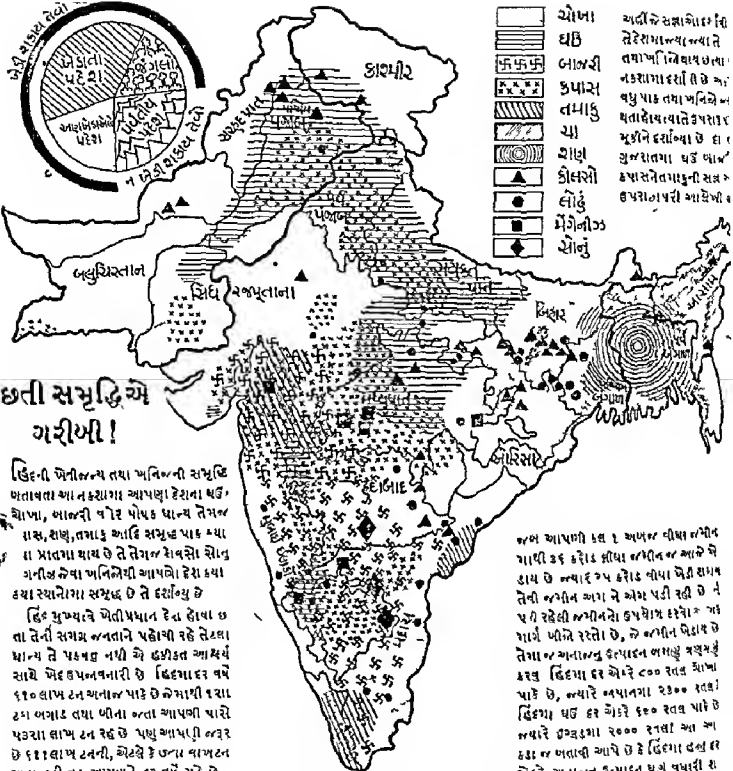
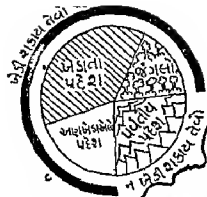
“તમારી ત્વચાને
લક્સ ટોયલેટ સાબુની
સૌમ્ય માવજત આપો”
રેહાના કહે છે

ફીલ્મ-સ્ટારોનો
સૌથી-સાબુ!

LTS 169-111 40 GJ

LEVER BROTHERS (INDIA) LIMITED

	ઓખા	અહીં સરકારી દરજી
	ધર્મ	તે દેશમાં અન્ય નથી
	ખ્રિસ્તી	તમામ જિલ્લાઓમાં
	કૃષ્ણ	નકશામાં દર્શાવે છે આ
	તમીલુ	વધુ પાક તમામ જિલ્લાઓમાં
	ચા	થતા હોવા વગર કૃષિ
	શાહી	મુશ્કેલી દર્શાવે છે દા.
	કોલસો	સુખસાતમાં ધર્મ બાબત
	હોલું	કપાસને વગાડુની સરકાર
	મોંગોલીય	કૃષિમાં પરી આકર્ષી
	ઓખું	

છતી સમૃદ્ધિ અ ગરીબી !

હિંદની ખેતીનું તથા અનિબની સમૃદ્ધિ બતાવતા આ નકશામાં આપણા દેશના ધર્મ ઓખા, બાબરી વગેરે પોષક ધાન્ય તેમજ શાક, શાક, તમાકુ આદિ સમૃદ્ધ પાક વ્યાપક પ્રાંતમાં થાય છે તે તેમજ શાકસા સામુગ્રીક નેવા અનિબની આપણે દેશ કયા કયા સ્થાનોમાં સમૃદ્ધ છે તે દર્શાવ્યું છે

હિંદ મુખ્યત્વે ખેતી પ્રધાન દેશ હોવા છતાં તેની સગમ જનતાને પહોંચી રહે તેટલા ધાન્ય તે પકવણ નથી એ હકીકત આશ્ચર્ય સાથે ખેડકા પાલનવારી છે હિંદમાં દર વર્ષે ૬૧૦ લાખ ટન અનાજ પાકે છે જેમાંથી ૧૨૫ ટન બગાડ તથા બીના જતા આવળી પારી પડતા લાખ ટન રહે છે પણ આપણી જરૂર છે ૬૧૦ લાખ ટનની, એટલે કે જાન વાજ ટન અનાજની તૃક આપણને દર વર્ષે પડે છે

આ જોઈ પૂરી પારડવા અપણને પર દેશથી અનાજ આયાત કરવું પડે છે ગયે વર્ષે ૨૫ લાખ ટન અનાજ આપણે પર દેશમાંથી આયાત કર્યું હશે આ વરસે પહેલાં હ મહિનામાં મળી ૧૧૫ લાખ ટન અનાજ આપણે લાવ્યા છોકો આની પાછળ આપણે અત્યાર સુધી ૭૭ કરોડ રૂપિયા ખર્ચા ચૂક્યા છોકો અને આમાં ને દર વર્ષે આપણ અનાજ લાવવા પાછળ પૈસાનો ખુચાડો ચા

કરીએ તેમ જ ને દરોડે દેશને દેવાડું થાડવા સિવાય બીજી કોઈ રસ્તો ન રહે

હિંદને અનાજની જાબતામાં સ્વયંપૂર્ણ સ્વતંત્ર બતાવવા સિવાય આ વિનાશમાંથી બચવા માટે બીજી કોઈ માર્ગ નથી અને આટલા વિરાટ ભૂમિપ્રદેશ ધરાવતા હિંદને કોવા સ્વયંપૂર્ણ બનાવવા એ હાઈ જન્ટ મુશ્કેલ વાત પણ નથી કપરવા નકશા મેળવે શકે ખૂબ મુશ્કેલી આવે પણ બતાવે છે તે મુ

જન આપણી કલ ૧ અબજ વીજળીની માથી ૩૬ કરોડ કીલો વામીન ન આવે એ કાય છે ન્યાદે ૨૫ કરોડ વીપા જેટી સમય તેવી જમીન આગ ને એમ પરી રહી છે ન પરી રહેલી જમીનને કૃષિમાં ફરવા માં માર્ગ બીજી રસ્તા છે, ને જમીન બિચાર છે તેમાં જ અનાજનું કાપાદન બમણું વધુ કરવું હિંદમાં દર એકે ૮૦૦ રતલ આપા પાકે છે, ન્યાદે જવાનમાં ૨૩૦૦ રતલ હિંદમાં ધર્મ દર એકે ૬૦૦ રતલ પાકે છે ન્યાદે ૭૦૦ રતલ ૨૦૦૦ રતલ આ આ કાકા ન બતાવી આપે છે કે હિંદમાં ધર્મ દર એકે અનાજનું કાપાદન થયું વધારી ક કાય તે માટે ખેડતાને ગણવંધ માથી રોમ્મ આવડે, કામ બી તમા દુરંદર ૫૫ દીવાદિ આધુનિક સમયનો અરૂર પર પાંચે મળવો જોઈએ આ ને થાય તે હિંદનું કલપ દન અપસાનીથી ૧૩૦ ટકા જેટલું વધારી શકાય પછી હિંદને પરદેશ પર અનાજ મા આમાર શખેરો નહિ પડે પણ એવો કિસ્સા બીજો તે માટે સરકારે એક બલતર સામન આંધીને તે મુખ્ય સંસ્થા પચકા લેવા ને

સ્વાધીનતાના મહિનાઓ

(સમ્પ્રદા)

આનો છે મધ્યે જ્ઞાનગંગાના દિવની કુન્ડો, ગાંઠે મળીને ગેણી, ગંગાનું વસુધા પાકની આશ દે છે, હામા ગાંધીનું મધ્યે ગાળુદ્યયોગે શ્રવણે એમ જાણી, દરબેદરબે દરબે છે પ્રમુદિત પુરમાં સમ્પ્રદા મુન્દરીઓ ૧

(કાવ્યભાવ)

પાંચે વનમાં બેનર પાકવાને, તાંબો દરબે ભાદ્રપદે ગાંધીને; પ્રતાપથી પૂર્વ પ્રેમ જાણીને મંથરે પામી ઉપજાવિઓનો ૨

(શિખરિણી)

સચીની માથામાં પુનકિત નિયામાં જગતની વિચારમાં મેંડીમાં રંગન રંગી આશ્ચિન તળી; જાગીને ઉભાદે હવે દશમીએ ઉગવની, રમા, વિભાવની પ્રકટિત દિશામાં શિખરિણી. ૩

(અનુદ્યુત)

ધાન્યથી પૂર્વ કાંઠાએ, જાળે પૂર્વ જગાડયો, કાલિકેયે કરી મેંડે નાંકાસુર કારવા. ૪

(ગાદિની)

કુખદ પાન માંમે રસા મધ સાઈ, વસન આશન પામ્યા ગાળાનું ગાળ્ય આર; રિનયુન પવિ માંમે મુંદરી તો મુળી છે, નિયરંતે કમ પામે માવિની માંમે રાંધી ૫

(ગાઈલવિહિત)

હે મારી વસુધા મદા યનગને ઉભાદરથી એગની; પાંચે પૂર્વે હમમળી મરીને પ્રત્યગમ પાવરી, તાળ પ્રાણવો પ્રમારોન એનિહિનિવારિણી એકેકે પુરાન દિ-અરમ સાઈલવિહિત ૬

અવાઈસાલ છે પેડમાં

પ્રાચીન દુર્ગની સાદિવશ મડિનામાં, વાંસે અને નિધિના નાંકાં જગતની પાપમાં ને ન્યુનીડી છે અદ્યે અરમનું વિવિધ રંગે માંડુ ભૂતા મદિનાએ ના મુદન અદ્યે રંગાંધીત

ન રંગની મજલ સામનાઓ તથા કરેલા જવાબે એ મને મને મદિનાએ તથા રંગના નામે ના રંગના કાંકાં નવ-અરમનું મદિના

સાંપ્રતનું આયુ

જગ્યા -

બાલિને કૃપ ભોજાય ને કાંપથી જન-મેદાન મધુદ જનનું.

ત્રિકાને પાપરેદલી વારતો માંડે સાંપ્રત તાલું આપુદકનું!

૧૯૮૬ ના પ્રિદા

(રાવિની)

મદા વાને મુન્દર તાપવાની આમળી ને કૃપ થી આપવાની મીનાવાને આમળીને મવારે આધે શક્તિયાસિની દિદનારી.

(દુનિનિનિન)

લખિત મેમળ જન દુભે વડે, તરવરે આલિયુનન આરે; મુદમળી નરનાર્ય મુદુદુદે દુનિનિનિન ઉભવ કાદુનું.

(વમનિનિન)

મીનામળો પમ મમલ રવાદ ભેરા, પાપર સા આનુભવે જગ તુલ ધારા, શ્રી સુમ ના મમ્મિની વદાનો, મિત્રા વમનિનિન નવમીવનની.

(દરિની)

તવ પગલે ફરી, વેશાખનાર નિરરવા, અરમ વનના પ્રાંતે અપાદ મીનગ માળે; મગળ મુગળ નામા નેનુતમાં મેડી મંથમાં, દરિનીનના પેડીમાં પાંચે મુખપામળે.

(જામ)

પ્રમાણના પુર વડે જનાય છે સાગા રિનો, છે અમળી રાંધિઓ; મુખપામળે અમળા કૃષીવરો ન દેખે વચગ મુખમનિ તરે.

(પ્રક)

પરી વિજાળીમુકો અગિન મેપ આપાદમ્, અલેન મુરાને પમ મન વૃક્ષ રવા, મુમંમુન નમદ આ મગળ દિરારી પ્રળ, રંગે મધુ અનમળ નકળ પેવિણી પૂરીમા.

સ્વાતંત્ર્યની સફળતા માટે આપણે શું વકાસીને આપણા નેતાઓ સામે નહિ પણ આપણી બાજુ સામે જ લેવાનું છે

મતન

જેની આપણે છેલ્લા દોઢસો વર્ષથી ઝંખના કરવા હતા તે સ્વાતંત્ર્ય તો આવી ગયું. પણ આગળ શું ? શું આપણને સ્વાતંત્ર્ય માત્ર તેના નામ આપવું જ એટલું હશે ? અજબ, નહિનહ, આપણને સ્વાતંત્ર્ય એટલું જ પ્રગતિ માટે-આખાની માટે, પ્રગતિ એટલે ગ્રીક રાજકીય પ્રગતિ નહિ. પણ પ્રભના આદેશ અને શિક્ષણ, ધર્મોત્તેજને ખેતીવાડી, સાહિત્યને વિજ્ઞાન ક્ષેત્રમાં સર્વ ક્ષેત્રમાં પ્રગતિ આ પ્રગતિને આધાર આપણા મુક્તિ-શરનેતાઓએ કરે છે તેના પર આજ સારીને બેસી રહેવાથી નથી સંભાવની, પણ સમાજની દરેક વ્યક્તિ-પણી તે રસ્તા સારું કરનાર અદને આડવાળો હોય કે જીવિગાન હશે કોય, શોર પ્રધાન હોય કે એકાદિગે બહી પદાધીશ હોય, તે દરેક પૈકાઓવાની તે સ્વભાવ મુજબ સમાજનું વલણ બદલવાનું કલે પાસ પાડવું જોઈએ તે ઉપર અજબ છે

આ દૃષ્ટિથી આપણા માન દરેકનું કર્તવ્ય તથા દરેકનું જોઈએ શું કરવા માટે જોઈએ ગમજાએ પ્રયત્ન કરીએ

દ્વિતીયઃ નહીં કરતા વિષયોની ગાંજા બહુ-દીસીને, બોલાશો બોલો મહેનતે પરીક્ષા, સ કરવી એ ધોરણે મુશ્કેલી હશે તમારે ઊંડી નુ એકાદ અને પ્રગતિમાં સસારના વિવિધ પથોનું જ્ઞાન મેળવવા બૌદ્ધિક અગતી પરા-કરવી એટલે ઉપરત, એ તે સહેલી વધુ નીકિત અગ કરી ઉપગ્રાહી મતને અલગતને મનજીત બનાવો દેશની માંડ પણ બતની સેવા માટે તત્પર, આત્મવિશ્વાસથી છાતી કાઢીને ચાલવો તથા શિષ્ટતા મૂર્તિ સમે વિદ્યાર્થી આજે દેશને મેળવે છે.

ત્રિતીયઃ દેશની બાબતોમાં તમાર કર-વોંથી મહેનતે જવાબદારી તો તમારે શિરે છે. દેશને કપયોગી મધ પડે તેવી દૃષ્ટિ, જુદી તથા મધ્ય-પ્રજ્ઞાલિ વિદ્યાર્થીને આપો. વિદ્યાર્થીને ગિત્તથી ચલેવાની ટેવ પડે એ તમારે ખાસ જોવાનું છે. પેસા ખાતર જ તમે નો-ક્તી નથી કરતા પણ તમારી કાગળીની દારા દેશની જીવતી સમૃદ્ધિ કે આત્મની કાવના નામવિદે સર્જવાની મહત્વની સેવા બનવી રહ્યા છે એવી જવાબદારી બરી આપનાનું ગૌરવ દેવે રાખીને કાગ કરો.

ચોથાઃ આજ (અને કલેસે માટે) દિંદના પ્રાણ તો તમે છો. તમારી શક્તિઓની પસ-કાણ કરીને પણ અનાજનું ઉત્પાદન વધારો અને દુકાનનું મુખ્યમથક સારું જાલ દિંદને બનાવો. બની શકે ત્યાં નવા યાત્રિક સાધનો તથા ખાતરોનો વપરાશ કરીને તથા વિજ્ઞાને શોધેલા સાધનોને સમયોગે સમાજનું લાભ કરીને મળવું પાકે હશે. દેશની આજની કટાકટીની પળે બજાર કરતા વધારે આજ સુધીની રાજ્યતા તે દેશને આપણે કોઈ હાલરે જીવે ગરતા મામુસે જોઈ જાય.

છઠ્ઠાઃ પ્રગતિઃ મનુષ્યને નીચીથીને કેવળ નહીં કરવાની દૃષ્ટિ રાખી કલેસો ગવાવવાની નીતિ હવે નહિ ચાલે. ઉત્પાદન કાર્યમાં મનુ-રોને પણ જવાબદાર બનાવવા સમજને ક-હીનતાનકામાં તેના કલ્યાણનો ખુલ્લો દોરો રાખો. મનુષ્યને જોગ્ય પામો, નેતાની તથા રહેવા બાવાની કલ્પ સમજનો આપો.

મનુષ્ય આસ અનિવાર્ય જરૂર ઊભી થાય તે સિવાય હતાશનું રાજ વાજરતા નહિ કોઈ પણ બૌદ્ધિક કલ્પનનિરાકરણ સમા-કર સામલવડથી અજર હોય તમારે દારા કરો કારણતરુની કામનજીરે પતાવી દેતા હો એવી વેદ કલારીને કાગ ન કરતા ગાવનું ઉત્પાદન કેમ થવે તથા તમારી કાર્યપદ્ધતિમાં કલેસો થાય તમે તરફ વધુ ધ્યાન આપો. યુગરોને જોય સ્વાતંત્ર્ય-સમાગમ વગે મો-ખરે રહ્યા હતા તેમ હવે સ્વાતંત્ર્ય-સરજીવના કાર્યમાં પણ તમારે જ અગ ભાગ લેવાની છે. હેમન આંતરિક તેમજ બહારના રાજકીયી બચાવવા જેમ બને તેમ મોટી સખયામાં બની પાઓ. આપણી સરકારના એકેએક નવીન યાત્રામાં, પોલીસમાં તેમજ વરક-રમ શક્તિશાળી આજુસોની જાળ જરૂર છે. સરકારી નોકરોઃ તમારે જાનુ દરિયાઈ હવે પદાર્થો જુદા એટલે, તમે જનતાના 'સેવકો' છો, 'મુક્તિક નહિ', એ બાવણની લોકો આમે વતે. તમારી જરૂર ચોગ્યતા ત-મારી સેવાશીલ પર અવગણે છે. આજનું પી

દિંદને સ્વાતંત્ર્ય તો મળ્યું પણ તે પચાત્રવા માટે દિંદ બળનું નીવડ્યું

પરદેશી સરકારના આદર્શ બનવાને માટે 'કોશમાં તમારે, વધે તે સહ, બચ અને દિર-સરકારે રેસી અથા છે તે તમારા વિરોધ અને સોનમ્બઅર્થ વર્તાવથી જ નહીં. લાંબાસરકારની કોશમાં રેસી તમારે કપાલે ચોમી છે તે પ્રાચારિક વર્તનથી ધોઈ નાખો. લેખકઃ અમેને દિંદ છાડીને તો ગયા, પણ તેમણે આપણી સમૃદ્ધિ, આચાર-નિર્વાર, તથા મન કપર છે માથાચ સંકેતો માથા છે તે ધોઈ નાખી ફરી આપણા ભારતીય-રવને પ્રગટ કરવાનું કાર્ય લેખકનું છે. જન-તાને જોડે, નગરો નયા વિલાસ તરફ પ્રેરે તેનું સાહિત્ય ન પીરસતા તે કમતિ તથા પુષ્કળમાં તરફ દર્શાવે તેનું તેમની સાહિ-ત્ય નિર્માણ કરવાની આજે જરૂર છે

પત્રકારઃ તમારી શક્તિ ખૂબ જ મોટી છે, તમે તો સમાજના મુકરવાને છો. કેવળ વિશ્વસક કીકારોમાં આજીવિયામાં મુગ્ધ ન રહેતા નવા મુગની જનતાને યાત્રા શિક્ષણ તથા માર્ગદર્શન આપો. કોઈપણ એક પક્ષના કે માત્ર સરકારના જ અધગામીની ન બેલો તમારે જોતાને જો જીવ સાચ લાગે તે નિર્બંધ રીતે કહો. આજે જનતાની વાચનશીલ બ-ધી છે તે વખતે તેને માત્ર સનસર્જના બ-રી મસાહવાણુ અથવા મેકરરને શોરેનેનું તકદારી કે વિકારી સાહિત્ય ન પીરસવી પ્રગતો તે જરૂર અને પ્રકુલ માનસદેહ છે તથા તેને પ્રગતિના રચનાતરુ કાર્યમાં જોરે તેનું સવનરોધક વાચન આપો.

ઠેલાકારઃ તમારી પ્રતિભાને પ્રચારેલા ના કે અજ કોઈપણ પ્રચારના બધવધાન જરૂર હોતા મુકા હોતે આરતના પ્રતિભા રાણી આત્મના અધિકરણનું મહાન કરે શકી રાખો. કોઈપણ એક તત્વપ્રજ્ઞા વિ-કે પક્ષના અથ પુરજન બનતા વિજાન બળ સાથે લોકાત્મ્ય અનુભવી કલાતિર્મિયે રો જનતાઃ હવે સરકાર તમારી જ લેવા-તે નાની કે મોટી દરેક બાબતમાં સમારે દેખ ન હેતો આજનું કલાતિર્મિ સખજા પ્રયત્ન કરો. એએને તો આપણને જાન પર કૃષ્ણાર્ણવ કરીને ગયા. તેને વ્યવસ્થિ કરવાનું કાર્ય ધણુ મુશ્કેલ છે એને તે મોં લોકો કપો તો તમારે જાણે છે બોલો, પરમેવે અને આજુ' સિવાય બીજી કશું નહિ આપે પણ એ ગણુ બહાદુરીથી જરૂર પડે

આપણ

દિંદને સ્વાતંત્ર્ય મળ્યું અને તે જરૂરીને વૈભવશાળી મનું' આ બેશાયી કંઈ જીના ઉત્કાશમાં નોંધાવતી તે સખીપણે આપણા સોના ચીતના નકાશો-

પ્રોફેસર અબ્દુલ ખારી

પોલીસોના અનવરત હાડકી માર વડે
પોતાના મનુષ્યત્વ દેહનુ બખતર બનાવીને
રાજેન્દ્રબાબુના શરીરને રક્ષાનાર
અને રતના હુડહોડે વખતે એક માત્ર તલવાર લઈ
એકવે હાથે પાત્રીના મામડાનુ રક્ષણ કરનાર
એક પોલાહી યુવાને માતાના આદેશને માથે ચડાવીને
હાજીયા આવકની પ્રોફેસરી છોડી
લોકસેવાની કૃષીની તીષ્ઠી

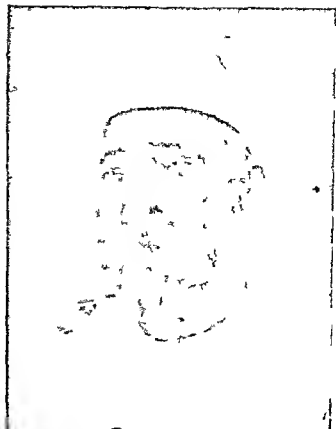
અને બહારની મનુર તથા એટલ વનતામા તે
બાળકોના વનવ પિતા યુવાનોના ઉદાર ભાઈ
અને જુહોના હમદદ સેવક બનીને જીવ્યા અને મર્યા

૧૩૦ની ગે સાન હતી આખા હિદમા સત્યાગ્રહ ૧૧
હાજુ થયા હતા દેરદેર સત્યા-સરખરો કરી જવતા સરકારના કા
ચદાને ઠાકરે ઉડાવી રહી હતી સરખરે પછુ લોકોના જીવનમા મ્યા
નાખવા પોતાની પાસની લીના સંગ કરી દીધી હતી લાકીમાર ૧
ગોળીમાર તે રાત્રિના બની ગયા હતા

બિહારમા પછુ દેશમોરચ રાજેન્દ્રબાબુના નેતૃત્વ નીચે બીહર
મામે સત્યાગ્રહની જ્યોત ઝળકી બેઠી હતી સરકારી કાનુનનો ભંગ
કરી ત્યા મીહ સરખસ નીકળ્યુ ગોખરે હતા રાજેન્દ્રપ્રસાદ સર
ખસ બનવા માગ્યુ ત્યા માથેથી પોલીસોની પલટ્યુ છીડી અને
જેળા લાકીમાર સંગ થયા નેહરસાહીબે એ પાસાનો જીજુ પાલીને
ગે નિ સંગ પ્રમ પર લાકીબે ઈચ્છે જતા હતા અરવચ્ય
તબિયતવાળા રાજેન્દ્રબાબુના માથા પર એક સમજદ કૂંદો પડ્યો
અને તે જમીન પર ઢળી પડ્યા છતા પછુ તેમના પર લાકીના પ્રહારો
માહુ જ હતા ગોલાવાળા મજબૂ નેચે એક કંધાર યુવાને રાજેન્દ્ર
બાબુના શરીર પર કૂદી પડી પોતાની કાથાથી તેને ઢાળે દીધુ અને
પોલીસોની લાકીબેનીએકમા માર પોતાના શરીર પર ઝીવવા લાગ્યા
અનવરત લાકીમારથી તેનુ આજુ શરીર લોહીઢાહાજુ થઈ ગયુ પછુ
ત્યાથી એ કોન્ટેનર પાણુ ન હોયો અને રાજેન્દ્રબાબુને ગયાની લીધા

એ બાહુદર યુવાને બિહારના મુરિલમ પ્રોફેસર અબ્દુલ ખારી
બિહારના મુલકો તથા બેફેલોના અકમેવ નેતા, કોમિસ ઇ સાચા
જેવન માધી છતા પ્રખર અનુ સાથી તથા બિહાર કોમિસ હગિડિના
પ્રમુખ શ્રી અબ્દુલ ખારીનુ રયાન બિહારમા અગ્રેક હજુ મછ તા ૨૮
મી માર્ચે તેમનુ ખૂન થયાથી બિહારે જે ન પરીસકાય તે સિવાઈન
જોડતો હારી થા પડ્યો છે તેની કજ કરી નહિ બેતર

પ્રોફેસર ખારીને (જન્મ ૧૮૬૨મા બિહારના રાજબાગ જિલ્લામા
આવેલા કોઇસજીવર માગયા સરીજ પોત કુટુંબમા થયો હતો સ
તાવનના રવાત ૫-સમાગમા અમેજેરે દિંદની બગિ પછથી દાણી
કાંઠવામા નીરે કુવરસિદ્ધને મોડી મદદ કરનારા પાનદાન કુટુંબમા
ખારીની માતા જન્મેથી હોવાથી, નાનપણથી જ તેણે પુનગા રવ
દેશ ભક્તિના અરદાર રહ્યા હતા ૬ કૂટ કિવાઈના મ્દાવર સરીર
સથિ માડ જીજિમતા ધરવવાર એયુવાન અબ્દુલ અલ્યાસમા કાંઠી
પ્રમતિ કરીને સન ૧૯૨૧મા ગોમ જે પાસ કરી અને ખાજુની
બી એન દોનેલ્સ પ્રોફેસર તરીકે નીમ્યા આ વાતની તેમની
તેજરેડી માતાને બજાર પડતા તેણે પુત્રને સરેશો મોકલવી ગેલ
૧૯૮ (એપ્રિલ ૧૯૨૭)

સરમરી મેલેગા નોકરી મરવાનુ તોલ કાગ નથી તારે તો ફિરો
કોને આ દેસામાથી દાણી કાઢવાનુ સિસ્યુ જનતાને આપવાનુ છે
બીજે જ દિવસે બારીસાહેબ પી એન મેલેગાની ગે બારે પમારન
નોકરીનુ સમ્પાનુ માગી દઈ છડા થઈ ગયા

ત્યાર બાદ તે વખતના મેંસિસ નેત શ્રી મહમદ સહી સાહેબના
પરિચયમા તે આગ્યા અને તેમને લીધે બિહાર રાષ્ટ્રીય વિદ્યાપીઠમા
તે પ્રોફેસર તરીકે નીમ્યા ત્યારથી તે જનતામાં પ્રોફેસર બારીના
નામથી લોખપ્રિય છે અર્ધે તેર ને પોતાની માતાના વિચારને અ
મવમા લાવવાની સરસ સધિ મળી બિહારના યુવાનોમા તેમણ
રષ્ટ્રીય ભાવનાનો પ્રુન રીતે પરિરોપ કરવા માડ્યો અને અર્ધથી
જ તેમના જવત રાષ્ટ્રીય જીવનનો આરમ થયો

વિદ્યાર્થી હતા ત્યારથી જ બારીસાહેબ રાષ્ટ્રીય ચળવળમા
અમ ભાગ લેના પાલેલા જતર બિહારમા મોરબીયાવાળાં સાન
માધીજીને સત્યાગ્રહ ૧૧ મહાજુ કર્યા કે તરત જ દેશભજ બારીને
તે વરતમા અપલા ની રીધુ દિમતમાજ અને સાહસિક યુવાન તરીકે
તેમની ખ્યાતિ તારથી જ ફેલાયેલી હતી ૧૯૨૨ના સાહબાદના
હુલ્લેડો વખતે દાંધમા ગેમ્યા ૧ તલવાર વર્ધને મેંડને દાંધ તેમણે
૫ ૧ મારગોનુ દુલ્લહજોરે સામે રક્ષુ કરેલુ

હોમેસગા બેડવા પછી હોમેગની દેડન ચળવળમા તે ગોખ
રયા હતા ૧૯૨૭ ૧૯૩૨ ૧૯૩૮ ૧૯૪૦ અને ૧૯૪૨ - પ્રેક્ટ
ચળવળમા રે મેને મુખ્ય ભાગ હતો ૧૯૩૧ની ચળવળમા મીક મોરા
સામેન્દ્રે પ્રો બારી પર પોતાનો મોરો દેડા ની નેમને વખ ના
કાન્યા પછુ માધીજીના ગે આદર્શ પુત્રાથી ભવતની મારક નિ
લખ લેશ રહી રિગત મરવા લાગ્યા સાહીવાળી તુમખીના નેમગ
આ રીતે ને શાત જવાળ આપો તે મ ૧ મદોન અદ્યુનવિજ ૧ બને
દેશની હુરે મો બારી સ હનુન અનર વડે તા જગુ ૨૨

દેશી જાતી અપખુદ્ધ હોવાને, આગળ જનાવાગા સંસ્કૃતીય વ્યવસ્થિત તથા
 ગિરિજાનો અભાવ, સામાન્ય જાતીના નવા વહેંચણા કુસારોનો અભાવ
 તથા ખેડૂત વર્ગ — આ બધું જોઈને અને તેમજ પાતાના પ્રાદેશરક્ષકો
 વાન ગારી ને ત્યાગીને, કે ખેડૂત કામગીરી કરેલાં માર્ગ દીધાં મળ્યાં
 તથા પગલ વર્ગના મુસલમાનોના મર્થ કરાને તે પછણા છોડીને
 નમરોદ્ધુર વિચારમગા ગયા અને ત્યાં જોનાનું રચનાત્મક મર્થ શરૂ
 મું અને પાતાના અનુભવીય સમજના — જોગ, જનજન્યતાયજ્ઞવિષ્ણુ,
 પ્રજા પ્રમાણિતતા તથા આત્મકલ્પતાને મારણે લોકાલ જનિતમગા
 તે ગાંઠોના ગાંઠોને મારવાના નેતા મર્ડપણા અનુભવ મિલિમગા
 મોગાના મોદુ લોકાનુ મારવાનું ધરાવના તાત્કાલિકમગા તેમજે પંત-
 ચેસના અડા નીને મળ્યાંનું એનું અદ્ધુર અમરે ૧ — નું કે તેનું સજ
 કન જાતાના પછા બીજા વાગ્યે ન જોવા મળે જારીસાદેબની દેખ-
 ની નીચ ત્યાં મળ્યાંની ૪૦ મર્યાદા તા સાચવી હતી તેમજે ગાંઠ-
 રાગા રાજગીયા ન્યતિ આપી, તેમની સામાન્ય સ્થિતિ સુધારી
 અને તેમને વહેંચે વળે રહેકોંગીમગી ઝાડાયા તેમજે તાતા
 આમે વળે મારવાનાની જમાણીમા પહેલી જવાર મળ્યાંને દોરેસો
 આ સાચવાનું કે મહાન મર્થમું તે ને દોરે દોરે કલામના ઇતિહાસમા
 અદિતિય નાણાં મહાત્મા માધીજના રચનાત્મક કાર્યક્રમ અનુસાર
 તેમજે ગાનજમ ગિરિજાના ગાગડા તમા મામ નમડનાનું કે મર્થ
 મું તેનું નીજે કયાંયે મધુ નથી એ ગાંઠની વિભાજનની તેમજે મધા
 પગલ જ કરી તાપી હતી બાજોમના વહાવા પિતા, ભુવાનેના
 દહાર ભાઈ અને જુદાના હંગાઈ જેવક ગણુ તા બારી સાદેબ એ
 જાગના તે ઇશ્વરગાત સરદમના માધી જાન અબ્દુલ મહારખા
 એ જેનું મગ સરહદ પ્રાંતોમા મું તેનું જ બારી સાદેબે સામયપુર
 નિ નાના મુખવાર્તામા મું હવે

આગ મળ્યાં અને ખેડૂતોમાં લોમપ્રિય બનેલા બારીસાદેબ
 ૧૯૨૬મા બિહાર ધારાસભામા સાચાવ પરમણા નરકથી મૂડાઇ
 આવેલા અને પાતાની હાલ ન હોવા છતાં ટેરપુડી રંગીર નીચાવા

૧૯૨૭મા મહાન આશિવન તખતે બારીસાદેબનું લોકા પર-
 મળ્યાં તથા ખેડૂતો પર-કેનું અભાવ પશુલુ હવે તે દેખાઈ અબ્દુ
 આવા સિદ્ધિ સામાન્યમા ગોડામા મોડા ગણુતા જગરોદ્ધુરના
 આપના મરવાનામા તેમજે જનજન્ય હડતાલ પડવા આ હડતા
 બને વીજે સુદસાગરીમા કલ્પાઈને પર ખૂબ નહીર અસર થવી
 હોવાથી સરકારે હડતાલને તોડવા તથા બારીસાદેબને પકડવા ખૂબ
 ધમ દમડા મર્થ મળ્યાંને બાંકે નત પી વાવડી તથા માધમકાંગો
 આપવામા માધી પછા બારીસાદેબે સખત અદરેસ આપી કેઈકો
 પોતાની નાનામૂડામા ગાંધી સાચવા મધની સરમરને તેમજે જરા
 પછા મદદન કરવી મળ્યાંને તેમને પડ્યો જોત ઝીલી શીધો પ્રોફે
 સર બારીસે કે પડવામા નિષ્ક્રમ મળેલી અદાની ઇપવડની બળગી
 મરમરે રહેતક યાંની છપી પાલીસને પોડાવેલી, પછા તેમની ચે
 મહેનત બધાં જો હડતાલે આખા હિંદને પાગરોદ્ધુર આપુ જેનું
 જ નહિ પછા જરાની વડતને અવનવ જોગ અર્થ મળ્યાં, ખેડૂતો

તથા વિદ્યાર્થીઓને સતન માનેદશન સાચવા નવા હેડતનુ નેનું
 મારનું મરતા હતા પ્રો બારીસાદેબ સુધી સરમરને હોવાનો
 આપીને શુષ્ક સાસર્મા રહ્યા, પછા હિંદમા નાદેશક પ બનેલી દમ
 બીજા અમીર-વંદની જમાવના એ મોગખીતા માણુને વિધાનવ-
 મીને બિહારના તે સિંદરને પાડવાની દીધી ને તે વીર જોલતા સ્થિત
 પાલળ ધર્મવાઈ મધી

જેવગાંધી છકી અબ્દુ પડી ન્યારે ધન્યપ્રજા પ્રમુખ મિત્ર-
 નર્મદાઓ સરવરી હોઈ તથા અધિમારના મોદયા અબ્દુ નજ
 હતા ત્યારે બારીસાદેબે તે પોને કે રપ વર્ષથી જનરેવાનું મર્થ
 કરવા આવેલા તે જ પછા કલ્પકાંધી મરવાનું પસંદ મું જોઈ
 બિહારના પ્રધાનમંડળમા લેવા માટે ખૂબ પ્રયત્નો કરવામા આના
 પછા તેમજે વળેને ના જ પાડી ની પાડી આવના મહાવ મર્થમું
 ની જોવા જનતા કેમ બૂલી રહે ? આપી ન્યારે પો મળ્યાંને
 બિહાર પ્રાંતિ કૌમિસ ગિરિજા પ્રમુખવરેથી નરેય મળે વચક
 જાની સરમારમા મધા ત્યારે તેમની ન્યારે અર્થગુણે પ્રો જ ર
 મળ્યાંને વૂટ થી મળે પહે માટે પાડી મી મોગખી વરેથી વળી
 આ તથા સાચકવત કાડી નાખવા માટે તેમજે જનજન્ય પ્રેરકાંધી

કૌમિસનું બધાર નીચ કાગકાલ મરવામા તેમજે પોતાનું પ્રિય
 મર્થ-મળ્યાંને પ્રજા નજા પછા નિસારે મળું નહોઈ મળ્યાંને હિં
 વધુ બધા ન જવકમગા મડ મળે તે માટે નમજે જેવી વર્કે મામન
 છાપુ રહે દરનાને વિચાર કરેલા અને તે માટે મળવા જગરોદ્ધુર
 માધી જ તેમજે ૭ મળની રજા ૧ મળ બેની મેરી પછા તેમની
 એ હેડા વિધિના પાર પડવા દીધી નહિ

પછાની પાસે આવેલા એ માગમા ફેડ મગમરમે એ મળેલા
 ત્યાંથી પાડા કરતા રતમી મર્થ કેમ મળે પ્રો બીજારથી તેમનું
 ખનું કળું એ સાચા રાષ્ટ્રસેવમની આ રીતની અમાનુષી દલાથી
 માધીછપી મારી રેગના દરમ નેતાને આધાત વારસા દને
 બિહારની જનતાને તે પોતાના પાસા રિતા મુખામત મેડક પ
 થાય એ તદન અવાધિન કે તેમની દમનિતા વખતે હમરે દિડ
 મુસવખાન સી પુરોચાએ હાનર રહી તેમના પ્રાયેની પોતાની મા
 નની વાજણી બ્યમત કરેની

મગ માધીજના સાંઘોમા દલીએ તે પ્રો અબ્દુલ બારી મે
 ખરેખરા 'ફોર' હતા પ્રેસા મેલવવાની હાથમા આવેલી અને 'દર
 જની કરીને તેમજ પોતાનું હવન નિરપ્રહ સેવામા મળેલા 'દર
 ચળવ પડી ન્યારે તે જેવગાંધી છકી આવેલા ત્યારે તાતાના મે
 ન્દે તેમને ૧ કરોડ ડરિયા આપવાની હમડા દર્શાવેલી, પછા લો-
 સેવાના એ એખામરીએ જરા પછા આનામની વગર તે પ્રસાને
 ફોરે કડાવી દીધી અને ગરીબીમા જ જમ્યામા બારીસાદેબ મેરી
 મળા વધુ રીય સ્થિતમા ખૂબ પાકવા અને કે મળ્યાંને તે જોગ
 તેમજે તે મળ્યાંને જેનું જ પોતાનું દસ માણુસેનું કળુ નિર્મિ
 બન અવગમમા મૂકી ગયા

કોસ્ટીના જવાબ

- (૧) ૩૩ (૨) ૩૪ (૩) ૧-૨, ૨-૩, ૪-૫, ૬-૭, ૮-૯, ૧૦-૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૩૨, ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૩૬, ૩૭, ૩૮, ૩૯, ૪૦, ૪૧, ૪૨, ૪૩, ૪૪, ૪૫, ૪૬, ૪૭, ૪૮, ૪૯, ૫૦, ૫૧, ૫૨, ૫૩, ૫૪, ૫૫, ૫૬, ૫૭, ૫૮, ૫૯, ૬૦, ૬૧, ૬૨, ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૬, ૬૭, ૬૮, ૬૯, ૭૦, ૭૧, ૭૨, ૭૩, ૭૪, ૭૫, ૭૬, ૭૭, ૭૮, ૭૯, ૮૦, ૮૧, ૮૨, ૮૩, ૮૪, ૮૫, ૮૬, ૮૭, ૮૮, ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૯૨, ૯૩, ૯૪, ૯૫, ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૦, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૧૬, ૧૧૭, ૧૧૮, ૧૧૯, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૨૭, ૧૨૮, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૧, ૧૩૨, ૧૩૩, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૪૦, ૧૪૧, ૧૪૨, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦, ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૫૩, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૦, ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯, ૧૭૦, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨, ૧૯૩, ૧૯૪, ૧૯૫, ૧૯૬, ૧૯૭, ૧૯૮, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૧, ૨૦૨, ૨૦૩, ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૦૬, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૦૯, ૨૧૦, ૨૧૧, ૨૧૨, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૧૬, ૨૧૭, ૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૨૬, ૨૨૭, ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૩૦, ૨૩૧, ૨૩૨, ૨૩૩, ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૩૬, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૩૯, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૪૨, ૨૪૩, ૨૪૪, ૨૪૫, ૨૪૬, ૨૪૭, ૨૪૮, ૨૪૯, ૨૫૦, ૨૫૧, ૨૫૨, ૨૫૩, ૨૫૪, ૨૫૫, ૨૫૬, ૨૫૭, ૨૫૮, ૨૫૯, ૨૬૦, ૨૬૧, ૨૬૨, ૨૬૩, ૨૬૪, ૨૬૫, ૨૬૬, ૨૬૭, ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૭૦, ૨૭૧, ૨૭૨, ૨૭૩, ૨૭૪, ૨૭૫, ૨૭૬, ૨૭૭, ૨૭૮, ૨૭૯, ૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૨, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૫, ૨૮૬, ૨૮૭, ૨૮૮, ૨૮૯, ૨૯૦, ૨૯૧, ૨૯૨, ૨૯૩, ૨૯૪, ૨૯૫, ૨૯૬, ૨૯૭, ૨૯૮, ૨૯૯, ૩૦૦, ૩૦૧, ૩૦૨, ૩૦૩, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૦૬, ૩૦૭, ૩૦૮, ૩૦૯, ૩૧૦, ૩૧૧, ૩૧૨, ૩૧૩, ૩૧૪, ૩૧૫, ૩૧૬, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૧૯, ૩૨૦, ૩૨૧, ૩૨૨, ૩૨૩, ૩૨૪, ૩૨૫, ૩૨૬, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૨૯, ૩૩૦, ૩૩૧, ૩૩૨, ૩૩૩, ૩૩૪, ૩૩૫, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૩૮, ૩૩૯, ૩૪૦, ૩૪૧, ૩૪૨, ૩૪૩, ૩૪૪, ૩૪૫, ૩૪૬, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૫૦, ૩૫૧, ૩૫૨, ૩૫૩, ૩૫૪, ૩૫૫, ૩૫૬, ૩૫૭, ૩૫૮, ૩૫૯, ૩૬૦, ૩૬૧, ૩૬૨, ૩૬૩, ૩૬૪, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯, ૩૭૦, ૩૭૧, ૩૭૨, ૩૭૩, ૩૭૪, ૩૭૫, ૩૭૬, ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૭૯, ૩૮૦, ૩૮૧, ૩૮૨, ૩૮૩, ૩૮૪, ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૩૮૮, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૧, ૩૯૨, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૫, ૩૯૬, ૩૯૭, ૩૯૮, ૩૯૯, ૪૦૦, ૪૦૧, ૪૦૨, ૪૦૩, ૪૦૪, ૪૦૫, ૪૦૬, ૪૦૭, ૪૦૮, ૪૦૯, ૪૧૦, ૪૧૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૫, ૪૧૬, ૪૧૭, ૪૧૮, ૪૧૯, ૪૨૦, ૪૨૧, ૪૨૨, ૪૨૩, ૪૨૪, ૪૨૫, ૪૨૬, ૪૨૭, ૪૨૮, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧, ૪૩૨, ૪૩૩, ૪૩૪, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૩૯, ૪૪૦, ૪૪૧, ૪૪૨, ૪૪૩, ૪૪૪, ૪૪૫, ૪૪૬, ૪૪૭, ૪૪૮, ૪૪૯, ૪૫૦, ૪૫૧, ૪૫૨, ૪૫૩, ૪૫૪, ૪૫૫, ૪૫૬, ૪૫૭, ૪૫૮, ૪૫૯, ૪૬૦, ૪૬૧, ૪૬૨, ૪૬૩, ૪૬૪, ૪૬૫, ૪૬૬, ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૬૯, ૪૭૦, ૪૭૧, ૪૭૨, ૪૭૩, ૪૭૪, ૪૭૫, ૪૭૬, ૪૭૭, ૪૭૮, ૪૭૯, ૪૮૦, ૪૮૧, ૪૮૨, ૪૮૩, ૪૮૪, ૪૮૫, ૪૮૬, ૪૮૭, ૪૮૮, ૪૮૯, ૪૯૦, ૪૯૧, ૪૯૨, ૪૯૩, ૪૯૪, ૪૯૫, ૪૯૬, ૪૯૭, ૪૯૮, ૪૯૯, ૫૦૦, ૫૦૧, ૫૦૨, ૫૦૩, ૫૦૪, ૫૦૫, ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૦૮, ૫૦૯, ૫૧૦, ૫૧૧, ૫૧૨, ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૧૫, ૫૧૬, ૫૧૭, ૫૧૮, ૫૧૯, ૫૨૦, ૫૨૧, ૫૨૨, ૫૨૩, ૫૨૪, ૫૨૫, ૫૨૬, ૫૨૭, ૫૨૮, ૫૨૯, ૫૩૦, ૫૩૧, ૫૩૨, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૬, ૫૩૭, ૫૩૮, ૫૩૯, ૫૪૦, ૫૪૧, ૫૪૨, ૫૪૩, ૫૪૪, ૫૪૫, ૫૪૬, ૫૪૭, ૫૪૮, ૫૪૯, ૫૫૦, ૫૫૧, ૫૫૨, ૫૫૩, ૫૫૪, ૫૫૫, ૫૫૬, ૫૫૭, ૫૫૮, ૫૫૯, ૫૬૦, ૫૬૧, ૫૬૨, ૫૬૩, ૫૬૪, ૫૬૫, ૫૬૬, ૫૬૭, ૫૬૮, ૫૬૯, ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૭૨, ૫૭૩, ૫૭૪, ૫૭૫, ૫૭૬, ૫૭૭, ૫૭૮, ૫૭૯, ૫૮૦, ૫૮૧, ૫૮૨, ૫૮૩, ૫૮૪, ૫૮૫, ૫૮૬, ૫૮૭, ૫૮૮, ૫૮૯, ૫૯૦, ૫૯૧, ૫૯૨, ૫૯૩, ૫૯૪, ૫૯૫, ૫૯૬, ૫૯૭, ૫૯૮, ૫૯૯, ૬૦૦, ૬૦૧, ૬૦૨, ૬૦૩, ૬૦૪, ૬૦૫, ૬૦૬, ૬૦૭, ૬૦૮, ૬૦૯, ૬૧૦, ૬૧૧, ૬૧૨, ૬૧૩, ૬૧૪, ૬૧૫, ૬૧૬, ૬૧૭, ૬૧૮, ૬૧૯, ૬૨૦, ૬૨૧, ૬૨૨, ૬૨૩, ૬૨૪, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૨૭, ૬૨૮, ૬૨૯, ૬૩૦, ૬૩૧, ૬૩૨, ૬૩૩, ૬૩૪, ૬૩૫, ૬૩૬, ૬૩૭, ૬૩૮, ૬૩૯, ૬૪૦, ૬૪૧, ૬૪૨, ૬૪૩, ૬૪૪, ૬૪૫, ૬૪૬, ૬૪૭, ૬૪૮, ૬૪૯, ૬૫૦, ૬૫૧, ૬૫૨, ૬૫૩, ૬૫૪, ૬૫૫, ૬૫૬, ૬૫૭, ૬૫૮, ૬૫૯, ૬૬૦, ૬૬૧, ૬૬૨, ૬૬૩, ૬૬૪, ૬૬૫, ૬૬૬, ૬૬૭, ૬૬૮, ૬૬૯, ૬૭૦, ૬૭૧, ૬૭૨, ૬૭૩, ૬૭૪, ૬૭૫, ૬૭૬, ૬૭૭, ૬૭૮, ૬૭૯, ૬૮૦, ૬૮૧, ૬૮૨, ૬૮૩, ૬૮૪, ૬૮૫, ૬૮૬, ૬૮૭, ૬૮૮, ૬૮૯, ૬૯૦, ૬૯૧, ૬૯૨, ૬૯૩, ૬૯૪, ૬૯૫, ૬૯૬, ૬૯૭, ૬૯૮, ૬૯૯, ૭૦૦, ૭૦૧, ૭૦૨, ૭૦૩, ૭૦૪, ૭૦૫, ૭૦૬, ૭૦૭, ૭૦૮, ૭૦૯, ૭૧૦, ૭૧૧, ૭૧૨, ૭૧૩, ૭૧૪, ૭૧૫, ૭૧૬, ૭૧૭, ૭૧૮, ૭૧૯, ૭૨૦, ૭૨૧, ૭૨૨, ૭૨૩, ૭૨૪, ૭૨૫, ૭૨૬, ૭૨૭, ૭૨૮, ૭૨૯, ૭૩૦, ૭૩૧, ૭૩૨, ૭૩૩, ૭૩૪, ૭૩૫, ૭૩૬, ૭૩૭, ૭૩૮, ૭૩૯, ૭૪૦, ૭૪૧, ૭૪૨, ૭૪૩, ૭૪૪, ૭૪૫, ૭૪૬, ૭૪૭, ૭૪૮, ૭૪૯, ૭૫૦, ૭૫૧, ૭૫૨, ૭૫૩, ૭૫૪, ૭૫૫, ૭૫૬, ૭૫૭, ૭૫૮, ૭૫૯, ૭૬૦, ૭૬૧, ૭૬૨, ૭૬૩, ૭૬૪, ૭૬૫, ૭૬૬, ૭૬૭, ૭૬૮, ૭૬૯, ૭૭૦, ૭૭૧, ૭૭૨, ૭૭૩, ૭૭૪, ૭૭૫, ૭૭૬, ૭૭૭, ૭૭૮, ૭૭૯, ૭૮૦, ૭૮૧, ૭૮૨, ૭૮૩, ૭૮૪, ૭૮૫, ૭૮૬, ૭૮૭, ૭૮૮, ૭૮૯, ૭૯૦, ૭૯૧, ૭૯૨, ૭૯૩, ૭૯૪, ૭૯૫, ૭૯૬, ૭૯૭, ૭૯૮, ૭૯૯, ૮૦૦, ૮૦૧, ૮૦૨, ૮૦૩, ૮૦૪, ૮૦૫, ૮૦૬, ૮૦૭, ૮૦૮, ૮૦૯, ૮૧૦, ૮૧૧, ૮૧૨, ૮૧૩, ૮૧૪, ૮૧૫, ૮૧૬, ૮૧૭, ૮૧૮, ૮૧૯, ૮૨૦, ૮૨૧, ૮૨૨, ૮૨૩, ૮૨૪, ૮૨૫, ૮૨૬, ૮૨૭, ૮૨૮, ૮૨૯, ૮૩૦, ૮૩૧, ૮૩૨, ૮૩૩, ૮૩૪, ૮૩૫, ૮૩૬, ૮૩૭, ૮૩૮, ૮૩૯, ૮૪૦, ૮૪૧, ૮૪૨, ૮૪૩, ૮૪૪, ૮૪૫, ૮૪૬, ૮૪૭, ૮૪૮, ૮૪૯, ૮૫૦, ૮૫૧, ૮૫૨, ૮૫૩, ૮૫૪, ૮૫૫, ૮૫૬, ૮૫૭, ૮૫૮, ૮૫૯, ૮૬૦, ૮૬૧, ૮૬૨, ૮૬૩, ૮૬૪, ૮૬૫, ૮૬૬, ૮૬૭, ૮૬૮, ૮૬૯, ૮૭૦, ૮૭૧, ૮૭૨, ૮૭૩, ૮૭૪, ૮૭૫, ૮૭૬, ૮૭૭, ૮૭૮, ૮૭૯, ૮૮૦, ૮૮૧, ૮૮૨, ૮૮૩, ૮૮૪, ૮૮૫, ૮૮૬, ૮૮૭, ૮૮૮, ૮૮૯, ૮૯૦, ૮૯૧, ૮૯૨, ૮૯૩, ૮૯૪, ૮૯૫, ૮૯૬, ૮૯૭, ૮૯૮, ૮૯૯, ૯૦૦, ૯૦૧, ૯૦૨, ૯૦૩, ૯૦૪, ૯૦૫, ૯૦૬, ૯૦૭, ૯૦૮, ૯૦૯, ૯૧૦, ૯૧૧, ૯૧૨, ૯૧૩, ૯૧૪, ૯૧૫, ૯૧૬, ૯૧૭, ૯૧૮, ૯૧૯, ૯૨૦, ૯૨૧, ૯૨૨, ૯૨૩, ૯૨૪, ૯૨૫, ૯૨૬, ૯૨૭, ૯૨૮, ૯૨૯, ૯૩૦, ૯૩૧, ૯૩૨, ૯૩૩, ૯૩૪, ૯૩૫, ૯૩૬, ૯૩૭, ૯૩૮, ૯૩૯, ૯૪૦, ૯૪૧, ૯૪૨, ૯૪૩, ૯૪૪, ૯૪૫, ૯૪૬, ૯૪૭, ૯૪૮, ૯૪૯, ૯૫૦, ૯૫૧, ૯૫૨, ૯૫૩, ૯૫૪, ૯૫૫, ૯૫૬, ૯૫૭, ૯૫૮, ૯૫૯, ૯૬૦, ૯૬૧, ૯૬૨, ૯૬૩, ૯૬૪, ૯૬૫, ૯૬૬, ૯૬૭, ૯૬૮, ૯૬૯, ૯૭૦, ૯૭૧, ૯૭૨, ૯૭૩, ૯૭૪, ૯૭૫, ૯૭૬, ૯૭૭, ૯૭૮, ૯૭૯, ૯૮૦, ૯૮૧, ૯૮૨, ૯૮૩, ૯૮૪, ૯૮૫, ૯૮૬, ૯૮૭, ૯૮૮, ૯૮૯, ૯૯૦, ૯૯૧, ૯૯૨, ૯૯૩, ૯૯૪, ૯૯૫, ૯૯૬, ૯૯૭, ૯૯૮, ૯૯૯, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૦, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૧૬, ૧૧૭, ૧૧૮, ૧૧૯, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૨૭, ૧૨૮, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૧, ૧૩૨, ૧૩૩, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૪૦, ૧૪૧, ૧૪૨, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦, ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૫૩, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૦, ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯, ૧૭૦, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨, ૧૯૩, ૧૯૪, ૧૯૫, ૧૯૬, ૧૯૭, ૧૯૮, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૧, ૨૦૨, ૨૦૩, ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૦૬, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૦૯, ૨૧૦, ૨૧૧, ૨૧૨, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૧૬, ૨૧૭, ૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૨૬, ૨૨૭, ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૩૦, ૨૩

દાહરના હેડલા પનથિયે
પગ મૂકતાં બાવાજી
ચમકી ઠીક્યા-‘કોણ ?’

હા સંગ ૩૨ બહો પાયા પાયા મુજ બં નાળી પાતાં કાપરથી
અણુપાન

રમણિક બેઠાણી

ચોકીદાર

ચોકીદાર રામદાસ બાકસ ઉતાવળે પગલે આગળ ધારી રહ્યો છે. કારતકની પાછલી રાત પૂરી થવા આવી છે. અધારિયાને મન્દ્રેશ મેકાન થયો આવે છે. ધરતી સાથે ઘસાછને ચારે બાજુ આંધું ધુમ્મસ પધરાઈ ચૂક્યું છે. હંડા દિમાવા જેવા પનનાં મેપસં જોના નાકમાં મરકી બોલવા લાગી છે મારું બાંધેલ નામાવકિ (અગવાનના નામોવાળી પાછલી) જરા વધુ નીકે બેંચી જોડ માન સરખી રીતે ઢાંકતાં જોણે ગતિ જરા વધારી. નિરૂદ્ધા બોંદનાં ચાલ કાઢિયાળો મારગ વાંકોચૂકો આગળ ચાલ્યો નવ્ય છે થોડી ચારે એ એક જગ્યાએ રમવાણુમરો નાળા સામે આવી લોલો ને જરનાળું વડાળ્યા પછી સામે જ ચોકીમાતાનું ચાનક દગ.

ત્યાથી જ રામનનરની દહ શરૂ થાય છે. રામદાસે અણુખુલા અવાજે આજને મારે ચૂંટેલાં બિરનો ચાદ કરવાં મર ક્યો. અગવાનના નાપુલને વડાળ્યા પછી મોડુંક મટાણુ આવતુ જોડ બાજુ અદીના મૂળ જમીનકાંદોનાં ઘણા કાળમાં નૂનાં આંખાવાડિયાં છે અચારે એ આંખાવાડિયાં આપથિયે પાટ જંગલમા પડિજીમ્યાં છે. દવે જોણે દાગમાનાં મેટરોની દોરી આંગળે વીંટાળથી સર કરી જમગ પડે થના જ એ ચમકીને જોડી ઠીક્યા-‘કોણ ?’

ગેતી સામે ત્રણેક દાગ દૂર જ એક માણુગ મરેલી ગુણ માથે લઇ ધમધમળુ પાટ્યા આવતો હતો. બાનુચનો બાસ થતા ને આદ સમજાતાં એ ધકીતર બેઠા રહ્યો. ને વળી પેળે જ માથા પરની ગુણુ લોચની રામદાસ ચોકીદાર તરફ ફેંકીને ત્યાંની દોડનો નોકો. રામદાસ જોના દેહતુ હતી નહ જરા દૂર સરકી ચયો હતો ગુણુધમળ કરતો જોના પગ પાસે પડી ને દનચોએક પાન ચારે બાજુ વેસાનું પડતું જરા દહીને રામદાસ ચોકીદાર, ‘આ કાગા સરકીનાર લાંબ છે’

સીધું રોમ આ બાનુચનો નળીતો રોડો ધાન ચેલ છે. એ

બાનુચ જ આશ્ચર્યના કામારુમાં વધારો દેતો. ગુણુ તરફ ફેર વારે થાન પૂવેક કોઈ રામદાસે આનંદક બાપી બેસુ ને પછી એ મનોગન જોડ્યા, ‘પણ મેંથી બુદે ગમ તો નળને તો પછી, ગુ હુ જ અન્યા હુ ? હ, રાત તો ધનુતુ જે થોડીક પાછી જાય છે’

ને પછીજોના કવરવની સાંધાસાથ રામદાસના કામાના મજરા રણકી ઝેડમા. આમની રોડીકોટોરેકે જોના પડાડી જમાગાથી પ્રભાવી રહે જમન હુ ઢેકતુ.

આમ દળુડે ત્યારે પાણુ સુગ દગ રતે રકળતા કૂવડાં પાછલી રાતની કડીને અને ગુચળા વળીને મકાનોની ગાંડકી પાસે પડરા દલા ચોઈમરને જોને ને બે બસતા નહિ. એમની સાથે રામદાસને જોણખાણુ થઈ નહ છે બાંડુજોનેઆના દુર્ગા ચાનક આગળ જાડુ-જલે-ધરના દહળા સાથે કોટો થઈ ગયો. પ્રોડા જળજલ્યું થટે નિયમ મુજબ દેવીને વંદના કરતી હતી થોડી જરા આગળ વધતાં સરમારવાડાગા સરદાર ધરના દોડિય જલ દરિયા મુજબજો ગળી નયા કાને જમોઈ વીંટાળી, દારિયાનો છેડો જલે નાપી, દાપથા કળ-કિયો લકને એ જતા દલા મોડા રોડના ભેખના નોકોસા સવાર કાણે જ વધુ જોડકાં વરડાની પાણેપાણે પારવાજોએ કૂજન રહે

જેણે પોતાની બાતની જ ચોકી વિચારી કરી કીધુ દગ નિયંત્રી જેમ સદાય-વજન વિદોળી વેણા રોડી તથાવકીને કાંડે બજયાને બજતા દલા રોડના કાંકોર મહિરમા મંગળ આરતીના ધગનાદ થતા દલા : જન-જન-જન-જન-જન-જન.

રેખાસ બાવાજી રામનનરના વારસાગત ચોકીદાર દલા રામદાસ થોતે મટરમા-ચોકીદાર પાડવ છે. જોના પછી જોનાની નવ્યા મજને જોના મજોનને આ ચોકીદારીમાથી જ રામદાસને નિખાવ થઈ રહે છે. પ્રત્યેક મુદ્દમય-પરથી મદિને એક વાર સીધુ માળે તેની નવવરમા છે માથ વધવા અચાનુ અડી રોર જોખા, પાંચર આડ, દાળ, ચોરફ શાક પાન, થોડાક મરખાલો-ને આદરુ રકડરમા બાકવ માટે પાવતુ દેાય છે નિવસ આજે એ થેર મેટી પાતાના આશ્ચર્ય કાગકામ કર્યા દેડે છે વંકી બાથે, કૂલકોડના ક્યાસની ગાડી ઉપર-તથે દેડે, જુએને માણી પાવ અધવા તેક મેરકાળી દુકાળી આજોલા કાપકા પોતાના અણથા પર સીવી તેને વિચિચિત કરે.

આજે રામદાસ એકતાડી સરખો કરતા દવા એ નૂનો એક-તાડે દવે સાવ જમુડું થઈ ગયો છે. વધવા વાંસના દાંડામાં જ ઉવરની બાજુએ એક કાંઠ પડી છે. એ કાંઠને જ એ ઝીખા દોરા વડે સખત કરીને બાંધતા દના બદાર વડી બાજુ જરા અખકાટ મા-ભળી જમણે એ તરજ નેણું રોફ એ બાજુએ જમુડું દેાય રંગ કાનગ પેડ રામદાસ જમુડું ‘કોણ ?’ ને જરા અચકાઈને નકતાપૂરેવ રોડાએ જળળ આપેા : ‘હું ?’

બાવાજી દરશીને જોડવા, ‘બધાયે’ ‘જલોય છે ને મા’ ‘કોણુ ?’

દવે વંકીને આપી કંપાડીને કોંદર આવીને પેડા મોઢ્યા, ‘આ તાનું

અશી, બાવાજી’ ને બકિસદ પ્રણામ કરેના અશી કબકક મોકે.

બાવાજીને દરશીને પડ્યું, ‘હા અશી અશી, આ બનર ક’

દરશી કંઈકોડવા નહિ. નીચી બંડીએ માગ મરેની વર આપતો

બ્ર ૫૮ થ યું જ રી શ ત મુ ખ તે નો વિ નિ પા ત જ નિ મેં લો

ઓના વરમે ગયે વરસે તો દીકરાની નાનરે જ ન ચડયો 'પણ આ વરમે ગા ગમે એકના જ નથી, કોઈયે ન'—

ને વાત જૂની મૂકીને જ સારી અપકી ગયે
બાકવ બાવાજ મ્હ જ ન બોલ્યા કે મૂ મામૂ ના પોતાનું કામ કયે જતા હતા થોડી વારે સારીએ જ ચૂંકાઈ તોડી ગા ખીરકાંથી રહીરહીને બોલતો હતો 'હાથમા -ઈ જ ખરચી નહોતી કહ્યાર પણ ક્યાય ન ગયું શુ રુ ?'

રામદાસ આજ તતા કઈ ને મલ્યા સારી ફરી બોલવા મડયો 'સામા તાજવા પારોની નીજ લીધી અહુ અહુ ! અને દીકરી જેમ-તે ન બોલતો માગે બાકી ગયો આગળે બેઠો પછી બેઠે જ નહિ '

'સા માટે જોડું મેલે છે ? અત્યારે તો મણી વરુષ આવવાનો વખત નથી અ તો ગા' મહિને આવે છે લેલું વસતુ લેવા '

'મણુ આ તો બોવા વરસના બાકી છે ને ? થયે વરસે તો એને મેં હેળા જ ક્યા દીધી તો ?' ને પછી ને હાથ ભેડી આકાશ ભણી કાઢી કરી એ બોલ્યા મૂકીમાતાના મેગમન—

'રાખ, રાખ, સોગમ ખાઈશ મા, બાપુ ' રાગદારે જેને મેગમન ખાતા રાકયો ને પછી મેંક નવો દોરો વર્ષ એમ્તારાના ફાડાને વધુ જમનજ કરવા લાગ્યા દોરારોને ડેડો ઝાલી તાણીને બાપતાખાધતા એ કુ બલ્યાં સાહે બોલ્યા, 'બોહ મા ચકીના ધાનની વખારમા અલેચિયા તે' જ ભરાયો હતો ને ? —

બાવાજને વચ્ચે જ અઠમવતા સારી બોવી બેઠ્યો, 'બાપજ, સોગમ ખાઈને કહુ છું ગા મણીના સોગમથી કહુ છું, સાથીસરાગને અડીને કહુ છું કે અ જે નથી મ્હું ' પછી ચારે બાજુ નજર ફેરી કે એ ધીરજથી બોલ્યો, 'આ છુઓ બાવાજ, એ તમારા પૈસા મેસાઈ બેઠાના કામા છે રાતોરાત મટેગાડા ભરીને આપુદપર નહીને વેચી આવ્યો છે મેં નતે જ માડાગા ધાન ભરેલું મ્હો તો એની માથે કોટેમેંદાકરાવીદહ દીકરાગેમને દેવાકાર્યબખાપીનપ્રીમલુનીની—

રાગદાસ અવાક બની સારી તરફ જઈ રહ્યો સારી બોલ્યા, 'માઠડી ખાચ છે તો બવા જે પછી છતા નાગ લેવાય છે રૂત માહ રાગાનુ '— રાગદાસ બાવાજગતના મેા સામે જ નેઈ રહ્યા હતા તે હવે બોલ્યા, 'તુ મહાપાપી છે સારી સાધુ સન્યસીના નામે દોષ દેતા યે તને શરમ નથી આવતી?'

સારી હવે ધીરધીરે બોલ્યા, 'હું ચોર છું, મારી વાત કોઈ નથી માનવ પણ જોડું નથી બેલતો, બાપજ ' ને ગતના સાદગા અકારીક આતીવતા ફરી બીડી રાગદાસ હવે મ્હ વિરોધ દર્શાવી ન શક્યા ગા મૂમામૂ ના પોતાનું કામ કરતા રહ્યા સારી પણ મેા દાખાને પેડા હતો પહેવાના સાહે એ દ્રી બોલ્યા, 'મારે અક હાકો છે બાપજ જો જોડું બોવતો હોઈ તો ગ—'

રામદાસે એને અટકી જેમણ સારે મ્હું, 'રહેવા દે, સારી સોગમ ન ખાઈશ, રહવ દે '

સારી ચૂંક્યા ન નીચી મૂકીએ બેઠો રહ્યો દોરોબધતાબાધતા એવવાને મેા કાંચુ ફરીને રામદાસે સારી સામે બેઠું અને જે ત્રવ સ્વેરે બોલી બેઠ્યા, 'આ શુ? ર રે છે સારી ? ના, ના રીશ માર રીશ નહીં જોડું તો તને મ્હ જ નથી કહેતો '

સારીએ મેા બચુ કયું એની આખમા પાણી નહોતું બેગમન

એક હામય કરી એ બોલ્યા, 'ના બાપજ, રડીને શુ કરવુ હવુ ? મેાહ મને નથી આવડ, પણ કુ ખે તો થાય છે જ્યાજ્યા જે માં ચોરી થાય એ બાધી યે સારી ! જ માથે નખાય પચુ કહો તો બા રજ, આ બાજુ ચોર શુ હું મેકલો જ છું ? બીતે કોઈ નથી ?'

આ વાતને જનાણ રાગદાસે કા ન ગમ્યા 'મિતુ માગ પણ થવી મણુ અગરણે અ આ ! શ તરફ જોવા રજા ને કુ બમર્થા સાને જશી મોલ્યા, 'ચોરી કહુ બાપજ, મનાવવાન મ્હ છું બધારી સતે ભગી જતામણુ નહીને કેમ કહુ ગયો બાહાર ખેરી જ્યદોમ મેાગ લાગે છે પણ એણે તો કેટલા દિવસ જ બાકી તો અમાવને અગ જ ચોરી કરી રે છે ક્યાર પણ ચોરી થતા મને જ પકડી નંધ છે વકીવ, મુખત્યાર, માગનાનુ ખરચ— પણ ક્યાથી આવે છે, મ્હો જોઈ જીબગતા તો મગવ નથી ને મજરીમા યે સાગકણ નથી !'

બાવાજ એ મ્હોડો નિ થાસ મૂકી નાગક વર્ધમેસી રહ્યા સાથે સાથે સારીએ પણ મ્હ કડો નિસાગે મ્હયો ને એ ચોરી દેખા, કંઈક તમાકુ-બગાકુ હોય ને આથોને બા રજ, જરા ભરીગ—

રામદાસ ગા રાક નગતા હોય તેમ બોવી બેઠ્યા, 'હા, હા, ભર ભામ, ભર જો રાખે જાખનાગા તમાકુ છે અને પેના ખુણામા ચકમક ને કોયલા પડ્યા અને ચલન ! ચલન ક્યા ? આ પડી ને '

સારીગા તમાકુ ભરી થોડા દગ જેઓ ચલન બાવાજ પારો મૂકી દીધી ને પારે પડેતી જાળામાથી નાનો મેવો હોંકો કાઢી રામદાસે તેવા પર ચલન પાડી ને કાન ચુપનીડી પકડી ઝાલવા ર નેડેમોડો એક દાગડો કાઢી કા કરતો ડાળ રે થાય થસતો હતો મ્હ જ કારણ વિના અમો મેના તરફ ફરી જાતો, 'હું તૂવા—

કાંકડો બીડી ગયો હાથમાને પચ્ચર સારીના હાથમા જ રહી ગયો એ ફરીને નીચી મૂકીજે જમીન પર લીધા મવામા પડેવાયો બાવાજ બોલ્યા, 'સારી !'

મે નીચુ રાખીને જ રામો બોલ્યા, 'હું કોમ મ્હોતો હતો મને ? જગા યે ડરીગા મા હું આપમેળે કાંકડે કાંઈ કહેવાનો નથી '

હાથ ભેડી સારી બોલ્યા 'ના, બાપજ કોઈ પુત્ર તો પચુ આ એકવાર માટે તો તમારા મે બચાવતો ન જ પડતો—

બાવાજ વિનવતા પડી ગયો અમનસી ! ફર જેમને કા પણ આવતી હતી પણ માતે જોડું કઈ રીતે બોલ ? સુમનન માટે બા'વા, એ કઈ રીતે થવ મે, રામી ? મોની વાત—

ગામે અખમી સારી બોલ્યા એ કુ બોનવાનુ હું તમને ક્યા કહુ છું મે ચોરી નથી મ્હી ગા તમારે સોદ મ્હેડુ પેટ ? તમે મ્હોતે કે કુ મ્હ બજીતો નથી '

રામદાસ સારીની વાત સામગી ધડીભર અવાક જ થઈ ગયા સારી પડેડે ચઢેરે વિનવી કરતો બોલ્યા 'જલ વરો તો થર છેકરાની અવદસાનો પાર નહિરહે, બા રજ માલ્યો અકેરો માયમગી જજરો '

રાગદાસ બાવાજ ધકીવ ર સારી તરફ જોઈને ગમતા મ્હું સાહે બોલ્યા, 'વિતા ન કરીશ, સારી, તને મ્હ જ નહિ થાય '

સારી હવે જરા બોલ્યા બન્યું એ બોલ્યા, 'હે બાપજ કામ— આ જુઓ કાન પકડું છા—' ને કાણે માન પડડ્યા બાવાજ હમવા લાગ્યા સારી બોલ્યા, 'જુઓ, હવે ફરી મ્હી યે મને આમ કરતા જુઓ તો મ્હોતે '

બહારથી કો'કડો સાદ સમગાયો, 'બાવાજ છે ક ?

સાશી વધુ ન સૈકાયે પ્રજ્ઞા કરનાર ને કવાયે પગથે એ ત્યાથી નીકળી ગયો
ગાસાંધ ધરગા છઠ્ઠો, જેવો ગોડિયાધારી જીનન અંદર આંખો
મેંધે પડ્યું, પેલો પ્રેરો શુ કામ અંતર હતા, બાપાજી? એ દીકરા
ત્યાર સાથ ફરી સાને-?

બાપાજી હસીને બોલ્યા, 'જોતો હતાક ક્યાક, એટલે રસ્તામાં
જરા ડોકિયુ કરવા આવ્યો મ્હે કે જરા તમાકુ પી રી છે'

પછી હોંઠા આગળ ધરતા બોલ્યા, 'હા, ખરડાન'
જીતના બોલ્યા, 'જરાક મને આવ્યો છું બાપાજી અગાડી
ટાળીને આજે રાતે જોવાને સમગીના બજબવાનુ આગવનું છે પણ
માનારા નીમરા કો'ક બીજી ડોળીમાં આવ્યા ગયો છે, ગમાર જેવો
તેમ તમારે થોડાક ગીત ચાઈ જવા પડશે બાપુ તમારા થોવાના
જ સાતગા સરા ચીત, હો કે'

જીતના આ ગાગની રાગનીલા-ટોળીને મુખી છે-રાગદાસ
હસીને બોલ્યા, 'આ નીરા' પણ આજ, પાછો આવ્યો નહીં એ આવશે
નર મારે રાહુ છઠ્ઠેને જવાનુ હોય છે'

આ દસ દિવસ પછી
રાગદાસ આગળુગાથેકા માતાગાતા 'ચરિતામૃત'વાચતા હતા
સાશી આ ની પ્રજ્ઞા કરીને બેઠો અના હાથમાં એક નવો
અકતારો હતો

બાપાજી હસીને બોલ્યા, 'સા અજર છે, ચુરોબીજીયુ'
મશીએ એ તારો એગની સામે ધરી દીધો ગાતારો ઉપાડી
સરખી રીતે ભેજ જ્યને વખાણના સાદે બાપાજી બોલ્યા, બહુ
સરસ છે હું કે વહી કેણે બતાવ્યો?' તે'

હાથની સાશીને મોં બરાઈમધુ એ બોલ્યો, 'હા, ઘણકુ ધરમા
જ હવે કોમલે થયું કે સાલ બતાવી લઈ વાસ પરની કારીગરી
મારી છે, બને ઘણકાં વગેરેની કારીગરી છે મારી વહુની'

બાપાજી ત્યારે એ અકતારો તપાસી રહ્યા હતા એતાનિતા જ
તો બોલ્યા, 'આ તો મગના કૂંચપાદડા ને વેલ બતાવ્યા છે ને શું?
જેવું મરસ સમદમગા હલુ છે' નીજ તે ખૂળ સુદર થઈ છે હો!'

સાશી બોલ્યા, 'તમારે માટે જ સંજો છુ બાપજી'
ને તાર પર આગવી મુખી અંકાર સુભરી બ વાજી બોલ્યા, 'સર
પણ મારે મહેા છે' વાહ

સાશી હસીનેહસતો બોલ્યા 'જરા તમાકુ મસણુ ત્યારે'
બાપાજી એકતારો લઈ બેઠો સાશી' જયમા હાવી ને જોયુ તો
બ વાજીઅદીરો સામી બાનુ જેઈરહા છે ગમગી દાંધિને અનુસરીને
સાશીના જોયુ તે જોવા જે દી કોઈ નીજ જ ત્યા નહોતી અણિ પછડ્યુ,
'તમાકુ પીશો ને, બાપાજી'

અક જિંદા નિસારો મૂકી તમદાસ બોલ્યા, 'શું કિમત સંધરા
મ્હે જેઈ, સાશી?' હસીને સાશી બોલ્યા, 'કિમત વગી એની? તમારે
માટે જ તો બ માંથો છે મેં આ'

ગો નીચુ સાખી? જ રાગદાસ બોલ્યા, 'તો તો હુ આ નહિ
વધ સકુ, શમી?' સાશી ચોપી બેઠ્યા ખૂળ જ વ્યસ કાંઠવૂદીબર્થ
આટે અણિ પછડ્યુ, 'કિમ? શા માટે?'

કહિત મુઠુ સાદે બાપાજીએ જવાબ વાળ્યો, 'એ મારે માટે
લાયનીથી કહેવાય, સાશી તારા માપનો લાગ તેમ હું નહિ વર્ધસકુ'
મશીના મોં પરજ હાથ એ પહેવા જ બેઠી મથુ હવે જે
મેં પર ગાખી બિજતૂની હાથ મેકઈ બેઠી એ માથુ નીચુ હતીને
બેઠો રહ્યા રાગદાસ ખૂળ નીચે માથે બેઠો રહ્યા અવગમાની તમાકુ

એમ ને એમ સમગી જીતી હતી ને યુગાગી એક આખી પાનગી
રેખા મુઠુચ વળગી ઉપર તરફ જીતી હતી થોગી પહેા આમ ને જ
લીની ચૂઈ સાથેકા સાશી કઈ જ ગોલ્યા વિના એકતારો પાડી
બેઠીને માલ્યો નયો થોડી વારે વ્યાકુળ થઈ બેઠીને બારણા પાસે
જઈ બાપાજીએ સ્કાદ દીધો, 'સાશી? સાશી!'

સાશી બહુ દૂર નહોતો ગયો માપાંઠે ક્યો બાપાજી હસીને
બોલ્યા, 'મૂખી જ, સાશી હું એ રોમ્બુ છું' સાશીના મોં પર હાંસ
વરી વજયુ સાથેસાથ સાશીએ આખામાં થોડા આંખુ મુકી બેસવાના

પણ એ એકતારાને લીધે એ આખો એ દિવસ સમદાસની
અસાનિતો પાર ન રહ્યો પારેવારે થઈ કે સાશીને પાછો જવા દીધો
હોત તો સારુ થાત કદાચ એને હુ ખલાત, પણ એ તો બે-તાર
દિવસમાં બુલાઈ નત પણ એમને થોવાને માટે આ વાત અવન
હતી પાપ અગામાં પ્રવેશ્યા બી કોનાથી અવન આકર્ષે છે? આ
એક રીકારીને એ સાશીના જેવા દિવસના પાપમાં બાળીદાર બન્યા
છે એ વિષે એમને જરા જે સારુ નહોતી મનના ને મનમાં એમણે
નહી કહ્યું કે સાજ વેળા જ્યને એકતારો પાડો આખી આંખી

ને એકવાર એમણે એકતારો પર આગવા ફેરવ્યા બહુ મુકર
સુરે એ મુજ ઠાક્યો ફરી કોણે એને કહ્યો...ફરી...ફરી...
એતાનિતામાં તો બાપાજીના અજ ટાંગા બોર વેળાના મિલનવિદા-
ના અનન જમી બેઠ્યા ગીતના સુર આંખેણે આખામાં મે મ
ટાણે વધી બેઠ્યા માવાનુ મુક થતા જીતના બેઠી બેઠ્યા, 'ભારે
અજબ એકતારો થયો છે હો, બાપાજી જેઈ જેઈ? વાહ, આ તો
કૂંચ-વેલ ને ગાડકા કાંઠરી છે ને શું? વાહ બાહ, વાહ!'

સુતારોના મુખી ભૂપતિ સુતારે જીતના હાથમાંથી એકતારો
થોવાના હાથમાં લઈ, જેઈ કરીને કહ્યું, 'કસાઈ કારીમના હાથની
ચીજ છે! આના ઉપર જે વાનિશનો હાથ મારી ફેવાય તો—સમ
જ્યાને કે શું કારણ તમે આ મોખા સિતાવને?'

જીતને 'પછડ્યુ, આ કયાથી મલ્યા બાપાજી?' રાગદાસ જરા
જરમ થઈ બોલ્યા, 'સનજો! મહિમાએક ક્યાથી મેળવે છે? બન,
બન, હવે થેર નવ બધા, મારે તો હજુ મળ્યું કામ બારી છે'

અપતિનો હાથ આશી જીતના બોલ્યા, 'ચાલો, ચાલો કહેવાય
છે ને? 'નવરા માણસને કામ કાઝા' એવું જ, કામનો ક્યા તરો છે!'

રાગદાસે બેઠ્યા થઈ સિતારે અંદરકાં જઈ ફરી તે પર અગીયો
થેલથી સાચે જ સુર ખૂબ મીઠો હતો એણે બદારીની બાજુ મો
ફેરવી કહ્યું, 'ગિત્રી, તમારે બાઈ થોડુક વાનિશ મને આપજુ પડશે'

શેઘએ જા જવાબ ન વાળ્યો બાપાજીને બદારી આજે ને સાદ
પાડયો, ગિત્રી, ભૂપતિ' પણ ભૂપતિ સાંધી ગયો હતો

એકતારો પાડો આખી આપવાનુ બાપાજી માટે સમ્ય નથી જ્ય
પાછો આખી આપવાનો સમ્ય એમણે યવનીવાર ક્યો છે, પણ અં
અગવળા મુકવા ટાણે એ જ વિચાર આવ્યો છે કે, 'અરે બિગમ
સાશીને કેવો આપાત થયો?' ને એમના મનોમથુ સામે સારી
હાસર એ તવરવી બેઠ્યુ છે ને વજીની જ પગે થયુ છે કે આ
વિચાર એક નેતા એમનો થોવાનો બોટો બગાવ ને છે હસીને
મા એમને હાથ ન છે, એકતારાનો

આ દેવંદ્ર વચ્ચે તે વિષે ભૂપતિ એક દિ આવીને બેઠો રહ્યો
આત્મીય રવજીની એમ હવે પ્રમદ કરી એ બોલ્યો, 'હવા જ
બાપાજી, તમારે એકતારો? લાવો વાનિશ લગી રૂંદ'

અને નાનુ એક એક સદાક લઈને એ બેસી નયો બાપાજી
પરમા આનંદ સહ એકતારો બદાર લાવી પાસે બેઠીને અને

લ વાણત વાનિંગ જોવા વાગ્યા વાનિસના
 દર હાથે પલેયને જો સોનારો સુખોહર
 સુનિશ્ચયે જતો હતો સામ્રાસ મુખ
 યો ગયા ને જોહ્યા 'અનળ ચીજ' છે શાક
 ગિજી ! વાહ, વાહ બાધ, વાહ

અર્ધીવા સાદે ભૂપતિ ગાયી બેઠ્યો, હ
 હ આરા લામ્બા પર આર પાવિત કરીને
 જો વાનિશ લગારાય તો-સમન્થાને તો
 અનીસાની નગ મો નેઈ સમય

ગિજીની વાતને બાવાજ અધિશ્વાસ
 મી ન સક્યા મુ જામુઆ મુજ બાવે મો
 હવા સી ગમણે અને સીમર થી ભૂપતિ
 બોલે, 'આવી બધી વીતે રહી સમ
 ન્યાને મને કયાથી ? મને મોટા બાજુને
 ત્યા મને મોકાણેલા ગેમની લામ્બાની બધી
 ચીને ર માથ છે ર ખારે રાત ત્યારી વા
 વાહ આ સી સમન્થાને ? (ચાલુ) રે કોહ
 વહ નહ, બાવાજને તે દિવસનું કહુ છે
 પણ સમન્થાને-આ સદ બાવતુ પમુ મે
 કયાધિ છે ને ? સરીર વાહર બીજાની જેમ
 તેમ કરીને માકાસ-સમન્થાને ? અને
 હી હી રેતો હરી પડ્યા
 બાવાજનું મો પડી ગયું એ જોણી
 જોની બેઠ્યા, 'ચોરી કરી ?'

ભૂપતિ જોગને રહે મોઢ નરા હસીને
 ગોહ્યા 'તમે તો સાવ નાના છવના છે
 આને તે વળા ચોરી કહેવાની હરી ?

સામ્રાસ પડેને ચહેર ન બેસી રહ્યા કું
 કહેતુ તે અગને સમજુ નહિ ભૂપતિ બોલ્યા,
 'આટલાની મિત કટીરી ? બહુજીલું તો એક
 જેમો એક જેમની વાતમાં તે ચોરી કરી
 કહેવાય ? ચીજ જુગો મોટા હરમા પડી
 પડી સરી નત સમન્થાને ? પણ સાગવા
 નવ તો હરગીઝ ન આપે સાગા પછી
 વળે નહિ કું ?

ભૂપતિ ચાલ્યા ગયો વાનિસ સરી જેઠ-
 એકદમ સુમઈ ગયા પછી માનજીવે એ
 કાતરો હોયો કરીને બાવાજને નેજુ બહુ
 સુરર લાગતો હતો પણ સરીને પાછો
 આપો હવે અસમ્મિત હડ, ર મ દીમા
 પછી ચોતે પાછો આપવા નવ પણ મઈ
 રીતે ? અને એમ કોય પણ થો છે ? અગણે
 તો આ પાછો આપવા હવે જુ ન હવે ને ?

હવે સિયાજી બેસી રહવાતુ ગેમને નથી
 અટ રિયાજી રોતે ગાઠ લેધ્યા પડેત
 માગમા પ્રવેશી, આ બાજુ-ને બાજુ ફરી,
 વ્યાહ ચોરી વાર માટે બેસી બાજીની રાત
 વીતારી રેતા નિર્મન ગાઠ રાતો નાણે હક
 મોહ હક આકષણ એમને થયુ હક વ્યારેક
 ૨૬૦ (ગોપાળાર ૧૯૪૭)

પગરસ્તો

મૂળ લેખક - રવીન્દ્ર નાથ ઠાકુર

આ તો પગરસ્તો છે એ વનમાં થઈને ખેતરમાં ગાવે ૩ ખેતરમાંથી થઈને જો
 નદીકાંઠે આવે છે અને તોફાની કાટ પા ર થત વરવા પાગે ગાવે છે

તે પછી સાખી પારના બાનેલા કાઠા પાન થઈને વળાક મારતો સામા માગમા
 આવ્યો બચ છે ત્યાથી અજગીના ખેતર મજી આબાવાદિ માની ગયાને ગાવેતો પણ
 સરખરને કાઠે હાથતાળી રેતો મથાના પાગ જઈને કોણે બળે દસ મામમળા જઈને
 પહોચે છે તે બહુતો નથી

ટાપે માલુગો આ રસ્તા પર ચાલે છે ટલાક માની પાને થઈને ચાલ્યા ગયા છે,
 કટલાક મજી સમાથે ચાલે છે, તો ટલાક હલ દુરથી આવતા દેખાય છે કોઈ ધુમકામળા
 તો કોઈ ધુમકા નિના, કોઈ બચ છે નજ બરવા તો પછ આવે છે નજ નગીન

૨

હવે દિવસ પૂરો થયો છે અપાક મથા માલુજી છે એક વિવશ મનમાં થયું હવે કે આ
 રસ્તા મારે ન છે, -નિલકુલ મારે ન આવપારે લાગે છે કે હુ તો આ રસ્તા પર માર
 એક ન પાર પસાર થવાનો હુગમ લઈને ગામડા હુ બસ વધારે વાર નહિ

હવે એ આબાવાદિયાથી જેની તગાવની પાગ ના બિયલ બાગ કેવળ ના વાગ ના
 બળ થઈ, નદીનો પટ છેડીને જાવળપરમા થઈ, જાતાજીવે ની પાને થઈને પરિચિત
 દષ્ટિ, પરિચિત વાતો ને પરિચિત મુળવાળો ગેલા હરમા ફરી અમેય વાગ નાને ગા તો
 નથી કહેવાતુ કે 'આ હુ આવ્યો' અથ તો જવાનો રંગનો છે પાછા મથાનો નહિ

આને જાખી સમથામાં એક વાર પાછળે મીનેનેજી હુ તો વા હ કે આ પથ જુવાઈ
 ગયેલા પ્રવિલોના એક પથવણિ જેવો હા છે -બલેકો ને મેરડી ના સુરમા બાધી હોય
 અત્યાર મુશીમાં આ પથ પર જોડ્યા પથિકો ચાલી ગયા તેમના છવનની સમગ્ર
 કહાલ્લી ના રસ્તાને પાતાની હર માત્ર એ પથની રમાવા નક્ષિત રીતે પીતરી
 રાખી છે આ એક ન રેવા દુર્દારથી માકીને સુરસિત છુપી આવે છે, સોનાના અક
 સિદ્ધારથી માકીને સોનાના કી ન સિદ્ધાર સુધી

૩

‘મરે એ પગરસ્તો ગમેક કાળની બેન નાનેને તારા પૂજા ના બંધનમાં નીરવ થાવે
 મજી જુ મેકી છે ? વારી થયળા કાન માકી રહ્યા હુ મે બધી વાતો મનન કાનમાં કહેને
 મળ પગરાત તો માન રાજિના કાળા પ ના પર આગળી બીરી ચૂર રહે છે
 ‘અરે એ પગરસ્તો આટલાટલા પથિકો ની આટલાટલી ચિતા, બારના, હવે ના
 બહુ મથા થયું ?

પણ નૂરો રસ્તો કે ન વાગ કહેને નથી મા ન સૂરસિદ્ધથી માકીને સૂરસિત મુધીના
 આગા પ્રતે દીપારે કંઈ ને છે

‘અરે એ પગરાત ? તારી જાની પર કે સમન્ત ચણપાત નેક દિવસ પુનઃદષ્ટિની
 નેમ પચા હતા તે મુ ગામ મથા નથી ?

કૂને બી પડીને બેઠીતો તબબજ બીને ન્યા સમાઈ બચ છે તારાના મથામગમા
 અસમાસ વેલના ન્યા અગળી રહે છે, એમ પોતાના ન બલને કું ના રંતો બલે કે ?
 (વિનિયમ માધી અનુવર્તિત) (બનેલ કોઠારી)

કચરેક એકેશનિક એ બલે ચમકી ઊઠતા ત્યારે એ ધીર અધારામી
ગેનાદ ગની તરફ આગળ વધી ગંગેગન હસતાહસતા બોલતા, 'હવે
તેક વાર જો રાણી પકડાઈ નવ્ય તો આ વખતે તો ગાફ નહિ જ કરું'

તે દિવસે રાત ખૂબ વધારી હતી અજબાગિયાનો ચારો ત્યારનો
યે આમથી ગયો હતો. આકાશના પર્વતજિભૂના ખૂણામાં સુક તારો
લાગે જીવોને દેખાતો હતો. રામદાસ આગ વચ્ચે થકેને જતા હતા
આ હુનની પાંદરી પાસેના પાટિ અપમ ગોવા નમ્યા પોતાપોતા એમને
કું થયુ કોણ જાણે, પણ ઘાટ આખા પરગેગણે પગલા પાડયા જો-
સિતા નીચા થઈ એમણે માંડીયુ નક પાડ કપાડયુ ને પછી પિ-
કાર અને કણાપૂર્વક એ કૂંગાની ફટ કપાયુ ત્યારથી ગાદી ત્રીજ્યા
ગંગેગન જ એ બોલ્યા, 'ખત' પાટે કોણ આ બાસ બહાર-ખત'

આટલો ગની વધારતા ગંગેગન 'ટેવ' નાખતો હતો આજે
મુખજી પર વધારતા 'આતરક' આપતો એ પછી આટલોને
મોટા દેડા આપતો ટેક-ધરની ગેજાનુ પાકો ઉપાડો વરડો હતો
વચ્ચે એક પદોનો દાદરો ઉપર જતો હતો ઉપાડા વરડામાં દેવવાક
ફતરા એકા પતરામાં ગાદી રહ્યા હતા ને પૂજારણ ગંગાવર્તા હતા,
બાવાજી ચોળીને ઊભા રહ્યા આ કુંડે ટેક-ધરનું બારણું પણ

સંસારનાં શહેરો

કૃ-જેન્નકાતાં

ઈન્ડોનેશિયન સરકારના ને પાટનગર કપર ડચોની ફરી દુમ્મશી કર્યા છે અને ન્યા
ઈન્ડોનેશિયનો પણ પરા સત્તાપૂર્વકે તેમનો મુખખનો વરી રહ્યા છે એ, નવ ની દક્ષિણ
દિશામાં આવેલુ આ ગદલનુ દેશને અપહી નજીયા તેર હંપ હમણુ ન સમાચારપત્રો
ગારફેતે બાબુ છે પણ ત્યાં તો તે આત પ્રાચીન કાળથી તેનાવિષય અને કલાકારીઓની
માટે સમાજ લખાર પ્રખ્યાત છે રોના ગાદી કપરની તેની જનમૂલ દાયમીગરી તથા
નાના અને ચામડા ઉપરની તેની વિવિધ મોઢક ફેલરડિતો આખા એશિયામાં પ્રખ્યાત
હતી માલવા વનર ઉજીય કાપડ વણવાનું ત્યાગવું તથા ભક્તદાર રંગારીકામ તે હંપ
બાબુ સુધી ત્યાન વખખાણ

ધનધાન્યથી સમૃદ્ધ તથા સૌહાર્દસપત્ત દેવા જેન્નકાતાં નામના પ્રાતનુ આ પાટનગર
સમૃદ્ધી રંગ આજ અતરજાના પ્રદેશમાં આવેલુ છે દિલ્હીથી અઢી અંકોને પ્રદેશી
પુરાની (નવગી સંગીની) હિંદુ બોદ સરકારિના સમૃદ્ધ અવશેષો આઈ દેરેર ગાદી આવે છે,
ગમે ગા હિંદુ સમૃદ્ધિના રખડી સદીમાં આરંગોએ અઢી આ ટીને વિ હાસ કરવા છતા તેના
વણુ મગારકો જ બી અજા છે દોહાડથી રોવા અને સરકારના વચાવના અર્થે હંચે આ
પ્રદેશમાં આખા ત્યારે અઢી સુલતાનુ નામના વણકુદર સેના રર ડચોએ હાત મેચીની
તેને પોતાનો અડિંગા સમ બતાડી તેની માર્ગન તેગણે રાજ્ય ચલાવના માડયુ પણ
ગયા મહાયુદ્ધમાં બા જાની મરખાજીત તથા ઈન્ડોનેશિયની સરકારે બહારે ડચોની સના
કચમાં ને પાદી ત્યારે આ સહેરે પણ નવાન્ય ની મુજ દવા માણી

નક સાખ રતા પણ વધુ પાટિ મરાવનુ આ સહેરે હમરે દેવોનો, સખાણપ પુરાતન
સમૃદ્ધિના અવશેષો તથા મેધુ રસાગિને ને પદોના રસદાએને કારણે થયુ ન રોડામાણ
વાજે છે અને શહેરની માંચગા થકેને પદોની નદી તેની આ સુલતામાં મોઢક વખતો કરે છે
જોડવયા સુસાવા રહેવે પારનુ ને ગદવનુ બહાર છે અને ને પારનુ પણ મોટું માગે છે
તેની માતુખાનુના પ્રદેશમાં રોરકી, તખાક તથા એનાના રિપુષ રાક ઊતરે છે અને
રે હારથી થયધમરી જેઠામતની બહાર તે આખા નવાના લગીની છે બોદ સમયના
કપડા મિલખતાપત્ર મારે નખતકાએ ગા પખાત બળ બેરોજુર અને પ્રમાણના
પ્રશિદ્ધ બોદ સમાધિગદિશ રચેતો એવા માટે ભુ અઢીની જ નવાપ છે (સુમિયા આ,
પછી માધુનરી)

સાવ ઉધારું? કાદર પર અધ્યા પાદી બાવાજીને બહાર પડી રે કહે
અઢી બાદી-પા 11 ને આનહ રોહિવિ અમી હરી એમણે ને તર
જેયુ તો કોઈ મધાયે ન હડ એની જે પીટી આનહ અચાન એમને
થયુ બાલુગોની મેઘદેવતા પુ કોઈ નીક પણ નહિ પડી દોરડ
ને જરા અચમતા કારણે કપર જો ગોરડામાં પ્રેસ કર્યા પાટ પર
ત્યારે પણ ગેક ફાનસ રંગમગદ હડ પુગાડાની ગેની ચીમની કાવો
પછી અડ દની ને અમા ન ને અદરની પાટનો પ્રકાર રજુગો દેખાતો
હતો બંખા અજબાગામાં પાટ પરની ચીને પણ આખીઓ દેખાઈ
હતી પ્રમશ ધીરેધીરે ફીણ થઈ રહી બાપ પર નક પેરે અધ્યા
ઉપાડો પડયા હતો ગેનારક રોતરના બાપ પર પછી ને વચ્ચે એક
દોડો, એક ખૂણમાં એક દારમે (સિયા ને ગની પારો ન હાર રત
ની એક પેદી પછી દની રાગદાસ એ કું હવે તે સમજ ગયા એ દની
'જોડાવ' (ચોક વાવ)ની પેદી મિર્જન અધારમાં એમને જોવાર
એ ઉધારીને જોવાન મન થયું ને ધીરેધીરે એ પેદી ઉધારી 'ને
હાલ' કાદી ગેકા ગાખા અરેપદ અજબાગામાં પણ ગાના પરન
ખાનિસચનથી કોમુ બાવાજીના હાથનો અપદ પડાયા એમ
કપતો હતો આગિતાના બેસા મઈ રાગદારો કાનસ છુગાવી નાખ્યુ
નિર્જન ધરમાનુ ખમુ જ પગારોમાં અલોગ થઈ ગયુ એ બંખા
રાગા રાગદાર પોતાની બતને જે મેક
રકતા નહોતા

ટેક-ધરની પાળે કપર મોડાન પેવા

ગૂન જીવા ને બાવાજી કડવળી નીચે પટી
આજ્યા આપક નરા બાબુ થયુ હડ દાદરા
ઉપના પગથિયે પત મૂકતા બાવાજી મોટી
કોઈક-કોઈક? એને મોઢાસાથ અજા
અજળ માની 'જોડાવ' પાકા બાધિતા પત
મિયા પર થય હંપને પછી રરકાની પેદી
બાનુ મકાનને અડીને કોક જીયુ દડ કાપ
દાસ થકરે જુલતા હતા પેવાને કા ન
નવાન ન આપેલો મેગા ને રોગ એ કોમ
રહો રાગદારો ફરી જુલતા ત્યારે પળયુ મેનુ'

પણ કોઈએ જરાય ન વાંચી બાવાજી
નરા આજળ વચ્ચે કે પેલો માણસ પત
હાલેયા માગ હાલેયા જોડયુ નહી, આખા
રતા પણ તાને થતો મોઢાસાથ આટલી
વારે હવે રાગદારોને બાન થયુ કે એ મેનો
રોતરો ને અડાચી હતો)

પૂર્વ મરનમાં સુક તારો ચલકચલક થયો
રહો હતો રાગદારો ફેર મેલી ફેર
ધાર 1 પોતે ધારે હતાં બહારે રાગ પો
એને જામની એમની હિમત નહોતી
પારોની જ એક અગીઆ એ ગત નર
તત્ત જ કોઈ એમને રરતો 'રાગી' થય
દેવા એમ જાણ્યુ બાવાજી ફરી મારકેને
પડયુ-પેગી?

ઈન્ડોનેશિયન મર્યો ને બાવાજી એ કોક
તો એ અગો પડાયા જ હતાં

સત્તાવનતા સ્વાતંત્ર્ય-યુદ્ધથી કાંડીને આજ સુધીમાં માતૃભૂમિના દાગે જીવન નિઝાવર કરનારા

મૌલવી અહમદશાહ

સ્વાતંત્ર્યના શહીદો

[૩]

સત્તાવનતા સ્વાતંત્ર્ય-યુદ્ધના એ બેચાર આઠ દશઓ અને સુનાધારે દત્તા તેમાં મૌલવી અહમદશાહનું જ્ઞાન નિ સંસય કીચુ છે તેણે પોતાની આજ અતી જ્ઞાન તથા કષ્ટમ દ્વારા જનતા, સેનિકા ને રાજ્યોને સ્વાતંત્ર્યજગ માટે તૈયાર કર્યાં એટલું જ નહિ પણ યુદ્ધ શરૂ થયા પછી કાતિબાવી સૈન્યનું નેતૃત્વ ધારણ કરી પોતાના આ રૂબ લશ્કરી કોશલથી સર કૅસિન કૅમ્પમેન બેવા પ્રથમ કક્ષાના અંગ્રેજ સેનાપતિને પણ બળબાર છઠ્ઠ ખપડા લી

તે હતાતો અંગ્રેયના પ્રાંતના એક નાના તાલુકદાર, પણ જ્યારથી અંગ્રેજોએ તેનું રાજ્ય ઝૂંડીતેના સ્વાતંત્ર્ય પર તરાપ મારી ત્યારથી તેણે અંગ્રેજ સત્તાને સમગ્રત હિંદમાંથી નાગશેષ કરી નાખવાના નિશ્ચય કર્યો પોતાની સર્વ સપત્તિ દેશની સેવામાં અર્પણ કરી કઈ પોતે મૌલવી બન્યા ને કેટલેક ધૂમી જનતામાં 'ફિરંગી કા રાજ' ને ચિડા દેવાનો કલ્પ પ્રચાર કરવા માંડ્યો તેમની જીવનસાધાર બાવી સાબળવાગાદે દસદસ હબ્તર શોકો લેવાયતા અને આગામી સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામમાં સર્વેષ અર્પણ કરી દેવાના શપથ લઇને જી હોડતા સેનિકા ને ઉદ્ગમને તેમણે કેટલીક તેજવી પત્રિકામાં પણ લખી હતી

આ પ્રવૃત્તિની અંગેએને જાણુ થતા લશ્કરની મદદથી તેમણે મૌલવી ને કેદ પકડવા અને મુકદ્દમા ચલાવીને તેમને કારાનીની સબ જરમાં લી હારીના દિવસ સુધી તેમને ફેંચાવાદના હિંદુવામાં કેદ રાખવામાં આવ્યા પણ વિધિગે તેમણે મૌલવી આ રીતે નિર્મૂળ નહોત

અહમદશાહની ગિરફતારીને કારણે આખા ફેંચાવાદે ઈનાકામાં કાતિબો દાવાનળ ફાટી નીકળ્યા હિંદી સેનિકાઓ આગામીને ઝગા ફરકાથી અંગ્રેજ આગ્રહદારોને કેદ કર્યા અને સ્વજાપાનાની દીવાલો તોડીપાડીને મૌલવીને મુક્ત કર્યા જનતા અને સેનિકાએ એકાધુએ તેમને પોતાના મેવાનીમાં મૌલવીએ છૂટાવતેજ જ આગામીનું નફેર નામુ પાડવા પાડી સર્વ અંગેએને ફેંચાવાદ છોડી જવાનું ફરમાવું કર્યું

પણ પાછળથી યુદ્ધમાં વળતા પાછી થયા હિંદી અંગ્રેજોને હાથ પડયુ ને આહદ્રામની સરદારીનીએ એમ ટુકડી લખનો છતવા આવ્યો મૌલવી તરત લખનો પહોની આઢગાને દસવીને ઢાંધી કાઢ વાના પ્રત્યક્ષમાં લાગી ગયા પણ દુર્ભાગે તે વખતે વખનોમાં પરપરની ઇચ્છા અને દેવને કારણે ખૂબ જાળવવાથી હાથે કાંઈ બાનવ નહોત આહમદશાહે પોતે મોખરે રહી આહદ્રામ પર ઘણા હુમલા કર્યા ગંક વખતે પોતે શાહી વાગવાથી ધવાયા પણ ખરા પણ સૈન્યમાં શિરાત અને અનુસાસનના અભાવને કારણે પોતે ન હાંધ્યા બેવામાં કૅસિન કૅમ્પમેન આહદ્રામની મદદ આવી પડે. વધે તેમણે અંગેએ મૌલવી લખનો પર દુરાલો કર્યા ખૂબપાર જમ થયે લખનોની પ્રત્યેક શેરી તથા ધર છેપટ સુધી લઇતું પણ આખરે લખનો અંગે તેના હાથમાં યુધ અને મૌલવી વચેરે નેતાગોને લખનો છોડી ચા'યા જલ્દ પકડયુ

પણ આ પરાજય આહમદશાહના હૃદયમાં ખૂબ ડખતો હતો તેણે કરી પોતાના યુદ્ધીબર માણસો સાથે લખનોમાં પ્રવેશ કરી અંગ્રેજો સામે મોરચા માંડ્યા તે તોપો અને ગવવાગઢ્યા માણસો પાસે હોવા છતાં તેણે અંગ્રેજોની બે પડછેલોના મેવા અર્પું બહાદુરીથી સામનો કર્યો કે અંગ્રેજ સેનાપતિ પણ ઠક્ થઈ ગયો! મૌલવી કૅસિન કૅમ્પમેન અંગ્રેજ સિપાહીઓને કાર કર્યા અને છેપટ વિજય

અસકથ જેવાવાથી તે લખનો છોડી આપ્યા ગયા ૬ માધવ સુધી અંગેએએ તેની પૃક પકડવા છતાં તે વીર નાયક તેમને હાથ ન આવ્યો ત્યારથી બારી બારી પહેાવતો આહમદશાહે મોરિના પદ્ધતિથી યુદ્ધ કરવાની નીતિ અખત્યાર મરી તેને પકડવા આવેવા હોવા પ્રાન્ત સામે તેણે ગંક આખાંદ સાણસા બુદ્ધરચેા, પણ પોતાના સેનિકાની અધીસાથે કારણે તે નિષ્ફળ ગયો બારી છોડીને આહમદશાહ નાના સાહેબની સમયે શાહજહાંપુર પહેાંચ્યા યુદ્ધના આ બને નેતાઓને ગંકસામદા પકડ્યા ગાદે કૅસિન કૅમ્પમેન શાહજહાંપુરને ઘેરા બાંધ્યા પણ એ બને સિંહો સામી છાતીએ લડતાલડતા અંગ્રેજ સેનાને આરપાર વીંધીને આપ્યા ગયા! કૅમ્પમેન બિચારો હાથ ધસતો રહ્યો બધા નેતાના બરફીમાં બેઠા મરવાયને હવે પણ મોરિવા પદ્ધતિથી યુદ્ધ કરવાનું નહીં કર્યું આથી ત્યારે કૅમ્પમેન બરફી ઉપર અહીં અંગ્રેજો ત્યારે નેતાઓ બરફી ખાલી કરી આસપાસના પ્રદેશમાં લઈયાઈ ગયા નાનમડી લડાઈ પણ કૅમ્પમેન બરફી કળતું કર્યું ન કર્યું ત્યાં તે સંગ્રામમાં આવ્યા કે મૌલવી આહમદશાહે કરી શાહજહાંપુર મળતું કર્યું છે! કૅમ્પમેન શાહજહાંપુરને ઘેરા બાંધી અંગે તે ભોગ મૌલવીને છછડી જવા ન દેવાનો નિર્ધાર કર્યો જલ્દ દિવસ ખૂબપાર જમચાંધ્યા પણ તે નાનાસાહેબ આદિનેતાઓની મદદથી મરી કૅમ્પમેનને હાથતાળી ફઈ આહમદશાહ છડ્યા!

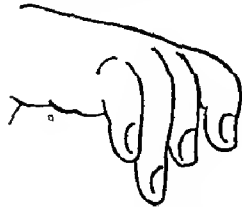
ત્યારથી આહમદશાહ બે પડ્યા અંગ્રેયના અને તે સદેર મળતું કરી વીધુ! પોતાની તામત વધે તે મારે તેણે પામ્યા પવન નામે રાજ્યના રાજ જગતપતિસિંહે મદદ કરવાની વિનવતિ કરી તે રાજ્યને મદદ કર વને નેતાને આહમદશાહને લેવાલોના મૌલવી એકમત જ મળ્યા ત્યા વિશ્વાસપાત્ર કરી મજલગાજી રાજના દેગદાહી લાઈએ મૌલવી પર મોળી છોડીને કાર કર્યા અને મારતના તે વીર મેતાનું મરતક લાવી લઇ-અંગેએને પહેાંચાડી મેટા હીનાય મેળવ્યુ આમ એ નરકેસરીને પકડવાબવત્યા અંગ્રેજોના પતિજિના હાથે હેડા પડ્યા હતાં તે આ પોતાના જ દેશના ધવોને હાથે મરચો! વિધિની શી વિપવિતતા!

મૌલવીને અંગ્રજ આપતાં ગંક અંગ્રેજો પતિજિના કાર લખે છે 'The Moukvi was a very remarkable man Of his capacity as a military leader many proofs were given The Moukvi was a true patriot. He had fought manfully, honourably and stubbornly His memory is entitled to the respect of the brave and the true hearted of all nations'

(મૌલવી અંતિ અસાધારણ મનુષ્ય હતા વરકરના સેનાપતિ તરીકે તેમની યોગ્યતાની તેઓને પ્રતીતિમાં મળી વૃધી છે મૌલવી ગેમ સાચા દેશખત હતા તેમણે બહાદુરી છાપાવતારી અને આડ નાથી જમ બેઠા હતા તેમની સ્મૃતિ જનમરના યુરવીરો અને હિંદીસેના માંને પાત્ર છે)

વિભાગ ૧

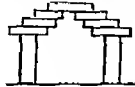
ની રાજાએ તેને બ્રશ્મી (કાંચ) આપવા
(૧) નીચે ગાંધી દેખાતી કપરથી તે ૧૧
૧૦ મળે. મ્હની મોડી આકૃતિ ચીતરે. ૨૦

કલાદષ્ટિની કસોટી કરતા પ્રશ્નપત્રો

શ્રી અવેન્ડકુમાર ગાયુધી ત્રી ગરે વાકે રૂપે રૂપે લેખમાળાને અનુસધાને
[કવચ્ચતા મુનિવાં મી ઠી મંદિરની ઉદય પેલાન્ટાની ૧૯૪૦ તી પરીમાનો પ્રશ્નપત્ર]
અને ત્વા મુખી વમાસ મેનાત્તર ન મુખે આ નવાતો આપવા
બાબુગા લખેલા આપ્તા માર્ગે (ગુણ)ની સમયા સુધયે છે

- (૨) રમુતિલ રમી પાછીને કુને ચીતર ૨૦
(૩) નીચનો રખાકૃતિ કપરથી તેના ચાર
ગા. મ્હની મોડી આકૃતિ ચીતર ૨૦

- (૪) રમુતિ રમી પાછીને પંચ ચીતર ૨૦

વિભાગ ૨

- નીચે પેકી રેષ્ટિપણ ચાર ૧૧ કપર આપવા
(૧) આ નીચે આપવી આકૃતિ તમને અથ
છે? ગમતી હોય તે તેના નમરે આપવા ન
ગમતી હોય તે તેના કારણે આપવા ૧૫

- (૨) સ મે (૧૫૧ બાબુ) આપણા મોડા
મિત્ર વખત મ્હની તેજા તેના કોઈ સાર
લખેલા હોય તે તે સમ આપવા ૨૦ કે ૨૫
અપવચ્ચ હોય તે તે અર્થ ૧૫
(૩) તમારા બાબીલા ચિત્રમોડાના ચિત્ર
મોડી તમને સોની વધુ અગત્ય ચિત્ર મ્હની
તેના વિષે કશી મોડી વખત લખે ૧૫
(અંતિમ ૧૯૪૦) ૨૬૩

(૪) હોમી પરસવાર ધનવી માન ર
આકૃતિના યાગેના ચિત્રના માનવ
૨૨ ૧૧ ૧૬૫ મોટી બોટી બોટી છે એમ કહી
વાના મરણો આખી શકશો? ૧૧
(૫) તેની એકેતા ચિત્ર તમારી
પાતાની દૃષ્ટિથી, તમારા જ શબ્દો
મા વળત ને વિવેચન કરા ૧૧
(૬) કન્યા રથાપત્ય ૧૧ લક્ષણો તમે
કયા કયા માનો છો? ૧૫

રંગ - આયોજન - શાસ્ત્ર

Colour Engineering એક રમિક વિષય

ધ. છુને ખજાર દરેક પ્રકાર સાત રંગોના બનેલા છે એમ મનુ
ષ્યના, અથવા ત્રિપાલ્યે કાચનાથી રૂપેના પ્રકારનું મિશ્રણ
પ્રમાદ કરતા આ સાતે રંગો (નીચેના ક્રમમાં) રાષ્ટ્ર દેખાય છે ન
બી, નીલો, વ્યાસમાની, હોળો, પીળો, મરુમી અને રાતો પડે આ
ખાધા રંગો યતુષ્ય માન તથા વાતાવરણ ઉપર તેમજ પ્રાણીઓની
દ્રિષ્ટિવાવરણ પર પણ મુદ્દીબુદ્ધી આકર્ષકતા અસરો કારણવાળા હોય
છે એ હકીકત બહુ ઓછા બહુતા હશે રંગોની મા અનુરૂપ તથા
તેના લોકરૂપના સંક્રાંતિથી કેમ
કે પાંચ રંગો તેમજ એક માત્ર થયું
કે તેને રંગ આયોજન શાસ્ત્ર (Co-
lour-Engineering) કહે છે

એક વખત એક કારખાનાનું
વૃક્ષલગાન ૭૦ ડિગ્રી ઉપર એક
સરખું (air conditioned) રા
ખવા છતાં તેમાં હાથ કરતી સ્ત્રીઓ
ઠરિયાઈ કરવા વાગી રંગોને શબ્દ
વાય છે. પણ ત્યાં કારખાનાની
સ્ત્રીઓના વાઈબ્રેન્સ (vibrations) રંગ વચાન-
વામાં આવ્યા કે તરત જ તે રૂઝિ-
યાદ દૂર થઈ ગઈ - એકે કારખાનાનું
કુચ્છતાગાન તે જ જરૂર ડિગ્રી જ
રાખવામાં આવ્યું હતું.

બીજા એક કારખાનામાં હાથ
રમતી વચનદાર પેટીંગા કાલકા
માનવા માલિક પાસે ઠરિયાઈ કરવા
વાચ્યા કે આ બાદે પેટીંગા કાલકા
અગારી પીક કો છે મરજા ૧૧

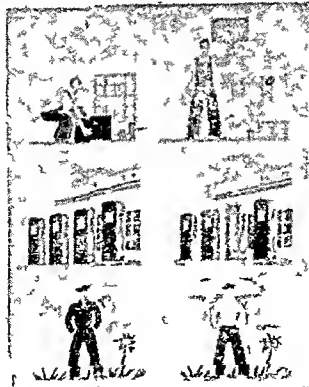
૨૬૪ (પાંચમાર્ગ ૧૯૪૭)

ના માલિકે રમતો દિવસે કોઈ પેટીંગો આપા નીવા રંગે રા
નાખી બીજા દિવસે માલિકે મહેલ લાગ્યા ખરેખર આ નવી પે
ટીંગા બોળી વચનદાર આ પેટીંગો (પેટીંગો) માન તે તેમ
તે જ રહેલું હતું.

માન રંગની અદ્યતન આવા અગત્યની મરી રાકે છે રંગોના આ
સામર્થ્યની વિજ્ઞાનને તો વધુ વખતથી બહુ છે સામાન્ય માણસના
માન પર તેની વિશિષ્ટ રચનાઓના આયોજન વડે થા. સફળ

કારણ તે કાચ છે રંગ વિજ્ઞાનને
વિમર્શ થતા અમેરિકામાં તો છેલ્લા
૧૦ વર્ષથી આ અને આવા ઘણા સિ
દ્ધાંતો બંધોના રાયા પર અગત્યના
મુદ્દામાં આ બધા છે

રંગ-વિજ્ઞાનનો પાયાનો સિ
દ્ધાંત એ છે કે જે રંગવૃક્ષમાં દેખાતા
માત્ર રંગોમાંથી હોવ બાહ્ય તર ૧૧
રંગો (વાલ, તારી અને પીળો) કાચ
અને કાચના હોવ છે જો તરે વાદળો
બાહ્યના રંગો (નળી, ગામગામી
અને પીળો) ગીત તથા આક્રાંક
હો રંગ વિજ્ઞાનને બીજા સિ
દ્ધાંત એ છે કે વાલ રંગ માનુષ્યને
કંઈપર જ કાચ પાસે તથા કંઈ નિ-
શ્ચય કરાને એક કંઈકિત મરજો
રંગ છે માર્ગનિક (પરિસ્થિતિ) રંગ
ફોનની વાદળોના વાતવોન કરવા
અજોગો માનવ પોતાની વાત જ નહી
પતાવેને નહિ તેથી બીજા મહત્ત્વ
નોતો બધા વાળી માર અનાવીને

લેખા રહેલું પદ્મ પશુ ઓરડીને ન્યાયગ્રહતા લાલ રંગે રંગી નાખવામાં આવી કે મનુષ્યો પોતાની વાતચીત ઝડપ પતાવીને અહાર નીકળી જવા લાગ્યા અને 'વાત જલ્દી પૂરી કરો'નું ને સૂચનાપત્ર અદર મનામાં આપ્યું હતું તેની ચે કશી જરૂર રહી નહિ ! અમેરિકાની એક પ્રસિદ્ધ કંપનીએ પોતાનું પેટ્રોલિયમ વેચાણ વધારવાને એક પ્રયાસ તરીકે કોલોર એન્જીન (colour engine)ની મદદ માગી તે વિજ્ઞાનીએ પેટ્રોલ સિવાયના મીઠા બધા પથોને લીધે રંગ લગાડ્યો ન્યારે પેટ્રોલિયમ પુખ્તલાલ રંગનો થઈ ગયું આ નજવા ફેરનારથી જ નેચાલું દેવું થયું !

રંગ-વિજ્ઞાનનો નીચે સિદ્ધાંત છે એ છે કે જેમ લાલ રંગ કાર્ય કરવા પ્રેરે છે તેમ લીલો રંગ માણસમાં સુખ-સ્વાસ્થ્ય અને ક્રિયાશીલતા બાવના ઉત્પન્ન કરે છે આ સિદ્ધાંતને વ્યવહારમાં મૂકવામાં આવતા આશ્ચર્યજનક પરિણામ આપ્યું હતું લોકોને કાજા રંગનો બેંક ફીચર પૂર્વ ત્યાં થતા ખૂબ આપકારોને કારણે નામચીત બનેલા હોતા પશુ જે પૂરવેને તેનરથી લીલા રંગે રંગી નાખવામાં આવતા આપકારોનું પ્રમાણ ૩૩ ટકા જેટલું ઓછું થઈ ગયું હતું !

મનુષ્યોની માફક કેટલાક જીવડા ઉપર પણ રંગની ધબ્બી અસર થાય છે દા ત વાળી રંગની માખીઓ દૂર ભાગે છે શકાઓના એક દુષ્પ્રવાણો સૂર્યના અલ્ટ્રા વાયોલેટ રેલિંગ આકાશવા માટે પોતાની એક બારી વાદળો રંગે રંગી પશુ તેના આશ્ચર્ય વચ્ચે તેણે જોયું કે તે બારી પરથી માખીઓ એકઠાં જોવા મળી યદ્યર્થ હતી ! ન્યારે બીજી બારીએ ઉપર તો પહેલાં જેટલી જ માખીઓ બહુ બહુની હતી ! પશુ જોને, મગ્ગરોને માછી વાદળો રંગ બહુ મને છે ! કેનેડિયાનાજા વિસ્તારોમાં કામ કરતા નીકાદળના માછીયો વાદળો રંગના પોષાકને બદલે લેવા ધોળા રંગના પોષાક પહેરવા આકાશ કે તરત જ મગ્ગરો તેમજાથી દૂર ભાગવા માડ્યાં મગ્ગરો અને રાતના બીજા જીવડા થેરા નારંગી રંગના 'બીજી'ના દી વાથી પશુ દૂર ભાગે છે મેક ઓલી રોષ થઈ છે કે આજેનાંડોના તળિયાને લાખે રૂપિયાનું નુકસાન કરતી ફરિયાની માછલીઓ (બેન્કડસ) થેરા રંગથી ખૂબ આકર્ષાય છે, ન્યારે સફેદ આજર આજ લીલા રંગ પાંચે બહુ જ થોડી આવે છે આ રોષ અસરના આગ

મેટિના તળિયાથી રંગ ફેરવવામાં આવવાથી અમેરિકાને દર રો થઈ ૪૦ કરોડ રૂપિયાનું નુકસાન બચી ગયું !

માનવામાં નહિ આવે, પણ સુદ્ધ સમજવા કારખાનું જોનું ઉત્પાદન રંગોની આવી અવનવી વિરિજિ આપીઆના મરવાથી જ રંગથી ૩૦ ટકા જેટલું વધારવામાં આવ્યું હતું ! હવે સાતિના સમયમાં ઘણા કારખાનાવાળાઓએ તે પદ્ધતિ પ્રલુપ્ત કરી છે રંગ વિજ્ઞાનથી સી ફેરવે જિરો લોખંડના ગેઝ ખાસ કારખાનામાં આ પ્રગમે રંગની રચના કરેલી સાકાઓના અહારના બાજોને બંધાને રંગ વિજ્ઞાનના બાજોને પીળો, કપરની છત્તોને સફેદ આઠ ફૂટ સુધીની લીલાઓ તથા માખવાઓને ઘેરા લીલો, જમીનના આજા નારંગી આજા ઓવવવાના સાધનોને તાલ રંગ, ન્યારે મુશ્કા પેમીએ (First and boxes)નો લીલો હેડફેરાજે અથવા રસતામાં અપડાવે તેની વસ્તુઓ પીળા અને કાજા ચણાપાકમાં અને મશીનોની સાથેની પેટીઓને તથા ગરમીગરોને વાદળો રંગ મારવાનામાં આ પ્રકારના રંગોના આગેજની પદ્ધતિના જેટલો જ પ્રયોગ થાય છે છતાં દરેક વસ્તુઓ અપદ જાણી આવે છે રંગનો આગે સુમેળ રચવાથી કારખાનામાં કામ કરતા માણસોમાં પ્રસન્નતા વહે છે નો તેથી મક કારખાનામાં તે ઉત્પાદન ૧૫ ટકા મને જોડાઈ ૪૦ ટકા વધી, ન્યારે ઝેરકાજર રહેનારોગોની સખ્યા ૧૦ ટકા ધીની વધી આવા કારખાનામાં આકરમાંતેની સખ્યા ૨૦ થી ૪૦ ટકા જેટલી થોડી થઈ આખા ગદ રંગોવાળી મોરડીમાં કામ કરવા કરતા ન્યારે રંગો સરસ સુમેળ રચવામાં આગે હોય એવી જગ્યામાં કામ કરુદર હવે પસંદ પડે ના રવાબાદિ છે, અને એવી જગ્યામાં કામ બધારે અને સાકુ પશુ થાય છે આપણા કારખાનાવાળાઓ તથાગિલ માખિને આ રંગ આપીઆનું શાસ્ત્ર તરફ ધ્યાન આરે તેા ધવો ફાંચેા કરી રાં

ત્રિપાર્થ કાચમાથી પકારોને પસાર કરીને આશ્ચર્ય ન્યારે સાલ રંગમાં જલ્દી નાખા ત્યારથી આ (અ રંગ વિરે ન બી બી) પણ તેનામાં કેવું અપ સામર્થ્ય રહેલું છે તથા તેની મદદથી કેવા આશ્ચર્યકારક કામો કરી શકાય છે તે તેા હવે મોરડી રંગોમાં (પોપુલર સાયન્સ ઉપાધી)

કસોટી સામે ટક્કર ઝીલતી પ્રજા

ઉત્કલકંતા ઇતિહાસમાં મ્હી નહોતી આવી જતી જેમ મહાન કંટાકમીમાંથી ઉત્કલ આજે પસાર થઈ રહ્યું છે હુજોલીથી પાજણું બનેલું કિલ્લો જગતની મહાસત્તાના મા પોતાનું રવાન બજી રી રખે છે તે જીલ્લો દરબજાનું રાજ્ય લેને છે તે ત્યાંની પ્રજા આગેજનીમાંથી પાર પાડવા કેવા પુરુષોય કરે છે તેના પર માધાર રાગે છે

પોતાને જરૂરી આજાર તથા કાપડ હતાજિ હજારો માટેને કાચો માલ તેને બીજા દેશોમાંથી મંગાવવા પડે છે ના ધખખાજારને બખજ છે પરદેશમાંથી ના બધો માલ લાવવા માટે ઉત્કલને અજલે રૂપિયાનો ખર્ચ કરવો પડે છે જેટલું ખર્ચ થાય એટલી જો આપક ન થાય તેા તે દેશને બિખારી થતા વારન વારો ઉત્કલને આવવકેના માગે એક જ, —તેવાર માલ પરદેશ મેામલી પેસા ત છી લાવવા પશુ આજે ઉત્કલની ભવક કરતા આપક એમી ધબ્બી જો બીજા દેશમાં ગઈ છે ૧૯૧૬માં તેણે રૂપા અખજ રૂપિયાને માલ મેામલી દેશમાંથી ખરીદી અને માત્ર ૧૬ અખજ રૂપિયાનો તયાર માલ પર દેશ મોકલ્યો આગ એક જ વર્ષમાં તેને ૮ અખજ રૂપિયાની ખાખ આનેથી આ રીતે જ મેા માયે તેા મનેતવા મહાસત્તાશાળી દેશને

પશુ બિખારી બનતા વાર ફેટકી ર આ બહાર પરિસ્થિતિમાંથી બચવા માટે ઉત્કલ આજ પોતાના પૂરા સામર્થ્યથી પ્રયત્ન કરી રહ્યું છે જેમ બને તેમ પણ માલ ર લ્પત કરી, મેામી સખ્યામાં પરદેશ મેામલી પોતાની આપક વધારવી છે જ આજે તેનું ધ્યેય છે પણ આ કહ આખના પલમરામાં થઈ રાહે તેમ નથી ચુકવે લીધી ઉત્કલના હાલકા બાંચી મવા છે જર્મનીના બેંકબાજામાં તેના થેરામાં કારખાનોમાં અને બેંકો જર્મનીને ફેરવે કયા છે તેનું આજ કાપડત વાણીવડ પાશમાં ૩૫ થઈ છે અને પરદેશમાં રાહેલો અરથી મૂડી લાખમાંથી ભરી રહી છે તેની સાથેસાથે રેનેસાઈન્ડ, ડિડુમતાન તથા જર્મનીમાં તેની જગ્યા ફારીઓ વધી રહી છે જ જગ્યાફારીઓ ને તે છાડી કે તેા દરવર ૧૮ કરોડ રૂપિયા બચે હિકને વ્યવતન આપવા પાછળ આ પખ એક મહત્વનું કારણ હઈ

આજ વાર માણી ઉત્કલની કસોટી થઈ રહી છે, અને હુજોલી લેવાબદ ગયું છે છતાં તેણે ફરી કમાર કરી છે તેને આવરે ને કશાની જરૂર હોય તેા રાગચની ને થોડો વધારે સમય તેને મેા (જીન્ટ્રેલર ૧૯૪૭) ૧૫૫

તેા ફરી પોતાનું કલ્પાદન વધારી રાકે. એ સમય મળે તેટલા માટે તે તેણી અમેરિકા પાસેથી ૧૫ અબજ રૂપિયાની લેન લીધી છે. તે લેનમાંથી રાજ્યના બે ફેડર રૂપિયા ખર્ચાદરમાં છે. એ લેન ખસાર થઈ નય તે પહેલાં આર્થિક રીતે પોતાના પગ પર બેસા રહેવાનો તેણે પ્રયત્ન કર્યો પણ તે પહેલાં જ એ લેન લગભગ પૂરી થઈ ગઈ. મોટા હવે ઇંગ્લેંડ રાષ્ટ્રીયન ડોલરમાં પરિવર્તન નહિ કરવાનું શક્યતા પશ્ચંદ લીધું છે. આથી હવે આ ફેડરેટીમાં અલગ માટે ઇંગ્લેંડને પોતાના જ પુરુષાર્થ પર આધાર રાખવાનો રહેશે.

ઇંગ્લેંડના આ મહાન પ્રયત્નમાં ફેરફાર બેંચેજ બેંચેજ તત્કાલન-ધનથી સાથ આપી રહ્યો છે. બમે તેટલી ભોગ આપવો પડે, આદે તેટલાં ફેડર સહન કરવાં પડે, પશુ દેરાને ઉઘારવે જ નેહ છે સમજીને ખાતર બહિર્લેનો ભોગ આપવો એ તો એ પ્રલેન જ નગાનત રચના છે. આને બેંચેજ પ્રલ ફેડરેટમાં બંધનો અને ફેડરેટથી અડ-ચણી વેરી રહી છે તેનો ખ્યાલ કરીએ તો આપણે છક થઈ જઈએ જાતજ, ગોસ-ગરબી અને ખાંડનું તો ફેરનાં જ ન, પણ દુધ, ગાખણ, ફેબો, જલતણ, તેલ અને ચાઇનું પણ ફેરનાં જ; અને તે બધુ મનુષ્યને જીવે માટે ફેડરેટ આપવયક હોય તેટલું જ આપાય છે માખણની તેનીને કારણે માર, મચ્છી, બાજ, ફેબો, ગાસા સર્વ વસ્તુ બારીને જ ખાંડની પડતી હોવાથી કોબાનમાં વેવિય નથી રહ્યું અને એને જ ખાંડમાંથી અછતને લીધે લગભગ બેરવાદ લેવાનું તેમને જમવું પડે છે. હવેથી નવના થઈ ગળવા હોવાથી ખાંડ તો આખરે ગમે નહિ તેવા જીખરા ફેબો અને પેટાના ખૂચે તેવો બને છે. બોખાનાથી પડી ગયેલાં ધેરા સમારવા સમાન મજનો નથી સારી રહ્યા ફેબાલ મળતા નથી અને મારી બતાવવા કે મજલ નથી ધરતી બારીઓને ધરક લઠકવાનો ત્યાં ખાસ વિનાશ થઈ શકે છતા ખુદ બહિર્ગદામ મહેલની ઉપચી બારીઓને પડકાર નથી, તો પછી બીજીની તો વાત જ સી ! કાપડની પણ ત્યાં જોવી તેમી છે કે લડન-મા એક કુટુંબમાં સ્ત્રીએ પોતાને ફેડર ને ફ્રીક પોતાના મૂલવિતાના નક્કી સુઘાથી સીવેલા ને જોડા પડોરી પોરોથી વેગતા લીધેલા; પડોરીએ તે રિવર્ડ-કંડમાંથી 'સેક-ડ-હૅન્ડ' ખરીદેલા પુરુષે પોતાનો સૂટ શુભરીમાંથી બીટરી મચ્છેલા ખરીદ્યો હતો ને પુત્રીએ પોતાના 'અંદરનેઅર' ફેબોફેબો કઠકાઓમાંથી સીવેલા. કાપડ હીપમાં દર-ફેબની જરૂરિયાતની વસ્તુની આવી અસહ્ય તળી હોવા છતાં દેશમાં તેવાર થતા માલને મોટા ભાગ પરદેશ અદાબવા આપે છે. પરિણામે હોઝી નેવા થોવાક પહેરીને ખુદને સારી ફેટાક લેવાને બઠકવાને વારો આવ્યો છે. સાણની તેમીને કારણે યોરિંગ કેપની-ઓ પખવાદિયાનો વાવરો કરતી હોવાથી લેકા પોતાનાં કપડાં પોતાને હાથે જ ધોઈ લે છે. ઑફિસમાં તનનદ કામ કરીને આવેલાં માણસ થઈ આવતાં જ ગાંધી અઢાળીને પોતાના ધરની પાછળની પાછળી 'વધુ અનાજ નાખી' એ નીતિને અપસરીને બચાડ વગેરે સાકાઓએ વાવવાના કામમાં લાગી નય છે. જે મનુષ્યને કામના કલાક લેવા કામ એક વખત મેલી હડતો કરેલી તે જ મજૂરો અને દેરાની ફેડરેટની પળે રવજીવથી વધારે કલાક કામ કરવા તેવાર થયા છે. સરકારે બહારથી આવતા પહેલેની આચાર પર મોટા કાપ મૂક્યા છે. આ પદાર્થોમાં તમાકુ, સીનેગા હવાદિ લોકોની રોગિની વસ્તુઓનો સમાવેશ થાય છે. જીવનને આપવયક ફેડરેટ બાળકમાં તેમી ભોગવતી પ્રલનું આ ચિન્હ છે. પણ બહા-કર બેંચેજ પ્રલ બાણસીનો એક હાથે પણ ઉચ્ચાર્યા સિવાય આ બધી અદરજો અપદેશી સહન કરી રહી છે.

મનુષ્યપણની પરાકાષ્ટા કરીને પણ ઇંગ્લેંડ બીજા આ બીજા ફેડરેટીમાં સફળતાથી બહાર નીકળતા ફલનિશ્ચય નાનું છે આને ત્યાંની સમીપ પ્રલનું એક જ રૂપ છે: W.E. B. DUBOIS અને બીજી વસ્તુઓની તેમી થવા છતાં જ્યાંસુધી ત્યાંની પ્રલના ધીરજની તેમી નથી પડી ત્યાંસુધી તે આ કોમીમાંથી સંજ મીતે પાર પડશે જ આપણે ત્યાં પણ પરિસ્થિતિ બેઠી પપપા નથી આપણે એવા ફલનિશ્ચય કેમ ન બનીએ?

કસોટી

(૧) એક રોક પોતાના પુત્રની શાળામાં જઈ થક્યા અને પુત્રને કહ્યું, 'તારા વર્ગમાં જેટલા ઓકસાઓ હશે તેટલાં પતાસાં હું ફેરને આપીશ' એ વર્ગમાં ત્રણ ઓકસાઓ વધારે હોત તો રોકને ૧૨૬૬ પતાસા વહેંચવા પડત તો તે વર્ગમાં ફેરવા વિદ્યાર્થીઓ હશે ? (૨) હાથમાં બેળો બરીને ચણા રાખીને તે ઓકસાઓને કહ્યું તારા હાથમાંથી અણુની સમીપ સમીપ ને કહી આપશે તેને હું સાકા ધનામ આપીશ કે જમણે બરા નબરની નજીકના આ પ્રમાણે જવાબો આપ્યા: ૩૫૦, ૩૩૭, ૩૩૦, ૩૫૩, ૩૪૦, ૩૪૭, જાગ્યા એક જમણી ૬ સમીપથી ૭૫૫ હતી, બીજીની ૪, ત્રીજીની ૧૧, ચોથાની ૧૨, પાંચમીની ૬ અને છેલ્લી તો માર ૧ સમીપથી લાખી સમીપ ચૂરી ગયા આ કંપરની તમે સારી સમીપ શોધી શકો છો ?

(૩) નીચે લિહરતાનાના ભણીતા સાહિત્યકારો તથા તેમની સાહિત્ય-સાંજની બાધાના નામે સેજસેજ આપ્યાં છે તેમાં કયા લેખકે કઈ ભાષામાં સાહિત્યસર્જન કર્યું છે તેમ બતાવી શકો છો ?

૧ પ્રેમચંદ	(ક) પાનગી
૨ વેદાંધક	(ખ) તામિલ
૩ ઉકાળ	(ગ) ગિરિહી
૪ કાલેશ્વર	(ઘ) માર્કી
૫ બકિમચંદ	(ચ) સિંધી
૬ શાહમચંદ	(ઞ) મુબારની
૭ ના સી દુકે	(જ) ફૂડ
૮ મુજલમચંદારની	(ઝ) મવાયતમ
૯ નાનક	(ઢ) હિંદી

૧૦ વિદ્યોપતિ (ક) બજ ની (ક) આપણા ત્રણ ભણીતા ફેડરેટના નામે આ નીચેના વાકમાં ભેળવી મથા છે, શોધી શકો છો ?

મનુ નામુ મરત કર થડ અકસીગા
(ખ) તમારા સામાન્ય જ્ઞાનને કસતા આ નીચેના પ્રશ્નોમાંથી ફેટાના જવાબો આપી શકો છો ? (ક) મગંદર પચનબર કયા શહેર-માં જન્મ્યા હતા ? (ખ) હંદર સારી કયા છે ? (ગ) પનામી નહેરે દક્ષિણ અમેરિકાના કયા પ્રદેશને ઝેડે છે ? (ઘ) કાનસમાં હીવાની વાટ પહેંચી ન શકે એટલું ધાસરેટ હોય અને પાસે બીજું ધાસરેટ ન હોય તો દીવે બળતો રાખવા શું કરવું ? (ચ) કાકરી કસલાય સુધીની પ્રચલે સંખ્યા બરાબર ભાલતો આશરે ફેટાલે વખત ભાગે ? (ઞ) એક માણ બરફનું એક ગમિયું અને અધમાનું બે ગમિયા ભાગ વહેડું કેમ પીરમી જશે ? (જ) હિંદીની હંડન સીધી લીટીમાં વિમાનમાં મુસાફરી કરીએ તો કયાકયા રોકો પડશે પસાર થવું પડે ? (ઝ) આ મહાપ્રશ્નોનાં મૂલ્ય કેવી રીતે થયાં ? (૧) ઓકેડિસ (૨) રવામી અદાનંદ (૩) તાવા ટોપે (૪) લાલા લખવતરાય (૫) નેન કોલ્ડ અર્થ (૬) રવામી દયાનંદ (૭) નેકમન.

આઉના હપતાગિયા સોડિયમ અને પોટાશિયમ ધાતુવાના કેટલાક ક્ષારો વિષે આપણે જાણ્યું હવે તેમના અલગ અલગ ગુણધર્મોના ક્ષાર 'બાઈકોમેટ' વિષે જોઈએ

પોટાશિયમ અને સોડિયમ બાઈકોમેટ (કો ડાઈકોમેટ પણ કહેવામાં આવે છે)ને કૃષિયોગ દ્વારા કઢીગિયા ખૂબ મોટા પ્રમાણમાં થાય છે. બાગડા કે જવવગા, લેગન કોમ, કોમ વગેરે લેગન થયેા ઈટ કાઢિ રંગો ની બનાવવામાં તથા કોમિયમના અન્ય ક્ષારોની બનાવવામાં તથા ફોટોગ્રાફીમાં ગાંધણની અમૂલ્ય ને અગ્ર ડાઈકોમેટ રીતે (આ બાઈકોમેટ ખૂબ કૃષિયાની છે પણ કૃષિયાની છે ડાઈકોમેટ બેરિંગમાં પણ સંસ્કૃતિ અંશિક ની સાથે કે કામમાં આવે છે વધી બરજમની (oxidising agent) ગોઠાના કોવાથી ક્ષારોનું બરજ કયામાં રાસાયનિક પ્રયોગમાં વપરાય છે. મપડને આપી રમવામાં તથા કે રમકા કંઠના દ્રવ્ય (mordant) તરીકે ખુબ તે કામમાં છે. બીરમય કોમેટ રંગીકર મવામાં વપરાય છે

ડાઈકોમેટના આવા વિવિધ કૃષિયોગો જોતા તેની ગાજણી ખૂબ રહે છે. ૨૨ વર્ષે આપણા દેશમાં કે હબર ટન બાઈકોમેટની પદાર્થ થાય છે. સુખઈ કાનપુર અને જૈનપુરમાં તે બનાવવાના કારખાના છે. આ કૃષિયોગ સજાગમ એટલે ન ગાત પરદેશમાંથી આયાત થાય છે. યુદ્ધ ને તે બધો જાણી બાઈકોમેટ પરદેશથી આવતો નવાઈની બીના છે. તે તે બનાવવા માટે બરેલી બધી સામગ્રી દેશમાં સુલભ હોવા છતાં તે અર્ધી બનતો નહોતો. તેની બનાવવામાં આવર્યક કુખ્ય મળી પદાર્થ-કોમ્પોઝિટ હિંદુસ્તાનમાં થયો જાણીથી પ્રુકળ પ્રમાણમાં નીકળે છે. તેમાં બહુજીવતાન અને ગહેસુરમાંથી નીકળતો કોમ્પોઝિટ જીવા ક્ષારોને કે હિંદુ આ કામમાં હર વર્ષે ૨૬-૨૮ હબર જનન હિસાબે પરદેશ ખાતે થયડ અને તેમાંથી તેયાર થયેલો બાઈકોમેટ હિંદમાં આવતો. બરીતે ૧૯૩૩ ૩૬ સુધી હર વર્ષે પરદેશી ગાથી પડતો હદવેર પોટાશિયમ બાઈકોમેટ અને ૧૮૮૦ હદવેર સોડિયમ બાઈકોમેટ હિંદમાં આવતો હોવાના આકાશ છે

પણ પછી આ રાહુ દેશમાં બાઈકોમેટ બનાવવાનું રાજ થયું અને બધે બાણ પડ્યું કે તેની બનાવટની કિંયામાં કયાં આગની રહેલો છે, કારણ ધારિયા પ્રમાણમાં માલની પેદાશ કિતરની નહોતી. આનું નાણુ રોપવા ગરીબન કાણ મરતા જાણુ કે બહીની રચનામાં ન આમી રહેલો હતો. સુખઈ સરકારના કલેજ ખાતા તરફથી આ કિંયાગમેટ પડ્યું કારણ પોટાશી નીવડ્યું છે. બાઈકોમેટના કલેજની આજ ની સતોષકારક પરિસ્થિતિ પણ તેને ન આભારી ગણાય જો કે હવે પણ આ કલેજને ખીલવવાનો ધલો આવકાર છે

બાઈકોમેટની બનાવવાની નીચેના મધ્ય પદાર્થોની નીચર પડે છે (૧) કોમ્પોઝિટ (૨) ચૂનો (૩) સોડા (૪) ગંધકો તેલન અને (૫) પોટાશિયમ કાર્બોસાઈડ. આ બધા ન પદાર્થો આપણા દેશમાં કલેજે પ્રસારિત બહી (Reverberatory furnace)માં કોમ્પોઝિટ, સોડા ને ચૂનાનું ગિરજા (આધુનિક રીતમાં ૩૦૦ પીડ કોમ્પોઝિટને બાર્ક બહી, ૨૭૦ પીડ સોડાનમાં ૩૬૦ પીડ ચૂનાનું ગિરજાને બહીમાં એકમ આજ નીચર તરીકે લેવાય છે) ૧૦૦૦ થી ૧૧૦૦ ડિગ્રી સેન્ટીગ્રાડમાં થી વધારા આવે છે. આ દરિયાવાન બહીમાં હવા દાખવ મવામાં આવે

છે. આ કિંયામાં ચૂનો બાગ લેનો નથી (જો કે સોડા ચૂનાનું કલેજિયા કોમેટમાં પરિવર્તન થાય છે) પણ મોડા અને કોમ ઈના કોમ્પોઝિટને છે. કિંયામાં રાખે છે, જેથી અદર હવા નહીં શકે અને પ્રક્રિયા બરાબર આવે. આ રીતે પ્રથમ સે કિંયામાં કોમ્પોઝિટને બાગ થાય છે. પદાર્થને જુદો પાડવા બહીમાંથી કલેજા ૧૨મ જગ્યાને પાણી સાથે ભેળવવામાં આવે છે. તેમાંથી જુદો સોડિયમ કોમ્પોઝિટ પાણીમાં અમલી જાય છે અને બાકીની અશુદ્ધિઓ આશ્રવ્ય હોય જુદી પડે છે

કોમ્પોઝિટ આ દ્રાવણ પીળા રંગનું હોય છે અને તેમાં અધમે તેલબનાવવાથી કોમ્પોઝિટ બાઈકોમેટ (આ ડાઈકોમેટ)માં પરિવર્તન થાય છે. એ દ્રાવણને પડી નહીં રચિયાત મુજબ કલાબાથી તેમાં સોડિયમ સલ્ફેટ જુદું પડી જાય છે અને બાકી રહેલા દ્રાવણને વિરોધક ગણવાથી સે કિંયામાં બાઈકોમેટના ચાતા સુદ્ધિમાં આવવા લાગે છે. તેને સેન્ડ્રી ચુગળ સચા પડે પાણીમાંથી જુદા પાડવામાં આવે છે. આમ સોડિયમ બાઈકોમેટ પ્રથમ તેયાર થાય છે. તેમાંથી ૫૫ પોટાશિયમ બાઈકોમેટ બનાવવા તેને પોટાશિયમ ક્લોર ઈડન દ્રાવન સાથે ભેળવવામાં આવે છે. જેથી પોટાશિયમ બાઈકોમેટ અકચરિત ચાતા સુદ્ધિમાં તેયાર થાય છે

પોટાશિયમ બાઈકોમેટને ગંધકોના તેલબના પાતળા દ્રાવન સાથે ભેળવી તેમાં અધમે વાયુ (સલ્ફર ડાઈ-ઓક્સાઈડ) પસાર કરવાથી કોમ બેલન-કોમ કુટકી) બને છે. આ કોમ કુટકી રમવામાં, કલેજી (ઈડ) છાપવામાં અને ચામડા ભેળવવામાં વપરાય છે. પોટાશિયમ બાઈકોમેટના બેલનના તેલબનાવા દ્રાવણમાં કલેજીન પેરોક્સાઈડનું દ્રાવણ બનાવવાથી વાઈર થયેા હોય છે. આ વાઈરો ૪ થ અરિયર છે, પણ તેમાં ઈંદર નાખવાથી તે રાઈયરમાં ગળી જાય છે. પાણીમાં દ્રાવ્ય બધા ન કોમેટ કલેજી છે

પોટાશિયમ પરમેંગેનેટ

પોટાશિયમ પરમેંગેનેટથી તે આપણામાંના ધણી પરિવરો કુનાનું પાણી બચકુ હોય છે. પ્રખતે જનુએનો નાશ કરવામાં નાખવામાં આવતો આ પદાર્થ પાણીની 'સુદ્ધાઈ' થય તરીકે જાણીતો છે

રેન્ડિડા છપનમાં ધણી કૃષિયોગો જોવા આ ક્ષાર લોડાના જેવ મળા. 'પાયરોલ્યુસાઈડ' નામના ખનીજ મેંગેનીય ડાઈ-ઓક્સાઈડ થી બનાવવામાં આવે છે. મેંગેનીય ડાઈ-ઓક્સાઈડ (પાયરોલ્યુસાઈડ ને કાર્બિક સોડા આ પોટાશ સાથે ભેળવીને હવા બેળી રીતે બેર કરવામાં આવે છે. આથી બહુ ગિરજા બેરકસ થઈ લીધેા. પદાર્થ થી થાય છે, જેમાં મેંગેનેટ સારા પ્રમાણમાં આવેનો હોય છે. પ્રક્રિયા જલદી પાર કાઢવામાં રજ બાગ કાર્બિક અને ૧ કામ મેંગેનીય ડાઈ-ઓક્સાઈડના ગિરજામાં પોટાશિયમ કલેજેટ કમેરમાં આવે છે. કલેજેટ આ કિંયામાં ઓક્સિજન પડે પાડે છે. તેમાં થયેલા પીલા પદાર્થો લોડા કડા પાણી સાથે ભેળવીને તેવાક મેા દ્રાવણ કલાબધે વાસણમાં કલાબાથી સોડિયમ આ પોટાશિયમ મેંગેનેટના આશ્રિત જુદા પડે છે. કલેજના દ્રાવણમાં એ ખૂબ જાણુ કમેરવામાં આવે છે. તેમાંથી ૨ થનું દ્રાવણ પેદા થાય છે. આ પરમેંગેનેટની કલેજને લીધે થાય છે. ક્ષારિત પસાર કરવાથી

પરિવર્તન જલદી થાય છે. શેડરિંગ પરમગેનેઈટના મૃદ્ધિકા તૈયાર કરવાનું કામ મુશ્કેલીભર્યું છે. એટલે તેનું કાવણુ ન વપરાય છે. એ જોડીનો પ્રવાહી કહેવાય છે. તે જ્યુલિનારાક તરીકે ઉપયોગમાં આવે છે તે પોટાશિયમ ક્લોર આટલું સરળ કરવાની વિશેષ વપરાય છે

પોટાશિયમ પરમગેનેઈટના રફ્ટિંગ થેરા ગુણધર્મો સત્તા ચક્રવર્તિત થીલા અગ્રહવાળા હોય છે તેને પાણીમાં જોડાવાવાળી ગુણધર્મો કાવણુ થાય છે. રફ્ટિંગને અગ્ર કરવાથી તેમાંથી એકિસજન છૂટે છે. ગંધક કે કોલસા સીધે મેળવીને અગ્ર કરવાથી તે સળની જોઈ છે.

પોટાશિયમ પરમગેનેઈટ બરેથના કામ માટે ખૂબ કુપયોગી છે કારણકે આકાશવા માટે તથા એ સટેર ને રંગે એ માટે, સાયમોને રંગ કાઢવા માટે, જ્યુલિનારાક કવા તરીકે તેમજ નાણાં જુદાંજુદાં કાર્યો માટે તે કુપયોગમાં લેવાય છે કળ તથા સાહકાઓને પરમગેનેઈટવા પાણીથી ધોવાથી તેમાં રંગો ફેલાવતાં જ્યુલો નીકળી જાય છે. રોગચાળાની શોધમાં પીવાના પાણીમાં એક જે પરમગેનેઈટના રફ્ટિંગ નાખવાથી પાણી પીવામાં ફેરફાર સલામત બને છે. સર્પદંશમાં પણ તેનો કુપયોગ થાય છે રંગ પરમગેનેઈટની પાણીમાં ભેળવી કરી ખૂંટવામાં આવે છે.

પરમગેનેઈટની બનાવટમાં વપરાતાં આ પાકરોડ્યુમાઈટ (મેગ્નેસિયમ ડાઈઓક્સાઇડ) બીજા જુદાજુદા ઓક્સાઇડો સાથે કુદરતીથી મળ્યા આવે છે. જિપ્સી ભતના ખનીજના કપડકા કે તેથી વધારે ગાણુમાં રંગોની રૂઢી હોય છે. આપણે જુલિનારાકને રંગે-બીજાના આ રંગીજનો મોટો ભાગ દિફુરતાનું પૂરો પાડે છે પણ આપણું આ રંગીધન પરદેશ ખાતે જ આવે છે અને તેમાંથી કુપયોગી રસાયનો નાવવા માટે આપણે કોઈ જ્યવસ્થિત પ્રયત્નો જાણી જોઈ કાર્ય છે. અરેબર દેશની કમનબીબી છે. પાકરોડ્યુમાઈટ એ શ્રીક રાબદ તેને અર્થ 'અગ્રને આગળ' એટલા થાય છે કમનની બનાવટમાં અને સફેદ બનાવવા-આશુદ્ધિમાં લીધે આવેલો રંગ કાઢી નાખવા ખનીજ ખાસ વપરાય છે આ ઉપરાંત બીજા અનેક ઉપયોગોમાં આવે છે. પહેલાં ક્ષેત્રીનની બનાવટમાં પણ તે વપરાયું. પણ જળી સરકી થયા પછી આ રંગ પ્રચલિત રહી નથી. દ્રાઈ સેલની બાવટમાં તથા માટીના માસણોને રંગ અડાવવામાં પણ તે વપરાય છે એટલે જ અને એવા બીજાં તેલોમાં તે નાખવામાં આવે છે જેથી તેલો ઉઘાડવાથી ઓક્સિજન લઈને જલદી રૂઢાઈ જાય છે. વળી વેલની બનાવટમાં તેની માગણી ખૂબ રહે છે. 'ફેરા-મેગ્નેઝીક' ની જલબીની લોહ અને રંગે-બીજાની મિશ્ર ધાતુ તેમાંથી ખૂબ પાવાય છે, એ હલ્લેખ અને અત્યાને નહિ ગણાય. ગુજરાતમાં પાકરોડ્યુમાઈટ ખનીજ વિવરા-પુરની પાણિંગાથી કાઢવામાં આવે છે આ બધો માલ મોટે ભાગે પરદેશ ખાતે આવે છે. અજરાતના ઈથોપિક વિહારમાં આવા ઉદ્યોગની ખીલવણીને ખૂબ અવકાશ છે

નવું પ્રકાશન તૈયાર થાય છે
કલાકારની સંસ્કારયાત્રા
 શ્રી રવિશંકર રાવળના
 નવાનપ્રવાસ, કતાર હિંદના સંસ્કારધર્મની
 યાત્રા તથા કુલે (દિમાલય)માં કલાકાર રવિશંકર
 આચાર્યની મુદ્રાકાતની પ્રવાસકથા ઉપર પાનાં તથા
 નાનકડા ચિત્રો ફોટોગ્રાફ અને આલેખો કિ. ૪-૧૨-૦
 કુમાર-કાપાલય સિમિટી. અમદાવાદ
 (એપ્રિલ ૧૯૪૭)

તમે પોતે

જીવન-સંઘાતમાં ટકવા તથા સફળ થવા માટે આમલી—ટેકીસા રચનાની જેટલી જરૂર છે તેટલી ખીલ કરાની નથી. બધા લોકો સાચસાચો વિવેક ક્યાં વિના જોડી બાળતમા જડ આશ્રય રાખી બેસે છે તે જોડે ઇચ્છવા જોગ નથી; પણ આજના જગાનામાં તે સારી બાળતમા પણ આશ્રય કે માનસિક નિશ્ચલ નિયમ રાખતા માણસો જાણુ જવલે જ લેવામાં આવે છે. તમારા પોતામાં આ સદ્ગુણની આશર કેટલા છે તે નીચેના પ્રશ્નોના તમે ફેરવા સાચા જવાબો આપો છો તે પરથી જણાશે

૧. કોઈ પણ વસ્તુ કે મોડું કાર્ય તમારે કરવાનું હોય તો શક્ય હોય ત્યા સુધી બીજાની મદદ ન લેતા તમે બંને જ તે કરવાની ધમક રાખો છો ?

૨. બલિષ્ઠતા તમારે શું થયું છે અથવા ક્યા હોદા પર પહોંચ્યું છે તે અત્યારથી જ નહીં કરી, આમ કહી તે પણ તમારાં 'થેય'ને ન ઓડવાની તમારી તૈયારી છે ?

૩. કોઈ એક કાર્ય હાથમાં લીધા પછી તે જુડુ કરીને જ ખીલુ કાર્ય લેવું, એવો નિયમ તમે રાખો છો ?

૪. આપની કાલને કાર્યક્રમ આગલા દિવસે નહીં કરી રાખી બીજા દિવસે તે કાર્યક્રમમાં જરા પણ ફેરફાર ન કરતાં તેને બરાબર પાર પાડો છો ?

૫. તમારા કોઈ કાર્યની ખીલકા કીકા તથા નિર્ધાર કરે તો તેથી ક્યાઈ ન જતા કે નિર્કસાહી ન બનાતા નિશ્ચયના અને વિવેકથી તમારા કાર્યનું સમર્થન કરો છો ?

૬. નેહરી તથા રાણા-દોલેજીના બખતસર પહોંચ્યું, સખા-સમે-લનોમાં નિયત સમયે હોમર થયું તથા આવેલા પત્રોના જવાબો તરત આપવા-એવી નાની બાળતોમાં તમે ખાસ આશ્રય રાખો છો ?

૭. રમત મગતની અથવા બીજી કોઈ હરીફાઈમાં તમને છતવાની આશા થળી ઓછી રહે અને તમારા કરતા અધીચાને હારી તેમની સામે આવે કોઈ આપમેળે તમે પસંદ કરો ખરા ?

૮. તમે કોઈ નોંધે અપ્રકાશ અનુરૂપમાં શરૂ કર્યો પછી તે કાર્ય જરા અધરૂં રાખતાં તરત છોડી દઈ ખીલુ સફળ કાર્ય રીકારવા દોડી બેસો છો ?

૯. કોઈ અટપટું અગર બારે કાગ તમારે માથે આવ્યા પડે તો તેને ચક્રવ તેલકૂં ફરતા સમય પર મુલતવી રાખો છો ?

૧૦. તમે કોઈ નિયમ અગર મત લીધો પછી કાલજ, મોહ અગર ચિત્તો આગ્રહને વશ થઈ તે નિયમ કે મત તમે તોડવા કે ખરો ?

ઉપરના પ્રશ્નોના સાચા જવાબો (૧થી) માટે 'હા' અને (૮થી ૧૦) માટે 'ના' છે આ દસ પ્રશ્નો પૈકી ને તમે ૮ અગર તેથી વધારે જવાબો સાચા આપ્યા હોય તો તમારામાં આ સદ્ગુણ ધનુ સારા પ્રમાણમાં છે; ને તમારા પથી ૭ જવાબો સાચા હોય તો તે સુલ્લીકીક પ્રમાણમાં તમારામાં રહેશે છે, પણ તેને વિશ્વાસવાની જરૂર છે; પણ જો પ થી ઓછા જવાબો તમારા સાચા પડે તો પછી તમારું બલિષ્ઠ બીજી નથી; અને એ રાહ પર તમારે એ સદ્ગુણ ખીલવવા કૃતનિશ્ચય થવું જોઈએ.

એક જ્ઞાનામધારી બાઇબેલ એકરાર

‘કુમાર ના જન્મથી માસના બહુમા નિર્ગેશ થવાથી એ વ્યક્તિ એ ‘બાઈ છે’ એવી એક બાઈએ એકલેથી વિશ્વસનીય દર્શાવત અને પ્રગટ કરી હતી તે પરથી અમે તે બાબત તે અટકવાના તે માગના બાઈ શાન્તિવાન આ થવાથીને પુષ્ટિવતા તેમના તરફથી એકરારનો અંત વાણી પત્ર ગાળો છે, જેમાનો પ્રસ્તુત બાબ તેમની ઇચ્છા અનુસાર પ્રસિદ્ધ કરીને બીગે

નિર્ગેશ થવાથીને નામે પત્રવ્યવહાર કરનાર હું પોતે જ એક વખત મારા મિત્ર મારેથી કુમાર ની નવી ફાઈલ મળી આ સાહિત્ય એક મિત્રને બતાવ્યું પ્રથમ તેઓએ જોવાનું નામ પ્રમાણે કલાનું ચાર પાંચ પત્રો આપ્યા તે વખતે કુમાર મા પહોંચ્યા થોડા માસો પ્રમથિત થતા હતા તેમા માહિયાને હું પત્ર લખતો તે જ વખત મને સાવકું જ મળતો બાઈ જે માફ માગ પત્ર મિત્રતા પિ આપીને મોકલ્યું તેવામા મારી પાસે ફાઈલની સહિત તથા કુમાર એકાગ્ર સાથે ગાળા જમા કુમારની આના નામેમા ફક્ત એક જ સાથે જ પત્ર મિત્રતા કરવા હવે છે તે પુ કલેસમા લખવામાં આવ્યું હતું આ માટે મેં મહેલે વિચાર કર્યા થયા બહેનો તે મેં જવાબી કવર લખીને આનો જવાબ માગ્યો પછી નિરાશ થઈ અને સી નિમિત્તોની કમી ખજવા લાવી અને મિત્રતા કહેવાથી મેં મારી નાની બહેનનું નામ નિર્ગેશ થવાથી પ્રમથિત સંબંધ બને અને આશાથી મહેલે પત્ર મોકલું નહિ બોલું પાછળથી નરોડશવાળા બાઈના પત્રે તથા બિલ યુગોના પત્રે માસ મન કાર મદદી છાપ માની અને તે માટે હું વ્યવસ્થ કર્યો જા. આત હું બાઈ ને ચકાસી શકું અને તેમને પછી ન લખી શકે

માથારે તે હું માત ન હું હોવી માનું હું પણ તે મારે હું બીજી રી બુકું શકું? આ કોઈ દર દેશે તે જરૂર નીકરી

મારી પ્રાર્થના છે કે આપ આ પત્ર મા મેં જ સારા કુમાર આ પ્રસિદ્ધ કરી કુમાર કુમારની પાસે મારી માની વાચના પ્રેરશે બીજી તેમનું મનુ?

આ બાઈના વિખાસ એકરાર માટે અમે તેમને મનુષ્યદ માપી આ છોડા પછી આ મનોરંજન આ વખતે લખતી પ્રવ્રતા એક મેં મિત્રવચન પિ મનોરંજનના પ્રતિકર છે જે બાબત માટે અમને જ્ઞાનિ ત્યા વિના રહેતી નથી સી નિમિત્તોના પત્રો આપમેળે આવે તે બે પછી અવાજ રો ખાસ મેળવવાની ‘લાવસા શા માટે થતી રહેતે અમે સમજી શકતા નથી, અને પોતાની આલાસા લેવાવા છે જોતા પિ બહેન જ, જુ કાકરીનું મામ ધારણ કરવું નો મનો શા હર પિત્ત દરેક નથી અત્ર નારતો નામકિ તે રિહુદ, વચ્ચે અને બચવાન માનસવાનો અને કુમારની વાચન છે

પરદેશનાં પત્રમિત્રોના સરનામાં

નીચેના સરનામાં પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે, તે સરનામા પૂર્ણ પાઠનારો ક્રિયાઓ કરી જેમાનામાં આપણે તેમને કલેસ કરશે

(1) Dagmar Veskenova Prague XV, Premyslova 6577/3 Czechoslovakia પત્રવ્યવહાર નામ આપવા (ફાઈલ શરીરના પ્રસંગીક) (2) Arthur Distefo 10 4710er Road Shyemma Malta—15 Stamp collecting (3) વસદકમાર

જસાલી), (3) Miss Al son Shaw, 10 Elm Avenue Forest Gate Blackpool England—Age 21 (4) Miss Man am Houlding Abingdon, Holmfield Road Blackpool NS England Age 26 (ફાઈલ ઈ. કુમાર જસાલી).

આસ્ટ્રેલિયાનાં વધુ સરનામાં

(1) Kathleen Newell PO Box 257, Swan Hill, Victoria Australia—Age 13 Interest correspondence sports (2) Janice Woodland 22 Macalister Street, Sale Victoria Australia—14 Stamps, sports films, photography (3) Mairie Murdoch 66 Sydney Street, Invercargill South Island New Zealand—17 (4) Torna Howell 3 Murringo Street Young New South Wales Australia—14. Films (5) Margaret Homes 43 Lyttell Street East Launceston Tasmania Australia—14 (6) Dorothy Goodall 159 Nelson crescent Napier Hawkes Bay, North Island New Zealand. (7) Helen Lambert 25 Stanley Street Black Rock, S 9 Melbourne Victoria Australia—15 Sports, (8) Kon Aorons 24 Brooklyn South Caulfield S E & Melbourne, Victoria Australia—15 Stamps, sports Photography Chemistry (9) Miss Merriana Lewis Beach Road Kuku Ohia North Island New Zealand—16 (10) Betty Morgan Lipson Road Tu 13 Bay South Australia Australia—15 Stamps (11) Eva Pascoe Gorton, Bend go Victoria Australia—15 Stamps sports (12) Margaret Taylor, C/o Ozon Theatre Victor Harbour South Australia Australia—20 (ફાઈલ દરમુખ મોરી)

નવા વિદી પત્રમિત્રો

(૪૦) પ્રકૃતિવાદ એસ અનંતાણિ કે અઈ સી રૂઝ મિ ૨૫ અદાર અસલામ (બી ઈ આફ્રિકા)—૧૫, ડિલિસમદ વિજયમદ (૪૦૬) પ્રવાદ દ પટેલ, થેલા ફૂલીયા, વિરમગામ—૨૩ દિલિ સિકા સમદ ફેટોમાફી, (૪૦૭) વિદી પદમાર બી પાયા, મામ બાઈ રોડ, અગર નિવાસ બ્લોક ન ૬, ૧૩૦ માળ સુરત—૧૮ ફેટોમાફી (૪૦૮) કલ્પ રીનુબાઈ મહેતા, ૨૭૭૭ દેસાઈની રીંગ ખાડિયા, અમદાવાદ—૨૫ ડિલિસમદ સિકાસમદ (૪૦૯) વિનોદર વ ધીરજભાઈ શાવળ કે શિશીરકર માંબલક શાવળ મનદર પોદ રોડ ન ૯, અમદાવાદ—૨૬ ડિલિસમદ પમીવિષ સમદ (૪૧૦) કિશોર મહેતા, કે યુનાઈટેડ ટ્રેડિંગ કંપની, ૧૮૭ નવી આઈના અબર રોડ કલકત્તા—૨૨, હવનપ્રસંગોની સમ (૪૧૧) રતિલાલ બહેયદાસ કલ્કર મદનીવાસ પોરદપાસે બાવળ —વિરગમી, સિનેમા, (૪૨૨) અબાલાલ ત્રિભાવદાસ પટેલ કે પટેલ બધસે બેન્ડ રી, પરબગે સારી વરજીયા (પટોદા ૧૦૫) —૧૭ બાવામ સંરોધા. (૪૧૩) કિશોર મહેતાનર ખજો ૧ વચસા—વિરગમી, બાવામ, (૪૧૪) ધીરજભાઈ મનદર, ૧૮૮ મનાર માજી રોડ., યુનાઈ ૧૦—૧૬, (અનુ. પાયા પાયા) બેઈટોબર ૧૯૪૩) રફ

[२] कान्तिकारी दृष्ट साधनां एवम-मंस्मरणे आसेजती आपकथा

-જીવગામ જોધી.

‘ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ?’

એક ગોરાના તો કહે છે કે રાઈ રાઈ જવડા દુકડા કરીને ખાઈ
મા નેની દીધા મારો જીભો જે જીભો સગમા પી દીધો બા પી પટ્ટી
જે વાતો અપટ્ટોટના નાસી આવેલા રોક પાસેથી સાતતે ની જુદા

જાગક દો, રૂપ દો, પશુ દો કે જાગે ક્ષેત્રોત્તો જાન ડો દો,
 ને કલિગત મળે છે રાત્રે અનુ અવર અનલેખિનાર બને છે બી
 તમારે કશા સ્વાધ વિનાતા રાત્રી પદો ડો વજસ મળી કે સમય
 મળે છે સ્વ કે તો ગા માધકી પ્રસન્ન દો ડો દો રાત્રી માધમા
 મેઠાશ દો, પશાચ સુ મુખ ગા રોને રૂ પતી પ
 મલકે કરી શરો પુ જાતો છે સ્વાં અ મો રામી મુક સસનમા

પીગણી ન્તય છે એ પણ એને માટે ધન દોય છે

श्री आनन्द! शक्ति तावावेरी। नाथनेकृतो गृहस्थने पदोऽयं।
अकृष्णत ओक शाय भगी गरी आग ॥३॥ श्री भोक्तरी यात्रा
कृतो अभिवादन पदोऽयं।

પ્રિય ગામ આને છેડાયુ પ્રિય માગજવ. ઝોડયુ કેસુલાખી
રાતે જોમ હરે એ સહારે માટે ક્ષમી રહ્યું છે બોલ્યા બાને ગઢવા
નૂની ચાંચો નહ છુ વર્ષો તથી આસુ ગરીબી જન્મે કોઈની પામે
લખાવી દેઠ કાળીએ, કોઈ સહેરો મોખે છે તારી બા રે થા કર

છે એક વાર આ રીતે એમ દીકરાને દેશે 'હું કંઈ રહ્યાં છું મ
 ની પછી મા બારતમાના આંધુ લૂંટા દીકરો મથે છે એમ જાને દેશે.
 જાના પ્રેમભાવ રી કે રી કંઈરે અવગણના જાને એક મંત્ર
 વળીને થયા દીના હેરાને સંપાદ્ય નહિ

આ વર્તનનું કોઈ મૂલ્ય કરી શકે ? કેની ખૂન હતી ? કેની નિષ્ઠા હતી ? ત્યાંજે મા બાસતીનાં સ્વાધીનતાસાગ્રામની ધૂાં યોડીનાં કે કચુમા વહી રહી હતી ચારે આત્મા ગેથી જોડાઈ ગયા હતા.

આ બાં બીજાં લઈને હું અમદાવાદ પહોંચ્યો.

अनिष्ट

લખક નરસિંહભાઈ પટેલ

ਸਿ ਨ ਕੀ ੨ ਸ੍ਰੀ ਨ ਟ ਲਾ ਲਾ ਵ ਭੁ

[illegible]

હુ મારાં જીવનમાં જોતો હતો. પણ મારા જીવનમાં ન સમા
ન્ય એ રીતે હું મારા જીવનની ગતિ હાથમાં લઉં છું. મારા જીવનમાં
મગાડતો હતો. ને સામે રીઠ્ઠા મારા જીવનમાં ને તારા પ્રમાણે નાચવા
હવે નાચવામાં મોં એકતરફ મારા જીવનમાં એકી એક વિકાસના એકતરફ
બીસરી મારા જીવનમાં નહોતો મોં પોતાને જ નહીં આવતો હતો.

પાશુ વાગતો બધા રાહડુ એટલે કે ડોઈ અણસૂના કુટારાએ મારી નરોને મિલવવા મારી આમી બરબાદી થી મુક્ત મારે આને સારી રીતે લાળા લળા વાળ લીગતો મેય નએ વધી અત્રીરે ને નાના લાંબા મોળા બજબજા માતા ન હતા અને મારી ઉંચા છતાં હાલ ક્યકયાવતો મારી સંખ્યા નહિ હું ગમરાતો ગોલવા ગમેા ાણુ ગળામાથી બુરકાટ ને બહુ રે નીકળે કાન મોટા થયા, પુચી બડી અને ચાર રંગે માથવા લાગી અવરવા હોડી પિસાથી વસિતો મારા આખા હેલનુ હું બાઈવી પાશુ હું તો છે બેળાકાશ બની ગયા હું હું રીંછ થઈ ગયો હતો : મેં મારે માટે અસહ્ય સહુ મનુષ્ય રહેવાના છેવવા થયા છતાંમા મારે વિરાસા ને વસા રહી

લ મણીની મુદ્દતા ઈસા બનવી ચાલી રંગે મન લેતલેલાગા
 ધાતરી બની ગયું ને લેજે તેો કં કી માવા ની બૂબ નગી પારો
 ગેઠેડા છોડશા ગર બૂ બૂરી પડ્યો અને નહાર વડે તેગને ચારવા
 મલ્યો સામે મહારી ભાધા લેવાગેઠો હતો તેના હાથમા ડમરુ
 નહાણ બજાણ એલેજે તેના પર તણપ મારી બીચારો મહારી માસ

५२

૧) આપણે અભિવ્યક્તા સત્યામની તૈયારીઓ કરવાની છે. આપણી લાખી સફર તો હજી હવે શરૂ થાય છે. પારકાઓની સાથે લડવું સહેલું હોય છે. પણ પોતાની જ અશક્તિઓ સામે લડવું એ ધણી મુશ્કેલ કામ છે. સમસ્ટ દેશને આપણા રંગે આપણે રંગી દેવો છે, પણ હજી તો આપણા કુટુંબીઓને પણ રંગી શકયા નથી. પાછતા વર્ષોની કડવી રમુતિઓ ભૂવી જઈએ અને ભારતને સુદૃઢ નપત અને સુખી બનાવવાના કાંદેમાં લાગી જઈએ. આપણી સ્વતંત્રતાને સ્થાયી બનાવવા માટે આપણે અત્યંત પરિશ્રમ કરવો પડશે. આપણા ઉદ્યોગધંધાઓ વધારવા પડશે, એક મોટું બળવાન મૈત્ર્ય જીતી કરવું પડશે એ મ વેક દેશભક્ત રચાનમાં સાબીત બેઠીએ. —સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ

(2011-2012-13-14)

૭

અભિનય

અભિકલ્પિતય-૨

લેખક યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શિ

પાંગેના વિવિધ ચલનો આપણે ગયા અમ્મા જ્ઞેયા હવે
મરતમ વોર અંગેના કમો જ્ઞેયો

મન્તક ગન્તમના જુદાજુદા તેર ચલનો છે તે આ પ્રમાણે
(૧) આમ્પિતમ્ (૨) ક્ષિતમ્ (૩) પૂતમ્ (૪) વિપૂતમ્, (૫)
પરિવાહિતમ્, (૬) આપૂતમ્, (૭) અવપૂતમ્, (૮) અચિતમ્,
(૯) નિહચિતમ્, (૧૦) પરાજતમ્, (૧૧) કસ્તિષમ્ (૧૨) અ
પ્રોગતમ્ અને (૧૩) ચોવિતમ્ ગંગાના લક્ષણે આ પ્રમાણે છે
આમ્પિતમ્ ગમ્ કાન (કપર નીચે)
ક્ષિતમ્ અધિક કાન (કપર નીચે)
પૂતમ્ પાશ્વ પન (બાજી બાજુ)
વિપૂતમ્ ત્વરિત કાન (મુશ્વ)
પરિવાહિતમ્ ગાત્રકેમ ડાંગે જગણે ફરવું
આપૂતમ્ ઉત્તરી તરેર તોડવું
અવપૂતમ્ ગાયકાન
અચિતમ્ ગાક તરફ ફેરવેલું મન્તક
નિહચિતમ્ ખજા જાયા અને હાથેની ડોકવાણુ મન્તક
પરાજતમ્ પરાજતાનુસરણ (પાછા વળતા હોઇંગ) તેમ મન્તકથી
આપૂતમ્ ફરવું તે)

કસ્તિષમ્ જીર્ણ મુખ—જાએ રાંગેલું મરતક
અપ્રોગતમ્ અપ્રોમુખ—નીચે હોયું મરતક
લોહિતમ્ ચોતરફ ફેરવું મન્તક

તેમના વિનિયોગ આ પ્રમાણે કરવાની શાસ્ત્રમાં કહ્યા છે
આમ્પિતમ્ કાદિસ, પૂચ્છા, ભાષણ વરેલું નિદેશ, તોલાવણ વગેરેમાં
ક્ષિતમ્ કોષ, વિતર્ક, પૂચ્છા વ્યાધિ, અગર્વ હંર્યાદિમાં
પૂતમ્ વિવાહ, વિગ્રમય, પાર્શ્વ અવલોકન હંર્યાદિમાં
વિપૂતમ્ શીતમરેત, ભયભીત, તારા ન્યવર અને મદ્યપાનમાં
પરિવાહિતમ્ વિગ્રમય, હર્ષ મગરણ અગર્વ, વિવાદ વિવાસ, સતા
હણ વગેરેમાં

અપૂતમ્ ગર્વ હંર્યાદિમાં, જીર્ણ નિરીક્ષણ નૃત્યકાલ જતાવવામાં
અવપૂતમ્ સંદેશ મનાવણ આવાપ હંર્યાદિમાં
અચિતમ્ વ્યાધિમરેત મુદિત, ચિતા, કુષ્ઠ હંર્યાદિમાં
નિહચિતમ્ ગર્વ વિવાસ, લલિત ગિમ્ત્રોક, ગામ, કિંચ મિશિલ
વગેરે સ્ત્રી કાવોમાં

પરાજતમ્ મુખ પાણુ ખેંચવામાં પૂઠાદરે જ્ઞેવામાં
કસ્તિષમ્ જીર્ણ નિરીક્ષણ, જાંચી કે કિંચ વગરું અલ્પ કરવામાં
અપ્રોગતમ્ વચ્ચા, પ્રામાણ, અને કુ ખજા
લોહિતમ્ માર્ગ, વ્યાધિ, ગદ, આવેશ તિદા આદિમાં
આ સિવાય બીજા યોગ—અભિનયને અનુસરની મરતકની અન્ય
ક્રિયામાં પણ છે

અપ્રોગતમ્ મુખકું ખજાળી આવરવામાં મુખની જુદીજુદી ચાર
દશાંગ સમને છે (૧) મ્વાભાવિકમ્ (૨) પ્રસન્નમ્, (૩) રક્તમ્
અને (૪) રથામ્ તેમના વિનિયોગ આ પ્રમાણે છે
સ્વાભાવિકમ્ સ્વાભાવિક અભિનયોમાં અને ય વરચ બાજેમાં
પ્ર ૧૪૪ હરે ૧ સમાર અને અદ્યુત્તમમાં
૩૦૨ (૨) ૨૦૧૭ (૧૪૪૭)

રક્તમ્ રોદ, વીર, મત્ત ગદ અને કહણમાં
રથામ્ બધાનક અને ખીમતમાં

કહે કહેના નીચે પ્રમાણે નવ પ્રકારના ઘોષો છે (૧) સમા
(૨) નતા (૩) ઉત્તલા (૪) ગતા (૫) રેચિતા, (૬) કુચિતા, (૭)
અચિતા, (૮) વચિતા (૯) વિચિતા તેમના વક્ષણ આ મુજબ છે
સમા સ્વાભાવિક
નતા નમેલી હંજેવા મન્તકવાળી ડોક
ઉત્તલા ઉત્તલ—જીર્ણ ડોક
ગતા પાર્શ્વજતા એમ તર-નમેલી ડોક
રેચિતા અવાચમાન બાજી બાજુ ડોક ખસેડી
કુચિતા હળાવાળી ડોક
અચિતા લળાવેલી કે આગળ તાલેલી ડોક
વચિતા પાર્શ્વન્યુખી— ૧ તરફ ફેરવી બીથેલી ડોક
વિચિતા સમન્વિત—દરાર અને ૧૫ ડોક

તેમના વિનિયોગ નીચે મુજબ કરવામાં કહ્યા છે
સમા ધ્યાન, ભય અને મ્વાનાવિક કમોમાં
નતા માર્ગ હોર વગેરે મળાના ધરણી પહેરવામાં
ઉત્તલા જાંચી વરેલું જ્ઞેવા વગેરેમાં
ગતા અજા પરાના બાર અને કુ ખજા
રેચિતા શુભાર વિવાસ નૃત્ય સારવડ ૧૨૦ મથન (વૈભવવા)માં
કુચિતા આસ્થાલ (માથા ૧૨ બાર હોય તે વખતે) અને મળાના
રક્ષણમાં

અચિતા વાળ ખેંચવામાં મુદ્દમ અવરોધ વગેરેમાં
વચિતા અગ્રિય ક્રિયા કે બાતમરે કરતા મુખન વગેરેમાંથી છૂટવા
બીજા તરફ જોઈ જવામાં

વિચિતા રોદ વીર અદ્યુત્તમ ગર્વ આદિમાં
રક્ષક ખજાળી જુદીજુદી રાચક્રિયતિમાં છે (૧) કોદમચમ
(૨) કણ્વવચમ (૩) કમ્પિતમ્ (૪) સ્મતમ્ (૫) લોહિતમ્,
તેમના લક્ષણો નાભાનુસાર સગણ રોકાર તેવા છે
તેમના વિનિયોગ આ પ્રમાણે કરવામાં હોય છે
કોદમચમ બાલો કે છત્રો વગેરે મારવામાં
કણ્વવચમ મિત્રન તથા હરી હંર્યાદિમાં
કમ્પિતમ્ હ્રય અને ગર્વમાં
સ્મતમ્ મુખકું ખજા
લોહિતમ્ દુગ હામ્ય વગેરેમાં

ઉપરા છાતીની પણ જુદીજુદી પાચ અવસ્થાઓ છે (૧) આ
બુઝમ (૨) વિશુઝમ (૩) પ્રમંથિનમ્, (૪) ઉદ્ઘાહિતમ્ અને
(૫) ગમમ્ તેમના વચ્ચે નીચે પ્રમાણે વર્ણવ્યા છે
આશુઝમ વામ પાશા ૨૦ જાંચી રીકવાળી નમેલી છાતી
વિશુઝમ પાછળ પડતા ખજા અને નમેલી પીઠવાળી ઉત્તલ છાતી
પ્રમંથિનમ્ છાતી નાની મોટી થવી ફૂલ તથા સંકોચાળી
ઉદ્ઘાહિતમ્ અટકી છાતી
ગમમ્ સોપકચુરુ સમા ૧ અવસ્થાવાળી છાતી

તેગનો વિનિયોગ આ પ્રમાણે કરવાનો છે
આશુનમ સ્વમ, વિષાદ મુર્છા, શોક ભય, વ્યાધિ, લગ્ન, વર્ષા વગેરેમાં
નિશ્ચયનમ વ્રતમ ગાન, વિરમમ, જગાસુ મર્વ ઉત્તરોમ તથા
અહમ નવા મર્વવચન વગેરેમાં

પ્રકૃતિમ હાસ્ય કદન, સ્વમ ભય શ્રમ વ્યાધિ, શ્વાસ, કદંગા
કદાહિતમ દીર્ઘ ઉચ્છ્વાસ તથા જગાસુ ખાવામાં
સમમ રવાનાનિમ્પજ્જામાં

૦ પાશ્વ પદપાની નીચે પ્રમાણે રાત્ર દશાગો છે (૧) નતમ,
(૨) સમુત્તમ, (૩) પ્રસારિતમ, (૪) વિવર્તિતમ અને (૫)
અપસ્ટુતમ તેમના લક્ષણો નીચે પ્રમાણે યોગ્યવાના સામ્યમાં દર્શા છે
નતમ મટિપાશ્વન્દોલો ખજાવાગા નમત પદખા
સમુત્તમ કોચા ખજાવાગા નમત પદખા
પ્રસારિતમ લાળા ૧૬ખા
વિવર્તિતમ ત્રણ ભાગમાં ફેરવાએવા પદખા
અપસ્ટુતમ વિવર્તિતમમાંથી મૂળ રિધિતિમાં આવેલા પદખા

તેગનો વિનિયોગ આ પ્રમાણે કરવાનો દર્શા છે
નતમ પાસે સરકવામાં
સમુત્તમ પાછા ખસવામાં
પ્રસારિતમ અતિ હવેમાં
વિવર્તિતમ પાછળ વળવામાં
અપસ્ટુતમ સીધા ફેરવામાં

ઉદર ઘેરની ત્રણ અવસ્થાઓ છે (૧) ક્ષામમ (૨) ખદમ
ને (૩) પૂર્ણમ તેમના લક્ષણો નીચે પ્રમાણે દર્શા છે
ક્ષામમ દુગ્ધ મેચાચોડ
ખદમ ખીંટા પડેલું

પૂર્ણમ કૂલેડ તેમના વિનિયોગ આ પ્રમાણે કરવાનો દર્શા છે
ક્ષામમ હાસ્ય કદન નિશ્વાસ એ જગાસુ ખાવામાં
ખદમ બૂ ૧ શક, રોગ વગેરેમાં
પૂર્ણમ રજુલતા તદ્દા ઉચ્છ્વાસ વગેરેમાં

કટિ કેડના પાંચ અવનો આ પ્રમાણે છે (૧) ત્રિતા (૨)
નિજતા, (૩) રચિતા, (૪) મિતા અને (૫) કદાહિતા તેમના લક્ષણો
ત્રિતા અધ્યયનીથી લગકરી કેડ
નિજતા અભિપ્રી-ગાયુ ડોયુ રાખી કેડ સીધી રાખવી તે
રચિતા સર્વેતોજગાના માતરફ રચી કેડ
કિતા વાકીયુધી હ વચી કેડ
કદાહિતા ૧૬ખા ૨૧ નિતબથી દકાઈ જ ની કેડ

આ અવનોના વિનિયોગ આ પ્રમાણે કરવાનો હોય છે
ત્રિતા વ્યાધામાં તુત વગેરેમાં
નિજતા વનોવવામાં અને પાછુ વળી એવામાં
રચિતા નાનુક વ્યાત બગણ વગેરેમાં
કિતા કુખડા વાગન અને નીચની ચાવમાં
કદાહિતા રમુલે કે સી બાળનયુગ ગતિમાં

ઉરુ-સાધનામાં કોર્મે પછુ પાંચ છે (૧) કપનમ (૨) વચનમ,
(૩) રતનમ, (૪) ઉદતનમ અને (૫) નિવર્તનમ તેમના લક્ષણો
કપનમ કપિત સાથળ (પાનીના કોચા ડીયા અવાથી)
વચનમ મૂ ટણુ અવરના ભાગમાં રહેતા થની સાથળની ધારણુ દર્શા
રતનમ રિધર અને સમ્પદ સાધન

ઉદતનમ } ઉદતનો અટકુ છે -
નિવર્તનમ }

તેગનો વિનિયોગ આ મુજબ કરવાનો હોય છે
કપનમ અને નિવર્તનમ અથગ પાંડવી ગતિમાં
વચનમ કોની ગ્વેચામરી ચાવમાં
રતનમ ભય આ વિષાદમાં
ઉદતનમ વ્યાધામાં અને તાંદવમાં
નિવર્તનમ સ્વમ અને જાનિત્યુમ જગામાં

વધા નવના પત નીચે પ્રમાણે પાંચ કોર્મે છે (૧) ન
તિતમ (૨) નતમ (૩) સિમમ (૪) કદાહિતમ અને (૫) પ
જાતમ તેમના લક્ષણ આ મુજબ છે
આવર્તિતમ જમણા પગ ડાબી તરફ અને ડાબી તરફ
નતમ નમેલી બધ
કિપિતમ કિપિપિત બહાર કે કાગડી બધ
કદાહિતમ કોચી બધ
પરિજાતમ કદ દિતથી કવમ કિપિત
તેગનો વિનિયોગ આ પ્રમાણે કરવાનો હોય છે
આવર્તિતમ સ્વમ પરિજાતમ અને વિદ્યવગ્ની ગતિમાં
નતમ આમન તપા નેસવા વગેરેમાં
કિપિતમ કિપિપિત અને તાંદવમાં
કદાહિતમ વહ ગતિમાં
પરિજાતમ તાંદવ આદિમાં

આઈ આંગિકાનિયન પ્રકરણ સામ્યમાં ધાય છે હાથની મુદ્રા
તથા જુતામાં પગની વિવિધ ગતિઓ એક રીતે તે આંગિકાનિયન
ન એક સાથ છે, એમ કે હાથ અને પગ મારીના મુખ્ય અંગ
પછી તેને આપણે આંગળ કપર બુદા પ્રકરણોમાં એકલું (૫)

અભિપ્રયોગ

આપ શામાં વારંવાર ચોતાની છબ બહાર કાઢે છે
ધણા લોગેએ એજુ દરી કે સાપ વારંવાર ચોતાની હા
પાતળી છબ બહાર કાઢે તો હોય છે સાપને કાન હોવા
એ તો ધણાને ખબર હશે વેશ નિકો કોમ માને છે કે છબ
આ કિયા અવાજ સાવળવા માટે હોવી એજુએ પ્રખ્યાત પ્ર
સચ્ચડા માને છે કે સાપની છબ એ કાગળા આવે છે એ
સામજવામાં અને મીછ સુવામાં આમ, સાપ છબ વે
તથા કાનનુ કાગ કરે તો હોય છે

એસનાં પહેલા કવરે જોળાંજોળાં ફરીને જ એમ એસ છે
લગમગ દરેક જોળાં એજુ હરી કે એસના પહેલા કવરે મેળ
વાર જોળાંજોળાં ફરે તો હોય છે વેળાં કો મેં છે કે આપના પ
કવર, મૂળ તો જમની કવર ને વરગાથી કોતરી આવેલા
તેમના એ પડવાએ જમળ અથવા જાડીમાં રહેતા જ
જમળાએ એસનુ હોય તો પહેલા નીચનુ ધાસ અથવા ખીછ વન
દયા ની દઈ, જમળી એકસપાની ફરી આરામથી સૂઈ સાર
નાચવી પડવી તેથી તે જોળાંજોળાં ફરી ચોતાના પગ વડે
જેડ બનાવી લતા તેમની આ પ્રવૃત્તિ આનુષંગિક કે આપણ
રાજેમાં કોતરી આવી છે કવરે ન્યારે માટે તે અથવા અર્થ નિદે
હોય છે ત્યારે આ કિયા વધારે વખત મેં છે, હાસ્ય તેવે વખતે
જુવનની ટેવ વધુ એરથી સવન વધેલી હોય છે

(આપ્ટોબર ૧૯૪૭) ૧

મીઠુંકરી

આગર બહેતર, છુટી નરો અગારી યાદ ફાગી,
છુટી યાદે દુલખતે ના સુખી તમ નિહાંગી
યદિ રવાધીનતા આવે-વિનંતી ભાઈ છાની:
અગોને યે રમરી લેતે નરી-પથ એક નાની.

—અવેરચક મેધાળી

૨૧૦ નર્તકી મેનકા

મેરૂંદિના ઇતિહાસમાં એકાદ ઇત્તફ દેખાએ પહેલેથી દિંદની પરંપરાગત નૃત્ય-કળા જ્યારે યુગપૂર્વે પળી હતી, તેના પર કાળના પોપડા ચડી જઇને તે નિરંતર પર્થ મરણને વાંચે છવતી હતી, અને અમુક રથોભારે તે વિફૂત રૂપમાં ગાય વારાપ્રનાચીની રોછનું હલકલ સાધન બની ગઇ હતી, એવા નિરાશામય કાળમાં, આપણી પ્રાચીન નૃત્ય-કળાની એ છુટાંત્રી જ્યારેને પોતાની એકનિષ્ઠ સધનાનું તેલ સીંચીને ફરી દીપ્તિમાન બનાવનાર એક દલચિત્રી યોગાળમાં પ્રકટી. તેણે હુપ પખિતા એ સરસાધનને બનાવી સર્વ તેમાં નવપરિચારનો પ્રાણ અને નૂતન ચેતના પૂરી અને એ જ્યારેને પુનાંપ્રકાશમાન ફરી એટલું જ નહિ, પણ આંતરરાષ્ટ્રીય તખ્તા ઉપર રત્ન ફરીને ફરી એકવાર દિંદની નૃત્ય કળાને ઉચ્ચ સ્થાને રવાની બીજ દેશોની કલાઓ વચ્ચે એક પદ અપાવ્યું. હિંદી નૃત્યકળાની એ અને સમર્થ પુનરુદ્ધારકનું મૂળ નામ લીલા સોજે, પણ નૃત્યજનનમાં નજીક તેનું નામ મેનકા.

એનો જન્મ પૂર્વ બંગાળના એક શ્રીમંત બાદશાહ જમીનદાર શ્રી પી. એચ. રાયને ત્યાં થયો હતો અને નાનપણથી જ તેના પિતાએ તેને શિક્ષણ માટે ઇંગ્લેંડ મોકલી હતી. એની અવસ્થાથી જ કલા પ્રત્યે પ્રતિભાવત અભિરુચિ મુદ્રાવની લીધીએ ત્યાં વધોલિન બાળવય ઉપર અભણ પ્રણય મેળવ્યું હતું અને સંદર્ભમાં ચેતના મેળવડાઓમાં તેનું પ્રદર્શન પણ ચૂક. પરંતુ તેના પિતાને આ વાત નાપસંદ દેવાથી એક રજાત યુગે ચળે તેમણે તેનું વધોલિન દોડાને દૂધી લીધું. પણ કલાસાધનાનું અધૂરું રહેલું લીલાનું અરમાન આશી દલાઈને યુગભર રહ્યું નહિ. તેણે બમણા જોમથી નૃત્યના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કર્યો અને તેની રવાના તેણે ફરી બતાવેલા પ્રયાગોએ સારી પ્રસાદ મેળવી અને નૃત્યકલાના ક્ષેત્રમાં આગ પ્રવેશ પામેલી લીલા 'મેનકા'નું ચુરુ નામ મારણ ફરી દિંદને જિંદગી બેતરી

પણ ઇંગ્લેંડમાં મેળવેલી આ નિપુણતા હજી શોખની ગચાઈમાં જ હતી; સાધના હજી બાકા હતી. હિંદ આવીને તેણે એકચિતે દેશની પ્રાચીન નૃત્યકળાને અવધાસ કરવા મોકલ્યો. હલકલ નૃત્ય પ્રત્યે આ દેશમાં ખાનદાન કુટુંબોમાં નરતર હતી અને તે દિવસ વારા-પ્રનાચીની જ કળા ગણાતી એ કાળમાં પણ એ જન્મભૂત દલચિત્રીએ સમાજની યુગ અને નિરંકારની સામે ટકર ઝીટીને પણ પોતાની એકાદ પ્રધાસના આજ રાખી. ડાનર દિંદના ફાસી, આતમ અને ફક્ષણ હિંદના કલકત્તી નૃત્યોને તેણે સૂઝમ અવધાસ કરી પારંગતતા પ્રાપ્ત કરી. અને એ નૃત્યો તેણે માત્ર શીખી લઇને જ સતેષ ન માન્યો, પણ તેમાં પોતાની ઉપનત કલા પણ ભેખેરી. હિંદનાં દેશનૃત્યોમાં રહેલી પ્રચ્છલ કલાકારી પ્રથમ પિઠાનનાર પણ તે જ સો પહેલી વ્યક્તિ હતી. કલક નૃત્યના એક કલાકારે અગ્રતા પંડિત સીતારામ ગિરિ અને યુગ રામદત્ત ગિરિ પાસેથી તેણે એ પદ્ધતિની આસીય તાલીમ એટલે તો સરસ રીતે મેળવી કે કલક નૃત્યની તે પ્રથમ પંક્તિની નિખળાવ અગ્રતા સામી, કોઈનું જ નહિ પણ એ પદ્ધતિમાં કેટલીક નવી સુધારણા કરીને ચારતક બની નં નવા ૩૦૪ (આંદોલન ૧૯૪૭)

મોસમોસનો પંખી
રસ-કાવિયાં

તાજાં કે નહીં કિનારે પંખી
૧૦૦ની વૃક્ષમાં દેખાતા, કામડા
જેવા, પણ કડમા સહેજ મોટા આ પંખીઓ
સંસ્કૃતમાં તેનીર કાકમૂ (પાખીના કામડા)
જ કહેવાય છે. ચળકતા કાળા રંગનું સારીર,
જગાની નીચે મોટા સફેદ માંચ, કાગાર
પડતા બેઠાંથી રંગની, સાંધારણ લાંબો,
ગેળ, પણ ઉછેરી આકડા જેવી બળેલી ચાંચ
અને કાગાર પડની ગળખત (કાર્પ) પૂંડી
એવા પંખીની વિશેષતા. જે કે નાનામોટા
હતી તેની ત્રણ ભેદો સાચ છે, પણ આપણે
ત્યાં જ દેખાસ દેખાય છે તે કપર જણા
લેલી સ્ત્રીની નાની ભવ.

જનકુટીની માંક આ પંખીઓને પણ
મુખ્ય યોગ્ય છે માછલાં (લચિન) કરચલા
અને દેડાં પણ. પાખીમાં કુળથી મારી
ચપળતાથી પોતાની આંધમાં માછલું પકડીને
તે પાખીની સપાટી પર આવે છે એ ચપલને
બીજી નય છે. માછલાં પકડવાની તેની આ
સહજ કળાનો બનાવીએ પોતાના રવાઈ
માટે આહુત કપરોમ છે. બન પ્રમાણે
૮-૧૦ કાળિયા હઈ તે માછલાં પકડવા નય
છ. તે દેડાંને પકડે શરી બાંધેલી હોય છે ને
ગળામાં એક ફડી એવી રીતે પકડેલાં લી હોય
છ કે જેથી કાળિયાને આસોચાસ આહ
રહે, પણ તે માછલું મળી જઈ ન શકે. પછી
તેમને પાખીમાં છોડે છે. જેનું કોઈ કાળિયું
માછલી પકડે કે તરત તે તેને દારી નરે દોડીમાં
બેંચી હઈ તેના મોંમાંનું માછલું ફાટી લે છે.
અમો, હાવપત્ર હલકાયા વિના, વંદર
મહેતેને બનાવીએ માછલાં પકડે છે

વધાનો અંત એ એમનો અધ્યાધાન કાળ
ખાસ કરીને પાખીની વચોવચ કોઈકો
લાવળ આદિ માદ પર તેનાં એકરોની ખ-
ખ્યામાં એમાં ગળી માળાઓ ભાષે છે અને
જમીન આઘાત વાદળ-લીલા રંગનાં હડા મૂકે છે

(શ્રી 'વનેચર'ના ક્ષેપ કપરથી સંપાદિત)

નૃત્યના પ્રવર પ્રકાર કમ્પોઝી ગાલ્પિયરી ને આર
ન દ્યમ્ ગા પારાત પયા પરી મેનકા રોતની નૃત્ય મ
રચનાઓ મર્યા માટીને પોતાની પ્રતિભાની તેમજિવન બનાવે
આપી તેની આવી રવતર રચનાઓમાં કૃષ્ણવીલા કાલીપદમ
રો દેવલિગ્યનૃત્ય મુખ્ય છે મેનકા રચિત નૃત્યપદ્ધતિ ડોનાન
(બાવની) નુ માત્રી પ્રગમન હતી તેણે હિંદી કલાને વિકસિત
રન્દ રચના છે પ્રસાદ કર્ણે તે કૃષ્ણવીલા છેન્દ્યે કવિદાસ
માલવિકાગિતિગિત ને પણ નૃત્યમાં સંગીતે ઉલ્લસીને તે રોતની
આ વ્યારામિતી પ્રતિભા કરાવી હતી

ગાની શિલ્પગી પછી ર કમ્પોઝિટ રોતાની માત્રી ક
લુ ૧૧ ૧૧૧ આંચો કુરો રવા દરે દેગના પાદનરચના રેલા તે
પ્રદેશના વ્યક્ત જીવિ રીની એન્ડ કલાસમુદ્ધિ બે ને આપુ ન
રાંદ છત્ર થાં બધુ રચિયાની ક્રેદ તરફી માતાના રચનાત
મે ૧૫ પર આપરી ૧૪૪ રેદી હતી

તે જ ન તત્કાલિનમાં બરાબરના માંપીનેકની આનર પૂરે
નૃત્યના આમાં હિંદી પ્રતિભાવિતરીકે મેનકાએ પ્રથમ કીલાકને
રચિત માતા માતા નવાન હત્યાદિકે માર કરોતા આ કલાનિમ્મુત
ત્યા પાના કી નય કાપુ ક્રેદ ત પુરવાર મર્યા આ કલાકે વધી
મદદની પ્રધારમાં મેનકાના કિચ નૃત્ય લેઇને નાકો દમ વધ
આ અને હિંદી ત્યાના મુક્ત રેદ વખા ૧ મર્યા વાગા મેનકાન
તયા તના બે સ ધીરદો રાગનારાયણ અને ગૌરીશામ ત્યાના
પહેના તપુ અપ્પ હનામો છતી લીધા અને હિંદી નૃત્યને સર
અપદાનુ ગિતકે આપ્યું આજી અગત્યતાતે રો હિંદી કલાના
વચકાયા ગાન પાચ ન રાગિણે સાથે લઇને આપુ કુરોપ આ
રીતે મેનકા સર રી આપી

મુળાઈની હામકિન દેન્ડીપૂરના રિફેક્ટર કૌલે મોખે માથે
મેનકાનુ લગ્ન થયું સોનાવણમાં નૃત્યાવધન માંખી નુ વર ન
રચાપીને રાતાની કૃષ્ણ કાનો મારસો તેણે દેશને આપ્યા છે
ભારતની પ્રાચીન નૃત્યકળાની પુનરુદ્ધારક આ આર શાનુ દાવ
થોડા ન દિવસ રર મૃત્યુ વધુ તેના અવસાપરી હિંદી કલાપત્ત
આક નખખર ખોટ પડી છે, પણ હિંદી કાને નજરમાં પ્રદ
અપાવવા તેણે એ કદ સહા ન સાધના કરી તયા એ મિત્ર
મેળની તેનાથી તે બલિધયા નવોહિત વ્યવસારનુ શતલ રફતિમન
બની રહેશે (સ રિત)

એવિરયા માટે નવી દલખો

એવિરયા તાવ હિન્દમ કાર પરશે દસ લાખ માણસોનો બામ
લ છે આંટુજ નહિ પણ કુનિયાની એશા કરોડ અલ તન રો
નીલ છે આપી ને એને મોતને રામ કલા છે એવિરયાની
સામળાદ દવા વરીકે બે સેમ થવા રિવનાઈલ પ્રખ્યાત છે રિવ
દન નવામારી નજ્યાબધ મળતુ હતુ પણ બીન વિશ્વયુદ્ધ પછે
ન સને નવા કિપર આકરણ કરવારી રિવનાઈલ નજને ગમ
બધ થયું આથી રિવનાઈલ દરવા અરિયાની એ પ્રા ન ગર
બનાવી સમયમાં કી રે રચિયાની દવા સોધવા પ્રય મો ગિતા ૧૧૫૪

મિરસોના ને ન્યારે દેરી કાર ર ગઈ કરી ત્યારે નેની
પા રીના દોષવજેવડા કીને સામળાએ ફેલાવવી પદ્ધતિ અપ વર
દેવાને રિસામે મિરસોનામાં હલ્લકે સેનિકે એલિરિતા બા
મ પડ્યા છે તેમની આંકોચ આટલી પડી આ વાત રીની
રિ રેદી સાંચ હેલ્યો માથે એવિરયાની સગાદ દવા રાખી
ક હવાનુ તારાવિક મયે આ રી પ ચુ આ મયે રી રી રી
(સામળાઈલ ૧૯૪૬) ૩૦૫

નમોતે ગોક નૃત્યામિત્ર (અંક ૧૫ બ રી ના સોનન્યથી)

દુરવયા નૃતન પ્રાણના સચાર કરી નુ ચકવાના આ બધા પ્રકાર
નુ સુખ જ્ઞાન મેળવવા એ આનેક કષ્ટા અને આશા ત પરિશ્રમ
દેવો પડે છે તને ખચ લ સ સાન્ય ર ર સન આને કો અનન્ય
પ્રનામાં આપી મહેનતના દમ રેલાને બિનકલ રચાન નથી હોણ
વા કોર અભ્યાસમાં અને તે પણ નૃત્ય લ ન્યારે ઉપેક્ષિત હતી
ને તેમાં પડનાર ફી વિરચીત ગણાતી બિવા કાળમાં રડનાર મેન
નુ નિશ્ચયળ અને તપસાધના કેટલા દંદ હશે તેનો ખ્યાલ આવશે

અને આ લાખી લપક્ષ રી પછી ન્યારે મેનકા ભારતનાટ્યસાસ
હિતિના તેના કલા દર્શકોનના અને ભક્તિભાવ ના નૃત્યપ્રયોગો
કને જનતા આગ બીતરી ત્યારે એવિરયા એકાબવાએ તેના રર
શાસા વર્ધવા લાગી નુ થના વ્યાવામથી પડાએલી તેની રેદવચિ
ટી રી સુડાળ અને સોનદ્યમહિત હતી કે નૃત્ય કરવા તે રમખ પર
વેશતી ત્યારે નાંચે રવખમાંથી કોઈ અપસરા બીતરી ગાવી હોય ને
સચયો તેનો ચપળ અગમચ લાલખાદ પારવિન શાસ દાય તયા
ભગલાઓના બિનચૂડ અને મનોહારી મરોડ તયા નુ થના રસ રી
ભિવ્યક્તિ કરતા મુખબાન પડે લોકોપર વાતાવરણ જીજુ મર્યા રી
ની રાક્ષિત વડે પ્રેરશે પર તે રેદલુત નહ કમચાલની

અનરતાની નમવિ મ્યાત મુખમાં ૧ પારવ ર ચાત્રા મરી તયા રી
બીતો પરની રિચરમુદ્ધિમાં વ્યક્ત થવા નુ જુદાજુદા ભાવ અને
મરોડપદ્ધતી લઇને ત રચી તેણે વાતર પ્રયોગો યાન્યા અને તેવા
કેકન નર્તવો(Solo dances)ને અરવા દેશના નામને તેવાર
કરીને જગત રમણ મૂખ્યા લક્ષ્મી નના નામમાં તેના નૃત્યની
મેરણ પછુ તેણે અમરાવતીના પ્રાચીન રિ દ્રખમાંથી ન લીધ રી

નામના લગ્નિતા મસોદાએ કપાડી ટીકું. તેણે ઇવનને મોટા કાન મેંચેરિયાના બગ્યાસ પાડેલ માથેથી હલો. તેણે પોતાના મરીર કપર અપનાતા કમ્બાને મેંચેરિયાના મગધરો-રસાથી રસડાવીને સારી-રંગા રસ હોટી મેંચેરિયા તાવના ઝેરવાળુ બનાવી ટીકું છે.

હા મુમ મદમમની થેલીના દબર અધરો લઈ વિશાલમગન પડી ગયા. ત્યાં દરગીઝાને મગડો કરડાવી મગડોને મેંચેરિયાના મેંચવાળા બનાવ્યા અને તે મેંચવાળા મગધરો લઈ ઘરેલ પાછા ગયો. આદી માથેમાને મેંચવાળા મગડો કરડાવી તેમના પાસેથી મેંચેરિયા હાથપ કરવાનો હવો. તાવનો કુમલો ઝીલવા સેંદેરો અપમેવેકો આમળ આવ્યા.

મેંચવાળા મગડો કરડવાથી રમચમચે સખત તાવથી પગમરા તેમના કપર હા. શરૂ પોને શોનેલી મેંચેરિયાનો દવાગો અજાણી અને તે ખૂબ જ અમરમારક જ્યારે પામવાની એ દવા મેંચાકેત તેની ઝોળેમાં દીની મેંચવાળા આવી અને તેના મેંચની સેનિયા આવર દેમમુમ તદ ગયા. હા શરૂ રિવાતનલુ અમેંચરિયુ આ મોંપદ શો હા જેલકાય જમનામા બારે ફરો. આપે છે આ પછી આ દસ ફિના-નની અવેરના જમનામા વપસાસ માટે ફરી મુમ-વાળા આવી. ગરમ પ્રેરોશોમા રાડિયા તાવના પ્રતિમર તરીકે મેંચાકેતની પીઠી-જાળીઓના વપસાર હવે તે ધરગયુ થઈ પડ્યો છે.

પણ મેંચેરિયા મારેની વધુ અમરમાર-તમા સરોડા દવા સોધ-વાના પ્રયાનો તો ચાલુ જ હવા, તેના પરિણામે માન્યરેરની દંપતીરિયલ કેમિઅ મંપનીની પ્રથમપ્રસાળામા એ નવી અને ના-સરમાર-દવાની સોધ થઈ. તેને સોધવાનું માન હા. મેઝ, હા હા અને હા. કે રીને ફાણે ન્ય છે તેમણે જી. ૧૮૭૬મા ઓચિનગમ્પી મેંચેરિયાના જનુઓ મચાવી, તે વડે મારવાના બધાને દેખવાળા બનાવી, તેમના કપર અનેક દવાઓના અજતરા મ્યાં કેવર ખૂબ અમરમારક મેંચી એક નવી દવા સોધાઈ તેનું મૂલ નામ 'ગેમ જગડ', પણ કોષ્ટાના વપસાર આવર તેનું નામ 'પેલ્ડુટીન' પાડયું છે. મેંચેરિયા બેજવાળા મગધરો થાય છે અને તેના માટે કંઠીનમા 'પેલ્ડુટીન' મગડ છે આ કપરથી એ દવાનું નામ અભિગાન કરાય છે. પેલ્ડુટીન વિવાતન તમા મેંચાકેત કરતા થયું જ અમરમારક અને અડિયાત માવળા પડયું છે. આવેલા તાવને દૂર કરવામા અને તાવ આવતો આડાવવા માટે તે થયું કપરોની નીચડયું છે. મેંચેરિયાનો ને જનુ પ્રમાણે છે તેમાં સોપી સેરી-છપછી પ્રમાર નેલિ-અન્ટે રસીકાન મેંચેરિયા કપર તો આ દવા કાળાજાળુ માવળા પડે છે. મગડ કરડવાથી હોટીમા મેંચેરિયાના જનુ હાજલ થતા જ પેલ્ડુટીન તેમનો નાસ કંઈ છે. મેંચેરિયા નિવારક સરે દવાઓમા પેલ્ડુટીન ઓછી વિગેર નિહોં છે. તે લેવાથી ઓછા કાલ વિપરિત અસર થતી નથી. વતી મેંચાકેતની હેમ તેના વપસારથી મરીર પછી પડત નથી એ તેની વિશિષ્ટતા છે. — ગિવપ્રસાદ દેવેદેવી

પેટર પદ્ધતિ-ઔદોગિક પ્રમતિની ચાવી

'પેટર' શબ્દ તો ધણાં સજાન્યો દરો, પણ તે વિષે કંપનું માદિરી બહુ દેડા ધરાવતા દરો. પેટર કોટરે થોને કંઈ 'સોધ' મેંચવાનો, વાપરવાનો તથા ઓળે તે પ્રમાણે સ્વચ દેવાનો જનુ અભિગાન (અમુક નક મુદત નીચે) આપેલો સર-ની પાસેના કોડ, પણ એક જાનની સોધ થઈ આ જ પદ્ધતિ અપવાસા આવે છે આમા પેટર પદ્ધતિની વરસામા કેટલી સોધો થઈ તેની વાદી રખ કરે છે. થોને કે જે નક અમર પાડીની સોધ કરી અને તેનું પેટર કોડ હવે એ જ તેની મોટી બનાવવાનું કારણનું નક ને અને એક (સીદે, ૧૯૧૩)

કરી-મ ની જરા પણ નીક ન રહે, કારણ જે પેટર કોટરે દેવાથી મેઝ પળુ વ્યક્તિ મારી માટીનુ ચાલુપણુ તદ્દિ મરી રહે. એ મારી અનિત મરણાનું નેરોગ પેટરી ન હોય તો કું મારી સોધનું પેટર ઓળ મેઝ મોશ વેપારીને વેપારીને ની પામેથી સારીરમા થેત મીક

જનતાના વનમળ બવા જ રેગોમા આ જાનની પેટર પદ્ધતિ પ્રચલિત કે દિંદેમા પણ વનમળની આ પદ્ધતિ ચાલુ છે, પણ માગ તેની મર્યાદા મિટિસ દિંદે અને જનુચિત્તાના પદ્ધતિ કે કેટલાંક રેગો રાજ્યોમા અજત પેટર પદ્ધતિ અગિતરમા છે. મેઝાકે દેશોની સ્વચપર મગધરોથી નાંતરસાધીય પેગ પદ્ધતિ પણ અગિતરમા આવી છે, એકે હિંદુત્વાન હજી તેમા સામેવ થયું નથી. મેઝ પણ વ્યક્તિ મેઝ પણ દેશનુ પેટર લઈ રામે છે

પેટર કરો તે હી મેંચોને મેંચવામા અજત નથી નીચે જતાંબા પ્રમાણેની સોધ પેટર મેંચવામા મેંચ-નમાય છે (૧) તે સોધ કોઈ વ-વતુના કપાલોને વચી દો નીકેડા, (૨) તેની કુનિ તદન અનિવન વતી તે જોઈએ અને તેના નૂળમા સરોડાનુ હુદ્દિની મધમ દોની મેંચે, (૩) તે સોધ મધલ તમા તેને સ્વચનાની આડે આવતી ન દોપી જેડાં સોધ-રનકે પાતાની મોધ તદન નવી છે કોની ખાતી થઈ પછી જ પેટરના માદિરી રમમા જનુબવા પ્રમાણે તરત અરજ મરી અને જેગ મગતા મુધી પાળાની સોધને ખાન-નીમા કે નહેરમા પ્રમિલિત નાંદ આ સવાની મગજ શખથી મેઝ પણ પેટરની મુદત વનમળ ૧૬ વર્ષની હોય છે તે પછી નવદા પ્રમાણે તે રદ થાય છે. અરજ સવાથી માગેન આડેમા વજન પેટર થાક રહે તે માટે જ ફી જનુને અજત આ રવી પે છે તેના કુલ ખર્ચ આસાં ૧૨૫૦ રૂપિયા આવે છે, પણ પેટર મગવાના કિંવમથી રૂ ૩૫૦ જ થઈ મુધી બિલકુલ હી મેંચામા આવતી નથી

૧૯૧૩મા હનિચન પેટરન અરજ દિશાકાન અમરમા મધલ અનુમાર જ જનતા પેટર અપાય છે (૧) માડ પેટર, સરમાની મગીમા જે તારીબે અરજ મરી હોય તે તારીખ પેટરની અરજની તારીખ' નમાય છે (૨) આધિગાનનુ પેટર ઓળ દેશોમા પણ સોધનુ પેટર નમાય છે માટે મિટિસા દિંદુત્વાન તારીબે મારે દેશના કોડ પણ દેશમા મરમારી આતામા મેંચી આરજની તારીબે અપાય દેશોમા 'પેટરની અરજની તારીખ' નમાય છે (આ પેાળમામા સામેવ મગડા દેશો: દિંદુત્વાન, નીંદેરેવિયા, ક્રેડા, ઓચિન, ન્યૂઝીલંડ, આયર્લંડ, હુલ્લેટ્ટ, ફિંગા, યુનિયન આય આદય આદિ, વડોદરા સમ્ય, હેડેમુર સમ્ય અને રામપુર સમ્ય, (૩) જેને મારે મેંચે પેટર અપાઈ જાય હોય તે હી મોખની મુદત વસારવાનુ, મુધારાનું અથવા ફેરફાર સવાનુ પેટર, (૪) મુધ પેટર આ પેટર વડો અથવા લડાઈમા સસારો અજાણી સોધોને અપાય છે.

નવી મોધ કરવાને કનેજન થો, મેગની ની મેંચોની પેટર આતા મારક આજમા જનને અજ માગે અને સોધ પ્રમાણેની વાનુ બનાવવા માટે પ્રમાણનું રૂ ૨૨૫ મૂલ મળે. જમા મેંચો નવા ધંચો બાદવાવપમા દોય તમા મુધી તેને દતીનાંત્રી રમણ મારે દોડાઈ દેગે. પદ્ધતિનુ અવા અનેક દિનો પેટર પદ્ધતિની અપાય છે એ પદ્ધતિને રાજ્યે દેશમા અમેંચ ની સોડા થાય છે અને તેની કોષ્ટ-પદ્ધતિને વિષન મેંચે જડાઈ થાય છે ને આ જ જમના ઓછી અમર નમાય દેગ નમેરિયાના હાજતા પદ્ધતિ મખબરો

અમેંચિયામા પેટર પદ્ધતિ ૧૮૭૩થી માટે થઈ ત્યારથી ફર વડે જેગ વન મગની અમ્ય તમા ફરે ને અમેંચે પછી છે. પદેવા ૧ થાય પેટર આતા ૧૭૩ રૂ ૧ થાય, ૧૫ મુળા નેમવા જ પેટર

માત્ર ૧૮ વર્ષમાં આપાયા તે પછી ૧૩ વર્ષ અને છેલ્લે ૧૧ વર્ષમાં જ તેટલા પેટા આપાયા. દર વર્ષે ફરસ વાળા ડાંબરની કમણી આપનારા આજે એમણે લગભગ ૫૦૦ પેટા છે, પલાખ ડાંબર કમણ આપનારા ૮૦૦ અને ૧ લાખ જે વધારે કરતા વધુ આપનારા ૧૨૧ ૨૦ હજાર પેટા છે. અમેરિકાના કુદાશ ઇતિહાસે પેટા પદ્ધતિને ખૂબ પથાળ કરી લીધે છે. ત્યાંની સંકેત ૮૦ ટકા નોકરીગો પેટાને લીધે મગીની થોડાંને ફારલે નિર્માણ થઈ છે. અમેરિકાની કુદાશોગ્રિમ સપત્તિના ૮૫ ટકા સપત્તિ પેટા કુપર મેળવે છે. આમ પેટા પદ્ધતિ દેશને સમૃદ્ધ બનાવવાના કાર્યમાં કદી ચેટી ફાળો આપે છે તે આજ આપનારા.

હિંદમાં પેટા પદ્ધતિ ૧૮૫૬થી ચાલુ છે. પહેલે વર્ષે કુલ ૩૩ અરજગો આવી હતી જેમાં એક પણ હિંદી માણસની નહોતી. ૧૮૭૦ની સાલમાં આવેલી ૪૬૨ અરજગોમાંથી માત્ર ૪૮ હિંદી ગોની હતી, ૧૮૮૫માં કુલ ૧૦૦૦ અરજગો આવી સાબી ૭૧ હિંદી ગોની હતી અને ૧૮૯૬માં ૨૬૧૦ અરજ આવી તેમાં ૧૪૮ ૨૬૧ હિંદી માણસો જ હતા. આમ, હજી હિંદુઓને પેટાની બાળતરખા જગતમાં સોંપી પાડી છે, ગેટલ જ નહિ પણ હિંદના પેટાગો મેટા બન્યા તે અજેબ અને અમેરિકાનોને ફરલે બન્ય છે. અમેરિકામાં તે દર વર્ષે સરાસરી આરખો નાખ પેટા આપાય છે.

આપણા દેશમાં સરોધન માટે વિશાળ મેત્ર ૧૬૩ છે હિંદના મરવાનાગોને જે મધ્યા ગાળની જગ્યા પર છે તે માટે વધુ બહુ પર દેશ બહાર આધાર રાખવો પડે છે. હિંદી સરોધનોને પેટાની દલિ આ તરફ ફરવે તે તેમણે ધણી કરી શકે તેમ છે. હવેથી પણ જે આપણા સરોધકે, કલોચપતિએ તથા મૂડીદારો આ પેટા પદ્ધતિ નો સારો કાર્યો કરી તે દેશની ઔદ્યોગિક પ્રગતિ કપાટાબધ થતા વાર નહિ લાગે.

(૧૬મીએ ૧૯૧૧)

બેરોહાદર બાવાનું અમર મંદિર

બાવાની રામયા આવેલુ બેરોહાદરનું પ્રખ્યાત સમાધિ મંદિર તેા શ્લોકિય શિવ દેવેશ્વર વિશાળ સમગ્રમાણ બાબણી, તથા કમ્પ કલતરવને મારલે જગતભરતુ એ આશ્ચર્ય મણય છે. દેશ પણ દેશના કોઈ પણ ધર્મનો પ્રવાસી રવાની મળવળ શિવ પરામુખિ જેતા જ આશ્ચર્યની અગ્રહ બી ન્ય છે.

આ આમર મંદિરની રચના મૂકે આ હેલે હિંદીઓ સાચી રીતે મગજની લઈ શકીને તેમ છે હિંદની એક શિવ તથા મધ્યાત્મ કલાને તે કીર્તિ વળ છે તેનું નિર્માણ કુલ છેલ્લે ૧૦૦૦ કલાકમાં કલાકે કલાકે સારથી સરીગા બીજ ધમનો દિવ્ય સરેશ કૈલાસપ મટે હિંદીઓ જગતભરમાં મધા હતા તથા તેમના કટવાક હિંદના અગિન ખૂણમાં આવેલા બવા પેટા પર પણ પહોંચી ગયા ત્યા તેમણે બીજ ધમની સોરસ ફેલા બી ગેટલ જ નહિ પણ પોતાનું કલોશીર, પુહિશશી તથા અવિગિત ધન ખર્ચાને એક ગેલા કાચ અને હાલ મંદિરનું નિર્માણ કુલ કે નેને ફારલે બવા સમગ્ર જગતનું એક યાત્રાધામ થઈ પડયુ.

બાવાની રામધાની જેકમલમાંથી પદર માહક વાવળ ખૂના ગા આવેલુ આ મંદિર આ ૬૬૨ થી પર બધેલ છે તેની ઊંચાઈ ૧૧૮ ફૂટ છે અને પાયાને ઘેરાયુ ૨૦૦૦ ફૂટ છે. તેમાં ૪ મારસ માળ આવેલા હોઈ તેમની કુપર કુલ ૭૩ ડોરખો (cupola) બિના કરવા છે મોટા સિખરની આસપાસ વનુકારને ત્રમ સપાટી પર બીજા સિખર આવેલા છે. મંદિરના સોપી કાચા નિખર પર ને ગુમ્મત છે તે બાવળ ફૂટ કરતા મેટા છે તે મંદિર નિખેની વધુ માહિ ની દાખ્યામાં આવેલા કમનજી મેટાઈ. લેખખાની લગતી છે.

તે યુગમાં એ બેરોહાદરની મણતરી જગતના સર્વશ્રેષ્ઠ સમા મંદિરમાં થતી હતી. આકરો વરસ સુધી એવા માટે તથા એની બ કરવા માટે દર વર્ષે દેશદેશવરથી લાખોગી સખ્યામાં લે આવતા હતા. આને પશુ મીને હલતર વારે એલુ બીજુ એકે સમાધિ મંદિર હલ તથા પર ધણી પ્રસિદ્ધ વેદાનિક શ્રી આર્યેકે રૂ ને લેસ મે સખલે કહે છે. 'બેરોહાદર મંદિરની રચનામાં માણસે અપરિમેય ધન, પરિશ્રમ અને રચનામાં તુરની સેવા પ્રત્યાપા છે, તે આગળ વિરામિતોના નિર્માણની લાગવને લલમ બહુત્વ છે.'

લખખ પદરમાં સરી સુધી બેરોહાદરને મારલે બવા એક માનુષમાં મનાઈ હતુ. પરંતુ પાછળથી આવેલા મુસલમાનોએ નવાનો ધમને લીધા પછી આ પવિત્ર મથળ મહાત્મ્ય માણુ ધમ જ નમરોથી તથા આસપાસના બવાના મુખી બોના લાવારકથી એક કમળ ૧૬૨ થી સરીગા પોતાનું સાકામ્ય વધોતર આવેલા કલેકે. એ એને પુનઃકાર કર્યા તથાથી ફરી એની કીર્તિ જગતમાં ફેલા.

બેરોહાદરની બાબાની આશ્ચર્યજનક છે આમ શિવ પકાની ને કુશાલતા પ્રકાશમાં આવી છે તે બારની શિવ ના કીર્તિલક્ષમાં અખ મે તેનું કમ્પ શિવ નિર્માણ મીડે એક અને રથાથી તથા પર છે કે સેટો વરસ સુધી મારામત વાર પછી રહેવા છતાં જે તે આ જ બધાંબા નેટુ લાગે છે.

મંદિરની બહારની બેડી પરથી બહાર જતાં એક ચીસ ખૂણા. સરાક જગ્યા આવે છે મંદિરને સોપી નીચેના બંધ આ બંધ ગમ લેતા બણાય, પણ મીની નીચે એની બીજી બેસપાટી એ આવેલી છે. ગમે આ ફરીથી કુ ફૂટ નીચે ને બીજી તે ફરીથી કુ નીચે છેતરી ફૂં આગળ મંદિરના પારા છે નીચેની ફરીથી ૧૫ સુધી બવા માટે સી મીને. બાનાવેની છે નીચે ફરીથી વેશખખ બહાર બવા આવવા માટે બાહરુ મૂકેના જે આ બાહરુ સાથે મૂકે સીડીમાં પદરથી મનોરમ સિંદુ મંદિરમાં છે નીચે ખૂણા નીચે સપાટ જગ્યાથી પછી સીડીએ કપર સુખન તરફ એકો કે પાયાથી મુળજ સુધી મંદિરના ધણી ભાગ છે. દરેક ભાગમાં કુ ફૂટનો એક ચોતર છે.

આ વિશાળ મંદિરમાં દર દર ફૂટને અત્રે એકિય કર છે આમ મંદિરના કેટલાય ભાગ છે ને કેટલાય ચોતર છે આ દરેક મરના ચોતરામાંથી સમય પસરકી ને શાસનમાં મે. જનરે તેમાંથી પાણી બવાના ને રસતા બનાબા છે તેના કલોશીય એ મુગ વલ જવાય છે. મંદિરના બેડાક ખૂના છે તે બધામાં કમ સુધર મારખો છે અને તે દરેક ગોખલામાં પાસાસનવાળું નેટુકા અગન સુધર મૂર્તિ બેસાડવામાં આવી છે. મંદિરની બા બારે મેટાઈ કલામય રીતથી ભતકની બધી કી. કે તરવામાં આવેલી છે કે તે બેડાને દરેક બજા છું માણુ બધી છે. પરે ચોથા દરથી કપર બવા માટે બાર બાર સીડીઓ એક મળ છે જે અત્રેના જગત્તુ પથરના કેટલીયે વેશખખો છે ને ને મોલાકાર વડી છે આની બધી નેડીઓ છે તેના દર સરખમ અદ્વિતીય શિવે સોનરના નીરજશા નીનાતબળીકાર મંદિરો પાના નિખર ૧૨ એક આડા સાસકાર માટે છે તે કે રમી સા મેટામોને માણુદાર બનાવેનો છે આ દરેક મંદિરમાં અખ એક ૧૬ મૂર્તિ બેસે તેની છે.

આ રાત્રે બવામાં આશી રહેવા બેડાને મેશન અને ૬ કુખમાં આની આ બેડ ફૂટિનો મેશન વાય તેમ આ પહેલે (જાન્યુઆરી ૧૯૧૧)

સાપ્તેમ્બર-તવારીખ

તા ૧ જુલૈતામા ઝી રમખાંડે કમલા ખા
વાથી મહાત્મા મા ધીજીને ઉપવાસ શરૂ થયો
તા ૪ જુલૈતામા મૃતિ વાતા ઉઠવાબ
ના રવાસ થાદે મહાત્માજી પા રજા થયા
તા ૬ ઝીઈ ને સરદારિતાના સમય સમા
મહાન ગુજરાની કનૈઃ નેરાપરસિદ્ધજીનુ
જ્ઞાનનગરા પાવસાન

[illegible]

તા ૧૪ સર સિરિલ રૅડ્ડિંગે માધેવા
પત્રાળ ને બ્રાજાની સરહદના સુમદામાં
હિંદ મારવે સુધારા કરવાનો નિર્ણય લ્યો
તા ૨૮ ખેતી થઈ શો તે સીમીને ના
હકગામી વહેંચવા પ્રતિજ્ઞ મૂકે માધેવા
સુખા પારસમ માં માર થયા

તા રજ દરે । જી । ચૂખીના મુકા
મતાચિમરને ચોરછે ધવાની ભદ્રેશત
તા રજ કેળામ આતમત વિધો સિવાય
ના સાધા રખાતો મનાય । મનાયોને

મા આની મેડુરના રાજની જલદેસાત
તા રપ ખાંદેલાવને સચુખ રાખ્દસ
(યુનો)ના સહય તરીકે ડી ૧૨ પ્રબની
ધ્વા વિરુદ્ધ જ્ઞાનગઢ રાજ્યને ખાંદેલાવ
સાથે જોડવાથી પ્રબને તે જોડાણનો વિરોધ

કરી તેની સાથે પોતાની જુદી પ્રતિ શરૂ કરે
(ગારડી દફતર) ગ્યારી, યુદ્ધ નદેર કુદ
તા ૨૬ નામપૂર યુનિવર્સિટીના તમામ
અન્ડર ગ્રેજ્યુએટ વિદ્યાર્થીઓને કરજિયાત
કરતરી તા નીમ ગા રવા ની યાજના કરી

11. 30 પ નળગાળિયાસ સતવનને રાત્રી
 ફીગા જાન પૂર આવવાને કારણે રવાના
 નાચ ગાંભી પ્રદેશ પર ખાલી રી વળા

॥ गायत्री प्रसन्न विगोप द्वंद्वमभरत यु
अत्र न्यूनो सुवर्ण पत्रमभयाप उ का
अथावता नैव गमुता छता मम नी
माहव शिष्ट पदमे वे ॥ २ ॥ इति प्रथम
द्वंद्वमाश्री की कर्ता अथेव नी । पतिनेहस्व
। पत्नी पतिना प्राप्नुनी पथ गार्हति आ
व मनोराये धृष्टमा गतो अने आ सुध
यव नर अणापिष्ठ २१ द्द्विती अने ते पथ

આ માસ (ઓક્ટોબર) ઇતિહાસમાં

તા. ૧ ધીઓએફિટ અચળનો દિદિગા પા.રા નાળતાર મને દિદિન સામૂહિત ઝંચિદિ
તથા રા.જીય પ્રચિતિા કિમલ ળો.આપી તે માટે જીવન મગ.જે મરનાર નેત્રમો દિવિ
એની બેસતેનો જન્મ ૧૮૪૭ આ મહિનામાં દિદિગા તેમજ અન્યત્ર તેમ ની જન્મગ
તાબ્દી કિરમય છે

તા. ૪ દુરજિવદત્ત સારદાનુ બાળ સગ્ન નિધેષ બિલ આરામભ મા. ૧૨૨ યથુ ૧૯૨

१४ छानानासुद्धगानेसाविथने॥भनीनापूरि२०मै०न००२०॥१०६

તા ૧૬ સોદયે ભૂતિ ક્રેય ગામેરી આનવાનેતનો કડાગ હો ગતનેટ થેગિર=૭૬ ૧૭ ક

તા. ૨૨ માર્ચને પોર્ટુગીઝ સર ૧૨૫૦ વર્ષ વરમાની દે. પેતાને મ્વતત્ત નદેર મુ. ૧૮૭૨

તા. ૨૧ જુલૈયાનાના તારણદાર મુખત. ૧ મ્યાવ પાગાગે આ મુખસત્તાધારી સુવતાનશાહી આને મર્યાદાગોની ગાત્રી જિલ્લા તમે ૨૬ મ્લીને હોદ્દાસનાની ન્યા મના મ્લી ૧ ૨૩

તા. ૩૧ સાયમન ઠગિગનના વિદ્યાર્થી મરમખો નોર મા માયવતા કાવા કમ્પિતરાય

હાલના સ્થાનકોમાંથી, ૧૯૨૮ (જને મારા થાણા દિવસમાં તેમજ મૃત્યુ નીપજાયું)

આ મ સ ની ંરમિવિગી ર

ਅਫ਼ਰੀਨ ਤੈਯਅਲ਼

ધર્મો યા કોમને દેશસેવાની આટલે ન આવવા દેનારા જે વિરન રાષ્ટ્રીય મુવિગે દ્વિત્વા ધર્મ અથવા તેમાં ગંઠડી દેશગદુન ગ્ધાન ધણું કાંઈ જે મુલાઈના અ પેસાદાર બાજન લેખારી મૂલવા ક સ ૧૯૪૪ની ત્મી માંદાઈથી તેમને બન્ને હાથકાંલનુ શિક્ષણ કદેશતામાં આપ બગાડનાથી નીપ યાપયાર શકિત તેમને ક નસ મોઝ લેવામાં આવ્યા ત્યાંથી સારા થયા ૫ની તે કલન માં ગમે ત્યાં

ગોદાવરીથી ૧૮૬૭માં બેંગ્લોરની પરીક્ષા પાસ
કરીને તેણે ૧૮૭૧ની એન્ટ્રી પરીક્ષામાં ૩૦ મેડાલથી

વિગતો રાજ્યના પંચાયતોના આયોજનના અંગિકાઓના પાલનના સંબંધમાં નાગરિકોની ભેગની તેમજની શ્રદ્ધામાંથી આપમેળે સુધારાના ભવનને તેમને પેન્ડિંગમાં મોડિસ્ટીમાં રાખી નીચા અને સામાજિકજીવની પાતાની ધમકી રાખી ૧૯૫૬ વસતીને કારણે તે નહીં જીવનમાં પણ પ્રકાશી નીચા હોય.

[illegible]

दिंडता युग्विषय समानताशी सांख्यिक धार्मिक आणि शैक्षणिक अशा । २०२१
तेगळे अशा परिवर्तन शीघ्रतेने मुसलमानांना विचस्य पाठे यथांगी अन्तर्भूत ई
ह्वांगाना शेड्डरी तथा प्रमुख रथाने रही तेनी प्रवर्तितता तेमळे मेडिता जाये आर्यो
ते। शेतानी प्रतीगतेने तत्काल आनवा ये। तेगळे सामाजिक संधारणा प्रयत्न

દાખલો મેલારકોબા ઈ ૧૮૯૫માં તે મુળાઈની હાઈવૈઈના નગર નીગાયા અને તે મુળાઈની
લો ડિગ્રીના સ ટોલેડના મુદ્દાના વખતે તેમને નમીત પર છાડવાની તેમણે હિંગત
ખતાવેની હ ૧૯૦૬માં તેમની આખી ની નિયાદ સી ડિગ્રી મુળાઈ તે પા ગ્રા વ

જાતા, જ્યાં હરિવેગનર વાત રહ્યા આનંદ તમને ૨ ભાવે મુંડુ વધે
 ૭ ૧૮૦ ૧૧૧ ૧૧૩૧ આંધ્રોળને અચ્છેને એ પેપાલિ ને વચ્ચે મેરેપુ આ નીમડુખ અચ્છે
 અને હામરે વચ્ચે અચ્છેને ૩૦ સાંભળી હંચેસ ખાડી એજ ને બે સિદ્ધ ને બાડ્યા
 એને જોડે તે લોગે સ્વાત્ત કરવાનો નિર સાર ધરીને ને રાલિ ને સાતાના તથા મેં હા મચુકા
 પર આહમણુ દરકા દુકા ૩૪૧ પછુ રેતામા ન્ મેન ની દ્રાહમર અમિર ૨ ૧૧૧ ન્સ-ય
 સાથે તેમનો લેટો થઈયા ત્યા ખુનનાર રુખ થયુ તેમા નેસરેને અવ નેસત તથા બદ દુરી
 ફેલ્ય નીમદળનો એજે તો ખુરટો મટી ગાખ ૨ ૨૦૨ પર થયે ૨ મનાના પાણિ નનના
 ક્રેન્ડા અચ્છેનો પિત્રે દુકડને ઝેટ નીમસનાતુ ગિન્દ અપા ની તેના ન્ચત સાચેના
 નિયાધરના તેમો લેવા રસથ ઝેટ આધમનો ૧૧ અતુ હોનાતુ સ અ ન્ચ પ્રસારી સાચેના

માત્ર ૧૮ વર્ષમાં અપાયાં તે પછી ૧૩ વર્ષ અને છેલ્લે ૧૧ વર્ષમાં જ તેટલાં પેટર અપાયાં; દર વર્ષે દસ લાખ ડોલરની કમાણી આપનારાં આને અમેરિકામાં ૫૦ પેટર છે, પલાળ ડોલર કમાઇ આપનારાં ૮૦૦ અને ૧ લાખ ડોલર કરતાં વધુ આપનારાં ૧૫૫૨ ૨૦ હબર પેટર છે. અમેરિકાના કૃષ્ણ અપતિઓએ પેટર પદ્ધતિને ખૂબ પ્રયોગ કરી લીધો છે. ત્યાંની સેક્ટર ૮૦ ટકા નેચરીયા પેટરને લીધે થાંભલી રોપાંને કારણે નિર્માણ થઈ છે. અમેરિકાની કુલ ઔદ્યોગિક સપ્લાઈના ૮૫ ટકા સપ્લાઈ પેટર ઉપર મેળવેલી છે. આગ પેટર પદ્ધતિ દેશને સમૃદ્ધ બનાવના કાર્યમાં કેવા મોટા ફાળો આપે છે તે આશ્ચર્ય આચરે છે.

હિંદમાં પેટર પદ્ધતિ ૧૮૫૬થી ચાલુ છે. પહેલે વર્ષે કુલ ૩૩ અરજીઓ આવી હતી જેમાં એક પણ હિંદી માણસની નહોતી. ૧૯૦૦ની સાલમાં આવેલી ૪૪૨ અરજીઓમાંથી માત્ર ૪૧ હિંદી-ઓની હતી, ૧૯૨૨માં કુલ ૧૦૦૦ અરજીઓ આવી જેમાંથી ૭૫ હિંદી-ઓની હતી અને ૧૯૪૬માં ૨૬૧૭ અરજી આવી તેમાં ૨૬૬ હિંદી માણસોની હતી. આજ, હાલુ હિંદુસ્તાન પેટરની બાબતમાં જગતમાં સોથી પાછળ છે, કોટણ નહિ પણ હિંદમાં પેટરોને મોટાભાગ તેઓએ જ અને અમેરિકાને ફાળે ભય છે. અમેરિકામાં તે દર વર્ષે સરકારી આરમી લાખ પેટર અપાય છે.

આપણા દેશમાં સરોધાન માટે વિશાળ ક્ષેત્ર પડયું છે. હિંદના યરખાનાઓને જે કાચ માલની જરૂર પડે છે તે હાલ ધણુ જરૂર-દેરા ઉપર આધાર રાખે છે. પડે છે હિંદી સરોધાને જે પોતાની દિશા આ તરફ ફેરવે તે તેઓ ધણુ દરી રહે તેમ છે હવેથી પણ એ આપણા સરોધાને, કૃષ્ણપતિઓ તથા મૂલદારો આ પેટર પદ્ધતિ-ને સારી પ્રયોગ કરે તો દેશની ઔદ્યોગિક પ્રગતિ ઝાપાટાબધ થતા વાર નહિ લાગે.

અરેબીયન બજારમાં મંદિર

બજારની મધ્યમાં આવેલું અરેબીયન પ્રખ્યાત સમાધિ-મંદિર તેના આકૃષ્ટ શિલ્પકૃતિઓ, વિશાળ સમાગ્રાણ બાંધણી, તથા કૃત્ય કલાતરુને કારણે જગતભરનું એક આકર્ષ્ય બનીય છે. કોઇ પણ દેશને, કોઈપણ ધર્મને પ્રસાદે ત્યાંની જગજગ શિલ્પકૃતિઓને તેના જ આકર્ષ્યથી આકર્ષી બની નહીં છે.

આ અમર મંદિરની રચના માટે આખરે હિંદીઓ સાચી રીતે મારગથી લઇ શક્યાં તેમ છે. હિંદની સેપ્ત શિલ્પ તથા રચનાય કલાને તે કીર્તિ-વજ્ર છે તેનું નિર્માણ કયું છે હિંદીઓના કલામય કૃતિઓ સંતમી સહીમાં બીજા ધર્મોને કિન્હુ સહેરા ફેલાવવા માટે હિંદીઓ જગતભરમાં ગયા હતા. ત્યારે તેમના કૅટવાક હિંદના અગ્નિ ખુણામાં આવેલા બનાવે પડે પર પણ પહોંચી ગયા. ત્યાં તેમણે જોઈ ધર્મની સીરસ ફેલાવી એટલું જ નહિ પણ, પોતાનું કલાકોશલ, કુશિલ્પકૃતિ તથા અપરિગત ધન ખર્ચને એક એક બાજુ અને હાલના મંદિરનું નિર્માણ કયું છે એને કારણે બધા સમયે જનવત્નું એક યાત્રાધામ થઈ પડયું.

બજારની રાત્રીમાંની એક જગતની પેદર માઇલ વાયવ્ય ખૂણા-માં આવેલું આ મંદિર એક ટેકરી પર બાંધેલું છે. તેની બિંદુબદ્ધ ૧૮૮ ફૂટ છે અને પાયાના પેસાએ ૨૦૦૦ ફૂટ છે તેમાં ૬ ચારસ માળ આવેલા હોઈ તેમની કંપર કપ ઓડિયો (cupola) ઓળા ફેરવે છે. મોઝા-શિખરની આસપાસ પુનઃવાદે ત્રજુ સપાટી પર બાંધીના શિખરો આવેલા છે. મંદિરના સોથી ક્ષણ નિજર પર ને ગુપ્ત છે તે બાવન ફૂટ કરતાંથી મોટા છે તે મંદિર નિરેખી પણ માહિ-ની કારિગરના અવેશ કલાકરનું દેખાઈ લેખાઈને કલરની છે.

તે યુગમાં જો બેરોહુરની મજલતરી જગતના સરદાર સમર્થ મંદિરમાં થતી હતી. આશરો વરસ સુધી તેના મંદિર તથા જોની નવક કલા માટે દર વરસે દેશદેશવરથી લાખોની સંખ્યામાં લોકે આવતા હતા. આને પણ એને દરર મંદિરે જોઈને બેઠાં બેઠાં સમર્થ મંદિર હજુ તોયાર થયું નથી. પ્રસિદ્ધ વેસાનિક શ્રી આદર્શ રત્ન વેલેસ એ સંખ્યે કહે છે: 'બેરોહુર મંદિરની રચનામાં આખરેનું અપરિમિય ધન, પરિશ્રમ અને રચનાવાતુરી નેટવાં બરવાયા છે, તેની આગળ પિરામિડોના નિર્માણની સામગ્રે ને કશું બળુદ્ધ છે.'

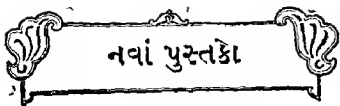
સમગ્ર મંદિરની સહી સુધી બેરોહુરને કારણે બધા એક જ માનું ધામ બનીયું હતું. પરંતુ પાછળથી આવેલા મુસલમાનોને બતાવે કબરો લીધા પછી આ પવિત્ર રથનું મુકાબલું જોઈને કંઈક થઈ ગયું. તેથી તથા આસપાસના બધાના મુખીઓના કાવારણથી મેદાન ધણું, ૧૯૫૧ સદીમાં પોતાનું સાધ્નામ્ય વધારવા આવેલા કબરોને એ કોને પુનઃકાર કર્યા ત્યારથી ફરી એની કીર્તિ જગતમાં ફેલાઈ.

બેરોહુરની બાંધણી આશ્ચર્યજનક છે. એમાં શિલ્પકલાની મે કુશળતા પ્રકાશના આવી છે તે બારીક શિલ્પના દૃષ્ટિકોણના અર્થ પગ છે તેનું કૃત્ય શિલ્પનિર્માણ એવી શ્રેષ્ઠ અને રચાયેલા કલાકર છે કે મુકોડા વરસ સુધી મારગત વનર પડી રહેવા છતાં પે તે જ ન બનાવ્યા એનું કાગે છે.

મંદિરની બહારની વેદી પરથી અદર જતાં એક ત્રીસ ખૂણા થી સપાટ જગ્યા આવે છે. મંદિરને સોથી નીચેના બ જ આ જ દેશ એક મોટા બનાવ્યું, પણ એની નીચે એવી જ બીજી બેસણાં બનાવે આવેલી છે એ જ આ ફરૂંથી જ કૂદ નીચે, ને બીજી તે ફરૂંથી દમ્પર નીચે છેવની ફરૂં આગળ મંદિરને પાયા છે. નીચેની ફરૂંથી પગ સુધી જવા માટે સીડીઓ બનાવેલી છે ત્રીસ ફરૂંના મેસાવાળી બહાર જવા-આવવા માટે બારણાં મૂકેલા છે આ બારણાં સાથે મૂકેલી સીડીઓના પથરોની મનોરમ શિલ્પ-કૃતિઓ છે. ત્રીસ ખૂણામાં ત્રીજી સપાટ જગ્યાથી ધણી સીડીઓ ઉપર ગુળજર તરફ એનો જે પાયાથી ગુળજર સુધી મંદિરના ધણું ભાગ છે દરેક બાજુમાં ૭ ફરૂંના એક ચોતરો છે.

આ વિશાળ મંદિરમાં દસ દસ ફરૂંને એવેર એકેશ જર છે. આ મંદિરના કટાણે લાગ છે ને કટાણે ચોતરો છે આ દરેક ચરના ચોતરમાંથી અરુધ્ધ પડા પડે ને શાસનામાં મોં ભરે તેમાંથી પાછી જવાના ને રરતા બનાવ્યા છે તેના કલાકોશલ થી મુગ્ધ થઈ જવાય છે મંદિરના નેટવા ખૂણા છે, તે બધામાં એકેશ સુંદર મોખેના છે અને તે દરેક મોખેનામાં પદ્માસનવાળી એકેશ જગત ખુણની સુંદર મૂર્તિ બેસાડવામાં આવી છે. મંદિરની બાજુ નારે વરેર એકેશ કલાગય રીતથી ભતકાની બધી કીર્તિ છે તરવામાં આવેલી છે કે મોખેને દરેક બજારનું માણુ કલાકો પડે એવા ધરથી ઉપર જવા માટે બાર-બાર સીડીઓને એકેશ મળ છે એ જગતરે માનવત પથરોના કોટની ધેરાઓ છે તેના ગોળાકાર મેડ છે. આથી વેદીનો છે તેના કલાકર સંગેમાં આદિ રીયશિકા. ૧ સો-દર્શનાં ગોરવશાળીનાનાં બજારો મંદિરે કો પાના-શિખરે પર એક આડ પાસાદાર થઈએ છે તે ઉપરની થતોયને આજોદાર બનાવેશે છે આ દરેક મંદિરમાં એ એકાંક મૂર્તિ બેસાડેલી છે.

અત્યારે બજારમાં આવી રહેલા ઇન્ડોનેઝિયન અને ઇન્ડો-સુદાનકાઓના એક ફરૂંને બેસાડેલ વાય તેમ આવેલો છે.

નવાં પુસ્તકો

બે ચિત્રસંપુટો

સ્વાતંત્ર્ય યજ્ઞ અને લીધે આપણને સ્વાતંત્ર્ય મળ્યું તે આપણે આગ્રહી જંગની સ્વાપણ અને બંધિશાનની સવેદનાને ભૂતિ-
ત કરતા, આપણા આસારે નિર્માણિત સ્વાકાર ચદ્ર ત્રિવેલીએ
ત્રિવેલી સ્વાવના અને રેખાના ઉત્તમ નમૂના રૂપ સાત ચિત્રોનો
પ્રિય, પ્રમશક-ભારતી સાહિત્ય સ્થ વિ કોન્ડિશન પુનઃનિય, માધી
૧૬, અમદાવાદ, ૨-૪-૦, રાષ્ટ્રપ્રિયતા ગ્રંથીજી બિહારમા
કલ્પ રેખાપથ મહાભારત્ય સ્વથી અભિલાસિક થાત્રા પ્રસંગના
છીતા ફોટોગ્રાફીકર જગત્ત્રાય મહેતાએ લીધેના આઠ બાવવાલી
ચિત્રોના તપુક, પ્રકાશક-રમણલાલ પી સોની, મેદાસ, ૩-૦-૦

ગુજરાત વતીકયુલર સોસાયેટીનાં પ્રકાશનો

વિચાર માધુરી: ગુજરાતના વિદ્વાન ચિંતક એ આચાર્ય શ્રી
નનદશકરધુવના, 'સુદર્શન' તથા 'વસન્ત' સામયિકોના આલેખ
તબી, સસારસુધારણ ધર્મ્યાદિ વિષયોને લગતા અલ્પાસપણું
મેત્રી સમઢ સપાદક-રામનારાયણ વિ પાઠક તથા કળામકર
ડી, પૃષ્ઠ ૨૪૮, ૧-૦-૦, હિંદમં ગુરુદત્તર કેળવણીને ઉત્કર્ષ
સરકારના કેળવણી ખાતાના સહાયકાર સર નાંદન સાર્વજનિક
ફની કેળવણીના સર્વ પ્રકાર તથા તેની ફિશા વિષે સમઢ દિગ્ગે
વાર કી કાળજીપૂર્વક તેયાર કરેલા અલ્પલાભેના અનુવાદ કરનાર
લાલ મો મુખ, પ ૧૬૨, ૧-૦-૦, પ અમવાનલાલ દેવલું
અન્યરિત્ર: પુરાવિદ્યાના સમર્પેને જગત્ત્રાય ગુજરાતી વિદ્વા-
વિરુદ્ધત્તરિત્ર લેખક શ્રી દુર્ગાશર કેળવણી સાચી, પ ૧૧૬,
૦-૦, રહમત આલમ: રેવઢ સુધેગાન નદીની ઉત્તરત
મઢ પથજગર સાહેબના હુકામ લખેલા ચરિત્રને અનુવાદ
માર-વનમશાી નરહરિ પરીખ, પ ૧૩૬, ૧-૦-૦

નવજીવન કાર્યાલયનાં પ્રકાશનો

યંત્રની મર્યાદા મર્યાદી યતા મેરફાયદાઓ બતાવી તેની
દા નહી કરવ તથા તેને લગતા મં ગાધીજીના વિચારો નહી
પુસ્તક, બીજી આજિત લેખક-નરહરિ દા પરીખ, પ્ર
રાત વિદ્યાપીઠ, પ ૧૬૦, ૧-૦-૦, લોકમાતા કાલમય
મા ભારતની નદીઓના જીવન રસાળ પવિત્ર આપતા
સાહેબ કાલેલકરના એ નાખીતા પુસ્તકની સુધારેલી ત્રીજી
તિ પ ૨૦૮, ૧-૪-૦, લોકમાતા કપરના જ ગુજરાતી
એક મરાઠી અનુવાદ, છેડે દીકા સાથે પ ૧૩૧, ૧-૦-૦,
રમેશ અને સાચો વેદ, ગ્રમુલિઓ પુરાણે, ધર્મ્યાદિ
ક મર્યાદા તથા આપણા આચાર્યો તથા આધુનિકતા વચ્ચેના
અરુદ્યતાને સાચો આધારનથી એગ પુરવાર કરવપુસ્તક
-વદેસકર પ્રાણશકર શુક, પ ૨૫૧, ૩-૦-૦, તારુલ્યમમાં
તરી કન્યાને પત્ની માસિક ધર, લગન, જનનનજીવન
દેખણકપયોગી વિષયોને લગની માધિની આપણી કન્યાઓને
મનિ આપવ લોકપ્રિય પુસ્તક, સુધારેલી પાંચમી આવૃત્તિ
નરહરિ દાસકાસ પરીખ, પ ૧૧૬, ૧-૦-૦, મુકકેપવિષયક
રુપશ્લોકો, સરગ્રામ તથા વિવેચન સાથે સપાદક-ગમન
ભાટકાગર ૧૬૪૭)

બાઈ પ્રભુભાઈ દેસા પ ૧૮૮, ૨-૦-૦

સરત સાહિત્ય વર્ષક કાર્યાલયનાં પ્રકાશનો

ગીતામ્હાર ગદ્યે ની આગા તથા દુકા મુગા, જે હતા બા
જસિદ્ધાંતો મારવી લેખ ગીતાનુ દેખા. લેખ-કાવ કાનેવર,
પ ૭૦, ૦-૪-૦, મેત્રાજ ન્યઢ શ્રીશરનાથાચે વિરચિત બંધિના
તથા વેદાંતના રતીનાં લોકભોગ્ય સમઢ અર્થે સહિત ગુનુ
વાદક-ગિરિનશકર સાચી પ ૨૨૧, ૦-૧-૦, નાનકાઈ બાપા
મહિવાવાદના એ સમર્થ વેદશાસ્ત્રી ફેવાક જીવન પ્રમોડે રેખ-
દાં રસિકવાદક પરીખ બીજી આવૃત્તિ પ ૬૧, ૦-૩-૦, પથંગ
સવત ૨૦૦૪તુ મહાનાથીય શુદ્ધ મંડિતી તમાગ વિમુદ્ધત માધિકી
સાથે કર્તા-શાસ્ત્રી કિશોર મ મહાનકર નમી, પ ૭૦-૦-૦

ભારતી સાહિત્ય મંઢ લિમિટેડનાં પ્રકાશનો

મા વિનાનાં લેખક-ભાણુભાણ સામયિકોમા પ્રસિદ્ધ મગી ૧૬
વાર્તામિત્રો સમઢ જીવન-બાણુભાણ પ્રાણજીવન વેર્ષ પ ૧૮૩,
૨-૮-૦, ધરને મારગે હુદ્ધજન પથરી થેર પાછા ફરતા સેનમુદ્ધ
દુ ખજુર્ણ જીવન આલેખની પ્રસિદ્ધ જર્ગન લેખક મારિશ મેરિયા
રેખાની રોઢ બેક નાગની નવવધ્યા બે અનુવાદ મરનાર મકર-
દેવ, પ ૩૦૦ ૪-૦-૦ પથની મેળો: જનમદીપના નાનગીતા
લેખક ઈયર પેટીકરની એ વનુ નવલકથા પ ૧૮૮, ૨-૮-૦,
પવિત્રભ્રમણ (બાગ બીલે) જનમમિત્રના અગ મને કિતાબ મા
તથા અન્યન પ્રસિદ્ધ યથેતા એ અવેરવા મેધાબીના વિરચિત્તમક
લખાણોનો બે સમઢ પ ૨૦૨ ૦-૮-૦

આર. આર. રોઢ એન્ડ કંપનીનાં પ્રકાશનો

નવેલા ચિત્રમાઈ પેલાગી વિવિધ વાર્તાગીતો સમઢ પ
૨૫૫, ૩-૮-૦, દામેડાં હેલા મહારાષ્ટ્રના નીતા લેખક શ્રી વિ
સ મારકેરની સમાવેશના નાનુક અમને પ્રેમશરી 'જગાલેલા મારકેર'
નામની નવવધ્યાનો અનુવાદ કરનાર-મા મળ મ વિનાસ, પ
૨૮૦, ૩-૮-૦, માનવીની ભવાઈ નાખીતા લેખક પતાવાન
પટેલની એક નવી નવલકથા પ ૩૫, ૧-૦-૦

ઈતર

પ્રભુનું ધન અથેજમા મેની મેલાખ નકતો ખપી મળ છે તે,
વિષયત લેખકમેરી કોરેનીની ધરેમ આપ હેવન નામની ગારક
૨૬ નવવધ્યાનો અનુવાદ કરનાર ચદ્રમપ્રાણશકરશુકન, પ્રે મોશી
એન્ડ કંપની પવિત્રચરિત્ર લિમિટેડ, મુળાઈ-૪ પ ૧૧૧, ૩-૦-૦,
અથેરનાં પારિવા અન બીલ નાટકો શ્રી હંદવાના માધીના નવા
અને વળા દસ નાટકોનો સમઢ મુખ્ય વિકતા, અનત દેસાઈ
માધવજી જિહિંડ, એન્ડ હેરોઢ, મુળાઈ-૪, પ ૧૮૮, ૨-૧-૦,
સ્વાતંત્ર્ય-પ્રભાત. આગ્રાની રાષ્ટ્રવજ, માધીજી દરમિતે
લગતા સત્તર પ્રેરક હાંથોનો સમઢ લેખક-નાથાલાલ દે પ્ર-
સસાર સાહિત્ય મારિદ, જોશવનરજી, પ ૩૧ ૦-૬-૦, ડુનિયાના
દર્શને (આગ પહેલા અને બીલે) માનવિક સામાના પહેવા તથા
બીલ ધોરણના બજોળ વિષયના પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે કપ રાધી થાય
તેવા પુસ્તકો પુષ્પજ ચિત્રો સાથે સરળ બાધાગ લેખક-વરધભાઈ
તેવા પુસ્તકો પુષ્પજ ચિત્રો સાથે સરળ બાધાગ લેખક-વરધભાઈ
પવિત્રચરિત્ર લિમિટેડ, ૩ શર-૩ જિહિંડ કાલવાદેની રોઢ, મુળાઈ-૪
અનુક્રમે ૧-૬-૦, અને ૧-૮-૦, ઊમિલાન સ્વપન અને બીક
કાંથો. મોડાં રિયુગા પ્રસિદ્ધ યથેતા 'ભિમલાક રવીર' પથરી
રચેલુ અદ્યમ્ય તથા બીલ મગો લેખ-પ્રકાશક ભાટકાગર દુને
૨૭ શુક, બશી મેરી, મોરબી, ૧-૦-૦

કુમારગર્વાવટ વિમિટેડ

સાહિત્ય, કલા અને વિજ્ઞાનના તથા સંસ્કારપોષક સમસ્ત જ્ઞાનમામાન્યના પ્રચાર, પોષણ અને વિકાસના ઉદ્દેશથી સ્થાપવામાં આવેલી સંસ્થા

જેને, મૂળ 'કુમાર ગર્વાવટ' તરીકેની તેની જે હાલમાંની કમ્પ્યુટર મશિનો પછી તેના બહોળા વિકાસ અને તેના સંસ્થાપક, વિખ્યાત ગ્રાહક શ્રી રવિ મહેન્દ્ર રાવળ પાસેથી બેંક ઓફ કમ્પની ઓફ ઇન્ડિયાની કમ્પ્યુટર નામે સંચાલિત છે

૫

સુકરને કહેલી થાપણ રૂા ૧,૦૦,૦૦૦ (એક લાખ)
રૂા ૧૦૦૦ એક એક ૫,૦૦૦ શેરમાં વહેંચાઈ
બહાર કહેલી થાપણ રૂા ૧,૦૦,૦૦૦
બનાવેલી થાપણ રૂા ૩૧,૨૦૦

૬

કાયદેકરોનું બોર્ડ

શ્રી ચિત્રનંદ પ્રસાદ મોતીલાલ દીવાનજી બી એ (ચેરમેન)
(મનો, સુન્દર સાહિત્ય સભા, અમદાવાદ)

શ્રી રવિરાકર મહારાકર રાવળ
(કલાકાર, કુમાર ગર્વાવટના સરપાંચ અને 'કુમાર ના આગ તરીકે)

શ્રી મહેન્દ્ર શાન્તિલાલ મંગળદાસ
(વિખાતી બહોળી વહીવટી કમ્પની પ્રીસોના સહ સચાલક)

શ્રી બાલુરાજ દેસાઈલાલ મહેતા
બી એ, એલએલ બી, એલડી

શ્રી હરિનારાયણ ગિરધરલાલ બાચાર્ય
પ્રતિભા અને પ્રતિભાવતી, મનો સુન્દર પ્રતિભાવતી

શ્રી બલુભાઈ રાવળ (રિતેન્ડિંગ કાયદેશી)
(પરકાર અને પ્રકાશક, તરીકે 'કુમાર')

શેર બરવાદ-કનારાગોળે 'કુમાર ગર્વાવટ' વિ ૧૯૫૪ રાવળ અગાધવાદ
એ રહેલી રૂા ૧૦૦ ગમાવવા

(આ ગામ બહેરાત છે, પ્રેરવેકર નહિ.)

સચીત, ચિત્રકલા, ટિપ્પર સમઢ,
રસિક ગાદ, અપા રટીડે વાદાનેર (૧
વાદ) — ટિપ્પરસમઢ ચિત્રકલા
લલિતકુમાર ડો દાકી, દાકી પાસે,
વાદ રટીડે, પોરબદર (મહિવાવ ડ) —
ફોટોગ્રાફી ક્રિડે, (૧૧૩) નવમુ
મેગલ, કે મેગલ નવમલ, નાનાનાકર
પોરબદર (મહિવાવ ડ) — ૧૭, ક્રિડે
યામ, (૧૧૮) ભાવચંદ્ર સોહકી,
નવો વાસ, રાયબાદ અમદાવાદ —
સચીત, ચિત્રકલા, ટિપ્પર સિદ્ધા
(૧૧૬) રગિમન રાલાલ દાકી ધર્મ
ગોલાવાદ, પોરબદર — ૧૪ ક્રિડે
પોમ, (૧૨૦) વિદુલસ મનમલક —
પૂર્વપોરબદર વોડ, મળીનવર, અમદા
૧૮, અમદાવાદ, (૧૨૧) હરમુખ ના
પો બો ન ૧૬, અમીબાર (૧૨૨)
— ૧૭, (૧૨૩) પ્રવાસ, (૧૨૪) ૨
કુમાર પ્રેરબ કે મનમલક મલક
મોરીશા રોડ, પોરબદર (મહિવાવ
૧૬ અમદાવાદ ક્રિડે, ટિપ્પરસમઢ
(હરિનંદ મલક, બાદેવાળીની રોડી
અ—૨૦, ટિપ્પરસમઢ, ક્રિડેસમઢ
સતીષચંદ્ર ઇનીસદાસ શાદ, કે જન
શામળદાસ, સરદર, તા ક્રિડે (૧
શાત) — ૧૪, ક્રિડે, (૧૨૫) એલ બ
પો બો ન ૨૮૪, મોમલાસા (૧
— ટિપ્પરસમઢ, સચીત, ફોટોગ્રાફી
(રસિક પાસે, કે મનમલક
પાસે, મોટા નામવાસા, પોરબદર
ક્રિડે, સચીત, ફોટોગ્રાફી (૧૨૭) ૨
લાલગોર મલક બાલામલ, મલક
— ૧૮ ચિત્રકલા, ટિપ્પર મેચ લેલક
ફોટોગ્રાફી, (૧૨૮) રવીન્દ્ર પી બા
દાર મોર પાસે, વાસાસિનેર
(મહિવાવ) — ૧૭, પવદાર, સચીત
ટિપ્પરસમઢ, (૧૨૯) મુગમલ પરીખ
પત લેલક મનમલક, મનમલક — ૧૮
કલા, ફોટોગ્રાફી, (૧૩૦) બોડીલાસ
દાસ પટેલ, કે રેશવલાલ લી ક્રિડે
રેશવલાલ મોસામલ બ ન ૭
પુરા, અગાધવાદ — ૧૬, ફોટોગ્રાફી
બાલુભાઈ બાલુભાઈ પટેલ કનક
મહિનવર અમદાવાદ — ૨૦ ૬૪
ફોટોગ્રાફી અમદાવાદ (૧૩૨) દો
લ પાક, ટિપ્પરસમઢ બાલુ એ
ક્રિડેવાલ કોસ, બાલુભાઈ — ૨૧
સમઢ, ૧ તે, (૧૩૩) હરમુખ
સોની, રીંગો મુખદેવ, મનમલક
ટિપ્પરસમઢ

ઓગણ્યોગીમે
(સંગે જગત્રાય મહેલા)

રિતા છે બધા કાન્તિલા વિરાગ નવધુ ના
ને છે માતા અદિમાની પોદે જાવરેલા,
બધુ છે ઓશુવામેના એક છે મિરાજના
આગે છે વિષયા ની મર્ચે છે અદિના
(દમાવડ)

હિંદમાં કાંતણ

પાંચહજાર વર્ષ પહેલાં

૩ કાંતવાના ઉદ્યોગનો ઇતિહાસ એ હિંદના પ્રાચીન ઇતિહાસનો મહત્વનો ભાગ છે, આ ઇતિહાસ એટલે કે જરૂરીયાત અને સુદૃઢતા પાછળની મનુષ્યની કાયમ ચાલુ રહેલી શોધ !

અત્યાર સુધી જાણમાં આવેલા સૌથી પ્રાચીન રૂના કાંતણનો નમુનો ઇ. સ. પૂર્વે ૩૦૦૦ વર્ષ પહેલાંનો છે. આ નમુનો સિંધુ નદીની ખીણમાં આવેલા મોહેન્-જો-દરો (મૃત્યુ પામેલાઓનું શહેર) કે જે ઇ. સ. ૩૦૦૦ વર્ષ પૂર્વે છેડી દેવામાં આવ્યું હતું તેના અવશેષોમાંથી મળી આવ્યો હતો.

આ ચિત્રમાં ને વખતનો મહાગળ રેખાય છે. તેણે પહેરેલા જરીબરનાથના રૂઝાંથી ખનાવેલા િમતી ૪ મા ઝાણામાં મોજા પોચ હજાર વર્ષ પહેલાંનો બતાવેલા છે.

૧૮૮૬ મા વ્યાપારવેલી કેલીકો મીલસ હિંદની એકમ તરીકે સૌથી મોટી મીલ છે અને જમ્મુખિલિ મીલ સાથે તે દરરોજ ૧,૭૫,૦૦૦ યાર ઉપરાંત કાપડ ઉત્પન્ન કરે છે. આજે પહેલાં કરનાં પંજ વિશેષ તેણે હમી આવેલી મગવડા રાષ્ટ્રના કાપડની નગીને પહોંચી વળવાના પ્રયત્નોમાં મદદ કરે છે.

સાડી, ધોતી,
મલમલ, બીડ, મગર-
શોની, શીવજીના
રોગ, સુશોભનજ કાપડ

કેલીકો મીલસ

સાથે રવજર પાસના ખાર વજાર

डिसेम्बर १९४७ . अंक २८
तृतीय
अंशुभाई रावत

पत्नी शारदा नां नागरियेन - गणित - वि-थागोर रतिनिष्ठ - गान

ક

ગુજરાતના સાત બણીતા
કલાકારોનાં દસ ચુનંદાં
રંગચિત્રોનાં અભિનવ સંગ્રહ

લા

ની (ર મ રાવળ) વનના ફૂલ (કુમ્ભવાન)
આરવના (કનુ દેસાઈ) કાવાર ટેકરી (પંડિત)
કૃષિક-યા (ર મ રાવળ) સંધ્યા (ચન્દ્રવન ભટ્ટ)
ઉમાનુ તપ (સોમાનાથ) ગોપ (રસિકલાલ)
અનુતાન કયામદિરે અભિન-યુ-ઉત્તમ (કનુ)

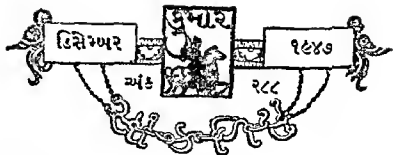
દ

ઉપર જણાવેલાં દસ ચિત્રો
મહેલાઈથી મઢી શકાય તેવા
લા x ૧૦ના ધ્યનના રંગીન
માઉન્ટ ઉપર ચાહેલાં તૈયાર

શી

કીમત ફક્ત સવા રૂપિયો
પૌરટેજ ભુલું. કુમાર કાર્યા-
લય લિમિટેડ. અમદાવાદ

ન

ચિત્રો
રામગાળ હારથ ચન્દ્રકાંત પટેલ ૫૬
બિજાસા સોમાલાલ શાહ ત્રિરત્ની મુખચિત્ર
દ્વિમાત્રયનુ ચાધર નારાયણ શ્રીધર ગેદે પાછલુ ૫૬
તેજ તોખાર મહેતાલાલ દ્વિધારા ..

કલંચી
ચાદની બાલમુકુન્દ દવે ૩૪૫
આરા મકરન્દ દવે ૩૪૫
એકરાશ પ્રિયદાન્ત ૩૪૫

ચરિત્ર
તાત્યા ટોપે (સ્વાતંત્ર્યના શહીદો-૫) ૩૪૬

વાતા
રસામણામૃત કાનિદાસ ભટ્ટ ૩૫૩

લેખો
લીસો વપો [આપણી વનરપતિ-૧૦] જયનીલાલ દે કોશા ૩૪૮
નાઈવ યશોધર નર્મદાશંકર મહેતા ૩૫૦
કલાદિગ્ની કસોટી-૩ ૩૫૫
રમણરાક્ષિત ૩૫૫
વાચિ મહિનય પ્રાચીન નાટ્યસાહ્ય-૧૬] દેવેન્દ્ર પ્રિયદર્શી ૩૫૮
ગદારવડાને પથે-૪ છવરાગ ભેષી ૩૬૫
સોનુ અને રાહુ [ગાંધીના છવનમા વિજ્ઞાન-૧૦] ડૉ ન બૂ સાહ ૩૬૭

વિષયો
પ્રન્દ અને શેલીસ [મનન] મહેન્દ્ર મેઘાણી ૩૪૬
કસોટી ૩૫૬
રમણરાક્ષિ [તમે પોતે-૩] ૩૬૧
પ્રાચીન જગતમા દિંદના સાહ્યતિક સખધો [ચિત્રજોધ] ૩૬૦
શૌનવર [સસારના ચહેરા-૬૩] ૩૬૨
પત્રમિત્ર વિજ્ઞાન-Our Friends Abroad ૩૬૪
માધુકરી [છવનયકિત્ર નાસિદ ચિંતામણુ કેળકર] ૩૭૩
અખાખીલ ગાસમાસના પખી-૨૪
તવારીખ-નવેન્દ્રજીની
આ માસ ઇતિહાસના [૦ રમિત વિ
ઉલ્લેખ પાત્ર

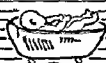
કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ તારકી તબી શુદ્ધ
શુદ્ધ પ્રકાશનસ્થાન કુમાર પ્રિન્ટરી, કુમાર ક
વાર્ટિક લવાન્નમરા ૭૫, પાદેશમીસા કામક
ભદેરજીભંડના સોલ એજન્સ મેસ
મોડેલ ટાઇપ સાથે
કુમારગાનાં સર્વે લખાણો, ચિ

બીજા બલે આશા આપે કે
એમનો દાગુ

પરંતુ
અમોરો નમ્ર દાવોતો એટલોજ
છે કે,
નદાવા માટે અન્તિ જેવો બીજો
કોઈ સાબુ નથી

નો દાતા છે

કાન્ત

કિંમતીયા અભિનિ

સ્વચ્છતા આપેલ મીઠા સીંચારેક
સુબધ

આપનું લવાજમ

આં અંક સાથે પૂરું થઈ જાય છે
સિવાય કે આપ અધવચ્ચેથી ગ્રાહક થયા હો

તે માટે આ અંક કપર થીસેકુ રૂપર નુમના તેમા -પાપના નામની
બાવનું વાંચના પ્રાદ્ય નમરની આમ આમ નેસાન કુશળ દરુ કાચ
તે આપનું લવાજમ આ અંક સાથે દરયાય છે તે મરજી રસી

અમારી તો ખાતરી છે કે આજ મુધી કુમારનો અપક
પાપના પછી આપ તેના ગ્રાહક રહેવાના જ છે

કામે ગાના જેમુ (નસુદ) ન મ તન સાદિત્વ તમા અમદાવી સાનાવાવાયા વિત્રોસામત
મુનપ્તી માનિક રોમસા અપર જ અપીલ માં આપવા અનુ વિધવેવિધ, સાન
પાપના ન રોમસા, ગાની વિત્રમયતા રૂપિયાન ન મરજી નુમસાતો માનિકમા
મદા બુતે- રથા છે પછી આપતા વધે ની નાતર ડ ગાં ખામ આની આ સાનોના
મદામા આ લી બદેસાત પ્રત્યે જે આપનું વશ ખતોગ લીના મને આપે તે
ખતિરી છે કે આ પ તેમજ જેમના લવાજમ આપતા રો અરવચ્ચેથી અટકી બન ડ
તમા પછી આ સામ જતો નહિ જ કર
મેલપસીતા આ અનિશ્ચિત સમયગત વદેલો ને રહેના અજ નીન બેક ડ

છતાં ગ્રાહક ન રહેવું હોય

પ્રમાણ કા મી તેના ખજર તો આપશે જ, કે ન્યા બધે ડ પી મરજીના નાદરતા
ના ન બીતરીએ આપી આપને માત થોડી લખિ, જ છે, પણ અમાર તો અપાવજ
પોસ્ટર રહ જશે આ પ અપદામમા આ ન્યામન સાડ આપશે

હાથપણ સમેગામાં તમા રૂપમી જન્યુઆરી મુ રીમા આપનો નિર્ણય
ખમને નહિ મળે તે આપ ગ્રાહક તરીકે નાહુ રહેવાના ડ એમ
સમજને આવતો અંક વાં પી કરીશું, તે સ્વોકારી લેવા કૃપા કરજો.

લવાજમ (ફા. ૭-૮-૦) ભરવાની પદ્ધતિઓ

- (૧) ૩૭૨ કપરની બદેસાત મુજબ અમાર બ્લુ લવાજમ વધારે કરશે પદયા ૩)
- (૨) મનીઓફર કરવેઝે એ સોપી આણુ ખ્યાળ ૭ ૭-૧-૦-૦મા થઈ જશે
- (૩) એજન્ડે દ્વાર લવાજમ ભરના માલકોએ ૧૧-૧-૦-૦-૦ ભરવા વિનિતિ ૭
- (૪) એકથી મોક્કનારાઓએ મુળાઈ-અગદાવાદ મિસલની બેકા પડતા ૧૬ કપર
સાગતા હકિસાનની રકમ સાધ જ મોક્ક તી
- (૫) વી પી થી મરજી આપને ૭-૧-૩-૦ ગેસા
- (૬) પરદેશના માલકોએ રૂપિયા ૬-૮-૦ અપર ૧૧ સિલિંગ મોકલવા
આપાથી ૬ પદ્ધતિએ આપ લવાજમ મેલશે છે તે લખી ન્યામવા કૃપા કરજો

દખાલમાં કામગીરી માથે મેટો તે ખીડી જ નહિ
એ એખમકું છે, અને શ્રમ થશે તે અમે નવાળદાર થી

રજતજયંતી

તે આ તો (લન્યુ વારી) મદક માય 'કુમાર
નેના નવીમગલ વડેમા પ્રવેગ કરશે આપને
તમા આ નવાજમની પચિત્રી કસપ પ્રમ દિ
આપુસાર નવીમ વડેની અપદ્ય એમકી
રૂપિય મારિદી રૂપિય થયને અવસર 'વન્ય
નવાજી' નવાજમા આ રે છે, અને પચીસ
રડે ની વારિદીનું રજત વધે મળાક છે કે
આપુસાર 'કુમાર'નું આપત વધે તેનું રજત
વડે છે તેને આપને નવાજીમા જનવાપી
આ આપુ દેશની નિશ્ચિત કે પાતાવરુ વધી
અને 'કુમાર' ગોતે તે પોતાના 'રજત' વધી
કઈ રીતે રજતે પચીસ મુ આપના રજે
આ રી રહે છે પ્રત્યેક ૧૦૦ માં પૂરા થવે એ
મળવે આમ અંક માલકાની જે નવી પદતિ
રજત મરી 'કુમાર' પોતાના ૧૦૦મા વધે
૨૦૦મા નક ખામ આ રીતે હાથપા છે,
તે મુજબ, આપના ૨૦૦ પચીસ વધે આપે
આપાથી વડી છેવટે અંક ૩૦૦મા આ
આપે છે, મેગ ૧૯૪૮ના દિવસે આપને
અંક ૩૦૦મા ખામ આ તરીકે મદદની મદદી
ગાની છે 'કુમાર' ૧૨ ૩૦૦મા અંક તેમ
રજત જ થી - ૬૫ થી

આ અંક, મરોમો વારી આપશે તે
તેના ખન પુરોનાગી રામચંદ્રના રો ને
વિનિષ્ટ, ૧૯૪૮ અને 'કુમાર'ની ના પચીસ
વડેની અપદ્ય કૃપા ફાળો પુરોવા ની
યસાતી સંધે કલા-સાદિત્વ-સમગ
સપત મુજબીઓ, શોએકા અને વિતે ની
સહાયથી સમુદ્ધિ બનાવવાના અમરે મેગ

અમે આશા રાખીએ છીએ કે 'કુમાર
ની આ અખડિત અને રીઅની મરિદી
એટલા જ વડે આગી તેના વાયકો અને પ્રી
આપકો પોતાનો સહુમાવ નાહુ સખી તેના
રજત વડેના કસપના આ નકા પી બદરી

૩૦૦મો અંક

ચાંદની

દરિયા.

શરદ-ઋતુની ધીરે ધીરે ગળાઈ અગાધને
અજાણ હાથે મોડી મોડી ખીલી પૂરે પહારમાં.

કપૂરધવલ-આછી ગાદી હમે મહુ ચાંદની,
પવન પર યે ધોળા ધોળાં ખમે રૂપચોમલા

હલ હલ ખુલે જ્યોત્સ્ના કેગ મહાપદમે, વચે
પ્રકટ પૃથિવી ઊભી લલે લલે નવપમલ !

દિવસ-અજવાળે જે દીસે વિરૂપ, લલમલું,
સ્વરૂપ પલટી તે તે ઊભુ નહું જ સુહામલું.

જમ મકલની ત્રાંબાઈડી ભરી તસુ ચે તસુ.
શશિચર રૂપ નહાવા લલે રહ્યો નભથી સરી !

ભવનભવને મોડીસૂતાં મીઠાં યુગલો પરે
મહુજ અગથાં છિદ્રોથી ચે નરી મમતા-દ્રવે.

ગિરિ, વન, નદી, મેદાને યે અરે રમણીયતા,
પરજી પરની કીડી ચે શી ધરે કમળીયતા !

પૃથક ઘટકો અન્તરીતે પરસ્પરમા ગળી
સુધટિત રથે એકત્વે સ્થા કલામય પુદ્ગલ.

અસીર છતાં આકાશે લે મનોહર જિતરે
ગહન વિમલાં મોન્દયોની છટા, સુકુમારતા.

નયન નિરંજે ઘેલાં આધી અશી તદ્વૃત્તતા
દિવસ કૂટતાં કીડીમાથી, અજો ખુલ અન્દ્રમા !

આલસુક-૬ રવે

હે તો માત્ર મારનો શાનિય વખત જ, પમુ જે. મુકુન નિભય -
માણુ કે મેડિમા સુતેવાં મીઠાં યુગલો કે પર મહાજનમથાં દિદ્રામાથી
રી મળના દ્રવની એ 'કપૂરધવલા, આછી ઘાડી આદની', નિરિવન
'વી ને મહામા પતે ને રમ ગીયના -લારી રહે છે નેમા 'પાદડા કેપર
સની કીડીએ ને અમલીયના લાગ્યું ને છે' ત્યા નુપીની પદ્મિન્યુ
સાંતે રેમા-આવરી તીપુ કે માન 'અસીર કેન્ડાં' દન મોન્દયોં પાડુ
મોન્દયો -માટે ૧૬ ને રે છે' નેમા ય અન્નાજ મિ કસાની રહે છે

ભાવતી કાલનાં તારાંદિકે મટન અન્દ્રનાં વદન માસિક
૫ (ડિસેમ્બર ૧૯૬૭)

અદમોસને આમન કદી જો આપસુ,
જે રહ્યું થોડું ય તે લૂટી જશે;
જો મુખા-યાની ગણ્યવીમા પડ્યા,
ફૂલ ઊપડતુ ય જો ચૂંટી જશે.
આખ સારમે કમતો રિન રાખીએ,
જે મળી મોરમ છત્રનાથ ચાખીએ.
મણ મળે છે હૃદય પીપી પ્રણુ.
રમ અગેમા નતા ઘુટી 'મુકી ર
મકર-૬ રવે

એકરાર

પ્રેમા હું પાળી છું પન્નિમા તમેને દર્શી શક
અહીં લાગી શાને તમ મર્મોપ માણુ નવ વદુ
તારો ત્યા બુગોસે મનુજ કેપ નવારે તમ વદુ
તમારે ધિયુ તમ મમુ જ ત્યારે મમ વદુ
પન્નુ ત્યારે તો નાત કેપ તમેને નાત કબા
આહો આને આતો અગર કેપમા નામ નિરંખ્યા
તમાગમ મોખા ઉન્નરેમા છટા નાનતોપની
પન્નુ એ આખી, નવ મદન કીધી મનુકેને
અને પાપાએ તો નરતર કમુ મધ વિમરી
છના ચે અદાથી પ્રભુ નવ અલ્યા મતભ પગથી
તમે તો મોખના પધુ વધુ મહા શા મર્મી રહ્યા
જરૂરમા ખીવાનો મહિત વર્ગી કાઠે નિયન રહ્યા
નહી એ રણામાં તમ સર્મોપના થા હું ય દત્તો
નદિ આપી એનુ લગીર પખુ માદી જિમિ નિને
વનો દુ તો ત્યારે મમ પર વિવે મટ મહો ને
ધર્મો લેવડાને મમલ મમ દાથે દયવતે,
પરતુ ત્યા મુખી ગન્ગડ ધાખી આમ મધજે,
'હું એવે મો માથે બાદર નિમરી તે મધવ મોલે
અને ને નેપુ તે ન દરયાન મમ કડી શકે;
અને દુ તો શાની જડતર આંધા ને મુજ પડ્યા ?

પ્રિયકાન્તા

[મા પાંચ ક્રમેજ બહુ-કીમે લાગીલાતની ચુડીઆ
વહેરવનેા મળિયારાને બાપીસા ધમેા મેલાવતા રીક
તમ્બુમા કલિયાના મ્યા જ રા સીવ જાન જિના, મા
કાન્થનાવ ચન તપા અવજુકાપકેથી કલિયા કેવી મોદાદની-
રોતે પાપરી કદી છે તેનું કદાદાજનુ આ કાન્થ છે
પ્રથમ એને છેકે પરચોમમા દટા પ્રિતેન પાસે પૂર્યો-
લોમ્મી વિવાલ લઈ આવતી કારેના મ નરીસા અક પરી
અક પોતાના નિવેરને કરાઈ અવ છે તેમાં અક બ્યકિત
કપર મુજબ છે કહે છે તે પ્રસવનીયેનના, તેની પાછતની
લાગજો, તેની રન્નઅનની જાપા, મર્મમા છે કાદ છે મે
અ પ, પ્રાદમિમા પ્રથમ પ્રવાસ તરીકે પ્ર.સમીવ છે]

તપ્પના નાતપયુદ્ધની છેડની જોતા સગા તાત્યા ટોપેન નાગ આજે પણ પ્રત્ય-બારતાતરીયા ગમરની તથા નવાનિગમન થેર છે જગતના કોઈ પણ મેનાપતિ કરતા વધુ યોગ્યતા ધરાવતા આ નર-દીગ માછા સાધન સંગમી, અદ્ભુત મેનિ બળ તથા પ્રતિકુળ સત્તેના હોવા છતાં તેમ વર્ષે સુધી ને વીરતા તથા બાહોગીથી મ્મામલી અમેજ ફાંતેને હાની તેને જગતના ઉત્તિહાસમા મ્મા થે ભેટા જડે તેમ નથી તેની કુનેહની, લશ્કની વ્યૂહરચનાની તથા હિંમતને મ્માદસ ની પ્રેરણા પુષ્ટ તેના હુરમત અમેજેજ ન મુખ મે કરી છે તેને પચડવા આ-પાતાજી અ- કરતા માતમાત અમેજ સેના માંત મારે તેણે એવી ધીરતા તથા કુશલતાથી છકડ ખવડાવી ને દિરના મેઈ પણ અમેજ ને હિંદી અગવદાર કરતા તેનું નાગ સમાગત યુગેષ બરમા એ મારે નાનીવ મંગેતુ

સત્તાવનતા સ્વાતંત્ર્યસમરની છેડલી ન્યો

તાત્યા ટોપેન પડુ નાગ રધુનાથ પાહુરજ ટોપે ઈ ૧૮-૪ મા દક્ષિણી બ્રાહ્મજુ કુળમા તેનો જન્મ થયો તેના પિતા, બાહુસવ પેશ્વાના દાનધર્મે વિભાગના મુખ્ય અધિપતિ હતા તેમના આડ પુત્રેમા તાત્યા ખીલ પુત્ર હતા સત્તાવનતા સ્વાતંત્ર્યસમરમા પોતાની તલવા તુ પાલી સાથે જ બતાવી જનાર નાના સાહેબ પેશ્વા, મહારાણી લક્ષ્મીબાઈ તથા તાત્યા ટોપેન બાળપણ પછી સાથે જ વીનડે, એ થ વિધિને કોઈ અજ્ઞ સતેત અણુષ એ ત્રણે તેજસ્વી બાળકો સાથે જ માર્ગની રજોતો રમતા, સાથે જ રાગાયણ મહા બારતાની વાંતો વાચતા વધા સાથે જ સિવાજી મહારાજના અદ્ભુત પરાક્રમે સામંજતા અને પોને પણ મોગ થયે જવા જ મહા રા-કમે કરવાના ગનરૂણા મોકલતા તેમના એ રવખો સત્ય સુદિગા ઊતરશે એવું તે વખતે કોણે ધાર્યું હશે ?

તાત્યા ટોપે

એ મગધે પેશ્વાઓનું મુખ્ય રહેણુંક મા પુરૂર મસો ભણાવતં (મિહુર) હવ બાહુસવ ખીલની પછી નાના સાહેબ નવારે પેશ્વા પરાજયો જેને ચળાવી શક્યા નહિ, સૈનિકો ને સામગ્રીની અછત જેને ગમરાવી શકી નહિ, અન કષ્ટ જેને ડગાવી શક્યાં નહિ, ને અંતે પ્રત્યક્ષ મૃત્યુ પણ જેને થકકાવી શક્યું નહિ, એવા એ ત્રિદાદિ જવાંમદે સત્તાવનતા સમરમાં કેવળ પોતાની અમાધારણ હિંમત, અપ્રતિમ શૈત્ય, ને અલોકયુક્તકૌશલ વડે એકલે હાથે સાતસાત કેસાએકા અંજેજ સેનાનાયકોને છકડ આપતા રહીને છેવટ મુધી ટકર ઝીંડ

જના પહેલા સર્વ અધિકાર તાત્યા ટોપેને સોંપીયા

બન્યા ત્યારે તેમણે, અમેજેએ પોતાના પિતાનું રાજ્ય મુઢી વઈ માન શેઠકુ પેનાન આપી તેમને ને હકકડતો અન્યાય કર્યો હતો તે દુર કરવાનો તથા પોતાનું અત્ર સ્વાતંત્ર્ય પાણું મેળવવાનો નિમિષ કર્યો તેમના મહેનતા આગમી સ્વાતંત્ર્ય યુદ્ધની બાળતળા મોઢા અદ્ભુતશક્તિ, અકીમુદ્ધાખાન, બાલા સાહેબ રાવ સાહેબ તથા મહારાણી વરમીબાઈની મુખી મુખત ચલાયેલો થરી અણખણ, તે બનાગા વિરુદ્ધજુ બુદ્ધિમા ધરાવનાર તાત્યા ટોપે તો હોય જ

એ કરા મળમા ને નખાનવા સમ્રો તથા પ્રમા વિસા મતા હ તેમો સમર્થરીતે નિમગ લાવવા તાત્યા ટોપે જ સાચ હનો તે કુશળતા, હોયદશિ તથા બાહોશીની તો બાવે તેનું નીતુ મેઈ નહો મેકે અત્યાર સુધી તો તાત્યાએ અમરીતે રાકનનુ જ હામ કર્યું હ પણ ન્યા સ્વાતંત્ર્યયુદ્ધ રમુશિયુ કુમાય ને તરત જ તેણે કરગ ફે કઈ પોતાની ગિરપરિશિત તલવાર દાખવા લીધી પરાક્રમ, શૈ નીરતા તથા રૂબેઈ હોવાદિ ગુણોની સાથે નવીનની એ કાએને પોતાન પક્ષમા મેલવવાની તથા તેમને સ્વાતંત્ર્યયુદ્ધમા મુકાવવા પ્રેર કરવાની મ્મામા તાત્યા અપ્રેર હનો સિવાહીને ને રાગામાર સમલવવાની તે ઠી આવડત ગનુપ્યહુદયની બાવનાઓનું આકલ કરવાની તે ઠી ગમે તથા સાંકેસમરી દિગત હોવાદિ ગુણોને કારણે આખી પશ્ચાતે આકલ દિવસમા અમેજે સામે તલવા તથાર કરી ને

૧૮૫૮ના ભૂતના પહેલા અઠવાડિયામા હિંદુગતનમા એક્રીસાથે મુખ ૩ રવાની સર્વ મુખત તૈયારીમા મેઈ ચૂકા હતી પરતુ અખાનમ મીરતમા ૧૫મીએ જ નવાબામુખી રાખી નીમ્મથો તરત નાના સાહેબે સગયસુચકતા વાપરી, અંતે કનરુમગા તે વખતમર મુખ રાજ મા ને વિભાગારે તે વિરુદ્ધકારીઓના હાથમા પડ્યુ મળ હમરની દિમિત દાનપુરની અમત્ય ખૂળ મેઝી હોવાને કારણે અમેજેજ દેવદેહાની સરદારી હેઠળ વિરમણ સેા મા મોકલીને બી રત મુખ મેઈ હાનપુર છવી લીધુ હાનપુર છાડીને નાના સાહેબ બ્રહ્મવર્તે આગા અને ત્યા પણ અમેજે આગે તે પહેલા પોતાના પ્રમાણે કૃતેદપુર ચાલ્યા ગયા

પહેલા તેણે અરતબચન મમલી પોતાની મેનાને બળવમ કરી ને પોતાનું સૈન્યબળ તથાવા ને સીધો શિવરાજપુર પહેરેશ ને ત્યાંથી પોતાની અદ્ભુત કલાવડે ત્યાંની રમ મી પક્ષરતને પોતાન

મોઢા એક મહત્વનો તેા થયો જ પણ સ્થળાની કાલિકાલીને તેને પાકવાશા નિષ્ક્રમ નીકળવાથી તાત્કાલે પોતાનુ સ્થાન બિચર કરવા મેળવે તેમના મગજ ન મળે એ ઘાંતો પણ તાત્કાલે પેચ તા અધેર સાથેના આત્મેના ઝંજા નવી પરતો પુષ કડા ની દશ કેવળેકને જબ્બર લડાઈ આપી પરતુ નરીને ચારી ન આપી. છતેલક હેમ રૂપે તા-ત્યાને પડેલા એક આળાદ વધુતે રહ્યો. પણ અગા હઈ તાત્યા પ્રકડાવતે તેતે પોતાનું સેન્ય તથા રાજસાગમી ભને ત્યાપીછકકથી. હોપ શાન્દ તેની પાછળ પડયો કી ગિરાશબુજ આમજ મેક ડાપી યુદ્ધ થયુ અને ત્યાપી પણ પોતાની તેમજ સોડી હઈ તાત્યા છડ્યો.

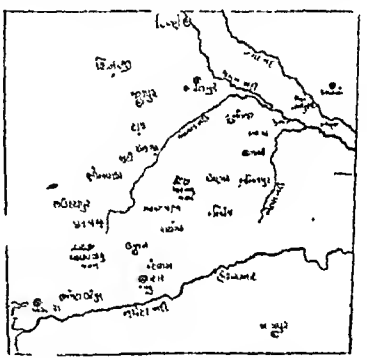
પોતાની સેના સાથે તાત્યા હવે મદપી તરફ નીકળ્યો અને નવા માણુમે તથા રાજસાગમી મેળવવાની વેતરખુશા પડયો જમાના કેલજીને તે સરખારીના સાલ પાને પહોચ્યો તેવું વિષયવાશાજ લેવાથી ના પાડતા જ તાત્યા તેના પર ચાકકયો ને જ તેણે તથા યુદ્ધભર્યે પેટે તમુ લાજ રૂપિયા વગવ મરી મદપી પદોએ ત્યાં પહોંચતા જ તેને મદાસાળી હસીખાઈ તરફથી ઝાસીની ગાદે આશ-વાની વિનવિત કરતો પત્ર મળ્યો પછીને એ વિષય કર્યા વતર તે ઝાસી બેપડયો અને ત્યાંની અથેજ સેનાને બરાબર બીમર નીકળી પણ પોતાના નવા સેન્યની કાયરતાને કારણે તાત્યાને પીડેલું કરીને કાદપી ગામ કુરુ પડયુ. ને પાછળથી ઝાસીની રાખી પણ કાદપી આની પદોથી આગ લેવખતે સતાવના પતાવય યુવાના સમાર્થે નેતાઓ-નાનાસાદેળ, બાદાને નવાજા તાત્યા ટોપે, હસીખાઈ, બાળાસાદેળકયાદિ કાદપીમા બેઠા મળ્યા. પરંતુ આ સીમા યુદ્ધ-સચાલક તથા સૌથી વધુ યોગ્યતા ધરાવતી માત્ર એ જ વ્યક્તિઓ હતી મદાસાળી હસીખાઈ ને તાત્યા ટોપે. પણ હસીખાઈને અળગા ન હિને તેની વાત કેળમ પ્યાન ધરી નહ; નેતાઓ ટોપેનો જમા સામાન્ય કુટુંબગા થયેલો તેની સલાહ કમ્ય કુશળા જમાએ લાજિ-સાણી(ર) મળીસામે કેમ માતેરે પરિજુએ લૂ રોકે કાદપી પર આ આવેલો કે હોડા જ વખતમા મદપી પણ પડયુ. આગ, વિજયવાડા આનું ઉલ્લેખ નજમત કેન્દ્ર કાદપી જમાથી તેમને માટે કેમ રેવાન રહ્યું નહ. ને હવે શું કરું એ પ્રશ્ન સી નેતાઓ આમજ આની ડીએ

પાદે નળી પૂરા કૈનિકા ને નથી કેમ સાધનસામગ્રી કે રાઈ મળજત કાંઈ. છતા પણ તાત્યા ટોપે દિગત હાથે નદ કાદપી-ની યુવતરીને જ તે વ્યાવિધર પદોએ અને પાતા સેન્યને ફીરીને પોતાના પશમાં સઇ લીધુ આપી એવા મદાસાળી હસીખાઈએ સાચિયર પદ દુકાદો કર્યો કે તાર જ સિધિયાનું એન્ય તેને ગતિ મયુ ને વ્યાવિધરને મીસાર કિલેકા કાલિમરીઆના દાખલા અ બો. આગ તાત્યા ટોપે તથા મદાસાળી હસીખાઈએ ફીચાર વિષયનુ મજબુત કેન્દ્ર પ્રકાશિત મ્યુ આ અજુબત મરેને લીધે અથેને બૂલ અસરથી એ સાચિયરને છતી લેવા જુ રેજ થયી અ એના કાદપીની જ યુવાવરજિન અર્ધ પણ મદ ઝાસીની રાખી તથા તાત્યા ટોપેનું ફરી કાંઈકે સામજ્ય નહિ પરિખામે કે લિમરીઆની ઉકમી અને બંદી દાર મદ, ઝાસીની રાખી મરુ થયુ. નાનાસાદેળ તથા બાલાસાદેળ મુખ થયા. અને રાજપાદેળ પેચા, બાદાના નજાલ તથા રીસીસી રોસા સાથે તાત્યા ટોપે તપના મદપી રમ મીખ આલિસીને હેલવી મકામ હીને ચાલી નીકળ્યો.

હવે પરિસ્થિતિતદન પછાઈ અહિંથી અમખાદનમા વિષયનુ નેર પડ્યું નેરમા પડી મયુ દગ રિક્ટી. જમની, કામપુર, કાદપી અને આલિયર એ જમા જ મળજત થયેર અથેએને દાખ પડયા હતા કેદરે વિષયો અથેજ સેન્યા કાલિકાલીને તોળી ઠીલુને સારૂ કલ્લ દિસેએને ૧૯૪૩

કલ્લ હતા 'અવચારો'ને મારણે આવાતને આદેશ આપતો રા પી વિમ્બેરિયાને તદન નેરે પણ બદાર પડી ચુક્યા હતા અને આનું પરિસ્થિતિ તદન નેરે રાજમનમ હતી છતા તાત્યા ટોપે તા અથેર સાથે આખર મુખી લડવાના નિષ્ક્રમ આદર હવેર પોતાની પાને અખુનાવાજ એન્ય કે માધનમામી નથી અને કયાવથી ગણવાની આસા થયુ નથી, ન પોતાના જમાણા દાખ મળી 'ઝાસીના તો સાત' ગાડી મળે, અથા નેરકથયર્થા મળમા પણ રાજે જવાના તિયાર માન તાત્યા માટે મગલ દેતા આપા કે રા કામગા કે કમળતાથી તથા દિગતથી તાત્યાએ હવે મામ મુખી સેત ન યુદ્ધ આપ્યુ નેમા જ તાત્યા ટોપેનુ માનુ ખમીર કમગા હાડયુ

બાકી રહેલા એન્ય આશ હવે તાત્યા ટોપે તથા રાજપાદેળ અહિં નેતાઓ સાર-મથુરા આમજ બેના થયા ને હવે પામી યુદ્ધ કે લી રીન કરણ તેનો વિચાર કરવા મેઠા હવેનુ યુદ્ધ તમુ સિધાતા રાજપાતાને તેમણે નિમ્ણેય મ્યો અમ તોમ, એ બન તાત્યા મુખી નેમ જ સેના સાથે ખુલ્લામેદાનમા લડાઈમાં ન બતરજુ, કીલ્લ, નીરદા મદપીનુ

અર્ધરીતે અરણ્યન કરવું; અને ચીનુ યુદ્ધ માટે નેહરી રસદ, પેલા નવા મેલિતો માટે ગાર્ગમાં કે રેસી રાખ્યુ આવે તેની પાસેથી ઉપરાણુ કાનુ મળ્યુ દિવસે તેો રેસી રાખ્યા હવે ન વતે અલિયા છે તેમની પામે પેમા નવા માધનમામી બર રા દોવા છતા તેમને અવાતના અમામમા લગ્યવતા કે કીસારી હતી નેમના પ્રત તથા મેવા પણ રવાપીનવાના સમામારેલેડાની તરફેળના દોવા છતા મલ રાખ્યા જ પોતાના વ્યવિત ન જ મેન મળે નેમા મેડાયા નદોના આગ રેશકાદી રાખ્યા પામેથી તાત્યા અ જળજલરીથી સાધનસામગ્રી મેળવવાના નિષ્ક્રમ કર્યો.

આ પોતાના કરીને તાત્યાએ નમદાસાળીને મિજબુર્સ વિષયની જમાના કી જમાપાનુ વિચારુને પોતાની સર્વ વધુદમતાએ દર્શાવી ને જમા લાગ્યો. પણ નથોરે માત્રેજ એ મદ મનના નહીં અથેએને તથેને એન તાત્યાને નમદાસાળી ન આગ નવા રવાના નિષ્ક્રમ હવે કર્યો ને એમોસા-અથેજ મદાસાળીને તેને નમદાસાળી રેશકા કલિ નહ થયેલા હવે

નાઈલ . . . અને તેનાં પ્રાચીન સંતાનો

[હિંદુસ્તાનથી યુરોપ જતા તથા વિદ્યાર્થીઓ પાદે સેવક
જિતરી તથા રાજા માટે ઇન્જિનનેવાની મશીનો એક વ
નદીમાં એક હોડીમાં તથા એક્ટા નામના પંડે છે રચ્ય
અક પુસ્તક વાચતો અભ્યાસ છે રમેશ તથા રસેતુ વાતો
કરતા દેખાય છે]

રમેશ (રચ્યને સુધાધી) ગ્રીક પ્રાદેશને હવે ઇંગ્લેન્ડે જ્યાં
એ જોવાળેનાં સુ વાચ છે ગેંગા ?

રચ્ય નાઈલની કલાણી સામનો નાઈલ ઇન્જિન વાનેમિસરની
અવનદારી હોરો વધના મિસરના લોકો અને આસુના ઇતિહાસનું
દરોન નાઈલના નીરમાં વાચ છે મિસરનો ઇતિહાસ ધર્મ પ્રાચીન
છે, —વાચ સાત હજાર વર્ષ કપરનો ત્યારથી તે આજ સુધીના
ઇતિહાસમાં એક જાળત મેળવે છે તે કે મિસર ગેટને નાઈલની
બોગ અને મિસરી ગેટને કિસાન મિસરના અનેક સામનરસા રાજ
વરી મથા, સજીબજીવ નહોતવાલીના મઈ પાલ તેની બગીચ અને
તનો કિસાન આદાસુરના સમા આજ પણ મોઢવ રહ્યા છે એ બધા
પ્રતાપ નાઈલ નદીને કે

રમેશ તે, આ બધું તોતો નથી જો આપથી ? જોપડીને બેગા
થું નહ હજી કે ઇંગ્લેન્ડે મેડી

ઇંગ્લેન્ડે મેડી રમેશ હ વૃક્ષી બધ મે પ્રાદેશ છે વાચતો
વાચે રાજ દીપ્ત રચ્ય

રમેશ ક્રીક મેડી વાચે રાજ પત્થ, વાચે રાજ વારી સાથે
હીઠાયા હીને તે ક મિસરના ઇતિહાસ-સૂત્રાણ અગાધ કાને આ-
વ્યા વગર જોણે ન ન જાણે છે

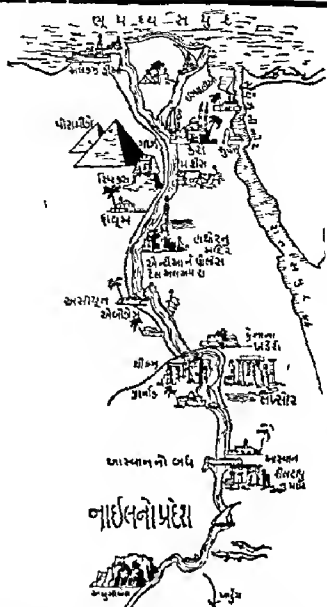
રચ્ય આગ ચીડા નાઈલ દેગત બરેબર મળતું પડે તેવું છે ને
[અજ સામજ્યા પછી કંઈક નુકડ નાગરો ઇન્જિનના પ્રાચીન
વિદ્યા ઇન્જિનને રક્ત બોગ] કહેતા મરણે યાકુબ બાગક સાને
માલાની મેડીમાં લપાય તેમ યાકુબ રાજન સંપામે ધરતીની
ગોઠના વપાતે જો પ્રેમાળ માતામા મે કપર નેગ રક્ત વર્ણની
લાલી હવાય તેમ ઇન્જિનની રેતાળ બોગ રક્ત બગી રહેતી તથા
‘રક્ત બોગ’ તો કવિઆત્મે આરેલું નામ કિસાન તો ઇન્જિનને
‘કાળી ધરતી’ કહેતો

રમેશ મિચાને તે કાચ મ્યાં પાવને તેમને મ્વાથી જવાબ
હોય કે માન કીટી પહેલી જરૂર મોરકાની અને તેથી કાળી ધરતી
તે ખરી ધરતી

ઇંગ્લેન્ડે રીટરી રમેશ [દુ મપસી બવ કરશે તમને તારક મેલું
ન ચવાવ, પ્રાદેશ વાચે તે સામજ પ્રાદેશને અગળ વચ્ચા દીપ્તી

રચ્ય આ કાળી, કાપવાળી, રૂંધાવ ધરતીનું કારણ નાઈલ નદી
જો વગર ઇન્જિનને ઇતિહાસ ન થયો ન હોત અને નાઈલ એટલે
મિસરના ધરતીની ધોરી નસ મિસરના ચહેરો, મિસરની નહોત
જલાલી, મિસરનો સામ્ય ઇતિહાસ અત્ય નાઈલની ન કલાણી

રમેશ હવે કઈ બીલું છે ? હું ગાઈલ દિલ્હાસ સૂત્રાણ સામ
બધા નથી આપ્યો મઈ મળતું પડે તેવું મદને

આફ્રિકાના પૂર્વેતર પડેલે પશ્ચિમિન કરતી નીલ-નાઈલ વહી મિસરને
અપાવતી સખી છે આફ્રિકાના ઇરાન વિભાગમાં આવેલા ચાર હજાર મી
ના વિરાટ અને વેરાન મહારાજ્ય સર્પકારે અને મોરબગિચે વેને
અને જગતના મહા નદીની આગલી હરોળમાં આવતી એ નદીએ સર્વિ
ને સમૃદ્ધ કરેલા તટપ્રદેશ પર ન મિસરની પ્રાચીનતમ સમૃદ્ધિ જાણી જ
છતી અને આને પલ્લ મિસરની પાવક માવા એ જ છે એ કાલેસ વાસ
આ નિસરથી પુરાતન સમૃદ્ધિના બધા સુખ અવસરો નીકળતા તટ પર કપ
કપા પડેલા કોમે બનાવ્યું છે એકેકાકા કપાથી આરબોના બધા સુધીનો
તીરેતીરે કળમ રેલવે લાઇન આવી આવે છે, તેની અદ્યાર કલાની સર્પાઓ
બને બાજુના કિનારા પર, તારનાં ગુરૂકી બાગમળ બનેલા પાચપાચ આઃ
સુધી પધરાએલા ખેતીના હરિયાના પટમાં, વચેવચે આવાન એ મલક
અવસરો મિસરના બન્ય બનકાળેના વિગાધમ્ય રોમાંચ કરતી ભવ છે

રચ્ય આવે છે, પીરન રાખ હંભરો વધે અગાડીની વાત છે
પૂરની પર ત્યારે એમ્બેન્ડસ નામનો એક જગી અડ એટલે મે
હોતો આજે તે મુખવત કપાચરના પાણી મેના કપર ફી વધે
છે તે અડગાથી એ પ્રલયે મિસર કે ર ચાઈડ કરી અને ત્યાં
જગતી પ્રલયે હાથી કાઢીને મિસર અધ્ય પરત ત્યારે મિસર તે
અંક થાર અરબ હવ વિલેતાએ મે તે અરબ સામ્ય અને નાઈલની
(સેપ્ટેમ્બર ૧૯૫૦) અખ

..... રસાગ ભોગમાં ઈન્તિખતી બાપી કલતિનાં બીજ
રેખ્યાં તથા વસવાટ શરૂ કર્યો. પછી તેો હાટ આભ્યાં, થેડાં આભ્યાં,
બરડાં આભ્યાં અને ગિસરમાં સંસ્કૃતિનાં પત્રજી મોકાયાં, જોતીવાડી
અને ખેડૂતના બ્રમ્હા કપર કલતિની ઈમારત બોધી થઈ. રામચંદ્ર
રાગ થયા, હાથી-ચોડા અને મોદેલો-મોદેલોના બ્રમ્હામાં કાપડ
થયા, કલેસ નંબાયા, લકડી અને મુકડી ખાતાં આ ભ્રમ્હામાં,
અને.....કારખાનાં પણ થયાં. આમ ગાંડામાંથી એકડા થયા
અને એકડામાંથી આંધ્રખનું કલસાજી થયું. બલે કોઈ સમયે ચોખી-
એ કોઈ ગાવાની સુરિદ બીજ ન હરી હોવાં કે એ સમયના ગિસરના
ગિસરીઓ કેવા હશે કે આજ તે તે બધા કાળનો કમિશો કંઈ થયા
છે. માત્ર તેમની કલ્પના કરવાના આધારરૂપ તેમનાં બાંધકામો
અને 'ગમી'.....

રમેશ: ગમી કે કાલી ગમી? કસ્ટગમી?
રસ્તમ: પાછો બીજો કોયો? આજ તારું મોં સીંધી લેતસ.
રમેશ: ગમી એટલે પેડીઓમાં સંધરેલાં સળેા. ગિસરના એ
ઈતિહાસનો મોટો ભાગ એનાં આ ગમીઓ સાથે વણખેલો છે.
મુત દેહને ગિસરીઓ બાણ પવિત્ર માનતા, 'એટલું જ નહિ' પરંતુ
એ દેહમાં ફરીને જીવનો સંચાર થવાનો છે એવું માનીને એમને
સુવંધીદાર મસાલાઓ કાંસીને મુકર પેડીઓમાં સાચવતીથી કર-
નાતા. તાલવેલીની વાત છે કે એ મુકરમાં આજ હવેનાં વધે પછી
પણ આપણે જોઈ શકીએ તેમ સચવાઈ રહ્યાં છે. જોકે એમના
મારે, મગલ ઈત્યાદિ કાળાં થઈ ગયાં હોય છે

રમેશ: આજ આજ સાંભળીને તેો માથું ઢવે કંડાળો આવે છે.
આવા પંતુજીવન જ એકાં પડીમાં આવે છે કે કોઈ કલાણી બહાણી છે?
રમેશ: હતાવળો થા મા. હે હવે એક કલાણી જ આવે છે,
સાંભળ, એક હંડતો ઈન્તિખતો દેવળનો 'પૂતરી. ગિસરમાં પૂતરીઓ
વેટું પણ કરતા, એટલે આ પૂતરી ફાકતરી પણ કરતો તે હવાર
નિયારો ધરાવતો અને જ્ઞાનનો રોષાળીન હવે. મનુષ્ય-નારીમાં શી
શી અનલયનીઓ હશે તે બલુવાની અને તાલાવેલી થઈ. અંતે એ તેો
મુકરું ચોરીને જ નાળી રાંધ્યાં. પણ એ તેો આસકય વાત. કેમકે
ગિસરમાં મુકરું અર્ચવંત પવિત્ર મનાવું અને તેમાં મસાલા બરનાર
બલિ સિવાય તેને બીજું કોઈ ચોરી રાકવું નહિ. કરવું શું? એણે
એક યુક્તિ ચોપી. મુકરુંએ ચોરીને તેમાં મસાલા બરનાર એક
અપરૂચને તેણે સાધ્યો. મુકરું ચૂંધનાર આ વર્ગને ઈન્તિખતો
અપરૂચી કરતાં પછી નીચો કાંટિના ગણુવામાં આવતા. એ કીકો જ
મુકરુંને આ કીકા, એપમાંએમાં લઈ ચોરીને તેમાં મસાલા
બરના અને પછી કપડાં-જાતમાં નાંધી પેડીમાં ખૂટતા. એમનું કામ
પત્ના પછી એપમાંથી તે બહાર આવતા એટલે હોકા તેમના
કપર ફિટકાર વરસાવતા, માણે દેતા ને કાંકશ પણ ચારતા. એક આ
બલિ સિવાય મુકરુંનું જ્ઞાન કોઈને નહેવું. અને તેથી જ ગિસરી
કાંકરનું મુકરુંયદેવું જ્ઞાન કોઈને જ ગર્વાંલિત હતું.

વાર. આને એક અપરૂચ પેલા પૂતરી-ફાકતરે સાધ્યો હવે
તમે એ પૂતરી અને અપરૂચની વચ્ચેના વાર્તાલાપ સાંભળો:
પૂતરી: અધ્યા આગ આવ.
અપરૂચ: આભો બાપજી.

પૂતરી: તારી કીકરીને કેમ છે?
અપરૂચ: હજી તાવ થીકે છે, બાપજી.
પૂતરી: મારાવું છે?
અપરૂચ: દોને બાપજી, પણ અમારા મુકરું મુકરું છે.

પૂતરી: હું મારીશ પણ તારે એક કામ કરવાનું.
અપરૂચ: પછે પડે બાપજીને, કદો તે નહિ.
પૂતરી: સંગો પણ આવાત ને વીરે કાને અડે છે તેો ત
ને તારી જોતાદને મંત્રથી બાળીને ભરેમ કરી નાખીશ.
અપરૂચ: વચન છે બાપજી.
પૂતરી: તારી પાસે નીચે મુકરું છે?
અપરૂચ: એ છે, બાપજી.
પૂતરી: એક મુકરુંગાંથી હાથ કાઢી અને આપી ના.
અપરૂચ: જો મારા બાપ કેવ રહે તેો, બાપજી?
પૂતરી: બકવાઈ છે છે કે નાખા? દેવને તેો હું પૂતરી
ના નીકર તારી કીકરીને મંત્રથી મારી નાખીશ. ના, આ...આ.
અપરૂચ: ખમા કરો બાપજી. આ હાંડિયાં. હાજીમાં લઈ આ
અને એ અપરૂચ બોધારમાં ગયા. એના હિસામાં આનંદ હ
કે કીકરીને હવે બાપજી મારી દેશે. બોધારમાં જો રાજ પડ
હતાં. એક યુવાન નંતેશીનું હતું. બીજુ હતું એક બધા અમરજી
નું. નંતેશીના રાજને તે અધધી જોઈ રહ્યો અને પછી બોલે
'બીચારી દુઃખિયણ અળગા! જીવતાં તેો દુઃખી હશે જ. તેને હ
મુકે શીદ વધારે દુઃખી કરવી? ના, ના. બાઈ! તારું દિલ તો
નહિ કાંકર. સુદ રહે સુજો. (દસીને) જોકે તે તો અનેકનાં દિલ બોલે
હો કે' પછી તે પેલા બધા અમરજીના રાજ તરફ હસીને બોલે
'માથા હાજીબોર! અનેકનાં લોહી તે જીવતા પીધાં. હરામી! હો
ક્રમામથી તિરમારખાંની માફક જીવતાં વું મુકરો તેા!' હવે કે
મરીજ ઘેટાની માફક 'પડ્યો છે' લાવ તમે જ ચીકે. અને પેટાને તે
ઘેટાનું જ હાથ ધોય.' અંતરૂ જોડીને અગલદારનું હાથ ચોરીને તેો
કાઢી લીધું અને ઘેટાનું હાથ તેને ઠેકાણે મૂકી દીધું.

(રમુજ અરે છે. રમેશ અને રસ્તમ તલકીને થઈ ગયા છે.)
રમેશ: વાદ વાદ, કલાણી તેો અળગ છે!
રસ્તમ: વનસ મોર દીકરા રમુજ, વનસ મોર!
રમુજ: નહિ, વનસ મોર નહિ: પણ એની જ એક બીજી કલાણ
હતું, જે વધારે કમળ છે. સાંભળો.

પ્રાચીન ઈન્તિખતમાં વર્ગસેદ થયું હતો. એક વખત કોઈ એ
કેમરાવની મુકરું કયા મુકરી અર્ધ. તેનું રાજ ચોરનારીની પાં
એકેમરામાં આજુબાજુમાં આભ્યું. ચોરનારી યુવાન હતા. યુવતીના રા
કપરની ચાદર ખસીદતાં અપરિહતાં અપરિહતાં અપરિહતાં એક બીજી
ચકિત થઈ ગયો. જીવતા તેને નાના કાચો પણ કુલેમ, એની ખાનદા
યુવતીને મુકરું બાદ બજારમાં આ કલાણે સાંપડવાથી તેને કંઈનું કા
થઈ અર્ધ. હાલમાં પ્રેમની ધારાઓ ફરી, આવવા મુકરું શરીર પર પોતે
શું ચોરી મુકરો? એની મુકરું શરીર માર્ગસેદીઆમાં શું નીવું
કારે લોકોની? આ મુકરું કો મુકરું પામેલી હશે? ના ના. એ કે
મુકિત દશે અથવા તેો કાદ નિદ્રામાં રૂપન્યમુદિમાં વિચરતી દશે
આવાઆવા તરંગો તેના યુવાન હાલમાં આભ્યા અને પ્રેમના આ
વેશે તે ચિત્ત બની ગયો. યુવતીના મુકરું દોડ કપર દોડ મૂકી તેણે
સુંબન કુવું-નહી. ત્યાં નો ચીરનારાઓના મુકરુંમાં આવી ચડયા
અને તેને ધિન્ધરથી તથા કોપથી ચારાડ પાડીપાડીને ધમકાવવા
માંડેશો. અનેક માણેઓ બોંધકમાં ધસી આભ્યા અને ખૂબ કોલા
હજ ગમે. પેલા યુવાન નો કોઈ અન્ય બાવરમગિમાં બલે દુખી
અથા દોલ મંડી રીતે યુવતીના મુકરુંદને જોને બેસી રહ્યો. ટાંગા-
માં 'દુહ કે' આંકાડ! મારો એ નરામને! એની પોર અળગા
થઈ. બંધ થઈ રહ્યું બીજે વિષયે જવાને હાકરા સાચ એને અમર

જાકી બાંધીને ઝરતો બાળી નાખવામાં આવ્યો બાળતા પહેલાં
અંધે અંધુ જ કહ્યું કે 'ગારા સૂરીરે બાળનારા તમે મારી ભાવનાને
બાળી શકવાના નથી બાળો, જલદી બાળો, કે નેથી મારો આત્મા
મારી શ્રેષ્ઠમનિષા અતર્નાન થાય' (રસુલ આદે છે રમેશા બન્ને
વંતરા સાબળવામાં નરમજ બની બેસી રહ્યા છે) કેમ બિરાદરો
શું વિચારા છે ?

રૂપતથા આપ મારી ભવને થેવા જવાન ચીરનારા સાથે આઈ
ડેનીકાય કરતો હતો ને આયબેજગોપની પવા મુકાદમ સાથે
રમેશ તે દીકરા, છ જાકી ઠાળો છૂટ્યા કે બી રીતે ?

રૂપતથા પાવ ર આય બસુએ બેઠાની થીંમ્મુ રૂપત નીકર આ
પણે તે બવા આજ બાળને આજ થઈ જતે રસુલ મેદનજી,
કાન બીજી બેજીજ વાત બત છે કે મુરતે મુરદાજ રૂપદરિયા છે ?
રસુલ મેશક સામગ્રો દલે મિસર બી બેદાજવાલીના જગમ્મા
દાખ જાના મિસાન બાઈ કરીંગ ગા મિસાન બીજારો જાકીરગા
બતરી કરતો અને વગી કાઠ કરે રૂપાદના (મિસરના ચાલના) મહેવ
ગાઈર કે પીરામીડના બાધ કાગ વખતે ચિ બીજીઓના સાટમ આઈ
પટ સાઈ વડે જાણ જતો બીજો બેતર કાતે રાવનીની, જમીન
દાર બી કે દેવદયાનાની મિગતન દલુ રાટને કે જમીનની માવિજી બેની
મહોની કરેચો અને બીન વેશચો ભર્ષા પછી બેની પાર્સે બેનુ
તથા બેના મુજબનુ પેટ ભરવા નેટજી મુરદેજ કે કેમ તેની વિગતે
કાઠ તવારી બમગરા આપી નથી રાવીચી બી જવતો રડે મેટજી
જાવે અને તેમજો બી જવતે આકાંજો હતો મુગુજ રૂપતથા દલને
વર્ષગા ચાતે જી જ રહ્યા છે બેના કાકાદલુજી કે બેક વાત કહ્યું

રમેશ થીંમ્મુ મેદેકર ગમે તો સાગુ કે આ કાઠ તે પછી
વેડા રાકે કયાં પછી આ તો પ્રેરતાવાના હશે વાંચાન, વાંચાન
રૂપજ બે મિસાન બાધઆ હતા બીદાનુ નાગ અનપુ, નાનપુ
નામ બિહુ અનપુ પરબેડેડિતો બિહુ મ્હાગરો, રૂપીશ અને મહે
નમુડે મેદાબાદની તથા બાળીની અ સામા રહેતો અને જોગને
ધર રૂપી મેદેડો ખતો બેતરમા તે ખુજ જ મહેનત મરતો કપરાત
પરનુ ઘણું કાગ કરતો વાવેતરનો વખત થયો અટથે અનપુએ બિ
જી બિહુ નાદલે ભોગ મેદા છે ને કાપ કહેઝલ રપરાઈ અરે
જલદી ડુંગ ફેરવ' બિહુએ મેડવા માટુઝ અને અનપુએ પાલ
મહે કરવા માંથી ચાર કે જ સુખી બાલકોના ધરની બેસી પગીમેડા
બાઈ અ કહ્યું બિહુ થેર જ ને બી લઈ આવ' અને બિહુ થયો
રેર બાબી બેસી હરી બાબીના હક રાગ બિહુ તરફ નેમ હતો અનપુ
હરતા બિહુ વધારે યુવાન ને વધારે દેખાવડો હતો મૂળ તો બાળીને
તો બિહુ સાથે મલ કરતુ હતુ પછી મેદા બાઈ પહેલા, ગા નાથે
તેનું લમ અનપુ સાથે થયુ હતુ

દીઅરજ કયાથી બેકલા ?
બી લેવા આબેલા છુ બાબી બો આપો ?
બેજો તો ખરા થાકયાથાકયા છે ?
ના જલદી કરો મેદાબાઈ બેસી થાય છે ?
'જા થાય' ગરજ કહી બાબીએ બિહુને લાધ પટપરો
બિહુને જો મરજુ નહિ અને બાબીને લાધ તેલે તરબોડી દીધા બાબી
સમજે ગઈ કે દીઅર પોતાનો નહિ થાય ને પોતે મેદા રૂપી બેકલે
બેના હકથયા વેરજિતિ પ્રમગી બો થયુ કે પોતે બેની આખજ
હકથી રૂપી તેનો યાદ ધડી નાખેના બી લકને બિહુ તો થાવતો થા
સાને અનપુ રેર આબેલા હરાગખીર 11 બી સી ચાંકિ
સર હતુ અનપુને ને જી દીઅર મ ટે બતાવડી વાત કરી

'તમારો બાઈને મારી લાજ લીધી'
હે ?

'હા મારા પર લાધ નાખ્યો નેલે મેવડા થવા કહ્યું'
ના, ના, બિહુ બેનુ મેરે જ નહિ

'ગરે, તમે માનો છો તેવા ગં નથી'
થૂપ કર !

'હા પાછને સોપ કહેયો છે ?'
'થૂપ કર'

'બો આજ ફેરવી જોતે અને માર માર્યો'

પર જી બેજો અનપુ સગી બીધવા કાધમાથી વેર જાનુ
આજ દોર ચરાવી બિહુ થેર આબેલા થારે બારેબારો મેદા બાદ
કદાર લઈને બેજો બો બી બિહુ તરતે સગાજ થયો કે બાબીનુ કા
મતાન છે તે નાહો અને આપુ તેની પાછળ પડયા આમજ બિહુ
અને પાછળ અનપુ બેજો મેદાલાધવા જ કરી બિહુ બહુ વાગી થયો
અને હતાશ થઈને તેલે 'સ' નામના મિસરી રેવની પ્રાંવના મી
'હે દેવ' સત્યને અસત્યથી બચાવને' રેવે બિહુની પ્રાંવના સામગ્રી
બને બાઈગેની વચ્ચેની ધરની સામના લગપસાગ કાઠી અને બે
મેડી નહીયે પૂર જોસમા પડેવા માટુઝુ આગ, બેકકિનાર અનપુ
અને બીને કિનારે બિહુ બેસા રહ્યા

બાઈ સાજ પછી મહેવ પડે કાટે ત્યાં મુખી ત્યા જ રહો
હું અહીં જ રહીશ ને મગરકે સાની વાત કહીશ અને બહુજે રડે
તમારા ધરમા કે આગમા બિહુ થેર નહિ મૂકે' બિહુએ સાદે કયાં
બને બાઈએ સાગસામા બિનારે શૂઈ થવા રાતના અંધાર
મગમના શૂરને ધોવા અટથે બિહુએ સાદે કયો

'બાઈ' તમે બાપની જગ્યાએ હતા બાબી મા હતા તમે ન
માનવાનુ માની લઈ ગાજી બુન કરવા દોડયા હે 'શ' દેવ બે બાબી
સાથે જીઓ આજ પાનુ નહી કરી તે કા તમે સાઈ છો

બેનુજ કહી બિહુએ કદાર કાઠી અને પોતાનો જગમો લખ
કાપી મરજી અને નહીગા નાખી દીધો જગમો બિહુ બેજો
ધરથી પર લઈ પડયો અને બેના પ્રાજ નીકરી થયા 'સ' રેર
બિહુના રાજ કપર લાધ મુકરે અને બિહુને આજમા રૂપી થેર
આપુએ મ્હવાત કહ્યું તે થેર આબેલા અને પાનીના રૂપીશા હો
કટક કરી નાખ્યા અને કટાને નાખ્યા પ્રાચલિતના આરેમજ
તેલે કટાર કાઠી અને પોતાના હુ બી હકદમા બોડી દીધી મુકરે
થયો મુકેદમ થયો અનપુ બને બિહુ વચર બેડાબેલી ધરતી સુની
પછી છેવટે નાઈજમા પાણી તેના રાફડી વચા (રસુલ જાતે કે)
રમેશ રૂપતથા રસુલ આજે તે મુરદાબાની મોતોરો બી લીધી

રસુલ કેમ, ના ખાતે ?
રૂપતથા નહિરે, સોનજી હુની પર તુ આગા બી તે જા મુરદા
કાલે દીધો

રમેશ બાઈ, જગા મુરદ નહિ દોષ તેની કઈ કહેની ?
રૂપતથા ને હુલમાર મારી ભવને 'અ યરે-દીકાય' કહેતો 'હોતો'
લાવને રેરે, આગા બી બિહુ બનિયા તો લાધ કાપેના પડયા
રમેશ અને સુ કીયો ?
રૂપતથા રમેવ રૂને બાબી પ્રાંવો ર લાધ ગોઉ કમલજા બે
આ રસુલે, તારા મારીકાથે, બદનના હુકરે દુમરા થાયા
રસુલ સામગ્રો સામગ્રો મેક બીજી અનવજ કલાઈ મુક
રૂપતથા તે બેાવની બા પાલ મુકુ (અનુમતાન) કુકર બે
(ફેસેબર 1૯૦૭)

કદીક નુકસાન થાય છે, પણ આમાં તેથી કંઈક વધુ અને અલગ જ
મણી તાંત્રીની મળી હોય એમ લાગે. આથી ઉત્તરિત થઈ જે દવાનું
પ્રમાણ વધાર્યું જ રાખ્યું છે એટલે હું પચ્ચાસમણી દવા પીતો થયા
પરિણામે મારે કેટલેક મુશ્કેલી થઈ ગયા. પચ્ચાસમા બાળની
શક્તિ જ અરવતી પડતી કામગીરી તરીકે એક ઉત્તમ કાર્ય મા મારે
પડેલા જે શક્તિ વાપરતી પડતી તેમની હવે નહોતી થયેલી એમ
મને અનુભવે લાગ્યું એક દિવસ એ દવા પીને મારી પ્રત્યક્ષશક્તિ
મા હું માર કરતો હતો એવામાં નોકરે કંઈક મારમાં સહેજ બે
કરી મેં પહેલાના નોકરના જ નેરથી નોકરને મારા મારના હાથ
કમરમાં પછી નોકર આવ્યા, આટલે એ સહેજ અડી ગયા અને હું
ભાવભેગો થયો મેં પેલી પચ્ચાસમણી કેસોનાશક્તિનું પરિણામ
હવે નોકરને એ મેં માર વાગી હોત તો તેના મારમાં માર મેં
મથા હોત માર મને લાગ્યું, એ અડી મથા અંદર એ પચ્ચાસમણી
શક્તિના પરવાને એમ હું બન્યા આ અનુભવ પછી દવા પીધા
બાદ મારીક શક્તિ વાપરતા મારે મારે વિચાર કરતો પડતો.

મારી હાલની બાલતમા પછુ માર જ બન્યું આપણી બુદ્ધિ
મેં તો આપણા મનસરવ (આપણા મન)ને કેપ્રયોમ કરવાની
શક્તિ જ છે મારે શરીરમાં વિદ્યતા મન જ પછુ વિદ્યતા વાન્ય
કોઈભારે આ દવા ને અપરા સવામી નિરેદો આપણા પ્રજ્ઞ જ
વાળાને થે ન્યા મિનિટો લાગતી ત્યા મારે વિષયો જ બસ થતી
અહીં મારે અમુક નેરિય હવે પણ પ્રયોગો અતિમ તમા મે
જ્યા વિના આટો કે વિજ્ઞાની નહિ મેં હવે પણ દવા વધાર્યું જ
રાખી અને દવાની સો અણી માત્રની સીમા એકાદશા મારે પછી
દવા પીવાની થે નોકર ન રહી, - એટલે કે નોકર દવા પીતા મારા
શરીરમાં મથકી અસર સદાને મારે મારા શરીરમાં રહી ચડે
મેં સો અણી માત્રની સીમા એકાદશાની બે વધવા પછી મારી
મેંક બીહ પછુ બેસ થઈ સામાન્યપરિતે દવાને મારા અંગ હવે
પ્રયોગ કર્યા પછી હું બહાર નીકળતો ન હતો મારુ મેં પછી એક

દિવસ કામ પ્રસંગે મારે અગાધવાદ જવું થયું ત્યા એક અંતર
કૂચ, રોગિષ્ઠ બાળને રોજના પર લીખ મામની લેખને હું એમને
એમાં થઈ નહિ પડ્યો.

કેમકે મારી પ્રત્યેક શરિત વધવા સાથે મારે લિંગિતવ જ
પછુ હવે પેલી આમને તેવા મારે હેવામાં સો મેં મળી કદરે સો
સો અણી કમળાના મોલ કિલ્લ્યા. પરિણામે હું એકાદશ વધારે પછી
તે મારા મનમાં એવા જ વિચારો આવવા લાગ્યા, હું બના, દેશ
અને વિજળ નાના આપના જમતાં હું બિના પ્રત્યક્ષશક્તિ બંધે મારી
હૃદયમાં પડેલા સામ્યા માન્ય હૃદયમાં આવવા વિચારે સામાન્ય
ને હું જ ઉદ્યમે તેના કરતા મેં મળ્યું હું જ અનુભવના લાગ્યે
એ જ રીતે દુનિયાના સનુ અને અસનુ વલોભન પ્રજ્ઞાશ્રી
અને વિપક્ષશ્રી મિચારેનું મારા મનમાં કેટલી મેં વાર પ્રજ્ઞા
ધણુ થાય છે થયેલું જન્યમાં પરિણમે છે ત્યારે હું પછી મોની
મળીના સુધી મનોબળાપાર વિના શાત બ પીને પછી રહું છું, અમાર
રો રહું છું, અને મેં કારણ દોર તો વાળેદરથી માફક ચત્યન બની
અહુ છું મારે મન અત્યારે દિવસ ને રાત સરખા છે.

અસીમ લિંગિતતાને લીધે પરિણમતા મારા મનની રિતે
કેટલીક વાર તે સંબંધીત બની રહે છે હું માનવામાંને એટલું
અને મેંના વદન પર લખાગોસા મનોહુ જ મારા મનોલવ પર મેંની
મળુ વિના અસર કરે છે માનવના સર્વ રોગ હું અને બનકાવત
વાતના ગેને, માનવ હમણા દીકો પછુ મળેનો નથી.

આટલે મેં, મારા જ મહાનગા, મારી બને જ, મારી બને
કેદ કરી છે જમતાના અસીમ હું પછી હું એટલો પરિશુદ્ધ થઈ
હું કે હું મારા એ રસાયણમયની દોષમુદા પછુ બની એવા
આવારે તે દરેક મેં જ આશુવેદની મદદથી આ રસાયણમયની કલો
હું રોમી રહ્યો છું હું ન્યા છું ત્યા મને તેવા કંઈ અવારો નહિ
આવશે તો હવે નહિ દોષાથી હું તો મરીશ, પણ સાથે થઈ
દોષમુદા મારતાં સર્વરોગનિવારક દવા પછુ મારો કાલિદાસ બના

કલાદષ્ટિની કસોટી

શ્રી આર્યેન્દ્રકુમાર માણવીની લેખનગણ 'ચિત્રપરિચય'ને અનુસરવાને
અવધના બુનિવર્તિમંત્રી મદ્રિકની પરીસો એ પ્રજા ૧૩ ૧૯૪૨ બાનુમા બખેલા આપકા માર્કની સખ્યા સુચને છે.

વિભાગ ૧ - ક્રિયાત્મક

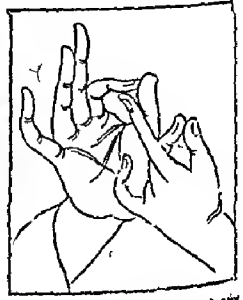
- ૧) સામેની જે આકૃતિઓ પેછી અને તે એક આકૃતિ તેના મૂળ
તથા કરના તેવા મંદની દોરો. ૨૦
- ૨) તમે એક હોય અથવા બેસતા હો તો કદી ખુરશી કે ના સો
મુદાપથી ચીતરો. ૨૦

અથવા

મેં તેએણે માન્યું કહ્યું કૂચ કે હાથનું કમળ મુદિતી ચીતરો. ૨૦

વિભાગ ૨ - વિવેચનાત્મક

- ૩) તમારા નમરમાં મુગ મના ૧ સીધી એક છે ૧ તમારા જ સંબંધે મા
નુ વર્ણન લખો. ૨૦
- અથવા
- ૪) માળના આક-આવા ને તમે રચાપરચના નમૂના કેર અને કે
હિ ૧ તમારે ઉતારને સમાવતા મારણે આ ૧ ૨૦
- ૫) સારા રચાપરચનિર્માણના અરથી વણજી મવા ૨ ૨૦

(૫) સારા ચિત્રનાં આવરણક હતાં શાં?

(૬) નીચે આપેલા ચિત્રને તમે સાચું કહેશો કે નરસું? તમારો જવાબ કાઢીને સહિત આપો.

તમે જોઈશું સીધા એક ઢિંદી કાચનું ચિત્ર કયું? તમારા પાવાના ને રાખેલાં તેનું વર્ણન આપો.

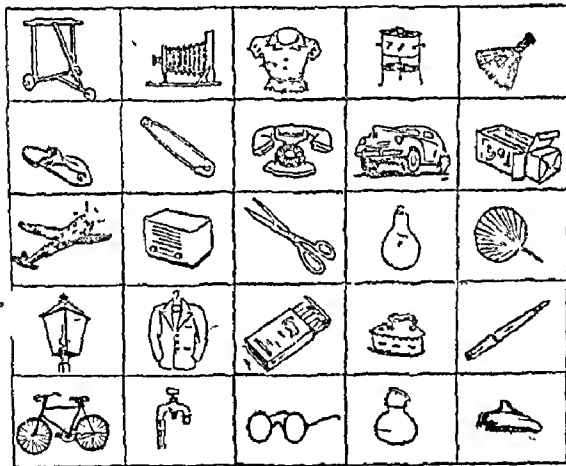
નીચે આપેલાં બે પેશા સર્ક પાસુ એક ચિત્રનું તમારા ચિત્રના ને રાખેલાં વર્ણન કરો. તેમાં કોય સા સા છે?

બધા વિચારોને યાદ રાખવા પ્રયત્ન કરો. હા ત તમે આપસમાં
 ઊઠતા કોઈપણને જોયું તેને જોતા જ તમને તમે જેની વિગતો ની
 મુસાફરી યાદ આવી જાયથી તમે વિગતોની મુસાફરી
 કરેલી તે મુબારક તમારી આજ આજણ આજીવને તરત જ ત્યાં
 રહેતા તમારો એક શિશુનંદન હોત તમને યાદ આવી ગયો. આજથી
 કાલે જોયેલું વર્ષ હોવાથી તેને એક અબિનંદન માર્ગ મોખમતુ જોયો
 એક તમને લાગ્યું તે પરથી એક દુઃખને થયું સરસ અબિનંદન કાર્ડ
 તમારા મેલાગા આજીવ હતા તે યાદ આજીવ પાલુ સાજ થઈ
 દોવાગી તે દુઃખન બવ થઈ અહીં હવે તે વિચારો તમે વિગતો મારા
 હવે જલદી કામગીરી બધી બાબતો યાદ કરો. દુઃખ થી આજીવ
 અબિનંદન માર્ગ મોખમતુ વર્ષ, ગિત મુબારક વિગતોની મુસાફરી આ
 છેવટે પછી મુખી બધી બાબતો યાદ કરાવે પ્રયત્ન રા
 રાજાવાતવા થોડી મુશ્કેલી નહીં, પણ તે વગર બીજો રસ્તો નથી
 (૧) તમે સારી રીતે યતિચિત્ત હો. આજ કોઈ જોરડો કે બેડ
 તમારા માં મસજી આજણ મરો એક પછી તેની દરેક નાગીએની
 વિગતો યાદ કરો. તેના બારી મારવા તેના સરસાગા ની ગાઢ ની

સીવાય થરાના ચિત્રો નિર્વાહ કરવું વસ્તુ કયા છે કેવી રીતે માનવી
 છે, તે બાબત નહીં કરો. પછી તમે સારી તે બેડમાં બધા, ત્યારે
 કઈ વિગત તમે જુઓ મારા ને મરવા ની તુ. હા (૧) તમારો
 મુશ્કેલી તમે જુઓ, કદાચ તમારો શા માં વિચરો તમારો
 મનમાં આજીવ વચરે આજીવની ઓચરદસ્તરીતે વાદ મરો એકથી
 આજીવથી તે કારો તેમજ વસ્તુ સારું (૨) જેન અજર બધા
 પાને જોવા કોઈ માણસના મહેરા માણસને એક વર કોઈ ગિત
 આજણ તેમજ મરો એકથી વિગત કરવામાં તેની સાથે તમે
 મો વાદ કરી ત સાજીવા અબ મનન પર જોયો વાચીથી મરો વસ્તુમાં
 મરો તમારો મનવાતવાને તરીકે વાદ કરવામાં પ્રયત્ન કરો
 પ્રયત્નની કસરતો મજાજી હવે વાદ કોઈ આજીવના સુધી કરો
 તે તમારી રમણસાજીમાં ખૂબ મોટો ફેર પડશે અને નામ તમારો
 સહેસ યાદ કરવા ની તમારી સજી ખૂબ તેજ થશે

સારી રમણસાજી કેળવવા વગર કોઈ જાલુ મરુપવ સમાજમાં
 જીવ પહે રહે ની રાજી નથી હવેની સફળતાવુ એક કમીજ
 આજીવ નામ મરુપવસાજી છે

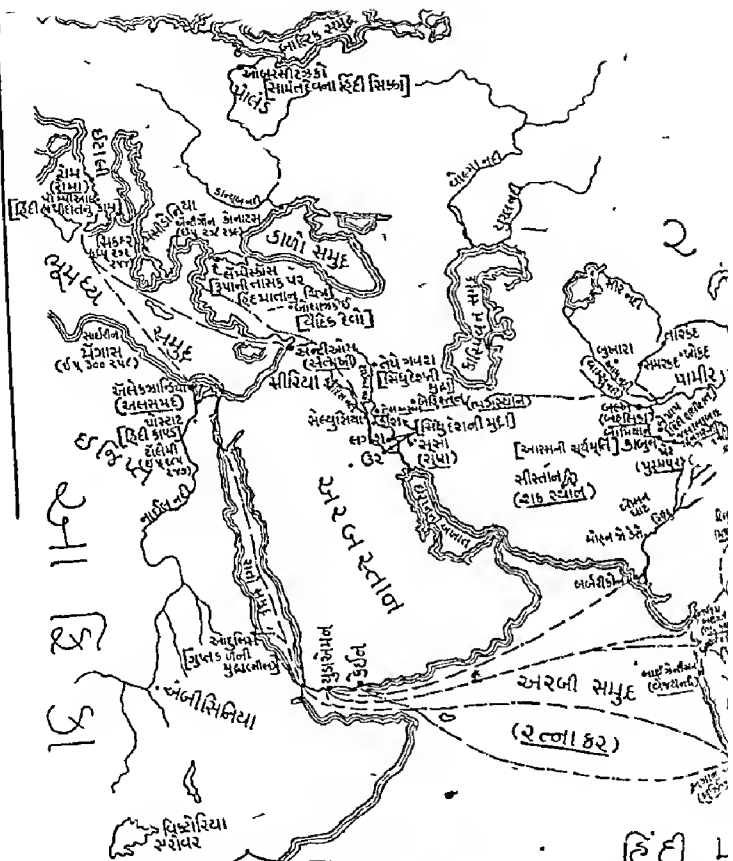
રમણસાજીની કસોડી

તમારી રમણસાજી
 કેટલી નીચ છે તે જાણ
 સીનેવાની આજીવની
 આજીવ આજીવ ને
 તેની વચાઈથી તે આજીવ
 માથ ને તમારી આજીવ
 મનિનો શાક્ત લાગ
 તમારો મનની રાજી

મા પછીન વસ્તુ
 માથા ચિત્રો આજીવ
 છે તે ગિત સુધી
 ગેકામતોની તે આજીવ
 તેકને વાદ સાજ નો
 બાબતો પ્રયત્ન કરી શકો
 પછી કુશળ અથવા
 કઈ વાદ આજીવ તેકો
 વસ્તુમાં નામ આજીવ
 બાજી પરજી આજીવ
 ને કો વપ પછી રમણ
 રમણમાં નામ તમારો
 સાચાં જાણી રાજી
 તે તમારી રમણસાજી

મારી જાણી ને ૧૦ વસ્તુમાં લખવા હોય તે તમારી રમણસાજી પછી નીચેની કસોડી સમય અને એ પછીને વસ્તુમાં નામ તમારો
 લખી શકો તે તમારી નામસાજીને જોતા મનને મુશ્કેલી છે (કસોડીની આ બધાં તમારો તેમજ લખાવું મારકો 'શિશુનંદન' રમણસાજી

કસોડીના નામમાં (૧) ૧૦ માણસ પહેલે કિલો ૨૪ માં ૬૫ માં (૨) ૧૩ વખત (૩) ૧૪, આજીવ નિશ્ચિત વસ્તુ કરવા
 તાર ૨૭, ગુજરાતમાં સિદ્ધાંત ૩૬, રમણ મુશ્કેલી શોધ, ૪૫ વચાઈથી સાજીવા વચની શોધ, ૫૮ વિશિષ્ટ યાદ
 રીત, ૧૬ ૪, પદતા પદાઈની અતિમા મતા વચાઈની શોધ ૭૫ 'સીધેકેસ આજીવની' શોધ, ૮૫, નીચલિક ઓડીની શોધ
 ૮૬, આજીવસાજીના નિયમોની શોધ (૪) (૫) લગભગ ૫૦૦ વર્ષ (૬) ૫૫૫૫ ૭ માણસ (૭) ૫૭ (૮) ૫૫૫૫૫૫ પાણી પી ન
 તે મારો ન્યા વરસાદ બહુ વરુ પડે છે (૯) ત સિધ) ત્યાં જ રા સાજીવ ને હોય છે (૧૦) ૬ કલાક— ૬૫ ત સાચા વખત કરે હોય
 વધુમા વધુ આજીવ મા પાછળ ૬ કલાક હોઈ શકે. (૧૧) શિશુનંદન મનના વચાઈમાં નીચતા આજીવ બધે (૧૨) બધાની લગભગ
 (૩) ૫૦૦ (૪) ૬૫ (૫) ૬૫ (૬) ૬૫ (૭) ૬૫ (૮) ૬૫ (૯) ૬૫ (૧૦) ૬૫ (૧૧) ૬૫ (૧૨) ૬૫

પ્રાચીન જગત સાથે
હિંદી સંસ્કૃતિ સંબંધિ
દર્શાવતો નકશો

દર્શનિકા -

હિંદી ૧
બીજા દેશોમાંથી આપેલા ભારતીય સ્વરૂપો (હિંદી કાવ્ય)
ભારતીય સાહિત્યમાંથી આપેલા પ્રાચીન નામો (પુસ્તક)
પ્રાચીન આર્ય માર્ગો
બીજા પ્રાચીન માર્ગો
અરબોના ગાંધારીઓમાં ઉલ્લેખાતો સમય (ઈ.સ. ૬૫૦)

આર્કિઓલોજિકલ સર્વે અને હિંદીયાના સોપાનથી

પ્રવ્રત અને પોલીસ (પૃ. ૩૪૧ થી ૩૪૬)
તેમ પ્રવ્રતને પણ પોલીસ પ્રત્યેની પોતાની
દિષ્ટિમાં પરિવર્તન કરવાનું છે.

અનુ પ્રથમ પગલુ બ્રિટીશની સારી
ગોળખાણ સ્ત્રી લેવાનું છે. પ્રવ્રતને ગોળખાણ
માટે પોલીસને તેમની નવરાશ દરમિયાન
પ્રવ્રતની વિચારસરણીનું પ્રતિબિંબ પાડતા
છાપા-સામગ્રિએ તેમજ પ્રવ્રતની ભાવના
વાનુ દેવન કરાવતા પુરેકો વચાવવા ને
હજી પોલીસ-સાથી ને હજી દેવોના અનુ-
માપી બહારની કળીને પ્રવ્રત સમુદાયને કસર
પાની જવાની જગાને કેવ પડાવવી ને હજી
બીજી બાબતુ, પ્રવ્રતને પણ પોલીસની પુરી
ચિઠ્ઠાન ગમી ને હજી પોતાના અધિકારિનું
કલ્પસની ભર નજન કરતા પ્રવ્રતને શી અનુ
પડશે પોલીસના હાથમાં ને હજી સત્તા વધારે
નેટકા પ્રવ્રતના અધિકારને ગોળા, એ પાક
મિટિશ પ્રવ્રત પોતેથી આપણે શી અવગણે છે.

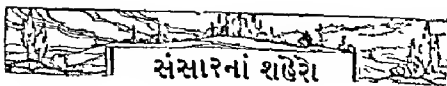
આનું તે આપણે દારૂબંધી કરવી છે,
હરિજન ગરિબ-પ્રવ્રત કરાવવા છે ગોળ
દક્ષા અટકાવવા છે, પ્રાયગિક કળવણી
કર્મચિત્તા કરવી છે. સારે સંક્રાંત કરવી છે,
સેકેડા સુધારણા આપણે કરી નાખવા છે,
—પણ તે કાલકા કરીને ફરિયાદ કરીને
દડ કેદને હર બતાવીને કરવા પડે છે અથવા,
અપણા પ્રવ્રત સુધારણા કાનુન રચવા
આપણ પડે છે અને પોલીસને આટલી વધુ
સત્તા મળે છે અને બરડા પર કાગમરીને
ગોળ વધે છે ખરી રીતે તો એ બધુ કાર્ય
કાલકા અને રોવાસના પાકથી નહિ પણ
પ્રવ્રતને રવેચલાઈ કરવાનું છે પણ આપણે
તે આને વાદબંધકારના સાધા નિયમે
પણ બાળવા પ્રવ્રત લાવવા છોડે આ પરિ-
રિતગિતમાં આપણે હર રીતે કાલકા આ રીતું ?

નહારા કાલકાવાનું પાલન પ્રવ્રત આજ
સુધી પોલીસની બીકે કરવી આવી છે આ
પ્રવ્રતશીલ સુધારણાનું પાલન પણ કુ-
નહી. આ બાબત પોલીસને નહિ કરવાનું છે ?

અહેન્દ્ર મેપાણી

પ્રાચીન નાટકચારિત્ર (પૃ. ૩૪૬ થી ૩૪૯)
કાલકાને થઈ અંગેના કાર્યને હજી બતાવવું
વિભવણ ધરેલાની જેટ વપગા આદિ આ
કાર્યોથી બાધાને સુચોક્તિ બતાવવાની
અતિશય દીન વરતુમાં કલ્પન મણે દર્શાવવા
વપગા વડે અતિશયમિત પાષ્ટકની તે
કાર્ય. આ બતાવના વખત વડતુને સુધુ પ્ર-
અટ કરવા અથવા દોષથી સુધુની અ-

ધિમ્તા બતાવ રી તે
અનુભાવ લક્ષણ પ્રગણે વર્ક કરવા તે (સાહ)

સંસારનાં શહેરો

૧૩-શ્રીનગર

પોતાની અદ્યુત રમીય નિર્મલસોઆ
થી દુનિયાનરમાં ખ્યાત દિલ્લે ને અનુભવ
મોન્દર્ધમાં મરમીર આજે આજીવન મરમીર
ખુદાતુ સુદ્યુત રણુદોહન બની રહ્યું છે તેના
આ પાટનગર (શ્રીનગર)ની એક વખતની
પ્રશાન્ત રીંગી આજે સુધ્ધી સાકર અને રવ
દેશરક્ષાની તપાસથી ધમધમી જીવી છે.

દેશસીના રગાળીય શહેર વેનીસ સાથે
જેની પરદેશીએ સરખામણી કરે છે તે આ
શહેર દિલ્લુ એક ચીરવ થેલા નેલુ શહેર છે
તથા રતાઆ કે સડકોને બાદ ને અજગારો
છે એ ને એકમાત્ર તેની વિશેષતા નથી, પણ
રૂપસુદર કારમીરના નજતઅમર પમાગવા
અવધ્નનીય સુધિ રોહચેનો મોટા બાગ રા
જ શહેરની આસપાસ પધરાયેલા છે એ
પણ તેનું મોટું વેરિષ્ઠ્ય છે.

સાપાંકારે આ શહેરને વરિષ્ઠાઈ વડેની
લેલગ વડીના હાકા પર ઊભેલુ આ શહેર
નહી રવર્તના અમરાવતીમાં બાસ કરાવે છે
તેના નવીમાપી નહેરો મોટીને તેને ગા
બીન સ્થાયે રા બી હઈ તેવાર રવેના નવ
માર્ગે પર થઈ ન્યારે મુસાફર હોડીમાં
પસાર થાય છે ત્યારે ન તેને શ્રીનગરના અસ
સોદ્યેનો ખ્યાલ આવે છે તે તરફ ઊભેલા
અવનવા ધરો, મરિનદો તથા મરિનો તેના
સુદર અંગેના ને હન તથા તેમણી હોકાતા
તુદરરત ધોળા વડેનો, દિગામઝાલિત પરતો
ને પડે છે તે તરફની હરિત રુક્ષામિત તથા
તેની પરના સાત પૂરો દેલાઈ પ્રિયુચ નનદે
જ પ્રવાસી પર અનોરગ ચિત્રમવતાની છાપ
પાડવા વિના નથી રહેતા એકમાત્ર આ રાત
નિગોળ પાળી પર હડપથી સરી જતી લાખી
લાખી સાકરી 'કુબ્જા' (હાથ) ન આ રેદર
નાં વધવાડાનું એક માત્ર સાધન છે એકામનું
વડેનું અર્ધી એટલુ નિશ્ચય છે કે વહેબના
વદનની કે સામેની દેશમાં ગતા દોડીને
સારંગે ન વખત લાગે છે પણ આની સાત
દેખાની એકમાત્ર પણ દિગામઝ પર ન્યારે
બાર પીચબળે તેમણે આપે છે ત્યારે કેદ
વધ્વ ધારણ કરે છે તે વખતે તેનું પાળી
મનુષ્ય ધરોના પણ વેસી ન્યથે અને કેટલાક
પરતે પડી પણ ન્યથે.

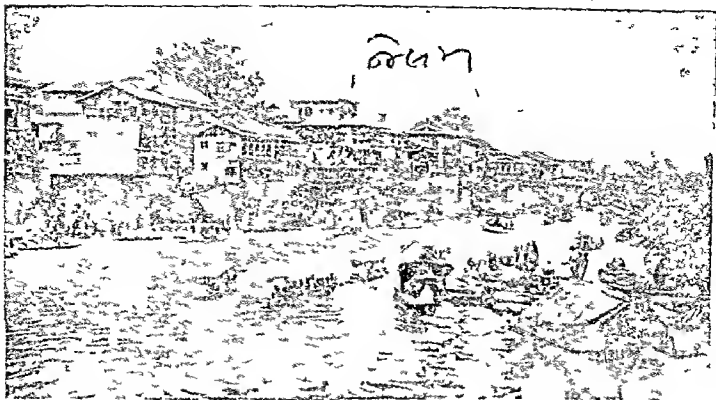
શ્રીમેર હિમાલયના પડોશીની વચ્ચે,
૮૦ માઈલ વાંચે અને રૂપ માઈલ પડોશી

પડોશી ગામો નેવા મારાકરોના બી
સાપાંકારે અનેડો છે નેવા પાચમ
ના વિગતારણ કમરોની તમબા
આ શહેર રાજ્ય લેડીની નજ
દર છે શહેરનાં આજે ને ૧૯૨૨માં
શહેર છાતુ તે પહેલા તે પરદેશીઓ
લગુ સુધેલા પારોતે તે રમઝાનિદ
આવ્યું અને રમ્યા એકામ કુલિર
સુધાભસિત નામના ને રાજ્ય પ્રામન
આખા આ કારમીરનો પ્રવ્રત રૂપના
તથા હિલિશો પારોતી બની મિદ
તરીકે મેળવેલા ત્યારથી આ રેદરો ને
વચાને તો છે.

પણ શ્રીનગરનું સાચુ રીતે ને
પારોતી વાવેલાં દાસ અને વજાર માન
સરોવરને કાઢે અંગે છે દાસ સોપ
કાઢે ન જેવા અમનખ્યાત દરિયા
સાત અને તરફી બાજ આવેલા છે
ચારસ માઈલમાં વિરતરુ ને એ
સરોવર તેની છાતી પર સંદેશાન ને
કરાવની રમી તરીકે બાકસ ને લાવ
લ બીગીયા અને વાકીમાં રાજીનમ
મુલક શહેરનાં દોડા પોતાના રીપ
તરે તેવાર કાલેલા માલિગાન આદિ
ચાઆ તેમાં વડેતા કુદરતી અનુભા
રસમી ફરસબની રચેની બેમરકાર
ની પચારીના, અહેન્દ્ર મેપાંકારે
રખિવાળા કાચા વિનાર વડે તથા
કનગાદમરી ગવન આદિને કારણે અ
ના એક બનીયાઓ તરીકે પાણ છે
વેકા પડી નીકળવાનું બાર ન અમન.

રમુદની સપાટીથી પરબ રૂપોર
છમે આવેલા આ શહેરની આસપાસ
તિ દેનીએ માત્ર ગોનાકરી સુધિ નો
નહિ પણ ધનધાનના બડોશ પણ
છમે વેરી દીધા છે આ પ્રદેશની
મેટી રી સમુદ્ય છે કે બારેમાસ તે હર
રહે છે અને કુચિયામાં લતા બની
ના રુપ ત્યા થઈ રાકે છે. સરખન
બીક અખેરેદ, નારે પરી દાસ કાક
કોને ને ત્યા મેળા ગળવણ લાગે છે
લોકો કોનનમાં આગમી કે કોનને
પાટી દાસ કે કાકા ન વાપરે છે

શ્રીનગરની દોડ લાખી વચાલિત
(દિગેશ્વર ૧૯૨૩)

જેલમના પ્રશાન્ત પ્રવાહમાં તરતી નાની હુમીઓવાળા શ્રીનગરના એક મુખ્ય નવમાર્ગનું ચિત્રગચ દ્રશ્ય

મિત્રો અને બાહીના હિંદુઓ છે લોખની
પણ સુસ્કૃત અને હર્ષના મિશ્રણવાળી મા-
ખીરી છે અને મોઝા બામના યોદ્ધા શાસા-
ની છે જોયો પડઠદ મધ્યા, મોઝે બસાવ-
ર બામ, શાત ભોજો મુખપુદ્રા અને તક-
ન્ત આકર્ષક બાધો એ ત્યાના લોખની
પથ આસિયત ત્યા પડતી સારી તેવી
ઠીથી બચવા ત્યાના લોખો હાથ કરતા થ
ઠી બાહ્ય માળા, ગરમ પટુઓના લાળા
બાઝા રમવા પહેરે છે નોપડી કે કોઈ વસ્તુ
કડતી હોય કે કઈ ખાત હોય તેા પશુ એ
પાલની બહાર હાથ ન દાઢતા બાહ્ય વતી
કડીને ન કામ પતાવી કે છે કેટલાક તેા
તરની ટોપનીમાં નાનકડી સમડી રાખી તે
જામા વડકાવી રહી તેના પર હાથ રોકે છે

શ્રીનગરની કથા મરીગોરી તેા બ્હાડ કા-
થી બળીતી છે એ કાશગોરી 'શાગો'એ

એક વખત માત્ર હિંમને ન નહિ પણ આખા
યુદ્ધોને ગાડુ બનાવેલુ આન પથુ તેા
ગાલીચાતથા સાવ રત્ન ક્વાકોસર નમતગા
અતર ગણાય છે કાશ્મીરના સુદિ સોદયને
કવારસ ત્યાના લોખની નરો સગા એા
તેા બોતપ્રેત યુદ્ધ ગયો છે કે એ શાલના કે
બીન કોઈ પણ હારતકામના છેડા પર ંદ
પણુ બતની બાત કે લીપીનું મથુ ડોળિયુ
આકાશ વગર કિનરો અને ધપાના આકર્ષક
દિશાંદો સીધા ન પરમાર્થો તેયાર કરી
શરૂ છે વળા અખરોટના લાકડામાંથી જુદી
જુદી વસ્તુઓ બનાવી તેમા હાથીશાતની
વેલજીહો નડવાની તેમની કળાતથા મિ
નાહારી પશુ ધણા બળીતા છે જુદ શ્રીનગર
શહેરમા પણ લાકડા પરની રોતરબી મગના
ધણા ઉલ્લંઘ નમનાઓ છે કામકાના પાથાની
(પેપરમારો'તી) તેમજ આમડાની મરીગ

રી ને આગેમય એ ત્યાના બીન કુદામો છે
મકેરની બાલે ચોષી કરતી હોય તેમ તેની
ગે હજારો બે સુદર ટેકરીઓ આવેલી છે
હરિ પવંતને નામે બાળખાની હાતર તરફની
ટેકરી પર અકબરબાદશાહે બધાવેલો મિલો
આનુ ભુ મુખલ મામર્યેની વાદ આગે છે
બીછ, પૂવ તરફની ૧૦૦૦ ફૂટ ઊંચી શકશ-
ચાર્યની ટેકરી (એને મુરિશમો તખ્ત-ઉ-
સુબેશાન કહે છે) પર ૨૨૦૦ વખત ગાઢાઈવનું
એક પ્રાચીન દેવળ બીલુ છે એ ટેકરી પરથી
શહેરનો દેખાવ ધણે વિત્તાકર્ષક લાગે છે

નહામીરે ક્યુ હટ તે નવાક્યત્યારથી આ-
ન સુધી ને ને લોકો શ્રીનગર ગયા છે તે સર્વ
કહે છે કે, પૂરતી પર એ કવાય સ્વર્ન હોય તેા
તે જા ન છે, આ ન છે, આ ન છે (અપર
ફિરહોસ જ એ સ્ખીન અન્ત, હમીન અન્ત,
વ હમીન અન્ત, વ હમીન અન્ત!)

જામી? હમ

તાર-ટેલિફોનના દોરડામાંથી ધળીવાર ધુમ્ ધુમ્...એવો અવાજ સાંધી પાથ છે ?
એ ધામલા વચ્ચે તાણીને આધવાગા આવેલા તાર ટેલિફોનના દોરડામાંથી મધમાખીના ગળ્ગળાટ જેવો અવાજ નીકળતો, ઘણાએ
પાઠવ્યો હતો તે, ઘણા માને છે એમ, તેમા વીજળીનો પ્રવાહ વહેવાથી નહિ, પણ પવન તે તાર સાથે ધસવાને કારણે નીકળે છે એ
ધવાજની તીવ્રતા, પવનની દિશા, એ ધામલા વચ્ચનુ અવર તથા તારોત્તુ અખતપણુ એ ત્રણ વસ્તુ પર આધાર રાખે છે.

આખો જરોગર બધ કરવા છતા આપણને લાવ રમ કેમ દેખાય છે ?
આખના પાપલા બહારથી આવતો બધો ન પ્રકાર અટકાવી રાકવા નથી તે ચોડાક પારદર્શી હોય છે આથી જ્યારે આપણે તીવ્ર
પ્રશ્નમાં આંખો બધ મરીએ છીએ ત્યારે પાપલાની નરોગા વહેટ લોહી આપણને દેખાય છે અને તેને કારણે ન આપણને લાવ રમ
પાથ છે સર્વે બિગતા ન ગાનુઓ, પક્ષીઓ અને પશુઓ બની નવ્ય છે તેનુ કારણુ પણ આ ન છે.

૧૩ (રિનેગર ૧૯૪૭)

[આ ખત મેળવનાર બાલુવલ રી બાગીઆ, ખેલખાના પાસે, ગાંધી, બેઠાદ]

५३३३५

—

391 W North St

Decatur 34 Illinois(USA)

August 10 1947

મારા પ્રિય નવા પત્રમિત્ર,

તમારા સુવિખિત અને રસિક પત્ર માટે આભાર તે પત્ર પર તારીખ ૨૬મી જુલાઈ છે અને આથી તે ૨ છ ઓગસ્ટે આગે.

તમારી નિશાળ (તમારા લખવા પત્રથી) મોટા કંપની માંથી છે તમારે જોતાફ કેવડુક મોટું ગામ છે ૧ અમદાદ શહેરુર તો ૬૬,૦૦૦ ની વસતિનું ગામ છે અને આપારી શાળામાં ૨૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓ ભણે છે ૧૨ થી ૧૫ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ માટે અહીં ૪ બુનિયાદ હાઈસ્કૂલો, ૧૬ થી ૧૯ વર્ષના માટે સીનિયર હાઈસ્કૂલ છે અને ૬ થી ૧૨ વર્ષના બાળકો માટે પ્રાથમિક શાળાઓ છે અમારા ગામ માં અબી કુલ ૨૭ પ્રાથમિક શાળાઓ, ૨૫ દેવળો જે આપારી કોલેજો અને એક બુનિયાદિ કોલેજ છે પણ આમારે વ્યાજે એક એકરથી માલી રૂપ એકર નેટલાઈ વિશાળ ૨૫ સુદર બગીચાઓ છે એ દેરેખો માફક અનેટોનિસ રમવાનાં સ્થાનો, બાલકો માટે રમવાનગતના સાધનો, બીજા, બજાર રમવાના સાધનો, નાના તળાવો, મેડોજી અને મેટરાઓ માટે પ્લેસ-થાપિયિંગ કોર્ટ વગેરેની રમત માટેના સ્થાનો હોય છે હોય વનગીઓ આવાનાઓ માટે બગીચાઓમાં ફેડરેટ બેચર પણ મૂકી હોય છે

તમે તમારી રાજકીય પરિસ્થિતિ વિષે બધું જ છે તે ગમે મધ્ય
અર્થી ધણી આપતતી મને રહતા થઈ ગઈ હતું નહીં છું કે તમે હાલ
આપાધુપીઅર્થી કાળમાથી પસાર થઈ રહ્યા છો અને મને ૬ બ વધુ
સાચ છે કે ધર્મી વાતનાઓ સદાન કયા ખાતર આપણી પ્રગતિ થાય
છે આગાહી નાખ્યા છે, એમ તમે લખ્યું છે અને અર્થ શો? શુ
ધરો! ખાણી પીણામાં આપણે છે અમર તેવી પાંડવમાં આપણા છે
મધ્ય છે શુ? બહુ ચરખું નહિ થવા દોષ, તેજ પાવન થવા દોષ

તમે અહીંની રાજકીય પરિસ્થિતિ નબળાની ઉત્તેજાની જતાંની છે તમે નબળા ઉશો કે અહીં મુખ્ય બે પક્ષ છે એક 'ડેમોક્રેટિક' એ દાલ સત્તા પર છે અને બીજી 'રીપબ્લિકન' જે સત્તા મેળવવા માટે આહાર પાત્રે બેઠેલી રહ્યા છે ગુલામો રાજીને રહેવા મજબૂત રાજકીય ચર્યા જેવી ડેમોક્રાસી સત્તા ધારણ કરવા માટે ખામુસો ચૂકી હાટે છે પોતાનું જ કહ્યું કરે તોવા ખામુસો ચૂકાઈ એવો તે માટે લાગવગવાળા ધર્મિત કલોમપતિઓ બે રાજકીય ચર્યાને પેસા આપે છે ગમારે ગતદારિયા તો માત્ર ચૂલ્હા-મધકે જઈ પેલી અનેશોની દુકાંબેઝોએ જે ખામુસોને રવાના માટે પલટ કર્યા હોય તેમના નામ સામે ચાકડી જ કરી રહેવાની હોય છે અમારે રાજકીય વાતાવરણ એટલું જલુ સડી ગયું છે કે રાખડે પણ તેજુ લવાઈ વર્ણન ન કરી શકે અમારો રોક કે લીપરી હલે તે પ્રગાલે જ અમારે માત્ર આપવો પડે છે નહિ તો નોશ્લી પાચી પાણીનું મેં વખાઈબરી પેલીએ પોતાના નોકરિયોતો કોને માત આપવાના છે તે નબળા માટે આસ નસરો રાખે છે કપરાત કેટલીક પરીઓને પણ દેકે છે, નેગનું કામ નોકરિયોતોના પગની ફીઓને ટેલીકેન ફીઓનીને 'આ વખતે ચૂલ્હાનો કોણુ છતરો' અગ પહોંડે તેઓ કોને માત ચાપ વાના છે તે યુઝિની નબ્લી લેવાનું હોય છે એછાના વગર જોય થરે કીને પ્રત્યે પછડી હોય છે સાસ મામુસોએ જેકે આ પદવિભા

સુધાને મરનાના પ્રયત્ન કર્યા છે, પણ નેહાના અંતરમાં મરનાની જો
તેમની વાત સમજવા નથી અને તેથી એ પછી રાત્રી નથી ને
માત્ર એટલું જ સમજ છે કે જો માણસ તેમને નેહી કે મોહની કોઈ
છે તે માણસ કહે તેને ગત આપવો

વગાશ રાહૃદ્ધિ જનના રગો અને નથી મળતા. મન કષ્ટ થઈ
હૃદયે તેગનો અર્થ સાધે નથી. પીણે રમ એટલે બાલકાપણ જેવું
આટલે નિરુત્સાહ (Coldness) અને નીસા રમને. અર્થ થાય છે
આગરના રાહૃદ્ધિ જનના રગો—લાલ ધોળો, અને વાદળી-ખજાજી
સાથ નથી વાલ રમને બાથ થાય છે આસિન (Passion) થ
જીવોને. અર્થ જીવો રમ દુઃખ આગર કષ્ટ મેળવતી છે, અને કષ્ટ
અર્થ થાય છે રેવરજતા (Coldpurity)

તમારી ૧૭ વર્ષની કગર જેતા તમે રાજ્યીય પરિષદ કે સિંગલ
 યુલ્ક સાથે જાન થારાવે છે. અને હવે રહે છે કે મારા ફેરની ખા
 યિયતિને બદલી સારી રીતે હું સમજાવ ન શકી દોઈ આ કોઈ કે
 આરિક પતનને આરે બિલુ છે અને પણ કમગતિનાર કુળને, ખુ
 બને તે બાબતી માતો ફરીએ છીએ અને પ્રત્યેક કાચ નમુનકી
 રીતે આ વર્ષે અમારો પાક આરો હિતરો આ વસતનનુમારે
 નો. બધો વરસાદ પડ્યા છે આજુબુ એટલોની જમીનના બીજ
 નહિ અને પછી આપ્યા પૂરે જ અમારા લાભે મિત્રાણ પડ
 કહ તારા મધ્યા અને માટે બધું જેતા જેટલો કે જમીનનાર
 વરસ તે એ મેન્ડર પદ્ધતિથી (Contour) Plowing અર્થાત્ જમ
 ની રીતે એટલી છે જેથી વરસાદ જમીનના વચ્ચે ફેરવા પડે
 નહિ ન નાખે) મેની કરતા નથી વળી તેઓ પડકારે જમીનનાર
 કુ ઉઘાડતા નથી જેથી પવનથી સમીનનાર વચ્ચે થઈ જાય
 જેથી વેરાન બની ન જાય અમારી સમીનને એટલે હવે મારે
 ટરી બધી પૂરતી રકમ આરે છે કે જેથી તે યુલ્ક મોરે જમીનનાર
 રહેવા છે છે અને તેમની પાસે વધારે પડત અનાજ રહેવા
 નથી પડે જા આ જામના આપને જાણ છે જેથી પણ
 બીજાના એટલો ધાસ બેગવા હવે તે પડે ટોરે ટોરે શો પડ
 એ એવા તે જેદરકાર અથવા અનિયતને માટે વિચારી રહે
 કે કહ્યું જ કરતા નથી વળી મેનીનુ સર્વ કામ સ્વેચ્છાની રીતે
 વાણી એક ગામુસ અને તેની ઓ પછી મોટી જમીન એ
 રી રાંધે છે તેથી તેમના કારણથી જેતાર સાથે રાંધે વાસે જ
 રાંધે હવેવાનુ કામ હવે સ્વેચ્છાથી થઈ શકતુ નથી તેથી તેમને
 રાજતા નથી આથી તેમને ધાસની નરકે રહેતી નથી જમીન
 રી રાજતા આપાર આથી જમીન કે કસ રિનાની જેની અવે છે
 આથી તેને કસવાળો બનાવતી આરાધ્ય બી અઈ છે કસાવ
 ન અધુપસા પ્રેરેસીની જમીન બીજ નાની નહીના કામ હવે
 વાઈને મિસિસિ ની નદીમાં આવે છે, આથી એ બનીતુ પડે
 માને કારણે તેઓ વાર વાર પૂર આવે છે વર્ષો પડવા આ
 નેકાલા આવતા સિંધ પડેવાય છે કે મિસિસિપી ની વો
 ને હિલ્સ કહે મિનિટી ૫૦ એર જમીનમાંથી ૬૦૫ કો
 જેના વપરને કસવાળો થરે ધાપાઈને રહિએ છે. અન
 રિયા બધે છે, એ આજ જે સાધના હવે તે અમારી પેઠે
 જ જમીન ન રહે એની રિયલિટી આવતા કેટલી થરે દુનિયને
 કસે જમત અનાજ પડે પાણી સુકીયો (અનુ પાકથી પેદા

બહારવટાને પંથે [૪] કાન્તિકારી દળ સાથેનાં જીવન-સંસ્મરણે આલેખતી આપકથા

લેખક

જીવરામ બેળી

કોઈ

પણ વિષયની લગન લાગે છે ત્યારે પ્રાણી તેને સાંધ્ય કરવા મળીને હાં તો મેળવે છે વા તો મરી નય છે પછી તે લગન બરી હોય કે બરી.

અલ્યાસ પરથી મન બહી ગયું, સોની દિશ્વેર રખડું બની નયે. સાબરમતી કિનારે, ચડોળા બાજુએ કે કાકિયાવાને કાઠે રખડોતો થયા એટલો કહાસ થઈ ગયા કે અલ્યાસ ઠોડી કાઠિયાવાદ આદ્ય નયે. બાદેના મીઠી ગિખાગણુથીયે પતે આનંદ ને વળી અગાધાદ ગયા.

આરટોડિયાં ચક્રવાતી ગણેકચોડે ત્યાં એક વાચનાલય આવડુ ત્યાં એક દિવસ વાચવા બેઠો. કોઈ માસિક દડુ. 'ધારે તે કરી રામે' એ જોના એક લેખનું ગયાણું દડુ ડચાગિનમ પુરુષસિંહમુષૈત લક્ષ્મી એ સુત્ર કોઈને લેખકે 'પ્રયતન' નેર દાદિગા ગાયેક દનેર. 'નિરાસા સાપરે તો સગણે કે તમે કાચર બની ગયા છે. એ કાગ કરવા ધારે તની પાછળ મૂંડી પડો. પછી બસે મરી નયે. આવી તાલાલેટી અને પ્રયતન દરો તો દમે સફળ થયો ન'.

મન ભોરયું: 'ખડુ છે. ઘ કાચર બની બેઠો છે. ને કરવા ધારે છે તે માટે બપડી ન. કોઈ દને કાઠીને નહિ લઈ નય. તારે ન ત્યા પહોચું જોઈયો. કપટો, સાપાનિયા બધુ તારે ન વેઠવુ જોઈય.' નેયાર થઈ ગયા. સાબળેણું તો દડુ ને કે કાઠીમા કયાંક કાન્તિકારી કળનું ચક્ર છે. ત્યાં પહોચુ બેઠો થઈ નયે ન. પછુ ગાય કે ન થાય; જડું તો ખડું ન, ખમીસ-ધોલિયુ કાઠીને કંકુની પહેરી મારે મન 'ભાવે' બનીને કાઠી નવા નીકળ્યો. એ બધું બર્જન 'મારી સફર'ની લેખમાળામાં 'કુમાર'ના આગેવા ૧૦ વર્ષ પર આવી મયું છે.

પરો સાથીને કારડી જવાની 'કલના' જેટલી સહેલી હતી એટલી સફર પોતે સહેલી નહોતી. અનેક વિરેણુલગ્નિ ભેગીતોને અપ-દર્શી થાકતો કારડી પહોચ્યો. એ લગ્નિ પ્રસાસ નયારીવાના ૧૦ મંજીર પ્રવાહને કિનારે ન્યારે પૂંચે થયાં એમ એડુ રવાર મારા બાનેદની આવધિ હતી. પારો પેસા નહોતો, બુખી મરીર નેપાઈ હતું દડુ, પછુ કારડી પહોચ્યાના આનંદમા રુપ થઈ ગયા એ નવલે છ કાલે જ બની ગયું હોય તેવું તેવું દરય અન્યારે યે તાલું દેખાય છે ને જગ્યાએ પોટડું કાઠીનીને મડુ દડુ એ જગ્યા, સાત રો ૧૬૫ દુર બેઠે અલ્યાસી આને આટલા વયે યે જોઈ શકું છું. રોશને આ મીયાને કિનારે થઈ પ્રથમ તો અજાણ બરીકરીને ખૂળ નયા જળ પીયુ સાતે પેટી દરી કે નહિ તે તો સાગ નવે, પછુ હું તો વરી ગિ. વરડોના વસવાટ બાદ ગુપ્તાવસ્થામાં સરકતો ન્યારે કાગી હોયતો ત્યારે એ આક્રસ જગ્યાએ તો ગયા વિના ન રહેતો મારું તીથે શન્યાઈ સ્ટેશન પારો, —પવની નજર.

પરધરની મૂર્તિને કોઈ કેસ માને છે તે આ અનુસવધી સગાવન નાનો દત્તો ત્યારે બેળેવને દિવસે નિતાઈ ગને સાથે વડેન એ-કોને રાખડી બંધાવવા નતા. થોને ન ગાંધાવ; મારી પામે પાવવતા. એમાં એક મોની લખાણુની પેટીજ અને નતા એ તો નાયેરાખડી બંધાવતા, પછુ એ વડે કોની પોતાના દયોદાને બધાવતા. બેટકોને બેઠો અને 'દયોદાને જીવ છે તે એને રાખડી બંધાવે છે?'

વધ સોની કહે: 'સીકરા, કોના અમારા જીવ છે એ અમારા વ છે' અનુભવીએને આમાં સચ્ચાઈ શોધવા યે મનું નહિ પડે ૧૫ (ડિસેમ્બર ૧૯૭૧)

દેરા અનવધો, ૧૪મ અનવધું, લોકો અનવધો અને નાનકડો મા-નવી હું, એ તે બધાની વચ્ચે. પારો સાન પેસા કે વણુ આના જેટલી મૂંડી હતી. વાદરે કાઠીના જમખાં પેગાનાં ચાર: એક રોર જેટલા. એ કપર ને બેટીયુ દિવસ કારી નાખ્યા રો પ્રકૃતિને સકેત. નવલે કે મારે માટે બધું મોઠાની ન મૂકું હોય.

'આમ કયા નવાતા દેર' એવી કિહી-ગુજરાતીની ખીચડી બના-વીને પૂછતો હું કાઠીમા ફરતો થયો આજો દિવસ કે ને સાતે ૧૫૫૫ પડી રહું. ન કોઈની સામે બોલવું કે ન કોઈને ક્યુ પૂછવું. એમ ફરતો ફરતો 'કારમાઈકલ પુરેતકાલય' પારો પહોચ્યો. થયુ કે કઈક વાંચુ. બધાં દિહી પત્રો. કંઈ મજા ન પડી, થોડી વારે બહાર નીકળી પગપી પર બસે થયા, સામે આંખ મરું, નવાઈ લાગી. ગુજરાતી અપરોમાં લેખનું પાટિયુ દેખાયુ. નવલે મેઈ સનેહી સામે બેભેલો દેખાયો ! દેવતા ભોગવાઈ પાટિયુ વાચ્યું 'ગુજરાતી લાયકેરી' એવું વાચતા અનંદ થયો. પોતાનું આટલે દુર કેણું ?

દાદર ચડી ૭૫૨ થયો લાળા ભોરડામા લાંબા મેજ નેર પેસવા હને કોઈના આવવાની શાદ લેતાં પોતાની એકાકી દરશના રોહમાં કૂબી મયાં દેખાયા. એક રોમે આલવાની દોકડીને તાછ કરવા ચક્રમા કૂંક મારી રહ્યાં દનેા ડોલા ખાતે બેઠો દરો. એ અકેલાની સાથી દોકડી પછુ કોંખી મઈ દરો ધારલુની શખ કૂંક મારીને રોસાએ ઠગડી, એ જ વખતે હું બારુલગામ પુર્યો અને મારા મેઈ પર એનો આગો પાકડર હેઠાયો. રોમે ડંખાઈને બોલ્યા: 'બાણુ છ માફ કરના, એ સમુરી બાર બાર મેઈ હોઈ ભત દે' !

ગને જેઈ ખીચારું મેજ નવલે કે રાછ થયા. છાપા મનરાતના. બૂખ્યા વાધની ચેટે સિકાર પર દૂડી પડ્યા બધા કેસીકેસીને વાચ્યા.

ખારીના ટોપી, ખારીને જગેને ને ખારીનું ધાનિયું, એને એક યુવાન ત્યાં આંબો. ગને મેયા ન મેયો ને એ, વાચના બેઠે. પ્રથમ ન 'નવજીવન' શરૂ વાચવા લાગ્યા. જગવામાં મીઠી અનુરાધની આ-વરપકતા નદોલી કે એ દેરામેથી જીવે છે વાધી રહ્યા પછી એને ખારી સામે મેયું. માગ પોસ્ટાને રીડુ. વળી મારા મેઈ સામે મેયુ.

- નકવાથી આનંદો છે ? તેણે પ મયું
- 'ગુજરાતી' એ મયું
- 'કંઈ કાગધેયો દરો ?'
- 'ના, બધવા આનંદો છું'
- 'ત્ર દાખુ છે ?'
- 'હા.' એ કતાર રીડો
- 'કયા મે દેવતા છે ?'
- 'ના, અનવધો છું; કયાં બેઠવું ?'

બહુતર, માથ દેવાદિ વિષે વતેા મઈ મારા બોલવા પરથી તેનામા મગતા આજો. 'હું વ વિદ્યાર્થી ન થાયો મારી સાથે' કહી તેણે અદમ્ય આજો. તેણે કહ્યું બેન વિદ્યાર્થીને બહામણુ કરી તે રવે 'સતુષા બાવની ધર્મગાળા' લઈ ગયા ત્યાં કેટલાક ગુજરાતી વિદ્યાર્થીઓ દતા. મહુકરી મારીને જમવાનું અને ત્યા રહેવાનું મોકલાઈ મયુ.

પેંડો જુવાન કરી એ ન વાગનાલયમાં મળ્યાં વાનો કરતા

અમે સાથે ફરવા ગયા આમ તેની સાથે પરિચય થયો.
સરુત્ત બણ્ણે વિદ્યાધાં આધીજી અને એમની પ્રવૃત્તિને વિરોધી
હોતો તેને, કેમકે આધીજી અરુપરચતાની વાત લાડી રી સપ્તન
ધર્મનો નાશ કરવા બેઠો છે તેમ અં વર્ષ માનતો. એને બદલે આ
વિદ્યાધાં એમનો વાહક હતો છેવટે અગારા સબ્ધ મેટીસ વગેરે કે
તેમને મને પોતાની નાનમ્મી આરજીયા સાથે રહેવા નોતર્યો અમ
સાથે રહેવા લાગ્યા.

૧૬ રાતે કેશ યુવાન તેને મળવા આવ્યો. એકાતમા જમને
બનેમો તોતી કરી આવતુક માલકા મથો મિત્રે આ ઠીને કેડમાથી
રૂમાવમા લીધાનેકુ કડક માટ્યુ અને ગ્રાપ્તરીતે તેને પરીમા મૂકી
દીધુ મને બ્રહ્મસા થઈ પડ્યુ ગારા સપ્તીય મનોભાષ તે સમજાયા
હતો: ધીમેથી તેમને વાત કરી

તમે માનો છો કે આધીજીના આવામહાથી દેશ સ્વાધીન બને ?
'મને અમતા સિદ્ધાંતો માટે મન છે, પણ માટું મન તેમા
બેસતુ નથી'

'તો તમે દેશની સ્વાધીનતા માટે કઈ કરવા છવો? ખરા ?

'હા કાલિતપી પ્રવૃત્તિ મને અમે છે એમા કઈકે હતુ ખરો'

'તે ચૂર થઈ ગયો બબીર બની તે બોલ્યો. 'કાલિકારી દળમા
બહુ જ સવગ પાળવો પડે છે'

'મે કહુ 'એ તો ખુડુ જ'

'તમે તે પાળી શકોશો ?

'હા'

'તો વચન આપો, તો એક વાત કહુ'

'વચન છે'

'જોડે, વેચનમા પણ કોઈને કો વાત ન થાય'

'નહિ થાય'

તે ડોકથી પેડીમા સતાડેલી પેડી વગરુ દાવ્યો કપડુ કપોચુ

હું તો છક થઈ ગયો મૂલિની પૂલ કરતા સાક્ષાત્ બચવાન આવી

ઊભા રહે જો બહુ ને બાર અનુભવે તે મેં અનુભવ્યા બોલો.

હવે પહેાળી નૂડા, ન્યા પહેાગવા હુ નનબુધિથી સ્મરસો

માઈલ દુર આવી અગાધુ ૧ હતો તમને મેં કન્ટુકાથી—મેમથી

દાધમા વર્ષ આગતેમ ફેરવ્યો—વારે રહે જો.

મિત્રે તેન પોદ્યો માળીએ બેડી તે બગાડી હું તો મરત

બની ગયા આનંદ માનદ મઈ રહ્યો

આ ગિવનુ નામ મહિદામ માધવજી ત્રિવેડી સુરત મિલવાના

૧૬ આગાડીનો વારસો માલકા દાહીએ માતવિદ્યોને દેહાત વગાડી

આઈની ઇમારતનું નવુ વાડો કમલસુરતના વાગવાના નવનવજી

વધારે અબધાસ માટે હાશી નરા ૧૯૩૦ના બીહા સત્યાગ્રહમા

માશીમા પ્રથમ સત્યાગ્રહની હુકમીમા સેનિક બન્યા અર્ધાથી અ

ને પોતાની દરોજમા ઊભવ દે

મહિદાસને મેં આનંદ હતો કે મને માઈ પોતે મેં મેં મેં

મેનાથી આગળ દુર નીકળી ગયો મને એ મું આપી શો એવું

મેં વિતા સમજતો કેટલીયે વાર પોતા પાસે હોવા તે મથા રહે

ઓ તે આપી દેતો અબધા ન દેતો કે મોતા પાસે હતુ નથી

તમને ગા રા દાધમા મુન્તારના કાલિતપ દોષાકિને મને

સાને રહે ? મેં આનંદના ઊભરા સાથે હતુ 'કાલિદામ હું માલકા

કળમા બળવા માટે જ ગેરથી અર્ધો આવ્યો છુ હું વિનવે મું

કે મને કો હાગમા બેગરો મારી મેં જ એક માત્ર દાધા છે

અલિદાસ હવે 'કો વાગમારા દાધમાનથી હું બલ મેં દળમા

મેકાઈ કાકો નથી ને બાઈ અર્ધો અ બધા દવા તે દળમા મેકાઈ

છ તેમને દાધે હુ પકી ગયો તેમો મારી કરોડી ને ૧૬ છે હું

પાકો બધાઈ રાત્રે મને દળમા લેતો, ઓ તે પણ દાધા દળમા

એમા મરો ડીધા બધા તે દળમા આગવતને મળી રામક ભાપો

તો મારે બોલેલા માઇ સાથે જ સપક રહેશે પણ હું તેમને

તમારી વાત દાધેલા'

મે કહુ તેમા હવે આવે તો મને મેળવને'

કાલિદાસ હવે 'ઓહુ હીન સરુ તે અરુરવીકરતો જમને

અમે મેડી મુખી વાતો કરતા રહ્યા કાલિદાસે કાલિદાસી નિન

વીરવાઓને આપેલા કલિદાસની કથામા હતી

એવા કાઈ અબધા સાથે આગબાધુ છે ? મેં કહુ

સામગ્ર્ય છે કે કારીમા પછા છે પણ હું મેડીને બહુને નથી

હવે હું પેલા અર્ધો આવે અને મારે તેની રાહ એક જ

'મનની મનમા પરી તથા લાગી મારા આનંદનો પાન ૧૬

મેકે રાતે કાલિદાસ બરા મેડો આવ્યો આનીને કહુ તે

કે શોકમા પિના પેડીમાથી તમામી કાઢયા

મે કહુ 'પેલા આવ્યા છે ?

'તેજે કહુ 'હા, હું વાત કરીશ'

મે કહુ હું મગવા આવુ ?

તે મે 'ના, એમ ન થાય વાત કહુ '૧૬'

તમને મેડીને કાલિદાસ બધો બેઠકે દાધા પછા મેડી

કેમ ? મગતથી મેં પૂરુ

'એ હાગમા મગતો નહિ, પણ તેમને પ્રમાણ માનું જ

કરી બતાવતુ પડશે'

મે 'પછુ છુ ?

મહિદાસ હવે એજ લેખકિનો આત્મકથા છે ને ?

નાખવાનો છે તે તમે કરી શકો તો કરી બતાવો'

મે તરત કહુ 'હા, હું'

તરત કાલિદાસ પાછો ગયો છેક મેડી રાતે પાછો આવે

તેજે કહુ 'તમારે તૈયાર રહેવાનુ છે તમને મગતથી મેં

મે કહુ 'બાઈ, તમને તો પહેલપહેલે અર્ધી રીડી જ

અબધાનની રીડી ત્યાર જ તો

બોલે દિવસે કાલિદાસ મને ગમતિનારે લઈ ગયા

બેસીને અમે મામે માર વરા નગરખા, મોરડી, આખ

કોઠાની બગીચા ને રી વાડીઓમા અમે પેલા નિર્મલ

કાલિદાસે તમને કાઢયા

મે કહે 'તમે નિરા ?

મે અગરારા પીમા બોલે કહુ પણ તમાનો બડા

કર કર સમજાયો'

સોનું

સોનું 'ધાતુઓનો રાજા' કહેવાય છે. તેની પ્રતિયા-શીલતા એટલી વધુ છે કે રસાયનના તે 'કામળ ધાતુ' તરીકે ઓળખાય છે.

સોનું છેક પ્રાચીન કાળથી બાળીતી ધાતુ છે. પ્રાચીન ગ્રંથોમાં પણ તેના ઉલ્લેખ મળી આવે છે. ઈગ્નિની પર્ગ-સાથે જાળવત્રમાં સોનાને 'પ્રથમ ધાતુ' તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યું છે. સંસારની મુખ્ય પદ્ય ધાતુઓમાં સોનાનો સમાવેશ થાય છે. અગ્નિદેવમાં સોના (હિત્વણ)નાં ધરેણુંનાં વર્ણન કરેલું છે. આ ધરેણુમાં કાનનાં એરિંગ, ગજામાં પહેરવાના ઝંકા, ઝંઝડીઓ, પત્રનાં આજર દેવદાસિ આભુષણોનો ઉલ્લેખ છે. હિંદી સંસ્કૃતિના પ્રાચીનતમ અવશેષો ધરાવતા સિંધના થોડાં-તે-રેડોમાંથી પણ આવાં ધરેણું મળી આવ્યાં છે. ઇતિહાસના ઉગ્રપ્રકારમાં પણ ગાહ્ય સોનાની સોધમાં ફોંફો મારી છે, તેની પૂર્વકરી છે, તેની પાછળ ખુબી સદન કરી છે. ઉલ્કા ધાતુઓમાંથી સોનું પેદા કરવા અનેક ઈમિયાગરોએ નિંદ્રાથી જાગ કરી નાખી છે.

સોનું અત્યંત આકર્ષક ધાતુ છે તેનો અગત્યો ખીજો કેમ વાતાવરણના વાયુઓની આકર્ષકી મુક્ત રહે છે. એટલે જ સોનાને 'સુવર્ણ' કહેવામાં આવે છે. ઇતિહાસમાં સોનાનો સંબંધ તેના રંગને લીધે સુવર્ણ સાથે જોડવા બીજા ધાતુઓના કરતાં બે ધણી ઓછા પ્રમાણમાં મળી આવે છે, એટલે હિંમત આકર્ષના આંતરરાષ્ટ્રીય માપ તરીકે તેને સ્વીકારવામાં આવેલું છે.

'યુગલે એટલું સોનું નહિ' એવી આપણમાં કહેવત છે આ કહેવતને જો જરા ઓછું ફેરવો કે 'જો ચલકે છે તે પણ બધું સાચું સુવર્ણ નથી.' તો કો કહેવત ઓડી નાંદ ગણાય. કારણ કે સોનું પોતે તો ખૂબ મજબૂત ધાતુ છે એટલે તેને બીજા ધાતુઓની સાથે મિશ્ર કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તેને કંઈપણમાંથી છોડી શકાય એટલું કઠણ તે થતુ નથી. આથી અવદારમાં શુદ્ધ સોનું જવલે જ ન વધરાય છે.

સોનાની ત્રિશુલિ 'ફાર્મનસ' હાલના દિસાણે ગણવામાં આવે છે. કામચલા તરીકે, ૮૦૦ 'ફાર્મન' સોનું એટલે ૮ ભાગ સુવર્ણ અને ૧ ભાગ બીજા ધાતુઓ. સોનાની શુદ્ધ કરવાના કામ પણ કહેવાય છે કે સોનું આમક 'વલ્ક' છે. તદ્દન પરિશુદ્ધ સોનું ૧૨ વલ્ક ગણાય.

સોનાની ગા-ટ અંધેણ રાખ કેટલે (carat) છે. એવરસ્ટ માટે પણ એ જ કેટલ રાખ વધરાય છે; પણ પોતે જ કેટલ ૧૦-૧૧ના રેન્જમાં તરીકે ગણાય છે, એટલે કે ૧૦ (દિસેમ્બર ૧૯૪૭)

દુનિયાના જે જે દેશોમાંથી સોનું રૂપું નીકળે છે તેનાં રચના દર્શાવેલ નકશો.

બનાવટમાં થાય છે. આને દુનિયાના અરધા ઉપરાંતનો સોનાનો બજાર અમેરિકા પાસે છે. સોનાના વસ્તુ માટે ઢવે બે ગત છે. કેટલાક એમ માને છે કે ભવિષ્યના આંતરરાષ્ટ્રીય અર્થકાર્યમાં સોનાનું ઢવે પ્રધાન મ્થાન નહિ હોય.

સોનાની બીજા મેટાલોગ્રાફીમાં ધારની બનાવટમાં, જ વેચતની શીમેમાં અને કીમતોનાં સમૃદ્ધિદર્શક સાધનોમાં થાય છે આ કામ માટે સોનાને બીજા ધાતુઓ સાથે મેળવીને સખત બનાવવામાં આવે છે. રૂપું મેળવવાથી સોનાનો ખીજો રંગ જોઈ શકાય છે. ૧૨ ટકા પેલેડિયમ કે ૨૫ ટકા પેલેડિયમ કે ૧૫ ટકા નિકલ મેળવવાથી 'સફેદ સુવર્ણ' બને છે, સદતા એવેશમાં વપરાયું 'સોનું' એ સોનું નથી દોઢ, પણ 'હાઇ મેટલ' તરીકે ઓળખાતી ત્રાખા અને જસતની ગિંઝ ધાતુ હોય છે.

બોનુ મીટલ નરમ અને કઠના ચિમરાવાળી ધાતુ છે કે તેને કીખીકીખીને તેના અત્યંત બારીક વરખ બનાવવામાં આવે છે, જે વરખના પાના એક ઉપરના એક હાલમાં ભાગ જેટલાં પાત્રોમાં બનાવી શકાય છે. સોનાનો એ વરખ અર્થવારદર્શક હોય છે તેને પ્રથમમાં ધરી રાખવાથી તેમાંથી કીટો પ્રકાશ નીકળે છે.

એ જ રીતે એક ઓઈ (અટી નોસા) સોનામાંથી ૫૦ માઇલ લાંબો થાય અટલો બારીક તાર એવી મકન્ય મીટલો તાત્તવગત (ductility) તે ધરાવે છે આ ઉપરાંત હલકી ધાતુઓને સોનાવવા માટે તેના ઉપર સોનાનો ગિલ્ટ (રસનુ-ટોળ) ચડાવવામાં આવે છે, લાપાદાતમાં જરવામાં, ફાકે-ટકા પેલેડિયમ સાથે બનાવવામાં, ફોરોસાલીમાં અને બીજા અનેક ગોણુ ઉપયોગમાં સોનું આવે છે.

કુદરતમાંથી મળી આવતું સોનું કાળે જ શુદ્ધ હોય છે. તેમાં રૂપું અને અન્ય ધાતુઓ વધુ અંશમાં પણ મળેલી હોય છે. આપું સોનું 'કેમી સોના' તરીકે ઓળખાય છે. રાંધુ, સીસુ અને જસતના

રૂપું

સોના અને એવેશતના સંબંધમાં વપરાતો કેટલ રાખ એક જ અર્થમાં નથી. સોનાની બાબતમાં કેટલ 'ધાતુની શુદ્ધતા' દર્શાવે છે, એવેશતની બાબતમાં તેનું 'વજન' દર્શાવે છે.

સોનાને મુખ્ય સામુદાયિક વાપર ગવણી સિલ્કાની

અનિલોતમાંથી પળ. એ ધાતુઓ કાઢી લીધા પછી રહેલા કચરામાં, અલગ પ્રમાણમાં સોનું હોય છે. આ સોનું કાઢવા માટે બુદ્ધિશીલ ક્રિયા આપવામાં આવે

સોનું

૧૯૪૪-૪૫ માં

દુનિયાની વાર્ષિક ઉત્પાદન

૩૨૫,૦૦,૦૦૦ એક

રૂપું

૧૯૪૩-૪૪ માં

દુનિયાની વાર્ષિક ઉત્પાદન

૨૪૧,૦૦,૦૦૦ એક

અનિલોતમાંથી પળ. એ ધાતુઓ કાઢી લીધા પછી રહેલા કચરામાં, અલગ પ્રમાણમાં સોનું હોય છે. આ સોનું કાઢવા માટે બુદ્ધિશીલ ક્રિયા આપવામાં આવે

જસતનાં દેશોનાર સોના અને રૂપાની વાર્ષિક ઉત્પાદન દર્શાવતા આલેખ

છે, છતાં, એ પ્રમાણે કાઢેલ સોનુ મોઢુ પડતુનથી જ નહિત પડેગા
થી સોનુ સારા પ્રમાણમાં ગળી આવે તે થોડા વર્ષો પૂરેતેહુનિવાની
સોનાની માગણી આ ધરો પૂરી પાડતો

અમદ રાજા કેલગી રૂપે સોનુ તેના અમુક નગ્યાઓથી જ નીચે
છે ૧૮૬૭માં ઑસ્ટ્રેલિયામાંથી ૨૨૬૮ ઓંઝ વજનનો ૧૬ ગ્રહો—
લગી ગળી આવી હતી અને સોથી વિશેષ સોનાનુ કલ્પાદન
ઈસિયુ આફ્રિકા કરે છે ૧૮૬૪-૧૮૭૮ના માળામાં હુનિયાના
સોનાનુ સરેરાશ વાર્ષિક ઉત્પાદન ૩૨૫ લાખ ઓંઝ હતું
હિંદોનાં મહેસુલો અનુસાર કેતારની સોનાની ખાણો સુપ્રસિદ્ધ
છે ત્યાં વચગાંની સાથે સોનુ તેની બૃહદ રૂપે બનેલુ નીકળે છે આ
સુવર્ણમય ચક્રમક પુદીના પેટાળમાં છેક ૮ હજાર ફૂટ નીચેથી
કાઢવામાં આવે છે સોનાના અથા અનીઅમાં સોનુ તેની સ્વતંત્ર
સ્થિતિમાં નિર્મિત જ હોય છે, ગરમ છે અને જાળીમાંથી સોનુ મદ
વાની રીત સહેલી રૂંધે સોનુ વજનમાં ભારે હોવાથી તે સુવર્ણમય
વચગાંનો આવેતો બૃહદ પાણીના પ્રવાહમાં ધોવામાં આવે છે, એ
જ ગાદી ધરવાદિ પ્રવાહમાં વાહ્યા બધે છે અને સોનુ નીચે પડી
રહે છે આ ક્રિયા ફરિયાન તેમાં પાણી નાખવામાં આવે છે ગરમ
સોનાનુ પાસા સાથે પારદમિશ્રણ થાય છે તેને બેચુ કરી શુદ્ધ કર
વામાં આવે છે ધોવાણમાં જળ નદનુ સોનુ પણ ઘટ્ટી જવા
દેવામાં આવતુ નથી સોનાવાળા કચરામાં એ પાણીને પોટાડિ
યમ સાથેનાઇડ નામના રસાયન સાથે મેળવવાથી તેમાં રહેતા
સોનાનો સાતનાઇડ સાથે સંયુક્ત હાથે બને છે જેમાંથી પછી
જલસત વડે સોનુ છૂટ પડી લઇને શુદ્ધ કરવામાં આવે છે

રૂપ

સોનુ ધાતુગોના 'શાન' છે તે રૂપ-ચાટી ધાતુઓની 'શાળી'
છે જે સ 'પરે' થાર હલર વર્ષ પહેલા બનાવેલા રૂપના ધરેણા
ખાદિ-શાની રીટી કળરેમાંથી ગળી આવ્યાં છે ધરણા અને ધાટ
માટે રૂપ સોનાથી બીજે બનરેડ યોગમાં આવે છે કેટલાક દેસો
માં તે રૂપ સોના કરતા પણ ઊંચી હોય છે

રૂપ રૂંધે સહેલ હોય છે રતા આ અક અપવાદ સિવાય બીજી
બધી રીતે રૂપ સોનાની સાથે મળતુ આવે છે અને ધાતુગોના
શુદ્ધધર્મ લગભગ સરખા છે રૂાને મોટી દુરમન અધમ્નિ વાયુઓ
છે આ વાયુવાળા વાતાવરણમાં રૂપની યોગે કાળી પડી બધે છે
પ્રતિબાધરે સોનાને જેમ રાજી રી સાથે ભેડતા તેમ રૂપને વદ્રની
સાથે ભેડતા કારણે જાદની અને રૂાને રમ સામય ધરાવે છે

કુદરતમાં રૂપ સ્વતંત્ર ધાતુ રૂે તેમજ બીજી ધાતુ માની સાથે
સંયુક્ત સ્થિતિમાં ગળી આવે છે રૂા અને સોનાની ગ્રિષ ધાતુ—
હિંદોદ્રમમાંથી રૂપ કાઢવામાં આવે છે ઈસિયુ આફ્રિકાની સોનાની

ખાણોમાંથી નીકળતા સોનામાં આરે ૧૦ ટપ રૂપ હોય છે

પ ટુ હુનિયાનુ આરખ ઉપરનુ રૂપ રૂપની ખાણોમાંથી નથી
નીકળતુ પણ સીસા, જલસત અને તાલાના અનીએમાંથી એ ધાતુ—
ઓ કઠી લીધા પછી રહેલા કચરામાંથી તે રોપવામાં આવે છે
તેમાં રૂપ નદનુ પ્રમાણમાં હોય છે, છતાં રૂપની કિંમતને લીધે તે
કાઢતુ પડતે છે એવો અડસટો કરવામાં આવ્યો છે કે આ રીતે
કાઢેલુ રૂપ ખાણમાંથી કાઢવ મા આવતા રૂપ કરતા વધી બધ છે

રૂપની કિંમત બીજી ધાતુઓની વેદાસ પર આધાર રાખે છે
ને સીસુ જલસત અને તાલાની માગણી ખૂબ રહેતો રૂપનુ ઉત્પા-
દન વધે અને અર્થસાક્ષાત્ત નિયમ અનુસાર તે ની કિંમત ઘટે રૂપ
સુખ્યત્વે સિક્કાની બનાવટમાં વાયા છે હુનિયામાં વેદા વતા
રૂપનો ચોથો ભાગ ક્યા કારીખરીને કલોગોમાં વાયા છે રૂપનો
પણુ શીટ (રસમુ) કરી રાકાય છે અને રૂાને વચખ તે સોનાના
વચખ કરતા પણ વધારે પાણી બાળી રાકાય છે સોનાની માફક
રૂપમાંથી પણ ધાટ-ધરેણા બનાવાય છે હુનિયાજરમાં મેક્સિકો
રોથી વધુ રૂપ વેદા કરે છે તે પછી અમેરિકાનો નબર આવે છે
હિંદુસ્તાનમાં ક્યા રૂપે રૂપ નીકળતુનથી બહુદેસમાં તેની ખાણ છે

પણુ રૂપમાં ખરેખર મહત્તાપૂર્ણ ઉપયોગ ફ્રેડોસાફીમાં થાય
છે, અને સીનેમાં-કલોગની ખીલવણી પછી તે આ ઉપયોગમાં
આવતુ વર્ધિ ઘટ છે સીનેમાં અને ફ્રેડોસાફીમાં વાતાની ફિલ્મો,
વેઇટર અને કાપવાના કાગળોમાં સિલ્વર હેલાઈડ અનિવાર્યપણે
વપરાય જ છે, કેમ કે પાના આ કારી પર પ્રકાશની અસર જલદી
ધાય છે અને આજે સીનેમાં અને ફ્રેડોસાફીની જે મળવણ ઉપ
યોગ ઘટ રહ્યા છે એ જોતા હુનિયામાં તેનો ઉપયોગ ધણે આગળ
આવે અમેરિકામાં તે સરમરી રૂંઝી ખાતા પછી વધુમાં વધુ રૂપ
બાપરનાર કોડાકની ફિલ્મો ઉત્પાન કરનાર સેરિયેટરી છે

રૂપના વિવિધ શરો દવાઓ તરીકે પણ વાયા છે,—ખાસ
કરીને રૂપનો માટીરૂં કોંક કોંક બાગ પાણીમાં ખાતુ એક જ
ભાગ રૂપ હોય છે પણ પાણીમાં રહેલાં બધા જલુનો નાશ પામે
છે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે સુખી હિંદુઓમાં રૂપના
વાસણુ જે પાણી પીવાની જે રિવાજ છે તેમાંકાળનો મુદો રહેલો
હોય એમ લાગે છે રેફિનરેટર, વિગાને વગરેની બાપણીમાં રૂપનુ
જ રેણુ વપરાય છે દાત બરવામાં પણ રૂપ કા લાગે છે કાચ
માંથી રાંધણુ બનાવવા માટે એક બાણુ રૂાને જ પટ લગાડવામાં
આવે છે પીલો કાચ બનાવવા માટે રૂપનો ઝાકસાઈડ વપરાય
છે અને રૂપ સરસ વિદ્યુતવાદક હોવાથી વીજળીના સાધનોની
બનાવટમાં પણ તેમાં ખૂબ ઉપયોગ થાય છે

બહારવટાને પંથે

[અનુસંધાન પૃ ૩૬૬ ઉપરથી]

કાલિદાસ કહે 'આ તો હંવાઈ તમચો છે તેગા ગોળીને બદલે
આ રૂપ ખુશવાન'

એમ કહી તેણે ડાબનીમાંથી ગોળીદાર વિન અને ઉપર લોખ
સુદરેનુ રૂમકુ એવા રૂપ કાઢવા તમચો હંવાઈર મને નવાઈલાગી
દેખાવે તો સાચો તમચો જ લાગ ત્યાંબેએક ક્યાક નિશાન લેવાની
અને ધારી જગોએ ગોળી કાઢ મારી તેના અબધમાં લેવી

આખે પદરક દિવસ આર્યુ તમચો મને હાથ ભેરી બધા
ભાગે જ નિશાન ચૂકે એટલી ફક્તા આપી મઠ નિશાન તાકચમા
ગોળી બુદ્ધિ વાપરની પડે છે કેવળ તેના નિયમ સમજને તે પ્રમાણે

કરવાથી જ નિશાન બેસત નથી તે હું બાબર સમઠ ગ્રેજ

કાલિદાસ કહે 'આટલું જલદી તમે આ રીપમાં એ સરસ ગણાય
હવે સાચી ગોળી ચલાવવાનો અખાસ કરવો પડશે તેગા આટલો
કુમળતા આવ્યા બાદ તમારે વેળી પસોડી ગાટે તવાર-ચકુ પડશે'

'આ તમચો સાધવા દીધે સાચો તમચો થવાની ન રાકાય ?'

'ના, અગ તમચો રૂંધે છે કે સાચી ગોળી ફટે ત્યાર બાંધે
આપે છે ત્યારે કાચ પર કાળુ ન હોય તો નિશાન ખાલી બધ'
સાચી ગોળી ચલાવતા ગ્રી પી જઈ વેદા બાતગીદારને ચંદી
નાખવાના હું અટ્ટરતાથી રાહ બેવા માંગે

(ચાંદ)

(દિસંગર ૧૮૭૧) ૩૬૮

તાત્યાએ પહેલા બરતપુર તરફ નજર દોડાવી પણ ત્યાં અચેજ સૈન્ય પહોંચી નહીં જાય તરફ ફર્યો પરંતુ અંધારાનાનીચે અંધારોને જ્યાં આવતા તેગમે મોટું સૈન્ય અચપતુ તરફ ફરતા હકું આથી તાત્યા દક્ષિણ દિશા તરફ ધસ્યો પા ન પહેલાં મેન દોઝનની મરદારી હેઠળના મોઠા સૈન્યને જીવવામા નાખી દઈ તે ટોપે પહોંચ્યો ટોપેના નવાને તો દરવાજા બંધ કરી દઈ પોતાના સૈન્યને તાત્યા સામે જ લટવા મોકલ્યું પણ તાત્યાને જોતાજ સૈન્ય ચારતના તે તારણદારને મોઠા નયુ અને બધી તોપો ચાલવાને ઝોપી દીધી આ નવા સૈન્ય તથા સાધનસાગ્રી સાથે તાત્યા દક્ષિણમાં હન્દમડ સુધી પહોંચ્યા પણ અચેજ મેનાએ તેને ચેરવાનો પ્રયત્ન કરતા તે બુદ્ધી તરફ વળ્યો ને બીનચાડ આગળ પાંચ નાખ્યો ત્યાં અચેજ મેનાપતિ સૌજન્ય સાથે યુદ્ધ થયું આખો દિવસ મેઠાંસુને દોઢી રાખીને રલતા પોતાની બધી તોપો આથે તે કાસરા તરફ નીચી ગયા પણ સૈન્યને જો માગળ વધવાની ના પાડવાથી ત્યાં તાત્યાને ન છુટકે ફરી યુદ્ધ આ રૂપ પડયું તેમા તાત્યાના સૈન્યને તોપો ઘેરી દઈ ખીટકા કરી પડી તાત્યા પાંચે માધનસાગ્રીઓ ફરી ત પ પગ અને દુગ્ગાન ને તેની માગળ પડેલો જ દોનો જેવા દેખાડીના કાગલા તાત્યાએ પોતાના સૈન્યને મીઠા સળક ની તરફ કૂચ કરવાનો હુકમ કર્યો પાછળ દુરશનની વિગળ ને દી હતી, બાજુ પર મોટું મટું સૈન્ય હજુ અને સાથે પલ અચેજ મેનાપતિ મોગ લરકર સાથે તાત્યાને કિડાવવા કોશિસ દોનો પછુ ને ત્રણેને હાથતાળી દઈ અમેલેના દેખાવ જ તાત્યા ચમક ની પાર કરી મરે'.

આમ, તેના ને અંજીનેના સૈન્ય વચ્ચે ચળવળ ની બેળાની રૂપ માધનસાગ્રીઓ કુદ ક વળી નમંદા પાર કરવાની યોજના હજીબાબી હતી પણ પહોંચ સરખા આપત્તિથી ચે ગભરાય તો તે તાત્યા સામે? તે ત્યાંથી ઝાલસાવ્યું પહોંચ્યો અને ત્યાંના રાજાને પોતાને મદદ કરવાની વિનવિતી પી પણ મદદ કરવાને બદલે તે ચે પોતાના લશ્કર સાથે યુદ્ધ કરવા આજ્ઞા પાડી ડોપે એવા તેના સૈન્ય તાત્યાટોપેને જોય કે વારત જ તે તેને પોતાના પાછળજાર તરીકે સરખામો કરવા લાગ્યું જોકે પછુ તે કે પૈસા વચર તાત્યા ત્યાં આવે તો અને બનીસ તોગ ત્યાં પલાણ રૂપિયા ત્યાંથી તેલે મળેજા તે પૈસા તેલે સેનિકે થા પચેકા પગાર પેટે પચેકા નાખ્યા ત્યાંથી તાત્યાના ઉદ્ધાર રક ચલક કરવાનું નહીં મુકે મહેર ઉદાર કરવામા તાત્યાના પગ નાખી મિલે દતા ને તે તાત્યાને પકડે આવવા વારવાર આમજણ આ ત્યાં હતા ત્યાંથી તાત્યા માળવામા થઈ રાયગઢ આગળ આ રી પહોંચ્યા.

તાત્યાને સંભાવના છ છ અચેજ મેના નિગો(હોમસ, ઘાટ ગિચલ, હોપ હોમહોટ ને રોજન્ટસ) મેળા સૈન્ય સાથે ધમકા કરા કરી રહ્યા હતા તાત્યા ઉદાર તરફ બેપડયો છે ગ ખુબર સાબનતા જ તે બધા ઝૂઝજીમા પગ ચલા એક મહુની બેપડયો, બીજો નાંધવામા દોઢયો ને ત્રીજો રાયગઢ જતુ કે નહિ નેની વિગારજી મા પ મી ચલા જનરલ ગિચલ તાત્યાની પાછળ પડયા યુદ્ધ થયું થાઇને કોય થયું તાત્યાનું લરકર તોપો મોટી દઈવ્યવસ્થિત પીછે દઈ હતી મયુ ત્યાંથી મેલવા નહીનુ જનરલ લી ને તાત્યા ગિચલ પ દોડ્યા અને ત્યાંથી જ તોપો મેળવી તાત્યાની પાછળ પડી હતી નમંદા પાર કરવાની પછુ તેના માર્ગમા હલસા અચેજ તોપો તેને પોતાના કોશી દોનો કો મયુ પાર પાડવા માટીની તરવા ગેરે ની આ બદલુત વડો વિષે એક અચેજના જ બદેવાલ આમળને

ત્યારે પછી દસ મામ સુધી તાત્યા ટોપેની ઝટકી જવાની બદલુત ગામિયા મર જા તેના વડે તેલે આપવા વિનયોને પણ રોકે (ડિસેમ્બર ૧૯૪૭)

નિષ્પન્ન બતાવી દીધા આ મારણે આપણા મોટું પણ મોઠા અચેજ કે કિંદી મેનાપતિ હરતા તાત્યા ટોપેનું નામ યુગેપચગમા મશહુર બની ચુ તાત્યાનું કાગ મઈ સંદેહુ કે મર ૧૫ મું નહોતું નિરાસ મયેલા પો ત ના સૈન્યને ગેમ સુતગમા બાધી રા ખવડતુ હજુ, પોતાની અવ્યવસ્થિત મેનાને જોઈ તો આધારનુ અતિધી યાધવાની હતી કે સેધી માત્ર પાછળ પડેથી જ દુરગત મેના નહિ પણ બરાળા દાટખેલે પોતરી નાખવી શકુ અનાને પણ હાથતાળી દઈ રાયગ આ રીતે બીનવિક કડરે જોવાના બેગિતર સેિ'ને આમથી તેમ ફેરવવાની સાથે તેને દરબનજી મહેરે છતી જેવાના હતા, નીનની સાધનસાગ્રી મેળવવાની હતી તો તે કોટી કરવાની હતી અને મોટી વધુ તો સે નિકેની નહી મરજિયાત લરની કરવાની હતી, કે જનને માટે રોજના ૬૦ માલકી આંતરત રાત્રીની ઝડરે પ્રવાસ કરવાનું જ કોમ્માન આપેલું હતું અને આ બધું તેલે જે અવ્યવ સાધનોની મદદથી રી બતાવ્યું હતુ તે તાત્યા ટોપેની રાયગતા કેવા કેમ પ્રધાનની હતી તે બતાવે રી આથે છે. શરૂમા તો અચેજ સૈન્ય બહુ ધીમે ધીમે કૂચ કરતુ જાખર તેને પણ ઝડપથી કૂચ કરતા રીખતુ પડયું અને છતાં પણ, આખરે છેલ્લે અને નમંદા કિંદીઉદર પાકે તથા કનંવ મેપિ રતની મિતિબુલે તેજીથી થઈ ત્યાં પછુ તાત્યા ટોપેની ગતિ કરતા તો તે માત્ર ચારધી જ દતા તાત્યા ડોપેના લરકરો બાગ,કેમ વખત ૨૦૦૦ હોવારા મયેલા સિપાહીગા સાથે તો કેમકે વાર ૧૫ હબરના સૈન્ય સાથે તાત્યા આખા કનાગો મોગામુ અને રિયાલો અને રી આખો કનાગો ચિવરકરે કૂચ કરતા જ રહ્યા.

તાત્યાની રાકિત પુરવાર મવા માટે આટલો ફકાર જ બસ છે

તાત્યાનું મેય હતુ નમંદા પાર કરી દખ્ખજીમા વિષલ જવા બતાવુ પોતાનું તે ધીય ગમે તે કોટી પાર પાડવાનો તેલે નિશ્ચય થોતે તે મટે તેલે કુગળ બુદ્ધિમાત્ર મોઠાથી પોતાની મેનાના તેલે જે આમ પાડી નાખ્યા ગેમ લા રાજનાદેખને મોપેના અને બીજી પોતાની સાથે લીધો અને બને દક્ષિણ તરફ પડેજા ઝડપી પ્રગત્ય કરતા તેલો વલિતપુર આમળ મેળા મરજા દુરગમે તેમને ત્યાં બરાળા મેળા દક્ષિણદિશામા અચેજ મેનાપતિ વિચેક, પુવામા કનંવ કિટક, કતગમા કનંવ મીડ, પકિમમા કનંવ પાકે અને જને ચળવલ તરફ રોજન્ટસ-કોમ બેગિંગ ચકુદર બેમુ હતુ અને વડપલે પોતાનું વનુદ સામકીની રાત્યા તરફ ધનુ જે હતુ પણ સિંદને પાનસામા પડેજા સહેલે બની તાત્યા ત્યાંથી મહુરી પડેજા અને ત્યાં જેવો જ અચેજ સૈન્યને બજ થાપ દઈ જમુમા પ્રવેગ કર્યો.

દને અચેજ સૈન્યને બેટર રમ્મે રોજના તેલે એમ યુક્તિ કરી તેલે રીથી કતર તરફ કૂચ કરવા માડી આથી અમેલેજ પાકું કે પોતાના મજબુત બુદ્ધને મરણે તાત્યાને નમંદા પાર કરવાનો વિચાર બેઠી દીધો છે પણ નાસુના ચિના જેમ ગાંધિયે પાછા ફરીને દુગમેય મે તેગ તાત્યા ટોપે કોમલેક વિચકરે રાજા કી, બેટવા ની કોમળ ની, મહુરી તથા રાયગઢ આગળ અચેજે સાથે જાઝબી હતી અને તીરીની ખાતર દક્ષિન દિશા તરફ બેપડયો કોશી ઝડપથી, એવધી ને બહાદુરીથી તેલે આ કુર્ણ કે તેથી અચેજ ને તો ચુવવામા જ પડી જવા અને તે નમંદા માળવામા જ રાયગા કરો રિયાગા દોરોહા કરવા દાખ્યા પછુ એ તીર મેનાના વડે તો અજબ દિગત તથા મેશલવો અચેજ મેનાઆને બુઝાવામા નાખી દઈ તીર ની મારક મેનો તથા નદી નાગા કોમળ પ્રતો દક્ષિણ તરફ ધસ્યા જ ત્યાં જમખા બાલુથી જનરલ પાકે તેની રક ધરે ના, ગિચલ તેના માગ પડવા અને બીવ તો સામે જ તે રાક ધરે નહી દોનો જતા દક્ષિણ

એ બ્રાહ્મણ રંગેઈઆ અને એક નોકર સાથે પારનના નંનલ તરફ વાલી નીકળ્યો. ત્યાં આવિયરના સરદાર માનેસિંગ છુપાઇને બેઠો હતો. તેની પામે પહોંચી ત્યાંયાએ કહ્યું, 'આ દોડાદોડી હવે હું કંટાળ્યો છું અને હવે અહીં જ રહેવાનો છું.'

હવે ત્યારે અંગ્રેજોએ બંધનું કે પોતે તાત્યા ટોપેને ખુલ્લા યુદ્ધમાં પકડી શકે તેમ નથી, ત્યારે તેમણે પોતાનું બંધનું ને ચિરપરિચિત વિશ્વાસપાત તથા દગાનું શસ્ત્ર કાઢ્યું. તેમણે મોટી જગીર આપવાની કાલજ આપીને માનસિંગને ફોડ્યા અને એ દેસાદોહો માનસિંગે અંગ્રેજોને તાત્યાનું રૂપ દેશન બતાવી દીધું. મધરાતે ત્યારે તાત્યા ટોપે ધસપસાટ ચાલ્યો હતો ત્યારે અંગ્રેજોએ છાપો મારી તેને પકડ્યો. ૧૮૫૬ના એપ્રિલની ૭મીનો એ ગોઝારો દિવસ હતો.

તાત્યા પર કોઈ મારીએ ચલાવવામાં આવી. અંગ્રેજ સત્તા સત્તિ યુદ્ધ ખેડવાનો જાતીર આરોપ તેના પર મૂકવામાં આવ્યો. તેના જ્વાળામાં તાત્યાએ ફુંકે જ નિવેદન કર્યું: 'કાઠ્ણી સુધી હું નાનાસાહેબના હુકમો નીચે હતો અને ત્યાર પછી રાવસાહેબના, સગરભૂમિ સિવાય ખીન્ને ક્યાંય મેં કે નાનાસાહેબે એક પણ અંગ્રેજ ભોંયુકડ કે બાળકને મારી નાખ્યા નથી કે ફાંસીએ ચડાવ્યા નથી. આથી વધુ આ મુકદ્દમામાં આન લેવાની મારી બિચરુક ઇચ્છા નથી.'

આ પંછી અંગ્રેજોએ ખાસ વિનંત કરવાથી તાત્યાએ સત્તાવનના આખા સ્વાતંત્ર્યસંગ્રામની અધથી છૂટી સુધી ફરી પણ પ્રમાણુ-મૂત તથા મદ્દજતની કાયરી કર્યા. ૯મી રદા પછી મુનશીએ તે કાયરી તાત્યાને પંચી સંગ્રામથી અને પછી તાત્યાને તે કાયરી નીચે અંગ્રેજ બાધામાં રખાઈ સહી કરી: 'Tatia Tope' તેને જે કંઈ સરોહો પૂછવામાં આવતા તેના જવાબો તાત્યા દંઠા, મુદાસર ને શુદ્ધ હિંદુસ્તાનીમાં જ આપતો. ત્રણ દિવસ સુધી તાત્યાની તપાસ આથી તે દિવસો દરમિયાન હંદોરી હિંદોએ બહિશાવે તાત્યાનાં દશન કરવા આપતા. એક અંગ્રેજ અફસરે તાત્યાને જણાવ્યું કે 'તમારા પર રેસ ચાલવાનો છે તેના જવાબની તો કંઈ લેવાયી કો.' ત્યારે તાત્યાએ ધીરતાથી તેજસ્વી જ્વાળા વાળ્યો, 'અંગ્રેજે સાથે શુદ્ધ ફરેલું હોવાથી મારે મૃત્યુકંઠ માટે જ તૈયાર રહેવું નેહએ એ હું બરાબર બંધુ છું મારે કોઈ કાંટની જરૂર નથી કે કેસમાં ભાગ લેવાની પણ ઇચ્છા નથી મારી એકમાત્ર ઇચ્છા એ છે કે જેમ જાને, તેમ સરવર મને ફાંસીને માથે યા તો પાને મોટે ચડાવે હઈ આ બંધેરમાંથી મુક્ત કરવામાં આવે. માત્ર એક જ વિનંત હું આપને કરું છું કે આશિર્વાદના રહેતા મારા કુટુંબનો મારા કૃત્ય સાથે લેવામાં સંબંધ ન હોવાથી મારા રૂદ્ધ પિતાજી પર કામ ચલાવવામાં ન આવે.'

૧૮૫૬ની ૧૮મી એપ્રિલે કોઈ મારીએ ફાંસ પૂરી થયો. તાત્યાને ફાંસીની સબ ફરમાવામાં આવી. એક મોટી અંગ્રેજ પલટનના પહેરા નીચે તાત્યાને સાજના જ વાળ્યે ફાંસીના માથા પાસે લઈ જવામાં આવ્યો. ત્યાં પણ ફોજ ભરેલી બંદુકે ચોરસ આકારમાં ગાયદાને વેળીને જોઈ રહી. રખેને પાછો તાત્યા છટકી ન્યે આબુ-ખાન્ડનાં આગડાનાં હંભેરો લોકો કોમી જગ્યાએ બેસા રહી તાત્યાને ક્રુદ્ધપૂર્વક નગાદાર કરતા હતા. તાત્યાએ ફરી વિનંત કરી કે મારા પિતાજી પર કામ ચલાવશે નહિ આરોપ અને સબ વંચવામાં આવ્યા. દુહારે તાત્યાના પગમાંની બેડીએ તોડી નાખી. તાત્યા બહારૂરીથી તથા દંડતાથી પગમાં બરેતો ફેંસીના માથા પાસે ગયો અને બિલકુલ સ્વરતતાથી ગાયદાનાં પત્રધિયાં પર ચડ્યો. નિયમ પ્રમાણે બંદુક તાત્યાના હાથમાં બાંધવા આવ્યો. હસીને તાત્યાએ કહ્યું, 'તેની હાઈ જરૂર નથી; અને ભંતે જ ફાંસીનું દોરડું ૩૭૫ (રિસેપ્શન ૧૬૪૭)

પોતાના મથામાં પહેરી લીધું. ફાંસી મજબૂત બની, પાટિયું ખેંચે-લી લેવામાં આવ્યું અને બીજી જ ક્ષણે.

પોતાનો એકનિષ્ઠ સેવક, સત્તાવનના સ્વાતંત્ર્યસંગ્રામનો આપ-રમજીય અધિનાયક, દેશનો તેજસ્વી શહીદ તાત્યા ટોપે ચાલ્યા ગયા. દેશને ખાતર, રવાતકને ખાતર, તેણે અકબર દોષ્ટા સદા કહ્યા, સતત કે દિવસ ભેગા વજર ભરીરથ પ્રયત્નો કર્યા એ તેનો ગુના અણુભાગ; અને એક દેશદોહીના વિશ્વાસપાતને કારણે ફાંસીનું તેનું હિતમા મળ્યું એ ઇમદા થયેલે અંતે તાત્યાએ પોતાની કાયા ધસી

જૂજ લવાજમ-વધારો

ગયે વર્ષે જાહેર કરેલા લવાજમના વધારો વખતે અમને આશા હતી કે એ અણુ-ગંભીરી વાત અમારે ફરી નહિ સંભારવી પડે. પણ તે પછી કાગળના ભાવ હજમજ દોહા થયા છે, બીજી સામગ્રી અને કામદારોની રોજના દર વધતા જ ગયા છે અને વધારામાં 'સિસ્ટમ ટેક્સ' નવો ઉમેરાયો છે. આ નવા બોલને ઘોટોકે હળાયો કરી શકાય અને બીજી બાબુ આહંકો ઉપર પણ ઝાડું દબાણ ન આવે, એ ફીતે બંને તરફનો વિચાર કરીને, અમારે તજજીકે ૧લી જાન્યુઆરી ૧૯૪૮થી અમારાં પત્રોના વાર્ષિક લવાજમમાં આહ આનાનો (પરદેશ માટે તેના પ્રમાણમાં) વધારો કરવાનો નિર્ણય કરવો પડ્યો છે;—કેટલા સંકેત અને આનાકાની સાથે એ કરવો પડ્યો હશે, એ આહંકોને કહેવાની જરૂર અમે ભેતા નથી. અમને ઉમેદ છે કે નહુટકે કરવા પડેલા આ નાનાશા લવાજમ-વધારાને આહંકો નિલાવી લેશે.

ખચુભાઈ રાવત તંત્રી 'કુમાર'

જયંતી દલાલ તંત્રી 'રેખા'

ઈશ્વરલાલ કવે મેંપાદક 'ભર્ગિ-નવરચના'

મનુભાઈ ભેધાણી સંપાદક 'શીલ્પવન'

નાજી તેનો કેવો કઠણ અનુભવ!

સૂચિત સુધી તાત્યા ટોપેનું ગરીર ફાંસીને માથે લટકતું રહ્યું ત્યારે તેની આસપાસનો પહેરો કઠાણી લેવામાં આવ્યો ત્યારે સંકેતો ધૂરપિચનો તાત્યાના અંનારણ તરીકે સંપરી રાખવા માટે તેના માથાનો એકેક વાળ ચૂંટીલો માટે પડાવી કરવા લગ્યા.

આગ, ૧૮૫૬ના અભૂતપૂર્વ સ્વાતંત્ર્યસંગ્રામનો જે જ્વાલામુખી છે નો ૧૫ મીએ ફાંસી નીકળ્યો તેનો છેલ્લો ચિનમારી ૧૮૫૬ ના એપ્રિલની ૧૮મીએ તાત્યાને ફાંસી મળતાં પ્રગટ મળે.

(નાઈલ ઓ. પ. ૩૫૨ થી ચાલુ) ના આંચે તે સમયએ.

રમેશ: હા, નહિતર આંચે તો રાતે રવખા પલુ મુરદાઓનાં ના આંચે.

રતમ: (રમેશને) બાહી! હવે ચાલ, પ્રોફેસરને સાથે બક-વાઈ છે.

રતમ: અમરીંગ, ઉગરાવો, લલિયાઓ, પૂતરીઓ, ખેડો, અરપુરો વગેરેનાં આ ગિસરીનાં ચોરો પલુ હતા એ ચોરોનાં મંડો હતા અને જોખા સફાયા લેવાતા. આંખો એક પ્રેમુષ પલુ રહેતા. જેની ચીજ ચોરોને તે પ્રેમુષને આરક કરતા અને ચીજની ચીજ બાજની કિંમત બરતા ચીજ પાછી પલુ મળી આવ્યા એક મળતા ચોરની એક કહાણી સાંભળો.

એક ગિસરી રાતની પાસે અદ્યક દેશત એકી થઈ હતી રોના, રૂપા હીરા, માલિક, ચોરી વગેરેનાં દમજે લેખા હતા આ પલુ કેવી રીતે સતારાઈ રાતને એક આલિશાન બોયર કરવાને વિચાર આવ્યો અને તે પ્રેમુષ તેણે એક કુશળ મિત્રીને જોડાવ્યો. મિત્રીને થયું કે રાતની આદ્યકટરી દેશતમાંથી પોતાને તથા પોતાના વારસોને કઈક મળ્યા હશે તો કેવું સારું આ વિચારે તેણે એક ધુમ્મિ હતી બાંધખોળમાં બંધી કરામત કરી કે બહારથી એક પત્થર અમુક રીતે ખસેડતા બોયરમાં સીંચુ દાખલ થઈ શકાય. બોયર અદરથી ધણુ વિશાળ અને સોડાળુ હતું આ લઈ માથેની ખબર મિત્રીએ પોતાના માલુમોને પલુ ન પડે બની સારથેલી રાખી, વરસામાં કોઈક વિરસ મિત્રી આ ધૂપા ગામની બોયરમાં પ્રવેશતા અને ચોડાણુ ખેરવત લઈ આવતાં જોખા કરવાકરતા મિત્રી ગારો થયા તે મારણ પધારીએ પડ્યાં એટલે એણે પોતાના બે દીવાને પોતાની પાસે જોડાવ્યા અને બોયરમાં બેઠા હતાં પલુ મિત્રીના મારણ પાછી જોડાવ્યો તો રાતનાં બોયરમાંથી એટલું જુલું રવે-રાત સરકાવવા માડ્યું કે તેની જાણ રાતને થઈ ગઈ હવેરાત બોયર ને બોયર થઈ ચાલ્યું અને રાત તથા ખબતથી વિચારમાં પડી થયા. ચારે તરફ જોઈ દીવાલો, મોઝામોઝા બાસ્યા અને સખત ચોરીપહેરી છતાં આ લઈ જવાર ફાલુ હશે તેની વિચાસજીમાં અને પછી અંતે રાતને એક ધુમ્મિ સુંબી. ચોર પડ્યાં સિવા જાણ્યાર ફાસલા તેણે જોડાવ્યા કે જેથી ચોર જેવા હાથ નામે કે તરત જ જડાઈ નહા. એક રાતે પેલા બને બાંધબો લેડી ગાંધી જોડારમાં પોડા મોટો ભાઈ એક બહારમાં જેવા હાથ નાખવા નહા છે તેને જ જડાઈ બંધા. એણે ચોરીવારે તરફડિયા માર્યાં પલુ કઈ પતાર ખાધો નહિ.

(રમેશ વચ્ચે ચોરી જોડે છે)

રમેશ: રતમ! જેયુ? જુ જડાવો.

રતમ: ડીરેળ નહિ કર લઈ રહ્યું, દીકરી! ઉતારે પ્રોસીડ. રતમ: ઉતારે એણે નાના આધને છું, 'માક માણુ' કાપી લઈને જુ એકદમ રહેતે પડી ન છૂટવાનું હવે મુરદેલ છે પડાઈસા તે તરત આંખખાઈસા, એટલું નહિ પલુ મને રીખાવીને ગારી નાખ્યો. મોઝા હવે પ્રકર કર રતારાડતા નાના ભાઈએ મોઝાનું માણુ કાપી નાખ્યું અને પાછો પેર આવ્યો.

રમેશ: (વચ્ચે જોડું રોવાનાં ચાલે) રતમ! ભઈદા! અ મેં કું કોણું? તારું કેવું સોજાણું બાજરીવાળું મોગમટાળું માણુ ધરણી અળયુ કીજી! આ મારા રતમમાંથી તારી સોજાણું ક કુંડી ઉઘાઈ મેં રીદને છ હવે જોખા કીજી રમેશ! મેં કુંડાં તને આ કુંડાં રુઝ્યુ ર રતમ: રતમ નહિ, દીકરી! હે આ રીખા, આપા લગી નાખ. ચાલ રસલ, દીકરા, ઉં તારે પ્રોસીડ.

રતમ: એક દેવસ ચીની પ્રયા છતા મોટા દીકરે પેર ના આવ્યો એટલે જાતાએ કહ્યાત વરખા માડ્યું રાતને પેડીમાં મૂકીને દેડાંભવા વાનર છન ગતે ન નહા જોઈ ગિસરી માનવતાને લીધે પાતાએ નાના દીકરાને કોઈ પલુ દિસાએ મોઝાનું રાજ જારી આપવાની આજ્ઞા કરી. નાનાએ તેમ કરવાનું કદ્દન કહ્યું.

આ તરફ રાતએ વિચાર મેળે કે ગિસરી રિવાજ પ્રમાણે રાજ લઈ જવાને પ્રયત્ન તેમ કર્યું થશે, એટલે ચોરને મળતિયા પડાડ્યો. મોટો લાખ, રાતને શહેરો દરવાજે રાખવાને હુકમ કરે. એ પ્રમાણે રાતએ હુકમ કર્યો અને રાતને લટકાવવામાં આવ્યું તે તથા આજળ સખત ચોરીપહેરી આવ્યો. નાના બાઈએ એક ફિરોડી રખો. ગિસરી જોઈ દારના પલુ ચોખીન. એટલે એણે તાર વેચનારને વેગ લઈ પેલા ચોખીદારને ખૂબ હાડ મારત પાયા. મળતિયા દાર, અરલે ચોરીદારને તે ખૂબ દીવ્યો અને ઉપરતે તે જાણા જાણા થઈને પથ્થા આ વળો લાલ લઈ નાના ભાઈ રાજ ચોરી બંધી બંધી રિવરો રાતને આની નહુ લઈ અરલે ચોખીદારને તોચાખખા પડયા, પલુ આ ચોરને હવે રી રીતે પડાડે બની ચિતામાં રાજ પડી ગયા.

રાતને એક મુરદા કંઠા હતી. રાતખૂમારી ધુવાન હતી અને રૂપ અને મુત્રથી સપલ હતી. કુચીએ પિતાને ક્યુ: 'બાપુ, હું તમારો ચોર શોધી આપીશ' ગમે બોયરમાં એક રાત રહેવા. જ. બહાર સખત ચોરીપહેરી મુરદેલ 'ધાણી આનાકાની પછી રાતએ આ પાત કંઠા કુચી બોયરમાં રાખી. રાતે પેલા ચોર આવ્યો. તે ધુવાનને જોતા જ કુચી તેના ઉપર મોઢી પડી અને ચોરો છતા પોતે જ ચોરની છતાઈ લઈ હતી તેણે તેને કાઢ્યું (રમેશ અધવચ્ચે જોડી લે છે)

રમેશ: અલેખત છે કે રતમ! માથા વધરના તમે જોઈ ન નહિ જ શો.

રતમ: અરબડ ન કર. રતમ! પ્રોસીડ. રતમ: સવારે તે પિતાની પાસે આવો 'કેમ મેડી કું, થયું?'

બાપુ, આ ચોર જ્યારે લાગે છે મેં અને કાજ પડ્યો; પલુ એ તો છડી ગયા. એટલું જ નહિ પલુ મારી પાસેથી પલુ અને ચીજ ચોરી ગયા.

'એમ? શી ચીજ?'

'માક હવે બાપુ, હવે એને પકડવા જમરો પલુ એ એમ નહિ પકડાય. એને અંબેષ વચન આપે અને માક લઈ એની સાથે કરોડે એનો ઢંઢો. પોતે તો ના ને પકડાયો.'

અદર નાના કુચીની મોરદારમાં કાપી ગયા ને હરથા. જગત-માં પલુવાત મળ અને હસાહસ થઈ. વચન પ્રમાણે રાતને પોતાની કુચીને પેલા ચોરની સાથે પકડાઈ જી આજ. એ ચોર હવે તે રાતને જીખાઈ ગયા અને રાતના મરણ બાદ મારી પલુ એની ગણી

રમેશ: (વચ્ચે જોડી લે છે) ચોરી ફાર પૂ. રતમ!

રતમ: (વચ્ચે જોડી લે છે) આ નવા રાતના રાતવમાં કોઈ. ચોરી ફાર રાત નાં આજ, મોટા ભાઈમાં માણુ પકડાઈ તેના નાના ભાઈને રાતવમાં અને રાતવારી મળવાનો વિધિનો ભણે ફોરો ફાર પૂ. રતમ! (રતમ આજી નહા છે)

રમેશ: મેં કુંડા, રતમ, તારું કાજ કાપી નાખ્યા જલલ. રતમ: ચાલ જોખા થા, પાછા. આ મોટો તો પાછો ફિરોડે જી જી

અઈ રતમ! નહિતર અને ગિસરીને હવે સલગમ કરી લઈ છે

મિત્ર દિવારે લાગે છે અને તણે જાણુ જીતરી લઈ છે

ચોરીધર નર્મસંકર મહેતા

(દિગ્ગજ ૧૯૪૬) ૩૭૨

માધુકરી

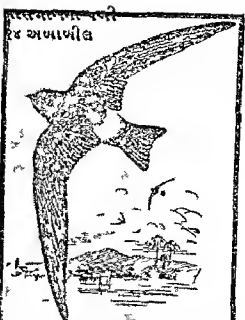
ગાંધારી છે આર્ય યારે વિવીન
અધારી જ્યોતિ બુદ્ધે બહોર,
ગાયુ મ્હા સપ્ત પ્રાણુ ગારા
છાને સીકે અંતંગા દુખના વા
તા તોરે દીનતાને દહિ કર ધરને એટલુ એક માણુ
(નવા પ્રવચન 'અભિસાર માધી') —ગનસુ નાવ ઝવેરી

રૂવ નરસિંહ ચિંતામણુ કેળકર

આવનીન મહારાષ્ટ્રના સગમ છવનને આવરી લેતી તથા તેની વિશિષ્ટ અરિગતા ધડનારી તણુ સમયે વ્યભિગો ધઈ અઈ ન્યાય મૂર્તિ ધનડે લોકમાન્ય ઝિલક અને ન ચિ કેળકર મહારાષ્ટ્રના પ્રવેશ મેડગા પ્રવેશ માર્ગે આ વ્યભિગ વ્યભિગ ગેયુ તેા ગીતપ્રાત યદ ગયુ હવુ કે તેમને તેનાથી જુદા પાડવા અસક્ય હવુ આયુ અસાધારણુ વ્યભિગ ધરાવનાર, મહારાષ્ટ્રના પિતાગદ સગા શ્રી નરસિંહ ચિંતામણુ કેળકરના અઈ ૧૪ મી ઑસ્ટોબરે યગેવા ધત્યુથી, હવેના લોકાને ગીતગ છાયા ને આશરે આપનાર કોઇ વિશાળ જ્યોત વડ ડખડી પડવાથી નેરી દુ ખદ રિધિત થાય તેથી અ બ મહારાષ્ટ્રની યદ છે હ ૧૮૮૨ના ઑગસ્ટની ૨૪મીએ પદરપુર પારે મોડવિંળ મારે એક માગાનતદારને ત્યા તેમને જન્મ ધયો હતો તેજની મુઝિગતાથી વિભવિત યગેવા તેમણે ભેતભેતગામ મોંઢિક, ખી છે અને મેલમેલ ખી પસાર કરીને સતારામા વજીલાત પણુ સારે કરી પણુ માત્ર ૬ ગાસ પાદ બ યોકમાન્ય ટિલક સારે તેમજી મળધ બધાથે અને તેમના છવનડુ

સુકાન ફેરવાઈ ગયુ હોઁ ટિલકના બ મગતણુથી વજી લાત ઘોડી દઈતે તેમને લો કવાસ (પાવદાના વજો) નવા કેસરી અને 'મરાઠા' પત્રા ચનાવવામા ગદ્દ ૨૨વા પૂતા અયા, અને ત્યારથી મંત્યુ સુધી પૂના બ મગમ કાયેચ જની ગયુ ચોતાની બંગાલત પ્ર તિલાને બળે સુગોચ મેત્ર ગણા ગયુ હોય તેમ ચોડા બ વખતમા તેમણે એવીતો રજુદબીય પ્રવર્તિ કરી જ તાની કે લોઁ ટિલક માતાની ગેરહાજરીમા અને પત્રોના સચાવનને બાર તેમને બ ગિરે નાજતા અને ૧૮૯૮ મા તો તેમને પરાહા ના રતત્ર સપાદકનીમ્યા પણુ સગયે પદમારે તરીકેની તે ગની સમિતી ખરી અવજા ડોકી દઈ ૧૯૦૮મા લોઁ ટિલકને

સવારસાજના ઝાખા અજવાળામાં તથા રાત્રે વેગપૂર્વક પાણી લીંડી ડોડતા આ પખી ને માણુ સોંકે અજાનવસા આધની ચક્રી' કે આપાચોડિયુ કહે છે પણુ તેનુ સાચુ નામ છે અણાખીલ પુગાડિયા રગનુ શરીર, ગેરા લીલા રંગની પીઠ, સફેદ ફાંડી તથા કંક, છેક આખ સુધી પહેલોળી ધઈ શકે એવડી વિશાળ મોઝાંડવાળી ફજી ચાચનાના ને નિભેળ પગ, શરીરના પ્રમાણુમા ખૂબ મોડી, અબીકાર, અર્ચયન્દ્રાકાર પાંખો, નાનકડી પૂછડી, તથા પીંદને છેડે મોઝા પછી એ આ પખીના લક્ષણો આપણે ત્યાં રેજ બેખાડુ આ પખી નેક વિચિત્ર છે બીજ પખીની માદ્ર કે તેના પગ કોઇ વગનુ પકડી શકે તેવી રચનાવાળા ન હોવાથી તે આપણુ ઝાડ કે તાર પર એડી બ શકે નથી ને બેસણુ હોય ત્યાં કે ભીંત કે એવી સપાદ જગ્યાને તે મોડી રહે છે તેની બીજ વિશિષ્ટતા છે તેની વિશાળ, લાંબરડા જેવી પાંખો તે વડે તે કલાકના ૧૦ કરતા વેં વધુ માર્ગની ગતિએ લાગે વખત ડોકી શકે છે ડોડની વખતે પાંખો ફલાંડા સિવાય એરો પ્લેનની માદ્રકે હવાસોસક તે તરત બધ છે બીડવા માટે બ ધડાએવા આ અદ્ભુત પખીને ઓસાક પણુ તે રહેવાઈથી જોળી ગઈ તેવીતાની જિવાત છે આકારમા બીડતા ના ચૂતમા જનુઓને આ પખી બેટલ ડોડતા બ ચોતાની ચેરા જેવી વિશાળ મોઝાંડમા પકડીને ગળી બધ છે બારે માસ ડોડા મુકેત આ પખી ધાસ તથા પીંછાને ચોતાના ચોતી મોડી લાળ વડે ભીંત કે છતને ચોડાકીને ચો તાના માગે જનાવે છે આધી રીસીન તથા મીન બેલુ લોકો આ પખીના માગા હોસથી ખાય છે (વનચરના લેખ પરથી)

૧૪ વર્ષની મળાગાળીની સમય થયા હતા તે નેમના અગ્નિદિ સ્થા
કેસરી' તથા 'ગરદા' હવે કેવાક ચાલે છે તે જાણ માટે સમસ્ત
હિંદની આજિના ઠાપી રહી હતી તે અખતે 'કેસરી ના માદ' દેખુ એ
પણુ શુભો લેખાતા, ત્યાં 'કેસરી' વળાવતું એ કેતુ મુરચે હાગે હતો
તેની કામગીરી કરી રાખતું છે એના કસોડીના કાંઠે અગ્રેજી બુદ્ધિ
ગત્તા તથા બાહોશીથી, સરકારના બજેટના કોષાગિની 'કેસરી-
ગરદા' ને અત્ય પછુ આવવા દીધા સિવાય તેમણે હાલ ઈંગ્લેન્ડ
કેવાક મતપ્રશ્નપત્રિને કેસરી દ્વારા ચાલુ રાખીને એવું તે સમી ૫ કાર્ક
મ્ની બળાવતું છે તેમની એ રાષ્ટ્રીય ક્ષમણીથી અગિયારણીય રહેશે
હાલ ઈંગ્લેન્ડના મૃત્યુ પછી 'કેસરી' ની કમ્ય હકીકતે મળ્યાથી રાખી
પેટલુ જ નહિ પણ તેના વિવિધતા આણિને તેને અત્ય બ્યાપક અને
લોકપ્રિય બનાવતું છે આને પછુ પત્રકાર જગતમાં 'કેસરી'નું સ્થાન
અગ્રેજી ગણાય છે 'કેસરી' સાપ્તાહિકને અર્થસાપ્તાહિક તેમજ
બનાવતું વળી તે જ સમ્યા તરફથી કમ્ય સાહિત્ય માટે 'સલાદ્રિ'
નામનું ચિત્રક ગાસિક પછું તેમણે શરૂ કરેલું

લોકાભ્યાસ ઈંગ્લેન્ડ સાથે કેગરનું વ્યક્તિત્વ એવું સમસ્ત ચર્ચાનુ
ફલ છે ઈંગ્લેન્ડ કેગરની એકતીબીને પૂરક એવી અનિચાર્ય એકી બની
હતી ૨૨ વર્ષ સુધી ઈંગ્લેન્ડના જગણા હાય તરીકે રાષ્ટ્રની અનન્ધ
મતે તેમણે કરી અને ૧૯૨૦માં લોન્ડનના મૃત્યુ પછી પછુ તેમની
રાજકીય ચાતુર્યવિને અત્ય પ્રચાર તથા કૃતિ દ્વારા પ્રત્યક્ કેવા-
વવાનું તથા કેસરી ગરદા સરવાળુ કોશવ પૂર્વક સર્વર્થન કરવાનું
મહત્વનુ મ્ય તેમણે કહ્યું

તેમની સર્વેશ્વરી વિદ્વત્તા, સ્થિર પરિપક્વ બુદ્ધિમતા અને
પ્રમાદ રક્ષિત કલ્પઅનિકા આદિ શુભોને કારણે તેમણે અનેક જગ્યા
દાનીભ્યાં મહત્વના પદો શોધાવ્યા છે 'કેસરી ગરદા'ના સમર્થ
સપાદક, સ્થાનિક રચુનિસિધાવિતીના આ પદ, વડી ધારાસભાના
સભ્ય સ્વરાજ્ય ૧૯૧૫ ૧૯૨૨ સુધી, પ્રતિસદ્ધપર ૧૯૨૫ ૧૯૨૯
પદ, ઈંગ્લેન્ડ પરિપદના સભ્ય, કેમ્બ્રિજ કોલેજીની સમિતિના સભ્ય,
સાહિત્ય સમમનાને ને વળત આ ૧૯૨૬ થી ૧૯૩૦ સુધી રહી તેમણે
કલાકારીને કારણે માત્ર મહારાષ્ટ્રમાં જ નહિ પણ સમસ્ત હિંદ
વ્તાનમાં તેમજ માનમનું સ્થાન પ્રાપ્ત મ્યુ હવે મહારાષ્ટ્રમાં તે
ત્તરીએક પછુ સમ્યા નહિ હોય કે જેની સાથે તેમને પ્રત્યક્ષ કે
પ્રત્યક્ષ સંબંધ હિંદોય ૪૦ વર્ષની અવિશ્રાત સેવા પછી ૧૯૩૦
માટે તે ગાંધી પ્રતિષ્ઠાની જિજ્ઞાસા તરફ ૫૦ કર સરવાળા
નાથે બેઠી બે ધનિક સમજ્ય હતો જો ૧૯૩૪ સત્તાગરવાળેનું
પ્રમુખ સ્થાન શોધાવેલુ એને ૧૯૩૬ ચુકરમે હિંસાજ મર્યા છે

પછુ કેગરની સાચી પ્રતિષ્ઠા શોધે કળાગે પ્રમથતી લીધે દેવ
તે તે સહિત્યના મેઘા તેમજા હિંદ સાહિત્યના બનેલા હોને
આમ હકીકત તે બોલકું પત્રકાર તરીકે લખવા શરૂ કરી
સાહિત્યના મેઘા તેમ જ હકીકતે તેને સામગ્રી અને તેજ બના
વ્યું કે મહારાષ્ટ્રની જગતને નેગને સાહિત્ય સ્થાપની માનમરી
દત્તી આપી, કમ્ય ને મ્યા, નાટક ને નવલકથા લખનારને ગો
૧૯૩૪માં, હાલિદાસ ને વરાત, નિખળ ને હામ આદિ સાહિત્યનું
પ્રત્યેક કોને તેમણે સમર્થરીતે એકતુ છે પછુ નેમા જે નિખળ કો
તે તેમને ખાસ વિષય હતો ગોવિંદક વિષયાર્થ વર્ણવ
નિચારસરખી અને મુશ્કેલી આપાસેથી કોતેમની માસ વિશેષત છે
તેમણે કેટલુ વિષય, કેટલું સર્વિષયવાળુ તથા સાહિત્ય કમ્ય શુભો
વાળુ લખ્યું છે તેને સામના સમર્થકેશર વાલુમ નામના પ્રથમા
૧૨,૦૦૦ પાનાના ૧૨ અંકો પુગવે છે આરતીય વર્તમાન, હિંદાસ-
સુશોધન, અર્થસાહિત્ય તથા રાજકારણ આદિ અઢાર અા વિવિધ

વિષાને સરકારથી ગરદા સ્થાપના હા ધીને તેમણે ગરદાની સામર્થ્ય
વધાર્યું, એટલુ જ નહિ પણ તેના સોદર્યના પણ રેલિ કેમરી કરી
છે તેમના સર્વોચ્ચ લોન્ડન ઈંગ્લેન્ડ ૩ અંગના લખાએતુ વિખત
ચરિત્ર, 'હાર્દયકથિત ગીતાસા' નામના ૧૦ પાનાને અર્થ,
રાજનીતિ-સ્થાવર, આરતીય વર્તમાન આદિ આસ કમ્યેબનીય છે
લોન્ડન ઈંગ્લેન્ડના મૃત્યુ પછી આસહકાર વખતે ધારાસભા બંધિયા
રની નીતિ પર તેમને કેમ્બ્રિજ સાથે ગતમેદ યવણી નેમણે કેમ્બ્રિજ
છોડી અને ૨૨ વર્ષ પછુ પ્રતિ સદ્ધપર ૧૯૨૫ લોન્ડાની રાજ્ય
પદ લેકું સમ્યા આદિ સરવાળામાં હામ મ્યુ મતમેદ દેવા બતા
તેમણે જગત દેશમતિ માટે સર્વને માન હવે તેમને મિત્રનસાર
સ્વભાવ તથા સમન્ધ્ય સાધવાની કૃતિ કોતેમનું પેરિષ્કણ હવે
નાના ફેનનીસનુ આતુર્ય રાનડેની બુદ્ધિમતા ઈંગ્લેન્ડી લોક
સેવા વતરવાત ને મોખલેની હલોન શીલ્પ આદિ શુભોના સમન્ધ્ય
જેવા આ નિર્માન હાર્દયાન અવસરથી મહારાષ્ટ્ર તે મરીય મ્યુ છે
જ, પછુ હિંદને ય એક મહાન કાર્યવાહી પુરુષ ઈ બોલ પડી છે

લસરી ગ્રંથીઓ (Lymph glands)
આપણા આખા દેહમાં લસરી કેશન હિંદીઓ (Lymph cor-
pules) બન્યા તથા ગુચળા પથરાયેલા છે આ કેશાવર્તનીય
એકા ચર્ચે લસરી રીસોથી બને છે જેમાં દ્રવ્ય એટલુ પ્રાણુ પ્રવળી વડે
છે, આ પથારી ગળામાં આવેલી ધગતીના લોતી ૫ પ્રવાહમાં બની
ન્ય છે આખા શરીરમાં પ્રિયુવતાથી પથરાયેલી લસરી ગીરામાં
અમુકઅમુક સ્થળોએ સદમ વિખત પામી માંડના આકાર ધારણ
કરે છે, જેને લસરી ગ્રંથીઓ (Lymph glands) કહેવામાં આવે છે
આ ગ્રંથીઓમાં મેક્રોફોઇટસ નામના કેશો હોય છે, ને લસરી
પ્રવાહમાં રહેલા કેશના છવાણુઓ, મરેલા કેશો આ અમુક દેવ બને
ખાઈ ન્ય છે પ્રયોગોદ્વારા સાબીત થયું છે કે લસરી ગ્રંથીઓમાં દર
દર સમજવાણુઓ નાસ પામી છે આ રીતે લસરી ગ્રંથી ૫ અજ નિ
કામ કરી આખા શરીરમાં ફરી વળતા કેશો કેશના જોડે અસાન
વાનુ કાર્ય કરે છે લસરી ગ્રંથીઓમાં મેક્રોફોઇટસ કેશો છવાણુ
એને ગાંધી નામે છે અટલુ જ નહિ પણ આ પ્રાતઃગ્રીહ (mor-
bodies) ઉપન્ય છે કે જે મોટીમાં ફૂટતા રેણ ૫ છવાણુઓ તથા
શરીરને બીજકપથોથી પથારીના નાસ કરે છે લસરી ગ્રંથીઓમાંથી
લીક્રોફોઇટસ નામના કેશો લોહીમાં બન્ય છે, તેમની સાથે આ
પ્રાકલેશ પલુ લોહીમાં બને છે

પરિ કે હાથમાં પા પડે તે માં ત્યાં એક છાણુ તે ત્યાંથી
વડેને લસરી પ્રવાહ બનવામાં આવે ત્યાં આવેલી લસરી ગ્રંથીઓ
અને આગ્ર વધેને અગ્રવાવના કાર્ય આગ્ર બની પડે છે અને
આમ થતા તેમાં પુષ્કળ લોહી વહેવા માટે છે, નવ નવા મેક્રોફો-
ઇટસ કેશો ગેલા વળે નેમાં વધારે હાય છે અને ગ્રંથીઓમાં રોગ
આવે છે આ મટનાને આપણે વેળખાલી 'એગ હીમોજીન' નેમ
પામે ત્યાંથી એ આગ્ર વધેને અટકી ન્ય છે

ગ્રંથીઓ મેક્રોફોઇટસ કેશો અને તેમ છવાણુ (વેપ)ઓ મ્યુ
તમે છે એક દારે તે તેમને આગ્ર વધતુ અટકે છે પણ નેમ ૫
પ્રજન દોષ ૫ ગ્રંથીઓ કેશો વૂડી છે છે આ પાદ દ્રવ્ય અટે ૫
આગ લસરી ગ્રંથીઓ આ અટકે દેવામાં રેણ છવાણુઓ પામે રેણ
નાક-મજગીનુ કાર્ય કરે છે

સેરડી

ગ્રીષ્મ તરીકે વેલોએ રોડકા રસની નીત પ્રસાદ કરી છે
જો અગ્રવાવ રોડકો પલુ પાંકોને ગિલેને તથા પેટના ભગનાના
(ડિસેમ્બર ૧૯૪૭) ૩૭૪

દરદીઓને રોરગીના રસ પીવાની બધામણુ ને છે રોરગીની બે ભત આપણુ દેશમાં ખૂબ ભળીતી છે (૧) સફેદ અને (૨) લાલ બન્ને વર્તમાની રોરગીઓના ગુણુદોષોમાં ફેર છે સફેદ રોરગી પુષ્ટિમાર્ગમાં ધાતુ-વત્તન, યાક હરનાર અને રમતીતના દોષને મટાડનાર છે, ન્યારે લાલ રોરગી અતિ પૌષ્ટિક ને શરીરમાં ગતા ગેયને માત રચનાર છે

સફેદ રોરગીના રસ સ્ત્રીઓના રસ સાથે લેવાથી ફેફસાંની ફરિયાદો દૂર થાય છે, ન્યારે આદુના રસ સાથે લેવાથી નળયોદ્ધર થાય છે અપચતને આગની નીકરિયાવશાગી રાગી માટે તે વધુ લિલક છે સફેદ રોરગીના રસ સાથે વીંચુ તથા આદુનો રસ મેજની લેવાથી રોટની ભટ્ટી આપવાની મરિયાદ નાશ પામે છે, હસણચુલ સાથે તે રસ લેવાથી ન્હાળા ન્હોડા આતરડાને રોગ દૂર થાય છે, ન્યારે ઉડામણુના રસ સાથે લેવાથી ન્હાળા ન્હોડા કમગો ગટ છે બજુ ના રસ સાથે સફેદ રોરગીનો રસ લેવાથી મૂત્રાકિના દરદોને નાશ પામે છે પાણી સાથે તે આપવાથી મૂત્રાશયની ફરિયાદો દૂર થાય છે તે રસ સાથે બીજે રાત્રીના રસ આપવાથી સમ્બલગીના રોગીમાં નાશ થવાની વાત આયુર્વેદના પુસ્તકોમાં નોંધાયેલી છે

લાલ રોરગીના રસ સફેદ રોરગીના તથાગ અગ્નિ ધગવતો દોષવા હપરાત આમજાના રસ સાથે તે લેવાથી શરીર પરચર જેવુ મળવત બનાવી શકાય છે વળી ગળ અને બીજા રસ સાથે તે લેવાથી રજોદરમાં સારી કમરે થાય છે કબ અને ગળ સાથે તે લેવાથી શરીરમાં શક્તિ ઉત્પન્ન થઈ સુદૃઢ બને છે

હવે આપણે રોરગીના રસના છુદાછુદા પ્રમરોના વિવિધ ગુણુ જોઈએ ચરખી મરેડો રોરગીનો રસ પિત્તના નાશ કરે છે, રજની પીડાગી દૂર કરે છે ને શક્તિવર્ધન ગતાય છે, પણ તે મ્ને કલન કરનાર અને પચવામાં અતિ શક્તિ છે

રોરગી ચૂરણને આપવાથી તેનો રસ થળી ન સખત બૂબ લગાવે છે, વળી તેનો રસ શરીરના સખતમાં સખત પાકને કવારી શરીર હલકુ અને આર્દ્રિત બનાવે છે સંક્રમણીના તથાગ રોગોમાં રોરગી નો ચૂરણ રસ ધમેકાકપથેગી જે રિલિત તથાગ જગાડોને તે નાશ કરે છે ને તેનાથી શરીરમાં કાંતો શોષ થતે તે ને કવગી લધ થાય છે રોરગીનો રસ મ્ને લેવા તેને કાંતો ગગાય રાખી નકવાથી તે રસ વધુ હીપકરમ થાય છે અને અલ્પત વેજાનિકોના મતે ગુમ્સાનમ્ત છે આનો રસ પીવાથી કબ અને પિત્તની કલપિત થાય છે, લોહીનો જગાડો થાય છે વળી તેના વાસી રસમાં રોચની અતિમૂલતોનો રોગ લગત પડે છે થળુને તે રસ કા ખળુ થઈ લ્યે છે

રોરગીના પધનેના રસ લેવા થળુ દરદોમાં લિલકારી છે તેને રસ શરીરમાં અલેકજળુ પ્રતીવક તત્વ 'મોર્ગીન' ઉત્પન્ન કરે છે અને કમની રાખડી જેવો તાકાતવર છે વળી તે કમ જેવા દરદો મટાડી શકે છે, થાણા દરદોમાં શમજાણુ છે અને પિત્તના દરદોમાં કાષ્ઠ ગાદા દરદોમાં ખળુ નાશ થાય છે રોરગીના કાંતો રસ અતિસાગા દરદોમાં ખળુ કપરોગી છે અમ 'આરેય સ્વલિતા' દે છે વળી તે રસ પેગની માકોને માળી નાખવાનુ આરોધ શય ગતાય છે

(વેદાભરમ્'ગાથી વારીને)

એરિપરિન-સફેદ એર
[એરિપરિનથી કાણુ આનમ્ હમો ગાયનાં કુખાને, લાલ કે શરદી જે ની નાની બીગારીમાં દૂર રચનાત સરળ અને સહેલા ક પાચતરીકે આપણુમાંથી વળુ એ ધાણુ રીમગીને કપચોત કરના દોષમ બીજ પળ માત કક આનામાં ગતી ને રીમ્મીએ જે ની કમ્પ (ડિસેન્બર ૧૯૪૭)]

આ નજી ની વરત આપણા આરોગ્ય માટે જે ની ભયકર લાનિકારક છે તેની આ લાણુને કલ્પના પણ નથી દોલી ગોરખપુર (ધુ પી) થો આ નજીના વિવિધ પ્રકારે ધણુ 'આરોગ્ય' નામનુ એમ અભ્યાસ સુખ માસિંદિની આપામાં શરૂ થયું છે તેમાંથી કતારવામાં આવેલો નીચેના વખ એ વિષે રીમ પ્રધાન નાણ છે]

કાંઈ પણ છાણુ લો, તેમાં એરિપરિનની બહેર ખખર દરો ન જો આનામાં એ રીમ્મીએ દરે દરની દવા ફરેક રોગ સકા એ પ્રધારની તેની બહેરસદોષ છે અને આ રીમ્મીએ ખપે છે ખળ ખળ ડોક્ટરને પુલવાની જરૂર નહીં આ રીમ્મીએ નરેદ મામમન ડોક્ટર બનાવી દે છે જેન મજાનિયાત દૂર કરવા કહ દવા લેવી અ ડોક્ટરને પુલવા કાંઈ જરૂર નથી, તેમ ફરદને માટે એરિપરિન એ રીમ્મીએ દવા છે એમાં લાકો માને છે થળા થોમ તે એને મધમથરમાં લાવવગી રાખે છે અને કાંઈ સામાન્ય દરદે ક કુખાણે થતાં ન તે લે છે તથા બીજાને આપે છે ખળ તમે બલ્લે છે કે 'એરિપરિન' ને પી જાય છે અને રોડામોડા વેદાનિ' તેની ખાળતમાં શું કહે છે ?

એરિપરિન એ સોલોમિલિક એસિડનુ બીજુ નામ છે અને તે એસિડ જેવી છે આ દવા થોડાથોડા પ્રમાણમાં ખાવામાં આવવી દોષવાથી માણુસ તરત ન મરતા તેને થોડાકાંતુ ગુલસાન મયા રે છે અને અતે ન્યારે તે મ્તદ પામે છે ત્યારે લોગ તે દવાને જ્વાળહાર ગતવા નથી, પણ કાંઈ રોગને ન તેતુ કારણ માં છે

પાત્રીમ વર્ષ પહેલાં નરંગીના ડેસર નામના જોલવેદાનિએ તેનો કમથો : મર દાં લોતો તેનુ એમ મ્તદ લગે છે એરિપરિન ન્યારે આતરડામાં ભય છે ત્યારે ગાતુ ધીરેધીરે અસર કરે છે કે સોની સિલિક એસિડની ખજાળ વચર તેનાથી થતી નથી ને ની ડેમરે આ વાત મોઢો આજળ મ્તદ છે તરત નીલ વેજાનિકોએ ભત તેના સુરમાં શરૂ પુરોગા લે કહી, એ દવાના સ્વાદ અસર છે, બીજે બાંધેલો, તેનાથી થોડે મરતુમ્સાન થત નથી કે કાનમાં 'કુમ કુમ' અવાજ થતો નથી પછી તેા થળા રોગમાં કહેવા મ રજુ છે આ દવા તેા માનવ ભતિ માટે વરદાન છે કે તે દરેક થરમાં રહેતી જોઈએ અને તેને કપરોગ ખાસી માથોને કુખાણે, કાંતના રોમ, નમોના બાધિ તથા સાંવાના દરદ કપર અકસીર છે !

ખળ આ એરિપરિન પર થળુ મ્તદ ન કહેતા, ન્યૂયોર્કના કોલેજ વિશ્વવિદ્યાલયલક્ષના ચિમિસ્ટા વિભાગના અધ્યક્ષ, પ્રેસિડે ડોક્ટર ડી ઇનિમ્પ્ટના મા લેખમાંથી ન થોડા ભાગ કલારીએ

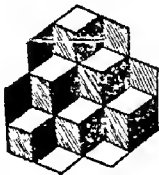
“હુ જાણું આ રોધી એરિપરિન પર આરોપ મૂકવા તથાર ધુકે તે ગોક થાતકી દવા છે તે વાપરવાથી હમરો લોગને ન્યુનોનિયા, ક્ષય, હલ્પના યકમરોને વધારી તથા બીજા સોને સચેત રાંતો થાતુ પડે છે અર્વ તે મ્તદુ પામે છે એરિપરિન દરદ દર કરવામાં સફળ થાય છે એમાં ગક નથી, પરંતુ અ બજવત ન જોઈ રે દરદુ બ દારક દોષા છતા લાનલાયક પણ લેવા છે દરદ અ તેા પ્રક્રિયો માણુમને જનાવતી થાલ જતી છે, ને થોડે એ આ લખે સચેત કરવા જાહે છે કે ગરીબમાં મ્યાન લાઈક ખોદુ થયું છે ખળ એરિપરિન લેવોનો થોડ ની બવ નમળવા નથી રેવ તેનાથી મોઢા સરજનાથી દવાઈ જતા દોષાથી દરદી કુદરતની લાલ જતીથી મેડીને દરદની સોની રોમ થતી ને જલે રાતના ભાય લશ્કોને એરિપરિન પડે દવાની રેવાની લાલમાં કોરે રરને રોરવાય છે લોગો બીચારા મગજ છે કે કાતે હને સ્વાસ થ જવા આ ગીતે દર વર્ષે મેડો ન મળુપો આગાન્ય મરતી, ખોંડી તથા માધાના કુખાણે દવાની દ

એક માલના તેજરી પુત્રના હાથ પી
રખાઓ જોઈ એક પ્રખ્યાત જોષીએ કહ્યું,
‘બાઈ, તારા પુત્રને ધન તો અટકક મળશે,
પણ વિદ્યાને નામે મીકું છે’ આ સામળતા
જ દર્શનશક્તિ બાળકે છરી લઈને હાથ પર
નિહાની રખા આકાંક્ષાને મક્કમતાથી મ્હુ.
‘વિદ્યા વિનાની હોયત શા કામની? વિદ્યા
તો હું પ્રાપ્ત કરે તો જ ખરા’ અને પ્રખ્યા
ક ગારકિને જોરે સતત અત્યંતી ચત્કારા
મ્હી તે મગતનો પ્રેમ નિહાન ભાષાશાસ્ત્રી
ખન્યા વેસામ્મણી પાણિનિ તેવું નામ

મ્હેવતેના અર્થ વેદ્ય-માધીનું સહિયા
૩ - મળી બનત અને મંદાકંઠના આ જ
માનામાં દોકલમે વધુ રમગી આ કહેવત
પાઠજનો ગમે રપક છે કે, કોસડ લખી
આપનસી વેદ્ય અને તે વેગનારો આધી, એ
અને અધાશરીઓ કોસડ હોય, અને તેમા
થે માધીના વેચાણમા વેળા ખાનગી કલ્પ-
સાહ હોય, તેા કોમા દર-ગેના એવરા જ
ગરો થાય, કોસડના તેા અચાપિ જ લય,
અને વૈય તમા આધી બનેને કોમા લાચ
હોવાથી વરદશીને વગે પટે આને કરતા
હો, અમલકારો ને વેપારીઓના ત્રિવિધ
તાપ વચ્ચે પ્રલની પજુ એ જ દશા છે

સોથી નાની દિલ્હી ઇ ૧૮૬૩મા મેવ
ભિયા રામજીના ધોલિવર પટેલમા કાલગામા
ગાની હતી, તે આપણી દિલ્હીના ચામા
ભાગ જેટલી હતી

મુગેઝની નહેરગાળી પહેલું વહાણુઈ સ
૧૮૬૬મા પસાર થયું

કપરત, ચિત્રગા કેટલા ચોસવા પડેલા
છે? છ કે સાતી આગ તો જ જાણ છે
પણ જરા કલશાવીને પ્યાનપર્વક જુલો તો?
છ ને આત? એ દલ્હિજમની ખુની છે

ચોડેઓઝોરો દિલ્હીમાલ ચોતલા અમલ
દરમ્યાન પારેના સિલો(જરા નાના કદમાં)

શરદી-સગેખમ એ એક પ્રખરના જીવ
કોને કાલેકે થાય છે મામ્મસને ન્યારે છીંક
આવે છે ત્યારે તે જીવ તો કલાકના ૧૦૦
માલકની હડપે બહાર કાઢાય છે અને બીજા
મામ્મસને તેનો ચેપ થયારે છે

જમતો સોથી વાગે સોનો રેલે રરતો
જાગૃતિવાચા છે જરા પણ વળાક લીધા
સિવાય તે ૩૨૮ ગ ઈવ સુધી ચાલેવાન્ય છે

પૂર્ણ ૧૨ મેગ પર્વતો, ખોલો અને મેદાનો
હોય છે તેમ હરિયામા પણ મેય છે કોમા
પર્વત શિખર પાણીની કપર આપના આ-
પણે તેને જલ દહીએ છીએ પણ ખરે જોતા
તે છે એ પર્વત

ગાનુષ જેગ જુદાનુદા રમો જોઈ શકે છે
તેમ કુટરો જોઈ શકેતા નથી તે દરેક વરેટ
કાળા ને ધોળા એમ જે જ રમણા જોઈ શકે છે

એક નવનુ જીવ સસલુ થાય છે કે જે
તાના પત્ર વડે બીજા સસલાઓ જેટલા વાત
કરી શકે છે આપવા એ પત્ર પર જીવ રહી
પાછલા પત્રને જીવન કપર પાછો છે આથી
જે અચાજ થાય છે તેના પરથી આશ્વાસના
બીજા સસલાઓ તે કુ કહે છે તે નાની શકે છે

(ગણિત અગત)

$$\begin{aligned} & 1 \\ & 1+3+5 \\ & 3+5+7+9 \\ & 5+7+9+11+13 \\ & 7+9+11+13+15+17 \\ & 9+11+13+15+17+19+21 \\ & 11+13+15+17+19+21+23+25 \\ & 13+15+17+19+21+23+25+27+29 \\ & 15+17+19+21+23+25+27+29+31+33 \\ & 17+19+21+23+25+27+29+31+33+35+37 \\ & 19+21+23+25+27+29+31+33+35+37+39+41 \\ & 21+23+25+27+29+31+33+35+37+39+41+43+45 \\ & 23+25+27+29+31+33+35+37+39+41+43+45+47+49 \\ & 25+27+29+31+33+35+37+39+41+43+45+47+49+51+53 \\ & 27+29+31+33+35+37+39+41+43+45+47+49+51+53+55+57+59 \\ & 29+31+33+35+37+39+41+43+45+47+49+51+53+55+57+59+61+63+65+67+69 \\ & 31+33+35+37+39+41+43+45+47+49+51+53+55+57+59+61+63+65+67+69+71+73+75+77+79+81+83+85+87+89+91+93+95+97+99 \end{aligned}$$

અને એમ આજ તમે ત્યાં સુધી ને ના ખરી
અને મારી શબ્દ સોમરોએ એક કૂચાડ,
મોગી વધોડી, નાના પુખટ કે શિખર જેવા
આકાર કે કામચે, એક પરીણ, લીજ નીવારનો
ક રતો બળા અકથો છે

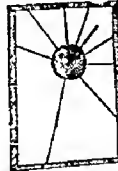
સ્વાકલિપ સનરમોરે અઠા
મી સરીનો અખેડામા ખોસ-
વાનો દક્ષિણ દિલ્હી પિતજનો
આક, જેના દાતા એમ્પીબને
આઈસીને બિલેલા ને દરખુવા
લાળા શીંગડાના ઉપમા ખુબી
પર્વક ચોળવા છે

સોવધાની સોવની શોધ સો
પહેલી દિલ્હીતાનગા મર્દ હતી
આનંદી ૨૬૦૦ વર્ષ પહેલા તે
શોધાર્ક હતી તે સોય કાઢકા
માગી બતાવવામા આવી હતી

અમેરિકા અધ્યક્ષિત
અમેરિકા જમતની માત્ર ૬ ટકા વસતિ
ધરાવે છે પણ તે જમતનું ૬૨ ટકા પેટ્રોલ,
૫૩ ટકા મીઠાક, ૫૦ ટકા સ્પાયા, ૪૨ ટકા
મલસો, ૩૨ ટકા લાલુ અને ૩૦ ટકા લોઢ
કલ્પન કરે છે આથી તે જમતની ૬૦ ટકા
ચોટો, ૫૦ ટકા ટેલિફોન, ૪૫ ટકા રેડિયો,
૩૪ ટકા રેલના પાટા, ૫૬ ટકા રેલમા, ૫૩
ટકા કોડી, ૫૧ ટકા રમત અને ૧૦૦ ટકા
કોટમા ભોળની મા પીગી ધરાવે છે

લીવળીનો પ્રવાહ એક સિન્ડારો ૧૧ વખત
પૂરે પીને ફરી વળી શકે

હરિયાના એક ધન માઈષ પાણીમા
૬૫,૨૦,૦૦,૦૦૦ મહુ મીકુ હોય છે

કાભાકે જ રી
ભારમા ના મગ
દીડીને મેભાતરો
પરેસારે ખાનુજ
ચિત્રમા બનાવ્યા
પ્રમા જેને અમ્મન
ગોળામા વગળા
દુકાને નેની બન
ખાનુજ આગી

૬ ખાપી તેને વધુ મળત ચલા પી સારો

તમે બંધો છો?
કે અદિગિનિટમા મામ્મસ સસામી શા
પાન હવે લવા આસામા કે જ મુખાબુ ગા
ઓસ આતવ બનાવવા ટકા સોર મુખાબુ
જૂવ જો એ કાભાકે ૧૨૨૫૦૦ રીત કો
પહેલા દિલ્હીતાનગા લે કોળ શોધી કાઢી
ખીતાનુ સોથી પહેલુ અમેઈઝ બાર્બારે ૬૨૫
દેઈકરો જરાબુ હલુ ક દરેક પક્ષી આગળ
બેડી શકે છે પણ પાછળ બેડી સમુદ્રથી
(ડિનેમર ૧૨૪૭) ૩૨૬

બાનુ. થી રિસે. ૧૬૪૭
વર્ષ ચાવીસમાનુ

ચંક રણજીરી રટતુ પી
વાર્ષિક સાંકળિયું

મુખ્ય ચિત્રો

પૂણંદગી

અભિસારિયા (સાતિ શાહ) મેનુ મુખચિત્ર
ગાય વિચાઈ (આવડા) ગોપ્રિલતુ મુખચિત્ર
ગોહકી (સોગાલાલ માઈ) નવનુ
અન્નિસારા (સોગાલાલ માઈ) રિમે
તમસોગાજ્યોતિર્ગમલ (કુલુલાલ) આંકટા
નંદ (સયાવજ્ઞ આવડા) જુલાઈ
ધણુ (જુગલ્લન રા ઠા) નવેરગર
નાનાલાલ દ કવિ (ર મ રા) બનુ
નાવલી નહીને તીરે (છ ભદવ) ગપ્પે
પ્રસ્થાન વેગાગ (કનુ દેસાઈ) આંગ્રઝ
રાજો ગમાલ જલની (ર મ રા) ફેણુ
પરાત (શુ મ ચિત્રશાળા) ગાયે

એકરંગી, રેખાંકન વગેરે

આશ્રાદ હિંદનો ભજ આંગ્રઝ પૂકું
ધેરનળીરમ (રમણીઆંગ્રે) નવે રથેયવિત
આવળુમાકી (ના થી બેદ્ર) નવે ખેટ વિત
નવેભોધ (ર આગમન પી) મે પાઠ પૂકાગા
દોવાસો (આવડા) એપ્રિલ પાછવા પૂકાગા
ધ્યાની પાણુ (ધીરન્દ્ર ગાધી) બનુ પૂકું
નર્ગોદાનીરતુ ગદિર (રક્ષિતનાથ) મે પૂકાપર
નૃવરસારામ (ફ આરા) ગાયે પાછલ પૂકું
નૃત્યાગિનયતુ રેખાંકન (આવડા) એપ્રિલ પૂકું
પ્રસાધન (આવડા) ગોપ્રિલ પાછવા પૂકાગા
રમણપરા (ના થી બેદ્ર) નવે રથેયવિત
રંગાળી (રયાવજ્ઞ આવડા) નવેરગર પૂકું
શારદલક્ષ્મી (લલિતવર્ધન બેદ્ર) જુલાઈ પૂકું
દ્વિગાલયનુ આપર (બેદ્ર) રિસે પાછલા રિ

શિક્ષક

અરોહતભનુ સોખર સપ્ટેમ્બર પૂકું
ઈન્દ્રગોદેસ શિવ્ય
ફેટો દિપિયા બનુ પા પા પૂકાગા
રિવસ-સાવિ (માઈકેલ આંગ્રેવો) ફેણુ
રિતવપ્ર (મદાપાવ) આંગ્રેવર ફેણુ
રેખાવાડાનીછત (પી મહેતા) જુલાઈ પાઠ
મેના (મદાપાવ) ન્દ પાછલા પૂકાગા
લા મેઆન (મી સિદ્ધ) ફેણુ
સાનુલા (મદાપાવ) જુન પૂકા પપર
ફેટોદાસફે
આમ્બાઅરોમે (જગદેતા) આંગ્રેવો પા પૂકું
કનુગાના ગાધી ફેણુ રી પૂકું
૩૭૪ (૧૯૩૭)

અરેન્દ્ર મે સામી (નરેન્દ્ર સારંગ) ગાયે પૂકું
તેજ નોખાર (દિપિયા) રિમે પાછવા પૂકાગા
નાવલી નવી (સા પ્રિયદર્શી) ગપ્પે પા પૂકું
પ્રકૃતિને જોગે (દેમાણી) આંગ્રઝ
બેનના લાદ (મી ગેમ ગોહકી) , ,
બુ મગમે (નીનુભાઈ પટ) નવે રથેયવિત
વાત્સલ્ય (દિપિયા પત્રી) આંગ્રઝ પા પૂકું
શરમાલહારય (અન્દકાન્ત પટેલ) રિમે પૂકું
સા પા (સારકવાવલે) આંગ્રઝ પાછલા પૂકાગા

ટપાલની ટિકિટો

અમેરિકન ટિકિટ શતાબ્દિનુ ફર્ટ ૬ ક્વર
(બેકર) સપ્ટે પાછવા પૂકાગા
આરેટ્રિયાની ટિકિટો (બેકર) જુલાઈ પા પૂકું
ન્યૂઝીલેન્ડની આરેટ્રિયા ટિકિટો (બેકર)
ન્યૂઝીલેન્ડની મુનેડ ટિકિટો (બેકર) જુન , ,
કાન્યો

આરથી વાતુ (મરન્દ દવે) ૨૧૩
આપણા યદવેયા આ રામે (રાજેન્દ્ર) ૧૮૬
આસા (મરન્દ દવે) ૩૪૫
આવાઈ આયો (નિરજન બજત) ૧૮૬
એક ફૂલને (નિરજન બજત) ૧૪૦
એકરાર (પ્રિયકાન્ત) ૩૪૧
અ મુની દે (મુન્દરમ) ૨
ઉત્તુગના યાત્રીને (અલલાલ) ૩૪
ઉદયાદિવચને (બાલમુન્દ દવે) ૩૧૧
કલિની પ્રાંચના (સનાતન) ૧૮૬
નરિ મેયાળીને (મારન્દ) ૮૭
આનયાગના (રતિલાલ ડાયા) ૬૧
આદની (બાલમુન્દ દવે) ૩૪૧
જયોડજુ (મુન્દરમ) ૨૨૪
જલસી (બાલમુન્દ દવે) ૨૫૩
જવાન (સનાતન) ૨૧૩
તવ રપરો પપને (સનાતન) ૧૪૮
તારુ જાન (રાજેન્દ્ર રા ઠા) ૩૧૧
તુ બેદ્ર દેવા તો (મુન્દરમ) ૩૪
તુ અર્ધ ગારા (સનાતન) ૩૪
દારિદ્રય ગાનવ તબુ (જાશોક ધરે) ૧૧
નેતિ નેતિ (વાલીલાલ કપરી) ૬૧
પક્ષાત્તપ (રાજેન્દ્ર માઈ) ૧૪૦
પદરમી આંગ્રે () ૨૨૪
પ્રાપ્તિ (પિનામ્મી મોરાર) ૧૧૮
બનન (રાજેન્દ્ર માઈ) ૨

બાગ્યપુકૃષ (કસા રા) ૩૧૧
માખળી (મરન્દ દવે) ૧૮૦
મિથા રચના (રેવજી રા મોડા) ૧૮૬
ચાચના (મરન્દ દવે) ૬૧
રિવિ બે (મલ્લારા રાવર) ૩૪
રતેયવલન અધમાર (રાજેન્દ્ર શાહ) ૨૫૩
વાઈગે વળા ઝું (બાલમુન્દ દવે) ૨૫૧
વાઈ (ગેનાસિન) ૨૧૩
વિજન આરગ્ય (રાજેન્દ્ર માઈ) ૧૧૦
શીમાગાને () ૮૩
શેષ ધાને (રતિલાલ ડાયા) ૩૪
આપ્રતનુ આપુ (રેવજી રા મોડા) ૨૮૦
મ્વાધીનતાના મદિનાઆ (મ ઠાયા) ૨૦૦

છવનચરિત્રો

ચરિત્રચેખા

અલ્પકુલ બાની, પ્રેા ૨૮૧
કાંતવર નાનાભાવ (રવિનકર સારંગ) ૩
કનૈવ જોસવચરિત્ર (કિં આવડા) ૩૧૩
કનુરખા માધી ૩૬
કાલે મારૂં (અગેમ મોડા) ૧૮૦
અરેચ્ચદ મેધાળી, ૨૫ ૬૦
તાત્યા ટા ૮૬૭
નારાયણ શીપર બેદ્ર (ર મ સારંગ) ૩૧૮
વલ્લાશોલ બેનન (રાજેન્દ્ર પ્રિયદર્શી) ૧૫૦
યાસુરે બ ફેટકે (સનાતન બેરી) ૪૪
વિજય મરમન્દ ૪૬૬
રિતુ માઈ ૨૧૩
સિતુ વાઈ ચિતામણિ ૧૮૮
દરિ નારાયણ આપ્ટે (વસન્ત બેરી) ૨૦૭

એવાલપના શીટીરો

તાત્યા ટોપે ૩૪૩
મદાપાલની લરનીયાઈ ૩૩૧
મગજ ટો ૧૨૬
મોલેલી અદમદારાઈ ૨૬૭
રાન કુવરસિદ્ધ ૧૬૦

આંગ્રેસાગની વ્યક્તિચરિત્રો

અમાદાવ પિલ્લ ૫૦
આનીન્દ્રનાથ મોરાર ૪૪૬
આર્ક ન્યૂન ૨૭૭
એન આર્ચ ૩૧
બદરૂની નેયળાઈ ૩૦૦
બકિંગહમ અદોલાપવાઈ ૧૩૬
નવલશર લક્ષ્મીરામ ૪૪
રૂઝવેન્સ નાઈટિંગેલ ૧૪૧
સોહાગાન્ય ગિજ ૨૧૦
વિલિયામ મેકમીચીઅર ૧૧૧
સેમ્યુઅલ બેનસન ૨૭૪
મુન્દરનાથ બેનરજ ૨૬૩

સંસારનાં ફાલેરો

પાવા (૫૮)	૪૮
કુળકાતા (૬૧)	૨૬૧
ખની (૬૦)	૨૦૧
ધર્મોત્ત (૫૬)	૧૪૦
દીન (૬૨)	૩૪૨
નનર (૬૩)	૩૧૨

બીજા વિભાગો

પાણી	૧૭૬, ૨૦૧, ૨૧૮
આસ ઇતિહાસમાં	૩૧, ૫૮, ૮૪, ૧૧૫,
	૧૪૫, ૧૭૬, ૨૧૬, ૨૪૬, ૨૭૫,
	૩૦૮, ૩૪૩, ૩૭૬

મ કેમ ?	૨૦૫, ૩૦૩, ૩૬૩
સોટી	૨૦, ૫૦, ૮૦, ૬૮, ૧૬૬, ૨૧૧,
	૨૪૨, ૨૬૮, ૨૬૬, ૩૩૭, ૩૫૬.

ફા પાનું	૩૨, ૫૬, ૮૫, ૧૧૬, ૧૪૬, ૧૮૪,
	૨૨૨, ૨૫૧, ૨૮૦, ૩૦૬, ૩૪૪, ૩૭૮.

શીખ	૨૪૧, ૨૭૫, ૩૦૮, ૩૪૩, ૩૭૬.

પોતિ	

(૧) આત્મવિશ્વાસ	૨૪૨
(૨) આત્મી મેખાપ	૨૬૮
(૩) ગારજુસાક્ષિ	૩૫૨

પુરતો	૨૫, ૨૨૦, ૩૧૦,
મિત્ર વિભાગ	૧૮, ૫૪, ૭૫, ૧૦૧, ૧૩૪,
	૧૬૫, ૨૦૬, ૨૩૬, ૨૬૬, ૨૬૬, ૩૬૪

માઘી દરીફાઇ	૧૧૦, ૨૪૩,

ધુકરી	કાન્યકુલિકાઓ

૧૧ બહેતર	(અવેરચક મેધાણી) ૩૦૪
મારે ડા	(મનસુખવાલ અવેરી) ૩૭૩

૧૭ દિંદુ મુસલમા	(વેશંપાયન) ૨૮

૩૧	(પ્રતાપકુમાર સાહ) ૧૭૦

૭૬ કોટિ મુખોળી	(મોહિનીચંદ્ર) ૨૪૮

૭૬ વિવેસો	(નાયાલાલ દવે) ૨૧૨

૭૬ દરજીખી	(અવેરચક મેધાણી) ૧૪૨

૭૬ ગજડે	(કમારાકર નેપી) ૩૩૬

૭૬	(કમારાકર નેપી) ૫૫

૭૬	અમે તો સાધુદિયા (લલિતલ) ૧૧૧

૭૬	૬૮ ૭ (નાયાલાલ દવે) ૨૭૬

૭૬	૧૫૫ થયું (પ્રમતરામ રાવળ) ૮૧

૭૬	જીવનપરિચય

૭૬	અંશથી (દીવાન અગનલાલ) ૮૧

આઈ સાન, ૨૫	૨૪૮
૬૫ લલિતલ, ૨૫. (યશવંત શુભ)	૧૧૧
ખુદાવદખાન	(મોહનવાલ દવે) ૨૭૬
ખુલ્લેવંતસય અગ્નિચં	૫૫
ધર્માનંદ કોસની, ૨૫	૨૧૨
નરસિંહ ચિંતામણી કેળકર, ૨૫.	૩૭૩
મેધનાદ સાહા, ડૉ. (લલિત લદ્)	૧૪૨
મેનકા, ૨૫ નંદરી	૩૦૪
વાસુદેવશરણ અગ્નિચં, ડૉ.	૨૮
રોખ અબ્દુલ્લા, 'રોરે કાસ્મીર'	૩૩૬
સ્થામલ કૃષ્ણલ વર્મા	૧૭૦

ઇતિહાસ-ભૂગોળ પુરાતત્ત્વ

આદ્યમાન શાપુઓ	૧૧૨
બરોજુદર-નાવાનું અમર મંદિર	૩૦૭
સાંકૃત્યનપરનું અરોહ-ચક્ર (દ સાક્ષી) ૨૭૭	

મોરારક-આરોગ્ય-ઓષધ

અદ્ભુત યજ્ઞ	૨૧૪
એરિપરિન	૩૭૫

કાનના રોગ અને તેના ઉપચાર	૧૧૪
કરેલાં	૨૧૫

શુભરાતના સાહબાલમાનિશાગિન'સી' ૨૭૮	
નય (સોભાગ્યચંદ્ર બાળીસી) ૧૭૩	

નગરકથ (બાપાલાલ મ. વેદ) ૫૬	
નાળિયેર (વેદે નંદલલ સાક્ષી) ૨૬	
નાળિયેર તથા નાળિયેરનું પાણી ૫૭	

લસી અપીઓ (ડૉ. શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી) ૩૭૪	

વિશાગિન-૧ (નંદવરલાલ શાહ) ૫૮	

વિશાગિન-૨ (૨)	૮૪

વિશાગિન-૩ (૩)	૧૧૫

વિશાગિન-૪ (૪)	૧૪૧

વિશાગિન-૫ (૫)	૧૭૬

વિશાગિન-૬ (૬)	૨૧૮

વિશાગિન-૭ (૭) (૭)	૨૪૬

શેરડી	૩૭૪

સરત્રવો	૩૧

દરડે	૧૪૩

નિર્માન	

અણુસાક્ષિ-લોકકથાણુમા	૨૧૭

આસત્યરીપદ વંત	૧૭૫

આવની કાલની સાચકલ	૧૪૪

એક નવું યત્ર	(લલિત લદ્) ૮૩

કામો પ્રકાશ	૨૧૫
અણિતશાક્ષી ચત્ર	૨૧૮
પારદશંક અરીસો	૧૭૫
ફાલિક એસિડ	૨૧૩
બોટકારિત્રાનોનોપ્રથોગ (લલિતલદ્) ૨૧૬	
ફાયર બેકેટ (લલિત લદ્) ૨૫૦	
ગેલેરિયા માટે નવી દવાઓ	૩૦૫
ચીવન પ્રાસિ (ડૉ. શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી) ૧૧૩	
રેડિયો-ગ્રાફી	૧૪૩
વનરપતિ કમારવાની નવી પદ્ધતિ	૨૭૮
સુર્યપ્રકાશ સાથે દરીફાઈ કરતો દીવો	૨૧૭

પ્રકીર્ણ લેખો

આપણી બનીશ અમુદ્ધિ	૨૧૮
આરોગ્યન વિષે વધુ	૩૦
એક નવી ફાક્ટરનું પેન	૨૧૬

'કાપોડ' - રીમોનનું ૧	૫૬

કાગર	૩૪૦

કેદમા નાખવામા આવેલી શોધો	૨૭૬

ખરતા તારા	૨૧૪

ચીનો માટે દિંદી વિદ્યાર્થોઓ	૧૪૪

દામોદર નદીની ખીણની નવી ચોળના ૮૩	

નીતમ-એક અનુગમ અવેરત (અવેરી) ૮૨	

પરતત ઇન્કલ	૧૭૪

પેટક પદ્ધતિ	૩૦૬

બહુપતિનો રિવાજ	૨૧૭

માની ગારવાના કમાય	૨૭૮

મુકામ શોધવાની બજારની શક્તિ	૩૩૬

ચિકીત્સા વિષે	૫૭

શબ્દ	૨૧૪

રેવતર દિવની ટપાલની ટિકિટો	૩૪૧

રેવતરવિદ્યાર્થક નખ (ડૉ. શિવત્રિવેદી) ૩૪૧	

દિગાલચના દીગાની આપણી	૧૧૪

દિંદની બનીશતપાસ	૧૭૪

દિંદના બરતરસવે આવતો વિભાસ	૧૪૪

દીરાકુઠ મદાનરી પરનો વિરાટ બખ	૨૫૦

પરચુરણ

આપણે બોધ લેના નેનું	૧૬૦

કુમાર ચંદ્રક, ૧૬૪૬	૧૭

'ક્રીડમ કમ' (૨ ગ રા) ૨૧૮	

નવચેતનનો રમતોત્સવ	૧૦૩

ગોપાણી દોલ	૬૩

વિદ્યાર્થોઓને મારફ કરની સંગ્રામો	૧૬૮

પરદેશનાં પત્રચિત્રો (અનુસંધાન પૃ ૩૬૪ થી ૫૫૭)
 હવે તો એવો વખત આવ્યો છે કે મુદ્દીબદ્ધ કરીને વ્યવસ્થિત વધારવી
 બેઠે એ પણ અમે તો રશિયા સાથે પાંચ વરસના ન્યુ યુદ્ધ થવાની
 ઉમનબરી વાતો કરીએ છીએ એથી તો હુનિયામાંથી વધુ માણસો
 જોઈ શકે નરો અને એમ માણસો જોઈ શકવા એ કેમ મુશ્કેલીભર્યું
 વાર, પણ મેનનીઓ પત્રમા આ બધી વાતો ખાસ આનંદ
 કાયક તો નથી ન જો તમારે વધુ પત્રચિત્રો જોઈતા હોય તો
 તમે એક આ મુક્તિ અળગાવો અમેરિકાના કોઈ જાગના અગ્રણી
 છાપાના તત્તી પત્ર તમે આ પ્રમાણે એક પત્ર લખો, કે 'બીન દેરોના
 ચુબનોમા રસ લેતા દરેક દેશના છાપાના એકાએકની સાથે પત્ર
 વ્યવહાર કરવાની મારી ધ્યાન છે, મારી ઉપર ૧૭ વરસ છે, ઘણા
 દિ' તમારે એ પરદેશનો પત્ર તત્તી તથા વાચકોનું આકર્ષણ બનશે
 અને એ રીતે તમને કેટલાં પત્રચિત્રો મળી રહેશે.

મારી ઉપર ૧૮ વર્ષની છે અને કંલેજમાં પહેલા વર્ષમાં સગીત
 નો અભ્યાસ કરું છું કામના દબાણને લીધે તમારો પત્ર આવ્યો કે
 તરત જુ તમાને ન જવાબ વાળી શકી પણ હવે હું વધુ વેગપ્રાપ્તી
 હવે પૂરેક તમારી મેડોના લેંગડન (Madonna Langdon)
 આસ્ટ્રેલિયાનાં સરનામાં

(1) June Maxwell, Tangambalanga, Via Wodonga
 Victoria, Australia—15 sports, correspondence, (2)
 Coffeen Watson, All Saints Girls Hostel, Charles
 ville, Queensland, Australia—15 stamps, correspon-
 ence, sports (3) Pat Hughes, Mekky Street, Macks
 ville, New South Wales, Australia—15 reading, sports,
 knitting, sewing (4) Evelyn Russ, Abbotsleigh
 Wahroonga, New South Wales Australia—16 che-
 mistry, music, tennis, hockey, (5) Marjorie McIntosh
 80 Hunter street, Richmond E L, Victoria Australia
 —16, chemistry, nursing sports, (6) Phyllis Walego,
 Light house Road, Byron Bay, New South Wales
 Australia—19, stamps, sports, photography, surfing,
 (7) Clare Haydon, 10 Homer street, Moonce Ponds,
 Melbourne Victoria, Australia—16, dress Making,
 horse riding, sports (8) Mark Readell, 8 Andrew
 street, Rose Hill, Inverell, New South Wales, Australia—19,
 stamps, coins, (9) Dawn Cherry, Glennie
 School, Toowoomba, Queensland, Australia—16 pho-
 tography, surfing, riding, music, (10) Jean Clarke
 'Forest side', Belgrave, Melbourne, Victoria, Australia—16,
 stamps, sports, dancing, (11) Rhonda Terra-
 ce, 13 Hamilton Street, Launceston, Tasmania, Aus-
 tralia—19, stamps, sports, dancing, (12) Eva Batty,
 Usman street, Blayney, New South Wales Australia
 16, stamps, sports, films (ઉલ્લેખ કરમુખ મેરી)

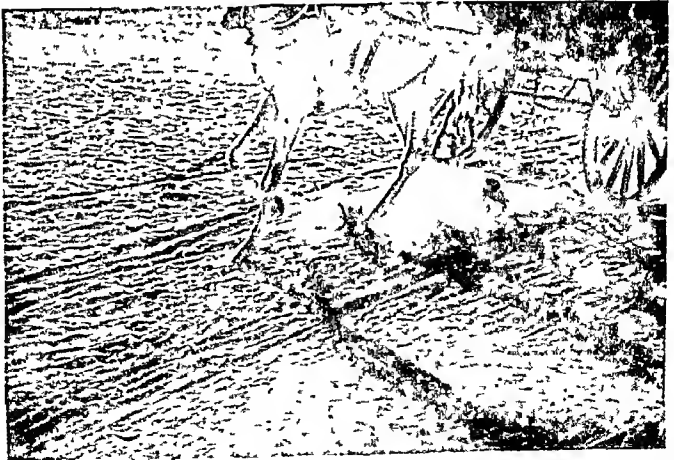
હિંદી પત્રચિત્રોનાં સરનામાં

(૪૩૪) ગુલુવતરાય ચીનનદાલ સુવર્ણીયા, નાગરવાડા, આમથી-
 કળીઆ, ગોદાવારી—૧૬, રસાયણશાસ્ત્ર, ટિકિટસમઢ, દેશચિત્રસમઢ,
 (૪૩૫) મુલુઆઈ બાઈલાલમઢ પટેલ, હે લોકવાણી, દાંડિયા બનર, વ
 ગોદાવારી—૧૭, ટિકિટસમઢ, ફોટોગ્રાફી, (૪૩૬) પ્રતાપરાય ધનરૂપ પર-
 માર, દેશના બનર, સીહોદરા (કાઠિયાવાડ)—૨૧, સમીત, પ્રાચીન કળાનુ

સરોધન, (૪૩૭) વસંતકુમાર દેસાઈ, કે ૩૨
 પ્લોટ નં ૫૮૮, ન્યુ માલિકુવાડી, ભાવનગર—૧૬ ફેબ્રુઆરી
 ઓટ, સિકાર, યાત્રિક કામ, (૪૩૮) મોહનલાલ મ. મેખર
 એ કે મેધાળી, ૫૪/૫૩ ખાનપુરી, કાનપુર (૫) ૫/૫
 ટિકિટસમઢ, અવતરજીસમઢ (૪૩૯) મુનેશ્વરનંદ નાનુકર
 ૧૦૬ લાખા પટેલની પોળ, દેવસેરી, અમદાવાદ—૧૮ ટિકિટ
 સિકાસમઢ, રસાયણશાસ્ત્ર, (૪૪૦) વેદુલાલ નાચકર
 ૩૫ પો. ગેરવાવરા, વાયા નવસારી—સાહિત્ય, (૪૪૧) કે.કે.
 દરિદાસ બાઈઆ, ૪૫ બાબુજીમઢ રોડ, વાલેરેશ્વર, મુળાઈ ૧-૬
 સમીત, ફોટોગ્રાફી, તરુણ, (૪૪૨) વિનોદ મનલાલ રેસાઈ, જી
 નવાલ દાલાબાઈ મહેતા, હિરનારામ મહેતાનો ખાતો, ગોધરા
 સુરત—૨૦, સીનેમા, ફોટોગ્રાફી, (૪૪૩) હર્ષદાશ વ નિલ
 'પ્રતાપ' કાથાવિય, કમ્પીટ, સુરત—૧૮, પત્રકારન, વિજ્ઞાન ન
 ભાષા સિખવાનો, (૪૪૪) હવલજી દલાબાઈ પટેલ વાપરક
 વાયા પારકી (સુરત)—૨૨, ચિત્રસમઢ આધ્યાત્મિક જ્ઞાન (ત
 વસંતકુમાર સી યાદ, રોશીવાડાની પોળ સુધી નિવાસ, ધર્મ
 અગદાવાદ—૧૬, ફોટોગ્રાફી, (૪૪૬) ચલુલાલ અનુલાલ પાવ
 જોડી આળવી, રવામીનારાયણના મઠિ પાસે, અમદાવાદ—
 આધ્યાત્મશાસ્ત્ર, વેદક, સાહિત્ય, (૪૪૭) સુવંશંત વાઘીયા
 મવી, દરબાર મઠ પાસે, લીમકી—૧૬ ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૨
 ભાષામ, (૪૪૮) કાનિતાલલ ત્રિભોવણપુરા, ૧૫૫૧૨ ૧
 મળીઆર, સી, ભાવનગર—૨૩, ટિકિટસમઢ, (૪૪૯) કે.કે.
 ચલુલાલ નાગિયેરવાલા, સુધાર વિધિયા કાચ—૧૫, ફોટોગ્રાફી
 ક્રિડે, બીયામ, (૪૫૦) પ્રવીણ અ શે ૩ રમણિકલાલ અમર
 રોડ, બાઈલાલ સોનનરાળા સાથે વાલેરે (કાઠિયાવાડ)
 ૧૭, ટિકિટસમઢ, ચિત્રકળા, દેશવાંચના ફોટોગ્રાફી (૪૫૧)
 હર્ષદ દ શે, હંસરામ મોરારજી પંચિક રૂડેલ, નવ મુખલ
 અપેરી, મુળાઈ—૧૭, ચિત્રકળા, ચિત્રસમઢ, બેડગિમ્બન (૪૫૨)
 ભરમોદાસ, કે પરશોત્તમ બાલાબાઈ, રેવકાપાઈ વિનાસ બાબ
 વાડ રોડ, મુળાઈ—૧૬, ટિકિટસમઢ ચિત્રકળા, (૪૫૩) ભરમો
 મહેતા, કે આર એમ મહેતા, નાશરેરી, મેરબી (કાઠિયાવાડ)
 —૧૬, સાહિત્ય, (૪૫૪) આશાબદ્ મુન્યાદ જવેરી, કે મહંમ
 ખલાલ શાલચદે શાહ, ૧૬૫ પેલવાડી, મેઈન રોડ, મુળાઈ ૪-૧૨
 ફોટોગ્રાફી, ક્રિડે, સિકાસમઢ, (૪૫૫) ભગવતપ્રસાદ પી પ્રસન્ન
 ખનર, લેશ (૭ મુનરાત)—૨૨ ટિકિટસમઢ, ફોટોગ્રાફી (૪૫૬)
 હમરવાલ એસ એકવાન, જુદુ મારીઆવાડની પોળ હુમરાઈ
 કરિયાપુર, અમદાવાદ—૧૬, ચિત્રકળા, ટિકિટસમઢ (વિજ્ઞાન) (૪૫૭)
 હરમુખલાલ જી માડલિયા, ચત્રસમ નિવાસ, વડવાડી, મુળાઈ ૩
 —૧૫, સમીત, ચિત્રકળા, ટિકિટસમઢ, (૪૫૮) બદેશ્વર જી
 વલાલ મકાણી, વેદનો હતાવે, વડવાલુ કેપ—૧૭ કુમેર
 ફોટોગ્રાફી, ચિત્રકળા, (૪૫૯) ભવદ શાહ, ૬/સિઆરે-ની રોડ રંગના
 ફોટોગ્રાફી, ચિત્રકળા, વિજ્ઞાન સાહિત્ય, (૪૬૦) કપેન્દ્ર નિ
 રો—૧૮, ફોટોગ્રાફી, વિજ્ઞાન સાહિત્ય, (૪૬૧) અનંદશંકર જી
 કાપડીઆ, ૩૭ લક્ષી નિવાસ નેપથિય સી રોડ, મુળાઈ ૫-૧૬
 ટિકિટસમઢ (૪૬૨) શાહ પ્રદુલચંદ્ર કપરાબાઈ, કે સિદ્ધાન્ત અમદાવાદ—૨૨,
 તવદ, ૧૫ મેન મરચન સોસાબાઈ, કેલિસચિન અમદાવાદ—૨૨,
 ટેનિસ, ચિત્રકળાસમઢ, (૪૬૩) હવલજી માધવજી કાંતુયા, કાઠિયા
 વાડી, વાયા નવસારી—૨૪, પ્રવાસ, કંઈની સાર્વ, સાંરજ
 (૪૬૪) ચલુલાલ હવરામ એનિનીઅર, ૧૭૫૪ નવી પોળ, સાંરજ
 પુર, અમદાવાદ—૨૪, સમીત, એનિનીઅર (વાડ)

(ફિરોબાઈ ૧૯૪૭) ૧૯૪૮

જમણી જાતુ 'હિંગાવયનુ આ-ધર'
 એ હાર નારાયણુ શ્રીધર બંદે જેમ
 નો પતિયય ગયા અકમા આવી ગયા
 મે કવાહરની, એક વિસિષ્ટ અને રમ
 બીય ચિત્રસયોજનવાળી કૃતિ નીચે
 'તેજુ તોખાદ ફેટા મન્તવાવ કુધિ
 યા બેગલોરનાઅણિનહિફેટાટામાકિ
 પ્રશંનમા રોપ્યચન્દ્રક મેળવનારી ના
 રહિ ગયા અકમા રમ્પ ચએલી, એ ન
 પ્રદર્શનમાં સુખર્ણવન્દક મેળવનારી ક
 'તિનીમારક,અમાવાહના'નિહારિકા'
 મદદના સભ્યનુ સર્જન છે આમા પાણુ
 મારેદા ચોવાગીની વચ્ચે ધૂજ હડા
 હતા, સમસાગના થોડાના પચ જેવો
 મામૂની નિવય વાને વિસિષ્ટ કોણની
 ફેટામારી વટે પતિવિચિત્રકપલભય છે

ચરખાની શોધ

તકલીથી ૩ કાતવાની કીત એ સૌથી ભુની ભણુમા આવેલી પદ્ધતિ છે આ ઇસવી સને પૂર્વે ૩૦૦૦ વર્ષ પહેલાથી ચાલતી આવેલી છે, અને આજે પણ હિંદુમા બહોળા પ્રમાણમા પ્રચલીત રહી છે. માનો કે ન માનો આજે ચરખી ચાલતી બધીજ કાતણુની કીત એજ સિધ્ધાંતને અનુસરે છે, અને તારની ધુબકીને નિયમીત કરતી તકલીને કોઇ સપાટી અગર પાયા ઉપર સ્થિર રાખે છે. ચરખા કે જે ભણુમા આવેલું કાતવાનું સૌથી ભુનું ચક્ર છે, તે ૨૦૦૦ વર્ષ પહેલા હિંદુમા પહેલી વાર વપરાયા હાગ્યો, તે વખતની મહેનત બચાવવાની એ એક મોઢપામ શોધ હતી અને જે હાથ-કાતણુની કીત ઉપર તેણે સરસાઈ મેળવી લીધી તેના કરતા લગભગ આઠગણી ઉત્પાદન શક્તિ વધારી દીધી !

૧૮૮૬ મા મધપાએલી ફેલીફો મીન્સ હિંદની એકમ તરફે સૌથી મોટી મીલ છે. અને જ્યુર્જિફો મીલમ માથે તે દરરોજ ૧,૭૫,૦૦૦ વાર ઉપરાત કાપડ ઉત્પાદ કરે છે. આજે, પહેલા કરતા પણ વિશેષ, તેણે કરી આવેલી સગવડો શરૂના કાપડની તગીને પહેરવી વળવાના પ્રયત્નોમા મદદ કરે છે.

સાડી, ધોતી, મલમલ, છીટ, મચ્છર દાની,

રીંજણના દોરા, સુમોબનનું કાપડ.

ફેલીફો મીલ્સ

શરૂને પગલાર રાખવા મારે ચલાડ

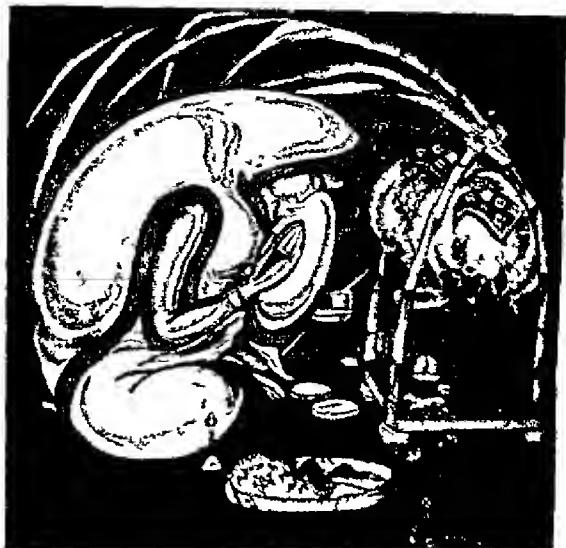
CL 3 Co

ગુરુત્વમુતિ
 ગિ.ક.શી
 મહાન્યાસી સીવાનંદ
 કે.કે.કે. - ગુરુત્વમુતિ
 ગિ.ક.શી - ગુરુત્વમુતિ

૨૮૮

આવડી કાઢનાં નાગરિકો માટેનું આયુર્વેદ માસિક
 મેગેઝીન રજિસ્ટર્ડ ગવર્ન - નંબર ૧૧ - નવેમ્બર ૧૯૮૮
 મંચી - આયુર્વેદ ગવર્ન

૧૧.

સુલસીવિવાહ

ચિત્રમાત્ર વિનયવદ્ધ ત્રિવેદી

કેલિદ

રાષ્ટ્રને યગદ

મિત્ર

ચિત્રમાત્ર
વિનયવદ્ધ

રાષ્ટ્રને યગદ

ચિત્રમાત્ર

એવન્ટ ભોગીલાલ જર્ધર્સ
પંડ, ગાંધીયોડ, અમદાવાદ.

બારદીની કિંમત
1/2 ઓસ ૦-૮-૦ ૪ ઓસ ૨-૮-૦,
૧ ઓસ ૦ ૧૪ ૦, ૮ ઓસ ૪-૮-૦,
૨ ઓસ ૧-૮-૦ ૧૬ ઓસ ૮-૦-૦
દરેક જગ્યાએ વેચાય છે

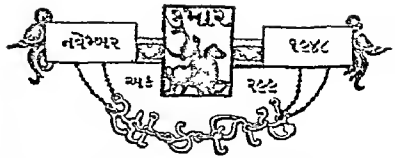
કોલેરા, ઝાડા, શરદી,
રાધિવા, ખાસી, રુખ,
અમુઝા, દરેક જાતના
તાવ તથા અનેક
જાતના દરદી
માટે અમુલ્ય
ઔષધી

ગુપ્તધારા
૨૭ દે માં બેસ
૩૦૨
જંધ મળે છે.

જે. એન. શેઠના
ગુપ્તધારા ઔષધી, પીઆલુઆ

ગેલિંગ કનવાલ વાડીલાવની કું
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, ગજગદાસ રોડ, ૩

ચિત્રો

નૃત્યમૂર્તિ શિશુની સુદનતા દી-પાનજ પૂકું
દુવસીવિવાહ ચિત્રનાર વિનયચંદ્ર પ્ર ત્રિવેદી ત્રિરમી મુખચિત્ર
આર્મીનાઈઝ હોફે ફોટો ડૉ. એમ બી કપર,
એ આર પી ગેમ પાઠશા પકામા

કાવ્યો

- મોઢી રાતે ગધૂર જાવમુકુંદ દલે ૩૨૨
મીઠા પાણી પ્રભાસમ રાવળ ૩૨૨

ચરિત્ર

કૃષ્ણાણ પ્રભાસર ખ દિવનર ૩૨૫

લેખો

ફોટોમ રીનુ સ્વાલત્ત રતિમુદર રાવળ ૩૨૨
સ હિંદી અને રીયલ [ગદન] જલવન્તર વ કલ્યાણશય ઠાકોર ૩૨૩
અ રીઠા [અ પળી વ ૧૭૫૫ ૨૨] મો. જાડીલાલ દે જોડા ૩૨૮
એન્ડાઈટ ૩૨૬
લોહ ૩૩૨
હવાપ્રધર ૩૩૫
આસનો તથા રાવનપ્રધાર [પ્રાચીનનાટ્યસા રે ૨૭]

ચેમિન્ડ પ્રિવેટર્મી ૩૩૮

વિજ્ઞાનો

લોનુ બીડ તથા પોલાઈની વિવિધ જનાવટો [ચિત્રપોષ] ૩૨૧
નવા પુરતકો ૩૩૧
વિકસત વિજ્ઞાન ૩૩૩
પરદેશી પત્રગિત્રો ૩૪૩
ખાણુકરી [ગોખારનાથ, ખાલદીવ, અમેરિકાના ડાપા,
એક વિમાની પ્રવાસ] ૩૪૪
ચિલ્લો [ગાસગામના પળી ૩૫] ૩૪૪
દેવદીવાળી [ગાસગામના તહેવારો ૧૧] ૩૪૬
આ માસ કવિદાસમા [અગ્નિવિગેષ મહેન્દ્રલાલ સરધાર] ૩૪૭
ઉલ્લુ પાનુ ૩૪૮

આહવાને

ફોલ આઈગિન કારણે અર્ધ મોઢા ન થયો હોય તો 'કુમાર' દર માસની ૧૫મી
તારીખે જણાર પડે છે, એટલે તે આરમાયા મન મળે તો તત્તલ તેની મરિયાદ
દરી અગ્નિગાતે ગુપ્ત વગેલા આઠોની મરિયાદોને આગારી પામે નહીં હોય છે
ત્યા મુખી તો પહોળી વળવાનો અર્થ પ્રયત્ન કરીએ છીએ. પરંતુ એવા ગુપ્ત
વગેલા મળી જાય તો જણારપાદ દરી આપવાનું મળી જાય તો આપે રહેત નથી

કુમાર કાર્યાલય વિગેરે નરકી તત્તો સુદક અને પ્રકાશક જનુઆર ૧૫ પાઠ રાવન
સુદક પ્રકાશનરવન ન કુમ રમિ દરી કુમાર કાર્યાલય લે, ૧૪૫૪ રામપુર અમદાવાદ
વાનિક લવાબમા જા પારેમામા દાન વવાપરિલિત દુરુક નકલ નાર આના
અદેરજનજના સોમ જેવન મેસરે સાપન્ટિફિક પબ્લિકેશની કપની
ફોન ૩૩૩ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ રોડ અમ માદ

કુમારના સર્વ લખાણો, ચિત્રો અને ફોટો દોષીવાન્ટથી રક્ષિત છે

રામતીર્થ ખાહી તેલ

સ્પેશિયલ નં ૧

મગજના જ્ઞાનતત્ત્વો યજ્ઞવાન બને છે, ધોળા વાળ
કાળા થાય છે, ખરતા અટકે છે, વધે છે અને ટાલમા
વાળ જીંઘે છે જોડા મટે છે, યાદશક્તિ અને આખોની
દૃષ્ટિ વધે છે ગાદ નિદ્રા આવે છે, માથાનો દુખાવો
મટે છે દરેક ક્ષતુમા થકેનો, પુરવો અને જાળકો મારે
મહાન ક્ષાયદો કરનાર છે

મોટી બાટલીના રૂા ૩-૮ = નાની બાટલીના રૂા ૨-૦૦
અથે મળે છે.

શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ

૪૪૮ મેન્ડરદ રોડ
મુખાઈ-૪

**આયો
ટોના**

અચ્ચાઓનું

અતિ પ્રિય ટોનીક

ગૌથ એન્ડ કું.

પ્રીતિસ સ્ટ્રોટ, મુંબઈ-૨.

વિજયનગરનાં ખંડેરામાંથી

‘કૃષ્ણા ખરી’

આજે પણ

આમ જનતા કાપડ વિના સુઝાય છે

■

અમારી શ્રૂપ મિલો

આ સુઝવણ દૂર કરવા બનતો પ્રયાસ
કરી રહી છે

■

અમારી વિશિષ્ટતાઓ

જહાંગીર મિલ રસ્તમ મિલ

દોસૂતી

અને

દુવાલ

કેમ્બ્રિક

અને

સાડીઓ

ન્યૂ જહાંગીર

મિલ

નવજીવન મિલ

(કલોલ)

કાઠિયાવાડમાં

જૂળ વપરાતું

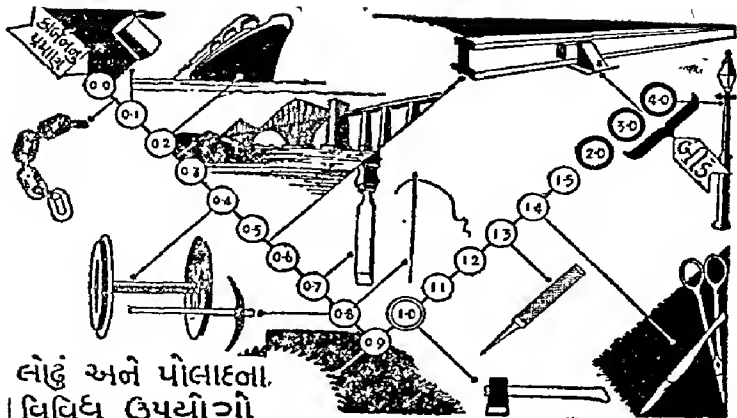
છાપેલું કાપડ

પોપલીન

અને

સાડીઓ

જહાંગીર વકીલ શ્રૂપ

લોહું અને પોલાદના વિવિધ ઉપયોગો

બીક લોખંડ અને પોલાદમાં રહેલા કાર્બનના અંશ અનુસાર તેની સખ્તાઈ ચિકારા આદિના પ્રમાણમાં બનતી રાખેલા વપરાશની ઓળખાવી આલેખ

આપણે રોજના વ્યવહારમાં લોહાની બનેલી એ અસખ્ય વસ્તુઓ જોઈએ છીએ તે બધા એક જ ભવના લોખંડમાંથી જ નાનવાળા આવતી નથી, તે ફરકમા વિવિધ પ્રકારનું લોહુ ઉપયોગમાં લેવાય છે લોહામાં અતિ અલ્પ પ્રમાણમાં કાર્બન(કાર્બો) હોય છે જ. પરંતુ તે કાર્બનના એટલા અલ્પ પ્રમાણમાં થે રહેજ્યાસ જવારો ચતા પણ લોહાના ઝુલ્મખંભમાં ફરક પડી જાય છે એ એક આશ્ચર્યની વાત છે. ૧૦૦ ટકા પરિચુદ્ધ લોહુ બનાવવામાં તે વેસાનિકો દળ સુધી સફળ બન્યા નથી

લોખંડમાંથી બનાવવામાં આવતી અસખ્યવાત ઓળખા, તેના માટે જરૂરી ચિકારા, મજબૂતાઈ, ટકાઉપણું, સુલભતા, કાટ-રક્તિતા આદિ શુભા એ ને પ્રમાણમાં જોઈએ તે તે પ્રમાણમાં તેમાં કાર્બનનું તત્ત્વ વધુ-ઓછું હોયું જોઈએ છે બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, લોખંડમાં રહેલા કાર્બનના અશના પ્રમાણની વધવટ અનુસાર જ નાના પ્રકારના વપરાશવાળી ઓળખાવાળી સાકાય છે તેના ને માર્નેટાઈઝ આલેખ ઉપર આપણે છે તેમાં કાળી બાજુને ગયાળેથી લેતરતા અને જાણી તરફને ગયાળે ચડતા કાળામાં કાર્બનના ટકાનું પ્રમાણ દર્શાવતા ચક્ર છે, અને તે તે પ્રમાણવાળા કાર્બનયુક્ત લોખંડમાંથી કઠકઈ બાંને બને છે તેની આકૃતિઓ તરફ તીરવાળી લીટીઓ એ અકમાથી દોરી બતાવી છે. કાળી તરફને ગયાળે પહેલું કાણ જન્ય અંશનું છે અને પછી તે જૈઃ, જૈઃ, જૈઃ એવા ક્રમમાં વધતું જઈ જઈ ટકા સુધી નીચે પહોંચે છે અને ૧ ટકાથી જાણી તરફ ચડતું શરૂ કરી ૪ ટકાના આજે ટાંચે પહોંચે છે. જ્યાં એ ટકા અપૂર્ણ રહે હોય છે ત્યાં તીરની લીટી ને અકાની વચ્ચે દર્શાવી છે કાળવા તરીકે સાંખેલા માટેનું પ્રમાણ ૦.૦ અને ૦.૦૧ની આશરે છે, એટલે તે ૧થી ઓછું એટલે કે ૦.૦૧ જ (જૈઃ= જૈઃ) સગળવાનું છે એ જ પ્રમાણે રેલના સહેલાઈ માટેના આક જૈઃ અને જૈઃની વચ્ચે હોઈ જૈઃ ટકા દર્શાવે છે, અને તેના પકડ માટેના આક ૩ અને ૪ ટકાની વચ્ચે એટલે કે ૩ અને ૪ ટકા દર્શાવે છે એ બધા આક હવે ક્રમવાર જોઈએ: કાળી બાજુને ગયાળેથી શરૂ કરતા ૦.૦૫ (જૈઃ) ટકા કાર્બનવાળા લોહામાંથી સાકળ જેવી (વાળી પડે તેવી અને ખૂબ ધસારો તથા તાણ સહન કરી શકે એવી) ઓળખી વસ્તુઓ બનાવાય છે તે જ રીતે ૦.૧ ટકા કાર્બનવાળા લોહામાંથી પચાલા આદિ વસ્તુઓ અને ૦.૨ ટકા કાર્બનવાળા લોહામાંથી આગળોટાનું બહારનું પડ બનાવાય છે. ૦.૨૫ ટકા કાર્બન-પૂર્વ માટેના ચક્રો, ૦.૩ કાર્બન રોલર-પેડમાં આદિ; ૦.૪ ટકા કાર્બન-ફરસી પાટા; ૦.૪ ટકા કાર્બન-ફરસી, રડા આદિ સુધારી ઓળખો; ૦.૮ ટકા કાર્બન-સીકા, પાવડા, કોઠાની તથા કોથ જેવા પદાર્થો; ૦.૯ ટકા કાર્બન-કરવત આદિ તીરણ પદાર્થો; ૧ ટકા કાર્બન-કુદાની વજોર; ૧.૩ ટકા કાર્બન-કાનસ જેવા સખત પદાર્થો; ૧.૪ ટકા કાર્બન-કાનસ, ચાપુ આદિ, ૩.૫ ટકા કાર્બન: રેલ્વેના પાટા ના મજબૂત ગ્રિપર (પકડ), ને ૪ ટકા કાર્બનયુક્ત લોહા ચાળીડમાંથી તાર ટપાલ તથા બીજીના ચાળવાઓ બનાવી સાકાય છે

આ વ તી કા લ નાં ના ગ રિ કો નું આ સિ ક
નવેમ્બર-૧૯૪૮

મોડી રાતે મયૂર

- પૃથ્વી -

રચાઈ જગ પે હતી ધવલ રાતની રાવડી.
પડી ઉપડતો ધડી પવન પાછલા પ્હોગનો
સુમંદ, અતિ મેદમંદ ફરકી રહ્યો શીતલ.
ગુલાબમય ઘેનના પડ પરે પડેા અમતા:
અકેક પડ ઘેનનું, સપનનું વળી એક, ને
મુલાયમ વીંટાય વેષ્ટન શરીરને સામટા.
અન્નય ઉગ્ના દુષ્પાર્થ તળિયે જતા છેક જ,
પણુ ય કળને પડે સુખદ વિમ્મતિ-દાયકે.

સમગ્ર અવકાશનું સ્થિર અનુ છ ચાંચરૂપ શુ
કણેકણ ધગ તણો ય વળી રથેય ધારી ગ્લો.
સુધઈ સુધગુ સુવૈલ જ્યમ જાંધતો પારદ.
અચાનક ક્યલીયથી, મધુર દૂરની કુંચી
છુંટાયક ગમે ગડેકો ઉઠતો જ કેા મોરસો-
પ્રસુતિ મહી શું પ્રજાગ્રંત ટહુકતી ચેતના ?

આલસુકુંદ દવે

મીઠાં પાણી

- મહાકાન્તા -

“રે, યંબી જ સરિત મધુરી! નિર્મળાં નીર તારાં
વ્હેતા જતાં કલકલ યતાં, લાગતાં શા જ ખ્યાગ !
ને, આ તારી લલિત વહની, પાતળી, રચ્ચ કાશા :
—અન્ને તીરે તુરવર કશા ઢાળતા સિન્ધુ ધાપા !—

સીધી જતી સમદર લાણી! સિન્ધુનાં ફારવારિ
બોળાંગાઢી કપાદિ શમી જ્યો મીઠી સેર તારી !
ફૂળી જ્યો ગરજનગઢી મંજુ મંજુ સિતારી !
રે, યંબી જ મધુરી, ધડીમાં સિન્ધુ ખારો યનારી !”

“મારા મીઠા તટજન, કશી વાત રે, થોભવાની !
આવે વેળા વળા જ વળી, આગે જ આગે જવાની !
ને, યાવાનું ઉદધિમય !—શી વાત તારી ઉપાળી !
ફહાડે—રાતે, પલ પલ રહી વાટ એની નિહાળી !”

સિન્ધુદેવે શમી, નજ ચડી, વર્ષા, પાછ વહેતા,
મીઠાં પાણી કેમજલ વહે ચૂક કે વાત ફેલતા !

મુન્દરામ રાવળ

મૂલ્યવાન કલાકૃતિઓનો સર્જનાર બહુ
છે કે કલાદેવી, લાગ્યદેવી એમ, સર્જેજ્યા
આકસ્માત ફર્ગેન આગી વરફાન પેલી નથી.
સતત પ્રયત્ન, નિષ્ક્રમતાઓ અને કરોડો-
બર્ષાં પ્રયોગોથી જ કલાકારે પોતાના
મનોભાવો ને સ્વરૂપોને ચિત્ર કૃપર કતારી
સાધ્યા છે. ફોટો-ચિત્રકળા પણ વ્યક્તિનાં
એવા વિશેષ સર્જનનું એક ગ્વકગ યતી છે.

ફોટોગ્રાફીને જન્મ છ ૧૮૩૯મા વર્ષે,
એટલે આજે કોને સો વર્ષ પૂરા થઈ ગયા
એમ તો ખીલ ધણી મોધોથી તેનું વય નાનું
છે, છતાં તેણે માનવજાતની પાર વિનાની
કાંઈ કરી છે, અને તેની અટપડી રચના કે
દરથને અથવા આટલે પ્રસરને એક જ વ્યગ્રકારે
ગ્રહી લેવાનું તે અજબ સાધન બન્યું છે,
અને દુનિયાની દોઢ પ્રતિમા આજે અનિ-
વાર્ય ઉપયોગી અમ બની ગયું છે કેમકારે
સરસારની આપ લેના સાધ્યોગ વ્યવહારમા
ખૂબ જ અગમ્યનો ફાવે આરેષા છે.

ખીલ તરફ તેણે માનવીના મનોભાવો :
અસહ્ય અનુભવોને, રાખદથી આશ્ચર્ય પણ
અનુને રાક્ય દોષ એવા ફોટોમા ઉતારવાની
તક આપી છે અને આજે ખીલ કલા એવી
કલાએ તેની મજૂરી યવા લાગી છે .

ફોટોગ્રાફીમા ચિત્રની બાજુમા લુદાલુદા
માણસો લુટીલુટી કરે છે પામુ એક વાત
નકો છે કે ખીલને રસપૂર્વક જોવાનું મન યાય
તેણું કાંઈક તેમા દોષ ત્યારે જ ફોટોગ્રાફ
“ચિત્ર” અને છે. કોઈ ને કોઈ મારા ચિત્રને
જોવા બેઠું રહે એવી આશા ચિત્ર જનાવના-
રની હોય જ. પણ એવું ચિત્ર તો કોઈક જ
વાર વાય કે જે આજ અને જનિષ્પમ સોને
જોવાલાયક અને સંકટા નાસિપારી પછી જ
એવું એકાદ ચિત્ર હાયમા આવે, ને ધણીમા
ધણી આકર્ષણ ધરાવતુ હોય, ને પરીક્ષકોનો
પણ તે પર વિવાદ યાય. જે ચિત્રો કાળનો
અપાટો સહન કરી ટકી રહ્યાં છે તે બધામા
એવું કોઈ સર્વદેશીય આકર્ષણ અને ખૂબી
રહેલો હોય છે, જેથી તે ક્રાંતિ પામે છે.

પણ તેથી કલા માટે કોઈ ગર્વદા આંખી ન
સાકાય. કલાનું કામ છે નિત્ય નવીનતાએ
ઉપજાવવાનું. પ્રત્યેક નવો કલાકાર નવીનતા
સેલીમા કલાસર્જન કરે છે, ને તેવાદેક પ્રયત્ને
કલાવગ્વતની બાજુમા બદલાતી રહે છે પણ
આપણે ફેરલાડ સામાન્ય (લુઓ પ. ૩૩૪)

સાહિત્ય અને શીક્ષ

બલચંતરણ
કન્યાણુચય
ઠાકેર

અનુભવવૃદ્ધ વિદ્વાન બ. ક. ઠાકોરનું

જા. ખોઈ બેસે છે, પોતે અનેક વિદ્યાઓમાં વિચારી છે એમ જ માની લેશે છે અને પોતાના જ ફૂલજીવનને પોતે જ વેપારીતો રહે છે આના માણસ પોતાના જ એવા તે પ્રસાદગતિયા અને પીઠ ચાળદિયા બની નહય છે કે એ કાર્ય માટે એમના જીવનમાં બીજા માણસોની જરૂર જ પડતી નથી દરબજાના કે રવાનસાધુ ગણી નહય, તેના આ જે નીતે કુલો છે તે પછીના છકડા સાથેના પણ ફાટી પડે છે અને આવા આવા દાખલા આપણે ઘણાં ઘણાં પ્રત્યક્ષ કરીએ છીએ, તેથી સુરેષ્ઠ ધર્મ નહય છે કે આવારની દુનિયામાં ફૂલજીવનના અને આપણાઈ (vanity)નો સંકેત સારી પંદે ફેલાઈ ગયો છે

સુભાગે આપણામાં સમાવળા દરેક પ્રવૃત્તિ નરી નિખાલસતા અને નિર્ભય ભોળપણના ગમતા પણ પાસલા કરે છે આસપાસના લોકો આગળે ચડતા તેા અવગણે છે કે તેમને મૂર્ખા જ બહે છે પણ આ બાળક જેવા ભોળિયા પિખાણોને તે કમું ખૂબ જ પડે નથી પોતાની જાનસિદ્ધિ લેવાની અને એકમાર્ગી પ્રતિષ્ઠા જ તેઓ માગ રહે છે, પોતાનો લીલામય જીવનપ્રવાહ બદાવે નહય છે, હરેકોણે ત્યાંથી ખસી નહય છે, આકર્ષણ ત્યાં પોતાની સમાજ કરી લે છે, અને પ્રવાદપ્રાપ્તિ એ કઈ કષ્ટ પોતાની આજ પડે, તેનાથી “ શદા શત્ત શત્ત હવેવા રહે છે ”

એમની જાનસિદ્ધિ લીલામયતા જ એમનું શીલ છે અને એ શીલની દરતા પણ અવિચારી ને આગે છે તેમને નથી ગદરવાઈકાંડા, નથી ખેદ, નથી આરાનિશાસ, નથી અગમચી કે તેની અજાતનું દુ ખ નથી ભૂતમાથી વચગમ રૂપ કોઈ પદ્ધતિપા કે આગસતોષ ફેવ વતેવાનાનું કષ્ટ પરાજીત રહેતાનું શુભી આજીવનું વિષે શીલ કે તેની દરતા સિધ્ધિતાને લેતા મોઈ પણ સવાલ અરજાને છે અને આપને પણ મણુવા કે માનની એવાએવા કાઠાઈયે સવાલ પણ બરે છે કેમ કે કુદરત આપણી એનાના જ આવા અબુખરિની પેટીપેટીએ ક્રમબદ્ધ રહે છે સાદિષ્ટ આ ભોળી નિખાલસતાને આજે આજના સંદર્ભ ખેરે, તેા તે એણે સમાજબાની જિંદગી ફરજ પડે, કેમકે આ ન્યક્તિએ બીજાઓને એાણામાં એાણી કારણ જ બને છે, એટલું જ નહિ પણ નવરેઅનરે ઘણાની રીવા બનવે છે, ઘણાને સુખ વિદે છે

પણ આપણામાંના ઘણા રીતિ નિધિએ એટલા જ આનુકૂળિયા, કે ભેદપણી વિનાના દરિયા કે લખણો ઠોડા ભાગે નીચીએ છે એ વિષે કોઈને પણ સંકા દોળી ના લેએ એ ભાવનાવારી આ ધંકીકતને એતાએતા પણ તેના અપાડા કરી પોતાના ભાવનાવારને બચાઈ રહે છે તેને ભાવનાવારી ટીવેકાંડને નજાર જ નહિ એ તેા છે ભોઈ, એના માત્ર, એની વધી એની વાકેઈ, એની વિતાઈ (sociopathy)ને બાળ ને દેવ ના હોય

આજકાલની તેા આવે, મોટું તેા થઈ નહય, પણ શીલમાં પરા સનરજ-સોચીના જેવી દરતાવાળી બને નહીં તથાપિ કઈનું છે દરતા વિનાનું રહે, મોટાપણે જ સિદ્ધિ વિનાનો દરિયા કે લખણનું દડું જ હોય, એ તેા મહામોટા પરાજીત ગણવાને પાત્ર સિધ્ધિ આરિત કે એ ન્યક્તિને પાતાને પરાજીત એના કુટુંબી વડીલ-સખી સોજનીએના પરાજીત એની કેળવણીના પરાજીત, જે વાતાવરણ માં જે સમતામાં એ કાલરિને મોટા થયો તેમને પણ પરાજીત ગણાવે ઘટે છે કેમકે બાળક નાનપણથી કાલરિને મોટા માણસ થાય તે દરિયાના આરિત ધડાઈ છે અને તેના ધડતરના મુખ્ય કારણ ન્યક્તિ પોતે છે, બીજે નવરે દારણ એની કેળવણી છે એની જ્યાળ

માણસના જીવનપ્રવાહ વિષય બને છે કે કુદિત સાળા કાળ લગી ચાલ્યા કરે છે કે અસ્પષ્ટ, વહે છે તે દરમિયાન પણ તેના રૂપ રંગ રંગિણિયા લોકોપકારતા ફેરા રહે છે તેમ નાયકને પોતાને તે પ્રધાનપણે સુખ દોય છે કે દુ ખરૂં, વચેરેતો આધાર મોટી બાજે માણસના શીલ પર રહે છે જીવનપ્રવાહના નિર્ણયક કારણોમાં મુખ્ય તેનું પોતાનું શીલ હોય છે

The style is the man The man himself is no other than his character વગેરે કહેવત જેવા ધર્મ ગંગેલ સુચે, શીકેના કમ્પે મોટા માનની સારી સમજે આ બાળત વિશે શી નાક વાળી છે તે દર્શાવે છે Style manner એટલે રીતમાત, ચલન વહન, સક્રિયતા નિષ્ક્રિયતા (activity inactivity) રુચિઅરુચિ, રામદ્રેવ (likes and dislikes) અરેસે અંક જ રાખે કહીએ તેા તેનું ચારિત્ર, શીલ, તેની પ્રકૃતિ, તેના ચરિત્ર લક્ષણ, તેના ન્યાયવર્તક સુલ્લોષ ન્યાયની પરિભાષામાં તેમો રહેશેકહેરો તેના આકરણીય એ જેને ધાલસીો માલ differentia, તેવા એનું ચારિત્ર એના અવરસ differentia

ઘણા માણસો અનુભવે તારની આપેલી આ ન્યાયિત (generalization) સામે વારવાર આખરેઆખરે છે કે એ ધંકીકત એટલી તેા મહત્વની ને આપણા વિષયમાં એવી તેા બ્રામક છે, કે તેના કેટલાક દાખલા પ્રથમ જ બેઠ લેવા પ્રાપ્ત થાય છે

ઘણા માણસો ઠંડુપણ માનના અને ભિન્નભિન્ન લાગણીઓથી ધગ એક બાળનું તે પછી બીજા બાળનું ને વળી ચોરીવારે ત્રીજા બાળનું કેસાતા હોય છે આચારમાં તેઓ એક મહાપુરુષનું અનુકરણ કરતા વળી બીજા કોઈ મહાપુરુષના મોઢામાં ધગી તેનું અનુકરણ આદરે, અને કોઈ મોટા બાળક બની જતા વળી કોઈ બીજાને મહાપુરુષપદે રજાપી તેની ત્યાંથી સેવાલાભ, અગ જેવામાં આવે છે જ્ઞાન જેવાવાની કિંવામાં પણ મોટાક વિષય પાછળ એવામતા ન થતા એમને મુખી બીજા વિષય લગી ને ત્યાંથી વળી તોનનની દિશામાં વળે છે આવા વહવાને પરિણામે તે બધામાં જ કાચો રહી નહય છે, નકે વિષયમાં વલગપર્યાઈ દષ્ટિપરિપાક એને લાભતો નથી, બહુકમ્પ તેા (એટલેકે બુદ્ધિ ને રમુતિ સારા હોય તેા જ) માત્ર બહુકમ્પ બની રહે છે આને માણસ ફૂલજીવ હોય તેા વળી પોતા ને મહાદાઓનું ૩૨૩ (નવેમ્બર ૧૯૨૮)

ચારિત્ર્યવર્ણનની ચર્ચા કરતું અને પુરુષાર્થને પ્રયોધતું એક પ્રવચન

હારી એના વર્ણનો-કૃત્યો-શાળાઓ-ગૌરવો-શાળાઓની છે; ત્રીજે નંબરે કારણ જાણનાની સામાન્ય પરિચિતિ, તેમાંનાં વિચારવાચાર-વસ્તુઓ, તેમાંનાં ધંધાઓની નીતિઓની, તેમાંથી ચેતનવાના બરણપોષણ માટે આચરવી પ્રાપ્ત થતી નીતિઓની, અને એ વ્યવહાર તથા બરણપોષણની યાત્રાયાત્રાનામાં એને જે સાપ્તીસોળતી ચોતરું ચોક્કસ વળે છે તેમાંનાં આચરણોગાની એવી નીતિઓની;— એટલાં કારણ આપણે એકઠાં ને એકબીજીનીથી અલગ ગણાવી શકીએ. સાહિત્ય એના વાંચવામાં આવે તેની કારણતા અથવા ચારિત્ર્ય ઉપર અસર ઉપભવવાની શક્તિ તે કલ્પવૃક્ષ, વાતાવરણ અને સોળત-સંગત રૂપ કારણોના પેટમાં ઉપકારણ રૂપે સમાવેરા પામે છે આખી ખાળત જરા ગુણવાચલી દોરીના દડા જેવી છે, પરંતુ ધીરજ રાખીએ તો એમાં ન ઉઠકે એવી ચર્ચા એકે નથી.

સોડક

ગન એવ મનુષ્યાણાં કારણં બંધપ્રોક્ષયો :

Man is man and master of his fate.

The mind is its own place and can make

A Heaven or Hell, a Hell or Heaven.

Not failure but low aim is crime.

Stand upright 'fore God and Man.

સમગ્ર સમગ્ર સાદે મેરા,

દૂ હિ કિરી દૂ હિ હલેયા તેરા :

આપ તરેમા આપ હિ હુમેયા

તારક કે ન, ન હુનાકાંસરા તેરા :—સમગ્ર

વગેરે વગેરે કલ્પવાક્યા એક જ હાકલ સંજોગે છે, એક જ સાદ પૂરે છે. અનુપ્રવાદ અને દર્શનબળવળી, જનતાસેવા ને સહાયરમુખે ગણે આધાર દૃઢ શીલ પર છે. અને શીલની દૃઢતા સાધનાર મુખ્ય કારણ બળિત પાતે છે. શીલની દૃઢતામાં એટલી ક્યારા રહે તેટલી તે બલિતમાં પોતાનો પરામર્થ છે, એટલી એની પોતાની જ નાગર્દાઈ—એટલું જ અનુપ્રવાદન છે. અને એ સાહિત્ય આ વિચારનું અને ધર્મિત-વલ્લભને પોષે છે તે જ સાહિત્ય સરકાતિસાધને અને પ્રતિષ્ઠાપ ગણાવું ધરે; ને એની ભૂમિતિ છે, કટુભૂતા બ્લાનિ વિષાદ આદિને અહવાવામાં શબ્દશક્તિના પ્રદર્શનો કરી આનંદે છે, અને વાચકને વખાણ અનુકરણ આદિ સારુ હાથ લંબાવે છે, તેને જોતવે એને સિખારેયોટ ગણવું ઉચિત છે.

૦૫ ક્રિતા જીવનપ્રવાદના જ્યપરાજ્ય, વ્યક્તિના જીવનપ્રવાદથી જે સમર્થિત ને અજ હોય તેના હાલકાલમ, વગેરેના આધાર મુખ્યત્વે શીલદૃઢતા ઉપર છે, એ આપણે જોયું. કટુભવપરંપરા, વર્ણનો, કેળવણી, સોળતસાધી, વાતાવરણ આદિ આનુભવી કારણો પ્રવર્તે છે ખરાં, પરંતુ મુકાબલે ગોણ ગણાય એવાં જ છે. તોપણ ધણુખરા માણસ પોતે પોતાના જ્ય-પરાજ્ય, ચર-પરો, ઉન્નતિ-અર્થાક્રિતિ આદરગતિ આદિ વિષે પોતે સિદ્ધાંતલોકને ભતાનુભવે પર દષ્ટિ નાખતા હોય છે, ત્યારે એ અનુભવોને કેપરેવા રંગે રંગવા રસી લેવા ગયે છે, તે દલે જુઓ. એ અનુભવોમાંથી જે વિશ્વે ગણાય એવા હોય છે, તેને આપણે બંધુ, આ માનવ જંતુ, પોતાની શીલદૃઢતા અને પોતાની શક્તિઓને જમા આપી કે જે મનુષ્યમાં ગુણુદાતા, અનુકરણીયતા (gratitude) આદિ જોઈને જ છે તેનો માનસ-સાંકીય (psychological) પ્રકાસો આ છે. અરે એના વિશ્વમાં

એના પોતાપણની કરો આ વિશ્વ ના ગયો હોય, સતરજ રગનારા ખ્યાદે ચલાવે છે તેમ જ એનું બીજી કાંઈ બલિત કે ગંડાઈ કે સંસ્કારને હાથે નથી દેખાનુસાર તથા તેના આચરણ પ્રમાણે ચલનચલત ગયું હોય અને એ વિશ્વ પોતાને પ્રાપ્ત થઈ ગયો હોય, જાડ પરનું પરિપાક ફળ વાણુએ હાલતા કે પેખીએ ટોચતાં ઢાળી પરથી ખરીને પોતામાં આવી પડયું હોય, તો પણ આપણે જંતુ તો વિશ્વને બંધો જરા પોતાને ફાળે નોંધે છે; કપલી પરિચિતિ તેના ગતજમા જાણી થતીથી જુદાઈ પણ નથી છે, એમ એની રચીત સત્યભેદિકા લેખે નહિ પણ એના મુગાનની લેડી હોય તેમ હાલકા લેખે છે.

પણ સાગી બાલુએ, પરાજ્યના અનુભવોને વાગોળના આપણે જંતુ શું કરે છે? તેમાં પણ પોતાની પ્રિયિદતા, અનાવડત, સરત-ચુક આદિને કારણ ગાળીને પદ્યાસાધે તપતા તપતા એ પોતાની નળખાદિઓને જોઈ કંઈકને પ્રયત્નશીલ બને છે ખરે? કે એક અસહ્યનિત નથી મનુષ્યવતિના બહોળા સમુદાયને સમજેલતાં, કોડાએક એવા હાખના પણુ મળી આવે છે ખરા, જેઓ ધણુખર ભૂતકાળ આ રીતે વાગોળતા રહે છે, જેમાં અદરમાં પદ્યાસાધની ચત્રી છુટાની જ નથી, અરે વારંવાર વારંવાર ભડના પર ભડના ઉછાળે છે, જે આસપાસના સંબંધી આદિને જેખાય છે એટલું જ નહિ, કોડાવાના પ્રભુ પણુ છે. એને આ જાનુએ, આપણુ આ બધુએ જ આમળ ચાલતા શીવદૃઢતા ખરે છે, શક્તિઓ સાધે છે, સેવાપ્રસંગો ગાનાયારો મેળવી લે છે, અને જાને આભાશ્ચક્ર (Self-confidence) રમે છે તથા સગાના મોખરે તરી આવે છે (એ સાહિત્ય-જીવનચરિત, નવજ, નાદકાંદારીકા-આવા પોતાના બાહ્યગત અનુભવોને સમજાવે આદિએ છે તે પ્રીકથાપક સાહિત્યમાં ઉચ્ચ ગણનાને પાત્ર છે.) પરંતુ આવી વ્યક્તિઓ તો બહુ જ જોઈ. આપણે ધણુખરા આપણી પોતાની મનુષ્યનીને સમારણ સમારણાં જુદે પામે જ ચાલોએ છીએ એક તો એ પરામર્થની માત્રા આપણે બનતા લગી જોઈ આકાં મચીએ છીએ; તે જાની રહે તો એ જાળવને, નહિ પરાજ્ય ને નહિ વિશ્વમાં, અથવા તો વિગતોને જરાતરા ગચીગચીને આપણુ વિશ્વમાં જા જાળી જાડેએ છીએ. વાડુ; એવા ચાનમાં ના જ ફાંચીએ, એને તે આપણે પરાજ્ય લેએ સ્વીકારવો જ પડે છે, તો તેને આપણે બનતા લગી નાનો નજરે ન જેવો જાની લઈએ છીએ. ખરેખાર કંઈ હોય તેને શી માનવના વાદન (mountain) ને જાળી લઈએ છ. અને એ માટે પણ જવાબ-દાર આપણે કેને અગીયું? આપણા જીવાસાધને? આપણી કાંઈ આશંકિને કે ભૂલને? ના દે ના. આપણે તો એ પરામર્થની માસડી કાંઈ બીજાને જાળવી દેવા મથવાના કાંઈ વ્યક્તિની ગદેરેજા, કાંઈની અદેખાઈ, કાંઈનું છતકપટ, કાંઈની નીચતા, કાંઈએનું કારણ આપણે રોપી લઈએ; પરિચિતિમાં ન જરે તો તેનું કંઈક કષ્ટવા-નોડી દહાડવામાં પણ આપણને મુશ્કેલી નથી પડતી. અને વળી ધારો કે આ બીજા પ્રકારે આપણા ગનને બરમાલવા આપણે ન કાતીએ, તો આપણી હિંદુ સંસ્કૃતિમાં આપણે વારસે મળેલાં સંદેહા વર્ષના પરિશીલનથી આપણે કોઈ જાની પગલાં ચીલે ચીલે પ્રકાર પ્રકાર પૂજાં સુલક નથી? આપણી ચરતી પડતી, સુખદુઃખ આદિના કારણ રૂપ આપણે આકાશમાંના કે ન જાને કપતાં એક જ નહિ ખરેખરા નવ 'કોડો'ને આપણે કયાં રોપવા કે ચીલવવા પડે. એમ છે ખરમા આપણુ જોઈ ગદારાજને, (અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૩૬) (નવેમ્બર ૧૯૪૮) ૩૨૪

તલવારની ધાર જેવી તેજ કલમથી મરકારના અન્યાયો પર નિર્ભય પ્રહારો કરી લોકજાગૃતિ આણ-
નાર યુયુસ્તુ પત્રકાર, ઉચ્ચ દેશસેવક અને કર્તવ્યનિષ્ઠ ત્યાગતત્પર તથા નિષ્કલંક ચારિત્ર્યશીલ પુરુષ

વખતે એક વ્રત ગણાવ અને તે પણ અસરકારક પેટ પાટા બાધીને
ચલાવવાનું અસિદ્ધાસમ્રત હવે ગેગા વળી સરકારની અવધવાની
તલવાર માથા પર લગતી જ હોય અને એવા વિચાર મધ્યમાં વળી
લોન્ટિજની ખાસે રહીને કામ કરવામાં તેમણે હૈયે અને હિંગતની
નર રહેતી ઢીનોપોચો માણસ તે ત્યા નથી જ ન શકે પણ
ફૂણાછળે તે દેશહિત માટે કષાટી આપે આ નેખગાકરક માગે
લીધો હતો લોન્ટિજે પણ ગે હીરાને પારખી વજ નવાળદારીભર્યા
કાચો સોપવા માડયા અને પોતાની ચોગ્યતાને કારણે શોડા જ
વખતમાં તે દિગ્ગજના અગ્રગણ્ય સહાયક બની ગયા તે કાણે સ્વ
ન ચિ કેળકર પણ 'કેસરી'માં હપસપાદક હતા એ કેળકર અને
આડિવકર દિગ્ગજના ટાળા-નગાણા હાથ ચણાતા લોન્ટિજના
સહવાસમાં તે સાર્વજનિક કાર્યોમાં ભાગ લઈ, લોકોમાં ભળી તેમનું
હૃદય સમજાવેલા અને એમ અનુભવો મેળવી દેશકાર્યનું ગાંડુ આગળ
ધપાવતા. ૧૯૦૬માં મહારાષ્ટ્રમાં પડેલા ભયંકર દુકાળ વખતે તેમણે
નતે તે વિલાગમાં ફરીને લોકોને ચા કરાવી

પણ આડિવમ્બરી કલગતુ ખરે તેજ તે પૂતાના ખેત્ર વખતે
ચળેવા રેન્ડતા ખૂન વેળા પ્રધારણ એ વખતે 'કેસરી'એ ચોટી હિંગત
અને કુશળતાથી લોકોને પણ રાજ કરાવે. એ વખતના ધણીખરા
તેજની લેણે આડિવકરના જ લખેલા છે ધણીને ખબર નહિ હોય
કે ને લેખ સાટે લોન્ટિજ પર કેસ આવીને તેમને શા વર્ષ સખત
મનુરીની સભ ચર્ચ હતી તે લેખ મૂળ તે આડિવમ્બરો જ વખેલો
હતો. દિગ્ગજ એ જતા 'કેસરી'ની બધી જવાબદારી આડિવકર
પર આવી પડી. સરકારી દબનસાહીના એ કાળમાં 'કેસરી'નું તેજ
રજમાર ચોધુ ન થવા હતા ચલાવણ એ કઈ ને પ્રોતેતી પાત નહોતી
પણ આડિવકરે કુશળતાથી એ જવાબદારી પાર પાડીને ધણી લોક
પ્રિયતા પ્રાપ્ત કરી દિગ્ગજની ચેરજાનનીમાં પણ એ જ નિર્ભયતાથી
'કેસરી' આસી રાકે છે એ તેમણે જતાની આપ્યું

આડિવકરના જીવનમાં ને શોધ અદ્ભુત પ્રકરણ હોય તે તે
નેખાળમાં તેમણે રજાઓ બનાવવાનું કારખાનું કાંદનાને કરેલો
સાહસિક પ્રયત્ન. નેખાળ તે વખતે સ્વતંત્ર રાજ્ય હવે તેથી ત્યા
જ્યાં ત્યાં સરકાર અને સુરખાઓની ચેત્રી સખાવન કરીને બહુક
ને દાંડીઓનું કારખાનું રાક કરવું તથા નવાન મેડે સખળ બાંધવે
એવો તેમને વિચાર હતો. આ માટે તે ૧૯૦૧માં ખટમડુ ગયા
અને એક મહિના પૂર્ણરીને ત્યા રહી. ફૂણકાળ બહુ નામ ધારણ
કરી, પોતાનું આ વિકટ કાર્ય આરબજી ત્યાના રાજ, પ્રધાન તથા
એન્જિનિયર સાથે તેમણે મળણ બાંધ્યા આ કામમાં શી હજીમત
રાવ કુખમ્ભૂતી નામના એક બીજા દેશપ્રેમી ચડ્યય પણ સામેલ હતા
પ્રથમ તેમણે ગેંમલોરી નળિયા બનાવવાનું કારખાનું કાંદવાનું
કરાવ્યું અને તે માટેની પરવાનગી મેળવીને ચુરોપથી ચેત્રો મળાવ્યા
નળિયા બનાવવાના એ ચેત્રો સાથે જાડ્ય બનાવવાના ચેત્રો પણ
લાવવાનો આમાં તેમને હેતુ હતો વળી નેખાળ દોસ નવાન સાથે
સખળ રૂખાપવા માટે તેમણે કેટલાક વિદ્યાર્થીઓને ત્યા મોકલવાનું
કરાવ્યું. નેખાળ સરકારે ૧૭ જાણેને પસંદ કર્યા નેખા આડિવમ્બર
પણ એક હતા પણ તે ગયા નહોતા દરમ્યાન જેલી સત્રસાગરી
કલકતા આવી પહોંચી તે લેવા માટે આડિવકર કલકતા ગયા
પણ રેવગાંડુ આ બધાં કારકેયાની સરકારને ગ્રામ આપવાથી

તેણે તપાસ રાક કરી અને નેખાળ સરકારને તે જાણત લખ્યું આમ
આ સાહસિક પ્રયત્ન નિષ્ફળ ગયો તે કાર્ય આડિવકરની દિમલ,
દુર્લભ તથા નિર્ભયતા બતાવી આપે છે ત્યાંથી આડિવકર પાછા
રી પૂતા આ રીને 'કેસરી'માંનું પોતાનું રથાન સખાળી લીધું

એવામાં બગબગની હાલત આવી પહોંચી અંધી આડિવકરની
લવાયક કલમને ચોર તેજ ચડ્યુ મ્વદેશી, બાદિમ્બર, રાષ્ટ્રીય
સિસ્ટમ અને સ્વરાજ્ય, જે લોકમાન્યની ચતુ સૂત્રી પર તેમણે ૪
સાચસાળી લેખો લખવા માંડ્યા દાખમ્તાઈની ખાસી પર તેમણે જ
ક જે વેદના આધારે એ વિદ્વાત હાલે લેખ લખેને, એથી ન્હી
ખાસી પરની તેમની ભક્તિ હી બગબગ વેદના સરકારના દબન
વિરુદ્ધ તે 'કેસરી'માં વિરોધનો મોટો વટાળ બેસાડ્યા એ જખ
તના ધણીખરા લેખો આડિવકરની જ કલમે લખાઈ વા છે ૧૯૦૮માં
લોન્ટિજ હપર રાજકોદનો બીજો યુદ્ધમે ને લેખ માટે ચલાવ
વામાં આવેલો તે પણ આડિવમ્બરો જ લખેલો હતો. રિખ સાથે
તે એવા તે સમયસ યથ ગયા હતા કે દિગ્ગજે પણ એ લેખ પોતે જ
લખ્યો હોય એ રીતે કલસાદથી જે લેખનો ગચાવ કરેલો પણ છેવટે
તેમને ૬ વર્ષ કાળાપાળીની સભ ચર્ચ દિગ્ગજ પછી 'કેસરી' ચલા-
વવાની સર્વ જવાબદારી આડિવકર પર આવી અને સપાદક તરીકે
તેમનું નામ 'કેસરી' પર આવવા લાગ્યું હવે તે દિગ્ગજ હતા કે
કરતાં પણ વધુ કલમથી 'કેસરી' ચાલવા લાગ્યું આડિવકરની જ
લખને આ પ્રતાપ નેકરસાદીથી જરવાય તેમ ન હવે આખરે સ
રકારે આડિવકર પર પણ પોતાનું શરજ કામગવાનું નક્કી મ્યું આ
વાતની જલ્દ યતા 'કેસરી'ને ગચાવવા માટે તેનું ડેકલેરાશન બદલી

કેળકરો નામે જરાવાં આનુ પલુ ત્યાર પછી ગાનધન ખાડિકર કેળકરના હાથ નીચે ઉપસાઈક તરીકે કાગ કરવા તૈયાર થાય એ અસાધ્ય હતુ, તેથી આખરે તેમણે 'કેસરી' છોડ્યુ

પલુ 'કેસરી' જાડવા છતા તેમ ની પ્રિય લેખનપ્રવૃત્તિ અમ થાય તેગ ન હઈ તે વખતે નહુ છાપુ સરુ કર્યુ પલુ અશુદ્ધિ નહુ ગોઠે નમણે પોત તુ મ નાટકો લખવા પર દેખિત હતુ નાટ્યસુશિળા તે તેમણે આ પહેલા જ પ્રવેશ કરેલા હતાં એ નૈનીશાત પાઠતાં તેમના નાટકો લોકોમાં ઘણા પ્રિય થઈ પડ્યા હતા કૌભાજીના અભુત ત્યારે 'ચિવિધજ્ઞાનવિસ્તાર' માસિકમાં પ્રકટ થયેલા 'સવાઈ ગાયકવાડનુ મુ મુ' નામના પહેલા નાટક પછી તેમણે નીચીની પીચિયાતા ઘણા નાટકો તેમણે લખેલા ૧૮૯૮મા 'દાનવઅંત્રી ચોહના' તથા ૧૯૦૭માં લખાએલા 'ભાષમયે જડ' અને 'કિચક વમ' પછી 'દિવ્યક વડ' તે તેમની આંતરની નાટ્યપ્રવૃત્તિ સાથે સિ સીંગ દેશમજિનુ હોતક છે તેમા તેમણે પૌરાણિક પ્રસંગેના ધાર લઈ તત્કાલીન રાજનીય પરિસ્થિતિ આંખેની બતાવે

યત કરવાને પ્રયત્ન કરેલા કહંડશાહી વિરુદ્ધ જ ત્તાએ કરેલા આદાપાત્ર તેમા ચિત્રાણુ છે આપુ કાવિતરી નાટક સાર કારની નહરે ચડ્યા વગર રહે એ આશય હતુ, સરકારે તે ન્યત કરી ૧૯૦૯માં 'ભાટમદકી' લખાયુ આમ કુન પાયા નાટકો અમમા લખવા છાડવા તેણે 'માનાપમાન', 'વિદ્યાહાણુ', 'સત્યપરીક્ષા', 'સ્વયંવર', 'દ્રોપદી', 'મેનમ', 'સવતી ગાસર', 'સાવિત્રી' આદિ મુખ્ય છે નેમણે લખેલા કુલ ૧૪ નાટકોમાં ૬ પૌરાણિક, ૩ અલિ-હાસિક, ૧ રાસનિક અને ૧ રૂપાવરિત છે.

પત્રકારતે તેમણે જેમ દેશરોષના સાધન તરીકે અમનાનુ તેમ નાટ્યસંપન્ન પલુ પરદેશી શાસન તણે પીસારી પ્રભામાં દેશરોષની સાધના બજાત કરવા જ તેમણે રજીકરેક ઇતિહાસને પુરાણના બિરિષ્ટ પ્રસંગો લઈ તેને જરા પલુ દાનિ પહેલાડ્યા વિના તેમા દેશમજિની ને ભાવના તેમણે ચૂપી તેથી તેમના નાટકો ખૂબ હોશપ્રિય થયાં રસાન્ન્ય ન હોવાનુ હઈ અને તે પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રયત્નવાદને વરવસા છે તેમના નાટકોની પ્રેરક શક્તિ હઈ

અને તે માત્ર નાટક લખીને બેસી રહેતા નહિ, પણ તેને રજખિ ખરેખેય રીતે રમી કરવા માટે લાગી પલુ આપતા ને સંભવટ પલુ કરતા અને તેથી જ ગરાડી રમણીને નહુ રસુર આપવામાં આડિવખરો થોટો ફોળો મળાય છે 'પહેલા હું નાટકધાર છુ, અને રખા જમજમ' એમ ગોવંદશી કહેતા આડિવખરે ગરાડી તાલક સાહિત્યમાં એવુ ચિરછવ ને સમૃદ્ધ સાહિત્ય નિર્માણુ કહું કે તેમને 'નાટયાચાર્ય'ની યદની આપવામાં આવેલી ૧૯૦૦ ને ૧૯૦૭મા તે ગરાડી નાટ્યસંમેલનના પ્રમુખ યુગમાં હતા ગરાડી નાટ્યસુશિળા આ સમયના સૌથી મોટું મળાય છે. ૧૯૩૭માં તે સમયત ગરાડી સાહિત્યસમેલનના પલુ તે અધ્યક્ષ તરીકે વસાયા હતા.

મંદાસેપી ૧૯૧૪મા હોઠ ટીકા છુટીને આવતા ફરી ખાડિકર 'કેસરી'માં બેઠાલા હોઠમાંની સરુ ફેરફાર હોમખરની અજબજમા પલુ એ પૂરા કલ્પાકષીપી કહી પડ્યા અને તેમા પલુ ગાંધીજીનુ કાર્ય કરી બતાવ્યુ. ૧૯૧૮માં બેંગલોરન સિરોહા કેસ નિમિત્તે લોક માન્ય અને કેળકર અને વિલાથત ત્યા ત્યારે ફરી ખાડિકર 'કેસરી'ના સપાઠક નિર્માણ. ૧૯૧૮ ને ૧૯૨૦ના અખ્યામાં હિંદના હાતિ દ્રાસમાં ઘણા સમ્બલી બનાવે બની ચલા એજા મદરજના દાજગા ૩૨૦ રૂબરેઅર ૧૯૪૮)

ખાડિકરની કલમે પલુ જે પ્રતિભાપુત્ર સચોટ માર્ગદર્શન લખા કહક વિચારસરગી રમી કર્યા તેથી તેગ ની બધી પ્રસાસા થઈ તેમની પ્રકર હકમાં ૧ પ્રદુરાર પ્રવિ રાને હોરાનહોરાન કરી ગૂડના રેવિરે મોટ, તેની વિરુદ્ધમાં સત્ય અને અભિપ્રાયસાહ બ મઈયાવિરતોએ એ મળમાં જ અનેલા જ જ સમયે યુવયુવકે જિતિયાત આપિકરે મઈલીકુ જે હવે બાળે રતુ હવિચાર મારીછા જ સત્યામઘ જ બનશે.

હોઠમાં-યે જગડપી પાછા આવીને હોઠા દિવસોમાં અવસાન પામ્યા ને મુ મુ પહેલા તે 'કેસરી'ના સંપાદક તરીકે જન્મરને નીગળ અથા ડી જ અરખામાં મુળામાં 'વેલમાન્ય' નામનુ દૈનિક કાઠગાનુ કરાવીને એક બિનિટિક સરૂયા છોતી કરવામાં અષ્ટી અને તેના તરી ખાડિકરને નીમવામાં આવ્યા પૂનામાં રપ વર્ષે પત્રકારતવા હોરમા પોતાનુ હીર જળકાળી ખાડિકર મુળાઈ આવ્યા અને એ વર્ષે તેમણે એ પત્રનુ સમયરેતી સંચાલન કરી પલુ પછી ૧૫નીના મોર્ચી ૧ જ ૧૯૨૬ સાથે પત્રની નીતિ બાજગમાં અમીકે સવા રવાન બિગાની રવાખવાના ખાડિકરે રાજનામુ આપી છીધ

હુંવે તેમણે પોતાની જ દિગત અને અવાજદારી કપર એક નહુ દોનક કાઠયાનુ કરાવીને ૧૯૨૩ ની બી માસે 'નવા કાળ' દૈનિક સરુ કરી આ પત્ર પર પલુ ઘણી આપતિઓ આવી, પલુ તે સર્વ સફરીતે પાર કરીને ખાડિકરે ૧૦ વર્ષમાં તે એન એવુ સમૃદ્ધ અને લોકપ્રિય બનાવ્યુ છે કે કૌંસનુ મુખા મુખ બહુવા લાખુ ડાઘ ટિળના મુલુ પછી તેમણે જેમ છીધુ કે દેસો કાંઈ સમય રીતે દેસી રાંઠે એમ હોય તે તે મારીછા જ છે, અહતે તેમણે હાંદવપૂરક માધીવાદને રડીકાર કર્યા અને પોતાની સમર્થ કમથ વડે માધીવાદને પ્રખરારીતે પુરકાર કર્યા આદીમજિની તે સારથી જ તે પુરકારક હતા રાજ નિમિત્તવતીતે કાંતવાનુ પલુ તેમણે સરુ કરી ૧૯૨૬માં હોવાપુરના થ એસ પી મોરોનહરે બહાનુની રૂપિયા તેમના પુરગારીશ, જેને પરિભ્રમી તેમના ૧૦૦૦ રૂપિયા હક લખેલા ૧૯૨૬માં બીલ કહ લેખ માટે સરકારે તેમના પર કસ કરીને એ વર્ષની દેડની સન કરી આખા પોતાનુદયોગ એકદા કે જે એમ માટે તેમને સભ થઈ તે તેમને પોતાને લખેલા નહોતે, પલુ તેમના સહ સપાઠકને હતાં પોતાના બેસેખર્તે માટે આપુ દેશમાન્યને સભ રખેલી અને હવે પોતાને બીલના લેખ માટે સભ થાય છે એ પરથી ખાડિકરે વિગદાજા હતા કે એ આપકા પાપનુ કાપ થિત થતલુ પોતાના નેહનિવાસ દરખાવન તેમના પુત્ર વસવવસે 'નવાકાળ'ના સુરેા સખાયેલા છુટીને આવ્યા પછી તેમણે 'નવા કાળ'ની બધી વ્યવસ્થા પાછી કરી અને ફેરક ખાતા પર ભતે દેખેરક રાખવા લાગ્યા. તેમનુ આ કાર્ય છેવ યોગ્યુ છુપી-ચાંપી

ખાડિકરના પાછલા વર્ષો વાનપ્રસાદમગાં વેદાન્તા વિષા રોગા અનેલા તેમણે રાજલેખના મહા વર્તો કાઢેલા, પલુ તેમને પિંડે તે અખ્યાવાદને જ બનેલો હતા, તેથી નિંદ્રાના હાલ વર્ષોમાં તેમણે વેદાન્તનુ વાચન અને લેખન લાખવા છીધુ અને મોઢ પલુ વિષય આગવાર હાવામાં છીધે મોઢે પછી તેને અભ્યાસનુ કરી તાખવાની તીક લુચિગયા અને મનની હલતા તેને અભ્યાસે તેમને લેલિષા જ હતા સમય, પ્રુપયુક્ત, કદ, ઈશાવારોપાનિષદ, ચાત રેય કપનિષદ, ટાનેશ્વરી, કૌમ કોક પાળ કોક નિષાને હઈ તેમને અવધાસ કર્યા, તેના પર પ્રવચને આખ્યા બો બપોને પુરવઠપે પલુ પ્રકટ કર્યા સાગકી પારો એક દનાગદિર રવાપી તેને રેશા પલુકા પલુ કર્યા. 'જીજ્ઞાસી કલાસના' એ પુસ્તકમાંના તેગ નીચેના વિચાર પછી તેમનુ આ પરિવર્તન બહુજા આચરો

‘શુટીયી ડબી’ વગર રણભંગ કપર પ્રાપ્ત પશુ અર્થપૂ કરવા તૈયાર થવું જોઈએ અને એ વસ્તુ રાષ્ટ્રીય ભાવનાથી યદ્ય શકે છે એ કબજ હકુ નહિએ પણ મૂળથી જ તે ગાણુસ દુહ હરો તો બીજા દેશના લોકો સાથે વર્તની વખતે તેના લોકને યોગ નહિ રહે આથી ગાંધીજીનંતન અપરપાર હુકુરન યથાના દાખવાઓ હાલિદાસમા મળી આવે છે જિત લોકો સાથે સળક અપવતા ન સત્તાધારી સાધુ-પુરુષ પણ પોતાના શીલથી મુન થાય છે સ્વસ્થાવધા પણ એ સત્તાધારી લોકો શીલવંત જોલે કે નિષ્પાપ નહિ હોમ તો પ્રમજન કપર જીવન ન જ યોગે અને દુ-ખીદુ-ખી અલ્લી દેખારો સ્વ-રાજ્ય હોય કે પરરાજ્ય હોય, લોકોતુ કદમાણ થાય એ હેતુથી વર્તનારા સત્તાધારી જ જોઈએ આવા શીલવાન—નિષ્પાપ સત્તા-ધારી નિર્માણ કરવાનો કયો માર્ગ છે ? પરમેશ્વરનો ભય જેને લાગે છે તેના હાથથી બનતાં સુધી ગેરમાજની કાર્ય થવું નથી... આત્મા-શુદ્ધિ જરૂર છે તે આ માર્ગે જ લોકો સ્વભાવથી દુહ છે તેમનું

દુષ્પણુ યોધુ કરવાની તાકાત જોલવા દેશાભિગાનનામ નથી. તે દેશા-ભિગાની હરો તો રાષ્ટ્રને બચાવ કરવા લડરો ખરો પણ આપા મુ રાષ્ટ્રની જાહાર બીજાઓ માથે વર્તની વખતે તેમની અકડાઈ જ નજાન આવરો પરમેશ્વરની હાક્તિ અને દેશાભિગાન એ બેમા આ માર્ગે ફરક છે.’ એક કાલે સરાસ કાતિની તૈયારી કરવા નેપાળ અજોલા ખાડિલ્હર પાલળથી રાંધ અને અડિસાના નિ-સીગ કુપાસક કેમ બન્યા તે પર કપરની તેમની મનોદક્ષિ સારો પ્રમંસ ફરક છે.

ખાડિલ્હરના અતના વર્ષો સાસારિક દક્ષિએ દુઃખમા નીત્યા. પતનીની માદરી, મોટા પુત્રની પતનીનું મૃત્યુ. નાના પુત્રનું મૃત્યુ દિવાદિ આપતિઓ સાથે તેમને અધાગ વાપુને રોગ થયા અને આજો પણ નબળી પડી પણ જતે કશ્વરપરાયણ અને કર્મચોની હોવાથી તેમને કશું જ મનદુઃખ થયું નહિ અને ગયા યાત્રાપટ્ટની રૂમી લારીએ, કપ્પુ જગાદગરને દિવગે, ગિત્તની પરમ સાતિમા, તેમના શીર્ષે ને શીલકર્મો આત્માએ દેલેનો ત્યાગ કર્યા

માસમાસના વૃક્ષવિશેષનો પરિચય આપતી લેખમાળા ‘આપણી વનસ્પતિ’નો ૨૧મો હપતો

અરીઠા

લેખક: જયતીલાલ દેવરાકર એલ્ડઃ એમ એસસી.

ધૃ રગરગુ કપયોગની આ વનસ્પતિને દિલ્હરમા કોણ નહિભળવું હોય તેને મરડતમા અરિષ્ઠ અને હિંદી તેમજ પાકીમા ‘રીઠા’ કહે છે. અમેરિકામાં તે Soap Nut Tree અથવા Soap-Berry Tree નામથી ઓળખાય છે. તેનું શાસ્ત્રીય નામ ‘સેપિન્ડસ ટ્રાફોલીયોલેટસ’ (Sapindus trifoliatus Linn.)

અરીઠાનું વૃક્ષ હિંદનું વતની છે અને તે મધ્ય, પશ્ચિમ તથા ખાસ કરીને દક્ષિણ હિંદ માં સારા પ્રમાણમાં જંગલવામાં આવે છે. આ શુભર વૃક્ષ મધ્યમ કદનું કાચ છે. તેનાં પાન સંયુક્ત અને દાંડીવાળા હોય છે દરેક સંયુક્ત પાન ૪ થી ૬ નાનાં પાનનું બનેલું હોય છે. આ નાના પાન સાંઘસાંઘમાં થીક જાયલા, ૩ થી ૬ ઈંચ લાંબા, અને ૧ થી ૪ ઈંચ પહોળાં, તળિયે તેમજ ટોચે સાડાં થતાં, કપરની વાળને લીસાં અને નીચેની વાળને નરન કવાલીવળા હોય છે

આ નવેરગ-ડીરોગર માસમા તેને ફૂલગેસે છે. તેનું બુડુ નાના, આખું ચક્રેદ, થરી ફેવાડીવાળા ને સાખાઓના છેડે સમૂહમાં આવેલા હોય છે (જુઓ ચિત્ર) તેના ફળ ગર્ભવાળા, ૨ અંચર (સામાન્ય રીતે) ૩ ળા-બાળા, અને તોનાં હોય ત્યારે ફેવાડીવાળા પરંતુ પાકા થતાં લીસાં અને દસલોવાળા થાય છે માર્ચ માસમાં તે ફળ પાકે છે અને તેના દરેક લાગમા એક બીજ હોય છે આ

બીજ મધ્યા, બીસા, કઠણ, મોળ અને મોડા વડાણુ જેવડા હોય છે અરીઠાનું વૃક્ષ બીજ વડે તેમજ કાપકવમથી પણ બને છે.

અરીઠાના ફળમા ‘મેથોનિન’ નામનું રાસાયનિક તત્ત્વ હોય છે, તેથી તે ધોવાના કામમા બહુ કમિયામમાં લેવાય છે તાલ કે ઠંડા ફળમાંથી બીજ કાઢી, લાથીની છાત તથા ગર્ભને પાણીમા યોડા વખત બીજથી તેને મતળવાથી સાધુની નેમ ફીણ વળે છે. આ પાણીથી રેશમી તથા ગરમ કાડા તેમજ માથાના વાળ ધોવાય છે, ને ધોવાના સાણ કરતા તે અનેકગણું વધારે કામ આપે છે. અરીઠાથી ધોએલા રેશમી કપડા પર રમ અડાવતા રંગ નેજાર બને છે.

અરીઠાનું વાકડું કઠણ હોઈ તેનો કપયોગ આડા તેમજ બીજા કપયોગી સાધનો બનાવવામા થાય છે.

અયુર્વેદ તેમજ યુનાની દવામા પણ અરીઠાનો કપયોગ કાચ છે. તેનું રુચીતરુષ, કષ્ણ, વિપન (હિરને મારનાર) અને વાગક (લેલી કરાવનાર) ગુણુ છે. તે ત્રિષોષ્ણ મટાડે છે અને સ્ત્રીઓની થોનિ માટે ક્ષેત્ર-નક ગુણુ છે ગરડો, દોલસ, પક્ષાત, દિટ્ટીરિયા, જાળજોના વાઈના દર્દ, સ્ત્રીઓની થોનિના દુખાવા વગેરેમા અરીઠાના ફળનો કપયોગ થાય છે. તેનું બીજ સ્વાદિષ્ટ હોય છે અને તે બાળકના જનન સમયે થો-નિને ક્ષેત્રજમા માટે તેમજ સ્ત્રીઓને ખુબ

સાફ આને તે માટે વાપરવામાં આવે છે અરીઠાનું રુચ ગોષ્ઠિક ગુણુ છે અને દગ, શ્વાસ તેમજ આંત્રીમા તેનો કપયોગ થાય છે. ‘નિધટરનાકર’મા જણાવ્યા પ્રમાણે અરીઠાનું ફળ પાણીમાં વાગી સંદેશ પર વપરાય છે વળી ‘સુતોધાનેદક’મા જણાવ્યા પ્રમાણે પાંજીના દસ પર અરીઠાના કળો બૂકો ખરડાવાય છે અને તેના બીજને બા-ળાને તેના છુમાડાનો શ્વાસ લેવાય છે પરંતુ આધુનિક નિષ્ણાંતો કાપસ અને મરડરના મત પ્રમાણે અરીઠાના ફળ સંપર્દે તેમજ પીંજીના દસ કપર બીજઅસરકારક છે.

અરીઠાના બીજમાંથી ચરબી જેવું તેલ નીકળે છે અને તે સાણ બનાવવામા વપ-રાય છે. તેના ફલના મૂળની તેમજ થડની છાલમા પણ રાસાયનિક તત્ત્વ ‘મેથોનિન’ હોય છે, અને તેમાં પણ ફળમા રહેલા તત્ત્વ જેવા જ ગુણુ રહેવા છે

જેને ખેડવા આજે જગતની મહાસત્તાઓ પરસ્પરની હોર ચડી છે તે

ભાવી મહત્વાકાંક્ષાઓનો મુલક

સરહદ પર એવા તો વિરાટ તરતા હિમખંડ(ગરફના જમીન દુકાડ) આવેલા છે કે એવા હિમખંડનાં સામ્યા જેવાં છે તે સંસ્કૃતિનાં નામના હિમખંડ મેત્રફળ તો કાંસ દેશ કરતા પણ મોટું છે!

આવા આ વેરાન પ્રદેશમાં ફેરી ગમળ પી હડી પડે છે તે તો એ હપરથી જ સામન્ય વાત છે કે પ્રખર કનાભાનાં દિવસોમાં પણ ત્યાંનું ઉષ્ણતામાને ભારે જ રાત્રિય ડિગ્રીમાં હાર નમ્ય છે ત્યાં જ મીન પરનું સૌથી મોટું પ્રાણી કૂમ્બ પ મિલિમીટર (જા કમથી પણ આગ્રહ)વાળુ અને પાખા વગરનું એક જાતું છે! જાતુંએથી વેતન્ય કલા કાઠ વેગેનું જાંતુંકાંક પર અસ્તિત્વ જ નથી પણ આ ડાક્ટરિની આસપાસના જળમાં સૂમ કચચલાથી માટી ૧૦૦ ફૂટ લાંબી બ્લેક માટલી મળી આવે છે. થળી આ વિશાળ ખડકના કેટલેક ડેઝાએ ખનીજ તત્ત્વોથી સંસ્કર એવા ગરમ પાણીના જરા પણ નીકળે છે આ ખડકોથી બનેલાં ને વિશાળ ચોસલા(Iceberg)હિમખંડો છે! છતાં પકીને હત્તર તરફ જોઈએ નમ્ય છે તે આગળેથી મળે અરગાતના સતત ભય રૂપ હોય છે એન્ટાર્કટિક અને જુદીના જીવ ખડોની મળમળ મધ્યમાં ૬૦ વેશમાં પર આ ખડકની વેશમાં ફાટી એક કુદરતી સીમા નિર્માણ થઈ છે ને એન્ટાર્કટિક કોન્ટિનન્ટ કહેવાય છે ૧૯૪૩માં મીનાર્સ (Minerals) શોધીથી આ સીમા વેશ આગળ કલાપાનામાં અદ્યત્ત મેટર ૧૧૬૬ પડે છે અને તે એક રમક છે કે પાણીની ટેલમાં જળીયા તથા માછલીઓ આ સીમા જોવાથી ને એન્ટાર્કટિકના પ્રદેશમાં જઈ શકતા નથી

હિંદ કરતાં ત્રણેક ગણા મોટા એન્ટાર્કટિકના કદનો ખ્યાલ આ વાતેના આ નકશામાં જીણી રૂપમાંથી દિંદોના નકશો ચૂકી બતાવ્યો છે

અન્ટાર્કટિક

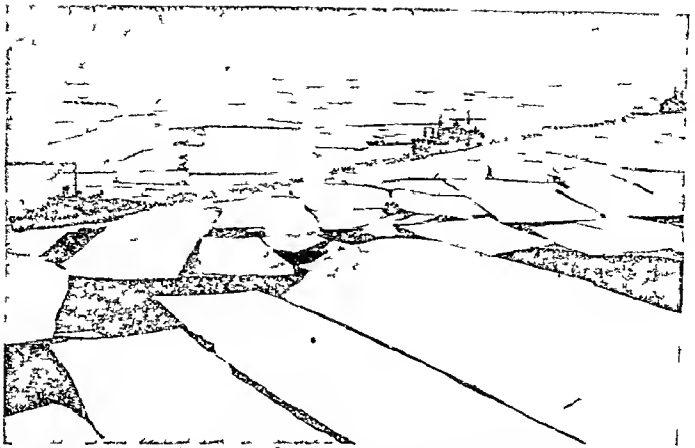
કે દિશ્ણુ મુખ પી આસપાસના એ નામે જોગખાવા આ પ્રદેશ વિશે સામ રણ માહિતી તો કુલ પશુ તેનું નામ પણ ધણુના સામળવા માનવિ આગળ હોય જુદીના છેક દિશ્ણુ ઉટે આવેલા આ વિશાળ આસપાસ પ્રદેશનાં રવાનિય મળે આને ઇસ્કા, અમેરિકા, રશિયા, નિહો નાંવે આન્ટાર્કટિકા આદિ તોતરે દેશો નમી રમકી રાજ થઈ છે, મેલાવ અમેરિકાએ એક જમી કહ્યો ત્યાં સરોપન મળે મેકલવા થી જગત સમગ્રેતન કદય તે અદલા પ્રદેશ પર દેવિંદત થયું છે

અને એ પ્રદેશ નાનેલ્સો પણ નથી તેનું કુલ ક્ષેત્રફળ ૬૦ લાખ ચારસ માઈલ છે ને આખા અમેરિકા(U.S.A.)ને તથા રશિયા સિવાયના આખા યુરોપ ખંડને સહેલાઈથી સમાવા શકે હિંદ કરતાં સગમળ તબ્બુ ગણી મોટો એ આખો પ્રદેશ સમુદ્રની સપાટીથી ૬ ઇંચાર ફૂટ જીએ આવેલો છે તથા તેમાં ઠંડકાણે ૧૮,૦૦૦ ફૂટ જેટલા જીયા તો પવેતો છે વળા મુદ દિશ્ણુ મુખ આગળનો પ્રદેશ તો ૧૦ ઇંચાર ફૂટ જીયાએ આવેલો છે એ આખો પ્રદેશ બારફના બડા ધરમી બવાબરો હોવાથી ત્યાં ગમળ્ય પ્રાણી તો નું પણ જાડ પાન પણ ગળડ મુરફેલ છે બરફના એ થર કેટલેક કાણે તો ૪ ૦૦૦ ફૂટ જેટલે પ્રટે સુધી બમેલા હોવાથી પ્રખર કનાભાનાં પણ મોટાક ચોરસ માઈલ પ્રદેશ સિવાય કલાયે એ બરફ પીગળી શકતો નથી આખા આ બારફમય પ્રદેશનું ઉષ્ણતામાન ચ-યની નીચે ૭૭ ડિગ્રી હોય છે અને ક્યારેક તો ૬૦ ડિગ્રી સુધી પહોંતી નમ્ય છે વળા અહીં કીકીકી ભયકર કલાવાત તથા તોફાનો લાય છે અને કલાકના પંખી ૨૦૦ માઈલના વેગે પવન ફુલાય છે અર્થે આ વિશાળ ખડકની રમક (નવેમ્બર ૧૯૪૮)

એકે આખા એન્ટાર્કટિક પર ગરફનું અલેપ પડ પવરાએલું છે તોય પણ વિશાળીઆ સરોપન ફરી રાકે એને કેટલેક બરફ વચરનો દેશાણે ખડકાળ પ્રદેશ ત્યાં છે બરો આ પ્રદેશ જાવાજમીનાં લાવાતો બનેલો હોય જોગ થાય છે ત્યાં રાંસ આઈર્લેન્ડ પર એ માર્ગેટ હરેબસ(Erebus) નામનો જ્વાળામુખી પણ છે, ને રાત દિવસ મુખાદાના ગોરેગોર હવામાં ફેરે છે

શીતકરિતે એકે તો એન્ટાર્કટિક એ એક જાતનું જાતું છે, નમ્યા હવા વદન સુધી છે અને જમીન ફરી જમેલી છે ત્યાંના બરફની પતવા હોણાના પ્રમાણમાં થળી નમ્ય છે પાચ ફૂટ હોરે સુધીએ બરફ પાચડાથી મોટી કલાય છે, પશુ તેથી હોરેને ખોલે શોષ તો સુચરતો જ નમ્ય થાય કરતો પડે છે વરી એમ ઉષ્ણતામાન નીચુ નમ્ય છે તેમતેય બરફનું કાણુપણું પાડુ નમ્ય છે આગ હતા નમ્યાનાં બરફ પીગળીને પાણીનું આમિરિયુથાય છે ત્યાં ત્યાં તરત જનરેલિ લવન થવા માટે છે ને લાનાનાં જાતુંએ રેખાય છે

આવા આ હિમપ્રદેશ પર પવનિજો ધણુ પ્રમાણમાં રેખાય છે એ એક કુદરતની આજુલત લીલા મળાય જે રાંસે જે રૂંદે એ પવનિજો કલાયત સીન નામનું જનચર પ્રાણી પણ ત્યાં છે આ પખી તથા પ્રાણીઓની નિશાંધતા એ કે તે માણસથી રમ્યાન કરતા નથી તેમનાં ભતભાઈનાં પેટો કેટલાંને તેમની સમક્ષ મારી નાખતા છતાં જાણીનાં એ જ તરેપર સિત્તી ત્યાં જીભા વ્હાય છે અને નાંસી નવા નથી એન્ટાર્કટિકના સીક પ્રાણીઓ વિશે અદ્યત્તે જે બને નાંસી ને જ નમ્યારે તેમાંનું કાઈ માથલ થાય છે અથવા તેનો યુનુસમય પાસે આવે છે ત્યારે તે એ વિશાળ ખડકના અતલભગ ૩૦ માઈલ જેટલુ અથવા ૨૦૦૦ ફૂટ જીયા કાઈ પવેત પર ચાલુ જઈ એકાંતમાં

વેસ સમુદ્રમાં બરડાનો અકાટ વિસ્તાર આઈસબેર નીચેથી જોવામાં આવે છે.

ગોરવપૂર્વક જુલુ પામે છે પેટ દનાગના પળીઓ તે ખાસ ઈંડા મુકવા નહીં આવી છેને એ પ્રિયમા પાછા દત્તરમા ફરકર આપ્યા બચ છે ગાત્ર પેટની અર્ધીન માધમી પળી તે વસતજુતુ અથવા કાના ગામા ઈંડા મુકે છે પછુ તેની કિંમ પૂર્ણીન નાગની નત તે ખરા શિયાળામા ઈંડા મુકે છે તેના ઈંડા મેળવવા માટે તે વખ વેસા નિકો-વિવશન જોવડે તથા ચેરીગોગરે એ પેટાના નવ કુરળાન કરેલા કાળજી તેમની ચોળી માન્યતા હતી કે રખીઓ અને જળીન પર સરનાર સાધ નેના પ્રાણીઓ વચ્ચેની નવના ખૂટને આઈડો પેંગિનના ઈંડાગાના અવિકસિત છવગાથી મળી આવે તે મેળવવા માટે તદ્દન અધારામા, ચાલ્યની નીચે જમીની ઉપર ઈંડા મુકવા મા પાચ અઢારડિયા મુખી તેમને રહેતુ પડેતુ પછુ બરડા બચકર અગ્રવાતે તેમના તબાહી ઉગવી દેવાથી તેમને અત આનંદ.

આના આ પ્રદેશ પર સંરોધન કરતુ એ ઈંડા નેવીતેવી વાત નથી બચકર ઈંડા મેટા તોફાનો અને સતત જોરદારરીતે કુટાતો પવન, એ બધાથી રક્ષણ કરીને સંરોધન કરવાનું હોય છે કોઈ દિવસ પવન ઓછો હોય તો વાદળા અને ધુમ્મસ અવા હોય કે ઈંડા ને આય નહિ ન્યારે વાદળા ન હોય ત્યારે પવન આવે સખત કુમતો હોય કે બહાર જ નીચ્છા શકાય નહિ આમ કાચ કરવા તથા વિશ્વન ગારફત નિરીક્ષણ કરવા ધણે ન દુકો માગે. રહે છે મિનિટના એ ગાઈવની ગતિથી કુટાતો પવન તો ઈંડા મરતા પછુ વધારે વાસ કાયક હોય છે એ જોઈએ ત્યાંને બરડા તમારા શરીરના કોઈ ઉધારા અથ પર પડ્યા તો બધે ચામડીને બાળી નાખતો હોય એવો અનુભવ થાય છે કહ્યું જોઈએ આસેન્ટુસા વેની વખતે દિવસ ની પદ દેવરી અમી પ રાય છે, પછુ અર્ધા તો તે જગ દેવરી નેટથી વપરાય છે, કારણ અર્ધાની દિશાથીવળ દવા શરીરમા લેતા પહેલા તેને ૨૦થી ૪૦ ડિગ્રી અગ્ર દરવી પર છે, એટલુ ન નહિ પછુ તેને

ચોક્કસ જોવાળી પછ બતાવતી રહે છે

શરીરની મરમી સચવાઈ રહે એ રીતે ત્યાં ઈંડા મેટરવ તુ તથા તબાહી બાધવાનુ શખતુ પર છે તબાહીની દોષાદ કા ના બે પડેની બતાવે ની હોય છે જમીની વચ્ચે ક અધવાનુ ઈંડા મુકે છે દવા ઉપજાવતી ગાંધાદક દોષાથીતબને બહારની ઈંડાથી બચાવે છે અને અર્ધની ગરમી સાચવી ગળ છે ત્યાંના સખત રવન સામે ગરમ કપડા તો મુજબ મરમળ આપી શકતા નથી તેને માટે ખામ પડતીતે વજેતુ મપક તે દાર મરમામા આવે છે જે પવ ના અટાવવા સાથે શરીરમાના પડમેવાની વચાનુ બહાર કાઢી મુકે છે કપા તથા ખીજ સાધનો તદ્દન સુધા વાપરવાના હોય છે કારણુ બર્ડગરીર માના પાળીના દરેક જિંદુ તકાળ બગ મા કપાતર થાય છે ના મરજુસર રાતના સૂતી વખતે ખામ નતની બનાવે ની કોમળીમા બરાકને સુવાનુ હોય છે આમા માણ નમ વિગિટ ૧૦૦૦૦ કો મોટર વાનુ હોય છે જથી નાખ્યાથી નીકળે તા ૭૨૫૦૦ મરે વાગે મુખી નીકળ્યા પછી જ બરડામા કપાતર પામે બેરારક પળ આવે લેવાના હોય છે એ શરીરને ખૂબ ગરમી આવે અંતે બધી જ પછી નય

આનથી ૧૦ ૧૦૦૦ વર્ષ કપરજા પ્રદેશ દિશામય બન્યા તે આગ લ્યા ગરમી દોષી જોઈને ગેમ શાસ્ત્રો માને છે એ જોઈ હોય તો તે કાળની વગરપતિ તથા ખીજના આદિ વનુઓ બરડાને તે પળી નીચે દકાઈ રીતે દોષી જોઈએ

આવા આ નિર્મલુખ્ય પ્રદેશ પર પદોજવાનો એ પ્રયત્ન બહુ પ્રાચીન માન્યા થયો હતો બોતે પ્રયત્ન ૧૬મી સદીમા થયેલો પછુ પ્રવસા મનુષ્યે તે પ્રદેશ કપર મુકેસ દેય તો તે ૧૮મી સદીમા તે મનુષ્ય જોટરે ઈંગ્લેન્ડને વિખ્યાત મોખસ રીંગ્ટ ૧૬૭૬ ૧૭૩૩ની ૧૭મી નવનુભારીએ એ રવા પદોજાયો ત્યાર બાદ ફેલિયન વ્હાનજોલિંગ શોમેન ત્યાં ગએલા ૧૮૩૩મા નેરેટન

ચાવંસ વિશ્વસ ત્યા પદોત્તરો પછી તે ડેપુટી તોને ત્યા નજીકના
 ટેપાલ બપોરેશન નિરીક્ષણ કરી આવી તેને પોતાના 'સિંગલ આઈ
 લેન્ડ નુનામ પલુ આપી દીધુ ત્યાર બાદ આંગ્રી પ્રેક્ટી, સાઈટલ
 અને આમુડગેનનો યુગ નકાદ અને રોકકલન તો મિટનની રોયલ
 નેવીના માપ્સે ડાલો તેઓ આ ચડાઈ માટે ખાસ જહાઝ આપીને
 ૧૮૦૦ ની સાલના ડિપેંડેસા ફરીઈ ૧૮૦૮ના ઝેકલન અને ૧૮૧૦ના
 રેમટ જુહાજુદા ત્યા ગળેલા ઈ ૧૮૧૨ના આમુડસન પલુ ત્યા
 નજી આવેલો (ગેન્ડી અલ્પત રસિક કલા તથા ચરિત્ર માટે જુઓ
 કુમાર સંગ્રહ) પલુ હવે તે સુધી દેશ મળે છે હવે તો વિગતોનો
 યુગ આવ્યો છે આ વિશાળ અર શોધાઓ ત્યારથી આજ સુધી
 કેવળ ૧૦૦ નજી માપ સોએ તેના કિનારે પગ મૂકેલો

આપા આ પ્રદેશનુ અવિષ્કૃત ગદત્વ ત્યાનમા લદને દરેક દેશ
 ત્યા સરોપકો મોકલવાનુ શરૂ કરે છે આઈન્ટિનાએ દક્ષિણ અમે
 રી દક્ષિણ યુવ સુધી આપતા આ ખડના પ્રદેશ પર પોતાનુ
 ચિત્ત નહરેર કહ્યું છે સીકીય પલુ નજી કહેલું છે અને તે માટે તે
 ડી તેય રી પલુ વરી રહ્યું છે પ્રો ડેન્સ આઈગેનના નેતૃત્વ નીચે
 ૧૮૧૦ પલુ પોતાના સાક્ષરો ત્યા મોકલવાની રહ્યું છે આઈરેલિયાએ
 હા કાયમી વેલસાળા કચારની ચ તે પ્રદેશ પર રાજ કરી નીધી છે
 રશિયાએ તે ત્યા માગવા પદ્ધતિની પ્રવૃત્તિ પણ આરંભી દીધી છે
 ૧૮૪૩ના ૧૭-૧૮ ૧૬ મોટી મિટિર સરોપકોની દુકડી ત્યા મોકલ
 લેવી તેમજે આઈવેન્ડ બેક ઉપર રાત્રી પાચ દેકાલે સંગ્રામન દેરેલું

પલુ ત્યા વિશાળ પાયા પર સરોપકો અને બેકાલુ મચાનુ
 કાયદે તેઓરિમો કહ્યું ગયા વર્ષે ઝેડમિરલ પાયર્ડના નેતૃત્વ નીચે
 ૧૮ મોટા વહાલો સાથે ૪૦૦ માણસોની કડી દુકડી ત્યા લગ્ગી
 કરી ભેગા ૩૦૦ તે વેળાનિકો હતા (એ બાયર્ડના આઈવેન્ડ માટે
 જુઓ આ ૧૪૮) આ દુકડીને આજ સુધી ત્યા થઈ ગદત્વનુ સરો
 ધન કહ્યું છે વિગતનકારો તેમજે હિંદુસ્તાનના કંડના આજ સુધી
 અનજી નમા પ્રદેશનુ બારીક નિરીક્ષણ કહ્યું છે, ૧૪૦૦ માર્ચ હાલો
 દરિયાકાંઠાની ખૂબી વળી તેની સીરાઓ કાઢી છે, ૨૦ મોટી પર્વત
 માળાઓ શોધી છે ભૂનાની કેટલી ને તે હુનિયામાં કલ્યામા કાઢ્યો છે

પણ આ નિર્જન બરકાત પ્રદેશ માટે જુહાજુદા દેશો આજ
 આટલી હેડાંબાં રાજ માટે મરી રહ્યા છે હું કેવળ શુદ્ધ સરોપક

કહ્યું એ નજી મોનોનો હેટુ છે ના રવાયે અમર મૂખે પણ પ્રવૃત્તિ
 કરતો નથી એવું એક સાક્ષરવચન છે તે અનુસાર તે પ્રવૃત્તિ પાછળ
 તેમનો અગેક દક્ષિણી રવાયે રહેલો છે પહેલો તો એ, કે ભેગા ઉમર
 મુખના પ્રદેશની શોધથી એક ગદત્વના લગ્ગી તેમજ બીજી
 દક્ષિણે મોકાના ચળની શોધ થઈ, તેમજ આ આઈરેલેન્ડની શોધથી
 પલુ એવું નજી ગદત્વનુ રથજ નજાતના નકડા પર નિર્માણ થાય તો
 નવાઈ નહિ એ દક્ષિણી તેના પર ભેગા બને તેમ વહેલા રવાનિલ
 વેળથી લગ્ગ ચ કા માગવાવના કહેરા દરેક દેશનો કોષ એ ગવાશા-
 વિ છે બીજી કલ્પના છે ત્યા મળી આપની રથજ માછરી આ
 નજી માગનીના શિકારમાંથી લાગી મોટી આવક થાય છે ગયે વર્ષે
 તેના તેલમાંથી નજી દેરાઈ ઊંડાર બેપડેલા

વળી ત્યા કોવસો, લેટુ, લાજુ, સોનુ આદિ ખાનીજ ડ્રગ્સોના
 પલુ મોટમોટા હાટાર દાય લાગવોના સમય છે પલુ તેમજ, જેને
 કારણે બીજા ગાદામુદનો અત આંગ્રી અને રીજુ ગાદામુદ નજા-
 વાનો સમય છે તે અર્થજાળ લાગવાવાગા નજી એવું નજીરેનિયમ
 મેળવવાને દરેક દેશ આજ પ્રચલ કરી રહ્યો છે, તે હુરેનિયમ મોટા
 પ્રમાણમાં ત્યા ગવાનો સમય હોવાથી દરેક દેશ તે માટે દાકા-
 દોરી કરે એમા અર્થર્થ શુરૂ પલુ ત્યાથી હુરેનિયમ મળતુ થઈ
 મુકેલ છે એમ મુવપ્રદેશ સરોપક સરનામા સાદક પ્રો ડેન્સ
 ઈન્વેલ્ડગનુ કહેલું છે, માર્ચ પાચનુ પડ નજીરુ નજી છે કે
 અંદાજ બાંધવો ત્યા વરસાદ વરમાવવામા આવે તો પલુ તે ૧ માલવ
 નજી પડ બેકી રાકાય નહિ આગ ત્યા મોટી પલુ ખનીજ માટે
 આજુ જોદા કે નેની રીતે એ એક મોટો પ્રશ્ન છે

પલુ કેવળ સરોપક ની દક્ષિણી તે બરફાનુ ગદિત પ્રદેશનુ થઈ
 મકલ્પ છે પૂર્વની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે અને કયારે થઈ, તેના પર
 જવન કેમ પર્શ્યુ કરવાઈ અનેક ગદત્વની ધ્યાત પર આ પ્રદેશ
 પ્રકાશ નાખી રાખે ત્યાના બરફાનુ નજા પ્રદેશ નીચે દેરોઝો વર્ષથી
 દલાઈ રહેલો પ્રદેશ ભરતરરા ક્ષોબિને ધણીપણ કહી શકો અને તેમને
 માટે બૃત્તમ્બલુ અવલોકન કરનાર એક દૂરદેશી ચંચ (Telescope)
 ની ચરન તે સારો

આમા આજ સુધી મનુષ્યભવિને માટે અજ્ઞાત એવા આ પ્રદેશની
 સંકલ્પથી વ્યવહારના અનંત પથોના ચોદકેલેલાય તે નવાઈ નહિ

૩૦૦મા ઝેકની 'તમારી નકલ સલામત મેળવવા માટેની યોજના ૫' ૩૪૨ ઉપર વાંચો

નવાં પુસ્તકો

અન્ડ ગનેક ચિત્રો તથા ચાક્રિતિઓની સંકલ્પથી ચન્દ્રને લગતી
 અવધાસપૂર્ણ ચિત્રલત માહિતી આ ત્યા સારે અત્યાર ચન્દ્રઝેકની
 કાલ્પનિકે રોચક ચુમાફરી આપી જનરતાના ખોળા સાદિલ્યમા ગેક
 મગત્યોને અને ગદત્વનો કમિશી કરતુ ઉપયોગી પુસ્તક લેન્ડદુઆઈ
 સુધાર પ્રો ગમેળવિધાના પ્રચારનો રેલ્લુ પ્રયાસ કરતુ જનરતાનુ
 ગકમાત્ર તારકામગ્ન ચરોતર એન્ડુપ્રેશન સીસાગેટી આજુદ રા ૩
 ગજનસાઈ ૧૮ પનાપ્રિય કિશોરના પ્રિય લેખક જુલેવર્નના 'Clip
 per of the Cloud નાગના રસિક પુસ્તકનો અનુવાદ, કરનાર
 મુનગકર મો બદ પ્રો શામ દક્ષિણામૂર્તિ આજવા, સોનગડ,
 મુખ્ય વિદેશી કારી સાદિલ્ય સધ વિ ૨ ૦૦, બાંદાલુખાં પડ
 વાત્સલ્યરસમા હિંદુભરમા અન્ડેર ગણાતા જનરતાના આઈ કલિ
 સમા બાલક ત્રણી ૧૧ રામ તથા દુહુની નાળ તીજાને લલદી, વા-
 ત્સલ્યથી લલકતા પદો રીપજુ તમા કાલ્પના અવન અને કવચ
 ૩૩૧ (નવેમ્બર ૧૯૪૮)

પર ઉપયોગી નોંધ સાથે સાધક જેઠાલાવ નારાયણ ત્રિવેદી, પ્ર
 જવનવાલ અમરશી મહેતા, પીરમશા રોડ, અમદાવાદ, ૩ ૦ ૦,
 રૂઈ પાકેટર કાન્સના લગ્ગિયમિત વિજ્ઞાનીનુ થાતા રૂપે લખાઈલું
 રસમય પ્રેરક ચરિત્ર નેડો નરમિલ ખૂ સાદ, પ્રો ગુર્જર અચરત
 કાલ્પવય, અમદાવાદ, ૨ ૦ ૦, પરદેશીના પગલે એક દિવસ
 નાક લેન્ડકોશર નેહ પ્રો મોરની સાદિલ્ય કલા ગદિર, મોરની,
 ૧ ૪ ૦, કાનન-કલ્પેલા - રોક્ષસિયુરના વિખ્યાત નાટક 'અંચ પૂ
 લાઈક હિંદુ જનરની વાતાવરણમા ૩ ૧૧૨, પશ્ચિમના નાટકો ૧૧
 વિદ્યાસ તથા રોકસિયુરની નાટ્યપ્રવૃત્તિને લગતા અવધાસપૂર્ણ
 લેખ સાથે નિર્ધાર આપામણ મોતીલાલ પટેલ, પ્રો ગેગા રી
 કાઠારી મુકેસેસેન્ડ પમ્લિસસે કાંડીનુકેરા, ૨ ૪ ૦, સીતા
 ગુર્જરી મીઠાં લગવદુઓના સમયોધી સરળ અનુવાદ લે ૦ શી
 ચાણુનીય મહાશય, પ્રો રસશાળા ઓપધાશ્રમ ગોડવ, કલિયાવાડ

માનવજાતની આજની જીવનધારક ને પ્રગતિસાધક ધાતુ લોહ

આજે હવેમાના દરેક સેત્રમાં લોહાનો કે કોઈ એક ગેટથોતે તે સર્વવ્યાપી છે કે નહીં બજવાન શ્રીકૃષ્ણ - સી ગીતા બોલે તો તેમા 'ધાતુગામા હુ લોહુ' એમ કહે તો ખોટું નહિ ! દુનિયાનો એક પણ ક્ષેત્રોએ એવું પણ સેત્ર અને એક પણ વસ્તુ એવી નહિ હોય કે જેમાં સીધી વા આડકતરી રીતે લોહાનો કે એક ગેટથોત નહિ થતો હોય આજની ભૌતિક સમૃદ્ધિના પાંચે જ લોહુ છે હજ, પપ ને ટુ ટર હટયાં જોવાના આધનો, મોટર એન્જીનેન ને આજ ખોટ વગર લાહનયથલોગના સાધનો, એય, સીવસનો સયો ને ચપ્પુ જેથી સેન્ટ્રી સરિયાતની વસ્તુઓ, અને જેના વિરિધ કપ થોમને લીધે આ વીજળીયુગ સ્થેવા છે તે વીજળીના સાધનો વગેરે માનવજાતના જે કાર્ય સેવક ગણાય છે તે સર્વ લોહાને આજની છે

માનવજાતે લોહાનો ઉપયોગ ચારથી વરત્ર માદ્યો જે હજુ ચોક્કસ નથી પણ વાતુ પર કે જાન મરુદો જમણી અવસ્થામાં હતા ત્યારે પહેલાં પથ્થરનાં સાધનો વાપરતા ત્યાર પછી તેમણે જ ધાતુ કપચાગમા આણી તે લાતુ પણ લોહ તે સહુ રહેવા વિ પુલ જોવાને કયાય થયો હોય તો તે હિન્દુતાનમાં પ્રાચીન કાળમાં વિદ્વાનની સાખા-કપચાગમાં હિંદ જ મોખર હલ ૧ ળીના તો અનેક લિંદોનો. હવે સપ્રમાણ મિદ્ધ કરી છે દર્શિતના પીરાનીકાથી મળી આવેલી તપવરો પણ હિંદની જ જનાવજની છે જે જ સાબિત કરે છે કે આજની ૫૦૦૦ વર્ષ પહેલાં ગય હિંદમાં લોહાનો ક્ષણે પછી જોવા હતા ફ્રાન્કોસની વિષયતા તત વત્ર પણ હિન્દુતાનમાં જ તેયાર થયેલા લોહાની જનાવજના આપત્તી હિન્દુતાનમાં પામેલા ૭ ક્કરની સામગ્રી જનાવજમાં આવેલી, રક કૂટ ક કચ હાથે નળીતો લોહાતત પણ હિંદના લોહકક્ષણની જનાવ સિદ્ધિનો સુચક છે

લોહુ શુદ્ધ રૂપમાં કુદરતમાં ની મળી આવતુ નથી એ જાણીને ઘણને આશ્ચર્ય થશે માત્ર આ રૂપમાંથી એ તારા ૫૫૨ ની પર જાની ખરે છે તેગનામા લોહુ શુદ્ધ લોહુ જોના આવે છે બાકી તો તે બીજા પદાર્થો જેવાકે ગ્રધક, મર્બેન પ્રાણનાયુ દર્શાવિ સાથે સંયુક્ત અવસ્થામાં જ મળી આવે છે જ્યાંથી જે માદ્યના થા જાનીજ પદાર્થ મા વગલ ૫૦ ટકા જેટલુ લોહુ મળેલુ હોય તે સી માટી જોગી કાદેન તેમાથી લોહુ નહુ પાડવામાં આવે છે શરૂઆતમાં કાંઈ કિયા ગાદિના સાધનો અધુરા અને અવિ સિત હોવાથી લોહાનુ કત્યા-દન ઘણુ મોઘુ થતુ પણ હાલ તો વિદ્વાને લોહાના ઉત્પાદનના કોવા તો અણધારતુ આધનો લોહા છે કે જાકે રેજનુ લાગી દન લોહુ ઉત્પન્ન કરી શકાય છે પૂર ૧૨ લોહુ વિપુલ પ્રમાણમાં મળી આવે છે તેનુ કારણ છે કે પૃથ્વી ને પદાર્થોની બનેલી છે તેમા લોહાનો નજર લોહા આવે છે પૂર બીયા ૫ ૦૬ ટકા લુદ રહતુ છે

લોહ મિશ્રિત પદાર્થ(Iron oxide ore)માં પ્રાણવાયુ અશુદ્ધિ રો રહેવા હોય છે તેને દૂર કરવા પ્રથમ તો અશુદ્ધ લોહાને કોલસા (coke)ની સાથે ગરમ કરવામાં આવે છે આ કિયા ૧૦૦ કૂટ જગી એક જગી બફી(Blast furnace)માં થાય છે તે બફીમાં અશુદ્ધ લોહુ (Iron ore), ગેસમે (coke) અને રૂનો નાખી ગરમ કરવા મા આવે છે ત્યારે તે જાનુ ગરમ થતુ હોય છે તે વખતે બફીમાં ખૂબ જોસથી ગરમ હવા છાટવામાં આવે છે આ કિયાથી અશુદ્ધ લોહામાં રહેલી પ્રાણવાયુ જુદો પડે છે, ત્યારે બીજુ અશુદ્ધિને

ચૂનો જુદી થાય છે, ને રૂંગ નામનો પદાર્થ ઉત્પન્ન થાય છે આ કિયા વખતે બફીમાં ૧૮૦૦ ડિગ્રી સેન્ટિગ્રેડ જેટલી ઉષ્ણતા ગરમી ઉત્પન્ન થતી હોવાથી લોહુ પ્રવાલી થકે નીચેની ખાણુએ જેનુ થાય છે, જ્યાંથી એક જુદી નળી દ્વારા તેને મટી વડે તેના જુગીત મક્કા હાળવામાં આવે છે આ કાનુ લોહુ (pig iron) રગ હલુ જે રૂકે શુદ્ધ નથી હોતુ તેમા કચીક ટકા જેટલી કાર્બનની અશુદ્ધિ હોય જે ૫૬ બફી આલુ રાજલુ ૧૦૦૦ દન લોહુ કલે ૧૦૦૦ દની રીકે છે તે માદ્ય સામાન્યરીતે ૨૦૦૦ દન અશુદ્ધ લોહા ૧ માટી (Iron ore), ૮૦૦ દન કોલસા, ૫૦૦ ગન ચૂનો ને ૪૦૦૦ દન હવાની ગરમ રકે ૭

પણ આ કાનુ લોહુ તેમા રહેલી કાર્બનની અશુદ્ધિને ૧૦૦૦ ખૂબ બરડ હોય છે તેથી આપણુ ક રચેલમા આ રી ને તેમ હોવ નથી તે ૭ શુદ્ધિ એમાં ૨૨માં માટે લોહાનો તે મક્કાને રીધી એગાજવામાં આવે છે જમ કરવાથી તેમાની અશુદ્ધિ બની જમ માત્ર ૭ ટકા જેટલી અશુદ્ધિ રહે છે આ સાદ ૨૨માં લોહાનો ધન્ટર લોહુ (Cast iron) મહે છે તેમાથી જ મોગ બીમ તમા એનિનાન મીલિન્ડ વીજળીના સાધનો, પાળીના નવ વગેરે બપવાય છે

પણ આ કાનુ હવેથી તમા રેનિદા છવગી કે વગા મોટા પ્રમાણમાં વ રાય છે તે તો આ ઘટતર લોહુ કિ પણ ગલવેન કે પોલાદ એ જનાવવા માટે ઘટતર લોહામાં ૨૨ ટકા જેટલી ૨ મર્બેનની અશુદ્ધિ હોય છે તે પણ દૂર રવાની હોય છે આ કિયા માટે ૭ ખતિમાં પ્રચલિત છે (૧) બેસેમર કન્વર્ટર પ્રોસેસ— Bessemer Converter Process, (૨) ઓપન હાર્ટ પ્રોસેસ— Open Heart Process પહેરી પદ્ધતિમાં એક મોટા વાગલ મા ઘટતર લોહાને ૧૧૦૦ ડિગ્રી ગરમીને ગરમ કરી તેમાથી પૂર જોમમાં હવા પસાર કરવામાં આવે છે આથી લોહામાંના ૨૨માં સહા મર્બેન બની જાય છે અને શુદ્ધ સન્ડેવ (Silica) નિર્માણ થાય છે આ ગલવેવ પત્ર સહીરીતે શુદ્ધ નથી હોતી, તમા જે દમ ની રી કાર્બનની અશુદ્ધિ રહે છે જ બીજુ પદ્ધતિમાં મોટા તમા રાદામાં ઘટતર લોહાને લોહાના નરેય (આયર્ન આસાઈડ) સાથ ગ મ વધુએ દોરાતપાવવામાં આવે છે આ કિયાથી જાણ આયર્ન આક્રમ્-કડ ઘટતર-લોહામાંના મર્બેનને દૂર રહે છે

ગલવેવમાં પણ જે રકા જેટલી કાર્બનની અશુદ્ધિ હોય છે તેને પણ જે એાઈ કરવામાં આવે તો તેથી વધુ નરમ પ્રકારનુ લોહુ wrought iron બને છે હજ ૭ ૧૦૦ ટકા શુદ્ધ લોહુ જના વચામાં તો લેગાનિદો સ-જથવા નથી લે ૭ ૯૦ ૯૫ ટકા જેટલુ શુદ્ધ લોહુ તો તેમણે તૈયાર કર્તુ છે લોહામાં કાર્બનની અશુદ્ધિ ૧ થી ૪ ટકા જેટલા અત્યત વ્હુ પ્રમાણમાં હોવા છતા પણ તે લોહાના ગુણધર્મમાં ફેરફાર કરવામાં ખૂબ મોટો બાગ બન્ટે છે

લોહામાં સમ્પત્તિલુ વિવિધ વગેરે આણુવા તથા બીજુ ધાતુઓનુ મિશ્રણ મેલવવામાં આવે છે તેને ખૂબ ચિકટ ને ટકાવ જનાવવા તેમા નિમ્બ અને કોમિયગ કમેરવામાં આવે છે આજુ મિશ્ર લોહુ દમ્પરી નદાનેને બદારનુ પડ ચમકવામાં કપચેમી ૭ લોહાના ૧૩ ટકા મેંગેનીક કમેરવાથી એવી અત્યત મિશ્ર ધાતુ તૈયાર થાય છે કે

કે નિમિત્તે પ્રતિ લાભી કે દોષાથી
કરોશ તથા રતનારા માટે નવ રવર્ગ ગ્રાહ્ય
મન રાવણા કુમારે રહે નિવારકૃતિ
મ ક્રીન મહત્વ આ નિયમિત આ તરીકે
દા વ કરી અને કુમાર કેમરા વ્યવ
મ ની વિક મહત્વ ફાટામ ની પ્રયોગ અને
નિવરણના કેવળવા ગ્રાહ્ય કમ ર કાર્ય
લ ગામ તને અને શિખાકે ફેટામ ફરી મ
કા ફગ ફગ થઈને કૅમરા વગેરેની સગી
મોકવણ રાજાગા આવી હતી તે પછી
ત્યાજ નિહરિક ગ્રાહ્ય ગામ્ય કેમ
મોર વાનવત બદ્ધે તેના રથાપનકાળથી
ખુણક સાહ ફૂલેક તેના પ્રમુખ તરીકે સગા
લ રક્યું હતુ ગામે મૂળકવળના આ રથ
કા રાજા નિહરિકના આગમન લેતા
ફેટાકવાનારામ ની મથા છે

ફેટામશી અ કેમરા વડે સમ તી ગાન
પ્રકારની આલેખ રાક્ષિ ન નથી, પણ ત
જી લગી દરેક કલાઓમા સર્જાતમક કાવ્ય
પણ પ્રતિભાવ દર્શન કરાવતી સ ધના તરીકે
રથાન પાગી છે બીજી કલાઓની રહે તે
સેં દર્શ લાભીના નિરૂ ગાનસિક સુવેદ
સમન વ રે કમ્ય વમ ગ્રા રવ્ય કરી રહે છે

[અમદાવાદના ફેટા ચિત્રકલા મહત્વ

કલમ ચિત્ર માને કેમરા રસા ભો કે કા
ગત રર ગ્રાધાર રથે ગેરોશ્રમ હવે દુર થયે
નિહરિક સર્જ તા સરમાર ચિત્રાર બુદ્ધિને
રવિ સ્ત થી કલાકાર ગોતાના કાકે દર રો
ન ની લત ગા રી રહે છે મે ગે જી ગુ તેની
ફૂતિને ક્વાકે રિમા મૂળી રહે તેમ છે કેવળ
સાધનો અને ક્રિયા સાધનો માત્ર વળતુ નથી
ફેટામશી એક દરમ્ય કલા છે અને બીજી
દરક કના ગા નેમ તે દેશ ની સરક્ષિત થી
સરકાર દુરે ગ્રા વાહન વાનવ ની પૂરી રા થ
ત ધર વે છે તેથી તે રાષ્ટ્રીય શિખાલુગા
કસતન અને સ માન મેળવત ની હક ધર વે
છે તેના વિકાસ અને સત્તા મટે બીજી
વિદ્યા શી દેસામા જરૂર છે રત્ન ફેટામ
મ શી દ રા શિખાલુ અને સરમાર ગા રોક
પ્રમારે તેમ પ્રત્યક્ષ જા નુ સ હિત ફે
બની રકાવ છે પ્રભની રમરિક કેવળવા
અન માલે મરા દરો પર પ્રેમ કા મત્રવા
ફેટા મ્લ તા કા રાકે રાગદુષ્ટન ગા ખુણે
ખુણે નાજર નાખી બાવ ફૂલ કલા શું ચિત્રો
રવ્ય કરતા રહેશે તો જનતા તેમા ગોતાનુ
સ સુદરતાવેલ પ્રતિબિંબ નિહરિકાશે આપ
ની રામા ગા ની બીંતા રર ને કદ રાજા થ

નિહરિકા ના ચામા અખિવ બારતી ન પ્રદર્શનન કદ્દામન કરતા આલેખ નામધાન]

અને હેતુક્રમ ગિરો મુકાવ છે તેો બા રે
તસેં દર્શક અને ચિત્રાદાતા ફેટામિત્રા
મ રા સમ્પરપ્રમદ આ પી ગરો ન્યા
પાર રાજા રો કલોગામા ફેટામિત્રાકા
અમ નાં સહ વ મી રહે તેમ છે, ભુ તેમા
સિદ્ધકરેન વ્યાપારા ન અવક રા છે

ફેટામશીના પ્રદર્શના હવે ર નિ પ્રકાર
આ માત યદ રથો છે તેથી ચિત્રિમાર્ગ ન
સિદ્ધાંતો ની ની રસા ને આધાર આ બી
કરી રખની પરિભ્રામા કનારમા ન ફેટા
મ શી તેના સ આરંભ રમા રવ્ય યજમ રો
ગોટને ચિત્રત્ર કરતા થે આમન ગા પ્રદેશો
મા રા ની સુદિ ની ગરો રોધમા ગોરવાનુ
રગ ફેટામશી પ્રમ કરે ને નવ ધ નંદિ

હવે તો હાનરો ગાલરો ફેટામ શી ન
લેખમા બેવરી પદમા છે પણ મોટુ નહીં
અવલ દરમ્યાન ગાલુસો ન આમજ રહેશે
ફેટાકવાકાર કલપના કલમ અખિરમિ
જા ન અને ન નુમવ સ થે રાજ કોશલ્ય ને
બુદ્ધિ ધરાવતો હશે તો જ દરેક કલા ની
આધાર રોવ મી રામરા ય છલુ ન નહિ રખ
ચોખ્ખોના અલ્પકદર માટે પ્રેરમાર તા
અને વિરાજ મત રાહ મેતા બેમા છે

કલાપ્રકાર

કી ઇપજી રરતુ કે દરમ્ય, કેમ રેખાય છે તેવા જ આલેખન નહિ
જા પણ બેમા દર્શનથી મન ગા દરમ્ય રર રર ને મે દર્શ
છા ર છે છે તે કલારી જતાવથી કે પ્રમારનુ કલ નિધાન પ્રાપ્તી
ક જની માફક આ યુગમા ભુ ને ફરી પ્રવર્તમા ગ્રાહ્ય છે તેના
કલાકરના તમા સમાજન વિવેચન અને આચારનવાર કુમાર મા
આ તમા રજા છીજ આ બાકના ફકા ફરનુ કુમ રાકુ તમ બહે
રિધાન નુ શિદ્ધ થો પ્રકારના આસક્ત્યને ગેક મેતો મને જે
ને એવા વિધાનમા બહુ રસ અથવા સમજન પડતી હોય તેમને
પ્રવેગ કરાવવા મટેનુ સુદર કલાકારણ રકે તરે છે કેમકે આ આ
પ્રકારમા ધર્મોવાર ને ચલિમા ગો મેવા મળે છે તેલુ નજરને છે જ
આનકો આ નાકે દર્શન આ શિક્ષા નથી રાજ કલાકાર ની મને
સુદરતા નવથી મા રૂપ ની ને એક ર છુર છા પડી છે તેના માધુર્ય ના
જાત તરતોને સારી રીને કેમા કલારી બતાવવા છે

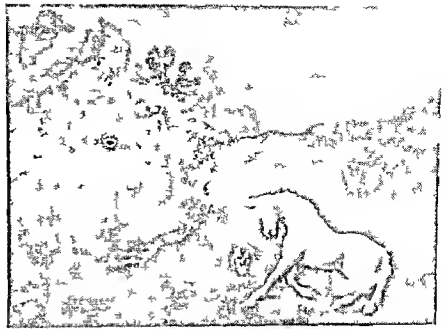
એમાં ચહેતા ગા આપ મેા નાક કાચ કે પગના આમવા કે
બાજની સેંથી કલારી બતાવી નથી કચુકીમે નિહેશ રાજ કરી નથી
ચલિયા તા ધેર ની કરચકીમેા રાજ વેગ દર્શાવવા માટે જરૂરી તેટલી
જ દર્શાવી છે રજોને મેવી બી મીબીની વિમતો ગોત ને ને સમજ
રખની માધુર્ય મુદ્દિ કલારી છે તેમા દર્શનમા વિષ્ણુ દ્વાયક થઈ ખેડે

એમા તેનુ ધ વેગાનંદેશીના ફેલે ને લેલ હિદાજ કીધો બેની
ટાક ને રામણી આદામા ઢાળી મેના દેહના વેગ અને વળામને કદિ
કમ આમજથી મે સાગસમી દિશાએમા કાવવ્યમરી રેખાએમા
તિત્તુ ને કા થ રમ્ય તે ની પ્રવાહિવાને ભયરમા રિપાર મરખો

ઓગા-રિહી હેન્ડીમર (British Services)
૩૩૫ (નવમ્બર ૧૯૪૮)

પ્રવચન દર્શાવે છે મહેરો ૧૭૩ અને વચપદેશ,
ઉપર ને તિલળ ચલિયાનો પેર ને કાપા રચતા
હાથ એ ગ્યગોગે ગાયુડી ને લીન રેપી રલી
છે એનુ માત્ર ફરી ફરાકારો કરાવતુ છે વગે
તે એત્રે સદગતાપી મ્શાંબુ છે એ મ્શી ૧૧૩ની હતી
અહેરેમોરે કે ની હતી એ ૥ વચોના રા ન નિત
કેવા હતા વગરે સાથે ફરીકને કાપી રિચળત ૧૧
એનારે પશુ કાપી તે ની ગિગળત હોતી નથી
ચિત્ત ૥ ફરક પર ને મોટદાર છા ૧ મરે છે તે તો
તેમા રહેતુ નુત્યનુ સાશ્વત તત્ત્વ ગતત્ત્વ સિ ૧૨
આગે ઉતારી લીધુ ને ગને રસનુ ગેક અક્ષ ૧ ૧૧
બા ૧૧ ની રીધુ ૧ ૥ મૂર્તિ ધરમા કોઈ સુદર રચ્યો
રાખો ગાગરને ની છા ૧ રોન નરા નમર પડતી
હોય તરા રાગો, અને સદાકાળ તમારી આ ૧
ઓ ચિત્તો ગાયુડેનુ મુખ આપના કરો

પોતે સવેન પામેતા સુષ્ટિ ૥ દરેગામા તામેવા
સાશ્વત તત્ત્વનુ જ માત્ર દર્શાવે કરાવતુ, એ તત્ત્વની
જ ને કઈ મેગમરી મોટદાર ૭ ૧ પોતાના ગાનતા ફરક પર આકાશ
હોય તે જ માત્ર ઉતારી જતાવ ની ગને એની એ મોટને ઉતારવા
જતા એ સાશ્વત તત્ત્વને તેના મૂળ કે રાગ પમ્ડરા જતા બીજા નિ
મતો મે વકાઈ જની હોય અખરગી બની જતી હોય કે બેરે કદાચ
પહેલી નમરને મેરોજ વાગે એ ની બ ની જતી હોય તો તેમા રખ
જનવા હેલુ ૧ ૧ પવવા ન કરતા ગોતે તો પેના સાશ્વત તત્ત્વને જ
ઉતારવા મયથુ ૧૧ પાછી માન્યતા ઉપર યુરોપ અમેરિકાના ધણા
ચિત્રકારે શિક્ષકો મુસ્તાક રહીને અર્ધસ્વપ્નસુષ્ટિ જેવા પોતાની
ચિત્રચિત્તના દર્શનો જ ઉતારવા આમલ ગુણે છે એમ ની ને
ચિત્રિય રેનીગો પ્રકારો, પછો ગાલિ ત્યા પ્રવર્તે છે તે ની ચિત્રતમા
નાઈ નહિ બીતરી, પશુ કું રાકુનસાળકે મુકુ ડપડિસ્ટ ૧ જોયા
પછી ૧૧ પછલિને અનુપમી પશુ ફરી ની ચિત્રિયતામા એ
નાથી થલુ થે આગળ ૧૭ ત્યા ની પ્રવર્તમાન રહલિનુ અઠ હરી
હર ૧ સાથોસાથ જોલ વધ ૧

હુમગ થોડા માસ ૧૨ ૬ નડગા હવા પ્રદર્શનો એક નવો પ્રકાર
ધોનનો હતો સામાન્યરીતે પ્રદર્શનો તો ચિત્રાલોગમા કે ગોટા
ડાકનહોતોમા બરાચ છે ચિત્રોના પ્રદર્શનો તો એવા રથાને જ હોય
અને મૂર્તિગો તથા સિ ૧ના પ્રદર્શનો ૫ ૧ એવા સુરક્ષિત રથાને જ
રથાથ છે ૫૧ યુરોપ અમેરિકાના બીજા દેશોમા તો નમરડાગો
આદિ બહેર રથોગમા જનસામાન્યના રસારવાઈ માટે વિપુલતાથી
સિ પમૂર્તિજો વેરાય છે હુમડગા (કે આખો ત્યા આજે) એ રીતે
રથાતી નથી પ્રાચી ૧ કાળમા તો આ ત્યા દેવગદિરે અને ગાવા
લોકસ દર્શના રથોગો સિ પછી બરચક રહેતા

હાલના બેઠરમી ૧૧ ૧૧મા બહોળા હાથોમા થોડા સમય
૭ ૧૨ હુમડ ૧૧ ચિત્રાલોગ તથા કલાગરીમા ની રાલીક ઉત્તમ
શિલ્પકૃતિ ને જનસમાજને જોવા માટે ખુલ્લા આમરા નીથે અને
બ નીયાના ગમેરજક વાતાવરણની રચનામા સુધરિતરીતે મેછને
મૂંવામા આવી હતી અને તેનુ દર્શાવે જનતાને ચિત્રાગ રોગમા ૧
હુવિમ પ્રકાર તથા ગોધાવ તારા વાતાવરણમાના શિલ્પકળા મરવા
અંકે રીતે વધુ જમક અને સુખદ જાનુ હવ નીલા આમદાર નીરે
લીતી રક્ષારાનિ અને વિવિધર ની હુવજ ટો વચે મુખ પવા ૧ ૧

થે ૭ ૧ શિખર કરવા ટા ની રહેને સિદ ચિત્રકાર ૨૭૫૪ (B I Services)

તેમરી સ્વપ્નક મણી નહાતા ૧ શિલ્પો કોઈ ગભિ ૧૫ રસ આ
રહ્ય દાખ તતા લાગ્યા હતા એ રડાઓમાના રિધર શિલ્પો આઈ
નિસ ૧ ૧૦૦ બંને ચિત્રનામય પાનની હતા

એમા રમ્પ યાવા શિલ્પોમા આ રહો રકમમા વિચારી ૧ ૧ તે
પ્રકારના, માનવજીવનના દર્શનો અને લાચોના સાશ્વત રો પ્રક
કરવામા આમી થાતા હુમડના મિલ નીજો પેટા હોતી મૂરતુ ત્રણ
સોઆ નુ ને મમૂડશિલ્પ રમ્પ યધુ હવ તે એ કના પ્રકાર ૧ ૧ એક
૧ ૧ના તતો ૧ ૧ સાથ પ્રક્ટ કરે ૧ ૧ આ ૧૭ને પહેલી નમરે તો ગાયા

હા દિનરો અવધ સ ૨૭૫૪ (B I Services)

ગયા દપત્તઓગા ગાપણે આપણા બારતીય દત્તોગા રચાની મુદ્દાઓ પાઠગના સકેતો તથા તેગાના પાત્રોની અતિ(ચાલ) ડી પાઠગ ચીનગતી અર્થશરી ડીમુવડે સગન્યા તે રીતે પાત્રોની મેગચાન્યૂન ની વિવિધ પદ્ધતિગા તથા પ્રકાર પશુ ચીન્યા છે તે હવે જોઈએ

લેખક
ચોગેન્દ્ર
પ્રિયદર્શી

ની ટચશાસ્ત્રમા વિવિધ ગાસનો (મેકકો) તથા શયન પ્રકારો કે મુખે રથાનો ૧૫ દર્શાવ્યા છે, જે જુદીજુદા બિનનોગા ચીન્યા છે

આગેને આસનો આઠ છે (૧) રચરચ (૨) ગાતચસ (૩) કાન્ત (૪) આધુચિત (૫) સરતે લગ (૬) કન્ત (૭) વિન્ધચિત (૮) જનુચત આ બધાના નામ નાટ્યશાસ્ત્રમા આપ્યા નથી એટલે પૂર્વના નામ અન્ય ગ્રંથો આધ દેતથા તેના લગચો પચરી ચીન્યે બીશીકા છે તેનાં લક્ષણ તથા વિતિ નામ નીચે મુજબ છે

નચગ ગાંઠ દાઘ કરારને એક દાઘ માચણ રા રાખી ડોઘા પળેઘા પગ ટકારે ડોસચુ તે વચ્ચતા રૂબે મેચવામા તે ચીન્ય છે

મદાવસ ડેક પગ સદેજ પ્રસારીને તેમજ માયુ એક રાજે રા ડી ડોસચુ તે તે ચિન્તન (વિચાર) વગેરેમા ચીન્ય છે

કાન્ત બને દાઘ પર દાની ડેકની ગયુ એક તરે દાણી મેચચુ તે અગી મન તથા ડેકિ રાની ગચા રી શોક પરાચય વગેરે કંઈમાય છે

કાલુચિત ડેકિના ડી ડી ગચે તેના સર્વ અગ સકચિત કરી દે ટિચુ પાત્રો ડોસચુ તે બ્યાધિ પીડા અતિનિદ્રા વગેરેમા ચીન્ય છે

સ્થતાવસ બને દાઘ રીધિય પ્રસારિત રાખી ધતુડ બને ડેકો દા ડે ઘેચચુ તે જો માધ મુદ્દા ગદ (કે) ગચી તથા વિપાદમા ચીન્ય છે

ચીન્ય છે તે મા બાહ્યારત યુદ્ધ ડી પ્રારંભમા અચુનને વિષાદ મદ આબ્યા ત્યારે તે ગા અચારી રથગા મેડે રીથા ઘતો

કલક બને પાની નિતબને એડે તેગ મેચચુ તે પિચુ ડોને ડીવા પાળલિ અર્પવાગા ની સયા આવચન વગેરેમા તે ચીન્ય છે

વિન્ધ નિત કલક આસનોને એક કોઠણ ડોસે રાખી ઘેચચુ તે ડોમા આદિ કરચોગા તથા પ્રિયને પ્રસાદ કરવાગા ડે ચીન્ય છે

જનુચત બને ડેકણ જનુચીને ડેક ડી મસ્તક નીચે રાખી ડોસચુ તે ગા દેવવચન તથા યચાદિ કિચાચોગા ક્રેધ પામેલાને પ્રસાદ કરવાગા અને શોક આદે નાસ ચચના વગેરેમા ચીન્ય છે

મુચિયાના ચગનિચગ વગર કચોગા પશુ બોને પ્રીતચ યાય છે આ ડી રાત અન્ય ગ્રંથોમા મુજાબલુ ઓ વિમુક્ટા ગગ જે વધારા નામે ગા છે

કરુક દેવાસની કવચરનામા તેડો સગલેશ ઘઈ નચ છે

આસનવિધિ વળી નાટકમા જુદીજુદા પાત્રોને તેગ ના ચચાન તથા મોક્ષ પ્રમ જે જુદીજુદી કક્ષાના આસનો (મેકકો) આપ વાગા આવે છે તેગા કરા પાત્રને કચુ આસન ગાપચુ તેના પ્રકાર તથા વિધિ પળ નાટચસ શ્રગા જાણવેલા છે જેવા આસનો અનેક પ્રમારના છે જેમકે સિદ્ધાસન, કાષ્ઠાસા ચુડાસન વેનાસન કુમારન વગેરે આ આસનો મુખ્યત્વે રાન્યસક્ષામા ચીન્ય છે

સિદ્ધાસન દેવ તથા રાજા ચા રાગી માટે સિદ્ધાસન ચીન્ય છે તે સુચયજડિત અને રાત્રી વગેરથી આધુચિત હોય છે ઓ તેના પાયા સિદ્ધાધારના હોય છે

ચુડાસા રોગી રીતે યુવરાજ વગેરે પાત્રો માટે આ આસન રાન્ય છે તે પાળ્ય ક્ષા આધાર કેટકા વગરનુ હોય છે

કાષ્ઠાસા આઠાઓ તેગા રાન્યચુક માટે કલક ડી બનેલી આ

જેકક ચીન્ય છે દાવના બાજક પાટલો વગેરે તેના ન પ્રકારો છે વેનાસન પ્રધાન પુરોહિત વગેરે માટે નેતરની બનેલી જેકક વેનાસન સીઓ, રાન્યકુમાર રાન્યકુમારિકાઓ વગેરેને સાદી

ન આસન આપાય છે બૂરચાસન આકર કે નીચી કક્ષાના પાત્રોને મુચિતુ ન આસન ગાપચુ અર્થાત તેગને જમીન પર ડોસાના ગેગ કણ છે

કપરને કંગ રાન્યસબાને છે આ કપરાત દિંબાસન, ગચુરા સબ મદવાસન, રાન્યસન વગેરે આસનો પશુ દશવિધ છે તેમા—

દિંબાસન દે ડી કે દિન્ય સીઓ માટે ચીન્ય છે આ આસન અગીકે પ્રકારનુ વિરગયચિત રચનાવાળુ હોય છે

મુચુરાસન રાન્યકુમારી કે ધરાદધ વેચવચાણી ચીવનાતા આવાસગા તેની ચીન્યા કરાય છે ‘તે મયુરલાપ(મીરની કળા)ના આકારનુ તથા કંતરગીધી સુચોચિત હોય છે

મદવાસન તે કતગ સીઓ માટે ચીન્ય છે તેગેગાકાર હોય છે પદાસન બ્રાહ્મણ સીઓ વગેરે પાત્રોને તે ગપાય છે

કપરના આસનો સામાન્યરીતે સીઓમા ચીન્યતા હોય જેગ વાગે છે પશુ તેના આસ દંડ નિચગ દોવાતુ જાણુ નથી આ આસનો કપરાત વળી ચર્માસન દર્શસિત વગેરે અનેક આસનો છે

ચર્માસન તેગા બ્યાકાન્યર્માસન’ મુગ ચર્માસન’ વગેરે પ્રકારો છે અને તેગે કપરોગ ચોગી તથા તપરચીઓમા જોવામા આવે છે

દર્શસન કચિયુનિચિત આસન છે અને દર્શ(કેક પ્રકારના ધાસ)માથી તે બનાવેલુ હોય છે આ સિવાય પદાસન કદ્રાસન વગેરે દેવ ના આસનોના નામ તે બળીતા છે તે પશુ અચુક આસ પ્રકારના કે ચિત્રિષ્ટ રચનાવાળા હોય છે

ચોગાને પદાસન વગેરે આસનો જાહે છે તે આ આસનોથી સદતર મિત્ર છે તે તો શરીરની અચુક રચનાઓ છે અને ચોગા આપરચક શારીરિક તથા માનસિક સુચિ ને રચરચ મેળવવા માટે તેગે વચોચે કરવામા આવે છે

આદી દશવિધ આસનોનો નિચમ અન્ય રથગોએ ન જાણવા પાત્ર ચોવાના વરગા તો મરજ મુજબ ગમે ત્યા બેસે તેગા કચો હોય નથી પરતુ મુનિશોત આસન તે ધરમાં તેમજ બહાર તેગના નિચગ મુજબ એક ન પ્રકારનુ રાખુ (જનુસધાન સામેના પાને)

આ ચોગાસને વિષે એવુ વિધાન છે કે તેવિવિધ પથુપક્ષીઓની જેકકો કે તેગના અચુક હલનચલનમાથી નિષ્પન્ધે છે સર્પાસન ગરવાસન મથુરાસન વગેરે નામે પશુ તે ન સચવે છે આપણા પ્રાચીન પુરુષોએ એક પશુ વિધ રચે—ચુકામા ચુક વિધચને પશુ છે

કચો નથી તેનુ તવ પામીને ન તેઓ જાણે છે અને તેગો નિચોક ચુકતા ગચા છે આ ચોગાસનો પશુ તેમની ચે તવ્તિહોયક દિહિત ન પરિણામ છે પથુ પક્ષીઓ પોતાની તરાય રચે અને તાનગી તેની અચુક જેકકોમાથી ન મેળવી લેતા હોવાતુ એગને જાણુ, આટલે તેમણે જે ગેકકોને માનવહિત માટે વિવિધ આસનો રપે પ્ર અચિત કરી મ્વારચ રક્ષાના આ અનેક સાધનની હમદા બકિરા દાસ તેઓએ માનવહિતની અર્પવે સેવા બાળવી છે

એમણે વળી એ અદોની ગતિ કપરાત વતંઝતિ, દષ્ટિ કેપરાત આઘ-
શામી દષ્ટિ અને ખડાપટક નિશિતિ, એમના કલ્પનથી રચાવેના,
એમના દોષાથી માત્રીને મહાદાશા પર્વતના અગવ, વચેરે વચેરે ભેડી
ભેડીને, વતી રિતેરે વર્તના એકસા આઠ વર્ષના અને એકસા વીસ
વર્ષના અવધિ કલ્પીને તેમા આ સર્વના સમાવેશ ગાદિ મયતા એ-
મણે ગોઠુ તો કોકકૃ ચચચુ છે કે એ બૃહથવાનામણીને તપાસતા
કોઈપણ જે ભેગી માણસ પુત્ર બનાવ કે માણસ વિશે એમમત થય
ને ન શકે, અને ચત્રનાન બાપથી ગોવાને કે 'એષ' જુલિ લય. તેને
જ સારી ભવિષ્યવચી માની ભેરો' આપણે નવકા આપણે
માનસ એવુ છે કે કોઠકાઈ વાર તે આપણે અમુક બનાવ બનશે
એમ માની ભેરોગે છીએ અને તે મ ન્યતા જ બનવાનું કારણ બને
છે વધારે માણસા ગબ્બોરા કહુ તો, આપણા વિશે એ 'એવ' આપણે
સામજીન ન હોત, એ જે બનાવ બનશે પશુ ન જ હોત એક ને બી
મારા નેમા અસમત વચેચકને કહે કે જ્યારે માસ કે વારદિવસ પાળી
કલાણી હોરા બૂલ સમાવને, ને તે હુ ખરખર માનુ. તો મારી એ
અમા જ એ દોષોમા મને મારી નાખે' આવા જે માણસ એ બંને
પ્રત્યક્ષ પશુ કરેલા છે, એકે નામ ન આપી શકુ, કેમ ને એ પી મુર્ખાઈ
કરે તો એ અવિચ્છા બાબતો ભેળી હુ તેને અમુક માણસને ખૂલી
કહુ છું. જે મુખજ મારા પર દહેમકર પશુ ખૂલી શકે અરુ.

આમા નિર્બુધિક મુદાની બાબત આ છે કે મુદોપીય વિજ્ઞાન
કોલ પશુ સંજિ કે પદાર્થની ફર્દ પશુ ભેગમા કારણતા પ્રકારતાં
પદેમા ની માત્ર કે પદાર્થ એ ભેગમા માણુ રૂપે ખરે જ પ્રવર્તે છે
કે ફર, તેમા શીખેમા પુરાવો માણે છે ખારિશાસ્ત્ર સાદેમા
Veri claus છે એમ સાબિત ન કરી શકાય તે સંજિ કે પદાર્થની
તે ભેગમા બનાવેમામા કોણી પશુ ગ્રાપાદતા પાકાત્ય વિજ્ઞાન
સ્વીનવર જ નથી મુદત્તાકારણેમા સિદ્ધાત ન્યૂન ત્યારે જ ન્યાપી
સક્રી, ત્યારે તે પદેર્થ બાણે દિવાની ભરી અને એમા બનાવ
વના કાપાક ખરેખર સૂચ અને ચક્રના આદર્ષણ છે એમ સાબિત
કરી આપમા ન્યોદિયના અદો અમા Veri claus છે તે સાબિત
કે સાકમા કે બીને કયા થ કાકે પશુ કીડી કે સામભેળી નથી
દીલુ માણસજનુ ગોવાના શીવની નજાકને લીધે ને બને છે
તેમા ટોપાંદો નવ અદોને માણે સેરવી કહીગોવાના શીકેને દહ કરવાના
પુરુષાર્થથી દૂર બાણે છે, તો પશુ માણસજનુએ કે કઈ ચવાનું છે
તે મયા ન હરે છે. તે પદેર્થથી નિર્મિત જ છે, તેમા શંતિભર ફેર
પદવાએ નહી, માણસ આપણે કોણાત કે તેમા પુરુષાર્થ વળી નો
નિર્માણને ફેરવી શકે, ગેષા કિલચી આખાસને વગર છે. અનુ
ખારિશાસ્ત્રિક નામ બનેછમા તિલાંતિ દેવવિજમ છે બેરાક, મુલિ-
ગોવા નેમા નિર્માણવાદીએ આપતે દિદુગાનથી આપણે 'રોડક' -
ભેળે કે આમા પશુ ખરમાણુ ને, માણસ કહ્યારે છે નર
થોતે નારાયણ છે વા નારાયણુ બનવાને અધિમતી છે, (તે પ્રમા-
ણેમા પુરુષાર્થ બેરે તો), એમ પશુ માનનારા છીએ નિર્માણવાદ
પુરુષાર્થને મૂલમાથી કરી નાખે છે. ત્યારે ગોડકવાદ પુરુષાર્થ જ
બહાંડાંમા મોટામા માટી-બેરે અમેષ સર્વનિર્માસજિ છે તો સદા
કવર જ દહાસ નાળી નેરે છે તાત્પર્ય કે આ ને વાદ એકમાત્ર
વા દોરોડાદ વિદોષી છે, એકમા સ્વીકાર જ બીનના અસ્વીકાર
બેરમા છે. પરનુ આપણી વિશારણુ નખસિય એકમાથી સીધી
સગીન અને વેષક ના પશુ દોષ ધણુધણી વિચારણુ વચેચી
આક ને કયા દોષારા પડે છે, ને આમા નો વિદુએ શા કારણુ

થી બનવા પામ્યુ તેની પશુ ધણુને ગમ પડતી નથી પરિણામ
આ જ આને કે ધણુધણીથી થકા જે પરખર વિદુષ માનવાત્ય-
ને એકસાને વગરે છે ખાસ એકીને ત્યારે વિરોધ કેમ બને છે, કા
ત નહિ કાંહુ નહિ એમ બને એકીનીગપુ ખત પીધા લગીના જ્ઞાપ
બની નય છે, ત્યારે આપણે મવાજ માનવજનુ કાઈ વચે
માર્ગે ('કોઠકોપાકાક', વધારે ભરો અને ચલણી પ્રયોજ 'આ
મિટિયા') કે કટકાવથી લઈ દોરિયારીથી રોધીએ છીએ, અને તે
માણસને મળી અર, એમ માની મેસાવો પશુ આપણે સાર્થ
છીએ અને ગોતા નેમા પચિત્ર અને પશુ આપણા પશુમા તાણીએ
છીએ ગોતામા જુ છે, તમે તમારા દીક દેવના મન બને રહે,
તમારી ભક્તિ શુદ્ધ કરો તો એ તમારી નિખાવસ નગમૂતિમા
મને સાચા દેવાધિદેવને ખોસશે જ ખોસશે તમને તેનું કે
મજશે ને મળશે. શી ગાપાનુતી છુદિતી આતમવચનાસિ' -
સાચા દેવાધિદેવ દોષ તેમામા જ આટલી દહ લગીનુ મોહાર્ય હોલ
શકે, મારે ખુલુ છે ને સાચા દેવાધિદેવ હું ન છુ, તમે મને જ
બને અને બાકસજનુ અનુનું આખરે તેમ કરને પશુ નિરપેને
છે આ સં પશ્વિત પ્રચારદિયા છે, ફિલસૂટીત વત્ત ને દોષ શકે
નહિ તમાપિ ધણુધણુ એક પ્રકારે કયા આક દહીમા ગાપી પ્રચિત્ત
ને જ વ્યવદાક ગણે છે. ભણે કે દાવના સમાચમા એક બાધ
સોચિયિત વિચારબુદ્ધ (આઈડીઆઈ) ફરીકારે, બીએ દિગોકરી
(વચિરજાતામના પાયા પર ચણુતી પ્રભસમા)ને, અને બને
આપસપરમામા ખાનગી સામંતી રાજે કે તોરે પડે અને તો
ગ મને બનાવી લેને, મને મારા પશુનુ મને તે થય નય જ ત્યારે
ત્યારે એ અત્યત વિદોષી વિચારબુદ્ધે વગરે અદો વધી ખરે છે
ત્યારેત્યારે તે ધર્મયુદ્ધ (કુદર-આત્મી) શબ્દ 'નેદાદ' પુ 'ર
કારણુ રવપ કારણુ કહે છે, અને માણસની જુદી નોતિ વધારી
આત્મી આશામા આકરી કમળીને ખમને પ્રક્ર કાય છે
કટકવા દિતિદાસમા મીરી કે કીન ત્યાપ રકોટસ અને કલિગ્રાનેધથી
માટીને ઈ ૧૬૮૮ લ પીના યુગમા, કાસના કીતિદાસમા અદોમા
કેમના મનથી, આપણે બીમા કલ્પણુ નિરાધ વિશેવાનીમાથી,
અને આ છેલાએ વિધાયપ્રદોષમા તો આપણે કે નજીનજર
પ્રત્યક્ષ કહું છે સત્ય, અધિચુદ્ધ સત્યુ સત્ય સીધપુ અને સત્વર
આમકળી શકત કરવુ, બને આપણા મોમાર્ગો મોટા પુરુષાર્થ અ
પવા ધર્મે કે ત્યારે સત્યુ અધિચુદ્ધ અત્ય એવવા નેકરી રજિ
આપણુમા છે ખરી કે, એ સવાવ પશુ અનવર ગોરમા બની નય
છે કેટલાક માને છે અને માનવામા માન કરે છે કે એમામા સંજિ
આપણુમા છે, અથવા તો ખીક પી કાચા એમ જ વળી તેમા
માને છે અને માનવામા મધે છે કે એ સંજિએમા સદુપાયથી ને
સત્યુ અધિચુદ્ધ સત્ય પામીએ તે અમને તો મળી ચૂકુ છે ને
આ રમુ, તમે ખીકારે એમ એમા નથી અમારી બતાવેલી પ્રક્રિ-
યાએ કરશે તેમછેમા તમને સાર્થ ખાતરી મયા વિના રહેનાર
નથી. ફરિયાવ શ્રદ્ધા રાખે, સદા રાખે, શ્રદ્ધા રાખે વળુવળુ
બાધકો આ માની લે છે, અને મળી શકે છે, આ પી શ્રદ્ધાને વચી
પદવા ગણે છે તેવાને માટે સત્યશીખને પુરુષાર્થ રહેતો નથી.
ને સત્ય મળી જુ છે તેનુ પાલન એ જ તેમને ગદિ મેસામા મેટા
પુરુષાર્થ છે, એને મુકાળે, તેની દરીકાંદમા બીન પુરુષાર્થ ઠોત-
રના અને ત્યાનય છે, અથવા મોટામાં મોટા પુરુષાર્થના પેશમા
પાણી શકાતા દોષ એટલા જ પાણવાના છે

પરનુ બીન ગેવા પશુ ધણુધણુ છે એમા પ્રક દર્શા વિના રહી
શકતા નથી કે શ્રદ્ધા પાણુ કે ખીકા અત્રી વાનુ જ શ્રદ્ધા બેરી નય

એ જીવની વાત, પરંતુ ના પણ ગમે એ અણિશુદ્ધ અને સર્પાણું સત્ય છુદ્ધિ મેટર સાથે નહિ, તેમાં તે એણે છે એ પ્રકારની અદ્વારકય જ નથી મેટર સાથે, સર્પાણું અણિશુદ્ધ સત્ય, બુદ્ધિને એવું પ્રતીત થાય જાય ત્યાં લગી શોધ્યા કરવાનો પુરુષાર્થ, તે જ સૌથી મોટો પુરુષાર્થ છે અને તથાપિ એ જડતા જન્યારોન્ય, અનેક જન્યારા વહી જાય, શોધાતુ આવતાં સત્યનો પ્રકાર શીરેશીરે ફેરકાઢી લગી પ્રાપ્તની દશા ન પણ મેળવે, પ્રાપ્ત્યની દશા જ ચાલ્યા કરે, તે એ ફેરકાઢી કે એથી પણ લાખા મલખેડ દરમિયાન, સત્યના કે રત્નરૂપને છુદ્ધિ એવાલાગી એવું જણાયું અને અણુક એવી રીતે તેનું પાલન પણ આપણા તે તે કાળે મોટામાં મોટો ધર્મ વા પુરુષાર્થ ગણાવ્યા ઘટે, એથી બેતરતા હોય તે સત્યતા સ્વરૂપોને ભોગે પણ આ અદિશતાં સ્વરૂપનું પાલન અને તેની રચાયતા જ આપણે મોટામાં મોટો પુરુષાર્થ છે; જ્યાં લગી આપણી છુદ્ધિ એથી પણ અદિશતાં મેટરને શોધી ના રાકી હોય ત્યાં લગી.

વિવરણ જરા સંકુલ અને દુર્ભેદ અને તેથી અગ્રતીતિકર યર્થજ્ય છે આ બંધનું હુ પરંતુ (આની સભાગોળા લોકો આ આપણી ન બુદ્ધિની કથાઓ સાબળતા અને એ આપ્યાનો કલાકો કપર ક્યાકો લગી સાબળ્યા કરતા એ ગમાના વહી ગયા છે) વિષય મ્મે તેવા રસિક કે આપત્યક હોય તથાપિ આપણે અમુક કાળગયાંદા સારવતી જ પડે છે અને એમ કરતા આ વિચારગુમાં કેટલાક આંદોડા છોડી દેવા પડે છે, તે અધિધારી (ઓતા કે) વાચક યોગેતાતાની સ્વતંત્ર વિચારણાને યોગતાની મેળે સાધી લેશે એમ રાખવું પ્રાપ્ત થાય છે.

વિષયને જરા જીવની રીતે મૂક વિષાદસ્વરત અર્જુન તમામ ધર્મેનો પાયા કુવધર્મોના જીવને છે (વિષ્ણુઓની યોગતાના લોગના નિયતિ, ભતિધર્મો, બવા જ ધર્મેનો પાયા કુવધર્મો, આ શુદ્ધ તે ધર્મેને કન્ઝે છે, અને કુવધર્મેને કન્ઝે કપરકપરને પાચયે છે તે તમામ કાદિના ધર્મેને પણ કન્ઝે છે, આથી યોગાદિવા અમર્મ કેમ કદર લકીશ જ નહિ, પાયા ટકતા તે કપરની આખી છગારત રહેશે, અમથા ના પણ રહે; તથાપિ તે પાલવાના મંડાપાતકનો ભાગી હું તો નહિ જ બનુ.

જવાબમાં ગીતા નિરૂપે છે કે શ્રીકૃષ્ણ યોગે પરમાત્મા જ છે, યોગે અર્જુનને દિવ્ય દષ્ટિ આપે છે જે વડે તેને શ્રીકૃષ્ણના યોગા યોગના દાવાની સત્યતામા અદ્વા એરે છે ને એટલે શ્રીકૃષ્ણ ને જ બીજું કહે છે તે તમામ અર્જુન સ્વીકારી રહે છે, ગીતાનો આ અદ્વા વાદને ગળી રાકે છે તેને કપર કહેવાઈ ગયું છે પણ સત્યની સોધના પુરુષાર્થ સમાજ યર્થજ્ય છે, ને ને પરરા સત્ય હોવા (વરો અદ્વા) નમે છે તેના પાલન રચાયતનો પરમ પુરુષાર્થ જ બેડવનો રહે છે.

પરંતુ એને આવી અદ્વા નશકય રહે છે, તેને ગીતા શુ શુ કહે છે તે નેહએ. પ્રથમ કહે છે—તારવાર કહે છે 'યુદ્ધસ્વ, ભારત' દે ભારત, લડી લે બીજું કહે છે, વહેતા સસારવાળા સસારી વલાગિના રીત ના, રાકે આગેમ્પ્રિસ પશુ કરે જ છે ને રાં કરવા જ પડશે. પણ દુસળતા મેળવતેને કર્મે રાં યોગી બન તોજી ચાલું ને કહે છે તે કપર આવી ગયું કહે છે, હુ શ્રીકૃષ્ણ જ પરમ સત્ય પરમાત્મા છુ, લે આ દિવ્ય દષ્ટિ તે વડે જે અવધી મ્મે અને અદ્વા બેસશે. અને અદ્વા બેસી જઈ એટલે ચોણ કહે છે, મેં નિર્મણી ફરી જ રાણેલ બનાવતું છે, એમાં મીનનેબા દૂતાર નથી, તારે માત્ર નિગિત બનાવતું છે, મેં કપલનેલ કાંઈ પણ જીવને નિગિત જ બનાવતું છે; તે માસા બક્ષ, મારા વહાલા બક્ષ, મને બંધ જ એ જ તારો મોટામાં મોટો પુરુષાર્થ. અને અર્જુન તે સ્વીકારી લે છે

નષ્ટો મોઢ; કહિયે વચનં તવ, મેં તને મારા લેવા જ દીડો. મારે સખા જ ગુપ્તો એ બૂલ માટે જે આ માલે તમાચા પર તમાચા માતુ છુ,—અને ગીતા પૂરી થાય છે.

માનવ બુદ્ધિને દિવ્ય દષ્ટિ-અગમનિગમની (મિસ્ટિકલ) છુડ તે છે નહિ, એવો તો ચર્મચલુ જ છે; એટલે છેલ્લી જે વાત પ્રતીતિકર નથી, પરાણે કપલનેલી અદ્વા અને તેની સાથે એ બધું આગપચાળ છે એટલે ગીતાના રાખો અને પ્રક્રિયા એ વાચ્યાર્થ કહે છે તે છુદ્ધિને જ તણેણીયાર ગણુનારને પ્રતીતિકર નથી.

પરંતુ ગીતાનું મનન કરતા આ કપરાત એમાંથી એક બીજી ક્ષતિ પણ સમજાવા માટે છે કેાઈ વાચકને તે સ્પષ્ટ સંમજાય છે, કેાઈને અટકી સ્પષ્ટ સંમજાતો નથી પણ વતોગોએ સૌ સામળે એવા એમાં સ્વન છે અને ગીતાની અગરતા એ સ્વન વડે જ છે. વેધલુવધેના કે અદ્વાના કે અગમનિગમના કેાઈ પણ રૂપના પ્રચાર-મંથ લેખે બીજા એવા પ્રચારમંથ કરતા એની વિશેષતા નથી.

સત્ય ચોધવું, આ છદ્ધાટને સગર્જન, એના ગર્કમાં એના જોડા-લેખા શુ તત્ત્વ છે તે પકડવું, એ જ મોટામાં મોટો પુરુષાર્થ છે. પરંતુ આ શોધ તે લાખી લાખી થતાવ્યા જ દશ્વ પડે એવી છે. અને આપણે તે ગેગા અમુક કાણે અમુક પેટીએ અમુક રથલકાળે જ છોડી, મોટા વખત જ હોવાળે છીએ, તથાપિ તે સમય દરમિયાન અને આપણા દષ્ટ અપૂર્ણ અણુક હાને પણ આપણને આગરનું તે પડે જ સસારના ભાર, પ્રવાદમાં વહીએ છીએ તેનો ધક્કો આપણે મારે પડે જ, આપણને વાગે જ; તેની ભારાંખત કરે જ છુડી. તેનાથી વિચુખતા અનુભવ માટે અશક્ય છે સત્યશોધ અપૂરી રહે છે તે દશામા પણ આમકી સત્યપાલન અને સત્યગ્રાપન આપણો મોટામાં મોટો પુરુષાર્થ છે.

વેદોક આચારો જીવવાળી આચાર-ક્રિયારચ્છુ અને નવા ફૂટતા પગલાર થવા ને સર્વેપરિ થવાની ગોડે-ગોડાળા આચારવિચારચ્છુ વચ્ચે આ આસુરી અપન ને દેવી સપત વચ્ચેના લેવા ધર્મવિષાદ છે આ કુદેડ ચાલી રહો છે, ચાલ્યા કરો. આમાં કોઈ પણ વ્યક્તિ એ કઈ બાજુ અપનાવશે કોના મંગે અને કોની સામે અગડવું એ જ સવાલોનો સમાલ છે.

સિંહાસનારૂઢ છે તે હેવા પડે છે, નવા હેવા લોગે છે, સર્વેપરિ થવા મ્મે છે, સર્વેપરિ થવામાં છે તુદ્રો મરુતો, વસુએ, આદિત્ય, નરમેષ, પશુપેઢ આદિ આત્માચલે બાંતરી રહ્યા છે ત્રિમૂર્તિ અને પરમાત્મા રત્નાપાત્રચ્છુ કપહારે, પ્રસારો અને મ્થલ બાહ્યાસોની પૂલનેલોને પાલે સુદ્ધ માનસિક ભક્તિ વગેરે લેણેને. હવે યદ રહો છે, મેતલેતાળા એ જ' વાકાશો તપશે એમ જણે પણુ બેઠ રાશે એ નવાને સનાતન ગણુયા, કે એ પણ બૂનાની જ એમ ખરશે, અને એ બીજા સત્ની જ'માં ત્રીને સદ લેશે, તે છુદ્ધિને અવ્યક્ત છે આ આદિ અવ્યક્ત અત અવ્યક્ત માત્ર મન્ય વ્યક્ત, એવા વિરાટ પ્રવાદ વચ્ચે માનવી લોકો છે અને પેપેપૂરી વ્યક્તિ મતાં પહેલાં તો એ પણ અવ્યક્ત માયા જ આવેલો પાછો અવ્યક્ત વહી જશે. આમા માનવી માટે એ અર્થોડ છે, તે દરનિશાન મોટામાં મોટો પુરુષાર્થ ક્યો ર રિખત પરિપાચવનું (એથે કાયદાની પરિકાયામાં fixatum valet), એ એને મોટામાં મોટો પુરુષાર્થ ને કે તમામ સત્ત્વો એ સંયોજને એ સત્યશોધ કરી રહો છે તેમાં એને ને નવાં સત્ય સત્ત્વો દેખાવા માલ્યા છે, અમુક યોગોપાગ રમણ, બાણીના માત્ર અંબી રૂપે, તેમને વચ્ચેનું, તેમના પદે વચ્ચેનું, એ વચ્ચે વિરોધ ઉમતા ધારણ કરે, એકબીજાના સદતર સંદાર માટે તરવાર પણ નીકળે તો (લગડ) (નવેમ્બર ૧૯૪૮) ૩૨૦

૩૦૦મો અંક સલામત મેળવવા માટેની યોજના

દરેક અંક બદાર પડે કે તરત જ માફકો તરફથી અંકો ગુમાવવાની ફરિયાદો આવવા માટે છે; અને તે સતત ચાલુ છે.

સામાન્યતઃ અંકો ગ્રેવલ્ડેલે થવાનાં જે કારણો હોઈ શકે તે દૂર કરવાની તો સંપૂર્ણ તકેદારી અમે રાખીએ છીએ; (૧) બધા જ માફકોનાં નિઃશીય સરનામાં ફેર ગહીને, જે માપુરો સામગ્રામા બેસીને રજિસ્ટર ઉપરથી ચેક કરી નય છે, અને કોઈના સરનામાંમાં ફેરફાર હોય તો તે સુધારી લેવામા આવે છે; (૨) અંક પેક થવા પછી, પોસ્ટ ઓફિસે નાખવા ત્યાં પહેલાં બધી રવાનાગી ગળીને માફકવાર અકબી સંખ્યા ટિકિટના હિસાબ સાથે ફરીથી ચેક કરી લેવામાં આવે છે.

અને આમા છતાં અંકો ગુમાવવાની ફરિયાદો તો આવ્યા જ કરે છે; કોઈ અંક એવા નથી ગયા કે જેને વિષે ફરિયાદ ન આવી હોય. તો પછી ૩૦૦મા ખાસ અંક તો એમાથી સાનો મુકા રહી શકે ?

ટપાલ ખાલુ આ બાબતમાં કંઈ કરી શકતું નથી; કરી શકે નહિ. રજિસ્ટર્ડે ન થઈ હોય તેવી વસ્તુઓ માલિકને પહોં-આડવાની સાબિતી આપવાની કાયદેસરની જવાબદારી તેની હોતી નથી. એટલે આવી કોઈ પણ ફરિયાદનો તેના તરફથી ચેક જ ન્યાયની ઉત્તર ગણે છે કે 'વસ્તુ પોસ્ટ થઈ હશે તો તે તેના માલિકને યમાસગય પહોંચાડવામાં આવી હશે.'

અમારે પહેલે તો, અમારી પાસે ન્યાં સુધી અંકો સિલિકે હોય છે ત્યાં સુધી માફકોને ફરી ચેકલવા યત્ન કરીએ છીએ; પણ કાગળ-કરકસરને કારણે અંકોની વધારે નકલો કાઢી શકાતી નથી. આથી, નકલો ખૂટી ગયા પછી ગુમાવેલો અંકો અમે બરપાઈ કરી શકતાં નથી. અને ૩૦૦મા અંક માટે તો એ પેલું રાકય નહિ રહે; કેમકે કાગળના પ્રશ્નને લીધે એ અંકની સંખ્યાની ગયાંદા પરિમિત છે; એટલે ગુમાવેલો એ અંક તો બીવકુલ ભરપાઈ કરી આપવાનું અમે માથે લઈ શકીએ તેમ નથી.

તો પછી તમારા ૩૦૦મા અંકની સલામતી માટે તમે શું કરશો ?

અમને એક રસ્તો સૂચે છે :

તમારામાંના મોટા ભાગના માફકોનાં લવાજમો ડિસેમ્બર આખરે એટલે કે એ ૩૦૦મા અંક સાથે જ પૂર્ત થતાં હશે; અને તમે લન્યુઆરીનો અંક વી. પી. પી ગમાવીને લવાજમ ચાલુ રાખવાના જ હશો. હવે, રજિસ્ટર્ડે ક્યાં વિના તો અંક વી. પી. થઈ શકતો નથી, એટલે લન્યુઆરી અંક ઉપર તો તમે રજિસ્ટરનો અર્થ કરવાના જ છો. તો પછી એ જ અર્થ ડિસેમ્બર અંક (૩૦૦મા અંક) ઉપર કરી તેની સલામતી સાધી લો તો ?

એટલે અમે એમ સૂચવીએ છીએ કે—

(૧) આવતા વરસના લવાજમ માટે લન્યુઆરીને બદલે તમારે ડિસેમ્બરનો ૩૦૦મો અંક વી. પી. પી ગમાવવો. એ અંક વી. પી. હોવાથી તમને તે સલામત પહોંચાડવાની કાળજી પોસ્ટ ઓફિસ રાખવાની જ; કેમકે એનાં નાણાં એને તમારી પાસેથી મેળવવાનાં હશે; ન્યારે તમારે પહેલે તો ગાત્ર વી. પી. એ ગાસ વહેલું મેળવવાનું થાય એટલું જ.

(૨) જેનાં એન્ટો ગારફત કે ગની ઓર્ડરથી લવાજમ ચોકલે છે, તેઓ પણ આ વખતે તો અંક સલામત મેળવવા માટે વી. પી ના આ ચાર વ્યાના વધુ અર્થ કરે એવી આગારી ભલાગણુ છે એ અર્થ બરેખર લેણે લાગ્યો અણુરો; કેમકે અંક એથી સલામત તમારા હાથમા આવશે. નહિતર એ મોટા અંક ફરી ભરપાઈ કરી આપવાનું અમારે માટે રાકય નથી.

(૩) જેના લવાજમ ડિસેમ્બર અંક સાથે પૂર્ત થતા નથી, પણ આવતા વરસના કોઈ વચગાળાને ગહીને પૂર્ત થાય છે તેમને ય અમારી ભલાગણુ છે કે તેઓ પણ આવતા વરસના બાકી રહેતા ગહીનાં એનાં ફાળે પડતું લવાજમ ભરપાઈ કરાવી તેટલી રકમના વી. પી. પી જ આ ૩૦૦મા અંક મંગાવી લે અને તેની સલામતી સાધી લે

(૪) હિંદ બદાર વી. પી. થઈ શકતાં ન હોવાથી જે વરસના માફકો રજિસ્ટર્ડેથી ગમાવવા ઇચ્છતા હોય તેઓ ૬ પેન્સને પોસ્ટલ ઓર્ડર મોકલે.

૩૦૦મા અંકની તમારી નકલ ચોક્કસાપૂર્વક તમારા જ હાથમાં આવે એ માટેનો અમને સૂચનો તે બોલામા બોલો અર્થાત અને વધુમાં વધુ સરજ માર્ગ અમે તમને બતાવ્યો છે. તમારે ગાત્ર કરવાનું એટલું જ કે આ અંક મથયે તરત જ એક પોસ્ટ કોર્ટ લખીને આવતો અંક તમારું નીકળતા હિસાબે વી. પી. કરવાનું અમને લખી જણાવવું.

પરંતુ ડિસેમ્બરે ૩૦૦મા અંક બદાર પડશે. અને ૧૪મી ડિસેમ્બરની છેલ્લી ટપાલ સુધી તમારા પતની રાહ નેહશું. અને તો કાંઈ બગર નહિ આવના હોય તો પછી હંજરને ભરોસે તમારો અંક સાતી ટપાલથી તમને પોસ્ટ કરી દઈશું. ફરી કહીએ છીએ કે આ બોલામાં બોલા અર્થાત અને વધુમાં વધુ સલામત માર્ગ પર વિચાર કરીને તરત નિર્ણય કરશો.

પત્રગિરિના સંસ્થાઓ

આજના પત્રગિરિને લગતી ઘણી સંસ્થાઓ નીચેના છે અને તેમની નીચેની નીચેની જ નહીં છે આ સંસ્થાઓ તેના સરકારી પાસેથી નામિક કે નામિક અથવા ફ્રી લેઈ તેમને પરદેશના પત્રગિરિ સાથે પરસ્પર સંપર્કમાં આવી શકે છે તથા પત્રગિરિને વિગિરિ દેશોના પત્રગિરિના સરનામા તથા તેમના શોખની માહિતી પરી પાડે છે આ નીચેની સંસ્થાઓ તરફથી પોતાની બંધારણ દ્વારાના પત્રગિરિ-વિભાગમાં કરવાની વિનંતિ કરતા પત્રો અમારી પર આવે છે

પરતુ સારી જાણે માનુસ શિક્ષક પાયા પર આવે કારી કોઈ પણ સંસ્થા, કન્યા, ગંડા કે બાલિકાની આ નીચેના કુમારના નહિ કરવાની નીતિ રાખી છે તેમ જ કોઈને કે એક એકે આ વિભાગને બંધારણ પત્રગિરિ ને કેવળ વ્યક્તિના સંબંધ કે માનેશ્વરના આપવાનો છે; અને બીજી એ કે એવી બંધારણ કરવા પાછા થઈ જાય જાય તો રહેતું હોય છે કે કેટલીક સારી સંસ્થાઓ સાથે માત્ર પૈસા કે ટ્રસ્ટિફિંગે જવા સારું જ નથી થાય છે કારણ કે પૈસા સંસ્થાની પછી બંધારણ થવાને સમજ રહેવા હોય છે કોઈ જાણે અથવા પ્રામાણિકતા કે સંસ્થાઈ કરી બેવાનું અમારી પાસે કોઈ સાધન નહિ હોવાથી આને કોઈ સંસ્થાની કુમારના બંધારણ નહિ કરવાનું થાય જાય સંસ્થાઓની જ રાખી છે આ માટે અમારે કેટલાક અમારા અગત્ય મિત્રો તમા પત્રગિરિને પછી ન જાય કરવા પડ્યા છે

અને અમે સેનેલો આ બધા સાથે પાસતા કેટલાક કિસ્સાઓ અમને બહુવાન પછી ગમે છે કેટલીક સંસ્થાઓ આજેથી અથવા ફ્રી લેઈ પછી કઈ સંસ્થાઓ આપની નથી એવી ફરીવાર અમને થઈ છે બીજી પછી ઘણાને ગેવા અનુભવ થયા હશે આ કારણે આને ન્યારે પત્રગિરિના રમ પ્રલગા પછી ને વધુ કેળવતાં અને કે લાંબા નય છે તે વખતે બેસાઈ પત્રગિરિ આજના અમે જાણ બની પત્રગિરિ ફરી જાણીએ છીએ અમે પત્રગિરિને કે અથવા ફ્રી લેઈ પછી ફરીવાર ફરી સંસ્થાઓ કે અથવા બેસાતા પાસેથી તેમ સંસ્થા વિશે પરી ખાતરી તથા સંસ્થાઈ કરી લેવી આવશ્યક છે તેમ કરી જો પરી વિભાગ પડે તે જ તેવી સંસ્થાઓ બેસાતા સંસ્થાઈ થઈ છે, જેથી પાછળથી અસંતોષ કે અથવાનું કોઈ કારણ ન રહે.

જર્મનીનાં વધુ સરનામા

નીચેના આજના સરનામા જર્મનીના સિરકારના હોઈ તેમજ મુખ્ય રસ કેળવણી તથા તેને લગતા વિષયો છે

(1) Paul Sander, 3 Tischenderfstrasse, (r ob) Len gen/Vogel Germany-Russian Zone-Age 32, (2) Eva Marie France, 10 Grobrogtsberg/Sachsen, Uber Frieberg/Schule, Germany-Russian Zone-Girl, 22, (3) Gerhard Elmer, 10 Rossweng/Str, Markt 13, Germany-Russian Zone-34, (4) Inge Woyack, Dresden No. 32, Gleinaer Str 58, Germany-Russian Zone-Girl 25, (5) Christa Gebhardt, 19 Strahfurt, Al exand rast 13 Sachsen, Germany-Russian Zone, 21, (6) Gerhard Schröder, (r ob) Neusornau Kr aschatz Germany-Russian Zone, (7) Ruth Heynlt, r ob Gla ughau, Saxony, Hoffnung 73, Germany-Russian Zone 243 (નવેમ્બર 1942)

-Girl, 22 (8) Horse Lampe, Hl elch dn/Strale, Burst 32 (19) Land Sachsen Anhalt, Deutschland Germany -Russian Zone-21 (9) Ed tha Feix, (10) Wildruff /Sa Ander Schule 1/1 Germany-Russian Zone Girl, 22, (10) Helmut Rodel (10a) Krummenhennersdorf, b Freyberg in Sudsen, Germany Russian Zone-22, (11) Kute Leonuarts, Schenstrasse 13 Leipzig C L Germany-Russian Zone, (12) Heina Samsiel, (Hafe rd/Westf, Salzuferstr, 109 b, Germany-British Zone, (13) Diddy Kessler, Lessing/Krs Weissenfels Am Anger 13, Germany-British Zone Girl 28 (14) Ursul a Lichtenstein, (24b) Mubel/Mis Schleswig, Schleswig Holstein, Germany British Zone Girl, 21, (15) Ursul a Heuer, Krell der Str 18, Berlin N W 21, Germany-Girl, 23 (16) Erna Hoffmann, Lehrern, 13b Wengen/Kr Neuburg 1 d Germany U S Zone Girl, 25 (17) Gerhard Mayer, Stuttgart O Metzstr 62, Deutschland/Wurttemberg, Germany U S Zone 30. (દેવેળ નાટક નાથક રૂપે)

આ વિભાગના નામ નોંધાવવા ઉપરનારે એક પોસ્ટકાર્ડ પર (અમે પડે ની બેબીસીડીમાં જ) Hladu 74 નામ, પૂરું સરનામું, ઉમર, શોખ તથા ક્યાં સુ ની બોલે છે તે સમયે વિગત બહુ નીચે પોતાના કારણો સહી કરા ની પછી જ તે કોઈ અમારી પાસે જાય કારણ કે કોઈ વધુ વિગત બહુવાન ની સહી કરી તેવા પત્ર પર થવાનું આવડે નથી

INDIAN PEN FRIENDS

(144) Jayakant S Sanyad, 1001, Vagheshwars Pol, Raipur, Ahmedabad-18 Stamps, travelling (145) Chandrakant H Parekh c/o Indarchand Johary mal, 541 Burtoll Street, Burrach Bazar, Calcutta-7 -21, stamps, photography, (146) Jashavant Pandya, c/o Dr R K Pandya, Station Plot, Gondal (Saura shtra)-16, Astronomy, swimming, Foot ball. (147) Rohitkumar Chuniyal Desai c/o Chuniyal U Desai, Bardoli House, 168 D, Vincent Road Dadar, Bombay 14-19, Photography, touring, reading, (148) Dipendra Ratilal Thakore, Bhutnath Falia, Broach, B scu-20 Dancing music, photography, economics (149) Mohanlal Raghubhai Patel Chotru Falta, P O Vesna, via Marol-17, Drawing, photography, sports, (150) Pravinkumar V Shah, Rughnathi Mandir Rd Vankaner (saurashtra)-18 Science, politics (151) Rasiklal Mohanlal Sheth, 370 sandhurst Rd, Bombay 4-20, Stamps, touring, swimming, (152) Ambalal Desaihar Patel, p o Kosundar Ta Sankheda, Baroda State-15 Touring, photography, stamps, (153) Chandrakant Memora, c/o Dr Jayant Khatri, Opp Moti Haveli, Mandvi, Cutch-18, Coins

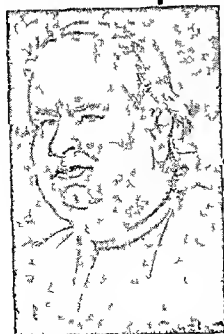
મધુકરી

જે ની વહે સારની સુપ્રસન્ન ગયા,
ખને તટે સભર ગણિર, નિરવરખા,
એવી સમુદ્ર, બેજળી પુરુષાર્થધારા,
બહેને બારી છવ ભલ્લુ ની કિનારા
બગા પ્રલ દદ ખતિલ પ્રકુલ થીવને,
હોમાનલે પુનિત ભારતના તોવને —નાથલાલ દવે

નગીન મહામહોદય પદ્ય એમનારનાયલ કાકુર

ગુજરાત બહાર ગુજરાત વિષે જેવી છાપ છે કે જે સ પિતરાણ છે જેણે બાવરા,
તાનુ સીરી હલ્લભથી લોકગીતો ને પરપ્રાન્તીગાને મુગ્ધ સ્વરાર અરજાને રાસનુભ્યને
પ્રકાર જે બધાનુ ભાગ હઈદઈ ના પરીર પિતરિયતા પુરવાર કર માથીએ તે પશુ ગઈલુ
સાચુ છે કે જે ના પુર્વે હતર ને દક્ષિણ બાગમાં જેવી સમીત ની કપાસના ને ધસણાની
પરપરા છે તે ની ગુ રાતગા નથી આપીલ સરખા મગરત છવનના વિધાયક નેતાની
પ્રેરણાથી છવ ના થીલ મને ની જેમ આ રહે કલાસિધુ ન પશુ ચયા છી જે છતા આ રહે
બેજળા તે આમુ આમુ અક્તિગે ના પુરુષાર્થ વરે ન છીએ સમીત ની દિશાના આ રહે
બેજળા છીને તે પડિત છી ના મુદ્ધાર નાયલ કાકુર ની પ્રતિભા અને પુરુષાર્થ રે રે

પડિતલ ના આપા છવનખાથી આ ગેશરો હટ રૂકરી રહે છે પ્રતિભા અને પુરુષાર્થ
અગીય ધરમા અ નમ્યા હવા કે નહિ એ સવાલ અગ્રવ છે, પશુ બેજળા દંતા તે પિતા
ની રમેચ્છાગે બહેરની નિર્ધનતાગા ન આપલ તાલ્લમાના નહાના આગમાં પ્રખ્યાતપાસક
થી એવીસક કાકુરને ત્યા રલ્લ ના નાની રજનીએ પડિતલને ના મયે એમના
ગપતુથી નાગ અવેરખા રાસને પિતાની પ્રણેપાસનાને મેળ સરસીતે ગળી રહેતા
આપલ નાગ આપલનાય પાલ અરજાના નમોદાર પિતાએ આપેલી મદુગીએ એ બેજળા,
બદયા ને ચિત્તસેવા સ્ત્રી ગમીની નમગી આકુતિથી મોહીને અકિચન પિતાને એક બનવાને
તેમને કતકતરીકે આપી રવા દણુ તારિ પિતાએ
ગૌરવચુકા ન્યાય આગેરો કે એ કોઇ ધન
વાનને હલ નહિ બને પલ કલાધર મધ ધન
વાનેને નાગવશે પિતાની એ કાવના ચરા
સ્ત્રી પુત્રે ચરિત ચે દરી

પદ્ય આગમને નાયલ (૧૯૪૨ ર મ રવળ)

બાળ ભયથી ન એમનારનાયલ સમીત
પાલળ થેવા હતા રહતા સીને મુગ્ધ હરે તેવા
હતો ન, જે આસપાસમાં કોઈ શાયક આવી
વરે તો તે ની પાસે નજ પશુ પહોરવા
હોય ન છતા રીતસન્ની સાધનાને મેળ
પડિતલને આગની પદર વર્ષ ની હમરે ન માવી
શકેથી થી કુમાલ નામના ગેહ પારસી સદ
અદરે એમના જાનથી મુગ્ધ મધ એમને મ
દાન ગંગીતાચાર્ય થી નિણ દિગજરછા
મુગ્ધ ના આધર્વ મદાવિલકલયા સમીતને
અલ્યાસ પધારવાને પ્રેમન દરી આપેલા ત્યા
પશુ પાલ ચર્ચેથી અલ્યાસક મધ વર્ષગા
પરો દરી દધને ગંગીએ ગુર ની દયા અને પ્રીતિ

મામભાસનાં
પપી

૩૫-ચિહ્નોનાં

જેની પત્ની પરાયણતાને
જેના ભગમાં નહીં મુગ્ધ ન છે

જેવુ આ અજળ રખી લોકસમાજમાં
એ ના એક ખીન મુગ્ધને લીધે પશુ નથી
છ, કે કોના માસવેદીમાં સીંગના સુવા
રોગો ગરાડવાને અદ્ભુત ગુગ છે આથી
જે ની અભાધિત દંત્યા માથ છે એકે આદ
વજ્ર ધરાને રહેનારો, આરો આપની પ્રયો
મધને ડીરી બધ છતા પાળેના ફૂફડા રણ
ન સભગામ એવી નીરવળા તયા રગલીનતા
ધરાવતો હોઈ એને શોધના બહુ કુશર છે
આદ ઈક મુગ્ધ ની મધે ધેરી ધરામાં
જાયા આઠની ગઈ લીડ બમેલ શોધી કાઢી
મેમાં સાલ ચાર ઈક મુગ્ધ તે સેવના મેરી,
કે ટેનેર મેળો ગણુ મેળો છાપુ મધર વગેરે
મી પૂરી માન પોતાની વાચ પેસી રહે એક
હિંદુ બાધી રાજે છે પછી એ ફૂલાદરી પપી,
જોરાક શોધીશો રીને પોતાના ગળામાં
માય તેહનો બરી લાવી, જાણ ના હિંદુમાં
વાચ પેરી ની, અદરવાચ ફાડી મેડે ની માદાને
(અને બધ્યા સેવાતા બધ તેગ તેમને પશુ)
અજડવતો બધ છે સવારથી સાનુ સુધી
અચિરત રહે ચાલતા તેના આ પરિભ્રમી, બે
મહીનાને નતે બધ્યા ઠાડવાવાચ મધે દરનુ
હોર વાચથી તો ની કી દુહળો તે બહાર
કાઠે છે તારે તે અરથો મધ અથો હોય છે
સીરી મેલા અખરા ગગલ, પાળેનાની
પશુ પછડી ની ફૂ, ત્યાજ જ કચ લાવી, પ
હોળી, ચખત, હોર ને કાળી, ને તેના પર
વધી ના ઈચને ચ રા બેઠા ધારોના હાલક
ને લોળો, આવા વિચિત્ર વપરના આ
પપી ની હિંદુમાં મતી પદરેક નતોગા મેઠા
માએથી રા ફૂટી, પશુ આપલે ત્યા આપલ
હંદર, માનપી રા, હાલક નીર વગેરે ની
સ્વતીગામાં ફૂટ ની માય છે (પત્રીચ)

શુદ્ધી નીચેને પ્રદક્ષ કરીને તેના પુત્ર હસનને સુલતાન બનાવવામાં આવેલો. સુલતાન ત્યાં 'ઉત્તમ પાદ' (Noble Feet) અથવા 'સુવર્ણ પાદ' (Golden Feet) તરીકે ઓળખાય છે.

ઈ. ૧૫૮૮થી પોર્તુગીઝોએ આ સમૃદ્ધ યાત્રા ૭૫૨ હુમલા સર કરીને તેને છતી લેવાના પ્રયત્ન સર કર્યો. ત્યાંના એક ખિસ્તી ધર્મ રત્નીકરેલા સુલતાન નવગા હસનની મદદથી ૧૫૫૮માં ગાલે યાત્રા તેમણે કરી લીધી અને પોર્તુગીઝ અવરને પોતાને ત્યાંના સુલતાન તરીકે બહેર કર્યો. ૧૭ વર્ષ સુધી આ પોર્તુગીઝ આચલ રહ્યો. તે દરમિયાન તેમના અત્યાચારોથી પ્રભુ શાહીશાહી પોકારી ગઈ. એ શાહીશાહીમાંથી ગાવદીવને મુક્ત કર્યું મહમદ નામના હકીમ યાત્રા પર જઈતા એક ઓઢીવાના પુત્ર. મિત્રોની યાત્રા પર બહારેલા એ મહમદે માલદીવીઓની એક દુકાની બંધી કરીને ચોરીલા પદ્ધતિનું મુદ્દ સર કર્યું અને યાત્રાજાર યાત્રા છતી લીધા. છેવટે ૧૫૭૩માં ગાલે યાત્રા પછી છતી લઈ પોર્તુગીઝ અવરને કાર કર્યો. લોકોએ મહમદને સુલતાન બનાવ્યો, જેણે ૨૪ વર્ષ રાજ્ય કર્યું આજે પણ લોકો તે સુલતાન દિવસને રાષ્ટ્રીય તહેવાર તરીકે ઓળખે છે. પણ ત્યાર પછી એક નવી આપત્તિ સર થઈ. મલબા કાંઠાના મોપલા આગ્રહીઓ આ યાત્રા ૭૫૨ હુમલા કરીને લોકોને ત્રસ આપવા લાગ્યા. આથી માલદીવના સુલતાને સીસીનમાં રાજ્ય કરતા ખિસ્તી અવરને પોસે રક્ષણની માગણી કરી અને તેના ચિત્ર તરીકે એટ સોમ્માએ મોકલવા માંડી. આમ ૧૬૪૫થી ત્યાંના સુલતાન ખિસ્તીના ખંડિયા બનાવેલે ૧૮૮૭માં યથેલા કારા અનુસાર સુલતાન તરફથી ૬૨ વર્ષ બાદે વિધિ પૂર્વક કોલકોગા ખિસ્તી અવરને ખડછી મોકલવા લાગી. એ કારા હમણાં થોડા દિવર પર જ દૂર યથ નવા કરારો થયા, જેનાથી માલદીવના નવા યુગનો પ્રારંભ થયો છે.

હેવદીવાળી

કાલિંકા પૂનમે આવતો આ તહેવાર આપણે ત્યતિ દીવાળાની નાની આપત્તિ જેવા જ જનવાય છે. દિવસે લોકો વસા-લંકાર પહેરી દેવકારને ભય છે ને રાત્રે દીવા પ્રગટાવી કારખાનું ફેરવે છે. પણ પુરાણમાં આ તહેવારની ઉત્પત્તિની કથા એવી છે કે પૂર્વે ત્રિપુર નાગોના રાક્ષસ ઘણા જનમય યદિદેવોને હેરાન કરવા લાગ્યા. દેવો પોતા પર હુમલો ન કરે તે માટે તેણે પોતાની માલદીવાની ત્રાસદેવ ત્રણ મુખદેવ દીવાલો બંધાવીને તેની પાછળ સુરક્ષિત થઈ બેઠો. મુખે જ બળવાન એવા આ ત્રિપુરોના સરદારને દીવાલોનું રક્ષણ મળતા તેના ત્રાસ વધવા લાગ્યા. ઈન્દ્રદિવ દેવોનું પણ તેની આગળ કંઈ ચાલતું નહિ આથી પોતાનું રક્ષણ કેવી રીતે કરવું એની ચિંતામાં પડેલા દેવોએ દેવર્ષિ નારદની સલાહ પાળી. નારદે તેમને રાત્રેને રાત્રેજી ભવા રૂપે જોડે, દેવોએ ભગવાન શંકર પાસે જઈ પોતાને બચાવવા લીનવતા, શંકરે ત્રિપુરાસુરોના નાશ કરી દેવોને બચાવ્યું કર્યો કારતક માસની પૂનમને દિવસે આ બિનચ મળવાથી તે દિવસે દેવોએ મોટા આનંદ થઈ અને દીપોત્સવ કરી આનંદ પ્રદર્શિત કર્યો આથી જ આ તહેવાર હેવદીવાળા-દેવોની દીવાળી કહેવાય છે. તેનું બીજું નામ ત્રિપુરી પૂર્ણિમા પણ છે.

રાક્ષસો આ દિવસે સર્વ શિવાલયોમાં દીપોત્સવ કરી મૂર્તિને વરપોડા કાઢવાનું લખ્યું છે. સીંગો ત્યારે કુખ્યાંડ (કોળું) ને દીપનું દાન કરે છે. કેટલેક મથળે આ દિવસને શિવના પુત્ર કાલિયેના જન્મ-

અમેરિકાનાં છાપાં

છાપાંઓ અને સામયિકોની જેટલી વિપુલ સંખ્યા તથા ફેલાવો અમેરિકામાં છે તેટલી બીજાં ક્યાંય નથી. ઈ. ૧૮૪૬માં અમેરિકામાં લગભગ ૧૨,૦૦૦ દિનિકાં અને ૬,૦૦૦ છાપાં સામયિકાં હતાં! અમેરિકાની લોકસંખ્યા કેવળ ૧૩ કરોડ હોવા છતાં ત્યાં માત્ર રવિવારનાં છાપાંઓનું કુલ વેચાણ ૪ કરોડ ૭૫૨ છે! છાપાંઓના તાલ નધારા તે ત્યાં દિવસમાં કેટલી થે ચાર નીકળતા જ હોય છે. વાંચું છાપું તથા સેકડા રંગબેરંગી માસિકે વેચવાની નાનીનાની દુકાનો તે સરેરાશ પ્રત્યેક રોજીને તાકે છે એ હબરો શાસિકો અમેરિકામાં નીકળે છે તેમાં મેકલ એક વિશિષ્ટ વિષયને લગતાં અનેક શાસિકો છે કા ત ટિફિસેસઝ અને સિકાસેમઝને લગતાં ત્યાં ૧૨ સામયિકો છે, ધોળીના ધંધાનાં ૧૫, કૂધને લગતાં ૧૮, ચોકલેટ તથા મિઠાઈના દલવાઈ-ધંધાના ૧૬, વિગાનવિદ્યા મટીનાં ૪૨ અને ગરજીત્તર સંગ્રાંરને લગતા પણ ૧૦ સામયિકાં ત્યાં નીકળે છે! બધા રેલિકોના સોથી વધુ ફેલાવો ત્યાં 'ડેઈલી ન્યૂઝ'નાં છે-૪૫ લાખ! દરરોજ તેના ૬૦ પાનાનો આક નીકળે છે, યજી કિંમત માત્ર ૧ આનો. ખૂન, ગારામારી, હુલ્લંડ, છાપાંઓ ધંધાઈ બખરો તેમાં મળવાનું ફેટોમોડો સંકલિત આપવામાં આવે છે અને આ વિશાળ છાપાંઓનો બચહાર પણ કેટલો પ્રચંડ હોય છે! ૬ થી ૧૦ માળના એક એક આખા મકાનમાં તેનું કામ ચાલે છે.

એવો જ મોટો બાપક ફેલાવો ધરખનાર 'ન્યૂ યૉર્ક ટાઇમ્સ'ના માત્ર મુખ્ય સંપાદકો તરીકે જ ૧૩ માણસો છે. એ સિવાય દરેક વિશાળના સંપાદક અને લેખકો તેા જુદા જ. જગતના દરેક પ્રમુખ દેશના 'ન્યૂ યૉર્ક ટાઇમ્સ'ના ખાસ ખબરપત્રીઓ છે. તેમાં રોજ આવતા હારેયવિખ્યાતના ૧૮ લેખકો છે, વેપારવિશાળના ૨૨, રમત-

દિન માની તેની મૂર્તિની પૂલ તથા દીપોત્સવ કરવાનો રિવાજ છે.

દશિજી હિંદમાં તેઆ દિવસે કૃતિકા-મહોત્સવ ખૂબ કાઠમાઠથી બનવામાં આવે છે. શિવ પ્રીત્યર્થે બનવાતા આ તહેવારમાં દેરાની, વરપોડા અને મહાપૂલ ઉપરાંત મોટી આતશબાજી કરવામાં આવે છે. લગભગ ૨૦ હાથ લેંચે માંચેજો દેવળ સામે બેઠો કીકુર આદિ એટ સળગી એકે તેવી વસ્તુઓથી તેને સજાવવામાં આવે છે. ન્યા ટેકરી-ઓ પર દેવાલય હોય છે ત્યાં તે આખા કારતક મહિના દરમ્યાન ખડકો પર દીવા પ્રગટાવવામાં આવે છે, જેને લીધે આસપાસના પ્રદેશમાં અપૂર્ણનીય રોઆ વ્યાપી રહે છે તાગિલ લોકોમાં હેલવે છે કે, 'કાલિંકે કાપુર મળે ઉલ્લે' એટલેકે 'કૃતિકોત્સવ પછી વરસાદ માતો' આથી એમ લાગે છે આ તહેવાર વર્ષાઋતુની સમગતિ સ્વચ્ચનારો હશે.

પુરાણકથા પ્રરથી પ્રચલિત થયેલા લાગતા આ તહેવારને જો વાલ્મિકે દર્શિએ વિચાર કરીએ તેા જાણ્ય છે કે અસુર અને દેવ, ત્રિપુર અને શકર વચ્ચે રાખેલા માત્ર લાક્ષણિક છે. અસુર એટલે કે ક્રોધ, લોભ, મોહાઈ બળવાન થઈ દેવોને એટલે કે ઈન્દ્રદિવોને હેરાન કરવા લાગ્યા ત્યારે દેવો (ઈન્દ્રદિવો) શિવ (આત્મા)ને મારણ થયા; એટલેકે ઈન્દ્રદિવો તેમાં લીન થઈ ગઈ. આથી શિવે (આત્માએ) તરત જ ત્રિપુર (ત્રણ શરીરો: મુખ, સ્પર્શ અને કારણ)માં રહેલા કામગદિ અસુરોના નાશ કર્યો. આમ, આ તહેવારનો આદેશ તેા કામ ક્રોધાદિ છતીને નિતેન્દ્રિય થાઓ એવા એવા હતાં છે.

માસમાસના તહેવારો-૧૧

અમતના ૧૭, મદિલાવિજ્ઞાનના ૭, રેડિયોવિજ્ઞાનના ૮ અને યુસ્તક વિજ્ઞાનના ૭ દર રવિવારે ૨૫૦ પાનાના નીકળતે તેને ૬૬૬૨ અંક પત્રકાનુવ્રતમાં વિશિષ્ટ અણુઓ એ આલેક્ષ દળદાર હોવા છતાં તેની કિંમત માત્ર પાંચ આના હતી આવારે તે વધારીને ૭૫ આના કરવામાં આવી છે. તે અકમા ૨૨ તો વિવિધ વિભાગો આપાય છે. 'હાઇમ', 'હાઈડ્રો' અને 'ક્રેસ્ટોન' પ્રકાર કરતારી 'હાઇમ ઈન કોરોરેટ' નામની સરપાએ ગયા વર્ષ ૪૦ કરી ૩ રૂપિયાનો કુલ નફો દેશે, અને નફા પરના કર વગેરે બાદ મરતા ચોખ્ખો નફો ગા કરાડ રૂપિયા રહેશે અને આકા નજીની અણુ સાથે આજુ પાનુ સાઅચિકોની સરપાએ મેળવેલ નથી ત્યાંના મરતને બહેરાસપાથી છાંડી આવક માથ છે ન્યૂ યૉર્ક હાઇડ્રસગા આખુ પાનુ ભરીને એક ન દિવસ માટે બહેરામળર આપવી હોય તો ૧૨ હબર રૂપિયા ખરચ સાથ' અને અઘવાડિયાના બેનણુ પાર તે આવી યોદી બહેરાત ન્યૂ યૉર્ક હાઇડ્રસગા હેખાય ન્ છે

ટિકિટ-વેચાણ માટેનો એક અજબ વિમાન-પ્રવાસ
ટિકિટસઅદના શોખ નિનપ્રતિદિન આજ કયાથી લેખપ્રિય થતો ન્થ છે કુતારો અને કુમારીઓ, બુવાનો અને વૃદ્ધો, સો કાઈ તેગા અત્યત રસ લે છે તે સૌની નવીનતી ટિકિટો પ્રાપ્ત કરવાની હમ્કા પછું કરવા તથા ટિકિટના વેચાણ માટે મોટીમોટી વેપારી સરપાએ પચુ નીકળી છે તેની મારફત વેચિયતણી ટિકિટો મેળ વમા હપરાત આર્થિક હરિગે પછુ મોટો લાભ થઇ રહે છે હાલમા ન્ ઉખડતા નવપીતા ટિકિટસઅદના શોખીન રોબર્ટ ડારાકોટી (Robert Daracotti) ટિકિટોના વેચાન માટે નજતભરના વિમાન પ્રવાસે નીકળ્યા છે હાલની વિમાન મારફત બપોવા આ રિલેવેવિગ્ગી યોગના તો પોતાના નજી પ્રવાસ દરવાન છે કરીડ ડિટેનુ વેચાણ કરવાની છે તે માટે તેમણે ૫૦૦૦ નિવિધ નપ્રતાઓ સાથે લીધા છે તે બધાના વેચાણમાંથી લખમન ૮ લાખ રૂપિયા કમા વાની તેમજો આશા રાખે છે' નજતભરના મુખ્યમુખ્ય પ્રદેસોને આપરી શેતા તેમના ૩૧,૦૦૦ માર્દલ લાગા એ પ્રવાસમા તેમજી ૧૫૦ દેકણે બેતરવાના છે, જેમા અમેરિકા, ફ્રીચ બેટ, ન્યૂઝીલેન્ડ, આસ્ટ્રેલિયા, સિંગપુર, બ્રહાદેસ, હિંદ, મિસર આદિ દેશોની સમા વેશ થાય છે નિ ડારાકોટીની મોટી આશા ઉખડતા રાતની વખતની રનતન્યતીની મારફત ટિકિટો છે ૫૩૦ રૂપિયે સે પ્રમાણે તે ટિકિટો વેચીને તેઓ ૧૫૦૦ રૂ ૬ લાખ રૂપિયા કમાવાની અપરા રાખે છે ટિકિટ-સઅદના શોખ પાછળ પછુ ને વિશિષ્ટ દરિદ્ર, કુદીલ તથા સાહમ હોય તો તેની પ્રગતિ કરી સહાય છે તેના કી ડારાકોટી એક દાખવેલ છે

સંપાદનમદદનીશ જોધએ છે

જેન્યુએલ છે રનાતક નહિ હોય તે કદાચ ચાલશે, પણ શુદ્ધ ભાષા, સારા અક્ષર અને નેહીશુદ્ધ યુક્તિડિગના હાલ સાથે અચેત્ર તથા હિંદી વગેરે પ્રાતભાષાઓમાંથી અનુવાદ છે તારવની કરવાની હમોટી હોવુ ન્દરી છે 'કુતાર'ની પાછલી પર-પરામા તથા તેમા આવતા લેખો અને વિકાસોના વિષયવિનિયમા રસ ધરાવનાર અને એ દિશામા તેવાર થઈ રહાયો કામ મરવા હબનાર ન્ હાજુ ઉમર, અકબાસ, અનુભવ પગાર હ નજીની સખો કુમાર કાંધોલય લિમિટેડ - અમદાવાદ

આ માસ (નવેમ્બર) ઈતિહાસમાં

- તા ૧ ખાડીના યુદ્ધમા અમેરિકોને દાંબેળા છરાવ વેચાની હાર ૧૮૧૭
- તા ૫ દેશબુધ ચિતરનન દાસને જન્મ, ૧૮૭૦
- તા ૮ પહેલો મોહરોનિક જળમે પેટ્રોમાડમા શર થો, ૧૯૧૭
- તા ૧૪ પડિત અપાડરનાલ નેકરનો જન્મ, ૧૮૮૬
- તા ૧૭ રુપેરોનો દુકો જળમારે સુગેરની બહેર પુષ્ટી મુકાદ, ૧૮૧૬
- તા ૨૪ હય નીકાસરો દારમાને દારમાનિયા ટાપુ શોધી, ૧૬૪૨
- તા ૨૮ આદરેનિયા ટુરેકતાનથી રવતન થયુ, ૧૯૨૨
- તા ૨૬ કોસાયે પાસેથી અમેરિકો ગ્વાલિયર છતી લીધુ ૧૮૦૩
- તા ૩૦ સિવિલ દાનેસ'ના લેખક ન્નાથન રિવકુનો જન્મ, ૧૬૬૭

આ માસની વ્યક્તિવિશેષ : મહેન્દ્રલાલ સરકાર

હિંદમા વૈજ્ઞાનિક કેળવણીના પથાવ શોખપ્રિય કરનાર પહેલા હિંદી, અને સત્ત્વ તથા શુદ્ધજ્ઞાન માટે આકરી વપરાશ કરનાર ડો. મહેન્દ્રલાલને જન્મ અમાળમા દાકરશ નિલાના વેકરુમા ગામડામા એકત હડગળ મા ૧૮૦૩ની બીજી નવેમ્બરે થયોહો માન પછુમા માતપિતા પ્રમાવતા તે હવમે ચોસાળમા બીર્યાને પ્રાથમિક તથા અમેરિશ શિક્ષણમાં તેનવિતા બતાવી ૧૮૪૬મા રેકાલરિષિ સેવળી કૌવિનમાં અથા ત્યા હરથે ને ગિવના કચોના વાનવથી તેમને વૈજ્ઞાનિક જ્ઞાનની અતી તીન વૃષા નજી છે કે કોસેનની બજીબ કારકિર્દી ઊઠી વિજ્ઞાનુ યોઈકુપછું જ્ઞાન આપની મોહકવ કોહેનમા દાખલ થયા ત્યા અધિરત અમથી રુચ્યાસ કરી કોદેએક વિધયામા હતામા છતતા નઈ છે બ્રહ્મ દક્ષણે ગેમ ડી થયા, અને તનીબી ધમે સાર કરનારત તેગા અગ્રી બીડી ૩૦ વર્ષની થય તે હવમામા પ્રખ્યાત થ અથા

એ સમયે મિટ્રિશ તળીની શાળ આગળ તેમણે હોમીઓપથી પદ્ધતિ સમી આકગણુ કરતુ એક વિદેસપૂર્ણ વ્યાખ્યાન આરપુ. પછુ તે પછી હોમીઓપથીનુ તત્ત્વજ્ઞાન' નાગનુ યુસ્તક એક મિત્રે કીમને ગોક્ષે તે વાચતા તે પદ્ધતિની સત્વતાની પ્રતીતિ થતા ન્ તનીબી મહળની વાધિક સમામા નીડરપણે હોમીઓપથી પત્રવ પોતાની અદ્યા બહેર કમુ બાણુ આરપુ એ સમયે તેમનો ખૂળ તિરસાર થયો અને પરિજ્ઞામે તેમને ધક્કા પડી બાર્યા પછુ સત્વને ખ્યાત હેશમાન ન દરતા પોતાની માન્યતાને મક્કમપણે વગઈ રહી તેમણે હોમીઓપથીની પ્રેક્ટિસ ન્ માલ રાખી, એ ધોમેમિસે કરી એવી આગી મઈ છે હોમીઓપથીના તે પત્રવતરી ગણવા લાગ્યા

આ પછી તેમણે 'કવપતા ન્બેલ આંધ્ર મેટીસીન' નાગનુ ૫૪ કાટી ચુતરા મિત્રે અને જ્ઞાનપિપાસુ વિદ્યાર્થીઓનુ એક નાનુ મ હળ મ્કાપન, એ બીનમાથી નેકે દહાડે શુદ્ધ વિજ્ઞાનના પ્રશોગ, પસોધાન તથા નિતરણુ માટે કામ કરતા વિજ્ઞાન વિષસ મહળ' એ હલ્કાન થયો એ વેળા અણુક તમ્કાશુઓ કિચારમક વિજ્ઞાનની થયુ અત્યથ સમભવતા સામે પડયા, પછુ ડો સરકાર મક્કમ રહ્યા મોકાદ રસક પછી લીધ તે નારા પામી અને વિજ્ઞાનમદ્દન આજે નમતનુ અભયનુ શોધપોળ માથે મઈ પડયુ છે

સરકાર તથા પ્રવ અને તરફથી બહુમાન મેળવી તેમણે આખર અવરમા માત એકામ વિજ્ઞાનસેવામા એટલી ન્ ધનસથી માળી ને ૭૧ વર્ષનુ વાણુ આરપુ કોમતી ઈ ૧૯૦૩મા અવસાન પામ્યા

પ્રખ્યાત વૈજ્ઞાનિક સર આર્થિક ન્યૂનને ત્યાં એક ગળવા આવીવા પરાણાએ કબાક સુધી રાફડાઓ છતાં ન્યારે ન્યૂન ન આઓ ત્યાર ટેળન પર ને કરે લાડી મૂકેલા ન્યૂન ને નાગે પોને જ પાઠવજ, નોકરને ફરી ન્યૂન માટે ડીઝેળનાવા કહ્યું પણ બાગ્ય વગાટ ફરી નારતો તૈયાર થાય તે પહેલા જ ન્યૂન આઓ અને પરાણાની ગાફી ગાળી છું, 'હું ધણેા યાકી ગયેા હોવાથી વાગે ન હોય તો હું ચોરડા કરી લઉં' આમ કહી ટેળવ પર રેલા વાસણ કપરનું દાકણું કપાડયુ અને જરા પણ આશ્ચર્ય બતાવ્યા વિના મહાત્મ્ય સુદાંથી પરાણા તરફ ફરી કહ્યું, 'તેમુ ? કેવો બલકલો છુર મેં નાખ્તો લીધો હતો એ જ બહુ ગરો'.

કહેવતોના અર્થ વાટચુ ગોમડ ને વડયા નતિ—એસડ મશાહન ગકરન બૂંડા કે પ્રવાહી થઈ ગયા પછી એમના મહિંઈ ચીતે પડી હોય છે તે જેમ પારખી શકાતી નથી તથા ગણસુ કે પેરામ્ય તીષા બાદ તેના પૂરે જગાની ન્યાતબત જેમ પાખી શકાતી નથી, તેમ, સગો જગાની કોઈ બાબતની અગ્રચયતા દર્શાવતી હોય ત્યારે આ કહેવત વપરાય છે.

નિઃકાર્થી રાજ્ય એર=ગાળાને સર આ તને મોટા ગણુકો, આગેવાન અથવા સિ રામણિ, ચુક્ર, જેના કપર ચલમ રહે તે કુકાને ડેચો, તાળાનું એક મોટું વાસણ, અક છવજ, સોરઠની એક ભતિ, મેરુ પર્વત

અભિલગગાત

કુમારના રહસ્યા અકમા ૧૫૯ સુધી ના બધા જ અકને પ્રયોગને એકમાક જ વખત વા ૧૨ીને જુદાજુદા અભિત વિલોનો કપયોગ કરીને જુદીજુદી રીતે ૧૦૦ મેળવી બતાવ્યા છે તેમા ખીછ પણ કેરલીક રીતે નીચે પ્રમાણે ૧૦૦ મેળવી શકાય છે

- (૧) $૯૫૬ - ૮૭૩ + ૨૪ = ૧૦૦$
- (૨) $૯૬૫ - ૮૭૪ + ૩૪ = ૧૦૦$
- (૩) $૯૬૮ - ૫૩ + ૪૬ + ૭૨ + ૧ = ૧૦૦$
- (૪) $૧ \times (૯ \times ૪) + (૭ \times ૬) + (૩ \times ૨) \times (૪ \times ૫) = ૧૦૦$

— ગ ના ખરી

કપર મુવ નતા દક્ષિણ મુવને પ્રદેશ વધુ હો છે, મરણુકે તે પ્રદેશ સમુદ્રની સપાટી થી ૧૦ ઘનર ફૂટ ઊંચો છે

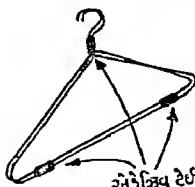

ડીપુ સુસલાનાના સમયનો મેસુરરામ્ય નો શીરચપદનનો ગાળાનો સિક્કો, જેની એક તરફ હાથી અને બીજી તરફ ફારસી લિપિમાં અર્થ પદન અક્ષરી લખેલા છે

દૂધ પાણીવાણ એ કે નહિ તે તપાસવાની કસોટી એ છે કે તેમા તદ્દન સ્વચ્છ સેચ ફુલાડીને બહાર કાઢી ને તે તદ્દન ચોખ્ખા રપમા જ બહાર આવે તો દૂધ પાણીવાણ જ સમજવુ પણ જે દૂધ ચોખ્ખુ હશે નો થોડકું તો રોચાને ચોટને વળી પાણીવાણ દૂધ વાસણને નથા અંદે છે તે ડિનારી આગવી તેનો રત જુસરાપડતો હોય છે

શકરિયા બોધા પછી જવડી બગડી નય છે તેને સાચવવાની રીત એ છે કે એક પીપ મા નીચે રેલીન થર પાયરી કપર શકરિયા અને લાકડાના વહેરના થર વાસકરની પાયરી છેક ટોચ સુધી ખરી દેવા આ રીતે ૪ થી ૫ માસ એક પણ શકરિયુ બગડ્યા વિના સાચવી શકાયો

સળગતી સગડી પર મીઠું છાંટીને તેમા થી નીકળતો વાયુ જ્વાલગાલેવાથી સળેખમ, ખમખમા ને ઇન્દ્રિયુને આ મટી રાકે છે

એક નોડો તાર અને મેગ્નેટને ત્યા મળતી એરોમેટર ટેર્પ નાગની ચીકણી પટ્ટી વડે કાટ લટકાવવા મટેનો ધરમથુ હેનર ચિત્રમા બતાવ્યા પ્રમાણે બનાવી શકાય તાર પાટવો હોય તો તેને બેવડા કરી લેતા

ગોતાની અકપતાનુ દર્શન કરવુ એ ગાદાન થયો આગમ છે વિષદ પડેલુ સમુદ્રગિદુ ગોતાને સમુદ્ર મ્હે તો સુગઈ નય, પણ ગોતા ડી બિંદુતા રડીકારે તો સમુદ્રભળી પ્રયાણુ બને તે ગોા લય પાપી સમુદ્ર બને — ગાથી છ

આકૃતિવાળા સેનાના એરિંમ

ચીનની રૂં ૨૦૬ જીપી અને ૧૫૦૦ ગાઈલ લાખી વિખ્યાત દીવાલ ચીનના રાહેનરાહ ચીન શિક્ષક છુમ ડી એ ઈ પૂ ૨૨૪૫ ઇસવ તરફના જમની લોશીની લુથવા બધાલેલી

વિમાનમાથી પક્ષીગોની ગતિ માપવા એજ નજીક છે કે કાગડાઓ ક્યાકના ઝ થી ૩૫ ગાઈલની ગતિએ જોડે છે હસ (Ducks) ૪૪ થી ૫૦ ગાઈલની અને ખોવર્સ (Plovers) ૪૦ થી ૪૨ ગાઈલની ગતિએ જોડે છે અબાબીલ કલાકાના ૧૦૦ ગાઈલ કાપતી મનાય છે ૧ થી ૧૨ ઘનર ફૂટ સુધી પખીઓ દેખાય છે પણ ૫૦૦૦ ફૂટ થી ઊંચે તેઓ માગ્યો જ નજીક છે

જગતનું સોથી ઊંચુ મથન ન્યૂયોર્કનું એમ્પાયર સ્ટેટ બિલ્ડિંગ ૧૨૮૨ ફૂટ જીચુ છે તેનાથી ખીબ નબરે આલુ ૧૦૪૬ ફૂટ જીચુ ન્યૂયોર્કનું કાઇરસર બિલ્ડિંગ છે ત્રીજો નબરે આવતો પારીસનો કોફેલ ટાવર ૬૮૨ ફૂટ જીચો છે

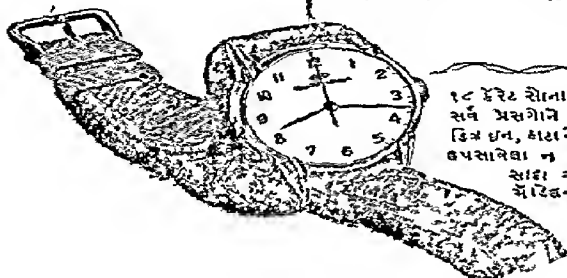
ધુમ્મસ (Fog) હોય છે ત્યારે સૂર્ય લાલ સાથી દેખાય છે ?

ધુમ્મસ સૂર્યનો પ્રકાર પૃથ્વી પર ડડતો અટકાવે છે, પણ તે બધા જ પ્રકાર અટકાવી શકવ નથી સૂર્યમાથી નીકળતા 'રેડી વેવ' ફિરલે તે અટકાવીને વિખેરી નામે છે, પણ 'હોમ વેવ' ફિરલે તો તેમાથી વધુ સુસસારી નીકળી નઈ રાકે છે અને લાલ રંગના ફિરલે એ સોધી વધુ 'હોમ વેવ' ફિરલે હોવાથી ધુમ્મસને વખતે આપણે ફક્ત તે જ નેવા પાખીએ બીજો આથી સૂર્ય લાલ દેખાય છે (નવેરખર ૧૯૪૮) ૩૪૮

નવાં આવી પહોંચેલાં ઈન્ટરનેશનલ ધડિયાળો.

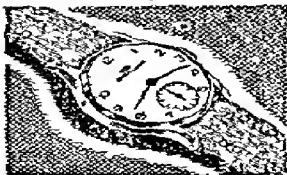
IWC

ચોક્કસ એ કાર્ષ પશુ ધડિયાળનું
અગત્યનું વ્યવસ્થા છે-અને 'ઈન્ટરનેશ
નલ' ધડિયાળો એ વ્યાપકતા હમેશા
મેળવે રહ્યા છે પણ એની આયોગ્ય
કિંમતની રૂપની કનકના મેળ આપવા
મા તો અત્યુર કારીગરોનો જીવનભરનો
અનુભવ પડેતો હોયો. જો એ એ જ
કારણથી તમે 'ઈન્ટરનેશનલ' ધડિયાળ
ની પસંદગી કરવામાં આવડે પાત્રવાના.

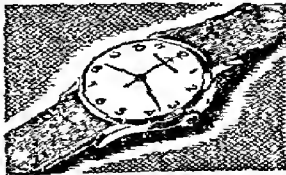

૧૮ ફેરેટ સોનાના નક્કર કેસમાં,
સર્વ પ્રસંગોને માટે રજાહલિસ
કિંમત, કાદાને આધારે સોનામાં
કપસાનેલા ન ૭૩૬૭ રૂ. ૧૭૮
સોડા ચંદાવાળા કો ૨૨
મેટલન રૂ. ૧૧૬

સ્ટેઈનલેસ સ્ટીલ કેસમાં લોખંડિય
રજાહલિસ કુરુપો માટેનું ધડિયાળ
ન ૭૪૩૭ રૂ. ૨૮૨

અડતલ જનાવરનું સ્ટેઈનલેસ
સ્ટીલના કેસમાંનું ધડિયાળ
ન ૭૪૬૩ રૂ. ૩૦૦

FAVRE-LEUBA

ફાવર-લ્યુબા એન્ડ કો લિ
મું બાઈ - કલેક્ટર

રૂપી જનરલ

ઈન્સ્યુરન્સ કંપની લિમ

પાતાના પેટ્રો

પોલિસી-હોલ્ડર

એજન્ટ

સહકાર્યકર્તાઓ અને શુભેચ્છકોને

નૂતન વર્ષાભિનંદન

પાઠવે છે.

ચેરમેન : શ્રી. બી. એમ. યીરલા

શ્રી. બી. કે. સેતલવડ

જનરલ મેનેજર-ઈન-ચાર્જ બોમ્બે ડિવિઝન

પ્રમીરિયલ બેંક એનેક્ષ બિલ્ડિંગ, બેંક સ્ટ્રીટ

ફોર્ટ-મુંબાઈ ૧

ટે. નં. ૨૦૫૬૦-૩૧૬૨૬

ટેલિગ્રાફ "Rubinsure" Bombay

બોમ્બે ડિવિઝન

—શાખાઓ—

મુરત—અબખાસ બિલ્ડિંગ નં. ૨, કણ્ઠપીઠ

અમદાવાદ—હારંજ, ભાદ

બેલગામ—૩૧૪, થાલબવાડી

રાજકોટ—સિવિલ સ્ટેશન

વડોદરા—રાવપુરા

વર્ધા—ગાંધી ચોક

પૂના—૧૮૦, બુધવાર પેઠે, લક્ષ્મીરિહ

સલામતી અને સેવા

સહિત

નૂતન વર્ષે

યુનિવર્સલ

પાતાના પેટ્રો, પોલિસી-હોલ્ડર

અને એજન્ટોને

અભિનંદન

પાઠવે છે.

ચેરમેન : શ્રી. બી. કે. સેતલવડ

મેનેજર શ્રી. ઠાકોરદાસ વી. કાપડીઆ

યુનિવર્સલ ફાયર એન્ડ જનરલ

ઈન્સ્યુરન્સ કંપની લિમ

જિલ્લી-આગ-ઘોટર-અકસ્માત-ભરીન અને

કામદારોના બદલાના વીમાનું કામકાજ

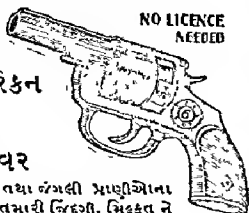
લખવામાં આવે છે.

સર ફીરોઝશાહ મહેતા રોડ, ફોર્ટ, મુંબાઈ

ટે. નં. ૩૦૮૨૮

અમેરિકન મોડેલ રિવોલ્વર

NO LICENCE
NEEDED

ગુંદાઓના તથા જંગલી પ્રાણીઓના
હુમલાથી તમારી જિંદગી, મિલકત ને
આબરૂનું રક્ષણ કરે.

ધરણા હો, જંગલોએ ગયા હો કે પ્રવાસે હો, તે વેળા આ
મજબૂત અને આકર્ષક પિરતોલ તમારા શ્રેષ્ઠ અને વિશ્વાસુ
ગિત્રની મજબૂત સારસે આપમેળે ફરતી કે બારની રચના
વાળી આ પિરતોલ સાચી અમેરિકન પિરતોલ જેવી જ દે-
ખાય છે ૧૫ જોડેસ વાળા તથા ૬ દૃઢ લખાઈવાળી આ પિ-
રતોલ તમારી કાયદર અવાજ અને આંત્ર નાખતી નવાળા
નીકળે છે આને જ આ બિનખર્ચાળ બેગરશકને વચાવે

નંદનો નંબર : ૧૨૨ ૩૩૩ ૪૪૪
દરેકની કિંમત : ૧-૮ ૭-૮ ૮-૮

વધારાના ૪ હજન ખારના ૩ ૪-૮ ચારગાડાના પડાવાળા પિ-
રતોલ કેદરના નખા ૩ ૫ જંગલવાના તેવની શીશી : ૩ ૬
મિલસન ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન પી.બી.૨૪૭ કાનપુર (યુ.પી.)

ચિત્રકાર ઉનુ હિંદાઈ ચિત્રિત

ચિત્રાવલિઓ

રંગી રેખા અને છાયામાં સંસ્કાર સૌન્દર્ય

રમાવલિઓ અને જાપાનિઝો, જાનવલિઓ અને મતલિઓ,
ચુગાવલિઓ ને વ્યવલિઓના ચિત્રસપ્તરાશી ચુચિપત્ર ગ્રામ્યો
કુમાર કાંધોલય લિમિટેડ • અમદાવાદ

વિદ્યાર્થીઓ, વેપારીઓ, વકીલો, વિદ્વાનો વગેરે મગજનું કામ કરનારાઓ માટે ખાસ

અંડુનું પોષિક ચારણ કેસરી જીવન

નાનાં-મોટાં, માંદાં-સામં, નળખાં-સળખાં, ઝીં-પુરુષ,
સૌ કોઇ એનું સેવન કરી શકે છે

મહા રસાયન

રસસિદ્ધર, અશક, કેસર, કમ્પુરી અને બીજા દીપન, પાચન
ને પોષિક ઔષધ મેળવી લીધા રસદાર આયુર્વેદગ્રાંથોના નવાવેશું
સુશાસિત, સુવાસિત, સ્વાદિષ્ટ અને પોષિક ચારણ

કિંમત

તેનું નિયમિત સેવન

૧ રતલના પોટના ૧ ૧૦૦
૨ " " ૨ ૨૦૦
૩ " " ૩ ૩૦૦

લાંબું આયુષ્ય તથા સારી સ્મરણશક્તિ
આપી શરીરમાં ખલ, તેજ ને ચેતન પૂરે છે.

કારખાનું :
સયાલીરોડ
મુબાઈ-૨૪

અંડુ ફા માંસ્યુટિકલ વર્ક્સ લિ.

અમદાવાદના એજન્ટ - ભોગીલાલ શ્રવસં • ગાંધીરોડ

ફોન -

જૂની મહાજનવાદી
મુબાઈ-૨

દરાજ
ખુજલી
ખરજવું

અને આમડીના દહોના
પીડા અને ત્રાસમાંથી

જર્મીકટર

સુકત બનાવશે.

કપડાને ડાઘ
પડતા નથી

દરેક દવાવાળા વેચે છે.

લોગીલાલ પ્રેમચંદની કું

દવાવાળા

૨૪, બી-સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨.

કુમારોનાં

ખળ

ખુદ્ધિ

અને

તેજ વધારનાર

આયુર્વેદના આશીર્ભન્ત્રો

૧. સ્વપ્નપ્રાગ્ અવલહ - ગ્વાહિષ્ટ પૌષ્ટિક ચાટણ
૨. ભૃગરાજ તેવ : મરતકને શીતળતા અર્પનાર,
ચાંદશક્તિ વધારનાર તેલ.
૩. ચંદ્રોદ્યાવર્તિ આંખાનુ તેજ વધારનાર,
દષ્ટિને સુદૃઢ બનાવનાર.

શાસ્ત્રોપ પદ્ધતિથી બનાવનાર

બામનગર શાર્ફુધર લંબોરેટરી લિ.

બામનગર (મોરાર્ટ)

અગાદાવ દના ચેલન્ટ એમ. નારણદામની ક.રાયપુર અન્ના

નાણાંની સહીસલામતી સાથે સંપૂર્ણ આયપતવેરા-મુક્ત, સારું વ્યાજ
મેળવવા નાં હિન્દ સરકારની બાંહેધરીવાળાં પોસ્ટ ઓફિસનાં
પાંચ વર્ષનાં, સાત વર્ષનાં તથા બાર વર્ષનાં
નેશનલ સેવિંગ્સ સર્ટિફિકેટ્સ ખરીદો

- (૧) પાંચ વર્ષનાં તથા સાત વર્ષનાં સર્ટિફિકેટ્સ ખરીદ કર્યા પછી બે વર્ષની અદર ગમે ત્યારે વ્યાજ વગર તથા બે વર્ષ પૂરાં થયેથી વ્યાજ સહ વટાવી શકાય છે.
- (૨) બાર વર્ષના, રૂ. ૫ ના દરનાં સર્ટિફિકેટ્સ ખરીદ કર્યા તારીખથી એક વર્ષ અને ધીમળ દરનાં, દોઢ વર્ષ પૂરું થયેથી વ્યાજ સહ વટાવી શકાય છે.

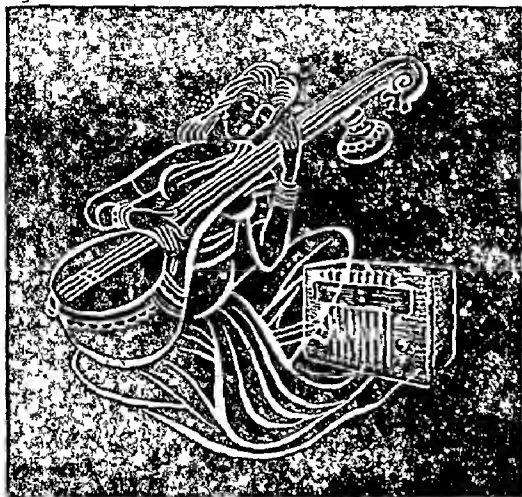
વિગ્રેષ માહિતી માટે રૂપર મળે:-

રચાનિક પોસ્ટ માસ્ટર

અથવા

પોસ્ટ ઓફિસમાંથી નેશનલ સર્ટિફિકેટના નિયમની પ્રત મુક્ત મેળવો.

(પ્રકાશનખાતું, વડોદરા તરફથી પ્રસિદ્ધ)

મારકોની

કલાધરોને આપના દીવાનખાનામાં
આમંત્રી લાવે છે !

મારકોની રેડિયો ઉપર સંગીત એવા નૈસર્ગિક અને
મધુર બની જાય છે કે આપને એમ જ લાગશે કે
કલાધર આપની સમક્ષ જ આવી ગયા છે !

રેડિયોની સાચી લિજ્જત અમ્વાદવા ખરીદો—
અલોડ રેડિયો

મારકોની

૭ વાલ્વ એ. સી. * ૬ વાલ્વ એ. સી., ટી. મી. અને ૫ વાલ્વ. * બેન્ડ સ્પ્રેડ સેટ્સ
અમદાવાદના એકલા ડિસ્ટ્રિબ્યુટર્સ

ધી બૉમ્બે ગરાજ (અમદાવાદ) લિ.

શાહીબાગ : : અમદાવાદ : : ફોન નં ૨૨૨૪

અમે તેને મારે ખાસ પ્રમાણિક રહી શુ.
આ જાહેરખબરથી અમે ગુનીએ અને તવ મર જાનને પાપાવ તેવો ઉગમ
પ્રકારના સાળુ જેવા હાંથીએ હીએ
કાનિ સાળુથી સંદર્ભ, પ્રેમ અને ઘણી ધીલ પરવગાની અમે તમને આગા
આપતા નથી
પણ અમ સમ્યાઈપૂર્વક કહીશુ કે કાનિ સાળુ આસ્વાદ્યકરીત સુવાસિત અને
નાજીકમા નાજીક ચામડી મારે ધીનદ્વાનીમારક છે

સ્વચિત્રાની જાવાવડની બીજી જાતેમાં શીમાર ક કાનુ
સુવાસિત કીરક ધીરક સ્વચિત્રક ધીની મરડીક કીપ ના
કાનુએ કીવાવડુનાજ વનરખને વીરેને કીમારક માક છે

કાનિ સાળુ

UPI

Sam 10 OnjaraE

સ્તિકે આઈલ મીલ્સ લીમીટેડ, મુંબઈ.

ઈસ્વીસન ૧૯૪૯

સં. ૨૦૦૫ની

આલમાં

તમારા માલની

જાહેરાત

કરવા માટે છેલ્લી ઢળના

આકર્ષક ડીઝાઇનવાળા

મનીપર્સ

નોટકેસ

વગેરે

તમારી કંપનીની સોનેરી

અક્ષરોમાં જાહેરાત છપાવ-

ઢાળી તમારા આહ્વાને કાય-

મની યાદગીરી તરીકે આપો

★

વધુ માટે આજે જ લખો યા મળે

સ્વામી પ્રધર્સ

[લેધર ગુજ ડીપો]

નવી અને નળીટી ઢુકાન

અમનગરી મિઢાઇવાળાની પૂણ્યગો

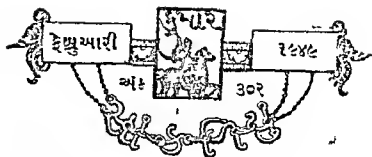
અમદાવાદ

તા. ૬

આગામી ત્યા લેધર ગુજગુજ તમામ

નવતુર્ની રીપેરિંગ કામ વાળની

કિંમતે કરી આપવામાં આવે છે

ચિત્રો

ચિત્રપાવૈતીનું પ્રાચીન સિંધ (રેખાકન) સરિતાગેન નાણાવરી પદ
સરેશ (પશુરગી) જનનાથ અદિવાસી મુખચિત્ર
ચિત્રનાર પરથી નિહાળકશ્ય (ફેટો) શ્રીદામ બદ્ધ પાછલા પુઢાગા

કાવ્યો

હે મુખ્ય લક્ષ્યમાયિ
મીત બેકાદુ
નયન અધ
રાજેન્દ્ર શાહ ૩૪
મકરન્દ દવે ૩૪
નિરજન ભગત ૩૪

ચરિત્ર

મોલાના અલુલ કવામ આઝાદ ૩૫

વાર્તા

કોલેસાના નવુ સામગ્ય લ આલગિયા ૩૮

લેખો

સારકારિક પુનર્વિતના (મનન) કનૈયાલાલ મુનશી ૩૭
હીરા [શિનિદા છવનમાં વિહાન ૨૨] નરસિંહ મૂ શાહ ૩૬
ગુજરાતનુ સંભવન ૩ અમૃતલાલ વ પડયા ૪૧
પરીક્ષા અને લક્ષ્યવાની કળા ચિત્રપ્રસાદ ત્રિવેદી ૪૪
ચિત્રો [આપણી વનરપતિ ૨૪] જયતીવાલ દે ઝોઝા ૪૭
પશ્ચિમક રહેલ ૪૮
અમ ભગ [મિચીન નાટકપ્રાસ ૩૦] યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી ૫૨
ગેટિસબર્ગ બ્રાધ્યમાનકિનની રમારક ડિલિટ (દ બેકરનો સમ્પાદ) ૫૩
સામુદ્રલિપિ ટાઇપસાઇટરોગા ફેરાશમ કા સાસી ૫૬

વિશાગો

ગુજરાતી ભાષાના સીદામ [ચિત્રપાઠ] ૩૩
ફેટોઆરી હરીશ્વ શ્રીદામ બદ્ધ ૫૧
પરચોસ નરસ પહેલાં ૫૪
પુત્રમિત્ર વિભાગ ૫૮
પાણુકરી [જનનાથ અદિવાસી, વર્મિકુલુલાઈટ, ગદ્યકોષ ૫૦] ૬૦
મીધ [પાસમાસના પખી ૩૭] ૬૦
આ માસ છતિદાસગા[મિત્રિચિત્રેષ ગોપાળરાવ હરિદેશમુખ] ૬૩
છેલ્લુ પાનું ૬૪

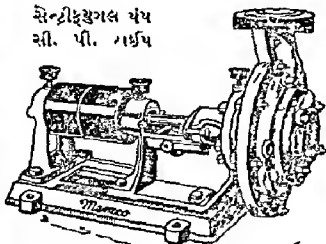
આહ્વાને

કાલ આપ્તિક કારણે અપેક્ષા ન થયેા હોય તો 'કુમાર' દર માસની ૧૫મી
તારીખે જાહેર પડે છે, એટલે તે અરસામાં અપ ન મળે તો તરત તેની ફરિયાદ
કરવી અકરમાતે ગુપ્ત થયેાગા અમની રિયાદોને, અમારી પારી નહયેા હોય છે
ત્યા સુધી તો પહેાળી વજવાનો અમે પ્રયત્ન કરીએ છીએ પરંતુ એવા ગુપ્ત
મલેલા કોઈપણ અહો કારણાઈ કરી આપવાનુ કરું બધન અમારે માયે રહેવુ નથી
કુમાર કાર્યાલયલિમિટેડ તરફથી ત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક જનુભાઈ પીપટભાઈ સવન
મુદ્રણ પ્રકાશનવાન કુમાર મિન્ડરી, કુમાર કાર્યાલય લિ, ૧૪૫૪ રાયપુર, અમદાવાદ
વારિક લવાનમકા વા પત્રેસામકા હા અપવારપસિલિમ મુદ્રક નકલના બાર આના
જાહેરખબરના સોદા એજન્ડે એસર્સ સાયન્ટિફિક પબ્લિકિંગ કંપની
ઈન્ડિયન પ્રિન્ટ, માપી રોડ, અમદાવાદ

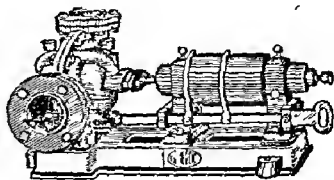
કુમારમાંનાં સર્વ લખાણો, ચિત્રો અને ફોટો કોપીરાઈટથી રક્ષિત છે

દુષ્કાળ સામે ઝઝૂમવા કૂવાઓ ઉપર પાણી માટે સેન્ટ્રીફ્યુગલ પંચો ગોઠવો !

સેન્ટ્રીફ્યુગલ પંચ
સી. પી. મર્ફિસ

સેન્ટ્રીફ્યુગલ પંચ
એચ. ટાઈપ

ખેડૂતોને ખાસ લાભો :: 'મેન્કો' માર્કો અચૂક તપાસો

અમારા મરનાનામા 'મેન્કો' માર્કના સેન્ટ્રીફ્યુગલ પંચ દરેક સાર્થકતા ઇન્વિસ બનાવટને ટકાર માટે તેવા તેમજ ભારત દરેકને પોષાય તવા બને છે તે સાથે ઝેરી આપવામા આવે છે તેમજ ખેડૂતોને ૧૨ મહિના સુધી ફ્રી રીપેરિંગ સર્વિસ આપવામા આવે છે તે સિવાય અમારે ત્યાં ધાણા, ધણીયા, લેપ, ટ્રિલિંગ મશીન પ્રણીયા, પેટરોલ કુટવોલ્વ વગેરે તૈયાર થઈકાપી મળશે ભાવ અને વધુ વિગત માટે મેન્કોના મરનાવો

મોડર્ન એન્જનીયરિંગ એન્ડ મોલ્ડિંગ કું.

શો રૂમ
લીકાટા રોડ

તારતુ સરનામું
HELICAL

શાહપુર ગિલ કમ્પાઉન્ડ
અમદાવાદ

એરો

કાળા લખકલર્થો, મોહક વાળને માટે ★ મેડીકેટેડ બ્રાહ્મી મગજની ગરમી દૂર કરી ઠંડક આપે છે મગજને પ્રકુલિત બનાવવા ★ કંસ્ટર હેર ઑઇલ ★ સેન્ટેડ હેર ઑઇલ (સુગંધી માટે) દરેક સરકારી કુટુબોમા વસાવવા શોચ્ય છે

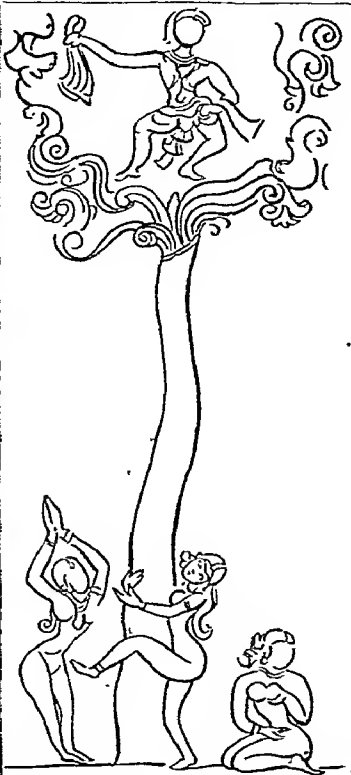
આજે જ એક બાટલી બનાવેઆંથી ખરીદી ખાતરી કરો.

- મેન્યુફેક્ચરર્સ :

★ એરો લેબોરેટરીઝ (ઇન્ડિયા) ★

પટ્ટ, નવા દરવાજા, રીલીફ રોડ,
અમદાવાદ

સ્ટોકિસ્ટ:-એમ. અંબાલાલની કું. ગ્રીનીશ રોડ, લાવ શુવન, પાદશાવની પોંગ પાસે, અમદાવાદ

વિશ્વવિદ્યાલયનાં ડેરોમાંથી

‘કૃષ્ણ જરી’

આજે પણ

આમ જનતા કાપક વિના મુઝાય છે

■

અમારી શ્રૂપ મિલો

આ મુઝવણ દૂર કરવા જનતા પ્રયાસ
કરી રહી છે

■

અમારી વિશિષ્ટતાઓ

જહાંગીર મિલ રૂસ્તમ મિલ

દોસ્તી

અને

ટુવાલ

કેમિષ્વર

અને

સાડીઓ

•

•

ન્યૂ જહાંગીર નવજીવન મિલ
મિલ (કલોલ)

સોરાષ્ટ્રમાં

પૂર્ણ વપરાણું

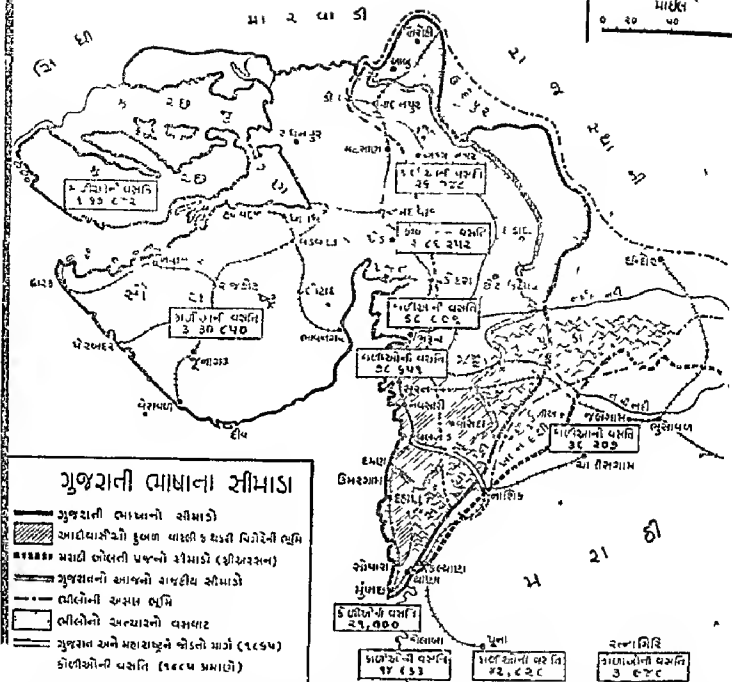
છાપેલું કાપક

પોપલિન

અને

સાડીઓ

જહાંગીર વકીલ શ્રૂપ

આજે સાધાવાદ મહાબાકશી બન્યો છે ત્યારે માત્ર આત્મરક્ષા માત્ર ગુજરાતી ભાષાના સીમાડાને પ્રશ્ન વિચારવો જોઈએ પહેલાં સીરેલી આજુ પ્રદેશ: ગુજરાતને ફત્તરવત, વિગત મરીએ ન્યા અને રમ સીરેલીદિવા ન્યાના પછી કુમરપુર, વાસનાડા, ગાંધી આ ને અસીરાપુરને થોડે બામ પછી આનદેશ ને ગુજરાતની સંસ્કૃતિનું નુકસાન થઈ ગયું છે. ગુજરાતના રજાકાર તથા ગામના ઘરે કમળગુપ્ત નહીં મુજે પ્રદેશ વાજ પ્રાપ્તિદાસિ કાલથી, ફિલિપીન કત્તર નવાનો એક ન યોરી માર્ગ નાસિલથી વવસાદ 'બસ' બન્ય છે તે એની નીચે કત્તરકાલુગી, સમુદ્ર ને થાઈ વચ્ચેના કોઈ ગોઠવાએલો ત્રિકોણ ગુજરાતના મૂળ આદિવાસીઓ કુલજા વાસી ને કાચરી નેમ નેમ કત્તરથી પ્રભુઓ આવતી ગઈ તેમ તેમ તે કાલુન ત્રિકોણમાં જઈ વચ્ચા કુલજાઓની એ બહિ નકશામાં જતાથી કે એ ભત્તરી ભાષા અને ગુજરાતીપ્રધાન છે તે પછીની ગુજરાતી પ્રભુકાળીની જોના એક વિશાળ રિવાજ આરવાના કાઠિયાવાડ, કચ્છ ને ગુજરાતમાથી, રિવાજાદે એમલે કાલુમા કાલુ રથાથે વવસારી, કચ્છ, સંભલુ માહિમ, શરૂક, વચ્છ, માહિમ મુગડ ને ચોપ એ બધા એમનાં મૂળ જરો ત્યાર પછી ભુગુચ્છ, અવસાત ને કલ્લુ નાગની ન્યાય ભત્તરે આની તેમજે બુગુચ્છ અને ચુપીક એ બને આતરરાષ્ટ્રીય બદલે બનાવ્યા બુગુચ્છએ એમનું નામ અવસાત વવસાદ સુધીના પ્રદેશને આપ્યું કલ્લુએ કોંકસને નામ આપ્યું પછી બીડે ગુજરાતમા આંખ્યા એમના વવસાતની મર્યાદા નકશા પર દોરી છે ૧૫૧ પહેલાં આમુ પાસે આવે બિલ્લમાલ એમનું પધાન હતું કુમે અગરા બીકને લવાયે જ્ઞાંતરી (અમદાવાદ) રથાપુ ચાલુ જિલ્લાના સાતથી સદી પહેલાં ગુજરાતમાથી પ્રાકસે આંખ્યા ૧૦ ૧૧૩૦ સદી સુધીમા ચાલુ જિલ્લા ને મુખ્યદાદામા અલુલ ને તેની આપા કાઠી હતી એમ આરળ મુસાફરા કહે છે મુળની સાત યપુ એમા તો કલ્લુએ વસતા ૧૬૭૧મા આંખ્યાએ બુલધ વસાવ્યું સુરતને આપાતર ત્યા ગયો, સાથે ત્યાના બધાપારીઓ, હંદ પાંડનારા ને ૧૬૭૧ સદીમા એમણેથી પાલુધા ને કાઠિયાવાડથી કપેલિા મયા ૧૬૭૩ના કુકાળથી અવસાદે, કાઠિયા અને કુકાળ, જોલને ને વોચાએ ગુજરાત કોડી મુળધવરયા ૧૮૮૫મા વેતરણા નહીં સુધી ગુજરાતીઓ વસતા, અને ત્યા સુધી ગુજરાતી યોવાની (ક મા મુનથી

કેશુઆરી
૧૯૪૯

હે મુગ્ધ ! લલ્લભયિ !

• વિગ્ર •

હે મુગ્ધ' લલ્લભયિ' બીરુ હેસખિ'
હજી ન તારે નયને પ્રવેશ
કાવો ત્યહીં પાપણુ દાર સત્તર
શે બધ કીધા ? ઉર માહુરુ અરે
રહી ગયુ ભીતર, ને પદાર હું
છુ કુબ્ધ, છુ કેવલ સ્વપ્નોષ

સાથેક એ દાર ફરી ઉઘાડશે ?
રહી ગયુ અંદર તે લઈ લઉ
કદાચહુ ત્યા રિચર ચૈવસી જઈ
એની ન સકે મનમાહિ ધારશે.
કદાચ વાતાયન કોઈ ભૂવચી
ને હોય ખુલ્લુ મુખની પરિકમા
કરી લઈ... તાહિ કપોયની કને
અહો રહ્યા જોષ્ટ સુમદ બિધરી.

હે મુગ્ધ' લલ્લભયિ' બીરુ હેસખિ'
અગ્રેન છુ ઇજન ત્યા મને દીધુ '
ને ત્યા પરિરમનમાદિ, નેત્રથી
નિમેષમા જે હરી લીધ તેદને—
રે તાહગ સૌગંધસિક્કા પ્રાણુના
માવુર્યથી પૂર્ણ કરી—ધરી દીધુ '
રાજેન્દ્ર શાહ

ગીત એકાદું

ગીતની પ્રીત દઈ કરી પાગલ
બધ છે ક્યા મારા મનના સ્વામી !
બધ છે ક્યા ? તારા સર વિના
મારા ઉરની દુનિયા માવ નકામી

કામ ચુક્યા, ધરણાર ચુક્યા, મૂઝી
લાજ, ન ભાળી આ રંગની કાળી,
એક જ ગીતની પ્રીતને કારણે
પ્રાણુ ન કાચ રહ્યા, વનમાળા

આજ હવે જ્યારે કાઈ ન રાખ્યુ
તુ બધ છે ત્યારે આ દૂરની વરિ,
પ્રીત ન દે, લાસે માય ન લે,
પણ મેલ તું ગીત એકાદુ આ ધારે

ગીત એકાદું, ના કાઈ બીજું, બસ
ઉરની દુનિયા જે અનપાળે,
સાતમા કાળી જે મળગી બોલે કે
એકદા કર્યુંતુ કામણુ કાળે

મકરન્દ દવે

નયન અંધ !

હાય રે, નયન અંધ !
પાપણુની પેલી પારથી કોણે દાર કીધા છે બધ !
હાય રે નયન અંધ !

અતરના આકાશને જોવી
ખહારની રંગીન કાયા,
ને તારાના તેજથી ધોવી
ધોર અધારની જાયા,
(ત્યારે) કાજળધેરા વાદળ પૂઠે મૂંગો તારક છદ !
હાય રે, નયન અંધ !

કોણે રે મારે પોષયે બાખ્યો
રંગપ્રકાશનો પ્રાણુ ?
નિજથી નિજનો સગ બાખ્યો
તે રહી ન ખહારની જાણુ '
(એવી) રાતલોની પાખડીઓના બધમા બૂરેગધ !
હાય રે, નયન અંધ !
નિરંજન ભગત

તેજસ્વી પત્રકાર - તત્ત્વદર્શી ધર્મશુરુ અને રાષ્ટ્રવાદી રાજપુરુષ

અંકિત કરી દીધે તેમની એ કુશળી વયગા તેમના પર મુખ્ય સમગ્ર તેમના પિતાના જ પહેલા પિતાની સાદાઈ, મુખ્યત્વે રમભાવ તથા આચાર તેમનામાં છીતરી આવેલા છે પોતાના પિતા વિષે તેઓ કહે છે 'મારા પિતાને એકાંત જાણુ અમદ્ર તેમના હબ્બરો શિખો હતા અને રાજ જોગને ગળવા થેર આમતા અમારા ધરમા રહેણી કરણી જાણુ સાદી હતી ફર્નિચરમા એ- ચાકાકા સિવાય બીજુ કં ન ગળે એના પર જ નાનામોટા સહુ ગળવા આવતા રાજાઓએસતા એમા અનેક નવાઓ તથા દીધુ મુલવાનનાં વરણે પછુ હોય '

આગ પિતાજી પાસેથી અબ્બુ કલાગને સાદાઈ નિવૃત્તિપરા યજ્ઞતા તથા ાકાતપ્રિય રમભાવનો કીમતી વારસો ગળ્યો પછુ તેમની જ્ઞાનની ભૂખ આવી અમર અને સર્વભ્યાષી હતી કે કેવળ ધર્મો સ જ્ઞેનો અભ્યાસ કરી વિદ્વાન કે ધર્મવેતાનુ ઇવન વિદાવતમા તેમને રસ પડે તેગ નહોતુ તેગણે આજ પુરતકો વાચ્યા અને વર્ત માનપરો દ્વારા જાદારના નગતની વિવિધ પ્રવૃત્તિનો સપર્ક સાધ્યો તે કાળે આશી રહેલા કેટલાય પ્રશ્નો પરના વાદવિવાદમા તેગણે સક્રિય રસ લેવા માડયો આ વિશાળ વાચન અને તલરેપશી ગત્ય લોક ને પરિચીતે તેમનામાં રહેણો ચેષ્ટક તથા પત્રકારના આત્મા નાની હોયો ભલે જગતથી જ પત્રકાર જગતના ન હોય એવી કુશળતા અને પ્રતિભાથી તેગણે ૧૪ વર્ષની અલ્પ વયે જ વિસાનુ રિસદ્ધક' (સચની વાણી) નામનુ પહેલુ પત્ર કાઢયુ એ પત્રના પાનાં પર મોવાના સાહેબની કલગની ને એનરિવતા તથા અર્થ ગભીરતા છીતરતા દાગો તે જોઈવંદોતો સુદ્ધ ખુશ થઈ અથા કોઈ પછુ વિષય તેમને માટે આગમ્ય નહોતો અને એ ને વિષય પર તે હાથ અજમાવતા તેના પર સમગ્રીતે તે ને નિર્ભયતાથી પોતાના વિચારો જાણુતા મોટા પ્રસિદ્ધ લેખકોના પુરસ્કોની સમાલોચના પછુ તેઓની હરતાથી કરતા તેમનુ આ પત્ર કોંગ્રા એટલુ પ્રતિષ્ઠા પામ્યુ કે ઈ ૧૯૦૪મા અજુગને દિગામતે ઇન્દ્રાગ નામની હાહોર ની સરકારે તેમને ત્યા વાર્ષિક અપેક્ષાન અપવાત તે પડના તન્ની રીકે તેમને આગવળુ પામ્યુ એ સમાગા મોવાનાએજે છા પારેલી નુળયાન આ લેખની શરમા જ કહું છે

કવિતા પરતે આ પહેલા જ તેમણે સફળીતે હાથ અજમાવીને નામના મેળવેવી જાસ કવિતાને માટે જ તેમણે નેરોજી અવાગ નામનુ પત્ર કાઢયુ ભેગાં હૃદ્દના ઓગતા કવિઓના કાલો કાપતા મુશયસી તથા કવિગોની બેઠકમા પછુ તે આગળપડતો ભાગ લેતા પાદ જિતિ પર શીખ કાળ્ય રવાની તેમની હુશીયી અજબ હતી નાદિરમાન નામના હૃદ્દના એકવચોદ્ધક કવિ તે ગાની જ રાતા નહિ કે આ ડોકરો આટલી ઝડપથી પોતાના જ માંડો રબ્દ કરતો હતો તેમને હાથજ કે કોઈ પુરતકમાંથી વડકની મ્દીને તે કાળે બોલવાનો હોના જેઠજો એ- વખત એની પરીક્ષા યવા રસ્તામા તેમને ડભા રાખીને તેમણે કહ્યુ મુગધરામા તો તમે લીડીગો પર લીડીગો ગગડાવ્યે બંધો ડો, પછુ આજે આવી ભયો 'યાદ ન હો, શાદ ન હો, આજાદ ન હો ' એ ચરણુના પાદપત્તિ કરે જોઈ જ' મોવાનાએ તવર ન પોતાની હરેસની આદાથી લીધી પર લીડી કે પડવા માડતા નાદીરમાન તો સરક થઈ અથા અને હક્કાસ ગા આવી બોલ્યા, સુભાન અન્નાને ડોકરોને હું હેલાસુ માનતો હતો તે તો આજના પછા કવિગોને ઠપી ભય તેવો છે

મોલાના અબુલ કલામ અમીદ

પછુ આવી શોદીધી સિદ્ધિથી મેગને સને ધન હતો વિતા અને વિવેચનના માસિકો તેમને મન વિનોદ મા આધરશ હતા નેમને તો પ્રમદ વિદ્વાન અને શ્રેષ્ઠ લેખક વચાના કોડ હતા તેગ મા વિતા ની પછુ પોતાના પુત્રને પ્રથમ પર્મિના વિદ્વાન બનાવવાની ખાહોર હતી પછુ અચેટ ઇળ પી કેવળથી આ હવા પી નિરુદ્ધ તે હોવાથી તેમણે ઈ ૧૯૦૪મા ઇન્દ્રાગ કાઢિરા (કોંગ્રા) પ્રખ્યાત ન-અ-અહાર વિશ્વવિદ્યાલયમા અરમીનો કમ્પ્ય અલ્લાસ કરતા તેમને મોમ્લ્યા ત્યા જે વરમ તેમણે મન રૂદ્ધ અભ્યાસ કરીને દાંથી ચોમ્લતા પ્રાપ્ત કરી અને કેવળ ૧૬ વર્ષની વયે અરમી તથા ફરસી ભાષા કપરાત હરવાગ ધર્મ અને રમીનશાસના તે પારખત થયા ત્યાથી રીકક સીરિયા વગેરે દેશોમા યજ્ઞ ન્યાયે તે હિંદ પાગા ર્યા ત્યારે હિંદમા ગળવળને આરણે એ ન પી જ નવશુતિ આ પી હતી ફરજોશમા આલની જે સડતમા ફરી પડવા નુબાન અજુદ આમનુ રિલ ધનગની રહુ હટ તેમનો કેટલાક કાલિકારીઓ સાથે સળધ બધાથો અને પોલીસ પછુ તેમની પાગળ ભમવા લાગી

પછુ ૧૯૦૪મા તેમના પિતાજી મૃત્યુ પામ્યા ને મોવાનાએ ખાનુ હોનુ વિતાને પગલે આવી તે પછુ પિતાએ સક કરેલા પચના જુક જ પી સમ્યા હોત અને આજાખાનની માફક એક સમર્થ પાર્ગિક નેતા તરીકે ખ્યાલિ મેળવી રામત પછુ તેમના મા પગા તે બીજ જ વાત રમી રેલી હતી ઇસ્લામનુ આવી ડિજી કેમ અને, મુસલમાન મેગની રિયત કેમ મુધરે, દેશની આઝાદી વહેલી કેમ પ્રાપ્ત થાય એ જ વિચારો તેમને આવતા એક કેકાલે તે હળે છે કુટુંબ કેવળાપી, સમાજ અને વાતાવરણે મને ને વારગે આપે હતા તેનાથી અતોપ માનીને બેમી રહેનારો જ પહેલે દિવસથી જ ઇન્ધર મ્યો ર્દિ હુલના બધનો અને રાકથી જ રોડી ન રાકયા ને જ્ઞાનની નિજાસાગે મોઈપછુ લેખમા માત્ર સાથ ન ડાડયો ' પિતા તરફથી ને પાર્ગિક સરકાર તથા પ્રાનીવતાનો વારસો તેમને મળ્યો હતો તેના પર અર્વાચીન ઇમારત રચવાને તેમણે હડ સકંપ મ્યો અને પોતાની કાર્યશક્તિ એ દિશામા વહેવી કરી

તે કાળે હિંદના મુલિયા સમાજ ને રિયત લક વિગિત અને દેશને હાનિમારક હતી એ સમાજના પગતપજીલ તથા અજાનનો નામ મ્દી, તેમને પિત્રો અને ધર્મગાજ્ઞની ન્દની ધરેડગમી બદાર કાઢીને પશ્ચિમની કેળવણી તથા વિજ્ઞાનના ઉન્નવગ પ્રમશમા લા વવાની હિંમતથી સરે સેયદ અહમદે ૧૮૮૦મા અલીમગમા મુસ્લિમ મુનિબર્સિટી રચાવેલી અને તે દ્વારા આ મુનિક જ્ઞાન વિવાત તથા અશક્તિનો પ્રચાર કરવા માડયો પછુ ૧૮૮૫મા કોંગ્રેસની રચાવના (દશ્વમી ૧૯૪૦) ૩૬

સાંસ્કારિક યુનર્ધટના

સાંસ્કારિક યુનર્ધટના (Renaissance) ન્યારે કાય છે ત્યારે જીવનની નવી કથા ભરે છે, નવા તેજની ચોદિની ગાનવીઓને મુખ્ય કરે છે, નવા, મધુર રંગો દલારા પ્રેરે છે, આધારના ઓળા બેઠવાને દેવા તલસે છે, ફરી ગજોલાં વાર નવે લેણે ધરે છે, સરખા નવે તાલે નાચતા શીમે છે

ગ્રુપ્ત કાળમા ગેની યુનર્ધટના થઈ હતી એની કથા કાલિદાસે, ગાઢના કલાકારોને તે કાળવતકારે મૂર્તિમાન કરી હતી

૧૫મી સદીમા યુરોપમા યુનર્ધટના થઈ હતી એનો સાહિત્યરતનારો હતો લીઓ બાર્ડો દે વિંચો ને રોસકપિયર પણ એ જ વસતીમાં યુરોપમા એમણે જીવનના ગાન નવે દલારાસે ગાયા

તેજ કાળે ભારતમા ભારતીય ને ઇરાની ડ્રેક્ટિનો સ્પર્ધ થયો તેમાથી ભક્તિયુગનુ સાહિત્ય પ્રગટ્યુ એના આત્માને ચરીદાસ ને વિદ્યાપતિ, નરસિંહ ને મીરા, અને સાહિત્યસ્ત્રાપી તુલસીદાસે શબ્દદેવ આપ્યો

ઐઞ્ઞીશ્વરી સદીમા એવા જ ૬૫ કાળ આપણે ફરી ભારતમા ભોળે યુરોપીય અને દિંદી સરકૃતિઓને ત્યારે જ સ્પર્ધ થયો તેમાથી યુનર્ધટના પ્રગટી બહિષ્કારક ઘટો પાખાચીને તે સર્વનાગક સાહિત્યમા ઓડી નિષ્પદ્યસ, 'કૃષ્ણકાતલવિલ', 'દુર્ગેશનન્દિની'

'દેવી ચૌધરાણી' અને 'આનંદમઠ' એ બધા આપણી યુનર્ધટનાના સીમાસ્તંભો

ગુજરાતમાં યુનર્ધટના શરૂઆતી ઝોદિયાં કરવા હામી નગરે એ યુનર્ધટનાને આત્મા બિંદુતરૂપે ભેરો, એની પ્રારંભિક રમૂય રસિ કતા અમે ચોરીછપીથી ચાખતા યુનર્ધટનાનુ વિવેચનશાસ્ત્ર રચાવનાર નરસિંહરાવ બદારવરિયા ચનાતા 'બદરમઠ' ને 'હરશનિ પુટિ' લખાયા બરા, પણ સરમાતા ગરમાતા

સરખીચક્રને પહેલો બાગ યુનર્ધટનાનુ આપણું પવન પુષ્પ એમા અનવન અનુભવ કરવાની ને સરસતાના દર્શન કરવાની લગ્નકા પત્નિએ પત્નિને જોડે છે બીલ બાગ માં ગુણસુદર્શીના સમ્બંધના ગોવર્ધનરામનરી સારસતાના દર્શન કરે છે, પણ યુનર્ધટનાના હલોળાએતા પાણીમાથી બહાર નીકળ્યા પછી બકિમ નવા જીવનના મુખ્ય વિષયો આલેખે ને 'વદેમાવરજ' રમે, 'આનંદમઠ' ના સાધુની સદ્યે દેવોહાકારના નવા મને આપે ત્યારે ગોવર્ધનરામને કળતરેઆત્મા ભૂતી પ્રભુવિકાને સોને રસે અને હરદરાચ ચીતરી લોકાન્યય ટિંકની નિરખના કરે નરસિંહરાવ બાલાશકર, બળવતરાજ કાન્ત અને કલાપીના કાલોમા આ ને ૬૨ વારના દર્શન કાય છે આ બધા કોઇ નિર્બંધ વાંતા વચણવાળી ભૂમિમા જન્મ્યા હોત તે

સરસતાનુ એમનુ દર્શન બધારે અદ્ભુતવાવ યુનર્ધટનાની સર્જનશક્તિની જો દર્શિદાય છે એક અધીરતાથી નવસોદર્ભે સોધે છે, બીજા માનવકેશને વિશ્વનુ કેન્દ્ર માને છે યુનર્ધટનાનો દલારાવામી ધૂમ ને આત્મચન્દ્રોષ દોષ છે, ભૂતી પ્રભુ દિગ્ધાત્રે તેડે છે ને વકીલા બીજા પાડે છે અધીરની ગાંઠ ને દુઃખને કુકા બળવને સોધ' લખ એ ત્યારે દિધાની બચીરી પોતાની ગાની બિહારે છે

ચરીદાસ રમણીશી ધોળખુના પ્રેમને લેક મગ માને છે મીરા ગિરધર નાગરને તે પોતાના પ્રભુલોધથી પૂરે છે તુલસીદાસ 'સીયારા નંદા' એકાકાર પાછળ પેલો બની, વાલ્મીકિ રામાયણમા અનેરી ભાસક સીંચી ભૂતી રમણીયતાને નવી જાણે છે

ન્યારે કેસીએ આનાકધને લખ્યા, ગદે એ 'સૌરાષ્ટ્ર એક વર' લખ્યુ, બાવરને 'આઇલ્ડ હૅપ્પેસ' લખ્યુ, ત્યારે એ આત્મ કેન્દ્રિત સર્જકોએ પોતાના આકેશથી અનત કાળ જલ્મ્યો એમા કૃષ્ટતા હતી, આત્મ શક્તિ આત્માનો અદ્ભુત દર્શ

આર્વા સર્જનો હવેની માફક માનવતાના ઘરો હરખરીએ કરે છે અને તેમા રહેલી જીવંતતા ઉત્તરે છે તથા સરસતાનો નવો ફાલ જાણવાની તેમાં શક્તિ છે છે (૧૭મા સદિલ્યસરિતવાના અધ્યક્ષપદેથી)

કનૈયાલાલ યુનરી

યતા, સરકારની કીડ ઈતિને પરજુએ, તેમણે મુસલમાન કૌંચસ મા બેંચાઇ ને નય તે ગાડે પ્રયત્ન કરવા મોંઝાઓ અને મુસલમાનોના ગાન બીજા હિસાએ વાળવા મુરિયમ કેળવશી પરિપક્વ ભારી સરુ કરી થીમેથીએ આ 'આનીગદ વિચારસરણી'નાના લોકો સર કારની બામલ નીતિના લખુ ભોન બનતા ગયા અને અવગ કોમી પ્રતિનિધિત્વની ગાળબી હતી આગ, મુસલમાન સમાજમા વિશાળ સત્તીક્રીય દિશ્તિને ધારે પ્રત્યાધાતી માનસ પેદા થવા લાગ્યુ મીનાત આઝાદ દિંદામા આબ્યા ત્યારે ગારિયતિ હતી તેમણે લેખુ કે દિંદામા અત્યારે જે જુદાજુદા પ્રવાહો વહે છે એક બાજુ રવેરશભક્તિની ધમજવામા આઝાદી રરત સર્વ કોમના દિંદીઓ હતા, એઓ રવરશ પેગમી લેદી પર નિર્ભયરી તે બલિદાન આપી રહ્યા હતા, બીજા તરફ સર્વ પ્રકારની શાન્દીય હલકથી અજાત રહેવાનો નિયમ કરી બેઠેલા પ્રસલમાનો હતા, એઓ દેશની બીજા બધી કોમરીથી અલગ પડી ન્ધ સરકારના દાંધમા ફરી ન્ધ વફાદારીના મુઝે પોકારતા હતા પોતાના સદ્ગુણોને આલો બેલનનક બાગ બળવતા જોઇ તેમણે

૧ કોમના ગાનસમા પરિવર્તન કરવાનો દંઢ સંકલ્પ કર્યો

પોતાનો આ હેતુ ખાર પાઠવા માટે તેમણે 'અલ દિલાલ (બી ન્નો ચડે) નામનુ સાપ્તાહિક કાદયુ તે વખતે તેમની ઉમર કેવળ ૨૪ વર્ષની હતી : એકે એટલી ઉમરે પણ મુસ્લિમ જન્મતે તેમને મોવાના (આપણા આગેવાન) તરીકે તે સ્વીકાર્યા નહતા ૧૯૧૨ ની ૨લી જુને ન્યારે 'અલ દિલાલ'ના પ્રથમ અક પ્રગટ થયો ત્યારે સુરિદમ સમાજમા એક અન્યથાનારો વચરી ગયો, અને 'આજ્ઞી વિચારસરણીના' પાયામા જ કઇ દોષ નથી ને ?' એમ સમગ્ર મુસ્લિમ જન્મતને તેણે ગળીરપણે વિચાર કરવું હતી મહત્ત્વ મુસલમાનોની શાન્દીરી પીઉદ્ધ અને સક્રિય કોમવાદ સામે મોવાનાએ કરે લેલી આ બેદાઈને લોકો તરફથી સારો ગેવો જવાળા ગાળો છમદિનામા જન્મલ દિલાલની નહલ સખ્યા ૧૧,૦૦૫૨ પહેાળી એનુ વાર્ષિક લખાનગ રૂ ૧૨ હવ અને એના મોટા ભાગના વાચકો સુરિદમ હતા તે પત્રને આ ફેલાવો નાનોસરે ને બહુમુખ ગાન શાન્દીરી બાળવામાં નહિ, પણ સામાજિક અને ધાર્મિક બા બેતામા પણ તેમણે ધણા કાંતિકારી વિચારો રખ કરવા માંડ્યા ૪ ૧૯૧૩માં અરોધાના રમખાણુ વેળા મીનાત કરવાનો અમને

હક છે એવો એ આશ્ચર્ય તમે કરો છો તે સુવેદશાસ્ત્રિને પોષક નથી એવો રહ્યો કરેછો. ગત એટલા તો આનવો દત્તો કે તેમના પરમ ગિત પરમેશ્વર આનંદપ્રાપ્તિ પછી તેમના પર હેઠાઈ પરેશા. 'અથ દિલાલ'ના લેખોના વિચાર એવા જુદા અને પ્રોત્ત દત્તો તથા તેની હદ્દ સાથા એની સાથ, સંસ્કારી અને ચમકદાર હતી કે લોકોમાં તેના અભ્યાસ માટે ખાસ મંડળો રચાયાં. 'અથ દિલાલ'ની આવી વધારી જ્ઞાતી લોકપ્રિયતા જિલ્લિસ અગસ્ટ પ્રત્યે વડાદારી ધરાવતા તથા સર્વ-કર્તા વિચારના દર્શનાત્મકી મુલિમને નેતાઓથી કેમ સંદર્ભ સાથે તેમણે તેની સામે વિરોધ શરૂ કર્યો. કરહાકે તો મોહાના આગ્રહને ખૂન કરવાની પછી ધમકી આપી. પછી મોહાના તેની નીચરણે પોતાના વિચારો જ્ઞાતીને જ્ઞાત દત્તો. ધીમેધીમે કેળવાએલા વર્ગ પર એમનો પ્રભાવ એવો તો વધવા લાગ્યો કે અલીગઢ વિચારસરણીના આગેવાનોને પોતાની નીતિ જલદવાની રૂબરૂ પડી. 'અથ દિલાલ'ને શરૂ કર્યો માંડ છ મહિના થયા દરો ત્યાં મુલિમ લીજને પોતાનું ક્ષેત્ર એ 'જિલ્લિસ સરકાર પ્રત્યે વડાદારી અને મુસલમાનોની હક-પ્રાપ્તિ' દર્શ તેને જલદે 'દિલ્લે માટે અનુદાન રચનાન્યપ્રાપ્તિ' એવું રાખવું પડ્યું. મોહાનાની કાંતિદારી કલમનો આ વિનય દત્તો.

પણ 'અથ દિલાલ' સોળે કલામે ખીસી લકડું દોષ તો તે પહેલા મહાપુરુષના કાળમાં. યુદ્ધ-પરિસ્થિતિ તથા એકંદરે રાજદારી વાતાવરણ પર વિદ્યારક પ્રકાશ નાખતા એ માદિનીથી ખીસીખીચ બેઠા લેખ મોહાના લખતા દત્તો તેને કારણે ગાત 'દિલ્લે' ન નદિ પછી પરદેશમાં ય તેનો પ્રભાવ પડવા લાગ્યો. એ કાળમાં ગાંધીજી અંગ્રેજ રાજ્ય સાથે સંદર્ભ કરી, તે અમલ પ્રત્યે વડાદારી નહેર કરી લોકોને તેમ કરવાનો ઉપદેશ આપતા દત્તો, તે કાળે મોહાના સાદેને સરકાર સામે વિરોધનો જગવો પોતાના પર માર્ફન પાસા-રેલો. તે સમયે તો 'અથ દિલાલ'ની નકલ સંપ્રદાનમાં આંકડો ૨૫,૦૦૦ પર પહોંચેલો. આમ, હવે 'પરદેશ'માં નવા યુગની શરૂઆત કરનાર 'અથ દિલાલ' ગાંધીજીના 'નવજનન'ની જેમ વિશાળ જનસમુદાય પર અસર પહોંચાડવા માંડી. પરિણામની પરવા કર્યા વિનાય પોતાને લાગતી મેજાજન્યોને વિખેની કંડવી વાગે રૂપ રીતે કદવાની તેમની દિલ્લે જોઈ અસ્થાદાવાતનું સરકારપરની 'વાંચો-નિયર' તો એવું કાઢી લકડું કે 'હલકતામાં જર્મનેનો પશુકાર' નામે એક અપ્રલેખ લખીને મોહાના પર જર્મન વસવાટી પશુનો આરોપ (અનુસંધાન માટે જુઓ આગળ પાન ૪૦ના બીજા કોલમને ઉંડે)

‘૩૦૦માં અંકમાં તમને શું ગમ્યું?’

જન-પ્રચારી અંકમાં જાહેર કરેલી એ કલામી દર્શકાર ગાળના

અનેક વાચકો નરકથી માગતી આવી છે કે એ આખા દળદર વાંચીને નિર્ભય આંધવા માટે તેને સાર મળેલી મુજબ દ્રષ્ટી છે. ત્યાં એ સુદતમાં વધારો કરીને ૧૬લી માર્ચને બદલે ૧૫મી એપ્રિલ રાખવામાં આવી છે, જેથી પરદેશના વાચકો પછી તેની કાળ લાઈ મળે

અમક કાંઈ ગાત એક રમકડું જ દત્તો. જ્યાં સુધી કાંઈ નીચે દત્તો ત્યાં સુધી એ રમકડો વડે દ્રષ્ટી રાખી રાખવું નહિ. પછી દત્તે જ્યારે 'કાંઈ સાંસ્કૃતિક ન શકે તેટલે જોઈ રહેવા થયાં ત્યારે તેની નાનીશોદી નબળાઈએ અને વિચિત્રતાઓના આગા પાટવામાં તે તેની જનક કુટાવવામાં ક્યારેક ક્યારેક મેટિસઓ પછી બાક લેતા. એ રીતે જિનું આગા પ્રત્યેક થયું પછી કાંઈની ઉપચોગિતા ફરી રચાવિત થઈ.

અગ્ર કાંઈની નાનીશોદી સેવા કરવાને બદલે વિવશમાં આગમાં જોઈ એક વાર તો. રેક જન્ય ત્રીજે ગાળે તેમની પ્રવાસાત લઈ આવવું. અને નીચે આવીને પોતે ફેવું કારકત્તું તેની વાત બે ચાર વાર કરવું. અગ્ર કાંઈને પછી ત્રીજે ગાળે આગા પછી વધારે શાંતિ ગણના હાતી. કોઈકાંસીના બસ ખાસા સાંસ્કૃતિક નહિ, એ કાન્તનું એકાન્તને છતાં આખો વિવશ કોઈને મેઈકડપર આવી નય.

એક ખૂબમાં કાંઈનો પાટડો રહેતો. તેના પર જાદવું ચલાવિ-છાવેલું રહેતું. બીજે ખૂબે અગ્ર કાંઈના રેવોનો નાનો તોખણોને તેની સામે એક નાનકડો માદી હતી. કંતિ અગ્ર કાંઈ આલમાં જોઈ કે સુતા એક અંક કાંઈકાર સામે માદી પર મેસી પૂલ કરતાં દોષ.

રેવોમાં કોઈના કાંઈ નીચેલો. રેવો વધવા લાગ્યા એટલે સરકાર અખત પગમાં લીધાં. કોઈના થયા દોષ તેને તુરત જ અસેરીને હાલદિદા દવાખાને સારેશી દુર રાખ્યાં, એ પગડું જેને કોઈના થાય તેને તો સખત લાગવું.

જાહેર વધું કે એમ જ્ઞાતીને રાંધા આવી ત્યારે ૧ દોલ ન કરતાનું કહાયું. બીજામાં ચારાં 'પતાલમાં લઈ જવાય એ મોઈને ગમ્યું નહિ. વાતની મેધ આવી અઈને મેઈમે સરકારમાં એક સાર રચવું સેવેલા. લદને એક એક જુલન-અ નરી કાવડા સામે મોઈનું આઈવું નહિ ગમ્યું. ધાને લઈ મથા. કુટુંબના જે ખાલુલા વાસા-કીની સેવામાં દોલર રહેવા લાગ્યાં.

કોઈસને દવાખાને ને એવું કોઈ પાછું આજું નથી એમ કી કહેતા. કાંઈ ધરડાં ખખ, તેથી રોજ સામે રેલડી કહકર કીલી શકે એટલે કાંઈ દવાખાનેથી પાછાં આવશે એવી આશા મોઈને રખાવત નહોતી.

પાછું ત્રીજે દિવસે અભ્યાસ કે કાંઈને ચોપીસ કલાકથી મેજાનું આરામ છે ને સાંજે તેમને પાછાં થેર ખૂજી જરો એમ કાકતે કહ્યું છે. અને ખેરખર સાંજે એજ્યુ-લસ અમક કાંઈને પાછી ખૂજી અઈ.

કાંઈને ત્રીજે ગાળે લઈ જઈને પશારી પર બેસાવી. કાંઈએ સામેના ખૂખમાં નમર કરી: 'દોષ દાવ : ખાસા દેવ : ખાસા દેવ : થયાં' થયાં ' ' કાંઈએ એવાકલા થયને પડ્યું.

'રેવોને તો ચોર્ડસિયમ પરમેશ્વરેટના પાણીમાં બોલી રાખ્યા છે. કાકતેરેની દુકમ દત્તો. દગાળું સાક ફરીને મોહી રહ્યું.' કોઈએ જ્ઞાતી થીયો.

કાંઈએ આલવાની ચાદર ટીચી ફરીને વધારે બેસાડવા બતાવે પડ્યું: 'અને ચાકે કાકતું ક્યાં? આ માકે કાકતું નહિ.'

'આલવામાં તો કોઈસના જેવું દોષ, તેથી કાકતેરના દુકામી અને બાળી નાખ્યું. આ કાકતું એથી સરકર.

'દોળ...દોળ...દોળ...' અમક કાંઈની કોઈકાંસી રેવોનાર દનેા.

જેનાજન્યને તુરતીપત્ર માટે દોહારીડ વધ પડી.

આખી રીથિલા આલવામાં કોઈસનાં જેવું ઉપસંત તેમાં કીની લીધેલી દબર ઉપવાય નેરો પછી દત્તી.

હીરા

આપણા શૈલિદા છવનમાંથી પડેલાં વૈજ્ઞાનિકતરવોનો પરિચય આપતી લેખમાળા

[૧૭]

માનવ-મનને મોહ પમાડતા લોખંડ ને કોલસાના ટુકડા

લેખક - ડૉ. નરસિંહ મૂ. ગાહડ એમ. એસસી, પીએચ ડી.

મુખ્યત્વે હીરા પ્રત્યેના મોહ અતિ ઝાંઝીળ છે. આ મોહ મનુષ્યનનને કે રીતે લાગુ પડ્યો એ એક કોયડો છે.

અરતા તારા (meteorite) ની રચના તાપસતા માલુમ પડે છે કે તેમાં અન્ય તત્વોની સાથે લોહ પણ હોય છે તેની કમ્પોઝિટિયન સય હોય છે. પણ જ્યારે તે ખરે છે ત્યારે ઠંડો પડતો નથી, અટકે જીવન પર આવતા તે લોહના ટુકડા રૂપે મળી આવે છે. મુખ્યત્વે લોહવાળા ઝીણાઝીણા અરતા તારા આકાશમાંથી જીવન પર સતત પડ્યા જઈ છે. હીરાની મૂળ ઉત્પત્તિ પરત્વે કેટલાક મનુષ્ય એવું છે કે હીરા અરતા તારાની વચ્ચેના પૃથ્વી પર આવે છે. દ્રાક્ષા, હીરા માન હીને મંગેલી કે સી બ્રિસા છે.

હીરાની ખાણોમાં જ્વાળામુખીય પાઈપી (volcanic pipes) તરીકે ઓળખાતા અમુક ખાડા હોય છે. આ ખાડા જીવન અરતા તારાઓના પૃથ્વીની સપાટી સાથેના અક્ષગતી ઉપર થયા હોવાનું અનુમાન કરવામાં આવે છે. તારા જેટલો જીવો તેટલું વધારે મોટું એ હિંદુ, અને તેમજ એ તારા તેની મૂળ અવધામાં (ખડિત ધવાનિયા) જીવનમાં બેસતી નથી. આના તારા જીવન પર પડતા બીજા યઈ નથી. એ જેટલે તેમાંના હીરા જીવનની સપાટી પર જારી રૂપે વિખેરાઈ નથી. એ અનુમાન લેવું વિચિત્ર લાગે છે છતાં પુરાવો મળે છે કે તારામાંથી હીરા કાઢી શકાતાં અનુમાન સાચું છે.

અમેરિકામાં આરિઝોના ખાસ પાલેક માલુમના વિસ્તર રમ્યા એક મુખ્ય પહોળું સંપાદન મોત્તમ આવેલું છે. અરતા તારામાંથી મળેલા લોહના લગભગ એકને હબર મળ્યા ત્યાં પથરાયેલા પડમાં છે તેના નજીક આજેની અરધા રૂબ સુધી છે. જુરતરીય કાળમાં કોઈ પ્રસંગે આ મોત્તમ ઉપર અરતા તારાની વધુ યઈ થઈ હોવી નેહ એ મોટાંકે આ મળ્યા અરતા તારામાંના ટુકડાઓ છે.

આ મોત્તમની મર્યાદા એક જીવો ખાડો છે. તેમાં જાસ પોલ્ક માઈક જેટલો અને ઉંડાઈ ૬૦૦ ફૂટ આશરે છે. તેને આકાર જ્વાળામુખી પહોળાના જેવો છે. કોઈ જાનનાર લોહનો ડુંગર જીવન પર અક્ષગતીને પર આવે તેને કુપામી નીચે સંગ્રહ કરતા જેવો ખાડો પડે એવી ત્રેહનો એ છે. આ લોહના કક્કાને તપાસતા પાણી પડતું કે લોહ તપાસે થઈ જઈ જઈ તેમાં રહેલી છે, અને પૂરી તપાસ પછી માલુમ પડતું કે તેમાં ગાંઠોથી ગોળ કિનારવાળા પાર દરીક કાળા હીરા હીરા આવેલા છે.

આ વિશ્વગ્રામરક શોધ સાચી પુરવાર થઈ છે. ઉપરાંત, કાર્બન સિલિકાઈડ નામના પદાર્થના હીરા પડેલાંની રૂઢિકો પણ તેમાંથી મળી આવ્યા છે. આ પુરવાર કરે છે કે આ લોહ કોઈ સમયે અતિગ્રામ જીવનમાં હોય તેઈથી જનત જતા ઉત્પત્તિ ઓછી થઈ ગઈ વાતા વજીવની અસરને લીધે હોય છે. કાંઈ કાળમાં, જાણ આર રહેલા હીરા પર કોઈ અસર થઈ નથી. ગાંઠ તેના પર કાળા સમય સુધી જીવનની સપાટી પર બીજી કોઈ અસર નહીં થવાથી તે ચોક્કસની પથિતામાં પડ્યા રહે છે અથવા તે આસપાસ પથરાઈ નથી.

આરિઝોનામાં રહેલા તાર ને તેમાંથી મળ્યા આવેલા હીરા એ ૨૬ (ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૬)

સામાન્ય જાણ નથી એ તે કુદરતની હીરા હતી પણ એ સુવિદિત છે કે આપણી પૃથ્વીના પૌરાની રચનામાં અને તારા સમુદાયની રચનામાં કોઈ ઉત્પત્તિ નથી રૂપે મોટાંકે પડે પૃથ્વકરુ કરતા માલુમ પડે છે કે તારા અને પૃથ્વીના પડના તરનો સરખા છે.

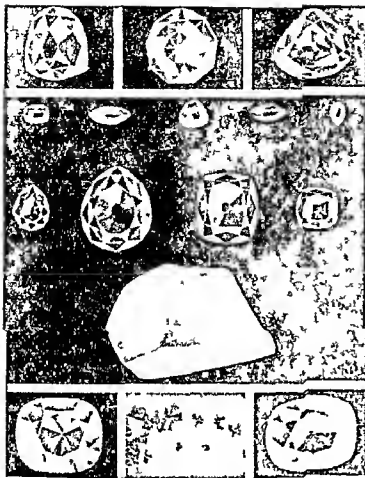
લોહને સખત કમ્પોઝિટ ને પુષ્કળ કમ્પોઝિટ સાજવાથી (ને રિયલિટી પૃથ્વી ની સાપાટી નીચે કોલસામાં થતો છે) કોલસો—કાર્બન તેમાં ઓછાની નથી. એ તે હીરા રૂપે પરિવર્તન પામે છે. અજાણતાથી પુરવાર છે કે રસાનુશાસ્ત્રે આ રીતે તૈયાર કરેલા હીરાની અને ખાણમાંથી મળેલા હીરાની કમ્પોઝિટ સરખા. પ્રકારની છે.

મે રખે છે કે જ્વાળામુખી હીરા ને છે તે જ જ્વાળામુખી તે પેલા થઈ જ નથી જીવનમાં પુષ્કળ કોલસામાં આગા. કમ્પોઝિટ તેની કાર્બન સ્પર્શ હોઈ જઈ. ત્યાંની સપાટી પર આવતા કે ખાણમાંથી ખોદી કાઢતા કેટલાક હીરા મળે છે એ પણ અમારું જ અનિવાર્ય રૂપે છે. મોટાંકે એ હીરા અમુક પામાકાર દરિયો રૂપે નહિ પણ સુદિક્ષિ વરતાં થયેલા ટુકડા રૂપે મળ્યા આવે છે. અમુક કાળમાં આ ટુકડાઓ લોહા કીડો મેળવવાથી ખાણી સુદિક્ષિ અને છે.

હીરાની સૌથી વિખ્યાત ખાણો ટેક્સાસ આફ્રિકામાં ક્રિમ્પટોના છે, જ્વાળામુખી દુનિયામાં અરધા નથી. સાડા મળ્યા માલુમના નિરતા રમ્યા ત્યાં પાંચ ખાણો આવેલી છે. હિંદમાં ગોલકોટાને ને પાનાની હીરાની ખાણો જીવનની છે, પણ આને તેમાંની અમુક પડી મળે છે. આને તે દુનિયાના ૯૬ ટકા હીરા આફ્રિકા પૂરા પાડે છે.

આ ખાણોના મુખ અનિયમિત ગોળ કે લગભગ હોય છે એ સૌથી હીરા નથી. એ કોઈક પુષ્કળ હોય છે. એ કોઈક નથી નથી. એ તેમ તેમ વર્તુલ સાઈઝ હોય નથી. એ તેને એ જ્વાળામુખીના અંગ (volcanic neck) માં હીરા કમ્પોઝિટ માલુમ પડે છે. ૧૯૦૩માં ક્રિમ્પટોના ખાણોમાં ૨૬૦૦ ફૂટની લાંબા સુધી મોટા પથ પડી નીચે જાય પૂર્ણ, કાલને ક્યારે હોય છે ને કાળા સહી જોવા, અર્થ નહીં, પરત્વેની નીચરતા માલુમના કોટા, કોટાળે ને કોટાળા લગને ત્યાં સખત કાળા કોટા રહેલા હોય છે.

હીરા જેમ મોટા તેમ તેનું મુલ્ય વધારે અને જોવા હીરા જાણ આ સામાન્ય પણ નથી પણ એક જોઈ (પ્રાચીન કોલસા) હીરા તે ક્રિમ્પટોના અનેકવાર મળી આવે છે. ૩૭ ટકા જીવનની (૩૦૨૫ ફૂટ) 'ક્રિમ્પટોના' નામે દુનિયામાં મોટામાં મોટા હીરા પથ પડેલાંની જ જાણ હોવા અને આ તે આપણા સુદિક્ષિને એક જ જાણ છે, જોને વાચ કહી શકો આજે નથી આ હીરા ૧૯૦૫માં મળી આવેલા હોવા. પાસા પડ્યા પડેલા તેનું જાનના હોઈ રોર કપર હોય અને જાનના ગોળા જેવાકાં થતો હોવા (જોને સામેના પાંચો વિષયો) દુનિયાના મોટા સુદે હીરાઓમાં 'વિષ' અને 'કોલીન' (કોલે નરજાસરને પર્વત) સુપરિસિદ્ધ છે. પિટ જડથી તૈયાર થતું નથી. કપર કોલસા, ને પાસા હોવા આવીને તે ૩૬૩ રૂપ કોલસા છે. કોલિન જાણ ૧૯૧૬ કોલસા હોવા પણ પાસા પાડ્યા આઈ ૧૯૧૬ કોલસા રહેલો તે ગોલકોટામાંની પેદારા છે. રજીન હીરામાં હોય

આનંદ માણે છે પણ મહાપ્રભુની તુષ્ટિ સંતોષવા માટે થતા હીરાના આ સામાન્ય ૬ ત્રીજા કે ૧૨મી સિદ્ધાન્તના આ યુગમાં હીરા બીજા યુગ ઉપયાગમાં આવે છે હીરા સૌથી મહત્વ યુગ જેમ મુજબને રંગ લાકડાનો ઓળ કાઢે છે તેમ હીરા કાચ જેવી સખ્ત વસ્તુને પથ્થુ ઊભી રાકે છે એટલે એવી સખ્ત ની જેને કા ત્રા માટે હીરાનો ૬ ૧ થીય કરવામાં આવે છે તેને ટેન્ડરેસ (Tenderness) નામની ધાતુ નો આ બાબતમાં હીરા કરતા પથ્થર જેટલે ગો ધાતુ ૧૫ પત્થરમાં કાઢી પાડ ૧૫ હીરાની સારકી મિનિટમાં ૫૦૦૦ આગાથી તપ્ત રિવરા આ રાત સતત ફેરવવામાં આવે છે છતાં કાંઈ નુકસાન ન થઈ કાચા હીરાને તુકસાન પહોંચ્યું કે ટેન્ડરેસને ન હોય પ્રકાર રહ્યો છે ।

દિવસ હીરા નહીંઆની રેત ને કા ત્રા પથ્થુ આવે છે જે તેને પાથ્થુ વડે તરવવામાં આવે છે આમ રહિયું આ કિશાન તીવ્ર કરતા દિવસ હીરાની કલ્પસિ ન્યૂટી લાગે છે આ ૬ રાત ૫ કીત થા માના, ન્યૂ સાકચ નેસ અને આસાકામાંથી પથ્થુ હીરા નીકળે છે ।

હીરાની કિંમત પહેલ પાડ્યા પછી નુ નકાશ છે પહેલ પાડવાની પથ્થુ એક કલા છે પહેલ કુત્રાળ પૂરેક ન હોય તે હીરાની કિંમત ધરી નકા છે હીરા ની નુ ધાર સમી છરી પડે પ્રથમ હીરાની અબ્બી । કાપવામાં આવે છે ને પછી ધમીધમીને એ ૧૨ પહેલ પાડવામાં આવે છે આ કાગ માટે ની સરખોત કરી હીરાની નુ બધી ને તેલ લગાડવામાં આવે છે કારણકે તે સિરાય નીતે કેઈ કાચ હીરા પર ગમર કરી શકેતા નથી આ કલા માટે એન્ડરેસ (Tenderness) બહુ પપાય છે હોલ નેટ ની સમ્પ્રધાની આરેક્ટીંગમાં પથ્થુ આ સામાન કુશળ કારી રેરા છે (ચાલુ)

દેવલાક જગલ્લુતાર હીરા

પથાથે કા ની બાલુથી (૧) દિવની મોવજડાકાની બાલુએ મોહીનુર હીરા—૪ ૧૮૬૨માં સંતો તે રામા ૧૦૬ ફેર વળ નગા, (૨) દુનિયાની સૌથી સમૃદ્ધ રહિય આફ્રિકાની કિરબ દિવની હીરાની બાલુમાંથી નીકળેલા થોડા હીરા—પહેલ પાડ્યા વિનાના, એ રી નીકળે છે તે રામા (૩) રહિય આફ્રિકામાં આરેસ કી રટેકમાં આવેલી જંગમકેન્ડેઇનની બાલુમાંથી પળેથો જગલ્લુતાર 'જેન્સેલ્સીયર' હીરા, જેનુ વળન, પહેલ પાડ્યા અગાડ કલા ફેરે દ્રઢ વચ્ચે દુનિયાનો મીઠામાં થોડા હીરા 'કુલિલનન'ની નીકળ્યા તે સમયના, પહેલ પાડ્યા વિનાના રૂપમાં, ને તેની નીચે તેને કાપીને તેમાંથી બનાવેલા નવ બુલ્બુલો હીરા નીચે કાપી બાલુથી (૧) ૮૦ પદ ફેરેટો 'નારસક' હીરા, નુ દાહ અમેરિકામાં છે, (૨) આફ્રિકાના રા હી કુલુનો ૧૩૩૬ ફેરે વળ ના 'એન્ડી' અથવા ફેરેન્ડે દન હી ૧, (૩) થુરાપના ક્ષતિદાસ પ્રસિદ્ધ ૫૩ ફેરેટો 'સેન્કા' હીરા ને મર્ડિનલ મજ ની કાન્સી લઇ રંગો, ઇન્કેડની રામી હાલિત ગેથ વારને હાથ ફેરેટો

૪૪ પ ફેરેટો પાલુથી રંગો છે

કિંમતકારી દુનિયાને લગણ ૧૦ ટન હીરા આપ્યા છે આની કિંમત લઘાઈ ૧૬૦૦૦૦ બે ૪૦ કોટ રૂપિયા થાય અને આટ ની બધી રાશત સાચવવા માત્ર ૫૫૫૫૫ ફૂટ લાન્ડ ની પેટી બસ થાય એટલે બધાથી આ હોલલ નીકળે છે ત્યાના ગાલુને કાલેકાના બ પદમાં રહેયુ પડે એ બહુ આશ્ચર્યકાર લાગતુ થી

હીરા સમુદ્રારમાં વપરાય છે એ તેા ઓ બલે છે રાલ મઢા રાલ માના મુક્ટે તે થોશાલે છે ૫ ટલવ થોડા હીરાના કામીનાને

એવાનાર બાલુક લલામ આકાદ (અનુ ૫૫ કલકી ચાલુ) મુકી સરકારનુ આ પ્રમાવસાળી પત્ર તરફ પાલન બેચુ પાવનિ ન્દમા પથ્થુ તેા ૧૧ વિષે પ્રશોનોર થયા આખરે થોડા નુ વળનમાં સરકાર 'અલ દિવાન'ની નમી બીરી ના કરીને બીજી ૧૦ દાનરની નમીનમીરી માગી આથી મોઢાનાને નજીકે ૧૫૫ બધ કરુ પડયુ પથ્થુ તરત તેમણે 'અલ બલામ' નામનુ બીજુ રાન સકે મુકે તેને પથ્થુ દિલ સરસાળુ ધારાના કુદાડાથી સરકારે કામી હીમુ મોઢાનાની કાલિકારી ચિન્નારસર મીથી સરકાર અંતી તેા થોડી ગઈ દની કે દિલ્લી, બચળ યુક્ત પ્રાંતે, મુબાઈ અને મદ્રાસમાં તેમને પ્રવેશ કરવા ની માર્ગ કરવામાં આ ઈ, આ ૧૯૧૬માં એવિલ ની ઉમીએ તેા બજાળ સરકારે પથ્થુ તેમને બજાળા ગોઠી ભરાય ૫ દુ કા કરા એ અસામા તેમની લખિલ દીક નહિ દેવ થી તે દના ફેર માટે રાચી થયા, પથ્થુ સરખાર તેમનાથી મેટી થી દરી દની કે બજાળની કાલિકારી સમ્પ્રામાં આવે તેમણે સનક છે એમ બજી ની તેમને રાશીમાં ન નવરસે કરવામાં આવ્યા

એ નવરસે કરવાય પથ્થુ તેમનુ અનિદના બજાનુ લગા તથા તથા પ્રથમ કરાનુ નિષ્કર્ષિત થાયુ નવરસેકના એ વળનમાં નવરા ન એમી રહેના સાદિલ ની સમુદ્રિગા અમુલ્ય કમોરે કાગ તજ કિસા નામનુ બાળી પુરતક તેમણે લખ્યુ તેમાં છે તેા છપાના સમગ્રજો ન, પથ્થુ તે એવા કાન્વયવ તથા અકકાર ની યેતીની લખેલા છે કે ૬૬ સાદિલ યેને તે કમગ મ્પ થવાય છે પથ્થુ તેમની નમ્યા મેટી થી કે ૩૦૦ પાનાના એ થગમાં પે લાના વિષે તેા તે મળે અક નુ મારજુમાં પલાયુ છે કુશને રીફે ૫૦ તેમણે ને નવરસેકમાં દીકા લખી છે તેમને રાકોના બામ પથ્થુ આ નવરસેક કર-ચાલ નુ લખાએલો (આવડા નો પક)

(ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૮) ૪૦

ગુજરાતનું સર્જન

આ

પણા દીપકલ્પીય પ્રદેશને લેવા સામ્રાજ્યના આ-
કમણને બચ રહ્યો નહોતો. હિમાલયને પણ શરમાવે તેવો આરાવલ્લી
દીપકલ્પીય હિંદને ત્રણે કાપતો ને ગુજરાતની કાથને આવરતો.
ગોંડવાના ખડ પર ફર ફર સુધી ધસાએલો નહરે પડતો હતો.
ગુજરાતને આમણે એના એક ખુણામાં સાતપુરાની પર્વતમાળા અ-
રાવલપીના બાળકની જેમ રોળી રહી હતી પૂર્વે ધાટી પર્વતમાળા
પણ નહા આપે નહરે પડી હતી ઉપરથી પાંધમાર વરસાદ
પડતો હતો ને તેના પરિણામે નદીઓ વહી ચાલી હતી અને પડી
આપણા આ પ્રદેશ ગોંડવાના હેન્ડને આમણે પહોંચવાનો જન્મ થયો.
દરો, વનરૂપિણી જંગી નીકળી દરો પણ અકસોર, ને જામનાના
ખનાવાની જે આને સાક્ષી હાત તેના બધા ભૂતરૂપિણી પ્રમાણે
વરસાદથી મોઢાઈને નદીઓમાં ગયા ને નદીઓએ તેમને
સાગરના ગર્ભમાં નાખી દીધા આપણે એટલું જ કહી શકીએ છીએ
કે હાથે વર્ષ સુધી પાણી ને મોસમનો આસરથી આરાવલ્લી વચેરે
આપણા પર્વતો અને આપણા ગોંડવાના હેન્ડની કાથા યક્ષાયા નરી,
જેને પરિણામે પર્વતોની ક્ષિપા અને ખીલ પરિણામી થતો રહ્યો.

પરતુ લાખી વર્ષના જમાનાના આ યુગનો ક્રિટિકાલ આપણી
ઉત્તરે આવેલા ટ્રાશીસ સાગરને તળિયે તેના પટામાં ખડકો અને
ફોસિલોની કાથામાં લખાતો રહ્યો એ આને હિમાલયના પડોમાં
વાચના મળે છે પણ ગુજરાત સાથે એ ઇતિહાસને સંબંધ ન હો
વાથી આપણે તેની નોંધ લેવી નથી.

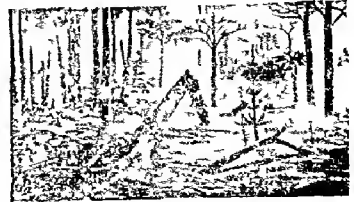
હિન્દ વીસેક કોરડ વર્ષ પહેલાંના જમાનામાં આપણે આપોને ઉજા
થઈએ છીએ એક આકર્ષકદાર દરય નહરે પડે છે ચારે બાજુ
ખરડ જ ખરડ હેમાય છે આજના હિમાલયની જેમ ગિરિરાજ
આરાવલ્લી ખરડથી છવાઈ ગયા છે ઉત્તરના રિયાયાથી હોંદ જે
ઉપરથી આવેલી છે તે પણ ખરડથી ઠંકાએલી છે આ ખરડ કાઠ
આપણા જ પ્રદેશને આવર્યો નહોતો. આજના ગોંડવાના હેન્ડ પર
આ એક જ દરય નહરે પડતુ હતુ. અણે કે ઉત્તરે મુખેના પ્રદેશ ન
હોય. આ હિમયુગના અસ્તિત્વના ચિહ્નો ગુજરાતને આમણે
આરાવલ્લીમાં મહાજી ખડક રૂપે મળી આવે છે, સાંદ જેમાં ય
છે, ઓરોલિયામાં એ મોન્ડ છે, કશિખ આદિમાંયે એ એના તોરડા
નથી, અને કશિખ અમેરિકા એગનાથી બકાત નથી એટલે જ જર્મન
અસ્તરસાક્ષી વેનર કહે છે કે હિમયુગ વખતે આ બધા પ્રદેશો
પરેપર સમાયલા રહ્યા હોવા બદલે, ને કશિખ મુખ એટલેકે દોર
જ્યાં એન્ડાલ્ટિક ખજાડ આવેલો છે ત્યાં એ પ્રસરેલા રહ્યા હશે.

પણ રમે લેખતા કે જેમાં માનવનત જન્મી, ઉછરીને મોટી
તે હિમયુગ આ જ હતો એ હિમયુગને તો હજી કોરડા વર્ષની
જ (ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૯)

વાર હતી એ તો આજની માત્ર દસેક લાખ વર્ષ પહેલાં રાકે થયેલો.
આ અને હિમયુગો બુહાનુદા નામથી એજબાય છે. પહેલો પર્મિયન
હિમયુગ (Permian Ice Age) અને બીજો માનવનતની હવાથી-
માળો પ્લીસ્ટોસીન હિમયુગ (Pleistocene Ice Age) કહેવાય છે.

ગોંડવાના હેન્ડ આમ ન્યારે મુખપ્રદેશના જેવો બની રહેલો તે
વખતે હિન્દી ઉત્તરે આવેલા સાગરમાં બુહા જ પ્રમાણી બનાવે
બનાવ લાગ્યા સાગરને તળિયે કદ્રના ટાટવ મહાયા તળિયામાં
ચોરાડ પડ્યા ને તેમાંથી અગ્નિ બળકવા લાગ્યો. એ જવાબામુખી
માથી કાંઈવરે પ્રલયકર વરસાદ પડ્યા લાગ્યો ને તેથી આ સાગર
ના કેટલાક ભાગો પુરાયા આ પુરાણી ગોંડવાના હેન્ડ અને અગ્નિ-
હેન્ડ એકબીજા સાથે થોડાક બિરતારમાં સમાયા આ બનાવ કારણે
રત્ન પ્રદેશમાં બનેલો છે જ્યાં લામુખીએ એ કોલેલા આ કાંઈ (લાવા
રક્ષ)ની જે ખડકો રચાયા તેનાથી કારમીરના પીરપળવ પર્વતની કાથા
કાઢી છે તેથી આ ખડક પાનલ ટ્રેપ (Pangal trap) કહેવાય છે.

જમાનો જતા દરય પછાકવા લાગ્યું ગોંડવાના હેન્ડ પર પથ
રાવલ્લી હિમનદીઓ એજમળવા ગાડી ગુજરાતને આમણે આરાવલ્લી
પરના ખરડની સહેડ ચાંદર ઊતરી ગઈ ખરડ એજમળતા બધે પાણી
પાણી થઈ રહ્યું ને તેના મોઢામોઢા સરેવરો ભરાયા હવે જમડો
જંગી નીકળ્યા ખૂબ ગાય જમડો. અને તેની એવી તો પરેશ
લાગી કે એક જગત મુકાત ને તેના અવરોધો પર જીલું જોડી નીળવ
ને વરસાદ તથા નદીઓ જે જગતોના અવરોધોને સરોવરોમાં જળ
સમાધિ આપી દેતા હિન્દના મધ્ય અને પૂર્વ ભાગમાં સરેવર ખૂબ
મોટા ને જોડા હતા ને તેમાં જમડોના અવરોધો ખડકો જમા હતા
અ જમાનાની દુનિયાનુ દરય આ નીચે આપ્યું છે.

જમડો પડી પડીને પૃથ્વીતળમાં દબાઈ જઈ મળાતરે તેના કોલસાના
થર કેમ બન્યા તે દર્શાવતુ દરય

કળાવર જમરોના ગોળાઓ આ સરોવરના તળિયે પડેલ છે. તરીકે ગોઠવાયા ને સરોવરનું સુખતા જાણી ની ઉપજીથી સોઢાઈને રૂઝાવતાર પાળી જોવાના પડેલ જન્યો કોવવાના એ પ ડોમાળી આજે પૂરે એક વર્ષ પહેલાં ૧૧ ગોળાવાના પુરોડા થક પથ્થર રૂપ (Fossilized) થા ની જોવા મા રીતે મળી આવે છે

જે પ્રકારે ૧૧ વાર માત્ર ૧૧ કંચુકાની આ કોણવાના પડા રચ્યા ૧૧ છે તે સમગ્ર ગાળખી કોણવાના ૧૧ ની ઉત્તરણરે એથી જ વન પતિંગો આનંદલિપા, દક્ષિણ આફ્રિકા તથા દક્ષિણ અમેરિકાના કાલસાના થરોમાળી મળી આવે છે આ ઉપરથી જણાયું છે આ વન પતિંગાના અસ્તિત્વના જગાં ૧૧મા આ બધા પ્રદેશો અક કિલ રાધે સધાઈ લા ઢગે, કારણ જે તેમની વચ્ચે દરિયાનો અવરોધ હત તે આ વનરે લિંગા કોષ પ્રદેશમાળી બીલ પ્રદેશમા ન જઈ ધી હોત બસ કોમાળી જ ગોઠવાના હોંડતો તરે લેલા થયા ડી પહેલા જરૂરતરિયોને આ વનરે પતિયા હિંદના ગોઠવાના પ્રદેશ મધ્યપ્રાંતમા સાતપુડાના પાર્વત્ય વિસ્તારમા મળી આવતા આ માળા બજાડને ગોઠવાના હોંડતુ નામ આપવામા આવ્યું

જુનરોતને આગળે તો આ સમયે વિગાળકાય અશવલી જોયા હો. અને તેની બને બાનુ કમ્પ્રપ્રદેશો આવેલા હતા એ હરે અ રેતવર્ગા નથી એટલે આ ઉચાણુને લઈ આપજા પ્રદેશમા સરો રોના અશવે ગોઠવાના યુગમા કોણસાના પડેલ બધાવા નાંદ માત્ર તાર સોશમ્ને ને કાંઠમા કોણસાનુ એક પાતળી પડ મળી આવે ૧ આ કોણસામા ગાદી બજોરેના અશ બજોરે છે એટલે તે જળતો નથી

ધાન નજર આ દેખાય છે એ પડ જુગ જપાતલુ દોવાથી નીતે િ શોસે આ કોવરો ઉપર સમમા થાગે જ લઈ શક થ તેમ છે ૧ આ પડો ગોઠવા મા વનર લિંતિ નથી, પણ જુગસિક યુગનર છે

દ્વિપચ્છાદિતર પર રૂપીસ સમુદ્રના કારેવાર આકારો જા તે આપણે જોઈ જા ૧ પણ ગોઠવા મા યુગમા પર્મિ ૧૧ દિમા જુગ ગાદી જુગસિક યુગ સુધી આ કોણ કોણ વર્ષના વડાવા તથા હતા આમરેવો ગોઠવાના હોંડ ૧૧ દુગસો કરવાની જરા વ ત મા નહોતી મળે હરે તેની માં જુગી હતા ને આજી રર કરા વર્ષ પહેલા તેણે હિંદ પર દુગસો મો સમરેવ ૧ જોલ પર્મિયા તરથી જો રહ્યા ને જણુમા મા તમા કાંઠ કર રૂપી જગ ૧૧ અશવલીની આડતીને તેમને પૂર્વ તરફ જતા અગાધી રી રા

બૃતરશાસમા આટલા માટમા યુગ Marine transgression (દરિયાઈ આક્રમણ) નામાળી બોળવાય છે આ સમયે ૬૨૧ ૧ પ્રદેશની સપાટી દુરો પડવારે લીધે પાળી નીચી જતરી મળે ૧ ને પળી તેના પર સમુદ્ર ફરી વળતા હિંદમા સોળી વધુ દરિ માં હિંદા જુ આ પ્રદેશમા વધુ અટકે ૬૨૧ પ્રદેશમા કો સમર મા દરિયાના તળિયે થે કાપજા નાંદ પણ ગોક માઈલ કરતા થે વધુ (૬૦૦૦ ફુટ) જલકાં મધ્યવતા પડેલ પડેલા રચ્યાયા થો આ અગામા તે જગાનાનુ દરિયાઈ જવન કાપુ એ સમયના સમુદ્રમા અક ખાસ પ્રકાર ૧ જોના રીંમડાના અકાલના રાખસા થતા ને (Atma monades) થે પછી મી કહેવાય છે દુરિયામા આ થે પછી મીયા ૧ સોધી વધુ જતો (૬૦૦) કાંઠમા મા સમયના જુગસિક થરોમાળી મળી આવે છે ૬૨૦ મા આ દરિયાઈ જુગસિક દ્વામિ રા પરે હિંદના બૃતરશાસીઓએ પણ કામ કર્યું છે અને જગદાર અદેશાએ તૈયાર કર્યો છે આ પડોમાળી બોળક નીપાછ રાં તેમ છે ૧ જુગસિક યુગના નિસર્ગ અને જવનનુ રીક દર ૧ નીચે આપુ છે

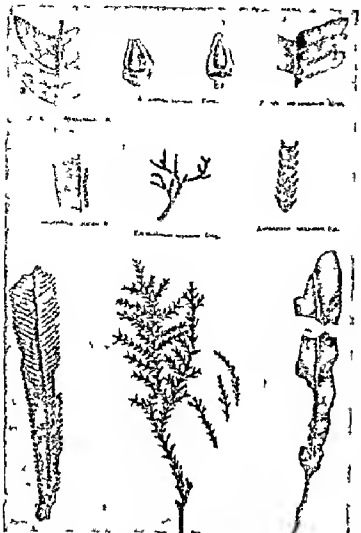
જુગસિક યુગના પાછલા સમયમા જ્યાર ગોઠવવાના વન રપતિ જમત ૧ ઉછેલા કાંઠા હતા તે સમયે તેના વિસ્તાર છેક કાંઠ સોશમ્ને ને કાંઠમા થે કો. આશરે ૬૨૦ ૧ જુગ સિક પડક સમુ રાયમાના સોળી ઉપલા (ઉછેલા) પડો ને કોળી આ પડક કહેવાય છે તેમા મા હિંદની આ ગોઠવાના વનર લિંતિ આ અગેયો માળી આ છે કતર સોશમ્ને મા પ્રમાણે પથ્થરો સમયે રચ્યા અને તેમા પળ આ વનરપતિના અવરોધા નમરે પડે છે (ચિ ૧૫ ઉપેખાને)

જુગસિક મા સર્નના આ પ્રમાણે જે પ્રકારનુ પૂરા થાય છે તે તેની સાથે હિંદના બૃતરકાંઠોના ગોઠવાના મહાયુગ સ ૧ નીચે છે

જુગસિક યુગના વિવિધ દરિયાઈ પ્રાણીઓ

કપડાના દરિયામાં ખાંડના પડોમાંથી મળી આવેલા 'ન્યુરાસિક' યુગની વનસ્પતિના કેટલાક 'દરિયાઈ'ના ચિત્રો નીચે આપ્યા છે

ઝાડવાના છુ મો બધાઓ ખડકો માં હોય નીચે પ્રમાણે છે

જમીનના પડો

ઝાડવાના પડો (કપડા) ઉપરના, જમનપુર, રાજાદાસ કોટા

ઝાડવાના પડો (વચવા) માલેરી-પારસીસ, માલેરિય (પચગરી),

ઝાડવાના પડો (નીચવા) દામુદા, દાલ્ચીર

[પાચેર

દરિયાઈ પડો

કપડા પડો ઉપરના, કાલોસ, હારી, પરગમ

આઝવાના મોડા યુગનો અત્યંત જીરવે ગોડવાના હોંડનો અત્યંત નહિ થયું તેના પરથી આસ પ્રદાર ની વનસ્પતિના અગ્રિતવાનુચનો અત્યંત ગોડવાના હોંડ તેો દશ જેનો ને તેવો દતો

આ કીટિયવસ યુ-

અ ૥ દરિયાઈ આકારના પડો દિશામાં જોવાની બીજી મુદ્દા

હાલના મુજબાતનો દરિયાકાંઠો નીચેના પ્રમાણે

ને પશ્ચિમ દિશામાં નર્મદા પ્રદેશ, રાજપુતાનામાં દાહલ જ્યાં વરુન રજુ પ્રસરેલ છે તે વિસ્તારને યુગનાતમાં સાબરમતી, આરબા પ્રદેશોદરિયામાં મરકાચ થયા. કીટિયવસ યુગ માં એ દરિયાઈ આકારમુખી સમુદ્ર તળિએ મરકાચ એવો યુગનાતનો પ્રદેશનો નકશો આપ્યો છે આપણે જે નર્મદાની બીજી આ પ્રમાણે દસે કરોડ વર્ષ પૂર્વે અસ્તિત્વમાં આવે છે મોદાવરી બીજી થયું તેથી જ નહીં ખરી આ સિવાય કીટિયની બીજી બની નહીં એ તો મુકાબલે મળવાની મળાય અત્યંત સિધ્ધિ ને અલગપણને તે અસ્તિત્વમાં આવ્યાને માત્ર દોઢક કરોડ વર્ષો જ થયા છે

આ પ્રમાણે યુગનાતને આમણે નર્મદાનું મુખ આવેલું હતું અને તે ખૂબ મોટા વિસ્તારપર પ્રસરેલું હતું પાવાગઢ, સુએઝ કોટા ઉદેશુરને રાજપીપવાના કેટલાક ભાગ પર એના પાણી ભરાયા હતાં સાબરકાંઠામાં હાલ મેક સરેલ્પર હતું આ પાણીની અંદર યુગનાત ને આમણે એ ખડકો રચાયા તેમજ યુગનાત માં પ્રાચીન રચાત્મક અને તેના વિભાગમાં મોટામાં મોટો ભાગ અન્યો છે. હવેના દપતામાં એ નેહ્યું (ન હો)

આંકડા અત વર્ષોનો તાળો જેણે છે						
યુજના મુજબાતના નામ	ચર્ચિલ	દિલ્લસ	રૂચેક	સુસોલિના	રૂચીન	રાએ
જમનપુર વર્ષ	૧૮૭૪	૧૮૮૬	૧૮૮૨	૧૮૮૩	૧૮૭૬	૧૮૮૪
૭૬ જમના રોજ તેમનું વય	૭૦	૫૫	૬૨	૬૧	૬૫	૬૦
સત્તામાં આવ્યાનું વર્ષ	૧૯૪૦	૧૯૩૩	૧૯૩૩	૧૯૨૨	૧૯૨૪	૧૯૪૧
૭૬ જમના રોજ યુગી સત્તા						
કેટલા વર્ષ હશે	૪	૧૧	૧૧	૨૨	૨૦	૩
સરવાળો	૩૮૮૮	૩૮૮૮	૩૮૮૮	૩૮૮૮	૩૮૮૮	૩૮૮૮

હવે, આ રકમને જેએ ભાગીએ તે વર્ષમાં વડાઓને અત આવે. ૧૯૪૪ એ ૧૯૪૪ને જે પડે ભાગીએ તે હવર આવે; અને હવર એટલે, હવે મહિનો, ૭મી તારીખ અને જે વાગે, (જે વખતે સહાયનો અત નહેર થયો)

('મોર્ગીન ડાઇરેક્ટ' આર્કાઇવર '૪૮)

સાલન નરવરલાલ કાપે-૨૨

પરીક્ષા . . . અને ભણવાની કળ

કે જીવજીવીના માયાતરીકેની કરાજેલી પરીક્ષાની કપરી કરો-
કી માંથી દરેકને વિદ્યાર્થીજીવનમા મસાર થયું પડે છે. આ
સહીનું લાક્ષણિક ચિહ્ન થઈ પડેલી આ પરીક્ષાની સંક્રાંતિ કઈ
આજકાલની નથી, પણ જૂની યુગની છે. માનવની જન્મથી અવસ્થા-
માં સક્તિની સ્વધર્મામાં થોડા માએ શિક્ષક પાઠનાર માણસ આકાશ
ને વિભવી અજ્ઞાતો દરો. મહાભારતમાં કલ્પેય છે કે દ્રોણ ગુરુએ પોતા-
વાના વિદ્યાર્થીઓની ધનુર્વિદ્યાની પરીક્ષા આટની ડાળીમા પડેલી સં-
તાડી કરી હતી અને તેમાં ફક્ત અર્જુન જ કંઈક મોઢું નીચડ્યો હતો.
મળ્યાં તેા વિદ્યાર્થીનાં અધ્યયન, નિરીક્ષણ અને ક્રીડાકર્મનું
માત્ર કાલેવા પરીક્ષા ચોખ્ખું હતો પણ હાલની પરીક્ષાની પદ્ધતિથી
વિદ્યાર્થીની ગતિનું સુ ગાપ નીકળત નથી પરીક્ષાની આત્મની એ
પદ્ધતિમાં વિદ્યાર્થીની વિચિષ્ટતા તરફ કળું ધ્યાન અપાવ નથી.

પરીક્ષાના આત્મના તેમજ વિદ્યાર્થી, શાનની છઠ્ઠા તથા જીવન
માત્ર માર્ક મેળવવાનું ક્ષેત્ર રાખી ભણે છે આથી તેને અરી ગાન-
સિક્ક કેળવળી મળતી નથી. પરીક્ષાના દિવસોમા વિદ્યાર્થી કંઈકેક
હકીકતો મોખાણુપટ્ટી કરી મગજની સપાટી ઉપર તરતી રાખે છે,
પણ પરીક્ષા પછી તે સદાને માટે જીવાઈ નય છે. કે ફેસર આવી-
જેન્સાદન કહે છે કે 'આત્મની પરીક્ષાઓમાં વિચારસાક્ષિ કેળવાની
નથી, પણ રેગરજીગરિત જ કેળવાય છે રેગરજીસક્રિ અને જુદિને
માઠ સંબંધ છે એ ખરું, પણ રેગરજીસક્રિ એ જ જુદું નથી'

પરીક્ષામાં સહેલાઈથી વિભવી થવા વિદ્યાર્થીને પરીક્ષા પૂરતા જ
અભ્યાસકારના વર્તુલમાં જડાઈ રહેવું પડે છે; શાનની કુમેળોમાં
વિદરેવાનું અને બીજ પ્રક્રિયાઓમા નોંધવાનું તેને માટે નિષિદ્ધ
જાને છે. થળા, પરીક્ષાની હેવાહોળીમા રાતમધરાત જવાના ડોઝ અને
ચાના હકમા થીને જીવનની સક્તિ આપી, માનસિક ધાળી અજેડાઈ
અચાર માનસિક તથા શારીરિક પરિક્ષમ પણ ઉઠાવતા પડે છે.

આમા, પરીક્ષા એ જુરી બસા છે એ વાત તો ખરી; પણ જ્યાં
સુધી કેળવળીની પદ્ધતિમાં ફેર ન થાય, અને વિદ્યાર્થીના જુદિ-માપન
માટે કોઈનવી પદ્ધતિ નહી ન થાય, કે ડૉ. બેન્કાડેની આગાહી મુજબ
વેનદારા પરીક્ષામા ન થાય, ત્યાં સુધી શિવિક સંકલ્પનાળા વિદ્યાર્થી
ઓને અભ્યાસરત કરવા પરીક્ષાની જરૂર તો પડેગી. કોઈએ
નમ્મીસુધી પરીક્ષાના પ્રમાણપત્ર પર જીવનસાધક્યમેળા આધાર છે,
ત્યાં સુધી પરીક્ષામાં વિભય સરળતાથી જાણે તે ભણવું જરૂરી છે.

પરીક્ષામાં સંકળતા મેળવવા માટે વિદ્યાર્થીએ ભણવાની કળા
સિદ્ધ કરી જેઠકે એ જાના મુખ્ય મુદ્દા જેઠકે; પહેલું તેા બાપા
વિચારનું વાહન બાપા છે, અટલે સૌપ્રથમ તેા વિદ્યાર્થીને અભ્યાસની
શાખા શારીરીકે તે અવશી દોની જેઠકે અશુદ્ધ જેડળી, જ્યાંકંલું-
બુલો ને કંઈએ વાકપરચના અશુભ્ય ને દોષપાત્ર લેખાય સાજોના
ચોચ બપોરાની ખૂની પણ શીખવી જેઠકે અને વિચારોને સ્વચ્છ
રીતે સમજવવા માટે લખવાની છટા પંખુ કેળવવી જેઠકે. આ
ઉપરાંત અતિ મહત્વની જાણત મુસાવર લેખનની છે. લખાણની

વાચવું કેવી રીતે ? . . . ક્યારે વાંચવું ? . . . વાંચત
થાક કેમ લાગે છે ? . . . રેગરજીસક્રિ કેમ કેમ કેળવવી
કવિતા કેમ માઠ રાખવી ? . . . પુનર્ચોગ કેમ કરવું
. . . પ્રશ્નપત્રો કેમ લખવા ? . . . મૌખિક પરીક્ષા
વખતે કેમ વર્તવું ? . . . વગેરે સમજાવતો આ લેખ

લેખક

ડૉ. શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી

સુપરતાને ચોખ્ખાઇને આદર્મ સો કમળો પોતાનો કરી લેતો જેઠ
ખીરે મુઠો વચન; વાચન વિષે તેા પણ કહી શકાય. વિષ
ભણવા, તેને સમજવના અને માંચવીને માઠ રાખવા વાચવું જરૂરી
પણ વાંચવાનીથે જાણ છે, ને તે બહુ થોડાએ કેળવી હોય છે
પણ વિષય વાચવાની શરૂઆત કરતાં પહેલાં તે વિષય પરાંતે અપ
શુ અને કેટલું જાણીએ છીએ, તેનો થોડી મિનિટ સુધી ગાળાં વિચ
કરેા. વાંચની વખતે નોંધ લેતા જરૂર કે મહત્વની જગ્યાએ નિં
નીઆ કરી લેવી એ ખોટું નથી; પણ ઉઠેર જોવી હીકીમો દોર
મા થે કરો અર્થ નથી. ખરીતીને તેા કોઈ જ લખના આનુસંધ
કે પાંતિ રૂપે લખાણ હોય ત્યાં હીકીમે દોરી લાંસિયામાં તેની ને
કચી. વાંચની વખતે ને મોથો હીકી હોય તે મોથોમાં પંખુ
વિષયનાં બીજ પુતકો વાચોને કમરો કરતા નેઠકે અને તે
માલિનીથી સમૃદ્ધ કરી નેઠકા. આવીનોંધ પુનર્ચાંચન અને પરી
વખતે અમુલ્ય સાધન થઈ પડે છે.

વાચન દરમ્યાન થોડીથોડી વારે થોડોને, ને વંચાર્થ ગણું હોય
વાઠ કરી જવાની ટેવ પાડતી. વળી બીલ દિવસે ને વિષય આ
વાચતાં પહેલાં પાછુ વાંચવું અને તેની નોંધ પ્રથમ વાંચી જ
પાઠ્યપુસ્તક ઉપરાંત ને વિષયનાં બીજ પુતકો વાંચનાં
અતિ અગત્યનું છે. બીજ પુતકો વાંચવાથી માલિની, વસ્ત્રી રા
આત અને સમન્વિતી વગેરે દારા આપણે વિષય બહુ સરળ જ
નય છે. પ્રથમ તેા, અભ્યાસના વિષયનું સ્વચ્છ જાણી લેવા એક
પાઠ્યપુસ્તકો પહેલેથી છેલ્લે સુધી આંખ નીચે કાઢી જ્યાં
તેને સજતા બીજ પુસ્તકો હોય તેા તે પછુ જેઠકે જ્યાં. આ પાં
પાઠ્યપુસ્તકોનું નિખાળાખદ અધ્યયન શરૂ કરે. એ અભ્યાસ દરમ્યા
તેને સજતા માર્ગદર્શિકા કે નોટ્સ અને માર્ગસો વાંચનાં દિવાવ
છે, આથી વિષય સમજાને સહેલા થાય છે અને અગત્યની જાણતે
ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત થાય છે.

વાંચવા માટે ખાસ વખત ક્યા સારો તેની સલાહ આપવી
ચોચ નથી જેનું ક્ષેત્ર સતત વિદ્યાભ્યાસનું છે તેને તો જ્યો સમય
અનુકૂળ હોય છે. પણ જેમ કહી શકાય કે જ્યારે પ્રેરણા ભરે ત્યારે
વાંચવું. વાંચવતો વખત થયો છે માટે ચોખ્ખામાં માણુ માલીને ભેડે
તેના કરતાં અભ્યાસ કરવાની તીવ્ર દિવસ કદાચ રજાએ
જેસું તે ઉત્તમ છે. અને આને સમયે વાંચવાથી વિષય સહેલાઈ
સમજાય છે અને ટ્રા વાઠ પછુ રહી નય છે. છઠ્ઠાં મને જે જે પાઠ્ય

માટે વાચનનો અનુકૂળ કોઈ સમય નિયત કરી દોષે તે સમયે.

વિદ્યાર્થીઓને મોટેા રાખુદ સા નિશા સર્વભૂતાત્તવા જ્ઞાતિ તત્ત્વની પંચે રાતના ફસથી તે બેન્-નજી વાગ્યા સુધીને સમય અ-
વકાસ માટે સર કરતો હોય છે. આ સમય અવધારને અનુકૂળ ન
લેખી મકાન. ઈરાસમય હશે છે કે 'રાતના વાચવાથી મગજ બહેર
મારી બંધ છે અને હુદય ઉપર અસર થાય છે.' અને ગદ્યરાત પછી
વાચવાનું થાકુ રાખવું એ તેો પોતાની ભતની ઉત્તરાર્ધીએ જેવું છે
એકે રાતના સુનદારમાં આપણા વિચારોનું વલન ઝડપી થાય છે;
પણુ આવા આપણે 'વર્તમાન' વગરે દોષકો લીએ, પણ 'લખતા'
નથી હોતા, વાનેકુ ઝડપુ કરી રાતના નથી હોતા રાતના ક્ષેત્રો
વેલી સવારમાં વ્યવસ્થા થતાં બારે મગજ તથા સિધિવ અને અવગમ્ય
અનની એ પામેથી વિદ્યાર્થી આપનારોને કે મિત્રોને બીડ્યાં કરતો
કે મોડું ચડાવી વિદ્યાર્થી મારુમ પડે છે

અપવાદના માટે તે, એક નેદમણી પ્રાતઃકાલનો સમય કલમ
લેખાતો વાચના કરે પહેલી પેઠાના એક કલાકનું વાચન એટલું તે
લાભદાયક નીવડે છે કે દિવસના બેનજી કલાકનું વાચન તેની તોયે
ન આવી રાકે સાતના બચ્ચા બાદ અને ક્ષણતા પહેલાં થોડુ દળવું
વાચન એપરક સેખાય. આખા દિવસના પરિશ્રમથી થકેકો ફાન-
તંતુઓને તેો માદ નિદ્રા દ્વારા આરામ મળતો રમિત છે. પાંચ વાગ્યે
અત્યંત થતા થત પ્રક્રિય અને મગજ સાત તથા વરેવર દોષ છે. આ
સમયે વાચવાથી ધ્યાનમગ્નતા બળવાય છે અને વાંચનું યાદ રહી
બંધ છે પછી આપણું વાચન કમબંદ અને નિવાનુસાર ન હોયું
જેમકો રોજ થોડુપણુ તેો વચાવું ન જેમકો; અને વળી દરરોજ
દરેક દરેક વિષયના થોડા પાના વાચવાની ચીરક રાખવી એટલે છે.

વાચન, મર્મો, વિચાર, આ લાભા અભ્યાસની ઉપયોગી નેમકો;
પણુ વિષયને સમજવા, સરજ કરવા અને યાદ કરવા માટે તેો લખ-
વાની ટેપ માડવી બહુ જરૂરી છે એથી તે વિષય પરત્વે આપણા
વિચારો રમક સાય છે, વિષય આપણી આશ્રય સરજ થતો રહે છે
અને યાદદારતે પછુ રહે છે

વાંચકુ યાદ રહે તે માટે ગાનની એકાદ્રતા ઉપરાંત વાચનમાં
રસ પણ પ્રકટતો હોય છે. અને વાચનમાં રસ ઉપલવવા એ કંઈ કરવું
પડે તે કરી છૂટવું જેમકો. રાત, હરીફાઈ વગેરે પછુ અભાગવવા
જેવા છે. કોઈવાર સુદર નવલનવાનુ વાચન પણ મગજને પ્રકુલિત
કરી, અભ્યાસ પ્રત્યે રસ ઉપલવે છે. શાંત વાતાવરણ, રમક ને
સુધક ખેડ, અભ્યાસને અનુકૂળ હવાસ અને રસય ગાન, આ સર્વ
અભ્યાસમાં રસ ઉપલવવાના સાધનો છે. વળી, બેઠાળેમાં વાંચવું
જ હતમ છે, પધારીમાં પડ્યાપડ્યા વાંચવું નુકસાનકારક છે
વળી ગાનમાં અને ઝડપી વાચવાની ટેપ પછુ કેળવવી જેમકો

વાચવામાં એક ચેતવણી ભૂવવા જેવી નથી મિનિટોની મિનિટા
પર્યંત સતત વાચ્યા કહવું ન જેમકો આગ કરવાથી વાંચકુ વિચાર-
વાનો સમય મળતો નથી. અને પછી લખી લેવા વિચારો જેલવવા
પુરકેલ પડે છે વાચની વખતે ૪૫-૬૦ મિનિટના અંતરે, થોડો વખત
સાત પડી રહેવાનો સમય કાલેવ. આમ પછી રહેવાથી આપણું
અભ્યાસ ગત આપણે વાચવું હોય તેના સરકારો સધરી લે છે કોઈ
પણુ જ્ઞાનપ્રેરિત માટે અભ્યાસ ગાનના સરકારો અગત્યનો ભાગ
ભજવે છે મગજની કામગીરી પછીની આવી આરામની વેળામાં
અભ્યાસ ગતે હાઈ કરે છે. આ સમયે તે વિચારને છલે છે એન

કરણુ કરે છે અને તેના તથ્યસિનું ઘટક સંપૂર્ણ
વગરો હાજરો કે કોઈ પ્રશ્નનો કહેલ રાત પડે

દોષ પછુ કોઈ કોઈવા પછી સવારમાં તેનો કહેલ જડા

મોડું રહેવ પછુ એ જડા
મગજની કાર્યદશતા માટે સંપૂર્ણ તંદુરસ્તીની જરૂર પડેલી કે
(જેકે એક ક્ષણતે અભ્યાસ જેવી છે કે સપારખુ તોયો શરીર વગરે
વાંચેલો કહ્યુ વિષય પછુ સમજવામાં સરજ થઈ પડે છે) માંદગી
ની નીચ વેળા વખતે આધરન, કીટુમ, રોલી, રડી વગરન જેમ
કરિઆએ બુદ્ધિમતાની કમ્પતા દર્શાવનાં કાગો લખવા છે) આ
રીરિક થય અને માંદક વરતુઓ મગજની કાર્યદશતા મોટી લે
છે, પણ સધારાપણુ હકારત મગજને પ્રકુલિત કરે છે.

વાંચની વખતે 'યાક' લાગે તેો તેો શારીરિક ઘાક નથી, પણ
'ફાળો' છે. માનસમાસ્તીએ કહે છે કે મગજ કદી 'યાક' નથી. એ
તેવા દેખીતા 'યાક' પાછળ કોઈ સચેદન કે ચિંતા કામ કરી રહો
છે. એ પોતાના કામમાં આવી રસ દોષ છે તેો તંદુરસ્ત થા
લુક વગરો છે તેનું મુખવિરોધી સુધી કાર્યમાં નજા પછુ યાંતે આખા
વિના માનસિક શ્રમ કાગી રાકે છે વાંચની વેળા ને આવી 'અકર્મિ'
ઉપજ થાય તેો તેને વખતે ગાનને ફળાવી, અસાબર કામગા રાખી
પાચદસ મિનિટ વાંચવામાં બેકો કાલમાં આવે, તેો થોડા વધારે
લઘાકો વાચવામાં આજી સકાય છે.

પણુ અભ્યાસને મૂળ પામે તે 'યાદ રાખવા'માં રહેલો છે એ
રમરમુરશિનું રહેવ દળુ અણુકેવાઓનું રહુ છે. રમરમુરશિનતા
ત્રણુ અંગો છે: એક તેો વાચનની હાથ કે અસર આ હાથ વિષય
ઉપર અભ્યાસકા ધ્યાન પર અવગરે છે, વિષયમાં ધ્યાનમગ્નતા
વિના તેને યાદ રાખતો મુરકેલ છે. કોઈ પછુ બાબતને મગજના
કેન્દ્રમાં પહરકો માટે એકમત્રાની ખાસ જરૂર છે.

માણસરશિનું બીજું મહત્વનું અંગ તે. કદબુ કહેલી હાથને
કાયમ રાખવી તે છે આ કાયમ રાખવાની શક્તિ માણુને માણુસે
જુદીજુદી દોષ છે વિદિકયા જેમકે લખે છે કે 'ફરહાઃ માણુમોના
મનામાં પુર્વાપર સંબધ વિનાની વરતુઓ ભુલકો' નવ છે, ભારે
કેટલાકમાં તેનું રમરમુરશિનું તે 'સુશી' દોષ છે કે જરા જેટલી સંવે-
દના પામતા તે પ્રક્ટી કહે છે. એ ભક્તિના નામ, સરનામાં, બ-
નાવો, સાલવારી, જપા, કાંચો, કહેવતો ને એવી ઘણીઘણી બાબતો
વગર મદેનતે યાદ રાખી રાકે છે, તેમની વાદદારતે માટે ભાગે
અવગરવિષત અને અધ્યાપણુ દોષ છે. આથી યાદદારીનું કાયમી-
પણુ રહે તે માટે યાદ રાખના નેટયો ને વગરો શુણુ વિરમુલિતો પણ
છે. કોટયે મું યાદ રાખવું અને શુ બની જડે તે નકી કરવું જેમકો
યાદદારતને તાણ કરતો તે રમરમુરશિનું ક્રોન્ટુ એવ છે આ
માટે યાદદાર જાળતોના પુર્વાપર સમનના સંકાર મહદર્થનીવરે
છે. તે સાક કેટલી કજામી, ગિતારકો વગેરે હપથોથી નીરે છે

યાદદારીની શક્તિ વિશે ઘણા પ્રયોગો થયા છે. તેથી નજુવા
મળ્યું છે કે શીખેલી કે બાનેલી હમીદતોમાંથી ૫૦ ટકા તેો કોંક
કલાકમાં ભુલાઈ નવ છે. બાજીનીમાંથી ૧૬ ટકા દિવસના અંત
સુધીસર અને પછી ૧૪ ટકા સીધા સુધીમાં રમરમુરશિન પરથી
વિહીન થઈ નવ છે આ ઉપરાંત ગણિતના ધાય છે કે 'થોડા દિવસ
અગાઉ વાંચેલા કરતા થોડા કલાક પહેલાં વાંચેલું આપણુને બહુ
ફાયદાકારક નથી નીવડુ. કોટયે પરીક્ષાના ઉલવા કલાક સુધી
વાંચવાય કરવાથી વધારે લાભ થાય તેમ નથી.'

માનસમાસ્તીઓનું કહેવું છે કે આપણામાંથી દરેકદરેક જણ
પણુ ન આવે એવા યાદશક્તિના પ્રયોગો કરી સે

તેમ છે સામાન્ય કોટિનો વિદ્યાર્થી પ્રસંગો, લખાણ, મહત્વના નામો અને ચાકડાં યાદ રાખી શકતો નથી હોતો કારણ કે અરી રીતે યાદ રાખવા તેણે મુદ્દે પ્રયાસ ન કર્યો નથી હોતો. વળી તેની વાંચવાની પદ્ધતિ પણ ખામીભરેલી હોય છે.

વિષયને ગમજના રમૂતિપદ પર અક્રિય કરવા માટે એ સાધનોની કલ્પોજિતા છે એક તે ગમજ રૂપી દેવરા, ને બીજું એ પોતે રાના વેન્સ ઉપે કામ કરતી બે આંખો. ગમજનું રમૂતિકેન્દ્ર દિશ્મનું કાર્ય કરતે હોય છે. ફેટો પાડતી વખતે તેમ શરીર રિયર રાખી મેક્ષેશની ચાપ દેખાવવી અતિ મહત્વની છે, તેમ વાચતી વખતે પણ આંખ અને ગમજને કાર્યવતા રાખવા જરૂરના છે.

ધોમીધોમે વાંચવાની આદેશમંત્રને વાચનુ નેહ્યે બળી પાઠલા ફકરાના વિનાશો પછી રાખી આગળ વાચતા રહેવું નેહ્યેને વિષય પૂરો થયા બાદ તેમણે શું કહેવામાં આવ્યું છે તે ગમજમાં પકડી રાખવું નેહ્યે એ આનુ અલ્પાસંયુક્ત વાચન જરૂરી યાદ રહી ન્હાય છે. માનસશાસ્ત્રીઓએ પ્રયોગો બાદ સિદ્ધાંત તારવ્યો છે કે યાદ રાખવાનો વિષય સૂતા અગાઉ વાંચી જવો સૂતા અગાઉ બે કલાક પહેલાં વાંચવું હોય તો તે વધુ નહાયું છે. વાંચીને તરત સૂઈ જવામાં આવે તો વાંચેલું ગમજમાં ફસી ન્હાય છે.

કવિતા ગોખવાની હોય તો તેની કઠીએ કુદડાબખના ગોખો તેને પહેલેથી પહેલું સુધી વાંચી જવો આવવી રીતે જેટલી વાર વચાય તેટલી વાર વાંચી જવો, પણ 'ગોખતી' નહિ. એણે પલાઠીએ કવિતા પૂરે વાર વાંચવા કરતા અઘરાઈના સુધી સૂતા પહેલાં બે વખત તેને બોલી જવામાં આવે તો તે સહેનાકથી યાદ રહી ન્હાય છે. માનસશાસ્ત્રીઓએ પ્રયોગો કર્યા બાદ યાદશક્તિને દેખવા માટે કેટલાક સિદ્ધાંતો તારવ્યા છે તે મુજબ કેઈ વિષય શીખવા માટે ખૂબ મહેનત ન કરો આમ કરવાથી ગમજના કોયો ખૂબ કેસનિત થવાથી યાદ રહેવા ની કિંયા મંદ પડી ન્હાય છે. વળી તમારી અંધરણ શક્તિ માટે માન ધરાવો. 'માફ ગમજ' તો ચાળણી જેવું છે' એમ હેનાર 'ચાળણી' જેવા એ ગમજના વધારે કણુ પાડતો હોય છે' યાદશક્તિ અંધક જ્ઞાનો ને દંડ છે તે માન્યતા યે ખોટી છે.

વૈજ્ઞાનિક રીતે પરીક્ષાના સમય પહેલાં અલ્પાસનુ પુનર્વાચન કરી જવું જરૂરી છે આ વખતે પાઠ્ય પુસ્તકો વાંચવા કરતા અગાઉ ને મોડસ'લીધી હોય તેનું વાંચન કરી જવું પૂરતું છે કોઈ અરપણ પાખત કે શકાના વિનારણ માટે પાઠ્ય પુસ્તકો જોવા એ કીક છે. પરીક્ષા વિષય વૈરક વિષયનું ત્રણથી ચાર વાર પુનર્વાચન થઈ જવું નેહ્યે પુનર્વાચન વખતે સાધીઓ નેહ્યે ચર્ચા કે પ્રશ્નોત્તરી પણ ગાયદાકારક નીવડે છે, તેમજ આગાઉની પરીક્ષાઓના પદ્યધેનોના કલક પાળળ થોડા કલાક ગાળવા પણ લાભદાયી થઈ પડે.

પરીક્ષાને છેવટે દિવસે અલ્પાસનુગમન રહેવામાં કોયો અર્થ નથી તે આપણે નેહ્યે ગયા કેટલાક તો પરીક્ષાના દિવસ પહેલાં આઠ દિવસ અગાઉથી વાંચવાનું બધ દરવાની અવાડ આપે છે' પણ સામાન્ય વિદ્યાર્થીઓ માટે એ સલાહ ઠીકિત ન લેવાય પણ તેમને માટે યે ચોતીસ કલાક અગાઉથી તો વાંચવાનું બધ કરવું ઈછે છે. પરીક્ષાના અઘરાઈના અગાઉ સતનાં છ વાગ્યા પછી સૂઈ જવું જરૂર અને આ નમ્રત ગમને અન્યથાની છાપને સફારવાની તત્ત આપવી નેહ્યે, એ કદી વિચરવા જેવું નથી.

પરીક્ષાના વિદ્યાર્થી કેટલું જાણે છે તેની કિંમત નથી અધારી પણ તે કૈવી રીતે લખે છે તેનું મૂલ્યાંકન યાય છે.

પ્રશ્નપત્ર મળે કે તરત લખવા મંડી ન પડવું પ્રથમ તો પ્રશ્નપત્રને એકવાર ધીરજથી વાંચી જવો. તે પછી ફરીવાર વાંચી જવામાં યે. વધારે વખત વિતાવવો પડે તો વાંધો નહિ, પણ પ્રશ્નોને બરાબર સમજ લેવા નેહ્યે પ્રશ્નોને પૂરા સમાન્યતા વિના ગમે તેટલું બારે બાર લખવું હોય તો યે અર્થહીન ન નીવડવાનું પ્રશ્નોના ઉત્તરો સમજી લખવા નેહ્યે પણ નેમ બને તેમ દેશમાં પતાવવા નેહ્યે લખાણ પૂરું લખવાનાં દેશી ચાઈ નથી મળતા, પણ અર્થપૂર્ણ વિગતોના માર્ક મળે છે. વળી બધા ન પ્રશ્નોના ઉત્તરો ગાપવા પ્રયત્ન કરવો નેહ્યે પ્રશ્નોને થોડાકે ઉત્તર આપી દોય તો તેના થોડા ગુણ પણ મળવાના ન, અને આ રીતે મેળવેલા થોડા ગુણ પણ ચાઈની કુવ સમજાવા વધારે જરૂરના ન.

માર્કિંગ પરીક્ષામાં થોડા ઉપર દત્તાક અને ગતગા વિશ્વાસ રાખવા જરૂરના છે કદાચ પ્રશ્નોના ઉત્તર જણતા હોઈએ તો પણ થોડી પળ વિચારશીલ દેશમાં ગાળવાથી પરીક્ષક ઉપર સારી અસર યાય છે. પરીક્ષકની મુત્ત પ્રમાણે જવાબ આપવામાં પણ ધણેલાભવાય છે. એકે પરીક્ષામાં અનુમાતને ધણે અઘરાઈ છે માટે આપવામાં કેમ પ્રમાણભૂત થોરણ ન હોવાથી કે પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવામાં આદર્ય ઉત્તર કરો તેનું થોરણ નહિ હોવાથી પરીક્ષકો માર્ક આપવામાં ધણા અધીક્ષ હોય છે એક ન ઉત્તરનાં એક વખતે થોડા માર્ક આપવામાં આવ્યા હોય તો વળી થોડા દિવસ બાદ તેના ન વધારે માર્ક મળે એવું બનવું બહુ સમનિત છે સરકારી પરીક્ષા નામના નીપેશમાં, વિદ્યાર્થીઓના એકના એક ઉત્તરપત્ર ઉપર અનુસરી પરીક્ષકોને હાથે આપાએવા માર્કોના બારે તારવતું ધ્યક્ષપણ કરી માર્ક આપવાની પદ્ધતિની પોઠગતા તેમજ વિદ્યાર્થીઓને સગાથેલા જળીર અન્યાય અને અંદરગાતાના અવધારનું રહસ્યપૂર્ણ નિરૂપણ રનું કહ્યું છે. માટે કદાચ પરીક્ષાના નિર્ણયતા મળે તો કદી નાંધિયાસ ન થયું કે પોતાની ભુક્ષિ માટે એવો આ ન માંડવો, યા પોતાની શક્તિ માટે લાખવધથીવાળા થઈ નીચા નિષ્કારથી પીડાડ નહિ, પણ સદા પ્રયત્નશીલ રહેવું, અલ્પાસની નીતિ જાળવી અને પુન વિશ્વાસ તથા અર્ધ સાથે નરહી અભ્યાસના કઠિમજ ધર.

અતઃમા એક અતિ અગત્યની બાબત ઉપર ધ્યાન દોરવું જરૂરી છે અન્ના દરમ્યાન વિદ્યાર્થીએ પાઠ્ય પુસ્તકોના કિલોગ્રામ ન થોરણ રહેવું જોડું છે કદાચ પરીક્ષાના ત્રાસથી વિદ્યાર્થીઓ સાહિત્યવિષ્ણુ રહેતા હોય, પણ જીવનની સંઘર્ષી કેળવણી આતર ૨. પણ જગતસાહિત્યની શિલ, સરકારેર ને અને પ્રેરણાદાયક સામગ્રી-માય, કલિદાસ, ક્યાનકો અને મુખ્યત્વે જીવનકથા ને અતઃ કયા વધેર સામગ્રીના રસારવાદ ગાણવો નેહ્યે. આથી નેસર્ગિક ભુક્ષિતો વિશ્વાસ થાય છે અને જ્ઞાન વિશદ થાય છે, સાપા ઉપર કામ આવે છે અને લખાણમાં સનેરતા આવે છે. પરીક્ષાની કૈવી કે વર ન મરી રહેલા પણ સાહિત્ય પરને પગરૂંદ્રપતા કેળવેલા તેમજ વિદ્યાર્થીની જીવનપ્રવાહિણી નિરતેજ ને નિરૂપણ નીવડે છે આપણે આ જનતાના વાચી તરીકે સમરત જગતની સંસ્કૃતિના વારસ છાએ એમ સમજ અલ્પાસ દરમ્યાન સાહિત્યના સતત સપ્નમાં રહેવું ઈછે છે.

તમે વાંચતુ ચિત્ર નીતરો છે. ત્યારે તેની નામદી ચીતરો છે, એનું હાર્દપિતર નહિ તમારી પરિનિત વ્યવસ્થા તમે ચહેરો ન જાણો છો, તેનું હાર્દ નહિ.

મા તે એ કાળે મોટા બાળે ગર્ભશીગત અને
 હમણે પાંના વિદ્યાર્થીઓ જ નહીં સમસ્ત આ
 થી તેણે ૧-૬૦ના આ જ ૬ ૧૩ કર મધ્યમ
 અને સામાન્ય વર્ગના બાળકો શાળાની પ
 ક્લિન રફૂનો કદી ને હક સંગ રમા તે
 ઈ મડયા આ ૧૬ મુઠ ગઈ

અંતિમ ૧૬૧ મા રહેતા વિદ્યાર્થીનું શા
 બાજીન પ્રગતિના નિશ્ચિત સોપાન ચામ
 મે બા હુ હોય છે નાના વિદ્યાર્થીને મા
 સીથી છે તે પગથિયેથી રાહઆત મર ને પડે
 છે જેમા વાવવા પ્રવાહ, સરસીનું ગમે
 વાગ્યે મા સુકાનું કાગ હોય છે ૧૭
 આગળ જતા તે નાચમ વર્ગમા આવે છે જેમા
 તેને ૨૧ કામ કરતા ના બા હોકરા ૧ ની દે
 ખદે ૧ સો વાગ્યા આવે છે તેમા સાથે સાથ
 તેરે તેજા અપસર સ્થિત અસ્પર
 મગેરે ની બાજી રાખવા ની હોય છે નાથી
 વપતા તે બે નાચકો ની કસામા આવે છે
 તેમા તે બેલા હેવી ગોરડી મગેરે હરે તેરે
 માળા ની મગત ગમેતે મડગો અને ૨ ની
 આનસ આહાર ની સમૂહ પ્રવર્તિગા યોજ
 વા ની તમા ચવાવવા ની હોય છે અને ૨
 મરજે તે સમયેતે શાળાની શિવતમાવતા
 ચાલચવત મો હિતકરવાયુ મટે ૧૬
 પતિને સીથે જવાબદારી બો છે છેવટે તે
 શ્રીકેમલ બને છે ને જેથી તે હેડમાસરને
 જવાબદાર રહીને માળા ની બધી પ્રવર્તિગા
 ચવાવે છે ૨૨મા એક સવાહથી સમાજ ની
 રગનાનું શિક્ષણ અને જવાબદારીની તા નીમ
 તેને મળી બંધ છે ૨૩ મા તેજા માળા
 મા હરેક વિદ્યાર્થીને બંતમહે ૧૬ ક રાત ક
 જોરજોરે મા ની દુકાની મા ની ઝમિ
 દરી માતાની સામા નેમ કે કામ કરવા ની
 સામુદિક જવાબદારી મદા કરવા ની તા નીમ
 ૧ મ મગેરે છે બો જમરી ત નીમ ની કડેર
 દુકાની મા તમા ની બ વિદ્યાર્થી ની કવો
 વોર દાર તે મામા ૧ ની બાજી ૨ મામા
 છે કે સાન છતર ૧૦ મરા ૧ થી પા પા
 ત ને રગમાજ બો હેરા પ્ર ની અમુમ રમે
 બ નવવાની રહે છે

જેમ ની પ્રગતિનિમા ચા ર ન કવમ
 નિકા દિગત ને મર્યેમ્નિ હુ ની મરમા
 હાતા ૧ બની મયા છે એ ૨ મેજા બમમા
 મા ૨ ની દરે ડોરી ની ૧૦૦ જમી કડ
 ક ની ૨૫ મળિવક મેદ ની પ્રમાણ મેદ ની
 હમણાવ મળવની નીમકી છે ૨ કોડા એ
 મૂલિયા ને હમિજ આદિકા જેમા તે ૨ સ
 રમા ૧૦ ની ૫ મુ હતર દેરોમા બુ તે
 પ્ર નિવ ને મિગા ૧ ૧૦ મા ૫ ૧૫ છે

૨૨ ની ની મગના મગેરે મા આર્થિક જવા સીખવતા ને વનને કોરમા ની
 વિદ્યાર્થી ની સામુદિક ૧૦૦ ની આ (મગના ૨૨૩) ૧૦૦ મા આવે ૨ મે રમા
 દેખે ૧ માટે મેકેક ૧૫૫ વિદ્યાર્થી મગે ૨૨ છે

કોટોઆપી હરીકાઈ

[illegible][illegible]

હરીદ્રાષ માર્ટે નિયમે,

[illegible][illegible]

નૃત્યમાં યતા અગમરોડને 'અંગ ભંગ' કહે છે. આપને જાણ થાય છે કે વિવિધ કર્તો રચનાકા વગેરે શરીર રચનાઓ (Postures) તથા નૃત્યમાં યતા વિવિધ અવસ્થા આ અંગ ભંગ કહેવાય છે. નૃત્યની સુદરતાનો આધાર અંગ ભંગોની સુદરતા પર રહેલો હોવાથી નૃત્યમાં અંગ ભંગનું ખૂબ મહત્વ છે.

પગના અલ્પનો આવડવાથી નૃત્ય આપણી ગયાનું ઘણી વખત ગાની હોવામાં આવે છે, પરંતુ નૃત્ય એ સમસ્ત શરીરની કલા હોવાથી પગ સિવાયના બીજા અંગો પણ તેની સાથે જ સકળાએલા છે. આથી તેમાં પગની સાથે બીજા અંગોના ચલનોની અવેક્ષા પણ રહે છે.

અન્ય કળાઓની જેમ નૃત્ય પણ સૌંદર્યનો આનંદકાર દેવાથી લાવણ્ય એ તેનું મુખ્ય અંગ છે. નૃત્યના અવસ્થાઓની ન્યારે રૂપ કે લાવણ્ય હોય છે ત્યારે જ તે રસારવાહ કરાવી શકે છે અને દુઃખની કિમત રસારવાહ કરાવી શકવાની તેની શક્તિ હપરથી જ આકાંક્ષી હોવાથી રસારવાહના જ તેની ખરી સિદ્ધિ સમાચોક્તિ છે. આ સિદ્ધિનો આધાર અંગ ભંગ હપર રહેલો છે, કારણકે જેમાંથી એ સિદ્ધિ હાંસવે છે તે રસાનુભવ તથા લાવણ્યનું ખરું મૂલ્ય અંગ ભંગમાં જ રહેલું છે. આ અંગ ભંગથી લાવણ્ય, લાવણ્યથી રસાનુભવ, ને

યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી

રસાનુભવથી સિદ્ધિ હાંસવે છે. સમૃદ્ધતા 'સુદરતા' માટે ભગી' સદૃશ યોગ્ય છે તે આ ભંગ' પરથી જ યોગ્યતા હોય છે. કારણકે નૃત્યની જેમ સિદ્ધિમાં પણ યોગ્યતા ગણવા માટે આ ભંગો યોગ્ય છે. આમ, રમતીયતાનો વાદ્યકથાઓ આ ભંગ ધીરે ધીરે સુદરતાના પર્યાય શબ્દવતરીકે વપરાતો થયો હોય તે નવાઈ નહિ.

નાટ્યશાસ્ત્રમાં અંગ ભંગોનો કલ્પેણ કરેલો નથી, પણ 'ગાન સાર'માં તેનું અલ્પ વિવરણ કરેલું છે તે આ પ્રમાણે ચાર પ્રકારના નૃત્યોમાં છે (૧) અભંગ (૨) સમભંગ (૩) ત્રિભંગ (૪) અતિભંગ તેની સમજ આ પ્રમાણે છે.

અભંગ—સૌંદર્યપૂર્ણ સરળ-સામાન-સ્વાભાવિક ભંગ કરાવેલો વગર સૌંદર્યપૂર્ણરીતે ગીધા બીમા રહેણ તેને અભંગ કહે છે. પ્રાચીન સિદ્ધિમાં વિષ્ણુની મૂર્તિઓમાં આ ભંગ યોગ્યોક્તો જોવામાં આવે છે (દુર્યો નીચે ચિત્ર) કેલોક સદૃશ ભંગને અભંગ કહે છે.

અભંગ-સૌંદર્યપૂર્ણ સપ્રમાણ સદૃશભંગ સર્વ અંગના સપ્રમાણ તથા વધુ કે ઓછા નહિ તેવા સામાન ભંગને સમભંગ કહે છે.

ત્રિભંગ—મુખ, શરીર તથા પગ, એ ત્રણે અંગોના ત્રણ ભંગના બાળા ભંગને ત્રિભંગ કહે છે તે જી સદૃશ હોવાથી ઘણીખરી પ્રાચીન

પ્રાચીન ગિરધમૂર્તિઓમાં 'અભંગ ના કલ્પારણ' કાની આલુથી (૧) અભંગ, (૨) સદૃશ ભંગ (૩) ત્રિભંગ

કો શિષ્યાકૃતિઓ ત્રિ ભગમાં જ મેવા મળે છે

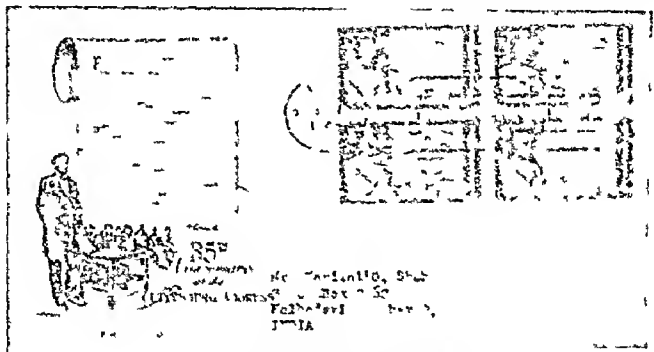
અતિ-ભગ-આવૃત્તિ એ જાહેવાણિ-ઉપ નમ્ર અતિશયતાવાળા ભગને અતિ ભગ મ્હે છે તે તાડવમા થોભતો દોવાથી નટરાજની મુર્તિઓમા થોભતોથો મેવામા આવે છે

અમ-સોહજ અમ ભગના લાવરથને આધાર અગસોહજ પર રહે છે અગોની સપ્ર વાજુતાને અગસોહજ હદે છે નૃત્ય એ શરીરને લગતી કળા દોવાથી શારીરિક સોહજ તેના પાયા રૂપ છે, શરણુ કે સોહજમા જ સૈંદર્ય રહેલુ છે અગોની સપ્રમાભતા વગર નૃત્યના ચલનોમા આવડુ નેહલુ રૂપ અર્પી શકાય નહિ અને તે કમખડા વગરનુ કે વિરોધ લાગે આથી સગીત માટે નેટવી અનિવાર્યતા સારા કડગી છે તેટલી જ અનિવાર્યતા નૃત્ય માટે સપ્રમાણુ શરીરની છે તે સિવાય આ વિષયનો શોખ તે પચુના પ્રવાસ શોખ જેવા છે છતાં કહ્યું છે કે પ્રયત્નથી કોઈ પણ વસ્તુ સાધ્ય થઈ શકે છે અર્થત્રિ પ્રયત્ન કે સાધનાથી મરીસોહજ પણ અમુક અગે જરૂર સાધી શકાય છે

અગસોહજ એ તો નૃત્યમા જરૂરી બ લ સૈંદર્ય થયુ આ ઉપરાંત તેમા આંતરિક સૈંદર્ય પણ જરૂરી હોય છે તે સિવાય કળાકાર પોતાનો આનિષ્કાર ખોલરખીને પ્રવૃત્ત કરી શકે નહિ આ આંતરિક સૈંદર્ય દરેકના હૃદયમાં પહેલુ જ દોય છે, પણ તે મુખ્ય દશમા હોય છે તે ભગત મ્હે ઉઠે તેથી તાલીમ પણ કળાકારને જરૂરી હોય છે (આટલું)

અતિ ભગ નુ ઉદાહરણ નટરાજની મુર્તિ

અમેરિકાએ લાન્ડેતરમા કાઢેલી નવી ટિકિટો તથા તેનું ફર્ટ કેપર (શ્રી હરિલાલ બેંકરના સમદશાથી) લિફ્ટના ગેટિસબર્ગન્યાયાખ્યાનની રેમારક

જગતના બધા દેશો કરતા અમેરિકા કાંચ સોધી વધુ ફર્ટ કે કપર મ્હે છે [ફર્ટ કે કપર એટલે કોઈ વિચિત્ર પ્રસંગના રંગરણમા કાઢેલી ટિકિટો જે વિવરે બહાર પર તે પહેલે જ વિવરે તે ટિકિટ વાપરીને પોરટ કાવા માટે ખાસ દેવાર કરવામા આવતુ પાણી] એવુ એક તાત્કાલ ફર્ટ કે કપરમ્મ ૧૯૩૧ નવેમ્બરે લિફ્ટને હેલા ખ્યાત ડિસબર્ગના આખ્યાન ની ૮૫મી વર્ષિકબ્ધીની રમુતિમા તેણે મહેલુ છે તે કપર આપ્યું છે વૉશિંગ્ટનથી ૭૦ માઈલ પર આવેલા એ ગેટિસબર્ગ પાસે છે ૧૯૬૩ની ૧-૩ જુલાઈએ અમેરિકન કવિ હાસન સોધી નિર્ણયમા ગાં યુદ્ધ બેઠાયુ જેમા યુવામીને નાજક કરવાની આજનાથી દમિલ પ્રાપ્તો સાથે જ તા ઉત્તરપ્રાચીનએ હેલા વિજય ગેળી મે પાપી પ્રથમની અમેરિકામાંથી જ. મરી પકે (ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૯)

એ યુદ્ધમા ધક્કો બધાર ખુવારી કારણે એ યુદ્ધમુખિને રાખી જ અખંડાનતરીકે અર્પણ કરતા મુલાતમારતાના રેખરણમાં લિફ્ટને ૧૯૬૩ ની ચોથી નવેમ્બરે ત્યાં એ યુવાનો બાવળ કહ્યું તે અંગેલ ગલ સાદિતથમા રતનસમ ગણાય છે એ બ્યાખ્યાન ૧૧ અમર સખે કે એટલેક લોકસાથી માનવીને નિહા મે રમે છે તે, એ પ્રત્યે કે દેશી ટિકિટ પર એક બ લુ લિફ્ટની ઇબિ અને બીજી જાણુ આ લખ્યો મારા લખ્યોની તકનીકમા આવેલા છે કે "That Government of the people by the people and for the people shall not perish from the earth. ૧૯૪૯ કપર કાંચી બા શિલ્પના ચિત્રને પડખે એ બ્યાખ્યાનનો આગો ફરો આગાક સમજના ચોળિયાની આપુતિમા ઉભારેલો છે

પરમીર વર્ષ પહેલાં

અંક-૨ માહ ૧૯૮૦ (જે.સુ. ૧૯૨૪)

પહેલાં જ અકથી ન્હાના લોકકથા કાળે આપવાની શરૂઆત
 એવન તોરવની કથાથી કરેલી, તેરીતે આ અકમાના, ૪૮
 વાણી આપવાનું ગાંઠે આપકોચ આપનાર નીર યુગ્ય ૥ બન્ય
 કહ્યું કાળેયો ચિત્રાકિત કરતા મુ મિચિત્રથી અકને કપાડ વાવ છે
 ગિલ્લસા પછી છનન રિચર, એ વિદ્યાનયે ૥, એક નાની વાર્તા,
 ત્રણ કાળે, એ મુખ્ય સામગ્રી છે દાનના 'હેલા પાના ના બીજ
 રૂપ 'લીલો મેવો' નામે ફરસો રી અને 'આ ગાસ છતિદાસગા'
 નામે વિભાગી બીજરૂપ શરૂઆત પણ આ જ અકથી થઈ હતી
 'મેઘા ગાણુમે ના ૥ દત્તા ન્ય રે' એ નામથી એક ગ્રંથ સહ
 દિત થઈ શકે એ હસારાથી, 'કુમાર'ના પ્રારંભથી જ એક લેખગાથા
 શરૂ કરી પાંદેરી તેનો આરંભ આ અકમા રવીન્દ્રનાથની 'છનન
 રમુતિ'માના કુમારકાળના મારણે ગાલેખી કર્યા હતા તેમા
 એ મુખ્ય વધના નિરોધ સાદબંધ છનન ૥, રસગય દર્શીતોચરે એ
 કાળેયો ચિત્રણ છે તે પી ગક વાનગી તથા એમને રહેય

રનિભુ
 શોળમે
 વર્ષ
 "મારા મેઘા લા
 દના તત્તી રાખા નીચે
 'ભારતી નામે ગાલિ-
 ક કાલેયો વિચાર
 નોગિતારાએ કર્યા
 હું તે મેઘા શોળ વર્ષ
 નોજદને, પછુ તરી
 મરણગાં સામેલ થઈ
 ગયો ગિલિલ લા-
 માગા લખાવની ન્હ
 ની લેખન કવિતાઓ
 મને બહુ મગની હો
 વાથીએ દબના શેરો
 કાળે લખવાને મેં
 પ્રયત્ન કર્યા આરંભ
 બાણ પાસેથી મેં આ
 ન્યુ દહ કે ગમેજ બાલ વિ ચેટ્ટન આ રીતે લખતા અને લોકો
 ૥ કાળેયો ખેદેખરા ન્હાના માનીને ઉતરાયા પછુ દત્તા મને પછુ
 ૧૧ અનુકરણકાળે આવી કોઈ રીતે બદાર પાડવાનું રહ્યું
 મારા એક વિગતને મેં એક વાર મધુ કે બાનુસિદ નામે એક ન્હા
 ખૂબ દલિ ૥ કેટલાક કાળેયો આદિ મદારસાગરના પુત્રકાલકથાથી
 ૥ આળેય છે, તેમાના કેટલાક મેં હતારી લીધા છે એમ કહી મેં
 હારી અનુકરણ બનાવેલી થોડી કવિતાઓ વાચી રતનગી એ
 ૥ હાળેયો આગના બન પર બહુ દીકરી અકર થઈ પછુ પછી મેં મારી
 ૥ હાળેયો બનાવીને આગની ખાતરી કરી લીધી કે એ કાળેયોને કહી
 ૥ હું જ દનેા' બાનુસિદ'મા બનુ કહેટ રવિ
 પછુ વધુ આજન માત તેા એ થઈ કે શાનુસિદના એ કાળેય

'ભારતી'મા બદાર પડતા દત્તા ત્યારે ૥ નિગિતત ચમરજ નોનીયા
 દત્તા તેમજે બાળ બીજન નોની અમેજ દુકા કાળેય સાથે સરખ
 મારી કરી એક પુસ્તક વ મધુ તે મામાનુસિદની વિચારો એવ મેમાન
 હાખવાદની સાથે આ રવાગા આ બ્યુ દનુ કે દાવના કે ઇ કવિથી
 તેને હોમી સામય નહિ ૥ પુસ્તકમા રાનુ કરેલી નવી વિચાર
 પદ્ધતિ માટે તેમને રોમરની પદ્ધતિ મળી

'ભારતી'નું બીનુ વર્ષ શરૂ થયુ ત્યારે હુ મારા બ ઇમેજે અમ
 દાસદ મેરો ત્યા મારા ભાઈ બદન નીમાયા દત્તા અમદાવાદમા
 બદનેને રહેવાનો બગનો શાંદીમાગમા છે તે અસવ બાદશ દેને
 રહેવાનુ મ્યજ દનુ તે પી વિરાળ અમારી પી બીંત પી તમેરીમા સા
 બરમનીનુ કાતડુ વહેજ દેનીના કિનારા પી એક જ બુ બુએ વહેવ
 મારા ભાઈ દેન કચેરીમા નતા, કોટને ધરમા હુ એકના રહેતો
 ત્યાળેરની માતિકતરના કનનથી બચ થતી તે વિરાળ ધરના
 આની આરણ્યોમા કોઇ વિવરણ પ્રકારનુ કુદવદ મારા મનમ
 રચમા કરત એક મેઘા ગોરગામા એક મેઘપોને દત્તા, તેમા અમેજ
 કવિ ટેનિસનના કાળેયો મેઘા અશરે ઊપેલી સચિત્ર આવૃત્તિ
 હતી વિરાળ શાંદીમાગમા એવ તે પુસ્તક પછુ મધુ દનુ, બો હું
 પાખ વચરમાએ તેના ચિત્રો મેઘા કરવામા બખત મળતા તે વાચન
 કનરનુ કનન દોષ એવુ જણાવ તે બગવાના મેઘા ઉપર મારી
 એકાત કોરેલી હતી, અને ત્યા મારી મેઘલીએ માત્ર મધમાળે
 જ હતી શતના સતત અધારમા પછુ હું ત્યા જ મુકી રહેતો વધી
 વિરાળ વાદનીમા અમારીમા ફેરા મારવા એ પંજુ મારા મારો
 એક વિચિત્ર કોરો દનેા એ પ્રગાલિ ફેરા ફરતા ફરતા સાબરમતી
 તરફ મેઘને મારા કાળેયો માટેના રાજ મેં પસદ કર્યા હતા

સામાજિક બંધનતાએ કાળમા મામેનાગ નીકળતાં મધ્યકેવન-
 અગોનો કહેવ કરીને સામા રવધોરનુ એ અકની ગિલ્લસા
 ને નિકળે કહ્યું છે તે આજ પછુ એટલુ જ કપ મળી છે 'મેવા જ
 કરવાની કલ્પ-ભીત કલ્પા, એ રવધોરનુ મુખ્ય લક્ષણ પછુ
 રવધોરને તે વધુ ગુણ કેવરવાની જરૂર છે પાચરના નેત્રી કદના,
 અસીમા પુરુષાર્થ, મને તેલુ બોરે કામ મેઘો પખ દિવાન નદિ
 દારવાની અડમતા, મુએ મેઘે તાન્ત્રીથી કામ ખેડે જવાને ખવ
 અને કલા જે પાછો પડન કરવા નેટથી નીકળતા, પછુ જ બધાથી જે
 બારે અમતના ગુણ તે તો વિનય અને નમ્રતા રોવા કરનારે પોરી
 શરમ તો મુકવી જ નેઝેએ રવધોરને કાંટકે દબામા દમરૂ કામ
 પલ કરી શો તેરો મનુરે કોઈની પછુ મરસાદ કે દરીશદેના વિચાર
 સરખો રવધોરને કા ગનના ન આવે "

ઉત્તિત શોભાન વિચાર એ આગમો માધક મુકાક એમા આવેલું
 આગમને રવિ પૂઠે: 'માઠ કાંઈ દવે કરશે તે કો જુ'ા'
 મુખી જનત રી રુદુતબ ત્યા ચિત્ર રાગાન બનીને મોન
 મુકિદા દીપ દનેા રગાગનેા, કદે વિનવથી મેરી દાખ
 'સુમે સિધાનેા, કાંઈ જનવીશ થયા દમિત બે મું દિનનાય' ૫૪
 (જે.સુ. ૧૯૨૪)

પણ સૌથી આગળ પડતો લેખ તો, જેના પરથી પહેલાં જ આંકડો 'કુમાર' તેનો 'માધુકરી' વિભાગ શરૂ કર્યો, મહારાષ્ટ્રની 'માધુકરી'ની પ્રથા વિષેનો હતો. એ હુંકારી અને નાની ઠગણી છે :
માધુકરી

મહારાષ્ટ્રમાં એક અદ્ભુત સાંપ્રતિક સંસ્કાર છે. ધરીલ વિદ્યાર્થીઓને ભણવાની સગવડ માટે એ પ્રથા ત્યાં બંધા કાળથી ચાલતી આવેલી છે આ સુધર પ્રથાનો લાભ ફક્ત બ્રાહ્મણ ઊઠારીઓ જ લઈ શકે છે એટલી તેણી આગળ છે. પણ 'માધુકરી' એટલે શું ?

એક આગમનો ઊકારો દસ વરસનો થયો. જોના મનમાં થયું કે બાળીએ તો જ આગમનો ઉદ્ધાર થાય શહેરમાં જઈ એવાર ધરમા રહેવા માટે તપાસ કરી. મફત જગ્યા તો મળી નહિ ઊકારો સીધો ગયો ગદિરમાં, અને ત્યાં પોતાની પધારી પાથરી પીકે રિલેસે મળતે-દેવદાસે હં વિલક કરી નિસાળમા શાકરો પારો ગયો. . .

અણુવાનુ નકો કરીને દસ વાગ્યે ઊકારો ચુકલ પડેથી આભે. હાથપગ ઘોઈ પીતામ્બર પહેરીને હાથમા કોળી પકડીને બદાર નીકળ્યો. એ હાથ ચીરસ છુટાના બળમે ઊડાની માઠ વાલેથી અને વચે કાચી મૂકેલી કોળી આંક હાથમા અને બીજા હાથમાં ચાદરથી લણી લેવાનો એક સોટો (આ સોટાને મહારાષ્ટ્રમાં તપેથી કહે છે.) આટલું સાદિલ્ય લઈને પોળમા એક બારણા આગળ લેવા રેલી તેણે રખતે ને શુધ્ધ અવાજથી પુકાર કર્યો: 'ઉઠ મનતિ મિસા દેવો', તરત જ મોઢું પીતામ્બર પહેરીથી ડાક કરી બદાર આવી અને પડ્યું, 'અરે ઊકારો ! તુ મારે નવો લાલ છે તુ ક્યાપી આગેયો ? અને મને ત્યાં ભણે છે ?' પ્રશ્નોમાં તિરસ્કાર બીવકુલ નહિ, અને સહાનુભૂતિ પણ નહિ તે તો ઊકારાએ મેળવતી મેઠકો. ઊકારાએ ફોંખા પણ નિખાલસ જાણા આપ્યા, અરથે કંકુ અદર ગઈ અને મહીસર ભાવ, રહેવાનો એક નાનો કંટો અને કંકને કંકી પાસી દાળ ઊકારાને આપી. ફોંખા ને રા ધીના એકમે ધીપા તો હોય જ.

તમે દેહોરો કે રેડલી કન્ટસાનું હા, કન્ટસાઈ તો ખરી; પણ આના પાચદસ ઊકારામાં ફોંખા માધુકરી માટે તો આવે જ, અને ધરતી કાકુ બધાને મોઢુંમોઢું આપે આટલું લીધું અને ગયો ઊકારો બીજાને ત્યાં ત્યાં પણ ગયા જ સગવડ અને જગ્યા ત્યાંથી પણ એને એટલું જ મળ્યું ખાંડી દાળતે બદલે અર્ધો શાક ડાળ ત્રીજે વેર ગયો. ત્યાંની કાકુના દણ, 'હલ રસોઈ તૈયાર થઈ નથી પણ એ મેઠકોના હોય તો મેડો મેળ આપુ' ઊકારો પાચ ધર ક્યો મેટલે તેને એ રક પચ્છ આવાનું મગી ગયું જવારે આવીને ને મળ્યું. હલ બોળાથી કેટલાં કેટલાં કંકડા, મેળ અને શાક તેણે સાલને માટે ફેળાર પાદરો કપરે જઈ શખી દીધા, યાજીનું ખાઈ, ચાખી બેઠકી, એ જ ચાખીમા સાંજનું ખાવાનું મૂકી કોળી ખીટી પર ટાંચી દીધી. ફરી બેથારે ભણવા ગયો ત્યાં કેટલાક ઊકારાઓ સાથે દેસતી કરી મહારાષ્ટ્રમાં આવી માધુકરી માગી માણ આપવાનવેઈ મણાણ નથી. કીર્તિમાં એ કાઈ પાચ નથી; આગસ પાચ છે. ઊકારો કેઈ એક ધર કપર આધાર રાખતો નથી, કેમકે તેથી એને પવતર થઈ પડે અને ધણેા નખત પણ ગુલામનો પડે જગવાને, ભણવાને, નિસાળે જવાને ખત ત્યાં ન સંચવાય માટે જ એ પાચદસ ધર ફરે નીમનનનું ખાવાનું એને મળે છે, બધો લે કેા સાથે એને જાગ્યા-ખાણ થાય છે, અને સૌથી તિરોષ તે એ કે નેપાને ત્યાંથી એ ખાવાનું લઈ આવે છે તેટલાની એના પર દેખરેખ રહે છે આ બધા

કોમની માથા મેળવતી કે મળતી માધુકરી ગુલામની એ એના ચાલિને ને કહીય જર છે ઊકારો માટે પડે તો એમાથી રાક ને રાઈ તેણે સાધારણને ફોજ પણ માધુકરી માથેનો ઊકારો મારો પડતો જાય ત્રીજે દિવસે રત્ન હતી. ઊકારો નવા કરેલા મિત્રોને ત્યાં મળે ત્યાં તેને મેઠકી દીધી મોખમીગો મળી બઈ. ઊકારોનું ભણતર શી ચાલુ પણ એને આકરણ હઈ કીડ આવરે નહિ. હવે શુ પેટ ? પેઠે દેશવારેને મળ્યત ક્રેમિયાર છે એ રોજા અરો કસા આવરે તો બે મહિનામા કુલે તૈયાર થન જઈશ. ઊકારો ગયા મળ્યતને ત્યાં, અને કહે, 'અણુવત, હુવતે ત્યાં રોજા દેવપૂનને માટે ફૂલ અને દુધરો આણી આપીશ. મન વગાડવું બહુનીસાર' મળ્યતન કહ્યું, 'ગુરોધા'.

બે મહિનામાં ઊકારો બચાકભળમા દોશિયાર થયા એક દિવસે મળ્યતના દાહોએ ઊકારાને પડ્યું, 'તને દેવપૂન આવતે છે ?' મેળે કહ્યું, 'ના હુ, હું તો ફક્ત સવા ને રામરસા બળગે છુ' યોસાયે કહ્યું, 'ત્યારે અગરા મળ્યતને પુકવસુંજા બનું વચ રામગર સંજો આવે છે એની પાસે તુ પણ આવતો મળ્યું.' ડોરો મનમા વિચારવા લાગ્યો ઊકારો દોશિયાર લાખે છે. બે મહિનામા બચાકભૂ રીધી ગયે મળ્યત સાથે મેઠક મળ્યેતે મળ્યત પણ ખુશી મળ્યત મળ્યે મળ્યે ધીમે ધીમે ઊકારાનું શરીર, એનું ભણતર, એનું ચારિત્ર્ય એ ક્રીતિ વધતા ગયા. એના ચારિત્ર્ય ને દોશિયારી મેઠક મળ્યતના દાહામે કહ્યું, 'તું મહિરમા રહે છે એના કરતા અગારે ત્યાં આવીને રહે, જગ અને રોજા સવાર અન પૂન કર' ઊકારો કહે તમારે ત્યાં જગ વાનુ બનું મોઢું શાય છે, માટે હું તને જ છુડી માનીને જ બાઈદ તમારે ત્યાં હું દેવપૂન કરીશ તેને બદલે તમ અને પહેરવાના કપડા અને લાલકેરીના ચાર આના આપરી તો શી થયો ?

ધણી વરસ આવી રીતે તેમની મવા હવે ઊકારો શહેરના એકરે ઊકારાને મળિત બાળ્યે છે. લોખીત અને દસખાર રૂપિયા મળે છે છતાં એણે માધુકરી તો ઊડી જ નહિ માધુકરી તો અન પૂર્ણ રીતે છે છતાં વરસ પછી તે ઊકારો મળ્યત સાથે કિંચિત્માં ગયા ત્યાંની રેસિડેન્સી (હાજાજી)માં સાત લણ છે. ત્યાં પણ મળ્યતની આગ આણ્યે લીધે બધી કલખમા એને એક દિવસ મફત જાગવાની છૂટ આ રીતે દરેક કલખમા મહીનામાં તે ચાર દિવસ મફત જાય છે તેથી તે દર મેઠ ખાસ બચિનો આશિયાણો નથી વાદવિવાદની સલામા તે આગળ પડતો ભાગ લે છે, પ્રતિષ્ઠામાં એનો તે સખત વિરોધ કરે છે અને પોતાના તત વિષે અભિમાન ધરાવે છે ઊકારાને ભણતરને મેળવવા પેસાથી એણે પ્રથમ સાગની કી આપી સગત પરીસામા એનો નેપાજ કોમે અપવાધી એને હાતકતિ (રેસાલરોખ) મળી. ધીમે ધીમે તે પ્રચ્ચાત વિદેશ જતી ગયો. આને એને સાચા પચાર મળે છે. એને ત્યાં જનુ વિદ્યાર્થીઓ રહે છે અને દસ વિદ્યાર્થીઓને રોજા માધુકરી મળે છે.

મારા એક વિદ્યાર્થીએ આ રીતે બણ્યા, ને ત્યાં જ અમારી લઈ રહ્યાના કેટલાંમતર થયા ને તપેથી તો તેમાં પા પુકરીની ખાડી હાથ લેવા તેમાં રૂપિયા ભરીબરીને તેમાંજ દાખ આપ્યા પરામે તે બહુ જ બહુ આપી રહેતા એટલા માટે પરાસીએ તેમની નિરા કરતા પણ ન્યારે તેમાં ગુસ્સી મ્યા ત્યારે તેમણે પોતાની બિરોધની કમાણી પોણે લાખ રૂપિયા સિસમ્યા કાર્યને માટે દેશન આપી દીધાં સદાચર્યક હુ તેમને પ્રણામ કર છુ

કાકર કાલેકકર

દરેક પચવ્યવહાર વખતે આપનો પ્રાહ્લક-નંબર અચૂક જણવવા વિનતિ છે. કેાધળી ઉપર તે હોય જ છે
 વપ (ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૬)
 ૭

જણવવા વિનતિ છે. કેાધળી ઉપર તે હોય જ છે

કેશવરામ કાશીરામ સાસી

ટાઈપરાઈટરોમાં

હિન્દી સાવંભોગ યોકસભાગે 'હિંદુસ્તાની શીલ્પલિપિ' અને 'મર્વત્રાગાન્ય હિંદી ટાઈપ રાઈટર પદ્ધતિ' માટે ૧૭૬ આસ સમિતિ નીમી છે તેણે તદ્દિય પાસે આ વિષયમાં અભિપ્રાય માગ્યા છે ત્રીમા મેં 'ટાઈપરાઈટર પદ્ધતિ' વિશે સૂચનાઓ ગોઠવી છે હસનાર વર્ષ ૬૫૨ મેં ગાંધીજી અર્થા કરેલી 'પરતુ રહેશી પુસરી નીચે આવા વિષયોને ગદ્યરચુ રચાન ગચ્ચુ નહોદ્દ આને રેગની ચાવંભોગ યોકસભાગ ન ૨ પ્રશ્ન હવાથી લીધો છે અગોરવની વાત છે

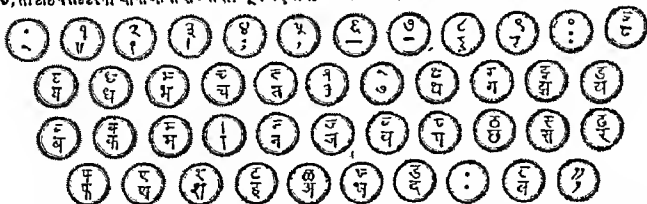
મુદ્રાક્ષર લે (૫) પદ્ધતિ બીજાના શાસ્ત્ર—typography—ની હિંદીએ રેગતા આ ૧૦૦ બાપાની લિપિગતમા છાપકમ માટે લગભગ ૬૦૦ જેટલા બીજાની ૧૭૩૨ પડે છે ૧ કેમકે મુદ્રાક્ષરોએ લાવવાની હિંદીથી પ્રેરાઈને આ દિશામાં બીજાની સખ્યા વધતી જ રહી છે પણ અક્ષરચયનાની હિંદીએ સખ્યાવધારે બહુ અત્યુજનથી એ જા માં માટે અક્ષરોના આનાપરોમાં આના ખૂળ વધતા જ ગયા છે ન્યારે અમેલ અક્ષરો માત્ર ૨૬ હોવાથી તેમાં પુષ્કળ લાભ અતુભવાય છે, —તેમાં મેં રાખ ને વાહુ એ રી નાનીપોટી મે માળા દોવા છતાં એથી અમેલ બીજાને કવચ નુ ખૂળ સારજ છે, ન્યારે નાચરી (મરાઠી હિંદી) તથા ગુજરાતી અક્ષરો ગોઠવવામાં આ સરવતા નથી અમેલ બીજામાં અક્ષરોસમી (typesetting) માત્ર એક જ માળની છે, ન્યારે આપણી આ લિપિમાં (અખડેદી અક્ષર બીજા બનાવ્યા છતાં) વગલમ ત્રણ માળની અક્ષરોસમી પડેલી પડે છે ૧૬, ૫૫ અક્ષરને માળ વચ્ચે, તેના ઉપર ગાવા, પીડે દેક વગરેના બીજા, અને ત્રીજે તેની નીચે વગડે, અક્ષર વગરેના મુદ્રણમાં જ આ રિયતિ છે, તે ટાઈપરાઈટરની આ રીએની સખ્યા તે ખૂળ બચુની

મર્વાદામાં જ દોય છે, એથી તેમાં આ ત્રણ માળની અક્ષરોસમી ખૂળ ખૂડ રી રહી છે અને મળે તેટલી સગવળ લાવવાના પ્રયત્ન છતાં એ રિયતિને હલુ છુપી રાખી ગઈ નથી આ મુદ્દવખમાંથી ઉચારવાને પ્રયત્ન આજના કદથી સગવળમાં ૧૭૩૨ થી બન્યું છે

આપણી લોકસભાએ સમાજ હિંદી રાખ ૫ અને ૬ પ્રાંતોમાં લિપિની હિંદીએ એકવાક રતા બળવાને મે માટે નામની દિંદી અક્ષર ન્યાસ પસંદ ન્યો છે આ લિપિની રચના રેગ પ્રકારની કરી જ રહી માની બજાય છે કે પ્રાવિતિ ૫ પ્રત્યેક સકેન તેમાં તે જ રેગ રી રીતે જવા પ્રાંતવાસી આ સરજતાથી વાચી રહે ટાઈપટ લોકો કદથી સરજતાથી અલ્યારે ટાઈપ મે છે તેનાથી વિરોધ કદ ત્થી અને સરજ તાથી સમૂત સહિત એ બધી પ્રાનીય બાબા ૧ ટાઈપ કરી રાકે એ પણ છપ્પ માનવામાં આવ્યું છે એ માટે લાલના રેગન ટાઈપરાઈટરોને જ ૯ રયાન મઈ રાકે એ રીતે મિના સરત મેમાં બધા જ આ રી બચ એવું પણ દેવવામાં આવ્યું છે એ હિંદી પ્રધાન રાખી આ એક પ્રમાન કરવામાં આવ્યો છે

લાલ આપણે રયા અનુદવડ ને રિગિઠન એ મે ટાઈપરાઈટર વખરાય છે નામની મુજરાતી માટે અકારવુક ને રેગિઠનના મત્ર આને મળે પણ છે આ મત્ર સામાન્યરીતે જર થા રીમા ૫ દોય છે રેગિઠન ટાઈપરાઈટર જર થાવીએના—આસ કરી રેગન અક્ષરો માટે—પ્રચલિત છે આ જર થા રીએને ઉપયોગ નામની તેમાં મુજરાતી અક્ષરો માટે કરી રાકાય એ રીતે આખો મિચારણા રાક કરી છે

નીચેનુ ચિત્ર એવાથી ૮૮ બુદ્ધાબુદ્ધ સકેન જર થાવીઆમાં થયા અને કેવી રીતે વહેંચ્યા છે તેના ખયાદ આવશે

આ પ્રકારની આજેના કરવામાં લાવની પદ્ધતિમાં કેટલોક ફેરફાર અનિવાર્ય થો છે એ નીચે પ્રમાણે છે

(૧) બધા જ રચલિલ વર્ણની જગલી બાન્દરો આ રી રહે છે અલ્યાર સુધીની પદ્ધતિ પ્રમાણે ક્રમ અનુસાર ('ક'ની માત્રી) કાળી બાન્દ આવતી હતી તેને પણ નવો આકાર આપી જમણી બાન્દ રાખી

છે કસેવ ને દીર્ઘ વરડુ ('ક' લી માત્રી) વર્ણની નીચે આવતી હતી તે પણ જગલી બાન્દ જ, નીચલા અર્ધે બાજમાં જમા રેગન બરસે હપ્પ માત્રી ૫ ગ મે આ બો રી કપલી માત્રા પણ કપરને બદલે જગલી બાન્દ જ રાખી છે માત્ર મતુવાર ચિહ્ન ૩ ર આવવા, એ પ્રથમ નાખી, પછી તેની નીચે વડું પાકવામાં આવશે થા ૧ નીચે

अ आ अउ आँ अ० अ१ अ२ अ३ अ४ अ५ अ६ अ७ अ८ अ९ अ० अ१ अ२ अ३ अ४ अ५ अ६ अ७ अ८ अ९ अ०

क का क३ क४ क५ क६ क७ क८ क९ क० क१ क२ क३ क४ क५ क६ क७ क८ क९ क०

‘અ’ની સ્વતંત્ર બાજબી જ સરખતા આતર કરી નાખી છે એ રીતે એ તેજાજી વગેરેની બાજબી પાછળ મુજબ થશે

(૨) એકાક્ષરના વિષયમાં ચોક્કસની દૃષ્ટિએ આ લેવા જાણ સ્વતંત્ર સંસ્કૃતિ બચ્ચોને ચોક્કસમાં આબ્યા છે એ મનમોહક તો છે જ, પણ કોને કોને સુખચાળખ સ્વતંત્ર બીજાં વર્ણી પડ્યા છે આ વસ્તુ ટાંકા પાઠકોમાં કોઈ રીતે ચોક્કસની નથી એવી અહીં એકાક્ષર રચના માટે એવી ચોક્કસની કરી છે કે કાનાવ ધા અક્ષરોને કાનેર દાહી નાખી બાકી રહેવા અરજા ધાટ ન બાઢવા તે પંચીને પૂરું બચ્ચન મૂકેના આમાં કે કના નજાળી બાલુના વળાવ કાપી પ્રચલિત રીત કાયમ રાખી છે એ બચ્ચેને પાતામાં કાનાર જેવું મૂકી નથી તેઓની નીચે જન ચિક્ષિ (ખોડાનું ચિક્ષિ) મૂકું છૂટ માન્ય છે ટાંકા પાઠકની વખતે પ્રથમ એ હલ્ ચિક્ષિ પાડી તેની ઉપર અક્ષર પાડી લેવાનો છે

(૩) આદ્ય દેવનાગરી (મરાઠી હિંદી) અક્ષરોમાંના ચોડાના આ કાગળમાં પણ ફેરફાર જરૂરી માન્ય છે આ ચોક્કસના સાગ્ર દિલને માટે હોઈ બીજી બીજી પ્રાતીય વિશિષ્ટતા બજતા અમારે આ એવા બચ્ચેની ભ્રાતિ કાળી નાખવા આ જ કારણ વાજી મળ્યું છે અરીતે

(૪) હિંદીના પાખલિયા ‘અ’ને રથાને મરાઠી પાઠકો ‘અ’ સ્વીકારવામાં આવે છે

(૫) રવળી બુદો પાઠકના ‘અ’ને આકાર મુજબની ‘અ’ને મળતો જોઈ છે, પણ ‘અ’ની સાથે તે કોઈક જવા ન બધાં એ માટે એના ઉપર ટાંકા પાખલમાં ચીડુ વાળી લીધું છે

(૬) કે તથા ક ને જમણે બામે વળાક નીચે સીધા લીધો છે

(૭) જ મરાઠી સ્વીકારવામાં આવે છે

(૮) જ હિંદી મરાઠોના પણ જાણ દહડા કરી લીધો છે

(૯) જ એને ઘડા ૨૫૫૮ તંબાવ રહે એ માટે ‘અ’ના ઉપર પાખલમાં ચીડુ વાળવામાં આવ્યું છે

(૧૦) જ મરાઠી ચોક્કસ માન્ય છે પણ મની સાથે અક્ષર તંબાવ રાખવા ઉપર પાખલમાં ચીડુ કરી લેવામાં આવ્યું છે

(૧૧) નાગરી કે હિંદી જોના મની મુજબની ‘અ’ની ભ્રાતિ રાખવા એના દેવનાગરીના ‘અ’ ઉપર માન્ય છે

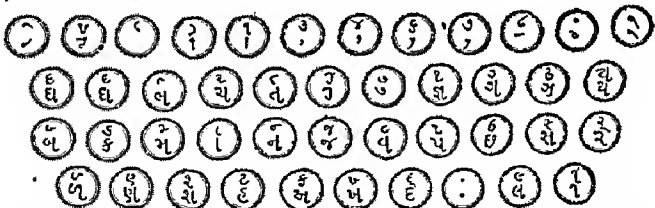
(૧૨) વગા ‘અ’ની ભ્રાતિ હોઈ ‘અ’ મરાઠ દોષ્ય જરૂર છે

(૧૩) હિંદી કાપામાં મુકનાવામાં અક્ષરોની વાર વાર જરૂર પડે છે, તેમ જ પાસાસોય અથવા બુદાબુદા ઉપર અક્ષર ૨૫૫૮ બતાવવા પણ મુકનાની (૨૫૫૮ની) જરૂર પડે છે આ મુકના બાસ ટાંકો છે પહેલા નળવની ચાવીમાં લલ-ચિક્ષિને મારણે મુકના છે

(૧૪) કોસ નવો જ ધાન્યો છે કે એથી એક જ આકાર બને બાલુ મૂવી સમય

સ્વર ચિક્ષો, વિસમ ચિક્ષો વગેરેની ચાવીઓને યત્રગત આપો ની ચાવી કાઢવા અહીં ખસકાની ચોક્કસની પડશે, એથી ખાસ વધતા ન સામે વળી મુકતા તથા હલ્ ચિક્ષિ અને અનુસ્વાર ચિક્ષી ચાવીઓ રિપર પ્રકારની કરવી પડશે, એથી તેની પંચીને વર્ણ પા કળથી ન પડતા એ રથાને પંચી શોરે આ ચિપાવે, ઉપરની આ ચોક્કસમાં બધી ચાવીઓ અક્ષરોના સારી જ રહેશે

રાષ્ટ્રકિપિની આ ચોક્કસના અનુસરી મુજબની અક્ષરોના પણ ૩૫ બદલીને ચાલુ ટાંકાપાઠકોમાંના બોટાળ ચોક્કસના બદલે નવી ચોક્કસના ચિપારી ઉપર બની છે તેનો નકામે વિસ્તાર ન કરતા અહીં એ ચોક્કસના નીચે આપી છે પ્રકાર બધો જ ઉપર આવી બધા છે તેનો જ છે

મુજબની ટાંકાપાઠકના વધારામાં વિષય (પહેલા) ઉપર ૨૬ બીધામાંની પણ આ ચોક્કસના કરવામાં આવે છે (હલ્ જો કાઢે) જો ઉપર દહી ચા રીયા નીચેની કોવળી ચાવના આને ચુદ્ધકાકામાં પણ સંખ્યા રીત બીજાને લીધે દેવનાગરી મરાઠી હિંદી મુજબની કાપવાનું સરખ તો નથી જ એમાં જે નહુ કહાય સાવચી હોય તો એ અક્ષર બીજાને ત્યાં જ રૂપી છે તોમાં પણ એ ઉપરની ટાંકા પાઠકની ચોક્કસના પ્રમાણે જ અક્ષરના રૂપ પ્રચલિત બને તો આ માટે હાલની અક્ષરપદલિખા યોગ્ય ફેરફાર કરી

લેવા પડશે પણ એ તો સમય એની પ્રેમે જ સાધી લેશે

વળી આને નાગરી મુજબની ટાંકાપાઠકના ક્યાંક લોક્ક-તરી નયારે અક્ષરોમાં કેટલું વૈવિધ્ય છે આ વૈવિધ્ય જે બીજાની સંખ્યા કોઈક દોષ તો જ સાધી શકાય અગેજના બીજાની સંખ્યા કોઈક દોષાનું કારણ જ વિવિધતાનું યોગ્ય બન્યું છે આ ઉપર છે આપમે ત્યાં રહેશે ટાંકા પાઠકમાં જ આપનાર સિવાય સંધાવા નથી, તે બીજાનું સુદાર મરાઠોની તો વાત જ કયા રહી જ રાવત મરાઠો એના મુદર મરાઠો અથવા જા હોય તો જે કેટલું કોઈએ વચે

[અંતિમ સીધે સાધેના મારા વિરિ મુધારના પ્રયત્નમાં શ્રી સાક્ષીબાબુ હમેશા સહાય રહી છે એ બાજબમાં એમનો ઉત્સાહ અદ્ય છે ઉપરની બેગની ચોક્કસના અમુક ફેરફાર સમજે ચારી સર્ગાવે છે મુજબની લિપિ અ દેવનાગરીની અટલી વધારેના વધારે નહુ બધારેના વધારે લેખનસુલભ જો વધારેના વધારે સુદાર કોવી દેવનાગરી પુત્રી છે જ અવિચલ તો આપમે રાષ્ટ્રકિપિનું ૩૫ પાસક કરી સારી એ મારી વર્ષોની માન્યતાને રચાવિત કરતા એક લેખ અવિચલ આપવાની ધારણા છે

આ વિભાગ વિષે

આ વિભાગમાં હિંદી પત્રચિત્ર તરીકે ગોળાવવા સંપ્રવાણના નામ અમર પામે આવે છે તેમના કેવાં પત્રો ત્ર પોતાના નામ છતાં હું તેવાના મોઢી પ્રેરણને જ માને છે તે જ નહીં છોડે, અને તેમને લખાએલા પ્રશ્નોત્તરો તેમજ પરદેશના પત્રોના ઉત્તર વખવાની તરફ નહિ લીધાની ફરિયાદો. પણ આપણી પાસે આવે છે હમણાં જ એક શાઈલે છે જે થોડા અનુભવ કવચથી મોં ના છુ કે પરદેશના મિત્રો જ્યાં આપવામાં થયું આપણે હોય છે ત્યારે હિંદી પત્રચિત્રો તે જાણ આપવાની પણ કાળજી રાખતા નથી અને આવી 'કુમાર'ના નામ છપાવવાનો સોજ નથી નામ જાણ્યું સુધાય નથી હવે હજી પણ મરી ગઈ છે—આને માટે કોણ જવાબદાર છે એ વિષે દોરોદોરો પોતાના નામ છપાવવા નીચનારા પત્રચિત્રો પોતાની બંદને પછે ગા શાઈલે રીતે સોમરેવક નથી આપણા હેતુની પ્રામાણ્યતા તે દાખી નેજાં

જીવી કેટલાક નામો અને આ વિભાગ માટે ઇસેલા નિયમો મુજબ લખાઈને આવતા ન હોવાથી અચરે રફ રવા પડે છે એની એટલી ચોંસાઈ અને શા માટે રાખીએ છીએ તે સમજીને ગયા વર્ષના જન્યુઆરીના અમે એ નિયમો પ્રકટ કર્યા હતા આ વર્ષમાં (યજી નવા વાચકો પણ વંચા છે એ દિલ્લે) આ નીચે ફરીથી એ નિયમો આપીએ છીએ તેમ પાલન નહિ થયેલા પત્રો રફ અણસે

(1) હમણે પોતાના જ દસ્તાવેજના પોસ્ટલક્રંક પર જ ચેલના (પટેલી એ બી.મી.ડી.મા.જી.) પોતાના સપ્તેનું નામ, પોતાના ધરતી (સાળ) અગર કુમાનનું નહિ) પર સરનામું કમર અને ગ્રેણ જણાવવા (2) પોતે કયા સુધી બનેલા છે ગણવા બંધે છે તે જણાવવું માત્ર એટલું કહી કે મૅટ્રિક બળતા કે બની ચુકેલા લોકોના જ નામો પ્રગટ થશે, કારણકે પરદેશમાં જન્મવંદાર કરવા એવામાં એણે અથેતુને એટલું જ્ઞાન હોવું આવશ્યક છે (3) આ માહિતી નીચે પોતાના નામની અગર સાળાસિદ્ધ ની સહી મ્લાવવી કવર પેઠી એવાં પણ વિગત લખવી રીતી મઠ હશે અથવા જે પત્ર અમને મળા પડતો હા તેને રજવાઈ ગયેલામાં આવશે અને તે બાળતરો કોઈપણ પત્રવ્યવહાર કરવામાં નહિ આવે (4) આવા પત્રોમાં કાર્યાલયની વ્યવસ્થા અંગેની જ બીજા મઠ વિગત લખવી નહિ (5) આ વિગતને તમની બીજી કોઈ પણ પુઝગ માટે જવાબી કાર્ડ સાથે જ બીજું

પ્રકટ કરવાના પત્રો વિષે નિયમો

(1) અહીં પ્રકટ કરવા માટેના પરદેશી પત્રચિત્રોના પત્રો ખાસ નવી માહિતી કે દિલ્લિયા હોય તે જ નહીં ત્યાં મુખી હવે) પસંદ કરીને મોકલવા (2) સાથે કોઈ કે બિનસમજી હશે તે તો પણ આવશ્યકતામાં થશે (3) પોતે કઈ મકે તેમ જ મુજબની અવગણ પણ સાથે કરી મોકલવા જરૂરી છે જેમાં ઘટતા યુધારા અને કરી હઈયુ (4) એલથી મામમો નર-સિત્તેસાથે પાછી મેળવવા માટેનું રૂઢું માટે જ પણ સાથે બીજું કોઈની મામમો હોય તે વગી વખત વિગત જ કરવા સાથે પોટેન્સ જોવાવું (5) મરી રી (6) આ વિગત આ વિભાગને વચી કોઈ પત્ર પુઝગને કાતર આપવામાં નહિ આવે

પરદેશનાં પત્રચિત્રો

હિંદમાં પત્રચિત્રો કરવાને આદર એ એસિયન કુશદીઓના સરનામાં નીચે આપ્યા છે એમાંના પહેલા સરનામાંની બાળાએ

પોતાની મિત્રિયામાર તે મુળાઈના કેળવ શીષ્યાનક રત પત્ર બંધે તો તે ક્યાથી જમને મો લખાયા આવશે છે બીજું સરનામું મ્લાવનાર ની માન્યતા હો. કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી માર તે આવી કે પત્રવ્યવહાર કરનાર કુમાર ની સાથે કે તેની હમીમોના. રાજકર્મકે મરે (1) Miss Rosalie Longo 178 Ma n Ave Passaic New Jersey (U S A) (2) Miss Eloera V Chilik 802 West Paterson Flint 4 Mich (U S A)

ન્યૂઝીલેન્ડના સરનામાં

બાર્થ જોનીન્ડ નુસાર (1) રાજકોટ) તર પી ન્યૂઝીલેન્ડની 2 લીક કુમારીઓના સરનામાં મળ્યા છે કોઈ પણ બાર્થ કે બહેન જન્મવંદાર ફરી સમયે કુમાર માસિક સાથે બાર્થ જોનીન્ડના નામને લે લેખ મરે (1) Miss Waveney Williams Wai kimo Waihi Line North Island (New Zealand) swimming & e read ng stamp collecting drawing & painting (2) Miss Rata G Morris Rangmarie 40 Diamond Rd Gisborne (New Zealand) 16 years—sports stamp collecting (3) Lynette Mayer 35 Boundary Rd Hamilton North Island (New Zealand) 16 years—athletics tennis &c music singing stamps & read ng (4) Miss Hazel Sullivan Beach Road Kaikoura (New Zealand) 17 years stamps autographs & film star photos—collecting tennis & drawing

હડન તથા જર્મનીના સરનામાં

(1) Miss Joya Jones 11 Garthway N Finchley, London N 12—18 sport, dancing (2) Maryone Humphreys 54 Ashburnham Grove Greenwich London S E 10—Girl Likes to correspond with a boy aged about 28—30 (3) Gertrude Brauer, Husum Ander Nordsee Schiffbrücke 16 Schleswig—Holstein (Br.Zone Germany)—Girl 22 (4) Paul Stolt Flensburg Glücks Burger Strasse 56 (Br Zone-Germany)—male 28 Literature travelling philosophy art stic skill (5) એલે જર્મી સાલ વડોદરા) જર્મનીનું પત્ર સરનામું (1) Mr Wolfgang Heiskel Rahden 55 in Westfalen (Germany)—Politics Asiatic Problems mainly Ind an કે મ કૈયા પત્રચિત્રો મ્લા હમણાર (14 થી 21 વર્ષના જ) કુમારકુમારી માં નીચેને સરનામે પોતાનું નામ કામ નહિ (કુમાર કે કુમારી) કમર જોઈવેલી તકે વખી મોકલવા Dr Sven A Knudsen Tiededectors of Boys & Girls of all Nations Copenhagen (Denmark) 65 થી 6 વયમાં મ મી આદિદાના મિત્રો

(1) Subhashchandra Sanghvi P O Box 592 Mombasa Kenya Colony (B E Africa) 16 Stamp Rem dngs (2) Rasiklal A Patel c/o A V Patel P O Box 9 Kund na Mombasa Kenya Colony, (B E Africa) નીચેના બધા મિત્રોના (વય 34 થી) આ જ સરનામે પરદેશી પત્રચિત્રો સાથે સળવ રાખતા આવ્યા છે અને તેમ જ (કુમારી 1444) પત્ર

માધુકરી

મુજ દેશ મહાન છે, તને
હૃદિ નાખેલ દબે મહાનની.
તુમ સંસ્કૃતિની મણાલને
નવલલી દગલ ધારનારની!

—પ્રબંધકામ

શ્રી જગન્નાથ અધિવાસી

અર્ક તા. ૧૫. ૧૬, ૧૭ નવન્યુઆરી (૧૯૪૬) ના દિવસે ગામ ન્દનાથઢમાં શ્રી કનેચાલાત મુનરાની પ્રમુખગણાનીએ બસા અહા ગુજરાતી સાહિત્યસંમેલનના ૧૭મા અધિવેશનના કલાનિમગના પ્રમુખ શ્રી જગન્નાથ સુરવીશર અધિવાસીના નામથી 'કુમાર'ના વાચકો આપનિચિત્ત નથી. વર્ષોની પરંપરાથી પશ્ચિમી દળનું વિભતીય કલાસિસમ આપની મુંબઈ કલાશાળાની પ્રખ્યાતિમાંથી બહાર નીકળી, આ દેશની પોલીષી પ્રણાલીએ હિંદી અને ચિત્રસર્જન કરનાર ગુજરાતી કલાકારોમાં, શ્રી રવિશર રાવળ પછી, તેઓ પ્રથમ બહાર પડ્યા અને એ દબે ક્ષેત્રી કૃતિ ત્રણ સર્વેત્ર સર્જન માટે મુંબઈની સરકારી કલાશાળાના મુખ્યચંદ્રક પક્ષ આગળ મેળવ્યા. ત્યારથી એ કલાશાળાએ હિંદી કલા-પદ્ધતિના ખાસ વર્ગ કાઢ્યો અને ત્યાં તેઓ એ પ્રણાલીનું શિક્ષણ આપે છે આઠ નાખની બહેરાસો કે પ્રચારવેદાથી સદા અગ્રણી રહેવા એ શાત, જાણ કલાકારની એ કૃતિઓ 'કુમાર'માં આવી છે તે પૈકી 'વાસંતી'નું મધુર રંગિત સ્વાસ્થ્ય છે. અર્ધ ન જોગન બીલુ રંગિત, આને ગુજરાતી સાહિત્યસંમેલન નેની સંરચાએ કલા એગના ગૌરવ પ્રગંથે, આ અડના મુખ્યિત્ત તરીકે આપતાં અગને હર્ષ થાય છે. અગ્રાઈ 'કુમાર'ના ૧૩૩મા વાકની 'માધુકરી'મા એગના પરિચય આપ્યો હતો. તે પછી ફરીથી, 'ગુજરાત કલા કલાવ(ર)'મા એગના 'વાસંતી' ચિત્ર સાથે શ્રી રવિશર રાવળે આપેલા એગના પરિચયગાથી અગની દંષી છવનરેખા નવા વાચકોના પરિચયાર્ગ આ નીચે આપીએ છીએ.

સ. ૧૯૫૪ના અષાઢ વદી વીજાના દિવસે તેમની જન્મ મોઝુળ પાસે જન્મદેવ મુકામે થયો. તેમના પિતા સુરવીશરજી વોરળદરમા વૈષ્ણવ દલેલીના કીર્તનકાર હતા ૧૯૨૬ બાળક જન્મનામનું વય ત્રણ માસનું હતું ત્યારથી તે કાઢિયાવાડના સંકારમા ઊછર્યા છે. તેમની ચાર વર્ષની ઉંમરે માતાનું મુખ ગયું, પણ પિતાની છાયામાં બંધિત અને નમ્રતાના હમદા સદકાર પામ્યા. અભ્યાસ અગ્રેષ્ઠ તણ ધોરણ મુધીને ન થયો પરંતુ વોરળદરના અનુભવી ચિત્રશિક્ષક શ્રી માલદેવ રાણા પાસે ચિત્રની પ્રાથમિક ભૂમિકા સારી રી બતાવી ધરની રિમિતિ કહણ હોવા છતાં મુસીગત વેલીને પણ તે મુંબઈ જવા ત્યાં કાકુરદાર પર શ્રી કેતકરની ચિત્રગાળામા અભ્યાસ વધાર્યો અને અતે સરકારી રૂઝ જોવા આદેશા

ડિપ્લોમા કોર્સ પૂરો કર્યો. તેની છેલ્લી પરીક્ષામા ફેરલા 'વર્નાનું આગમન' નામના ચિત્ર માટે તેમને સુવર્ણચંદ્રક અપાયો. આ ચંદ્રક લેનાર તે એકલા ન પ્રતિભાગાળી વિદ્યાર્થી હતા. તે સમયના ચિત્રિસ-પાલ બિ હોડામને તેમને રાજાગયા ચિત્રસિસક તરીકે ખેંચી લીધા અને તેમના હાથ નીચે હિંદી પ્રણાલીએ ચિત્રકામ કરનારા વિદ્યાર્થીઓને ખાસ વર્ગ આદેશા મુંબઈની ચિત્રગાળામાં હિંદી ચિત્ર-કલાસિસમને એ સી પહેલા પ્રબંધ થયો અણાય, ત્યાં શ્રી અધિવાસીએ પોતાની ફરજ એક ઉપગ

દેખાવમાં બેઠાળ, શરીરમા કારદ અને મરેક્રુ માસવા મંદાદ નખાનાર આનું પંખી હથેલે કેમ સજનું હશે એમ લાગે; પણ એ તો સમાજનું પરમ ઉપકારક પંખી છે કુદરતમાં મરના અનેક પ્રાણીઓના રાજની સફાઈ ફોણ કરે છે કે કુદરતમાં આ બધી મરેક્રુ નખાનારો આ પંખી ન દોત તો સમાજમાં કેટલો કહેવાઈ, દુર્નય, બેફકી, રોગચાળો હોતાં સો મામઆગાડાને છેડે વસતા આ પંખીની છ ભત થાય છે. તેમા એન (સાવ માયાવાળી કાળી ભત) તો શિયાળે ન આવે છે, બીજી પાંચ રવાળી ભત પૈકી સર્વત્ર જગતી સફેદ જગતવાળી ભતના મીધનું ચિત્ર હૃદય છે. લગભગ મોરના એવડું કદ, છેડેથી કાળું દેખાય નહીં થેરો પૂળિયો રત, માણ તથા મરદન સાવ બોડા, તે પર માત્ર આછી પીળી રવારી, અને પાખા નીચે આડો ધોળો પટો એ બેઠીની વેળા દેખાય. આંખ ને નાક એકદમ તીવ્ર કે ખૂણ કોચે કોરે ત્યારથી કોઈ પણ રચયે ગળ જગતના તરત ભીતરી આવે ને મેલતેતા-મા ટોળાંબંધ બેમાં મળ નાથ. ખાધે જોવાં અકસાતિયાંકે બજદ એવાનું રાળ પક્ષ કડપથી ચઢ કરી નાથ. રવજાવે લલવાડિયાં, એટલે ખાની વખતે ખૂણ ઝૂંઝૂંને ને અખા ન કરે.

વઠ, પીપળા, બંધુ, આવા આદિ પર મોડા મોળા બાધે ને એક ન હુંડું મુકે જે રકઃ મરેલા પ્રાણી; પણ બૂળે મરત હોય ત્યારે સાગ, રેડકાં, કાચકા, તીવ્ર કોઈને ઉઠા નહિ એક મેલા મોળા રંગની માની ભત (એ સ ફેર રાગાળીને નામે એગળખા છે તે)તો માગ લાગેલે માણસની વિદા ખાનને ન છવે છે!

શિશુઓને બાળ એવી રીતે બાળવી છે અને અનેક વિદ્યાર્થીઓને પૂર્ણ બાળપણ તેવાર ક્યાં છે. એ કબરો તેમણે દિલ્લીના સરકારી મદાદશીના ગ્રોસ બર્લિચિંગમાં બંધ આ બાળ લઇને સુદર ચિત્રનિર્માણ કહ્યું છે તેમની ચિત્રનિર્માણ દિલ્લી કલાત્મક લાલિત્ય અને કાવ્યમયતા સારા પ્રમાણમાં પ્રગટ થયા છે અને કલાના ક્ષેત્રમાં તેમણે અનન્ય રવાન સિદ્ધિ કહ્યું છે હવેના પ્રદર્શનોમાં પણ તેમની કલાની ગૌરવ ગતિ થઈ છે. યુગાદર્શી એ એક ન અંત્રા ચિત્રકાર છે જે સુરતપણે પોતે પસંદ કરેલા માર્ગને પકડી લેવામાં તે સ્થિત બતાવી શકયા છે આ આકર્ષી આપેલું 'સંદેશ' નામનું ચિત્ર એમની ચીંતીતું એક મુદ્રા દર્શાવે છે.

વર્મિક્યુલાઈટ : એક અદ્યતન ખનિજ

દુનિયામાંના બહુપ્રકારના કાંઠેડા આ ખનિજ હજુ પચ્ચીસ વર્ષના પહેલાં તો વેપાર-વપરાશની રીતેએ ગિનત્રપથોથી લેવાયું હતું સુદીના પ્રદર્શનોમાં તે શોધના નેમ અગ્રણી દોષાળી ઈ સ ૧૮૯૦ થીથી તેને 'વર્મિક્યુલાઈટ' નામે ઓળખાયું પણ વિજ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં તેની ઉપયોગિતા સોધવા અત્યંત સાચીશોધની શોધબોધો ચાલુ હતી. તેમાં તે અધ્યયન-ગણે ઉપયોગની સાધન તરીકે જાણીતું. આપણે તેને ઇનિયુરો, ઈંગ્લિસ, રૂઝિયા, લાન્ડેવરી, કાસાખાનોઓમાં છાપરા, વસપાસમાં મહદાંમાં બેંડોના સ્તંભર વગેરે બાષકામાં માટે અત્યુત્તમ લેખાવા માંડ્યું છે.

આજુમાથી ખોદી કાઢેડું વર્મિક્યુલાઈટ (Vermiculite) અબરખિયા કે રજાગરની, ખાડોડોળ વગરના, સરખા, નાના કુંકડા રૂપે હોય છે સખત ગરમીની અસરથી તે છવડાની નેમ જળ થાય, મૂળ કદ કરતા પંદરગણાં મોટું અને રૂચેરી કે કાંચા પીલાસરનું બની ત્યજ છે પણ વજનમાં હલકું કૂલ બનવા છતાંયે સખ્તાઈમાં તે કાંઈ ખૂબ પાતુને ટકાર માટે તેણે હોય છે વળી તે અગ્નિથી ન ખળે તેડુ, પાણીની ન હોવાય તેડું અને જલ્દીથી ન ખખાય એવું હોય છે. આવા વિશિષ્ટ ગુણધર્મોથી જ જળ ખનિજોમાં એની મહત્તા થાય છે.

પીંછા નેમ કદવા જલનું હળવે પોલાઈ જેવું સખત આ વર્મિક્યુલાઈટ પ્લાસ્ટરને કાંઠીઓ રેતી તથા ગરમીથી જળ્યાએ જલન ઓછું કરવા વપરાય છે એક વન કૂંડ વર્મિક્યુલાઈટનું જલન-અગ્નિ રતલ નેટણું થાય છે, જ્યારે એટલી જ રેતીનું જલન સો રતલ થાય! કાંઠેડા ગરમચૂળી છંદારતો વણાવામાં નીચી બોંટો પર-જલન ઓછું કરવાની ઘણેએ તેનો વપરાશ અતિ ઉત્તમની પ્રમાણ છે.

મેનુ મલિનિયુડ (melting point) પણ અલગની ખખડો તેડું છે કે ૨૫૦૦ ડિગ્રીએ તે પીગળવા માંડે છે આથી સીમેન્ટ અને વર્મિક્યુલાઈટના મિશ્રણના કાંઠીઓ દીવાલ વગરમાં હવેથી હોવા સાથે અગ્નિથી સુરક્ષિત (ફાયરપ્રુફ) બને છે, અને તેડું આકલ્પી પ્લાસ્ટર, સાધારણ પ્લાસ્ટર કરતા ચારગણું પણ રક્ષુળુ બને છે અને તેનું એક જાણી કાંઠીરો તે એક અગ્ન્યાસેદ બને છે કે ભેંત પર તેની અસર માટે સાધારણ કાંઠીરોનો દોઢ કૂંડ થય ચલાવનાર ખટે.

બની વર્મિક્યુલાઈટ પ્લાસ્ટરવાળો ખડ અવાજની પણ અસેદ બને છે જોડારો અવાજ પીધાત તેમાં પ્રવેશી શકતો નથી. આથી દિલ્લીના તથા રૂઝિયા, રૂઝિયા, લાન્ડેવરીએ અને થીએડોરના બાષકામાં તેના ઉપયોગની વિશેષતા રહેલી છે. ઉપરાંત, બીજા પ્લાસ્ટરની નેમ તે બીજું થવાથી ઓગળતુ નથી, વાસ માગતુ નથી કે સુકાયા બાદ થોપડા વજતા નથી કે તેમાં તરડો પણ પડતી નથી સીમેન્ટના પ્લાસ્ટર કે કાંઠીઓ ભેંતમાં ખેંટી કાઢતા કાંઠી મુરકેલી અને છુકસાન લેવા પડે છે તેમાં કોને ખબર હવે, પણ વર્મિક્યુ-

લાઈટની ભેંતમાં ચડેલાઈથી ખીસીઓ ટોણી ટાકાય છે હજીમાં મારપાસમાં આવે ત્યારે તેમાં માત્ર સદેશસાન થોભે જો, પણ પ્લાસ્ટર વધી પડે નથી. વર્મિક્યુલાઈટની દીવાલવાળો ખડ સિયણમાં ગરમ અને કલાગામી હોય રહે છે. કાચની કાંઠીમાં થત અસા નીચે પારો ગયો હોય ત્યારે એના બેંડમાં પારો પડે અકલ્પા આવેશી હોય છે કલાગામી બનાવડો વખાણાન ૧૯૨ એક નેમ હોય ત્યારે એના બેંડનું ક્રમમાંન ૮૫ અસા નેટરે જ રહે ગણે. કાંઠીના વાસથી શાકલ આવે થોવા પાસના બનાવવામાં ઉપયોગી આ ખનિજ કાંઠા પ્રદેશોના લોકો માટે તો કલાગામી થય પડતું.

બાષકામાંના સાધન ઉપરાંત તેને ઉપયોગ શરીરને કુલ બનાવનારા પ્રમાણને તથા રેડી-બેંડોની બનાવટમાં, પાંચાંને બેંડોને કુલ પડે ચલાવનામાં, બાંધના બનાવટમાં તથા કુલ જાંઠોને અગ્ન્યાસેદ બનાવવામાં થાય છે. રાસાયણિક પૃથક્કરણ કરતા ભારૂં પડ્યું છે કે વર્મિક્યુલાઈટ એ અબરખનું પરિવર્તન પામેલું, જલનમાં હલકું એવું વિશિષ્ટ ખખડ ખનિજ છે તે અગ્નિ-પાતળી પડે (કેટલાં બંધ કે કો ઈચ્છા કરે લાખી) તેને બેલે છે, અને તેની કિંમત પણ કાંઈ નથી! સારી ભળની રેતી કે મરચિયાની કિંમત કરતાં વધારે પડતી ખજી વર્મિક્યુલાઈટનો મોટો ભથ્થો અમેરિકાના કોલોરાડો પ્રાંતમાં નીચે છે. અમેરિકાના બીજા પ્રાંતો (કોલોરાડો, રેનેસી, ન્યોર્થવિ.) ઉપરાંત આફ્રિકાના દાન્સવાલ, ટાંગાન્યાઈક અને રૂઝિયાના કુલ પ્રદેશમાં પણ તેની ખાણો છે.

અંધ-કેાષ

હવે મનુષ્યને પાચ મુખ્ય જ્ઞાનેન્દ્રિયા આપેલી છે અને તેમાં સ્પર્શવર્તી ક્રિયા ત્રાક નેમ થાય છે એ તે બધા ન્દ્રો છે જેમ કે ક્રિયા એટલી ત્રાક અને ગુડ છે કે વિવિધ ગળને એકબીજાથી વિત પળે ઓળખતો તથા તેમના વિશાલો પાડવા એ કાર્ય બલવ મુરકેલીરડું હતું. પહેલું વેદાનિદાએ હવે તેના દીર્ઘ સ્પર્શક આ ૬૫ ૫૦૦ પ્રકારની ગયો શોધી કાઢી છે. તેમણે નીચે પ્રકારની મૂલ્યને બેધમાં વહેંચી નાખી છે એક ક્રોશી વાસ, બીજા વિવેક થા સરકા નેમી અથ, ત્રીજા ડાગરના નેમી બા ગયેલી વરગુની વાસ અને ચોથી કુદરત-મિશ્રાડાની શરીરમાંથી નીકળેલી વિશિષ્ટ ગળ. કોઈપણ પ્રકારની અંધ, ઉપરાંત મૂળ્યને ૪ અંધ મિશ્રમુખ્ય જ્ઞાનેન્દ્રિયા છે અને તેથી તેને લખતી હોય તો ૪ આકલ વાળુ સખ્તાઈ ઉપાય છે નેમના દરેક આકલો તે ૪ મૂળ અંધની તીવતા કસાવે છે. સરખામણી માટે ને કેટલાંક પ્રમાણિત આપ તેવાર કરી છે તેની મદદથી કાંઈ પણ પ્રકારની મુખપને 'મધ-આંધ' શોધી ચકાય છે એ રીતે દરેક ભતની ગળની માગણી કરીને અમેરિકાના એક ઓકોલોનિક મેટવા માં કરતા વેદાનિકે ૫૦૦ ગયેલી કોષ-મધ્યો છે ૪ રસાયનશાસ્ત્રજ્ઞોને તેમજ ઉદ્યોગ તથા ખીન વેદાનિકો મેટવામાં કાંઈ કરતા લોકોને આ 'મધ-કોષ' પાણી ઉપયોગી નીવડશે.

વિકસતું વિજ્ઞાન

૮. એટલા માટે ચોરામાં મોટાં મુરકેલી મેટાં ઉપરાંત બીજા નાણાં વાસ તથા જલથી ઊંડાં વગેરેનું નીકાણુ છે. પાકને એ થાણું મુરકેલી મેટવારે છે આ મુરકેલી ફર કરવા વેદાનિકોએ કોષ પદાર્થની રોપ કરી છે તેનું નામ છે ૨, ૪-કાંડાઈરોડીનેકસીએસેડિક એસિડ. ને કાંઠામાં '૨, ૪ ડી' તરીકે ઓળખાય છે. આ કાંઈ વાસ વગેરે ઉપર કાંડાઈરોડી તે નાશ પામે છે પણ તેનાથી પાકને કદ સાન થવ નથી અમેરિકામાં કેટલાક રાજ્યો આ પદાર્થના ઉપયોગથી ૧૫થી ૨૫ ટકા નેટણું પાકનું ઉપાર્થન વધારી શકાય છે.

ગુજરાતમાં વૈજ્ઞાનિક સંશોધન

જુગતસાતી સાહિત્ય પરિષદ સંમેલનના વ્હાતાગદ્ધ અધિવેશનના વેળાના વિભાગના પ્રમુખ ડૉ. રમણલાલ ઇગ્નવનના સાદ્દેશ્યે એમ એસ. સી., પી.એચ.ડી. (લંડન), એ આદ્ય સાયન્સ એસસી. ગ્રેફેડે નાના આર્થિકપ્રાધાની સંધ્યે સંસ્કૃતિશૂર ગાંધી સાયન્સના રચાયતસાચના પ્રોફેસર છે તેઓ સુરત જિલ્લાના પારડી ગામના વતની છે જેવિસન ડ્રોબ્જાયાથી રાજાતક યથે છે જેગોરગા તાતા ઇન્ડીસ્ટ્રીયઝ અથા પ્રાસાર્યક સંસ્થાધનના મધ્યમા તેગની ખ્યાતિ સારી છે નેએવેદ પારિતોષિક જેગળનારે આ સંસ્કૃતિ યુનિવર્સિટીના પ્રોફેસર સર ડૉ. ડૉ. જીન-સન સાથે રમણલાલ પેડા સર્ગિનાતે તેઓ મીડી દર્શાવે, ને યુજી રમ્યાનની ડિંડી સરમરે પછુ તેગો રાસાયનિક હથોગિની ખીન ભળી માટે પ્રાસાર્યક સંસ્થા રતીડે નીચા હતા યુગતસાતના સુવાન વેળા નેકોગા એગલે ધલેલો છત્સાદ પ્રેય છે અને તેગના હાથની જે યુજીએ નેકોગા આ સંસ્થાધનના રસ લેતા યાચે છે પ્રમુખાયની તેગલે નેકોગા આ સંસ્થાધનમાથી રસ લેલો નીચેના બી.ગ્રેડ છે

છેલ્લા ૧૦ વર્ષમાં યથેલી કેટલીક મદદન વૈજ્ઞાનિક શોધોએ જનન પર ખારે અસર કરી છે અણુસાક્ષિ મેળવવાની સંકલ્પતા, રેડાર, ડેકેટ, પેનિસિલિન અને સફાઈ દવાઓ, ટી ટી અને મેગ્નેઝિયમ અલ્યુમિનામી, ભીયે અધોગામી નીકળતા રોગો (Seriousnesses) ક્રિયાક્રિયા કરી છે હોહા દસ વર્ષમાં યથેલી મદદન શોધો ધણી સાકામ આવી મદદન આધુનિક શોધોએ મનુષ્યને અત્યંત પ્રકારનાં આર્થો છે—વિરાટની સક્ષિતી, દૂર દૂર ભેવાની લલિતે મેળે લેલવાની, માનવજાતને ત્રાદિ ત્રાદિ પાદાર્થો રોગો પર કાણુ મેળવવાની આવી કાણુ અગત્યની શોધ માટે ગુજરાત મેદક વન સીરવન લાઈ શકે ૧ ન્દર લઈ શકે પણ તે માટે શોધ વાતાવરણ અને સતેગા મળવા જોઈએ વૈજ્ઞાનિક સરોધનના બે મુખ્ય હેતુ કાંઈ છે એકે તેો અનેક વર્ગનાં વિષે વધારે ને વધારે જલ્જવાની પ્રકારો આપણે સત્યની શોધ કહીએ ખીને હેતુ સત્યાવધારિક પ્રકારો દર્શવ છે અમુક વર્તની ન્દર છે તેો તે અમે સરોધન કરી તે શોધવી અથવા બનાવવી જાહેર જનતાને ખીને હેતુ વધુ અગત્યના લાગે છે ગુજરાતમાં વૈજ્ઞાનિક સરોધન માય છે પણ થતુ જોઈએ તે પ્રમાણમાં નહિ જો કે શાસાયણિક સરોધનના ક્ષેત્રમાં ગુજરાતી વૈજ્ઞાનિકોએ આપે તેો ફાળો પ્રસાદીય છે ગુજરાતના હોયો ગુજરાતના કાયા વહાસોને હપયોગના લેવાની જોજનાગીય, ગુજરાતની ઔપધીય વનરપતિ અને ગુજરાતના જગતોગામી મળા આવી ન્તુજોના કપયોગ શોધવા એવા અનેક વિષયો પર સરોધન લઈ શકે ગી ન હોઈ અને લગતા પ્રત્યેકના સરોધન માટે અમદાવાદમાં જે શોડી સરોધન સંસ્થા નીજાની છે એમ જુદાજુદા વિષયો પર નજોધન માટે આવી સરથાઓની ન્દર છે

आपणू त्या मंथन ने तनगर वर्जना गाणां भाग्ये न वैज्ञानिक रसयोगात रस वे छे न्या सुधी शुभरातना विद्यार्थिगो वैज्ञानिक क्षति नदि श्रवणे त्या सुधी विज्ञानाना मंत्रगा ने घेताने गेले नहि नाथीगे कर आद्रीशास, वनप्रतिगास, रसायश्रुतने पदार्थविज्ञानाने शैक्षण प्रयोगा, तन्मनात, नकशा हत्येदिथी डेटु रसयन आ पावी प्रकाश वैज्ञानिक सोने पाछन डेढेले हतिहास, शोधि इन्वार इंज्ञानिकोने अभ्याग परिश्रम, आचयन, प्रयोगा, आकरिगको सोने, गनेक निष्पुष्टतागो तो संवेतु वर्धुने विद्यार्थीगोने आपावना नवेर छे छनतना छे काणथी गनुगे, कुदस्तना गनेला आगे केरी रीते

દક્ષીણી રીતે છે અને ઈશ્વરી રીતે તે આગળ વધ્યા છે તેની રક્ષાગતિ
આપા શ્વે વર્ણવવામાં આવે તે। બાળકોને તે પ્રેરણારૂપ બને

બની સાળામાં વિદ્યાન ગરોડો હાથરવની પળુ નંરૂં છ એમ ।
ખાણુ પ્રયોગ મ્હે યાત્રિન નમુનાઓ બનાવે આને રાત્રે
પ્રતિગાં વિષે ચર્ચા કરે તેમજ અકપીયને પારોશી નહનહુ શીમે
રસિયામાં બાળક માટે આવા પાઠો દરેકે રૂં તેમને પાશિનિયર
હાકરુ કહે છે પ્રોટ વય માં ગાળસોને પળુ નેતાનિક રોડો વિષે
એકપણુ નમુણાઓ ને રેડિનિલ છપનમાં વિદ્યાનગો હાથરવ
નમુણાઓ ધણે વાચક યા એમ છે ગાદાર, વગએગા લેતરવા રોડો
ગે સર્વે વિષે નમુણાઓ વધુ સારીરોડે છપન છડી મુકીએ

વિજ્ઞાનમાં રસ લેના માફમાં ઠેર ઠેર એંગિંગર સાયન્સ ક્લબ કાંઠે અને માથે બેઠા મળી વિચારોની આ રે રે મે ધોડુ ધણું સરો। ધનધર્મ કરે। અમેરિકામાં હવે રોડો લીધો વૈજ્ઞાનિક વિજ્ઞાનમાં રસ લેશે ૧૯૩૮ સુધીમાં ફિઝાઇસ્કીંગ ગલ્લેરીની આસપાસ ૩૦ મહાનિગા નિસ્તારમાં બન્યા હી મુખ્ય વિજ્ઞાન સરચાએ તપામ કરી છત્રી તેના બાજુમાં મુકે તે વિસ્તારમાં ૨૯૭ વિજ્ઞાનાગલેઓ હતા, જેની આનંદોની કુલ સંખ્યા ૩૨૦૦૦ની હતી આમાંના ઘણા સમાક્ષેડો સરોધન પાણુ કરતા હતા વનસ્પતિવિજ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં તે વિસ્તારમાં ક્ષેત્રતા ૧૧૫ જેટલા ફૂલોનો અભ્યાસ કરી રહ્યા હતા પ્રાણીવિજ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં તે પ્રક્રમમાં ગળી આપતા છપ્પત્તુઓ, તેમનો ગોરાક, કઠેર અને બીજા હાનિજનો અભ્યાસ કરતા હતા તેમાં વેપારીઓ દાઢપરેડો, ધમધમ કરતી સોગીંગમાં સમરોડો, ટપાપીઓ પોરીઓ વગેરે હતા

વિજ્ઞાનનું મુખ્ય પ્રગતિ છે. વિજ્ઞાને અનેક રીતોનો સામનો કરવાના સંઘર્ષો થયાં છે, જમીનીની શુદ્ધતા વધારી છે. વિશાળ અંતરે કાપી નાખ્યા છે અને બીજા અનેક આશ્ચર્યો બતાવે છે. પણ સાથે સાથે વિજ્ઞાને ભયંકર હડાઈઓ, આગ્રંકિત અભ્યવરથો અને આશાતિ આપ્યાં છે, કારણકે વિજ્ઞાન તે આગિતના જેવું છે. આગિત જેમ પ્રકાશ અને ગરમી આપે છે તેમ જ ધાર્મિકતા વાપરવામાં ન આવે તે વિનાશ પામી શકે છે. આ કારણસર લોકો વિજ્ઞાનનો ખરો અને હૃદયગીર સંપર્ક નથી લોકાંતર કેળવાય અને વિજ્ઞાનનો ગતિયં થઈ શકે.

વિજ્ઞાન એ કલાના ક્ષેત્રોની હારીશળા આવે છે સદ્ય અને નિર્નય સુધિના રહેની અસ્પષ્ટ વસ્તુઓ—દેહી, તેના રંગો તેની રસોયો, મેષઘનુના દેશ કલાકારોને આપે છે અને તેમાંથી તેઓ પેશ્વો મેળવે છે, તેજ ન વિજ્ઞાનીને પશુ આ સર્વ વસ્તુઓ આકર્ષે છે પણ તે તેની માત્ર કપામના ન કરતો નથી, તેની પાછા રહેવી જ્યાંના આસ્વાસ કરવાને કુદરતના રહેવા ગૃહ રદ્દગે. સાચા તેને ઓળખી રાંધો કપયોગના લેવા મેં છે, નાસમ દેખાતી વસ્તુઓમાં સામાન્યજનો સીધી તેને એવનિયતરીતે મોઢવતો પ્રવાસ કરે છે

આગળ જણાવેલા પ્રમાણે વૈજ્ઞાનિક સંશોધનના જે આદર્શો હોઈ શકે એક તો સાત્ત્વની શોધ અને બીજા તરફ યોગિતા રચિયામાં કલ્પિત પછી ઉપયોગિતાના આદર્શને ગદાન અપાસુ પરિણમે શોધ વર્ધમાન એક ખેતર હેરાની નિયંત્રિતિમાંથી તે હુનિયાગમની ચોક ગદાન સમાન બન્યું છે તે સાથે જ સાત્ત્વની શોધની દૃષ્ટિથી કરવામાં આવતા વૈજ્ઞાનિક સંશોધનમાં પણ તથા ધર્મો વિકાસ થયો છે આપણા હેરામા પછાત પણ આગતમાં અને આદર્શોનો હુમેશ સાધી સંશોધનનું આ ચોરસ નેત્રે છે

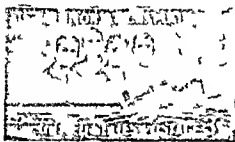
અમેરિકાનું સોનું

આજે સમગ્ર દુનિયામાં નેટુ સોનું છે તેના જે જાત એવું
અમેરિકા ના ધરાવે છે ૧૯૩૩થી માંડીને આજ દિન મુધી તેણે
(કૃષિઆરી ૧૯૪૯) ૬૨

અહીં તરફ નાનવુ દાંડ્ય આપને આપના,
અને ફરજ પૂરવી છે હૃદયને અહીં બાધવા

વધાવત કાકર

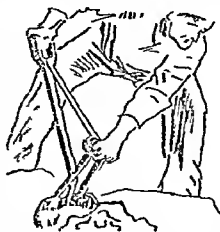
આજથી બરોબર છ વર્ષ ૫૨, ૧૯૪૦ની
૩૩ ફેબ્રુઆરીએ, ગયા ગાંધીયુદ્ધમાં હોય
૨૪ નામના અમેરિકન જાહેરનામો ઉપર
ઑલ્ટ્રાનાઈટમાં ટોર્ડો વાળી ને તે ડુબવા
લાગ્યું ત્યારે તે પરના ચાર યુવાન પાદરીઓ
(નર્વર્થ મેન્સ, એલેક્સ શુર, સ્વાર્ડ પોલિસ
અને જોન બોશિગટન)એ પોતાના સાથ જેટ
(જીવન બચાવવા પહેલાં પકડી) ખીલગો
ને આપી દઈ, પોતે ચારેને આકાશ બીડીને
એકસાથે રેવેન્જાએ જળમગાધિ લીધી
પરહિતાર્યે આપમેળે આપી અમર બનેલા
એ બીર પાદરીઓના મારબરગા અમેરિકાનો
મટ્ટીથી એમની હાથિઓવાળા ખાસ ટિમિલુ
ચિત્ર આ નીચે આપ્યું છે

હેવતેના અર્થ, કેમિયાનુ માર્યું નીચું
જુએ, ને કામનુ માર્યું જીવું જુએ માર્યુંસોને
પક્ષ મરવા માટે આપની શિખામણ રૂ ૧ આ
કહેવતની પાછળ મારંગો છે કે જેમ જુસને ખ
વડાનું દોષ, પોમો દોષ હપમર કથો દોષ
તેને આખની રૂરમ વાગે છે અને આ જુએ
અનુકૂળ થઈને રહે છે, પણ માર કે જગડાથી
માણસ જીવું જુએ છે, એટલે કે માણુ ક્યારે
કે સામેા થાય છે તેને ગળની જીત મ્હેવતે
'શો માય ને આખ વાને', 'શાહ વહાલી કે
માઈ વહાલી'

અનેકાર્થો સખ્દ એકાએક મધુરા તરનો
આજણ, ટોલ વગાડવાનો દફકો, ટોલ પર
પડેનો દફકનો સોળ, ચપકો કે ડામ, છદ્મ

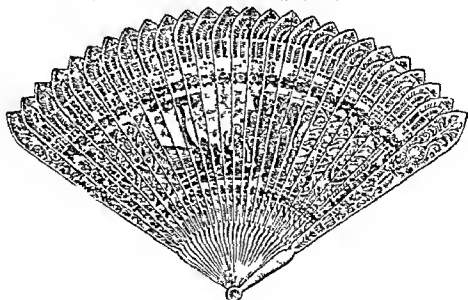
વીંછી રખ મારે છે ત્યાં પરસેવા છટે છે
ત્યાં પહેલા અપડી બરીને ટોડાશિયમ પર
મેંગેનટની શુધી અમરાવી તેના પર તેના જે
મામ જેટલા ટોર્ડો એસિડ તોખવે પછી
તે પર કાંઈકુ પાછો નાખતા ન ફીણુ ગા
વગે તેને રૂં વડે લૂગી નાખવું આથી તરત જ
વીંછીનું હેર બીતરી ન્ય છે એવો અનુભવ
છે એ જ દવાએ ધરમા વા રી રાખવી

મોલસા, જુએ. માડી આદિના દમલા
પસેડવામાં વપરાતા આ પાવડાને ને
ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ન્યુ હૉલ્ડ જેસા
કવામાં આવે તો મનરુનો શ્રમ ઓછો થવા
સાથે મગા કપાડાથી અને સરખતાથી મગે

સર્વ રજોના મૂલ ૩ ૧ ૭ રજો મજૂાય છે
પણ એ સાત રજોના મિથજુમાંથી ૩૬ ૩
વાખ ભતના રજ તેયાર કરી સકાય છે ૧

જગડની વસતિ આર્થિકતા ન્યુ ઝીલૅન્ડ
ફનેડા ને દક્ષિણ આફ્રિકા કરતા ગમખી છે
પણ હિંદની વસતિ તે એ બધાની મામતી
વસતિ કરતા ચાર ગણીથી વધારે છે

કલામજીકા અને કપરકેડા અને વપર રાના સાધનોમા કાનો રસ ફરનાર મામમ
પણા જેવી આસાસ આ નવી વસ્તુને જાણુમાર રી કેમ બુરે ૨ આમુ દેશોમા તો પા
પ્રેયસીને પ્રેમના સતેક કરનાનુ સામન હોય છે ગાથીતાતની પટીએ વડે રચેલા કપરના
પણાની એકેએ પડી કપર સોમન મરવા ક રાત વચ્ચેના માગમા દરથગિત રથાય જે
ગીતની મરીમરી ગી છે વિવિધ સુસોબનવાળા ચીન તપાનના પળા તો નુવિખ્યાત છે

(ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૧) ૧૬૪

દેશદ્રોહીઓ માટે 'પંચગચી કતાર'
શબ્દ કેમ વપરાય છે ?

આ સખ્દ ગ્લેનના આતરવિમલ વખતે
પ્રચારમાં આવે તો જનરલ એમિનિ દો મોહા
નું મારે માફિડ તરફ ધસતો હતો ત્યાર તેના
નેશનાલિસ્ટલક્ષરમા ચારમાર (column)
હતી તેણે કહ્યું કે હેરમા રહેલી ગોવાની
પારમી મ્તાર' તેને આદરની યાત્રુથી મદદ
મરો, જેનો અર્થ ૧ હતા કે સહેરમા જે
લોખ તેના પક્ષ મા હતા તે તેને મદદ કર
વાના હતા ત્યાર પછી હિંદવરની નામદી
મળમા તો જનરલ મોવા રી પાચમી મ્તાર
ર ની માફ મધુા મિ ૨૬ વોલેએ હિંદવરને
મા દ કરવાથી આ સખ્દ રૂઢ બન્યો

હજીતી કીટકીમા લોખાન નાખી નાન્ય
વેવાથી ન્યુઓનિયાના બનુ મરી ન્ય છે

સળગતી મગતીમા ખાટ કે ખાટનો મે ૧
નાખવાથી મેમિનિ નામનો વાણુ નીકળે
છે ને જનુમ હોવાથી હવાને સ્વચ્છ બનાવે
છે કહોઈ લોખને મારકો કે એવા કાઈ મોટો
રોગ આગે ન જાય છે તેનુ મારણ પણ તેઓ
ચૂવના ખાટનો મેલ નાખ્યા કરે છે એ છે

જે પ્રમાણમા દવાનુ જીવનુમાન વધે
તે પ્રમાણમા અવાજ ૧ મેલંગોની પણ
ગતિ વધે છે દર સેન્ડીમેક કમ્પુતામાનના
વધારાથી કવામ્ના એક માર્દવ જેટલી આ
વાજની ગતિ વધે છે

ઝેનિથ

પસંદ કરે છે-

સે મ જ દાર મા છુ સો.

ઝેકેઝેક ઝેનિથ ઘડિયાળ ઉમદા કારી-
ગરીનો નાદન મૂનો હોય છે. પાતળિયુ
ને ખૂણસૂરત, તથા રાત ને દિવસ ગિન-
ચુક ચોક્કસાર્થ જાગવનાર. દુનિયાભરના
માછુસો ઝેનિથ જ પસંદ કરે છે, કેમકે
ભરોમાપાન તરીકે પ્રખ્યાત અને છતા
કિંમતમાં માફકમર ઘડિયાળ એ જ છે

ન ૧૨૫૪-દાબી બાલુગે ૧૫ જુએલેન્ડ
ઝેનિથ મુવમેન્ટ, કોમ્પેન્ટેડ કેઇસ તથા
રેડીસની પીઠવાણ ચિત્રમાં દર્શાવ્યા
મુજબ અરેબિક આંકડાવાળુ રૂા ૧૭૦

ન ૧૨૭૪-જમણી બાલુગે ૧૫ જુએલેન્ડ
ઝેનિથ મુવમેન્ટ કોમ્પેન્ટેડ કેઇસ તથા
રેડીસની પીઠવાણ ચિત્રમાં દર્શાવ્યા મુજબ
રોમન આંકડા તથા ૬૫સેકા ગિલ્ડવાળા
૬૫૬૩ સાથેનુ રૂા ૧૭૦

કોવર-લ્ધુના ઍન્ડ કંપ લી લિમિટેડ
મુંગાર્થ અને કલકત્તા

ਚਾਇਨੇ ਮਾਰੀਟ—ਮੁੰਘਾਈ ੩

(Yearly Subscription Rs. 2/8/-)

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ-અમદાવાદ

:વેપારીઓને!:

તમારા માવની સેનએજન્સી (વિચારણા ઝરોડક)
આપના ક્ષિત્તા હો તે પત્રવ્યવહાર કરે

શાહ પ્રેડીંગ સીન્ડિકેટ

રૂપાવાલા બિલ્ડિંગ, માણેકચોક, અમદાવાદ

IMPORTANT

- Q Press Publicity & Printing
- Q Stationery
- Q Blocks
- Q Designs
- Q Cinema Slides

For all your inquiries
Please refer to

SHAH PUBLICITY SERVICE
Rupawala Building Manekchowk
AHMEDABAD

કોલેરા, ઝાડા, શરદી,
શલિવા, ખાંસી, શુળ,
અમુકા, દરેક ખાતના
તાપ તથા અનેક
ખાતના દરદી
માટે અમુલ્ય
ઓષધી

જીવનધારી

જીવનધારી એ માનવનું
જીવન મળે છે.

જીવનધારી એન્ડીંગ, નીઆઈ (સુરક્ષા)

રોકાઈ કચનલાલ વાડીલાલની કુ
મિન્સેસ રૂઢીદ મગજાસરાઈ, મુબાઈ-૨

વિદ્યાર્થીઓ, વેપારીઓ, વકીલો, વિદ્વાનો વગેરે મગજનું કામ કરનારાઓ માટે ખાસ

અંડુનું પોષ્ટિક કેસરી જીવન

નાનાં-મોટાં, માંદાં-સાજાં, નબળાં-સખળાં, સ્ત્રી-પુરુષ,
સૌ કોઈ એવું સેવન કરી શકે છે

મહા રસાયન

રસસિદ્ધ, અબક, કેમર, કસ્ટૂરી અને બીજા દીપન, પાચન
ને પોષ્ટિક ઓષધ મેળવી લીલા રસદાર આમગામાથી જનતાવેલું
સુશોભિત, સુવાસિત, સ્વાદિષ્ટ અને પોષ્ટિક આદ્ય

કિંમત

તેનું નિયમિત સેવન

૧૧ રતલના પાટના ૧૧ ૧

૧૧ ૧ ૧ ૧ ૧

૧ ૧ ૧ ૧ ૧

લાણ આયુષ્ય તથા સારી રસરણશક્તિ

આપી શરીરમા બળ, તેજ ને ચેતન પ્રદે છે

કારખાનું
સયાનીરોડ
મુબાઈ-૧૪

અંડુ ફા માંસ્યુટિકલ વર્કસ લિ.

અમદાવાદના એજન્ટ - ભોળીલાલ બ્રધર્સ - ગાંધીજી

કુશન
જૂની મહાજનવાડી
મુબાઈ-૨

સ્વતંત્ર ભારતમાં આયુર્વેદ રીસર્ચની નૂતન શોધ

હીમચાના ઉપયોગી તત્વોગ્રાપી બનાવેલું છે. તેમાંથી ઘોઘક કણો લઈ, તેમાં બેથીત્રણ ટીપા પાણી નાખવાથી ગાંબણ જેવો મુનાયમ તાબે અને સુગંધિત દૂધ-પેસ્થ તૈયાર થઈ જાય છે તે દાંતને સ્વચ્છ રાખે છે, પાથોરિયાને જરૂરમૂળથી નાબૂદ કરે છે, દાંતના દુઃખાવા, દાંતમાંથી પડતું લેપ્ટી, ખરું વગેરે તાત્કાલિક અટકાવી દાંતને ઘ્રોતીની માફક ચળકતા અને મજબૂત બનાવે છે તથા ધાસને ડુર્ગંધ રહિત રાખે છે. નીમકણ ખીજ ઘણા રોગો ઉપર વપરાય છે, તેમજ ખીજ દવાઓ પણ છે દેગની ભાવી માતાઓ ઘોતાનાં બાળકોને ઘરેરાજ નીમકણ વાપરવાની ભલામણ કરે છે.

વિગ્નત શબ્દો નાટ લખો

આયુર્વેદ રીસર્ચ ઈન્સ્ટીટ્યુટ • નીમકુંજ • ઉદયપુર

તાં ૧ નીમકણ ૧ ઓસ, ૨ ઓસ, ૪ ઓસ ગાદલીમા દરેક આબરદાર રટાસં અને દવાના વેપારીઓને ત્યાંથી મળશે ગાંધી ગામ રોડાઈસ્ટેટ નીમવાના છે

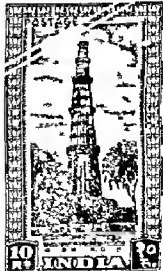
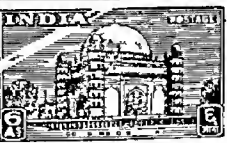
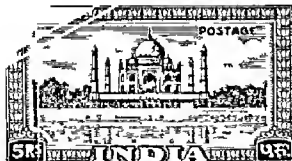
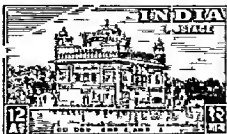
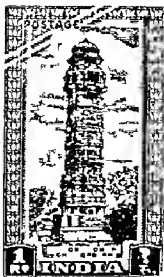
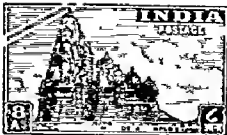
જાહેર અભિપ્રાય

હું ઘણાં વર્ષોથી દેશી ને પરદેશી ઘણી જાતનાં તેલોનો માથાને માટે ઉપયોગ કરતો આવું છું એક દિવસ મારા એક પરમ મિત્રે 'રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ' (સ્પેશીયલ નં. ૧) વાપરવા માટે ખાસ ભલામણ કરી, તે પ્રમાણે હાલ કેટલાક સમયથી તે વાપરું છું. તેનાથી મને મહાન ફાયદા થયા. આખાની દૃષ્ટિ વધી ગઈ, ચાંદ શક્તિમાં અનહદ ફેરફાર થયો, ગાઢ નિદ્રા આવે છે, મગજ શાંત રહે છે, માથાનો દુઃખાવો હમેશને માટે બંધ થઈ ગયો, નાકમાંથી કોઈક વખતે જે રક્ત પડતું હતું તે પણ બંધ થઈ ગયું છે, વાળ કાળા થવા લાગ્યા છે, અર્થાત ઘણા વરસની મારી જે જે ફરિયાદો હતી તે બધી આ તેલથી હમેશને માટે દૂર થઈ ગઈ છે.

મંગલાકાંઠી

દેવે મણિલાલ હરિનારાયણ

ખા. એ (આનંદ) પટોદરા

સ્વતંત્ર હિંદની
નવી ને સુંદર
ટપાલ-ટિકિટો

આપણી પાસે આપણા રાજચિહ્ન ખલ્લ, સિંહા ટપ પત્રી ટિકિટો વગેરેમાંથી અગ્રણ્ય ણાય હવ દૂર પત્રી ભય છે ૧૫૪ અને રાજચિહ્ન બદલાયા પછી આપણની ટિકિટોમાં ભારતીય ર મરુતિનાં પ્રતીકરૂપ આપણા ભય કયા વારસાને રધાન અપયુષ્ઠ છે અને આપણી રહી એમિશિયો ઉપર દરોશિયા પેકોની કેન્દ્રીક િકિટો વચાવી શક્ય થશે ચિત્રો રખબટ સમજાવ ને અરે આ ચિત્રો મુજ કરતા સમજાવ દેશો કદના કદૈલા છે ઉપરથી ૧બી બાનુષી ૨ પૈસા વાળી પત્રીમાં બિહાર કરતા હાથીનું અલ્ખના કલનુંિમ, ૨ આનાવાળી એપિસિયલ લખની મરુતિમખમખાનું સિંહનાર ગોદિયરનું મધ્યમહિન સિંહ ૮ આના કુદેલ પ્રકાશ મનુરે હોનું કલે મકારિવનુ અલ્ખન રધાય થયતુ મહિર ૧૨ આના અશ્વતરણુ મુકૈમહિર ૧ રૂપિયા ભારતી ને સમુદ્રી રૂપ ૧ ભરેલે િનાકોના અશ્વતર ૧ રૂપિયા હિલ્લોના લાલ િ થા ૩ પૈસા મુગાઇ પ થે એળાર ટા મુકામાની મરુતિની હિરાદ આકર્ષી ૨ આના ન રાજની કાર રમુનિ શા આના ગભી મરુનું રૂ ૧૨ ડા આના મિકરમાનુ કુદમયાનું મહિર ૪ આના એપિસિયલનું મુગરને થાનુ મહિર ૫ રૂપિયા આપા મો કાર રમુનિ ૬ આના લીમપુરાના એકામુખ—કુનિ ૧ ભરમા એન્દલી વિર લા પકોશીધને એળ મુમટ બીને કયાય નવી ૧૦ રૂપિયા વિલ્હોની ભન્ય તામ્મકહાઇ ૭ આના લીમપુરાના એકામુખ—કુનિ ૧ ભરમા એન્દલી વિર લા પકોશીધને એળ મુમટ બીને કયાય નવી ૧૦ રૂપિયા વિલ્હોની ભન્ય કુનમિનાર ડા આ ગભી મિનારે ૩ પૈસા આપણી માય ક હબર વન ઉપર સિંહના મધ્ય એળી હિંદની પ્રાચીનનમ સમૂતિના અવલપ ૩ ર માઉને

માર્ચ ૧૯૮૮

ગીઝાના પિરામિડો

પાનક ડૉ. કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી

પૃથ્વી તણી પત્થર ગાય તોડી
મહાનદોઃ ગિનગ્ધ કહે વસુધરા,
ઊધિરના મગ વિધાન છોડી,
ગતી ગહે પ્રાણ તણી પયોધરા

તીરે તીરે આથડતા પ્રવામી
આવી, વસી, દામ કરી દગતા,
શરીરની ભૂખ જતા વિદાગી,
જેહુ ઉડા અતરમા તળતા

અને અહીં સખન મમકૃતિના,
વિદામ તો માનસ વ્યાપ્તિના,
વિગ્રહ મ આરમતી કૃતિના,
પ્રકપ ત્યા ધાવ શ્રુતિ મ્મતિના

પૃથ્વી તણા તપ્ત પ્રચડ અગ્રે,
મહાનદોઃ તો લયના પયોધરા
ધાવી લાઇ મમકૃતિ યાજ ગમે,
નિદામ્ભુ સર્જનના પડો-થરા

કૃષ્ણો હતો સિન્ધુતણા કિનારે,
પુગણથી એ ય પુગણ મમકૃતિ
કનીકની, સર્જનની મનારે
ખીલી હતી, -તેની મમત વિમ્મતિ

આથો તણી મમકૃતિ માત ભ ન,
કાનિંગ ને મગની છાતીઓ પે
મડયો હતો ગાનંદ ફૂ, રચતવ્ય
મરી, ભરી અત-અસુઓ મે

જીવિતનો ધન્ય ઉગ્યો સવિતા
નીજ મહા મમકૃતિ માત દર્શો
છન્નિતની ઊછળતી શી ગીતા
મચી દીવી નાઇય કાનંદશો
નથી, છતા ભૂત ભવિષ્યના મહુ
બેરી પડે દર્શન અતરે લ઼ુ

કહે જમા મગન રતી કેગ
પરે વળી પત્થર દમ્ભો ભરી,
આકાશનો ધુમ્મસ ડેગવા કરી,
કયો ઉભા ભન, મહા, વડેગ
ગીઝા તણા આર પિરામીડો 'તુટયા'
આથર્થ તો પૃથ્વી તણા ન ફૂટયા

અને નીચે આથત સોણવામા
સરી જવા માનન કોમ્મ મતા,
મૃત્યુ તણી ઝનની મ જવામા
ભળી જવા, છાન ડોડી જુદા

વદગી જમે અદર મોણતે પડયુ
મહોને -વથો મદ તનિત ઉડિયો
ને આખથી અશુ ઉનુ નીચ પડયુ,
પ્રતાત રેતી મને એ મયુ ગળી

આ સુર્યનો ધામ પ્રચડ તાપ
બેની શકે પત્થર-દમ્ભ કેમ
મમ્મતીભરી નાન્યના પ્રધાપ
પૂજી ગહે અદરના ન હેમ

ત્યજ દર્ષ ઝનન જનન આ,
મૃત્યુ તણુ ઝનન જીવવાને
સુતેન જે અદર તે મગ ના
-જીવે નવા જીવતાદાન દાને

સેનાતપા-ઓપા સહસ્રમારે
રચી તો ભવ્ય વિગદ રાચ્યા
મમ્મદિ ગખી મળ્યા પ્રગરે,
તન્યા હતા પ્રાણ તણા ખપ્યા

મુલામને મદન્યા મજનો,
પ્રદીપવા ખડ દીવી સુવર્ણની
અગાગને માનવના ખમનો
મામમી ત્યા માથ તમાચ વર્ણની
જીવિતનો માગ પાન પામવા

માથે વર્ષ દોડી અને દરેક
સુતેવ, તેને મત કેમ માનવા
ભણ નાનો આપણ મો મરેલા
—ખરે મને થાય અદમ્ય શકો

ગાજુ ગહે છાતી મોં ય ડકો
નહી ' અહીં તો મમના નંગાન
પડ્યા દિમ ગોગંગાન પીટવા
મિધ્યાભિમાની નરપુગલોના,
નિકાલના ઝળું નિદાગવા મદા

'અમાપ ડ શન્તિ અમારી' એવી
ચણી દીધી તો નિન હોન પ્રોગણ
હમી નહી હોય ન દેવ દેવી
પઠાડીને પત્થર પહાણુ તો વણા

મહાન કેા ગભવીનુ મહાન
મામાનયનુ નર્મ વિગદ સોણુ
કરી મયુ, તે નહિ હોન યાન
—ભરિધવા વારમને મામમુન

મને ય આજે જળતા મોર
જાગી રહે ભીમ એક એરણ
બનુ કરી નાજવી દેવ-બેર
પિરામિડો ય ય ચણુત સો મણુ
હોયા હોયા આથી ય અખબેરી
અને મયુ અદર એક રેદી

મગાનથી ઓ પ-નાણુ ગોતી,
બેયુ કર માતનુ દેદ-ગોતી
ગોના તણી માત સુમરપેરી
મદી દહ એ દવયુ વપેરી

અને પડી દુ જાનીને પ્રવિત્રા
નહી રાં વેળી મર્વ મીના
ધીમે પણુ હ નમલી નિનામા
ત્યા જીટની ડા-વાળી —દિશામા

આખથી એ દવ્ય પદ અમેરિકા જતા માર્ગમા ગિસરના પિરામિડોની મુલાકાત ખાદ ન્મિત્રમા લખાઈયું હો. શ્રીધરાણીનું આ કાવ્ય એ
એમના પરદેશગમન પહેલાની મન્યપ્રવૃત્તિનું ઉદ્ભવ કાવ્ય એ એમણે જતાજતા પારીસમાથી અને પોર યુ તે અખ સુધી અમે
દરાહાપૂર્વક અપ્રમદ રાખ્યુ હવ તે પછી એરે વર્ષે દિદ આ શ્રી એમણે વખેલુ પહેલુ કાવ્ય અમે ડબ્બા અકાગ પ્રકટ કર્યુ હવ મોદ વર્ષન
માજખડના છે ઉડા પરની એ એ કૃતિઓની સરખામણી રસમક વર્ષ પડશે, એ એતિહાસિક દૃષ્ટિથી ન અર્થો તે પ્રકટ કરીએ છીએ

કેળ સારા નહોતા હાથમા બદ્ધ હોતા નાકમાં સળવળાટ થતો માણુ જરા જિલુ રીલુ હવેને 'હાક છિ, હાક છિ' હિંમત હારી ગયા વિચાર થયો નહ કેન નહ ? આ અપશુકનને લીધે મનમા તરેના પ્રવાહ બેઠ્યો શિકાર એ બન લેવાદેવાનો માગ્યો છે અને બદ્ધ હોતા ન હોઈ કયાં ગોળી ચૂકયો ને વાયે ઝડપી લીધો તો ? મનની મનગા જ રહી નય ને ! છપતો નર બંધ પામે છોક્ર હઈ આખની પાખલુ નથી કે રેકે પગે ઠપપગ્યા કરે એ તો અમુક વખતે જ આવે છે અરે શુકન અપશુકનની સૂચના આપી નય છે બપો તૈયારી થઈ અઈ છે એથી શું થયું ? આજે શિકાર ન ખેલવા વળી ક્યારેક વાતો જમલ છે, ચામ છે, બદ્ધ છે, દિવ છે, તો પછી અચરજ કયા-ચોડા છે ? આજ નહિ તો દાલ તો ન ભઈ ને ?

પછી તરત જ વિદોષી વિચાર ધારાએ મગજનો કળતે લીધો જરાક છોક્ર અને શિકારીનું પ્રચાલુ બધે જ જરા જમલું કાણુ સિવાય ની ધન્યુ અને શિકાર બધે ? એવા વઢીથી લોકો ચાહે જમલનો શિકાર નથી એમને મારે તો છે પવનની પથારી શું અથએ મુદ્દતે જ્યેષ્ઠાનીન સારતમા આપ્યા હતા ? બીજાર માણુકને તો છોક્ર અહુ આવે છે ને તે કાયર, કમિયર કે અજાણુ હોતો ત્યાહના કાઠો બાકી બીચારી છોક્રનો અમા શો વાક ?

હજુર, હાથીને બેસાડયા આજી વાર થઈ છે — મહાવતે ચાહ આજુ તકનીતના બધ થઈ ગઈ ધીરેથી માણુ ખનવાન્યુ યપયપ બદ્ધ કાઠી અને હવેને હાથીવર બેસી ગયો

‘મહાવતે પૂછ્યું, હઈ બાણુ ? રખિયા ?’
‘ના, પખનદવા’ પાનનુ બીડુ મોખા મૂકાઈ જો દ્યુ
‘આને કાઠને આપે સાથે ન લીધા ?’
‘હવ્યા ન થઈ’

‘કાઠને સાથે લીધા હોત તો રીક હઈ’
‘કેમ ? મેં નવાઈ પામી પૂછ્યું’
‘પખનદવામા એક માથલુ માણુક માર થઈ ગઈ છે’
‘તને કયાથી ખખર ?’

‘ગયે વખતે જ્યારે મેટા મારિક જોડે પખનદવા ગયો હતો
‘રે ત્યારે બીયો વાત થતી હતી’
‘હઈ વાધો નહિ’ હકીને મેં બદ્ધકની બન્ને નાળમા લીધલ
ગોળીનો એ કારતુસ નાખ્યા

જગવાના શિકાર વખતે હું મેટા માથે બેનાળી બદ્ધની જગાળી નાળમા કારતુસ અને ડ બી નાળમા કરા બેઠ્યું એથી વખત આજે સવગ્ર થઈ નય છે ગોળીનો શિકાર ગમે તે જગાળી નાળ ઊડ વાની, છરાનો શિકાર ગમે તે ડાળી આગ કરવાથી ફરેક જગાળી શિકાર વખતે નાળ ખેલવાની અને કારતુસ જરવાની કઠાકટ મટી નય છે પજમા નિશાન લાકયુ ને પજમા શિકાર ચમતોકની રહેતે

જગવામાં મેસતા જ સસવાલો છવાય મારી પહેલી છવાયે તે દેખાઈ ગયું બીજી છલાયે બદ્ધ તાકી અને ત્રીજી છલાયે તો ડાળી નાળ ઊડી રહી ‘ધાય ના ભગતે આણુ જમલ ક્રુષ બેઠ્યું સસલાના ચેટ્ટે આડતીક ને ગોળી સરર કરતી નીકળી ગઈ સસલુ જમવામા કુચીને અદરથ થઈ ગયું ઊડવાની ઝડપે દોડતા સસલાને ગોળીથી આડી દેખુ ના કાઈ સહેલુ કામ નથી પરતુ ગોળી નેલા જ મારા હોસા બીડી ગયા ડાળી નાળગાળી એવી કેમ નીકળી ? પછી ચાહ બાણુ છે વાજખના નેશમા મેં બન્ને નાળમા ગોળી બરી દીધી
૧૭ (માર્ચ ૧૯૪૬)

હની નિશાન ચૂકવાની સારમ, બન્ને નાળમા ગોળી નાખવાની બેવઢી અને પહેરો જ કાયર ખાલી જવાના આ યુવાની હુ હારી પર ચોટી જ ગયો

મનમા ધિરાણ મેળુ ફરી વળ્યું સસલા પર ગોળી ઊડવાની રી જરૂર હતી ? કોઈ સારા શિકારની મોઢમાં નીખ્યા હો આખ, કે સસલા હોવાના શિકાર અથ ? બદ્ધના અવાજે શું સારા જનવર હવે થેતી ગયા નહિ હોય ? સસલુ તો ગુમાલ્યુ અને ચાયા પર આ સરખો પહાડ તૂટી પડ્યો એ વધારામા નાળમા ગોળીના કારતુસ છે કે છરાના, એ કે પછુ ખખર રખાવી નથી તો શિકાર ખેલવા શું જોઈને નીકળ્યા હો ?

મહાવતે પછી એલેલા થયેઈ કહ્યું, ‘આને તો અપશુકન થઈ ગયા હજુર ! સિંધરની સહઆતમા સમલુ મને જો સાક નહિ’
‘મેં સમજી લેવા મહુ, એ તો બધા વહેજ છે, અતીબન ! શુકન શું અને અપશુકન શું ? મને તો ચાહ જ નહિ કે ગોળી નાળમા પછુ ગોળી છે છરા કારતુસ હોત તો પૂજ ચાલુ થઈ ગયું હોત’
‘હું નિશાનની વાત નથી કરતો, હજુર સસલુ મને એ જ અપશુકન છે ચિન્ટઈન સાહેબ

સામે જ ચીલજ દરજુડ ટાણુ જોઈને મેં મહાવતેને રોમ્યા કુલ આડ હતા. તજુ નર અને પાયા માથા જે નરની પાછળ વપાઈને બેસેલી, સુરોચાની દરબીઓ થકિત મેંને પહે છે થી વરૂ જોઈ રહી હતી એક નર તો નિશાળ કાય હતો રૂપુ જેવા શીંગડાપાળો એ આખાંતી અતિ વિધિ નબળા માગતો હોય એવી પ્રકામા, બધાં ની આગળ બેસી રહીને આગાસ વરફ જોઈ રહી હતો મેં એક પજની થે વાન ન લગાડી થોતી નારી નય કોવા કથ હતો બદ્ધ કઠાથી અને યોટા દાખી દીધા !

પરતુ નિશાન ચૂકી ગયો, — બદ્ધ ખરામ રીતે વૂટી ગયો ! યોટા ટાણુ દાખુ ર્યા તો હાથીએ પેતાનુ આસન પાડી નાખ્યું હતુ જે પથ પર તે મળદળને બેસી હતો તે બદ્ધથી ખીન પથ પર જોઈ દઈને એ બેસી એથી માગવા વખતે જ ચાક સરીકે દાહી ગયું અને હાથ નીચે થઈ ગયો હરજૂથી જે જન આગળ જ ગોળીએ મારી હકાડી બીજી નાળમા તો હવે કારતુસ ન કયા હતો કે હું કાયર કે ? હરજૂ કુવાળ ચારેતાકે માર જમલમા અદરથ થઈ ગયા છતાં પરથી બદ્ધ છતાંની મેં ફક્ત એક લાખો આસ લીધો બખે વાર પ્રચાસ નિખળ ગયો નાળમા કારતુસ સારાની થે દેખાડો ન થઈ

હાથી ગુપચાપ ચાલ્યો જતો હતો મહાવત આજો ફાડી ફાડીને આગતેમ જોઈ રહ્યો હતો વાતચિત કરવાનુ મન તો સફળતા મને જ્યારે જ માથે ઉંઝળના વખતમા જ મનકચૂરે છે અર્થો તો બલ્કે સિરે પરી બીજી પડી હતી છમ હાંડે જ ચુ મામ ? ધીરેથી અમે ફર નીકળી ગયા સાથે ડાળીમાં ફરતી હોય એવી કાળી બેજ દેખાઈ જતુમાને તો રીંગ દોષ એજ લાગ્યું પરતુ આપેથી ન દે બાણુ મેં તરત જ બદ્ધકની નાળ ખોલીને બન્ને નાળમા ગોળીના એ કારતુસ કરી દીધા અથે ઉત્તર વરફ જતા હતા ડાળી બાણુને શિકાર દેખાતો હતો આગળથી રમ્તો કાપવાનો વિચાર કરીને મહાવતે દાણીને ડાળી બાણુ સાળી દીધો અમે ખૂબ જ સમજ ને સવધાન થઈને બેસી ગયા આગાસ રિલની મહકન અજાનન થઈ ગઈ હતી અને આજો કહે જલ નિંદાળી રહી હતી

કેટકે દર જતા આગાંતી ડાળી બાણુ એક બાળી, ચૂકી નાણું બાણુ ઝડપી થઈ એક રીંછ એ નાળામા બિરહ થઈ જરા કુરુદલ થયું ધીરે માર અતિથે ચાલનાર રીંછ આટલી ઝડપે નાળામા શા

ગદગત ધનરાજપુત્રીની મૂળ વાર્તા ઉપરથી

★ અનુવાદક

‘નિપાદયન્દ્ર’

અસંભવ શિકાર

ગાંઠે ભતરણ દરો ? એને જાણી ગયો આવી ગઈ દરો ? એમ દોષ તો એનો છાનો ચિત્ત કરવાનું સરજ નથી જે બહુ દહાડી રીંછ સાધારણ જાધાનું હવે પુણ્ય દેહ લાખા કાળા વાળથી દમ અલો દનો સોમેશ્વરની ટેન્ડીઆમાં કૃષ્ણ કાળા વડોથ રીંછ ન દોષ છે હોહની ઉપરના નાના નાના બૂરા વાળ યુરજના તરકામાં ચગમ્તા હતા આવો સુદર શિકાર બરાબર સામે જ એકને ગારા સરીરમાં ઉત્તેજનાની વીજળી ન જાણે દોડી ગઈ

વધારે વિચારવા—સામજીવાનો સમય નહોતો કાળની વાર લાગે તો શિકાર છટકી જાય છે અદ્ભુત એનો દેહ નાળામાં જાને અદ્ભુત થવા લાગે શિર છાતી, પેટ - હવે તો હુ એની પૂઝી પર કાયર કરવા તૈયાર થઈ ગયો મદાવતે રોકવા ઈશારો કર્યો, પરંતુ જે ધ્યાન ન આપ્યું એક ન પળના અતરે બન્ને પોડા દાની દીધા ધાય ધાયના અવાજે જગવું છું ઠીક છું ટેકરીઓમાં પ્વનિપ્રતિપત્તિ થવા લાગ્યા ચરતુ બન્ને નાળીઓ નાળાના સાગા કિનારેથી પૂજ ન કડાડી 1 બરીરીતે નિસાન ચૂકો દનો એના સકા નહોતી ત્રણ નહુ વારો પ્રવાસ નધન થયો ચિદારીમાં ગાંઠે આવો પ્રસંગ મોતથી થં વધારે ખરાબ છે ગદગા થયું, નાળ ખોલીને કારતુસ રહે અને ગાદી ન છાતીમાં મોળી મારું !

દિવસ ઠીક ઠીક પસાર થયો હતો જમવામાં આવતી સંધ્યાન નિશાન દેખાવા લાગ્યા હતા અને પ્રેમ જાનવને યોગ્યતા ‘પળન દવા’ની પશ્ચિમે ઠીક દૂર નીકળે ગયા હતા થેર પાઠા જવાને સમય થયું ‘જવાય છે જવાય છે’માં ભીતેતા આહવા હવે વધારે ભટકતુ એટલે લેવાદેવા વગરની આત્મ વહોરી લેતી છતાં વ દિવસ કબૂલ નહોતું કરતુ અહીં ચોટ ત્યાં ચોટુ ગરીબૂન લા પી ગઈ હતી હું પાછા રવાના કુકમ દેવા જતો હતો ત્યાં જ ગદાવને કહ્યું, ‘હવે જરા કડાવજ નરી’ હું યાત્રુ રાગગ સાળાવા તૈયાર થઈ ગયા થોડી વારે તેણે કહ્યું રીંછ નાળામાં ન જાગી ન જત તે જરૂર સામે કિનારે ચડત ત્યાં અને ગારવામાં કોઈ સુખીબત ન પડત જે ઈશારો તો કર્યો હતો, પરંતુ હવે રામવા નહિ

‘જવા દે જાજો દિ ન નકામો છે’ જે કડાસ ભાવે કહ્યું

‘તો દને થર તરફ પાછો ફરો નરકટિ 11 થઈને જત પડશે’

‘હા, બીજી કુંડી મોડુનો બહુ થયું છે થરે પહોંચતા ન મધરાત તો થા જશે વાળ પાછો લાથી’ કહીને હું લાથી પર જરા ઢળ્યો હું જ અમે જે ત્રણ ગાહલથી વધારે આગળ નહોતા નયા તર કંઈવાનુ જમવ રોક થઈ ગયું હતુ ત્યાં અગાતક વાપની ગર્જ 11 અને ગમુષ્મની રાડના અવાજ આંખો 11 હુ મોજીને ઉત્તેજનાને લીધે લાથી

પર કોઈને બેસી શકે. માત્ર અમર અમુક ઘણું શું કાંઈ અજાણી મનુષ્ય વનરાજીની ક્રપાઓ આવી ગયો હશે કે મહાવને મોટી તરફ એણે અને અજાણી રીતે તરફ કોઈનીને કહાડતો હોય એવા ક્રાંતિઓ આજના વધુ ને વધુ નહોતી આવતી હતી. દેવો, અંગ્રિક મર્જના અને યોગે અને મોંઝા કાઢતા હતા પરંતુ પાવેર, કાઠણી આદિ એ અને વેપારીઓને લાંબી અમારી અતિગા વધુવદ આવતી હતી.

પરંતુ મનુષ્યના અજાણના અન્ય નિરંજન ન હતા તેની સાથે ખૂબ કોઈ ન હતી કે ભણે કોઈ પ્રતિદેશીયો થા પડતો ન હોય. અને વાધની મર્જનાના પણ કોષની કાઢ દેખાતી હતી શું વનરાજી મહોદય પણ ઘણું ધાની ક્રપામાં આવીને નિર્બળતા દીવત કોષ પ્રશિષ્ટ કરે છે કે તેણે રૂપ રૂપાયા સમાન પ્રતિદેશીયોના સાધારણના કુમળા થતા હોય તો મગા પડે. પરંતુ એ અનુચિત દરજ્જા તબક્કે કઈ રીતે કે આ બધાકરે અગ્રણી, મારાંડિયાઓના નાના વાણ વાણ, શાઈર પણ અમુક અમુક રીતે થતો કે

રમુકેશન અમુક દુરથી ભેગી ક્રપા દેખાતા ન મારી આજો ક્રી મ. ખરેખર તે કોષ અદ્યુત દરજ્જા નર અને નરબલ્ક અને હતા, પરંતુ બળીનું ગિવન આશ્વેચન હતું વાહનાવડોડોડો આદરથી, મેલના મોદાસા લાચ નાની છવન અને મુઝુરી સીમોના ન બળે પાતી કરવા બેઠો હતો. તે મેણે ને મળી નહોતીના કોષ વિશાલમય થતો રહે કે પીઠ રાખીને વાણ લપાદને બેઠો છે લાખા ચણાપણા જે તે મે ટો રોચલ શાઈર હતો વાણ જુડાન હતો. મોના પુષ્ટ પલ ને માસલ દેલ ને ને સી સાદી પૂરતા હતા મોના-પુષ્ટ મોના વાસને એક નરે કાઢી કીરેકીરે બુધાતો હતો દેવો બીચારી વાણ છજ કાઢવાની અંતે દોઢા મારાની નીચ પાણી નહોતી દેવો, પરંતુ અને સફળતા નદેની ગળતી. હા, મોના બળને પલ બરાબર થ લતા હતા આની આખેગા કોષ હતો અને ચરેરા પર દીનતા ભેગી પુઝી નળીન પર હાવતી ભણે કાઢી કાઢતી હતી.

આદરથી વધુ નવજીવન હતો ભેગી પુષ્ટ માસલેશીયો તો રૂપ અપાહી ન દેવાર થઈ હતો મોના જે નાનકડી પોલી ને અંત દેવો કોષે પહેલે દોઢા મહાકાકની આરાર મોની પહેલી કાઠીનું સૌંદર્ય નેવાલાચક હતું ભડી ગરદન અને પાતળી કમર તો હતા ન પહેળા કપાળ કપર પરચેનાની કીપા મારતા હતા રમ સામયો અને હાથો લાગે હતા પમને આગળ પાછળ રાખીને, બન્ને લય વડે દોડીને પકડીને તે વાધના મોના ધુસારતો હતો દેવો એને શી અજર કે મોના દેલ પર વાધના કેટલા પલ પડ્યા છે અને કપા કવાથી લોટી નીચે છે. પલભોના થા અને લાધની મર્જનાઓ સાથે તે પણ પદમરના બરાડા પાડતો હતો દેવો.

અમુક દરજ્જા વાધના મોના હોઝ અને વાધના હોઝલવાશ મુખ. નીમજાનની કિંમતને તે શું હોય કે એની કિંમતીના નેટવા બખણી ફરીગા તેટલા મોઝા નિર્ભન વનગા અક માત્ર હડાન જેરે વાધ સાથે એકો કાઢી કાઢી બેઠો છે અને મોના મોના દોઢા ધુસારતો પણ નય છે. કલય છે ને લાધથી કોઢા પૂઝી નય તો અને પીળી નાખતા વાધને શી વાર લાગે કે ભેગી મર્જનાથી માલક થા પર ચડેલા શાઈરકાલીઓના હલય પણ કપી હોય છે એની આવી દુરેશી ભેગી મર્જનાની આ રી વેપાર કે હું ન બોલી સકીયો, ન માલી સકીયો.

બન્ને છવ પર આવી ગયા હતા વાધના મોના પૂરતો દોઢા મોના આંતરડોની કમુબર કરી રહો હતો અને મેરના પમના વાધા મુચકની ચામડી લીતરડી નાખતા હતા વાધી આજો નાચતી હતી અને મુવાનું શીર કાપલ હતું દોઢા મોના ભીંસાતો તો વાધ અલે

કોનો અને પમને સીર પર પડતા મુચક બમ પાડી કોનોના રહીશીને વાધ મુવાનને કાપટ મારીને એક બાલુ દેખી દેવાની મેશિંગ કરતો હતો, પરંતુ વાધી લાથારી બહુ આરે આવતી હતી નરે અલે હું બાધને પળુ મુચક પાણી દરાર થઈ હતો દેવો અને નરકાલ તક મળતા ન પોતાનું બહુ બાળ અઠત કરીને વાધના પેટના આખો દોઢા નાખી દેવાનો પ્રયત્ન કરતો દેવો. એ બંધકાનું થક વાધની પાનગ ન હોય તો કોષ ન છાકામગા તે મુચકને કંઈયે લે પરંતુ બીચારી નિષ્વાસ દેતો પીઠ થક સાથે ન અજાણી હતી ફક્ત મરદન લલા-લીને તે દોઢા વધુ મુચકા નહોતો દેતો તે વાધ નહોતો, પણ વાચલુ દોષ એમ લાગુ, વાધથી વે વધારે ખૂનખાર વાચલુ.

અચાનક દોષીએ મેરથી ભેગી પરશુદ પાડી 'ભગા' અચાનક થતા નળને પ્રતિદેશીયો નાખી કોષના બળને એકિરડી નળે અમાર તરફ મેણુ મુચકના વધેરા પર આડા અને વાણના વધેરા પર નિરંજા પેડા થઈ આખ મીચીની હોય તેને વાણ મેણુ મર્જના હતી. ભણે દુધી પડવા ન મારી હોય. ભેગે નામગા મને સજાપતો હોય એમ મુચક બેલવા લાગ્યો. 'દેવે મે બાલુ શું ભણે છે હો. મારા ભા મે આખને પણ તાર પેટ ન બરામુ કે તો બાને લયે મને કે આજે કેલવા થે કિલેશીયો તને રોયતને દેતો, બાલુ બેટો પડી, પરંતુ મે પણ તાર લીધે, મારે લીધે નહિ મ મારા પર વૂં મીયો ન દોલ તો મને તારો પતો ન મળત તારા મનમાં એમ કશે કે મેલકાળ છને મારી નાખ્યો તો નાનાનું શું મળુ' આને મહીનાઓથી મારી કાળની આજો નપી સુકાઈ બચ્ચાને મેલેલર દુધ પાવા તારે માણુનું નીકોલી બેઠ્યો, ખરેખર કેલે થીવરાવને બચ્ચાને દુધ તારે મારે શું મે કોણ તુલ પ હું છે કે તારા પમના મારમાથી બચ્ચા મારે દરના એક છે એ મુજબને વીંદીને લાય નેલ બનાવીને ફરતો દેવો અને મુપકાકીથી મારા પર હુમલો તે કેના કોઈ છવામ મારેલક ને હું કાંડની પાછળ ન આ રીયો હોલ તો મારી ગરદન ન કંઈયે પલ માણુ હશે કે આના દામગા એક દોઢા ન દમિયાર છે થયુ આ દોઢા છે, રસલુલોનાંથી, સમગ્રને કે આ તારો આતરડા ભિને અમળાવીને આરપાર નીકળી નરો સાળીના પમ પકડીને ને મોગન આપા છે. 'હા તો વાધનું નહિ રહે અને હા તો હું નહિ રહું.'

દેવે વાર લગાડવામાં લેખમ હતું એ નામફાસમાથી વાધનું રદે ન છૂટતો આ બધાંદરે જીવનનું આ નળને બહુમી નાકામ કારતુસ નાખ્યા અને વાધનું પર દોઢા દેવાર થઈ ગયો પણ અમુક નાખ્યા થયો કાઠેયે મુચક સમગ્ર ગયો મને બંધક છાતી સરસી હોતો જેટલે એકે કહ્યું, બજારદાર, જે આપે મોલી ચવાળી છે તે. હું એકો ન બેગી સાથે પતાવી લઈશ. 'એમ કહી એણે એક ગાઢ નેજમ મેણુ કે મારા મોગાથી 'લાય'ને અચાન નીકળી ગયો. એણે આગળ પાછળ પોણા પોતાના પમને આકારમાં કમળ્યા ને આપા સીરને મોએ બને લાય પર નાખી દરને અતિ વેપથી વાધનુંના પેકમાં ધુસારી 'મે' દુષ્કાલકની પરાકાષ્ટા હતી' ને દરકા પરથી લાય છકરો હોય તો સીધી ભેગી ગરદન વાધનુંના મોના નય. કે કાઢ નહતી પેટે એના દોષ અલે તેજાઈ રવો.

મેના મોના મોગાથી 'લાય' સબ નીકળ્યો કે એની સાથે ન વાધજના મોગાથી લોહીની ધારા ચાડી તે મર્જની હતી પણ કીચ રવને પલ પણ લાવતા હતા, પરંતુ સક્ષિત વગરના ભેગી પુઝીની મૂલરી પરથી રેપલ દેખાવ હતું કે વાધનું છેલ્લા સાસ લઈ રહી છે હું મનમાં ને મનમાં વિચારવા લાગ્યો. 'મો' વધુ સારો સિમારી, દરનાકો કે બંધકામો.

મોહાના અબુલ કલામ આઝાદ

૧૮ વર્ષની વયથી દેશને ચરબો પોતાના તનમધે આર્પણ કરી
છે આઝાદી માટે અવિરતપણે ઝઝૂમરા આજીવન લડવા દેશની
કોરબી છે એ સદૈવ પ્રેશિયન્ટની દષ્ટિ રાખી જનતાને ચોખ્ખાં માંમે દોરનાર
પીઠ મુલદારી નેતા, મોહાના વિચારપ્રયુગ ચિંતક લખાણોથી માત્ર દિલની જ
નહિ પણ ધિક્કિત અસ્થિમિત્તાની જ જનતા પર પહોંચાડનાર
તેજસ્વી સાહિત્યકાર હિંદુ મુસ્લિમ બૌદ્ધ માટે અજ્ઞાત ભો ગયનાર
અમણી ગાંધીમ મુમતઝામી, કાન્હાલામી ધર્મશાસ્ત્રી, ઉત્તિહાસશાસ્ત્ર,
ભાષાશાસ્ત્ર આદિ અનેક વિષયોમાં પંડિત-એક સવગામી
વ્યક્તિત્વ ધરાવનાર મોહાના અબુલ મલામ આઝાદ દિલની
તેજસ્વી પર રાશા અમણી જ નહિ પણ ભૂપણ રૂપ છે

૧૯૨૦માં ન્યારે મોહાના નજરદેશમાંથી છૂટ્યા ત્યારે દેશ
માં એક નવું જ એતન્ન્ય-નવું જ વાતાવરણ હતું ત્યારે
હવે ગદાકાળના અસહકાર દ્વારા નિર્દોષને કચડાગેદી
પ્રભામાં નવા પ્રાણનો સંગાર મીને જગત ની રાક્ષસાણી
ગણાતી મિત્રા સરકારને રડકાર કર્યો હતો પત્નબા
તે પ્રભામિત્તાનું જીવન મોહાના મુકી હતી સરકારે તેને રક્ષો મારવા
જાણીયાલાનો બીજાણી હત્યાકાંડ સંભળ્યો હતો પત્નબાને મો અન્ધાધ
તાલે હતો ત્યાં ખિલાફતનો અન્ધાધ પણ તેમાં ઉમેરાયે મિત્તનના
પડા પ્રધાન લોર્ડ જર્વોને વચન આપેલું કે મુસલમાનોના પાલિક
સ્થાનોને અખંડ રાખવામાં આવશે પણ હુન્દરાવામાં આવેલી
મુસલમાનોની ખિલાફત ની મારી ઉખેડી નાખીને એ વચનનો
પ્રિલેખ બ્રમ કર્યો આ અન્ધાધથી દિરૂદ મુસલમાનોની લાગણી
ફાવાઈ અને તેમણે તેનો વિરોધ કરવાનું નક્કી કર્યું પહેલાં તે તેમની
એ પ્રિતિભિમિતન લાઈસેન્સ પાસે લઈ ગયા, પણ તેથી ઘ
અર્થ ન સરતા તેમના ઉન્નત નજર આગળ પણ ત્યાં જે નિમજ્જતા જ
મળી હતે મોહાના વિરોધ કેવી રીતે જાગ કરવે તેનો તેમના વિચાર
કરતા હતા બરાબર આ જ દાંડને મોહાના છૂટ્યા અને ૧૯૨૦ની
૧૮મી જાન્યુઆરીને મહાત્માજીને ગળ્યા માથીછળે ખિલાફતનો
અન્ધાધ દૂર કરેલા અસહકારનો કાર્યક્રમ મોહાના તથા બીજા
મુસલમાન નેતાઓ ની આગળ મુક્યો મોહાના સાહેબના કાલિદારી
માનસે તરત તે કાર્યક્રમનો રીતિમાર કર્યો અને માથીછળા મોહાના
તમામ હાઈબાર કલોડીનો કચડાગાની ખિલાફત પરિવહમાં પ્રમુખ
પદેથી મોહાનાએ એ જ કાર્યક્રમની કારી લેવા મુસલમાનોને આ અંદ
કર્તા કલકત્તા અને નામપુરની મહાસભાએ એ કાર્યક્રમ પર ગહોર
મારતા ને દેશમર્યાદા લંઘત શરૂ થઈ ગદાકાળ તથા મોહાનાના
સાપણેથી વિદ્યાળ સભાઓ-જાનવા લાગી સુન્દિમ ઉલ્લાસોની
તેમજ સંધારણ સભાઓમાં ભાષણોમાં મોહાનાને ખાસ આગમન
મળવા લાગ્યા લાહોરની અબી હંમદે ૩ રાત ઉલ્લાસોની સભામાં
તેમને ઉપાધ્યક્ષ (સીપી મોહા ધર્મચુક) નીમવાનો ઉપવર્ણ કર્યો
મુસ્લિમ વિદ્વાનને મળત આ સીપી મોહા ગાન હવે પણ ગાનવાઈથી
સહા દૂર રહેતા મોહાના સાહેબે તે સ્વીકારવાની આદર પૂર્વક ના

પાડી તેમની લાગણીનું આ એક જ્યવંત કલાદર્શન છે
અસહકારના એ કિરોશમાં છૂટકાના પ્રિન્સ આલ વેલ્સન આ
મગન થતા જ તેનો સમર્થન આદિમાર કરવાનો દરખાસો બંગાળનો
બ્રહ્મકાર મોરચો દેશબળનું ચિત્તરજન હાસ તથા મોહાના આઝાદે
સભાપ્રેક્ષો લારે બાદ ધૂધવામિની સરકારે સખાળાધ ધરપકડો
જવાનું શરૂ કર્યું અમદાવાદની મેંમેસની બેઠક ના બિભાગેવા પ્રમુખ
દેશબળ હાસ તથા મુસ્લિમ લીગની બેઠકના વરાગલા પ્રમુખ મોહાના
સાહેબને સરકારે પકડ્યા અને ત્રણ મહિના સુધી કેસ ચલાવ્યા
સિવાય નેહાલા પુરી સાખ્યા આખરે કેસ ચલાવવાના નાકઅજ મીને
સરકારે તેમને ૧ વર્ષની કેદની સજા કરી એ સજા થતા પહેલાં તેમણે
ને વિરુદ્ધ નિવેદન સરકાર આગળ કર્યું હવે તે 'બુલ્લદ એકરાર ને
નામે ઈતિહાસપ્રસિદ્ધ છે એ અનેક એકરાર વાંચીને મહાત્માજી
મોહાના પર આકૃંતન થઈ ગયા હતા 'જનમી ની સોનેલે દાવક
એ વહતર છે અમ તેમણે જણાવેલું કૂદકેવેળા રાઈ ૧ કરવા ૩૦
માનાઓમાં લખાણોમાં એકરારમાં તેમનું વિશાળ ઐતિહાસિક
જ્ઞાન સચોટ દર્શાય તથા દેશ ખાતર અનંત કષ્ટો સહન કરવાનો
દંડ નિયંત્ર નીતરતા દેખાય છે

૧૯૨૩માં ન્યારે નેતામી છૂટ્યા ત્યારે દેશમાં નિરાશાનું એક
ચોળું ફરી વળ્યું હવે માથીછળી ગિરફતારી પછી મહાસભામાં એ
તડ પડ્યા હતા એક 'ના ફેરવારી' બીને ફેરવારી' પહેલો પક્ષ
ગદાકાળના કાર્યક્રમમાં જરા પણ ફેરફાર ન કરવાના ગત બાંધે, ન્યારે
બીજે બહિર્-બહિર્ મોતીશાલ નેહરે ને રાજબળ હાસનો પક્ષ મારા
સમાજમાં જઈ સરકારનો વિરોધ કરવામાં મુક્તો હતો મોહાના
સાહેબે છમીને આ અને પક્ષ વચ્ચે સમાધાન કરાવવાના અધિક
પ્રવર્તના શરૂ કર્યો ૧૯૨૩ની ૧૫મી સપ્ટેમ્બરે તે દિલ્લીમાં બરાબરી
મહાસભાની ખાસ બેઠકના પ્રમુખપદને ચુગાયા તે વખતે તેમની
ઉમર ફક્ત ૩૫ વર્ષની હતી આટલી નાની વયે પ્રમુખ બનવાનું માન
મેળવનારે તે પહેલાં જ હતા જવાદરમાવ પણ પ્રમુખ બન્યા ત્યારે
તેમની ખજી ઉમર ૩૯ વર્ષની હતી પ્રમુખત્વનેથી સોસાતોને જ
અથો મામે સુરચો કે નેમને ધારાસભાના કાર્યક્રમ પર અંકા હોય
તે ત્યાં ભય અને નેમને ન હોય તે ચત્તાત્મક કાર્યક્રમ પાળી લાગી
(માર્ચ ૧૯૨૪) ૭૦

નળ આ સુચનને બાંધી રાખીને કહ્યો આમ મોહાનાની કુનેદથી મહામોહાના ને બાળવા મતા બચી ગયા

એ ગરસામાં એક નવી જ આફતે દેગને ઘેરી લીધો નેત્રોએ એવા દતા એ તકનો લાભ લઈ કરાઓની કેલકાં રાખી નેત્રોએની હરોળખીથી દેશમરના ઠેકરે દિંદુ મુરિવા કુદરતી કામી બેઠવા પ્રમુખતાન આમા, અજમેર સુબખરે, કાદાઈ વગેરે ઠેકાણે જીપખુ રાખાભિયે અમવાદ માનવનિ હાસ સત્ત્વો દેશ આખામાં અભારે આપુ એટી વાતાવરણ ફેલાયુ હતુ ત્યારે એટલે કે ૧૬૨૪ના ૧૫-૧૬ માર્ચના મહામારુજી નવમાથી છૂપ્યા મહાદામારુએ આ બેઠવા પરિસ્થિતિનું નિવારણ કરવા રા દિવસના કુદરતી કામ આવાઈ પડતે મોતીલાલજીના પ્રમુખપદે દિલ્હીમાં એકતા રિપદ અરાર્થે તેમા મોહા ૫ સાહેબે આજકાલેનો વાજ લઈ પરિપદને અસરકારક કરવામા મોટી ફાગે આપેલા મહાદામારુના જનવાસ બાદ તેમણે તથા હકીમ અબ્દુલખાને દિંદુ મુરિવા એક જ માટે શોતાને બંધ પણ કરવાના કરનાની બહાર પ્રતિજ્ઞા લીધી એ પ્રતિજ્ઞાને દંડ ની સ્વયંથી વળગી રહી, એ જ સદે ૧૬ આખરે કારગત નીવડવાનો છે એમા માનનારાગમા મોહાના અણુપ કલાગ આસાદનું નામ પ્રથમ પકિના આને આગ છે ૧૬૨૧૨૪થી તેમણે પ્રસવમારોને દિંદુગને દેશ ની પ્રલ છે તે જ માનુષીમા આ બે સંવતો ડીએ અને બને કેલે સાર્થે જ રૂબરૂપ છે તરવાડ છે, એકો સપરો આપેને દિંદુ મુરિવા એકથનો યવ કૃષી દતો પણ એમ વરોશ નીત્યા તેમ બને કામ વચ્ચે વેચનવર્ય વપડતુ ગયુ હતા મોહાના સાહેબ બહુક એવા આજમેરે અવિચળ ભ્રમા છે

ત્યારે પછી મોનાના સાહેબ મહાસભાની પ્રવૃત્તિ અને હલતમા મોખરે રહ્યા છે ૧૬૩૦ અને ૩૨ની લડતમા તે મહાસ બાના કામચલાઉ પ્રમુખ નિમાઓવા અને એકવાસ પણ ફેરવેલો ૧૬૩૦ના અંતિમત સત્યાગ્રહમાં પણ સરકારના મહેમાન બનવાનું માન તેમને મળેલુ મહાસભાના દરેક કાર્યમા આમતનગતનપૂર્વક હલારા મુસલમાનોમા મોનાના જ પ્રથમ અને મોખરે રહેતા ત્યારે છે કેવળ શાહશીરી બાબતેમા જ નહિ પણ રવાનાગ કાલકમાર્ગ પણ તેમણે સુગીન કાર્ય ફેલું છે ૧૬૨૬-૨૭ના કલકતાના દિંદુ મુરિવા રાખાજા ૫ કાળમા મોનાનો સાબુ હથેલીમા લઈ તેઓ એખાકારક લસાલમા નિર્ભય રીતે ફેરવા ને સંકરો દિંદુ મુરિવા ને બચાવેલા બિહારના નજીરદારને અને એકેરના અગાજો તેમજ હવે તેના શિયા સુન્નીઓ અગેરે પલાવવામા તેમણે આગળ પડતો બાગ લઈ સમગ્રધાન કરાવવામા સફળતા મેળવી હતી ૧૬૩૭મા મહાસભાએ દોહા પ્રેસકારની નિર્ણય કર્યા પછી તેને માટે ને પાલમેન્ટરી પેટા સમિતિનામે મી તેમા પણ સંકારવા મહારાષ્ટ્રીઓ દ્વારા સરકાર વતનસહા, બાહુ રાનેડપ્રકાશ અને મોનાના આજાર આ પગિતિગા જેવા કોશરગ અને કોશરથી કાર્ય ફેલું હલ તેઓ તે ઈતિહાસ સાક્ષી છે

૧૬૪૭મા ત્રિપુરી મહાસભાના પ્રમુખ ૧૬ની મોનાની કુનેદ બરીને મળેલુ મોનાની નાદુરુદ તબિયત કારણે માણી બેઠા લીધીની, પરંતુ પ્રમુખપદે નિભાવણ પણ સુસાધવાસુ અગાધ સ્થાન મહા પછી નવાની મોહાના સાહેબને તે પદ સભાજી પડે ૧૬૪૦મા મોહાના ખૂબ મોટી બહુમતિથી પ્રમુખ પદે ચુગવા હતા તેમને ૧૬૪૫ મેત મેતમા ન્યારે હરીફને ૧૮૩ ચામકદના એ અધિવેશનમા રાષ્ટ્ર વિધેયથી મોનાના સાહેબે અણુપ લકરપદથી નવાસ્યાન તથા ૭૩ ૧થી કાગાજી અવાવવાની રમતની શક્તિ ને કુમળાએ એ પદ

માટેની મોનાની યોગ્યતા ચુરતાર ફેર છે દિંદના છનિદાસમા રાકવત્ત ને અવતકપરા મજાતા ૧૬૪૦થી ૧૬૫૦ કાળનું મોસમું પ્રમુખ ૧૬ એકરે હાવ હતુ સ્વાતંત્ર્યનું જરુનુ ચીપી મહાા સુદ મોનાના જ એકથ ૧૬ નીચે મગજ એ કઈ નેનુવેનુ માન નથી એ કાલે કે ૧૬૪૫ના કુનેદ નેરિવાળીની તેમને કામ લેવું પડયુ હતો તેથી વિચાર કરતા આગની સક્તિઓ માટે માન ૫ ૫ વિના રહેવ નથી કપા એમરેલો કાવિતારી કરાવ થઈને બી ૭૨ દિવસે છતર નેતાઓ સાથે રાખી ની ખજુ થર ૧૬૬ કરીને અદાગનચરના કિલ્લામા પૂરી દેવ મા આખો એ બંધવાસ દરખાન આપના પનીનુ રાખાન થયુ, ખજુ સરખરે તેમના અભિગ મિશન માટે ખજુ રવાના નીધા ૧૬૪૫મા એકમાથી છૂપ્યા બાદ શીમગા પરિવર તથા વેવેવ મનુ બાબા ને કોશરથી મહામોહાના મિહાનોનુ તેમણે રાખીકરુ કરેલુ તે તેમ ની મુલ્કશીમરીની પ્રતલસા બતાવે છે તે ૧૭ી મગ્ય થઈ દિંદ કાલક કૃષી પછી આને તે રવતર દિંદના પ્રધાનગેરુ મા મિશુખખાતાના પ્રધાન છે એ તે વાજ હરીકત છે

ખજુ મોહાના કેવળ એક રાખજી ર નેતા કે પીડ પ્રત્યેની જ નથી પણ કરવામ ધર્મોસ જ આ એક પ્રમુખ વિદ્વાન અને એક મીમાસા કાર છે ધર્મસા સાગી મોનાની વેસુ નિક તમા ઐતિહાસિક દષ્ટિથી તપાસીને ભારી ક્રવિત અર્થ તારકને તેઆ સમર્પક મીમાસા કરે છે ધર્મને લગતો કાણ પણ વિચાર સુધિ એને તં ની મોટીકે થકાઓ મિના તે અદ્યુ કરતા નથી આમા તેમણે ધર્મોસ વિવિધ પ્રશ્નો વિષે વિચાર કરવાની મોનાની અમિતન પદવિ શોજ છે ઈસામા ૫ ધર્મો દરોશો છુદિઆસ અર્થ કરવાના ને એક નવો જ 'દેષમે'કાગ તેમણે સચા ૫ છે તેને, તેમણે વ મેરો 'તરુજમડુ કુશા' નવાનો પ્રત્ય એક રેખનમુને છે તેમા કુશને સંકરણો તંગણે કરેલો જુદું તરુન્યો તથા મોનાની નવી દષ્ટિથી તેના થર ફેરી સ વિરતર ટીકા તેમની સુધિવધણ અભિવ દષ્ટિની જ નહિ પણ તેમની પ્રકાશ વિદ્વાનોની પણ ઘીતક છે આને મુરિસરોમા અવત અ દર પાત અજ્ઞાતા તેમના આ શ્રેષ્ઠ જુદું સાહિત્ય તથા ખુદ ઈશ્વરના વેધન ખૂલ સમુદ્ધ કરી છે માત દિંદના જ નહિ પણ જનતમરના દરેકભરે દેરો મા તે પ્રમાણબુદ માનાય છે લોન દિવકે લખેવા 'મોનાસંદર જી કોમિગે તેમને એ ક્રય રાખી ની નજરે ૧૬૨૫ના લખાતો રાક થએલો તથા તેના ત્રણ પેઠી બે બાગ લખાગેઓ અને પ્રીનુ વેળન વાજવ હતુ, એવામા કોમકોએ એ વિવસ રેડુટી દરિયારે તેમની જડની લઈને નેનુવ લખાજુ હાથ આણુ તે મળતે કરીને દિંદ સર કારને મોહકી આણેલુ નજરેદમાથી છગ થવા બાદ ધળી ખખખાને અને નજરે તેમને તે લખાજુ પાણુ મગજુ સાર્થતે સાવ વેચુજરુવ થઈ ગએલુ હતુ અને મગરો અપ્રકા વગી એવામા હતા ૫ મી મહેનત બાદ ફરી તે ક્રય તેમણે સર્જ કરેલો છપ્પાગનો સાચો અથ સત્યનો રતીમર ને તે અનુમાર ફેરુવ વર્તે' એમ તે માને છે એ રીતે તેઓ સાચા ને પાક મુસલમાન છે કુશનના સમાનતા તથા 'સર્વ ધર્મ સમાન' વ ના આરેસને તેમણે નજી મોનાના છપનમા વળી શીટ છે છપ્પાજ ધર્મ ની કિસ્મતી અને ધર્મોસાસ પરલે મોહાના સાહેબ પ્રમાણજીત બનાય છે

બન્ય શરીરાકૃતિ નીરુજુ સુધિગમાની ચામકની પાલીદાર આજો, તેનજી સુખમુદા, મુખને પ્રકાશમાથી બનાવ ની રવેત કાઢી, માથે ફેર હોપી તથા લાખી શેરવાની આને સુચરાવ ફેરેથી તેમની હેલ થઈ, એનારના યનસા આંદરે પેદા થઈ એ તેમજુ રમવાય ચિતન-શીલ દેવાથી તે બહુ જ સોહાબોલા છે અન લોકો સાથે સહેલે

નાહ જવાનાર છે તમામ અગાધ વહના તથા ભૂદાપ્રધાન સ્વભાવ તેમના પાયા જેવો ગંઢ વઢવણભર્યો આવેલો છે. ક્યાં છે કે પ્રત્યેક વિષયને જટલી દૃષ્ટિથી વિચારી શકાય તેની દૃષ્ટિથી વિચારીને તેનું વિવેચન કરવાની શક્તિ તેમનામાં આવી છે. પોતાની એ યોગ્યતાથી તેઓ ગદ્યાસખામાં મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે. છેક ૧૯૨૭થી તે ગદ્યા-સર્ગિતામાં પ્રિયમિત ક્યુટતા આવ્યા છે છતાં તેઓ સનાતનના દોહાં તથા શ્રીવિષ્ણુના રચાની દૂર જ રહેવાનું પસંદ કરતા હોય છે. તેઓ દોહાં સાથે ૧૫ થી ૨૦ થી વધુના બેઠાં પૂરવા એમને કલકત્તાની મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના પ્રથમ બંધવા બંગાળ પ્રાથમિક ગદ્યાસર્ગિતાનું સુખન દાખખા લેવા અને ધારાસભ્યના સ્વરાજ્યપક્ષના નેતા થવા અગત્યવાન બુદ્ધિ પ્રયત્નો યોગ્યતા થયા ગયા હતાં. એ ત્રિવિધ યશોમુકુટ પહેરવાનો અર્થ કરે તે એ તે ધારાતે ગદ્યાસભાના પ્રધાનગણો થયા ને મહત્વાર્થ ગણા દોહાં આ ની શક્યા હોત પણ તેનાથી હમેશા અલગ રહીને સવાહર રહેવાનું જ તેમણે પસંદ કર્યું છે.

પણ ગોવાતાનું પ્રિય સ્થાન છે તેમનું પુસ્તકમય જગારે તે વાચન કે લેખનમાં નિમગ્ન હોવા છે. ત્યારે તે પૂર બહારમાં ખીતે છે. અરબી, ફારસી અને હિન્દીમાં કે સારંગવા કલગબાજ છે અને રાજકારણને આ હદખર્ચે તરફી રીતરીને પોતા સાહિત્ય હૃદય આડે ને રાજકારણના વારતવર્ણનથી ક્ષરદીવાલ તેમને. અર્થ લીધી હોત તે હૃદયસાહિત્ય છે તે શબ્દસાહજ જ ની વ્યૂષા હોત જ ન પણ તેમણે ૨૦ થી ૨૫ થી વધુના બેઠાં રાહવા છે એક નાગામિત સાહિત્યકાર કપરાતે તે પ્રાચ્યવિદ્યાના મહાવિદ્વાન ઓ મોટા માધારા જો પણ છે વાચનની તો આશર અને જ નબળી બુદ્ધિ તેમનામાં છે જગતના સર્વ મહા. વિચારો-ગર્જા રિષનોગ્રા ક્ષેત્રો, ગાંધીય વગેરેના અંધો કપરાત કાપીપટો, વેદો તથા વાંકર રજોઢ છૂંપા છૂંપા બગેરેની નવવક્ષાઓ તેમના સમૃદ્ધ અધ્યાત્મમાં છે. અંધો છૂંપા છૂંપા તેમણે સ્વપ્રચલન કાપ અને ઓંકારણુ ની મદદથી શીળી લીધી છે એક અંધો છે તે નહિ જ ન થોતે. પણ તેમનું પુસ્તકાલય અંધો છૂંપા છૂંપા દેખના જાયોતગા અંધોથી બરેલ છે ફારસી નરની ને તુર્કીના તો અનેક અંધોથી માનિટોના કળાટો બરેલા છે એજ જ કવિઆમાં આઈરન તેમને માનીતો કવિ છે.

તેમની મ થાની ગાંધી તેમનું વર્તુલ પણ ક્રમક્રમર અને સંગ્રહ છે. જુદાજુદા કલ્પિતોને અંધોવિત પ્રાદ્ય બધારે તેમના મોમાંથી

નીકળે છે ત્યારે એની ગેરમુદ્દા બની જાય છે તેમના સાપણમાં સીધી ચારી અને હલકા સોસરી જતરી નવ તેવી ને હતા છે તે સાબલનારને પ્રભાવિત કર્યાં શિવાય રહેની નથી.

તેમના પુસ્તકોની ગાંધી મોવાના સાહેબની રહેણીકરની અભિ રાય સ હી છે તેમના અજ્ઞાસખામાં નથી રાખે છે કે ચિત્રો, છે ચાત્ર પુસ્તકો નાંક તમાશા તેમને અગતા નથી તેમને માત્ર જ ન જાયન છે આ અંધો સાદેક પણ નેનું તેમને બંધન નથી. ૧૯૨૭માં જાહેરે તે જંગમ થયા ત્યારે જો સિધારેડો નેનના અધિકારીઓને સોંપી દીધે અને ૧૫ થી ૨૦ થી વધુના બેઠાં પૂરવા દરરજના એક પણ સિધારેડ તેમણે પીધી નહિ આ તો તેમનું ગેરુ પ્રિય પીણ છે કે પ્રવાસમાં જાય ચાનો સામા. પોતાની પારી રાગે છે અને પોતાને હાથે બના ધીને પીએ છે. અધીરી હુકાં આર ની કાચે તથા રાગી ના પણ તે શોખીન છે. વિદેશોના અનેક નાગામિત લોકો સાથે તેમને સારી મેત્રી છે. મહુદય અલ્લુ પાગા અને રૂપી જો ની સાથે તેમના પત્રવ્યવહાર હોતો. તુર્કીના મુસ્તફા કમાવ પાસા તથા જો ને તેમને સાથે પણ તેમને રા હોતો. ૧૯૨૭માં પ્રખ્યાત અભિનયકારી તારી ઓદે સાથે પણ તેમને મિત્રતા હતી.

૧૯૨૭માં અંગ્રીશ નામના પ્રખ્યાત પુસ્તકમાં અમેરિકન પત્રકાર બે. જ. એવેરે ગોવાના મહાસભા માં માર્ચ ૩ ની મુલાકાત છે. ૫ થી આ તો એ તેમની રતના ગંઢ જ પાસાનું અપૂર્વ વર્ણન થયું. મુલાકાત ૧૯૨૭ થી ૧ થી રીડેને ચરકે પોતાના તનમનમાં આ રીડે કરી રહી આગ્રાની માર્ગે અવિરત રહી મુલાકાત આજીવ. ૧૯૨૭માં, ફેબ્રુ ની કોલકત્તા ની મે. એવેરે દેશવિતની દૃષ્ટિ રાખી જનતાને યોગ્ય માર્ગે દેશનાર પીઠ મુલકો નેતા, પોતાના વિચારપ્રચુર ચિરછવ લખાઓથી માત્ર હિન્દી જ નહિ પણ હિન્દીમાં મુદ્દા નિરતાનની જ હતા પર યજુ અસર પડેલાં હોવાર તેમની સાહિત્યકાર, કેટલાક દુષ્ટ દિગ્ગજાજા અને નેતાઓની દોરવળીથી મરગાઈ મોસાઈ જર્ડ સાકડાવાડામાં પુરાઈ રહેલી મુરિલગાજનતામાં અનેક અરોધો છતાં અંધો પોતાની આવા ન તથા સદિપણુનાને પ્રકાશ ફેલાવનાર આદર્શ મે. એવેરે હિન્દી મુરિલગા એક માર્ગે અશ્વાતપણે પોતાના જીવનને તેના પ્રતીરૂપ બનાવવાર અમર થી રાખી ન મુસલમાન, હિંદુઓના ધર્મો સાથે, હિંદુતામર સા આપાશસ્ત્ર આદિ અનેક વિષયો ના પડિત-અર્થુ સવનારી વર્તમાનક વધારાનાં મોમાં આ બુદ્ધિ કલાગ આજક દિ. ની તેમની પર રાગા અંધો જ નહિ પણ અપૂર્વ રૂપ છે.

કપર આપેલા નમૂના જેવા આકારો ને હાલવાર પુસ્તક ચિત્રો તથા એવા મોટા પીઆમાં ના ના બાજો દોરોદો વાચી શકે તેવી બાર બાજવાર્તાઓનો સમઢ ચાર તિરંગા ચિત્રો પાડે હો કે જોડિયા પેન્ટેન જુદા કમાર કાર્યાલય ટિપિટેડ-અગાધાઈ (પાચે ૧૯૨૮) થર

ત્યારે હીકરી કહે કે એમ કહે; આ તુંબડામાં બેસીને જાઓ, એટલે કેહને ખબર નહિ પડે; ડોશી તુંબડામાં બેઠાં ને

શ્રી હંસાબહેન મહેતા કૃત
બાલવાર્તાવલિ

બાળકો માટેનું શુભરાતના વરવરનું પુસ્તક જેની પાંચમી આવૃત્તિ બહાર પડે છે એ જ તેની શુભપ્રિયતાની સાબિતી છે.

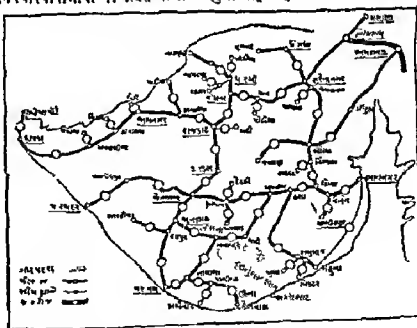

આત્મ વસ્ત્રાવધારે સાચી છે જમની ખાતુ
જામચાર નથા જે મોટી સિતાઓ વચ્ચેની
રાટમાથી અગ્રખસિત જલપ્રવાહ વહે છે

નરીયાય છે સાતમી ૫૬ હરિજનો માટે અવારોઝે રાખેલો છે કુલી જાણી નરીના મુદ્દે માટે જેની શોબીની ફરી છે કંઈ લગભગ ૧૦૦૫ લાખી ૫૦૦૦૦૦ પડેલો. આ માટે કાજે છે જેમાં ૧૨૦૦૦૦૦ પડેલો છે જેવા મુદ્દે ૬ લાખ ૫૦૦૦૦૦ આખો છે કુલી જાણીના જ એક જાણી મદિર છે મુખ્ય મદિરની સામે જ હરિજા માવજત ૧૦૦૦૦૦૦૦ કુલી કાવાયે છે દેકરી ૧૨ કમિશની માતાનુ મદિર છે તે સાલ સવારની મેડા કાવેલિની આશીની વેળા મેડા કાવેલિની આક

પાંખામાંથી તેની પક્ષી આરતી થાય છે
જનરે મહિરની જરિ હાત પરી પાડતે
ફળફૂલને બસી થો તેમજ તુરગીન નાનુ વન
છે અને મુખ્ય મહિરથી લગજ રખ માઈત
છે તે રીતે આંત્રી બીજેવામાં નાનુ કોઈ
રમ્ય રમ્ય આવેલું છે અને વિવેની દાગમ
બધ દોય છે તેવી આઈ પાળ થાય છે
કે પા થો આઈ વનવાસ ફરતા દલા ત્યાર
પાગીની જરૂર પ તા જોમે મોઘા પ મરને
લાત મારી તેથી તે પ મરની જે તા પ મર
મર અને ત્યારથી તેમાંથી અરુણિત પાગી

પ્રજાનાં છે ત્યાં મુદરે જરૂરના આબાનમુના
 દેશના કુળના માતાનું નાનું મરિને વસાવાર છે
 સાધુઓ એ દલેશના ત્યાં રહે છે તેને રહે
 પાનાં જુદાં, તેમજ એક નાનકડો બનીએ
 પશુ છે બીજાયાંથી આ છુટાણાં દેશમાં
 બેઠેએ માલમને આતે ગીરના રહેતા મગસ
 ખારીઓના છુદે છુદાનેસ આલેવા છે એઓ
 પ્રાના વાપ સિદ્ધને જે હુનાવે તેઓ બેઠેઓ
 રોજના વચ્ચે અધારી રાતે પછુ ગીરની વધા
 સુધી પડવા પાકથી રહે છે અને ટેકે છુટાવના
 મેધી થીંડ પૂરા પાડે છે

[illegible]

ત્રીમુર્તિ દર્શન પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની

ઈ. ૧૦૦૦ની લાગેરની પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની

૭૫૨ વચ્ચે ૧૩મી, કુલદેવને તાલજામતાની દિગ્ધે દિગ્ધે ગિરજામાં સર્વોત્તમ ગણામેરી, ૧૮મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની

ત્રીમુર્તિ દર્શન પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની

૭૫૨ વચ્ચે ૧૩મી, કુલદેવને તાલજામતાની દિગ્ધે દિગ્ધે ગિરજામાં સર્વોત્તમ ગણામેરી, ૧૮મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની કાળ પાંચેમી ત્રીજેમી ૧૩મી સદીની

એળખાય છે (૩) આધુનિક (૪) મેમન
 આદી ચિત્રાવલોકાદિ ને સંસ્કૃત સ્થાપત્ય
 ચતુર્દશામી કથામંદિરો સાથેનાથ તથા
 ચતુર્નાના સંગમીનાર વાસનંતરરતા ને
 ગિરુષ તથા ચિત્ર કરારતરે મળના મત્ય
 દામ કા રાદા અને સરતમંગલુદ્ધર્મોદિત
 મો દિગ્રાહનોમા પથ દિરે ગિરિરો ને રથ
 નમક પરી છટાપી ખીલી ઉઠેવા જણાય છે

૧૭મી સદીના અને મુગર ચિત્રશાની
 અભિગમી ૧ ગુણવત્તામા આવતિ આવી
 ૧૭મી સદીની શરૂઆત મોગી સપ્ત
 દાયકા ચિત્રમંદોરો સર રૂરથથીજના સાથ
 મનોહર ચિત્રો પાડવા મકકરી લીધા હતા
 પશ્ચિમ દિશાવધના પ્રદેશમા તેમજ ખીજ
 નર્વાનવા વ્યાપારો પાગથી મુગરદરખારતુ
 નોત્સાહન વધ પડતા ચિત્ર ચિત્રોએ પર્વત
 પ્રદેશના શાન્તચિત્રો આશ્રયદોષો ૧૦મક
 દાનો કથાઓ, મુગલોના પ્રસંગો રાગ
 માણા નાયક નાયિકાના જયેરના હાલો
 ચિત્રો નીતરામા દિશાવધ ખીજમા દલેથી
 કો મોગતામા કાચરા મેથીઅ મુગર ચિત્ર
 મ્શાની બધી સિદ્ધિઓ પ્રસંગત કરી હતી
 હતાઅ શ્રોમદ્ધશાગવત અને પ્રવેશોવિનના
 સચિત્રોતે ને અભિનવા વાતાવરણમા મુગર
 હતી, અનેતેથી મુખ્ય રોચીમા જોનો સામા
 ન્યત અજાય છે તે રસ અને તાલપાલતા

સાહેનગાદ જલ્દાગીરનો દરખાર મુખ્ય ચિત્રકળામા માનવસામૂહના આક્રમણનો વર્ણના
 એમા ખૂબ જોવામા આવે છે (નુઓચિત્ર)
 મધ્ય હિંદ આરે સમ્પ્રતાનાના મુખ્ય સામ
 રથાનો—ખાસ કરીને બિઝનેર જનપુર,
 જોધપુર કલિયા ઓરણા જયેરના કલારેવાનો
 જુએ મળે પ્રવૃત્તિમય બની મથા હતા અને
 ૧૬મી સદીના પ્રથમ પાને અને જગ
 હાલેન્દ્રા મીજુ થવા વાગ્યા પરતુ ૧૬મી
 સદીની અધવચ સુધીમા તેા દિલી કથાના
 સર્જનાત્મક કાળો આવતા હતા પછ તાર
 પછીના અર્ધ શતાબ્દમા આસાગને પવિત્રાધે
 દિલ્લે પોતાના મદદામ મોપાગે આસમા
 ઓને પોતાના ભાવિમા ખુબ અદ્ય પ્રથમી
 અગતવા કલા મ્પારમામા હિંદે ૧૦૦૦
 થી રે વધુ વર્ષ સુધી કે પ્રાદરતનો ભાગ
 બન્યો છે તેમા હજુ મે તો આપવા લી
 વિગ્રાસમાન દિલી ગઈને સીમા નથી

દિલી પ્રદર્શનનો પતિમનો આશ્રમાનો આક્રમણ કુપરથી]
 ૬૫૧ રૂપેમામા દિલ્હીના કિલો શ્વાના એ મદા પ્રદર્શનની રસસમૃદ્ધિને અસપ્ત આપી
 પ્રતો હલેવે આને છે તે સવના ચિત્રો આપવાતુ મે બની શકતુ નથી પણ અ ત્તા
 જેરની ચિત્રપતિઓ તેા પાવવા કુમાર મા આવી મકક છે છતા આ હેખને ગુલુસખને
 ૬ હીરાસલોખલુ સિલ્પ મા આશના મુગરાતુ સર્જન વાળા હેખમાના સિલ્પના
 ૧ દયાવતી સિકિંગ પારના દેખાડોના પણ વાચનમા સદાવબલ અને રસદાયક થઈ પડશે

કુદરતમાં હીરા કેની રીતે હેઠા થાય છે તે આપણે ગયા હપતા માં જોઈ ગયા એમાં વધુવેલું હીરાની કલ્પનિ સમ્બંધીત અનુમાન સાચું હોય તેા હીરાની બનાવટમાં ખૂબ ગરમી અને દળાણની જરૂર પડે છે એમ હવે છે પરિણામે, પ્રયેરનરાણામાં હીરાની બનાવટ માટે પુષ્કળ સ્ત્રીશીત્તનને વેગ મળે છે અને આમ સ્ત્રી કાંસના વિખ્યાત રસાયનશાસ્ત્રી મોઈસા મોઈસા (Moissan)એ પાતાની વીજગતિ બહી ની શોધથી અતિરાવ હપ્તતા પેદા કરવાની રીત શોધી કાઢવાથી તેા હીરાની બનાવટની શોધખોળને ખૂબ મંત્રભર્યું થયું છે

મોઈસા મોઈસાની બહીની રચના સાવ સાદી છે ચૂનાના ક્ષર (Jamestone)માંથી ચોરસ ચા લળચોરસ કોટી બનાવીને તેની સામસામી ખાતુલા કાળેબના નળાકાર ધનેકોટા દાખન સ્ત્રી, તેમાં વીજળીનો પ્રવાહ રાકે થતા, બને ઈલેક્ટ્રોનને તણકલાવતા વીજળીની વક્ર લીડી (વર્ટ) પેદા થાય છે એ વસ્તુ ગરમ કરવા ની હોય તેને શોધીની મચમા વક્ર લીડીની નીચે રાખવાથી સખત ગરમી ગળે છે એમાં લગભગ ૩૦૦ ડિગ્રીની હપ્તતા પેદા કરી રાખાય છે

હવે પ્રશ્ન એ હપ્તતાને કેઈ વસ્તુમાંથી હીરા બનાવવા અનુભવ કર્યું તેા હીરાના તત્ત્વો તપાસીને જ થઈ શકે હીરા પર લગભગ બધા રાસાયનિક પદાર્થો અસર વિનાતા છે હવા વિનાતા વાતાવરણમાં હીરાને ગરમ કરવાથી તે કાળે પડી નય છે હીરાને બાળવાથી તેમાંથી કાળાઈ નીકળે જાય વાધુ (લેટ) પેદા થાય છે, એ બતાવે છે કે હીરા કોવસાનુ રુટિકમય દ્વા હોય તેછે મોઝાઈએ આ અનુમાનની સત્યતા તપાસવા શુદ્ધ કોલસાને વીજળીની બહીમાં ગરમ કર્યા પછી તેથી તેા માત્ર મોઝાઈમાં તેલુ કપાતર થયું પણ પછી અનેક પ્રવાસો બાદ નીચે આપેની રીત અનુસાર કૈંચ વિજ્ઞાની હીરા બનાવવામાં વતેહાઈ થયા

હીરા બનાવવા માટે પ્રથમ જરૂરિયાત લોહની પસંદગી છે આ લોહ તદ્દન વિશુદ્ધ હોય તેછે તેમાં અધક સીલિકોન ફોસ્ફરસ કે કોઈ બેજનસેનો આગ પાલન હોવો જોઈએ શુદ્ધ કરેલી સાકરને બાળીને બનાવેલા તદ્દન કોકળા કોવસા (sugar charcoal) સાથે એવા લોહને, ગવસાગાથી બનાવેની મૂસ (crucible)માં વેદા કરવામાં આવેલા પછી આ મૂસને વીજગતિ બહીમાં મૂકી ૭૦૦ ગ્રેમ્મીઅર અને ૪૦ વોલ્ટના દળાણવાળો વીજળીનો પ્રવાહ તપાસીને ગરમી આપવામાં આવી આ હપ્તતાએ લોહ એકઅઘ પી ગળી નય છે અને કોલસો તેમાં એાળળી નય છે કોવસાનુ તત્ત્વ કાળેબ છે, એછે કાળેબનુ તેમાં કાળેબના થાગડાં ચોરા સમય બાદ હપ્તતા ૪૦૦૦ ડિગ્રી સેન્ટીગ્રેડ સુધી વધારવામાં આવી આવી સખત ગરમીને લીધે તોહ મીજીની માદક એાળળવા માડડુ અને લોહની બાખના ચોરા જોડવા માડડા ગેટને વિજળીનો પ્રવાહ અધ કરીને, એાળે આછા નયે એ ની ગેધમધગટી મૂસને પાછીની સપાટી નીચે એાળે વખત ધરી રાખવામાં આવી કે લોહ લાવએળ પછી નય એ સુવિદિત છે કે પ્રવાહી રિયતિમાંથી થત અવરથામાં આપતા લોહ કદમાં વધે છે એદ્વાર કુપાક્રાથી લોહના બહારના પટો થત થયું નય છે ને અદરના પ્રવાહી લોહને બરાબર સકળમાં

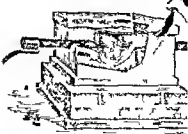
પદ્ધતિ રાખે છે પછી અદરના પ્રવાહી થતરૂપ લેતા વિરતરે છે એટલે પુષ્કળ દળાણુ કલ્પત થાય છે આ દળાણુના બારને લીધે લોહમાં કોવસાઈ થઈ ગયો તેા મર્બત અવ્યત સક્રિય પારદર્શક હીરાના સ્વરૂપમાં જુદો પડી નય છે કોલસાનુ ગા ૩ કાતર એ જ હીરા—શુદ્ધ અને સ્વરૂપમાં કુદરતી હીરા જેવા જ હીરા

પછી હીરા જુદો પાડવાની ક્રિયા કરવામાં આવે છે હપરનો લોહનો મૂકો નાઇટ્રિ અને હાઇડ્રોજનરિક એસિડમાં એાળળી નય ત્યા સુધી રાખવામાં આવે છે બાકી રહેલા માગમાં મોટે માટે એ ઈટ માર્બન, મામા હીરા અને પારદર્શક સફેદ પાસાદાર હીરાના ઝીણા લાણુ આવેલા હોય છે આ નિશ્ચયને ટેકા કલાકો સુધી અધકના તેલળ સાથે ગરમ કરવામાં આવે છે એ ક્રિયા દરમિયાન સાવચેતી રૂઢેક સુતાખાર હમેરવામાં આવે છે પછી તેને પાણીથી બરાબર ધોઈ નાખે છે આ ક્રિયા ૬-૮ વખત કરવામાં આવેલા બાદ ને માણુ રહે તેને સુખદશક થતમાં તપાસતા તે પામાદાર રુટિક હીરા માલુમ પડે છે આવી રીતે પ્રયોગ માળામાં તૈયાર મેહો મોઝાઈમાં મોટા હીરા ૦.૭ મીલીગ્રામને હતા આનાથી વિશેષ મોટા હીરા બનાવવાનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ થયેલ છે મોઈસા મોઈસાના આ પ્રયત્નનું ફ્રાંસ બારોઝ રુટિકાદિ વિજ્ઞાનીઓ એ સફળ પુનરાવેતન કરી બતાવ્યું છે (૧૯૦૭)

કાળા ચા બૂરા રચના હીરા કારનેતાઓ ચા તેા જોઈ તરીકે એાળળવા છે અને હીરા તરીકે તેમાંની કિમલ તદ્દન નાછી હપ્તે છે પરતુ જોઈ પુષ્કળ કહણુ હોય છે એટલે તેનો હપયોગ પત્થક માપવાની સાદરી રુટિક વાધુના તાર એવલા ની ઈટ, ઈસાદિ માગા થાય છે આ જોઈને બૂરા હીરાને પોવિમ કરવા કે તેના પાસા પાડવાના હપયાગમાં ખણુ લેવાય છે

હીરા ખણેક, નીલમ, પતા વગેરે એવરાત હાનરો વર્ણથી લોક પ્રિય થઈ પડેલા છે એ લોકપ્રિયતાના મારણો તપાસીએ તેા જણે કે એ એવરાતની સુદરતા એ એક કાલણ છે, ખીજું કારણ કાદાની પ્રબળી માન્યતાઓ છે આજ્ઞાન લોકો આ અને ખીજું એ એવરાતમાં આખૂટ રીક્ટિ હોવાનુ માને છે આપણે એ એવરલી આજ્ઞાન પ્રબ, અને કાર્ટે અરો સમાનુ પ્રબલ, એકે એની મનુષ્ય પર ખૂબ અસર થાય છે એમ માને છે ને તે એવરાતને તોડ મહેનત કરે છે કોઈ માને છે કે પાતાને શુક્રે આ એવરાતના મુખ નડતો હોવાનુ માને છે, કોઈને રાહ નડે છે ને એવરાતના નાશ કરવા વર્તીએમાં શુક્ર, મુધ, ગળળ વગેરે આ એવરાતને હિંદિમાં મોટે લાગેઝીઓ ધરેણુ ખૂબ રહે છે

હીરાની રાસાયનિક બનાવટ માટે પ્રો મોઈસાએ શોધેલી વીજગતિ બહી

આગાખાનઃ સીન્ન દિવસે સવાર પડતા પૂજનને ઉપક્રમ થતો. રાજ
ખાનની મધ્યમાં એક આદી તથા બીજી રેખા દોરી લુદાલુદા રેખાન
પરાવત્યા આનંદા નયા દેવતાઓનું આગમન થયું છે અને શાકલ
સીને રચનાનું આનંદ તેમની રચના કરવામાં આવતી તે આ પ્ર-
ગાણે થતી સીધી પ્રથમ ગ યમા બદા તથા રાકરની રચાપના કરીને
લુદાલુદા દેવતાઓની રચાપના લુદાલુદા દિશાઓમાં કરવામાં આવ-
તી તેમાં વિષ્ણુ, શંકર, શક્તિએ સર્વ, અધિનિદુગાર, શ્વર, સરસ્વતી,
સદાશી, શ્વર અને મેઘાની રચા રના પૂર્વ દિશામાં, રેવાકા સહિત
અગ્નિની રચાપના અગ્નિ દિશામાં, આર્યનો, કદો, સર્વો થા, તથા
બરોર સહિત મિત્રદેવની રચાપના દક્ષિણમાં, સુર્યકો, સક્તિઓ તથા
બંતોગી રચાપના નૈઋત્યમાં, સમુદ્ર અને વલ્લુની પશ્ચિમમાં; વાષુ
તથા મહાદેવી વાયુઓમાં, અને કુમેર તથા યજ્ઞાની કલ્પરમાં રચા રના
કરવામાં આવતી આ પ્રગાણે સર્વ દેવાને યજ્ઞામ્યાન યજ્ઞાનિધિ
રચાપિત કરવામાં આવતો

પૂજન વિધિ રચાપના બાદ સાયકાળે રાતા પુષ્પ કળ, ચૂન,
સુગંધ તથા ચોખા, નાગપુષ્પના મુળ, જવ, સરસવ વગેરે સાગ-
ગીઆપી પૂજન ચ્યાન આલેખીને સર્વ દેવતાઓનું વિવિધ દ્રવ્યોથી
પૂજન કરવામાં આવતું તેમાં પ્રજ્ઞા વિષ્ણુ ગદેસા આદિ દેવતાઓનું
પૂજન શ્વેત રહત તથા શ્વેત પુષ્પોથી અને સર્વ, અગ્નિ તથા આર્યવ-
વગેરે દેવાનું પૂજન લાલ ચૂન તથા નાલ પુષ્પોથી થતું આ જ
પ્રગાણે સર્વ દેવાનું ગંધ, પુષ્પ, દીપ તથા મેઘદ્રષ્ટી પૂજન થતું

અનિપ્રદાન આ પછી સર્વ દેવાને વિવિધ યોગોથી (દેહ પકવાન
દાસ) પ્રસન્ન કરવામાં આવતા તેમાં પ્રજ્ઞાને મધુપરંપી, સર-
સ્વતી, વલ્લુ તથા બામરને પાલસંપી (દેહપંચી બનતી એક ભતની
દેહપાકનેથી બાનતી), શિવ, વિષ્ણુ તથા શંકર દેવાને મોઢક (શાકુ)
ની, અગ્નિને ધીપી, સોમ (ચંદ્ર) તથા સૂર્યને મિથુનાત કોગળી,
રેવાકા મિત્રદેવને પુલકાથી વાષુને વિચિત્ર પ્રદારના ભરૂંવથી,
પ્રજ્ઞા તથા નદીને મલ્લથી, મુનિઓને વિવિધ પ્રકારના ફેલરમાં
(ભાલ), રેવાકા, સર્વો વગેરે દેહથી, રાકરને અંકસમુદ્રથી, અને
જ્ય પહેલોતે બાકીના સર્વને વિવિધ પ્રકારના પદાર્થોથી પ્રસન્ન કરવામાં
કેમજ તો વિવિધ યોગનુકુળ આ બધું, તેને મહેલુ કરવાની રત્નિ
રચનાઓને સહિત આપવામાં આવતો

ર પૂજન આ બાદ વિવિધરતી વગેરેથી શોભાચઘાન બંધ
વન્ય પુષ્પ, પૂજન વગેરે સુધાસિત પદાર્થો અંપજુ કરીને તેની
પ્રગાણે પૂજન કરવામાં આવતી.

આ રત્નો હોમ કરવામાં આવતો

આ રત્નો પૂજન વિધિમાં કર્યા બાદ નાયક તથા નાયિકા
અત યજ્ઞરક્ષકે જળથી દીપ્તિનુ વર્ધન થાય છે

આ રત્નો પૂજન પછી સર્વ વાહીનો ધોષ કરી ગતથી ખવિત
યજ્ઞે જળ હાથોમાં આદીવર આપવામાં આવતા છે તમે મોટા
કુળે જ રૂઝેવડા તેમજ સુણેથી આવકૂત હો તે કુળ પ્રગતિ
નિરતર હો તમા સિદ્ધિ આપી તમાકે રક્ષા કરે

કુશ ભોજન ત્યાર પછી રત્નચીનિ મધ્યમાં રચાપિત કરવામાં
આવેલા પાણીથી ભરેલા કુંબે (ગાદીના પદાને) નાટક આવ્યે પ્રચલન-
પૂર્વક દોડી નાજવા આ કુંબમાં સુવર્ણ નાખવામાં આવેલુ થાય તે
ને ન કૂટે તો શબ્દને મટુઓનો બધ વતપત થાય અને કૂટે તે
મટુઓનો નાશ થાય, યોગ માનવામાં આવેલ

૮૫ (માર્ચ ૧૯૪૭)

રત્ન પ્રતીપન. કુશ દોડ્યા પછી નાટકાચાર્યે હાથમાં દીપ લેઈ
રત્નમટપ્રધા રોશની પ્રદર્શાવતા તે વખતે આનંદમંથન તરીકે શાક
નજારા (કુકરિ), મૂલ તથા ખજુન વગેરે વાદ્યો વગાડવામાં આવવા
તથા રાજપૂતો, પુલક દેવતામાં આવતુ આ વખતે રત્નવર્મા કુશ
કરાવવાનો આવ વખતે કુનો તેમાં અગ્રદાનિક કે અગ્રેજી ઉદ ભેદન
થાય, અર્થાત્ હાથપમ વગેરે યોગ મારદાય, બ્રહ્માય કે કાપ તેને
રાત પ્રત્ન તથા દેવો માટે શુભ ગતિ, અન્યથા અશુભ ગતિ
નાટ્યરસાલમાં કહ્યું છે કે રાજ્યમાં દરોહીની આ વિધિઓની
ત્યાગ કરી પોતાની મરજીમુજબ વર્તનારોના નામ થાય છે દારૂની
આપણે દેવોનું પૂજન કરીએ તે તેમાં આપણું પૂજન (અરવેકે દિન
ચિત) ને, તેમનું સન્માન કરવાથી તેમાં આપણું સન્માન વધે આથી,
કપર મુલકનું ગદેવતા પૂજન અવરજ કરેલ વગી આ વિધિ નવીન
બધા લોકો નાટ્યરસાલમાં જ કરવાનું કહ્યું છે

નિગિતકથા: ર મહેવતાના આ નિયોગન ને પૂજનની નિગિત
કથા આ ગ છે. દેવાના મહોસસવામાં મતા નાટ્યપ્રયોગોમાં દાનકે
દશેસા વિશેષો નાખ્યા કરતા તેઓને ઉપદ્રવ નહીં જલુ મધી ગયે
ત્યારે બરતમુનિકે દેવાધિદેવ શંકર પાસે જઈ કહ્યું કે 'માટયાશ્વિનિધિ
બતાવો.' શંકર મહા પામે તથા બ્રહ્માએ વિધવામાં પાસે એક સર્વ
લક્ષ્મણના નાટ્યરસકળી રચના કરા પી અને 'આની તમારે રક્ષા
કરી મેં જો' એમ કહીને તેમણે તેના લુદાલુદા ભગે ના રક્ષા
માટે લુદાલુદા દેવાને નિયુક્ત કર્યા વગી કહ્યું કે 'ર મધુનિ આ
દેવાનું પૂજન યજ્ઞની લાગણ છે, માટે નાકક ભવ્યનાર સર્વને બે
અવરજ કરેલેમકે 'ત્યારથી ર મહેવતા કાળનો વિધિ અસ્તિત્વમાં
આવ્યો, ને આને પાછો લોપાદ જવા પડે છે

બ્રહ્માએ વગી કહ્યું કે 'ર મહેવતા પૂજનની સાથે ર મરવગી પૂજ
પણ કરતી નેજાય એ ર મની પૂજન કરતા નથી તે પી કમતિ થતી નથી
તેમજ ને આ વિધિ થયાપૂર્વક કરે છે તે શુભ અર્થ તથા કામના
ઓને વે છે'

આટલુ કહી બ્રહ્માએ ભરતને રત્નપૂજન કરવાની આજ્ઞા કરી, ને
આપણે આવતા અંકમાં 'પૂરે મના હ તારાને મેઘેડું' (વાલક)

અમીડમ

બહુભાષિય થયા હોઈએ ત્યારે અધવા કહી લાગે ત્યારે
સારીર પરનાં રેવાકાં રોશની ઊભાં થઈ જાય છે? અતિ પ્રાચીન કાળમાં માનવના પૂર્વજોના આખા સારીરે ખૂબ
લાળા વાળ હતા, તે કાળની આ દિશાના અવધરો તથા ત્યારના રહી
થયા છે. સિયાળાની કડકડતી કમીથી બચવા માટે વાજવાના
પ્રાણીઓ (પેશા બકરા વગેરે) પોતાના વાળ કુચાનો બિના કરી દે
જેથી તેમાં હવા બરાબર સારીરની ઉષ્ણતા જળવાય રહે છે તે
રેવાકા પ્રાણીઓ ત્યારે બીજા કોઈ પ્રાણીને પોતા ત્યારના રહી
ચલાતા હતા તેમજ થાય છે ત્યારે પોતાના વાળ બિના કરી તેને
દેવ થયે તેથી વધુ મોઢક અને વધુ બચક દેવાનારો પ્રધાસ કરે છે
આ દિશા ત્યારે કુતરો બિનાકી પર ઘુમીને કરે છે ત્યારે બિનાકી
મા દેવાય છે આપણા સારીર પર ત્યારે ખૂબ લાળા વાળ હતા
ત્યારે તેનાં મૂળમાં રહેલી કમિઓ ઉપરના ભાગ પ્રકારમાં એ ભવ
ની અસર ઉપલવતી આને આપણા સારીર પર મોઢક લાળા વાળ
નથી તે પછી પોની કમિઓ તેા હલ્લે એ ભવનું કાર્ય કરે છે ન
આથી આપણા સારીર પરના કપાસા ખડા થઈ જાય છે

પરજીવે વર્ષ પહેલાં

અંક ૩ ફાગણ ૧૯૮૦ (માર્ચ ૧૯૮૪)

ઉચ્ચ, શિક્ષક કક્ષાના પ્રચારના એ સંકલ્પથી 'કુમાર' શરૂ થયું હતું તેની પ્રતીતિ તેના ચીન ને એકથી તેણે કરાવી. ગુજરાતના પત્રકારવર્ગના અને ઉચ્ચેય સુધી નવલક્ષ્ય ધરાવે, એ અભિપ્રાયના પ્રકાશની શિષ્ટતા કક્ષાના આપણા સાંસ્કૃતિક કક્ષાવારસાની સમૃદ્ધિ સંગ્રહવનો, અધ્યાપક નારાયણ ગજકાનીનો લેખ 'કક્ષાની એ અજ્ઞતા', એક વિશદ સંપાદનથી પ્રવેશક તથા સુરસ ગણેશી વિષય સાથે આ એકમાં આપ્યો. એ મહત્કાનીના એ લેખનો શેરો સારસાગ:

‘એ સમયમાં સંસાર વિવિધ ધર્મગીતોથી ઊઠળતા નાટક જેવા હતો. છુદ્ધ ભગવાનનાં ઐતોહિક ઉપદેશથી સારી આશ્રય એવી ડોડી હતી. એવા એ કાળે જીવનની હવતગા હવત ભાવનાઓ પ્રભાના પાગરમાં પાગર મનુષ્યને ચળે જોતરી નય એવી તે એ ચિત્રકારોએ આભાવ હતો. અનંતાના ચિત્રો એ તે એમના એ પ્રયત્નોનો અપરોપ ગાથ છે... નવવંત અદ્ધારી ભરેલા એ ચિત્રકારોમાં આ નવેશભરી સાહસતા હતી. તેઓ પ્રેરણાથી ભરેલા હોય તેમની કલાનાં ઊર્મિઓનું નૃત્ય હવ કોઈ ધનવાનોને ધુમ કરી તેમની મહેરબાની મેળવવા કે કામીઓની વાસના ભગાડવા કે જીવાનોને ચલાવવા સાથે તેઓ સૌથી નહોતા ચીતરતા... પ્રેમ અને દયાનો સજસ સમીત જગતને પહોંચાડવા તેઓએ એ ચિત્રો આલેખ્યા છે જગતને તેમણે યુગધારે એક કુટુંબ જેવું ગાનું, અને એ કાલેય એ તેમની કળામાં મહત્તા આવી... સાધારણ જીવનના પ્રમેયોમાં તેઓ સૌંદર્ય નેહ કાઢ્યા છે તેમણે વિશાળ ને કદ નહિ પણ સૌમ્ય ને સાત ભાષા આલેખ્યા છે; પ્રળય ને પ્રલાય નહિ પણ સુરૂપ ને સુરર સ્વકષી ચીતર્યા છે... મૃદુ આંખ, સુરોગળ હાથ, ચીતનથી ખીજતા અદેશ અને સુલલિત દેહલતા તેમને બધા કાળમાં... એ તેઓ વિર પતાળમાં ફરીને સુંદર તત્ત્વ ઉપાડી લેતા; હોહ પર રિગત મૂકતા, આખ્યાય એક આપતા, અંગારોડમાં કાલવવ્ય ને દરેક ભાવમાં સજ્જતા આણતા... અત્યારનો કોઈ પણ કલાકાર ને પોતાની કલાને લેઈ કવચ કરવા માગતો હોય તો તેણે અનંતાની કળામાંથી પ્રેરણા મેળવવી નિહચે.

મંદારપદના કુલંકાદ સંસ્થાનામાં પચાસેક વર્ષ પર એક ગુપ્ત પ્રસંગે મેટો દરબાર ભરાયો. તેમાં સૌ અમલદારો, સંભાલિત શુદ્ધરો આદિને આમંત્રણ હતું, માત્ર રાજગાયકો ન હતા. અવેશ અને સંગીતવિદ્યા એ તેના અદરપાત્ર ન ગણાતાં આ અવગળાથી રાજગાયક તો પોતાનું કુખ ગાનમાં રાગાનીને મેસી રહ્યા, પણ તેમનાં તેજસ્વી શિષ્યથી શિષ્યથી સંગીતવિદ્યાનું આ અપમાન સહન ન થયું. અને ત્યા ને ત્યા પ્રતિજ્ઞા ફરી કે હું આ જ જગમાં સંગીતવિદ્યાનો દરજ્જો આરવરમાં કમા કરી તેને માનભર્યે રચને રચાપીરા અને એ દરિદ્રી બ્રાહ્મણ કુમારે કઠોર તપસ્યા તથા અજડ સાધના વડે પોતાનો એ સંકલ્પ પારપાડ્યો, તેની પ્રતિષ્ઠા આજે આપણે સૌ કરીએ છીએ. ભારતમાં સંગીતવિદ્યાની આદરરવાને પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરનાર એ પંડિત વિપુલ રિંગર પશુમ્મરનું પ્રેરક અને પહેલું ચરિત્ર ‘કુમાર’ ચીન એકમાં ન આપેલું એમાંથી સાર

નિદેશતી એની રૂપરેખા જોતરીએ:

‘દીપુળ્લના ફાકડા ફેરડતાં આંખમાં દારૂ જીડવાથી અજેલ પાંચમાં ધોરણમાંથી ન આપી અસ્થાન માટે નકારી થઈ જતાં, (કેક સારા હોવાથી) એમણે મીર ન સંસ્થાનાના યાજ્ઞક્ય છુઆ ધ્યય કરછર પાસે સંગીતની સાધના આરંભી. વહેલી સવારથી મોડી સત સુધી કુખ આવાના એ કલાક્યાદ કરતાં બાકીનો સમગ્ર સમય કઠોર અભ્યાસમાં ગાળી, દસ વરસમાં એમણે એ કલા પર પ્રવૃત્ત મેળવી અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યો. તરત જ એ સંસ્થાનાની નોકરી મળી; પણ પોતાની પ્રતિજ્ઞા ચાલે હોવાથી એ નોકરી તથા યાજ્ઞક્યની સમ થઈ ગયેલી પત્ની અને કુટુંબનો ત્યાગ કરી, પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવા એ શિષ્ટો સાથે માત્ર એક લેટો અને જલ્દી કામગીરી લઈ વિશાળ દુનિયામાં એમણે પ્રયાણ કર્યું. પુના, સતારા, વરોદરા, કાઠિયાવાડ અને રાજપુતાના યત્રને, સર્વ માને પોતાની વિદ્યાનો પ્રમાણ કાળપતા પંડિત છ કારમીમાં ચલાવતા મહારાજને પ્રસન્ન થઈ એમની પાસે સંગીત વિદ્યાલય ખોલાવ્યું. ત્યાંથી તે લાહોર આભ્યા. થોડા જ વખતમાં લાહોરને એમણે મુખ્ય કરી દીધી લોકોને આકર્ષ્ય તો એ લાગણ કે ગીર વર્ણનો ને આકર્ષક સ્વરૂપને હોવા છતાં આ ધુવાન ઈસ્ત્રી લાલો નહિ પણ સંગીતનો પરમ ભક્ત અને શક્ત્યારી હતો. તેના આલાપ તાનથી અનુભવી અવેશાઓ પણ મુગ્ધ બની જતા. સંગીત ન્યા આશરેકે પ્રભુજી એવું પાનળનાં પાનમાં ધરોમાં પણ તેમને હવે આગમજી મળવા લાગ્યા, કેમકે એમના કંઠમાંથી મીરાં, કબીર, સૂરદાસ ને તુલસીનો ચક્રિરસ ટપકતો. તેમના આચરણમાં પવિત્રતા ને ચહેરા પર શક્ત્યર્થનું એનસ દીપ્તિ ભાંધવે સગા એ વિષયને માટે સંસ્કારી સગાજના માન અને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થયા; અને એમની પ્રતિજ્ઞાની લોકોને નજી થતા પાનમાં કુટુંબમાંથી એમનો સિખવર્તે જોવા થવા લાગ્યો. એને ૧૯૦૧ના મે માસમાં કારમીના મહારાજના સદાગચી લાહોરમાં પણ એમણે સંગીત વિદ્યાલય ખોલાયું, જે એમનું મુખ્ય પ્રવૃત્તિસ્થાન, સંકલ્પસાધન અને ક્રીડિત બન્યું. નેકે એમ એમને પારાવાર મુશ્કેલીઓ વેડતી પડેલી. દેસ પારકો, પેમા નહિ, સત્તા નહિ ને સહાયકો થોડા, એ રિથિતમાં એક એક ધન્ય બરતો એમના આલ્પવિશ્વાસ, ઈશ્વરશ્રદ્ધા, ખત અને આડગતાની મારી પડે કરોડી થઈ. પણ સત્ત્વ સંકલ્પને કાતા ભગવાન હોવાથી પાંગ વર્ષના સતત પરિશ્રમને એને એમનું વિદ્યાલય રિચર થઈ ગયું અને પંચભજરમાં તેઓ સંગીતના મહાન પ્રચારક તરીકે મનાઈને થયા.

તે પછી બીન પ્રતિભા પ્રચારસફર શરૂ કરી, ઉત્તર અને મધ્ય હિંદમાં થઈ તે મહારાષ્ટ્રમાં આભ્યા. ને ત્યાંથી ૧૯૦૬માં મુંબઈ આવી ત્યાં અર્ધવર્ષ વિદ્યાલય મંચાયું. ને હવે ચાલે છે. એ વિદ્યાલયની વ્યવસ્થા અને લાઘવી તેમણે વિગિર રાજેડી ગરીબરિયતના શિષ્ટો માટેના તેના છાત્રલયમાં વિદ્યાર્થી નવ વરસની બેઠકમાંથી કાળપ થાય. તેણે છાત્રલયનું કોઈ ને કોઈ કામ સંભાળ્યું પડે

રોહિંદ, દોહાર, હિંમત, બન-નખરીની, એને એ અપારને કરે, અને એને કાંઈ ન આવડે તે પાણી ભરે તે કાઢી પાણી કાઢે પડતીય તે સો સિમ્પા પાત્ર નિતિદેવેજ શાખી પુત્રવત્ પાળે, સોની જોશામી તે કોઈકને ખર્ચે કપાડે તે સગીત શીખવી પાત્રવત્ કરે મુસ કરી-માં બ્રહ્મપત્ની કદી એ કાઢ મેળવે તે સમગ્ર વિદોહધને સંગમીદે. આ રીતે આ રમણશ્રી અંતર્યામી એ પ્રતિષ્ઠાવાન મુકુના કાપ નીચે તાલીશ પાણી એ અનંક આરિયસંપત્ત અને કલાનપુણ વિષ્ટ ધર્મ-આ બહાર પડ્યા તે તેમને મુકુની પ્રતિષ્ઠાને કેવળથી કરવાના બાકતો કમો આપ્યો અને પરીસ વર્ષમાં તો સગીતવિદ્યાકાશ ભારતમાં માનરવાને પ્રતિષ્ઠિત થઈ અર્થ

અ કપરાત શ્રી મુખદેવુએ પહેલાં ન અંકથી સક કરેથી જાણી આવતી હિંમતદાસદર્શનની રસિક લેખનાળમાં બાહ્યપ્રથુ દેશ-પાડેના, તમા એનાના ધર્મિતાઓને આને ઈશ્વરપ્રીતી બાંધી ક્યેક વરે છે તે હમને અને હુસેનના આરભભરની તીરથયાત્રી આનેલી હસન અને હુસેનની ગા કયાનો સારભાષ નીચે આપ્યો છે:

હમનેત મોહમમદ પયગમ્બર સાહેબની પુત્રી કુતિમાનેએ પુત્ર દત્તા: હમન અને હુસેન. હમનને મરીનાની માદી મળી ને હુસેન તેની સાથે રહ્યાં તે પખતે મરીના ને દગામ્મક પચ્ચે હાડદાથ વેર વાલક હતુ. પયગમ્બર સાહેબના ગિય્યા માલીયાનો પુત્ર પેહોદ દગારકસની આદીપર દત્તે તેણે કપટ કરીને હમનને તેની નીચીની હુમ્મદા મારકન જેર આપી મારી નખાવ્યો. હવે એકસી હુસેન રહ્યો

મોહા બાઈના મુરુથુથી ભગન હુસેન પયગમ્બર સાહેબની કબર પાસે દવૈસ દેવે એક કાલત છપન ગાળવા લાગ્યો. પછુ યેહીને તેનેતેનું ખૂન કર્યું હતુ. તેણે એક યુક્તિ શોધી. હુસેનના અગ્રહવા ક્યેક નામે વિશ્વાસપાત્ર મિત્ર કુશામા રાખ્ય કરતો હતો. કુશામામનું ખડિયુ હતુ યેહીદે તેને હુસેનને ફર પેંચી લાવવા ધન ને રત્નવેશતાની લાલચ આપી અબ્દુલ્લાએ મિત્રતાના બંધાલચથી ચરેશાખીની હુસેનનું દિલ પીગમ્બરુ.

ચોતાના કોઈ, બાજબચા ને કબીલી હથ તે રવાના થયા. મોહા કિષત બાદ તે રમ્તો બહવા અરબરતાનાના પ્રખર સૂર્યમાં ધમધમગી રેલી ને પાણીનું કીડું સરખુન ગયો તેમાં બચકર મેદાનમાં અગવાઈ હતા. હુસેને મુકામ કરી ચોતાના મામુસોને પાણીની શોધમાં મોકલ્યાં. મામુસોએ પાણીનો એક ગેરો શોધી પાડ્યો; પછુ યેહીદનાં હકિ-વારણ પામુજી તેની મોઝી કરી રહ્યા હતાં તો અબ્દુલ્લાએ વિશ્વાસપાત્રની બાહ મોહીદે હતી તેની હથ તેને નહ્યુ થઈ.

હુસેનના તંબુનો દેખાવ હવે હુરવદાવક બન્યો. નાનામોટા સો પાણી પાણી કરતા હતાં હુસેનના નાના બાલકના દોડ પાણી વિના કુંદાઈ અતા દતા. આ દેખાવથી હુસેનનું મગન કરી અર્ધ ચોતાના બાળકને હથ તે પેલા પાણીના ગરા પાસે દોડ્યો પછુ હુસેને પાણી માર્યું તમા તીર આગળ અને પેહો કમગુ બાળક ચોંધાઈ અધુ. હુસેન માંદા એવો પાડો ક્યો.

વિશ્વાસપાત્રને મૂકેતાની સામે હવે હુસેન ચોતાનાં મામુસોને લઈ જઈવા વચની કાંઈક વૂટી પડ્યો. તેનો ભરોળે ને બંદાલા અફ-સરો એક પછ એક કપાઈ ગયા. ઉઘવે ગાત્ર હુસેન પેગતે રહ્યો. પછુ તેણે તો અજળ કરી તેને મેકેકાં અપાગમી દુરગમોન્ય થોડકે થોડકા વદાઈ પડતા હતા ઉવરે દુરગમો ગયો; ઓટા હતા. હુસેને ગરા પાસે જઈ તેના મોઝા ફેડા પાણીમાં કદી પડ્યો. પછુ તે દોડકે

આકારે ને પહેલાં તેના બંદાવા મિત્રો ને સ્ત્રી, પપાદો બચીએ પ્રિય પુત્ર સો તેને ન દ આગ્યાં અને પે તાના દોડ પછુ બિનબ-વિના તેણે પાણી નીચે નાખી ટીધું ને તરવાર લઈ ને નાસતા દુરમ મોની પાળળ દોડ્યો અને હુસેન મુરુથુથી અપાર્યે નાચી રહ્યો.

આમથી તેરસો વર્ષ પહેલાં બનેલા આ અત્રાવને દરેક સ્થાથે હિંમતથી આને પછુ સમારે છે ને હમન અને હુસેનના નામથી આને પછુ મુસ્લિમ દુનિયા એ કમગુ બનાવ પર આંધુ સારે છે

પ્ર આથે સીધી અને અમત દબે વાતચિત કરી તંત્રીવેખન ને ની પ્રખ્યાત 'કુમાર' શેક રીતે 'મિત્રસ' વિશ્વાગમા આ નંકમા, 'કુમાર'ના પાત્ર પર આવતા (અને આમ પરીસ વરસથી તેનું સજ્જાચિત બની રહેલા) થોડેસવારના ચિત્રનું તમા બીજાં યુ-શોબીતનું રવચ અગમન્યુ દલ; કુમારે મારે કેવા થોણા મેદાવર મેદાથે તથા એમને લખતા ને આવડત કોય તેઆ પછુ શું કરી સો તેનો નિર્દેશ કર્યું હતો; અને એવે તરખ વારકને આત્મવિશ્વાસ મારી પ્રતોષક ને જોલ કહ્યા હતા તે અર્થે કતારી નં:

કોઇએ કહ્યું છે કે પોતાનું આત્માબજ ખીલવવા ઈશ્વરને હમેમા જોલામાં જોડાં ત્રણ કાળા કોવા કર્યાં મેદાથે કે એને મારે તેને જલુ ને કંડાથો આવને કોય. ધમી વાર તમારે માથે અજુગમતા કાગો આવી પડે છે અને તે કરવા ન પડે છે એકે કે લીરાનખાના-માથી બાવાનજા કાદી નાખવાનાં છે; બનગા કાઢી નાખવાની છે; ધરની ખાજ સાફ કરવાની છે; ધારમાં કોઈ માર્યું છે તે પ કડિ-કચડી વાસણુમાંથી નાખી આવવાનાં છે. રોઆ અબુમમ્મમાં આવક દેવા પે પ્રસંગ બને છે, તે વખતે આપણે મરનાદો ના કરી પછે વખત નકમો; આજી નાખીને ઈશ્વર જેકે ઉભરે ને કર્યાં તેા પડે ન છે. આજાં અજુગમો કબલનનાર કાગો વિષે મેં એક શોધ કરી છે તે તમાને બજાવી દહ, કે 'અજુગમતાં મરોમાં અજુગમો કપલ કરનાર તેા તે વિષેનો વિચાર ન છે.' માથે આવી પડેલ કાગાક-વાનું તો દોય ન છે પછી તે આજુ છે ને તેનું કે તેનો વિચાર વચા-વતા બધમે તેગનેમ કામવધારે અજળ લાગ્યું બધ છે. સહેનો રસ્તો એ છે કે તે સાચું આવે કે તરત પાર કતારી નાખઈ, આપણે દવાગી કરી જોણે કેટલી અડપલી અને કતારી બધમે છામે. મેગે એ પડ ક્યાં પછી તમાને નવાઈ લાગેશે કે જોવાન મયે એકું હતું નહોઈ.

મુસોલ વિષે લોકમેળવ અને સરજી સોય જ્ઞાન સચિત્ર કપમાં નિયમિત અવધાની પહેલ પછુ મુજરાતી સામવિકામાં કાંય 'કુમારે' ન આનંકથી કરી આને અગેળ વિજ્ઞાન અને પચાંતરિપિદાના અમણી મુજરાતી વિદેશ ત્રણતા શ્રી હંકિરક બંદીની એ 'આકાશદર્શન'ની લેખનાળા ખૂબ લોકપ્રિય થઈ અર્થ.

અ મગમટાદે પેર સો સરવળાની કદી રાકે એવી 'પાય મિનિમી' કરમતના વિગતુ દરેકે શી લેખ ત્રણ અંકમાં દતો; અને બીમ પ્રેરણાત્મક વાચન કપરાત જ્ઞાન ને અમમતની પછુ ધમી વિવિધ સામગ્રી જોગા આનેલી, તેમાની એક વાતચી:

જલુઈ કોરસ
 ૭ ૭ ૨ ૪
 ૨ ૧ ૬ ૯
 ૧ ૧ ૧ ૦ ૪
 ૬ ૨ ૧ ૪ ૫

એક અતિપ્રાચીન મિંદુ મંદિરમાથી મળી આવેલા આ કારસની દરેક આડી, છત્રી તેમાન કહેલું હતેનો સરવાળો ૩૪ લાય છે. એટલું ન નહિ પણ મિર્માના મેદાઈમ્મ આક-કાથી બનેલા મીરસનો સરવાળો ૩૪ લાય છે

[અનંતાની કલા કપરનું એકગાત અધિકારી પ્રગટ અનંતાના કલામંડપો ૬ મિત્રો, ૧૬ આદી ને સમ્પ્રાબંધ રેખાચિત્રો સાથે કિંગન રૂ ૨ આટલું સરજ આ કળા પરનું પ્રકાશન દિવનો મોહ લાખામાં બહાર પડ્યુ નથી. કુમાર કાવળવ વિ અમદાવાદ ૬૭ (માર્ચ ૧૯૪૯)

માધુર્ય

તારના યાંત્રણ

તારના યાંત્રણ જેવા રોકથેક સગા બધા,
મે, છતાં એમનીનથી બિંધ આપ ન સંધેદા,
માનની માનનીમારી કરે છે પુલિતીપટે
મે, છતાં યાંત્રણાંએ તાર સાધી રહે યથા,
તેવેય ચૂક કે તાર સાથે માનવમાનની,
ભાખતા નવ બહુતા સરેશોએ પહી રહે—પ્રભશામ

સૈયદ અબ્દુલ્લા એલવી

‘જોન્સ કૉનિક્વ’ જેવા આ પ્રાત ન અમળી રાષ્ટ્રવાદી પત્રના લખલખ પા સદી સુધી
આવડતેની રહ્યા છતાં જેમનું નામ ઇાપાગાયા કે લોન્ડન પર ગ્રજાકારા કે જેનેપર
ખ્યુ નથી, અને બધું પત્રકારો, રાષ્ટ્રવાદી મુલિત્તે તથા નિકલ્વર્તી કૉમેસ આયેવાને
જેવાય જેમની સાન્ન ગદનાનો ખ્યાલ નવલે ન આગાન્ય નવતાને આગે દશે, એ
રેશનબીર પત્રકાર, સાન્ન વિચારક ને રવાદદાર તથા સોશલિસ્ટ મૂલે સેવદ અબ્દુલ્લા
લેવીનું, એ તા કરી નવન્યુઆરીને રવિવારે રાત્રે ૮ થી વાગ્યે મુલાકાત હાલવામાના
મલાઈ અરસાન થયું અકળાવતો તાપ નહિ પણ અજાણતો પ્રશ્ન આવતા અમના
કક્ષિતલ્લી ગદનાનો સામે ખ્યાલ હજી વે યમ્મા યોગાને દશે

પુસ્ત પ્રાતના એક હમ્મ મુલિત્ત આનરાનગા નવનીવા શ્રી મેલવીના વડાગો મૂળ
રેવીના વનની, તે પછી તેમની આદ્ય-ગરેલ ની પછી ૧૮૫૭ના ગ્વાલર ખજા પછી
રેગા ૫૧ કાકા મુળાઈ આવી વસેલા, અને ૧૮૬૪ના જીવડીને ગાવ વર્ષના મૂળને જોવાના
પેતા મુળાઈ ગમેલા, તેથી અત્યંત સામાન્ય રિયલિટાઈ જેમને છવનગાએ કાલે પડેલા
વાસ્તવ અને મેક્સિસ્ટિય વડે એનું અને ઉદ્ધાસ સામાન્યથી આધારિક શિશ્ય પામી
જુલાઈની એફિન્સ્ટન કૉલેજમાં તે કાલ પથા ત્યાના સદાચારીગોમાંથી ગાલે ને
તે આદ છવનગિતો રોપી કાલે તે પછી ન એમના સોશલિસ્ટ રેવનાવ ની પ્રતિ
તાવ ૫૭. રેવ ગદાઈવર્માઈ દેસાઈ અને મુળાઈ સરમાના દાવ ના મુળાઈપ્રધાન ની રેક્ટ
હાઈ લાઈટમાં ગદેતા ત્યારથી—૧૯૦૬થી તેઓ ૨૫ ગર લાઈટમાં સામાન્યસના કુટુંબમાં
નિરેપીર અથા નિકલ્વર્તી અપભવત બની ગયા કે જે નવે લાઈટમાં સામાન્ય મુત્ર સમાન
આતા સર લાઈટમાં નાના મુત્ર અને આપના અત્યારના એક અમરની મુળ
તાઈ આં સાચી તથા ડેરીઝે મેંડાન પ્રમુખ શ્રી મનવિદારી વડેને ને રાજાપ્રધાન લોન્ડ
ને ‘નિકલ્વ’ના તરીખતામાં બિંધો નવાર પથ લેવ ની ન. એમની પશ્ચાત્તુ દિને પરિભ્રમે
શ્રી મનવિદારીના ડા. માની સદીથી કૉનિક્વમાં ખ્યાલ ગમેલા લખ એ આપખુને
જોલા મોટે સમાવ રહીને એ પ્રતિષ્ઠા વધુ વિશાળ હેતુમાં આવે અગાધી લી ઓ.

અમેક સાહિત્યને એ ગ્રામ વિષય તરીકે લઈને એફિન્સ્ટન કૉલેજમાંથી ઓ અને
મેગા એ. થયા પછી જેવની એફેલ ની પામુ થયા, પરંતુ કૉનિક્વથી ન લેખનકારે
રહે રહેતુ એમનું વલ્લુ કૉલેજ કાલેદાન કરતાં પત્રકારત્વ તરફ વધુ દગ મેલેવ હેતુમાં
પછી ‘દાઈટ્સ આંધ હનિક્વ’માં દિદુ અને મુલિત્ત દલેદારે વિષે અમને ત્રમ્પાર મુદર
રેખા લેખેલા ગોવામાં સર ફિગેર્યાદ ગદેતાન ‘જોન્સ કૉનિક્વ’ રવામુ દગ તેમાં ગર
લાઈટમાંની બસામખથી તે ૧૯૧૪માં જોલામાં એ સગરે જોમની દગાર ૨૪ વર્ષની હતી
ત્યારથી ગા દીને આજની થઈ સુધી ૩૩ વર્ષની ને સાન્ન કૉનિક્વની, હલખતે ને અવડ
રોવા અગમે એ પત્રને આપી એ આપખુ પત્રકારત્વના કલિદાસમાં હાલ વિરમ દશે

એ કામે ‘નકલ’ના તરી કૉનિક્વ દગા અને ૭ કાલી સેવદ દુરોડ દગા જેમનું
દમખા ન, આ રાખી રૂપઆદી, તે આ હનિક્વમાં આપખુ મેલવી દગા ત્યાં અવગાન

માસમાસનો
પૃષ્ઠી [૩૭]
લક્ષ્મીદ

નામ દર્શાવે છે તેમ, કાલના યોગમાંથી
ન આદાર રોપતુ ને કાલની બાંધોમાં ન
કડા મુકવ વનકાંથી વારી આ પછી અર્ધનું
વારી છે કાલની કોર કાચીલાલને પડા
રાખી રહે તેના સળવ પથ, ને દસા તરીકે
કડા બરાબી રોકાવ તેવા પૂરડા કાંચ
પીડાને લીધે ગા પીડા લીધા કાંચ કાંચ
તરફથી થઈ રહે છે નાંબીન પરકરી રહે તે ની
રથ નાંબીના પામી નથી, તેમ કાચમાં તરલા
છવડાને કાંચમાં પડી રહે અમી પાંચા કે
જોના રાજા નથી, તેથી એનું મદદરૂ
સાધન એવી ગામ મુળામાં બની ને હોય
અ કાંચ, નાંબીના કીકા ને ની સાચાથી
કાંચની નાંચ કાંચ લેવડારીને તલિયે બરાઈ
મેરી છવાત મોટા બારે ગોડા તમામ
વગેરેને તે છવડા કે કાંચ લેવડા એ છવ
જમુ વિશિષ્ટ એ આપત લાંબી, ને રમુક છેડા
પર સીકળા રસથી નીતરતી, જેના પર નાંચ
નોડાં પડ્યા તે મેલમા પડેલાં છે છે.

દિશા બની એવી પથ એક નવામાંથી
જેત્ર નાંચ અર્ધ દેખાવે છે તેમાં મોપી ના
પક રોડેની પીડાને લક્ષ્મીદ તેમ ગા મુ
તથા લગી અમલ તાલ, ગુલ મુલ, પીડ
પાંચો ને ખજા તાલેવા નોના જેવા અપ
તા, પુડાઈ કાંચ, કાંચ, ગુલ ને કાંચી રાખી
સફેદ લલકારવા કાંચ, પેટ ને માથ સફેદ,
આંખમાંથી કાંચ કોમની કાંચ રેખા, માથ
રસેદ રખતી, પથ મેલમા કાંચ, અન્ય નાંચ
ખીરિયા કોરેલા કે મેરી પાંચો દલગર,
મેલે તે કાંચ કાંચાંને તેમ કાંચી રાખી સારે
કાંચની જમે લમા કે સુખ કાંચના પડમા
રે કાંચની, ગુલ અમલ સફેદ દર્દી મુલ
કાંચી ગામ ને નાંચી રાખી વાખાની
તેની એક કાંચ અત પડા આપે રવા
મ પ (બનેરના લેખ ૧૯૧૫)

કેલેબ્રિયમ : 'વિદામિત' ધાતુ

આ પછી આધારમાં અમુક તત્ત્વોની અસત્ત્વે લીધે આપણે તેઓ ધર્મો લીધે. તેના વિચારણા માટે દવામાં કેમ વિદામિતની ઝોળોઓ ખાવાની સલાહ મળે છે, તેમ ચાલુ નજાતાની પ્રતિ સાધક લેખાતી ધાતુઓની કેટલીક 'અસત્ત્વે' દૂર કરવા આ કેલેબ્રિયમને અતિ શોદા પ્રમાણમાં મિશ્રણ તરીકે વપરાશ ઉપયોગી થઈ પડ્યો છે.

આ વિચર ધાતુ. આજ સુધી તે માત્ર ધરિયણના ધર બનાવવામાં અને નજીવાળા વપરાયેલી, પણ ધરને વ્યાપક વપરાશમાં આવતી ધાતુઓમાં ખૂબી નજીરી સુધી કેમકેવા મિશ્રણ તરીકે વપરાય છે.

ત્રાણામાં કેલેબ્રિયમ ઉમેરવાથી બોલી તે સખન મિશ્ર ધાતુ બને છે કે તેમાંથી બનાવેલા હલોઈડ, ધાતુઓના બાગો સાધવાની 'રેસેલ્ વેલિંગ' પદ્ધતિમાં મેલ પ્રણાલિ છે, કારણકે અતિસર મરમોમાં પણ ત્રાણા કેલેબ્રિયમની સખતાર્થી અને ટકાવપણું નજીવાળા રહે છે. બીજા વર્ષના વ રાતોમાં હલોઈડના આકાર અને એકસાથે પણ બગડતા નથી, અને તે નીચીથી ન વદન પણ સરળતાથી કહે છે.

હાઈન અને કેલેબ્રિયમના મિશ્રણથી 'કેલેબ્રિયમ કારબાઈડ' નામની ધાતુ બને છે, જે અતિ સખત મરમોમાં પણ ખીચતી નથી, બધકે કિલરો વધુ સખત બને છે આથી તે માપવાના ઓલ્ટરો અને ટાર મેચવાની ડાઈ બનાવવા માટે ઉત્તમ લેખાય છે.

પણ કેલેબ્રિયમની સાચી ગણના તે હલોઈડમાંથીમાં અતિ વ્યાપક અને અમર્યો બાગ બજતતા લોહાને વધુ અર્થસૂચ બનાવવામાં છે આપણા વપરાશની ધાતુઓમાં સતોપરિ વપરાશનું રચાત બનાવવા લોહાને મોહામાં મોટા ફુલેણ કાટ મરવાનો છે વળી તેનામાં રાસાયણિક વિકાસો પણ અડપથી થાય છે

બેન્જાળી ધરમાં ધ્રુવ રહેલા છતાં લોહાને કાઠન થઈ રહે છે અને સહા અમકત રહે કિંતુ બનાવવા માટે હાલ તેમાં ૧૪ ટકા કોગિયમ (અને નિકલ પણ) ઉમેરી આકાર લેખાડ બનાવાય છે પણ આ આકાર લેખાડ નજીવે ૮૦૦ થી ૧૫૦૦ ફેરબાઈટ આસ મરમોમાં વપરાયમાં આવે છે ત્યારે તેના બધારણમાં એવા ફેરાર થાય છે કે કેથી તે ધરમાં વપરાયેલુ હોવા છતાં થે કાઠ થઈ છે અને મોહું મોહું પણ બઠકણું થતી નવ છે આમ બનાવાતુ મરણુ આ છે કે કોટરી મરમોમાં એ આકાર લેખાડવાના અતિ મરણુ લેવા હાઈનના પરમાણુઓ કોગિયમના ૫૨મ ઇલેક સાથે મળી નજીવાળા ધરમાંથી કારબાઈડના નાનકડા બકા નજીવે છે એ બીજા લોર્નડને 'નજીવ' બનાવે છે પણ એકાગામિશ્રણ તરીકે કોગિયમ સાથે નજીવ પ્રમાણમાં કેલેબ્રિયમને ઉમેરી કરવાથી હાઈનના પરમાણુઓ કેલેબ્રિયમ સાથે બની નજીવ અવિધારી 'કેલેબ્રિયમ કારબાઈડ' અને છે અને છક રહેલ કોગિયમ લેખાડને સખત, કાઠ અને કાઠ ન થઈ તેનું બનાવવાનું કાર્ય કરવું રહે છે.

આ બનીજના આખા કાળા પાસાદાર ટુકડા સી પહેલાં હ સ ૧૮૦૧માં (અતિ મૂલિયમમાં અમેર નૈસાનિક વાઈસ પ્રેસિડેન્ટ, એવાનો કલેબર છે તેને આ બનીજના યુગ્મધર્મોમાં અનેરી વિશિષ્ટતા નજીવ અને તેનું નામ 'કોગિયમીટ' પાડયું; કારણ કે તે અમેરિકાના થીની નજી આઈનું ટુકડા અમેરિકાને કવિઓની ભાષામાં કેલેબ્રિયમ હોવામાં આવે છે

અકથ્ય વરસો થયાં કેલેબ્રિયમ પૃથ્વીના પડમાં પડયું હશે, પણ માનવીનું ધ્યાન તેના તરફ નહીં ને આજુ દર, રત્નો નજીવમાં તેને વપરાશ થયા અત્યારે હતા, કારણકે તેની પોલિસ મોહી હવી બીજા વિશ્વયુદ્ધ થતે વધુ અડપી અને શક્તિશાળી એકાધ્યેનવા

અને કેટ પ્રાપ્તજનનાં કોનિવો બનાવવા ૧૯૦૦ આસ મરમોમાં પણ અવિધારી રહી સખત અને ટકાર બને તેવા લેખાડની નજીવ લિથી થઈ, આ માટે એક મિશ્રધાતુ બોલી એ રોપાયોનો કાર્ય કરાઈ તેમાં કેલેબ્રિયમ સતોતમ પુરવાર વધુ અવધાર સુધી રોપાયોનો રિય થાતુઓની ધારીમાં કેલેબ્રિયમનું ધ્યાન પ્રથમ છે

ફિનલેન્ડ, બલેરિયા, આન્ડ્રે ક્રયા અને કપાર અમેરિકામાં કેલેબ્રિયમના કુદે કરાયો નજીવે છે; પણ પૃથ્વીમાં આકિરના નાજીવિવામાં તેનો વિપુલ બકાર છે

—ડૉ શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી

મણિ મરમનની એક ઘાતી

'કુમાર'ના ૧૬૫માં મેકામાં 'કોસી'માં એક એવા પ્રથ દલો કે ૪૫માં ૪ એવા બાગ કરો કે પહેલામાં ૨ ઉમેરીએ. બીજામાં ૨ બાઈ કરીએ, ત્રીજે ૨ વડે બાગીએ અને ચોથાને ૨ વડે સુધીએ તેને તેનાં કેલસમાં ન આવે અધરા લાગતા આ સખતમાં નજીવ નીચેની રીતે સરળતાથી આપરો: ઉમેરવાન્યાક કરવા તથા સુધવા ભાગવાની રકમ (૨) થઈ પહેલા કુદ રકમ (૪૫)ને સુધવા. પછી તે ઉમેરવા સુધવાની રકમ (૨)માં ૧ ઉમેરી. તેનો વર્ગ કાઢી, તે વડે પેલા સરળતાને ભાગવાથી આ રીતે સુધવા બજાવર થવાર ઉત્તર આપરો જેના ૫૨થી એ ચાર બાગ સહેલાઈથી નકી થઈ રાહશે.

$$\frac{45 \times 4}{(4+1)^2} = \frac{45}{5} - \frac{45}{5} = 10 \text{ હવે } 10 + 2 = 12, 10 - 2 = 8, 10 \times 2 = 20, 10 \div 2 = 5$$

આમ, ૧૨, ૮, ૫, ૧ અને ૨ નજીવ આપરો. આ રીતે આ પ્રકારના બીજાં કાળપણાખવામાં ચાલી રાકે છે. —મ ના, બજી

આપણા પંથમાંની અપ્રથમ સમજણ

આપણા સખાજનો મોટો ભાગ પંથમાં વાપરે છે સામાન્ય રીતે એપારસીઓ ઉપવાસ થતે થતો, રીવાજો મરો સામાનિક તહેવાર, અને ફજન્યોતિય માટે તેનો ઉપયોગ થાય છે દુનિયાનાં બધા પંથોએ કુદરત કપાર વચકણ છે સામાન્ય રીતે વધુ નિયતક પ્રમાણે, માસ ચક્રકાળ પ્રમાણે, વાર મુરોતિય પ્રમાણે (વમજન) બધા પંથોમાં હોય છે પણ દુનિયાના બધા પંથોમાં આપણું પંથાય સીધી વધારે કુદરતી છે અથેક પંથામની તારીખા જાતુઓને બહુ સારી રીતે નજીવે છે, પણ ચક્રકાળ કાળો હિસાબ સુધાય છે મુસલમાની તારીખો ચક્રકાળ ને સારી રીતે નજીવે છે, પણ જાતુઓને મુસાવે છે હિંદુ પંથમાં તિથિઓથી ચક્રકાળને નજીવે છે અને અધિક માસ હમેરી જાતુને યજ્ઞ સાચવે છે, વળી રોમના નક્ષત્ર ઉપરથી ચક્રકાળ તારાઓમાં જે તે દિવસનું પણ રચાત બતાવે છે

આમ આપણું પંથાય ખજોળની દિશ્વે સાંકું હોવા છતાં કાક મળના માટે બહુ અમરવજાલ છે તિથિઓના શક્તિ અને ક્ષય તથા અધિક માસની મણના સામાન્ય માણસ સમજી રાકે તેની નથી આથી આપણા પંથાય પ્રમાણે તેમિની અમુક બીજા બજાવર કવે દિવસો બની એ નકી કરવાનું કાર્ય બહુ કડાકેવાળું થાય છે વડે વારમાં અમુક પંથાય બહુ ન અમરવજાલ છે. આપણા પંથામની આ હકીકત સમજવા બાઈ હવે તિથિ, નક્ષત્ર મરો સમજવા માટે ખજોળની કેટલીક પ્રથમિક બાળનો નાખીએ

એક વાર મરમોતમાં ન જાણવાની નજીવ છે કે આ વિષયને અકથાય કરવાને રવજા પ્રથમ ન વાપરવું એથી નજીવ દબા મિલકવનીય છે પંથાય આકારની બહુ બકા પડે છે, તેથી તેમના આ વિષયમાં અકથાય માટે ઉપયોગી નથી પૃથ્વી પોતાની ધરી

૬૫૨ ૨૪ કલાકના પરિક્ષણથી પૂર્વ તરફ એક આદો દો તેને લીધે આખુ આદોસ તેટલા જ બજારમાં પૂર્વથી પશ્ચિમ તરફ આવતી આગમાંથી ફરક દેખાય છે આને લીધે ને દેખાતો આપણે તેમજ યોગે તેમાંથી ફક્ત દૈનિક સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત તથા સપ્તર્ષી ચતુર્થી (૧લી શ્રાવણ)ના ચંદ્રોદયના અગ્રણી એટલું જ આપણા પચાસમા આપવામાં આવે છે જાણીતા બધા આદોસ મદોની મંદિતા અથવા મદોના પચ્ચપર અવરના દોષ છે ને નામો મટે પચાસ બતાવવામાં આવ્યું દોષ છે, તે માનતા સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્તના સમયો પચાસમાં આપવામાં આવે છે તે દ્વારાથી આપણા ગ્રામ માટે આપણે તે કાઠી લેવાના દોષ છે સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્ત (તેમજ ચંદ્રોદય ચંદ્રોસ્ત) પૂર્વ તરફના ગ્રહોએગે વહેવા અને પશ્ચિમ તરફના રવ ગોચર મોડા થાય છે તે ખાસતા ફર અને જમિનિયનો ફરક પડે છે

આપણા પચાસમા સમય સૂર્યોદયથી સૂર્યોદય નવી મધ્યાહ છે નાર પચ્ચ ચાર રીતે જ ગણાય છે અગ્રેષ્ઠ તારીખ અને નાર ગ્રહ તારીખી ગ્રહસત સુધી ગણાય છે આથી ગ્રહસતથી સૂર્યોદય સુધીના સમયો સમગ્રમાંથી કેટલીક નાર ગણાશે થાય છે ખાસે કે આને સૂર્યોદય નખતે પાત્રમ, મોમવાર અને ચંદ્રેષ્ઠ આદોસ તારીખ છે આ સૂર્યોદયની પછીની રાત્રે ગ્રહસત પછી એક નારે એક જાગ અને જગમ છે આપણી દેશી પદ્ધતિ પ્રમાણે આ જગમ પાત્રમ અને મોમવારે મોખારો, પચ્ચ અગ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ પ્રમાણે તે ત્રમી તારીખ અને મગવારે મોખારો, જગમ અને અપા બતાવે દેશી અથવા અગ્રેષ્ઠ ટળ પ્રમાણે મોખારો દોષ, ત્યારે આ ગાત બસાબા બાકામાં જામી; મદિ તેા બતાવના સમયમાં એક દિવસની શ્રેષ્ઠ આપણે

(આપણના 'તારકાગણ'ના મુખપત્ર 'આપણના'માંથી)

બીંછીના ઇંબ પત્ર

'ગુમાર'ના ૩૦૨મા નકમાં ૬૪મા પાના પર બીંછીના ઇંબ પર દવા બતાવી છે એથી જો લઘુ ઇંબ સાચા થશે છે પણ એ દવા દબોળા બીંછીનું હેર ફનારે છે એ સાચું નથી થતી બતાવી ડામ પળેને ઝડત રજાય અને ફાંદો પળ પડે છે એક સારો ઇલાજ ને દવાગ્રંથ ૪૫૦ ૬૫૨માં બીંછીના ઇંબમાં નાક પળુ બજત મિષ્ટુન મથાનથી તે તાંબે પ્રમાણે છે. ઇંબ તો દરેક ધરમાં દોષ છે જ્યારે અષ્ટકચ્છુ માટીને એની બીંછી, મગગામ અથવા મીઠી ભને છે તે પાનામાં બતાવતી, તે બીંછી મરડામાં દોષ તેને પીચા આપી ધુમકોટી પામ્યાં જેવાકાવો ને પળુ ફૂંકામાં જ બીંછીની ચેતના દર્શી પડે છે ને જગમગ જે મિનિશમાં બીંછીનું હેર નીકળત બેઠી ભલ છે આ સીધી સાબ ને સુગંધીલા છે, એવો મારો બહુજન છે નવ ઇંબ તો દરેક ધરમાં દોષ જ

—૧૮૨૬—

મરડા આમથી, મેડો, નાખન, મોગા ડુંગ, તરંગા, સેરંગો, કાકડ, મીઠા, ભખુડો, પીત્તલનું ભવિષ્યાની ભતો મરડો, ડીમડ, મીઠા, આમના, શાકો, મોંઢો, ખાખર, અરોષ, મેડો, રાવણ, રાગખાનગ

ઈમારતી ગ્રાહક સાજ, મીસમ, ચાદો, લેવન, લલમ, દલદલ, તળુડ, બીંચી, ખેર મામળ મમીટો મેંડાની, કાંદન, મામા દોરના વાસ માટે રંગમાંની. જુનન લોમોટો કાંદ, આમર, બાવળ, બેલરી, પિલવણ પાર રણી રો, રાવળ દલદલ, કાંદ, મીસમ, મીઠા, મીઠા, મરડો, તારો મામળ બીંચી મીઠો આમળી, આખર મેનુર નેલન, ડી, મીસમ, તરંગા

૨૦ થી ૩૦ ટકા ગરકાદવામાં આવે નવુડન ગ્રાહકોમકા વડ, પીપ્પો મામર બારી ખેર માં, મામડ, મેડો, કાંદ, કપ્પે, પારકાથી ને ભાદ લીમો મિનિ ટોનિયા (બુલ) મદન, આમળી ગોમ આમળી, મધુડા ગણન બીંચો, ને, બાવળ મરો બાવળ, દર્મી બાવળ જગમ ભખુડો, આરો રે મેવે, સેરંગો, અગ્રેષ્ઠ રેપુરીના આગેભ, સેરંગ, રે ડો અગ્રિયાની ભતો, મોમારો, ડીમ, તીરમ, કાંદ, નાંદ ૩ ડી રાવળ, કાંદો, અગ્રેષ્ઠ, અરો

૧૦ થી ૨૦ ટકા ગરકાદવામાં આવે મધુડન ગ્રાહક નેલ, મોરંગી બીંચો, ખેર મરો બાવળ દર્મી બાવળ નારક ડંખી, બીંચી કાંદી, મારસ નામરો નામરો, મામડો ખાખર પામરો આમર, સોનગો સેરંગ ના પીપ્પણ, મેડો અમદા કાંદા મીનો બ નગ રાવળ નગ ખાંદી લોમકા

૧૦ ટકાથી ૬૫ ટકા ગરકાદવામાં આવે મધુડ નામરો ભવળ નારક પીપ્પણ સેરંગો ખાંદી, ખાખર પાંડો, ખાંદી રાગ ન નગ

કાંદ ભાંડે મધુડન ગ્રાહક નેલ નામળી વડ પીપ્પણ મેંડો લીમો બીંચો કાંદ, કાંદી, કાંદ મેડોમ અગ્રેષ્ઠ, રેડી, ખાંદી

ખારી મળીને મધુડન ગ્રાહક રેપુરીના મિસમ પાંચ પીપ્પો, બાવળ ખાખર પીપ્પો ૧૧ મગા ન નગ પીત્તલનું, મેડો, સેરંગો, મેડા પી, ખાંદી રે મગા ન નગ ડીમો જુનન ને મળીને મધુડન ગ્રાહક રેપુરીના વડ, પીપ્પો મરડો, સેરંગો કાંદો, રાંધી

દેર ન જવ અગ્રેષ્ઠ અને મધુડો નાંદ મરડો કાંદ, સાજ, મરો મામર રેપુરીના પૂર્વ મેડા જગમગ ની ભતો મિનિ ટોનિયા (બુલ) રે મેડા નગ

કાશ્મીર વેલીનાં સુંદર દશ્યો

સાથે ઝડપાયું છે

- ★ એક મનચલાં છોકરીનું દિલ
- ★ એક પિતાની અતુલ વત્સલતા
- ★ એક નરરાજસની કૂરતા

અને એમાથી

જીલ્લી થતી

થ / ના એ

પ્રેમતા એક એવા પવિત્ર

સ્વરૂપને ધારે છે કે જે

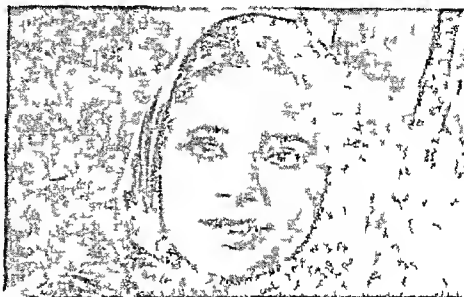
બાપ ને દીકરી

લાઈ અને બહેન

પતિ અને પત્ની

એક સાથે બેસી તેના

રસાસ્વાદ માણી શકે

‘ચિત્રલેખા’ પછીનું કેદાર શર્માનું મહાન સર્જન

સો હા ગ રા ત

એમાં છે

ગીતાબાલી બેગમપાશ બા. ભૂપણ એસ. નઝીર

ચેસી પટેલ નઝીરા વગેરે

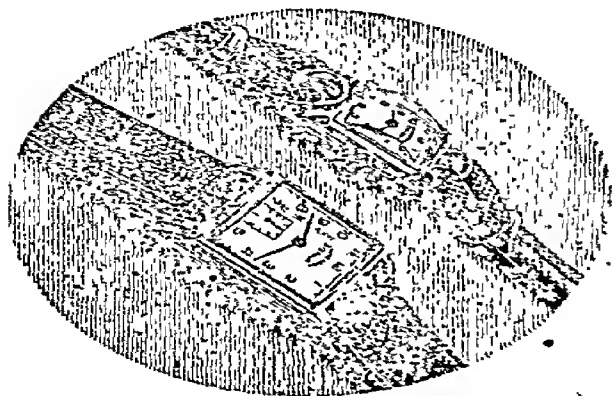
રજબ અને હંકર
રીલીઝ

સેન્ટ્રલ ટૉકીઝ

ફેજ - ૪૫ ૭
અને ૬૫ કલાકે

ઈ ટ નાં

જંગલના સૌથી અંગ્રણી
કારીગરોના હાથમાંથી

● નરી સુંદરતા, કમકદાર ડિઝાઇન, આધારમૂલક ટકાવિખા
અને કિંમતની બાજતમાં ઈટનોની તોલે કોઇ પડિયાળ નથી
આવતું. વિવતઝલોડમાંથી વધુ ને વધુ ઈટનો પડિયાળો આવના
જ લાય છે, અને આને, તમને દેખાવમાં દિલગચ્છ અને વર્ગો
સુધી વધારાર મિત્રે બની રહે એવું ઈટનો પડિયાળ પગે કરવા
માં કરી જ મુશ્કેલી નથી આવવાની. એટલું વાદ રાખવે કે
ઈટનો પડિયાળો તમને માત્ર દ્રાવર દેખ્યાની જેમી તથા, તેના
રજિસ્ટર્ડ ડીલરો માત્રફત જ મળવાનાં.

મું બા ધ અ ને ક લ ટ ના

આવતી કાલનાં નાગરિકોનું માસિક

સંસ્થાપક • રવિશંકર રાવળ

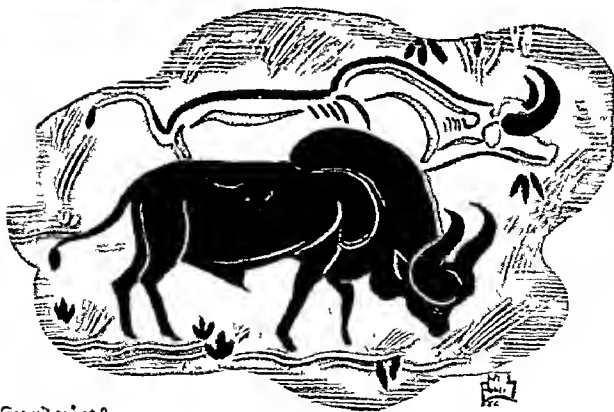
વર્ષ ૨૬ • વ્યક ૯

સપ્ટેમ્બર

૧૯૪૯

૩૦૯મો અંક

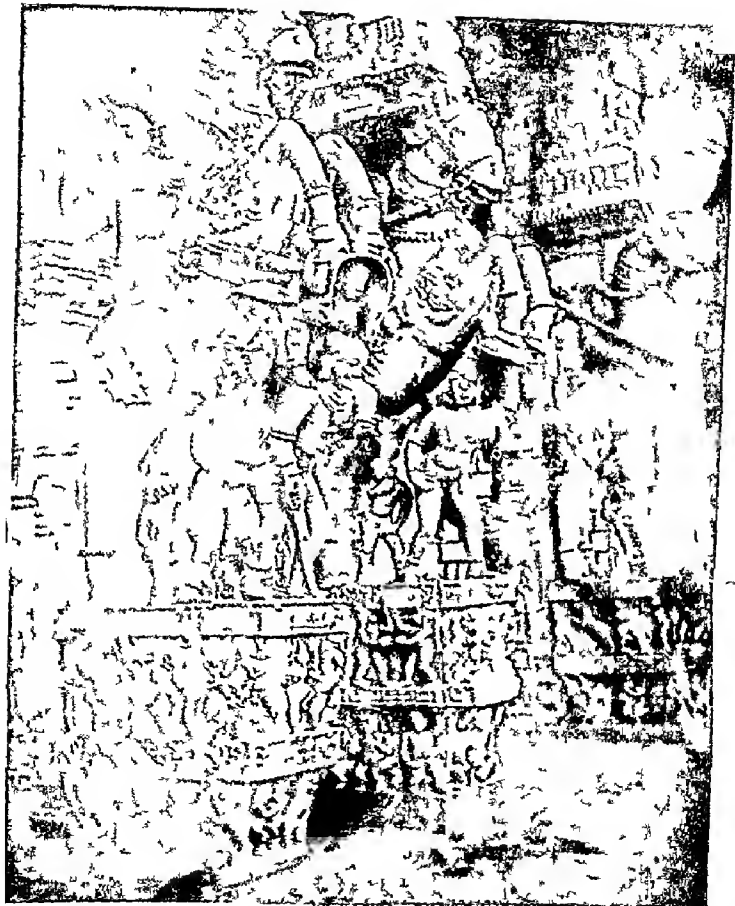
તેથી
ખચુભાઈ રાવલ

આપણ

ચિનવિધ્યની બાવિષ્ઠતાને મૂલ કરી
દયાધારની પીઠીના સામર્થ્યનો નમૂનો

ચિત્રકાર ચાવડા ચાવડા

શ્રીરામ સદિવના પત્ની

૨૪ વિનોદ સદ

મિલ દિવસ શ્રીરામનું વિષ્ણુ મહિર શિષ્યસમુદ્ધિ મંદિર પથાર છે અને બેગા મેની 'સદસરનભ' નામથી જોળખાતા ગાય
પાની દાર ને રચના વિશિષ્ટ છે વિવિધ ગાયબન અને મનોરમ શેષાંગે રાખવાની મલકાની શ્રીમુર્તિઓ અને કેટલા અધ્યાપક
એ શાસ્ત્રાંગીનો પાઠ આ ચિત્રમાં આપ્યો છે

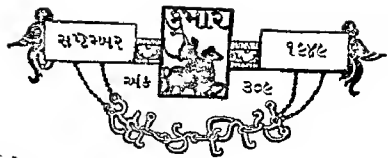
હરિયાળી ધરતીની કથા

૬. ધરતીની હાકતી છાતી ઉપર કુદરતે લીલી કુલરોની આદર ણિછાવી દીધી છે આમ્રવૃક્ષ ઉપર કાચલાંચે પીપીનો દહુકાર આરબી દીધો છે હા પવનથી ઝૂલતી હરિયાળી મનની પ્રકુલતાને વિક સાવી રહી છે

૭. આવી મોહામણી ધરતીનો ઉપભોગ લેનારો માનવી અને તેનું વ્યક્તિત્વ, તેની ડોલતી કાયા અને ઊંડતા સુન્દરિયાઓ, તેના હસતા હોઠ અને સોહામણા દાંત, લીલુડી કુદરત સાથે હવીકાઈમા ઊતર્યા છે

૮. હસતી કુદરત અને હસતા દાંત ણનેને અજવાળવા વર્ષો અને સ્નન ટોન સામઆમા આવીને ઊભા છે

૯. ઝાકળના ણિંડુઓથી ચમકતું ખેતર અને સ્નનટોનથી શોભતા દાંત આજના ઉત્થવના નાચડો છે એકમાથી શરીરને પોષણ મળવાનું, પીલદથી શરીરને ગોલા બને માનવ-જીવનની જરૂરિયાતોની ચીજ છે

ચિત્રો

૨૫મ	રયાવક્ષ માવડા પૃ.૬
શીરમખ મદિરના રતબો	ફાટો વિનોદ શાહ પુકાની પાઞા
સાધા કૃષ્ણ	રાણી વદા મુખચિત્રની પાછળ
અર્ધનારી ધર	ક શકુન્તલા હીવાન છ ત્રિરંગી મુખચિત્ર

કાવ્યો

બલ બાગી	રાજેન્દ્ર શાહ ૨૫૬
નિરધાર	મકરન્દ દને ૨૫૬
ગીત	ઉશનસુ ૨૫૬
આજ	શાન્તિમાર હરિયા ૨૫૬
કાર્તિકેય	પ્રભરામ રાવળ ૨૫૬
અચરને-	અશોક હર્ષ ૨૬૧

અવિત્ર

અચર	નિરમન ભગત ૨ ૧૭
વિશ્વમાનવી મચર	અશોક હર્ષ ૨૫૬

વાર્તા

અધારી રાતે	કેતન મુનશી ૨૬૪

લેખો

મિશતમ્બ્યા હાથમતી	રામપ્રસાદ શુક્લ ૨૬૭
ગ્લોસરીન (શિશિદા છવનમા વિજ્ઞાન ૨૮) નરસિંહ મૂ. શાહ ૨૭૧	
નાયક નાયિકા વ્યવહાર	
(પ્રાચીન નાટ્યશાસ્ત્ર ૩૭) થોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી ૨૭૨	
દિલિટ સમઢ	૨૭૭
ધરતી-સરકૃતિનો છેડા	૨૮૮

વિભાગો

પચ્ચોસ વર્ષ પહેલા	૨૭૪
ફળગાડ માટે રક્ષામુર્તિયક રસાયણો (ચિત્રલેખ) ન મૂ. શાહ ૨૭૬	
પત્રગિત વિભાગ	૨૮૨
માધુકરી (રાણીદેવી ચદા ખોઝાકમા ભેળરોળ કાર્તિકેય)	૨૮૪
ટીચાચ (મણસમાસના પખી ૪૪)	૨૮૪
આ મારા છતિદાસમા (અભિનિરોધ ભારતેન્દ્ર હરિશ્ચન્દ્ર)	૨૮૬
છેલ્લુ પાનુ	૨૮૭

ચાહકોને

કાણ આમન્નિમ દારણે અ મોરો ન થયો હોય તો 'કુમાર દર માસની ૧૫મી તારીખે બહાર પડે છે, એટલે તે અરસામા અમ ન મગે તો તરત તેની નરિવાદ કરવી અહરમાતે શુભ થયેલા આકોળી નરિયાદોને, અગારી મારો નકડો હોય છે ત્યા સુધી તો પદોની વળવનો અને પ્રયત્ન કરીએ છીએ પરંતુ એવા શુભ થયેલા કોઈપણ વેડો ભરપાઈ કરી આપવાનું કર્તું બધન અમારે ગામિ રહેત નથી

કુમાર કાવલિય લિખિત તરફથી તનો મુદ્રક અને પ્રકાશક બનુભાઈ પોપટભાઈ રાવવ મુદ્રણ પ્રકાર નરપાન કુમાર પ્રિ દરો કુમાર કાવલિય લિ, ૧૪૫૪ રાયપુર, અમરાવાદ વાર્નિક લવાબજશ થમા પરદેર મારા હા અધવારપર લિખ મુદ્રક નકલના બાર આનબ બહેરબજરના કોસા મેગન્ટ મેસર્સ સાયન્ટિફિક પબ્લિશરસી કપની ફોર્નિકાલ પ્રિમ્મ મર્બો રોડ અમદાવાદ

કુમારમાના અર્ચ વખાણો, ચિત્રો અને ફાટો કંપીસાઈટ વી રફિરત છે

સનટાન
દુધ પાવડર

ઝૂમખાં ને ઝૂમખાં ખરતાં હતાં

છેલ્લાં બે વરસથી કોઈ પણ ખાસ કારણ વિના, મારી પુત્રીના વાળનાં ઝૂમખાં ને ઝૂમખાં ખરતાં હતાં. આ આફતથી બચાવવા મારી પુત્રી માટે મેં ઘણા મેડિકેટ્સ હેર આઈલોની ટ્રાયલો લીધી, પરંતુ ખરતા વાળ ન અટક્યા તે ન જ અટક્યા. મારા મિત્રે ‘રામતીર્થ યોગાશ્રમ મુંબઈ-૪ નું રામતીર્થ પ્રાણી તેલ’ [સ્પેશીયલ નં. ૧] વાપરવાની સલાહ આપી. અને કહેતાં ખુશી ઉપજે છે કે જ્યારથી ‘રામતીર્થ પ્રાણી તેલ’ વાપરવું શરુ કર્યું ત્યારથી મારી પુત્રીના ખરતા વાળ અટકી ગયા છે એટલું જ નહિ જલકે નવા વાળ પણ ઉગવા માંડ્યા છે.

માથાના ખોડાના કિરસામાં પણ મને આ તેલ ઘણુ જ અસરકારક માલમ પડ્યું છે.

જેઓના વાળ ઢગલાબંધ ખરતા હોય, ચાદશક્તિ ઓછી હોય, ગાઢ નિદ્રા આવતી ન હોય, દિલ્લિ લાંબી ન હોય તેઓને તો આ તેલ વાપરવા હુ ભારપૂર્વક ભલામણ કરું છું

(સહી) ડૉ. યુ. જયરામારાવ

સિવિલ આસિસ્ટન્ટ સર્જન, મંગલોર

ધી

ઇન્ડિયન ગ્લોબ ઇન્સ્યુરન્સ કં. લિ.

આગ, અકરમાત, જિંદગી, મોટર, દરિયાઇ, વર્કમેન્સ કોમ્પેન્સેશન વગેરે સર્વ પ્રકારનું વીમાનુ કામકાજ સરળ શરતોથી કરવામાં આવે છે.

વીમાન-કામ માટે

લાગવગ ધરાવતા ઉત્સાહી કાર્યકરોને સતોષકારક મહેનતાણું પોતાની લાયકાત દર્શાવતાં મળી શકે છે.

એજન્સી-કામ માટે

પ્રતિનિધિત્વ અથવા જરૂરી સાહિત્ય માટે

લખો યા મળો :

ધી ઇન્ડિયન ગ્લોબ ઇન્સ્યુરન્સ કં. લિમિટેડ

હિડ આફિસ : ૩૨૫-૩૨૬, પ્રૌદ્યિક યેમખર્સી, હૉર્નબી રોડ, કોલ મુંબાઈ-૨

દેશની બધી કોમોને
બધા વર્ગોને
પસંદ પડે તેવું કાપડ
તૈયાર કરવાનો
અમારો મુદ્રાલેખ છે

અમારી ગ્રૂપ મિલોનું કાપડ
દેશપરદેશમાં વપરાય છે

જહાંગીર વકીલ ગ્રૂપ મિલોનું કાપડ વાપરો

જહાંગીર મિલ અમદાવાદ
ચેસ્તમ મિલ અમદાવાદ

ન્યૂ જહાંગીર મિલ ભાવનગર
નવજીવન મિલ કલોલ

જો ગેવાર્ટ હોય
તો ઘણું જ સાફ

● કોમેટર કે ઘઘાદારી ફોટો
આફીગા સફળતા મેળવવાનો
સાદો માર્ગ તો એક સાગમી
મેળવવાગા રહેલો છે તમારી
સાગમી પસંદ કરવી નેળા
જેના પરતમે વિશ્વાસ રાખી
શકો. અત્રુ નામ જોઈને પસંદ
ગી કરો, અ નામ છે ગેવાર્ટ

સોલ હાઈપોટીસ

અંભાઈડ

ફોટોગ્રાફિક્સ

લિમિટેડ

મુંબઈ

કે લે ક જા

અ દ્રા રા

બૂલ ભાંગી

બૂલ ભાંગી ગારી બૂલ હેર ભાંગી,
માઝમ રાતનું સોણુકું સરું કિરણને કર આખ હો જગી...બૂલ
રંગ.ને રૂપે રમતી તરલ
નીરખી'તી કેં છાયા,
આવતી ચારે દાથ ના તો યે
પ્રાણુમાં પ્રગરી માયા,
તરસું હરણુ દૂરનાં પેલાં ઝાંઝવાને નીર જેમ હો રાગી...બૂલ
ઝંખનાથી યે પામતાં ઝાંઝું
ધન્ય હું બાહ્યાગી,
અવ ન શિશિર-દાહ, ધરાને
ગલધની રહેર લાગી,
સુધુમણીની મોરલી ગારી મોહન સૂરને લય હો વાગી...બૂલ
રાતેન્દ્ર શાહ

નિરધાર

સાચને પડખે રહીને ઝૂઝતાં
આપણે પળવાર પણુ ખસતું નથી;
સંકટો, દુઃખો, પધારો સ્વદાગતમ્!
લેશ પણુ આ માર્ગથી ચસતું નથી.

જુકુંની છતે ચણેલા માંડવે
પ્રાણુ મારા, લાલચે રમવું નથી;
જાલિમો ને ધૂર્તના પાથે પડી
કાઈ દી' કાઈ મિશે નમતું નથી.

મર્દની મોકાણુમાં જાતું લાલે,
કાપરોની જાળમાં ચડતું નથી;
મોતની મુસકાન મીઠી માણુશું,
જિંદગીમાં જીવવા રડતું નથી.

પ્રાણુ મારા, એકલા આગે બટે!
આજ મોલો: 'ના, હવે ડરતું નથી.'
જંપ ક્યાં છે? ચેન ક્યાં છે? દેવના
દેગલો તોડ્યા વિના ડરતું નથી.

સાચને પડખે પરાજય હો લાલે
તે છતાં પાછું હવે ફરતું નથી.

મકરન્દ કવે

ગીત

વ્યાપી ગયુ ચિત્ત મહી રહસ્ય કો,
આકાશમાં એસ-ભિન્નાશ જેમ;
પરોદમાં આકાશ ગિન્કુ યે દરે,
રહસ્ય હે, તેમ તું યે જરી જા
મધુર કો ગીતનું રૂપ ધારી.
'ઉશનસ'

આજ

આવતી કાલ તો આવતી રહેતી,
આજ રખે રહી જાય,
વેળા વીતીનાં ગીત ગાતાગાતાં,
આજ થતી કાલ જાય.
આજ વીતી જઈ કાલમાં સૂરે,
આવતીકાલમાં આજ,
દિન-રાતોને આકરે આત્મનાં,
આજનાં અજાણ સૂજ.

આવતું જે એના ઉચાટ નથી,
જન્ય એનાં શીદ ગીત?

એકો હું તો આડી સોતના પરદે,
કરતો મીઠું સ્મિત.

શાંતિકુમાર દલિયા

કાર્તિકેય

દેવસન્ધ્ય-પતિ, કાર્તિકેય હે,
હે પદ્માનન, મધુરવાદન,
અંધકારિ-સુત, અગ્નિપુત્ર હે,
ગૌરી ભાગીરથી કૃતિકા ત્રિપ!
દુર્વિપલ સદુ પોનિની મહો
અગ્નિવીર્ય, શરન્ગ, શક્તિપ્રક,
સંબુસુત, સુરના મુનેશ્વર,
સન્નુ હે મહન્ દેવસન્નુના!

રંકદ, આગો; અદિ આ નિમંત્રું હું,
શસ્ત્રમન્ત્ર સદુ દેવસન્ધ્ય આ
વાટ તોવું તમ; હે અધુપતિ,
સંપ્રધાપ જયયુદ્ધો કૃષ્ણ!

તારકાકર દરીયા ઉત્તન
છિન્ન યાપ દુઃકામકો ગુન!

અલ્પરામ

• દેવસેનાપતિ કાર્તિકેયની પૌરુષ દાખવતી આ મુંદર પ્રાચીન મુર્તિ તથા તેના શબ્દમાંનાં ઉદ્દામનો સંગતવા માટે એ પરાક્રમપૂર્વિય પરિચય આપતી ક્યા આ અંકની માધુરીમાં આપી છે. એ તંત્રયા પછી આ બંને કૃતિઓ સંવિરોધ રસ આપતી જણાયો.

એ

પ્રાર્યે બાનુ એ પર્વતનની

દરીને જ આગે દોષ તેમ, હિમાલયની અચલતા અને જાણપિટકની ચલતા, પ્રવતારાનો પ્રેમ તે પૂર્વકેતુનો પ્રકાશ, શૂન્ય વ્રત મન ને ચંદ્રનું શાંત હૃદય, —આમ ને ધસના આત્મવેગ એકી સાથે એનામાં ગિલન થયું હતું અને એ જ સાન લીલા આવા ગિવનનું ફરી કથારે યુગનું દર્શન થયે કેમ એવી રીતે થઈ હશે માટે જ કાળ આ ચિન્મયાનની સુખ નયનથી નીરખતો પુરા જમાણી વર્ષે લગી થયો રહ્યો હશે તે જ

જે થકી પુરૂષી થે રહી છતી,

જે જ આ પ્રકૃતિ

એકની પ્રાણધારા કહે, કયા પીવી, કયા પીવી

અસીમ હે પ્રાણ, અવ પ્રગટ હો!

વરિત પમતે અહીં નયન સન્મુખ આવી રહો!

સાઠ વર્ષ પછી પ્રગટ થયેલી એની અમરકૃતિ 'ફાઉન્ટેન'ના પ્રથમ દરયાના આ સ્થાકીયતા જ કદાચ આવાદન દરીને એનો અદભૂત પિ પાસું આપ્યા, જે ૧૯૪૮ના ઓગસ્ટની ૨૮મી તારીખે (આજથી બરાબર બેસો વર્ષ પહેલાં) જન્મેલીના કાન્કડુડે આમ માર્બન (કાન્કડુડે આન માર્બન) નામના નગરમાં જન્મેલા જે સૌકશ્યા પરથી અચૂકે એ પોતાની એ અમરકૃતિ 'ફાઉન્ટેન' રચી, જે કાપાને નાયક ફાઉન્ટેનના પક્ષે આ પ્રાચીન નગરીમાં જ જન્મેલા ને છોડી હતો.

એના પિતાનું નામ થોહાન હાર્પર અચૂક અને માતાનું નામ એલીઝાબેથ ટાફ્ટર પિતા કાન્કડુડેનો નગરપતિ અને એક ધર્મ રાજાનો અધિપતિ હતો. કાયદાનો ને કવિતાનો રસિયો હતો તેના ના સગરે માતા અદાર વર્ષની હતી એટલે પુત્રથી અદાર વર્ષ

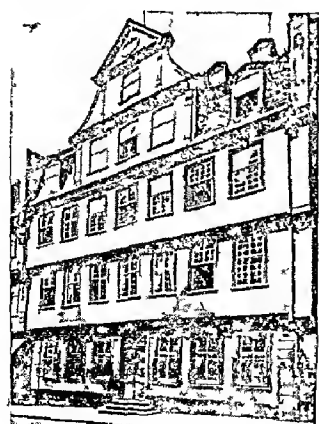
એટી, પણ પતિથી તે ૨૩ વર્ષ નાની હતી! વચમાં એ પોતાના પતિ કરતા પુત્રથી વધુ નજીક હતી મુખ્યત્વે આમાં માતા થવા છતાં અને સગર પણ હોવા છતાં એ ચલક હતી પિતા એટલે ગર્ભિણી એટલી જ માતા હસપ્રધી હતી પિતા એના પ્રત્યે સદા ચિંતાનુરુપે માતા સદા થે પ્રેમાદર આમ પિતાની ભુકૃતિનું ગર્વિષ્ઠ ગાલીયે ને માતાના અધરનું દલિયે હાન્ય પામીને, એ કોઠામાં જે છપ્પ હજારે ફરવાનું — કવિતા કરવાનું અનિવાર્ય શિક્ષણ તે અચૂકે રોજપણમાં જ પામ્યો.

કાન્કડુડેનાં હાથે પરાજય પામેલા જર્મનીમાં એનું બાળપણ વીર્યુ જે સુધીની અતરિયાળોને એ સાતિયાળ હતો એટલે કાન્કડુડેના રેન્ય લરકરીની હીલચાલ તેને ચાહતું જ હતી અચૂકે પાંચસાત વર્ષનો હતો ત્યારે તેના મહેલવામાં પડવા નાખી રહેવ લરકરી કુકીનો એના નાથક કાન્કડે મારાક, તેના પિતા સમયની દોષનીને મરણે અવાર નવાર તેને ત્યા આવતો. કાન્કડે રેન્ય સાહિત્યને રસિયો હોવાથી અચૂકેના પિતા આમળ એ સાહિત્યની રસલક્ષી છતી આપ, જે રેન્ય પ્રત્યે ને રેન્ય સાહિત્ય પર અચૂકે પાછળથી છવનભર આફરીન રહેલો, એની સાપાનો. કહો પણ પોતે બહુતો નહોતો એ હમરે, એ જ પ્રભુના એક પ્રતિનિધિ કાન્કડે મારાકને મુખેથી એ સાહિત્યના સર્વપ્રેક્ષ નાટ્યકાર રાસીનનું કાલ્ય બાલ અચૂકે સુલુધ પામ્યો એકે આરો અર્થેના અચલો હતો, પણ એની પછવાડે ને અચૂકે જ જ કાલ્ય, એવી વરકશાકની એને એકમરે પ્રતિતિ થઈ, એનામાં કાન્કડેના રૂઝ પ્રથમ પ્રગટ થઈ આમ, દિશોર વધના એના મનોવજ પર ફેંચ કથિતાની રેખાઓ ધીમે ધીમે અકાતી અઈ અને એમાં નિજ કલ્પ નાના રહો પુરૂષા અને પછી કાન્કડુડેમાં રદ થઈ રેન્ય નાઈલો તથા એપિરાએ જે રજોને પેરા બનાવ્યા બીજ બાનુ બહુતર તે ચાહ જ હતું એના સોળ વર્ષની વય સુધીમાં તે કોણે પોતાની માનુશાયા ઉપસાર પ્રાવીન રહ્યાલિયન વિશ્વ અને અચૂકે સાહિત્યને સુષકે પક્ષ સાધેલો સાથે સાથે વણી સમીત અને ચિત્રલગા.

પોતાનો પુત્ર એક પ્રખર વણીલ થઈ પારીસમાં જન્મ નામ કાન્કે, એવી પિતાની મહત્વાકાંક્ષાને સિદ્ધ કરના સોળ વર્ષની વયે એ કાન્કે વિસરાની વિદ્યાપીઠમાં કાયદાનો અભ્યાસ કરવા જોડાયો તે ખરો, પણ કાન્કડુડેની કવિતા પણ એની સાથે જોડાઈ જવાનું બની નહોતી! એટલે ત્યાં પણ કોણે રેન્ય સોનીની જે નાટ્યપ્રસિદ્ધો રચી વળી અહીં એને કાન્કેની અન પ્રેમનું પણ રહેરથમક ફક્ત થયું આના પ્રેરૂડેના નામની કાન્કે હાલવની કન્ધા સાથે પોતે પ્રેમમાં પડી ગયો જે એમ એને લાગુ પણ ને કોણે એ તેર વર્ષની ન્યાના No kissing! That's so commonplace! But love me if you can' એ સમજો એના હૃદયે સારિયા એ કાલુષી છવનભર પ્રેમનો અર્થ એ શોધતો થયો જે પ્રેમની પ્રેરણાથી કોણે પોતાના પ્રેમિયપત્રના નામપરથી 'એન્ટે ના પ્રથમ ડાર્મિંગોતો રચ્યા અને છવનભર પ્રેમનું સાલિય પામ્યો જે સોફવેની આમળ સહેલાઈથી હતી પડું છું' એ સોફેડીસના વચન માનો 'સહેલાઈથી' રાન્ક અચૂકે વધુ સહેલાઈથી રચ્યારી શો! એના નાટક 'ફાઉન્ટેન મા ચેન્કિરેટાલિસ' (સોતાન) ફાઉન્ટેન હૃદે જે બહુતરીનુ આ પીણું તવ પ્રણામ ન્યારે જરો,

ત્યારે વને પ્રત્યેક સોમા સુદરી હેલનનાં દર્શન થયો! એટલે ન સાથે પ્રેમમાં પ્રવેશવા જ અચૂકેના સરીરમાં 'બહુતરીના આ પીણું' જેટ જ કઈ પ્રવેશ અચૂકે એમ એક માર્કિટોનો પાથો જે કાન્કે કુટ પાછા ફર્યો ત્યારે એ એકલો ન હતો, સાથે હૃદયના છવનભર

જગત જેની બીજી શતાબ્દી બિજવે છે

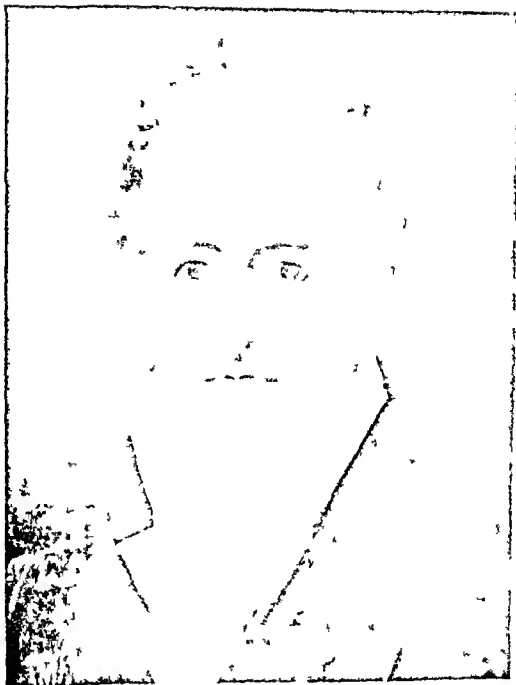

જર્મનીમાં કાન્કડુડે આમ માનના હાલ અચૂકેના જન્મસ્થાન

છવતીરદેનારી એક વેદના પજુદતી,
ને મનમાં માગરુનુ એક આગર યનાર
પાત્ર પજુ દગ

અધિત મને પાછો કુ દો એ તો
તાની માતાની એક પ્રીત સખી કા
લીના સદવાસમા સાનવન પાગરો
આ ધર્મપરાયણ સ્ત્રી પાત્રોથી એ,
દેવત્ય સાથ આ સુદિમા દાનવતા
પણ છે એવુ ધર્મ વાર જ્ઞાન પજુ
પાગરો એ ન સમયમાં જન્મીનું
દેવતા સાથનું "સાતવર્ષનુ યુદ્ધ" ર કે
ધર્મ એ યુદ્ધમાં મેળા વિતાએદેહરી
કરો પથ લીધો, અધિતે પિતામહે
દેવતાનો પદ્મ પીપા આપી આજ સુધી
પોતાના ધરને ને દોષા રૂપ દત્તી આ
ગતિનો અથ થયો ના બેઈ એકદુ
પરેનુ એનું મન જગતની ને છવતી
વધુ નુત્ર પામતુ અથ

જાનકી દેમા અનેક ધર્મપરાયણ
મિત્રોની વિવિધ છવતી લક્ષ્મીઆ
તો પણ એને પરિચય ના ને તેમાં
યે એક મેનાનીને મુખથી તુ સમી
જિન્મી છે, પજુ પેલા પેસાદારને રર
બોજા સમાગમમાં ઉચ્ચ ને પૂષ
મનની મુનપગાલી દત્તી એ અલો
તને નદિમને એ વચન જ્યારે અત્રે
જામરુ દ્યારે આમાનવ જ્ઞાની
જોની સુદિ એની સમાગ અગમ્યેક
જુગી ના મારી પળીના આ
આશાના આગમાં એને ચિત્તવિચિત
અનુમનો વધા છવતીમાં રહેતી દાન
વળતુ જ્ઞાન કરા ધર્મથી માફીને
બાપિલદિમાં પજુ અત્રે રમ પધરે
જાના આગ દીસ વર્ણની વચમાજ
કારકરુનું મહાનાદક રચવાની પૂર્વ
કમિષા મિત્રમાં રજાહ રકે

Jehangir Wodhan, Von Goot - ૫૦૦ ને ૧૨૪ ને ૧૦૦ ને
મેનાનામાનવ Goot નામને ૧૨૪૫ રૂપ વધુ રકે ને ૧૨૬ રકને ૧૨૪૫ ના જાનકી

એકદીસ વર્ણની વધુ અપૂર્વ અવસા પૂર્વ રજા મે રજાસવ
થયો ને જોડો વચવાદ અના છવતી મેલી વધુ જ્ઞાની રૂપ ર
થયે મેલા છવતી પરિચયગદી મેળોના રૂપ ના આજ
પામ્યા પાનની આજમે અપાધી રજાને વા અવસા દર
નામના એક અર્ધનરિચો આ રેખપણા વધુ અપૂર્વ વિનાદર
મે અપાધી રજા રીધો મુદામવર્ણની એક દારેવના વચવેલા વર
આ અર્ધનું મિત્ર ન વધુ દેહ તો અર્ધન સુ દેહો રજા રક
રજા રજા અવસા રેવ અવ વિનામા રજા રેવ રજા રક
તો મેરુ અર્ધનના અર્ધનીમા રજા વધુ રજા રક રજા રક
વરવદતી આ વરવને વરવમિત્ર રજા ના અર્ધન અવસા

અર્ધનુ રજા રક ૧૨૪૫ રજા રક ૧૨૪૫ અર્ધનના રજા રક ૧૨૪૫
રજા રજા ને રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા
રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા
રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા
રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા રજા

ગ અટ
(મહાનામાના) ૧૨૪૫

તે. જર્મનીનો કવિ-પ્રાજ. માનવતાનો મહાગાયક

ગચ્છાદિ સુબાન વરો

કવિતાને અસહ્ય રસ પીવાને રખડતો ધરો અને અતે દોમર રોકત પીઅર ગોહ-દિશ્યને કોરરીઅન ની કાવ્યસુદિશા પોવાઈઅરો રદાસપાળના ગોવિંદ કેવળની માદ છાયામાં ને હડરના પ્રજ્ઞાચલુના પ્રકાશમાં આ હરોન્મુખ હવિને હવિતાનો રાજમાને જરી અર્થ

સાથે સ યે રદાસપાળના મેના ચિરછવ પ્રેમને પશુ એક અનન્ય પાવ મળી યશુ ફેરરાઈક આઅન રદાસપાળની અદાર ગાઇલ ફર માવેલા સોરોનહેઈવના એક પાદરીની આ કન્યા સાથે ગચ્છાદિએ અનેક રાતો પોરિસવારીયા આળી અને એમાં હૃદયને માળોગાળેને ને પ્રજ્ઞાચરસ છલકાવેા એ મેના ને જગતના એક સુદર લીખિકાવ્યમાં ગોવાયો એ કાવ્યમાં જ કોણે ગાયુ છે My heart beat hughly To horse to horse! અને એ રીતે જ, એકાએક, આ પૂર્વે કોહમરી કન્યાના સુખ પ્રેમના પરાજય હરીને પોતે ફુનિવાને વિવિજન્ય કવિતાને આરંભ ગયો! એની પાડળ ફેરરાઈક આછવન ગપરિણીત રહીને ૧૮૧૪માં બાઈરના મૃત્યુ પામી ને હૃદયવચ્છેને વરી ચૂક્યુ છે એ હૃદયકુ અન્ય કોઈને ચરણે ધરી રીરા નહિ 'આ રાખેશમાં એનો આપુર્વ અભિભાવ કોણે ભગ્નકા કર્યો છે 'ફારક ના પ્રારમ્ભમાં નેમકેટરોનનાં તેમ અતજાગમાં આરેરરાઈકના ફૂલેવયાય છે અછેતાના હવે પછીના છવનના અનેક પ્રેમપ્રસંગો બંધી છે આ બંને ના પ્રેમને અને એની વેદનાને વિશરવાવા પ્રયત્નકપ જ નેવા મળે છે

રદાસપાળની કોમિતા જ કાફોરે આવીને અનેક નાટ્યકૃતિઓની કલ્પનાથી પ્રેરાઈને કોણે લખવા માડ્યુ પશુ સર્વેને એક પછી એક પડતી મેલી અતે ગોાજની રચના હાથ ધરીને સપૂર્ણ કરી એ કૃતિએ ગચ્છાદિને જમની આપામાં રાષ્ટ્રપ્રજ્ઞાતિ આપાવી આ નાટ્યકૃતિથી જગન રમણમિ પર રોકસપીઅર હેલીના નાટ્યોને પ્રથમ વાર પ્રવેશ મળ્યોને જગન સાહિત્યના 'રેકમ બેન્ડ ફૂન' કુચનો પ્રારંભ થયો પછી વેલંગરમાં એ વહોલાઈ ચલાવવા ગયો, પશુ પિતાનુ

વિશ્વમાનવી ગચ્છાદિ

સા રા જે જગતે ગયે મહિને એક મહાન જગતે અને શાહન માન વની દિશતામ્હી જીભની ફેંસ ૧૭૪૮ની ૨૮મી આગસ્ટે જન્મેલા એ મહામાનવની પ્રતિભાથી ચક્રિત થઇ મેપોલિચન નેવા પશુ ૧ જાહેશ કે શા આ માનવ છે એવા જ માનવી બસો વર્ષ પછી પશુ એટલા જ છવત છે કારણકે એણે માનવત્વને અર્થો છવનમૂલકા છવત રહ્યા છે એમને નહ કર વાનો પ્રધાસ એવા જ દેશના એક માનવીએ — કિટલે કરેલા પ્રેમને રચાને કિટલેર અને આ મનિશોધનને રચાને આસ્વાદિમાનવી પ્રતિહા કરવા કિટલેર ધણુ મળ્યો પશુ ઘરે જેમાં એ હાથો અને ગચ્છાદિ નેવા ને તેવા વિ જીવી રહો એને એની દિશતામ્હી પ્રસંગે એક મહાન જગતે કવિ તરીકે જ અનલિ આપાશે સ્નેહે તેની પોતાની મરજી તે જગત્પ્રાકૃતિક ગણવાની હતી કઈ નહિ તેના જે એના પ્રેમ અને સાહિતા સહેરોને આજુલ ડિગવિચિત્ર જમત આજ્ઞાસાદ કરી શકે તેા જે તેને શોમ્ય નનવિ આપી ગચ્છાદિ

યામાં પડતી બારી નહ એક આરામભુર શીમાં બેઠે મેઠે ગચ્છાદિ તેની નિઃશીની અંતિમ યાનાની સમાપ્તિ અનુભવી રહો હોતો ધીમેધીમે તેનું જ્ઞાન ધરડુ જરૂર હોત એવામાં યે જ પર રખડતો એક કાગળ બેઠાને એ એવી બેઠા 'અરે, રિહરના કાગરો આમ જ રખડતા રહ્યા છે હું' રિહર એ ગચ્છાદિના સમાકાલીન મહાન જગતે હવે હતો ગચ્છાદિ એ પરમ ગિર બને કવિમિત્રે માનવચક્ષિતના જ્યોતિર્ધરો હતા બને એક જગતના પ્રેમ અને પૂરક હવા રિહર ગચ્છાદિ કરતા રજુવર્ષ પહેલા અવસાવ પામેલો એ અવસાવ વખતે ગચ્છાદિને એટલુ બહુ હાથી આવેલુ કે પોતાને એકરોડ પાત્રી હતને બાગકની જેમ એ રી બેરેશી રિહરના નાટ્યવાઈમારની રમણમિ પર એ જગતેથી બને વચ્ચેની મેત્રીમાં બગાણુ પડાવવાના અનેક પ્રયાસો નિષ્ફળ નીવડેલા

હવેયુક્ત પ્રસંગે એ પાછો જોવાન બની ગયાબાદ નમરી સન્ટે કઈક જાનમાં આવેલો પોતાના પુત્રની વિધવા આંદરિકીને જોતાથી પોતાને ટેકો આપવા તેણે હજુ અને એ વખતે બરાબર સંધ્યાઈ થી થયેલુ હોઈને બારી પરનો

પરો ફર કરવાનું હોતા એ ગણપરો પ્રકાશ વધુ પ્રકાશ આ બેવા છલકા રાખે અને, પ્રકાશ ને વધુ પ્રકાશની શોધમાં જ આ મહાન માનવીનુ છવન વીણુ હળ માનવ અસ્તિત્વની આસપાસ ને ગુદ ગાથ કાર પથરાયેલા તેમાં પ્રમાણની શોધને કોણે પોતાનુ છવનવચ્ચે જનાબુ હળ નાનપણ થી માડીને લગ્યેની કમરે અવસાન થર્વા સુધી ગચ્છાદિએ એ શોધ ચાલુ રાખેલી આ નમરે જોવા, કાવિઈ તથા ગચ્છાદિના બીલ કિટલે પ્રપસરકે તેમાં ૮૦૪૦ જન્મકિટ રિમિતે તેને મોહકોથી બેઠ પર અલિટ કરેલા આ રાખે રચારો બની રહે છે

Without Haste Without Rest નિઃશીની હાથી મજલમાં કડવા મીઠા અનેક પેટકા ગયતા રહેલા ગચ્છાદિએ કાવ્ય, મહાકાવ્ય નાટક, નવલિકા, નવવક્યા ની બધ આદિ અનેક પ્રકાર બેસીને સાડેક નેટકી કૃતિઓ લખેલી છે પશુ એમાં સોથી વડ પ્રસિદ્ધિ (વિવાર અપવાદિયામાં જૂરી કરેલી) તે 'લઘુક વેદની ન્યાય', તથા પથાર ૪૫ રાત વરેડે પૂરી કરેલી ફરકર અદારથી સહીને જમનાને એ પશિમમાં

ઈ સ ૧૮૩૨ના માર્ચ ૧૨ રમીની સવાર હતો સપૂર્ણ શાંતિ પથરાયેલી હતી બધી

રવળ સિદ્ધ નદિ યવાનું હોય તે નિષ્કળ વધીત પુરવાર થઈ પાડે આભ્યો; પરંતુ સાથે જમતની એક અદ્ભુત નવલકથા લઈ આભ્યો ત્યાં સારસોટ ખુદ નામની એક પરિણીત સ્ત્રીના પ્રેમમાં એ પડ્યો હતો. પણ પાછળથી એના લગ્નની નજીક થતાં એની સાથેના સંબંધનો એણે અંત આણ્યો. આ પ્રસંગની સંવેદનાથી પ્રેરાઈને એણે કાન્ક-કૌટિ આપીને 'વેદર'ની નવલકથા લખવાનો પ્રારંભ કર્યો; જે એની સાથે સાથે જોડીઓથ (લીલી) શોનમાન સાથેના પ્રેમનો પણ પ્રારંભ કર્યો. દરમ્યાન હાઇન-પ્રેરેશમાં ખૂબ રખડ્યો તે ચિત્રકલાના નિષ્કળ માગે પણ ચડ્યો. એવામાં ૧૭૭૩ના નવેમ્બરમાં એક ધારાસ્થાઓએ બેઠાંની અને નિષ્કળ પ્રણયલવણથી દંડાળીને આત્મદત્ત કથાના સમાચાર એણે સાંભળ્યા. આ બધા પ્રસંગોની અસર એની રચાની નવલકથા પર પડી તે 'વેદરની વેદતા' નામે ૧૭૭૫માં તે પ્રગટ થઈ

અમટે: રૂઢ કગારે

અને-એકલા જર્મનીનાં જ નહિ પણ આખા યુરોપનાં હૃદયો પર ભણે એક હલકાપાત થયો' એ નવલકથાએ યુરોપખરમાં એક અદ્ભુત ભંડુ પાથરી દીધું. રોમિયો પછી પ્રણયની રમઝમિ પર એવો જ નહ આ વેદર જન્મ્યો. હેંદરે પ્રેરેલા રોકસ્ટીઅરના વાચનની અસર એમાં રખડુ છે કથાના પૂર્વકાગરે વેદર રોમિયોનો, અને ઉત્તર ભાગનો વેદર હંમેશ્વરનો જ ભણે કે બીજે અપવાર છે. જર્મનીમાં તો એ વેદરની જગા વજ્રપરિધાન કરવાનો, પ્રેમ કરવાનો તે અંતે નિષ્કળ ધણે આપવાત કરવાનો વા વાણી વેદર એક 'ફ્રાન્સ' બની ગયો 'દેશ-દેશની ભાષાઓમાં એનાં અનુવાદ થયો અને સી અગ્રેને વેદરના કૌટિ કે પે પિહાનનું ઘણું સાચું થયું પણ પર એણે એની તો છુટકા દાખી કે નેપોલિયન એવા કોર પુક પળ આ પાણીચાયા 'વેદરની

વેદનાઓ' સાતસાત વાર વાંચ્યા વિના ન રહી શક્યો! વેદરમાં એવો તે શો ભંડુ હતો? એનો ઉત્તર અમટેના 'હું જ્યારે અઢાર વખતો દત્તો ત્યારે યાદો સારો થે દેશ અઢારની ઉમરનો હતો' આ એક વાક્યમાંથી મળી રહે છે. જર્મનીની પ્રકૃતિનું

લેખક • અશોક હર્ષ

કાન્તિનો જન્મનો હતો. કાન્ક અને અમે-રિખમાં એ કાન્તિએ સાર્વજનિક પલટો લીધી. પરંતુ બીજા દેશોમાં-ખાસ કરીને જર્મનીમાં એ કાન્તિ કેવળ બૌદ્ધિક ક્ષેત્રમાં જ મર્યાદિત રહી. એ કાન્તિ કલગતી હતી, તલવારની નહિ; વિચાર-સ્વાતંત્ર્યની હતી, ક્રિયા-સ્વાતંત્ર્યની નહિ. જે એ કાન્તિને યુરોપમાં દત્તો અમટે.

પ્રસિદ્ધ સાહિત્યના શોખીન અને સખ્ત શિરોત્તરી અમટેના પિતાની મરહુ હતી તેને કાલકાનો પ્રોફેસર બનાવવાની, પરંતુ અમટેને નહોતો કાલકામાં રસ કે નહોતો પ્રોફેસરોમાં. પિતાને સ્થાપના એવાઈપરિસરાની હુનિવર્સિટીમાં પ્રવેર્યો, પરંતુ એનો અભ્યાસ તો પુસ્તકોને બદલે બુદ્ધિજનનો જ રહ્યો.

કવિતા અને ચિત્રકલા જેમ વિદ્વાનનો પણ એ શોખીન હતો. એકે નાનપણથી એણે વિદ્વાનની કળી તાલીમ લીધેલી નહિ, છતાં વનરપતિશાસ્ત્ર તેમજ સ્થરીશાસ્ત્રમાં એણે કેટલીક શોધો કરેલી છે. એક ગ્રાન્ડ યુદ્ધ સિવાય આનંદબલને રૂપરૂપી તમામ પરંતુ એમાં તેને રસ હતો એમ કહી શકાય.

રોમિયોને જર્મની પર અઢાર કહી ત્યારે યુદ્ધોતો ન લખવાને કારણે તે સાચો દેશ-

પ્રેમી ન હોવાના વાગ્યાઓ એના પર વરસવા લાગેલાં આંધા વાદ્યપ્રદારો કરવાઓ આંધે એણે લખેલું: 'એક વાર તેઓ મને મજાત કહે છે, તો બીજી વાર અટકાવી. કાંઈ વાર ભગતી પતિમાની છર્ષા કરનારો, તો મારી વાર ઇન્દ્રિયસુખભોગી, અને કીક ધર્મરંધિત. તે હવે તેઓ મને માત્ર દેશ પ્રત્યેના પ્રેમથી વિરંધિત ગણાવે છે. જર્મન લેખક, જર્મન સહીદ, વગેરે આનો બીજો નહિ મળે'

વિવેચકોએ બહુ આશાપુરણીમાં જોડે જોડે અમટે જર્મનીને પાનો વડાવે એમાં યુદ્ધ-ઓતો પણ કહે એવી અપેક્ષા રાખી હોય, પરંતુ અમટે માટે એ અશક્ય હતું. એણે લખ્યું છે તેમ, 'મેં મારી કવિતામાં કદિ દંભ નથી કર્યો. ને હું હું ભને છરેલો નથી. ને કંઈ મને અરેખર રખડું નથી. મેં મેં માત્રા પછે કે ગદ્યા કહી કહ્યાંય નથી. હું જ્યારે પ્રે-ગમાં હતો ત્યારે મેં પ્રેમઓતો લખ્યો, પરંતુ વિરરકારમાં પડ્યા વિના હું વિરરકારમાં બીજો કેમ લખી શકું? અને સાચું હતું તો, હું હંમેશાં વિરરકાર તો નહોતો-એકે એમ-નાથી મુક્ત થતાં મેં પ્રજાનો પાડ માનેલો.'

અમટે પ્રેમનું નિરખણ હતું છે: રોકસ-

પીનાર પછી બીજા કોઈએ નથી કર્યું નેહું. એ અનેક વાર અનેક સ્ત્રીઓના પ્રેમમાં પરેશો. આશાનિરાશનાં અનેક કાલાં અનુભવેલાં. એના આ પ્રેમવેશને એના વિરોધીઓ માનસિક બીમારી ગણાવતા અને એનો હંલામ પ્રસંગોપાત્ત કોસમાગમમાં દર્શાવતા. પરંતુ અમટે એવી યમુસામાન્ય ભક્તિ પર બંનેરે એવો નહોતો. એનું આનંદમય લેનમૂન હતું અને એની કવિતામાં વડ પ્રેરણાઓ એ આનંદમયનું જ કદાચ પરિણામ હતું.

નિર્દોશના કંઠાવાનો એ ઝીલેનો. એ પોને જ કહ્યું છે કે, 'હું સાપ જેવા છું. વખત આભે કાચી થવાની ના બીને નવેસરથી ચક્રમાત કરું છું.' અલ્પાભિગત શાન્તિની શોધમાંનીએજો માનવી પરંતુ એનું મદાકાળ 'કાગર' તો જમતની એક અમર સાહિત્યકૃતિ છે જ, પછી એની બીજી કૃતિઓ પણ મોઝી રસારવાય નથી દાઢને લખેલું છે તેમ, 'એના રૂઢો આલિયન આપે છે, એના વિચારો યુનન.'

'કાગર'માંજો અમટેના લખનું દેશમાવ જે જ સજોડે છે: 'માનવ જનો' આજનો આપણી મોટી ભવિષ્યવાદ પણ એ જ નથી!

અખરિયા આલે રેલુ ગિલટગીના એક દશ્યનુ ચિત્ર

આત્મા ગુ કું આનુભવી રસો હરો એની તો વર્ણમારની પૂખળી શે
ત્રીઓમા વસતી સાલેદિને દશ્યના ચે કપાળી દોષાઈ દુષાનેસે લેની રસ
નેમદસ રોગ અમ હરેદર પ્રસીનસરકુતિના પુરસેવતી (નિઃસ્વામાનની
આવનાઓપી સખર એલુ છુદ્ધ લયને અમતા ગચ્છેના પ્રકુલ્લ મનની
પરિરૂપિતા જ આ કુદમાર છે અર્ધી સુય ક માન્યો છે, અને ફરી
એક વાર દશ્યના અસ્તિત્વની અજા અર્ધી દદ યાવ છે ' ઇલાહીના
આ પ્રસાદીઅલ્લહ પ્રકાશમા એલુ તે કાઠ અહુત રસાધન રહેલુ
હલુ કે જેથી ધરની ને આમ બાપુ એક સખરસ થઇ ગયુ અર્ધી જ
મણિ દેવનને પૂકની પરથી નિદાશ થતી અને અતે યોગથી જતી ભેઈ
હરો અર્ધી રંગદર્શી કવિની કજા હવે પછી દેહનરગી થવની આગાહી
આપી રહે છે ઇલાહીના આકાશનુ આનવાણુ અને મીસાલની કાળી
કીકીઆવાળી ફારેશીનાના પ્રકુલ્યની રમુતિ છુદ્ધમા સધરીને એ એ
દેને અતે વાઇમાર પાછો આલે

હવે વાઈમાર એને નિષ્પાણ, ઉમાહીન ને પૂખળુ લાગુ અને
ચોતે ખોનાએના ભેવે લાગ્યો સાલેદ તે અને આ નજી અવતાર
મેઈને આપી જ અની ગઈ લાવા કુકારતો એની લાગણીને નવાળા
મુખી ફરીને દિમાસથમા પલ્લદાર ગચ્છેથી એને લાગ્યો ને ત્યાં તે
આખા ચે વાઈમાર પર નલ્લે કે વીજળી પડી એ વીજળી ગચ્છે અને
કિરીયાની છુદ્ધીઅસના મિલનમાથી પ્રગટી

ઇલાહીથી આપે એકાદ મહિને થયો હવે અને એના અવત
મા કે કાચ્યમાં ફાલેને રસ રહ્યો ન હોતો ત્યારે હજાસ મને એ એક
લહેર બગીચામા બેઠો હતો ત્યાં, વાઇમારના એક સમયના આ
મલ્લપાલક પાસે એક ગ્રન્થક બાળા રજાશુરે આવી હોત એને કાઢી
નીસના હાડીયા નામે સંજોધણ તે જ આ કિરીયાની એના પત્રમા
પ્રથમ દિખાતે જ ગચ્છેને મિલાનની ફારેશીનાની શાદ આવી અર્ધી
એની આખીયારી ગિણે ઇલાહીનુ પ્રકાત પાપરડ આકાશનેયુ શેહીના
શખેદમા ગચ્છે એની આંખોને I twin mirrors of Italian he-
aven' કહી રાક્યો હોત એકાએક વીસ વર્ષની આ મલ્લક-યા
સારે પેતાના યરમા જ એણે સહઅજબ રાકે કહ્યું એની સાથે જ
સાલેદીની બોઈ વર્ષની ખેડી વિરામ પામી ને વાઈમારની પ્રબોધ
રેખ કંઈય પામ્યો ગમે તે કોમો પણ એ ઇલાહીને બલવા મામતો

નહોતો ન્યા લગી કે ઇલાહીના રચસોદયની રમુતિ અજબ સાખ્યા
એ રસાધણસાક્ષની મીમાસા કરતો થયો એમ પૂર્વધાળની રમદર્શી
કજા મદુર ને વેદેરમા પરિણત થા તેમ આ ગાં ગાંધ્યજીની દશનરમી
કજા ઇશીજીની બોઈ ટોરીસ, 'એગમેન્ટ' અને 'તોકાસી લારસો'
મા પરિણત થઈ ૧૯૦૦માં ફાઈનલ-આયન ફાગમેન્ટ (ફાઈનલ-એક
અદક) પ્રગટ થયુ ૧૯૬૨માં રૂપકના આદેશીયુ કુદમા સેનિઃ ૧૬
રવીકારુ અને તરકાલ કામ્યને વિસ્તાર્યું

આમ હેર સાલેદી અને દયુક સોની દુર ખોદ બેઠેલા અને
કિરીયાનીના સાથેના સહઅજબથી સમાજને રાખ વહેરી બેઠેલા
અચ્છેના અવતાર ફરી એક પરિવર્તનકારી બનાવ બન્યો ૧૯૬૪મા
Die Horen (દી હોરેન) દેશ માટે લખવાનુ એના તરો શિવરનુ
એને આગવણુ મળ્યું એના નીરસ પ્રાણમા ભલે નવી લેતાનો
સચાર થયો જગનીના એ ખ્યાતનામા કવિ શિવર સાથેની અચ્છેના
આ મેત્રી સાહિત્યરૂપિની અતિથિય વેત્રી બની ગઈ રાકેમા રુપ
શીલ મનની રૂપધાઆપી જન્મેલી આ મેત્રી અતે તો અંદરથી
ઉદ્ભવની અર્ધ કે એગાથી એક ગિર માટે હોય તો સાગાને ક અકર
ન યાવ એ હેતુથી તેના ખબર જ ન આ પાની નાનુકાદ મુખી તે
પહેલો એક બન્યેના ઠચિત્રમા જલુ ફરે હતો અચ્છે રવાનુ
બધથી સમાજની નાદ પારખી ગયો હતો એથી એ પ્રભાસિયુમા
નિરસાહી ને હજાસ બની ગયો હતો જ્યારે શિવર તો Ode to
Joy' લખીને બેઠો હતો અચ્છેને યુદ્ધસાક્ષી થી વધુ રસ રસાયણુ
સાક્ષમા હતો પોતે કાંઈક અને દશ્યરને માઈને કે એમ એ માનતો
પ્રભવા કવિત્રા કમારમા એને રસાદક ન હોતો જ્યારે શિવર પ્રભ
કારણુ ખરેખર અતિ કસ દી હોરેનમા અતિપ્રિય ને આદરેશી હતો
વાસ્તવ સાથે શિવરની આ સમાધાનરૂપિ ને અચ્છેની સમર્પણિ
પ્રથમમિલનમા જ એબને મિત્રો પરપર પામી ગયા હતાએ વિશ્વાસી
તરોની વચમા રનેદહસરિતા તો વહેતી જ આની વાઈમારના નાકે
કમમા શિવરની કમલુ રસ વહાવ્યા અચર નાદચાલિતોએ ને અચ્છે
ની વિપુલ ગદાસાગરની હોર્મિએ જેવી મિત્રા દિનપ્રતિદિન કાલ
રાત્રી આપી શિવરની શેરઆપી અચ્છેની ફેટફેટાએ એજાલુ
પચાસની વધે કાટેલા આ કુદમાર છે 'તેમને બીજુ છુદ્ધવાની આપી
અને મારામા મૃતપ્રાય થઅવા કવિને તે સમજન કહ્યો'

પણ વચમા મનેમન પેતાનું એક નિરાણુ જમત સર્જે રહેતા
આ બંને એક-મિત્રોને જમને લકારો દીધાની એક દુ અઢ પડના
બની અર્ધ દી હોરેનની પદ્ધતિના રિવસમાં એને અવાકવાને
અચ્છેએ એ પત્રમા ગિવાલની ફારેશીનાની કમાદક રમ્ભિસાથી
પ્રાચીન હરેલીમારથેથી Roman Elegies (એપરથી અચ્છે The
Pagan ને નામે એળખાયા તે) પ્રસિદ્ધ કરી એમા એણે પામળી
નદયેષનને પુરસારડુ જવવાન ફરી સમજનુ સમર્પ અપમાન કર્યું
પરિણમે પ્રભએ અચ્છેની 'સાહિત્યરૂપિતા'ની નકલો સળખાવી
દીધી અને દી હોરેનનો અત વહેલો બાળો આથી શિવર ને અચ્છેનો
યુવધેયજ પછુ સળખી શેક્યો બનેએ મળીને Xenien (સેમિએન) નુ
સહયેષન કર્યુંઅને તેના મુકરકોમા સમાજની કરમા ફર હાડી ફરી
૧૯૬૪મા અચ્છેએ ક્રેડાસમ વારવરેલા વળવાવરના 'નિનુઅન'
જેલુ દેશમાન દનડ કેસીથીઆ' નામનુ સર્વોચ્ચ-દર સમર્પ કામ
પ્રગટ કર્યું શિવરે એને જગનીનુ ગદાકામ્ય કહ્યું આ જ પુરધાળથી
મેશામન આ બંને કવિબળકોએ બનેક બેઠેલ વચો એમા શિવર
પછુ સંજન થયો

પછુ ફર વર્ષના આ મેત્રીમાજમા એમને (અનુ ૫ ૨૮૦મે)

અંધારી રાતે

૧૬ તેરસની અંધારી રાત મેષલી જાનીને ભરી હતી.

કુદરતે આજે પોતાનું એક નવું જ સ્વપ્ન જતાથી આપ્યું હતું. જ્યારે તાપ ખૂણ જ હતો. પછુ સાંજ પડતાં તે બધું આજુબાજુ જ જાની ગયું. સાંજના સાતેકને શુભારે આઠાસમાં વાદળ ચડી આવ્યાં ને જોરમાં વરસાદ તૂટી પડ્યો. આઠાસમાં મોટા કડાકા સાથે વીજળી ચમકવા લાગી. આખો દિવસ ગરમી સહન કરી વાસી ગયેલા લોકોએ નિરાંતનો શ્વાસ લીધો. દિવસોથી અત્યંત રહેલી ધરતી ખાણી ચૂસવા લાગી ને તેમાંથી મીઠી ફોરમ છૂટવા લાગી.

પછુ સાંજનો રાહ ચમેલો વરસાદ રાત પડવા છતાં પછુ અટક્યો નહિ. ખાડા-ખાચિયા ભરાવા લાગ્યાં. તે પછી નીચાખુવાળા રેતાઓને વારો આવ્યો. પછી તો નાખાં હસરાના લાગ્યાં. શોકના ગતમાં ચિંતા પેસવા માંડી પછુ વરસાદનું તાંડવ તો ચાલુ જ રહ્યું.

એની એ કાળજીથી રાતે ગોધરાથી તેર માઇલ દૂર આવેલા સંતપુર ને પાંચ ગાઉલ દૂર આવેલા ચંચેલાવ નામના બે રેશનો વચ્ચે આવી રહેલી એ દેવે-કંબિન અંધાર-પિછારો કોઢીને ઊભી હતી. આજે બાહુ મેસના લીપજુલો એનો તો ગાંઠ અંધાર દતો કે પાસે ચાલતા માણસનું મો પજુ ન હોયી શકાય. માત્ર એ કંબિનમાં બળતો દીવો ધરતીના આખા પટ પર પ્રકાશનું એક માત્ર બિંદુ હતો. તે ય મરુગધાર પડતા વરસાદને લીધે ઓંખાંઓ લાગતો. નાદજથી થેરાગેલા આઠાસના કોઢકાંધ વાર વીજળી ચગાડી જતી ને ફાણકરને માટે પૂર્વ બાહુના ક્ષિતિજ પરથી નીકળી, આખા પટને બે લાગના વહેંચી નાખી, પશ્ચિમના ક્ષિતિજ સાથે મળી જતા રેલેવના બે પાટા ને એની પાસે આવી રહેલી રેલવે કંબિન હેખાતી. વીજળીનો પ્રકાશ એકલવાઈ જતો ને ગાંઠ અંધકારમાં કંબિનમાં બળતો દીવો વળી પાછો બીન-હરીક બની રહેતો. ફરી પાછી વીજળી થતી અને કંબિનથી થોડે દૂર પૂર્વ બાહુએ બે મેઈન લાઈનમાંથી એક લૂપ લાઇન (બાહુનો પાટો) નીકળી હેખાતી. થોડેક દૂર જઈને એ લાઇન અટકી જતી હતી ને ત્યાં 'ડેડ એન્ડ' આવેલો હતો. બસ, આટલામાં જ બધો દેખાવ સમાપ્ત થઈ જતો.

એ અંદેશ કંબિનમાં એક કંબિનગેન રહેતો. એને ખાસ કહ્યું કામ કરવાનું નહોતું. સામાન્યરીતે તો એની ખાસ કરી જરૂર પડતી પછુ નહિ, કારણ, ટ્રેનો સીધી આવતી અને વળુઅટકી સીધી ફેરી જતી. રાતે બે વાગ્યે ડિફ્ટી તરફથી આવતો કન્ટેનર ને ત્રણ વાગ્યે ઝુનજ તરફથી આવતો કન્ટેનર એ બે ખાસ ગાડીઓ હતી. બાકીની ગાડીઓમાં ડિફ્ટી-એક્સપ્રેસ અને બે પેસેન્જર ગાડીઓ હતી. વપરાંવ દિવસની ત્રણ ચાર ચુક-ટુનો જતી. કોઈકાંધ વાર રાત-મદારાત-ભગેભી રેલવેકે, ડી. ડી. એસ. (ડિફ્ટીકે ડ્રાફ્ટીકે સુપરિટેન્ડેન્ટ) એના કોઈક કચ્ચ અધિકારીની રેલવે-બસ (રેલવેના પાટા પર

તેનાથી એ નાનકડી ઠોકરી પર થતો જુલમ ન જોવાયો પોતે વચ્ચે જઈને ઠોકરીની આડે બેસી રહ્યો

ટોકડી પછુ મોટરના એન્જિનનાળા માંડી પસાર થતી. એવે બખેને આ કંબિનગેનની જરૂર પડતી. વચ્ચે અટકાઈ પડેલી ઝુક-ઝુકને લૂપ લાઇન પર ખરોડી લેવાની અને રેલવેકે બસ પસાર થયે પાછી મેઈન લાઈન પર વાળી લેવાની. આ સિવાય કંબિનગેનને પસાર થતી ટ્રેનો આજના દિવસે લીધેા વાવટો અને રાતે લીલું કાનસ ધરી રાખવા ઉપરાંત કરી ઉપૂરી નહોતી.

કંબિનમાં થોડેલા રામલાલ ધન્ય નમરે બદાર ભરી પડેલા અંધકાર તરફ તાકી રહ્યો હતો. વરસાદ અચાનક પડ્યો હતો, ને વળી સાસ પ્રમાણમાં પડ્યો હતો; પછુ આ ભાગની માટી એટલી બધી ચોચી નહોતી કે લાઇન ધોવાઈ જાય. એટલે ચિંતા કરવાનું કશું જ કારણ નહોતું. વળી રાતે ડી. ડી. એસ. પીપગોરથી નીકળી ગોધરા જવાનો સંચય દોવાથી મોટી સાહે જ, એક પાચથીટ ટ્રોલી રતેલો 'એક' ફરી ગઈ હતી. પછુ રામલાલ કંઈક જુલો જ વિચારમાં હતો.

તે વિચારતો હતો. હજુ બધાર સુખી તો તકડો હતો ને જોતજોતામાં તો વાદળોએ ચડી આવીને બધે પાણી પાણી કરી મૂક્યું. કેટલું જલદી બધું બદલાઈ ગયું?

'કેટલું જલદી બધું બદલાઈ ગયું?' તે વિચારતો હતો; ને તેનું મન પાંચ વખતો ગળેા પડાવી ગોધરાના પેલા નાનકડા ધરમાં જઈ પહોંચતું હતું. તે વખતના એમેલ નિરાજમાં ચોથી ચોપડી ભજુતા અને વગેરેમાં પહેલો નંબર લાવી દોશિવાર ત્રણતા રાગલાલને જોઈ કોઈ એમન પાંચે કે પાંચ વર્ષ પછી એ આ રેલવેની કમ્પાઉ કંબિનમાં આવી પડ્યો. તેનું બલિષ્ઠ ગાળું હતું એમ લોકો કહેતા અને રામ-

તો નહિ હે ? એવુ થયે તો પોતાની ઓરી રામલાલને પોતાના ગન પર ચીડ ચડી એક વસ્તુ બની ગયા પછી એને અસ્થાયી કરવાથી શો ફાયદો ? ઓરી હવે પોતા ઠી મઠી ગઈ હતી છતાં આ માટે તેને સમર્થાઈ કરવી કેનમગી પારકી પચાત ? તેણે પોતાના મન સાથે ફક્ત કરી

પણ ના, તેને લાગ્યું એ પારકી પચાત નહોતી, પોતાની પચાત હતી ઓરી સાથે તેની સગાઈ ખાર વર્ષ સુધી ટકી હતી બાર બાર વર્ષો સુધી જેને પાની રૂપ માની રૂપ પર શું તેનો નજરપણુ હક્ક નહોતો ? બાર બાર વર્ષો સુધી જેને પોતાની માની તેને યોગે યગે અલવડે માણસ કપાડી નય એ કેમ સદન માયર ર તેને ઓરીના બાપ પર ચીડ ચડી, ઓરીને પરણ્યા આવનાર મુરતિયા પર ચીડ ચડી તેને નજરઆખા પર ચીડ ચડી નન હાથને આવતા કન્ટિરર મેલ પર પણ ચીડ ચડી તેનું રોગરોગ ગરમીથી પાછી રહુ અને કોઈપણ કપાચે લગ્ન અટકાવી વેર લેવાને તગરસી રહુ

આકાશમાં બચકર ઝડપઝડ થયો દબાણુ નજર સાંત પડેલો વરસાદ ફરી પાડો. ભેરંગા રોક થયો. એક બીજી સમસ્યા અને ગમ નને ચીરની ધરતીમાં સમાઈ ગઈ બારી પાસે બેઠેલા રામલાલની સામે આવી રહેલો પાસા બદલવાનો લોખંડનો ઢાંચો લીનબીના પ્રકાશમાં ઝળકી બેઠો

સાથેસાથ રામલાલના મગજમાં વિચાર ઝળકી બેઠો બનને ગોધરા પહોચવા ન ન હવે તો ?

તેની સામે જ લોખંડનો ઢાંચો આવી રહ્યો હતો પૂરે એક ઢાંચુ પણ અતર નહોતુ એને નજાર જોર કરી પોતાની પાસે ખેંચી લે તો પૂર્વ બાણુથી આવતો કન્ટિરર સીધો જવાને બદલે લૂપ લાલન પર ચાલેથી નય કન્ટિરરના વેગ આવી નજીકથી સાઠ ગાઇલથી બોલો તો ન ન હોય ફાઇવ ટ્રેનને લોઈ શકે એ તો અસંભવિત ન હવ પછી તો સામે કેડે એક હતો બન શી રીતે ગોધરા પહોચવાની હતી? ગોધરા પહોચતાં રહેતાનોય થરના દરગાઝમાં

પૂર્વ બાણુનાં ફિલિન પર એક દીવો દેખાયો. કન્ટિરર મેલ રામલાલે પોતાના કપાળ કપર ઢાંચ મૂક્યો તપાવેલી બહાની જેમ એ ધીકી ધીકી હટુ આવ્યા વિચારો સાથી આવતા હશે ? પણ શા માટે ન આવે ? નજીકે તેના પર વેર લીધી તો પોતે શા ગે નજીક પર ન લેતે તેણે બીજીને લોખંડનાં ઢાંચા પર પોતાનો ઢાંચ મૂક્યા

પૂર્વ બાણુને દેખાએલો દીવો નહતો નહતો આવી રહ્યો હતો રામલાલનો ઢાંચ અચા હ રહ્યો હતો દીવો મોટો ને મોટો થયો નજીક હતો પણ નજીક ફિલો અને ધીમી હતો રામલાલ વિચારી રહ્યો હતો એના ઓરીને પર હશે એના સગાં હશે, લગ્નના કમગમ બધા મરત હશે હવે તો એ દીવાની પાસે એક નાનકડો બીજો દીવો પણ આગથી તેમ ઢાંચી રહ્યો હતો કોંધથી સળગી બેઠેલા મનને શું એકના બે દીવા દેખાતા હતા ? રામલાલનું ગન વેર વેરની પોકાર પા ગી રહ્યું આખરે એ દીવો નજીકથી લૂપ લાઈન છૂટી પડી હતી રવા આગળ આવી પહોચ્યો રામલાલે હાત પીસી થોડી હાલડ્યુ પોતાનામાં હટુ તેટલુ જોર કરી તેણે ઢાંચાને પોતાના તરફ ખેંચ્યો દીવો હા લાલન પર વળી ગયો રામલાલ પરસેવો લૂંટતો પાસે પડેલી ખુરશી પર બેઠી પડ્યા

આકાશમાં એક લીનબીના ચમકારો થયો અને એક બીજુ નકડાટ તેના દેશો સામેરો નીકળી ગયો તેને હવે ન પોતે શું થ્યું હટુ તેનો ખ્યાલ આવ્યો કન્ટિરર લૂપ લાલન પર વળી ગયો હતો તેને થયુ, દગબૂં પ્રકાશે થયો અને આખી ટ્રેનના બહાં બેઠી નયો,

પોતાનું તો ને થવાનું હશે તે થશે ? પણ કન્ટિરરમાં ગોધરા નજર રહેવી શેકી બનમાથી તે એકે માણસ હવેતો નહિ રહે તેના મગજને નજર સાંતિવળી પણ તરત એને ખ્યાલ આવ્યો બનતો મરશે પણ સાથે બી ન કેટલા માણસો ગરી નજીક ? કેટલાય માણસો લોખંડા પડ્યા હશે અને પોતાની માતા, પત્ની બદલે કે પુત્રને મગવાત્ય સ્વપ્નને સેવી રહ્યા હશે એક કુશળતા તે બધાની હારા થઈને પડશે અને દબરો માતા, બાંમીનો, પત્ની આ અને પુત્રપુત્રીનોના કરનથી દુનિયા આખી કાટે ખાઈ લઈશે રામલાલનો આત્મા ખૂન, ખૂન પોકારી બેઠો સાથે જ તે ખૂન દોરો-કેંધી ય વધારે હતો એક માનવને ગોધરા નજીકે એક એકે હાલોને રડાવ્યા હતા અને એય શા કામનું ? એક મુરતિયો મુશ્કેલી પામે તોય ઓરીનો બાપ ઓરીને એની સાથે મોટો ન પરણાવવાનો હતો ? ગે તો બીજા કોઈપેસા હારને રોપી નહોતો તો પછી આટલા બધા માનવીના સહાર શા કામને ? રામલાલને લાગ્યુ પોતે માનવી મળીને દેવ બની ગયો છે—કશા પાણુ પાણુ વિના દબરોને સદારનારે દેવ્ય— તેને પોતાની ભવ પર વિરરર આબો 'ખૂન ખૂન' તેનો આત્મા પોકારી રહ્યા 'નીચ' હીચકારા રાકસ 'તેનું ગન પોકારી રહ્યું

એટલામાં એક ટ્રેનની બીડલથી આગુ વાતાવરણુ છૂટી બેઠ્યુ રામલાલ ઝડપથી બેઠો તેણે જોયુ તો એક બીજો દીવો મેઈન લાઈન પરથી આ તરફ આવી રહ્યો હતો એક પગાવનની યુદ્ધ ? અટકી બધી વહેલી ? તે વિચર જ આવ્યો પણ બીજી કશું વિચારવાનો સમાર નહોતો દીવો લૂપ લાલન આગળના બેઠાણુની ઠેક પાસે આવી લાગ્યો હતો તેણે ઢાંચો પાછો ફર પકેલી દીધો મેઈન લાઈન કરીઆર થઈ ગઈ દીવો મોટો ને મોટો બનતો ગયો ટ્રેનના ખખખાર પણ વધારે ને વધારે મોટો બનતો ગયો કન્ટિરરના અન્યતરના અવાજ હવ કેમ ન સમજાશે એવો વિચાર રામલાલના મગજમાં ઝળકી ગયો પણ તે પૂરો થય તે પહેલાં તો ટ્રેનના દીવાથી તેની આંખ અનલ ગઈ આંખ રહેજ દેખાતા તેણે જોયુ કે ટ્રેન યુદ્ધ નહોતી પણ પંજોનન દની એની આંખે ફાયલ મેઈનનો લાલ ઢળો દેખાયો, એર કન્ડીશનનુ પડેલ સત્તુ દેખાયુ તેની આંખ લેહ્યા દેખાતા બપર ચોંટ્યા પડ્યા પર ફરી રીડી FRONTIER MAIL

ટ્રેન થોડી ન વારમાં પસાર થઈ તેનો પ્રકાશ ફર ને ફર થતો ગયો તેનો ગમઝાટ એ છે મોનો થતો પશ્ચિમના ફિલિન પર રાખી ગયો ફરી પાછી નીચ સાંતિ પધરાઈ રીડી રામલાલને આ બધુ કુ ખની ગયુ તેની સમજ ન પડી

એટલામાં ફિલિનનું બારણું ઢાંચાનું તે ડાહ્યાવદા મગજ ઢાંચમાં ફાનસ હાલે બહાર આવ્યો તેના ફાનસનો પ્રકાશ સામે ફેલાય પીપોલાઈના ટેપુડી રેલેશન માસ્ટરના બેઠેલા પર પડી રહ્યો વર સાદ અટકી ગયો હતો

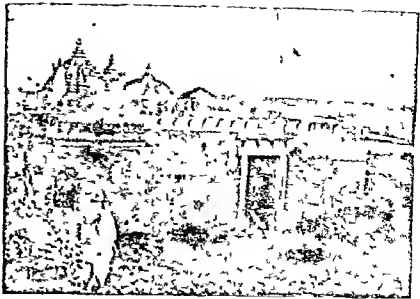
'વેલડવ યન્મરેન ટેપુડી રેલેશન માસ્ટરની પાને વેલેલા એક મુરતિવલ આગલાર ટેપા હાલતા માણુને તેની સામે ઢાંચ પા રી રામલાલે વચવનુ ઢાંચ હાલો કરી શેકા હેન્ટ થયો

બેનરેજલ ગિરરર બાડન, રી મી ક્રેસ, એમને બને કેલેને બસને બચાવવા માટે તોરો આજાર માને છે રામલાલ 'પીપોલાઈના ટેપુડી રેલેશન માસ્ટરે રહ્યું

રામલાલને થોડીની જ સમય પડવા માઠી રી ડી ક્રેસ ની રેપરિવલ કેલેને બસ સાનેકવાયે પીપોલાઈનો શેખરા નવા નીકળે હશે ત્યારે વરસાદ નહોતો સતરોડ ટાંડ્યા પછી અખાલક પર સાદ પડવાને લીરે બેનિન બેઠાણુ હશે (જુન ૫૦ ૨૦૨૦)

પાણીનો વિરત્ત પથરાઈ, સિતિલ કપર ઝૂમી રહેવી દુઃશાની હોયે અને બને તટ પરની લીવી વનસ્પતિથી જળમા ઓપી આવતી મરકત ગણિ સરખી ઝાંચ આપને આનંદ આપે છે. આ મધ્યે જ 'કાંસ'ના વધુ પ્રચલિત નામે કોળખાની દાંધળીની નહેર માંદવા-મા આવી છે નહેર આરસી એટલી ઊંડી અને મોટી છે કે કોઈ નદી મળી શકાય એવો વિપુલ વારિપ્રવાહ એમાં વહે છે અને બને કાંઈ ઝાંડાની હાર છે અને છેડે સોનાસણ તથા પ્રાતીજ્ઞા પાદર સુધી તેા આવા-નો અનેક દૃશ છે. નદી માત્ર લોકગાતા છે, પણ જ્યારે એ નહેર રૂપે વહે છે ત્યારે હલર દાયે ફેરે છે તુરંચમાન ચલેલી ગાતાની મહેરનો પાર હોય નહિ દાંધળીની આ લોકોપકારકતાની ખાતી કરી દોષ તેણે પ્રાતીજ્ઞા પાદરથી સોનાસણ સુધી નહેરને કાંઈ દરવા જડને બને તટ પરના ક્ષેત્રોની ફલદ્રુપતા તેમજ અર્દાતલ્લી વપસી આવતી આમડુને ભેવી આરથી સદીથી યે અજેસા સમયથી એકેરે દાયે દાંધળીએ ઉત્તર ગુજરાતને લીધેા રાખવાની પદ્ધતિ કરી છે. વન-કન્યાની જાનુલતાથી એણે પોતાનું સર્વેવ જનસેવાયે થરી દીધું છે. નિખાલસતા અને સરજતા એ બીવ કોમનો બારે મોટા શુભ છે. પોતાનું સર્વેવ અર્પતા કેવળ એક કિરાતકન્યાને ધાને અવી સરજતા દાય થતીએ ફર્ગાવી છે. દેનારને કોણામાં કોઈ તલ્લિ પડે એ રીતે પોતાનું દિલ એણે વદાવ્ય છે કિરાત-કન્યાને વળી હૃદયકેારી રીતે ગુજરાતની મહાનગરી કોમમાંથી બારે અર્પે જ્યારે નહેરો નીળશે ત્યારે પણ દાંધળીની આ સરજ જાનુલતાનું જાણું સંવિસારો ?

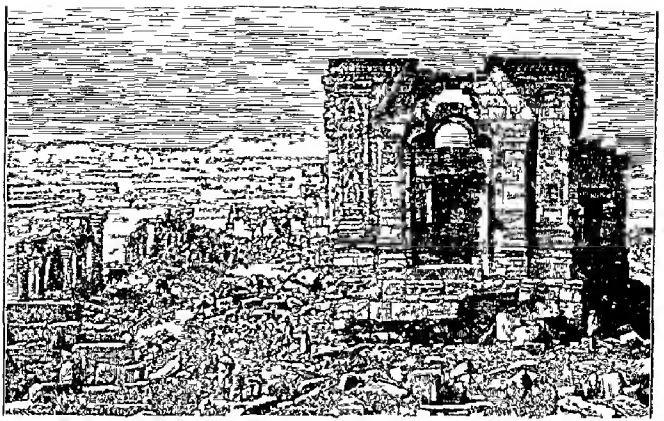
દિપથગા દાંધળી બધ પરથી જ્ઞાની નીચે જિતેરે છે ત્યારથી મોડા જ અતરે તટ પરની એક ટેકરી પર મલીકાંકાનિલવાના મુખ્ય કેન્દ્ર દિગતનગર (અહમદનગર)ની સરકારી કચેરીએ અને શાળાહેલ છે આ રથેજ અમદાવાદ વસાવારે બાદગાહ અહમદશહે હંડરના રાવ પુલ સાથેના મુલ્કે દરગાહ (ઈ.સ. ૧૪૨૬—૧૪૨૮) એક કિલ્લો બનાવેલો, જે અમદાવાદના કિલ્લાની માફક બદરને કિલ્લો કહેવાતો આ કિલ્લાની નિશાની આને તેા માત્ર એક જ મધ્યે સય-વાઈ રહી છે; નદીના કિનારા પર કાલિમાતાના કુડની બાલુગા આશરે ૪૦૦ ફૂટ લાંબો એવો ખરિત લાગ અવરોધરે દેખાય છે. કિલ્લાને દાંધળી પરનો હંડર દરવાજા તેા કાઠીગરીથી બંદેલા હતા એમ નોંધાયેલું છે, પરંતુ એ કાળના જળમાઈ રહેલા અવરોધમાં આને તેા કાઠીવાવ, જુલ્મા મરિનદ અને નવવખડુ, એ ત્રણ જ છે. કાઠીવાવના જિતરતા જ બને બાલુકે એ કિલાલેખો છે. એક ઈ સ ૧૪૧૭નો અજ્ઞાત લાખામાં છે અને બીજો વિ સ ૧૫૮૮મા (ઈ સ ૧૫૨૧)નો દેવનાગરીમાં અમદાવાદગાની અસારવા અને આકાતજની વાવની બાંધણી કરતા આવાવની બાંધણી જુદા પ્રકારની છે. દેવનાગરી લેખ પરથી મુજબિય છે કે સુલતાન મુઅઝ્ઝિદશાહ વખતમાં હંડરના મુલ્કા મુજબિય-હવ-સુલેકે આ વખ બનાવેલી (એટલે કે સમારકામ કરેલું) નવવખડુ એ ૧૦૦ ફૂટ પહોળું અને ૫૦૦ ફૂટ લાંબુ બૃહદ્ભવિય ચલુલર છે મધ્યમાનમા એક જળાશય જેવું છે જેની થોગિર દરેક બાંધકામ છે હનાજામાં હંડકને માટે આ મધ્યેનો

અમદાવાદની કિતરે, સાબરમતી અને દાંધળીના સમગ્ર આગળ કુદરતે અજબ બચતા પાધરી છે અને નદીઓએ પોતાના કિનારાની બને બાલુ પોથી માનીની કાંચી એખેડાના અનેક વાપા અને કોતરો પાડીને બલ્લે વિશાળ નાટકશાળા રચી દોય એનું લાગે છે. એકાદ એવી એખડની ટોચેથી ત્યાનું દરમ ગાણસ જુએ છે ત્યારે ગુજરાતની અનુપમતાનું કાન્ય તેના હૃદયમાં આપો આ રક્ષરે છે એ મધ્યે, સાબરમતી કિનારાની એક અતિ કાંચી એખડ કપર, સાબરમતી-દાંધળીના સમગ્રપટના એ વિશાળ દરયાના બલ્લે અધિષ્ઠાતા હોય તેમ, ખડાચતા વલ્લિકાના ઇષ્ટેવતા બજવાન કોટપર્યંત આ પ્રાચીન મંદિર બેઝેલ છે જે એકા તિએ આને તેા તેમાની મૂર્તિ ખજેડીને નીચેના સામગ્રા નજુ મંદિર બધાવી તથા પ્રતિષ્ઠા કરી છે આપણા કાળના ધુમંગેથી જુદા પડતા, ચોખડા ધાવતા તથા ખુલ્લેનાના કાચરાવાળા તેના શિખર કપરથી લાગે છે કે આ મંદિર મળું પ્રાચીન હશે, અને તેનું નામ 'કોટપર' સાબ પૂરે છે તેમ તેનો સમય, ગુજરાતમાં જે માણે રાજપૂત પ્રચલિત હતી તે કાળનો (પાંચમીથી છઠ્ઠી સદી સુધીના માળનો) હશે આને તેા ખડાચાઓના ઇષ્ટદેવ કોટપર કેમ્પુ રૂપે પૂજ્ય છે, પણ તેના નામ પરથી મ્પષ્ટ થાય છે તેમ મૂળ તે મૂર્ત્યપાલ હશે કેમ્પુ=કાટ-ખુલ્લા+ખર્ડ=સૂર્ય એ રીતે વ્યુત્પત્ત થતા એ શબ્દના અર્થનો પ્રમાણબૂત ખુવાસો આ લેખમાં અના વિદ્વાન લેખકે આપ્યો છે તે ધર્મો રસમય તે વિચારપ્રેરક છે

ઠપથાગ યતો હરો એમ લાગે છે જોકે આને એની રિયતિ સાચવણુ વિનાની છે. એમ કહેવાય છે કે બાદશાહી સદતનવના સમય દર-મિયાન કિનારી સોજોના અવરજવર માટે કિલ્લાથી અર્દા સુધી ભોંયકે હટ બિનારાને અડીને જ જુલ્મા મરિનદ નામની નાની સુદર મરિનદ છે અને એમાં અમદાવાદની મરિનદોની ભળીએને જળદ પદલવિત ઝકોની આકૃતિઓનું માતરકામ છે.

દિગતનગરથી દોઢેક માઈલ દૂર દાંધળા (હરિતપ્રપાત)માંની નળકમાં આખી નદી ધોધ બનીને એખડ પરથી નીચે પડે છે ધોધની કાંચાઈ આશરે પહોંકે ફૂટ છે અને ઉપરનું નદીતલ પણ ફર્ગની છે ધોધની નીચે મોટા ધરાએ બરાહ બધ છે, જેમા મોટી માછ-લીઓ અને કવચિત મગર પણ બરાહ રહે છે દિગતનગરના બધ ઉપર અને અર્દા પણ પાચસાત રોડની મોટી માછલીઓ પણ હોય છે ઉત્તર ગુજરાતની નદીઓની નામોથી માછલીઓમા દાંધળીની માછલીનું પણ રચાન છે ધોધમાં કલ્પપ્રિય નિનાદ, એખડ પર ઘડીને ધસતાં પાણી અને ધોધમાંથી રચાતા ઇન્દ્રધનુઓની ગભ માણતાં અર્દા અનેક રમ્ય પ્રદોષ વિતાવ્યાની યાદ આને પણ વનમાં તાલ છે બગલા સૂર્યના જિણેને વોધ પર પડતાં જેવાની લેહમા વહેલી

કાશ્મીરનું પુરાતન માર્તંદ(સૂર્ય) મંદિર

આ લેખની છેલ્લી પાઠકીપ(ફૂટનોટ)માં સૂર્યપૂજને અને તેના કલ્લેખ માત્ર બાબે છે તે, કાશ્મીરના વિખ્યાત પ્રાચીન માર્તંદ-મંદિરનું આ ચિત્ર અહીં એટલા માટે આપ્યું છે કે Architectural Lion of Kashmir તે માર્મીરના રથાપત્યમાં સિદ્ધ સગાન ગણાય છે, અને તેનું સિંચર એકેનારા પામ્યું છે, પરંતુ તેના પ્રવેશદ્વારની ત્રિકોણી કમાન ઉપરથી તેનું રથાપત્ય વિધાન બિંદી રથાપત્યના ઇતિહાસમાં એક વિશિષ્ટ અંગ્રાહા રૂપ ગણાય છે. પ્રાચીન કાશ્મીરી રથાપત્યરેણીના તખ્તના રૂપ આ મંદિર કાશ્મીરનું મેઘાત્મા મેઘદ્રુ પ્રાચીન મંદિર હોવા ઉપરાંત તેની અન્યતા તેના રથાપત્યને પણ ધણી આભારી છે. કાશ્મીરની નદી રાજધાની હરદામાળાહની પૂર્વે પાંચ માઇલ ઉપર આવેલા એક સપાટ ટેકરા—કચ્ચ પ્રદેશ પર તે જોને રથાપત્ય આવેલું છે કે જ્યાંથી કાશ્મીરની એ સમગ્ર રમણીય ખીણનું ચોમેરથી આદવાદક દર્શન મળે છે, અને એની બહોળલાલીના કાળમાં એ મંદિરના અધિષ્ઠાતા દેવ અગવાન માર્તંદ (સૂર્ય-નારાયણ) પોતાના કૃપાકિરણ વર્ષાવતા સગમ પ્રદેશ પર આશિષ વિતરી રહ્યા હશે એવો બાવ બચત યાચ. જ કવિ રાજ્જીઅર કૃત કાશ્મીરના વિખ્યાત ઇતિહાસમય રાજતરંગિણી અનુસાર આ મંદિર કાશ્મીરના પ્રતાપી રાજ્ય લલિતાદિત્યે પોતાના રાજ્યકાળ (ઈ સ ૫૨૪-૬૦) દરમ્યાન એ બંધાવેલું હશે તે બદ્ધ મોઢા નથી. ૬૦ ફૂટ લંબાઈ ને ૪૮ ફૂટ પહોળાઈના એ મંદિરની બંને પાયા પરના ગડચો સાથે કુલ પહોળાઈ પણ ૬૦ ફૂટ થી હશે. ઉપરાંત તેની આસપાસ ૮૪ ચામળાઓવાળી દીવાલથી તેનું પટામણ કુલ ૨૨૦×૧૪૨ ફૂટનું થઈ હશે. ૧૪મી સદીમાં કાશ્મીરના મુસ્લિમ શાસક સિકંદરે તેને નાશ કરેલો. આજે તે એ આ ઉપરના પ્રાચીન ચિત્રમાં જણાય છે તે કરતા પણ ખંદિરર દશમાં છે.

પરંતે હિમતનગરથી નીકળીને અર્ધ કોડતા ત્યા પહોંચી જ્યાના રગરભો પછી એહા નથી પણ એક માથ માસની પુર્ણિમાની સતે સાડા દસ વાગતા સુધી અહીં રહીને ને હર્ષપ્રકંઠ અનુભવેલો એ તે વર્ણનાતીત જ રહેશે. યોધ પર આવતા પહેલાં પથરાએલી પા બીની રૂપેરી ળિલાત કુખ્ય પ્રવાહ ભેખડ પર ચડે એ પહેલા જ બાલુગાથી નીચે સરી પડતા નાના પ્રવાહના ચગાકાર ચાદની રાતે ચેતાભિસારિકા બનીને નીકળેલી કોઈ રગણીય નામક-ચા છબના લગકારા હરીને કુત્તમર કરી દોષ એવો જવપ્રયાત,—એમ આપ્યું દરમ્ય રસડપ હઈ જલ્લે કોઈ વિશાળકાય મૈત મધુર ભેખડ ઉપર ચડીને ધોધરથી કાઢકલાવી મહેકતો દોષ અને એના પીછાને રથાપે પાછળનો જવપટ પથરાધો દોષ, એવો દેખાવ હતો.

હાપાથી નીકળેલા હવે નેમજ્યના બડેલું છેક સગમ સુધી પહોંચે છે અને શાત રીતે સાળરને ગમે છે અહીં નજીકમાં જ, આ સગમને

૧૧૬ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૬)

લીધે આગળાતા નદી અને નવા 'સગમપુર' નાના બે ગામ છે. પછપુરાજીમાં 'સગમપુરના કુતર ઉપર સગમેશ્વર તીર્થ' હોવાને કલ્લેખ છે અને નદીના જળ એકઠા થઈને નવા વિશાળ વનુલાકાર ચકાને હે છે ત્યાં જ્યાં ભેખડ ઉપર એક શિવમંદિર છે, એને અનુ લક્ષીને તે કદાચ આ કલ્લેખ ન હોય? આ વળાકથી ઉપરવાસ આદી ને જાળરાવાણ નાનું જગત છે, જેમાં એક તુટલા કુતરે સૂર્ય કુક તરીકે જોળખાવવામાં આવે છે. દાઘમતીના કિનારા પર સૂર્ય મંદિર હોવાના હરતાવેટ પુરાચર્યાના પ્રકાશમાં આ રથજ પર મેઈ નંદનું મંદિર હોય તે જાણ થે નવાઈ નહિ. * કાશ્મીરે પ્રાચીન સૂર્ય

*ઈસવીસનના આશરે સૂર્યની પૂજનો પ્રચારપ્રાપ્ત્ય રહેશે.મા મીર અને રામગા પણ વિપુલ પ્રમાણમાં હતો. એવીદિધરે રામગા એક અન્ય સૂર્યમંદિર બંધાવ્યું હતું. હિંદમાં તે ઈસવી સનના સાથ

પૂલના દેહિયમાન પુરાવા જેઠ કોષ્ટકનું મરાઠ્ઠર મદિર અહીંથી બેરોબર સામે જ કાળના ઘસારા ખમડ સૂર્યપૂર્ણ વિષયુ પૂર્ણગા કેવી રીતે સંકાત થઈ એની કથા પણ કહી નય છે સેમકાળની વૈષ્ણવ ખંડાયતરા વણિક કોમનુ આ યાના ધારા છે, વડા ઉત્તર અને પશ્ચિમ દિશમા ચાલતી વ્યાપક સૂર્યપૂર્ણનું મે પુરાતન પ્રતીક છે

સાળરમનીતીરે પ્રચલિત સૂર્યપૂર્ણના અનેક કલ્પેખો પુરાત્તોમા આવે છે એનુ સમયન કરતા શિવાલેખો અને શિષ્યપ્રચારવત્તના પુરાવાગે આપણે તપાસ્યા, પણ આ 'કોટકર્ક' શબ્દમા એથી વિશેષ આંતિકકલ સત્ય સંચવાઈ રહ્યું છે. કોટકર્કનો ખરો અર્થ (કોટિકર્ક) સૂર્ય ન્યા કોટિયે એટલેકે કાટખુણે છે, મેવો થાય છે આ મદિર બરાબર કંટકર કંપર છે કંટકર (Tropic of Cancer) ની રડકે અરાની લીમી પૃથ્વીની મેની પ્રદક્ષિણામા આ મદિરને રડકરને નય છે આપણી પૃથ્વી રડકે અરાની વડતારે પોતાની ધરી ઉપર સતત સૂર્યની આસપાસ ફર્યા કરે છે, એથી કંટકર ઉપર સૂર્યના કિરણો રચાવાનિકરીતે જ કોટિકર્કખણ=Karkha Angle બનાવે. વળી નન માસની રામી તારીખે ન્યારે દિવસ નાનામા નારો બને છેત્યારેસૂર્ય આરથળે રાત્ર્ય અસ બતાવે એમ્ને કોટકર્ક=કોટિકર્ક આ ઉડકતને અનુવર્તીને જ આ રથવનુ નામ 'કોટકર્ક' રાખેતુ છે એવો મારો અધીન મત છે દિવ્દુત્તાની શાલિ તિથિ પ્રાચીન છે આર્યમદ્, મદ્કાટખ અને વરાહમિદિર નેચ ત્રણ મહાન ન્યોતિપાથીઓ આપણે ત્યાં ઈ સ ૩૦૦ થી ૬૫૦ વચ્ચે ધર્મગયા છે આપણી સાતમી શતાબ્દમા જ્યોતિર્વિદ બ્રહ્મગુપ્ત પોતાને મિત્રમલ્લકાચાર્ય એટલેકે મિત્રમાલ ચા શીમાલના મળાવે છે આથી ન્યોતિપવિદ્યાનો સારો પ્રચાર તત્કાલીન જુનરાતમા પણ કરી પૃથ્વી સૂર્યની આસપાસ નેપોતાની ધરી ઉપર રડકે અરાબનાવીને ફરે છે એ જ્ઞાન પણ તે કાળે વ્યાપક હોવુ જોઈએ ૧૧મી સદીની બાધણી અને શિષ્યશૈલીવાળા આકોટકર્ક મદિરના નામલિધાનમા એની રડ પતિ ગણા રહે છે ને આપણા પૂર્વજેના ભૌગોલિક જ્ઞાનની શાક્ષીયતાવિષે આદરઉત્તર કરાવે છે ન્યોતિપવિદ્યાનુ જ્ઞાન આપણી પાસે સારા પ્રમાણમા હલુ એમ રવીકારનાર આપણા કલ્પક વિદ્યાને પણ આપણા ભૌગોલિક જ્ઞાન વિષે ના સારક છે આપણી પાસે જ્ઞાન નકશાગે નથી, અને આપણા બુવનકોષ વર્ણને પણ પ્રાચીન રચેલોની પ્રશસ્તિપણુ યાદીઓ નેચા છે એમા કમળદ સાક્ષીયતા છે જ કયા, આવીઆવી વિચારસરણી ધરાવના એ વિદ્યાને અને આજ કોટકર્ક જ નિર્મલન કરવાતુ છે પૃથ્વી પર સૂર્ય કઈ જગ્યાએ (પરા) કોટિને પામે છે અને રાત્ર્ય અરા દર્શાવે છે એ આજના ભૂગોળશાસ્ત્રના નિષ્ણાતો જેટલી જ શાક્ષીયતાથી આ મદિરનુ નામ દર્શાવનારનુ ભૂગોળનુ માપણી કરવાનુ જ્ઞાન પરિમિત તો નહિ જ હોય અહીં રપથ રીતે પૃથ્વીનુ કંટકર છે જ એ ભૌગોલિક હકીકત, અને મદિરનુ 'કોટકર્ક' એલુ આજુબાન, એ બે હકીકતનો મેળ મને આકરિમક લાગતો નથી

હાથમતીએ માત્ર વ્યવન ભાગેવની યોવનકથા જ નહીં છે એમ નથી સરકૃતિના અનેક ધરો એલે દર્શાવ્યા છે સરોધકની આખને આમત્રણ આપતા અહીં એ સર્વ અવરોધો પડેલા છે એણે ચીની પ્રચાર હલો દશપુર (ભાગવા), કામનીર, મુલ્તાન, કચકોટ (કચ), એકિયાર (એકપુર પાસે), પ્રકાસ, મિત્રમાલ, યાન હપ્તદિશ રથ બોલે આગે પણ સંચમદિરો અને સૂર્યમંડિતોના અવરોધો મળી આવે છે કામનીરના આદર્ક મદિરને કલેષણ મુપ્રસિદ્ધ કવિ રાજ રોખેરે રાજતરંગિણીમા કથો છે એની બાધણી નખેનેદાર કલ્પાય છે

મુસાદર બોજ સાધુ યુવાનસુવાગના પગલા પડતા અહીં લેવા છે, જેટ નેવી ગાદાન મદિરોની નગરીગો એણે સહ અને સંકેતી પણ લીધી છે, ને જેટકાદારના આ ગચ્ચર કંટકર આવતા જતા અનેક મહાપુરોગોના મનરૂપાઓની એ શક્તિ છે કેટલેટી સુદરીઓ, કેટલેટવા શુસંગો અને સતીગીગોની એલે સેવા કરી છે એ સર્વ હકીકત તો કદાચ કાળના મર્મમા જ રહેશે કલિહાસના અધકાર પરથી માત્ર ગાટલો પડશે કંઈથી ગમ્યા છે એ પણ મહેકમહેક થતી સંકૃતિની સુગમને ચામેર પગરાવી રહે છે હાથમતીની આ કથામા સૌર્ય સંકૃતિ અને સેવાના ઉત્તરોત્તર ગદિયાતા અરો ઈણીસાથે બની જઈ રસાયન રપ બની ગયા છે, આ પ્રાચીન અભિવ્યક્તિગે નહીં છે પોતાના કાલ આળીને જુનરાતને ગીરવ આપ્યું છે ને પુરાણોમા વર્ણવેલી મહર્ષિ કંઈ ચિની છબનકથા સેકાઓ સુધી જીવી બતાવી છે કલિહાસને નહુ અજવાણ આપવાતુ કદામ પણ શુ હાથમતી જ આને કરી જરો કે ?

ગ્લીમરીન (અનુ ૫૫૨ રજા થી યાદુ) ખોરાકમા, પીણાગેતમા ને અર્ચ ખાલ પદાર્થોગે તે કપયાંથી પદાર્થ છે રાત્રીમા સાકર ને કાર્યશક્તિ આપે છે લગભગ તેટલી જ શક્તિ ગ્લીસરીનમાથી ગળે છે આપણી પાચનક્રિયામા ગ્લીસરીન વેદા થાય છે ને આતરડામા તે છડ પડે છે આ બધા ગુણો ગ્લીસરીનને તૈયાર ખોરાકની બનાવટમા તેમ જ દવાઓપદોની બનાવટમા વિશિષ્ટ રચાન આપે છે તેમા આવા બહુવિધ કપયાંમા માટે ધણા કારણો કાઢકરી શકાય ખાસ કરીને આ બધા કપયાંગોની ભૂમિકામા ગ્લીસરીનના ભૌતિક તથા રાસાયનિક ગુણોનુ અસાધારણ સંચોજન જ રહેલુ છે તેના ભૌતિક ગુણોમાથી જ તેના સીધી વિશેષ કપયાંગો હલ્લક છે, તો તેની ઓઘાગિક કપયાંગિતા તેના રાસાયનિક ગુણોને આધારી છે ગ્લીસરીન આ કંટકોટવાન વર્ગનો પદાર્થ છે તેમા આ કંટકોટવાન ત્રણ વિશિષ્ટ ગુણસમૂહ છે એટલે તેને ત્રિગુણિત આટકોટલ (દ્વાયદાર્દ્રિક આટકોટલ)ના વર્ગમા મૂકવામા આવે છે આને લીધે તેનામા પ્રક્રિયાત બળ રહેથી છે પરિણામે જુદીજુદી રાસાયનિક ક્રિયા ગોની મદદ વડે તેમાથી અનેક પદાર્થો બનાવી શકાય છે

ઉલ્લેખોડા વેળામા ગ્લીસરીન એસ્ટરો (esters) ખોરાકને વાસી થતો અટકાવવા માટે કપયાંગી નીવડયા છે કાખના તરીકે ગ્લીસરીન યોનોરોઈડોએસ્ટ (ગ્લિસરીન તથા રીઝીનરિક ઍસિડના સંચોજનથી થતો એસ્ટર) કેહા ને ગેલો બીન બાધપદાર્થોમા કહેવના થી તેમનો રવાદ રૂતો નથી ને બહારે વધારે વખત આપણી શકાય છે આમ, ગ્લીસરીન આપણા રોજા કા જીવનમા ખૂબ મહત્વનો તથા કપયાંગી પદાર્થ છે અને હજુ તેની મહત્તા રોજ જ રોજ વધતી જ નય છે આપણા દેશમા તો અનેક તેવી બિયા વેદા થાય છે અને સમુત્તે કપયાંગ વધતો જ નય છે, એટલે સામુત્તો ઉછોગ સારી રીતે ચાલે છે પરિણામે રોજોડા મજુ અપ્રચીન ગોણ પદાર્થ તરીકે હવત્ર થાય છે પણ અત્યારે તેગોનો માત્ર નૂન ભાગ ગ્લીસરીનની બનાવટમા વપરાય છે અને બાકીનો કાખ, અગાડ કહી તેમ, કંઈ દેવામા આવે છે! આ પરિવરિત બલવામા અને દેશને આ કપયાંગી રસાયન પરત્વે રવાવળી બનાવવા આ ઉછોગને સરકારે ખાસ ઉત્તેજન આપવાની જરૂર છે રસાયનોત્પાદક ઉછોગમા ગ્લીસરીનની બનાવટને ઘણું જ અગત્યનુ રચાન આ પલુ જોઈએ

આટકોટલ અને ઍસિડને સંચોજવાથી ને પદાર્થ બને તે એસ્ટર કહેવાય છે આ એસ્ટરો સુગમિત પદાર્થો દેવાવાથી તેલ અત્તરો તથા એવા બીન સુગમિત દ્રવ્યોગો ખાસ વપરાય છે

નાયક-નાયિકા-વ્યવહાર

પ્રાચીન નાટ્યશાસ્ત્ર

તથા તેની ચાતુરી અને પ્રાપ્તિઓ
પરિચય આપતી લેખમાળા હપતી ૩૭

લેખક
યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી

નાટ્યશાસ્ત્રમાં નાયક તથા નાયિકા વચ્ચેના વિવિધ વ્યવહારોનું પણ વિવરણ કરેલું છે. એટલે જ નૃસીંહજી અવધારાતમા તેઓએ પરંપરા કેના પ્રમાણેના અભિનય દાખવવા તે દર્શકોને જે નેમકે અપરાધી નાયક સાથે નાયિકાએ કેવી રીતે વર્તવું, નીસાએવી નાયિકાને નાયકે કેવી રીતે મનાવવી, વગેરે એક પ્રાચીન જીવનરીતિથી આચારનું જીવન ધણું બદલાઈ ગયું હોવાથી નાયક નાયિકા-વ્યવહારનું આ પ્રાચીન ચિત્ર આચારના જીવનમાં સમૂર્ણ રીતે બદલાઈ ગયું હોવાથી તેવું નથી. પરંતુ જો ને પુરુષ વચ્ચે અનુકૂળ વહારો તે કોઈ પણ કાળમાં એક જ પ્રકારના રહેવા સર્વજ્ઞોએ છે અને તે કેવળ નાયક નાયિકા વચ્ચેના જ નહિ પરંતુ સ્ત્રીપુરુષ વચ્ચેના સનાતન વ્યવહારો છે. વળી તેમાં અનુકૂળ વહારો પણ જોઈ દર્શન રહેલું હોવાથી અભ્યાસની દ્રષ્ટિએ પણ તે રસિક યજ પંડે તેમ છે નાયકની વાડ એવી નાયિકા અથવા પ્રિયની પ્રતીક્ષા કરતી સ્ત્રીને અભિનય નાટ્યપ્રસંગમાં આ પ્રમાણે દર્શાવે છે. પ્રિય આનંદ કે નહિ એમ વારે વારે નોંધા કરે, ઈડ સંપદ સામળતા જ 'એ આનંદ' એવી જામણમાં પ્રવેશ કરીને કોણે દાર પાસે આવી (જગણા હાથે કમ્પાટ તથા ડાળા હાથે તોરણ પકડીને) જોઈ રહેતા નાયકને ન જોતા ચિતાવું બની રામ, બધું કપ વગેરે દર્શાવે, અને જોડયુગ બની રીયં નિશ્ચય નાખી આખરમાં અણુ વાવે તથા જમીન પર બેસી પડી નાયકના આવવા સમયે અનેક શુભાશુભ વિચારો કરે નેમકે એ ક્ષણ કાં, માટે જોઈમાં કે જોઈને કોઈ સ્ત્રીએ રીસામાં વગેરે વળી તે નૃસીંહજી ચિત્તો વડે પોતાને ચતા શુકન કે અપશુકન પણ જણાવે તેમાં ડાળા અગના રફરણથી શુકન તથા જગણા અગના રફરણથી અપશુકન જણાવે ડાળી તરફના નેત્ર, લલાટ ભકટિ અથરોઈ કહ (સાચળ), બાહુ (હાથ) કે રતનના રફરણથી પ્રિય મિલનની સલાવના દર્શાવવી તથા જગણા અગના રફરણથી તેની અસલાવના દર્શાવવી અપશુકનવાળા લક્ષણો જણાવે તે મુર્છા, રહન આભૂષણો પ્રત્યેના અનાદર માટે હાથ દઈ ચોકમન યજ બેસવું વગેરે જોડનનક ચિત્તો કરવી, તથા શુકનવાળા લક્ષણોમાં હથોળાદ વગેરે બાજો દર્શાવવા તથા પ્રિય આવતા શોધપ્રતિથી તેની સાથે જઈ તેના હથોળા સહાર કરવે.

પરંપરા અનુસારવાળા નાયક નાયિકા (સ્ત્રી પુરુષ)ના એકની જ પ્રત્યેના સર્વ વ્યવહારોમાં મધુર ભાવેનું આધેભન કરવું અર્થાત્ તેમના મિલન સમયે બન્નેમાં મધુર ચિત્તવ્રતિ મધુર વ્યવન, મધુર ચર્ચા (જોષ) નેત્ર જાગર વગેરે યોગના મધુર ચલનો) વગેરે મધુર વિદ્યામિત ભજોની યોજના કરવી.

નાયિકાશુભાર પ્રાચીન સમયની નાયિકાએ નાયકના આવતા પહેલાં સુદર વસ્ત્રાવધારથી આભૂષિત થઈ મુખ્ય પ્રખાદિ પદાર્થોથી આતમપ્રસાધિત બનતી તથા નાયક માટે પજુ તેવા પદાર્થો તૈયાર રાખતી અવધાર પ્રસાધનોના પણ વિવેક મ્હા છે વધુ પડતા અવકારણી વ્યવિતનું નેસર્ગિક રૂ દમજી લય છે આથી નાયિકા માટે નૂપુર કમળ ટિએખલા વગેરે મધુર વ્રતિ કરતા આભરણો કે અવધારો યોગ્ય મર્યાદા નથી આથી મુખ્ય નાયિકા કે હજીત સ્ત્રી પાસે માટે નહન વગેરેનું અનુરોધન નેનાજન મરુદરી તથા અજર વગેરેને

અગરાજ, ઝોહરાજ કેમ્પાપસમ્પદ તેમજ વસ્ત્રાભૂષણ વગેરેના અતિરેક નિષિદ્ધ ગણ્યા છે અર્થાત્ આજની દ્રષ્ટિએ મ્હાએ તેા હજીત સ્ત્રીપારોપા પદ પાડકરના લખેડા વિપરિતક તથા મનજનો અતિ પ્રયોજ વાળી આપવીતી તથા કપડા-વગેરેના વગેરેના કહેરા અનુચિત કહેા છે, કારણકે હજીત સ્ત્રીઓને તે સ્વભાવ નથી પરંતુ ગામઝ સ્ત્રીઓને તે સ્વભાવ હોવાથી તેવા પાત્રો માટે તેનો બાધ નથી.

નાયક-નાયિકા-યોગ (મિલન) નાયક-નાયિકાનું મિલન હસવમાં રાની-અધારમાં હજીતમાં સખીના ધરમાં કોઈ જ ન્યાયારમાં કે એવા કોઈ અનુકૂળ સમયમાં યોગવાનું મ્હા છે મિલન બાદ નાયકે પ્રથમ તેા નાયિકા પોતાના પર અનુરક્ત છે કે વિરક્ત તે હથર જણાવેવા લક્ષણો પરથી નક્કી કરી લેવું અને તે અનુસાર વ્યવહાર કરવો એમ કહું છે.

હૃતિકાર્ય નાયક-નાયિકાના મિલનમાં દ્વેષ કે હૃતિ મહત્વની ભાગ ભજવે છે કેમકે એ જ તેમના મિલનના યોગ્ય હોય છે તેઓ ખૂબ જ વાતાર હોવા જોઈએ, કારણ કે નાયક-નાયિકા વચ્ચેના અનુસાર વધારી તેમનું મિલન કરાવી આપવાનું કાર્ય ખૂબ ચતુરાઈ બધું તથા મ્હન છે તેમજ આ કાર્ય કેવી રીતે કરવું તેનું પણ વિવરણ પ્રાચીન શ્રેષ્ઠોમાં ખૂબ રસપૂર્વક કરેલું છે. નેમકે હૃતિએ નાયક નાયિકાને પરંપરા અનુસાર હરપત થાય તેવી ચતુરાઈમંત્રી રેરક મધુર સમવાત્કર તથા શુભ આશરવાળી સૂચક ભાષાને પ્રયોગ

ખડિતા નાયિકા (રતિથી બિન્ન થઈ રીસાનેત્રી સ્ત્રી)ના પ્રાચીન ચિત્રમાં પ્રણય કલહ (નૃસીંહ લેખમાળા)ના અભિનયનું આદેખન (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૮) ૨૭૨

નરો, પરંપરાના બાન તેમજ એકબીજાના ધન, કૃપ, શુષ્ક વગેરેની અધિકતા જાણવી તેમજે અનુરાગ વધારવો, વગેરે

પ્રશ્નચક્રલેહ નાયક નાયિકા (પતિ પત્ની) વચ્ચેના રિસામણના મનામણ (રાશીયે લાખામાં પ્રશ્નચક્રલેહ) પણ સાસારિક જીવનનું એક મહત્વનું ખાતુ તથા રસિક ભાગ છે તેનો અભિનય વર્ણવવાનું તે નાટ્યસાસ્ત્ર કેમ જ બૂલે ? એ અભિનય તેમાં આ પ્રમાણે આગે છે પતિ ન્યારે અપરાધી થઈને આવેલા હોય ત્યારે સ્ત્રીએ તેના અપરાધની કક્ષા અનુસાર તેને અનુક્રમે માન, અપમાન, સમોદ્ધ તથા રિસારુચક વચનોથી કષ્ટ આપવો, તથા આખા આત્મ વાળી તાના આત્મા પ્રત્યે ધિક્કાર દર્શાવતાં ખેદયુક્ત વચનો કહેવા મગે 'મેં કયા જનમના પાપ કર્યાં તો કે તમને પરણી,' હાથ, યાં આ યું થવા મેલું છે ! આના કરવા તો ચોટ સારું ' વગેરે અથવા છાતી પાસે રાખેલા એક હાથની વચલી આમળી દોઢાં રેરા રાખી નાચી સામે આઘર્યેઆને એકીકાંરે બેઠા કરવું, કે કહાથકમર પર રાખી મો અપણુ ઠરી છીસારહેડુ, અથવા ત્રિભિંગાળીઆના લલિત ખેરાડ વડે તિરસ્કાર કે ફિક્કાર દર્શાવવો.

વળી 'કો દોસો છો (બહુ સારા લાગો છો)', 'તેને પ્રિય છો તેઓ, વાર યું કામ લગાડો છો', 'અને અડધા તો અબરદાર' આરહુ દરમ્યાન બેઠી છો તેની પાસે જાણી, વગેરે વગેરે વચનપ્રયોગ પી બીજી વચની જીવ

આ વખતે પતિ સ્ત્રીને મનાવવા તેના હાથ કે નજ ધારણ કરે તુઓ 'ખિડતાં નાચિનું (ચિત્ર) તો સ્ત્રી 'હુ—હુ, છોડો—છોડો' પણ નહીં' વગેરે કોષખામ્યો બોલે તે વખતે પતિ પણ એ 'ભારી' એમ કહે તેને છોડી કે તે સ્ત્રી કોષધનો ત્યાગ કરી પતિ સાથે આવી જાણી રહે, તથા તેના હાથ કે નજ ધારણ કરે આ વખતે તિ પણ ખુશ થઈ તેના હાથ કે નજ પ્રદક્ષ કરે ત્યાર પાદ સ્ત્રી, લાંબા પતિ નહીં નહીં તેમ, પોતાનો હાથ, વજ કે જે કઈ તેણે પ્રદક્ષ હોય તે, પોતાનું શરીર સંકોચી સુક્રિયથી છાડી શી.

પુરુષ ન્યારે રાશિવત (અન્ય સ્ત્રીઓ આસક્ત) હોય ત્યારે તેના પ્રિય સ્ત્રીને ચાર પ્રકારના ભાવો જરૂર થાય છે તે આ પ્રમાણે (૧) પેગનરથ, (૨) વ્યતીક, (૩) વિપ્રિય તથા (૪) મન્યુ

વૈષ્ણવસ્થા સ્ત્રી ન્યારે પોતાના પતિને નિંદાપુક્ત, ખેદયુક્ત કે જાસ યુક્ત જીવે, તેમજ અતિવિદિગ્ધ તથા ચોટ જપર મણુ પાગો તુએ ત્યારે તેને વૈષ્ણવસ્થા (ખટારાઈ) થાય છે તે વખતે તે હોઠ ત્રિંગાળી બહુ સાક કહ્યું, બહુ સોચો છે વગેરે રાષ વચનો કહે વ્યતીક બહુ વાર વાર્યા છતાં પોતાનો સ્વામી હુમેસા અન્ય સ્ત્રી પ્રાપ્તે જીવે જ કૌંસ તથા પોતાની કષ્ટ સહ સહ સહ સહ કૌંસ યારે સ્ત્રીને વ્યતીક (હુ) થાય છે તે વખતે તે ડાહ્યા હાથ પોતાની ગતિ પર મૂકી જમણા હાથ રાષથી છુલવી પોતાના પગ પર મૂકે

વિપ્રિય પતિ ન્યારે 'હુ તારો કાસ છુ, હુ મારી પ્રિય છો, આ જીવવાથી જ હુ છુ છું' વગેરે વચનો કહે, પરંતુ વર્તન તેથી વિપરત જ કરે, ત્યારે તે સ્ત્રીને વિપ્રિય (અપ્રિય) થાય છે

મન્યુ અન્ય સ્ત્રી સાથેના સંભોગચિદ્રાવણો પતિ પોતાની તની પાસે આવી આભપ્રસાદ કરે ત્યારે સ્ત્રીને મન્યુ (કોષ) થાય આ ભાવ કટિમેખલા (કઠોરો) સિયવ કરીને તથા કંઠ્યુ (બચ) સમાવીને દર્શાવાય છે

રિસાવેલી આવી નાયિકા કેવા કેવા જાપાયથી ફરી વરા થાય, તેનું પણ નાટ્યસાસ્ત્રમાં વિવરણ કરેલું છે અને જાણીયું છે કે રીઓના સ્વભાવ વિનિધ પ્રકારનો હોય છે તથા તેમનું કંઈ પણ

મદ હોય છે આથી તેમને મનાવવા માટે કામરાસમાં પાય જાપાયોના પ્રયોગ કરવો આ પાય જાપાયો તે—

આમ મધુર વચનથી વરા કરવું તે એમકે સ્ત્રીને 'હુ તારો છુ, હુ મને આવ્યત પ્રિય છે, મારુ જીવન તારે આધીન છે' વગેરે વચનો દાન દ્રવ્ય, કે અન્ય લાલચો દ્વારા વરા કરવું તે એમકે ફાટફટ પાડીને વરા કરવું તે એમકે સ્ત્રીને અન્ય સાથે પ્રીતિ થઈ હોય તો તે પુરુષ કે સ્ત્રીને કષ્ટ આપીને કે એમ્પીઅ વિષે જીવહુલુલુ સમગતીને તેમની પ્રીતિમાલેષદા હડ બંધન લાંબન, ભય કે શિશ્યા દ્વારા વરા કરવું તે ઉષેક્ષા ઉષેક્ષા દ્વારા વરા કરવું તે

આ જાપાયો માત્ર સ્ત્રીઓ વિષે જ નહીં, પરંતુ કોષપણુ વરા કરવા માટે સામાન્ય વ્યવહારમાં યોગ્ય છે એ તો બહોળું એમ પ્રથમ મીઠીમીઠી વાતોથી પછી લાવવથી, અને તેથી ન માને તો ધાકધમકી કે શિશ્યા વગેરેથી આપણે સામી ભાવ મનાવવાનો કે વરા વચનોના પ્રયત્ન કરીએ છીએ રાજકારણમાં વિરોધીને વરા કરવા કે કબાલી દેવા આનો જ જાપાયો થાય

સાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે મધ્યમ પ્રકારની સ્ત્રીઓને સામથી, હળ (લોખી સ્ત્રી)ને કાનથી, અન્ય સાથે પ્રીતિ રાખનાર સ્ત્રીઓને તેમજ દુરાચારી સ્ત્રીને કંઈથી વરા કરી ન, અને આ સર્વ પ્રયોગે અભિમાય છતાં જે વરા ન થનારને ઉષેક્ષા દ્વારા વરા કરવી

સમોધન-પ્રકાર પ્રાચીન નાટકમાં જુદાજુદા શૃંગેષ નાયકોને જુદાજુદા સમોધનથી યોગાવવાની પ્રથા હતી આ સધને મુખ્યત્વે બે પ્રકારના હતા પ્રિય તથા અપ્રિય પ્રિય કાન્ટાની વિનિતી નાચી રવાની હતી નહીં નાચિકાની આનંદારેખમાં યોગ્યતા સમોધનો પ્રિય પ્રકારના હુ રીલી દુરાચારી રાકે વાગાં વિષયક નિર્દેશનાં વિર વગેરે સમોધનો અપ્રિય પ્રકારના છે ને તે સ્ત્રી પી કોષાવસ્થા યોગ્ય છે આ બધા વિવિધ સમોધનને યોગ્ય વિવિધ નાયક લક્ષણો નાટ્યસાસ્ત્રમાં આ પ્રમાણે આરોપે છે

પ્રિય સ્ત્રીનું મ્હ અપ્રિય ન કરનાર કે જોતનાર તથા સમૃદ્ધ આચારનાળા પુરુષને સ્ત્રીએ પ્રિય કહી યોગાવવો કાન્ટ ને પુરુષના હોઠ કે શરીર પર અન્ય સ્ત્રી સમાગ ચિદ્ર ન જાણી હોય તેને સ્ત્રીએ 'કાન્ટ' કહેશે

વિનિત કહોર રાજ ન જોતનાર તથા કોષ પમાડયા પાટ રહેનાર પુરુષને સ્ત્રીએ 'વિનિત' કહેશે નાથ સાનવન, દાન, દ્રવ્ય, સંભોગ તથા લાવવાપાવન સ્ત્રીને જોવનાર પુરુષને 'નાથ' કહેશે

સ્વામી હિતેથી, માન કે મત્સર વગરનો, રક્ષક તથા કષોધી આતુર પુરુષને 'સ્વામી' કહેશે

જીવિત સ્ત્રીના મનમાં આવેલા વિચારોને બહી લકને તે મનમાં અનુકૂળ થનારને 'જીવિત' કહેશે

નહન કુલીન, નીતિમાન કશ, આતુર, વાગ વિશાલ ન સખીજોમાં પ્રસાદ કરતા પુક્ત હોય તેને 'નહન' કહેશે

હુ રીલી અસહિષ્ણુ, માની, કૃષ વિરમન (શિખીઓ) દુરાચાર સ્ત્રીને ચારનાર કે મનરૂપ આચરણ કરનાર

સેક સારીસારી વાતો કરીને તેથી વિરુદ્ધ આચરણ કરે—એક કહી અન્ય વરતુ કરનારને 'સેક' કહેશે

જામ માના કર્યા છતાં તેને તે કામ ફરીફરી કરનારને અર (અનુસંધાન પુષ્ટ ૨૭૫)

પરસીદ વર્ષ પહેલાં

અંક ૯ - ભાદરવો ૧૯૮૦ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૪)

આ

જે પણ ભાદરવા માસનુ મહત્ત્વ રહેલું બારસ(આધી જન્મ જયતી)થી જાણાય છે, તે જ ૧૯૨૪મા જ્યારે ૧૫ સુનિવારનું દેશના એકમાત્ર તારાજાદાર દરજે આધીછની પ્રતિષ્ઠા કોણે જાણે પ્રગટવા લાગી હતી તે મળગા 'કુમાર' પોતાના શબ્દો વચ્ચે રવા (સપ્ટેમ્બર) આ—પહેલા આધી જયતી એક—માટે વિશિષ્ટ ને તેવારી કરી દોષ એવા નવાઈ નથી શ્રી ચિત્રકર સવળતા ખાતે મ રકેય સાથે ઉધાડ પામતા એ આપના આ દેશના કુમાર' જ સો ૧૫ પ્રથમ આધીછના બાળપણના, કુમારવયના અને જુવાનીના ફોટા સાથે ખાસ મહેનતથી મેળ પીને છાપ્યા હતા, અને આધીછના અતિવાસી રવ મદારેવશાઈને વિનવિ કરીને એ પ્રેમજન જ્યોતિ ૧૫ થી ખાસ લેખ લખાવ્યા હતા. રાકય હોય તેમને એ આ મેળ પીને ૧ જ્યોતિ આ લેખ વાચવાની બવામલુ કરીને અર્ધાં તે એની તાર નાની જ આથી રાકોએ બીએ

૧ મને કુમાર જ મગીને મારૂં ઘડતર આધીછએ કેવી રીતે રાક કર્યું તેની જોડાદ બે વાર મેં તે તે કુમારોને વધારે જ્ઞયો

૧૯૧૭ની સાલમા એક દિવસ બેલી આગા તેમણે મારૂં ઘડતર રાક કર્યું એ દિવસ મારો જન્મદિવસ હતો સવારે મને આજ્ઞા ત્યારે કે મારે રોટલી વળુની! હું મોઢાં દિવસ ચૂપા પાસે બેઠો નહોતો. મેં જ કહ્યું, 'મને શી રીતે આપડરો?' આધીછ મ્હે, 'વેવળુ શેઠ મને પાણી છે, પછી કેમ ન આવડે?' મેં શેઠ બાપમા માડયો પાસે એક જાળ હતો તેની મદદ લઈ શેઠ બાપમા આમ ચોરીથી 'શેઠ બાપમાનુ કામ ચાવડ હંડુ ત્યાં આધીછ નાટીને બાપમા 'આ પુર ચાલે છે? મારે તો શેઠ તારી પાસે બાપમાવે દત્તે, રોટલી તારી જાણે વખાવવી હતી' આધીછના શબ્દોમા ખુસુસ કરીને કડમરા હતી મારી ધીરજ ન રહી મેં મારા આપુએ હોડાને પલાવ્યા હુ વિચારસતો હતો ત્યાં તો આધીછ પોતે બેઠો અને રોટલી વળુવાને પદાર્થપાઠ આપવા વાગ્યા પછી મારી પાસે વળુની, ને હાથોપાછી રોડેલી તે રોટલી પોતે બાપમાવે આનદથી આનદથી આનદથી આ નામીને જ પોતાના વચનોની કડકાસ તેમણે કાઢી લીધી.

૨ બીજીથી પણ મુલાયમ અને મજબૂત વળને પણ બેરે એવું પોતાનુ રવરૂપ તેમણે એ પહેલે જ દિવસે મને કાપવી દીધું મેં મારીછને કહ્યું, 'આજે મારો જન્મદિવસ છે' આધીછએ કહ્યું 'અને જ તારા જન્મની આજ શાંતતા થાય છે' તે દિવસથી તેમણે મારી અપ પોતાને નાશ કરવો રાક કર્યા મને કપડાં ધોતા પોતે યીજન્યુ પા વખાનુ સરસ સાફ કરતા પોતે શીજન્યુ, મગની ફાળને આંધળા પહેલા તેના ડોડા સાફ કરતા તેમણે યીજન્યુ, ને નાનામા નાની ડોડેડુ ઉઠગમા ઉઠગની રીતે કરવાને રાક તેમણે જ આપ્યા એક દિવસ પાછોડ કપર દિવિટ બરાબર ઉગલે નહોતી ચોડ તે વેણે પોતે બેરોબર રમ્યો ચોડી દેખાતી એક વાર મગજ ચોરીને બેરે કડકાસે નાખ્યા હતા તે બીજીની યોગ્ય થયોને જાણ્યા 'નાનુ કામ નાસરસરી કરવા ને દરમર ન રાખો તો મોઢા મગમા પગ તમે

બેરમર જ રહેવાના વાગ વર્મનુ કોરાનુ ને બીજે અર્થે નથી'

ફ્રેચ વિચારક પારકડને વિષે કહેવાય છે કે તેણે પોતાના ખાનગી છવનને એટલુ બધુ મદેર કરી મૃત્યુ દત્ત છે એ આજેની ટીચા ધરમા તે રહેતા હતા તેની આસપાસ તેણે આક બુજે કાચના જ ભારીભારમા બનાવડામા દલા કે જેથી તેની કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ સીકેઈ જઈ શકે ગુપ્તા વિષેનો આધીછનો અભગમો આધી પણ આજનુ કામ છે અનેકવાર તેમને કહેતા સંમિત્યા છે કે 'મારી પાસે શુંસ જેવી એકે વરતુ નથી કેટલીક ક્રિયાઓ ખાનગી દોઈ શકે, પરતુ કોઈ પણ ક્રિયા-મનની કે શરીરની એવી ન દોડી જઈએ કે જે આપણે બીજાને ન બતાવી શકીએ' અને એ જ ધોરણે તેમણે અને વાર પોતાને લાખની પોતાની બુજે પોતાના મગમા ચાલડી અનેક ક્રિયાઓ મદેરથી જાળવી નથી રાખતા લગમગમી જોડે તિમા જ્યાનો મગ જ એ છે, અને પોતાની ખામીએ લખ બુજે કરીને અનેક જાળની પાસે પોતપોતાના પાપ કપડુ કરાવ્યા છે

અને પાપ ભરવા પછી પાપમેલનને ઉપાય પ્રાયશ્ચિત્ત જેને બીજે કરો જ નથી પોતે પ્રથમ પ્રાયશ્ચિત્ત કરે છે-પોતાને મારે ને પોતાનાબીને મારે જે રૂપિથી ચોરીચોરાને મારે તેમણે પાપ દિવસના ઉપવાસ કરવાનું અને પ્રવંક સંત્યાગ્રહ બધ કાવાનુ પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું તે જ રૂપિથી ખાનગી છવનમા પગ તેમણે અનેક પ્રાયશ્ચિત્ત કરેલા છે ને કરાવેલા છે એ જ અસત્તામાથી સત્તામા જવાતા, મૃત્યુમાથી અમૃતમા જવાતા પ્રમથિયા છે એમ તેમણે વારવાર જાણ્યું છે એમણે કહેલું 'મારા પિતાશ્રીને મારા કપર પારવાર પ્રેમ હતો, તેમનું મજુલું તો જગાડતમા મેં મારાથી ન બુધી રામય પણ હું તેમની ચોખી વારની પાનીને પુત્ર હતો અને તેમને કોઈ બહુ હતો એ મેં વાત મારા મનમાંથી કરી નીકળી જ નથી અને એ જ્ઞાન મને જે દિવસે પહેલરેડુ વધુ તે દિવસે મેં એપ્તનીમત પાળવાનુ અને કોઈને છતવાનુ પણ લીધું

પછી વરસની વાત છે ત્યારે રાની સાથેના અનુસંધાનના સાધન દરજે રહેલોના પ્રચાર આધીછએ રાક કર્યો ન હતો અને પદનાથી રિહ્તી જતા હતા મોઢાકસાઈ રોડના કપર દિવિટ બદ લાખવાની હતી અતિશય ટાંકના વિષય, એટલે મેં શ્રમ પાટનુ અને કોષપરકા પહેરેલા હતા પાટનુ પહેરતા મેં જાળ પહીરીની રોડના આન્ય એટલે કોતરીને હું દિવિટ બદલાવવા નથી, ને તરન બદલાવી લઈઆવે આધીછએ પૂછ્યું, 'માટલી વારમા તમે કોની પાસેથી લઈ આંભ્યા? મેં પ્રુદાસી કહી જાણી તારમા પાટને કહે 'લમે એલછમા વાત કહી કે દિવિટીમા' ને મ્હુ 'એલછમા' કહી રહુ વિચારાવું વાપમારા ચોડી 'હું જાણુ જા દત્તે આપરોડ ને પાટનુને કામો તો ખે જ, અને તેમા વગ્ન અમેછમાં વાત કરે, એટલે હાજુ જ મુંડે પેલે આંબકને દિવિટ આપે અમા નવાઈ શની કે પગ તમને ખબર નથી કે કે કુમાર જેને નહિજો મગ જેને દિવિટ દેવા બધ ને તેને અર્ધો અર્ધો દલાડ મેડે છે ને વળે

(સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૪)

વાર નેમની માણી ન્ય છે તમણે સમજવું નેઈએ કે આપણે ત્રીજા વર્ગમાં દ્રવીએ જોઈએ તે જરીબના એ તે આને હાડમાથી જોવા તેમની હાડમાથીના સાથી થવા, અને તેના ઉપાયો સોધવા આપણે જરીબની જેમ વર્તીએ જરીબની બાધમાં જોઈએ તે તેવા આપણી સાથે, જરીબની જોડે જેવી એ જવાબ રીતે વર્તે છે તેવી રીતે જ વર્તે અને તેમ થાય જોઈએ આ હોય તેમને ટાંકણે આણી બલિથયા જરીબોની સાથે સરખી રીતે વર્તતા સીખવોને 'સાત વર્ષ ઉપર બનેવા માટે પ્રસંગના બહુકારા હાલ સુધી કારા કાળના વાગે છે

ગોરખપુરમાં એક જગ્યા સમા હતી એવી જગ્યા સમા મેં હાલ નથી નેઈ લાખ માણસની મેદની નમી હતી ગાધીજી પહેવા સો કતબની મહમદજાની કે કિચતુ કોનું બાપજી ચાલત હતા તે મને વાંદ નથી કોણાલખ ખૂબ ગમી રહ્યો હતો તે વખતે ગાધીજી 'યજ ધનિયા' માટે એક અર્હણત લેખ લખી રહ્યો હતો કોણાલખની કે પાય મિનિટ પછી પોતાને બોલતુ પરશે એ વિચારથી એમની ત નમયતામાં જરા પણ ખલિય પડેવતી નહોતી ગાધીજી કહે છે કે 'તનમયતા વિના મેં કંઈ કામ કર્યું નથી' અનેક વાર માણસોને હ તારા થતા નેઈએ તેમણે કહ્યું છે, મેં મારી આ હુલ્લાઓને જીવતાને કેલણ પ્રથમની ક્યાં છે તેની તમને ખબર નથી હાલ માસમાં અપાર અપ્રણીતા ભરેલી છે ' એકવાર પોતાના બાલકાળની ક્યા કહેતા કહે, 'આને માસમાં તમે એ નિર્ભયતા જુઓ છો તે નિર્ભયતા લઈને જ હુ જન્મ્યો હતો યુર જો નીકરતા હું ૧૭ વર્ષનો થયો ત્યા સુધી તે: ગારામા કયા છે નહોતી ત્યારે તે હુ બારે ડરકણ હતો મને તે: રાત્રે ધરમા દીવા વિના ઊંચ જ ન આવતી બહાર જતા કોઈ સાથે ન હોય તે: ધરમાંથી બહાર પગલુ ખૂંચવાની હિંમત ન આવતી મને જીવંતિની બીક કાળતી વિવાયતથા તે: ચાર વર્ષમાં એકે ટેકાણે મેં કયાને પાપજી કહ્યું હોય એમ યાદ નથી ' એ વીકરતાને તેમણે કેવે બેઠેઓ નાક ક્યો છે તે સી આને જલ્દી છે એ નાસ તેમણે સતત પ્રથમની જ કથો હુ કાઢ નિસાળમાં કોઈ દેખાવાવિવા થઈ હતો એમ ન સમજ્યો કોઈ રેફેક્શરિય તે ગર્ભ મળી હતી દેખણ હુ જોલો એકવવાયો બેસી રહેતો, અવા ડરકણ અને શરમાળ તે: કે બધા મને ૬ જ માનતા અને તે બરાબર હવે મેં કાઈ બહુ સાંચુ નથી ખાસ કરતા તમે બહુ વાંચ્યું હશે'

આ ઉપમા વચનની સરળતામાં કટાક્ષ નહોતો જ, પણ મારી રિશ્તિ નેઈએ કે કટાક્ષથી મેં મને લાગુ પાડ્યું અને પુરતકો વાચ્યા છતા તેની કશી અસર જીવન ઉપર પડતી નથી, ત્યારે જીવન ઉપર અસર પાડવાને ખાતર જ ગાધીજીએ પુરતકો વાચ્યા છે રિકિનના એ પુરતકે ગાધીજીના જીવનને ફેરવી નાજીડ તે પુરતકે ગાધીજીના કલાથમાં પહેલવહેલુ મૂકનાર માણસ, જેવા પદર વધ ઉપર હતા તેવા ને તેવા જ આને છે ત્રીસડીસ વધ ઉપર વાંચ્યા પુરતકો તેમના મનમાં આવી રહી મંગેલા છે કે તેના હલેલેખ તેઓ અણધાર્યું પ્રસંગ અને અણધારી રીતે કરે છે એકવાર ગાધીજી કલકાતામાં સમાજ સુધારા પરિષદના પ્રમુખ વરીકેતુ પોતાનું બાપજી જમાવતા હતા બાપજીમાં એક વાકય આવ્યું આપણે એની રીતે રોવા કરીએ કે જમણે હાથે ને કરીએ છીએ તેની ડાળાને ખબર પણ ન પડે ત્યારે જ તે ઉત્તમ સેવા કહેવાય સર મિત્રોના કાર્યની બારે અસર થઈ,

નાટકપ્રશસ્ત્ર (અનુ ૧) જણાવ્યું હોય તેથી બેઠક કરનારને 'વામ' કહેવા વિરુધ્ધ પોતાની સીના રૂપની પ્રસાસ તથા તેનું અભિમાન કરનારને વિરુધ્ધ કહેવા તેને વિકલ્પન (રોખી કરનાર) પણ કહે છે નિર્લજ્જન વાણે કે તિરસ્કાર ક્યાં હોય એ સમને ન નહિ કુપ્પ (સાંટખાન ૧૪૪૯)

કારણ તેની કોઈને ખબર નહોતી ' મેં પાંચુ ' એ સર મિત્રો કાણ ત્રીસ વર્ષક રા વિવાયતથા એ નામની એક નવલકથાએમના હાલમાં આનેથી તેમણે એક દિવસમાં એ પૂરી કરીને છોડી એની વન એમણે ખુબઆનંદથી કહી સમજાવી વિવાયતનાં પાપખાનાં તે અહીં ના પાપખાના કરતા મનિક્ષણાત્મક હોય છે લડનની કાંઈ હાલે ના પાપખાનામાં પોતે કલાક મેસીને એ પુરતકે એમણે વાંચેતુ મને કહે મૂંઝી સેવાનું માહારગ્ય માનાર એ અકસુર નવલકથા છે

બગવત્ ગીતા તેમણે સેકંડો વાર વાંચી હશે ખનુ બાઈજ અનેક વર્ષક ટાર વાંચ્યા પછી પાંચુ વાંચ્યું હોય કે નહિ તેની ખબર નથી પણ એકવાર ગારે બાળબળમાંથી કેવલક જન્મ કરના નેઈલા હતા એ માટે હુ બાઈ અર્જુન પાસે ગયો તેમણે મને કહ્યું બાપુ એ કરના નેઈલા જલદીથી બતાવશે તેટલા જલદીથી બીજા મેં નેઈલા બતાવે ' આને એ જીવનની પવિત્રતાને ખિત્તીઓ દેરત પામે છે તેની કુ સી પાછીજીના અપાર સહજબળમાં તે છે જ, પણ તેમના આદસ વિદ્યાર્થીજીવનમાં પણ છે તેમણે જન્મ એવ મ્યુ જ નથી વાંચ્યું કે ને તેમણે પોતાના જીવનની સાથે વણી ન લીધું હોય તેમના જીવનમાંથી નીજતા આરાના અમર સદેશોને ને જનકાર કીધે તેા તે તેમનું જીવન બલ્લુ અને જોયુ મિથ્યા થાય એ જોવાનું ને બલ્લુવાનુ જેમને મળતુ તે સી ધન્ય બાળ્ય છે એવા અનેક ધન્ય બાળ્ય જીવેનાની સાથે આ દીન લેખકનું સિર પણ એ મેમ જીવેલિયા સ્મારણમાં નમે છે, ને સદંત્ર આલે કહેનાર નીકળી ન્ય છે

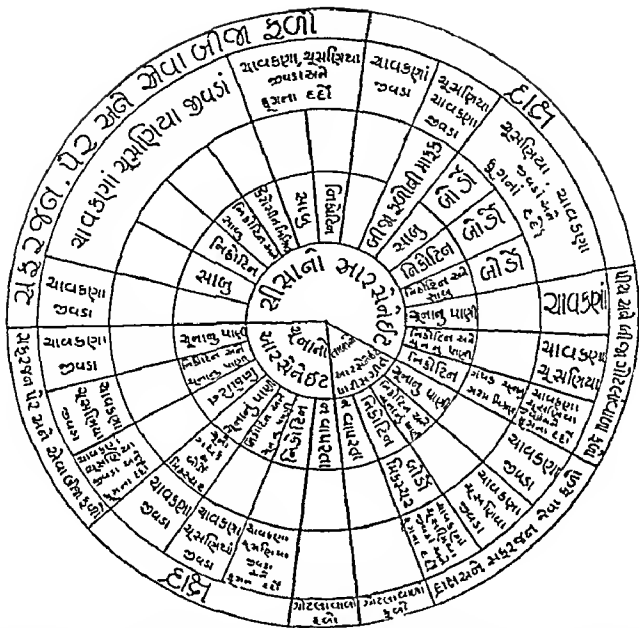
એ અટ્ટરે ફક્, આ અગલિર પતિ, એ આનાથેર નાથ, એ પતિતેર પતિ, જો નયનેર આશો, જો રસનાર મધુ, જો રતનેર દાર એ પરાનેર બધુ'

(કવલિનારે, આશો=પ્રકાશ રસના=જીવ, પરાનેર=પ્રાણના) આ ઉપરાત રાખ્રેવ અને 'રાખ્રેવ'નું ઉપનામ ખાસ લેવો

'કાલા પ્રાણને માનવી શું ન કરે' શીર્ષક હેખમાં મનવીએ વિજ્ઞાનપેત્રમાં સામેલી અર્હણત સિદ્ધિઓનું નિરૂપણ, તથા રીટી અને કીટીકાંસકરનના આદ્ય હપતા હતા 'પૂઠો જીવનને એ મથાળા નીચે પાચકો તરફથી આવેલા પ્રે સોના એ જગ્યાએ જ લેવા પાપાવા તે: જ્ઞાન વિજ્ઞાનની રસમય વાનગીઓના સમાવેસ થતો તે પૈકી એક

પાણીનું રીપુ યા પી ગોળ હોય છે? પાણીનું રીપુ મોળ હોયનું કારણ ગુરુત્વમધ્યબિન્દુનો નિયમ છે સુષિના એ નિયમને ખનુ સારે બધી વસ્તુઓ ગાંધ્યબિન્દુ તરફ આકર્ષાય છે આ કારણે જ એ કોઈ બધી વસ્તુને એક થતો હોય કે કાઈ નવલકથાની વસ્તુને એની દોલ ત્યારે હોલો ટાળે મળે છે એ ટાણુ કેવા આકારનું હોય છે? મોર જ કારણ કે જેનાની વસ્તુને નેનારને ચારે તરફથી ખેંચે છે મોરણ ચારસ ત્રિજોલ કે જગજોળ નથી હોય તેનું બં ન વાણ્ય છે ટોળામાં દરેક આણ્ય એ જેનાની વસ્તુ (મધ્યબિન્દુ) તરફ આકર્ષાય છે, ને' ટાણુ સ્વાભાવીકરીતે જ મોળ બની નવ છે એ જ પ્રમાણે પાણીન રીપાનુ પણ સમજવું પાણીનું રીપુ પાણીના અસપ્ત્ય નાના નાના અણુઓનું બનેલુ છે એ અણુઓ ગુરુત્વમધ્યબિન્દુના નિયમ અનુસાર એકબીજાને વળગીને જોડાયા છે તેથી તેના આકાર મોળ છે પૂનું રેવડથી ચાંદ્ય

તથા આરાથી થઈ આવેલો (અન્ય સો પારો જળ આબ્સના ચિત્ર વાળો) હોય તેને 'નિર્દન' કહેવા

કુળનાં આરંભે રજા પુણ્યકર કમાયજી (શિવ ગોપ) અમેરિકાના મેનીસાડી ખાતાના પુષ્ટિદિન પરથી સપાદક ડૉ. નરોત્તમ મૂ. દાસલ

જીવનના રાસાયનિક ખાતરો કમેરવાથી પાક સાથે લેવરે છે પણ ઊંડા જીવા પછી પણ તેને રક્ષણ આપવાની જરૂર ફેરવીક વાર લેવી થાય છે આ રક્ષણ ઊંડા-ગ્રાંટને ખાઈ જતા છવન-તુલ્યો અને પાકને નુકસાન પહોંચાડનાર ફૂંડોપાદ- રોગો સાથે આપવાનું દોય છે આ કામ માટે વપરાતા રસાયનો ઊંડાના કોઈ પણ ભાગને નુકસાન પહોંચાડ્યા વિના કામ આવે તેવા હોવા જોઈએ

મેનીસા વપરાતા જીવન-વિનાશકોના ત્રણ ભાગ ફરી રાખાય :

- (૧) ઊંડાના કુળ પાદકાં આઇ જતા ચાવખુણાં જીવન સાથે વપરાતા રસાયનો - સીસાને આસેનેઈટ, ફેરબા (જુનાનો) આસેનેઈટ અને પાત્રીસ ક્ષીન જોડેનો સમયેશ આમ થાય છે (૨) ગ્રાંટને કોનીખાતા છવડા સાથે વપરાતા રસાયનો - નધક ચૂનો, તળાકુનો બુસ (જિગા નીમેકીન દોય છે) અને ફેરોસીન સાથે બીજા કામો મેજ ધીને જનાવેલા મિશ્રણો (૩) થનેકા, બેંડ મેવા અનાજના થડવા જીવન સાથે વપરાતા રસાયનો - આમા કાંબેન કામચલાઈટ, લાઇ-ફોસાયનિક એસિડ, લાઇટ એસિડેટ-મર્બેન ટ્રાઇ-ઝોરાઇડન મિશ્રણ જોડે આવે આ ચર્મોત્તજ સપાળું નથી એક પહાંયે બીલ વિશાળ મા પળ વાપરી રાખા આખાના પહેલા વર્તના રસાયનો પેદાશ કેરી અસર પેદા કરે છે, બીલ વર્તના સમયે પેદા છે

સફેદ સોગવરે સોડિયમ નાઈટ્રેટ સાથે મરમ કરવાથી સોડિયમ આસેનેઈટ બને છે આવાથી સીસાને અને જુનાનો આસેનેઈટ જનાવાય છે પાત્રીસ ક્ષીન એટલે આસેનિક એસિડમા તાખાનો એસોટ્રેટ નાખીને જનાવેલા તાખાનો આસેનેઈટ ફૂંડનાં દર્દો છે છવડા કરતા પળ વધારે ભવકર છે એક વાર ફૂંડ ઝાડમા પેદી એટલે રસાયનો નરે પણ તેને કાલે મુગલે પર છે થડમા એક પર છે તે બે બે બલનું દર્દ છે

ફેરવીક વાર એક, બે વા તળ રસાયનોના મિશ્રણ કરીને વપરાય છે જીવન-વિનાશ અને ફૂંડવિનાશક રસાયનોના મિશ્રણ સાથે પણ દાસલ છે જના જામીયામા આ મિશ્રણે ખાસ ઉપયોગી થાય છે, એનુ વિતરણ નિર્દેશ આ ઉપરના આલેખમા કામચુ છે. મર્બા બદરન વડુવમા ઝાડનાનામ આપ્યા છે; તે પછી છવડાનાનામ આપ્યા છે અને તેની સાથે ક્યા ક્યા રસાયનો ઉપયોગી થાય તે દર્શાવ્યું છે અવધમા પેદાશ વડુવમાના રસાયણો તે પછીના વડુ-લખાના ક્યા ક્યા રસાયનોની સાથે વાપરી સપાલ મે ફેરમાથી છુગ પાત્રીને રપદ કર્યું છે 'વળુ અનુલ પેદા કો'ની અગ્નિ આદતી દુનિયામા આ ગ દિગ્ગી ઉપયોગી થશે એમ માની અર્થે અપી છે. કોલે ફૂંડોને પણ આપણા અદારમા કાલક રમાન છે

ટોકેટસંગ્રહ : આજનો સંસારબાપી શાંખ

બીજા ગદ્યાધિકારીએ
આપી છુટા થએલા
એમેરિકન નાગરિકોના
માનમાં એ દેશે કાઢેલી
ફિક્કટ આજ દિવસે
વાળા સોનાના બદલ
પણુ ગોદેશે પ્રત્યેક છુટા
ચનાર નાગરિકને દેશ
તરફના માનચિહ્ન તરીકે
આપેલા હતા

Indian Archaeological Series, First - Day - Cover.

INDEPENDENCE DAY
COVER

ISSUED BY INDIAN POSTS & TELE. RAJMS

સા બચુભાઈ રામ
સા "કુમાર" રામ
સા રામરાવ
સા રામરાવ

Ahmedabad

ગઈ ૧૫મી જાન્યુઆરી, ત્રીજા સ્વાતંત્ર્ય દિવસના રમરણમાં હિંદના સ્વાયત્તાત્તે સોળ પ્રકારની નવી શિક્ષાઓ
ને સમૂહ બહાર પાડ્યો તેનો પરિચય ગયા અકમા આપેલો હતો. એ શિક્ષાઓ સાથે સાથે, તે દિવસે ચોક્કસ
ગોઠવવા માટે, બીજા દેશોની જેમ હિંદે પણ, તે દિવસના રમરણમાં 'ફર્સ્ટ-ડે કવર' કાઢેલા, તેનો નમૂનો ઉપર
આપેલો છે. (એકે શિક્ષા શોષાતી વચગાળાએ તે તે મેળવ્યા ન હશે) 'કુમાર'ના આ વિષયના વાચકોના પરિચય
થી દરિયાવ બંધકને શિક્ષા સમગ્રના શાંખ અને દેશપરદેશમાં ને અસખ્ય મેની સમગ્રો છે તે સોને એમણે તે
દિવસે સખ્યાબંધ આપા કરવો, બની શકે તેટલા વેવિયવાળી ન તો શિક્ષા ચોરીને ગોઠવેલા, તેમાં 'કુમાર'ને પણ
તેમણે પિસાણ ન હતો એ કવર ઉપર પૃથ્વીના પરિવાહક વિષાળી (શાખ ચક્ર ગદા પદમધારી) સુવર પ્રતીક પાત્રમુર્તિ
આપી છે તેમાં પણ પૂરો ઓચિત્ય છે. મુર્તિને મધ્યે તથા બીજે અંગેષમાં 'સ્વાતંત્ર્યદિન પાઠીટ' અને '૧૫ જાન્યુઆરી
૧૯૪૭', તથા પડેલે 'હિંદી સ્વાયત્ત અને તાર ખાતા તરફથી પ્રમુખશ્રી' એવા લખેલું છે. આ ઉપરાંત તે દિવસે બહાર
પડેલી નવી શિક્ષા ૧૦ કરવા માટે, સ્વાયત્તાત્તે તે દિવસ પૂરતી ખાસ છાપ ગારવાના સિક્કા પણ ચોંટાળેલા, તેની
છાપ પણ ઉપરના કવરમાં દેખાય છે. આ અકને છેલ્લે પાને એ છાપવું વધુ રમખ બિન તેની સમજાણ સાથે છાપેલું છે.

રિ

ફિક્કટ-સંગ્રહ વિષેની પ્રાથમિક માહિતી ગયા અકમાં
આપેલે મેળવી, જેમાં શિક્ષા કોને કહેવાય, તેના પ્રકાર કયા હયા,
તેમાંથી સમજા કરવા જેલુ ખાસ અગત્યનું કેટલું ને આજોખનું સાચું
રહસ્ય મું તેનો વિચાર થઈ હતો. હવે શિક્ષાઓ સમજા કેમ શકે
કરવો તેની વ્યવહારક બાબતુ નીચેની શરૂ કરીએ
ચોથી પહેલી અગત્યની અને ખાસ કાળજી રાખવાની મુખ્ય
બાબત એ કે તમારા સમજા માટે ને કોઈ શિક્ષા મેળવો તે કોઈ પણ
રીતે કોઈ પણ પ્રકારની નુકસાનીવાળી હોવી ન ને શિક્ષા શિક્ષા
રજીડ (જાન્યુઆરી ૧૯૪૭)

સમગ્રના આ પહેલું ચુર છે એનો જરા નેરવો છે. કે વિતાર મુકી
ફાળવી છે તરફાએ ની ને હોવા ને શિક્ષા, પારટ માટે સિવાય એના ઉપર
બીજા કોઈ પણ વસ્તુનો ડાહ હોવા ન ને શિક્ષા, અને પારટ માટે પણ
બીજા કોઈ પણ વસ્તુનો રમખ હોવા ને શિક્ષા (પારટ માટે વિનાની શિક્ષા
મગની રમખ હોય તે તે લગત ન), ઉપર ધસારો કે કમચી
પડેલી ન હોવા ને શિક્ષા, મેલી ન હોવા ને શિક્ષા, તેની ચોરીના પર
ફોરિયન (કાકર)નો એક પણ દાતો ખરિત ન હોવા ને શિક્ષા, અને
તેની છાપ પણ વાંચી શકે પરીશી ન હોવા ને શિક્ષા, — એટલે કે ચોખી

એકસરખી સફેદ જગ્યા ફોરી રહી હોય ને તેની બગેચાંર વચ્ચે બચ રિશ્તિ છપાગેથી હોવી ભેળેથી અમુક ટિકિટો મળ્યાથી જ કાકર વિનાની, એટલે કે કાકરથી કમળને આવે છે તેગા પણ ચામેર સફેદ જગ્યા એકસરખી રહે ની હોવા ભેળેથી, ને કાકરના કાપ વડે ટિકિટની કોઈ પણ કિનાર ખરિત થયેલી હોવા ન ભેળેથી કાર પેલાની કોઈ પણ ખાખી ભે ટિકિટના રહી ગઈ હોય તો તે 'એન્ટ' કોટરે કે ખરિત ટિકિટ ગણાય અને તે રજાવાતવ થવાનેમ્મત લેખણ ટિકિટ જગતના બધાવહાર કે વિક્રય વિનિગય—અદવાળદલા કે ને ચાણુ માટે તેનું કમુ મૂલ્ય આપણુ નથી કોઈ ટિકિટ પર પોષ્ટ માર્ક પણ એટલી વેરી હોય કે ઉપરના ચિત્રવસ્તુને કાઢી દધને રસોનીય રહેવા ન હેતી હોય તો તે પણ બદની લેવી સારી કેટલીક વાર 'રેસપન્સબલિટી'—ટપાલ ઓફિસે કાઢેથી ટિકિટની નાની ચોપાટી ઓગાથી નીકળતી ટિકિટોની એક તરફની આખી કાકરના કાતા કપાઈ ગયેલા હોય છે આની ટિકિટો પણ ખાખીવાળી જ ગણાય છે

સામાન્યરીતે રેવન્યુ રેકૉર્ડનો સમાવેશ રિશ્તિ સમઢાખા યતો નથી એ આપણે આગળ ભેળે ગયા પણ કેટલેક રાયોને રેવન્યુ અને ટપાલ બને હેતુ માટે એક જ રિશ્તિ ચાલતી હોય છે એવી જગ્યા એથી મળેલી ટિકિટ પર તે ટપાલના ઉપયોગ માટે વપરાઈ હોવાની ખાતરી તરીકે તેના પર પોષ્ટ માર્ક પડેલી હોવી ભેળેથી રેવન્યુ તરીકે તે વપરાય ત્યારે તેના પર હાથપુ લખાયું હેતુ હોય છે એવી લખાણવાળી રિશ્તિ સમઢા માટે નકામી, કેમકે 'રિશ્તિ સમઢ' નો ખરો અર્થ અને હેતુ 'ટપાલ ટિકિટો' પૂરતો જ મનાય છે

કેટલાક હેતોમા રિશ્તિના વેપાર કરનારી મેડીમોડી પેટીઓ, જગ્યાબધ ટિકિટો ટપાલખાતા પાસેથી આકાફથી જ રફ કસોબીને ખરીદી લે છે એવી ટિકિટો ઉપર રફ થયાની ખાસ નિશાનીગો તરીકે કાપા, આમ વચેરે કરવામા આવે છે આવી ટિકિટો 'પ્રિન્સેસ' કહેવાય છે એ બીજી બધી રીતે તે રવન્યુ ને સમ્પૂર્ણ હોય છે છતા રિશ્તિ સમઢની દ્રષ્ટિથી તો, ચાલુ ટપાલમા કાપ વાળીને રફ થયેલી સામાન્ય ટિકિટો જ બહેતર પસંદગી યોગ્ય ગણાય છે કેટલીક પેટીઓ પોતાની આવી રિશ્તિની ચોરી થતી અટકાવના માટે તેમા કાપા ડિઝાઇન વડે પોતાની પેટીના પ્રથગાકાર નિશાની તરીકે વીંધે છે આ પદ્ધતિ પશ્ચિમિએ અમુક કોઈ જગ્યા પહોચાડનારી જ ગણાતી હોય, તેની રિશ્તિ સમઢ માટે સમ્પૂર્ણ યોગ્ય નથી ગણાતી ટિકિટોનો આગ વેપાર ચાલતો હોવાથી કેટલાક હેતો તો વધી પોતાની ચાલુ જરૂરિયાત ઉપરાત સંકોટ ગણી વધુ ટિકિટો છાખી કાઢે છે આની પાછળ રિશ્તિ રસિયાઓના ડ્રાખોના લાભ લઈ કમ્પાળી કરવાનો જ હેતુ હોય છે, એટલેજ ને તે વળી ઈ ૧૯૧૧ના છ પ્રકારની એની ટપાલ ટિકિટો મદેલી, એ ટપાલ ઉપર ચોટવા અટકાવેલી જ નહિ આ અલગળ, રિશ્તિ નહિ પણ હેળવ જ લેખાય, અને તેની કાઈ જ કિમત ન ગણાય

ટિકિટ સમઢ માટે કેવી રિશ્તિ સર્વંથા યોગ્ય અને મૂલ્યવાન ગણાય તેની તિગતવાર માહિતી આપણે ઉપર ભેળે તે રેવન્યુ દવે રફ ટિકિટ નકાલકે એબધા મુદા ખ્યાલમા રાખીને, એકેએક પ્રકારના ચકાસી ચકાસીને જ પોતાના સમઢ માટે ટિકિટ પસંદ કરવી એવાને બંને રિશ્તિ ઉપેક્ષાનો પ્રસન્ન આવડતો હોય તેમણે પણ ઉપર જણાવેલી દ્રષ્ટિ રાખીને, ખૂબ કાળજીપૂર્વક, રિશ્તિને જરા સરખી નજી તો કું પણ ધસારો મુકી ન પહોંચે એ રીતે તે કમ્પેટિશન તેને મારેતી સુચના તથા રિશ્તિ સમઢના સાધનો વિષે ડવે ખજી

નવા પ્રકાશનો

શ્રી હિમતલાલ મણેરાલ બાબલિયા સપાહિત 'હાન્ય માધુર્ય' એ ગુજરાતી માધ્યેય કલાચ સોથી પહેલુ સચચન (અન્યોદાહ) ત્યાર પછી વિવિધ દેશથી એવા ધણા સમઢો થયા છે, પણ 'હાન્ય માધુર્ય'નું બાલિયત આગળ જ રહુ છે એ જ શ્રી ડિ. બાબલિયાએ ઈ ૧૯૧૦ થી ૧૯૪૮ સુધી માના મનોમાની ચચન કરીને 'હાન્ય માધુર્ય'નો અનુગામી સમઢ 'હાન્ય સોરભ'ના નામથી બહાર પાડ્યો છે (પ્રકાશક ગેત અમ તિપાડી લિમિટેડ મુમ્બઇ, ૩૩૧ પાના પાકુ પહુ કિાત રૂાિયા ૪) જેમા શ્રી બલવન્તરાય કાકોરથી માનીને શ્રી નિરન્નભજન સુધીના ૧૩ આધુનિક કવિઓની કૃતિઓમાથી પસંદ કરેલા ૧૬૬ કાવોનો સમુચ્ચય આળસેક પાનાની નોંધો સાથે આપ્યો છે મવિતારસેચ્છાએ એ ઉપયોગી નીવડશે

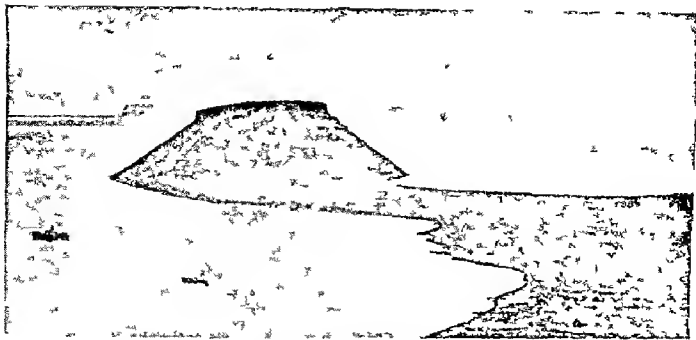
મહાન કલાગુરુ મદર્મિ નિકોલસ રોરિકના નામથી 'કુમાર' ના નામકો અજ્ઞાત નથી જ્ઞાતના અમ્મણી કલાકારો પેલાના એક હોવા ઉપરાત તે ચિત્રનશીલ લેખક, ફિલ્મકર પુરાતત્ત્વવિદ ને સોમ સફરી હવા, સમ્પ્રાતીત ચિત્રોનાં સર્જન ઉપરાત એમણે અનેક વિદ્વાત્કર્મા મ્રોશ રચ્યા છે અને દુનિયાકાશના વિવિધ દેશોમા કલા-નરો સ્થાપ્યા છે એગના આ સર્વોન્મુખી પ્રતિભાના વિવિધ પાસાઓનો પરિચય કરાવતી, 'કુમાર'ની લગભગ બમ્મલા પોટા કદની, ૪૮ પાનાની પુરતિકા મુગાલના યુદ્ધસાઈ ઓન્ડ કલ્ચર સંકલ (૧૭૮૨, પ્રિન્સેસ પ્રિટીઝ, મુબાઈર) તરફથી રવન્યુ મુદ્રક છપાઈમા ચાર ગ્રંથિયાની કિમત બહાર પડી છે જેમા ચાર પૂર્ણરંગી અને ૩૭૦૦ રાસાત સાઢા ચિત્રો હોવા ઉપરાત વિદ્વાન હોવાના વિચારૂં જુએ છે એ કલાગુરુનો પરિચય આપતા પોટા અને મોશા મ્રોશ એગને કવલમ્બ ન હોય તેગને આ પુરતિકા સઢાયમ્મત થાય તેની છે

આપણા સાહિત્યમા કોઈ પાસું ન બળુ રહી જવા પામ્યુ હોય તો તે હારયમુ એરિશમા વારસી મોએલી કકીક સાહિત્ય ને સામયિકો આપ્યા છે એક કસાલી વહોરા યુવક સદળ તરફથી 'કમ્પોઝ' નામનુ એક માસિક નીકળે છે તેમણે ઢગણા તેતો 'હાથથી અમેરો અર્ક' નામે હાંપણ બહાર પાડ્યો છે (સાદક બેચુદ, પર એ રહે નાવે ભવિષ્યજ અન્નુવ રહેમાન રહી, મુમ્બઇ ૩) જેમા વિવિધ રીતે રમૂજ સાહિત્ય આપવાનો નિખાતસ પ્રયત્ન થયો છે

અધારી રાતે (અનુસંધાન પ્રૌર ૧૯૧૫ સાલ) પણ તે આટલ યતમા તો કનિયરને સમ્મ થઈ ગયો કાઈવરે કનિયરની પહેલા બસ અધરા પહોચાઈ દીવો બસ માની ખૂજી પણ કોળિન આગળ કનિયર સાવ પાસે આવી લાગ્યો કાઈવરે બીજી રીવાથી નિશાની કરી બસને લૂપ લાઈન પર લઈ લેવા સચળ્ય રાગવાડે તો એ કમું સગ જવા વિના એના રીવાને કનિયર મેલેના દીવો માની લૂપ લાઈન સાથે મેટાજી દીવી દીપ્તિ અને પાછળ આવતા કનિયર મેલેને ચુડ સમજ તેનું મેલેન લાઈન સાથે મેટાજી કદીથી પરિણમે બસ અને કનિયર, બને આપ્રમાતમાથી ઉતરી ગયાં કલા

'વેરી વેલ ઇન યન્ મેના વેરી વેરી બ્રિલિયન્ટ વેર્સ' શ્રી ડી એરો ફરીથી રાગલાલના બખાલુ કલા રાગલાલોએ સઢવાયુ નદિ અણે જમીન પર બેસી જઈ પોતાના બે હાથ વચ્ચે માથુ નાખી દીપ્તિ પર દિવમ બેસી બસ ડી ડી એસ ના એરોથી રાગલાલને પ્રત્યોશન ગળ્યુ ત્યારે તેણે પોતાના સઢગાવથી આન્ડ પામવાને બહેર રાખનામુ કેમ આપ્યુ એ કોલ સમજ સમ્યુ નહિ

દેવત સુનશી

ધરતી-સંસ્કૃતિનો છોટો

શ્રીનંદની ઉકેલે આરેયા બેઠા ઘાટને સપાટ શિવર
વાળો આ કુશર માનવ વસનારો અને આધુનિક સંસ્કૃતિનું ઉત્તર
શિખા છે. અતિમ બિંદુ છે એની પાર બરફ છાંયેલા માન અકાંટ
પાલી અવનાર છે. ને ઉત્તર કુશ પર યદને પૂરની ગેલી પાર
ય છે આજની સંસ્કૃતિના પ્રતીક રૂપ દરિયા પર ફરતી રણખાડી
એની સ્તીપર અને કિનારા પર છવાયેલા ચેરખીએ લોકોના
માયા કુપડા પર ખડી ચોટી રેતે એ નાનકડો પવન ચૂપ
ભથ્થો આજખાથ છે શ્રીકા અને રામને પરીના છે. ઉત્તર છેડાને
કહેતા, આટને ડાંડિયા રોધસૂકી તુડ રાસમુરેસેને છે ૧૯૦૦મા
તેને એ નામ આપ્યું કારણ કે હાવની સંસ્કૃતિનો ઉત્તર તરફનો એ
છેડનો સીમાડો છે એની પાર પછી છેક ઉત્તર કુશબિંદુ સુધી તો

એમ કેમ?

એડા યુ યુ અવાજ કેમ કરે છે?

બહુ એમ માને છે કે એડા નવા હોવાથી આમ થાય છે. બહુ
તે યોદ્ધા છે કેમકે બધા જ નવા એડા કે ચ રવ અવાજ કરતા નથી
હોવા અક કારણ તો એ છે કે તે અવાજ આમડાના જીહ્વાજીવા પડે
એકબીજા સાથે ધસાવાને કારણે જ થાય છે. આમડાના ફરેક બે પડ
વચ્ચે થોડું અંતર ન મૂકવામાં આવે હોય તો આમ બને છે. આ
અવાજ કામચલાઉ બધ કરવાનો એક ઉપાય એ છે કે એડા કે અપવનો
કે ભાગ પાછીમા સારી રીતે હુઆડીને પછી તે વાપરવા કમચમ
માટે તે અવાજ દૂર કરવા ગાઉ મોઝા પાસે ખીલા ઠોકાવી લેવા
અથવા બહાર સોલ કાઢી નાખી તેની વચ્ચે પાકડર કે અરમ
કાપડનો કહેડો મુઝવી ફરી સ્તીપડાવી લેવા

કેળાં લીધાં હોય છે ત્યારે જ કેમ ઉતારી લેવાય છે?

કેળા જોડ પર જ લે પાકવા દેવામાં આવે તો તેમની કુશરી
વાસ ચાલી નહીં છે, છાલ ફાટી નહીં છે. અપવન તો મેળા પ્રવેશો છે
તે પછી સડવા માટે છે અને એવા બરણ યજ્ઞ નહીં છે કે આવા માટે
થોડું રહેવા નથી તેવા કેળા ખાવા આરોગ્યને હાનિકારક છે માટે
જ કેળાં લીધા રમવા હોય ત્યારે તેને જોડ પરથી ઉતારી લેવામાં
આવે છે, નેથી તેમાંના રસાયણ આડમાં પરિવર્તન થાય છે

૨૭૯ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૮)

સડાકાળ થીજેલા રહેતા બરફનો પુરમસ છાંયેલો ખાલી કશળ
અવધારા જ માત્ર પથરાયેલો પડાયો છે

આજથી પડવરસ પહેલાં ૬ ૧૮૪૨માં આ નાનકડા અખતમ
પહેલો સુ સરકુલ માનવી આવી નામચર્ચા એ હતો અમેરિકન રોધ
સફરી રોબર્ટ પીઅરી શેતાની ઉત્તર કુશની સફરી છેલ્લી તેવારીએ
તેણે અહીં કરી લીધેલી ત્યારથી એટલે માત્ર પડવરસથી અહીંના
અમેરિકન લોકો ધડિયાત ને બહુકેળે આધુનિક સંસ્કૃતિના પ્રતી
કોના સર્કમાં અવાજ પીઅરી પછી ૧૯૦૦મા રસમુરેસેને આ
પવનનું નામ પાડ્યું ૧૯૩૩માં ડાંડિયા સરકારે તેને શેતાના શ્રીનંદ
પ્રદેશની હકુમતમાં સામેલ કર્યું ને મધ્ય મહાયુદ્ધમાં અમેરિકન
સરકારે ત્યાં હવાઈ ગયક તમા હવામાન નોંધખીતુ રહેશન રચાયેલું

અર્થાત્

બૂલકલા ચોફેરે કેમરેતની દુકાને જઈ કહ્યું 'મોનાસોલિક
અસીડરટર મોન સીસીસીલિક અસિડની ટીકીએલ પેક્ટ આપો'

ગુલાબેલા દુકાનદારે થોડી વાર નિચાર કરી પડ્યું સાહેબો
આપને અસિપારિન નોંધમે છે?

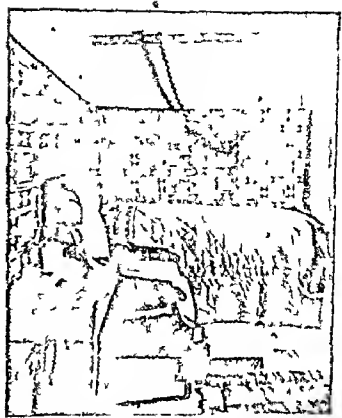
હા, એનાં રાણી એ અસિપીરીન નામ જ થાઈ રહેલું નથી!

એક લેખકે લાગે લેખ લખી તે પર લોહીનો વરસાદ મધ્યક
કરી એક તત્ત્વી પર રચાના કર્યો જવાબમાં તત્ત્વીએ લખ્યું તમ શે
લેખ બિહકુલ થોડમ છે પરંતુ મધ્યાશામાં એક શબ્દની બલ જલ્લાય
છે— રાણીનો વરસાદ એ ગણાણુ વધુ થોડમ બનશે

પહેલાં માડો—મારો એક પેસો એક કલ્લર રૂચિયા બરાબર છે
બીજો માડો—અને મારી એક બિનિત એક કલ્લર નવ બરાબર છે
શોથી વાર બાદ બીજો—તે અને એક પેસો આપ તો
પહેલો—એક બિનિત થોમ

ચોટરમાં બેઠેલા લોકોએ શેતાની છત્રી દૂર બેઠેલા કડપરના
ચેટને અડાકી પડ્યું મું આ રતનને ય છે?
કકકરે જવાબ અપ્યો ના કાઈ આ તો માત્ર ગેટ છે

ગબટે (અનુ ૫ ૨૬૩થી) પ્રધાન રસ તે રત્નચંદ્રિમા ન રહ્યો તો એ અવગણની એમની કૃતિઓ ઉદ્ભવ હોવા છતાં પ્રચલિત ન થઈ, મરણ કે એના શિશુરને કસુરુ રસ ઘેરા થતો ગયો અને તારકીમા અચરિતી કવચ કાઢીને મઈ હી ૧૮૦૦ના વર્ષમાં બનેને અલ્પ કાળની માદગી આપી, ને નવી સદીના હથ મળ્યા તો જગતની રત્નચંદ્રિમા પરથી રૂસો, લેસિંગ, કોન્ટાંટાને જેટરે ચાલ્યા મથા આમ જીવન મા આજા ઊલટા જતા હતા ત્યાં, ૧૮૦૫ની દમી મેએ, અચરિતના જીવન પર નહોતે એક શીદા અપધાર જીવેથી એ દિવસે સારૂ આ જાનક શિશુરનું મૃત્યુ થયું પણ એના સમાચાર અચરિતે આપવાની કોઈની છાતી ચાલી નહિ સોને રત્નચંદ્રિમા અચરિતે જોઈ ઠીકયા શિશુર વધુ મારો છે તે વ કાઈને વાચ્યા ફરી નહિ અગર ફરી જોતી જોઈયો 'એમ લાગે છે કે શિવરની ઇચ્છા થઈયો છે' પણ જે તાના ન શબ્દો પડ્યા રૂસો પાઠા મળતા આખી રાત એણે રંગ રડીને કાઢી સવારે અને સમજાવ્યું થયું કે 'તો શીશુર મોરો' અચરિતની નહોતે એક પાંખ કપાઈ ગઈ શિશુરના એણે શું કાંઈ જોતો અદાજ એક વાક્યમાં એણે આ પોરો 'તો મારો મિત્ર પોચા, તમ્મ મોગા હુ મારો અરવો પ્રાણુ જોઈ જોઈ' પણ જતો તો શિવરના શબ્દો મૃત્યુ અમગલ દોષ ન નહિ મરણને એ સાર્વભૌમ છે એમા ન એણે આત્માસન શોધવાનું હવે

ધમકે તો એ શિશુરનું આપણું તારક પૂર્ણ કરવા મર્યો પણ આઘાત એટલે તો પ્રજાવ દત્તો કે કઈ એન ન પડયું તે ન ન પડયું અચરિતે પોતાનો ગભુતાર એકાગ્રતા જાનવી શિશુર ચાલી જતા એનું સારૂ જે બદલેનુંત ચાલી ગયું જીવનમાં ક્યારે વ નહોતો બન્યો એવા નિરાધાર એમની ગયો પણ નિરાધારીમાં નમી પડે તો એ અચરિત નહિ હવે પછી એ જીવનભર આતમ્ય બની ગયો એણે કોરે કાંઈપણ પ્રમથાવી વપરવીનું જીવન આરંભ્યું ને ૧૮૦૦માં એનું મહાં વાળ્યનારક ફાટરું જગતને અર્પણ થયું ને તેના પીળ કાગ રૂપે પ્રાંશ થનાર વિશ્વમાગમ્યન જાન આલાપવા કવિવર એમ અચરિત ચેતના પ્રજ્વલ થયો

હી ૧૮૦૬માં વાઈમાર પર ફ્રેન્ચ સેનેરે ઘેરો યાદશ્ય અને અતે એ શહેરનું પતન થયું એ વેળા ફ્રેન્ચ સેનિસના ડોક્ટોર સામે પોતાના પરમા રહેલા અચરિતનું કિરરીઆનીગી શાસર રસપૂર્ણ એની આ શહેર અને નારીશક્તિ આગમ અચરિતનું હૃદય નમી પડયું, ને એની સાથે કેવળ આધર્મવિલાહ એમ રોજન વર્ષ થી જીવે જાન્યુ હવે તેની સાથે એ આત્મજીવનના છેક રોજનમે વર્ષે આ પ્રથમ પછી પાચમે ન દિવસે તેણે વિધિસરનું લગ્ન કરી લીધું

આ સમયે યુરોપના વિભેતા ધીર નેપોલિયન વાઈમાર પાસેથી પસાર થઈ રહ્યો હતો અચરિતો એ એક સત્તિક બજાજન દત્તો ધુ રફ્ટેમા આવીને દેશન આપવાનું એણે પ્રમદેને આગવણ આપ્યું ને પોલિયનને તે જ્ઞાનની સામે યુરોપી સમૃતિના સરકસ માનવો તેણે સદર્પે એના આમરજીને સ્વીકાર કર્યો ૧૮૦૮ના આ ટાણેરની બીજી સવારે અગિયાર વાગે આ બે મહાપુરોનું મિલન થયું અચરિતે જોતાવેંત નેપોલિયનના આધર્મપ્રગ્મ હૃદયમાંથી 'આ રસો માતવી' એવા શબ્દો નીકળી પડ્યા અચરિતના સ્વરગ્ય ને સાહિત્યની એણે મુખ હે પ્રશસા ફરી અને પારીસને પાવન કરવાનું આમરજી આપ્યું

આ વર્ષમાં ન એની માતાનું મૃત્યુ થયું આ સમયે, યુરપના એક પ્રમથાસની યુરો મિતા દેઈલીની પ્રજ્વળાવામા રડીને એણે 'Die Wahlverwandtschaften' (દી વાલ્વરવાન્ડશ્ફ્ટ) ને

અચરિતે નવા અવસાન પામ્યો તે જોરોગ નામની નવલકથા રચી માર પાસેના મનોવિદ્યજ્ઞપર રચાયેલ આ નવલકથાથી 'વિલ્હેમ માઈસ્ટર'ની એમ જર્મન સાહિત્યમાં એ વધુ સાહિત્યપ્રમથને પ્રાપ્ત થયો જેટરે વાચીને જર્મનીમાં એમ આત્મજીવનો વા વાગ્યો, તેમ આ નવલકથાને મુગાઉ કર્યો વા વા

૧૮૧૨ના જુલ હમાં જર્મનિ રાત મનોવિદ્યામાં બેથાવેન સાથે બેથાવેનની સદયરીની પ્રેરણાથી અચરિતનું જિહન થયું પછરપરની પ્રતિભાથી આનવા જતા નેમાંથી એકેને સપૂર્ણ સુખદ અનુભવન થયો બેથાવેને અચરિતના વિને અરોગ્ય એવા આદુતાપ્રેમ જાન્યુ ૧૧, જ્યારે અચરિતે બેથાવેનના કળાશરને આરપૂર એવા અદુરાર અનુભવે આગ છતાં જે મહાપુર ને રોમે બિના ને એમને પશ્ચિમપ્રથમ નીવડ્યા બેથાવેને અચરિતના અનેક નીતેની અને 'એંગેમાઈ' તારકની સ્વરચનામાં આવેલી

૧૮૧૦માં પેન્ઝેન્સ'રથીને એણે પોતાની 'દાસિસમ' અને રૂપક-શૈલીનું અભિપ્રયોગવિદ્ય આંકી લીધું અર્દા એવા સાહિત્યને બીજે (રૂપકપૂર્ણ શૈલીને) યુગ વિરાગ પામ્યો ૧૮૧૨માં પોતાના મનોમતની અમુકવ વિમતે નેમાંથી આત્મકથાને પ્રથમ લામ અને ૧૮૧૨-૧૪માં નીએ અને ત્રીજે લામ એણે પ્રથમ કર્યા, અને ૧૮૧૪ પછી રત્નવર્ષ થઈ જાન્યુન રહેકો એની દૃષ્ટિ યુરોપની નીમમાં એ જાન ધીરે ફ્રાંસના પૂર્વના પ્રદેશો પર જઈને ફરી પ્રવે જવારનું જડુ ને પોતાનું ફરી વેવાની એની વિષાસાનું ન આ લખજુ હવે પ્રથમ એણે સાહિત્યસ વાગ્યો પણ આડાન્તવને પ્રેમ એને પાગે ચકાવી શકે એમ નહોતો એની પ્રતિતિને મહિમા ઉઠ પ્રવિગ્ન તો ન નીવડ્યો, પણ આ જુકર્ક દિવા હવે વા દાહિત્તે ફરી એના કઈ ગિરિયો ફોરે ૧૮૧૪માં દાહિત્ત પ્રેરસમાં રજડતા રજડતાં એ આરીઆન ધીન નીલમારના પ્રેમમાં પડી મડા પોતાને દાહિત્ત અને આરીઆનને સુવેના કચીને દાહિત્તે રોમીમાં એણે વિરજ્જોર તિસેર દીવાન' (પ'થમી દીવાન) રચ્યો, એ ૧૮૧૪માં પ્રજ્વ થયો

૧૮૧૬ના વર્ષમાં એના મુખાદ અને દર્શનશીલ મુદ્દાઓન પર આદત આવી પડી કિરેટીઆનીનું મૃત્યુ થયું અને એનું રક્ષણ આ લગ્ન પછી ગયું પચ્ચીસ વર્ષના સદાચરનની એ સમાધિએ જેણે 'The only profit of my life is to lament her loss' હતીને આનંદ આપી કિરેટીઆનીમા બહેણે પોતે ઈટલીનો આનંદ મેલડ બેઠો હોય એવો, હવે છેક ૭૦ની વરે ૧૮૧૬ ૧૭મા, 'ઈસ્ટીએન્સ સર્વિસ'મા ઇટાલીનો પ્રવાસ હપ્થો ને વાઇમારના નાટક ધરના સંચાલનનું એકમાત્ર રહેણ હતું પછી સફેદીને નિવૃત્તિ લીધી

૧૮૨૧મા મારીએનબાઈમા માઈ લેસ વર્ષની દલ્દલીકે ફ્રાંસ લેવેન્સોય સરથે આ વયમા ભુટ્ટી બનેલા કવિ પ્રેમમા પડયો. આમ ૭૪ વર્ષની વયે એનામા પ્રણય વૃત્તિ બંધે એમા એના દોષ ન હતો એનાથી નેપોલિયનને જેવા પછી અનહત ગયો હતો એ એના દેડ સૌંદર્યને રેશરિયના રમય કાળ પછી કાગયાળ નીવરયો ન હતો અતમા જુદાઈને જોતો છતાં એ પ્રેમમા પડતો એની પ્રણયસેથી ન બંધકે એવી હતી વિરામથી પ્રેરાઈને ન એ અનુરાગ અનુમતતો એની આ પ્રણયવૃત્તિ પ્રતે યુરોપમા સમજ અને આજુસુઝ બનેલી સમર એમા સંતોષિત પ્રત્યાપાતો પડયા છે પછી ૨૨૦ મહારેખ ભાઈના આ સંબંધે ગઈને તેની સાથે સોયા દીડે છે એના દરમિયાન ત્યાગ અને ભાગ, વિવાસ અને વેશમય બને ડાકરાય છે પછી ભાગ અને વિદાસમાથી આખરે એને છૂટકો તો ત્યાગ અને વેશમયમાથી ન જડયો છે, ને પ્રયત્નશીલ મનુષ્યને માટે સહાય આશા છે એનું અનુભવકાર્ય એ મૂકી ગયો છે '૧૮૨૨મા એને મપ્રસંગને પરિણામે રચાયેલી 'ફ્રિઝેન્સ' હેર લાઇવેન્સ'મા એની નાની કવિત્વોમાં રહેલી હતી, કારણ કે એ પછી જેણે આશ્વની બંને કવિત્વો ગદ્યાકાવ્ય છે પુરે પહોંચી જીવનનો છેલ્લો દરકો એકમાત્રને અપવાદ ગણીએ તો, એ આટલો પડી ગયો ૧૮૦૫મા સિકર, '૦૬મા માતા, '૧૬મા પત્ની, એમ રચનામા વાલી આવા હતા સાલેશન મૃત્યુએ ૧૮૨૫મા થયું પછી એની મેટ્રી તો લગભગ દુનું જોઈ ન હતી ૧૮૨૮મા વાઈમારના ડચ્કનું મૃત્યુ થયું પરંતુ એની સાથેનો સમય પછી પડેલા જેટલી પ્રબલ રહી ન હતો જેણે આજ નજીકમા જીવનની નાનાનિષ્ઠ લીવાઓ દોષી લીધી હતી સાહિત્યના એકેએક પ્રકારમા કમય ચલાવી દીધી હતી હતે જેમિનું નહ ગયું જીવતી આને એવું એક મ શિખરરજી ન હદવત્યારે હવિની હલમ 'ફાકરેટ ની પૂર્ણાકૃતિમા રિચર થઈ અને આજુબાની નજી પચ્ચીસીને વેણે પાર પડેલો છે કવિ પોતાની સકલ ચેતનાપ્રજ્ઞાથી એ મહાકૃતિને મહિત કરી રહ્યો

અ. સમગ્રમા ન, કમેકમે જીવનજીવ રવાતી રહેવી એની મહા કથા પછી 'ફ્રિઝેન્સ' માઇસરે વાઈમારને નામે પૂર્ણાકૃતિ પામી એમા એના જીવન અને કલા વિષેના અતિમ અને સૂક્ષ્મ વિચારો એના સદાનુંબુદિનો વિસ્તાર, એના દર્શનની વિશાળ દૃષ્ટિ, એ બધુ આમેલૂબ આલેખાયુ છે એમા એકેએકવેનની રસરચનાનું સદ્દાઅથ પામેલું એનું અભિજ્ઞાત 'ઈસ્ટીઆ'નું શીત અને રેશનિયને એના નમીમા પ્રવેશ કર્યો ત્યારે પુસિયાની સળી હુઈસએ ઉચ્ચારેલું ગીત, એ બે તો અનન્ય નીતરચનાઓ છે એ બીજી ગીત તો રેવન મહારેખ માએ ૧૯૩૨મા પોતાની ડાયરીમા ગઈનેની પ્રથમ મૃત્યુસંતાપીને દિવસે ઉતારેલું

'Who has not cut his bread with sorrow,
Who hasn't spent the mid night hours
Weeping and watching for to morrow,
He knows you not ye heavenly powers!

[વિષમા આવેશા જર્મન સંબંધના ઉચ્ચારે દરેની સદામથી બને તેવા આધારખૂંડ સાખનોને પ્રયત્ન કર્યો છે]
૨૯૧ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૬)

[જેણે સતત રિલે પોતાનો રાંટો આપેો નથી, જેણે કાવને મારે રડીને અને બનીને આજની રાત પસાર કરી નથી તે હું નયવાન તને ઓળખતો નથી] કારણકે આ કથાને મુન્દર અનુવાદ કર્યો અને ગઈએ સાથે ગયત પારિચય ઇંગ્લેન્ડ

આ કાળમા એકમાત્ર એનો ગેમમાત્ર નિબંધો સાથી હતો ૧૮૨૩મા એણે પોતાની કૃતિ 'આઈટ્રેમ ત્યુર પોએસી ની હાથપ્રત મળેને જેવા મેકલી તે પછી ઘરત ને વાઈમાર જઈને ગઈને ચરણે મેસી એના અવેસાલી બની ગયો, અને આખરે લગી એની અને એના વિધવાની સેવા કરી મળેલા મૃત્યુ પછી ૧૮૦૪ ૪૦મા ગયો તેનું સપૂર્ણ સાહિત્ય વાલીસ પુસ્તકોમા પ્રગટ કરીને જેણે મિત્રજીલ માફ કરું ને અતે ગઈએ સાથેના વાર્તાવારો[મા] ગઈએના ચિત્તન અને દર્શનના નિષ્કર્ષ નોંધીને તો મેતે પછી ન ન સાહિત્યના એક મહા ગ્રંથના રચયિતાની પ્રવિષ્ઠા પાઞ્ચે આ પુસ્તકમા એણે કૌશ આભિમ ની આજ ને ને પ્રગ માય એની સાથેમા વ્યકત થયું ગઈને મનોમત સ હું સચ્ચાઈથી ને નાજુમઈથી નમત આગળ પ્રયું છે

એકમાત્ર ઉપરાંત આજન રાઈલ અને કાર્પેલ જેવા અમેજ મિત્રોને મેન્ડોની જેવા ઇસાકિયન મિત્રોને અને અન્ય કેન્ય મિત્રોના મિત્રોનીઓને યજી ગઈએ અક્ષરરહે મળી લેતો જર્મન કવિઓમાથી ભિન્નિતિઓના રચયિતા છે જે એના જેટલા ને સત્વશીલ કવિ હોઈને પછી આ સમયે આ તીર્થવરપતપચ્ચીની દર્શનયાત કરી ગયો, જેને અતે, આ ઉમરે પછી ગઈએના વિવરસી રહેલા ચેતન્યથી ચક્રિત થયેલા હોઈને નોંધી ગયે છે કે 'ગઈએ ન્યારે હાથ હલાવતો ત્યારે જણે તારાઓને એમની દિશાએ અગી દેખી રહ્યા છે એમ લાગતું' ૧૮૩૦ની રજમી ઓમરટે તેણે ઉછી વર્ષમાફ જીવની ને ૮૨ વર્ષની રૂઢ વરે પોતા મા બે પીત્રોને બંને દેશોને મુલમુલને પમદેખને દોરાઈને, વાઈમારની નેકત્યે આથે ની છકેલેઈને ટેમરી પર વસવા વાલી નીકળેલા ન્યારીનો પો પાછો ન જીત્યો પા વર્ષ પૂર્તે અહીં ન એક બાની માણે પેન્સિયથી લેણેલી પોતાની પેઠી મીલકતોમાં પાર એની નમર કરી મઈ 'તુ થે થરી પરમ સાહિત મહી ન લીન] એ પાસવાર નીરવતામા લીન થવાની અડા સાથે ૧૮૩૧ની આખરે વિશ્વમાજયનું ગદ્યાકાવ્ય 'ફાકરેટ જેણે નમતને અર્પણ કર્યું

૧૮૩૨ના માર્ચની ૭મીએ એને રાંટી થઈ આ અતિમ દિવસો મા જેણે લુગો, પ્લુર્કારે ને યુરીપીડિસની રચનાઓ વાંચી ૧૬મીએ રાંબનિશિમા જેણે અતિમા નોષ રાંધી માઈમીએ મને વિવસમર પધારીમા સાંપેશ] રજમીની સવારે એના મુખમાથી આકલ મગરે બનિ નીકળેલો 'મુન્દર રીપુબ, એના અપેક્ષાઓ નહ, એના મેકલે વણે ને એની રચના ' અડામા આગતેમ અરવાતા એક પત્રને જેણે 'સિલ્કરનો પત્ર શીંદે આમ રખડતો રહ્યો છે ' એનું આશ્ચર્ય વ્યક્ત કર્યું જીવનના છેવટા શ્વાસમા જેણે આમ સિલ્કર નામ ન ઉચ્ચાર્યું હોત તો એની વિવરમધુર મેટ્રીમા એટલી અપ રપ રહી હોત

બહેણે ફાકરેટની ન આમગીને આધારે આકાસપારના આકાસ ને આખતો એના આત્મા જીવનના પરમ રહેરચના અત્તરતમ દારને ન 'Open the shutter' હતીને [અપને આઠઆટલો તેજઅખર પછી મું એછા પડયાર] કવિના વિલીન થઈ ગયો ત્યારે રજમીની વાસડી થવાના અખર પર મૃત્યુના માત્રાચ્યનું કૌશ તેજ વિલસી રહ્યું માનવતાનું મગલ માનારે આ ગદ્યાકાવ્યકના જીવનકાવ્યમાથી 'હું માનવી માનવ માટે તો ધણું' એ પ્રેરણા આપેલું મુલ્ય ગીતી રહેો

નિરંજન અગત

Our Friends Abroad

[જગત્સર્વપક સાધતો પત્રમિત્ર-વિભાગ]

E A Mischak Lagerdorf (Germany)ને

આ પત્ર મેળવનાર ભાઈગિરધારીવાવ ઝાંઘ, સાકર બાંલર ગામદાવાલ

પ્રિય મિત્ર ઝાંઘ

તમારા સુદર પત્ર માટે ધન્યે આભારી છું. 'હિલ્મગીર છું કે છાપા હલ્ત મળ્યા નથી' મને મહાત્મા ગાંધીનું ચિત્ર અને તેની પાછળનું લખાણ ગમ્યા. આગરે યુરોપિયનોને માટે તો હિંદી ભાષા બહુ ની ખરેખર મુશ્કેલ થઈ પડે તમે મને દર મહીને હિંદી છાપા મોકલતા રહેશો તે માટે મહેરબાની થશો—આમ કરીને અમે છુ પછુ આપની મહેલે તમને એ છાપા મોઝાલી એક સચિત્ત જર્મન છાપુ છે, અને બીનુ એક અંગ્રેજી માસિક છે.

જર્મન સચિત્ત છાપાના પહેલા પાના પર એક જર્મન યુદ્ધકેદીની કથા છે તેના ઉપર રશિયાગાના એક જર્મન સૈનિકની વાત છે તેમનાં ગાના લગભગ અઢાલ હાલકાવાલ રિષિતમાં છે યુદ્ધમાંથી પાછા ફરેલા હર્મલરોએ પોતાનું સર્વેશ્વર ગુમાવ્યું છે અને કથા જુલુ તેની પછુ તેમને બળર નથી એમની મરીન બા-એમ એમને દરદર હામ આપી રહે તેમ નથી કે નથી આપી શક્તી એક નાની એરોડી પછુ પૂઠ ૨-૩ ઉપર ડેન્માર્કની સરહદ પર આવેલા દક્ષિણ રોડિચ નામે જર્મન પરમણીની વાત છે, જે ડેન લોકો પચાવી પાડવા મથે છે પૂ ૪થી ૬ ઉપર ડક્કનજી વાર અમેરિકા ના સી જવાનો નિષ્પ્રયત્ન કરેલા એક જર્મન ઓકરાની પ્રવાસકથાને ગહેવાલ છે અને રિકાને કાંઠે પહેલો કે તરત તે પચાઈ જતાને તે તેને ફરી જર્મની મોઝાલી હેવામાં આવેલા પૂ ૧૦-૧૧ ઉપર પૈસા, યોરક અને વસ વાટની તમી સોગવતા જર્મન વિદ્યાર્થીઓની કુદરશાને ચિતાર છે પૂ ૧૩-૧૫ પર બાળકો માટેની રમણીની દર્શન છે, ૧૬-૧૭ ઉપર યુદ્ધ દરમ્યાન ચીતરાએલી એક કવાઈતીની વાત છે અને પૂ ૩૦-૩૧ ઉપર હારિયાના દુશ્મન છે.

'જર્મની' શબ્દને તમારો અર્થ સાચો નથી લાગતો, કેમકે અમે તે મુકાબલે બહુ નાની વયની પ્રાંત છીએ ૨૦૦૦ વર્ષ પર જર્મનોએ એ અવગત ક્રમચ મરીગરી કોશલ મેળવેલું પછુ સારક્રિતિ પોતલુની દક્ષિણે તે પ્રાચીન રાજમાત્ર અને ક્રોધને મુકાબલે—અને તેથી પૂર્વે રોશાના ઇતિહાસની વાત કરીએ તો આરબો, ચીનાઓને હિંદીઓની સરખામણીમાં—અમે ક્યાલે જીતરતા હતા અમે ટ્યુનિસિય વેન્ડેય, ઝાંબેન, સિમ્બીઅન અને જર્મન વગેરે નતિઓના ગિલ્લક્રમ હતા, અને અમા મળીને જર્મન કહેવાતા જર્મન German એટલે German જેમને જર્મન નામનું બાલા જેવું દહિયાર સદા ધારણ કરતા છે અને અમા 'જર્મ' ની 'એ' ક્યાલે દેશને ઝાંબેન એ અમે પેલુ નામ છે અને તેને Deutschland ડોઈચલંદ કહીએ છીએ છતાં જમ્યાર boyપાના ઓથ જેવો, ને andનો જમ્યાર fundગાના 'અડ' જેવો આપારામાં અમા જ રવરો જોખખા અને ભારપૂર્વક બોલાય છે હવે હું તમને આગરે ત્યાંની રાજકીય પરિસ્થિતિએ રોડપના આપીશ સાદા ખાલ વરસના લીરવભાઈ યુદ્ધ પછીને થેડપના મે થા જર્મનીને નમલુ પડયુ કેમકે તેનો લગભગ અધા પ્રદેશ છતાંક અધા દત્તો અને તેના હરરો ખતમ થઈ ગયા હતા વધા રહેશે વેરાન હું એ વખતે એકરેલોવાદિયાગા દત્તો પૂર્વ તરફથી રડિચન

હરરો આબ્યા અને કુતર પશ્ચિમેથી તથા દક્ષિણ પશ્ચિમેથી આબ્યા અમેરિકાને અમે અમેરિકન ગરજાગતિ પસંદ કરી ૧૯૪૬ની રાર આપણા હું વતન નામ્યા યુદ્ધ પછીના આ ત્રણ વરસ તો કડવી વેદનામાં બીટ્યા છે યોરકની ઢાંકારી તો છવલેલુ હતી ફેશન એટલુ જોહુ મળતું કે લગભગ સીને કાળા બબર પર આધાર રાખેલો ન પડતો મોડા રહેશે તો કાઠગાળના દગવા જેવા યદિગયા હતા મ્પકા હતા નહિ અને કુશનોગા ચિત્રોને એરા ટ્રે સિત્તાચ આગેજન કાઈ મળતું! કાળા બબરિયા અને ચોરાટિયાઓનો ધધો થીમ્તો હતા આઓ દેશ અને આપી રાજધાની બર્લિન વાર આગમાં વહેંચાઈ ગયા હતા ઇન્ડિયા અમેરિકન કેન્સ અને રશિયન પૂર્વ પ્રદેશમાંથી પોંચ લોકોએ હોલ ક્રોડ જર્મનોને તેમના ધરબાર અને બેતરવાસીમાંથી પશ્ચિમમાં ઢાળી કાઢીને હવે ફેશનો છાને લઈ લીધો છેતર એ બધા અ પહેરેથી જ ગીચ થેલા પ્રદેશમાં પૂરની પેદે ધસી બસ્યા નિષ્ક્રિય કરી મુકતામાં આવેલી 'કટરીઓ અને મશીનની ની કબલગીરીએ બોગમમાંથી અપગ બનેલા જર્મન અર્થારણને વડન પાગલુ બનાવી દીધું હતું લાંબો જર્મન સૈનિકો હલ્ત દુરમન રોશાના કંપમાં યુદ્ધકેદી હતા યુદ્ધ તેમજ દવાઈ દુમલાઓમાં માર્યા ગયેલા અસખ્ય દેરાપુત્રોના રોકમાં જર્મનો ગરકાવ હતા.

૧૯૪૭માં જર્મનીની આ દશા હતી ચરેય ઝોનમાં મોટે ભાગે રિયતિ સારખી હતી, જતાં કેટલીક બાળતમાં નહિ. દાખલા તરીકે પશ્ચિમ ઝોનમાં મોટો ઉપર સવામની હતી ન્યારે રશિયન ઝોનમાં તે આને વ બિનસલામતી પ્રવર્તે છે દેશનિહાલી, ખૂન, લૂદ અને સ્ત્રી અત્યાચાર તે ત્યાં રોનિદા થઈ પડયા છે જર્મની આજ બે ભાગમાં વહેંચાઈને છે પૂર્વમાં રોમ્પુનિરેટ કબલગીરી પ્રચાર અને સરપ્રમુખ્યારશાહી છે પશ્ચિમમાં આપારે મુખ્ય ગતવત્તાવ અને લોકશાહી ચૂકાગી તથા હાથરેસરની રિયતિ છે.

પછી ૧૯૪૭માં નાણા-મુદ્રારો આબ્યા બધી ન નાણાકીય મિલકતની મિગત ધરાંસીને પાયા ટકા પર લઈ જવામાં આવી અને સીને નવુ ચલણી નાણુ આપવામાં આવ્યું પરિણામે લ્પકાકન વધવા લાગ્યું અને લ્પકાકાંએ તથા વેપારીઓએ કુપાવી રાખેલી મોટી નરથો વેચવા માટે બદાર આબ્યા નવી પાડવાથી લખનધારણ પછુ ઘીયુ આબ્યા પછુ ન્યા ચુર્વે દોય ત્યા પડછાયો પછુ દોય જ ગાંઠના ફિગત ધટારો હલ્ત થાહ છે અને ફિગતો એટલી બધી વધી છે કે ધણીખરા કામગારો લથા બેગરો અને અપગને પોતાની રો નિંદી રોડી માટે પગ મ્પરી કહેગત વેકવી પડે છે.

દરમ્યાન મોરોડિકોએ પશ્ચિમી પ્રાંત બોને બર્લિનમાંથી ઢાળી કાઢવાને પ્રયત્ન કર્યો તેમણે બાખા રપ્તા અને રેવેચો રૂધી રાખી અને ૭ દેરને તે લાગમાં વહેંચી નાખ્યું આથી પશ્ચિમ ભાગમાં વત નીઓ માટે બજમરમાં એ બેસાંથે પશ્ચિમમાં જોખખાટર (મિચર), એ રોનિરેટ, એ ટ્રેડક બિનચન, એ રોલી સુપરિન્ડેન્ડ અસ્તિત્વમાં આબ્યા બને પો લીસ સામસામી અધકામજુમાં આવવા લા ન એ વિમાનના પોલીઓ સામેવાળાના પોતાના ન પોલીસ

અધુનાને પકડવા લાગ્યાં એ વખતે અમેરિકાને અને બ્રિટિશને
હવાઈ કામગીરી બેરબર બનવી બસ અને દ્રામના કરવા પણ વધારે
નિયમિતતાથી હવાઈ વિમાનોના બંધવદારે યજનની વસ્તુઓ લાવી
લાવીને ખર્ચનામાં કાલવવા ગયાં

હુકમના અત પછી જર્મન પ્રબલે ફરીથી નવપકલવિ કરવા માટે
અનેક રાજકીય પ્રયત્નો પ્રયત્ન કર્યા છે, એકે ક્રેડેટ ઓડી મળી છે
પણ આમરે ભૂલવ ન ભેળવે કે આમાંથી ઇતિહાસમાં કદિ નહોત
એવું કદાચ કામ એ છે જર્મન યુવાનો એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી
નુપ્ય કારણ છે એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી
વજીર રહે છે એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી
અને પદમદિવસની બૂલો ન કરે હુ વિનિત પક્ષને સક્રિય સભ્ય હું
કુશળ છું એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી એમાંથી

પરદેશનાં પત્રચિત્રો

(૧) Gred Koch, 20 Hoonover-S, Brehm Str 66
U, (British Zone, Germany) માનવવસતીશાસ્ત્રના અભ્યાસી
આ બાઈ દેશદેશના લોકો, તેમની ઇતિહાસ, તેમની ઔદિક તથા
આધ્યાત્મિક ગાન્યતાઓ વિષે તેમજ માનવવલતના ઇતિહાસ તથા
પ્રાચ ઇતિહાસકાળના વિશાસ વિષે બહુવાની ઇચ્છાથી પત્રબંધ
દાર કરના ઇચ્છે છે (ઉદ્યેષ નીકળાસ પારિજ, સુબર્ ૨),

(૨) જાપાનમાં પત્રચિત્રો મેળવવા ઇચ્છનારે નીચે અભ્યાસી
સરનામે લખત Miss Mary Kilabatake, Jr Secretary
International Pen Friend Society, Ohsumi, Edogawa,
Tokyo, Japan (ઉદ્યેષ ન્યત પદે સીતાબદી, નામપુરા-૧)

(૩) સાઈ બસી સાઈ (પોસ્ટા) નીચે સરનામે મોકલી જ-
લાવે છે કે એ અમેરિકન બહેન દિલી કોલેજ-ચિત્રો સાથે કોમ્પ્યુટર
પત્રબંધદાર કરવા ઇચ્છે છે Delares Schuler, 12/3 North
B Street Richmond, Ind (U S A)

વિવિધ દેશોના પત્રચિત્રો

બાઈ રમેશચંદ્ર સાઈ (વાદોર) આ નીચેનાં સરનામા મોકલે
છે તે આઈ એવા વિવિધ દેશોના કે જે વાગે જ પ્રકર થયા છે
આર્મેનિયા, બોલીવિયા, બહરેસ, ચીન, ફ્રાંસ, હોલેન્ડ, પાપુઆ
અને ઇન્ડોનેસીયા પત્રબંધદાર કરનારે એમાંના નામોના ઉદ્યેષ કરવો

(1) Juan Lewin, Rivera Iodarte 373, Cordoba
(Argentina)—Stamps, First-day Covers and Magazi-
nes, (2) Albert E Escolme, C/o All America Cables
and Radio Inc, La Paz, (Bolivia)—Airmail Stamps,
Music, Soapshots, Sports (3) Maung Myint Thein,
7, Hume Road, Kemmendine, Rangoon (Burma)—
Stamps and Photographs, (4) Chan Tin Heng, 29,
Bonham Strand W, HongKong (China)—Post cards
& Photographs, (5) Bob Selyma, 16, Pekan Melayn,
Alor Star, (Kedah)—Photos and View cards, (6)
Gaius Ilanjuan, C/o American Mission, Berut (Leba-
non)—Stamps, First day covers and Magazines (7)
Ronald B Radoniu, C/o Australia Petroleum Co.,
Pty. Ltd, Port Moresby (Papua)—British Empire
Stamps, (8) A H Brown, C/o W C Haworth, "Spe-
er" P O Umfology, (Zululand)—Stamps, First-day
covers, and Gibbons' Catalogue

૨૮૩ (સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૨)

દિલી પત્રચિત્રોનાં સરનામાં (અથા અલે અનુસમાને ચાહું)

(393) Nalin Manil Vaidya, 1082, Lohar Pole,
Surat—16, Painting, Stamps, (394) Pravin N Dalal,
Tara Bhuvan, 2nd Floor, Khetwadi Main Road,
Bombay 4-19, Photography, Sports, (395) Bhavchandra
S Oza, 605, Manekwadi, Bhavnagar (Saurashtra)
—18, Stamps, Coins, Photography, (396) S K Ma-
kvana, 3/5, Ramnath Rd, Limbdi (Saurashtra)—20,
Correspondence, (397) Arunkumar Chandrashanker
Bhatti, Lodhawala Chawl, Manekwadi, Plot No 589,
Bhavnagar (Saurashtra)—16, Photography, Cinema,
Cricket, (398) Verma Harilal Popatlal, Jum Shikpith
Bhavnagar (Saurashtra)—20, Sports (399) Chhotalal
Valsi Shah, Bhatia St, Wankaner (Saurashtra)—18,
Stamps, Match labels, (400) Raghuvar Purushottam
Dave, Mahudha, Via Nadiad—19, Cricket, Music
(401) Pravinchandra A Sheth, Near Morris Gate,
Ram Chawh, Wankaner (Saurashtra)—19, Drawing
and Painting, Music, Stamps, (402) Patel Ambubhai
Rambhai, Kaka's Khadi, Ode, Via Anand—19, Cri-
cket, (403) Jivabhai U Patel, Desai Falia, Dandi,
Via Jalalpur (Dist Surat)—18, Stamps, (404) Sumant
lal Chimanlal Choksi, C/o Jessingbhai Laherubhai
Choksi, Khetervasi s Pado, Patan (N G) —17, Stamps
Coins, (405) Thakoral Rambhai Amin, Near Two
Chora, Virsad, Via Anand—19, Reading, Touring;
(406) Balkrishna Sevakkal, Bhatnath Falia, Broach
(B & C 1)—22, Science, Literature, Travelling
(407) Chimanbhai Gordhanbhai Patel, 1/1049 Mahi-
jao Bhuvan, Opp D N High School, Anand—18,
Drawing, Stamps (408) Joshi Kantilal Chhotlaji,
Vishnu Bhuvan, Hiodu Lodge, Opp B & C. 1. Rly.
Station, Dadar, Bombay 14—22, Astrology, Nature,
Social Customs, (409) Nalankant Chhagaobhai Patel,
1/1048 Mahajan Bhuvan, Station Rd, Anand—19,
Drawing & Painting, Science, (410) Chandrakant
Mamtora, C/o Dr Jayant Khatri, Mandi Cutch—
19, Stamps Coins, Politics, (411) Rameshchandra S
Karnik, C/o Shaokerrao P. Karnik, Opp Tata High
School, Bilimora—Drawing, Stamps (412) Dhru-
bhai M Patel, Dola Falia, Matvad, Via Jalalpur (Dist
Surat)—15, Stamps, Reading, Sports, (413) Daly
Eruchshaw Morena, Agano vad, Khansabeh House,
Surat—25, Coins, (414) Premalkumar Desai, Shree
Nivas, Diwan para Road, Bhavnagar (Saurashtra)
—16, Stamps, Picture Post-cards, (415) Ashkant
Nimbark, C/o Vaishnav House, Nambha Rd, Bhav-
nagar—17, Painting, Stamps, Coins, Reading (416)
Dharmadas Govindram, Bhonogda, Via Juna Savar
(Saurashtra)—32, Gujarati Literature, Commerce

માધુકરી

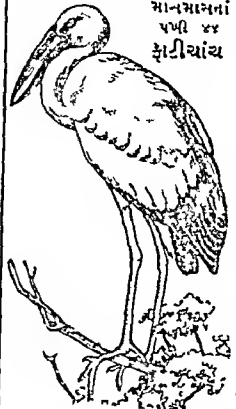
ગંધયા વનં
લેખક જંગીઆત પટયા
(‘એકતા’ગાથી)

હવે એણે ય બજાર પવં આઝાદીનું ચતરથી,
અને મુક્તિનું માણું ગાયુદ્ધ એવા જયા દેવરથી,
હવાથી નવ્ય બાગી સાબળીને અર્ધનિ-અર્ધરથી,
હવા પણ મુક્તિનું બંધાણું હજી એનું નથી વા મુ
હજી પણ જન્મચત સંકારિતા નિહાન રાખે છે,
નીતિ ને ન્યાયના પાલનથી એની સાન રાખે છે,
લાલાઇ ને છુરાઇનું હજી પણ લાન રાખે છે,
અને ‘છે આપણી સરકાર’ એવું જ્ઞાન રાખે છે
હતા આને વિષયતા નેહી એ આજનાઈ ભયે છે,
નિરાશની રિથિમાં એનું દિવ દંશાધ ભડે છે,
છવન ધોરણુ ઘાંચા છે, અને એ પહોચી નથી શકતા,
અને અગ્નિ તરફ હળવા કદમ ભરતો એ હમમતો
ચિત્રલેખા રાણી ચઢા

૧૯૪૭મા પાર્લીસના યુનેસ્કો-સમારમના પ્રદર્શનમા પ્રગણા પામેલું ને ચિત્ર આ
ન્યંના મુખચિત્રની પાછળ છાપ્યું છે તેના ચિત્રલેખા શ્રીમતી રાણીદેવી ચઢાને જન્મ
કલકત્તાના જોક સરકારી બંગાળી કુટુંબમા ૬ ૧૯૨૨મા થયો હતો. એમના પિતા સ્વ
કુલચન્દ્ર દે પોલીસ અધિકાર હતા, પણ એમનું હૃદય કવિનું હતું. એકે એમના કાળો
એમના હૃદયમા જ સમાજોર્થ રહ્યાં, યા તો થોડો એમના પત્નીની છબે રમતા રહ્યા એ
અશિલિત પણ કલાકાર વિધવા આને શાન્તિનિકેતનમા પોતાની મુત્રીઓ સાથે રહે છે

રાણીદેવીને ચાર ભાઈ અને જોક બહેન છે ચારેભાઈઓ—મુકુન્દ દે મતીરી દે, પરામ
દે અને સુદાસ દે—કલાકાર છે. નેમાના મતીરી દેના ચિત્રોથી તો કુમાર’ના લાયકો
પરિચિત છે પોતાના હચિંગ અને રેખા તત્ત્વોથી રૂપાતનામા થએલા મુકુન્દચન્દ્ર દે
દંભણુ જ કલકત્તાની સરકારી કળારાણાના આચાર્યપદેથી નિરૂપ્ત થયા છે. પરામ
બાપારમા પડયા છે, પણ અવકાશો ચિત્રો કરે છે. સુદાસ વળી કલાની વ્યવહાર સામા
જીવહાલ આઈ’મા પડયા છે. મોટી બહેન અનુભૂત કલકત્તાના નર્મણીતા કુટુંબના બેલાડી
ગૌરનાપાલ થોવાના વિધવા છે તે દાહ શાન્તિનિકેતનમા શ્રીમતી રાણીદેવીની સાથે જ
રહે છે અને નવા માપુઓની ટબે કાપડ છાપવાની કળાની બાટીક પદ્ધતિના નિખાત
જગ્યા છે. શ્રીમતી રાણીદેવી વિશ્વભારતી ઈન્સ્ટીટ્યુટ આચાર્ય શ્રી અનિલકુમાર ચઢાને
પરમેલા છે. શ્રી અનિલકુમાર પહેલાં જ્યુ ગુરુદેવનીન્દ્રનાથ ઠાકુરના મત્રી અને અંતેવાસી
હતા અને કવિવર રાણીદેવીની કલાશક્તિને પ્રશંસા ને પ્રોત્સાહન આપેલા. તદા ૧૯૫૩મા
બાર વર્ષનો પુત્ર અભિનિવ પણ આજની જ બિરિહ ચિત્રલુ રાખી દાખવે છે

શાન્તિનિકેતનના આદર્શીય કલાચાર્ય શ્રી નરલાલ વસુ પાને ચાર વર્ષ કલકત્તાજન
લીલા બાદ રાણીદેવીએ દિલ્હી કલાના કોમિયુનિટીમાં સમા અવનીન્દ્રનાથ ઠાકુરને ચરણે
બેઠી કલાના રહસ્ય સમજવાની અને પોતાના મનોજાતને પ્રકટ કરવાની દીક્ષા લીધી
આગ એમનું કુટુંબજન કલાથી પરિચાપિત હોવા છતાં તેમણે નવા રાષ્ટ્રવાદી દેશ
પ્રાણથી અલગતા સેવી નથી, એટલું જ નહિ પણ એમની પીછીની જેમ એમની કલ્પને
પણુ એજનકેત્રમાં શક્તિઓ દાખવી છે. ૧૯૪૨ની ચોક્કાતિમા ભાગ લેવા માટે રાજ્યની
દેશને નેહમા એમને એક વર્ષ આગ પડેલું. ને રજવાસ એમણે ‘જવાના મારક’ નામથી
બંગાળમા લખેલી પોતાની નેહ કાચરી (ને એમણે પાને જ પ્રસન્નચિત્રો અને રંગો
વડે સચિત્ર કરી છે) એમની ટ્રેડ કૃતિ જગ્યા છે. આ ૧૯૫૨માં ચર્ચકલા, મોટીકામ બાટીક
દળની કાપડ ઝાપટા અને આદરના (રંગોથી) પણ તેમના સામગ્રી વિષયો છે

માનમાનનાં
પખી ૪૪
ફાટીચાંચ

પાણીકાં વસતાસો પખીઓમા પોતાની
વિચિત્ર ચાચથી છુટક તરી આવવું આ પખી
પણ છે તો મધા અકમા વસેતેલા ‘સ્ટોક’
(Stork) ના જ વર્ણન પણ કહે રહેનું નાનું
એનું દિલ્હી નામ તો ‘ગુગલ’, પણ માપણે
ત્યાં થોડકા નામ ન હોવાથી, તે અગ્રેજીમા
જેમ open bill કહેવાય છે તેમ એને ‘હારી
આંચ’ કહીએ. ભંડોના રી મડાના રત્નની જે
ચાચ થોડકા નેહથી લાગી તો નહિ, એકાદ
વેતપૂર પણ એનાં બે પાણિયા એકની ન પર
ચપ્પટ ન બેસતા વચ્ચે થોડાણુ રહે છે

ગુજરાતનું આ રવાણી પખી ઝીવુવટથી
અવગતન કરાવેને આ નવુંગા નદીવચાવ
કે કીલને કાઠે, પાણીના છડા, ઝીવ
રાખવાની છવાતે કે વખતે કરવાના પીની
ખાઉ નહને પડશે દોહડે દાખની એની
યાને રમકિદા ધોળો યા આંધો આસમાની,
ખસા, પાખો ને પૂછી કાળા, પત્ર મેલાદારી
દિલ્હરમા તેમજ મીલન, અઢારેકને સિ
ચામ મુખી તે શાવ છે

ચોમાસામા, પાણીની વચ્ચે કે કાંઠા પર
વગેલા કાઠમાં, સાડીકાના મોટા માળા
બાધી વચ્ચેના માળામા પાચેતેલા પાંદડા
પર બેધી ચાર ટકાં મૂકે છે. જમ્યા
સ્વાદે સાદ આંગ, પોળા વિનાના ને ટંકા
વાર લાગે તેવાદે દંતરમારે તેમને કંઈક
નાની ચિતાવણુ હોય જ (વનેચર પાણી)

ખોરાકમાં ભેજભેજ

ખોરાકને ઝીણ વપરાશની વીગેમાં ભેજભેજનો પ્રશ્ન પુરાણો છે. આપણે રોગો અને આરોગ્યની વાત કરીએ છીએ, પણ કૃષ્ણ મેંચિયા અને બીજા રોગોને અટકાવવા માટે ખોરાકની શક્તિ જીવનની છે. મનુષ્યના શરીરમાં Vitality (પ્રાણશક્તિ) તથા Immunity રોગ નિરોધક શક્તિ વધે તે જ રોગજન્ય કઈ કરી શકતા નથી. જોકે રોગ નિરોધક શક્તિવાળા શરીરમાં રોગજન્ય આવીને પડ્યાં વે તેનાં ખોરાકને ને પોતાને વરા પણ વધારે, છતાં તેના શરીરને એ રોગજન્ય પોતાનો ભોગ બનાવી શકતા નથી પરંતુ આમાં મનુષ્યના carrier કહેવાય છે એવા carrier પોતે એના ભોગ બંધે નથી બનતા પણ બીજા નળના માણસને એ પડાઈ બનાવી શકે ખરા. આમ વાઈરસો અને ઇન્ફ્યુનિટી વધારવા માટે શુદ્ધ ખોરાક ને તેથી પરિણામે મળતી તદુરસ્તીને શક્તિની જરૂર છે. હિંદવા કમનસીબે શુદ્ધ ખોરાક બાળક સમય કાચરી નથી. પેટ દર્દ આપત કાચરી થયે અને ગળવામાં આવે, પણ ખોરાક બાળક હજુ કમનસીબે નથી.

ખોરાકમાં ભેજભેજના કેટલાક દાખલા નીચેના એવા છે. નાના નાના બાળકો રોજ બરફના પાણી પીએ છે તેના પર કારીવાળો ડેરી એનિલીન રમત પાછી છાંટી આવે છે એ ધાણીમાં જરા ખાંડ નાંખી દોષાણી છાંટીએ પડ્યા બાળકનાર માખણ છે કાકા-મામાએ બરફવાળાને કાલાવાઈ બનીને વધુ રમ દબાવે છે. ડાહ્યો લાખામાં આ રમને પરિણામે થતા રોગોને Anisism અથવા Aniline Poisoning કહે છે એનિલીન રમત હેર પીયું હેર છે અને શરીરમાંથી મુકેલીથી નીકળી શકે છે એટલે આમાંથી વધે પણ દાખલ થાય છે એ રમથી રોગો પડ્યા પહેરીએ તે પછી શરીરમાં ડેરી કાચર થાય છે છતાં એ ડેરોના ફેલાવો અટકાવવા કાઈ દેહ્ય કોઈકેસર કે સેનિટરી કમિશનર કે ઈન્સ્પેક્ટરે કહી કહ કહું હોવાનું નીચેનામાં નથી.

મીઠાઈ અને ફરસાણવાળા 'મીઠો પીળો' નામનો રમ વાપરે છે. હાઈદર અને ફેસર મેંધા દોષાણી આ રમ વપરાય છે ને કાંઈ વાણે લેઈ નથી. હાઈદર મેંધા દોષાણી ગરીબોને પરવડતી નથી, ને તે બીજાના હળદરના ગાંઠિયા બાંધી આડી છળોને બેરી રાક્ષા નથી, એટલે ગાંધીને ત્યાંથી તૈયાર (ફેલી) હળદર વાપરે છે આ સરતી અને તદ્દન સુવાળી હળદર મૂળેનો કાંઈ લોટ પીળા રમથી રમોને Ball millમાં છળોને બનાવવામાં આવે છે.

આપણા બીજા હાઈદરો વળી હાઈદર બનાવે છે બાળક, ધાવડી વગેરેના હાઈદરો કચરો મુકાઈની વખતેમાંથી બહુ નીકળે છે તેમજ ફરસાણવાળાને ત્યાં વપરાતા 'ચણ'ના શીટમાં બાંધી કાપ્યાં વેચાતા લાખનાર ખાખી આરોગ્યના વાળો છે કાંઈવાળા અંગેરીને તેમાંથી રોરોર અરોર અરોર ચણાને છોડા કાઢે છે એ અરીદીને તેમાં પાણી નાખી કઠાળોને થોડા લાકડાના છોડા નાખીને ઉવટે છાંટી ડાઈનું મિશ્રણ કરીને એ ચોક્કસ ડાખર નેરો થાયો પેડીમાં છાંટી દેવામાં આવે છે આને 'પેડી હાઈ' કહે છે આ માલ લાખાળોને બને છે ને વેચાય છે, અને બનાવનાર હિંદવા ગરીબોને બનાવીને કોડાપતિ બને છે. માસ કઠાળોને ગાળી કાઢતા એ રેસાં Fibers બને છે તે ફેસરી રમથી રંગાઈ ફેસરી સુગંધથી સુગંધિત બનીને તૈયાર પેંકબહ રૂખામાં પરદેશી આવે છે અને 'ફેસર' તરીકે વેચાય છે. સુગંધના તેવને બાંધે Cedar wood oil (ચેન્ડિલવના લાકડાનું તેલ), ચેર ખખીના લાકડાનું તેલ, થોડા સુગંધના તેલની મેળવણી કરી વેચાય છે. લવિંગ, ભયકું, એલ્ડી, વરિયાળી, રિપરિટમાં પડાળી તેનું સુગંધીદાર તેલ રિપરિટથી કાઢી લઈને બાંધી રહેવા બોખા મસળ રસ (સાઈપર ૧૬૪૬)

લવિંગ, ભયકું, એલ્ડી કે વરિયાળી તરીકે વેચાય છે. વેરો બોખા બોખા વાપરી કંવા બનાવી ઝીણી આશા રાખે છે. સોઈ વધુ જીવિગતોને નાનું ને બેજેક વધે પરંતુ બનાવનારો તેને તે ભણાવે છે કાળા ગરીના બોખા મરી બનાવતા છોડા નીકળી ભવાથી વળતી નીકળે પડે છે, એટલે એક જીવિગત બાંધે છે કાળા મરીને મળતા રમથી કાળ (કાંચના લાલને કાંચને છે તેવી કાચનાં composition) બનાવી મરીની દર ચેડાથી આમ કરવાથી મરી થોડા થયા, દાણો મોટા થયા, છોડાનું વળન પડયું નહિ અને પચીસ ટકા કાળનું વળન વધ્યું આ માલ 'હાઈલી બનાવતા બોખા મરી' તરીકે જાણીવાઈના બનાવનારો મોઢા આવે વેચાયો, વાપરના નાખનાર માટે ગરમ વરામાં આવે ત્યારે તે વરાથી ત્યારે જાણ્યું. આવા અનેક પરાક્રમે આપણા હાથમાં કરી શકે છે અને આપણે તદુરસ્તીની જગ્યા રાખીએ છીએ. 'હાઈ ચેડો' તે 'ચોર' જે કહેવત પ્રમાણે એમદ દુવધાને છે બીજે કોઈ પકડાય ને તેનો રીપોર્ટ દાખામાં લખાય અને મ્યુનિસિપાલિટીને બહુ તદારી રાખી મણપ આ બધા ટોળ ને છે, પરિત્ય છે કૃષ્ણ, કાંઈકેઈક, ગરમી, વરા અને બીજા રોગોવાળા ને કપથી ચડા છે પાણી પીએ છે ને કપ જે ચડા ટકા પાણીમાં જરા અંગેરીને બીજા તદુરસ્ત માણસને તેમાં ને ચડા પાડી, સોડા, લેમન મરબત, હરસી પીવા આપાય છે એનાથી આગળ વધીને હાલ એક ને અરતારથી રોગી મોડાસની દાડી બોડીને તે આરતારે. Sterilized થઈ વગર બીજાને મોડાસ બેસે છે અને સીધો ને ચેપ લોડીમાં દાખલ કરે છે અને હાલ કરતા આગળ વધીને કાલુ કાલુનાર મે તે દરદીને કાલુ કાલુ સોલથી બીજા તદુરસ્ત માણસને પણ કાલુ કાલુ છે. સીધો ને ચેપ લોડીમાં દાખલ કરાય છે મુનિસિપાલિટીના કમિશનરો ને આ બધું થાય છે, છતાં મોડા અર્થે નિખાવાતા પ્રબળી તદુરસ્તીના ઈન્ટરદારખાતે કહી વે કહુ કરતા નીચેના નથી.

આજના કમુમાં Aniline colours ગુદર મેળવેલા હોય છે મીઠા મોડેકેટ વોરસે શરણતો, મીઠાઈ ફરસાણ હાઈકસ આઈ સકીમ, પેપરસેટ ધરાગ રસીકમાં વપરાતા ફેલી હાઈદર અને મરયા, બધામાં ને હેર અપાય ત્યાં પ્રબળી રીતે તદુરસ્ત રહી શકે તે પછી બનારની મીઠાઈ ફરસાણ મેડ ને પ્રકારના પીણા તે તૈયાર મરીગાશલા પણ ન ને અપાય એવો અમદાઈ ધર્મ પાળવો એ તદુરસ્તીને કિલ્લો બાંધી લેવા જેવું નથી બનાવું.

આ તો આપણા દેશનો કિલ્લો નથી પણ ને આપણે સહતર પરાધીન તરીકે હેર પીએ છીએ તેના ચોડાક પ્રકારો પણ લેવા જેવા છે મોડરો દિવસે દિવસે વધી રહી છે, મિલો ને કારખાંદા વધે છે પરમાત્માએ કે પ્રકૃતિએ તે આપણને શુદ્ધ દવા બહી કીધી, પણ લોખણ બાંધ્યો એને ડેરી બનાવે છે ને આપણે તે ડેરી દવા થાસમાં લેવી પડે છે મોડરો અને ચિલોમાંથી કાળેન મોડરોમાં કાલુ નીકળ્યા ને કરે છે કારખાંદા વપરાશી સમીપે કાળેન મોડરોમાં કાલુ દવામાં નાખ્યા કરે છે બસબર કાળેનની રિપોર્ટ પ્રમાણે બનાવેલી સમીપે કે ચૂવા કાળેન કાચેકસાઈડ એસ કાંટે તે બારે દોષાણી જમીન પર પવસાય, ખાડાઓમાં લેઈ થાય અને આશામાં લેવારને સહિવા નેડી ચાસર કરે, લોડીને લાલને બાંધે જુસાર પડતુ રાખે અને અપચો, મુડી, કામ કરવાની અનિચ્છા વગેરેની પાલવે પણ કાળેન મોડરો કસાઈ તે ધણે ને કરી છે, પ્રાણનારાક છે.

બીજા વરસે કાલુમાં જન સંસ્કારિય પણ આપણે અનિચ્છાએ આશરમાં લેવા પડે છે મરદોના અધાતા પાણી નાનીનાની મુખ

રાહ્યા સહકર પરાઈ દર્શકોને ઝેરની અસર પહોંચાત છે । રસ્તા પર યુદ્ધ કોરો ક્યેરો નાખનાર યુનેગાર ગણાય છે. તાલુ નાસણ વીછળેખાઈ દેડનાર યુનેગાર ગણાય છે. પણ હાઈડ્રોનસદ્દાઈ-છેડના ખળના જેવો ક્યેરો, નરને ને સડરનું પાણી વચનીની વચની-કેસુ કરનાર કે ફેંકાવનાર ‘સુપરાઈ’નું નામ કોણુ લઈ શકે ?

એકંદરે આપણી રહીશરના એકેએક નંદ, બોલર અને રીચેટ ટાઈટ કરવા જેવા છે. એ સિવાય આપણી રહીશર તરી રાકે તેમ નથી. Anti-tuberculosis કે Anti-malaria કે એવી બીજી બુંબેશો અર્થ વગરની છે. મનુષ્યને પરમાત્માએ ઉચ્ચુડીની આપી છે તે રોગ-નિરોધક શક્તિને સતેજ કરવાની નજર છે. એના સીરમ કે વંકડીની, વીટામીનવીએરી તરીકે કોઈએ મોપીરેથી કામ આવે તેમ નથી. શુદ્ધ ઓરાક અને શુદ્ધ હવાની વ્યવસ્થા થવાની નજર છે.

(યુનિવર્સ સમાચાર) — મોહનલાલ મ. ઝવેરી

કાર્તિકેય

દેવ-સેનાપતિનું ૫૬ પામનાર પરાક્રમમૂર્તિ કાર્તિકેયની જન્મ-કથા એવી છે કે રાંધેર-પાર્વતી જેવા તેજસ્વી યુગલના પુત્ર મદા અર્ધેકર થયો એવા ડર લાગવાથી ઈન્દ્રે તેમાં વિજન નાખવા અગ્નિને મોકલ્યો. તેના છળથી રાંધેરનું રેત થોડું જમીન પર પડ્યું. તેની શિક્ષા તરીકે પાર્વતીએ તે અગ્નિ પાસે ધારણ કરાવ્યું. તેણે તે રાખ-ભથે થોડા સમય ધારણ તો કર્યું પણ પછી અસહ્ય થતા ગ્રેષા પાસે ધારણ કરાવ્યું. તેણે પણ ઊંડી દેવાથી છ દુષ્ટિકાઓ (અપિત્રાઓ) એ તે પાશુ કર્યું. એ છ દુષ્ટિકાઓને જેટલે એક જ સાથે એનો જન્મ થયો, ને તેમના નામ કપરથી તે ‘કાર્તિકેય’ કહેવાયો; તેમજ અગાડના ધારણ કરનારાઓનાં નામ પરથી તેનાં નામ ‘અગ્નિપુત્ર’, ‘અગ્નિજન’ તથા અગ્નિની સ્ત્રી સ્વાહાના નામ પરથી ‘સ્વાહેય’, ગંગાપુત્ર તરીકે ‘અગિય તથા રક્ત થયેલા દેવ કપરથી ‘રક્ષ’ એવે પડ્યાં. એક જ મુખ એને બે હાથ વાળો તે હોવા છતાં છ દુષ્ટિકાઓને જેટલે એક સાથે તે જન્મવાથી તેનાં છ મુખ અને બાર હાથ કહીને તેને વડમુખ કે ‘પદાનન’ પણ કહ્યો છે. વળી તેના હાથ (શાખા) બહુ લાંબા હોવાથી ‘વિરાડાપ’, તથા શુદામાં વાસ હોવાથી ‘શુદ’ પણ કહેવાય છે. કથા એવી છે કે તારકાસુર નામના એક કપરવહારી અસુરને એટું વરદાન હતું કે સાત દિવસના બાળકને હાથે જ તેને વધ થઈ શકે, — એ અરાધ્ય હતું. આથી ગંભીરે તેના નાશ માટે આ તેજસ્વી બાળકનો અવતાર ચેલ્યો અને અગાસને દિવસે તે જન્મ્યા પછી સાતમે જ દિવસે, સુદ છઠે, તેણે તારકાસુરને વધ કર્યો. તારકાનંધ પછી તે પાવતીનો લાડકા થવાથી દેવસોએને ઊડવા લાગેલા. આની સાથે દેવોએ વોહાર દહાવ્યું, તેની છપ્પેલી સ્ત્રીને રમણે પાર્વતીએ ગેવાડનું રૂપ દર્શાવવા માટર્યું. આથી તેને એટલે પથ્થાત્તાપ થયો કે તે પછી જન્મતની સર્વ સ્ત્રીઓને માતા તુલ્ય ગણવાની તેણે પ્રતિજ્ઞા કરી. વિશ્વામિત્રે તેને કપનયન-સંસ્કાર કર્યો; વિષ્ણુએ તેને વાહન તરીકે શુક્ર, અશ્વ તથા કૂકો આપ્યાં, વાયુએ પતાકા, સરસ્વતીએ વીણ, અહાયો બેઠોડા, અને ઝંઘુએ મેડો આદિ આપ્યાં.

દૈત્ય પર્વતમાં બાણુ મારીને તેણે આરપાર હેઠ પાડેલા એટલે ને પરાક્રમી નીવડ્યો. તેની તેલસ્વિતા તથા પરાક્રમ જોઈને દેવ-સેનના સેનાપતિનું ૫૬ તેને આપવામાં આવ્યું જન્મ પછી કાંઈકે દેવોને દિવસે તેને સેનાપતિ તરીકે અભિકષક થયો અને છઠને દિવસે તેણે અસુર-વધ કર્યો તે કપરથી પાંચમ તથા છઠ તેની ઉપાસના-તિથિ ગણાય છે. કપર વર્ણવેલી પુરાણકથાની દબીકોને રૂપક વળીને જ એ પરાક્રમમૂર્તિના લખને અર્થ ધરાવવાનો છે.

આ માસ (સપ્ટેમ્બર) ઇતિહાસમાં

- તા. ૩ ઝાલિવર હોમવેલનો શુકનવેતો દિવસ: આ દિવસે તે ડન-નારની લડાઈ હતી (૧૧૫૦), વરેરનું મુદ્દ હત્યો (૧૬૫૧) અને આ જ તારીખે તે મૃત્યુ પામ્યો, ૧૬૫૮.
- તા. ૪ હિંદના દાર્દ આરેશીય દાર્દભાઈનવરોહનો જન્મ, ૧૮૨૫.
- તા. ૬ અરબી સમુદ્રમાં કારમી રેલડ ધોલાવતા ઝાંચિયા ઝાંચિ સામે મુંબાઈ કાઉન્સિલે યુદ્ધ બહેર કર્યું, ૧૭૨૦.
- તા. ૧૧ એંગ્લો જર્મન લેબન્ટીના પરીણા ૩૫ મુંબાઈમાં પટેલ-વહેલું હિન્દુ-મુસ્લિમ દુકલક થયું, ૧૮૮૩.
- તા. ૧૪ ઇટાલીના મહાકવિ દાંતે આલ્બીરીનું અવસાન, ૧૩૨૧.
- તા. ૧૬ લિવિંગ્સ્ટને વિલ્ડેરિયા ન્યાંકા સરોવર શોધી કાઢ્યું, ૧૮૫૬.
- તા. ૧૮ હિંદ-ન્યાઈ માટે તેમજે અટક આમજ સિંધુ કોળંગી, ૧૩૬૮.
- તા. ૨૦ રેમોરિયા સાહસ-સમી મંગે પાકેનો જન્મ, ૧૭૭૧.
- તા. ૨૫ લાહોઆમે પાસિફિક મહાસાગર શોધી કાઢ્યો, ૧૫૧૨.
- તા. ૨૭ હિંદના સાંસ્કૃતિક નવનિધાનના પુરોધા રામ રામમોહન-રાયનું મૃત્યુ, ૧૮૩૩.

આ માસની વ્યક્તિવિશેષ: ભારતેન્દુ હરિશ્ચંદ

યુગરાતના નર્મદ, મદારા-ધૂમાં ચિપગૂણકર ને વંશાગ્રમાં વિદોસાગર તથા બકિમ્બેન્દર ન-ભાપાની અસ્થિભા રથાપવા ગ-થ્યા એ જ કાળમાં હિંદી ભાષાનું રસત્વ સૌ પ્રથમ જ્યાંકારે તથા પોષનાર એ પ્રદેશમાં થયા તે ભારતેન્દુ હરિશ્ચંદ મહાકવિ ગણાવી શકાય એવા, કાશીનદે-શના પ્રિય કવિ ગોપાલકાસને ત્યાં ૧૮૫૦ની દમી સપ્ટેમ્બરે એમનો જન્મ થયો. પાંચ વર્ષની વયે માતા ને નવયે વર્ષે પિતા ગુમાવવાથી ધરના નિશાસુ નેકર અંગેયે તેમને કષ્ટથી. બચપણથી જ શ્વિત સ્વતંત્ર અને તોફાની દની, એટલે અકથાસ ગાંઠ હોય જ સુધી પહોંચ્યો, ત્યાં, નર્મદાદાના છતાં પાન ખાખે કોલેઓન જવાને પરિણમે રૂખસ પગા. પછી એ હિંદના પ્રવાસે નીલ્કા, ત્યાં પ્રતિ-પ્રાતમાં ભાષાની અસ્થિભાના એટલે કૂટલા એઈએમને થયું ભાષાના ખેડાણની લચની લાગી અને હિંદી ભાષામાં જ લખવાનું મન લઈ ‘કલિયજન-સુધા’ નામે માસિક રાકે, જેમાં હિંદીદાસ, પ્રવાસ, પિંગળ, વિજ્ઞાન, નાટક, સમજામુખારો, રાજકારણ આદિ સર્વ વિષયો પર લલમ ચલાવી. આથી પ્રભામાં ભરતીઆવતાં ‘હરિશ્ચંદ-નંદ્રિકા’ ‘કાશી-પત્રિકા’, ‘આર્યમિત્ર’ વગેરે બીજાં પત્રો રાકે હરી હિંદી ભા-યાનું ખેડાણ વિસ્તરે કર્યું ને દિલીનું મુખ ઉભાવ્યું કર્યું. પ્રભેયે પણ તેની કદરસનાસીમાં તેમને ‘ભારતેન્દુ’ કહી નવાન્યો. એ છઠાજ સરકારે પણ માન્ય રાખ્યો. પ્રવાસ દરમ્યાન તેમણે તાલિમ અને તેમજ સિયાય હિંદની લલમજ બધી ભાષાઓ શીખી લીધેલો.

હિંદી ભાષા ખાતર ફેરફાર ન્યોગાવરીએદી દખાવેનેને કારણે બનરાવરમામાં તેઓ બારે તંગીમાં આવી પડેલા; છતાં એણે સમયયુગ લલમજની રમુજ છતાં તોફાની ચિનિ તો કામ્ય જ રહેલો; અને હિંદી ભાષા ખાતરના કૌંસ પણ ખર્ચમાં જરાયે કુપણતા આવવા ન દીધેલો. ઇ. ૧૮૮૫નું વર્ષ એણેમાં જ તેમની લલિજત લલમી અને ભન્યુ-આરીની ૧૬ી તારીખે તેા એ ભારતેન્દુને અરત થઈ ગયો.

અગ્રપ્રધાન
પરંતુ નિહ નહિ આલે અન્ય-વંત શિકારને,
પરંતુ માનવી આલે અન્યનું જ પડાવવા !
રમણલાલ સોની

૧૯૨૫માં ટોકિયોના એક પરાગા હીચી નામનો એક વફાદાર ફરેરો રોજ સવારે પોતાના માલિક સાથે રેલેશને જતો અને સાંજે પાછો આવતો. આમ ધણી મહિના ચાલ્યા બાદ માલિક મૃત્યુ પામ્યો, છતાં ફરેરો તે માલિકની રાહ જોતો. થોડી રાત સુધી બેસી રહેવા લાગ્યો. આમ સતત ૧૦ વર્ષ સુધી નિયમિતરિતે ચાલ્યા બાદ અતે ફરેરો મરી ગયો. હીચીની આ સ્વામીભક્તિની એવી તે છાપ પડી કે જાપાનીસ સરકારે રેલેશન પર ન્યાયે તે ફરેરો માલિકની રાહ જોતો બેસતો ત્યાં તેનું એક પુતળ કરાવીને મુકાબુ એટલું જ નહિ પણ રેલોની દરેક શાખામાં વફાદારીના પ્રતીક તરીકે તેના નાના પુતળા મોકલ્યા.

કહેવતોના અર્થ 'નાચલુ નહિ એને આમ છું વાકું' - કોઈ કામ કરવાની પોતાની ઈચ્છા ન હોય ત્યારે માણુ ન જાવતો ને નિર્ણયે જાણતા કહે છે તે દર્શાવવા માટે વપરાતી આ કહેવતમાં રહેલી ચાંદમાં રચાયે છે કે સાત વૃત્ત જાણનારને તેની કળા જાણવાની વિનંતિ કરતા, તેને જો કવચ ન હોય તો એવે 'તમારે આજુ વાકું છે તેથી નહિ જાવે' એટલે બહાનુ પણ કહે

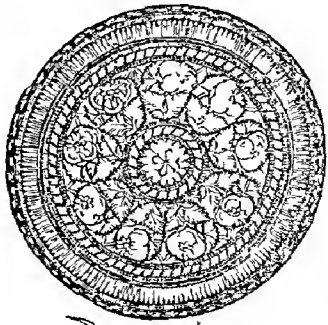
ગઈ ૧૫મી ઓગસ્ટના ત્રી ભરવાતગયદિને નીકળેલી દિવસની નીકળિડાર રફ કરવા માટે રજાઓ ખાતાએ તે દિવસ પૂરવો પોરત માઈની ખાસ છાપ થોડેલી, જેના પર વચ્ચે, દિવસ પ્રતીકરૂપ ધારીનું આલેખન, તે દિવસની તારીખ, તથા 'સ્વાતંત્ર્ય દિન' એવા અક્ષરો અમેલમાં હતા. સુખાઈની જનરલ પોરત ઓફિસે વાપરેલા એવા સિકાની છાપનો નમૂનો આ ઉપર આવેલો છે.

મિલિપાઇન્સ કુલ ૭૦૦૮ બેટોને બનેને ફેરા છે, પણ તેમાં ૪૬૫૬ બેટોને હજી સુધી કોઈ નામ જ અપાયું નથી.

વેપારને કોયે દિવસો પમ જમાવવા માટે પાશ્ચાતીઓ, રુબ, રુબ, ડેનિય, અમેરિકા વગેરે આવતા મથા તેમ તેમણે સત્તા જમાવતા ધીરેધીરે પોતાના સિકા પણ પડવા માડયા તે પોશ પાશ્ચાતીઓના સિનો ૨૦૮માં અકબી આજેરો આ ઉપર આજેરો સિકો ૩૪ થી કોના છે જેમાં એક વરેડ રાજકર્તાના મુકર નીનીચેની હાથ આકૃતિમાં રાજવિહ નીચે જહ પ્રવાહ દર્શાવતી રેખાઓ દરિયાઈ પ્રવાસ સુચિત કરે છે જમણી બાજુ દર્શાવેલી તેની પાંડવી બાજુમાં કપનીનું પ્રતીકને સાવ છે

તાલ (તવ્યા) મરમી જાણી દોષ [તાજ ન હોય છતાં શરીર મરમ હાજો, થા શરીરે ફોદલીએ નીકળે, થા જૂન ન લાગતા જલગ બાબ્યા કરે] તો લીમડાના તાલ રસનુ સેવનથી તથા રોજ રાત્રે મરમ પાણી સાથે ગા તેણી દારે લેવાથી ફાયદો થશે

તમે જાણો છો ?
જેટલી વિસ્તૃતિ ૧૯૦૦૦ મજૂ કાલ સા ઉત્પન્ન કરી શકે તેટલી ગાવ એક રોજ યુરેનિયમ કરી શકે ? રોજના લખમન દોઢ લાખ રોડિયમના અણુ પરફેશ મોકલવામાં આવે છે ? એક મામ રેડિયમની કિંમત લગભગ ૧૩,૦૦૦ પાઉન્ડ થાય છે ?

જો સારાશિખ વરમા વપરાતા વાણજીવજીમાં ફાળ સોવી નહીં વપરાય સમીજો (લગવરી) નો લેય છે આજુ સારવેરિક પ્રાપ્ત થી રાત પાનસો પાંચી અથવા છામ પ્રકેશની ઓજવરત રાખવા પછી તે જ વપરાતી હેલવાની તેના ઉપર તેનો આન જમાવવી માટે પુરિયાના સર્વેશી પવેતના દરેક રેશને કાળના રાતની કોના એકનીની અર્જતા કરી જ છે બાળકો આજેથી તેમણી રેશી જમણવાના ઉપજાયું હેડજાવતા કોઈકે પાંચેરે જમણે

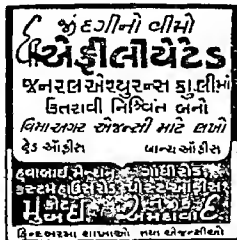
સુખાર્પિત કુસુમ
પાનાપાત્ર વિવેકોદિત
પેતુપત્રગયોરિવ ।
તુળાત સજાયતે ફીરે
ક્ષીરાત્ સજાયતે વિપમ્ ॥
લાયક અને નાલાયક વચ્ચેનો તફાવત ગાય અને સાંધા જેવો છે ગાય ધાસપાઇને દુધ ઉત્પન્ન કરે છે, જ્યારે સાંધા દૂધપીને કેર ઉત્પન્ન કરે છે

★ ભવિષ્યની સલામતી માટે

તમારી જિંદગીનો વીરો

‘એશીલીયેટેડ’

માં ઉતરવો

મારે આગળ એન્ટીસાઇટીસ એન્ટીબાયોટિક્સ જેવાં એન્ટીબાયોટિક્સ
માટે ઉતરવાની અને ખંતીવા કાર્યકરોને પત્રવ્યવહાર કરવો

કોઈ

કોઈ મહા રોગ ગણાય છે.
કોઈ વારસામાં ઉતરે છે.
કોઈ લગ્નમાં અડચણ કરે છે.
કોઈ મુંઝવણનો નાશ કરે છે.

તે જરૂર મટાડવામાં આવે છે તકી કરેલી મુદતમાં
એન્ટીબાયોટિક્સ મટાડવા માટે મજા અથવા લખો:

મોડર્ન લ્યુકો-ડર્મા ક્લેનિક
(કોલમ્બિયા ડિપાર્ટમેન્ટ)

પદ્માવી સોસાયટી, ન્યૂયોર્ક ડાઉન્સ્ટ્રી પાને,
આર ૨૨૯, મહિનગર અમદાવાદ-૮

ગુર્જર ગ્રંથભવન ગ્રંથાંક: ખીબે

અલકા

(કાવ્યમેઘ)

કર્તા: જોડાલાલ ત્રિવેદી

શ્રી ત્રિવેદીનો આ અભિનવ કાવ્ય-
સંગ્રહ રસ, ધ્વનિ અને માધુર્યયુક્ત
નાનાં મોટાં ૯૩ કાવ્યો રજૂ કરે છે.
સરળ અને ચોટદાર કાવ્યોની ખરી
ખૂબી અહીં જોવા મળે છે. મૂલ્ય રૂ. ૩

આસિસ્થાન

જોડાલાલ નારાયણ ત્રિવેદી
નિદુસરોવર રોડ - સિદ્ધપુર - (ઉ. ગુજરાત)

સરકાર-માન્ય

પાંચ મિનિટમાં
આરામ

કીર્તિ પેઇલ જામ

માથાનો દુરખાવો
સંધીવા, રોટી
પર અકસીર

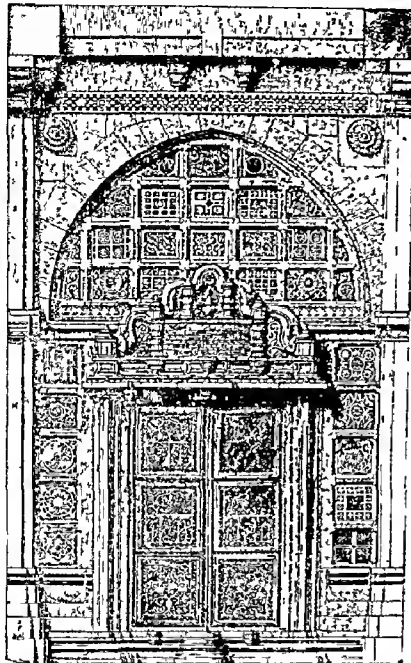
કિ. ૦-૧૨૦

કી

એન્ટિબાયોટિક્સ
ની હરેક
ખાટલી સાથે
જંતુનાશક
સાથ
કિ. ૦-૮-૦

આમેજામ એન્ટિબાયોટિક્સ આપવાની છે.

અમદાવાદની સમૃદ્ધ શિલ્પકલાનો ઉત્કૃષ્ટ નમૂનો

હિંદુ અને ઇસ્લામી ગ્રામપત્નના સુદર સમન્વય ગમે, અમદાવાદના સાદ-આવમના રાજાને મનોહર કાર પ્રદેશ એની ઉપલી કમાન ઇલામી અને નીચલી (નારણા ઉપગની) કમાન હિંદુ રથાપત્નની દગ પી છે એની જાણીઓની ડિઝાઈન, ઇસ્લામી આદેશ મુજબ કોઈપણ છત્રન પ્રાણીના આશ્રેણન વિનાની છે, છતાં એ જાણીઓની ડિઝાઈનની દમ્ય હિંદુ પરંપરા ઉપર છે, અને પિત્તગની જાણીઓ એનાં કયાઁ અમદાવાદના જ કારીગરોના અદ્ભુત પિત્તકામને સુદર નમૂનો છે. અમદાવાદના સિંચ અને ગ્રામપત્નના આસા સુનંદા નમૂનોઓના બાવન ફોટોગ્રાફોના સુદર આદર્શગાની આ એક સાનગી છે.

અમદાવાદ

જુનરાતનું પાટનગર

૮. દેશના બેઠી ન્યાપારગારને કપરની ચોતાની કેન્દ્રવર્તી બીજા વિશ્વગિતિથી, અને અદ્યતન ઉદ્યોગનગર હોવા છતાં એનદેશીય સંસ્કૃતિ ॥ વદેજનો: છત્રત ને પ્રણય આન ધરાવવાનું કારણે, અમદાવાદ જ જુનરાતનું પાટનગર રહ્યું છે, રહેવાનું છે અને આ ધારી જુમળા મોળે જાએ વિનયવાનું પણ છે

૯. છતાં મેને વિધે આ ભો કેમુ આનુ જ્ઞાન ધરાવેલો છો ॥ ૧૦ મે વિવિધરની દતિહાસ એના લાડા સમન્વયહેણ અને મેની પુરાણી શિલ્પ-ગ્રામપત્નની સમૃદ્ધિથી શુદ્ધ અમદાવાદીઓ પૈકી પણ રાખું જાણુદ ર કેવા હશે ૧ માન નાની ગિર ૧-સ્થાપત્યની સમૃદ્ધિની જ વાત કરીએ તો, ૨ શહેરના ગ્રામ પદ બાદશાહ અદાદશાહ ॥ જુદા અવરોષ સધરતા ગોકરગાથી ગાડીને છેક હડી-બાઈની વાડી અને સ્વામીનારાયણ ॥ ગોકરે મુખીના હડકાં ૧-સ્થાપત્યની મહિમા આપણી ધરપરાનત વારતુમ્હારી ॥ એ સમૃદ્ધ વારસો સિમિનાવખધરીને જળવાયો છે તે ચોતે ૧-સ્થાપત્ય સમન્વય રતિદામગ્રથ છે

૧૦. જગતમા મેનમૂન મધ્યરી ॥ તરમાનગા ગણુદ હી સીરી કો રમી મનિજા પી જાણી એવાને સપ્રમાણ રાજાના ગાન્ય નનુ ॥ ૧૧ શાહી રૂપગિની મનિજાથી ગાડીને જલાગારો તમા મનાજાગિમા મ મુદ્દેદામે નેશમેથી કલાવરતિમા અરોધો ધરાવની અકાવજની વાવવતાકામરિયાવગામુખીના અમદાવાદ ॥ શિલ્પ-ગ્રામપત્ન હડકાં આપણા મે પાટનગરની પુરાતન બહોળ-લાથીની વાચા બાગીને દિશા છે

૧૧. તમે કો બધુ નમરે ન જોયુ હોય, કે ન જોઈ શકો તેમ હો તો એવુ એ સચિવ આદર્શગા બહાર પડયુ છે મોળા, જુનરાતનું પાટનગર-અમદાવાદ નાગના ગહાગ્રથ ॥ લેખક શ્રી રત્નાગિરિયવ બોમરાવે શુદ્ધ આ સચિવો કો નમરની દતિહાસરેમા ર ૧ પ્ર-ગતાવના સાહ્ય, આત્મ સુનદા ફોટોગ્રાફો તે તે સ્થળના વર્ણનો સાથે આઈ પેપર ૭ ૧૨ મુદ્રક છપાઈ સાથે સારાયા છે દિવસ માન એ રમિયા [ગ્રાંટર જી] કુમાર કાચીવય નિમિષે, ૧૪૧૪, રાયપુર, અમદાવાદ

તા ૨૦૧૬ વર્ષના રેન્ક બદલે શ્રીમતી સુદામણીબેન સુદામણી (સુદામણીબેન) ની સાલ્વારકીમો બાંધવામાં આવેલી છે. તેમની પાસેથી તેમની પુત્રીની સાલ્વારકીમો

૩૧૧

અનુસાર રેન્ક બદલે

આવૃત્તી કાલનાં નાગરિકોનું માસિક તરીકે અનુસાર ગણતરી વર્ષ ૨૦૧૬ એક ૧૧ નવેમ્બર ૧૯૪૮

પુનેરેના વિશ્વ મધુર-પ્રદર્શનમા
ભારતની ભાવનાના ચિત્રો:

અથા સપ્ટેમ્બરની ૧૨મી તારીખે ૧૧
સીસમીયુનેસ્કો (U.ESCO) મધુર રાષ્ટ્રો ૧
સરનાર સમીપુ એ પુ સમેવન ૧૭૫ ને
પ્રસન્ને વિશ્વભુધુ વની ભાવનાના પુરસ્કાર
અથે સમ ત મજતને માટે અનિલ ભગત
મા ૧૫ દમનો ૧૮૬૧ બંદેર ૧૨૫મા
આગેા દનો ૧૧૦૫ આનુપમી એક પ્રદ ન
શાભવામા આનુષ ઢલ એ પ્રદર્શનમા દિંદે
પણ આમ લીધો દનો આ દેશ તે એ
દિશામા ધણી વ્તરા મળથી પોતાનો
ફાળો આપતો આગેા છે તેના પ્રતીક ૧
પ્રસન્ને આ ભાવનાના ચિત્રો આલેખનામા
આન્યા છે ૩૫થી દારની ચિત્રોમા પ્રદેહું
ચિત્ર તિરેદના અતરાજમા ભઈ જ ન અને
સમ્પરનો પ્રકાર પદનાર વિદ્યારીતા ઠી
વિષ પીકના કુવપતિ બીજ કદવાળુ દીપકર
શીતાન નુ છે (એમન ચરિત્ર કમાર ના
૧૫૨મા આકમા આગી મધુ) બીજુ ચિત્ર
સીતોનમા બીજ પાના પ્રમાર અને સમાઈ
અરોક મોડેલા પોત નુ પુત્ર પુત્રી મદેન્દ
અને સપ્તધિત્રાનુ છે અને સૌન્દર ચિત્રમા છે
દુન્ગેરેશિયા બનાર રાજેન્દ્ર આજ તે ત્યાના
બંધોરજ ના મરિયામા આલેખિયો છે

બીજ દારમા એ ન રીતે આ દેશે કદાર
ભાવથી પરદેશી આગ્રપુશ આપહારી પોતાને
ત્યા એ સમાન્યા તે ભાવનાનું આગ્રખન છે
દતિદાસ સામી ફેર છે કે પ્રાચીન પ્રાળથી
દિંદે આથી દ્રવિડો સીચિવનો સુરિયથો
અને છેક દમના પુરોપિયનો - સી પ્રભ
કોને આભસાનુ કવવાનો પ્રયત્ન કર્યા છે
તેના પ્રતીક રૂપ એ દારીમા બુદે પિયન
સુરિયસ અને બીની મુસાદિરના ચિત્રો છે

સીથી નીચેના મોડા ચિત્રમા ભારતની
પ્રાચીન સરનાર પ્રજાલિમા રહેલી ગુહ ન્યા
ચલાવનાનું આલેખન છે એ ભાવનાના અતિ
ઉન્નતવલ ઉદાહરણ રૂપ મદ્દાગીરના ન્યાધ
નો પ્રસન્નેતો દિંદે ૧૧૦ તિદાસમા ભવું તેાં
શાહાનર દબાનુ નું ભદા ૧૧ દાથે તીર ના
મવાથી થમોલા એક અગ્રીણ પાણુનના પતિના
મરણુનો ન્યાય તોળવા તેજે પુદ નૂર મદ્દાને
ન્યાયના સિદ્ધાસ ૧ આગ્રજ અપર પી તરીકે
દાબરે રીતે ન્ય થ તે જોા દનો આ

પ્રસન્ને એમા આકમા છે બધા ચિત્રો બીત ચિત્રો (મધુર) ૧૧ દો સ્થાના સપાઠ ૨૫૫૨મા અને લાંચે જેન એગ્રા આલેખિયો છે

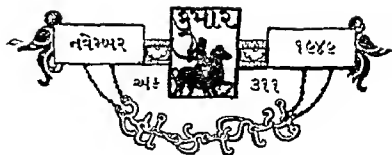
દાંત કઢાવશો નહિ

- ૧ દાંતનું દર્દ, દુખતા દાંત તથા પાથોરીઆ મટાડે છે
- ૨ મહેંની અગમ વાસ દૂર કરે છે.
- ૩ પેદાંમાંથી નીકળતું લોહી ખેંચે છે.
- ૪ જંતુવિનાશક. ખુશબોદાર તથા સ્વાસ્થ્ય છે.

સનટોન

દાંત સાફ કરવા સેજ વાપરો.

પ્રકાશન તા ૧૬ ૧૧ ૪૬

ચિત્રો

સમૃદ્ધકાળ પ્રસંગે સરદાર ફાટો નરસિંહકુમાર ગિરી પૂઠ
યુનેસ્કો પ્રદર્શનમા ભારતની ભાવનાના ચિત્રો પૂઠા પાછળ
નતન વર્ષાભિનદનની સામગ્રી પાછલા પૂઠામા
માનિની રાધા (પદ્મારી કવચનું ચિત્ર) અખચિત્ર પાછળ
ચોરપચાશિમ (રામસ્થાની કવચનું ચિત્ર) નિરંજી મુખચિત્ર

કાવ્યો

સુર્યમુખી સુન્દરમ ૩૨૦
અભિનવ યોવનાને બલ્લવન્તરાય ક કોઠાર ૩૨૦

ચરિત્ર

સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ મનુભાઈ મનભાઈ પટેલ ૩૨૧

વાર્તા

રામરવામીનુ રત્ન નીતારામ જે રામી ૩૨૭

લેખો

પારીસ કુશલાલ શીખરાણી ૩૨૮
સરોત સિપિઓ દરજીસિંહ ગોપિસિંહ નુકાસમા ૩૩૦
ચોર પચાશિમ ૩૩૨
દાર્બેન (રિવિંદા છવનમા વિહાન ૩૧) નરસિંહ મુ રાહ ૩૩૪
નાયક નાયિકા લક્ષ્મી (નારપચાસ ૩૬) યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી ૩૪૦
રિલ્ડ સમૃદ્ધ [૪] ૩૩૫

વિભાગો

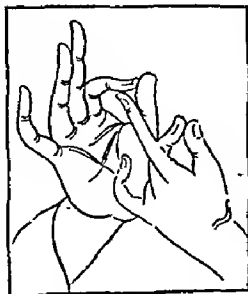
પત્રમિત્ર વિભાગ ૩૩૭
પત્રનીસ વર્ષ પહેલ ૩૪૨
માધુકરી ૩૪૬
ચરપરો (માસમાસના પખી ૨૬) 'નવેમ્બર' ૩૪૮
આ માસ ઇતિહાસમા (વ્યક્તિચરિત્ર) મહાદા કવુરી ૩૫૧
ઉદ્વેગ પાનું ૩૫૧

આઠકોને

કાંઈ આમંત્રિક માર્ગે આઠ કોને ન થયો. દોષ તો "કુમાર" દર માસની રખતી તાગીએ બહાર પડે છે, જોડે તે અસમાન - ૧૬ ન મળે તે તરત તેની ફરિયાદ કરી અકરમાતે સુખ થયેલા અકોની ફરિયાદોને, અમારી પાસે નવો દોષ છે ત્યાં સુધી તે પહેલી વળવાનો અંગે પ્રયત્ન કરીએ છીએ, પરંતુ એવા સુખ થયેલા સોંપણ ને તે બરપાક કરી આપવાનું કઈ બધન અમારે મામ રહેવું નથી. કુમાર કાર્યાલય સિંચરે તારીખ તરી, મુકક અંગે પ્રકાશક બહુલા પાંચલાલ રાવન મુકલ પ્રકાશનરથાન કુમાર મિન્દી, કુમાર કાર્યાલય સિ, ૧૪૫૪ રાયપુર, અમદાવાદ ન નિકલવાનમા આ પોરેસમાં. આ અપવાર પલિમ મુકક નવદ માસમા અબદરખાનના સોલ એમન્ડ એમર્સ સાવનિરિક પલિમિતરી કપની કન્ટ્રીક્ટ બિઝ, મોડી રોડ, અમદાવાદ

કુમારમાંનો નવ લખાણો, ચિત્રો અને ફોટો ફોટીરહટથી વસિત છે

શિલ્પ-પરિચય

કલાનાં રૂપ અને રહસ્યદર્શન કરાવતી પ્રવેશપાઠી
 'કુમાર'ના વાચકને બે વર્ષ સુધી પ્રિય અને પ્રેરક થઈ જરેથી, વિખ્યાત
 કલાવિવેચક પ્રા. શ્રી અર્ધેન્દ્રકુમાર ગાયુવીની લખેલી, કલામંડપો-
 વની લેખમાળા હવે પુસ્તકાગારે બહાર પડી છે. ક્વારસિકો, રસદર્શિના
 અભ્યાસી વિદ્યાર્થીઓ, ચિત્રશિક્ષકો, બધી આધ્યાત્મિક સાળાઓ, પુસ્તકા-
 લયો વગેરેને હવે યોગી, ખીચોખીચ લખાણ સાથે સમગ્ર ૨૦૦ ચિત્રોથી
 ભર્યક, મૂલ્યવાન, સચીન અને સમૃદ્ધ ગીતાસાધોથી. પાઠા પડમા
 કિંમત રૂ. ૩-૦-૦, રજિ. પોસ્ટેજ ૦-૮-૦, કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ

ગુજરાતી પ્રકાશનોમાં અપૂર્વ તો એ છે જ, પછ
 હિંદી, મરાઠી, બંગાળી, કેન્નડ, તામિલ, તેલુગુ. ઉર્દૂ કે હિંદની કોઇપણ પ્રાંત-ભાષામાં
 —અરે ખુદ અંગ્રેજીમાં પણ અજંતાના કલામંડપો

ઉપર આપણું સમૃદ્ધ અને છતાં આપણું
 સરતું એક પણ પ્રકાશન થયું નથી :
 નીચે આપેલી યોડી જ વિગતોથી એની ખાત્રી થશે :

નિઃશી ચિત્રો . . . ૯

બીજાં ચિત્રો તથા ફોટોની આઈલેસ્ટ . . . ૧૬

સામે બાજુમાં આપેલા નમૂના મુજબના

પાને પાને વેરાએના રેખાકો ૪૮

શ્રી રવિશંકર રાવળ જેવા મહાન કલાકારે લખેલું ને
 માહત્તાદેય કાલિલક્ષ્મીના એક ચિત્રરહસ્ય સાથે

આ બધું માત્ર ત્રણ રૂપિયામાં
 (પોસ્ટેજ મુક્ત)

અને . . આ હવે છેલ્લી આવૃત્તિ જ છે, ૧૩મી
 જોમાની અધિક સામગ્રી હવે મેળવવી શક્ય નથી,
 અને તેથી ગણતરીની જ નહીં નીકળી શકી છે

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ • અમદાવાદ

કુશુની વિનતિને નકારી
 માનિની રાધા
 લાક્ષણિક માધુર્યભરી
 રક્તી સદીની
 પદ્માદી ક્લમનું
 ઉમદા ચિત્ર

(રચ. આનંદ કુમારરામીનો સંગ્રહ)

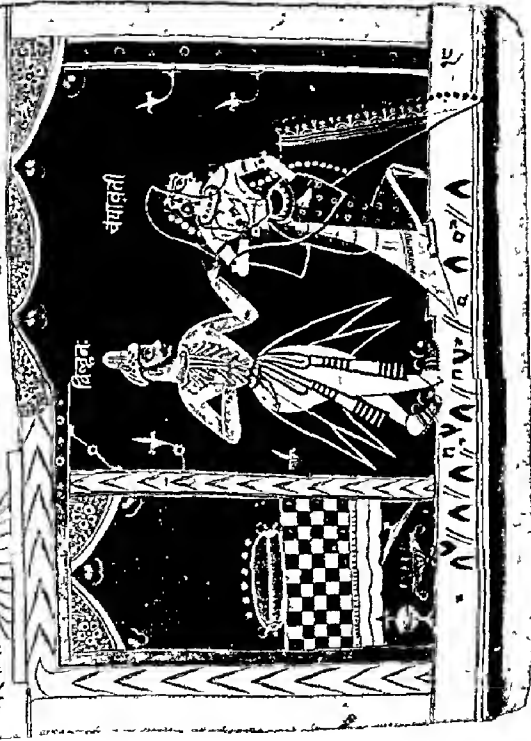
આ અને આની પાછળ છાપેલું ચિત્ર, એ બંને આ દેશની તથાવતી રાજપૂત સૌથીનાં, જે અંતિમ ઉકાનાં ઉદાહરણ છે, અને એ રાજીના અલ્પસંખ્યા દિવસે કપચોળી ગળીને આ અંકમાં બંને એક સાથે આપેલાં છે. અનંતા પછી તેના તંતુ પર આપણી ભૂતિમાંથી ભેગેલી એતદેશીય ચિત્રશૈલીએ જે : ગુજર તી અને રાજપૂત, બંને એકબીજાને ધન્ય ગણી છે. મુધસે પોતાની સાથે ઈરાની ચિત્રશૈલી લાવ્યા, તે રાજપૂત કલ્પ સાથે ગળી જઈને મુધસે સૌથી નીપજ, અને તેની થોડી અસર, હિમાલયની તલેટીની કોમડા ખીખીમાંના રાજપૂત રાજ્યોની ચિત્રશૈલી, જે 'પદ્માદી' કે 'કાગડા' કલ્પને નામે ઓળખાય છે, તે પર પડી. આ સારોનું ચિત્ર, એમગદા કલ્પ પોતાની પરાકાષ્ટાએ પહોંચી તે અંતિમ કળ (રક્તી સદીના અંત)નો નમૂનો છે. પોતાની રેખાઓના કાવ્ય દ્વારા લાવવેયની લય ઉતારવાનું એનું સામર્થ્ય ભણીતું છે. જ્યારે આની પાછળનું ચિત્ર રાજસ્થાનની રાજપૂત શૈલીનું ૧૭મી સદીનું આદિબન છે, તેમાં ધાટ કે ટોળની પરવા કર્યા વિના ચિત્રકાર મોઝે દોઢે કલ્પ મુખમાં પોતાના મનઃપટ પર પડેલી ચિત્ર-સૃષ્ટિ અપાટ બંધ આવેખને. એમાં માનવ-આકૃતિઓ તથા અન્ય સંસ્કૃત, તેના ફળદ્રુપ ધાતુદની મોઝસાઈ ભળ-વીને નથી ઉતારેલાં; પણ એ ક્યાપસંચ પ્યાનકરનામાં જેવો હૃદયબોધ તેવો સાદા સપાટ રંગોમાં, પૂરતી ભવ્ય અને ગતિ સાથે ઉતારેલા છે. અને છતાં તેમાં ચિત્રોતોની સમ્પાદ પૂરેપૂરી છે: મુકબનો કીખી મલમલનો પારદર્શક ભંગો, તેની પાપડી, મુઠમાં મોઝિયાં, બેટનું વચ.

એકા-એકેકેકાં. અને સોનાં વચાખમણે નુકો. પારદર્શક ઓઢણી નીચેથી રેખના મેળીબંધ, કલક-કુદર જે દેશમરજી માડીને એ કવાન પાલનને છેડે સ્થલાં ફૂગતાં સુખીનું આલેખન આપણને ૧૭મી સદીના આપણા પોતાનો ખ્યાલ આપી રહે છે. અને એ પણ આવા પ્રાચીન ચિત્રોનું ગદ્યવતું મૂલ્ય છે. એમાંથી આપણા એ સમયના પોતાક, રહેઠીકભણી, ઉપકરો, વાતાવરણ વગેરે સામાજિક હિતિદાસની કપયાની વિષ્ણુતોને અલ્પાસ મળે છે. આ બધી રીતે ચિત્ર સાથે વદાકાર થયે એટલે એની બીતરંગીના આનંદ માખી મગીએ. હજી અરથી ન સડી યરના આપણા પૂરેને આવાં ચિત્રોની મનમર મોજ લઈ શકતા અને આને પણ કવાની કાઠી સમજ ધરાવતા પશ્ચિમના મુકબર કલાકારો એવો એ ન આપવા મળે છે. તે પછી આપણી આંખ કે સમજમાં તો કરી કોણ નથી. જે એ સમજ અને પહેલે કવનના નેકએ

જે દેશ-એકેકેકાં. અને સોનાં વચાખમણે નુકો. પારદર્શક ઓઢણી નીચેથી રેખના મેળીબંધ, કલક-કુદર જે દેશમરજી માડીને એ કવાન પાલનને છેડે સ્થલાં ફૂગતાં સુખીનું આલેખન આપણને ૧૭મી સદીના આપણા પોતાનો ખ્યાલ આપી રહે છે. અને એ પણ આવા પ્રાચીન ચિત્રોનું ગદ્યવતું મૂલ્ય છે. એમાંથી આપણા એ સમયના પોતાક, રહેઠીકભણી, ઉપકરો, વાતાવરણ વગેરે સામાજિક હિતિદાસની કપયાની વિષ્ણુતોને અલ્પાસ મળે છે. આ બધી રીતે ચિત્ર સાથે વદાકાર થયે એટલે એની બીતરંગીના આનંદ માખી મગીએ. હજી અરથી ન સડી યરના આપણા પૂરેને આવાં ચિત્રોની મનમર મોજ લઈ શકતા અને આને પણ કવાની કાઠી સમજ ધરાવતા પશ્ચિમના મુકબર કલાકારો એવો એ ન આપવા મળે છે. તે પછી આપણી આંખ કે સમજમાં તો કરી કોણ નથી. જે એ સમજ અને પહેલે કવનના નેકએ

॥ अथोपनिषत् ॥ वेदमनिरतश्चरामासु देहिनाधकारे। आचोघमरसमिपतु
खदर्शनार्थे लज्जास्यार्हन् यनामनुवि स्यामि॥८॥

[illegible]

સૂર્યમુખી

• સિમ •

હું પૃથ્વીથી ઉદ્દગત પ્રાણી આતુર,
બોલો છું કે સૂર્યમુખી શું ઉન્નત,
સહસ્રરશ્મિ, તવ રશ્મિ અખતો,
રસાળ તારા અંતે વિમુગ્ધ.

મારી ધરા આ-સુજને ધરી રહી
કે શક્તિમા મૌકિક જેમ બદ,
એ માતાના લવ્ય વિરાટ આતરે
હું કે મહા સંક્રમણો રહી રહું.

હું છોપિતા 'આ વહનો અહોના,
ઓમા રમો લખ્વ પ્રસાદ આપનો,
ઘડી સિંચે કોષ્ઠક બેચાલિ-મ્તેલ જે
સાધી રિંચે બ્રૂશ લુવશ સ્વત્ત્વ.

પ્રભો ' તદા ગંત્રિ આગતી ચરો,
ને મારી ત્યા જાવો ચૂર પૂરો.
સુન્દરમ

અભિનવ ચૈવનાને

મુક્ત પૃથ્વી-સંનેહ

કળી ગિડવ વાન રૂપ રમ મૌ પ્રકાશે હવે,
પડે ચરણ નાચતા, કા કગમતો કે કંઠે,
અલી, તુજ મુખાંગ પદ્ય દગ ભાવવાયા ધરે;
સમાવ, શિખ કાણુ નત પગભાલ્ય કચમ રે હવે પાલવે.

કૃતીન જન આપણે, સુપચ આર્થ આંકયા પિતરૂ
વિલાસ કુંતો દનુજ, ના ગુજુર, નધિ નથી જરે જનનંવર,
ન વા અલિ ન કીડિ ચે કદિ જણાય સીવામપર.

ન કામવશતા, અનગ શિવપૂત જોયનનિશાન,
ન વ્યર્થપરતા, સનેહિહિતિ અભિધતગ્ને સુકાન,
ન મોહજડના હાણે, કુન્નતે ધરી છે સમાન

અત્યો-અલિ કુટુંબ ના. ન ઈન ન્યાતિ જનતા વડી,
અન્યા' અમ નથી જડ અપા' રતિ ના પરાણે કદી સાપડી

મટે ગમતિએ ય અગ્ર અવધાર હૈડે, અલી,
સજી બનવવા જ મા 'ય શુદ્ધિણી, ન માદી નરી.

બલવન્તરાય ક. કાકેર

ટિપ્પણ : લીંગીઆના કખાતુસાર-(૧) વાન=વન (૫) આર્થ શબ્દ પિતરૂ સાથે લેવા. (૮) મદારેવે હમાને પીડતી કાગવાસનાને કરગ કરી, તેને અનગ પ્રેમના નવા અવધાર રૂપ મોક્ષ આપ્યો છે (૧૧) ન ઇવન્નેવ (અરખાનો ભત્તરિ જેવાએ લીધેલ વદ નેત્રી છૂટા; બેશમ, અલિવિરલ, પરતુ કાંઈ કાંઈ આનો પ્રયોગ કાલિદાસમાં પણ છે) (૧૨) પરાણે=બળ-ભગવાનએ (૧૩) અવધાર=અનગતા ફરીફરીને કસાવ (૧૪) 'ય=અણ=અણ ય, અને વડી.

અભિનવ ચૈવની જે માર્ગદર્શક શીખ આપવાનો દુઃશીખ ક કાકેર એવા, મર્દ સામન-ચેરીના છેલ્લા અંગેડા સમાન, વધોટક અને પીઠ વડિયને છે તે તરફ પ્રભવને એમના એવા તરફથી સંનેહ રૂપમા ગમે એ એક સદ્બ્રાહ્મ્ય છે, અને એવા એક બોધ, તારવશમા પ્રવેગની આજની 'અભિનવ' ન્ચાને બહુ હવિતરીતે આ કપરની કૃતિમાં એમણે આપ્યો છે : બીરેલી કળી ને હવે વાનરૂપ રમ આદિ પ્રમોદ છે તેને નત પર માખૂ રાખવા, અને આપણી કુલિત આર્થ ચરપરાની યાદ આપી વિલાસથી બચવા તે હપરેનો છે, અત્રપ્રતે આવે માગ-વશતા નહિ પણ સિંચે પવિત્ર કરેલુ જોયન-નિશાન એવા બોધા સુત્રો તે ગોચે છે, અને અદયા અલીના સાહસ વારા તથા અન્યાય ત્યજવાનું કદી ઉતરે શીખ રે છે કે સ્ત્રી, એ માત્ર ગદ ગમ્તીલેવી નરી મારી થવા નહિ પણ શુદ્ધિણી અને માતા થવા સરભળ છે.

ભાષા અને રચનાની એમને માટે કદેલી રૂપ થઈ પડેલી કાકેરના કોમળતા ધર્મી દાંધા લાવવાળા કાળોનો આરેવાદ સેવામા બલભલાને અત્યાચરૂપ થઈ પડે છે, તો 'કુમાર'ના વાચકોનું તો શું ગરુડ ? આથી જ એમણે સાથે ટિપ્પણ આપ્યું છે, ને અણે અહીં માર્ગ-દર્શક થવા પ્રયત્ન કર્યો છે. કેટલાં જગૃતા કોમળા શબ્દપ્રયોગો પાછળ જલ અને એના રહેલ દોષ છે, છતાં અમુક જ ધારીને કારણે કોમળી મોઢી કુલિએ કુનેધ બની ની હાથે છે એ જ બલ અને કોમળતા પછી પ્રસાદશુભ્યુત કાળો તેમજ ન આપે ? અને નથી માનતા કે કાળમા પ્રસાદ લાવવાનું તેમનામાં સામર્થ્ય નથી એની સાક્ષી પૂરતા કોમળા અનેક માળો અણે લેવા છે, જેમાંના કેટલાક તો મુજરાની સાદિત્વમા ચિરમાન રહી રહેશે પણ કલિને ને તેથે વડિયને) એ વિષે વધુ કહેવાનું અમારી મર્યાદા બહાર રજીએ છીએ.

સરદાર
વલ્લભભાઈ
કુમાર વચે
બ્રહ્મક
પિન્ડરાન*
દેવિદના
સીમન્યથી

સ

રહાર વલ્લભભાઈના જીવન અને યાદચિત્રને સમજવા માટે એક ગામ્વેદશક વાર્તાવાચ મહાદેવભાઈની રાધયી માઆવે છે તા રૂપ ર રરના દેશ માધીજીએ સરદારને પૂછ્યું રવરાન્યયમા તમને શેનું દેશતર આપયું? જવાબ રવરાન્યયમાહુ લગરા ચીપિયા ને ઇબડી

ગાનકમં બોલાએલા આ સુબોની પાઠ્ય સરદારના જીવનના આદેશનું પ્રતીક રહેલું છે એમના આદેશ શિવ સમ થવાનો લાગે છે

શિવિવક શિવિવના શ્રેષ્ઠ રાવે શિવવ પ્રવર્તક ।

મગનેરાજસુચક વૃણ્ય દત્તવિનાશન ॥

આ છે શિવનું સત્ય રવરપ શિવ અંક શ્રેષ્ઠ શિવરૂપકર છે સંસ્કૃત અને સાથેસાથે ત્વરિત અને ક્રાંત ભાગનાર ભયકર રવરૂપ—સ દારક પશુ છે પશુશિવનું એ ખડન રૂપ પ્રથમ નથી, ખડન રૂપ પ્રથમ છે અને શ્રેષ્ઠ પશુ ખડન રૂપ ન છે સરદારના જીવનમા આ બંને રૂપો આપણને ઝેલા મળે છે આપણે તે વપાસીએ આપણા દેશની રાજદ્વારી પ્રવર્તિત સને દહાડથી માધીજી સાથે સરદાર એકત્રીત થયા તે પહેલા તેમણે જે જાહરી વકીવ તથા બેરિટર તરીકે પ્રસિદ્ધિ મેળવેલી મરીજ ખેડત કુળના જન્મ આપણજ અને ઇન્દ્રાસાહિબ અન્યાય ને સત્તાનો સામનો તે માટે સખળજ કેળવવાની રાક્ષિત એ એમના નાનપણના મુશ્કેલી એમના અભ્યાસનો કાળ તે સિફકા મી સામે બડનો પશુ સમય છે, એમની વકાલતી મરફિદીને કાળ અજેજ ન્યાયાધીશીને નગાવવાનો સમય છે અને એમની રાજકીય કારકિર્દી અંગે જ સકલનતને નમાવવાનો સમય છે આમ એમનું ખડનકાર્ય તે જ ગાનહેર છે પશુ સાથેસાથ એમનું મજબૂત મડન કાર્ય પશુ થયું જ આનુષ્ઠ છે પશુ એ હોકાની નનરે બહુ અડચું નથી રમાતન્યપ્રાપ્તિ પછી એમણે દેશની પરિસ્થિતિને યાજે પાકવાનું તે સમયનું તે ગદા કાર્ય કહ્યું છે તે તો જગતના રાજકીય ઈતિહાસમા નોધવાત મણાય તેવું છે એવું જ મૂચ ને ગળખત અવિરત ને અજાત મડનકાર્ય એ જીવનભર કરતા આન્યા છે એમની એ જીવન કથા એમના જ પોતાના તથા રવમ મહાદેવભાઈના રાષ્ટ્રોગાને વીર વલ્લભભાઈ પુનઃકળા વર્ણવેથી છે તેમાધી રાજ રૂપ સામજીએ

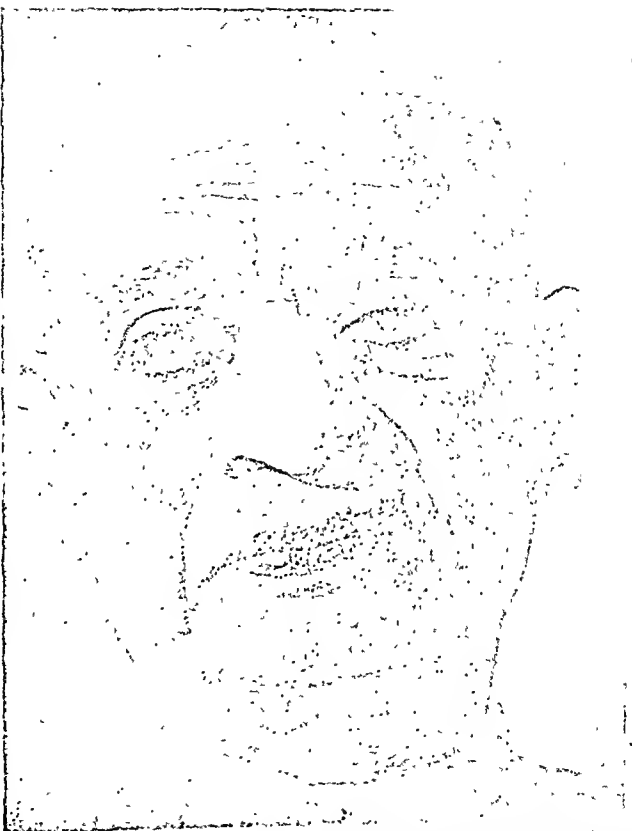
મા રા પિતાને મને બહુ વવાનો જીવ બહુ દેશ સચારતા પહેરાશા ખેતરે લક્ષ્ય ખેતરના કામ કરવા નહિ પણ આત્મજાતા રરતે પાડા મોલાવવા અને પલાખા મેળાવવા અનરાતી સાત સુધી તે બંધ્યા જી પછી મુ કુરુડુ ર અગ્રાતી રાજા ના મારતરને તો બધાને સીનિયર મારતર બનાવવા ની બારે રોર હવી મારી પશુ એ જ દશા થાત પણ મેરાગા મગમગા માગાઈ અથેજ રાજા મીકળી આપણે મુરત તેમા મેડાયા વણ વાપ ન ત્યા બહુયા યોધી અને પાવમી પેટલાદમા અને પછી મરિક થતા સુધીમા નરિયાદ અને પહેરાશ ના બે રૂંદેલા બહેડે ની

વડોદરાની કારકિર્દી વધારે મેળવા લાયક છે નરિયાદથી વડો દરા જવાનું મુખ્ય કારણ ત્યા અથેજ વધારે સાકે સીખવાય છે એમ સામજીએ એ હવ પશુ ત્યા સરફત બહુ રસન પડતો હોવાને લીધે વડોદરામા મરિદગા જાવતા સરફત હોડી અનરાતી લીધેજ અનરાતી સીખનારા તે બેળા એવ સાધક અધિદારી રવના પ્રસિદ્ધ ઊઠાલાવ મારતર હતા પશુ સરફત હોડીને અનરાતી સીખવા આજનાર તરફ રહેને તેમને અણમમે હરી ને દિવસે વલ્લભભાઈ તેમના વગેમા મેડાયા તે દિવસે ઊઠાલાવ મારતર તેમને કહે આવેા મહાપુરુષ કં ક્યાપી આન્યા ર સરફત હોડીને અનરાતી લીધે ત્યા પશુ સરફત વિના અનરાતી આવરે જ નહિ એ ખબર છે ર એમ હતીને સરફત અભ્યાસના થળા લાએ મળ્યાન્યા એજે વિદ્યાર્થી વલ્લભભાઈ કીમે રહીને મોદયા પશુ સાદેખ અમે બધા સરફતમા જ રહેતે તો રાપ પછી સીખવત કેને ર શિક્ષક બીબયા પાછળા બાક હથર પીકા રહેવાની સભ થઈ તે સભ તે સુખે મેળામી, પશુ એ કપરાત સભ થઈ તે મેળવવાની ના પાડી શિખે હુકમ કર્યા મહાપુરુષ ભયે એક એકાથી દરા એમ સુધીનો પાડો લખી લાવને એક દિવસ થયો બે દિવસ થયા પશુ શેના લખી લાવે ર મારતર સાદેખ દેશ જ અંદાસી ભય અને દેશ શિક્ષા વધારતા ભય ભયે કાણે બે વાર લખા લાવને કાંદે શાર વાર કાંદે આઠ વાર, એમ બંધ પાંગ લખ લાવને હુકમ થયો ત્યા સુધી મહાપુરુષ ની કપર અસન થઈ એક દિવસ ઊઠાલાવ મારતરે પૂછ્યું કેમ લાવવા છે કે નહિ ર કે બીજ શિક્ષાનો વિચાર કેમ શિખે જવાબ આર્યો ર૦૦ પાડો તો લાવેો હતો પશુ તેમાધી ર મારકણા ની કળ્યા તે દરવાજા આગળથી નારી અથા એજે કાંદ ન રહી પોતાના વિદ્યાર્થીઓ આદેશ મરત વિનેડે સમજના અને સહન કરવા માટે તો આ જગતના આગળથી પશુ તેજાર ન થાય ઊઠાલાવ મારતરે તે ન સાખ્યા એજે તેને વધુ ધમકી આપી બીને દિવસે માઈ પૂછવામા આનુષ્ઠ બીને દિવસે જરાય પ્રસિધાણ પડયા વિના વલ્લભભાઈએ વિનેડેને આગળ પાધો શિક્ષક આગળ બંધને કહી હા લખી લાવેાણુ એમ કહી એક કામજ બતાવેો તેમા લખ્યું હવ બંડે પાડા ઊઠાલાવ ર રવરની અધિસાને થ ધ છે તે મણે આ અભાનને રમુજ પ્રદારથી જવાબ ન આપતા આ ન સુધરી નો નેનો નારો રોરે રોરે મુખ્ય રિશ્ક નરણજ પાડે એકદયા વલ્લભભાઈ આ ધન્યવાદ મી સામે પાયા લે છે તેમને કહે છે કોઈ પશુ શિક્ષક મને મારતા હવ એજે હુ હતો આ મુખ્ય શિક્ષક મી આગળ વિદ્યાર્થી એ વિનેડેન કહ્યું આર્યો તે સભ હોની હરી સાદેખ ર કાઠ અમારા અભ્યાસમાથી લખાવતા દોષ તો મને કુંધરો થાય આ પછી મી ચોપડાના એવાના પાડાથી તો કાઠને કુંધરો ન થાય બહાર એ પાડા લખતો એજેને મને કોઈ ખૂબ કહે ર મુખ્ય શિક્ષકે વલ્લભભાઈને પ્રતિ આપી જી પછી વલ્લભભાઈ તો બીબ એક શિક્ષકની સાથે મરોડ કરીને બે જ મરિદ

નામાં ત્યાંથી ની-
કર્યા, — બહુ
તેમને ઠાંડી મૂક-
વામાં આવ્યા!

આવાં તેમના-
નમાં સાક્ષરી શિ-
ક્ષણ તેમને બહુ
શેનું જ મળ્યું હો-
ય? નહિયાદમાં
જદને મદદિ કથયા-
અને મદદિ ક પાસ
થયા પછી તેમને
જવાબદારીનું જા-
ન આવ્યું. ત્યાર
પછીનું તેમનું
આયુષ્ય તે કોઈ
પણ જાણના કપ-
ર પુરુષાર્થો એવ
નથી છાપ પાડે છે.

આમ, માત-
પિતાના ધડતર
કરતાં જાણપણ-
ની મસ્તીમાં તે-
મણે કરી લીધેલું
જોતાનું ધડતર વ-
ધારે દેખાઈ આવે
છે. છતાં માતા-
પિતાના કલ્પ
એવમના સંદેશરે
જદબબાઈ કપર
અચર પાડયા
વિના નહિ રહ્યા
દોષ. કોઈ સિસક-
ને વિષે જાનિ-
આવથી તેમને
વાત કરતા નથી
સાંભળ્યા, પણ
માતાપિતા પ્રત્યે-
ના તેમના પ્રેમને
અજાણ્ય તેમના
ધર્મીયાર જાણ
કરે છે. પિતાશ્રી-
નાં કેશવકેશવ,
જી. માં એક ને ને-

અરદાર રાજગા (દાકગ હિન્દો પેલિટ્ટેડ પોલીસક ડેવિડ)

દેશના સ્વાતંત્ર્યના લડવૈયા અને સંગઠનના ઘડવૈયા

સ ર દા ર વલ્લભભાઈ પટેલ

(નવેમ્બર ૧૯૪૬) ૩૨૨

ધવા નેવ્યાં છે. નાનપણમાં તેમણે ૧૮૫૭ના જળમામાભાગ લીધેલો—
 આરોની રાખીના પ્રદેશમાં, અને જેતપુર વર્ષ સુધી તેમને ઘેર પસાર
 ની નેદોને લાગ્યો એક વાર ગદ્દારરાવ દોળકરે તેમને કેદ કરેલા.
 કેદ કરી તેને પોતાની સામે બાંધી રાખી ગદ્દારરાવ શેતરંજ રમતા
 હતા. શેતરંજમાં રાત્રી જોડી થાલ ચાલતા ન્ધય ત્યાં અંદરબાઈ કહેતા
 ન્ધય: "રાત્રી કુશાલું મેલેં આગ ચલાવો." ગદ્દારરાવ ચાલત વધે
 અમેલા અને કેદીને છોડીને ગિત્ર કરેલા. ડાહ્યા રવાગીનારાયણના
 ગદ્દારકાદ હતા. ૪૫ વર્ષની વય પછી તેો ઘેર ગાત્ર એક વેળા ન્ધયી
 ન્ધયા; સુવા-એસવાનું રવાગીનારાયણના ગદ્દારમાં ૧૧ રાખું દળ.
 ૯૨ વર્ષ તેઓ છળ્યા, પણ વરતાણની યાત્રા તેો તેમની દુષ્ટિમાં આદ્યા
 ન્ધ કરતી. વલ્લભભાઈ પણ વરતાણ અનેકવાર અમેલા, ને ૧૭ વર્ષના
 થયા ત્યા સુધી નિરાહારી એકાદશી વિનાનું એક વર્ષ નહિ ચુંદરો.
 ડાહ્યાની શરીરકંપતિ તેો એકલી બધી સારી હતી કે એક ઢાંચી
 ઢાંચા અને આજની લગભગ આખરની અવસર સુધી નિત્ય ઢાંચા
 ચાલતા. ગાત્રકીની બુદ્ધિ વાતો સાંભળ નથી, પણ તેમણે ૮૦ વર્ષની
 ઉંમરે રેડિયો દાખામાં લીધેલો, અને વલ્લભભાઈને ઘેર અગદાવાદ
 આવે ત્યારે આખો દિવસ રેડિયો કંતતા કે મગા કૈરવતા.

ગ્રેટ્ટિક થયા પછી કોલેજમાં ન્ધને સાફરી કેળવળી લેવા નેટલા
 પેસા ધરમાં ન ગયે, કે કેળવળીને મોઢ પછ ન ગયે, અને એકલાં
 ચારપાય વર્ષ કોલેજમાં મકા કરવાની ધીરજ પણ ન ગયે, એટલે
 "રિટિરેટ્ડ પીડર"ની પરીક્ષા આપી પાસ થયા અને ગોધરામાં વજી-
 લાત કરવા ગાદી. ધોરસદમાં તે વેળા નિકલભાઈ વજીલાત કરતા
 હતા. નરિયાદમાં મોઢા મોઢા વજીલાતે પોતાની સાથે રહીને વજી-
 લાત કરવા તેમને નોતરેલા, પણ વલ્લભભાઈએ કેવળ રવત્રતાની
 ખાતર મોઢાશનું નાનકડું ક્ષેત્ર પસંદ કર્યું. એમની રંગે તેો પ્રથમથી
 ન્ધ બેરિટર થવાને અરિ વિલાયતમાં ન્ધા અને રહેવા નેટલા પેસા
 અર્ધા વજીલાત કરીને રળી લેવાની હતી. એટલે આગ, વજીલાત પણ
 વિલાયત ન્ધાનું પોતાનું રવજુ ખરૂં કરવા ખાતર કરવા ગારેલી.
 વજીલાત-હાળની ઢેગની વાતો કરતા એમના અંગેકે તોફાનો ન્ધ
 યાદ આવે છે. ફાનદારી વજીલ તરીકે ન્ધ તેમણે બારે પ્રતિજા ગેળવી

હતી અને આખા એકા નિહલામાં મોઢાં ન્ધ વર્ષની વજીલાતમાં તેમણે
 દાકવગાડી. કેવળ તેમનાથી કરીને ધોરસદના રેડિયોનું મેનિ-
 રેટ્ટરની કોઠે આપણું લઈ ન્ધામાં આવેલી. વલ્લભભાઈ આખું પદો-
 ન્ધ્યા, એટલે પાછી પેલી કોઠે ધોરસદ આવતી ગ્રાસ આપવાના પોલીસ
 અગદાકારોને, અને વજીલાતનું આપવાન કરનારા તથા તેમને ધગકાવ-
 નાસ મેનિરેટ્ટરને પસ કર્યાના અનેક દાખલા મેગાની વજીલાતમાં
 મળે છે. એક દરેકનું કરીને મેનિરેટ્ટરની તો તુગાખીના પાર નહિ
 મોઢા મોઢા અગદાનાદના વજીલાતનું પણ તે આખા કરતો અને
 તેની પાછો જતાં કોરતા. એક ખૂનનો કેસ (વલ્લભભાઈ પાસે ખૂન,
 જોઢા દરવાજે ન્ધે ધાક પાડવા સિવાય બીનું કંઈ ન્ધે આવે ન્ધે મોઢા)
 એ મેનિરેટ્ટર પાસે થલાવવાનું વલ્લભભાઈને થયેલું. સાક્ષીએ
 શરમાવા અને ફળાવવા ખાતર એ મેનિરેટ્ટર દરેક સાક્ષીની સામે
 મોઢા આરીસી મુકાવતા. આરીસી પટેલની સામે એણે આરીસી
 મુકાવેલો. વલ્લભભાઈએ તુરત ન્ધ મેનિરેટ્ટરને હાથે કે આ આરીસો સામે
 રાખીને આરીસીની જુલાની લેવાય છે એ વાતની નોંધ કરી. પેચો
 અશરમો, આવી રીતે તેને પદ્ધતિના કોઈ વજીલ અમકામળ્યા નહોતો
 ખૂન તકારા થાલી વલ્લભભાઈએ કેસ ખીણ કોઢાંમ અલાવવાની
 અરજ આપવાનું હતું, આખરે પેચો મોઢો પડ્યોને સાક્ષીઓ લાવ-
 વાનું હતું. વલ્લભભાઈ કહે એકે સાક્ષી અર્ધા રહી કરવા માગતા નથી,
 પણ આ બંધ પાછીમાં મેં સાક્ષીઓનાં નામ લખ્યા છે તે સાક્ષીઓ
 હું સેરાસ કોઢાંમ રહી કરીશ. અને એ પાછી સેરાસમાં ન્ધ ફોડી
 સકાય તેથી માગળી કરી. મેનિરેટ્ટરને પદારે અશરમો પાછી કોઢી હતું.
 પાછીમાં એ મેનિરેટ્ટરને ન્ધ સાક્ષી તરીકે કંઈયે હતા, ને જીનું ખૂન
 થયું હટ તે ન્ધીને સાક્ષી તરીકે ટાપી હતી, અને ખીણ જીને પદારે
 વિમારાખું અને અશરમોના નાખે એની હતી. મેનિરેટ્ટર પાછી જોડો
 પાતળો થઈ ગયો. વલ્લભભાઈની વજીલાતમાં દાખલાના અભ્યાસ
 કરવા તેમનું કુટુંબ પદ્ધતિના, માવજતેના વની પરીક્ષા, કલકત્તા-
 સની અને યુરાસને હળુવાની અન્ય સક્તિએ પદારે ભાગ લીધો છે.

વિલાયત ન્ધાના રવખાંતો વલ્લભભાઈએ આજપણથી ન્ધ્યા

હશે એમ લાગે છે. ૧૯૨૧માં આપણા એક હવરપરપો આપણામાં

તેમણે પોતાના છવનના આ આગ રપર સરસ પ્રકાશ પાડ્યોને મોઢો:

"હું તેો સાધારણ કુટુંબનો હતો. મારા બાપ મહિરમાં નિહાડી
 માળતા અને તેમની ન્ધ પરી કરેલી. મારી છપ્પા પરી કરવા તેમની
 પાસે સાધન ન હતું મને ખાલુ પડ્યું કે હસ પદર હાંવર રૂપિયા
 મળે તેો વિલાયત ન્ધાવ. મને કોઈ એવળા રૂપિયા આપે એમ નહોતું
 તેથી વજીલાતને અવધારા કરીને વજીલાતને ધરો કરી અર્ચ નેટલી
 કમાળી કરી ત્યારે વિલાયત ન્ધાવેના નિશ્ચય કર્યો. પણ એ કપતીની
 માર્ગત વિલાયત ન્ધાની મોઢવજુ કરવા નત્રવજીલ કર્યો, તેના
 અને ન્ધાવો ગળ્યા, તે ન્ધાવો મારા બાઈના દાખામાં આન્યા (બને
 બાઈ અમે છપાં ની. ને. પટેલ કહેવાય તેથી) તે ઉપરથી બાઈએ
 કર્યું. "હું તમારાથી મોઢાં મને ન્ધા હો. મારા આન્યા પછી
 તમને ન્ધાની તક અમલો, પણ તમારા આન્યા પછી મારાથી નહિ
 ન્ધાવ." તે વિલાયત થયા. તેમના અ્યા પછી મારે કુટુંબ-એકે મોઢો
 પડ્યો. તે ત્રણ વર્ષ આન્યા ત્યાર પછી હું ગયો."

રવાલથી છવન-ગાંધનનું આ કાર્ય વિલાયતમાં એમણે ટાપે
 અડાનું. "વિદ્યાર્થી કામમાં નેટલા તોફાની હતા તેટલા ને સિધર ને
 એકાગ્રતાવાળા તે વિલાયતમાં ન્ધા. ન્ધા રહેતા ત્યાથી ગિરવ
 રમખ (બેરિટરના અભ્યાસનું રમખ) ૧૧ માર્ચે હેટ હતું. ફોરેન
 સપારે ૧૨ માર્ચે માર્ચે. અને છેક સાને રમખની લાયકેરી બંધ

સરદાર
 વલ્લભભાઈ
 ઇન્ડિયાના
 બેરિટરના
 અભ્યાસ
 કરતા હતા
 ત્યારે:
 જોડા:
 "રિટિરેટ્ડ"
 ઇન્ડિયાના
 સીન-પથી

યાય બધા આદ્યા નય ત્યારે ચે વચ્ચ
બાબાઈ એકલા વાચતા હોય રડાવાગે
આ નીને કહે સાહેબ હવે બધા મૈય ,
તોહા ત્યારે તેઓ ભેટ બોલેર દુધ ને
મેડ મગાવીને ત્યા ને ત્યા જ બેઠાબેઠા
ખાઈ લે

વિવાયતમાને ગેમને એ અઘ્યાસ
કાળ હિંદી વિદ્યાર્થીઓ માટે કદરા
હતો તાજેતરમાં જ ત્યા મદનવાલ
ધર્મિયારએ કૌચ વાઈલીસ ખૂન કરેલું
હવે ચિનાયક હામેરદર સાવરકર તથા
તેમના મિત્રો ૧૧ કાવતરા ચાલતા હતા
અને ઠાકણે બિપિનચંદ્ર પાવ પણ તે
કાળે લડનમાં હતા આ બધા મારલોથી
હિંદી વિદ્યાર્થીઓ ઉપર ચાપની નસુગી
રહતી પરતુ વધવભભાઈ તો ઉપર કહ્યું
તેમ પોતાની સાધનામાં જ રત રહેવા
આ દિવસોમાં એમને રોજ સત્તર સ
ત્તર કલાક વાચ્યુ અને પરીક્ષા ૧ પહેલા
વર્ગમાં પહેલા આવી ૧૦ પોઈન્ટી રમેન્
રશિય ને ચાર ટોની માફી મેળવી
આવી કારે સફળતા એમના અઘ્યાસનુ
જ કેવળ પરિણામ નહિ પણ વકીલ
તરીકેના કાળા અને વિશાળ અનુભવનુ
પરિણામ હતી મહેવાય છે કે એમ ૧૧
પરીક્ષાને એમના ઉત્તરપત્રો ગોઠવા
તો સાચા કાગેલા કે એક જણે (ગિ
રફોટ) તો એમને બાલાવીને વગર ગા
ગે મુળદંત્રી ચીફ જસ્ટિસ (પોતાના
બાઈ) ગિ બેસિન રફોટ) પર પત્ર લખી
આપ્યો હતો કે આવા માણસને ન્યાય
ખાતાની જગ્યા જગ્યા આપવી નેહએ
પરીક્ષામાં આવી કૈલ સફળતા મેળ પીને
બીજે જ દિવસે એમણે સીંગર લીધી
કેમને આ પી સફળતા રહી જરા હરવા

ફરવા માટે થોડા દિવસ રહેવાનુ મન થાય
હઈ નહિ તો મુરોખના બીજા દેશો
નેવાને માટે થોડા દિવસ ભા વાનુ મન થાય
પણ નેક કાલ સાધીને પા ગ ફરવાનો નિશ્ચય
કરીને મળેલા વધવભભાઈ ધડી પણ
વિવાયતમા ન થોચ્યા

બેરિસ્ટર થયા કે તરત જ અમદાવાદમાં
ધર્મિયારનાર ધધા ચાલવા માડયો
ખેડા બિલવાના કેટલા રેલોડો તો અમની
રાહ ભેળને જ ભેડા હશે વિકુલખાઈ
મુળદંત્રીમાં ધધેલા આપા હતા રજીતે નામને
જ હારણ તેમનો બધો સમય થોડાસેવામાં
જ જવા લાગ્યા અને બાઇએ જો પા
પુણ્યની વહેંચથી કરી હોય એમ
વધવભભાઈના અગ્રાક ટાંકેલા
ભાણમાંથી નળીવાનુ ગમે છે નુએ સામયો

અમે બનેએ નિશ્ચય કર્યો કે રતવતતા
જોઈવી હોય તો આ દેશ ૧ સન્યાસી
નેહએ ગ્વાયં થામ પરીસેગ કરે પીનેહએ
એટલે જોખથી એકે દેસાએવા મરી અને
બીજાએ કટુભસેવા કરવી એમ કરાણ્યુ
ત્યારથી મારા બાઇએ ધીમ્તો ધધો
છોડી દેસોતેવાનુ કાર્ય

સરદાર વધવભભાઈ બારડોલી પી લડતમાં નિમ્ત્રી થયા ત્યારે (ફોટો રવિગકર ર વળ)

મરવા માડયુ અને ધર ચલાવવાનુ મારે માથે
પડયુ આપી પુણ્ય કામ તેમના નસીબમાં
આવ્યુ અને મારે માથે પા રુ કામ ગા પી
પડયુ! પણ તેમના પુણ્યમાં માસ દિવસો
છે એમ સમજ મન વાળતો પણ રો
વહેંચ પી લાને બળત ટકી નહિ ઈશ્વરે
તો નાના બાઇને માટે પણ સન્યાસ
વાલ રાખી હતો અને તેને માટે તેમણે
સાધન નિમિત્ત આપીછને બનાવ્યા

ઈ ૧ ૧૬માં અમદાવાદમાં માધીછએ
આવીને અનેમની સાતે અનેનિકામાં
ભગ પાડ્યો એમના ગાથમની આરમની
પ્રવૃત્તિ વિશે ગ્રન્થાત કવળ મા ગા
મદક મરકરીઓ પતી એકવાર માધીછ
મુન રાત કવળમાં વકીવ ગાળ આમળ
આશ્રમના સિદ્ધાંતોની વાતો કરતા હશે
વધવભભાઈ જિન રમતા હતા ત્યાંથી
અગ્રા નહિ અને મિત્રે ને કહેવા લાગ્યા
સા સાક માધી આ લોકોની આમળ
અગ્રાથર્થની વાતો કરતા હશે
૧ બેસ પી આમળ બાવત નેહ છે આમળ
માધીછ આરમમાં તેમને અંબકાક
પણ વાગ્યા હશે પણ ૩૨૪ (નવેમ્બર ૧૯૪૮)

સરદાર વલ્લભભાઈ કરાવી હોંચેસના પ્રમુખપદે ગાંધીમા મહાદેવભાઈ અને તેમની પાછળ પડિત ગાંધીનીયજી છે પાછળ પડિત નવાહરવાવ બીજેવા છે વલ્લભભાઈ કરાચી હોંચેસના પ્રમુખપદે પ્રમાણ ત્યારે રવ સાક્ષર શ્રી નરસિંહરાવ દિવેદિરાયે ગીતાના ઉદ્ધવા સ્તોત્ર અરજી પચીને લખેજી યજ્ઞ શોધેધરે ગાંધી વલ્લભભાઈ ધુરધર એ હિંમતી આ ચિત્ત રંગરજી કરાવે છે (ફોટો બચવનત બદે)

તહસ કો ન એ યુરુપસિદ્ધ લક્ષણ આપણે ગાળપણથી જોતા ગાંધી હોએ આ સાદસથી તેમનેા જીવનપદ્ધતી રાકે યથા વલ્લભભાઈના ન રૂબરૂમાં એ જીવનપદ્ધતી વળીનીએ

“ ૧૯૧૬ સુધી તેા ચાહ રાજ્યમાજી પી હુ કાળેલો હતો ગાંધી જની સાથે પણ મને સંબધ નહોતો આશ્રમમા મળેગાંથી કાફરા ધિજાવે છે ને રંગાવે છે એટલુ જ હુ તેમને વિષે નજીતો પણ ગુજરાત રાજાનુ પ્રમુખપદ લેવાનુ તેમને કહેવામા આવતા તેમણે ને માર્તોએ ને પ્રમુખપદ લીધુ તેથી મારી ખાતરી થઈ કે હવે કાઠક સાચું કામ જાનું છે હિંદ રજારાને માટે હોંચેસ અને મુવિગ લીજે ફેરી માણીને મુસદ્દો તેમણે દસ ન લીધીને ધરોલે પણ કો દસ લીધી ન મને સંકેદ પાનાના લખાતા મેમોરિયલના કરતા વધારે જોર ગયુ અને ત્યારથી હું એમના વધારે સમાગમમા આવતો ગયો ”

આ પછી ખેડના ગામિગામે તે ગાંધીજી સાથે રૂંધા, અને ખેડનાની હડત પૂરી થયે ગાંધીજીએ ન્યારે પહેલા મહાયુદ્ધમા સરકારને મદદ રવા રજરૂદ-ભરનીય કામ કપાડયુ અને ગાંધીજીની ચોતાની સેના મળી થઈ ત્યારે પણ રમરટોમા પહેલી સહી વલ્લભભાઈની હતી !

પછી તેા એકાદ જર્મ વલ્લભભાઈએ વજીલાત ફરીફરી ત્યાઆન્યા લેટ આદર, અને સત્યાગ્રહ તથા અમદાવાદના તોફાન વલ્લભભાઈને રજુ (નવેમ્બર ૧૯૪૫)

પછી ન્યારે ગાંધીજીએ ગુજરાતના રાજકાનગા ભાગ લેવા માડયો ત્યારે લુખા રાજકાનગી કરાવી નજ તના તરફ ફેરફેરી ગાંધીજી ફિલસૂફીને એમ દસતા વલ્લભભાઈને ખાતરી થઈ કે હવે સાચા સમીન કાર્યને માટે માન્ય ખુલ્લી થાય છે ગોધરા માં મલેલી ગુજરાતની પહેલી રાજ શ્રીવ પરિષદમા ગાંધીજી પ્રમુખ થયા અને તે વેળા આઠવાળા આવેલા

રચનાત્મક કાર્યને અગ્રણ્ય મુકવા માટે નીમાએવા માડળના ચી વલ્લભ ભાઈ ખતરી થયા તે પછી ખેડનાની હડત ગાંધી એ હડત ‘ગુજરાત સભા’ મારફતે ચલાવવાનો વિચાર કરવા માટે વલ્લભભાઈના ભદ્રના ધરમા રોજ સભા થી લુખા દિવ સની ચર્ચા પછી સર્વાનુમતે હડત હડવાનો કરાર થયો ‘મારી સાથે કે જુ ખેડા આવવાને તેચારે છે કે એમગાંધીજીએ પૂછતાની સાથે પહેલુ નાસ આવનાર વલ્લભભાઈ હતા તે વેળા વલ્લભભાઈને ભદ્રાર નવા નો પોપાક મળા સાહેબના નિષેધ હતો, પણ ગાંધીજી પાસે મેંચયોર કેપ, આઈના સિક્કનો કાફાકા અને ફાલર પહેરીને તેમો આવતા આ માન્ય રીતે તેમો કોણ ન જોલતા, એટલે તેમનું હરેશત જોતા પણ ગાંધીજીને ઠીક સમાવ લાગેજો બસ ખેડામા અપતાન્યુ તે અપતાન્યુ

ખાસે તેા મોટી પદવજી પડી હતી વલ્લભભાઈના વરમા દીવાળની થતા મોરાગોને રાકાએ નજ આ વારંવાર જતોના સિગ્નલ મેમ થાય છે તેમને વલ્લભભાઈ સાથે રિસેલેશ ખરીને લુખાસે માથે પણ એમ તેમજાનમા મમન કેમણે રાખીને તેમો પૂરયા, તેમ ને તોફાન પછી પણ તેમો એ ની ન સાતિત્તજીની પૂરયા અને લોકોના કેમણે લડયા આગા પોલીસ સુપરિન્ટેન્ડેન્સિ દિલ્હીને તેા એમણે એટલે બધો વિશ્વાસ મેળવ્યો કે તે પછી ફરો વર્ષે ને ન માણસે વલ્લભ ભાઈ વિતા ખારગોલીમા શાંતિ ન જળવાય એવી સાક્ષી પૂરી છે

આ પછી દેશગાંધી અસહકાર આંધો ત્યારે વલ્લભભાઈએ ગુજરાતના સાચા મુળાનુ રચાન પ્રોત કર્યુ ગાંધીજી ૧૯૩૫મા તેમને જેવ વળાની વલ્લભભાઈએ ગાંધીજી રચાન લીધુ ગુજરાત મહા વિલ્લ વથ માટે બરમા મુખી પર્વદન ફરી ૧૦ લાખ બેમા કર્યા, ફટર નાફેરવારી થયા, પછાપછી કોમના અનેકના અજાખમલા બાન્યા પણ અસહકારના મુકતા તરફની તેમની ફિલ્મ કરી ન ચરી

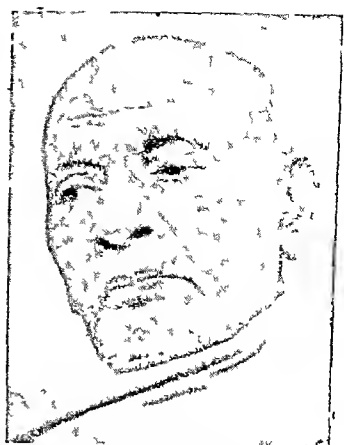
ખેડનાની હડત ફરયાન શાંત અદિસક હડત લેવાના પાક તેમો શીખતા હતા ત્યારે ભાગ્યે ન કેમણે લાખુ દરો કે મેની ન હડાઈ થોડા ન સમયમા વલ્લભભાઈ પોતે લેલા થરી પણ અજાત રીતે તેમના પાક આલતા ન હતા ગમે તેટલા કકાદાગા પણ ન મચાવ

એવી હિમત તે એમની હતી ન, અપાર વ્યવહારજ્ઞાન વર્ણવાત
માથી મજબૂ હવ, તેગા સત્ય અને અહિંસા વિષેની અચળ શ્રદ્ધા
ગળી, અને એ ત્રણ લક્ષિયારથી એઓ પોતાની લડાઈઓ લડ્યા છે
જ મનાલાલજીના જેવ જવા પછી નાગપુરની ઝડા સત્યાગ્રહની
લડતના નાયક તરીકે ગદાસભાગે વલ્લભભાઈને નીમ્યર એ લડતમાં
જોડાયા પહેલા જ ગુજરાતથી તેગા સેક્રેટરી સેનિકા મોહાશી ચૂક્યા
હતા તેમના ગયા પછી ગુજરાતના અનેક વીરો ત્યા અથા ત્યાના
ગવર્નરે આપી લડત બેઠાવે છે અને રાજ્ય ક્ષેત્ર વાળવાને માટે છે
એવું લાખણ આપેલું પણ આ પછી તરત ગવર્નરને વલ્લભભાઈને
બાલવા પડ્યા એકાદ બે અઠવાડિયામાં તો લોકોને હક રતી
કારાયો, અને હાલર કપરાત કેદીઓને મુક્ત કરાવી વલ્લભભાઈ વિજય
વજ ફરકાવતા ઘેર આવ્યા

આ પછી બેરસદની લડાઈ આવી બેરસદની પ્રભુ હપર
બહારવટિયાઓને આશ્રય આપવાનું, બહારવટિયાઓને પકડવામાં
મહાદેવ ન કરવાનું આજ અઢાની, વધારાની પોલીસ મૂકી, તેના ખર્ચે
માટે રૂ.૪૦,૦૦૦ને દડ નાખવામાં આવ્યો હતો આગાને એકે
આરોપ સામે નથી એમ કહી વલ્લભભાઈને સરખર હપર ગળીરમાં
ગળીર આવેલો મુક્યા આ આમિષો તેમણે દિવસ ને રાત એક ગહિના
સુધી ગામડે ગામડે ભાવણ કરીને મૂક્યા સરકારી રીપોર્ટરોએ
આખમાં તેલ આપને એમના રાખે રાખેના રીપોર્ટ કર્યા વલ્લભ
ભાઈ આજે પકડારો, કાલે પકડારો, એમ સી માનવ હવ, ત્યા તો
સવા ગહિનાની અંદર, સરકારે પોતાના 'હેમ ગિનિટર' (શુદ્ધ
સચિવ)ને તપાસને માટે મોકલ્યા અને દડ માદ કર્યો એ વડતની
અસર એટલી બધી સરસ થઈ કે આણે તાલુકાના કેડવાક ગામે કપર
ના ખેલો એવો જ કર સરકારે કેવળ એક અરહ કપરથી જ દડ કર્યો

માધી છૂટ્યા પછી લડતો કરવાનું વલ્લભભાઈને જી નહિ,
એટલે તેઓ પોતાને મનગમતા રચનાત્મક કાર્યમાં પડ્યા એ કાર્ય તે
શહેરમુકદ્દાર અગાધાદ મુનિસિપાલિટીમાં પોતાના એ કાર્યને
વસૂલતા તે કહે છે કે, 'પાંચ વર્ષ લગી અમદાવાદમાં અર પાણીમાં
પડેલા હતા.' એ રાખેમાં તેમની એ કાર્ય વિષેની ગમતા અને અ
કિમિન આવી ન્ય છે પણ તેમના રચનાત્મક કાર્યોના ગમતા નમનો
તો તેમનું પ્રલયનિવારણનું કાર્ય ન્યારે સરકાર માથે હાથ દઈને
બેઠી હતી, ત્યારે વલ્લભભાઈએ મોકલેલા રમયસેરકા પ્રલયવાળા
માગોમાં પહેાઈ વળ્યા હતા તેમની જેમરેખ નીચે ને કાર્ય થત
તેની વ્યવસ્થા, કરકસર ને કાર્યદક્ષતા નેતરને સરકાર પણ હેરત પામી
વલ્લભભાઈએ દુકાન ફડામીથી માંડ્યા કોડ રૂપિયા પણ સરકારને
કાઢ્યા પડ્યા એ પણ એક લડત હતી એ કરોડની માગણી રીપીક
રતા જ સરકારે વલ્લભભાઈની સત્તા અને અને રાક્તિનું પૂર પારખુ
કરું હવ અને સુકારના આર્યસચિવે માધીછની માદી વલ્લભભાઈએ
સાચી એમ જગતની આગળ કમવ હવું હવે તે પછી બ્યારોલીની
વડતથી તો સરકારનું રાજ્ય બ્યારોલીમાં મથુ હોય અને વલ્લભ
ભાઈનું રાજ્ય મથુ હોય એમ જ લાગ્યુ એ લડતે તેમને ગુજરાતના
સરહાર બનાવ્યા અને એ બિરૂદ તેમણે એટલુ સાચું કરી બતાવ્યું કે
દેશ આખાએ તે રતીકાર્ય અને તે સંદના સરહાર બન્યા

નાગપુરમાં તો વલ્લભભાઈએ તપ્પાગી શેરી, લડતના બૂદો ધડીને
ઈ સરહાર લડત હવે તેમ છી કાગે ને એ લાખણ તેમને
રજ પડયુ હશે બેરસદની લડત એટલી દૂધી હતી કે વલ્લભભાઈમાં
પાખુના ભણકારા પણ ગુજરાતમાં પહેાંચ્યા નહોતા ત્યાં તો વિજય
જયો પણ બ્યારોલીએ જ વલ્લભભાઈના આત્મા અને શાળિનો

સરહાર રાક્તિના રાખરે

ગુજરાતને પરિચય કરાવો જેમણે તેમને પ્રત્યક્ષ બોલતા જોયા છે
તેમણે તેમની આખમાં અનોકિન તેજ આજ્ય છે વેપરીનો શોખ
તેમને કહી દતો નહિ, એટલે કહી તેમણે અગાડથી વિચારી રાખેલા
બાપણ કહી નથી અને એટલે જ તેમની વાણીમાં અભરવામાં વિરતા
લાગે એ બાપણમાં રહેલી વીરતા અને શરતા તો ગુજરાતના બેઠોતોને
વર્ષોના વર્ષો સુધી નેતર આપની રહેશે બ્યારોલીની પડીન એમનું
છવન એટલુ જગલહેર છે કે તેની વિગતોના લલેખની નર નથી

સરહાર અને માધીછનું ગિવન ગેક રાજદારી કાપડો છે એક
બોલીની કચી રાક્તિઓએ એકનીલ તરફ આકર્ષણ કરું હશે? એક
રથોએ એમણે પોતે એ સમગ્રવતા કહુ છે કે 'મને પણ માધીછનો
આપળો બન કહે છે પણ હું તો સામાન્ય છદ્ધિનો દાવો કરનારા
હુ મારામાં સમજારાક્તિ પડેલી છે ને જગત પણ હીકહીક નેત્ર
છે, એટલે સમજના કર્ષા વિના એક છાંયની પોતડી પહેરીને કપાને
ધનવાન થઈ એવો ધવો હતો, પણ તે ઊડયો, કારણ એ માણુમ
પાસે હું શીખ્યો કે લોકોનું કલ્યાણ એ ધવો કરીને ન થાય 'માધીછ-
ના તત્ત્વજ્ઞાન, અને સરહારની વ્યવહારિકતા બન્ને એકની બીજાની પૂરક
છે એક સાંવલક છે તો બીજા રાજસી માધીછ પ્રત્યે એમની ભક્તિ
ફી બનન્ય હતી અને આવા લોખડી માણુતનું હંકવ કેવ જીલુ હવ
તેના ધણુ પ્રકરો ગદારિવભાઈની ડાયરીમાં મળે છે એક રથોએ
મદારિવભાઈ લખે છે "જે પ્રેમથી બાપુને માટે એ ફજ તગારે છે,
ને હાલજી કવરવાન બૂવી ગયા હોય તો, થાદ આવતા હાલજી લેવા
હોરે છે, એ બધુ એમની અપાર ભક્તિ રૂપરે છે અને એ ભક્તિ
શીખવાને માટે પણ એમના પગ આગળ બેસવાને પ્રેરે છે " પણ
એ જ ભક્તિના અધિકારથી તેઓ માધીછને કપમાં પણ આપી
શકે છે જીએ, એ જ ડાયરીનો (અનુસધાન આગળ પૃ ૩૪૬મે)

મહારી પાછળ
હાલવાવાડો
લપકાર કરતો
રોડપા કરો

રામરંવામીનું રત્ન

વિશ્વમા કેટલીક એવી વિચિત્ર ઘટનાઓ બને છે, જેનો ઉકેલ કોઈકને ભલે સહજ લાગે, છતાં તેનો પાર પામી શકાય નહિ એવી એક અદ્ભુત કથાનું અહીં બ્રિટિશ વ્યાપારી કાદલાના એક જ હાજના ભૂતપૂર્વ રેડિયો-અફ સર શ્રી ડી હજરૂ ડ્રેમર આલેખન કરે છે

★
અનુવાદક
સીતારામ જે શર્મા

ભર દિવસની મોઢાની પહેલી સફરે હું ગયો એ વાતને આજ પચીસ વરસના વદાણા વાહ મયા છે ત્યાર ઝેગી જુ વાની અને તેનું વગળત લેમ એટને કોઈ પણ પ્રકારની અનોકિલ કે મદન તત્ત્વોની અદ્ભુત વાતો વિષે મારા દિવમાં હોડી અનારયા ન હતી એ વખતે મને રામરંવામી નામના આઈ બેન્જામિન ડી અરે રીનો પરિચય થયો અને અમે પિત્રો બન્ધા હૃદયત્વ કરવું કે આ ન રામરંવામી ગળન તત્ત્વ તરફના મારા એ ઉપદાસને બચાગા ફેરવી નાખવામાં કારણભૂત બન્યો, અને મને ખાતરી કરાવી આપી કે જગતમાં કશુંક મારું એક તત્ત્વ છે જેનો પાર માનવી પામી શકતો નથી, તે વૃદ્ધ છે અગમ્ય છે, અગાવર છે

એ રામરંવામી સાથે પચીસ વર્ષ પૂર્વે મારો એ આખરી મેળાપ થયેલો તે પ્રસંગનું આત્મકે રમજીવ કરતા લાગે છે કે તે વખતે અગમ્ય રાગેથી એ વસ્તુનું કાઠક વર્ણુક રૂપીકરણ ભલે કરી રામય, પણ છતાં એ એટલું તો નહીં કે એ વખતે હું કેવળ અનુભૂત સામાન્ય કાળા માથાના માનવીની સમજ જાહેરના એક એવા પ્રદેશમાં ગળી પડેલો કે આજ પણ રંગેને એ રાગત્વામીને કે એના પડખાયાને થે ફરી બેટો થઈ જાય, એવા બચમાંથી હું છૂટી શકતો નથી

રામરંવામી સાથે મારી પહેલી મુલાકાત તો સાત સામાન્ય હતી એલરમેન—વિલ્સન કપનીના જ્ઞાતિય ઓરેલો' ઉપર મારી નોંધરી હતી ત્યારે રામરંવામી એના ધધા અને જેમ ખીલ જ્ઞાતિયા નતો તેમ મેળા આવી અડધા હતો. મુજબ અદરે દિનિવાના સાતે સુષુદ્રતા જ્ઞાતિને આવી નાગવતા તેના અજાણીએ કિસમકિસમ ની કવા કારીગરીની અને નવાદની વસ્તુઓ તથા મોડુસોપુ ઝવેરત વેચવાને એના ધધા હતો મુબઈના બારામાં નાવીને વગર નાખતા દેશદેશવર્તીના એ ગાયલિંગ જ્ઞાતિએમાં કાઠક ન એવું દરેકે કે જેના કામગીરી, હજળા બરડ જેવા કપડાવાળા ને કાળા અજકતા નાળવાળા ડીજા રામરંવામીને ન કોળખતા હોય

સવારના સાડા દસનો શુભાર હતો હું વિરામસનમાં લાલો યઈને નામુસરી નવલકથા વાચતો હતો જ્ઞાતિએમાં માલની વ્યવહાર કરતા હોટકાચત્રોના અવાજે ને માવ મોહકતા મનદેશની વાતો તથા પચગા ના કોવાહવથી બદારનું વાતાવરણ માનવ હૃદય નિલક આકારમાં

તપતો મુબઈનો કનાળાનો સુરજ, પોલાડી તુતકને તેની શીઘ્રતા પચવિધા તથા ટેકમીયાને, ને જે તેની ફરકકપમા આન્યુ તે સહુને દગાડી દે એવા ધીકવી રહ્યો હતો બારામાં બેઠીની મુજમાં અસખ્ય ઝીળી છવાત મો ક્રમરતાપમાં રજાલો સાથે બળીને લડતી હતી એવે મારી જ્ઞાતિના બારણે ધીમા દેશા પડયા, અને મેં અદર આવવાનું રહેતા બેઠી દેશીને એક ઢિંદીવાન અદર આબરો એના હાથમાં કપડામાં નીંશાણેથી ફેરવીક વસ્તુઓનાં પડીકા દતા જેલિ નમા પ્રવેશી તે બરા થોભ્યો અને મારી સામે જેલ શરિયાત મોલ્યો 'સુડ મોનિંગ મ સર, આપને મારો માલ નરા બતાવું'

અને હું કાઠ મોહુ તે પડેલા તો તેણે પોટકુ રોડીને અદરનો માલ મારી સમજ મોહવવા માડ્યો પચવરના વાદરા, અનુભૂતના હાથી તાળા પિત્તલની ઢિંદી મારી મરીની આંખે અને બીજી આંખે વસ્તુઓ તેમના હાની આજે તો હું એ બધીને બચાર જેવી ગણું પણ ત્યારે તો હું નવાસવો દિંદ બિચો, તેથી ત્યાની કલાકારીમરીની વસ્તુઓમાં મને રસ હતો કોઈએ જે મોડી ખરીદી કરી, થોડીકેકકક કરીને દિમાત કરાવી અને પછી તો જ્ઞાતિને અને બીજી બાળતોની વાતોમાં અમે લણ્યા થોડી વારે અરેડી પોતાના સરસમાન સમોર્ગે લઈ, અગમ્યના વારસક વચમજરેર અદર અગમ્યર માની દગાની કયો

એના અજિતવથી હું આકર્ષિત હતો દેશા બપલ વિતાવેને પણ ઓરવધુમાં, સીધે સીધી વાત કરનારો, નરા એટલી થે મુસાપાદ નહિ કે આલ ખરીદાજવા કાલે સહેજ પણ વધારાપડતો આમદ નહિ આવ્યા એના વિલેકભર્તી છતાં રતતમ ગિલખથી ન હું એવી તરફ આકર્ષિત હતો એ મેં કારણ હોય, પણ ત્યારથી મારા દિવમાં રામરંવામી મારે 'પારાગામુસ' તરીકેની કાપ પડી બસાજ સાત દિવસ 'સારી' તે જવારે, એણે ફરીકો મારે બારણે દેશા માર્યા અને અદર આબરો એ ન કાળજી સૂઈક એમેલેલા ચમકદાર વાળ નરા પણ ડાહ્ય વિતાના બેળજા દુધ જેવા કપડા, બગદયા માલવુ પોટકુ અને આખમાં એ ન તેજનો વચકારો

'સુડ મોનિંગ સાહેબ', કહીને એણે મારા અલિધાન કયું 'સર ને જાહેલે એ ઢિંદી સાહેબ' રાજ મારી પ્રસાસનો એમે વાપયો હતો, અને મને એ ગયો પણ ખરો (અનુ ૪ ૩૪૪)

પારીસ

મેં જ્યારે
છેલ્લું
જોયું

લેખક ડૉ. કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી

જેએ અમેરિકામાં હોઈ હાલીફાક્સ સાથે વાત
કરતા આ બાબતના ફોટોગ્રાફમાં જણાય છે

પારીસનું મેં છેલ્લુ દર્શન હતું પાનખરામાં ત્યારે 'માન્ડ
'સુલેવાઈ', એની આસપાસની રોડીએ 'સીન' અને
બધા હ ખુશીન્ય' પારોના તરબરોએ લાલ પીળા અને ઝલાબી રંગો
રાખીગાર ધર્યો હતો. પારીસની પાનખરમાં પ્રકૃતિ એની અપૂર્વ રમ
લીવા રચી રહે છે — હવર અમેરિકા અને કારમીરમાં રચે છે તેમ
પારીસમાં રંગોની વસત પાનખરમાં વિલસી રહે છે

પારીસને મેં સદાય જગતનું સુંદરતમ નગર માન્યું છે અને
પારીસના યાત્રા છેલ્લા ફરંગે એ માન્યવા વધુ દંડ બની છે. વિરાળ
'સુલેવાઈ' (રાજમાર્ગે) રંગબેરંગી કપડો અને અવિરામ કુવારા ઠી
જલધારાઓ, —આવા આખને આજુ દેતા રચયોથી પારીસ ભર્યુંભર્યું
છે એની રચના માનવીને બહિર્ભંગતની ઝુમ્મિને. પરિચય કરાવે
છે આકારને આપરી લેવા સીધા સોટા જેવા સીરેન્ડ લોખંડના
તોલિંગ મકાનોની પાસે ન્યૂયૉર્કમાં માનવી વાગળી લાગે છે, જ્યારે
પારીસના આકારને આજુ કોઈ જ આરસજી નથી પરિણામે પારીસ
એ મુખ વિહારનું રચન બન્યું છે. ન્યૂયૉર્કમાં ચાલતુ જોટલુ આનન્દ
જનક નથી લાગતુ —અવિચાત માનવસમુદાય અને કોઈકસરખા મહા
લગોને કારણે લડતમાં ચાલતુ જોટલુ આનન્દજનક નથી લાગતુ
—એની કાતો છુમ્મસની ધૂધળી નહિ તો વર્ષાની કામરને કારણે
ન્યૂ દિલ્હીમાં ચાલતુ જોટલુ આનન્દજનક નથી લાગતુ, —એની ધૂળની
ઠમરીએ અને રડતે રખડતા આખલાઓના અત્યાચને કારણે ત્યારે
પારીસમાં ચાલતુ આત્ય આનન્દજનક લાગે છે, —આવી અગવડોને
બદલે ભતભાતના દરવાના ફરન દેવાની અને મોડાણમાં ગઢાલવા
દેવાની એની હાલતોને કારણે

નમરવાસીએ લેખે પારીસના લોકો અનન્ય છે પૂરા બ્યક્તિવાદી
છે એથી પારીસનો માનવજોશ અનેકરણી લાગે છે પુરોધાને પહેર
વેરા ન્યૂયૉર્ક અને લંડનની જેમ નિશ્ચિત નથી જ્યારે સુંદરીઓની
સાલવટ તો માત્ર ચક્રરંગી જ નહિ પણ કપડાંરંગી પણ હોય છે
ચીંધરા જેવા વજા અને વિખરાએલા વાળવાળો પુરુષ અહીં ફૂટને
બલ હોટેલ્સમાં પણ અટરો નથી લાગતો, પણ કલકત્તાના બ્રિક કે
કળાકાર જેવા લાગી રહે છે નગરની વચ્ચેવચ્ચે પણ પ્રામટ્ટરો
નગરે ચડે છે પાસેથી 'બસ' અને મોટર'ગાનિઓના પ્રવાહ સતત

ચલી રહો હોય ત્યારે પણ સીન ને મટે લોકો કપારે ગાઢકુ પડાય
છે એ ઠી રાહ ભેલા લોભવા ભેલા ગયે છે

રેન્ચ સરકૃતિ પ્રાચીન આર્ય સરકૃતિ અને નવોદિત અમેરિકા
સરકૃતિનું અનેક રીતે મિલનસ્થાન છે. અમેરિકા છવન વેગીજી છે,
—લોકો એક દિવસમાં બે દિવસનું છવન છવી કાઢે છે જ્યારે આર્ય
છવન ધીમું છે —લોકો એક દિવસનું કાર્ય કરવાને બે દિવસ બગાડે
છે પણ પારીસનું છવન સખતોલ છે લોકો એક દિવસ બરાબર
એક દિવસ નેટજી જ છવે છે જરીય વતુઓપું નહિ લોકો અથરા
કે ચાળસું નહિ પણ આરામપ્રિય છે એટલેકે તેઓ કેમ છવતુ એ
નહિ છે છવનની નછવી ને નાનીનાની વાતો પણ તેઓ માણે છે,
અને મહત્વની સો વસ્તુઓ માટે એમની પાસે પૂરતો સમય હોય છે

બીજી રીતે પણ પારીસ ન્યૂયૉર્ક અને ન્યૂ દિલ્હીથી અર્થે રડતે
રહેતુ છે અમેરિકા સરકૃતિ અત્યુમ્મ છે ત્યા કુદરત એટલી તો દુર
છે કે સારાં જે સમય ચાર કીવાનોના આધયમાં રહેવું પડે છે તમે
બહાર નહોતો તે પણ એકાપી બીન મહાનગા જવા માટે જ ચાપ
સરકૃતિ બહિર્મુખ છે, —એટલે લી કે આપણા મહાને પણ અરધા
કલાક અને પારીસમાં, પહેલી પરાશાળ અને યુદ્ધની અગાસી
વાળા હોય છે જ્યારે પારીસ અર્થે અત્યુમ્મ ને અર્થે બહિર્મુખ છે

પારીસના જગતનું સોથી આહવાદક અમ એના રાજમાર્ગોની
ધાર પરના 'કોફે' છે ત્યાતમે અસખ્ય માનનીઓની આપનભવનની
વચ્ચે કલાકોના કલાકો લગી નિવાસે 'કોફી' પીતા કે કોન્ક્રાક' દાર
આરવાકાતો બેસી રહી શકો તમે આજુ બરચીને વધુ સમયની મોજ
માણો છે એટ માનિને મોઢ વેઈટર તમને કહ્યું ય સ્થવન નહિ કરે,
પણ કલકત્તાના તમને નવસધ્યાકાર માનીને કહાયને કોઈ અજુધારી
શણે તમને પ્રેરણા થઈ આવે તો કોઈક પ્રકરણ લખી નાખી શકો
બે મટિ કલમ અને કાગળ તમારી આગળ ધરો ધળીવાર કવિજો
અને કલાકારો આ 'કોફી' મા એમની કૃતિઓ રચે છે મોન્ત પારનાસ-
ના દોમ ને 'કુણાલ' જેવા કોફે છે, જ્યા કલાકારો, લેખકો અને
દિવસરૂઠો મહેફિલ જમાવીને પડયા જ રહે છે

પારીસ જ એક માત્ર જોડુ નગર છે જ્યા ગરીબો પણ ગૌરવથી
રહી શકે છે સોધુ ને છતા ય ખાવાપીવાનું જ્યા સાક હોય જોડુ

ચીનકાળમાં ગુપ્ત સરેશા મોલવા માટેના નાણાપ્રકારો ('કરપલ્લવ', 'ધન' સરેશા ને 'દુદ્ધ' સરેશા) પેઢી મથા અકમાઆપણે 'કર' પદની 'નો' પરિચય કર્યો હવે 'ધન' સરેશલક એ- તેની યોજના ત્વરિત યાદ રાખવા માટે નીચે મુજબ સ્તોત્ર છે

'ક-ખ-ગ-ઘ-ઙ' એ ૬ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'કણ',—એમા ડાબા હાથના વ્વજની ડાબે હાથે પવેલ

'ચ-છ-જ-ઝ-ઞ' એ ૫ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'ચક',—એમા ડાબા હાથને કેળીમાથી વણી વ્વજને જાને રાખી હવાગા ચક દેરવુ

'ટ-ઠ-ડ-ઢ-ણ' એ ૮ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'ટકાર',—એમા ડાબા હાથને કેળીમાથી વણી વ્વજ વટે ટકારા ચારતા હોલકે અચી નિરાની કરવી

'ત-થ-દ-ધ-ન' એ ૮ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'તક',—એમા ડાબા હાથે વ્વજને ખસાની સીધી લીટીએ રાખી ઝાડની ડાળ નેમ રિચર રાખવે

'પ-ફ-બ-ભ-મ' એ ૫ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'પાયા' (પગ),—એમા ડાબા હાથ નીચે રાખી વ્વજને ડાબા પગે અથડાવેલ

'ય-ર-લ-વ-શ' એ ૫ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'યોગ',—એમા ડાબે હાથ કાચે રિચર રાખી વ્વજની બેગા-આકાર દર્શાવડ

'શ-ષ-સ-હ-ળ' એ ૫ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'શિરસાણ',—એમા ડાબે હાથે વ્વજને માથાના શિરસાણ પાપટી અથવા ટોપ ઉપર ખુલતા હોલકે એમ દર્શાવડ

'અ-ભ-બી-મુ-બ' એ ૬ વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'અવધારા',—એમા વ્વજને હવાગા કાચે કરીને, પછી 'બોધ'ની સજ્ઞા નેમ તેને રિચર ન રાખતાં વર્તુલગા ફેરવવે

આમાં પણ ૬૨ પદવર્ણની માત્ર લિપિના અક્ષરોના સમૂહ ક, ચ, ટ, ત, પ, ય, શ, અ, પ્રમાણે તે તે વર્ગોના અક્ષરોના આકૃતિ વિહીન, તથા હાના, મોઢા અને સજ્ઞા માટેના બીજા ત્રણ વિચાર, એમ અગિયાર વિચારના ૧૧ સંકેતો ચોક્કસ છે અને પ્રત્યેક વર્ણના ક્રમાનુસાર અક્ષરો માટે જમણા હાથના સંકેતો છે તેના ચિત્રો સાથે આ નીચે તે દરેકની વિગત સગળવી છે

'૧-૨-૩-૪-૫' માનો, માત્રા, લેગાત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ વગેરે વ્વજનોને લખાડવા માટેનાં ચિહ્નોની સજ્ઞા 'કારે કકાર',—એમા ડાબા હાથના વ્વજને કકાર પર જમણી તરફ રિચર રાખવે

'૧-૨-૩-૪-૫' એ ૧ થી ૫ સુધીની સજ્ઞાના વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'એક',—એમા ડાબા હાથના વ્વજને જમણા ખસા અને માથાની જગ્યા વચ્ચે તિરકસ રાખવે

'૦-૧-૨-૩-૪-૫' એ ૬ થી ૦ સુધીની સજ્ઞાના વર્ગ માટેની સજ્ઞા 'શૂન્ય',—એમા ડાબા હાથને સામે લખાવી જોડાવી સામે હવાગા વર્તુલ દેરવુ

જમણા હાથની સજ્ઞાઓ

આમા પણ, ૧૨ પદવર્ણની માત્ર, જમણા હાથનો ઉપયોગ ડાબા હાથના વર્ગોના પદોટો, બીજી, ત્રીજી, ચોથા ને પાંચમી અક્ષર સમજવા માટે યાજ છે એ કેવા રીતે તે દર્શાવતા ચિત્રો તથા સગળનીચે પ્રમાણે જમણા હાથે ચોથાને ઝાંસ કરી, એક સજ્ઞાના ડાબા હાથના રચાવની જગ્યાએ વ્વજ રિચર કરવે

આથી આ નિશાન વર્ગોના પદોટો અક્ષર દર્શાવે છે 'ક' વર્ગોના પદોટો અક્ષર આપવી વખતે બને હાથ હાની પર ઝાંસ થશે

જમણા હાથને સીધો આકાર તરફ રિચર કરવે,—એક વર્ગોના બીજી અક્ષર દર્શાવશે

'એ' સજ્ઞાના રચાવની સ્થિતિમા, જમણે હાથ કાચે કરીને વર્ગોના ત્રીજી અક્ષર દર્શાવાય છે

વર્ગોના ચોથા અક્ષર દરેક વખતે જમણા હાથના વ્વજને જમણા ખસાની ત્રીજી લીટીએ રાખવે

ઉપરની ચોથા અક્ષરની સ્થિતિમા પછે ને ખમા ની વચ્ચે જોડવા એટલે બૂલો ય વ, તેના બે સરખા કાચ કરવા ને ખૂલો બને, તે ખૂબી પર વ્વજ રાખીને વર્ગોના પાંચમી અક્ષર દર્શાવે

અર્ધા અક્ષર દર્શાવવા માટે અક્ષર કાપવા સારુ બનને
ધ્વનની છાતી પર ચોકડી દર્શાવવી.

અક્ષર જોડા દોષ તેને રદ કરવા માટે જગણા હાથે
વાચકો ડાબા-જમણા હાથની ના પાડતા હોઈએ
તેથી સંજ્ઞા કરવી

અક્ષર પૂરો થયો, એમ દર્શાવવા માટે પગ આગળ
બાન્ને ધ્વનની ચોકડી પાડવી.

રાખદ પૂરો થયો, એમ દર્શાવવા માટે પગ પાછળ
બાન્ને ધ્વનની ચોકડી પાડવી.

સંદેશ પૂરો થયો એમ દર્શાવવા માટે બાન્ને ધ્વનને
મથકા સુધી ડાબા કરી તેને બાન્ને પગ પાસે
લાવવા. નળી, 'નમસ્તે', 'કૃષ્ણ પંડા' વગેરે સંજ્ઞા-
ઓ પણ આ સંજ્ઞાથી જ દર્શાવાય છે.

'જગણા નબ્બે', એમ દર્શાવવા માટે બન્ને હાથના ધ્વનને ડાબી તરફ
થી જમણી તરફ લઈ જવા. એ જ રીતે 'ડાબા નબ્બે', એમ દર્શાવવા
બાન્ને હાથના ધ્વનને જમણી તરફથી ડાબી તરફ લઈ જવા. 'પાઝ
નબ્બે' દર્શાવવા પગ નીચેથી આગળના ભાગમાં લાંબા હાથે માથ
તરફ ધ્વન લઈ જવા. અને 'અમળ આનો' દર્શાવવા સાકે માથ
ઉપરથી બન્ને ધ્વન પગ તરફ લાવવા.

રાત્રે સંદેશ આપવા માટે ડાબા હાથમાં લાવ કાનસ તથા
જમણા હાથમાં લીલ કાનસ રાખી ઉપરની જ સંજ્ઞાઓ વાપરીને
સમાચાર આપી શકાય. ધ્વનસંદેશ આપતી વખતે માથુસ આપખું
સામે ઊભો રહી સમાચાર આપે છે તેથી તેના ડાબા હાથ આપખું
જમણી બાજુએ તે તેના જમણા હાથ આપખું ડાબી બાજુએ રહે છે
એ ધ્યાનમાં રાખતું એઈએ. વળી ધ્વનમાં પણ કાનો માથાથી જમણી
તરફ પગ સુધી, િ જમણી નીચે, જમણી તરફથી ડાબી
તરફ એક અંગ ને એ માથા ડાબી તરફ ઊંચેથી નીચે તથા અનુસાર
વાચકનું બિંદુ માથા પર પૂજીને આપવાની રીત પણ છે. (ચાક)

કરકસર અને સંગવડની એક વાત

જીજ્ઞાસુ અપવાદ સિવાય મોટા ભાગના માહકોના લવાજમ આવતા અંક સાથે પૂરો થાય છે. એ વિશે
એક કરકસરની વાત કહેવાની છે. 'કુમારનું લવાજમ રોલ્સ ટ્રકસ સાથે હવે રૂપિયા ૭-૨-૦ થાય છે.
તે મની ઑર્ડરથી મોકલતાં બે જ આના તેનવધુ થાય; પણ બે વી.પી.થી મંગાવવામાં આવે તો છ આના થાય;
એટલે કે ચાર આના વધારે ભરતા પડે. ઘણાખરા માહકો મની ઑર્ડર કરતાં વી.પી.ને આશરે જુદા પમદ કરે છે.
કેમકે એથી 'ટપાલીને' ઘેર બેઠા થેસા વસલ આપી શકાય છે ને પોસ્ટ ઑફિસે મની ઑર્ડર કરવા જવાનો ધક્કો
બચે છે. ચાર આના કરતા ધક્કો એમને કદાચ વધુ કિંમતી હશે. પણ એ તો અંગત સંગવડનો સવાલ છે.

પરંતુ એથી એક બીજી અગવડ ઊભી થાય છે. જ્યાં જ માહકોને એકસામટાં અમારે વી. પી. કરવાનાં
હોવાથી તેની સંખ્યા ઘણી મોટી-અમુક હજારની થવા જાય છે. પોસ્ટ ઑફિસ એટલાં વી. પી. એકસામટાં નથી
લેતી, —તેજ ગણતરીનાં જ લે છે. આથી તેમના વી. પી.નો કમ આવતાં દિવસો વીતી જાય છે. પરિણામે માહકો
અધીરા થઈ અમને કાળો લખે છે ને પુછાવે છે કે અમારે વી. પી. હજી કમ ન આવ્યું. એટલે સરવાળે બંને પક્ષે
પત્રમંથરહારનું વધારાનું ટપાલખર્ચ થાય છે. ભલે 'કુમાર' તો કમાનુસાર ટપાલ ઑફિસ વી. પી. રવીકારે ત્યારે
જ લાંબા ગાળે એમને મળવાનું. આમાં સરવાળે લાખ થયે કે ચેરલાખ ?

એક બીજી વાત કરવાની છે. પોતે માહકો તરીકે ચાલુ રહેવા છડે છે, પણ પોતે મની ઑર્ડર નહિ કરે, માટે
અમારે વી. પી.થી મોકલવું, એવા બળર પણ ઘણાખરા નથી આપતા. અલબત્ત, અમે વી. પી. કરીએ તે સ્વીકારી
લે છે ખરા. આથી જેમના કાંધ ખબર ન આવ્યા હોય તે સૌને અમારે તો વી. પી. કરવાં જ પડે છે. પણ જેમને
માહક તરીકે ચાલુ નથી રહેતું હોતું એ સોંકા વી. પી. પાછાં વાળે છે. પરિણામે એવા દર વી. પી. દીક અમારા સવા-
ચાર આના એળે જાય છે, અને આય-વ્યયમાં અંક ઝૂંથાઇને મળે છે તે નક્કામાં! અને આવાં પાછા વી. પી.ની મંખ્યા
પણ એટલી નંધી હોતી. એટલે આમ અમને નાહકના દંડના કરતાં આપ અગાઉથી ખબર આપવાની કૃપા કરો તો ?

આ બે વાત ઉપર આપ કાળજીથી વિચાર કરો તો જણાશે કે માહકો તરીકે ચાલુ રહેતું હોય તો ૭-૨-૦નો
મની ઑર્ડર કરી દેવા એ જ સારું છે. અને... ચાલુ ન રહેતું હોય તો કૃપા કરીને તેમ વેળાસર જણાવશો.

યૌરપંચાશિકા

આ ચંકનું મુખ્યચિત્ર જેના પરથી આલેખાયું છે તે કવિ બિલ્હણનું રસભર્યું લોકપ્રિય કાવ્ય

યૌરપંચાશિકા (એલેક્ઝાન્ડરના પંચાસપદોનો) એ વિરહ-રાગરનું અડઢાંબંધ છે. ઇ. ૧૦૩૦ થી ૧૧૦૦ના આગળના થઈ ગયેલા એના કલા પંડિત કવિ બિલ્હણ કાશ્મીરના પ્રવરપુર શહેર પાસેના શોનમુખ ગામના વિદ્વાન પંડિત ન્યેષકલરાનો પુત્ર હતો. નેદ, બ્યારણને કાંબ, અલકાર વગેરે શાસ્ત્રોના અભ્યાસ કર્યા બાદ એ પ્રવાસે નીકળ્યો. ‘પંચાશિકા’ કાંબના રચના પ્રસંગને માટે ને એક વાર્તાઓ પ્રચલિત છે તે સર્વમા મૂળ ખરી હોઈ કલતરીકે આપના વિદ્વાન સરોધક રવ દી બ કૈશવલાલ દ્રુવ એમ જણાવે છે કે પ્રવાસમા તે કૈટ્યેક વખત પલખના હાકેમ ક્ષિતપતિ કે ક્ષિતિ પાછને ત્યા રહેલો, તે દરમ્યાન તેની પુત્રી સાથે એને રોએ બધાયો. પાછળથી તે ભદેર થતા કવિને દેશત્યાગ કરવો પડ્યો, એ એને બંને સભારીને મોહબળ બિલ્હણે ગરકૂતમા ‘બિલ્હણપંચાશિકા’ લખી, ને આજ સુધી ખૂબ લોકપ્રિય કાંબ મનાય છે એમા રાજકુમારી સાથે એાથેલા એાગનું હન્યાદક ચિત્ર છે.

પલખથી મધુરા, પ્રયાગ, કાશી વગેરે ક્ષેત્રોને ગુજરાતમા આવેલો અને આબુદિલપુર પાટણમા રાજ્યાચારી સપતરને ત્યા થોડો સમય રહેલો. એ કામે સિદ્ધાન્ત ન્યયસિદ્ધાંત પિતા કબીરેવ ત્યા રાજ્ય કરતો હતો. અર્ધાં તેલે ‘કબીરુદરી’ નામની નાટિકા રચી, જેમાની નાયિકા તે હતિદાસપ્રિયદ રાણી મીનલદેવી ગુજરાતમાથી કાઢે કારણે તે આયત અપ્રસન્ન થઈ કાઢ્યો. ગયો અને શોમાનાથ ઘઈ દક્ષિણમા છેક રામેશ્વર કુષ્મીની યાત્રાએ કરી ત્યાથી પાછા ફરતા તે કક્ષિણના આદ્યક રાજાઓની રાજધાની કલ્યાણમા આગ્યો અને ત્યાંના રાજા વિક્રમાદિત્યે તેને પોતાને વિદ્યાપતિ બનાવ્યો. કવિ ત્યા રહાથીયથો અને રાજાની પ્રશંસિતમા તેનું નિષ્પાત્ર આપ્યું ‘વિક્રાંત્ય રથાપી’ લખ્યું, જેના ૧૮મા સર્ગમા તેણે પોતાનો આત્મચિત્રણ લખ્યો છે.

ગુજરાતમાથી તે નાશજ યદને ગયો. એ વાત તાહ હરી અને પલખવાળી વાત વિસારે પડી હતી, તેથી પાછળથી કોઈ બીજા કવિને હાથે એ કાંબકૃતિ રૂપાન્તર પામી અને તેમા ક્ષિતિપાછને બલે ગુજરાતના રાજા વીરસિંહ અને તેની પુત્રી શશિકાના નામે રચવામાં, એમ દી બ કૈશવલાલશર્મા જણાવે છે. એ રૂપાન્તરની કથા એથી છે કે રાજપુત્રી શશિકાએ કવિ અજ્ઞાતતા હતો, તેમા તેમની વચ્ચે પ્રીતિ થઈ અને તે દાપવલ્લભદારમા પરિણમી રાજને આની જાણ થતા તેણે કવિને શુભો સંબાધવાની સંજ્ઞા કરી ને તેને વધનમે લઈ ગયા. વધરથાન કોઈ હંઠ અને તેને પંચાસપદખિલા હતા. વધરથાને ચડતા પહેલા રાજાએ તેને પોતાના હૃદયે રંગે રંગી લેવા કહ્યું. પણ કવિએ તો શશિકાને જ પોતાની હૃદયે રવા જાણી તેનું પ્રમથન કરીકરીને વધરથાનનું એકેક પદખિણ ચડાવે. ગયો તેમ તેમ એક એક શ્લોક લલકરતો ગયો. તેમાં એણે જ રસગપુર વર્ણન કર્યું તેમાની કવિત્વશક્તિથી તથા તેના પ્રેમની નિઃશંકલપી પ્રતજ થઈ રાજાએ એો માફી બક્ષી ને શુભોને બલે પોતાની સુતા આપી.

આ કથામા પણ યજ્ઞા દર્શીકતરે છે એક રકમે એટલે છે કે શશિકાના રોએનું વર્ણન કરી રાજા બાદ કવિને વધરથને લઈ જતા હતા ત્યાં શશિકાની નજરે તે પડ્યો, અને ‘કવિને મારણો તો

હું પણ મરીશ’ એવા પુત્રીએ આક્રમ કરતા પ્રધાને રાજાને સમજાવ્યો અને એનેનું લગ્ન થયું. કબીરકથા વળી આ કાંબની પ્રતમાં રાજાનું નામ મદનાબિરામ અને પુત્રીનું નામ યાગીની પૂર્ણિતિકા છે, અને તેમને પંચાલ દેશના લલગીમરિનગરના વર્ણવેલા છે, તો કોઈ વળી શ્રીપુર પાટણ અને પુરનીચ રાજા જણાવે છે.

‘લાર્કટ એવ ગેરિયા’ નામના સુદર અચેલ કાંબમા લુહની છવનકથા ઉતારનાર વિખ્યાત અચેલ કવિ સર એડવિને આર્નેલ્ટે અચેલ પદમા એના મુક્ત અનુવાદ થયો છે. એ તો એના પર એટલા મુગ્ધ હતા કે પોતાનો એ અનુવાદ પોતાના હરતાક્ષરમા એમણે છપાવ્યો છે. એ લખે છે કે પ્રથમ આનંદબલ દરદ હરિયા કપનીની લાયમેરીમા તેની હરતપ્રત ઈ ૧૭૮૮મા કાસોન નામના વિદ્વાનને દાખ આપી તેણે પોતાની કીમ સાથે કોઈ ગિ પીટરને આપી, તેણે વેનનામરી શ્લોકો સાથે લેટિન ભાષાતર સાથે એ પ્રકારે કી ત્યાંથી વિલાયતમા એની કીર્તિ પ્રસરી સર એડવિન વળી એની કથા એમ જણાવે છે કે કાંથીપુરના મદારાજ સુદાવાની કુમારી વિલા સાથે, રાજાકવિ ચોર પ્રેમમાં પડેલો, અને તેની જાણ થતા રાજાએ એને દેહાતની સજા ફરમાવી કેમકા પૂરેલા, ત્યા એણે આ શ્લોકો રચેલા. જ્યારે એક માન્યતા એની છે કે શાંતિકલા સાથે શોરીની લલકરવાથી બિલ્હણની ખ્યાતિ ચોર કવિ તરીકે ફેલાઈ હરી અને તેથી જ એ બિલ્હણપંચાશિકા કરતા ‘ચોરપંચાશિકા’ નામે જાણીતું થઈ.

મમે તેમ, પણ આ કાંબ આજ સુધી એમાની રસાસરીતે કારણે અતિ લોકપ્રિય થયું છે અને તેના દિરી, ગુજરાતી, ગરાડી વગેરે ભાષાઓમા અનુવાદો થયા છે. ગુજરાતમા તો છેક ઈ. ૧૯૨૬ મા જેન કવિ જ્ઞાનાચાર્યે એને અપ્રક્રમ સરકુતમા ઉતારેલી, ત્યાંથી ગુજરાતીએ એના રસથી મોહ પામ્યા છે. શ્રી નાગરસાઈ ઈ. ૧૯૨૬ અને શ્રી વનમગીસારે શિવે તેના કરેલા અનુવાદો તો તાજ છે.

‘અદ્યાપિતા’ એ રાઢાથી રાહ થતા એના પંચાસે પસતલિલ કાના શ્લોકો મુક્ત રૂપાન્તરના માધુર્યથી ભરેલા છે. આ ચંકનું મુખ્યચિત્ર દર્શાવે છે તેમ, તેના ઉપર સચિત્ર પોથીએ પણ આલેખાઈ છે. એ જ એની લોકપ્રિયતાને પુરાવે છે. એ આખું કાંબ તો અર્ધાં હવાનું જ્યે તેમ નથી, પણ મુખ્યચિત્રમાને. ૧૮મો શ્લોક આમ જણાવે છે.

મણાવિ તા પલલવેમનિ રાટીપમાલમ્ભવ્ય વરતેરેલ્લિત્તમ્ભવ્યર પ્રાતોપમે રહસિ સંપુલદર્શન્યે લ્લમ્ભયાર્તનવનમનુવિનત્તયામિ અદ્યાપિતા. તે જાત રાજીવ પ્રદારી અપાર નાશથઈ જ્ઞાનલ્લસ્યોદય, ત્યા સંમુખ દરોન મયુ કરવા હું તેના, લક્ષ્મી બોને નયન દાગની, તે રંગક હું.

(રાજના યજ્ઞદગ્ધનારાણીએ આ અપમારને નાશ થયા છે એના માશા થયેલ ઊગળા બચવાના. તેના મુખના સંમુખ દરોને મારે હું મથને. હતા ન્વારે લલ્મ્યા અને લવણી પીડાએલા જેના નયનો દગ્ધ પડ્યા હતા એ ઈ. એ (પ્રિયતમા)નું હું હલ વે પિત્રન કંઈ છું.)

એ કાંબને ઉદ્દેશ પંચમો શ્લોક તો મુખાપિત તરીકે પણ જાહેર જાણીતો છે. તેને વિષે નોંધ મેં લેવા છે કે વપરથાને ચડતા ૪૬ ૪૮

થિયા પુરા થયા ત્યારે રાનએ કવિને ફરીને પછથુ કે ઘણુ જે તમે શરિકાવાને ખપાય છેડી રાપવા નથી ત્યારે કવિએ આ છેકથા નિશ્ચયાત્મક પોકે કહ્યો

અઘાપિ નોપહતિ દુર તિલ વાલ્કટૂ કૂર્મો વિમિતિ ઘરળી સદ્ગુણભાગે અન્મોનિધિર્વદતિ દુ સદ્વાકાવનિમગ્નૃકૃત સુકૃતિન પરિણામવિતિ

અઘાપિ રાકરે ત્યએ નવ કાલકૃત,
ધારે ઘણુ ધરણી પીઠ પરે ન કૂર્મ
સિધુ ઘણુ નિજ ઉરે વસવાનિ ધારે
પાછો રહે ત્યમ ન રાજ્યને સ્વીકાર્યું

(ઘણુ પશુ (અગત્ય) રાકરે ઘણુ ધરણી ઉપરના ત્યાગ કરતા નથી (ધરણી ધર) કૂર્મ ઘણુ પશુને ચોતાની પીઠ પર ધારી રહ્યો છે, સાચર ઘણુ જે ચોતાના અંતરમાં વડવાવિન રાખતો રહ્યો છે (તેમ) ઉઠારા ત્યાગી એક ખખટ પોતે એને સ્વીકાર્યું તેને વળગી રહે છે)

નાટ્યશાસ્ત્ર (અનુ. ૫૦ ૩૪૫ થી ચાલુ)

કેવા પ્રકારના પાત્રો નૃત્યમાં આચળય છે તે પશુ દર્શાવેલું છે એમ કે પુષ્પાક્ષી (એની જાખમાં સફેદ કુણુ હોય), કેશહીના (એના વાળ ભિતરી અંગેના હોય), રમુષાક્ષી (એના હોઠ ભરા હોય) સળિત તન્ની (એણે સરીર અતિ લાલુ હોય), અતિરમુષા (એનું સરીર અતિ ભરુ હોય), અતિરૂપા (એની સરીર અતિ દુર્બળ હોય), અતિ કમ્પ કે અતિ વામ (અતિ ઠોચ કે નીચું સરીર હોય) કુમ્બ (કેણુ કે ખૂણુ સરીર હોય), રવરહીના (એનો કંઠ ભરુરો હોય) આ દસ પ્રકારની કૃતિઓવાળા પાત્રો નર્તન માટે ચલિત નાહુવા

૨૫૦ આનંદ કુમારરવાખીએ 'અભિનય દર્પણ'ના તેમજા અંગે એ અનુવાદ 'Mirror of Gesture માં 'પુષ્પાક્ષી નો અર્થ 'એની આંખો મુખ એવી છે તે એવા કહી છે પરંતુ પુષ્પ એવા આંખો તેા શુણુ રૂપ ગણાય તે હોય રૂપ કે વર્ણના એવી કેવી રીતે ગણાય ? આખી પુષ્પાક્ષીનો અર્થ 'એની આખમાં ફૂલ પડ્યું હોય તે' એવા હોવાને એમણે, કારણુ કે તેની આંખો સીંદૂરમાં ઢાની રૂપ છે

કાર્જન (અનુસધાન સામેના પાત્રો પરચો) વીળખી કેમ્પાયા અને બેટરીઓના થાય છે આ શુણુ કાર્જનની બીજી ભતોમાં નથી હોતા કોલ એસ અને બીજા પદાર્થો કાઢી લીધા પછી જે લાલચોળ કાઠર રહે છે તેને કારવાળી કામ અને છે કોલની સખત ભત (હોડી) કાલુથી ગાળવા માટે ન રાધાય છે આપણા દેશમાં કાતરો તેની આણુગાથી કાઢીને એમને એમ વાપરવામાં આવે છે આ પ્રમા નુકસાનકારક છે તેથી કોલસામાંથી અજતા કપડાંની પદાર્થો જે કાર્જનના છે પરંતુ કાર્જન ફરીને વાપરવાથી આ કપડાંની પદાર્થો મેળવી સકાય કેવરો દેશનુ રાષ્ટ્રીય ધન છે તેને ઉપયોગ ખર ખર થોય રીતે થશે એમને હજાર, અમેરિકા અને બીજા દેશોમાં કોલસામાંથી ખૂબ કિંમતી રસાયનો કાઢવામાં આવે છે કોલકાને હોદ્દાઓના સાથે સખત હળાહુમાં સરોજને પેટીવિધ્ય ખલાવવામાં આવે છે આનુ કારખાનુ કાઢવાનો વિચાર હિંદી સકાર ફરી રહ્યો છે

નર્તક તથા નર્તકી વગેરે નૃત્યારમ્ભા રંચબૂમિ પર કેવી રીતે ગોલકાએવા હોવાને એમણે તેનું વિવરણ પશુ શાસ્ત્રમાં કરેલું છે તે અનુસાર રંચબૂમિના મધ્ય ભાગમાં નર્તકી તથા તેની બાહ્યમાં નર્તક તેની જગ્યા થી તરફ કરતાલ ધારી તથા બંને તરફ પાછળ એ મુદંગી વળી કરતાલધારી તથા મુદંગીની વચ્ચે આયત તથા મુલિકાર બેસેવા હોવા એમણે અર્નાશીન તાનપુરા કે તજુરની જગ્યાએ પ્રા ચીન કાળમાં વપરાતા વાદ્યોરોપના માફકને મુલિયાર કહે છે પ્રયોગકારી રંચબૂમિ પર જ રાજ્યનુ ગોલકાર્જન થાય બંન્ન નૃત્ય નો આરમ્ભ કરવો એમ કહ્યું છે આ નૃત્ય ગીત તથા અભિનયવાળુ તેમજ બાજ તથા તાલવાં હોય એમણે કહ્યું છે કે —

અભિનયભવ્યદ્ ગીતમ્ હસ્તેનાર્થ પ્રદર્શયત્ ।
ચતુરભ્યમ્ દર્શયત્ મયમ્ પદાભ્યમ્ તાલનાદિરોત્ ॥
અર્થતઃ મુખ દ્વારા ગીત હરત દ્વારા (ગીતનો) અર્થ મેત્ર દ્વારા (અર્થને અનુકર) બાજ, તથા પગ દ્વારા (બાજને અનુકર) તાલ દર્શાવતો (ચાલે)

નવાં પુસ્તકો

હિપનિધેડેનુ તત્ત્વજ્ઞાન : સર સ્વર્ણલી રાધાકૃષ્ણનના વાર્ષિક આશીસ્નાયકું શ્રેય Indian Philosophy Vol. I ના પ્રકરણ ૪ થીના અનુવાદ કરનાર ચંદ્રશેખર શાસ્ત્રી પ્રકાશક નોરા એન્ડ કં સિ મુબાઇ ૩૮૦, પવિત્રીજીન પ્રા વિશ્વપ્રસાદ રત્નવેલીના વિવેચનાત્મક નિબંધોના સમગ્ર પ્રકાશક પ્રા વિશ્વપ્રસાદ રત્નવેલી સંગમન સંગિતિ વતી નવરૂપ મુ નિમાવાળા, સુરત, ૪૦૦, ગદ્યાદ્વિત અનંતરાય મા રાજના વિવેચનલેખોના સમગ્ર પ્રકાશક પરમસુખ પદ્મયા એન એમ વિપાલી સિ મુબાઇ ૪, ૪૦૦ ઇતિહાસ-સંશોધન નિબંધ સમગ્ર ગુજરાત સાહિત્ય સભાના ઉપકર્મે ચૌભંગે ઇતિહાસ સંશોધન પ્રસંગે સ્વીકારાએલા ઇતિહાસવિષયક નિબંધોના સમગ્ર ૪૮૦, ગુજરાત સાહિત્ય સભાના અમદાવાદની કાર્યવાહી સને ૧૯૪૧-૪૨, ૩૮૦, સંદેશ-દ્વારે વિષયાત લેખક ખસીલ નિખાળની કૃતિના અનુવાદ કરનાર કાતિ કપાધ્યાય, પ્રકાશક કૃષ્ણપ્રસાદ લ બદ-અમદાવાદ, ૧૮૦, રમણલાલ રામ-નિખાળના The Wanderer નો અનુવાદ-કરનાર 'પ્રકાશ', ૨૦૦, કિશુકે નિખાળના ચૂંટલા કથાનકોના 'અનુવાદ-કરનાર સિખમ સુદર્ભ', ૦૧૨૦, પાણલ

નિખાળના The Mad Man નો અનુવાદ-કરનાર શેકુભાઇ પટેલ ૧૮૦, રત્નિ પુસ્તકોના પ્રકાશક નવનીતવાલ મદ્રાસી અમદાવાદ ગાંધી કથા ગીતોના બધા વર્ગોના લોકોને રપર્સી શકે એવી શ્રી વિગનલાલ પ્રા મદની મુખાંકલ કવિતાઓનો શ્રી કામ સાદેળની પ્રેરત વના સાથેનો સમગ્ર પ્રકાશક નગીનભાઈ રાહદ-અમદાવાદ ૦૧૨૦, ગાંધી ગીતા ગાંધીજી અને બીજા દેશનેતાના પ્રયોગ વલ્લભ સવારેથી ગાંધી વાદનુ તત્ત્વજ્ઞાન સમખતની પુસ્તકા પ્રયોગક વલ્લભ બદેચવાલા પટેલ પ્રમથક શ્રી સાવિત્રીચ દલાલ પટેલ ગાંધલ, ગીતવર્ણી કવિ પાંચર નો હાન્ધસમગ્ર પ્રકાશક નવરૂપ નોરા મુબાઇ ૪ ૧૮૦ વિદ્યાર્થી માર્ગદર્શન વિ-લાસ ૧ આગળ અલ્પાસ કરવા ઉપકારા વિનિત વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન કરાવતી શિક્ષણ સંસ્થાઓની ચારી સપાક અને પ્રકાશક કવિતાઓલેક્ષણી દેસાઈ બેટાઈ ૧૦૦, લઘુકવિતેરખદર્શન હરતેજાનારમ્ભા પ્રવેશ કરવા હન્ધનારઓને ઉપદેશોથી ઘટ પડે તેનુ અભ્યાસસુધા સચિવ પુસ્તક લે૦ ગર્ગે નેશી પ્ર૦ મુકુર્કે સાસ્રી, નાચરવાડા ગાંગેરોળ (કાલિયાવાડ), મુખ્ય વિદેશી એમ કપાકર્મી કં, અણિસુવન, ગીડાખાળી અમદાવાદ ૧, ૧૪૦

જો કોયલા જેવાં એ આપણામાં જનતાની એક પ્રચલિત કથના છે. આખને અપ્રિય એ કોયલાનું તત્ત્વ તે કાર્બન આપણી ધરતી પર અસ્તિત્વ ધરાવતા મૂળ તત્ત્વોમાં અદ્ભુત એ તત્ત્વ છે એ કાળુ કાર્બન આપણા શરીરની રચનામાં આવશ્યક અવશ્યત તત્ત્વ છે—આપણા પ્રાણનો આધાર છે, નો બીજા કાળુ એ તત્ત્વવાળો મલસો, આપણા આધુનિક જીવનમાં કંપ્યોમાં પુરવાર થયેલા અનેક પ્રદાનના પદાર્થો માટે જરૂરી કાચા પદાર્થો પૂરા પાડનાર એક અતિ મહત્વાપૂર્ણ ઉપયોગી ચીજ છે એટલું જ નહિ પણ સમીપ પેદા કરવાનું એક આદિ સાધન છે. આપણે કોલસો બાળીએ બીએ તે આ કાર્ય માટે જ તે ક્રિયા દ્વારા પેદા થતી શક્તિ આપણે જોરાક રાંધે છે આપણને કઠમા આપે છે ને આધુનિક યંત્રોને ચલાવે છે.

કાર્બન કુદરતમાં સ્વતંત્ર અવસ્થામાં તેમજ સંયુક્ત દશામાં જરૂરી આવે છે. હીરો અને એકાદ્રક તેના સ્ફટિકીય પદાર્થોના રૂપાંતરો છે. કોલસો તેનો એ સ્ફટિકીય બીનપાસાદાર પ્રકાર છે. ખરતા તારા જોખમાં તેમજ સૂર્ય અને તારાઓમાં પણ સ્વતંત્ર કાર્બનનું અસ્તિત્વ પ્રાણ્ય પડે છે. ખનીજ તેલ યા પેટ્રોલિયમ એટલે કાર્બન અને હાઈડ્રોજનના સંયોજનથી પેદા થયેલ દ્રાવ્ય છે. કાર્બનનું પ્રવાહી મિશ્રણ આપણા ધાતાવસ્થામાં કાર્બન ડાયોક્સાઈડ વાયુ તરીકે પ્રવાહી રૂપમાં સ્વતંત્ર રીતે હોય છે તેના સંયોજનો એટલે કાર્બોનિક, જેવા કે ચૂના પથ્થર, આરસપદાર્થ પુષ્કળ મળી આવે છે. કેલસિયમ અને કેલ્સિયમનો સંયુક્ત કાર્બોનેટ ગોશ્લોમાઈટ તરીકે એજખાય છે અને કેલસિયમ પર્વતમાળાઓ તેની બનેલી હોય છે.

ખનરપતિ તેમજ પ્રાણીને નિશાવતા જીવનરસમાં કાર્બનના સંયોજનો છે. આધુનિક રસાયણ પ્રશ્નિજ્ઞ તેમજ વનરપતિજ્ઞ કાર્બન-પદાર્થો પુષ્કળ રાસાયણ પ્રયોગશાળામાં બનાવી જનતાને સુલભ બનાવી દીધા છે. આ રસાયણ કાર્બનિક રસાયણ (Organic Chemistry) તરીકે એજખાય છે. કાર્બનિક રસાયણ કાર્બનના રસાયણોનો એક ભાગ છે—એક પ્રમણ છે. પરંતુ તેમાં આપતા પદાર્થોની રાસાયણ અભિવ્યક્તિ મોટી હોવાથી સમગ્ર ખાતર તેને અભિવ્યક્ત રાખવામાં આવે છે. આથી તે જ રસાયણના સિદ્ધાંતો બીજા પદાર્થોને લાગુ પડે છે તે બધા કાર્બનિક પદાર્થોને પણ લાગુ પડે છે.

કાર્બનિક પદાર્થોને ગરમ કરવાથી કાળા પડી નય છે, અને ઉષ્ણ તેમાંથી કાળો કોલસો રહે છે. લાકડાને બાળવાથી તેનો રંગ બદલાય છે. નય છે અને તેમાંથી કોલસા પડે છે. કોલસાને વિરોધ ગરમી આપવાથી તે સળગે છે અને ઉષ્ણે દોહીક રાખ રહે છે. આ ક્રિયામાં કોલસાને કાર્બન દહાવાના ઔક્સિજન સાથે સંયોજન કાર્બન ડાયોક્સાઈડ અને છે અને તે વાયુ દોહીક દહાવામાં મળી નય છે. કોલસામાં આવેલી બીજા અશુદ્ધિઓ રાખરૂપે પાછળ રહે છે. આ ક્રિયામાંથી મળતી ગરમી માનની બંધા કાળથી ઉપયોગમાં લેતો આગનો છે.

કાર્બનની એ સ્ફટિકીય નેતામાં આપણા રોજિદા જીવનમાં ઉપયોગી પ્રકારો નીચે પ્રમાણે છે. (૧) કોયલા લાકડામાંથી બનાવેલો (૨) ચારકોલ, (૩) આગામી યા એવા બીજા પદાર્થોમાંથી બનાવેલો (૪) ચારકોલ, (૫) મેશ (લેડમ બ્લેડ) કોઈપણ બળતા કાર્બનિક પદાર્થની જ્યોત ઉપર ઠીક વાસણ પડવાથી બેગો થતો કાળો પદાર્થ,

(૩) પ્રશ્નિજ્ઞ કોલસો (બેનિમન ચારકોલ) દાહક બાળીને બનાવેલો કોલસો, આવશ્યક બ્લેડ વગેરે, (૪) કાલુ આપણામાંથી નીચળી જીંદગીની નેતા, (૫) જેસ કાર્બન, અને (૬) હાઈડ્રોજન કાર્બન, જેનો પરિવર્તન આગળ આવે છે. આ બધાંય કાળા ને અપારદર્શક હોય છે. શુદ્ધ આ સ્ફટિકીય કાર્બન ઝેલેસિયમ ધાતુને કાર્બન ડાયોક્સાઈડ વાયુના વાતાવરણમાં બાળવાથી બને છે.

જીવશાસ્ત્રમાં કોયલા ખૂબ બનાવવા છે. પરંતુ ને રીત પ્રચલિત છે તે આર્થિક દૃષ્ટિએ ખામી બરેલી છે. આડામાં લાકડાનો જીવ જરીને બાળવાથી તેમાંથી નીકળતા ઉપયોગી પદાર્થો દહાવામાં આવ્યા નય છે તેમાંથી બળતણ માટે ઉપયોગી જેસ, ઝેલેસિયમ, ઝેલેસિયમ, એસીડ અને મિથાઇલ આઈસોહાલ વડરિપરિટ એવા પદાર્થો જેવીકે રાકા એટલામાં ગાટ બધ બકમાંનો કાલકાને બાળી કોયલા બનાવવા છે. આ કોયલા વધારે ઠંડુ હોય છે. આ રીતે માથેના રંગા બદાવતીમાં કામ ચાલે છે. કોયલામાં વાયુઓ સમૃદ્ધવાની શક્તિ છે, કારણ કે તે હિડ્રોજન એટલે તેનો ઉપયોગ વાયુ શુદ્ધ કરવા માટે પણ થાય છે. ગરમીવાળી જગ્યામાં કોયલાની બુકી નાખવાથી ગરમી આટલી નય છે નાળિયેરની છાલમાંથી બનાવેલી કોયલા વિરોધ ક્રિયાશીલ હોય છે.

મેશ બનાવવા માટે તેલ મીણ ને ઈથેનિયમ જેવા પદાર્થોને આ પૂરતી દહાવામાં બાળવામાં આવે છે. એસીડીયીયમાંથી આ પગ પૂરક તરીકે બનાવવા છે. આનો ઉપયોગ રજાશાળાની બનાવટમાં માથે છે. થોડાક ભાગ રજાશાળામાં પણ વપરાય છે.

દાહકાઓને નિર્બીક રીતે આસવવાથી તેમાંથી ઝેલેસિયમ અને બીજા પદાર્થો, વાયુઓ અને દાહકાતુ તેલ (ડીસેલ એઈલ) નીકળે છે, અને ઉષ્ણ ને કાળો પદાર્થ રહે છે તે બેનિમલ ચારકોલ નહેવાય છે તેને વિરોધ શુદ્ધ કરવાથી આઈર્વરી બ્લેક બને છે. બેનિમલ ચારકોલ પાડેને શુદ્ધ કરવાથી આઈર્વરી બ્લેક બને છે. બેનિમલ ચારકોલ પાડેને શુદ્ધ કરવા માટે વપરાય છે. મળીના દાવણને બેનિમલ ચારકોલમાં ચારકોલ બુકમાં સાથે ઉકાળે. પછી તેને માળવાથી રમવિલીન સફેદ દાવણ નીકળે છે. શુદ્ધમાં જેરી વાયુઓને રોકવા વપરાતા જેસ મારકમાં પણ તેને સક્રિય બનાવીને વપરાવામાં આવે છે.

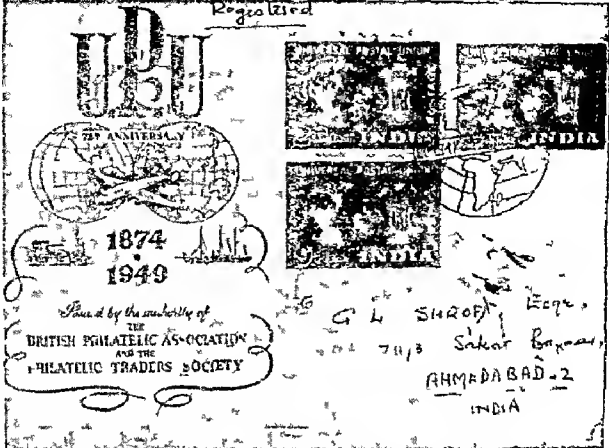
આપણામાંથી નીકળતો કોલસો એટલે બરતરીય કાળામાં આપણી પૂરતીપર થયેલ કદમાં પાટો અને જગ્યામાં મુખીય પ્રશ્નિજ્ઞના દાહકાં જેવીકે વનરપતિના અગ્નિશૂત અવરોધો આપણા દેશમાં ગરીબા અને રાષ્ટ્રીયજની ખાલિયામાં ખૂબ કોલસો કાઢવામાં આવે છે. આસામમાં પણ કોલસા નીકળે છે. પરંતુ એ કોલસામાં ગંધકનું પ્રમાણ વિરોધ છે. આ કોલસા વાપરવાલાક બનાવવા સરોધન ચાલે છે. દિલી રજાકારે ફુલબી રોયલે ઇન્ડીયન ખાલા કાગ માટે કાઢ્યું છે. કોલસાને બધ બકમાંનો (celotons) આપણામાંથી તેમાંથી કાલ જેસ, એસીડિયમ અને રાગર જેવા ઉપયોગી પદાર્થો બને છે. આ ક્રિયા રજાશાળા બકમાંનો ઉપરના ભાગમાં સખત કાળ પડ બધાય છે તે જેસ કાર્બન કહેવાય છે. આ જેસ કાર્બન વિદ્યુત્પાદક છે એટલે તેનો ઉપયોગ. (અનુ. સામેના પાના ઉપર)

ટિકિટ-સંગ્રહ આ યુગનો એ સંસ્કારવ્યાપી શૌખ

કુળ કેવલ તેની તથા બીજી ઉપરોળી માહિતી આપતો વિશ્વાસ

ભારત સરકારના જે પંચાયત માટે ૧૯૫૦ ના નવનુમારીની નીકળનારી નવી 'સર્વિસ રેકૅપ' નો નમૂનો જેમાં દોઢ આપવી શાલ નવો નેની છાપને બદલે આસી દરતબનુ ચિત્ર આવશે એક પેસા થી માહિતી શરૂ થવા સુધીની ૧૩ દિગત ની ટિકિટો એવા છે

આ અમ્મા આપને ટિકિટોને મળવું ઉપરથી સલામત કેમ ઉપેક્ષવી, તેમજ નવી ટિકિટો ઉતરના એવં થા પાછળ થોડાં કાગળ કેમ સાફ કરવા તેની વિમતો એક તેમાં એકબે બાજવો ઉમેરવા જેવી છે. બગર વપરાયેલી ગરદવાળી ટિકિટો ચોખ્ખામાં જ એ જોઈને લીધે એકબીજાને યોગી લય છે તેમ સુધી જાણવા એવી ટિકિટો મોકલુ વળી નહીં છે એના પર આપણે આસ મામાથી ના ખોન તેના ગરમ એવથી તેને નરખ પાછી સીધી કરી શકાય છે જે ન ફાવે તે એક ટેલજના ખાનામાં પાછી કરેલી રમળીને પડએ એક કુખમાં તેને થોડા સમય સુધી બાંધવી, એથી પણ એ દીવી થઈ જશે. પછી તેને ફેરા દાંડના એ દુકાડ વચ્ચે મૂકી પોએ પોએ દવાવીને સીધી કરી લેવી એથી જાવડું એવથી થોડેલી ટિકિટોને ગયા એકમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ઉપેક્ષવા બાદ તેને કલાવળે સુકવવાના લોકો ગરમી આગળ ન રાખવી નહિતર એ મોકલુ વળી જશે. ટિકિટો જેમ હેસાસ ૫ પછુ ખડિત મેલી, થેરી પારટમાં ફાળવા, ક્રાંદરાવાળી કાગળ ઉપેક્ષીને વિન થઈ એવેથી ખડિત રાફેલેગન ઉકવ (નવેમ્બર ૧૯૪૮)

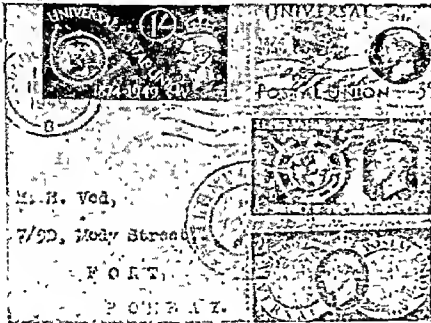
લીધે એવ નેરા-સ ની જે પહેલા રમપાગલા જમત પ્રત્યેકોના પ્રથમ સપ દુનિવસન પારટન દુનિવન (વિશ્વ ટેપાલ સપ)ને મેં મહિને થા મી સદી થરી થઈ, તેનિગિતે વિવિધ દેશોએ કાટેલી ટિકિટો પેશી ઉપલડ અને આદિશ ના નમૂના સામેના પાને આપેલા છે. હિંદની તે પ્રસયની ટિકિટો સાથે તેના મર્યેડ કવરને કિર નમૂનો અમે મ. ૧. ૨ કામાં આપ્યા હતા. આ ઉપર એટુ બીજુ કવર આપ્યું છે. જે બ્રિટિશ ફિલેટેલિક એસોસીએશન તથા ફિલેટેલિક ટ્રેડર્સ સોસાયેટીના અધિકારથી કાટેડ છે. એ પ્રસયે ટિકિટોને રદ કરવા માટે જે ખાસ પારટમાંક થેનએલી તે પણ આ ઉતરના કવર પર દેખાય છે. હિંદ કાટેલા એવા બીજા ફરટ ઉપરનુ ચિત્ર સામેના પાને આપ્યું છે.

વાળી જે કરચલીવાળી બિલકુલ ન હો. તે જોઈએ તેમ તેના પર પારટમાંક વિશ્વાય બીજા કાંઈ પ્રકારનો શાહી જે પેનિસલનો કાપ ન હોવાને તેડએ તેના ખડિત પરફેરેશનને કાચેથી સુધારવાનો, કે કપાઈ નહોડા ખૂલેા થી જોડવાનો, થા કાંપી પડી ન જ લી તેના પરની આપતિને કાંઈ વડે ચીતરીને સુધારવાનો પ્રયત્ન પણ કરચીકન કરવો તેડએ નહિતર એવી ટિકિટની કિમત મોકીની થઈ જશે.

અથા અકમાં બજાવ્યું છે કે ટિકિટ પરના ચિકારાવાળા કાંડ જે ક્રાંદનમાં પવાળવાથી નીકળી જશે. આ સુખમમાં અમારા ગિત હાં નરસિંહ સાદ બજાવે છે કે તે બેન્ડેઈન નહિ પણ બેન્ડે વ થા જે ક્રાંદ નેમજો બેન્ડેઈન તો થા ન હોય છે અને ગુનરાતીમાં કોલાનના કૂલ વરીએ જે વરડ પ્રચલિત છે તેમાં રહેલો તે પદાર્થ છે બેન્ડેઈન ન સડેલાઈથી સળગી જીડે એટુ પ્રવાહી છે બેન્ડેઈન માં ચિકારાવાળા કાંઈ કાટી નાખવાનો શુલ છે અને કાઈકીનિય થા તે વપરાય છે. ટિકિટ સમાવકોને જે વરડ મેલવતા મુશ્કેલી ન પડે એ કાંઈ એમજે ન. ખુવાસો મોકલ્યા છે.

‘યુ. પી. યુ.’ની પોસ્ટી સત્તાબંધી ઉપર આફ્રિકાએ કાઢેલી ટિકિટો

ગયા અંકમાં જેની માહિતી આપી હતી તે, સમગ્રતઃ જનતાના દેશોના દયાવખાતાના સંઘ ‘યુનિવર્સલ પોસ્ટલ યુનિયન’ને સ્થપાયે ગયે ગાંઠિને પોસ્ટાલો વર્ષ પૂર્ણ થયાં તેની જાનવણી નિમિત્તે દુનિયાના અનેક દેશોએ ખાસ ટિકિટો તથા ફરંટ-ડે કવરો કાઢ્યાં છે, કેમકે દયાવખાતા જેની સાંસ્કૃતિક સેવા આપનારું ખાતું રાજકારણથી અદ્વિત હોઈ સૌ દેસ તેમાં એક માંડ વર્ધરાકે. જેમાં જગતભરના દેશો સંઘ રૂપે એકત્રિત થયા હોય એવી એ દુનિયાની સર્વ પ્રથમ સંસ્થા છે. હીઠ જ આર નેશન્સ પશ્ચ ત્યાર પછી સ્થપાઈ, આગ દેવાથી ધણુ દેશોએ એ પ્રસંગ જાનવણે હોઈ તેની ટિકિટો વાચક-મિત્રો આગરા જીવર ગોકલે છે. આફ્રિકાની એવી ટિકિટો ચોરડું ફરંટ-ડે કવર, બોક્સ હિંચ, કવર ફોટોગ્રાફ (આફ્રિકા)ની ભાર્થ કાકારાખાખાએ મોકલેલું આ સામે છાપ્યું છે, જેમાં આદેમાં વિવિધ આલેખનો છે. પહેલી ટિકિટમાં, અવકાશમાં પૃથ્વીના ગોળાની આસપાસ, તેના પાંચ ખંડો પાંચ રૂપ પાંચ પાત્રોને દાખની રાંડજ રચો રાસ લેતાં આલેખ્યાં છે. બીજામાં પૃથ્વીના ગોળા ઉપર યુરોપનો પુરાણકાલિન દેવ ‘ગ્રીક્યુરી’ (બ્યાપાર અને બ્યરદારના દેવતા) બેઠેલા ચીતર્યાં છે; ત્રીજી ટિકિટમાં પશ્ચ તેના જ આલેખન સાથે અવકાશમાં મોટું પરબીડિયું આલેખેલું છે; અને ત્રીજી ટિકિટમાં પૃથ્વીના ગોળાધર્મના નક્શા સાથે ઉપર વિમાન તથા નીચે રશીમર છે. બ્રિટિશ આફ્રિકાના વિવિધ પ્રદેશોની ટિકિટો ઉપર આ જ આલેખનો છે.

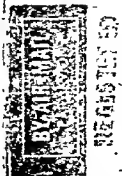
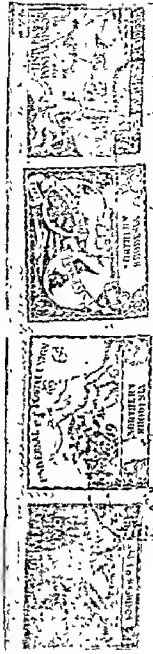

ઉપર કહીએ પ્રસંગની આર ટિકિટો ચોરડું, પાત્ર પર આવેલું પુણર્લિપી માઈ એમ એમ. વેર મોકલેલું કવર બાજુએ આપ્યું છે.

હિંદનું એક વધુ ફરંટ-ડે કવર

‘યુનિવર્સલ પોસ્ટલ યુનિયન’ની ગોળી સદીની જાનવણી નિમિત્તે હિંદે કાઢેલાં ફરંટ-ડે કવરના એક વધુ દિશા-ઉપનો નમૂનો, જેના પર, પૃથ્વીના ગોળાની બે બાજુએ, સ્થાપનાનું ૧૮૭૪ તથા આજનું ૧૯૪૯ એ લે વર્ષો, અને તેના ઉપરના ભાગમાં એક તરફ પ્રાપ્તિક દયાવ લઈ નેતા હવમદો અને બીજી બાજુ આજે વિમાની દયાવ લઈ નવું એરોપ્લેન, એમ પોસ્ટાલો વર્ષ પ-દેલાંની તથા આજની સ્થિતિ આલેખી પ્રતિત કરાવી છે. અધાએ બારનનું રાજચિહ્ન અસોલકતમ છે. ઉપર-નીચે કવરને હવતાં અનુવંચી લખાણ છે. આ તથા સામેના પાનાનું, એ બંને કવરો શ્રી ત્રિધાનીશ્વર શ્રી પામવાં છે.

First Day Cover

આફ્રિકાએકાઢેલી ‘યુ. પી. યુ.’ની પોસ્ટાલો જનતાની પ્રસંગની ટિકિટો

Our Friends Abroad

[जगत्संपर्कं प्राधत्ते। पञ्चभिन्न-विभागः]

Ian Sebestuk

Hradistska 210 Uhersky Brod (Moravia Czechoslovakia)-M

भा. धन भोजननारः संप्रदास शास्त्र, ६३४, पाण्ड्यानी गौज, काशीपुर, अभुवावा

प्रिय शाह्य चंपकलाल

૨૪મી જાન્યુઆરી ૧૯૪૬

આને તમારી કાજળ મારા દેવલ પર લેતાં મને થયું જ આ-
શ્વં થયું મારા મોઝા જવાળ માટે કૃપા કરી અને ક્રૂપા કરી, અર્થ
જુલાઈ ને આગરે માસમાં રાજ્યો પડે છે તેથી તે દરવાજા મારા
મિત્રોને ખેતરોમાં કાપળીના કામમાં મદદ કરવા હુ ગયેલો. આથી
તમારો કાજળ મેં આને જ બહો મોઝા વાંચ્યો.

હું એ જાણતો ધણે જ ખુશ થયો કે તમને પણ મારા જેવા જ મૈત્રી છે. હું પિયાના પગથી નીચું જુ. મું તમારે ત્યાં પણ સન્માનિત થવા માટે 'સમીત'ના રવર નિર્દેશો. હોય છે કે ખુશદારીના પણ મને મૈત્રી છે. પણ મારો પ્રિય પ્રાણ તો સાદિયત તથા વિદ્યાર્થીની વાચન છે. સ્વી-દ્રશ્યો માફે કૃત 'સાધના' મેં વાંચી અને દબે હું કાનિષ્ઠોના વાચકો પરદેશી શાખાઓમાં હું જોતો, દેખ્યો, સંચિત્તો ને સંગિત શીખું છું, ને મને આશા છે કે આ પછે જનને એકબીજાને સારી રીતે સમજી શકે.

સોડુ મારા દેશ વિષે, મોતેવિયા, બ્રહ્મગિયા અને રહેવાકિયા
 ૨. ત્રણે વિભાગો મળીને, યુગપત્તા ઈશ્વરમાટે આલેહુ અગાઠ આ
 યોગ-યોગવિધિનું નાનકડું પ્રવલસતારક સન્ન્ય બનેહુ. આ કાણુક
 રહે છે તે કુહરોઈ આંધ મોતેવિયાના પાતળાવા કુચોની પૂર્વે ૬૦
 માર્ગલ કુચે રહેલો છે. વિષ્ણુના ત્રિેણ પાતાવતાર ધોગસ યાજ્ઞના
 કુશિંદીથી મારક ગાગઆવ ગાગ વ ન ઉદુતે ગાત્ર અગાઠ ગામ બહુ
 મોહું નથી. ૧૦૦૦ની વસતિ છે. હુ અધ્યારે આગારા મહેરની
 ગામધિનિ શાળાની અજવાસકકહ Nardar, My Dear Frined.
 તમારા પત્રની સાદ લેતો, સહકર્મ તમારા માન ચેમેરિકલ.

प्रिय मित्र व्यक्तसाह

તા. ૨૪. સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૬

તમે કહ્યો હતો તો પણ નહિ કરી શકો કે તમારા આટલો મુદ્દો
 ગણ મળતા મને કેટલો આનંદ થશે હશે, પરંતુ મનુષ્ય પુનઃ-પુનઃની
 સાથે પત્રવ્યવહાર કરવાની આદર્શ માટે કોઈ સંકલ્પતા નથી. આજાપ
 ચોકેરોવાલાકાયામાત્રાગરવાના જેવા અભિજ્ઞ સવર આપતા માસિકો
 નથી, તેથી આલસાર્થીય મેટ્રીવ્યવહાર બાબતમાં તરફથી ચોકેરોવા-
 લાકોની કુબુલ અર્થસ રહે છે. અમે અર્થસ પછી અર્થ હીએ, અમે
 ફક્ત રાજીવા, પોલિંડ, બર્દમરિયા, હાગરી અને રામાનિયા સાથે
 પત્રવ્યવહાર કરી શકીએ; પણ અમે મેગની જાણ નથી આચરતી.
 અહીં તમારા સિવાય પછી બીજો કોઈ પત્રગ્રહી નથી.

મારી કાચી પાચ ફીટ અને છ ઇંચ છે. મારી માતા અદાથી ચાર ગાંઠદૂર એક સાળાગા જન્મ્યું છે, જ્યારે મારા પિતા અમારા સાળાથી ૭૦ ગાંઠદૂર એક સાળાગા સિંકુ છે. હું મારી માતા વધુ પડતી મારી ત્રણ બહેનો સાથે અદાઈ રહે છું પિતા મહિનામાં એકદા બે મારા અમારી પાસે આવ્યા નથી નથી... આ વર્ષે મેં ફ્રિજીડ લેશન પરીક્ષા પાસ કરી છે. પછી ગાળા છેડીને શું કરવું તે નક્કી કરીશ. કદાચ હું ચે સિંકુ જ બનું; પણ કદાચ બેફેલ બનું તે મને મનમાં છે. તમારી માદર મને પસંદ સંબીતામાં રસ છે, પણ હું બહુ સાક ગાંઠળની રાત્રે નથી બની ગઈ. મારા અદાથી તેજ મેં માતાને ધરમગમાં બદલ કરવાગા થયેલું.

३३७ (नवम्बर १९४६)

સમય જ્યારે કે આશરોમાં થતો ગંભીરતા કાઢીને પૂર્ણ દાર્દપૂર્ણ
હું ચૂકતો નથી ચાલનારા મને એકિતાસિક તેમજ નૈસાગિક પુરોગ
હું છે, પણ માટે મુખ્ય જોખ તે તવવના છે. હાલમાં હું આજ
જ્યોત કલ્પનામાં માટે 'પદ્યાના તવવના'ના દેશ છંદિતામનું હાથ
હરી રહ્યો છું હું કિલ્લેરીની મારફતી જગત, સિચવન, અચેડ
જેવળ તથા હિંદન તાત્રી રાકુક, પણ અમારે ત્યાં સિચવન સિચવ
પરચરનાં બીજાં કાંઈ પુરતો હોતા નથી તમે મને 'હોતી'ની અચેડ
આવડતિ મોકલો તે માટે હું તમારો કેટલા પાઠ માનું 'અચેડ' અને
એકિતાસી સંસ્કૃતિમાં ખૂબ રસ છે મારી પારો રીત, વ્યવહાર અને
ધ્યાનની સંસ્કૃતિને લગતા પુરતો તે છે, પણ હિંદી સમૂહિ વિષે
આવડે ત્યાં આકે પુરત નથી, તમે સોસિયોલોજીસ્ટ (સમાજજ્ઞ)ને
લગતાં સામર્થિકતામાં મેં યોગદાશી આપીને મેળવી છે, ને હવે
તેા તમારા તુરણી મીધું જ હિંદની સંસ્કૃતિ વિષે બાબુવા હું આપું
રહીશ. તમને શુદ્ધપણી અને ખાસ કરીને ચોકેરેશા પદ્ધતિની સંમૂહિ
તથા જ્ઞાન વિષે આપીને મેળવી તેા હું આપીશ

અમારી પ્રેમનું હૃદય તમે બેરોબર સમજી શકો તે ખાતર
અમારા હિંદોસાને પિંકાસ કેમ કરીને દુઃખના સમળવાના અમારો
દેશનો ઇતિહાસ હજી યુવાવસ્થામાં જ છે. કૃષ્ણ સહીબ જી તે
સમયાવધે જિંદગી પછીનાં અંબીકાર, લખવાની કળાનું શિક્ષણ અને
જર્જન તેમજ દાસની ધર્મ્ય સંસ્કૃતિનો સર્પ, એ ત્રણ ગુણોની
પ્રેરણાથી અમારો દેગ યુરોપના તથા અઘરો બી. સ. ૩૭૫ થી
૧૪૫૨ સુધી સંત ને-સેલસ, ચાર્લ્સ શેરિંગ્હામી બાપ્તિસ્ટ Karel
Ivan અને પતિત યુરોપના ઇતિહાસના રાજાઓ હાલે મેરે રાજ્યની સ્થિતિ
અગ્રહ એજ અવધુરના અમારા ઇતિહાસ તથા સંસ્કૃતિનું પદક વગન
છે. પછી સે જમી સહીબે અને જિંદગી ધર્મગ્રાહી અને રાહીવાસ સામે
બંધ પોકારવાર થાન હુરેશ (એને રાહાનશાહે વધવેનું પર છવને)
બાપ્તિ મુકુબે ને રાહી વરેશ તે બા જાવેશપી ની હુસીકગની
હીવચાવ અમારે તથા યહી સગરને ચેકોસ્લોવાક પ્રેમ તથા દેશ બિરુપ
તે બાપી મઈ અને નીસ વર્ષ સુધી અમારા દેશ ધાર્મિક યુગમાં
સંકેપકરેલો રહ્યો તે પછીના સમયે રાહાશી રાહાશી બનવાના
નયા અને ૩૩૦ વરસ પર મે પ્રેમ જે સ્વાતંત્ર્ય મેગુ. આદિત્રવાના
રાહેનશાહ અમારા પર રાજ્ય કરવા લાગ્યા પછુ પ્રથમ રાહાશી
રાજવાડે કેટલા આગેવાને એ અમારા સ્વાતંત્ર્યની લડત કરી, તેમજ
દેશનિકાલ થયા; પછુ મહાલકાના અંતે તેમનું મૃત્યુ સુખ પીતે પાર
બિવરું, અને ૧૯૧૮ના આઠાઈબરની ૨૮મી તારીખે ચેકોસ્લોવા
કિયા પ્રેમ સત્તા રાજ્ય રવાના થયું. રેહાકાં ૧૯૧૮ ૧૦૦૦ વરસ
કેલેરિવેનોના નુકસાન નીચે થયાંકી હીકો. (ઈ. ૧૯૨૦ પહેલાં તે મે
લોગનું સ્વાતંત્ર્યનાં હુકમું પછુ આવાક હીકો તે મે બેલો બાજી
હેરેરીના અગ્રવ નીચે પડેલા) એવે મેક લોગી (બનેનું) સ્વાતંત્ર્ય
મેળવું, અમારા દેશના દેશના પ્રધુખ તરીકે અમારા સ્વાતંત્ર્યપ્રધુખ
મહાન થોહરે તેમજ એક અબલાસ હે ફિલચાર્ડ યોગસ રજીતે અમારો
નિશા. ૧૯૩૭માં તેમના અવસાન બાદ તેના પરમ મિત્ર એકાં

એને સંક્રાંતિ. એટલામાં બીજું ગદ્યયુદ્ધ શરૂ થઈ જાય છે. આ ક-
શક્તિને લીધે તેને પણ તેના મહાન યુદ્ધાચારીની માફક દેશવટે જવું
પડ્યું, ને દરમ્યાન ચેકોસ્લોવાક પ્રત જર્મન જીવન નીચે પીસાની
રીવાની રહી ગદ્યયુદ્ધ પૂરું થઈ જાય છે. એને સંસ્કૃત ચેકોસ્લોવાકિયામાં
વિનયપ્રવેશ કર્યો અને ત્રણ વરસ પછી ઈ ૧૯૪૮માં તેનું અવસાન
થયું. આખી પ્રત તેને માટે આજે આસુ સારી રહી છે તે પણ મસા-
રિકની પેઠે અમારી પ્રતના હૃદયમાંથી કદિ નહિ જુવાય.

હવે અમારા દેશની ધાર્મિક સ્થિતિ વિષે મુખ્ય ધર્મ ખ્રિસ્તી છે.
ગાત પાંચ ટકા નિરીક્ષરથી અને અઢી ટકા યહૂદી છે. પણ ખ્રિસ્તી
ધર્મના ઘણા પંથ અહીં છે. મુખ્ય પંથ કેથોલિક છે; લગભગ પોણે
બાગ (હું પણ કેથોલિક છું.) એ સિવાય પ્રોટેસ્ટન્ટ, મોસાલિયન,
યરેન, ચેકોસ્લોવાક વગેરે અનેક પ્રચલિત છે.

અમારી સંસ્કૃતિ પણ અમારા ઈતિહાસ માફક હજુ યુવારવામાં
જ છે. ખરી રીતે તો તે ૧૯મી સદીમાં જ શરૂ થઈ ગયા. અમારી
પાસે વંશક ને બીજા દેશો જેવું બહોળું સાહિત્ય નથી, પણ હાલમાં
અમારી સમગ્ર સંસ્કૃતિ ફાલતી જાય છે કારણ આપેક (Karel
Capek) એ અમારો જગતખ્યાત મહાન નવલકથાકાર છે અને
ઓટોકર બ્રેઝીના (Otokar Brezina) પરમ સુદર કવિ છે. આ
નીચે અમારા દેશનો નકશો મીતરી મેટ્રકું છું તેમાં મારા આગ કયા
આવ્યું તે દર્શાવ્યું છે.

હવે હું મારા દેનિક જીવન વિષે શોટું કહીશ. સ વારના ૮મી
બપોરના ૧ વાગ્યા સુધી હું શાળામાં હોઉં છું ત્યાં એક બાપા, અજુત ને

બૌદ્ધિકશાસ્ત્ર કપ-
રાંત વિદેશી ભા-
ષાઓ પણ શીખ-
વાની હોય છે:
અંગ્રેજી, રશિયન,
હોલેન્ડ તથા ગ્રીક.
મેં બે અઠવાડિ-
યાંથી ગ્રીક શરૂ
કરી છે આ કપ-
રાંત પ્રકૃતિવિદ્યા-
ન, તત્ત્વજ્ઞાન, ઇ-
તિહાસ, બોલજ
ને ચિત્રકળા પણ
ખરા જ નિશાણ
જવું તો મને ખૂબ
જ ગમે છે, કેમકે
એનેક અજાત

વસ્તુઓનું જ્ઞાન મેળવવાની મને અજાના-તમના છે ત્યાર બાદ
ગપોરે બીજા દિવસનો અભ્યાસ તૈયાર કરવાનો હોય છે. અને ત્યાર
બાદ દરેક નર્સ હું નહિંતારે લાની ખીલોમાં ને જંગલોમાં ફરફર
કરવા જવાનું મને બહુ ગમે છે અને ખરિયા ભરામીને નાના પ્રવાસો
કરવા પણ ગમે છે, કેમકે હું ૧૫૦૦ કિલોમીટર સમઢ કરતો નથી, પણ
તમારા માટે આ સાથે થોડીક અમારા દેશના કિલોમીટરો છું
મને કિલોમીટર કરતા બીજા દેશના સરેરાશ તેમજ ત્યાંના સિંચ-
સ્થાપત્યના ચિત્રોનો જોખ છે. મને એવું મ્હીં મોલ્સકો તો આનંદ
યરો. મેં તમને મોલેકેરી કિલોમીટરોમાં એક કપર અમારા દેશનું રાજ-
ચિહ્ન છે. એ મેં મને પુ ગમ્યું છે કે જે Nardar સળેવું તેમાં અર્થ શો
ધાય છે. 'Nardar' એ અમારા દેશના યુવાનોની રાષ્ટ્રીય મહાભી
છે. અંગ્રેજીમાં જેમ કોઈને બોલાવવી વખતે 'ડેક્સ્ટર' કહીને છીને તેવું

દેખા કરીને તે મારી સંસ્કૃતિ, કિલોમીટર ને ધર્મ, તમારા લેખો,
દેશ ને લેખો, તેમજ તમારા વિષે વિચિતવાર લખીશો Nardar!
તમારો સહૃદય મિત્ર, યાન સેબેસ્ટિક (Jan Sebestik)

આ વિશ્વમાન નિયમો અને આ આગાહ યજ્ઞી વખત પ્રકટ કરી ગયા છીએ, છતાં તે પાલન થતું જણાવતી આખી ન્તી તે પ્રકટ
કરીએ છીએ; એનું પાલન નહિ થયેલા પત્રો રહ જાય છે અને તે વિષેનો કોઈ પણ પત્રવ્યવહાર કરવામાં નહિ આવે. (૧) પોતાનું નામ
પ્રકટ કરાવવા ઇચ્છતાં પોતાના જ હતાકારમાં પોસ્ટકાર્ડ પર અંગ્રેજીમાં (પહેલો એ બી. એમ. ડી. મા. જી.) પોતાનું સંપૂર્ણ નામ, પોતાના
વસનું (શાળા અથવા દુકાનનું નહિ) પત્ર સરનામું, કમર અને જોખ જણાવવા; (૨) પોતે કયા સુધી ભણેલા છે ગણવા અથવા તે તે જણાવવું
માત્ર અંગ્રેજી હઈ કે ફ્રેન્ચ કે ભણ્યા છે ભણી ચૂકેલાઓના જ નામો પ્રકટ થયે, કારણકે પરદેશમાં પત્રવ્યવહાર કરવા જોખમાં જોડા અમે છનું
મેટનું જ્ઞાન હોવું આવશ્યક છે; (૩) આ ગાદિની નીચે પોતાના વાલી અથવા રાજા અથવા સહી કરાવવી. (૪) આ વિશ્વમાનમાં પ્રકટ કરવા
માટેના પારદેશી પત્રમિત્રોના પત્રો ખાસ નથી પાડેલા કે હિલવાળા હોય છે જ (અને ત્યાં સુધી દેશ) પસંદ કરીને મોકલવા; સાથે કોટા
કે ચિત્ર હશે તો તે આપકારપાત્ર થયે; (૫) તેના યુગ્મચારી અનુવાદ પણ સાથે કરી મોકલવો જરૂરી છે; એમાં યદતા મુધારા અમે કરી
હઈએ. (૬) એ બધી સામગ્રી ન રસીપરાયે પાછી મેળવવા માટેનું પત્ર પોસ્ટે જ પણ સાથે બીજું. કોયાની સામગ્રી હોય તો વજતી વખતનું
રસીપટ કરવા સાથેનું પોસ્ટે જ મોકલવું. (૭) પોસ્ટે જ બીજા વિના આ વિશ્વમાનને લગતી કોઈ પણ પુસ્તકોનો ભૂતર આપવામાં નહિ આવે
II. કેટલાક અમારી પાસેથી પોતાને મનફાવતા દેશોના પત્રમિત્રોની યાદી મંગાવે છે; પરતુ અમારી પાસે તેવી કોઈ કાયમી યાદી
રહેતી નથી. અમારી પાસે જે કાઢ આવે છે તે અમે 'કુમાર'માં પસંદ કરી દઈએ છીએ. ગાઉ લોએ પોતાપોતાની પસંદગીના સરનામાં
જ સરનામાં મંગાવે છે. આ માનસ સમાનવ નથી. પારદેશી પત્રમિત્રો સાથે પત્રવ્યવહાર કરનારાઓએ, પોતે આ દેશનાં સંસ્કાર,
ચારિત્ર્ય, અને પ્રતિષ્ઠાનાં પ્રતિનિધિ છે એ ખ્યાલમાં રાખીને એવા ગૌરવપૂર્વક પત્રવ્યવહાર કરવો જોઈએ.

પરદેશના પત્રચિત્રો

હિંદ આવવા ઇચ્છતા જમીન પત્રચિત્ર

નીચે જણાવેલા જમીન પત્રચિત્ર હિંદ આવવા પૂરતી નાણાંની જોગવાઈ કરવા અર્થેની આવકાત નિકાસ કરતી પેટીએના સરનામા નજુવા ઇચ્છે છે, જેથી તેમની સાથે પોસ્ટે વ્યવહાર આપી શકે એવા નાણાંની જાણકાર પત્રચિત્રો તેમને લખી જણાવે તાજ સરનામું W. O. Andernach (16) Kassel Kohlen Str 11 1/2 (Germany) ઉદ્દેશ્ય કરી શકે શાદ (પરદેશ) યથા કુમાર

(1) Eric T. Cabral, Makewita Ga-ela, W P (Ceylon)—15, Stamps, Puzzles, (2) P Obeyesekere, St Thomas College, Gurutalawa (Ceylon)—17, Stamps, Coms, Picture Post cards, (3) Kingsley Goo nesekena, C/o N V Goo nesekena, 76, Kurupemulla (Ceylon)—12, Stamps, Picture Post cards, Cricket Pictures (4) A Sathinathan, Munaliddy, Kanniyagur (Ceylon)—16, Politics, Science, Stamps, Photogra phy (5) Z H Ibrahim Esq, 346, Trincomalee Street, Kandy (Ceylon)—20, Correspondence, Stamps, Coms, Cricket Picture, (6) P E Seneviratne, 17 Railway Bungalow, Namoaya (Ceylon)—14, Stamps, Coms, Pen pals (સંલગ્ન વફા પઠેત-પરદેશ) (7) Master Ratilal M Mehta, G P O Box No 170, Suva, Fiji Islands —16, Stamps, Soaps, Radios, (8) Bhikhubhai Pursho tam Patel, P O Box No 262, Dar es salaam, I T, B L Africa—19, Stamps View cards, Coms, Literature, Photography

હિંદી પત્રચિત્રોનાં સરનામાં (મથા અને અનુસંધાને આદ)

(417) Ramesh C. Shah Shree Gujarat Vaishya Sabha, Jamalpur, Ahmedabad—17, Stamps, View cards, (418) Jiram Champsey Ved, Manek Bhavan, Budar Road Cutch Mandvi—18, Stamps, (419) B. Kulesh Anantrai Bhatt C/o G A Bhatt, Plot No 5 Manek Wadi, Station Road, Krishnanagar, Bhavnagar (Saurashtra)—16, Stamps, (420) Parekh Ghan shyam Prantal, Vaidya Vilas, 102 Ghod Bundar Rd., Koriwali (B S D, B S & C I Rly)—16 Fret work, Stamps, Coms, Photography, (421) Goverdhaadas Dabhyabhai Reshamwala, C/o Prabhudas Gaugadis Reshamwala, Rampura Rd, Surat—19, Stamps, Photography, (422) Nalinakant Chhaganbhai Patel, Mahajan Bhavan, Anand—18, Stamps, View-cards, (423) Yashvant Chhaganbhai Patel, Mahajan Bhu

van, Anand—16, Drawing, Music, History, Stamps (424) Miss Indira Patel, C/o Kantibhai Chhotabhai Patel, Dave Pole, Nadiad—18, Stamps, Coms (425) Miss Jyoti Patel, C/o Dineshbhai Jayantilal Patil, Kaker Khad, Haveli, Dave Pole, Nadiad—18, Stamps (426) Prafullachandra D Trivedi, M A, 28, Saraswati Society, Ahmedabad 7—28, Gujarati literature, Music, Philosophy, Religion, Spiritualism, Reading Photography, Travelling, Nature, (427) Chinubhai M Patel, C/o Maolil M Patel, Station Mas er, Suddhipur—18, Stamps, Coms (428) Chandrasinh Ma thuradas, Swah Street, Mundra Cutch—19 Stamps Crossword Puzzles, (429) Dave Ratilal Manishankar C/o C V Shah, Bhatia Street, Wankaner (Saurashtra)—18, Rubber Stamps, Book Binding, Travelling (430) Ramanlal B Patel, Gandi, P O Nandey Di 1 Ahmedabad—23, Philosophy, Metaphysics (431) Dinkarlal K Bodalia, C/o Govind Nana, School Falia, Matwad (Surat)—14, Stamps (432) Upendra, C/o R P Shah, Ambalal Chawl, Pitamnagar, Ah medabad—6—15, Stamps, Coms, View-cards (433) Ravinkumar, Navapara, Bhavnagar (Saurashtra)—17, Sports, Stamps, (434) Rajokant H Kothari and Mulprasad Ranji Pujara, Dhira, Kunj, 5, Jairaj Plot Rajknt (Saurashtra)—19, Touring, Politics, Stamps (435) Indulal P Shah, Baniya St., Wankar (Sau rashtra)—19, Coms, Stamps, View cards, Sports (436) Mangeshchandra S Bhavsar, P O Box No 18, Ahmedabad—21, Science, Drawing, Reading, Po litics (437) Chaudrakant Jinnadris Mehta, C/o Kapu rchand Kalidas Mehta, Panchadevadawala Building, Opp C y Dispensary, Dammagar (Saurashtra)—16 Music, Photography, Drawing, Coms, (438) Rajen B Sheth, C/o Bhagwadas M Sheth, Bibodi Building, Digvijaya Plot, Jamnagar (Saurashtra)—15, Litera ture, Music, Photography (439) Ramankumar A Gandhi, C/o Jayant Colour Co., Chippa Maholla, Beawar, Rajputana—19, Stamps, Swimming (440) Bakulraj L Bhatt, Lodhawala Building, Plot No 589, Navi Maackwadi, Bhavnagar (Saurashtra)—16, Stamps, Cricket, Literature (441) Shamji Bhavnaji Op pujara Dali, Madavi Cutch—17, Stamps, Coms (સંલગ્ન)

અસરોના પરિચય પાત્રી રહેલા

બાળકોને વાંચતાં કરવાની એક યુક્તિ

બાળકની રૂપરિચય કલ્પનાને સજાવે તથા તેમને ગમત આપે એવી એક સરસતાનાં એક કહેવા માટે, અને વાતોના રસ ભરીત જામે તથા બાળક તત્પરીન બની નબ વ્યા જ વાત કહેવી અટકાવી દે. પછી, જે પુસ્તકમાંની એ વાતો તેમ કહેવા માટે કોય તે પુસ્તક બાળકનાં હાથમાં આપીને તેને કહે કે 'એ આખી વાતો આ પુસ્તકમાં આપી છે, તેમાંથી હવે બાળકની વાત વાંચી શકે' અપેરી રહેકે વાતોના રસનુ આદ્ય બાળક એ વાતો સાંભળે વાંચી જાય, અને એમ એને આકર્ષતરીતે વાંચવાનો માર્ગદર્શક પરદો જરો પશુ એટલુ જોઈએ જે પુસ્તક, બાળક કેસી રહે તેમાં થોડાં આપનાં બીજાના, પુષ્ટજ ચિત્રો વાળુ, અને અને તે થોડા રચીન ચિત્રો વાળુ હોઈ જઈએ તિરે પશુ એના હોય કે બાળકો દેશીદેશી વાચવા લક્ષ્યાદ એવા એક પુસ્તકની માહિતી આ અગ્રના પાછતા પૂરા પાંચિત્રો સાથે આપી ૩૪૬ (નવેમ્બર ૧૯૪૬)

પ્રાચીન નાટ્યશાસ્ત્ર

તથા તેની અનુયંત્રી અન્ય કળાઓના પરિચય આપતી લેખમાળા—લેખક—ઉપતો ૩૬ એ

ચોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી

ન

તર્તન કરનાર પુરુષ તથા સ્ત્રીને નર્તક તથા નર્તકી કહે છે. 'નર્તન' શબ્દમાં નૃત્ય, નૃત્ય તથા નાટ્ય એ ત્રણે ક્રિયાઓનો સમાવેશ થઈ ન્ન્ય છે તે આપણે આગળ જોઈ ગયા છીએ

નર્તક-નર્તકીના લક્ષણો નાટ્યપ્રાશ્નમાં તો અલગથી જ આપેલા છે પરંતુ 'અભિનય-નૃપણ' વગેરે શ્રેણીમાં તેનો સારો વિસ્તાર કરેલો છે આ લક્ષણો નૃત્યકારના ખાસ જરૂરી ગુણો હોવાથી લક્ષ્ય નૃત્યકાર થવા માટે કેટલી કેટલી લાયકાતો હોવી જોઈએ તે ન્ન્યુત્તર નૃત્યકાર્યમાં રસ ધરાવનારાઓ માટે ઉપયોગી થઈ પડશે

આ ગુણો બે પ્રકારના છે હૃદયસ્થ તથા યત્નસિદ્ધ કેટલાકને અમુક ગુણો કુદરતીરીતે જ મળેલા હોય છે, જારે કેટલાકે તે કેળવેલા હોય છે પરંતુ ધણીવાર બધા જ ગુણ કેળવી શકાય તેવા હોતા નથી જેમકે રૂપ તે કુદરતીરીતે જ મળેલ હોય છે એ જ નીતે અમુક ગુણો કેળવ પ્રયત્નથી જ કેળવી શકાય તેવા હોય છે જેમકે ડટપ, ભેદે રૂપ ધણુ પ્રયત્નથી અમુક અરો કેળવી શકાય ખરે આધુનિક વિજ્ઞાન પશુ એ દિશામાં પ્રગતિપાત્ર પ્રયોગો કર્યે ન્ન્ય છે અને પાશ્ચાત્ય દેશોમાં આને અમુક વૈજ્ઞાનિક પ્રક્રિયાઓ દ્વારા સારીત્વા વિવિધ ભાગો કે નાક કાંઠે વગેરે અંગ કાપાગોને મેળવે તેવો યાદ આપવાનું શક્ય બન ન લાગુ છે હતા બનાવકીને કુદરતી વચ્ચેનો ભેદ તો રહેવાનો જ. આથી જેને જે માટેની કુદરતી બક્ષિસ ગળી હોય તે જ વિષય તેણે મહણુ કરવો સારો તેથી રેક જણુ જે પોતાની કુદરતી વસ્તિ કે બક્ષિસ અનુસાર જ વિષયપ્રત્યેક દેરે તો પોતાની સારી ઉત્તિ સાધી શકે

ધણુ સાક્ષીઓમાં ધણુઓનો નૃત્ય પ્રેમ બચ્ચસ માણસના સમીત શૈભ સાથે સરખાવી શકાય તેવો હોય છે બીજાર માણસ માટે જેમ પક્ષાન નિષિદ્ધ હોય છે, તેમ સાક્ષીમાં અરૂપ ધન માટે નૃત્યનો નિષેધ ફરમાવેલો છે; કારણકે તેને નૃત્યની સિદ્ધિ થવી નથી

નર્તક-નર્તકી-લક્ષણ

વળી સુદર વખતેનો આખાર પણ સુદર હોવો જોઈએ નૃત્યકાર સુદર હોય તો જ નૃત્ય સુદર લાગે છે, નહિ તો તે નૃત્યની વિરતના તથા હોસીનુ કારણ બને છે હોસીમાં આને નૃત્યનો શૌભ વચ્ચે હોવાનુ કહેવાય છે અને, પરંતુ આ વધી પડેલા શૌભની પાછળ નૃત્ય પ્રેમ કરતા બીજા જ વસ્તિઓ તથા કારણો કાગ કરી રહેલા હોય છે નૃત્ય શીખનારાઓનો મોટો વર્ગ સાચા નૃત્ય પ્રેમ કરતા તેની પાછળની મોહિની, ચમત્ક્રમ તથા કાકક્રમાગથી ખેંચાઈને જ તેમાં પડતો હોય છે તેમાં ચે ખાસ કરીને નવત નહેરાતની વસ્તિ સીધી વધુ બામ બનવાની હોય છે પરિણામે તેમાં ઉપરઉલ્લાસપણુ ધણુ આવી ગમેતુ છે (જેરે હીછરાપણુ તો આને દરેકે દરેક વિષયમાં આવડુ ન્ન્ય છે.)

'નટ' શબ્દ આપણે અભિનયકાર કે 'અન્ટર' માટે વાપરીએ છીએ, પરંતુ તેના મૂળ અર્થ નર્તક કે પ્રયોગકાર થાય છે, જેને માટે નમ્રેષ્ટમાં 'Nrtar' એવો શબ્દ છે 'નટ' શબ્દ નાચુ માટે છે આથી જ નૃત્યમૂર્તિ સારકે 'નટરાજ' કહેવાયા નાટ્ય શબ્દ પશુ આ શબ્દ પરથી જ આવેલો છે, કારણકે 'નટનુ કાર્ય કે નટનને રીત્ત્ય તે નાટ્ય' એવી વ્યાખ્યા છે આથી પ્રાચીન કાળમાં નાટ્ય નુત્તરે જ જનન-વાતુ ઢરી એવુ અનુમાન છે

આ જ રીતે 'પાત્ર' શબ્દ પણ પ્રાચીન કાળમાં નર્તક કે નર્તકીના પર્યાય શબ્દ તરીકે જ વપરાતો હતો, પરંતુ આને તો તે નાટકમાં આમુકેય ધારણુ કરનાર માટે જ વપરાયો છે આ શબ્દ માટે વળી કેટલાક વિદ્વાનોનો એવો મત છે કે તે નર્તક માટે નહિ પણ માત્ર નર્તકી માટે જ પ્રયોગતો શબ્દ છે દિલ્હીમાં નર્તકી માટે પાતુરિયા કે પાતુરા શબ્દ છે તે કદાચ આ પરથી જ આવેલો હશે

નર્તકીની જેમ નર્તકના લક્ષણો બધા જ ક્રમેમાં આપેલા નથી પરંતુ એ પુરુષના પ્રાકૃતિક ભેદ સિવાય તેમના ધણુખરા લક્ષણો સધુકાં કે એકસરખા જ છે.

સરુપુત્ર લક્ષણો : એક બીજા મે તેને વિષે યેણુ રાજાચેતેવા નર્તકને નર્તકીના એકસગાળ લક્ષણો વિવિધ સાક્ષો અનુસાર તારીને આ નીચે આપ્યા છે :

નાટ્યસાક્ષ અનુસાર ભુક્ષિ સત્ત્વ, સુદર દેખાભાવિક રૂપ, સય તથા તાલ, પરિપૂર્ણ ચોવન, કીરુદવ (નિસાસ રમ્મિ), મદ્યપ્રસન્નિ, ક્ષારણુરક્તિ (શીમેતુ યાદ રાખવાની શક્તિ), ગીત અને અભિનય ના ગુણો, અગસદિધુલતા તથા ઉત્સાહ વગેરે

રુપીત ગદ્યરૂપ અનુસાર સર્વ કલા સુસિરિત, વિવિધ વચ્ચા-બરણુક્રુત, સુદર આદિના તાવમાં ફરુ દલ્વાદિ આ ઉપરાંત નર્તક યા નર્તકીના સાદિશ ગુણો તેમાં આ પ્રમાણે દર્શાવેલ છે. અમ સોષ્ટવ (ધારીતુ સારીર), રૂપમપદ (રૂપ-અપનિ), સુદર મુગ્ધાવદન-મડલ, વિશાલ નયન, મિયાધર, મુચાક દતકાગી, મોદક મીવા (ડિક), ક્ષીણ દટિ (પાતળી કામર) રૂપ્યનિતલ, અતિ કમ્ય હં કે બદુ નીચાઈ નહિ, એક અપવા રયાય વચ્ચે, તેમાં ન્ન્યવચ્ચ, કમિત તથા મણુધ્વં, વળી આશર્ય, પ્રામદ્ય વગેરે માનસિક ગુણો પશુ તેમાં જણાવેલા છે

દ્વન્યા નર્તકનુ લક્ષણ જણાવતા તેમાં કહ્યું છે કે જે સય તથા તાલ અનુસાર મીનાપરેડનુ પોતાના માત્ર (સારીર)વિરૂપ દ્વારા

દશ્યારણ કરી શકે (તેના આંગે ને અગ બગાથો દર્શાવી શકે) એવા ને શીતલનથી શરીરભગીથી આખ દ્વારા પ્રત્યક્ષ કરી શકે તેને હસ્તાર નવે છે નવંત્રી નજીવા

નવંત્રી-લક્ષણ 'અભિનય દર્પણ'માં નવંત્રીના લક્ષણો આ પ્રમાણે નજીવેલા છે સુત્ર૫, સુ.૬, વાદ્યનિપુણ, શીતભિજ્ઞ, નવંત્ર પારસી, વિદ્વાન, રસ વાગ્મી, હવા વિદ્વાનશાસ્ત્રિદ્વિ, મધુરવાક, આત્મનિર્ભરશીલ (આત્મવિશ્વાસવાળો), પરિહાસપ્રિય કલ્યાદિ શબ્દો રચનાકર્તા નવંત્રી વલ્લભુ લેખે કર્યું તથા નૃસિંહદાસનાક (ને આપણે આગળના હપતાઓમાં જોઈ ચલા છીએ) ગાંધી દુર્યોને અભ્યાસ કર્યા છે તે એવુ આપણે છે તેને આંગિક, વાચિક આદાર્ય તથા સાંવિત્તિક અભિનયનો તથા રસ રૂપક (ને પણ આપણે જોઈ ચલા છીએ)નો નજીવાર પણ નજીવેલા છે

નવંત્રી-લક્ષણ 'પાત્ર' આ 'નવંત્રી'ના લક્ષણો 'અભિનય દર્પણ'માં આ પ્રમાણે આપ્યા છે તત્ત્વીય (નાટ્યક અનુવાળી) રૂપવતી, રચના કલત પ્રયોધાર (કલત રચનાવાળી), પ્રગત્થા (આત્મશ્રદ્ધા વાળી) સ રસા, (સુચિત્ર તથા સુદરબ્યવહારવાળી) કાન્તા (માનિત આત્મસ્વાળી), સ્મરનીયા (સુદર), મનોહરા, (મોહક) કુશલા, નિપુણ, સર્ગધા, શીત વાદ્ય તાલભિજ્ઞા, પ્રસન્ન મુખપાલન (કમળ નવા પ્રકુલિત મુખવાળી) તથા સુદર નેપથ્યવા વાળી

રચનામાં અર્થદયામયર્ણ—કલારમની એનો કરવાનો નથી, માત્રજ છે તેનો સળધ શરીરના નજી સાથે નહિ પરંતુ વધ સાથે દેવાનું નજીવ છે 'કલપવાદા નાગના એક રોપમા રચામાં'ની બ્યામ્યા 'શ્રીમત મન્યરથા' જેવી કહેની છે 'શતિદાસે મુખે પજુ તથા ઓમકાળે સુખશીતલકા' એવી નવયોગના નારીનું નામ રચામાં 'ઓમ પજુ એક રથમે કહેતું છે બીન ગત અનુસાર જેના જ્ઞાન યુગલ દહણુ હોય, નિત્ય વિશાળ હોય તથા કદાર પતંગી હોય તેવા ત્રણ લક્ષણોવાળી સ્ત્રીને રચામાં કહે છે પરંતુ પ્રચલિત અર્થમાં તેા સોળ વર્ષોં રચાયવર્ણી યુવતી તે રચામાં અહીં એ બ્યાવમા રોપવામાં છે કે રચાય વર્ણી ને પાત્રના ગુણ છે, પણ અપ્યત કૃષ્ણ વર્ણી એ રોપ રૂપ છે

નવંત્રીના અન્ય લક્ષણો આ મુજબ મ્હા છે 'જિનતુલ્ય અધર, નૃપારના ન્મુ સુખગદહ, કસુકજત કુચકન્ત (કસુથી એટલે પ્રાચીન સમયમાં વપરાતી રત્નનડિત ચોળી) તેનાથી દહાએવા રતન વગિય રત્નામયધુ તથા મજીશોડિતકદાર ધારણ કરવાથી સહૃદય દર્શકગણ (મિદ્ધા)માં ચિત્તવિલસ રૂપબતી રકાય છે એમ પણ કહ્યું છે વળી મ્હુ છે કે સુલક્ષણુગ્રા શરીર, પદ્મતુલ્ય રક્ત કોમલ હરત વાચ્યુ તન (કમળના જેવી લાવીવાળી હરેળી તથા પાનીઓ) કસુગરોમિત મુકુવ વેણીરચના (ચોટલો), સલભ મુકુ વાણી મુકુતલ્લસ સલીલ મતિ કારયલયલ તલુભગિમાં (કોમલ મધુર શરીરભગી) તથા હાવભાવ વગેરેનું મનોહારિત્ય વગેરે ગુણોથી રસા, તિરોત્તમા, મેનકા કર્વશી આદિ દેવાગત્યાઓ તુલ્ય ખ્યાતિ એવળી રાકાય છે

અલંકરણ નવંત્રીના અવકરણ તથા પદ્મ રિધાનનુ વર્ણન આ પ્રમાણે આપ્યું છે મરતે પુષ્પની માળા, મુક્તાલવળી રોમળી વિભમિત સરદા વેણી, લલાટમાં કનુરો ચંદન, ગાલમાં પત્રરોપા, રત્નથી સુશોભિત અલંકારગુરુ (કટોરના ગુરુ), નેત્રમાં સરંગ અભનરેખા, કળ્યામાં સમુખમુગ્ધ વલ્લભુડગ અથવા લાલપદ, કઠ ગા તારાકાર, મુક્રાહાર અડિત રતન સુવર, કાલમાં રત્નનડિત મુખપૂંકણ તથા આગળીએગા માણિક અને નીલગાંધી રોમળી

૩૪૨ (નવેમ્બર ૧૯૪૮)

દીરક મુદ્ધિદાઓ (વંદીઓ) ધત્યાદિ

યોગન-લેહ નવંત્રીના, તેના યોગન અનુસાર મુખ મન્ય તથા પ્રમદમ એના ત્રણ લેહ પારેલા છે ત્રણ પ્રમરના યોગન તથા તેના લક્ષણો તેના આપણે આગળ જોઈ ચલા છીએ 'મુધધા' નવંત્રી પ્રથમ યોગનમાં હોય છે, 'મન્યા' નવંત્રી દ્વિતીય-યોગનમાં હોય છે તથા 'પ્રમદમ' નવંત્રી તૃતીય-યોગનમાં હોય છે

વચની આ રીતની ન્યુનાધિકતા અનુસાર નવંત્રીના બ્યાદા (કિરોળી), તરુણી તથા 'યોરના' એવા પદ્મ ત્રણ લેહ છે કેટલાકને મત અનુસાર આ તથા હપરના લેહો એકજ છે માન નામોનો નવંત્રી છે

પાત્ર-પ્રાણ નવંત્રી તથા નવંત્રીના હપર જેવા તે સિવાયના કેટલાક ખાસ ગુણ પણ સાચમાં દર્શાવેલા છે તે 'પાત્ર' અર્થે 'નવંત્રી આ નવંત્રી'ના પ્રાણ રૂર હોવાથી તેને 'પાત્ર-પ્રાણ' નામ આપેલું છે આ ગુણો જે પ્રકારના છે - અન્ત પ્રાણ તથા અધિપ્રાણ અત પ્રાણ અતરજ જે આતરિક ગુરુદિરોપને અન્ત પ્રાણ કહે છે તે અટવા છે 'વેગ, ઘિરતા, રેખા, જમરી, દહિ, શ્રમખચાર મેધા, અર્ધા, વાક્ય તથા ગીત તેની સમજણ આ પ્રમાણે છે

વેગ એટલે ત્વરા કે ઝડપ કેટલાક શાસ્ત્રોમાં આની ન્યાયને 'ન્યવ' નામનો ગુણ પણ નજીવેલા છે પરંતુ વરતુત આ બને ગુણો એકજ કે એકે સમાન છે, કારણ કે 'ન્યવ'માં પણ વ્યવગા વગેરે ગુણોના જ સમાવેશ થાય છે

રિમરતા—અ રચવાટપણું રેખા-રચન આનંદ કુપારેરામીએ તેના અર્થ 'અગ્રસીધ' કે Semmery થયા છે, પરંતુ શાસ્ત્રમાં તેનો અર્થ બીજો મંદેરો છે તે મુજબ 'પારતને નેન તથા હરતની મિદાલવધી કલપત થી નવન મનોહર સરિથતિ'ને રેખા કહે છે

બ્રમરી-મ ડલ આકરે (ગેળાકાર) અગ પરિક્રમણુ કરતુ ને અશ્રમ ધાક ન લાગતો તે

દહિ-રસ કે બાવયુક્ત નમર

મેધા-નાટ્યતિ કે શુદ્ધિની ધારણુ રાક્તિ

અર્ધા-સાચમાં કહેલી વિધિ ગુરુતથા પોતા પ્રત્યેનો દહનિયાય

વાક્ય-પરિચુદ્ધ તથા રેપદ વાક્યોચ્ચારણુ

ગીત-અસાધારણુ આનસક્તિ

આ ગુણો સિવાય પાત્રપદ નજીવી રાખતુ સાચમાં મુરેવકહ્યું છે

અધિપ્રાણ - નવંત્રીને અનુવળી નવંત્રના બ્યાદા ગુણ સાધનેને અધિપ્રાણ કહે છે જેમકે તાલ, સ્વર, વાદ્યકાર, ગાયક તથા કિંકીણી વાદ્યકાર-પરહ શક્તિ, બીના વગેરે વાદ્યો વગાડનાર

કિંકીણી-નપુર કે ધૂપરાને કિંકીણી કહે છે તેના લક્ષણો નજીવના કહેલ છે કે સુરવર (સુરીકા ગધુર રણુકાશાળી) સુરેપદ (પાકીકો) સુરમાકુતિ (નાના કદના) તથા કારયનિમિત (કાસાની અનારકા) હોવા જોઈએ વળી તેની સખ્યા તથા તે જાણવાની રીત જેની સુખ વિરૂદ્ધ વિચિત્રતા પણ સાચમાં નજીવેલી છે તે એક એક આગળે

અતરે, નીવ સુત્ર (બેરા દોરા)થી, રો સોની સખ્યામાં, બાધવાન બાધાવુ છે વળી સાચમાં નક્ષત્રસમૂહ (તારકજન)ને આ મિતિ છીએના દેવતા તરીકે નજીવેવા છે તે સા કારુણી તે રેપદ નથી પરંતુ કિંકીણી તથા નક્ષત્રસમૂહમાં અનુક સાચ રહેલું ગળી સાચકારને આપે વેગ સાધ્યો હોય એમ નજીવ છે તેની પદ્મ તથા અધકારની તથા કદાચ કિંકીણીએ નક્ષત્રના જેવી રૂ

તથા અધકારવાળી હોવી જોઈએ તેનો સંકેત પણ હોય

વર્ણનીય પાત્ર 'અભિનય દર્પણ' અથવા (અનુ ૪ ૩૩૩)

પરચીક વર્ષ પહેલાં

અંક ૧૧-કારતક ૧૯૮૧ (નવેમ્બર ૧૯૮૪)

‘ન’ વા વરસે તારા કોડ પરા યાઓ. તારી કુદિગા નમ્રતા, સામગ્રીમા વિવેક, વિદ્યામા ડહાપણ અને કર્મમા કલ્યાણ પ્રકટા. આરંભ એવાં કર કે અંત શુભ આવે.’—એવા આશીર્વાચન સાથે બિઠડતા, પરચીક વરસ પહેલાના, ‘કુમાર’ના ૧૧મા અંકમા તેની નિયમિત સ્વચર્યાતી રાખેતા મુલખના અગ્રે હકાવ પકડે છે. એ પૈકી સ્વ. નવતરામ જગજીવ નિવેશીએ લખેલા કવિ જોશાદેકરના સરમરણેભાષી શ્લોક કે તારવીએ.

“સવત ૧૯૭૪ના હવામાર્ગા મારાગિત અમૃતવાપ દાખીના લગ્ન પ્રસંગે હું જોશાદ ગયેા હતા. ‘કલ્પોલિની’ આ પહેલા મેં વાંચેલી તેના લેખક કવિ ‘દામોદર શા’ ભાઈ દાખીના પત્નીના મામા ધામ છે એ વાત બહુતા તેમની સાથે હું કવિને મળવા ગયેા. લગ્નકાની અનેક ઓપાની યોગડા મારેલા, વૃદ્ધકૃત થતા કળાકાવળી નીચી ખડકીયા થઈ, અમે રેલી ઉપરના રેલે ચડ્યા. મેંડા વાસેના બાંધેયો ફોઈ નીચે અને જ્વરિત માળજવાયેા હતા. વ્હના તરેલા મેંડા-કાના ડામચિયા પારે કવિ જોડા હતા. કવિનું વય તે સમયે ૪૭ વર્ષનું હતું. તેમના મોં પર થડપણની કચચલી દેખાતી હતી, વાળ સફેદ થયા હતા તથા આંખે કુમારના યવા નેડી અને પાળી સરી હતી. સરી સુકકકકી, કાંચા જોડી ગયેાવેા, ને આવા જોખરેા—એવા એ કવિનું પ્રથમ ફરજ મારી ચાદાદારતમા સમજડ મોટી ગયુ છે. ભાઈ દાખી જોડે કેટલીક કુટુંબકયા કુખર સ્વરે અને પ્રસંગે—પાત હસેલિત થઈને કર્યા પછી મારી ઝાળખાણ બહી લઈ મને પૂછ્યું, ‘કેમ આવ્યા છો?’ મેં કહ્યું, ‘કલ્પોલિની લેવા.’ એકલાજેલા કલાત્મક કાલક પડયું હતું તેમાથી ‘કલ્પોલિની’ની તો નેકલ તેગા-લે મને દાડી આપી મેં પેસા આપવા માડવા પેા કહે, ‘કે ન અને તમે અમૃતલાલની સાથે આવ્યા, મારી સાથે ઝાળખાણ કરી, દબે પેસા લેવાય ન નહિ. લાંબો નામ લખી આપ્યું.’ એમ કહી પાતાનું નામ લખી મને યુરેતક બેઠ રીધું.

સંવત ૧૯૭૫ના હવામાર્ગા કવિ સાથે ભાવનગરમા નેડી મેળાપ થયો. આ મેળા મેળાદાની પારેના સમઢીઆના નામના નાના મામા-મા જોરકે કપિયાના પગારથી એ સિફક હતા. આવી કહેડી આયિક રિયતિમાં જરા સહત મેળવવા માટે કોઈ ઉપાય રોધવાનું કવિને સૂઝયુ. તે સમયે ભાવનગરમા મેટી વયની જૈન સ્ત્રીઓ માટે એક રાખા કાંઠવાગ આવી હતી. તેના સિફક વડીક કેટલાક ચિત્રેની લખામણ પછર તે રક્ષા હતા. અહીં કવિની આંખે પરવાના આવતા હતા, તમિયત પણ સારી ન હતી, તેમજ તેમને મળેલ કામ પણ અતુકળ પડયું નહિ. ધણીખરી બાઇઓ મેટી કમારની—શ્વક ગણાય તેવડી હતી. જેવું કામ હતું તેવું જ તેમનું ભાવનગરનું રહેઠાણ હતું એક અડા સામાના તદન અંધારાએ મેડા પર તે રહેતા હતા. અહીં મેંડા કાચા થઈ તે સમઢીઆને પાડા ર્પ્યા.

કવિના ભાવનગર જવાનો ઉપયોગ પ્રસંગ લખતા, તેમણે મુજ-સાનનું સાખત ને લખવા માટે કૌશલ અનેક પ્રયત્નો તથા યોગજન્યોલ્લી

મમગીન યાદ આવે છે. વેદનું, વેધનું મહારાજના મંત્રી તરીકેનું તથા એકતનું ઇવન પણ તેમણે જુદેજુદે સમયે અનુભવ્યુ હતું પણ એકેમા તે ફળીભૂત થયા ન હતા.

સવત ૧૯૬૯મા તેમની બહલી લાખેણી ગામે થઈ. અહીં તેમણે એક મોટી નોટ બાધી, અને તેમા વિધવિધ પાન-ડપ ધંધા કેમ, કયા કલ્પા સંધવેાથી, કઈ મોટી પેડી સાથે થઈ શકે તેની ધધાવાર નોંધ સુદરસાશરે કરી એ નોંધના પૂકા ઉપર નામ લખયુ છે : ‘હતોમ માલ્લા’. તેમા ધણી ધધાના નામ છે. જેવા કે તમાકુનો વેપાર, આપકાના પાન, સરસીઈ તેવ. વસાણાની મોટી કુકાન, ધીની કુકાન, બાસ-તેલની એનજરી, તેયાર રૂનો વેપાર, સણપુરાનું કપાડી. ૩, કપા-સીઆ વગેરેના વાવકાનો વેપાર વગેરે આ બધી ટીપ માલે છે તેમા વળી એક પાનુ આવે છે કે ‘કલ્પોલિની’ રૂટો-શુકરેસેસેને મોકલવી, અમુક ખાતામા અરજ કરી રૂના મ-વારેસેસેની મલ્લરી માટે મોકલવી. વળી પાણું ઝાંઘસેસેસેસે આદિથી ‘છઠીમગાળા’ સહ યાય છે. ‘બીરી અને હોરેલ’ કેમ કહવી તેની માહિતી પણ રીધમા છે. સાકાશાની આડત પણ વિચારે રી રૂઢી મઈ નથી.”

પીછળથી જેના વિકાસ રૂપે ‘સાનનદારની શુદ્ધિ’ અને ‘વન-વનકાના વાસી’ની લોકપ્રિય લેખમાળાઓ પ્રકટી તે જળજળલની ઇવજુદિનો પરિચય આપવાની પોતાની યોજના પણ ‘કુમાર’ પહેલા જ વર્ષેથી અમલમા મૂકી હતી. એ રીતે આ એકમા વનરાજસિંદનેા સાડા છે પાના લારીને ને પરિચય આપવામા આભો છે તેને અને હતારેણ એક સાથેા ફરિસો હતારીએ :

રોઝા યોન્દાર નામની એક મિત્રકાર બાઇને જમઢી પ્રાણીઓ પાળવાનો બહુ ગોખ હતો. એક વખત તેણે ‘નીરો’ નામે વિકસેલ સિંહ બરીયો. લોકો કહેતા કે તે સિંહ બહુ કૂર અને ન હતી મેં તેનેા છે પણ રોઝાએ પ્રેમ, માયાણપણ ને વનરાજી તેને કેળવેા.

રોઝા મુસાદરીએ જમા નીકળી ત્યારે તેણે તે સિંહ પારીકમા બંદિન નામના માણસને વેચેા. બે વર્ષ પછી તે પાણી આવી ત્યારે તેને માણસ પડયું કે નેરકોના નુલવ અને કૂરતાથી તે સિંહ આધળો થઈ ગયો હતો. રોઝા તે સિંહના પાગજા પાને ગઈ અને ‘નીરો’ કહીને દાક મારી. આ શબ્દ સાબળતારે જ તે બીમાર વનરાજી જાનવાથી તે સળિયા તાફ ગેટલા નેરથી પ્રેમપૂર્વક ધરયો કે તેનો ધક્કો લાખવાથી તે અપકાને પાડો પડયો, અને એક ક્ષિતિ અત્યા દાડી અધમૂઝી થઈ પડયો જ્યારેન્યારે રોઝા બહારથી આવતી ત્યારે તેને આવકાર આપવા તે આવેા આવ્યા કાંટો.

સિંહની આ દશા જોઈ રોઝાને એટલી બધી લાનખી થઈ આવી કે તેણે તે પાછોખરીલીયો. તે એને ઘેર જ મગરખા મારીવેા તેણે પોતાના પતન પોતાની રોઝાખામા મુકવા દેતા, કેમ જ્યે દીનત થી આજી કરતો ન દોય, કે મારો કહિ ત્યામ ન કરયો.

રોઝા કહેની કે વિશુદ્ધ નિર્મળ પ્રેમ મેં તેવા મનુષ્ય જમઢી પ્રાણીને પગ વગ દરી શકે છે.

શ્રી ધર્મારુણી ઉત્તિદાસદર્શનની ગાથાભાષી પણ એક ફરો
દનવીને ઉતારવા નેવે છે.

સર હેન્રી મોરસ, જે પંડના બજવારા લખતોમાં અપી ગયા, તેણે 'ધ ગાર્દુઝ' ફરીને ચુનકા સેનિકોની એક ખાસ સંદર્ભ બનાવી હતી જેમ યુરોપમાં તેમણે લખેલા 'દ્રેન્ચ ગાર્દુઝ' નામે એ સસ સૂચી મદિવા નાગચીન સંદેશાઓની એક કુટુંબ, આપીના વખતે કાગ આવે તે માટે રાખતો તેમ આ ગાર્દુઝ' બીજા કોઈ નહિ પણ શીષો, પદાણો ને રજપુતો હતા. ઉત્તિદાસ પરથી સિદ્ધ થયું છે કે માત્ર હિંદુસ્તાનમાં જ નહિ પણ જ્યાં જ્યાં બ્રિટિશ સરકારત પોતાનો મણુ બળતી રહી છે ત્યાં ત્યાં સારું કેહાણે, તેનો યુરોપી બાધ વાગી આવ્યા ક્યેવાં જ્યાં ચુનકા શીષો, સાચા સુસંગતોને ને અણીશુદ્ધ રજપુતો જ હોવાઈ ગયા છે. એ સાચાન્યની વસ્તુ એ વસ્તુ જમીન આ સેનિકોના હોદ્દાભાષી જ વેદા થઈ છે.

આધ્યાત્મ સદાઈ શરૂ થઈ તે પહેલા એક વેળા અજરખાટગાથી, 'ગાર્દુઝ' પસાર થવાના હતા. વાયવ્ય પ્રાંત ઓડિષા પછી એ પહાડી મુલક આવે છે તેમાં યુસરુઝ, આંદરીદી ગંગે પહાડી બંને વચ્ચે છે આ 'ગાર્દુઝ' માં એક આંદરીદી સિપાઈ પણ હતો. આ સિપાઈનું મામ હકકરના રસ્તેમાં જ આવતુ હતું અને કદાચ તેને પોતાના જ ગામ પર—કે કદાચ પોતાના ધર પર પણ—હુમયો કરવાનું આવે તેમ હતું એ વિચારીને, આ જીવન ચિંતાવર રહેતો હતો.

એક વેળા આજળ નજીને યોધા રાખવાનો તેનો વારો આવ્યો. તેની સાથે એક ગુરખો સિપાઈ પણ હતો. અને જ્યાં રાત્રિના ભય-કર અધકારમાં એકલા બેઠા બેઠા ડુંગરાઓની પરપરા વચ્ચે, પાંદડું ખખડે તેની પણ ચોક્કસી કરતા બેઠા ગુરખા સિપાઈએ પોતાની બાજુ આ જીવનના આપીને કહ્યું કે હું તારા તખ્તમાં જઈ આવ્યુ.

માણસ કોઈ રસદ હવે નહિ રાત્રિ અધારી થઈ જાય તો અચાનક જીવનની નજર આગળ તેનું ધર, તેનો દેશ, તેના સાહસાકુ તરી આવ્યા, તેની ગાતા કેઠલા પ્યારથી તેને ફરીફરીને નીરખશે એ યાદ આવ્યું, તેના હૃદયે ભણે બારે બડ કહાણ્યુ, અને અંતે તે બને બંદુકો પહાચત ની ગયો!

તે વખતે 'ગાર્દુઝ' નો સરદાર જેનિક્સ હતો તેને આ વાતની ખબર પડી કે તરત જ તે સિપાઈની ભત્રાના જે સત્તર અઢાર આંદરીદી જીવનને પોતાની ડુકડીમાં હતા તે બધાને પોતાની મચાવ્યા, તેમના હમિયાર લઈ લીધા, તેમના શરીર પર માત્ર સળ્લ દાકત પૂરતો કપડાનો એક ટુકડો જ રહેવા દીધો, ને પછી તેમને કહ્યું, 'તમે જ્યાં સુધી વેલી બે બંદુકો લાવી ન શી. ત્યાં સુધી તમને રત્ન છે! નહીં, ત્યાં લઈ ગમે તમારું મો ફરીને બતાવશે નહિ!'

પણ આ પહાડી બચ્યા તો ખરા પશ્ચાદી હતા થોડીનું ઈષ્ટ-દીપ્તુ આપીને બહાદીમાં અનાજનો એક એક કાણો સેનારા હતા બસ, તે તો ગયા તે ગયા એ વાતને વરસે બે વરસ નીતી થયા પેલા સિપાઈઓની જગ્યાએ પણ પુરાઈ ગઈ, જે એ વાત પણ બુવાઈ ગઈ એ વર્ષ પછી, અચાનક એક દિવસે, આ સત્તર બઢારુ પુકથે હાનુર થયા. તેમના મો પરથી, જમલેનગરને પહોંચે પહોંચે રખડતા નૂરે ઓડિ ગયુ હઈ, ચાંદરેકાલે દેશમાં તેઓ હતા, ને બે વર્ષના રાનિદિવસના પરિણામ બેઠીને સંદેશની બે હાથો તેમને મેળવી લાવ્યા હતા! એ સત્તર જીવનનેના ચહેરા પર ભણે એક અજરી સરેરા કોતરાઈ રહ્યા હતા. 'સાહેબ! આ તમારી બે બંદુકો, અને

અમારી ચાની કૂખ ઠળવી છે તેનું આ હાલત!'

અને આ સત્તર જીવનને ફરી નોકરીમાં રહ્યા આવા આવાદિને જીવનને એ જ દરખાસે ભરવો ને વિનાશનુ યુદ્ધ આધાન લા-ને શીખ લેવા, એ બધામાં બ્રિટિશ સરકારની આજ્ઞા બળતી હતી.

સૌરાષ્ટ્ર ગુજરાતની કદિ અવગ ન હવે, પણ વચમ બાના અષ્ટ માર મુગમાં 'કાદિયાવાડ' નાગપી તેનું એ વિભિન્ન વ્યક્તિત્વ ગુજરાતમાંયુ તેની પાછળની વિસિદ્ધ સૌરાષ્ટ્ર સરકારિની અસહી સરકારીનું એ અધિબન આ અંતની 'માધુરી' માં એ કાલે નવા નીરમેલ તેમની વેમાસિક 'દોષ્ટી'માંથી વર્તાઈ છે, તે પરથી એના લેખ વાળુ હશે તેની આને તો સહેલે કદપના થઈ શકે એ છે.

સૌરાષ્ટ્રનામેનાશયુ એક વખત હિંદને તરી તરતો હવે સમુદ્રના આસપાસી મોલ એને હાથેપેથે યોગમ રતનાલકારો સમલ હતા કહરત એના દેશ પર બેસીને પાયકુશ રખતી હતી.

એક દિવસ પુરતે સૌરાષ્ટ્રને ગુજરાત વચ્ચે રોતુ બાધી દીધા સમુદ્ર શોષીને સિંધ કાછને સૌરાષ્ટ્રની સહેજાએ જવાના માટે ખુલ્લા દરી દીધા ફરી દિશામાં અર્ધો ધણી વિજેતાઓ આજના આવીને તલવારો આ બાંધીને ચણી ધરી દીધી મુગ બનીને અર્ધે દેશ પોતપોતાની સરકારિની બેઠ અર્ધો પરી દીધી એ મેળખે અહીર-દોરીએને ગ્રીને સૌરાષ્ટ્ર પોતાની એક નવીન સરકારિ રધી ચોરાઓ કાકરેવાસીને સંધ્યાની આરતી કોઈ રડગોડગ કોઠા પ્રેમમાંથી વિવેકમાં પહોંચીને પણ સ્થપન રહેડી સૌરાષ્ટ્ર મહેમાનદારી માખડને પાંદર બેપહલી બન મુગમાં આજુ સાર જ્યારી લાગીનું મુધરીઆણું વેલકુ મોરે ભેરેલા કિનખાખની આત્ર કીવાળે 'વર હોડો' શરણાળી શોર બુલકારે ચોખાળીઓ એ યોડાની નુતવમતે—એ અમારી બુની સરકારિના રતમે છે આપ સાદિય જગ્યુ છે કાઠી રજપુત દરખાસોની માનવસ્યી કેડીમાં કેરી દોહાળો મુગબાની મેલી પધાવીઓ બચ ફરીને બેસવત રિવાળે ખૂડેના શોભા અને શાંતિવાળ આમે. રધ્યાખડપ સાંચે યોડા ને રધ્યાખડપા બહારરિવાની પવિત્ર નીતીરિત અને એ પાળી યદાવતા રધ્યાખડપા શાસમે. બે બધામાં એક વખત અમાર સરકારિને આત્રના રહીતો હતો. યુવના ધમસાળે, લકડોર, અપ હણે એ થોડીની પાસગેમાં નેહુ હિંસાનું ધત્ત હડ થોલીન પાતકી રિપાસા અને હાયાદારી દેવ હતા તેથી સાતરખા પીરતન બેલ કરવાના કોડ, વીરવ પ્રત્યે બંજી, માન ને પ્રસાસ હતા.

કાઠી રજપુત અને ચારણ એ સૌરાષ્ટ્ર આરોની એ બરખાડ એક કાદિયા વણે! આ સરકારિના સમજનદાર હતા શિષ વર્ગની નિર્ભયતાએ ને કૃતિમતાએ એમનામાં નહોતી હતા રસિતા, ઉદ્વેગ નિમ્મલ ને બિરદમતિપાલન કમ્ય હતા શીરે વિના રનેદ નહોતે રનેદથી જુદી અંત ન સભવતી દુશાસના અતરખા પણ બેસીને રેઈ કદપનાથી પેશતા એ માનવીઓના લેખન હતા વીરપૂલ સૌદર્યપૂલ, રનેદપૂલ ને અતિવિપૂલ, સંધ્યાપૂલ ને દેશપૂલ, એમની પૂલઓ દની વારતવિક એ બધા એક જ સરકારના—એ જીવોના નુકાહા પાસા હતા, એ જ રસ જુદી જુદી શીરકામાં ટપકતો, નોખનેના ધરણ વહાવતો ને સમયમગીના નોખનેના કિણ્ણો જેટ બધાને નોખનેના રોમાં ધારણ કરતો. ને સરકાર હીરે, એ રસ ક્યો! સુનિવદ એ એક જ સરકારિના અભેદ અંતમાં વીરો, કાતાઓ ને પ્રેમિતો જગ્યા.

રામસ્વામીનું રતન (અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૩૨૭થી ચાલુ)

ફરીથી એને અલકમલકની વાતો કરી, મેં એકેએ વગ્નએ ખરીદ કરી અને મારે આરો માનીને એ મને આ એના ગણ પછી મને વિચાર થયો કે રામસ્વામી એવી તરીકે સુવિખ્યાત હોવા છતાં એમણી એકે વખત એણે મને એવરાત તો જતાવ્યું નહિ મને એ વિચિત્ર લાગ્યું કદાચ એને એમ પછી વાગ્યું હોય કે એવું મોડું એવરાત ખરીદવાનું મારા જેવા સામાન્ય માણસનું મનું નહિ હોય

‘ઝાંઝેલા’ પરનો તમામ ગાલ હવે બદરંગા ધોતરી ચૂક્યો હતો અને નજીબ પર ચાલની વાતો પ્રમણે કદાચ આવતા છુપવારે આદરે પાછા રહેવા ડહાંરી નવાનું કદાચ થાય તેમ હતું પછી દીકરા દિગ્દર્શી એનેની બદર પરની નાનીમોટી તમામ બાતમીઓ ગળા રહેની, તેથી આ વાતની ય તેને ખબર હો તો એકેએ એવું ન મુશ્કેલીવારે બોલારના ખાખા બાદ શેરી વારે ન મારા બારણે નરા સફાવતથી ટોચા પડતા મેં સામજી એ ન રવચ્છ કડા અને સુધડ વાળવાગો રામસ્વામી મારી વિનિયમ પ્રવેશવા તેને કહ્યું ‘આપને છૂટા પડતી વખતના નમસ્કાર કરવા, અને જતા પહેલાં મારી પાસેથી આપને કાઢ ખરીદવું હોય તો નજીવા આપેલા છું’

‘ખરીદવું હવે મેં ખરીદી લીધું છે અને હવે કશું ખરીદવાની મારી રહી નથી’, એવું મેં કહેવા છતાં પણ તેણે પોતાના પેટવા હાકીને અદરનો ગાલ બદાર કાઢવા માડ્યો મેં ન અનુસરના હાધી, લાખાપિત્તળના વાસણુ વગેરે ગાલ તેણે એકે કપર ઝાંઝેલા મેં હાથ વળી બધું કચોરી નાખી ફરી મ્હુ કે મારે હવે કાઢ ખરીદવું નથી નજીવે માઠું લગાડ્યા વિના તેણે સી-ન-ચર્ચાનું માઠું રિંગત કર્યું તે મ્હુ ‘બહુ સાઠ, સાહેબ, મને એકે મોટાપેર આપરો નરા?’

મને એની માગમી વિવશ્યુ લાગી, એક વિપજ સ્થન મનરક હું એમની તરફ તીકો રહ્યો પછી મેં કામનું ‘વેં’ લઈ તેમણી એક પાનુ ફાંકીને આપ્યું રામસ્વામીએ પછી પોતાના કપડામાથી કોઈકી ચાર નાનકડા ચોરસ પડીકા કાઢ્યા તેમણી ત્રણ પડીકાએ મારા ટેબલ કપર મુક્યા અને મોડું એ કદાચવા લાગ્યો ‘મેં જોયું કે એવું ગમીરિયું સાવ ફાંપી મ્હુ હવે એવું તરત તેમણી વસ્તુઓ હાંવે લઈને એણે કાગળ કપર કાઢી લી કમળમ સોએ નાના હીરા હશે એ’ મારી તરફ પીક કરીને રામસ્વામી એક કપર એ કાગળ મૂકી તેમા હીરા ગોઠકનીને એવું પડીકું વાળવા માડ્યો તે એ દારાગમરા થઈ હતો એ દરમ્યાન મારા ટેબલ પર પડેલા બાજીના પડીકામા મ્હુ છે તે નજીવાની કસ્ટોડિયન મેં એક પડીકું હાથગાલ્યું લેવા માડ્યું તેમા ત્રણ કપર રંગો હતો ‘મારી બિનઅનુમતી આપને એ અતિ મૂલ્યવાન લાગ્યા અને એમાનું એક બેઠ્યું નમ તે મને થઈ ન ગમી ગયું નજીવ આકારનું ને એ છેડે અળોદાર એ નમ કમના કેરિગમટ ને નલે ખાસ તૈયાર કરાવ્યું હોય તેવું હવે અંતો પ્રકાશ તો નજીવાલ્ય થતો હતો હું એને પાંત્રીધારીને જોઈ રહ્યો, ને જેમ તેને વિશેષ જોતો થયો તેને એનો મોહ મને આકર્ષવા લાગ્યો કોઈ અનઅનુમત લાગણી હેવામા સળવળી મ્હુ ‘આ નમ હાથ વાગે તો

આપલ’ મોટા લાગે સીલેનમ નીકળે છે તેની વિરોધતા તેમાની રમતી નામો રહેલી છે સાધારણ રીતે તે સફેદ અથવા દુધિયા રંગના હોય છે, અને તેમા સોનેરી તેમજ અન્ય રંગના તેમણી કાચ જેવા મુદર રંગે દેખાય છે, અને તે બહુ નાના કાર્પક લાગે તે વખતી વખત તે સમયાંતર રંગો જેવા રંગો પછી હોય છે બદલ-જોડેલ કે આકાર રણાં બદલ રમત આપવ હોય અને તેમા કપર વર્ણવેની વિવિધ રંગોની કાચ દેખાતી હોય તે કચર કોટિનું મૂલ્ય છે

કેવું’ એવા વિચારે હું ટોચી રહ્યો કેવું અનુભવ છે? મને તેમ થાય તો પણ આ તો મારે લેવું ન’ મારો નિર્ધાર થઈ ગયો પણ એને ખરીદવા એટની મારા આર્થિક શક્તિ નહોતી!

એકાએક આણકરેલા વિચાર નીચીએને માથાને ઘેરી રહ્યો લાલસાનું અજ નીતીની ભાવનાઓને ધક્કા મારીને કપર તરી આવ્યું એની સામે ટકવા એટની તાકાત ન રહી લાલચે મને ઘેરી લીધો કહેતા મને મરમ આવે છે, પણ—છવનમો પહેલી ને છેલ્લી વખત—એ નમ ચોરી લેવાને અધમ નિર્ણય મેં કરી નાખ્યો! મને સૂચી આવ્યું કે પડીકાને સફેદ નાખવાતા એ નમ નરા જે બડબડાટ વિના, ખાખાના ખુલ્લા પડેલા ગાંસિકા પાનામા સરખા આવશે તડકરની સિક્તથી મેં રામસ્વામી તરફ દિલ્લે દેખી હાથ્યું એની પીક મારી તરફ ન હતી, અને જેવું દીરાનું પડીકું સમજાડ વાળવામા એ પ્લાનમને હતો અને મારી હીવચાવથી તદ્દન અજાત હતો

ધીરે રહીને મેં પડીકું નમાવ્યું અને નજીવ આકારનું એ નમ સરકીને માસિકના ખુલ્લા પાનામા પડીકું પછી, નલે કશું વ બન્યું ન હોય તેવા ભાવથી, મેં એ પડીકું બીજ પડીકાની જેમ એકી દીધું માત્ર અણુત્રીની ક્ષણેમા ન આ બની ગયું, પણ મારે મન તો તે ક્ષણે મુગો એટલી લા રી બની ગઈ હતી

મારું હૃદય માર દિલ ખૂબ ટપી રહ્યું હતું તેથી મારું અવ નરાક મૂલ્યે જીવ્યું પણ રામસ્વામી તરફ નલે લેવા તેને તો નીકા બનીને માગ્યા ચોરા મગચલ જોરો કે જેણે કશું ન જોયું ન હોવાની મારી ખાતરી થઈને મારા મનને સાતા વળી હીરાનું પડીકું સારીરી તે નાળી વહને ઠાક્યો, ને બાકીના પડીકા લઈને ચારને ચારથને ગોઠકની દીધા તે પછી બીજી ચીજ વસ્તુઓ એકી કરી, એવું હૃદયનું રિમત ચિત્ર કાવતા તેને રુમે મેકાઓ પૂર્ણ છેવા નમ મારા કર્યા

એને નતો નેત્રે મારો શબ નરા રહેલો બેઠો પણ બીજે દિવસે સવારે અમારા નજીબે કપર કાચકું ને આમે મુળમન બાક ઠાકડું ત્યાં સુધી મારા દિલના ગમરાટ અને અસાંતિથી ચિત્તને થતા અધમ તો બોલ ન રહ્યા પછી, એકે હું માર બન્યો છું એવું બાન મને સતત હોવા છતાં, ‘ઝાંઝેલા’ મુળમની ફર નીકળી ગયું તે પછી ન મારા મનને સાતા વળી રામસ્વામીના પડા પછી સમામતીની ખાતર મેં એને જુટપોલિસની હાબકીમા છુપાવ્યું હવે ત્યાંથી બદાર મારી ઘોષ સાફ કરીને હવે એમા માડડું અનુ પાળીદાર તેમ ને નજીવ હું જોતો હતો તેગમત મને તેનો મોહ વધતો હતો કેટલું સુદર એ નમ કદા કે ઈગડ પહેલ્યતા અગને ને સાત અડવાડિય થતા તે દરમિયાન નિરાદિન હું એવું નિરીક્ષણ કર્યા ન કરતો હતો એજે નલે મને ભૂરકી નાખી હતી

મારી સાર જોઈ આનંદદાયક હતી તેમ છતાં વતનમા પાછા આવવાથી મને થયેલો કદવાસ તો કઈ જોર ન હતો! ઇગડાડના ને પરચણમા હું રહેતાં હતો તેની સાતિ અને અન્ય માધુર્યે બીજ કાંઈ પરલામતો રોમાંધો વાદ્ય જેમ ન હતા તેમા જે થઈ મારી માતા અને બહેનોએ આ લાણા વિચારને અતે કરેલા ક્રિમળકામથી રવામતનો આનંદ નિરવધિ હતો

મિત્રના આનંદની કંતરતા નરા મમી અને મેં કડીકામ થયો ગઈયે સફેદમા આણેલી અન્યબીમરી ચીજ વસ્તુઓવાળી પેગીનો મેં કદાચી જેવું નમ, દેશમી કાપડનો એક લોશો ને કેટલાક કલામય વાસણો મેં બાને આપ્યા બહેનો માટે એમને મનગમતી ચીજ વસ્તુ એક હતી એ સી બેઠલ પુરા થયા, એકે વાગે નમ હાવમો તીજુ ત્યારે ન સડા દેશાને ત્રી કે ભાઈ, આ નમ ઘણીવાર અપહરુનિ ત્યારે ન સડા દેશાને ત્રી કે ભાઈ, આ નમ ઘણીવાર અપહરુનિ

યાળ હોય છે પણ એ કહેલું કે 'બા' એ તો બધા મિત્રના નહેમ છે, બની વાતમાં શો માસ નથી' અને બાને તેથી મતોષ થયેલો. પણ એ જ દિવસ પછી બાને બેવડું યાદ કરવાનો વખત આવ્યો. રામસ્વામીનો તારાઓ. સાહેબને સળગાવના વિનિત કેમારું એ પલ વળતી જ ટપાલે પાછું મોઢવરો નહિતર તમારા પર અપત્તિ લીટરો' નીચે 'કે રામસ્વામી'ની સહી અને એનું સરન મુદ્રણ

સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં તો મને એના તારની અણગમત બાધાથી હસવું જ આવડતું હોત પણ અતી પરતુરિથિતિ હું અણગમત હોવાથી એ વાતમાં જ હું બંધથી છૂટા દિવસો એ નમ મે જ ચોડ્યું હતું એ તેણે કેમ અણગમું જોઈ મારા દિવસો ખાતરી હતી કે તેણે કેવળ અટકળ જ હતી હોવી નેહએ, કેમકે મને એ નગ ચોરતા એ જુએ તે તો તે વખતે સાથ જ ન હતું અને તેમ પણ હવે તે તેને એ પાછું એ કેમ હતી મેકાહી કાઢું? આ બધી વાતનો ખુલાસો બા સમક્ષ હતી હવે પણ એ વિચારમાંથી જ હું બંધથી છૂટી રહ્યો હતી શ્યવજીનો પાર ન રહ્યો અને એવગતી રસ્તા કાઢવા એમ એમ હું ગયતો ગયો તેમતેમ એક જ નિર્ણય થતો ગયો. હવે એ નગ પાછું વાળવાનું તો બની જ શકે તેમ નહોતું રહ્યું હતું તે તો સરસે કે તિવ પાઈ કરીને નન્યા જ પકડી રાખેલા મુનાસબ હતું જોઈ મને થયું એ થયું કે એ કમળવત ઝીજ આવી નહોતે જ ન પકડી હોત તો સાથ હવે હતું મુઘાય જ મનુષ્યમાની બાધા છૂટી અણગમત વળતી સવારે ખૂબ વિચારને અંતે મેં રામસ્વામીને તારથી જવાબ આપ્યો. દિલ્લોર કાઢ સગલ સામગ્રીની આપવ મારી પાસે નથી તમારી બલતી થાય થાય છે' એની વળતી પડપૂછ માં આવી નહિ તેથી મારા છત્તને શારે નીરાસત વળી

ત્યાર બાદ થોડા સમય પછી વળી પાછા અમરે મિસર સુબઈ ને ફર ફરની સફરે જવાનું થયું પણ આ વખતે એ રમતરી સફરમાં મને બહુ જ કોપા ઊગળો રહ્યાં માત્ર મુનાઈત દિલ રખી રહ્યું હતું ને ફરી એ કહેરીને મળવાનું આવરો એ વિચારે છત્ત બળ્યા કરતો હતો. સિવાય કે હું અને નહિ જ મળવાની કામઠા ઢિંકમત ચોપી કાઢું પણ તો તે જમનું એનું નગ ચોરનાર હું જ છું એ સામ પાછા યાય આમ ચિતાથી હું ખૂબ બચત થઈ ગયો. મારા એ હતો. તસાદને ખબરી નાખવા બંને તેરવા કપામાં મેં ક્યાં પણ બચે એ મારી સફર અગાઉની હતી ક્યોરકાન્ડિયા પોર્ટ સેવદ સુ. જેને, કોઈન અને પછી દિલ્લી કાઢાસમર થઈ સુબઈ એમ બહાર કરી રહી પૂર્વના ફેરોના જે વિપવિપ રખી ચિત્તવર રરડો નેતા અચાક અંદર રોમરોમ પુલકિત બની ઊઠતું ને જ દરપાથી આ વખતે મારા મનને કશો મોઢ થયો નહિ આખી સફર દરમિયાન મને રામસ્વામીના જ વિચાર સતત આવ્યાં ક્યાં એને મારે મોટા મોઢ મળવું પડશે એના બધા આશ્ચર્યને કપાહસો સામગ્રીને સાંપી શેવા પડશે, એ સિવાય બીજા કશા વિચાર જ દેવામાં ઊગતા નહોતા.

આખરે અમારા જહાઝે સુબઈના કિનારે લગ્ન નાખ્યું ત્યારે નૂતનાં કનાઓ વાતવરણને અકાળી રહ્યો હતો. ડ્રિમિનરી અદર કલગાઈથી હું જ ગળાઈ રહ્યો હતો, છતાં, જહાઝ જારામાં ગાઠવાઈ ગયા પછી એ કલગાઈ સુધી હું બહાર નીકળવાની બાધ વીસી રાગો નહિ! રજે પેલા રમત ડીજીલ કહેરીનો કોટો થઈ બચ એ બચ અને મળવાની રહી હતો! પણ મારાથી કાઈ એવું જ અનત કામ સુધી ડ્રિમિનમાં પગ બાંધીને રહી સાકાઈ રામસ્વામી મારી પહેલી તવારા તો મારી ડ્રિમિનમાં જ કરેને? આ બધા બીજાને હું પેટને બહાર નીકળી છૂટક પર ગયો. સુભાગ્યે ત્યાં કહેરીનું નામનિશાન ૩૪૫ (નંબર) ૧૪૪૭

જાણ્યું નહિ બાકીને. દિવસ મેં આનદમાં મુલતો સાંભળવા પાક થયે તો રામસ્વામી કામચલાંબુ અથ હરી કે છે એનું જ નમુનો હતો, એથી ત્યાર પછી તો એની મુલાકાતનો ભય બાગી ગયો હતો. પણ બીજો દિવસે સવારના પહેરામાં તો એ આવી પહેરાયે. મારે બારણે રહાય પડતા તે શેના હોવા નેહએ એનું સહન થઈ ગયું યાદ છે કે 'અદર આવો' કહેતા પછી મારે અવાજ નહોતો કે થરાએડો તે અદર આવ્યો એને નેહને હું અણગમતી સમજ થઈ ગયો એ છેક જ બહારથી ગયો હતો. અગવરિથત વિષયોને વાજ મેકાહા કપડા અને નહીં મુલુતો કાંધ ફરી મેકા હોવા તેના ફિલા અદેસમાં તગતમતી, અર્ધે રૂબાના જેવી ફરી થતરી મને આવ્યો! એવો વિશ્વશૂન દેખાવ નેહને હું એવો તો અમર થ ગયો કે સુભાગ્યે મારી નિર્ણયતાને હું વિચરી ગયો ને હું મોટી કામ 'અરે રામસ્વામી! તમને આ મુ મર્યાદા છે!'

મારા પ્રમતી દેશ કહેરીને મારી સામે ફરે દોને તાપી જ રહ્યો પછી એ બેહરી. 'સ હેલા! કપા કરીને મારુ કોપક મને પાછું આપો એ મારી વારસાગત રોમાદ છે એના વિના મારાથી નહિ જ રહેવાય એનો એવો પ્રભાવ છે કે મેં એ નેન મોઈ જેનું તો મારા કુટુંબ ઉપર મદાન આપતું વહી પડે અને એ એને મેરી રીતે જવાળી રાખે તેનું જ બેહનગદાન થઈ બંધ તેવું છે એ કે સાહેબ હું મારે પગે પગે નેહ હું છું કે મને એ પાછું આપો!

એના આ કાલાવાલાએ મારા દેવામાં યજ્ઞ મેકામ મને તે કા કમતરી પાછું કે એ નગ ચોરવાની મુર્ખાઈ કરી! એ આચારે તે મરી પાસે હોત તો એ જ પળે મેં એને તે આપી દીધું હોત ને મારા અપરાધ માટે ફાગા વાચી હોત પણ દુર્ભાગ્યે હવે તો મેં ના દબરી ઝાડ ફરે ઉપડમાં પડ્યું હતું એટલે એ પછી શક્ય નહોતું મેં હું રામસ્વામી એ સાથ હોત તો મેં ખુશીથી તે મારે આપી દીધું હોત પણ મારી પાસે તે છે નહિ. આ રાજો આ લાતા જ મને લાગી અથ કે મારા એ સખેરોના બાપાથીયો. અભય પછે પણ મેં ચોડ્યું હોવાની નિરક જમ્મત આગી થઈ હતી!

એ રાજો સામગતા તે જ રામસ્વામી મારો થઈ ગયો હોય તેવું લાગ્યું એના મોમાથી પછી તેવું જ બાપાના રબોનો અરખ લિત ધાંધ બેઠા હાથે. દરેક વાક્યને અને એનો કાપો ઉઠાઈ થઈ જતો ને સાથે તેના કાંધ થઈ કાંધાનીયા ઊઠતો હતા મેં સેવાક જમન હતું એના અભિપ્રાય પણ વખત સદન કરવા જેવી લાગત મારામાં રહી નહિ એટલે મેં બારણે કપાડી નાખ્યું બહાર નીકળ્યો ને પાછળના વ્લક પર થઈને સવન વરકે દોડી ગયો રામસ્વામી મારી પાછળ જ કાલાવાલા સદાસત ને લગાઈ કરે. દોડના ક્યો સદ્ભાગ્યે આ બગાડો નેમા એટલામાં શેડ નેટોડ.

સવનમાં થેરીને મેં બારણે પાસરી દીધા તે પછી રામસ્વામીને અચાનક ધીરેધીરે વિદાય થઈ ગયો છતાં થોડી મિનિટ સુધી તો હું અદર બેસી રહ્યો તે પછી પીમ્પી બારણે મેકાહા કપાડી વ્લક પર નહોતી નાખી પેલા પર આવી પડેલી આ પાતિત અનિવાર્ય તે સ્ત્રી કોઈ હીમા વિના છૂટકા નથી જેનું મન વાળીને રામસ્વામી પાછા ફરતો નેમ્યાયો ખિત અને હતારા બનીને ધોમધોમે મેકા માડતો હતો એ કશો મેકાધોમ, શોડી વિનાનો ને ફિલો જેવી કશા લામતો હતો! એના દિલ ને રિંગમતો અપાર બની ગયો હતો એની આ દશા નેહને મારા દેશા માફસો સુ. પ્રુકથ અને કામ દર દર બૂઝા લાસ જ મારા કામને કારણે આ બાપકા બધા આશ્ચર્યની આવી દરેકા થઈને' પણ હવે, આટલે સુધી બગેરેલી નાહ રેતી રીં

સુધારી રાકાય તેની મને કરી ગતાગમ જ રહી ન હતી
હુ મારી કંબળમાં આચો પછુ એ દુભંગી આદમીની આ
લાંબુ મુગાએ ભૂતની માફક મારી પાછળ પડી અને ગેરેલા તે બધા
મ્યો કે તરફગ મેં નિર્ધાર કરી નાખ્યો 'અબધીએ જ હુ તજી અને
એ અનેરીને શોધી કાઢુ મારી વરડી કારવાઈની રજેજ વાવ દિવ
ખાલીને એની પાસે કરી નાખુ અને હારી બાછને હાથ કરવા
માટે કરોશ પછુ બચવહોર મારે શોધી કાઢુ તરત તાપ્તેસા પલા
ગી હુ રામરવામીની દુકાન શોધવા નીકળ્યો ત્યારે મારા ખન
બાળી બેઠેલા મનને શાંતા થવી હતી

રામરવામીના રથાનની સાળ મેળવી ત્યા પહોચતા મને એક
રાજવાહિની લગને કાઢ્યો ગઈયા મુઘર્ષ જેવા ગીચ વસતિવાળા
સહેરમાં તે આવા દરેકો અનેક વખત જેવા મળે છે પછુ પાછળ
યતા સીંગોના લાક્ષણિક ફેનના કુણુ અવાજે રામરવામીવાળા
મકાનમાંથી સંભળાતા બેઠેલે કંઠાય ને ત્યાં જ મેઠમુ ગરજ થયુ
હોવાનો વિચાર મને આવ્યો, અને તેની સાથે જ દિવને અલ્પિ
વ્યા કારમે આપાત થયો કંઠાય એના શોધી વિકળ હોવાથી જ
રામરવામી હમણા મારી સાથે આ ટી વિચિત્ર રાકાસાઢ કરી ગયો
મય તે પછુ નવાઈ નહિ આવા સંચોગમાં મારા જેવાએ એની
વણુનેાતરી મુકાશત થીતે તે જરેર વિવેકવિહોણ અભ્યાય

આથી શી ધટના બની છે તેની બાળ કાલના હુ રામરવામીની
બાલુની દરછની દુકાનમાં પેઠા તમારા પાડોશી રામખામીને રેર
આ બધી રોડકળ શાની છે?' મેં પૂછ્યુ

એ બાણસ આશ્ચર્યથી મારી સામે તાજી રહ્યો 'સાહેબ એ
રોડકળ રામરવામીની જ પાછળ યહૂડી છે' દરછએ કહ્યુ

મારે માથે બલ્કે વીળળી વૂડી પડી 'બદરગાના બહાલોમાં
જે રામખામી માલ વેચવા આવે છે તેની તમે વાત કરો છો?' મેં
પૂછ્યુ દરછએ હંકાર સ્વચ્છ મોઢુ ઢલાયુ

'પછુ-પછુ એ બને જ કમ?' હુ બમ પાડી ઠક્યો 'હહ

હહા' કપર તે મેં એની સાથે મારા બહાલ પરવાત કરી છે'

આ સામગીને આશો બનેસો દરછ તે મને નિરખી જ રહ્યો પછી
મને ક્ષમાવન આપતો હોય તેમ મને કહેવા લાગ્યો 'મારા સાહેબ
તમે તે ત્યાંથી વાતો કરો છો રામરવામીનુ મુઠ્ઠુ તે મધરાતનુ
એના ઘરમાં પડયુ હતું'

હવે કશું બોલતા જેનુ મારે માટે રહ્યું ન હતું તેથી હુ ત્યાંથી
વચિત વેગે ચાલી નીકળ્યો મારુ મને નેરપી ધુમરીઓ લઈ રહ્યુ હતું

તે પછી થોડા જ વખતમાં અમે સિંઘાપુર જવા બહાન હમણું
થેર પહોચતા વચ્ચે કેટલાય મહિના વીતી ગયા એ વચગાળાના
સમયમાં મારુ યોડપણું રવારવ્ય મેં પાણ મેળવ્યુ અને જીવનમાં
પહેલાની માફક રસ લેતો થવા લાગ્યો

'એવેરો'એ કીવરપૂનાના બદરમાં લગર નાખ્યુ ત્યારે નવેઅર
ચાતેલા હંતો 'મીંગર કપતીમાં મારા નોકરીના ખતપતો આપીને
લાગ્યો જ હુ થેર પહોચ્યો અગાડની માફક જ બાએ તથા બહેને
એ પીઠા હોય પાકાથી મને નવકાની દીધો પછુ બેથુ કે બાના કાનમાં
ધેલા નગવાણુ એરિંગ ન હતું રાતે વાણું જનતે એણે એ કુડળની વાત
કી 'એક દિવસ રાને સૂતી વેળા હમેશની માફક મેં એને ધરણીની
થેલીમાં રાસયતી ને ખૂચુ હતું, પછુ બીજ સવારે જોઈ તે એમાં
એ મને જ નહિ મેં એને માટે આજુ ધર તળેકપર કરી નાખ્યુ
પછુ એના કંધા ય પત્ની જ લાગ્યો નહિ, તે આભની ધડી સુધી
મારી તેણે છુદિ જ બહેર મારી ગઈ છે કે એ આમાં અચાનક શુભ કેમ
થયુ હશે એ મહ રહસ્યથી તથા બેથુ સુકર કિમ્બી નમ મુખાવવાન
ને કાણે માક મમ આ બાળા દિવસ વચ્ચે જ કહ્યું છે

'એ કયે દિવસે બન્યુ તેની ચોક્કસ તારીખ યાદ આવી શકે
ખરી? એમ મેં પૂછતા એ તારીખ તેણે કહી તે સાબળતા હુ ચમકી
ગયો 'જે સવારે હુ રામરવામીને તેના મુરચુ બાદ મળ્યો હતો બસ
બર તે જ તારીખે એ કુડળ શુગ થયુ હતું

નવાં પુસ્તકો

નવજીવન કાર્યાલયનાં પુસ્તકો

રાષ્ટ્રભાષાને સ્વાયત્ત પઢિત નહેતો નિબંધને અનુવાદ-
કરનાર નગીનદાસ પારેખ, ૦ ૭-૦, ગાંધીજીની સાધના દક્ષિણ
આફ્રિકામાં આપીછએ કરેલી ત્વચા સાધનાના સંપ્રસરણે, લેખક
રાજજીભાઈ પટેલ, ર ૪ ૦, પ્રેમપ્રત્ય-૪ ગાંધીજીની આત્મકથાને
સરજાસાર થોભ કે દેસાઈવાળાજીવેલ ૦ ૪ ૦, જાતે નહુરી
કરનારાએને દોલ્ડોયના નિબંધને અનુવાદ-કરનાર નરહરિ
પરીખ, ૦ ૪ ૦, ત્યારે કરીશુશુ? દોલ્ડોયના એ પુસ્તકની સુધા
રેલી બીજ આશ્વિત, અનુવાદકો નરહરિ પરીખ ને પાડુરજ વજામે,
ર ૮-૦, અનામકિતયોગ ગાંધીજીએ ગુજરાતમાં કતારેલી
શીમહ ભગવદગીતા, ૦-૮ ૦, આમરેસેનાના દાનકાર્યકેસે ભાષીજી
ના આદેશાનુસાર રચનાત્મકકાર્ય કરનારાએને કપયોગી માર્ગદર્શન
લેખક જુગતરામ દવે, ૧-૦-૦, અમલકાચતન રત્નીન્દ્રનાય
કાકર પ્રણીત પ્રખ્યાત ૩૫૬ના અનુવાદની બીજ આશ્વિત-અનુ
વાદક ગિરિધારી દુપાળા, ૧ ૦ ૦, આંધ્યાનાનુ મોહુ જુગતરામ
દવેનુ બલ્કુલ નાટક ૦ ૪ ૦

ગુજરાત વિદ્યાસભાનાં પ્રકાશનો

ગુજરાતને ઇતિહાસન-૨ આયોના આગમનની હઈ ગુજ
રાત દિલ્હીની સત્તા નીચે આવ્યુ ત્યા સુધીના પ્રેમ ગોવરી સેંધ

અણુ ગર નદી કેત તર્ફન નવા જ દિગ્વિજયથી લખામેલ ઇતિહાસનુ
આખાન્તર કરનાર એ છેડેસાઈર નાયક ૩ ૮ ૦, ઉમર ખચ્ચામ
આસ્વાના સેમક સુનેમાં નદીના અખપર નિબંધને અનુવાદ-
કરનાર અખપર મુદલા નજરબથી ૨ ૦ ૦, અચ્ચા અને રેગો
દરેક ધરમાં રાખવા થોમ્ય ધરમથુ દવેએલો ૬૫૫૫૫૫ તે તેનો ૬૫
યોગ સમજવતી પુસ્તિકા-વેખક ડૉ હરિપ્રસાદ દેસાઈ, ૦ ૬ ૦
સૂર્યદ્રવ્ય ગણિતને આલેખપદ્ધતિદ્વારા સરળરીતે સમજવલુ સચિત્ર
પુસ્તક લેખક હરિહર પ્રા બદ અને છેડેસાઈ સુચાર, ૨ ૮ ૦,
શતાબ્દી વ્યાખ્યાનસભાના વિદ્યાસભાના શતાબ્દી મહોત્સવ
પ્રસંગે થોમ્સે વ્યાખ્યાનમાળાના વ્યાખ્યાનો ૧ ૦ ૦, વાર્ષિક
વ્યાખ્યાનોના વિદ્યાસભાની વાર્ષિક વ્યાખ્યાનમાળાના સાહિત્ય
સરોધધનના અભ્યસનીય વ્યાખ્યાનો, ૨ ૦ ૦

ભારતી સાહિત્યસંઘ લિ. નાં પ્રકાશનો

સંશોધનને માંગે ગુજરાતી સાહિત્યના આદ્યકાળની મારી
છે આજ મુધીના તેના મિકાસની કેટલીક બાલુએને રપરીતો
લેખ સમ્રદ લેખક કેશવરામ કા સાસ્ત્રી, ૩ ૦ ૦, જ્ઞાનગોષ્ઠી
જુદીજુદી પ્રચલિત વાતોને સરખારીને કરેલોસમ્રદ લેખક કુમરેલુ
૧ ૦ ૦, મેઘજિહુ કે રત્ની નદને કરેલો મોતિહાસિકવાતો સમ્રદ,
લેખક કે ર ગુજળ, ૩ ૦ ૦

સરદાર પટેલ (અનુબંધ ૩૨૧૩) હતો. વલ્લભભાઈ (ચિદામ્બે) હવે તમે જ્યાં જ્યાં બેસવા હો તેમણે બિચારને ત્યાં બેસાવ્યા છે એટલે સુધે એમ કરો ત્યાં વળી તમે પિરતોળ બતાવી શા સાર એમને અજાણ છે? જો નહીં હજી તમે પણ હાથે કરો આ માણસ

(માધીય) નવરો છે રાત્રે કાલે એ તો કપાવાસ જ કર્યો છે છૂટવાને માટે આ બંધાનું છે મમ માને એ તો વળી જીવે જાય બધું (દંડીને) અદાદિવ કહે છે તે પ્રકારનો કાપાસ? વલ્લભમ કે ક રીતને નહીં બાપુ 'ત્યારે પ્રમુખ સાહેબની સાથે નાગભૂરી નહીં

૧ જોડા નિલ્દલાન કરમસદ ગામના ગ્રેવર બાઈ પટેલને ત્યાં ૬ ૧૮૦ ના ઝાડો બચતી ૩૩ મીએ જ્યાં (આ તારીખ એમના નિશા બના સંસ્કરણ અનુસારની છે) એમ જી મોક્ષ જ્યાં બિલિય કોઈને વાદ તથા

૨ કવેરકામને એ પુત્રીને પાંચ પુત્ર, એ પાંચમા પોતે એમાં સોમાબાઈ, નરસિંહ સાઈ નિકેલભાઈ, વલ્લભભાઈ અને મારીબાઈ બહેન ટાંટી બેન પુત્રની માં જીવતી થયેલા

૩ બાળપણનો ઉછેર નડિયાદ સોમાબાઈ પ્રાથમિક શિક્ષણ કરગસદ પિતા પાસે આવી લીધું સાધ્યનિક શિક્ષણ પેટલાદ, વડોદરા, નડિયાદ એમ વિવિધ સ્થળે અને તેમણે સાથે લઈ નડિયાદ હાઈસ્કૂલમાં મીટ્રિક થયા

૪ આર્થિક પરિસ્થિતિને કારણે કોલેજનું શિક્ષણ ન લેતા ડિરિફ્ટ ૨ની ડરની પરીક્ષા આપી મોક્ષરાઈ ૧૦૦૦ના અરસામાં વજીવત રાજ કરી ને ત્યાંથી મોક્ષરાઈ, આજુક એમ ૧૯૧૦ મુખીની વજીવતમાં એના કાંડા નિલ્દલાના પછુ બીજી નામના મેળી

૫ દરમ્યાન કરગસદથી ત્રણ માર્દલ દૂર આવેલા ચણા નામના ગામમાં કવેરકા સાથે લગ્ન ૬ ૧૯૦ નાં એમના પુત્ર કાલાભાઈનો જ્યાં તે પછી આજે તેમના અંતિવાસી અને અગત્ય તરીકે કાગ કરતા પુત્રી મણિબેન મો જ્યાં ૬ ૧૯૦૮માં ૮ મુખી (ચણા)ના ઝાડોને પછી મુખાઈની કામા ઝાડો પાલ માં એમના પત્ની કવેરબાનુ અવસાન

એક દસકાની વજીવતમાં જ્યારે પેસા કમાઈ લઈ બાળક પુત્રની ગણતરી ગણતરી કરવા બંધિરદાના અવસાસ માટે ઠગલ ગયા ત્યાં પહેલા વર્ગમાં પ્રથમ નમ્બેર આવી જીવુ માન અને પહેલું ધર્માના મેળવ્યું અને એ ક્યેય સ્થિતિ યતોવેલ બીજે જ કવેરે રીટીમર પકડીને ૧૯૧૩ની ૧૩મી ફેબ્રુઆરીએ મુખાઈને કિનારે લેતારી

૭ એ જ વર્ષના ડિસેમ્બરમાં અગદાવાદ આ બી ૧૯૧૪ની શરૂઆતમાં ત્યાં બંધિરદાર તરીકેની કારકિર્દી શરૂ કરી

૮ બીજે જ વર્ષે ૧૯૧૫માં અગદાવાદ મુખ નિસિયાસિદ્ધીમાં મુદ્દાઈ આવી બંધેર જીવન મા પ્રવેશ કર્યો, ત્યાંના ૧૯૧૭માં પેટીમાં સી શહેર બંધાર કૃષ્ણાઓમાં નહ વરયા ત્યારે

સરદારનાં જીવન-સંસ્થાપન

પોતે સેવીટરી કમિટીના ચેરમેન હોય શહેરની વખતે જ વસીને બનીએ ની સાફરૂટી પર બંધેર ખેડેર સાપી એવી નિષ્ઠાને પરિ

શ્રમ રૂપે કામ કર્યું છે સાધીએ અને સેવકો સીના ગ્રેમ અને માનના તે બાબત થયા

૧ સાથે સાથે અગદાવાદની મુશ્કેલી સમાપ્ત ના સમય તરીકે રાજકીય મેનમાં જમ પ્રવેશ કર્યો અને ૬ ૧૯૧૬માં લખની કોમેસમો

૨ જીવનમાં પ્રતિનિધિ તરીકે ગયા

૩ એ જ વર્ષે ૬ ૧૯૧૬માં માધીયને આગ-વાણમાં ચાલુ નાખવા તેમના સમાયમમાં આભ્યા અને તેમની પેંચ સમ્માર્ણનાથી અર્થનેય કાર્યપદ્ધતિમાં થકા પ્રવર્તી

૪ ૧૯૧૭માં મોક્ષરાઈ પટેલની ગુજરાતી રાજકીય પરિવદમાં પ્રમુખ માધીયના તે મતો થયા ને ૧૯૧૭માં જોડા સત્યાગ્રહમાં તેમની સાથે અગ્ર ભાગ લીધો ત્યારથી તેમ

ની પ્રવૃત્તિઓમાં આખડ સાથે દેશ આભ્યા

૫ ૧૯૨૧માં અગદાવાદ મેક્સેસના ગ્રામ્યત પ્રમુખ તરીકે પિરાટ સમેલનમાં અંતિ સમર્થ અને સફળ સત્યાગ્રહમાં પોતાની અગ્રેક વ્યવસ્થાસાક્ષિને પુરાવો આપેલો

૬ ૧૯૨૩માં મોક્ષરાઈ સત્યાગ્રહમાં અગ્રણી થઈને, ને ૧૯૨૩માં નાચુરુ કાંડા સત્યાગ્રહ ની નેતાગીરી સધ બનેલા વિજય મેળવ્યો

૭ ૧૯૨૪થી ૧૯૨૫ના ૧૫ વર્ષે અગદાવાદ મુખ નિસિયાસિદ્ધીમાં પ્રમુખ તરીકે અસહકાર

કાળની સરકાર સામેની મુશ્કેલી કપરી લડતના મુકેલ સમયમાં બી કુનેલ ક્રિડમત અને ખજારદારીથી એનું મુકાન સંકલનું છે

૮ મુનિસિપલ પછી પછની અને શહેરની શિક્ષક ફરી મઈ અને ટિલકમાં એનું કાર્ય વખણાયું

૯ ૧૯૨૭માં ગુજરાતમાં અગ્રિયરેકને રાજીને જળપ્રથમનું કાર્યુસર અ બ્યુતેમાં ખુદસર કારને પછુ ફિર નહોતી સૂઝી ત્યારે પોતાની અગ્રેક વ્યવસ્થાસાક્ષિ અને અનવરત પરિ

અમયી રાજકીયમાં મુશ્કેલી રવયરે વેકોદારી તાલમે રીટી તેમ અગ્રેક સામગ્રીની કેમગીની મર્ચેસના અને કાકસા નેમને સરકાર પછુ હેરાત પામી અને દુકાળકાંડમાં એક ફોડ ૩

પિયા તેને કાઢી આપવા પડયા

૧ બીજે જ વર્ષે ૧૯૨૮માં આ મર્ચિયી પુણ્યે જ્યાં ચડાવવી મારકોનીની લખ આ બી સમયરની નાચુરુ સામે સરદારી

૨ કવેરે અણગમ લડત આપી અને એને સમર રને નમા રી એવો તે કળકળાતો વિજય મેળવ્યો

૩ તે કુશલતે તેમને આગેવા સરદારના બિરહને આપ્યા હિંદે વધારીને સ્વીકારી કોષુ

૪ ૧૯૩૦ની ૧૨મી માર્ચે માધીયને આગ-સત્યાગ્રહ માટે એલિટાસિક કાંડીય કરી તે અગ્રેક તેમની પૂરેતેયારી તરીકે બેસા નિ

૫ ૧૯૩૧માં તેમણે દેશને સળગાવી રહ્યા હોય ત્યાં રાસ મુકામે તેમની ધર ૧૮૩ કરીને સમરે કમાસની જેવ આપી તે પછીના ૧૧ માસ

૬ ૩ વાર ફરીકરીને તેમની ધર પકડાઈ બંધ બેસાવતે એને ગાધી કરીને કાઢી દેવા

૭ ૧૯૩૨માં બાબોચી કરાચી મેક્સેસના પ્રમુખ તરીકે તેમને સૂચીને દેશ તેમની સે

૮ બીની મરદશનારીમાં પોતે આપી મો બીયામાં હાંચ ગાન માટે લખાવ્યું

૯ તે પછી પાંચ લડતોને કારણે ૧૯૩૩ ૩૪ મુખી સરકારે તેમને જ્યાં જ જમ્યા

૧૦ ૧૯૩૫માં કોમેસે પ્રધાનપદા નેમણે રથાર કરતા કોમેસે વલીય ટોળે ૧૧ સમ પ્રતોની વલીય રીટીરવણી આપનારી થા

૧૧ મેન્ડરી બેરના તેમજ પ્રમુખ મુદ્દામાં ૨ ત્યારથી જ, એક રીતે, દેસ આખા ના વ

૧૨ વલ્લ મુકાન તેમને ૬ થ સોપાયુ તે દેશના પકડા પાછળના રાત્રે જેવા જ

૧૩ પાંચ વર્ષે આ ૧૯૪૦માં બંધિરદાર ત્યાં કાંડામાં ફરી પકડાયા પછુ ૧૯૪૧ તબી રતને કારણે સરકારે તેમને છોડી મૂકા

૧૪ ૧૯૪૨ની ૮મી એપ્રિલે થયેલી સમુદા પિક્ષ ધર પકડામાં બધા નેતાએ સાથે તેમ પછુ પકડીને અગદાવાદની કોલેજમાં નમરકે કર્યા જ્યાંથી ૧૯૪૫માં મુદ્દા

૧૫ તે પછીની વાણમાં તેને પરિમુખે ૧૯૪ ની કામચલાઉ સરકારમાં તેમજ પ્રધાન જમી આભ્યા બી ૧૯૪૭માં દેસ રવન થતા બંધાર સરકારનાં ચુરુ સંવિધનના ૪

ના ?" નવું 'હા' બાપુ "વાર ત્યારે એવાત ગઈ તમેના કહો તે ધાય ?"
 એમની અણનમ મક્કમતાથી હિંદી રાજકારણે તે ડેકડેકાણે
 રંગગોહને ડગદાદેખાડાડાડીમાં એકરધેલેલે છે "અણુલ કાવ્ય
 આકાશને તાર આલેયા કેતર મુદા હિંદુઓને કજવ હોય તે સચુક્ર
 મતદાર મડળ કપર એકય યજ્ઞ રાકે એમ છે તમે જાહાર નથી એટલે
 અસચુલ આવે છે. તમે આશીર્વાદ આપેા બાપુ "આપણે એકમતને
 માટે અખીએ છીએ તે ભયે યાવેા, બાણી શરતો વિષે ખરી રીયાત
 નહયા વિના અહીં ગેકા ગાગ્રી કાઢ કરી રાકાય નહિ "વદનમમાઈ
 'આ રિયાત મુકેવે છે એમ જાતાવે છે તે કોલેકે તે સંવેરે લગ્નગી રહેવા
 હોય તેા યોદ્ય ('') રા માટે ન આપવુ ? તેર કાઢ હિંદુ ન આપે "

સરદારની વ્યવસ્થાસાક્ષિ એમને માટે વિભયચિહ્ન સમાન છે
 અને એમના પ્રતિપ્રધર્ષિઓ માટે ગદાન ભય છે મિટિશ બ્યુરોક્રસી
 પણ એમની સખૂલ્લથી તાસી હતી એ બાળે ન તેમણે એમનેને
 હફાળ્યા, અને એમના એ વહીવટી યુલે વડે ન તેમણે છવનખર
 સફળ મડનકાર્યે ક્યું અમદાવાદ રયુનિસિપાલિગીતા પ્રજુખપદથી
 માકીને પાલમિન્ટરી જોડના ચેરમેન સુધીના અને આને ગુદસતિવ
 તથા નાચળ વડા પ્રધાનના હોદ્દાએ જો મેગલે ને અજળસફળતાથી પાર
 પાડયા છે તેને માટે તેા કાઢ પાસે પ્રગ્લસા વિના બીલે રાખે નથી

નૂતન હિંદને તે સાવચેત શિલ્પી છે ડગલેને પગલેને હથોડા
 મારી ચમકે છે કે ક્યા માટી કઠણ છે ને ક્યા પોથી લરકનુ એકય
 નળનવખાયા, સિલિલ સર્વિસનુ વિષ છતી લઈ કાઢખા રાખવામા ને
 પીઠળળ કાઢવી રાખવામા તેમની એ મડનપરિજ્ઞાને ન દિનવ્ય છે
 માનવાથી હિંદે નેટકુ યુગાભ્ય છે, તેટલુ ન જ વર્ષના દકા બાળા
 મા મેગલે અજળ કુનેહ અને અજાણ મહેનતનુ રંગાકાઠિએ લોક-
 શાસનમા ખૂબી પ્રાપ્ત ક્યું છે હિંદના રહેતક પરાગે એ ચમકા આટલી
 કંડપથી નાખફ કરી રાકારો એવુ કોઈએ નહિ ધાડ્યું હોય નવુ બધા
 રણુ અજાણમા આવે તે પહેલા હિંદ એક રાષ્ટ્ર બનવુ નેહએ એ
 કૌંચેસનુ સ્વપ્ન એમણે સિદ્ધ કરી બાતાવ્યું છે

એમની સિદ્ધિએને કારણે કોઈ કોઈએ એકવર્ત આરોહ સાથે
 સરખાવે છે, કોઈ બિરગાઈ સાથે તે કોઈ ક્ષિત્તવર કે લેનિન સાથે
 કરખાવે છે પણ એટલુ તેા ચોક્કસ કે પોતાની કંડપી હાઈપરિજ્ઞ
 ને આસાધારણ નિશ્ચયબળને કારણે હિંદભરમા સર્વવ એમના ધાક
 છે, તેને સાથેસાથે એમને માટે આદાર પણ છે લોકો કપરનો તે
 મોત આ અસાધારણ બાળુ એમના મોત યુલેને લીધે છે એમની
 ડકડ શિરત, પરિરિચિતનો ને માણસોના તાગ લેવાની એમની કુનેહ
 નરી નમર, રપથ નિર્ણાયક બુદ્ધિ ને વચિત આગવ બલબળી ગેક
 રેખક લખે છે કે સ્વતત્ત હિંદના પ્રથમ મનવેરે નમરલ તરીકે લોડે

સરદાર વલ્લભભાઈનાં લાપણી

એમની આ જામ્મી ન્યાન્યાયીને ટાકણે નવજીવન પ્રકાશન મહિરે સાડા છરસો પાનાના ફળદાર અથમા, ૧૮ ગેપ્રિવ ૧૯૧૮થી ૧૯૫૦
 ગોગરટ ૧૯૪૭ સુધીની લગલગ ત્રણ હાયકા ફરખાન સરદારશ્રીએ કરેવા ૧૫૮ નેટના વિપુલ માણ્યોનો સમડ જાહાર પાડયો છે, જેમના
 યોડાહિંદી તથા અમેલક ઉપરથી પણ છે (ફિ ૩ ૫ ૦ ૦) એના પરિવચ આપતા પ્રકાશકે ને લખ્યું છે એમને સર્વથા યથાર્થે લખેલુ દોના-
 િ એમનું ન કમન આ નીચે લેવારીએ છીએ, ને છુલ્લકોને ગાર્દેશકે નીવડશે "સરદાર પટેલના વ્યક્તિત્વના અને નાનામોટા યુગોને
 રિચયે ગેળખાનુ એકમાત્ર સમાન એમના કોમના લાલને છે એમનું તેમ, એમની નિર્ભયતા, એમનું શક, અગાની અખટ ધીરમ, અન્યાય
 વધે બાળી મુકે એવી સીડ અને ગુજરાતના એકત વર્ષને ટકાર કરવાની ને તેમની બનાવવાની એમની તાવાલેથી—એ બધા ને એવા ન
 પીન એમના ચારિત્ર્યના લક્ષણે એમના સાપણેના ખરાખર પ્રતિબિંબિત થાય છે એમની વાળી દોરા ગુજરાતી બોલીને ને તેમ આને
 રે સામર્થ્ય પ્રગટ યુગ છે તેવુ બીને માણ્યે ને ચુ દરો હાલમા સોસરા જીતરી બળે એવા કેડ પ્રયોગોના જુસ્સાદાર તક હી માને
 મને શૈલીનો એક નવો ન પ્રકાર આ પુરત્ત દોરા સચકિત રસરસમા રમ્લ થાય છે અને તે આપણા સાહિત્યમા એક નવી ન બાત પાડે
 છે સરદાર પટેલનો જીજ્ઞસી તેમના બાલિ યેહીને રાજમા પરિચય કાઢવાને માટે, તેમના વ્યક્તિત્વના યુગી પ્રગટ કરવાને માટે,
 પાછલા વીસ વરસ ફરમિયાન ગુજરાતમા ઘણેથી પ્રબલનૃતિના છતિહાસમા ફરલાવે ન દરીકે અને એક પુરુષાર્થી, રાગર્થ તેમના તેમના
 પુરુષની વાણીમા ગુજરાતી બોલી કેવી સમર્થ બની રાકે છે તે નેવા માટે સરદાર પટેલના આ સાપણે ગેક કીંગની સાધન થક પડશે

માકન્ટમેનને ન રાખવનો નિર્ણય, ટેલિકોન પરની પાંચ ન ગિ
 નિટની એમની ટેલિકોન વાતચિતમાં થયા હતો ૧૯૪૮થી ૧૯૫૦
 સપ્ટેમ્બરની મહત્વેતા, આકાશવાણી એકાએક બીજી પડે તેવા હેન
 રાજાહ પર "પેલીસ પચલા"ની સરખાત એમણે અજળ સાણસા
 બ્યુહધી કરાવી અને દુધમા સાકર એમની ન્ય તેમ ફેરી રાખ્યોને
 સ્વતત્ત હિંદમા જોગાણી એકરસ કરી નાખવાની એમની કુનેહ,
 કોશલ અને ત્વરાગે તેા એમની સિદ્ધિઓ પર કળશ લડાળો છે

પોતાના હાય નીચેના માણસો પારોથી કામ લેવામા તેઓ
 નેટના કડક તેડકા ને તેમના દિવ છતી લેવામા લેલ અને તેમને
 પયે જમા રહેવામા નિશ્ચલ છે એ ચાલેપારીનો તેા લાંબા સમય
 થી બળે છે, પણ પ્રમત્યે, હિંદી સિલિલ સર્વિસના એમના અડગ
 બચાવ વેળા નહેરેરીતે ભણ્ય બહારણુ સભાના સિલિલ સર્વિસના
 વહીવટી તથા દેશભક્તિ સામે થયેલા આપે વેળા એમણે કેસી
 નર્મતા એમના સાંધિતી છે "એ માણસો તેા ગેગના બારીબાર
 સોના નેટમા મૂલ્યવાન છે અને ૧૯૪૬ જી પી ટીકાકીના સમયમા
 એમને આપેશી કાલ ચાલ કરવાને ને આ સભા તૈયાર ન હોય તેા
 એવેા વચનબગ કરવા કરતા હુ પણ એમની સાથે ન જાહાર નીકળી
 નહસી " પાંદરે નેટમાની ચર્ચાગી વેળા વિશેષોનાને ઉત્તર આપવા
 બાહે છે ત્યારે એવા સત્તાવાહી આપને નેટનાંટોડ ન્યામો આપે
 છે કે સો મર્ચાદારીવ નિશાળીઆઓ પેટે શાન્ત યજ્ઞ ભય છે

૧૯૪૮મા મહાત્મા ગાંધીજીના અવસાન પછી તેા, (શ્રી ૬ ગા
 યુનશીના રાજોગા) "એક નવા ન સરદારનો ફૂલખ યથેા યોડા
 દિવસ તેા તે શાન્ત, પિત્રને પોતાના કાર્યોમા રસ યુગાવેતા દેખણા
 પણ યોડા ન સપતાકાકી છે બી મીન દરકુ અને કાંઈ છતીના સાસ
 ભિક ગોરવ રૂપ તે દેખાયા હવે તેઓ આકમણકારી અજીતલડેલા
 નથી રહ્યા, પણ બાધને ફરન પારી રાકે તે રી કાંઈ શક્તિના શિખરે
 એટલા છે બોલવાનુ તેમણે હવે જાહુ જોણુ કરી નાખ્યું છે, પણ
 જોણે છે ત્યારે સખૂલ સત્તાધીની અનામથી બોરે છે તેઓ માત્ર
 નાચળ વડા પ્રધાન ન નથી, પણ દેશ સમગ્રતા રજેવાળની ચોર
 નમર ધરાવતા વાલી છે પડિત નહેરે સાથે હવે તેમને મતબોરો
 પડતા નથી, પણ પોતાના એ જીવવાન સાધીના સચય અને અધીર
 પળવા પર બારીક નમર રાખી રહેવા પીઠ રાખુચુકે તે બની રહ્યા
 છે આપણે લેકેક દેવોગા નેટમાન વચણુ છે તે આપણે યા એમનું
 છે "સાન્યના રક્ષક નુ રહેનર દીલચાલ પર પહેરેા રાખતી વેધમ
 એમની નમર છે, છવનને નિર કરી વ્યવસ્થા આપતા એમના
 બાહુ છે, ને સૌના એ એવા પ્રેરણુરધાન છે કે સેનાથી રાખવ
 તાકાતવાન ણે છે "

મતુભાઈ મનભભાઈ પટેલ

માધુરી

કેવી વહે મરતી સુપ્રસન નયા,
અને તરે સમર, નજીર નિરતરમા,
એડી સમુદ્ધ કળણી પુકધાર્થપામ,
વહેને બરી છવનલક્ષ્મીના કિનારા
ભગો પ્રભુ દેઢ બવિષ્ય પ્રકૃત ચોવને
હોમાનયે પુનિત ભારતના તથોવને — નાયાલાલ દવે

રેવ હે. બાહ્યકૃષ્ણ અમરજી પાકેકે

પરપ્રાતમા જનને પોતાની અસ્તિત્વા વડે ગુજરાતનું નામ બિજલુ કરનાર વ્યક્તિ
ગોની નામાપસિમા પોતાના નામ શોધાવી જનાર છે. પાકેકે ગુજરાતે અત્યુ નથી મેળ
અવ પથ જનારસ વિદ્યુ યુનિવર્સિટીમા કુવપતિ તરીકે રેવ આચાર્યશ્રી આનંદશંકર મુખ જે
શોધકારને કે અચ્ચકાવ મેળવી ગુજરાતને કળણી ગયા છે જ રીતે છે. પાકેકે પ્વાની આયુ
વૈદિક ઈશ્વરના આચાર્ય તરીકે કેવળ એ યુનિવર્સિટીમા જ નહિ, પણ સમગ્રત સમુદ્ધ
પ્રાંતના શિષ્યભજનમા પોતાની શક્તિ ને સંગ્રહિતા વડે પ્રેમ-સમાન મેળવેલા આયુર્વેદ
તેમજ પશ્ચિમી પદ્ધતિના (આલોપથી) વૈદક બનેલા ફાલ્તા તરીકે જેવા શરીરવિજ્ઞાનના
તેવા જ માનસશાસ્ત્રના વિજ્ઞાનના યુગે તે નમુનાકર હતા ને એ મેત્રમાના એમના પુરસ્કાર
બાપિતા છે. આયુર્વેદિક ઈશ્વરના આચાર્યપદના વ્યવસાયથી એ યુનિવર્સિટીના કુવપતિ
ને વિખ્યાત તત્વજ્ઞ છે. સર્વપદ્ધતી સમુદ્ધાસુજનના તે પ્રેમનુ લાભન થયેલા ને પોતાનાએ
અમત પરિચયના ક્ષમ્પત્ત વ એમણે કુમાર માટે સમુદ્ધાસુજનનુ ચરિત લખી આપેલું તે તે
સીને થાક દરી ગુજરાતના એ શાસ્ત્રશાળી પુત્ર અને આચાર્ય ગિજના, મળતા ઉચ્ચકારે.
જનના દેશ થયેલા અવસાનની દુ ખબરે હૃદયે આગે નેપ લઈએ છીએ અને પ્રભવપુષ્પમા
માનેછી. એમનો સર્વશોષ પરિચય તારવીને આ નીચે આપીએ છીએ

બાહ્યકૃષ્ણ અમરજી પાકેકે નામ ગુજરાતના સાહિત્યરસિકશ્રી અલ્પકુ નથી
વિરાજન બળુનાય સેનના પ્રત્યમ શરીર ના ત્રણ બાજોનો તેમણે કરેલો અનુવાદ અને
માનસશાસ્ત્ર વિજ્ઞાન જેવા તેમના પુસ્તકો તે તે વિષયમા અગ્રેષ્ઠ છે. ગુજરાતમા ડૉક્ટરો
તો ધણુ છે, ધણુ ચિકિત્સા સાથે લેખનમર્મ કરનારા અને સમાજ તથા સંસ્કૃતના વિવિધ
પ્રવાહોથી પરિચિત રહેનારા થોડા જ દરી ડૉક્ટર અમર જેવાના છવનમા આદરોની જે
કુચ્ચતા ને કમ્બતા નેહાએ તેને અપનાવનાર તે તેથી જે થોડા મગી આવે છે એ થોડા
ગોષા છે. પાકેકે મૂઠી રામય ગેય તેમના થોડા જે પરિચયમા આવનાર પણ કદી રા
ચરીખાલેલા બેઠેલા અને ચરીખાલ છતાં ડૉક્ટરીનો અભ્યાસ કરેલો એટલે છવનમા
જે એક દરવાની ચોક્કસાઈ અને કલસાર આવે તે તેમનામા હતા. ટ્રિગ્ગ સરકારના
વાઈ પ્રકાશને વારસો તો એવો મળેલો કે ઉદ્ધવી બીમારીમા પણ અમે તેને તેમો કોતા જ
જાનાવતા છવનમા સત્વની કપાસના કરવી અડી છે, છતાં તેમણે જે કપાસનામા પાડી
પાની નથી કરી અને પધારીએ પડયા છતાં કદુ સત્વો સમગ્રાવતા ત્યારે એમ લાગત કે
આ વ્યક્તિને પોતાના છવન કરતાં પણ સત્વ વધારે વડીલુ છે

ગુજરાતના એ રતને આચાર્ય મુખે પરાધ્યુ અને તેમને બનારસ યુનિવર્સિટીમા
વડ આપ્યા ત્યારથી તેમણે આયુર્વેદિક ઈશ્વરની કલ્પિત કેમ થાય તેની, તેના અર્થપ્રાપ્ત
શોએ તે રીતે સાત અને દિવસ ચિંતા સેડી અને પરિપુષ્પે સમુદ્ધ પ્રાંતમા જ નહિ પણ
કેક મદ્રાસ પ્રાંત સુધી એ કૉલેજની અને તેના અધ્યક્ષની સુવાસ પ્રસરી દેસ આચાર્ય
શતા આયુર્વેદની કલ્પિત ગારે બધી પ્રાન્તીય સરકારોએ સમ્મદ કરવા માઈ ત્યારે તેમની
નજર બનારસ આયુર્વેદિક કૉલેજ અને તેના અધ્યક્ષ તરીકે જ નહ. આટલા માન ને પ્રિત
છાને બળે બનારસ કરતા સારાં પમાડ આપનારા તેમને મગી આપ્યા, પણ તેમની નિદાએ
કદક (નવેમ્બર ૧૮૮૬)

માનમાસનાં ધખી-૪૧
ચરચરે

શિયાળાની અલ્પકાળી રાતે બધી જગા
ધાનીનાર આકાશમા પખીએ ભીડી આવત
જેવા દરી એ દોષ છે છેક ઢિગાલવની
પેલી પારની ફરે કલેની બુખિના વસાહતી
એ શિયાળે જવારે આપણાં પલ્લુખી પથ
દાહથી પોતાની કાયા લેવાની બંધા દે વાં
ત્યારે આપણા કલેર ઢિંદની નીડી તળ વોવા
વનરથવીની મોજ માલવા આ યાવાવ
પખી મહેમાનો પરદેશથી અહીંજી આવેરે
કેમકે ત્યાં શિયાળો બહુ કપરા દોષ છે જવા
અહીંના શિયાળો એમને માફ આપીરે છે
અહીં ઉનાળો જેસતા પાણી મ દવા નવે
તેમા કોથી પહેલા આવે છે વારસો છે
ધોનથી આપી આપણા પાણીનીચી છે ખર
મા ભમતા આ પખીનું દંડ જલુકુડ જેવા
આમાર રેવચકાદી જે ખબલ જેવા ડાલી પી
અને માવાનો વર્ણ કાળો પેર ને (પડી લાક
(કપાડા) રમના ને કાચ પાતળી તથા પથ
પાળા પણ તેની ખરી વિશિષ્ટતા તેા જે
રીને તેની પછી દલે છે તેમા છે દેવડા
ડીવાળીપોડા જેમ તે પડીને જાપાનીશ ન
દેહાવતા આયુ શરીર પ્રકોષ્ટે તેટલા છે. ૧
કાનનમળી-આડી દહારે છે, ને આશી ન
નેને ચિરંધ્રુતા કહે છે નદેહી સવારથી જે
ગોડી સાન સુધી વિદ્ય વિરુ મગ
પડી દલાવતુ ને એકથી ખીજાયે
કરત તે આખે દહારો પ્રમુખિત જ રહે છે

અરેડે તથા વારંપતિ પરથી મગી આવત
યજ છે કીડી દેડીજિયા જેવી છપાત
વચિત પાખાળા નનુમે એ તેનો અવાદ
પ્રાંતનીય મગીસિયા સુધીની બુખિ વારે
મેથી આમરક કમ્બાન પ્રમુખન કોરે જ
આશામોમા કે અરેડોમા પચાહાપાકોનો પ્રાકે
પાધી તેમા નીલવર્ણી સોફે રમના વનવ
ખરડિત ચાર પીઠ દડા તે મોંછ (પનેમા

મને બનારસમા જ જાધી રાખા બનારસમા તેણી સેવાસાધ્યથી
 વેણે ને એ બાવને થેમજે આંત્રિ કણ સુધી ટકાવી રાખ્યો
 ૯૫ી ખીમાની હૃદયશોખની હતી ડોક્ટરોએ અને વાઈસ ચાન્સલરે
 મને સ કૃણ આરામ લેવાનું મ્હેનુ વાઈસ ચાન્સલરે તો તેમને પંચે
 નુ કાર્ય એક હાથિને સોંપી દઈ ઘેર બેસીને પૂરેપૂરા સાંભ નથાય
 ૥ સુધી પૂરે પચાર લેતા જવાનું હેલુ યુનિવર્સિટીમા માત્ર એમને
 માટે એ બન્યુ છતાં ડૉ. પાંકજે અતિમ દિવસે સુધી કોલેજ-
 ૥ વિસ્તનું કાર્ય જ્યા સુધી કલમ ચાલી ત્યાસુધી કરાડુ નહિ
 માંડામના ગાલચીયોર રવૈવૈયાસ યથેત્યારે બિદાઈએ કહેતા
 બારતનો દેવતા ચાલ્યો ગયો આને ન્યારે ડોક્ટર પાંકનુ મૃત્યુ
 યુ ત્યારે તેમના પ્રિય છાત્રોના મોઢે સાબળવા મન્યુ કે આયુર્વેદનો
 રતા ચાલ્યો ગયો ડોક્ટર છતાં આયુર્વેદ માટે તેમણે ને કહ્યું તેને
 યાથી વિશેષ અનુભવ શી હોઈ સહેર નેહીને ડોક્ટરો જેટલી જ મા
 રતા આપવાની તપાસ માટેની ચોપડા મિગિરિનુ કાર્ય આવડત હલ
 ારે તો બારપૂર્વક આયુર્વેદનો પક્ષ પરચાપિત કરવા મથે ને તેમના
 વબવા ડોક્ટરો સાથે ટક્કર ઝીલી તેમનુ અજ્ઞાન ખુલુ પાડી દેતા

એમની નિજાસાચિત બહુ થોડામા દેખાય છે જ્યા સુધી પા-
 ની વાચવાની શક્તિ રહી ત્યા સુધી નવનુ પોતાના વિષયનુ ને
 નહુ વાચ્યા વિ ન રહી રાખ્યા નથી આ બંને જ્ઞાનનો બદાર અ
 જે હુખ થયો તેથી દેશને નેહાંમિ થઈ છે તે તરત યુવાની મુશ્કેલ છે
 જ્ઞાનથી મેં તેમને અગાધાવાઈ લખ્યુ કે ડોક્ટરોની સલાહ યુ
 બ તમારે બનારસ છોડી હવાફેર માટે અન્યત્ર જવુ એ પત્રના
 વાળમા તેમનો આશાવાહ ને આકર્ષ બન્ને પ્રતિબિન્બિત થયા
 મણે લખ્યુ કે હવે તો હુ તદન સારો છુ અને માત્ર કેરીગ વહ
 મારે રોગ ના બુદ્ધ થઈ જ ન્હો એને હવે રવાનુ ન હશે તો
 ડી કાશીનું મૃત્યુ યુ બેાડુ છે ત્યાં થોડાકળતા સમાજકલ્હાસી
 યે મદવા કરતા અહીંના મારા પ્રિય છાત્રો અને સાથીઓની કાને
 િને હરિશ્ચંદ્ર માટે જવુ એ તો મૃત્યુનો એક લઘુવેર છે તેમની
 આશા સફળ થઈ કૃત્યોત્સાથી સંજુગરેવા તેમના રાખને તેમના

સાથી ડોક્ટરો ને વેદાંગે તથા તેમના પ્રિય બંનેએ બહુ અને તેમના
 અતિમ સંસ્કારો તેમના પ્રિય સળખી જ્ઞાને હાથે યાતવે થી સવિશેષ
 ને શાંતિપૂર્ણ થયા પ્રભુ તેમના આત્માને શાંતિ આપે અને તેમા
 પોતાની પાછળ મૂકી મનેના બે પુત્રો ને એક પુત્રીને આ સફર સહન
 કરવાની શક્તિ નાથે
 —દનસુખ માવવશિયા

જેરી વાલુથરી અમારા આરતી ફ્લોરેન્સન્ટ ટયુબ
 આદળીતા તેજ અખાર જેવુ છુ પ્રતેજ વહાલવી કોરેરેન્સન્ટ ટયુબ
 ટેલી મનેહલ દેખાય છે તેના પ્રકાશમા પ્રત્યેક વસ્તુનું સોન્દર
 વશુ બાધી હોરે છે તેની વિશિષ્ટતા છે કે બહુ ઊંચા વિદ્યુત પ્રવાહ
 વાપરી તે વધુ પ્રકાર આપે છે સામાન્ય વરાગમા પણ તે ઊન
 બલનું કરતા સરતી પડે છે તેનું આયુષ્ય વધુ હોય છે પણ તે
 ગટે અથવા અચકાઈને બાગે તો અમુતધારા જેવા તેના પ્રકારના
 રથાને જેરી વાલુ જ વાતાવરણમા પ્રસરી નય છે આ જેરી વાલુથી
 ખૂબ વેતવા જેવુ છે જેદરકારીને પરિણમે પ્રાણુધાત નીવડે છે
 એક વખત ગેક વાત વર્ધના છોકરાને કોરેરેન્સન્ટ ટયુબના કાચ
 વાગ્યા હતા ડોક્ટરે કાચની કરચો કાઢી ધા તો ક્રાન્થો, પણ થોડા
 સમયમા ત્યાં થાકો બાજવા માંડી ફરીથી સજીવિયા કરવામા આવી,
 તો થોડા વખત પછી ફરી ગાઠો દેખાઈ

કલથ ફ્લોરેન્સન્ટ ટયુબ ગેકાંગેક વૃદ્ધી પડે અને તેના કાચ ડી
 કરચો આજુબાજુ જમીન પર વેરાય, તો એકાએક તે કાચની લેવા
 કે જમીન સાંઠ કરવા ધક્કો ભરુ એથંએ નહિ ટયુબ ફૂટે કે તરત જ
 તે કોરેરેન્સન્ટમાથી બહાર નીકળો જવુ થોડા વખત પછી ટયુબમાથી
 વાતાવરણમા પ્રસરેલો ફોર રસનો જેરી વાલુ બહાર નીકળી નય
 તે પછી જ એરેડાગમા આવવુ જમીન પર પાણી છાંટી કાચની કરચો
 હાથ વડે પછી પણ બરા વડે ભેગી કરી બહાર ફેંકી દેવી આ રૂપ
 રાજ બધી જમીન ક્તાન વડે ભૂગે તે ક્તાન નાખી ફેંક એથંએ
 આ ટયુબ ગ્રહકળતો પ્રકાર પાથરી શકે તે માટે તેમા ફોર
 રસ ભરવામા તથા છે અને એ સારો બીડીલિયમ નામનો જેરી વાલુ
 પણ બરાય છે તાનેતરમા વોરેટગાઉસ જનરલ ઈનેક્ટ્રિક ને

વંખાપધી

જારર સુદ પડવાથી હક સુધી પછા સિવાવધામા તથા
 વિશેષે દેવી સદિરેમા કીરણ્ય ચલે છે જેમા રહેલો
 સ પધી વિશેષ મહત્વનો હોય છે કેટલેય રથરે એ થપા ભડી
 િએળખાય છે સાધારણતે તે આપે યે છડની વિધિ દેવોત્તર્ય
 વામા આવે છે, જેમા માધ માસની શીતળા પધી, ચેત્ર માસની
 ૧૬ પધી અને જ્યેષ્ઠ માસની અરણ્ય પધી નહુ પ્રચિદ્ધ છે
 વંખાપધીને આ તહેવાર વિશેષે કરીને મહાસાધના થાં પીધામ
 યી અનેકાવર્ષક બિજવવામા આવે છે સકરમતવાને ખેડોળાના
 તાર વઈ મણિમલ્લ નામના દેવ્યોના અહાર કરેલો એવી કથા તથા
 લિત હોવાથી ખેડોળા ત્યાં શરરના અવતાર મનુષ્યા છે જેનુરી
 ૧, મનુષ્યમા ઈત્યાદિ કેમલે ખેડોળાના પછા સુપ્રસિદ્ધ મરિદા
 આવેલા છે ને ત્યાં વંખાપધીને ઉત્સવ ધણી મોટા પ્રમાણમા
 ત્ય ભક્તિથી બિજવાય છે ખેડોળાની સ્ત્રી 'મહાળક્ષ્મી ના નામે
 યાત હોવાથી ખેડોળા 'મહાલક્ષી' મહાળક્ષ્મી કે 'મહાદાદી
 ન્દને નામે યલુ એળખાય છે 'મહાદાદી માર્તન્દ' યજ્ઞ મરાઠ
 કવિય ખવાસોમા કુતદિવત તરીકે પુનઃ છે એકે વેદ અને
 જોમા શિષ વિશે ને માહિતી આપેલી છે તેમા ખગોળા વિશે

મોઈ જલેખ નહિ હોવાથી કેટલાકેનુ એમ માનવુ છે કે ખેડોળા ના
 મને કોઈ અસાધારણ રમિવણો મનુષ્ય થઈ મથો હોવેર નેહએ,
 ને વખત નાતો હોવામા દેવનો અવતાર મનાયો દરો

મારસર સુદ પડવાથી બિજવાતા આ તહેવારમા મોઈ સાક્ષાત્ક
 વિધિ નથી થટ રથાપના નુવાસિતી ભોજન કલ્યાદિ વિધિ હોય
 છે ખાસ કરીને સમાજના નીચલા વર્ગના લોકોમા આ તહેવાર
 વિશેષ પ્રચલિત હોવાથી કેટલીક જાડાણ વિધિએ આ તહેવારમા પેસી
 નઈ છે મહારાષ્ટ્રમા ડોબાને કાંથા મુરલી (રેવાડો) અર્પણ
 કરવાનો તથા 'ખગાડ કાંદવાનો રિવાજ પેસી મયા હતા જેમાને
 ખગાડ મહવાનો' અમાનુષ રિવાજ તો બહુ કરાવવામા આવ્યો
 છે ખગાડ કાંદવો' એરેક એક માડાની વચ્ચેવાચ્ય એક યાત્રે
 બસો કરી તેમા એક ખગાડ ખીનો ડોલવામા આવેલો ને માથાસે
 માનતા મની હોય તેની પીઠમા એ ખીલો પાચીને તેને જ મલવામા
 આવતો પછી દબદો માથાસે ભેગા થનું 'બલબહારો' (ખાડેલી
 હજાર) કાઢી ટપીટ બજાઈ એકે તે માડું બલવતા
 વંખાપધી કેનેક કેકાણે રેવાડો (કદલકાંતકય) તરીકે જુ
 એળખાય છે

મામમામના તહેવારો-૨

સીધ્વનિયાની ને ત્રણ ફોરેસન ટયુબ બનાવનારી કંપનીઓના
બેન્કનીઓએ સુધુકા મતભા કરી બેરોસિયમને બદલે દેલો.
રૂઝદાર નામનો નવો રાસાયણિક પદાર્થ વાપરવા વિચાર્યું છે.
આગ છતાં પણ ફોરેસન ટયુબના ઉપયોગ અને સાવચેતીના
પગલાં લેવા જરૂરી છે. લોકોએ સામાન્ય રીતે નકાબી ચમકેલી ટયુ
બોને બહા પૂઠામાં લોટી તેના થા ફોરેસન ટયુબ જેવું લખી
કચરાની પેમીમાં નાખતા બુદ્ધિ મૂકવી બેઠકે બેઠી કચરા ભેગા
કરનાર તેની કવિત વ્યવસ્થા કરી શકે. (નવસોરાપ્ટ)

ગોકર્ણુ પીઠી

ગઈ બીજી ઓક્ટોબરે, ગાંધીજીની ટાપુ નિબંધનિગિએ વધ
સાડમા રેયાનિઝ વિચારક અમૃત બટે એક વિચરપ્રદર્શન યોજાયું હતું.
તેના હૃદયાદનમાં તાબુ હાથડવા કે પછી ચા દોરી લપવાને બદલે
તાબુનું એક ચિત્ર બનાવી તેના ઉપર વિચરકને ભંતે જ બધેથી
'ગોકર્ણુ પીઠી' વડે હૃદયાદન કરનાર સમજન પાસે છે. મરાઠ્યા

હતો તમા વિચરનીચે તેમની સહી લીધી હતી ગોકર્ણુ પીઠીએ
આપના કાનના વાળમાંથી બનાવેલી પીઠી ગિયુધગોત્રના પુરાત્ત
મા પ્રાચીન ચિત્રકલા વિષે આપતા કહેલોમા જાણના મુજબ એ
કાળમાં ગાયના વાછરડાના કાનના વાળની પીઠીએ બનાવવામાં
આવીને એકપરથી આઠ અમૃત બટે બેઠી પીઠીએ બનાવી તેના
દરેકેબ કરતા એનો લગે છે કે 'વચચે પરદેશી પીઠીએ ધણી મોટી
હતી ત્યારે મેં એ પીઠીએ મારી જરિયાત પૂરી બંતે બતાવી
લેવાની રાખી તેને માટે વાસની દોત બતાવું છું' એવજ તમા રીઝની
પીઠીએ કરતા ને વાળ કાયમ સીધા રહે છે અને એનાથી રેખા
પણ જ યુરર બને છે. એ વાળ ધણા એકા પ્રમાણમાં મળે છે તેથી
મેં બકરીના વાળને અખતરો કર્યા તેમાં એના શરીરના બીજા ભા
ગના વાળ કરતા મરદનના વાળની પીઠી ધણી સારી બને છે. ગાયના
કાનના વાળની પીઠીનું નામ ગાયની મદદના વધારવા મેં 'ગોકર્ણુ
પીઠી' રાખ્યું છે.

આ માસ (નવેમ્બર) ઇતિહાસમાં

તા ૧ હિંદની પ્રથમ સામ્રાજી તરીકે નિર્દેશિયાનો દરેક ૧૮૫૮
તા ૨ હિંદના સમગ્ર વિસ્તારી મહોદ્વાવ સરકારને જન ૧૮૭૩
તા ૩ સિદ્ધિસ લોકને આગલાવાર શહેર હતી કળને લીધું ૧૮૧૭
તા ૬ આંધ્યાનીરેતાનના અખિયર નાદીરશાહનું ખૂન ૧૮૩૩
તા ૮ મત ગદાયુદ્ધના અંતે વિરિયમ કેસરે મારીલામકર્ષી ૧૯૧૮
તા ૧૨ બેલોશીની જવા મોરોઈમાં પ્રથમ વપરાયું ૧૮૪૧
તા ૧૬ કાસીની બીરામના રાણી લક્ષ્મીબાઈનો જન ૧૮૩૫
તા ૨૦ મહા ૧ રિયન ચિત્ત રોહટાસનું અવસાન ૧૯૧૦
તા ૨૬ લેસેલીએ લોસયેને હરાવી આતિથર હતું ૧૮૦૩
તા ૩૦ લંડનને કિરેલ પેસેસ આપવી તારાન કયુરી ૧૮૩૬

ન લેતા તેણે તેને જનહિતાર્યે બદલે કર્યું સાચોસાચ આવા કિરો-
દ્વારી પદાર્થો વિષે મહાનિબલ લખી ડોક્ટરની ઉપાધિ મેળવી
૧૮૦૬માં પ્રો ફરુરીન ગાંધીના આકરગાતમાં અવસાન થયું, પળ
મેરીએ તો પતિનું કાચં થાદ રાખ્યું તેની આ જનહિતાર્ય અને આ
લિન શોખને લીધે ૧૮૦૩ તમા ૧૮૧૧માં તેને વિજાનના એલેક્
વારિતોપિકામજ્યા અને ૧૮૧૪માં વિશ્વકલ્પજગતના મારીસનિદાપીઠ
તમા પારતરે ઇન્ટરડયુટે ૮,૦૦,૦૦૦ શાખે ખર્ચે તૈયાર કરાવી આ
વેલ રેડિયમ ઇન્ટરડયુટમાં એકસ દેના સામ તમા રેડિયોગ્રાફિસ
મર્સ તૈયાર કરી ૧૦ લાખ ઉપરાત સેનિગાની તેણે સારવાર કરી

આ માસની વ્યક્તિવિશેષ આદામ ક્યુરી

યોતે પ્રથમ તૈયાર કરેલ રેડિયમ તેણે તો રેડિયોગ્રાફ પ્રયોગ
શાળાને લેટ આપી દેવાથી પ્રયોગો માટે પોતાનું અમત એવું બધાયે
રેડિયમ મેરી પારી નથી એમ બહુતા, ગિસિમ મેલોની નામની
એક અમેરિકન બાઈએ લાખ ડોલરનું ફૂલે છે. મેરીને અમેરિકા
મેલાવી અને આગભાર રેડિયમ તેને બંદ આપ્યું બેતેણે પોતાના
મૃત્યુ બાદ પોતાની પ્રયોગશાળાને જ મારે એવી રીતે રેડીકાર્યું

અરિયનતાને વરેલી પ્રતિભાવાન દેશમત નેરેડિયમની શોધથી
જનવિખ્યાત થયેલી આ વૈજ્ઞાનિક વિદુષીનો
જનમ યોસો (પોલાંડ)માં ૧૮૬૭ની ૭મી
નવેમ્બરે જ્ઞાતિવાસ તરેડિયમકેશી નામના
એક અધ્યાપકને ત્યાં થયેલો નાનપણમાં જ
પોતાની પ્રતિભાની સુવર્ણ બદલે મેળવી તે
૧૮૮૩માં પારીસની સોર્બો વિદ્યાપીઠમાંથી
પદવે લીધે ત્યારે એણે એ થઈ અને ત્યાં પ્રો પી
અરી મ્યુરી સાથેના વિજ્ઞાનસંઘપરમા ૫
રિયમ વધતા ૧૮૯૬માં તેની સાથે વત્ત કર્યા
કુરેનિયમના કિરણો રેડિયમના નેચુ છે,
તેના અભ્યાસ કરતા મેરીને થોરિયમમાં

૧૯૩૪માં રેડિયમની રચનાબધી ઊભી રેખા સરકારે તેને
૫૦,૦૦૦ શાખું વપસિન બાધી આપ્યું ૧૯૩૬ના નુતાઈની ૧૬
તારીએ તેના દેહાંત થયો

આ માસનો પ્રસંગ-વિશેષ ખડકીનું કુલ્હ—માદોમાદેના
અગ્રામાં યજ્ઞવતરાવ હોજકરે ૬ ૧૮૦૧માં પેથા બાણાવ બીજને
હરાવીને પના સર કર્યું ત્યારે પેથાએ પોતાનું પેથાપણુ ટાપવી રા
ખતા અમેરોને રાણે બંદ તેમની માદ લેવા વસબની સધિ કરી
એથી અમેરોની માદ તો મળી પણ પોતાનું રવાતવ્ય બેઈ જ
મેરોની સર્વેપરિતા તેને રાખારી પડી પારનમ્બના એ પાટમાંથી
છટવા તેણે આખી પ્રવલ ૬ ૧૮૮૮ની ૧૬ નવેમ્બરે કર્યો તેણે
ખડકી પાસે રહેતા અમેરો રેડિયમ બેનિન્ટેન પર લશર સાથે
અચાનક હલેથી કર્યો પ્રસિદ્ધ મરાઠા સરકાર બાપુ ગાંધીએ
પેથાના લશકરની સરકારી લીધી હતી અમેરો મરાઠા વચ્ચે જ્યારે
મોંઘાણું ચમ્યું પણ અમેરોને સિતારો વડતો હતો પેથા હલેથી
અને નાકો આ દારથી મરાઠા સામ્રાજ્યને મુકુલેલ લખાઈ ગયો

પણ એ તરત જાણ્યું અને તે પછી બીજા પણ કેટલાક પ્રબળ તરેડો
અજ્ઞાત દશે જ એમ મળી, અખિત્રાત પ્રયોગો પછી એ દપતીએ
રેડિયમ ની શોધ કરી તેને માટે ઓફિયરિય સરકારે બેઠા એટલા
પણ મળી પીય બેન્ટ નું સતત અભ્યાસ કરી કરીને પોલાંધવાર વર્ષ
૧૯૦૨માં, મેરીએ એક રેડીઆમ બાર શુદ્ધ રેડિયમ તૈયાર કર્યું,
એની, રેમાકાંત કેપોની નાશ કરવાની શક્તિને કારણે સાડા સાત
લાખ સોનાના શકની કિંમત અગાની પણ તેને આર્થિક લાભ

સરહાર વલ્લભભાઈને નાનપણમાં બાગ-
લાઈ ચઢેલી, તેથી ગાગરી ઉપચાર પ્રમાણે
હાલમાં પાસે દાગ દેવાવવા ગયા હાલને
સળિયાં તેો ધગાવ્યાં, પણ આઠલી કૂમળી
વધના છાકરાને તે ચાપવાની તેની હિંમત ન
આણે વલ્લભભાઈને તેને કહ્યું 'આમ લેખ્યા
શુ કરે છે? તારા તારાથી નચાયાં તે બુધાપુ' અને
એમ કહી બેતરણ વપકા મૂકી દીધાં !

ગોધરાની કોઈના એક વખત તે કેસ ચલા
વતા હતા એવામાં તેમનો એક તાર આવ્યો
તે ફાડી લાંબી, શાલિયી ગળવાચા મૂકી દીધો
ને મરી પાછી થોતાના કેસની દનીને એક ગળ
ચલાવીને કેસ પૂરો કર્યો યુગ્મના એમનાં
પત્નીને દુષ્કરણ આપરેશન કરેલું તેણે તે
અવસ્થાન પાછી ગયાનો જો તાર હતો !

અને માર્ચી શબ્દ, ધા-પ્રહાર, બ/ગમ,
કાપ, મોઢા કુ ખની જોડી અસર, થોડું વ
ખતે જોર કરેલું તે, વાગ, દાવ (ધા આવ્યે
સોયથી ગારથી), આકૃત આવી પડે તે, થો
વીસ કાળગનો નચ્યો દર્શાવતું પરિમાણ

કહેવતોના અર્થ 'સરસે કેલીન પાઈ' -
પોતે કરેલી ચીરી કે શુના માટે કોઈ છટે ચોક
નામુકર નવાની નફરદારી દેખાડે (અને ધણી
વાર ઉપરથી બળતી બ/વાત ઉપલવી દાડી
થોતાની બચાવ કરે) તે માટે વપરાતી આ
હેવત ગાંઠે એવી વાત છે કે સફર નીકળેલા
જે મુસ્લિમ મિત્રોને કંઠીને બૂળ લાગતા
તેમણે જગતમાં સસવાનો શિશાર કર્યો, અને
તેની જોલ દવારી સાદચ્છ કરી રાખવાનું
ગેઠને સોપી બીજો મિત્ર તેને પકાવવા માટે
સૂઝા લાકડાં લીધેલા ગયો પણ પાછળ રહે
લાને એઠલી કંઠીને બૂળલાગે છે કે શિકારને
સાફરફ કરતાકાલ જ તેનો એક પગ મારી
ધાંચો ને મચી ખાઈ ગયો! બીજો મિત્રે આ-
વીને લાકડાં સળખાવી તે પકાવવા લેતા તેના
પણ ન પગ નેચા, તેથીયુ આજુ આ યહ,
આવી બેવચ્છ ચીરી માટે મિત્રને ધમકાવવા
વાગ્યો, ત્યારે પેલો નિરોપલાવ દેખાડીતદન
નામુકરબધને હલ્લો સામો યઈ-હેવાલાયો
કે 'તુ મેરે પર ખાડુપા હુકા હુરવાના રખ
તા હયાં જે સરસે કેલીન પાઈ હયે, કંઠકા
ચોથા પાઈ હી ન થા' થોતાની ચીરી ઉપર
નહોને કળશ ચકાવતી તેની આવી છટે ચોક
નફરદારી પેલો મિત્ર તો દા ન ચઈ ગયો !

બ્યાપારને આણે હિંદમાં યુરોપીય પગ
દેરી નભાવવા માટેલી સત્તાઓને સિકા
પણ પડેલા માટેલા તેવા, ત્રણ પ્રત્યંગોના
(પોર્ચુગીઝ, ડચ અને ઈંગ્લિશના) સિકા આ
અમારૂં આ પાના પર આવી ગયા છે આ
ઉપરકેન્દ્રપ્રત્યંગે સરખાવમાં પડેનો 'હિંદી
રેન્ડ' સિકો આપ્યો છે

ગણિત ગમત : ૪૫માંથી ૪૧ બાદ કરતા
પણ ૪૫ બાકી રહે છે એ ભણે છે ગણિત
 $6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 42$
 $1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 = 36$
 $1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 = 36$

યુગલસોયવાળા હોવાનો અને ઉપચોગલો
૩ દબાર વર્ષથી કરે છે

'કુમાર' પ્રેમી વાચકો તેના નામાસૂત્રો ને
વિવિધ જૂનીથી ગયને આલેખી મોઢાં છે
તે પેઠી નીચેનો નમૂનો ગોડલથી રાશિભન્ત
શાન્તિવાવ ગમ્મરે આલેખી મોકલ્યો છે

ત્રણ વ્યક્તિઓ નીચે યુગ્મવાત કરે છે
કેસુમ અદવા માધુ હિંદ લેસન કરે છે
કે ૧૧ રખડો દત્તો
માધુ હુ રગા જોરે રમવા મચેલો
રગા પણ અમે તો લેસન કરીને બેલેલા
ઉપવા ચિત્રમાં આ ત્રણ વ્યક્તિઓ પોત
પોતાના નામના પહેલા અક્ષરથી બ/બની
છે અને એ ત્રણે મળી 'કુ મા ર' થાય છે

અમેરિકામાં કેવળ કાંતમાં ભરવા માટે
જા કરોડ રૂપિયાનું સેતુ અને ૧૧ કરોડ
રૂપિયાની સાડી વપરાય છે ૭ મુર ભત્તિના
હોકોમાં સૂત્રને પોતાની ઉપર ખળગત ન હોય
કે માળાઈ વરતુ સગળે છે પત્તિયાંને વાત
ને દોનાર ૨૧ થયેલું આકર્ષણ હોય છે ૭
ગતના સોપી મોઢાં સહેર હાલના સંસ્કાર
કારનાર પર ૧,૫૫,૦૦૦ પૌડ ખર્ચાય છે

કલકાંટિલેકર કાશ્મીરના માલદુરાલો
મારીયા નમ્રા પોસાદો લાકડાનું કેતર
કાચ, વાસણો અને ચેપીઅર પાસે કાચ
ના માથાના વિવિધ સાધનો! આદિ ઉપરની
બેવચ્છોની બારીક તથા ભરચમ લીધા તો
ભાળીની છે તેવા ભરતકામનો કોક નમૂનો

લાંડાના વહેરો ગદરવા પાણીમાં પ
લાળી તેમાં ગરમ કરેલું મીણુ રેડવનારો
ત્યાર બાદ તેમાં સમાય તેડવું મશીનમાંથી
નીકળેલું નકામું કુંડ આંધલ ઉપેરવું કાચ
કુમારની માગીના જેવા ઉપમાં મોંઢો બની
જ્યો પળી તેને વાસળમાં કાંચી રેવું અને
રૂપિયાભાર વળવના મોસલા પાડી લેવા
સગડી સજાવવા માટે ૧૬ માસવાને કા
લસાના ગુપ્તવાચમાં મૂકી દીવાસગળી તેને
સળખાવવાથી તરત ચોસડું સગળવા માડશે
અને તે મોલસાને સળખાવશે — અણુ રાવજ
(નવેમ્બર ૧૯૪૦) ૩૫૫

“કહેતાં ખુશી ઉપજે છે કે”

હેલ્થા બે વર્ષથી, કોઈપણ આસ કારણ વિના, મારી પુત્રીના વાળનાં ઝૂમખા ને ઝૂમખાં ખરતા હતા આ આકૃતથી ગચાવવા મારી પુત્રી માટે મેં ઘણા મેડીકેટ્સ હેર ઓઈલોની દાયલો લીધી, પરંતુ ખરતા વાળ ન અટક્યા તે ન જ અટક્યા. મારા મિત્રે સમતીર્થ થોગાધ્રમ, મુખર્ધ ૪ નુ ‘સમતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ’ (સ્પેશીયલ નં. ૧) વાપરવાની સલાહ આપી અને કહેતા ખુશી ઉપજે છે કે અચારથી ‘સમતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ’ વાપરવું શરૂ કર્યું ત્યારથી મારી પુત્રીના ખરતા વાળ અટકી ગયા છે, એટલું જ નહિ બલકે નવા વાળ પણ ઉગવા માડ્યા છે.

માથાના બોડાના કિન્નામા પણ મને આ તેલ ઘણું જ અસરકારક માલૂમ પડ્યું છે. જેઓના વાળ ઢગલાગંધ ખરતા હોય, ચાદશક્તિ ઓછી હોય, ગાદ નિદ્રા આવતી ન હોય, દૃષ્ટિ લાળી ન હોય તેઓને તો આ તેલ વાપરવા હું ભારપૂર્વક ભલામણ કરું છું.

(સહી) કે. યુ. જયરામારાય
સિવિલ આસિસ્ટન્ટ સર્જન મેંગલોર

સરકાર-માન્ય

પાત્ર ગિનિટમા
આશીશ

માથાનો દુ ખાલો
સધીવા, સગદો
પર આકરીર

કિ ૦-૧૨૦

કીર્તિ પેઇન બામ

તમારે એ જાણવું જરૂરી છે કે ~

કીર્તિગ્રીન
Kirtigreen

સારસ્વતી કેમીકલ. વર્કર્સ.
અમદાવાદ.

ફી
ઑઇન્ટમેન્ટ
ની હરેક
બાટલી સાથે
જંતુનાશક
સાણુ
કિ. ૦-૮-૦

ગમેગામ એજન્સીઓ આપવાની છે.

શ્રી રામ નિવાસ
શ્રી રામ નિવાસ બીજી બિલ્ડિંગ પુરવાળા અમલકા
અવર રોડને પાશ્વર તવા રાખવામાં આવ્યાછે

સ્થાપના ૧૯૧૯

ન્યુપિટર જનરલ ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લિ.

હેડ ઓફિસ. બેંક સ્ટ્રીટ, કોટ-મુંબઈ

બાહોરા, ખેતીલા, શક્તિશાળી અને લાગવગ ધરાવનારા-
ઓને કામકાજ કરવા માટે મારી તક આપવામાં આવશે.

લખો અથવા ફળફ મળો :

જિંદગી, આગ, અકસ્માત, મોટર, મરીન તેમજ વીમાના
કોઈપણ કામકાજ માટે સદ્ગર અને આગેવાન વીમા કંપની

પ્રાન્ય મેનેજર : જી. આર. દેસાઈ

બાડિયા ચાર રસ્તા, અમદાવાદ - ટેલીફોન નં ૨૩૭૯

વેદાર્થીઓ, વેપારીઓ, વકીલો, વિદ્વાનો વગેરે મગજનું કામ કરનારાઓ માટે ખાસ

મંડુનું પોષ્ટિક ચારણ કેસરી જીવન

નાનાં-મોટાં, માંદાં-સાજા, નબળાં-સબળાં, સ્ત્રી-પુરુષ,
સૌ કોઈ એનું સેવન કરી શકે છે

મહા રસાયન

રસસિદ્ધર, અષક, કેમર, કન્ઝરી અને જીંજ દીપન, પાચન
ને પોષ્ટિક ઔષધ મેળવી લીધા રસદાર આમળાગાથી જનાવેલ
સુચોલિત, સુવાસિત, સ્વાદિષ્ટ અને પોષ્ટિક ચારણ

કિંમત

તેનું નિયમિત સેવન

૧) રતલના પાંચના રૂ ૧૫૫ લાંબુ આયુષ્ય તથા સારી સ્મરણશક્તિ
૨) " " રૂ ૩૦ આપી શરીરમાં બળ, તેજ ને ચેતન પૂરે છે.
૩) " " રૂ ૧૫૫

કારખાનું:
સયાનીરોડ
મુબાઈ-૧૪

મંડુ ફાર્માસ્યુટિકલ વર્ક્સ લિ.

અમદાવાદના એજન્ટ - લોગીલાલ બ્રધર્સ ગાંધીરોડ

કુકાન

જૂની ગદાજનવાડી
મુબાઈ-૨

IMPORTANT

Q Press Publicity & Printing,
Q Stationery, Q Rubber Stamps,
Q Designs,
Q Blocks,
Q Cinema Slides

S. P. GANDHI & Co.

1060, Near Kothari Pole, Gendhi Road, Ahmedabad

રજીસ્ટર્ડ :

બી. ડે. ફાર્માસ્યુટિકલ એન્ડ કેમિકલ વર્કસ
(લાયન્સર્ડ-મુંબઈ)

નો મશહૂર બનાવટો જેવી કે :-

Q એકરફા સ્ટ્રીંગ કૃષ્ણાંજન પેઇન આમ
(શરદી, સળેખમ અને માથાના દુખાવા માટે)

Q જર્મી એનિમી (ખસ, ખૂલ્લી તથા સામડીના
દર્દો માટે) ટિન બાથ ટિન પેકિંગમા મળે.

હજો યા મળે. —

એસ. પી. ગાંધી એન્ડ કું.

1060, કોઠારીપોલ પાસે, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ

એક નવું કલા પ્રમાણ

નવચિત્ર

શ્રી અરવિંદ આશ્રમના કલાકારોની કલાકૃતિઓ

સમૃદ્ધ ચિત્રસંપુટ

શ્રી માતાભયે દ્વારેલાં બે ચિત્રો

આ ચિત્રપુટની અભિનવ સમૃદ્ધિ છે

ગુજરાતના જાણીતા ચિત્રકાર

શ્રી કૃષ્ણલાલ ભટ્ટ તથા બીજા બે

ચિત્રકારોનાં આ નવ ચિત્રો પ્રથમ

વાર સંગ્રહરૂપે હવે ઉપલબ્ધ બને છે.

કિંમત રૂપિયા ૧

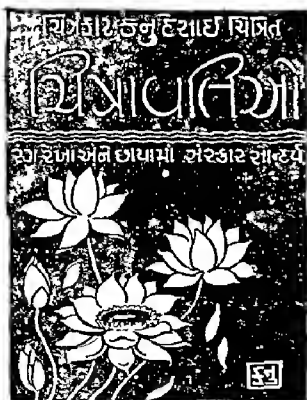
૧૫, પોસ્ટલ ૨૧. ૧

મળવાના રચણ

શ્રી અરવિંદ કાર્યાલય આણંદ

શ્રી અરવિંદ આશ્રમ - પોંડીચરી

તથા બીજા જાણીતા છુકસેલરો

રચાયેલી અને છાયાચિત્રો, લગ્નચિત્રો ને પ્રત્યક્ષ,
નૃત્યચિત્રો ને દરશ્યચિત્રો ના ચિત્રસંપુટો: સુચિત્ર મળાવે
કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ - અમદાવાદ

કુમારના વાંચકોને
‘અદ્વૈતમૂર્તિ’, ‘રક્તસંવા’, ‘માયાશ્રમ’ વગેરે નાતાંબો
તો યાદ હશે જ. શરદેન્દુબાબુની એ જાણી અને જાણી થોડી
નવી રચના પ્રકાર નાતાંબોની શ્રીમતિ કૃષ્ણાંજન અનુવાદિત સંગ્રહ
‘અદ્વૈતમૂર્તિ’—નામથી હવે પ્રકટ થયો છે.
દિ ૩-૮-૫૦ પોસ્ટલ, જુદું. ભારતી સાહિત્ય મંદિર લિ.

ગાળકેની મનિસાગ કરતા ૧૧
 રૂઝવતી કર ૨૦૦ ગમગમગરી રીતે
 ૧૧૧૬૨૦ દાપ મુ ૧૧ ગોપ મીનિ
 નેમના ૧૨૨૦ અનરોપા ના
 એ રી અથરી ૧૦૦૦ માનમમુદ
 વાતોએ દરેક દેસ ૧૧
 ગાળકેની ગો રી મરી ગણા ૧૦
 'એ તીમ ઈ ૧૦૦ ૧૦૦' ને રી પનર ૧૧
 આકુલિ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 આપ ગુ ૧૦૦ ૧૦૦ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 પણ આ ૧૦૦ ૧૧ ૧૧
 આપ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 એ રી ૧૧ વાતોએ પડી ૧૦
 તેની આપણુ ઉ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧

૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 શીગતી દમા ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 આપ ગુ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 વાતોએ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 ગુર ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 આરતિગો ઉપ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 તેમા આ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 અમળ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 મોન ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 આની મામે મધામે
 એ રાગિના પેમનું એક નતિસાગલિ
 માની ગાવીથી ઘાપુ ૧૧
 અંતે તેની નીચે
 ના ૧૧ ગાળકેની ગાયવા સ્વળ પડે તેવા
 એ ચોપડીના પી માને
 તથા અન્ય ને ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧

૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 વાગતકેવારે આ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 આકુલિ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧
 ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧

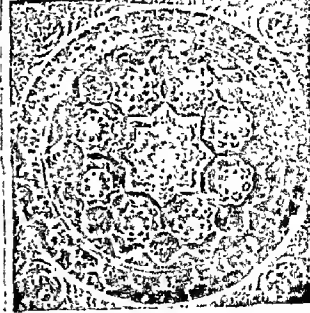
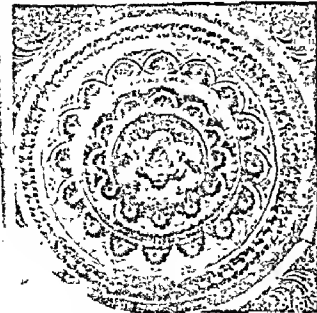
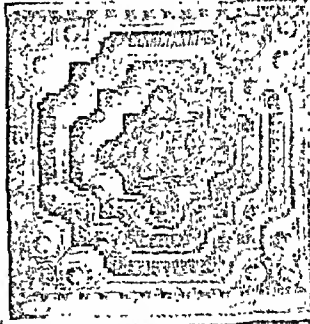
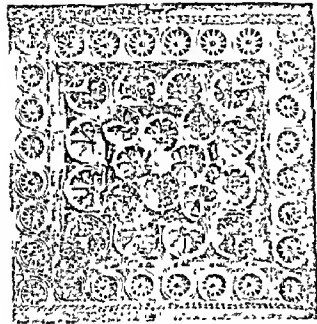
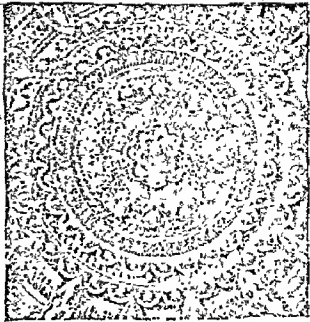
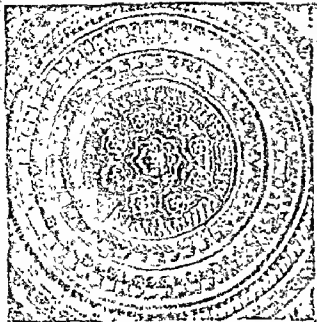

‘અટક મટક ફી ગાડી બનાઈ,
 મેડક બોડયા ચાર;
 મોચીએ મારી ચકલડી
 ને ચકલાભાઈ વેર વાળવા જાય’

૨૭૫ | ૧૧ | ૧૯૫૨ રવાણા ૧૧ | ૧૧ પ્રાગ્ધિતિ
 (૧૧૧૧ ૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧ ૧૧૧૧)
 ૧૧૧૧ ૧૧૧ ૧૧૧ ૧૧૧ ૧૧૧ ૧૧૧ ૧૧૧

આવતી કાવના નાગરિતો
 માટે આમનુ અગાધી મારિત
 સમ્બાપક • ગવિશકર રાવન
 તેની ૧૧૧૧૧૧૧ ગવત
 વાંછી મિત્ર અક બારનો
 રિમેમ્બર ઓગામીમનો ઓ-
 ગવપચામ સળમ અંક ૩૧૨

આખા ઉપરનાં દેશવાસીનાં જૂઠાં મંદિરની કોતરણી લહેલી છેતો. (મૃદા. નિઘન પાના)

[illegible]

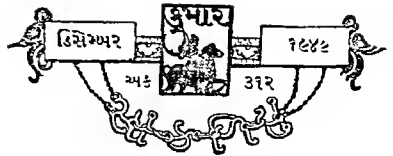
દાંત કઢાવશો નહિ

- ૧ દાંતનું દર્દ હું ખતા દાંત તથા પાથોરીઆ મટાડે છે
- ૨ મહેંતની ખગાળ વાસ દૂર કરે છે.
- ૩ પેટમાંથી નીકળતુ વોહી બંધ કરે છે.
- ૪ જંતુચિનાશક. ખુશખોદાર તથા સ્વાસ્થ્ય છે

સનટોન

દાંત સાફ કરવા ગેજ વાપરો.

ચિત્રો

દરજીનું વાવણું	રવાવડું ચાવડા	૫૬
દેસવાડા જીન મદિરની છતો (ફોટો વિક્રમ દલાવ)	પૂઠા પાછળ લય અને દાંત	નારાયણ શ્રીધર બેદ્ર મુખચિત્ર પાછળ ગીત
કલામર રવાવડું ચાવડાની પ્રાપ્તિચિત્રણ	પાછલા પૂઠામાં	

કાવ્યો

પવન પથે	સુન્દરમ	૩૫૩
પથડયા ફરતા દાર	નિરજન બગત	૩૫૩
દ સવન	મળવાલ દલે	૩૫૩
મુખાનુ રવાવડું ફિલિતા	મન્દન દલે	૩૫૩

ચવિત્ર

સાને શુકલ	વસત ભેષી	૩૫૪

તાલિકા

ગિરિશુક મિરનાર	અર્ધવદન મહેતા	૩૫૩

લેખો

કલાકાર રવાવડું ચાવડાની પ્રાપ્તિચિત્રણ	રવિગમર રાવળ	૩૬૦
પૂષી પાથીસનુ ગુનારોધન વિજ્ઞાન	મીરાનાથક અને રતુનાથક	૩૬૫
ગોપાલ ભાડ	આચાર્ય કિતિમોહનસેન	૩૬૭
કાર્બન અને તેના વિવિધ રૂપો (રાજીવ અપનમા વિજ્ઞાન)		૩૬૭
સકેત સિપિઓ (૩)	મ. મુ. સાદ	૩૬૯
મોર્ચોનની રફ મોર્ચોનની રોડ	પાસુદેવ ભટ્ટ	૩૭૪
સ્ટી પુરુષ પ્રકૃતિ (નાટ્યપ્રશ્ન ૪૦)	યોગેન્દ્ર પ્રિયદર્શી	૩૭૬
ટિકિટ સમઢ [પ]		૩૭૭

વિકાસો

પચ્ચાસ વર્ષ પહેલાં		૩૭૧
નાતાવ (ગાસમાસના તહેવારો ૧૩)		૩૭૬
માધુકરી (માલો સ્વેદન, મોર્ચોન વાઈ ગોળનુ મદરવ)		૩૮૦
ગુરુ [ગાસમાસના પખી ૪૭]		૩૮૦
આ ગોસ ઇતિહાસમા [વ્યભિવિશેષ મદુનાથ સરમાર]		૩૮૩
ઉદ્ધુ પાર્વ		૩૮૪

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ તરફથી તમી મુદ્રક અને પ્રકાશક બચ્ચાઈપાપભાઈ રાવત મુ. મુ. પ્રકાશનરથાન કુમાર પ્રિન્ટરી કુમાર કાર્યાલય લિ. ૫૪૫૪ રાયપુર, અમદાવાદ ૧ પિંડે જવાબમર ગામ પાસેનામા રામ અણવાર પસિલિમ મુદ્રક નકસન બાર આના નહેરુખલરના સોઝ કોજન એસસે સાયન્ટિફિક પબ્લિશિંગ કંપની ફનીકાડા બ્રિજ, ગામી રોડ, અમદાવાદ

કુમારમંત્રાંતર્વ લખાણો, ચિત્રો અને ફોટો કંપીરાઇટથી રક્ષિત છે

અભિપ્રાય ઘણો જાઓ છે

હું છ મહિનાથી (રામતીર્થ યોગાથમ, મુંબઈ-૪ નું) 'રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ' (સ્પેશિયલ નં. ૧) વાપરું છું. તેલ માટે લખવાપણું જ નથી. પ્રશંસા કરતો નથી પરંતુ યોગ્ય વસ્તુની યોગ્ય પ્રશંસા કરતાં અચકાવું ન જોઈએ.

આજ સુધીમાં આણું એક પણ બ્રાહ્મી તેલ વાપર્યું નથી. ભવિષ્યમાં તેનાથી ચકીઆત મળે તો કહેવાય નહીં. રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલને જલદેરાતની જરૂર નથી. વાપરનારાઓ એક વાપર્યો પછી ફરી થીનું તેલ વાપરવાના જ નથી. ઢારણ કે તે ગગનને ઠંડક આપી શકે રીતે આપે છે. ગાઢ નિદ્રા આવે છે. આંખ તેમજ કાનની ફરિયાદોમાં પણ એટલો જ ફાયદો કરે છે. મારો જાતિ અનુભવ અને અભિપ્રાય "રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ" (સ્પેશિયલ નં. ૧) માટે ઘણો જાઓ છે.

ગોવિંદભાઈ રામભાઈ દેશાઈ (નરીઆવાળા)
પો મહેસાણા આર્ટલ એન્ડ પલ્સ ગિલ્ડ, મહેસાણા

વિદ્યાર્થીઓ, વેપારીઓ, વકીલો, વિદ્વાનો વગેરે મગજનું કામ કરનારાઓ માટે ખાસ

મંડુનું પોષ્ટિક ચારણ કેસરી જીવન

નાનાં-મોટાં. માંત્રાં-સામં, નખખાં-સખખાં. બ્રી-પુરુષ,
સૌ કોણ એનું સેવન કરી શકે છે

મહા રસાયન

રૂસમિદર, અળક, કેમર, કમ્બરી અને જીર્ણ દીપન, પાચન
ને પોષ્ટિક ઔષધ ગેળી લીલાં રસના આમળાગીની ખનાવેલું
સુશોભિત, સુવાસિત, સ્વાસ્થિ અને પોષ્ટિક ચારણ

કિંમત

તેનું નિયમિત સેવન

૦૧ રતલના પોટના રૂ. ૧૦૦
૧૦ " " રૂ. ૩૦
૧ " " રૂ. ૧૦

લાંબુ આયુષ્ય તથા મારી રમ-જીવનક્રિત
આપી શરીરમાં બળ, તેજ ને ચેતન પૂરે છે.

કારખાનું:
સયાનીરોડ
મુબાઈ-૧૪

મંડુ ફાર્માસ્યુટિકલ વર્ક્સ લિ.

અમદાવાદના એજન્ટ - ભોગીલાલ શ્રધર્જ, ગાંધીરોડ

ફાઇન:
જૂની મદાજનવારી
મુબાઈ-૨

ઉધડયાં ઉરનાં દ્વાર

વર્ષ ૨૬મું • અંક ૧૨મો

કુમાર

દિને ૨૫-૬-૧૯૪૬

મારાં ઉધડયાં ઉરનાં દ્વાર,

મહો ગળ્યો માનવનો મેળો,

હું જ રહ્યો રે બહાર !

લખ આવે, લખ જાય,

ચાપ શી લીડ્યા દેલદેલ;

મને જ ના કહે 'આય !'

આવરને રસની રેલછેલ;

ખાલી ખોળે બહાર ભીમે છું,

અંદર રસની ધાર !

જગને દીધું હાથ

આરે, ત્યાં મારે તે ગો ભાર

આ તે કેવો ડામ,

દીધો તે પોતાને ભકાર !

હળવે પૂછું : હયા, તારો

હું જ ન પામું પાર ?

મારાં ઉધડયાં ઉરનાં દ્વાર !

નિરંજન ભગત

ઉપાલંબ

હે ગન ! આવા ન હાવશે રંગ.

કોક હુંકાળી પાંખણે ઓઢી

પોઢી જવાના તરંગ,

રયામ લટો કેરા કોમળ હોંચકે

મૂંઝતા જનુ મંગ.-હેં

લાલમ લાલ કો માલ માલીએ

આળેટવાનું અ-ભંગ,

પાતળા દેહની પામરી આડેથી

ફેખતા વીજલ દંગ.-હેં

રૂપિયાસી ! રવરપને ઓળખ

દેખ મા એક જ રંગ,

જૂઝ મા, બીપચું, લવ-જટામહો

આળવી કાળની ગગ-હેં

વજલાલ દલે

મૂગાનું સ્વપ્ન

દિને ખીલ્યાં ફૂલ ભોલે રંગમરી વાણી:

'હતસાગી એક છે આ મૂગી રાતરાણી'

સતે અંધવાચા સદુ ફૂલને ટંકોળે,

કોણ સુણે ક્યા પોદેવા ને ધરાખોળે ?

સંપદા ને ગળી તેણું મુખ નહિ ઉરે,

આથી આપું વંદ શરી નિશિંગ્યા મૂરે.

મકરન્દ દલે

પવન પંથે

• પૃથ્વી સોનેટ •

આહોં જડ જમીન મંગ અમને જડયા, આંખને
દિધો તિમિર-અંધજો, હૃદયને દિધો કામના-
વિમુદ વિપલાગિ, પાંખ ફરતી અમારે બધે
ગ્ની અદશ ઇન્દ્રનગ, અહ દાવ ખારસો ઘડયો !

વિદારી મહુ આ હવે મગન મેર આરોહવુ—
અચણ પડકાર આ; પરમ તારું આમણ
અહો કચમ સદાય આ અખ જમીનની જિન્દગી !
ઉઠે કશી પાખ, આખ ગગનોની યાત્રા ગ્રહે.

અનંત અવકાશના પટ કમલ તું ગોદરે
ખડી છે આમ ગામ જ જમ, એટલી વાર કે
તણ ધમી ગોદને નિયરીએ, ત્યહો તાદરો
ખડો પવનપંથનો રથ ગ્ણેશનો પાહંબો.

કશી રણગણી રહી મંદુર સક્તી ધૂધરી !
અશસ્ત તવ મૂર્તિ મંગ અખ પ્રીત છે આદરી.

સુન્દરમ

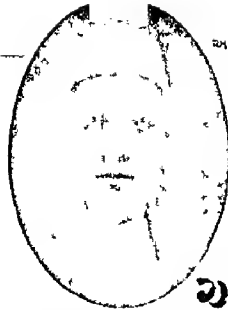
કલામય મુગ્ધ પુખ ઘટ્ટી શોભતો કુન્તાલ;
મુલાગ સમ ખીલતા મુદ્ધ માલ, માથે તલ;
અનુગિન હસી રક્ષા અધરમંપુદ પ્રેગલ;
સુભાવન લમે, તહોં ગરવું શોભતું કનજલ;
કપોત સમ પાતળી મલપતી ઝીલા નાહરી;
બધે ય મુજ દષ્ટિ આ ફરી ફરી અને ત્યાં ફરી
સુદોળ તવ વક્ષ પે ગિર થઈ; બન્ધો ધીન હું.
અખારિ' તુજ ચારુતાસભર મવં અંગોગમાં
ત્રીડી અજળ મહુધરી; તપિ ચિત્ત આ મંચલ
વિમુગ્ધ નવ એ થયું; ન જરી કોલતું ગર્ભાં.
પરન્તુ મુજ આંખડી રતન હુમાવના અંચલ
થરે પડી અને જાડી મનમહોં તરંગાવલિ.
લાવિધ્ય શુભ ભાળતા; હસતું પાલવે કો કપિ
સસુ મુદ્ધ માલ કૃષ્-મરેવાપુત્રિ ત્રીવતું.

દંજનમ

ફલિતા

• પૃથ્વી સોનેટ •

કયા પાત્ર માન સંમાનની અપેક્ષા વગર રાજકારણ, ધર્મ, આદિત્ય સમાજ-સેવા આદિ અનેક ક્ષેત્રોમાં કેવળ લોકસેવકાયા કાર્ય કરનાર માને ગુરુજીન અગત્ય આરોગ્ય પાત્ર કોનુ નિર્મિત છે તે આજે જ તે ગતિપુરપોમાં ગણાય છે

લેખક : મૌં વમન્ત લેખી એમ જી

આ

જના મહારાષ્ટ્ર

૧૧ ઇશ્વરના સાને ગુરુજી તરીકે ગણાવાતા શ્રી ૧૧૬૨૧ મહાશય સાનેનું રેવાન જનુ ૨૨ ૧૯૫૭ છે. આને ગુરુજીએ ઇશ્વરના વિવિધ મંત્રોમાં ગોટલુ બધુ કાર્ય કર્યું છે કે તેનાથી તેને મહારાષ્ટ્રમાં મળ્યા નાકયા છે કેને જ ગળીની કીર્તિ અને લોકસંપ્રવર્ત મળી રાખ્યા છે સાદિત્યના બધા વિભાગમાં મળાને મયાર કર્યા છે તરલકવા, નવ વિદ્યા નામ નિબળ કવિતા ચરિત્ર—જેવા અમતા આગળે મોગકનાનામોમાં પુત્રોમાં આજ સુધી જન્મદાર હયા છે રાજ્યમળ મા પાત્ર મળેને અમર્યો આમ અન્યા છે દરિજનોતો કદાર મર્યામત મળેને મોટી મુગે કદાર દીની ખાનગી ઇશ્વરના તેઓ મળી નિર્મળતા જનજવાને પ્રથમ કરે છે કેતેઓ આજે જ મહારાષ્ટ્રમાં સતપુત્રે મા ગણવા માયા છે એક સમાજવાસી તેવા તરીકે પાત્ર અરત એમને અંગે છે તે માત્ર મહારાષ્ટ્રમાં તેઓ જન્મના નીતા થયા છે તેવાની નીતિ આજે દોર જુ લામળ નથી એમનાં કૌશલ્ય પુત્રોના મુજરાની અનુવાદ જન્મદાર પદમાં છે ખરા માત્ર પુરસ્તા ૧૧ જનનું અધિજિત દણ મોડાને પ્રતીન મુખ્ય તરીકે અરત એમને દેશ પરિચય અર્થે અગ્યાને દિ અગ્યા

પેસદાર ગણતા એક ચિત્તલાવન કુટુંબમાં સાને ગુરુજી રજમી રિસેગર ૧૮૬૬ને દિવસે જન્મ્યા હતા એમની જિંદગીના રાત્ર આતના ગર્ભ સુખમાં તીવ્રા પછુ કુટુંબના કમકામ જવાથી એમના ધરના બાજવા પડ્યા એમના પિતાને એકે શોરી જમીન સિવાય અર્થ આનુ નહિ એ સપદાર કુટુંબમાં જન્મેલા મોટેસે નોકરી કરવા જવાય નહિ જે બની ગઇય અરેસે મિત્રુક પછુ જન ન રાકે કુળની પ્રતિષ્ઠા અને એનું અગિયાર સાચવતા પિતાને માથે એવીની તેને અગાઉ ગુરુજીને પાતાના એક પુત્રકમાં આપી છે મોઝો નજવા જતાં પુત્રક જુ વધુ વારસામાં થરતો મળુ ન હરુ એવન જૂવડી બધુ કામચલાઉ મળન કરાવી અર્થ સાને કુટુંબ રહેલુ જવાબની રકમ આ રવા નેટવા ૧ રેસાંમળે નહિ એટલે જાન અરુ જન અવ અરેવાની રકમ વધતી જન અવ આગામી ગણ કેમ નીકેને નેવિકે પ્રકલ દેના સસરા સામના જ રહેતા એમનાથી દીકરીની પરિચયત જેવાઇ નહિ એટલે જમાઇને મગલજવા આન્યા જમા ન અભિમાન કમ એવુ તેડુ ન દગ અને હરવા તારકવાનુ હોય તે હુ દવે આ પેર આવવાને નથી એમ કરી સસરા મથા વાજી મુ ઠીમ બ્યાનકપચાયત આનરો ત્યારે ધરમાં પેતા ન દતા

હોકાએને પેસાં ખરથી બળા રી રાકા છે, પછુ બ્યાન નથી બરી રાકતા એમ કહેતા તમને રાકા પછુ નથી આવતી ૧ ભેરીને વેચો ને જાન આપી રો મામલો રીકો કાર કરીઆ થા થર કપર જાની જાની પછાની હાલકીનુ તેા હવુ જ છું ૧ ધરમાં કાઇ રિતમ તેજ દોવ તેા મીહુ નહિ ગવો મગય આનરો ગુરુજીના માતા પ્રાચીન કાળની સંપત્તિ જેવા હતા ખજાય તેવા પાદડા પાળીમાં રાને ભાત બનાવે અને આમ ગુજરાન ચાતે આજકાં નહિ એટલે મામલા રહેવા આવેતા એક પેન્ગાનને ત્યા કામ કરે કપા યોના એકાને નવકાવવા રજમી રજમ, અને એને મારે માસિક પચાર એ રૂપિયા આ કુટુંબ ની પરિરિમત

માતાના રેજમરજ ચાલિયની કાપ રાને ગુરુજીના ઇશ્વરના ખસે ને પમરે દેખાય છે તેઓ લખે છે 'મિત્રો! મારામાં જેટલું અર્થ રાકે છે તે મારી માતાનું છે મા મારી શુક મા માક કમ્પતક એવું મો છું છું આપણે તે વેળી રીતે હુકું બધુ જ આપ્યું છે પ્રેમદાશિની જેના, પ્રેમથી મોસતા એવું જ મને રીજાવ્યું માન માનુએ કારે નહિ પછુ દોરકાજ, પળનીયા ફૂલ અને કાક પ્રાથે પ્રેમ રાખતા એ જ માનુએ શરીરને બહેને અમે તેટલા કપ ચાય પછુ મૂ કે આ કરાં વિના પોતાનું કામ કામું રીતે કરતા એવું જ રીજાવ્યું રિદિ અરવામાં રજુ રવર અને સુવર કુમારના વખર કેમ હવડુ એ એવું જ જવાબુ મારી માએ મારા ઇશ્વરના અત્તર રેડડુ મારા ઇશ્વરના રમ મુખય બધુ એનું જ અખર દુ તેા નકામો છું બધુ એનું એ પવિત્ર માનુ' ગુરુજી માને થાઇ રે જ ત્યાર એમની આજોગા માત્ર માતા નથી અમને રવમાય એટલે બાવનાવસા છે કે તેઓ લાગમીએ કુવાની રાકતા નથી

પુત્રક જુ ખને આપના વેરી એમના માતા મુ પાઘર્થ ત્યારે ગુરુજી દુના એક શરદેમાં બજુતા હતા એ રાને એમને મનનામાં મા દેખાવા 'મો એટા અને ગલવા નથી આવતો ૧ એમણે તને ખબર આપી નથી ૧ જરૂર મળવા આવશે' ગુરુજી કીકયા મનમાં આસાં પુત્રક હવી પાસે પોતા ન દતો એક મિત્ર પાસેથી પેસા કળીના સર્થ માગ આન્યા ત્યા ખબર પડી કે માત્ર અપસાન થયુ છે આજે માને મળી રાક્યા નહિ એનું પાવિત્ર શરીર ખાજ થયુ દગ અરિયસચવન ચાટે રજાસાદમાં જઈ માની સરમમય મૂર્તિના દર્શન કર્યા 'દયામયી હાઈ નામનુ પુરુષ એ ગુરુજીએ રેડડુ માનુ રમારક દિડે કોનુ પાવિત્ર ૫ તિત્તય અને સદિવસના એવા ગુણે જ્યા સુધી આપણે ત્યા છે ત્યાસુધી લોકો આ પુરુષ બધી નહિ રાં મહારાષ્ટ્રમાં એવું કાણો લોકોને રાખ્યા છે પવિત્ર બનાવ્યા છે એ પુરુષની આંકથી દસ નેટલી આટલિમાં થઈ બુધી છે

ઉજાવાની ગુરુજીને તીવ્ર ઉંઝા હવી એમના મામલા નિસાજ હવી, પછુ રીતા રાક્યા દતા મોડા ધરના હોકારો, એસે મારીની મામળી કરી રાકાય નહિ અને કરે તેા મારતેરો હવી કાંદે એવી

વિચિત્ર ત્રિવિધતા તેઓ મુકાયા ત્યાં એમને ખબર પડી કે ઔષધમાં શરીરના વિદ્યાર્થીઓને ખાવાનું મક્કત આપવામાં આવે છે અને ત્યાં શાળાના માધી પણ મળે છે પિતાએ કહ્યું તુ મને એમ કહું છું છુ દિવગીર છુ કે બહુવાની નથી શકતો નતમહેનતને વ બલિ તે નજીક છે ત્યાં ના મારા આશીર્વાદ છે તને ૧૯૧૬માં ઔષધ ગયા ત્યારે ગુરુજી

એણે છઠ્ઠા ધોરણમાં હતા ત્યાં ગયા ત્યારે ખબર પડી કે મારા ઔષધ શાસ્ત્રના ડોક્ટરોએ ના ખાવાનું મળવું હતું ખીલ્યોને નહિ પામે થોડા પેસા હતા આઠ આના માસિક કાઢાવાળી એક ઝોરડી રાખી એમાં રક્ષા હાથે રાધે કપડા ધૂએ અને અલ્હયા સે એમ થોડા દિવસ ચલાવવું આવેને પેસા ખૂંચ્યા એક ચક્રીમાં નોકરી કરતા માનસ નેડે પરિચય થયેલા એ મેમને થોડો લોટ આપે થોડા દિવસ એ લોટની કાખરી બનાવી ખાવાનો પ્રબધ રાખ્યો પણ થયું કે આમાં અપ્રમાણિકતા છે એ 'સા આપ્યા નિના લકષ્મી' તે તો ચોરી હોવાથી 'મેરે મિનને આમલકાના લોટ લેવ નુ બધ કહું અને આપેને કાઢાણને મુખ્ય વસ્ત્ર—કિસા પોતે વળે છે

એ રવિવાર કુ કોઈ દિવસ ભલીસી નહિ મારે અપ્રોશિયુ થાળી અને એક કમાલ લઈ કુ ગોવિન્દાને ઘેર ગયો ત્યાં ગોવિન્દુ પહેરી લીધુ ખાધા પર આંસ લીધું કહી લીધું હાથમાં એળી લીધી મારાથી એરડાની અંદાર નીચણુ નહિ મારા હાથપર થરથરતા હતા આંગિમાં પાકી બરાધા હતા

‘કયામ ? આમ કયું ?’ ગાલરી ? ગોવિંદા બોલ્યો ‘ગોવિંદા કુ અ યામ છે’ મં કહ્યું ‘પણ તુ ન હોતો હોતો ને કે આમ કુ ય યવા નેતુ કયું ન નથી ? ત્યારે આને આમ કેમ ?

હુ બહાર નીકળ્યો ગોવિન્દો અને હુ ‘હં મવતિ મિસા દેહિ બોલતા ઘેરધર ગયા’

ઔષધમાં ‘બેગ મટયા એટલે છ મહિનામાં એમને ત્યાથી નીકળવું પડયું પછી તેઓ પુનાના ભખીતા મરાઠી વિદ્યાલયમાં જોડાયા અને ત્યાથી ન ૧૯૧૮માં મૅટ્રિક થયા ૧૯૨૧નાં અસહકારમાં એમણે કૉલેજ છોડી પણ પિતાની ઈચ્છાને વશ યઈ કરી મૅલેન્ગા જોડાયા અને ૧૯૨૨માં બી એ થયા અને ફેલો નિમાયક ૧૯૨૩માં તેઓ અમજનેરના તત્ત્વજ્ઞાનમહિરમાં વિદ્યાર્થી તરીકે જાયા અને ૧૯૨૪માં એમ ને યથા વરત વિલસન કૉલેજમાં નોમી મારે બારણ કરી પણ ત્યાથી જવાણ બોલે તે પહેલાં તે અમજનેરની હાઇસ્કૂલ તાર કરી એમને જોલાની લીધા ત્યાં દિવસે જોડાવાના હતા તે ને દિવસે વિલસન મૅલેન્ગા પણ નિમાયકોના કાળમાં આવી પણ તેઓ ગયા નહિ ૧૯૩૦ સુધી તેઓ શિસ્ત તરીકે ત્યાં રહ્યા

સાહિત્યરચનાની શરૂઆત મરુજીને બાળપણમાં ન કરી દીની હતી તેઓ અંગ્રેજ પહેલાં નોરણમાં બહુતા હતા ત્યારની વાત એમને ઘેર એમ સાહીત્યો વેતમાં હતા વિષયસહસ નામનો પાઠ કરતા હતા ત્યાં એમને કેમ મ્યં એમ ચરણ યાદ આવે નહિ પાડુર પારને ન મેહો હતા એલે તરત ન સ્તોક લેતી આપ્યા માસીએ આશીર્વાદ આપ્યા હરિ આગળ નામ ક કવિ યરો’ એ વખતે પુરાણમાં વાંચેલા આખ્યાનો સાકી વ્રતમાં તે ન લખતા અંગ્રેજ નીનું ધોરણ બહુતા હતા ત્યારે એક મિત્રે મ્હુ સાને ક હવિતા લખે તે ? ગુરુજીએ હા પાડી બીજે ને દહોડે એ કવિતા લખી કાઢી તોગ એમને પ્રિય વિષય રાગ ની બિન ને દહી એમને આ વખતે પોતાની કાવ્યર વિષય નિષેડ બાન પહેલીવાર થયું તકી તે એમણે યસા કાવ્યો લખ્યા એટલું ન નહિ પણ માતૃભાવને

હલેલા ‘મારા કાવ્યો’ પ્રધાન પછી મ્હુએ એક એ તેટલા પેમા મળશે ! મિત્રોને કવિતામાં ન પતે લખતા વિદ્યાર્થીન મટે ઔષધ ગયા ત્યાં સમજતા કાવ્યરચના શરૂ કરી પુનામાં ગેક અપ્રમદે પોતાના હોદરાંગોને બાણુવા માપતરનાં નરર છે એવી નીર મળી ત્યારે એમણે મરુજીમાં લખેલા મગમગાની આ લીધીએ લેવા લીધે ડ

મગલદમિજ શિરતા પ્રણમ્ય વિનમ્રવૃત્તયા લલુ પ્રાપ્તસહમ્ અર્કિચક્રોડૈ સુમુર સુરીન પરતુ નિવાનનકામકામી ॥

હાર કિન્નિ કિસતા મર્ય મગલમગમન વિતતામિ વિવાપુ કુરુવસવામિતદા વનિષ્ઠ મવાતુ યદાવ વયતિ પ્રમગ ॥

એકવાર ઔષધમાં હરતોગે યતુ પદરન હવ ગુરુજીને હવત બ્યવસાય આવહત ન હતા એટલે મગલે એમ મલિતા બી પ્રકર્મ ૧ માટે ચોકડી પણ એનો મનીકાર થયો નહિ કાપી થ ય ૪ આગળ જતા પોતાના કાવ્યો એમને કૃતિમ બામથવા બા એટલે એમણે બધા ને મનીના મ્યા પછી કૉલેજમાં દર્શિય રમિત બાયરન કોલસ થી ક કનિગ હર્મસન ટેનિસન અને વૅન્નથ વીક્ટરી વાચી રહ્યા એમનો પ્રિય કવિ જીમ્સન આ ન ૨ રજામાં ૨૨મ ૧ નડમાં પોતાના કાવ્યસમ્બંધે બામણુ પત્રો નામ આપ્યું ત્યારે મ હવિતુ Leaves of Grass ગોના મનમાં રમતુ ન હવ રામકારણમાં તો ગુરુજી ને આમળ હતા બામ લીધો મારીછ ની બધીન ચળવેલોમાં મેમણે પુસ્તક કામ કતુ ૧૬ ની મે ૧૯૩૦ તેઓ અરોહણ પદકીયા ને પર મહિનાની અમત કે પાક રા આ સ ન અમણે કૃતિયા અને ત્રિચિના દહી નેગાના બોડરી ૧૯૩૧ની રજાની માઈ તેગો છૂપ્યા ૧૯૩૨માં ૧૭મી નવનુ ૧ ૧૦ દી પદકાયા ને ધુળિમાં નાનિક લેણા ૧ મયા આક્ટોગર ૧૯૩૩ માં છૂપ્યા અને નવનુઆરી ૧૯૩૪માં દરી ૧૬કાયા પછી ૧૯૪૦ના સ યાશ્રદમાં પદકાયા અને બે વર્ષની સખત કે હ પાક્યા ૧૯૪૨ની ૧૦મી આગષ્ટે છૂપ્યા અને ભૂમિગત યથા ગાની ૧૦ માર્ચની નીચે મહારાષ્ટ્રમાં બાગફોડ ની ચળવળ સ ની રીતે થાની ખાનરેશમાં આઠીએ પાઠા પરથી કપલાની નાખવામાં આ ની મગમગેરમાં પાકા લાગી સત્તારામાં આગરાજ્ય રથાપ્તુ ને કનિત હસેના નમનેગા સહજ બગવાના પ્રયાસો યથા બે યતુ બોલી રોણુને ન આશરી ૨૨ શિયાળના વખતમાં રામકેસ મ્યં હવ તેમ ગેમ ને ચગા આ ને મહારાષ્ટ્ર સગમ ને એ વખતે કાયે મનારાઓને મૂર્તિ ગરુજ તમ્હુડી ન ગાની દની ને કાયેરને માટે ને કવન કરેલા અને એના તોપણની જવાબદારી વગલે માથે લીધી મેહ ૧૫ રીતે ગે તેમને મદદ કરતા મહારાષ્ટ્રે એમને આપેલા ગદ લાખ રૂપિયા એમણે બે કાયેમાં ન આપ્યા નાખ્યા તેમજ લખનમાં ની થપી અવક પણ મેમણે બની આપી નથી લાકેશ લલનમાં મેા કે ની રીતે આપેલા એ બતાવના એ ગે કાન્યા યા માર્ગવર માનુ યુત્તક વખતુ એ ક રાતુ નથી પમ્ આ ની સાયમને હાન ૧૬ મા નેચાની મળતી હતી

૧૯૩૦ની હવતમાં ગુરુજીને મહારાષ્ટ્રમાં અચાર દી નાથ ગ્રે મ્યા તેઓ જોલણા ને ૭ માર્ચની ખબર મળતા ન ૧૬ સમ ૧૬૨ દરે હવે માલસ આગ એમાં બગન સામગ્રીએ ૧૪ એ મારે કે વરત લોકો ગરીર તના થરણ ૨ ને ગનવામાં મદ લે તેલમાં ‘સા છુગાપી ગામી દેતા ભણે યથા નયરેવો’ પણ મળ્યા ૧૯૩૧ માં મેમણે આ મરુજી કાવ્યમની રથ લા મી મગમગેરમાં ચાપની નિશાળ મદી અગાજે તર થી ૧૦ વાખવાર સુવરસુવનમાં આ રેક ટ્રેસપુર મહાસમા ને અચિનવર બખેને પમ્ અર્ગિલે સાદો પ્રચાર (જિનેગર ૧૯૪૨) ૩૫૫

ગેરનાર : શ્રીકૃષ્ણે તમને વર્ષે મહાસારત જેલ્યુ. અને અર્ધો પ્રત્યાસમાં ખેલાઈ ચાઈવારશ્ચી. કોરવોને છતી, અર્ધો પાછા સૌરાષ્ટ્રને કીર્તિવંતો કરી પ્રત્યાનગીએ, સોમદેવની નિકટ તો ગેરનાથી યાદવાસ્યળીના રક્ષકપાત ન સહન થઈ રહ્યાં, 'પિતામહ'નો સ્થાઈ રહતા હતા...

પ્રત્યવનિ : વિતાહમસ્ય જગતો, માતા ધાતા પિતામહ, વેવં પવિત્ર કોરાર નસામ યજ્ઞેવ ચ.
ગેરનાર : શ્રીકૃષ્ણચન્દ્ર એ સ્થાઈ રહતા હતા ત્યારે આચાનક-સાસ એક પારધિએ આનહુતા તીર માંડી, અને પ્રભુએ મસાર-સેકેલી લીધી અર્ધો જ, મારી દઈ સમુખ એમણે ચિતા-કીડુ ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે હસિલૂતે સોમદેવ પ્રતિ ખીટ માંડી. નિકટમા દેહ સ્વભાવોએક્યા દે સોમનાથ જ્ય હો સોમનાથ' સોમગીર્ધથી સોમદેવે પ્રતિવનિ પુકાર્યો.
પ્રત્યવનિ : શ્રીકૃષ્ણચન્દ્ર કી જ્ય

[પિય સનીત કહ વાર રહે; પછી સિદ્ધચર્યાના; પછી મન્દ સંગીત]

૨

ગેરનાર : એ યુગ અને એની સરકુતિ કાળના કોપારગા ક્યાક થી ગયા અનાદિ અવત ને આગાધ એવા અચમ્મ કળની એક ખાખ ફી વાર વીંઝાણી

પ્રત્યવનિ : ધર્મમ્ જ્વા. સત્યમ્ વદ.
ગેરનાર : એક માનવેન્દ્રે મારી શેઠમાથી એક દંડ અને નકર કોટરી કાઢી એ હવર એ અરોહકરે યોધપાક કોટરાંબ્યા કાળદેવને વિનંતિ કરી કે લોકકલ્યાણમેં એને કાળની તડકી ધી અભિષ્ઠા રાખમે, જાનુ ન્વતન કરી નજવમે કાળે હમ્મારું કાલ રિનિ : તસરતુ 'મહાકાલ અરોહકરે' ઝંજારાતોથી મુક્ત આગર રહેશે તારો આ ગિવાલેખ સદસસદસ વર્ષો પછી પ્રાણ પામશે તારુસામ્યય, ને સંજવન થશે તારો મર્મગત. ગિરનાર મારે 'મરતેકે જગતન દતાવે વધારી ચોતાની ર પાદુકા મૂકતા ગયા હતા પડખે મારા નાના બાઈ સડુ-સિરે ભગવાન ભિન પડલીએ મારી એને સિદ્ધાચળનાતથી અર્ધો, અમારી આખ આગળ જ, હમ્માઈસાતક ત્રણથી સાતની વધવળીપુર પહેડો, દેન ધર્મનાં રૂતો પ્રથમા અર્ધો જ મન્ય ઇમાયા ફરતા ફરતા પ્રખર પ્રવાસી ભુલેનલેન થોન રેશથી પધાર્યો, અને આ ભૂમિના ગુણજાન આતા ગયા.

એક વનનિ : એસો નમર ન મેને હેખ્યા
હર્દાદ્ધ કી બરની થી.
એસો દાન ન મેને વેખ્યા,
કીર્તિદમ્મવવ કરની થી.

ગિરનાર : પછી તો વધવળીપુર આગુ અને હકર મ્યપાગુ ના અવશેષોમાથી વળી ચિતોડ સરખણ, અને જે ચિતોડના તે દિગ્માદિ સિદ્ધાદિ સુધી ફેલાયા
'અદિમા પરમેશ્વર'ના અરોહકર્ધનના લેખ મારા હૃદય પર ખેલેલા છતા કમળ કાળની રણચડી તાંડવે ચડી ભયંકરેનેખતો તા રહાં બાલવશ માંડી

પ્રત્યવનિ : સાદવકલથી કીપન્યાં, વિવિધ કુલજગિગાન,
દિન પલટપો પલટી ધડી, ભુલ્યાસાવજ સહુ ખાન
: (હિસેમ્બર ૧૯૪૮)

બીજા કુળનવન મગી, કમનવશળી ગેદ,
અગનકાળ પ્રગટી મઈ, ને રકથો વળી ગેદ.
ખડગનીર વર્ષાઝડી, વળી ફિધિરની ધાર
અતિ અતિ બગડી અતિ, કુળનવન મેંસાર,
ગિરનાર : મધુર વરો અને કવરવો; એના લેખ પછી ગુપ્ત વજ્ર, અને પછી પાછો અંધારપટેલો... એમાં ક્યાક ક્યાક આવડા ને સોમંધ્રીએ, ગેદીયો ને નેહવાએએ ચોતા ડી મશાયે ફેરવી થડ-વગના વારસોએ પામે વધવળીપુર, અર્ધો વધવી, ત્યા મૂકથી, એમ કાળની કલોટાઆ અધર્મો વિધર્મો અને ધરધર્મોઆના લોહીના છઠ મોવામાં વાંચી તલવારો રંગી

સપ્તવનિ : જ્ય અંજે. જ્ય અંજે!
જ્ય અંજે. જ્ય અંજે!

[સપ્તવનિ ધીમેધીમે વધે છે એમાં ઝંઝ, કસાલ, રાખ, મરણાઈ વગેરે લેખાય છે]

ગિરનાર : એ છે સૌરાષ્ટ્રની તણ સનીઓના ચિતાપ્રવેશ ગિરનારને કપાળે ફટકારાએલા રાણીના સાદ' પહેલો રાપસોનરાણીના સોનાં એને મૂખનીના રાણુએ ડેનવી અને દલામમૂને ચરણુના ના દીધી સોરઠની એ ક્વચિતો હરી અણિ વિશાળ લગકાર્યો
સોન : (એ...) લાને આ રાણુમાર, દલામમૂ તારા વિના!

ગ મારો બરધાર, આજ અગનરાખા સભ્ય.
(એ...) મીલેજ છુટે રમગાન, હું હારી હુલામણી!
સાથે રવગંધધાલ, મૂળકુ વારો મૂમકી

ગિરનાર : સોન મઈ, મૂગાનીના વિનારામણો, અને આજેના અતિ જુદ રા'મંડીકો. એની સામે ફટકારાએલે મારણિયાણીનામકાએ બોધણુ રાપ :

નામગાઈ : તારો ગરવા મડ, યુ સતપે મંડળીકી
મૂળમાં ધમરો મડ, વરાનકંઈન તાદઈકી

ગિરનાર : પછી આપણે કંતિદાસને કો જરા ફેરવ્યો પરડ મહાકાલના અવત આગાધ સમગરમા મૂત શું, લાલિશું જે એ મડળીક વશમા બસબરદોડ સેકા પહેલા, અર્ધો સોરઠની બુગિપર સિદ્ધરાજ જ્યસિંહે મારેલો છપો, રા'નોપણી મુલ્યસરથા, રા' બેશારની પ્રતિજ્ઞા, એની મહાતેજસ્વી મહ રાની સહી રાણી રાણુકે એના બે લાકડવાયા પુત્રોની કારમી અને ફૂટ દલાય; આજે રાણુક ના અખર સહીવતો રોગાચક હડોડી

અવાજે : જ્ય અંજે. જ્ય અંજે!
જ્ય અંજે. જ્ય અંજે!

[સિદ્ધાદવ ધીમેધીમે રામે છે]

રાણુક : સાન્નજ રા'બેનાર! સુરતેકે રીધાધિયો;
ગરવા મડ ગિરનાર, કોણ હવે સચવારી આઈ

સિદ્ધરાજ : અર્ધે! આ તે શું કહ્યું? કયાં છે રાણુક અને ક્યા છે એના કુવરો? આવીરે દેવકલન! બેશારના કુવરોને બાંહે તે આ તારા કુવરોની મારી પાસે દલયા કરા રી દધવ છે તારી રાખબજિન ની! પછી સિદ્ધરાજને આવારે કોડી ચર્ચા કરવાને બળત નથી ક્યાં છે રાણુક અને ક્યા છે એના કુવરો... આ... તો લે, ચેલા તારો જે લેખ આ પછુ જ્ય...

[ગીસ અને કોલાદગ]

રાણુક : 'આજેના છુ ગ રાય, મા કર રાની આંખડી.'
પતિ વિલેમજુ નાર, પુત્ર વિલેજી આવડી
સપ્તરાં અગાગી આગં અતર આગ ન જરવીએ.
ધડી એ ધડીનો લાગ; ચુકતા રાખ ન ચૂકશે

સિદ્ધરાજઃ હાંડો સતિયા વેણ, નગણી રાજકહેવડી !
ચલો આગરે દેરા, પટરાણી પાટણુ કહે.
રાજકઃ તારું સંધરા' કુળ! સંધળો પાટણુને પટ,
રત્નોળારો પૂળ, સાંપે રાજકહેવડી.

જય એણે ! જય એણે !

લોકાના અવાજેઃ જય એણે ! જય એણે !

[ગ્રાંથ, કરતાલ, દોલ વગેરેના અવાજો]

ગિરનારઃ એમ ગિરનારને યોગે રેારહની સતીએ સજાની
ચિતા પર ચઢતી, ત્યારે અહોના બહાદરિયા દરિયાલાલો અચળી
સમુદર તાગી, ચીન-આફ્રિકાના દરિયા હઢોળી દુરમતને ડારતા ને
સાગર-અલર પર રહેા બનવતા આખરે જિંદગીને આરે જળસમાધિ
લેતા. એવો હવે એક પ્રભાત આવેા, સાગરનો સૂરી, દરિયાનો
બેઠ. એણે સોગનાયને દિનારેથી જાહાજ કપાડ્યુ, સાથે લીધા આખી-
કા ચુનેદા ગાણુસો, આ ચારી નજર સામે જળસમાધિ સાધવા...

અવાજેઃ વહાણુ-બંધો તોડી નાખો

સુકન સોને રૂપી દો,

જાહાજને તરફ મૂકી દો,

આલખેલ ! આલખેલ !

રામરામ તુમને ગિરનાર,

સોમનાથસાગર-જળવાળ,

માથે અલ્લા બેઠી,

બેયા માથે અલ્લા બેઠી.

પ્રભાતઃ અને આગાર જુદાર છે; સોને છે જુદાર' રાજકો
જયમા લુહાવતા, તેમ અમે સાગરના રાજાએ હવે જળસમાધિ
સાધીએ છીએ. બાહુએ ચાલ્યું માફ કરને બેયા.

યેરા અવાજેઃ

માથે અલ્લા બેઠી

બેયા, માથે અલ્લા બેઠી !

પ્રભાત મવડાને છે :

માથે અલ્લા બેઠી,

બેયા, માથે અલ્લા બેઠી.

જિંદગી બહુ છે બેઠી

બેયા માથે અલ્લા બેઠી.

દેવલી આજ આરે,

નૈયા ચલી નાન આરે,

માથે અલ્લા બેઠી,

બેયા માથે અલ્લા બેઠી.

ચટી ઇપનની દેલી

બેયા, ચટી ઇપનની દેલી

માથે અલ્લા બેઠી

બેયા માથે અલ્લા બેઠી.

[પવન, તોફાન, સૂસપાહ, વીળવોના કડાકા;
પછી સંપર્ગગીઃ; પછી આખરે સિંદની ગર્જના.]

૭

ગિરનારઃ હા, હજુ યું જેન ગિરનાર લેલો છું. ધણું ભેયું કુલા-
ભિમાન, રમખિણાસ ને લોહલોહવાળાં યાદગારશબ્દો અસંખ્ય
પુનરાવર્તનો, — એ સી થકી મેલારોના બિન્દા.

પણ હાજને યે યાજા-પડાવા દોષ છે. ક્યાક્યાંક મીઠી વીરડી,
અનોખી દેહર, દેવાદાર મધુર મુલકને મલકાતી જાય છે. અહીં
જ મારી ગાદીમાં બ્દનાયદને નુકસાન થાયે...

કાલ્પનિઃ

વેબ્બવન તો તેને કહીએ જે પીઠ પરાધ બલે દે,
પરદુઃખે કપડાર કરે તોયે મન અભિમાન નબલે દે.
નરસં મહેતા, બાજુ દરિયા, દરિજનના નિત સદવાસી,
કવી તપ પરમેશ્વર પાઝ્યા, શિવગદિશમાં અપવાસી.
મિરા યુનંદી ઘડક જમાણી, નરસિંહથી દમિયાં પરભાત,
વેબ્બવનના નિત્ય બળનથી, દેરા થયા અઢકો રમિયાત.

ગિરનારઃ ચોર ચઢાં પર આઠ મીરા, મેવાડી મરત રાની,
પ્રીતમ કે બિન દુધ બઢાવરી, કાકર કી કહારી;
દારકેશ કી દશનખાસી, દરિ બિન રહી વઢાસી.

મીરાં દાસી, જનમજનમ કી, કરે તિરથ ને અઢાસી,
અલી દારિકા, રસ સારિકા, ધન્ય બધે રોડકવાસી.

એક સીરઃ મીરાં કે પ્રભુ ગિરધર નાગર,

મીરાં હલે પ્રભુ મિરિખરના મુન.

એક પુરુષઃ નરમેયા ચા રવામી સાચા,

નરસેયા ચા રવામી સાચા.

બને સાથેઃ દમ જનમજનમ કે સાથી,

પ્રભુ ! જનમજનમ કે પ્યાસી !

એક સીઃ મીરાં દાસી...

પુરુષઃ રવામી સાચા

બંનેઃ દમ બીન સદા વઢાસી,

પ્રભુ જનમજનમ કે પ્યાસી !

ગિરનારઃ જે નરસિંહ-મીરાંએ માયું, એવું જ લોકોએ બળન-
હિત-ચારણીમાં ફેલાયું. બદવાળુ. અસવ વઢાવનથી આગ્યા'તા
ગિરધારી લાકા, સાથે લાગ્યા'તા રાસ મીત રમાળા, નરસિંહે માથ
રાસમાળા, ગર્ભિવના યુવની દારમાળા.

[જુદાના અવાજો]

એ છે વીરરત્નોં દમ નિમગનઃ અહીં મારી કૂખે કહી બહાર-
વઢિયા આવી બરાયા છે. કુંજરે કુંજરે કાઠુ ગરમાળી અને ભાજા
વાલો, મોરે કંધવાળી અને બીમા જતનો રાવણાં જભ્યાં છે. પણ
એ સીમા અનન્ય એવા બહારવેડીઓ, સતવારી અને નીતિમાન,
એ તો જેમીદાસ પુખાણુ.

કાલ્પનિઃ બાવનતર દરનાર છે. એની સાથે જેવા પુખાણુનાં
બહારવડાં છે રાજ સામે દારોડાં વેર છે. છતાં બાવસંજાઈ મહા-
રાજનો કુવર યુવર્ધા છે ત્યારે પુખાણુમાં આજાજ મારી જેમીદાસ
પણ ખરખરો કરવા ઇનામપના આવી અડવા છે. ચિયમમાં સિદ
પુષા ન રહે. મહારાજે કોતજખ્યા અને છુઃ 'અરે અજબા જેમીદાસ;
પણુ દવે અમે.' 'લજાવારે લવધી રહી. રાજ બોલ્યા. 'ખરખરે
એનેલ છે. એને આ પદોરની છટ છે. કાઈ વાગ વાગ ન કરે'
અને જેમીદાસ મરે બનદે આલ્યા થયા.

ગિરનારઃ આ દર્શાવતે પુલ બાવનતરને નવારે શાકપાક સાથે
લકાર પડી ત્યારે સવારીમા જેમીદાસને મોઢાંબ્યા. પછી (૫. ૩૭૬)

(ટિપ્પણી ૧૯૪૦) ૩૫૬

કલાકાર શ્યાવક્ષ્યાવડાની

પ્રાણીચિત્રણ

અહીં તથા સાથેના
પાના હપર આવેલા રહેવ
ભુનામે પાનામા દરમને
રીતની વિવિધ હોવાથી
છતાંમો અમરોગિ વર્તેના
આવેજનો આપણે છે આ
અકના હા હપરનુ ચિત્ર
આમાના ન એક રહેવાર
થી થોડાકુ છે એ તો તમે
શોધી માલ્યુ કરી

કલાકાર શ્યાવક્ષ્યાવડાના માનવપાત્રો તથા રમણપાત્રોની
વિશિષ્ટ ચિત્રણનો પરિચય 'કુશાલ'ના વાચકોએ જાણી શકી
અનેક વાર કહ્યો છે તેમની વિદ્યાસ પામની પ્રથેયભાગિ પર થતા
રેખાઓના અભિનય પ્રમદોષી આને તે જુલતાતના સવ ચિત્ર
કારોમા તો મોખરે છે ન, પણ તે સાથે મુલાકા અને દિલના જીભ
પ્રાતોના પ્રમુખ દલાકારોની દારમા પણ તેમજે રવાન પીળવ્યુક
રેખા દારા મનુષ્ય ન અને પ્રાણીઓના તથા સંતો
પાનાને પ્રાણીના તુલાનુસાર રેસોમા અવનની પ્રજ્ઞાસિમો સારવર્દ
છે અત્તાની એકમાત્ર રેખાઓમા આપણે દાખીએ છતાં અને
અથા એકા છે, જીન નપાનની અદ્યપાવળી થરી અવાનુર્વથી
પ્રાણીનો વેળીસો પ્રસાર એકા છે, અને યુરોપની રચનાનુક પિંચન
આકૃતિઓ પણ એક છે જાદશી માનવાએ આ વધા તત્ત્વાનંભવ

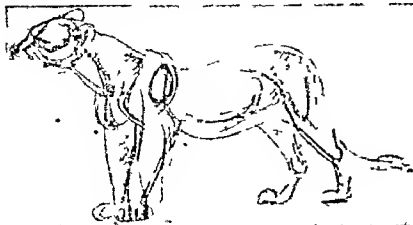
પરિચય
કરાવનાર
શ્રી રવિશંકર
રાવળ

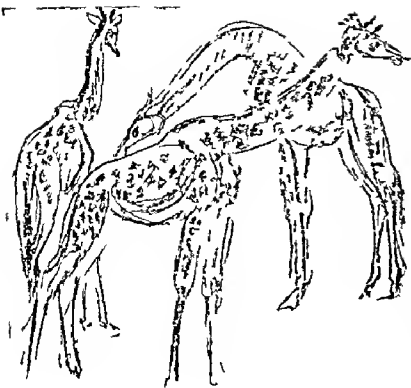
આ બને આડા
પાનામા સેપીઆ
ફાઇન્ટનેપેનથી ક-
રેલા મેચ ઉ, ન્યારે
આ નીચે સામસા-
મા આપેલાં બિલા
ચિત્રોમાના પખી
માથી-કેબોનથી આ-
વેળેલા છે હોરા
માત્ર રખર વાપર્યા
વિનાના બે રહેચા-
માનો સચોટ આ-
વેગ કલાકારના હા-
થની તાકાત બતાવે
છે.

નાવની ચોતાની અનોખી સૈથીમા પ્રાણીઓના એટલી હપરાત ચિત્રો
તેજાર કરી, સુખાઈની તાનગદાસ હોટેલમા એક ન્યક્તિગત પ્રદર્શન
રત્ન મૂકી ત્યારે એ કૃતિઓ જોઈને સુખાઈ આશ્ચર્યમુગ્ધ બની ગયું
હતું પ્રાણીચિત્રોમા બહુ ન થોડા દિલી કલાકારે રસ ખરાવે છે
અને તે પશુ કોઈ પ્રસંગ કે ક્યાનિરપણુ મરનારાં ચિત્રો ન દોષ છે,
પરંતુ ભાઈ ચાવડાએ તો વિવિધ પ્રાણીઓના અગમરોડ, આવેગ
સચેત અને રમમાવના સકેત દાખવતાં પિંડોને ફેખાબાહુ કરવામા
અનોખી સફળતા બતાવી છે

બાઈથી આપડા કદી ચિત્રચુદમા બરાહ રહેવાનું કે ધધાનું ન
કાગે કયાં કરવામા સત્તુષ બની બેસવાનું પસંદ કરતા નથી નરાકે
અવસર મળે એટલે શક્ય તેટલા કુરના પ્રદેશમા જઈ લોકજીવન,
વન્યજીવન કે પ્રાણીજીવનનો સર્વક પાગલા, કે કોઈ પ્રાચીન સિંધુ-

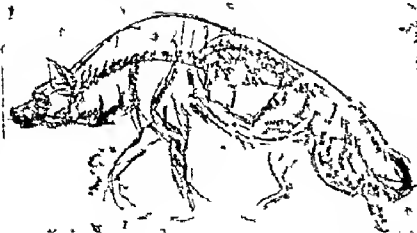

મહાલય એવા કિપડયા ન હોય અને ત્યાંથી અતિ
નવકશિનિદુ તથ ત નગીભરી આકૃતિઓના આસિયો
અવતારો કે ભવિત રેખાઓની એક બે નવી નોખ
પોથીઓ (રેસકલ્ડ) નો વખતો હશે ન હોય બહેર
પ્રભ તો એમાંથી કેવળ ચોગ્ય ખુદશી સ્તીત વધા
રચોભના પુષ્કલ દેવ ર હરેલા ચિત્રો ન એવા પાસે છે
પણ કલાકારે એ બહેરમાં યુક્તા આકારોની સિદ્ધિ
અર્થ કેટલાક રેખાપ્રયોગો અવધાનને અને નિરી
શક્તિની તૃપ્તિ એળવી હોય છે એ સમજાવતો તો
એની એ અસજ નોખોથીઓ ન એવી ભરી છે
સમારેલા તેવા ચિત્રોમાં રમતી અક્ષર, આકૃતિની
સમાધિ વગેરે મૂલો સામાન્ય જાનને રોચક અને એમાં
નવાઈ નથી પણ ચિત્રકાર પ્રાણીને એટલા વેત ન તેની
હીલચાલ અને ઇશાને આવરની એક ચોટકાર રેખા કે ઠી
કડપથી ખેંચી કાઢે છે તેનું ફીલ તો અસહ્ય ચિત્ર
પોથીમાં ન વાચ છે એ તે વખતે પ્રાણીના રમખાપ
ને સોતમાં તેલું ફીલ તળાવલા પ્રાણ કરી હતી તેનો
ખ્યાલ મળે છે ચિત્રકાર ૧૧ ઇવનની ધન્યતા ને પરિ
ભ્રમનો બહોલો એ કુદરતનું રહસ્ય પાઘવામાં ગમી રહે
છે એ એ પોતાના પ્રસાદ રૂપ એ રોચકપુત્રોને તે મોડી
સમૃદ્ધિ સમજે છે

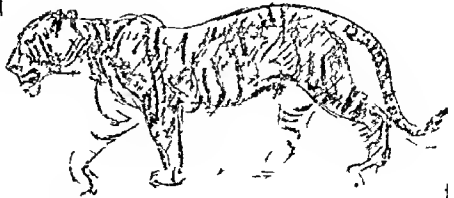
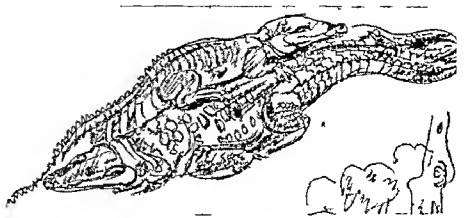
તમે એમના તૈયાર ચિત્રોના શોધાનમૂના બુદ્ધિ
અને પછી આ મૂળ અદારમાં નજર કરો. તો તરત
સમજાઈશે કે તમને એક ચિત્ર આપવાને પિત્રકારે
તેના પાત્રને કેવી સમજતાથી પિછાન્યુ છે અને તેના
પ્રાણિક ઇવનને કેટલો ગાદ પરિચય મળ્યો છે
એના એ ચિત્રાકરોમાં આવ પ્રાણીની શારીરિક સ
હનિશ્ચતા અને રૂઝિદારી ને પ્રથમ નથી પણ
પ્રત્યેક પ્રાણી હૃદયપ્રભીત રવરૂપમાં પણ ફેરવેલા
ભોગ્ય રેખાશાલ અને પિંડસરે જન ધારને છે તેનું
સાચું સરોપન હવેમાં આભ્યુ છે બાકી વાચક

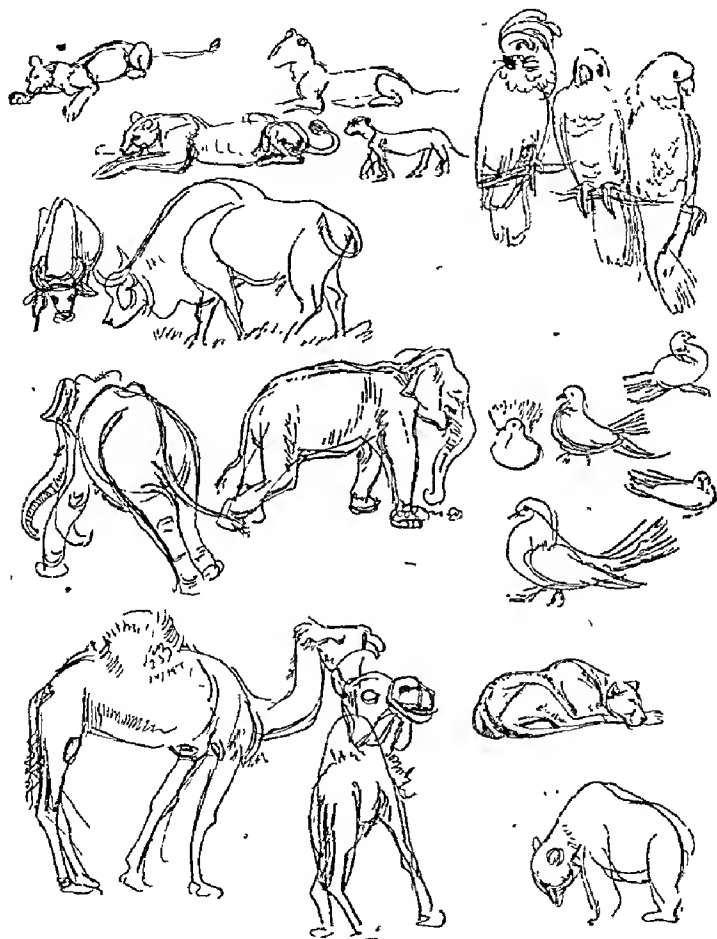
સિદ્ધિ વાપ મગર ગિરાં કાંચક જરણ રીંછ
કાંચ દાણી ગોધા-અમ ચિત્રાવચિત્ર પ્રજ્ઞ સુદ
પર એમનો કલમ ચાલી દોષા છતાં એ ઓમો
ભવરૂપી સ મલિમતાને કાબજી કેદ મોઢા અને
મારો કોળેકોળી કાગલિયથી કાપ્યા છે

પ્રાણીઓનો મિત્ર જ પડવાને એક એની એક દારખાના હ રથોગ દરે છે કે તેને કોઈ હરેતાઈ ગવેયાના એક જ તાનમા રાગનો લય ઉતારવાના સાગર્યે બાંધબર મણી રામય અથવા તેા કોઇ કાબેવ બીનકાર એક જ ગીંડમા રાગનુ રેવર ર ખડુ કરી દે છે, તેવો પ્રકાર કહી રામય એમના એ રેકેશમા વાધ હરણુ, મગારુ કે રીંછ એવા જુદાજુદા વક્ષોવાળા પ્રાણીઓના સ્વરૂપની એક જ રેખા તેની નાસિકાથી લઇ પછડીના છેડા સુધી એક જ સપાટ પૂરી યાય છે અને તેગા તે તે પ્રાણીના ગતિવેગ કે મિત્ર જ અડપાઇ નય છે પછી બીજા અવયવો ચીતરાય ન ચીતરાય તેાપણ એ એક જ રેખા તેની વાત પૂરી કરી દે છે

પ્રાણીઓના આવેગ, બળ અપક્ષતા કે સુ કોમળતા દર્શાવનારી રેખાઓને અતીવ રૂઝિત માન અને આનંદપ્રેરક બનાવવામા બાઇથી આવડાડુ નૈપુણ્ય અને વિશેષતા છે રેખા અને રૂપનો આનંદ આપવાનુ કલામરનુ પ્રધાન હત્ય યાજવવાની સાથેસાથ તેઓ આપણને પ્રકૃતિના નિપ્રપચ તટસ્થ વાતાવરણમા ખેંચી નય છે માણસોના થો અને તેની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓના ચિત્રોથી કઠાળેલા સસારમા આ ચિત્રો નવી જ બાત પાડે છે અને જીવન ની પ્રાથમિક નિચયે રંગભીષતા તથા સાહ નિક સૌંદર્ય તરફ તે અગ્રસિનિર્દેશ દરે છે ઉચ્ચર પ્રણીત રૂપ અને અચમરેહને મનન સન્નિત અવકારે તથા સુરોભી મા કામના છે? એવુ પણ નથી કે માનનીએ આ પ્રાણીઓ હપરથી જ પોતાના અગ્રમાર્દવ અને રાણેપનના પાડા લીધા હશે?

II. એ ખ્યાલમા રાખવાનુ છે કે આ બધા આલેખનોમાં પેન્સિલ કે રજરનુ નામનિરવાન નથી રહેય છુક પર રીંછી માંક દન પેન જ ચાલી છે વચ્ચે દાખવેલી ઊંચાઓ પણ પેનના લીટા પર આમળી માંદીને ઉપભવી છે

શ્રી ચાણકીય રીત્ય પુસ્તકમાંથી પશુ-પક્ષીઓની વિવિધ લીલાઓના કેટલાક નમૂના

છૂપી

પોલીસ

ખાતાનું

ગુનાશોધક

વિજ્ઞાન

અને

તેના વિખ્યાત

હિંદી નિબંધાત

શિવાબાસાખા

અગ્રિમનો અગમ હતો ત્યાં સુધી આપણા દેશ માં અમુક ખાતાઓમાં આપણને પ્રવેશ મુનબ ન હતો, ને અમુક ખાતાઓ પ્રત્યે આપણને ઉપેક્ષા હતી પરિણામે આજે લખકર, ની-સેના, હવાઈદળ, શહેર-પોલીસ અને છૂપી પોલીસ જેવા ખાતાઓમાં, તેમજ આઈ સી એસ જેવા કોચા અને પ્રતિભાવુક્ત વહીવટી સક્તિ ભાગતા ખાતાઓમાં ખામ મરીને આપણા યુજરાતીઓની ગમ્મ્યા ઘણી ઓડી છે, -મદ્ય અરો રવભાવે સવામતી શોધક ને સુખમરુદ્ધ હોવાને લીધે તથા થોડે અરો એ દિશાની માહિતીઓને અજાણે હજી આજે પણ અને ત્યાં સુધી વેપાર કા કારકુની શોધતા યુજરાતીઓ એમાં પડનાનો વિચાર બહુ ઓછો કરતા હોય છે પણ એ જુલિ પોતાના તેમજ દેશના હિતમાં ઉચિત નથી એ વાત સમજનાનો અનુભવ હવે આપી લાગ્યો છે અને મનેળાએ દિશામાં ઉલ્લુક નહિ યદ્યપે તે પસ્તાનાનો વે વખત આવે તો નરાધ નહિ 'કુમાર'નું હમેશા એ દલિંગિફુ રહ્યું છે અને હવે પછી તે નિભાઓની ઉપયુક્ત માહિતી આપતા લેગો તથા માળાઓ પુષ્કળ ચિત્રો સાથે પ્રમટ કરનાની ચોળના છે એવા એક વિભાગ છૂપી પોલીસના સુધારાધર્મ વૈજ્ઞાનિક માધોનો ની લેખમાળા શરુ કરતા આ લેખમાં, એ દિશામાં તેજશ્વી યુદ્ધિ ધરાવતા એક પ્રતિભાવાન હિંદીની સાધના અને મિહિની કથા સાથે એ પદ્ધતિઓના પ્રાથમિક પરિચય આપ્યો છે

૨૯૬ કરનાર

સી

આઈ. ડી. કેટિફરિવ એશમ્બો આજના વિજ્ઞાનયુગ માં હવે અલબધાન ગણાય વિજ્ઞાનની સર્વવ્યાપી અસરોમાની એક મોટી અસર ગુનાશોધનની કલા ઉપર પણ થઈ છે અને વિજ્ઞાને કેટલીક એવી શોધો આપી છે કે એનાથી ગુનાઓ અચૂત ત્વરાથી ને ઓડી તકલિફે તથા સ્થેતા ટરીને પકડી શકાય છે, એટલું જ નહિ પણ વિજ્ઞાનની ટેરીની અવલન શોધો તે ગુના બનવાનો દોષ તે પહેલા જ એની નજી કરી દે છે વિજ્ઞાનની આવી શોધોમાં ઉપર અને અમેરિકાએ ઘણી સારી પ્રગતિ કરી છે આથી ત્યાં જમને એ અવલન પદ્ધતિઓથી લોકે થઈ આવીને હિંદમાં પણ એ દાખવ કરવાની આશાસપી ગયે વર્ષે એક હિંદીએ એ દિશામાં નવું જ પ્રયાણ કર્યું છે, અને પોતાની પ્રતિભા, દલ્દમ દલ્દતા, ને ખતથી એમિે ધાર્યું ક્યેય ખાર પાડયુ છે

એ હિંદી યુવક તે શ્રી પુટાખા શિવાબાસાખા મહેસુરમાં ને બરીલ કુટુંબમાં જોગનો જન્મ થયો નાનપણમાં જ પિતાની ઝાયા એમને ગુમાવવી પડેલી માતા જેમતેમ કરી એમનું અને એમનાથી મોટા બે બાઈઓનું ગુજરાન ચલાવવા નાનપણથી જ પુટાખાને ડિટેક્ટિવ વાર્તાઓમાં ખૂબ રસ પડેતા અને એ વાચતા વાચતા મોટપણે એક ડિટેક્ટિવ બની શેરર્પો-દોષ્ટ્ર જેવા સાદસો કરવાની એમણે મહત્વાકાંક્ષા બાપેલી

પરંતુ એનેક જીવનોનાત જેવા એ કમારકાળના હવાઈ તુફાનને ન હતા એમનો એ નિશ્ચય દલ્દ હતા પછી શરૂઆત એ માટે અભ્યાસ નાં દિશી તે મેળવવી તેજછે જ એટલે એમણે પાઠ્યમાર્ગથી સાધના આરંભી પ્રથમ તે અભ્યાસમાં દોશિયારી બતાવી ફી માફ કરવા પ્રયત્નો કર્યા, અને બીજા બાળ્યથી મહેતા મેળવવા મર્યા એક તરફ સખત અભ્યાસ, ફીની સિંતા ને વધારામાં કઈ જ ન કરાવતા એકાદ એ અને માતાના યુજરાતના સાથ આ લવાની સિંતા દતા છતાં ય એમણે નિશ્ચયને વળગી રહી આગળ ધપ્યે રાખ્યુ કડીકડી એવા અપરા દિવસો પણ પસાર થતા કે એમને થઈ જતુ કે આના મરતા આપધાત કરી છવનગે અત આજુબો સારો જતા અતરખા

એટલી પેલી મહત્વાકાંક્ષા આ હતાશાને હકા ફી તેની અને પોતાના પુર સર પરિશ્રમથી તે ધન્ય જતા પોતાના ભાવિ કાર્યપ્રદેશ માટે તેમણે વિચય પણ વિચાર કુંક પસંદ કરેલા પ્રાથમિક માનસશાસ્ત્ર અંતે એ વિચય સાથે તેઓ બી જે મા બોનસી પાસ થયા અને દવે પેલી મહત્વાકાંક્ષાને બળે કે માર્ગ મળવાના દાર પુષ્કળ થયા

એમણે વિચાર કર્યા કે હું અરસાસામમાં મુમ્બા જેને સીપી અલડો અપરિચિત રહેતા આમ જ એ દન્ય પે રહીશ તે કોઈ મારી બાકા પકડી નહિ ને આખળ વધી શરીર નહિ આપી એમણે ન દિશામાં શાજનાપૂર્વક પરિચયે કેળવવાના પ્રયત્નો શરુ કર્યા અને પરિણત્યે એમને સી આઈ ડી ખાતામાં જ નોકરી મળી ગઈ

એમને મન એ દિવસ છવનગે શોનેરી રિવસ દત્તો એમણે ત્યારથી જ નિશ્ચય કરી લીધો કે છત્તરે જ એમને મારા મનમગતા ખાતામાં અને તે જ આટલી ત્વરાથી નોકરી આપી છે તે તો એમાં દેશને હવે એમને અપાવીને જ જવડુ અને એક નિર્ણય કર્યા પછી જ્યોની પે એને શોફી રહેવાની ને લીર ની પડે લખ્યે વેલ્લખાનો પુરવાર્ય તે એમ તાપા ન્યૂયો દત્તો જ વળી જીવનમરપણું પામ કેળવ્યુ જ હજુ એટલે મહેસુરના કીવાન શી આ પુરવાર્ય ફી એમના પર ફા લેતરી અને એમને નોકરીમાં સારા લાભ મળતા બતા થોદ વર્ષે સુધી તે એમણે ત્યાની ગોપાલરવગી આચરત લેખેરેટરીમાં વૈજ્ઞાનિક અભિવરતાર જ કર્યા કર્યા ઉપારના કાઈ નાનીસીની ન દત્તી નમની ગઈ

ગાવામાં આથી ખૂન કેસના મહાશીલ આરોપીઓની તપાસમાં એમને પછુ પતા બોલાવવામાં આવેલા અને ત્યાં ગમભે માનવ સાસ્ત્ર તથા વિજ્ઞાનને મેળ મેળવી ને કુશળતા બતાવી એની પછી સારી કદર થઈ આમ મહેસુર સરકારને એમની ગમ્મિ ને અભિગ પરજો આપી, એટલે એમને ગયે વર્ષે, ઇ ૧૯૪૮માં વધુ અભ્યાસ માટે રાન્યને ખરડે અમેરિમ મેલ્લવામાં આવ્યા ત્યાં શિખામોગા 'લીઓનાર્ડી કીસર લેખેરેટરી'માં તે દાખલ થયા ત્યાં પશ્ચિમના બીન વિનિધ દેશોના યમા વિદ્યાર્થીઓ હતા પછ દિંદી તે તેમ

એકલા જ હતા, તેમણે તરત
જેઠ લીધું કે બીજા દેશના
વિદ્યાર્થીઓ મોટેભાગે લહેરી
હતા અને તેઓની સરકારોના
મોહકતા જ ત્યાં શોખવા
આવેલા; એટલા અને પ્રત્ય-
શથી કોઈ આવેલા નહિ-
ત્યારે વિદારને તેણે છવનજર-
ની જે દિશા માની ખરી
તમત્તા હતી. તેમણે પોતાને
માર્ગ નક્કી કરી લીધો, કે આ
દેશની કોઈપણ દિની માપવધા

બી સિનાબાસપાએ અમેરિકામાં
જાયા લહેરીઓમાં હું કદ કે સીવક બતાવીશ તે અધિકારીઓના
દુશ્મા જા જલદીથી વસી રાજીરા.

આથી તેમણે પોતાની તીવ્ર જ્ઞાનવૃત્તાની સાથેસાથ ખૂબ સીવક
અને સખત પરિક્ષાથી અભ્યાસ કરવા માંડ્યો. પરિણામે, એ
સરવાળા વડા ડૉ. કિલરની પ્રશ્નસા એમને મળી. એ સિદ્ધિ જેવી
તેની નથી. એ ડૉ. કિલર, ત્રીસ દબાર ડૉક્ટર નેટથી પ્રાસિક સાવક
રળી આ લેખકારીના નિર્માતા તેમજ અમેરિકન સરકારના સીકેટ
'છ' મેનમાં મુખ્ય છે. એક વખત એમણે લેખકારીમાં વળે લેવા
ખાત્તે રાખી, આ સીવકથી બહુતા દિલ્લીની દેશી કરવા કહ્યું.
'Well, officers! Hear is an announcement for you.
Before our new Hindoo Cop learns something from us,
we have to learn so many things from him, about
which I request him to speak' આમ કહીને એમણે શિવા-
બાસપાને જ વર્ષ દેખાડુ આગ્રજખાતે, અને પોતાની રાક્ષિયામાં
ગૂંચા ડૉ. કિલરના એ વિશ્વાસને સિનાબાસપાએ સમજી પુરવાર
કરી આપ્યો. એમણે એ એક નહિ પણ બીજો 'સમય' પણ આપી
વળે ચલાવ્યો, અને એ પહેલા થયે ત્યારે એમની રાક્ષિયા મુશ્કેલ
દેશપરદેશના સી. આર્થ ડી. અફસરોની પ્રશ્નસાથી થાતુ તાણાએના
ગઝમદારથી લેખકારીની ગાજ રહી.

બીજા જ દિવસે અમેરિકન પત્રોમાં એમની આ કુશળતાને પહેલો
પરચો પ્રકટ થયો અને ત્યાંના 'ફિગ પ્રિન્ટ' પત્રોમાંથી એમના
ફોટોગ્રાફ સાથે એમને પરિચય જમાવ્યો. અમેરિકાના પોલીસ એજે-
ન્ટના એક દિલ્લી અગવદારને મળેલું આ માન પ્રથમ જ હતું.

શરૂઆતમાં તેમણે લાઇન-ડિક્ટેટર (અસત્ય પક્ષી પાઠનાર) યંત્ર
વિષે અભ્યાસ આરંભ્યો હતો, અને તે, કેટલીક વાર તે રોજના
વીસ વીસ કલાક જેટલા સખત પરિક્ષાને પરિણામે, માત્ર છ જ
કલાક દિવસમાં પૂરા કર્યો. તેમના આ ખત અને પુરકોમાં જે લેખકાર ડૉ.
કિલરે એમને બીજા યંત્રોની તાલીમ લેવા સલાહ આપી અને તેમાં
પણ એવી જ કુશળતાથી તેઓ આગળ વધ્યા. અભ્યાસ સંપૂર્ણ થતાં
એમની સિદ્ધિઓની કદરવરી ત્યાં એમને 'એલ સેમ' ચદ્દકે એના-
યત કરવામાં આવ્યો, અને આવા, વિશ્વભરમાં અમેરિકન સિવાય
બીજા કોઈ દેશવાસીને ન ગણત એવું બહુવાન એમણે મેળવ્યું.

અમેરિકામાં એમણે કેટલાક કેસોમાં પણ કાર રસ લીધેલો.

એમાં એક કિસ્સો એવા આવેલો કે એક વખત એક સ્ત્રીએ પોતાના
પતિના ગિરના પ્રેમમાં પક્ષી પતિનું ખૂન કરેલું. એટલે રહેતા એ બંને
આવી પંદોની અજારમાં સ્ત્રીના હાથમાંની વિવોલ્વર લઈ લીધેલી,
આથી આગળની છાપના આધારે એ ગિર જાણે અને પુરવાર થયે-
લો. પણ એ કેસની તપાસ ચાલી હતી તે દરમિયાન મારી લેઈલા
સિનાબાસપાને પોતાના માનસસાક્ષીના જ્ઞાનથી એ માલુસ નિર્ણય
લાગ્યો. એમણે એમણે પોતે એ તપાસ હાથમાં લીધી, 'અસત્ય-
સોધક વિજ્ઞાન'માં એક એવું અદ્ભુત રસપૂર્ણ રોપવામાં આવ્યું કે
કે જે કુનેમરના શરીર પર સમાવીને તેની મદદથી માલુસમાં મળ્યાં
રહેલા કૃત્રિમા આપાતો રમકડાં ઉપસાની રાકાય શિવાબાસપાને
માનસસાક્ષીય આત્મચંપી અને કમરો પછીને પેળી સ્ત્રીની હલત તપાસ
કરી, અને પછી, તેના હાથ ઉપર પેલું રાસાયનિક દ્રાવણ નાખી
રિપોર્ટર કોણે પાછોવાતેના આધારની નિશાનીઓ ઉપસાની આપી
અંતે સ્ત્રીએ કુના કબજ કર્યો, આમ, એક યુવાપ્રાણેના કેસમાં સચોટ
કુનેમર સોધી આપી અમેરિકામાં પોતાની કુશળતા દર્શાવેલી.

આ પછી થોડો વખત તેમણે લંડનની પોલીસ-રહેઠાણે અનુભવ
લોધા અને પછી જલ્લડના જમનિષ્ઠાત મેટ્ટરેન્ડ ચાર્ટની તાલીમના
સંપર્ક માટે લંડન ગયા. લંડનમાં તેમણે મેટ્ટરેન્ડ ચાર્ટમાં યત્રોને
અભ્યાસ કર્યો. અહીં પણ તેમની કાર્યરસતાની કદર મળે અને તેમના
અમેરિકાના શિક્ષણજ્ઞાનના પમાવે તેમને સાફ માન મળ્યું. અભ્યાસ
પૂરા થતાંવેલે તે પહેલાં તેમને દેશ સંબંધી, અને પ્રશ્નના
સર્વિસેટ સાથે તેઓ દિલ્લી આવવા રહીગરમાં બેઠા.

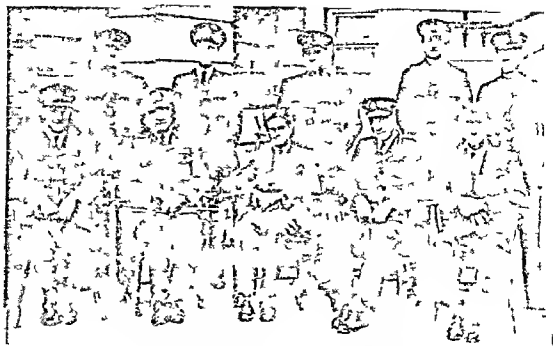
ત્યાં જ તેમને કામજ મળ્યો કે પોતાને આવડી મોટી સિદ્ધિ
મેળવવામાં મૂળ પ્રેમજાણુ એની પોતાની માતાનું અવસાન થયું
હતું એમને જાણે આપાત પડ્યો પણ કેટલાક અંગેજી મિત્રોએ એ
માટે રિવેલેટર બતાવના માહિત્યો એમણે દિલ્લી દેશી કર્યો,
'શરીરને જન્મ દેનારી મારી માતા મરી, મર્યા પછુ આત્મા ઉપર
પ્રમાણ રાખનારી મારી દિલ્લી માતા તો હવે છવે છે ને?' એ મારી
વાટ લુએ છે. એમાં જે મને તો માતાનું જ વાસકથ મળ્યો.

દિલ્લી આવી તેઓ દોમ દિપાર્મેન્ટના સેક્રેટરી, ડિરેક્ટર જનરલ
એલ. ઇન્ટેલિજન્સ, મિ. સંજીવી, મુંબઇના આર્ટી. જી. (ઇન્ડો-
કદર જનરલ એલ પોલીસ) વગેરેને મળ્યા અને દિલ્લીમાં અદ્યતન
ગુનાશોધક લેખકારી રચાપવાની હાલચાલ કરી. અમેરિકન હજી
એક લાઇન-ડિક્ટેટર (અસત્ય સોધક) થત તો તેમણે પોતે જ બનાવ્યું
હતું, અને તેના સખત પ્રયોગો પણ તેમણે અહીંના અધિકારીના
આગ્રજ કરી બતાવ્યા. આથી આગળે તેમને પેટ્ટુમુલ્લા એક યુવા-
શોધન પ્રયોગશાળા ચોલવાનું હવેનામાં આવ્યું છે અને દક્ષસમયમાં
જ એની રાજઆત તેઓ કરી રવાના છે.

તેમની વધ માત્ર સાડત્રીસ વર્ષની જ છે. રવભાવે તે હસમુખ
અને સરીરે સરાજ છે. દિલ્લીમાં અમેરિકા જેવી પ્રયોગશાળા રચાવી
દિલ્લીમાં ગુનાશોધન વિજ્ઞાનને આગળ ધપાવવાના તેમને કોડ છે.
તેમને લાઇ ડિરેક્ટર, ડૂકાઇટર, ક્લિકોટર, એન્ટેકાઇસાર, ફિગર
પ્રિન્ટ વગેરેનું સાક જ્ઞાન છે અને સાઇકલો તથા મોબાઇલ મેનિયોની
ઉપયોગી ધસી નાખેલા અમરોને પણ ઉપસાવી આપીને ગુના શોધ-
વાની રાક્ષિ ધરાવે છે. એમણે શીખેલી અને પશ્ચિમમાં પ્રખ્યાત
એનો એ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિઓનું જ્ઞાન આપણે પણ ખર્ચવું જરૂરી
છે, એટલે હવે તે સંબંધી વિચાર કરીએ.

ઉપર ગુના શોધન-વિજ્ઞાન પત્રોમાં પત્રોમાં, બીજા ને તાજાં, કે અર્ધ

પર સુવર્ણની શુભે કદવ
કરાવવાની પદ્ધતિથી ખૂબ
આગળ વધી ગયું છે હાલ
લેટ પણ જીવતા હોત ને
આ વિજ્ઞાનને લાભ પામી
રાખ્યો હોત તો 'ફાયર' ને
એવા બધા સાબરો વૈજ્ઞાનિક
યોગથી સાબરો જેની ચૂંચ
વજુનો જ્યેન હકેન લાવી
રાખ્યો હોત 'હવે તો પતિ
પત્ની તરફ કે પત્ની પતિ
તરફ વફાદાર છે કે નહિ, નોકર
ચોક પ્રત્યે પ્રામાણિક છે કે
નહિ, માણસે નરી. મરી આમુક
દુર્ય કર્યું છે કે નહિ, એ બધું
યતો દ્વારા જ બધી રાકાય
છે કદાચિત્તો અને સામા
નિક ક્ષેત્રે પણ આ યત્નોએ
આશ્ચર્યકારક પ્રગતિ કરી છે

શ્રી શિવાજીસેના હાલના રેમોટેડેટીંગના આ-સરો વરજો

આપણે એકાદ કિંગિનલ સાયન્સિસ્ટ લેબોરેટરીમાં જઈ આવ્યા
યોને નેહરુ તો ખુબજાએ આપણે આટલા વિશાળો એવા મળ્યો
(૧) ફેટામાફી, (૨) ફિગર પ્રિન્ટ અને ફૂટ પ્રિન્ટ (લાંબા આંગળા
તથા પગની છાંય) પારખવાર ખાત્ર, (૩) બેલોસ્ટિક અથવા ફાયર
આર્મ્સ—ફાંગોળીથી ફૂટલા દર્શાવોરો ખાત્ર, (૪) લાઇટ ડિટેક્શન
—અસત્યચોધન, (૫) ફોરેન્સિક લેબોરેટરી કે નવા લોહી પરીક્ષા,
પીલેલા પાણીની પરીક્ષા, અને ચોરીની તપાસ વૈજ્ઞાનિક રીતે થાય
છે, (૬) ટેન્ડર સર્ફેસિંગ—દગ્તાસર પારખવાત્ર ખાત્ર

ફેટામાફી શુભે પુરવાર કરવામાં ફેટામાફીએ પળે અજ
ત્યોને લાગ માન્યો છે આકસ્માત પ્રસંગની તરફરીરો માર્ગમાં શુ
નાની મહત્વની સાબિતી પૂરી પાડે છે પળી સાક્ષીગતની જરૂર
રહેલી નથી તેમાં થે આસ મીને અદલાવોગેરે ને દન્કા રેડ
ફેટામાફી, માદામા ફેટામાફી, અને એકસ રે તે પળા કપડોળી છે
દગ્તા તાનેતરમાં જ પોતાની શુકામાં સોત્રુ કુખાની લાવેલા અરજો
સુધરમાં આ ફેટામાફીની લ્લાથી જ સપડાયા દગ્ત

ફિગર-પ્રિન્ટ: કુદરતની એક અદ્ભુત અલયબીએ છે કે ફિંગ
ચાબરમાં મેઈ પળે જો માખસના આંગળાની છાંય એકસરખી મળતી
આવતી નથી, એ બાજવણીથી માત્રે તે કદાચરમાં પ્રવેશી મુલ્યને
આધીન થવા સુધીમાં આ છાંયો કદી બદલાતી નથી 'આથી
આવી છાંયોને સધરવામાં આવે છે શુભે બન્યા હોય તે રવજની
દીવાસો અથવા વરડાએ કપર સાસાયણિક દાવણ છાંયોને આ છાંયો
રવસાળોને તેના ફેટામાફી લેવાય છે ને પળી એ છાંયોને શુભેતરીની
છાંયોને સાથે સમઢ દોય લાવતી છાંયો સાથે સરખાવવામાં આવે
છે એ સરખાવણીમાં એ સફળતા ન મળે તો જેમની છાંય સાથ
દગ્ત ન દોય તેવા રાકાઈ માણસોની આગળજોની છાંયો લઈ
તેની સાથે સરખાવીને શુભે કોલે ક્યાં એ શોધી રાકાય છે શુભે
શોધક લેબોરેટરીમાં તો એ પાસ વિશાળમાં રેસમરતા શુભેતરીની
આગળજો આવી છાંયો રીતસર સરખવામાં આવે છે

ફૂટ પ્રિન્ટ એટલે કે પગેસ કપરથી પળ આવી પગની ગણી લઈ
ર કાય છે જરૂરી પળ આવી છાંયો લઈને શુભેતરીને પકડી રાકાય છે

બેલોસ્ટિક અથવા 'ફાયર આર્મ્સ' નુ સાક્ષ આ પદ્ધતિમાં
શુભેતરીએ છાંયો લોળ્યાં એ કદ વિશાળમાં છાંયો કદા લાંબાથી
છૂટી કઈ બદકમાંથી છૂટી વગેરે જાળોને ફેટામાફી અને જોળીના
માપના આધારે તેમજ જોળી બનાવત તથા બનાવવાની કાળીના
આધારે પારખી શુભે પકડી મળાય છે અમેરિકાએ કપર એજુ તેમ
એક એજુ રસાયણ શોધ્યું છે કે જને આધારે પખવ ડિવા સુધીમાં
જોળી છાંયેલા માખસના લાગ કપર એ દાંતવળ છાંયોને માત્રી કોરના
થયેલા પ્રત્યાખાતની નિશાનીએ કપસા ધીને કદી મળાય છે

લોઈડિટેક્ટર એજુ પકડી શોધવામાં 'રિડમે' જોનાન્યુમે
સાચકો ઝવેનેશાક' એટલેકે અસત્યચોધન થત-આ મુદતની જ
લાંબી શુભેતરીને મારપીટ ચ્યાં સિવાય બેના સત્યાસત્યને તારી
રાકાય છે લોટીના અગમર સાંગોમધુસ અને માનસિક ફેરફારો
આધારે તેમજ માનસશાસ્ત્રના જ્ઞાન વડે આ વર શોધવામાં આવ્યું
છે પશ્ચિમી જગતમાં તો ચોરીમાં જોડીઆ ને બેન્કો પળ નેમ
તેની વખદારી માપવા આ તરનો બહોળો કારણ કરતી જાય છે

ટેકેનિકલ લેબોરેટરી એમાં લાદી બી પરીક્ષા સરખામાં આ
વે છે કપરાત દકામીટર અને હેલિકોપ્ટર માનકોમોમીટર નામના
થયેતરી માખસે દાક દર્શાય છે કે નહિ અને તે ફેટોમાફી છે બદક
બોક્સ માપ દર્શાય છે આ કપરાત તેમાં સાધકકા તેમજ જોળા
દૈવ અગ્નિજોના પસાક મએલા અકરાત જલસાગ્નિ મા મિથાતન
આધારે અમુક સાસાયણિક બુજોને અમુક રીતે પરીત્ર પશ્ચિમથી
ફૂટી કપરથી રાકાય છે આવી જલતની અનેમ તાતોમાં આ લેબોરે
ટરીમાં કરવામાં આવે છે

ટેન્ડર સર્ફેસિંગ—દગ્તાસર માનમરાજના આધારે દગ્તાસરો
કપરથી શુભેતરીને રવમાવ તપાસી રાકાય છે પળી બનાવથી સ
લીએ પળ નિખળોને જોળાસને આધારે પળી રાકે છે મુલક
દેલકાસ દગ્તાસર તાલકી કોરોદાસ નેજીનદામ નજર આમાં
સારી સિધ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે

અમ તો અહીં આ પદ્ધતિને આપણે દકમાં જો 'જવા તે
સળખી વિરનાર' હવે પળીના લગોમાં આપણે નેહરુ (આડ)

ગોપાલ ભાંડ

લોકહૃદયમાં જીવતી રહેલી ગિરજાવતી પરંપરાની હાજરજવાબી ને સહજમુદ્ધિવાળી એક વ્યક્તિને પરિચય

બંગાળમાં નવાબી સામ્રાજ્યને એ સંધ્યાક જ હતો. અંગ્રેજો નો પગદંડો હજુ પૂરો નહોતો ન હતો. એ વખતમાં નરિયા જિલ્લામાં કૃષ્ણનગરમાં કૃષ્ણચંદ્ર નામે રાજા રાજ્ય કરતા હતા. તેને એ જાણ મેળા રાજા તો નહોતા, પણ તેમના દરબારમાં ફાની, ગુર્ખા પડિતા અને હાલ-તોનાં તો આસરો એના જગાવ રહેતાં એ સમાના જ બજત રામપ્રસાદે પોતાના બંધનપૂર્ણ જીવો રચ્યા, બારતવન્દ્રે પોતાનું 'વિદ્યાસુન્દર' કાવ્ય જમ્મુ અને આગર વિદ્વંક ગોપાલ માટે રસબર વિનોદની રમઝટ બેસાડી હતી.

'વિદ્યાસુન્દર' વાચતા એ યુવાની ઝંબિનો ખ્યાલ આવી રહે છે પણ ગોપાલ ભાંડ તો સાક્ષાત્ આનંદની પ્રતિભૂતિ હતો. એ બધે પડિત ન હતો, પણ નરિયાના સમૃદ્ધિસમ્પન્ન સમાજમાં એ જન્મ્યો હતો. એની અદ્ભુત પ્રતિભા સર્વ પ્રકારના રાજસમારથી મુગ્ધ હતો ગોપાલ નામ સાથેના ભાંડ' વિરોધપૂર્ણ સિવાય તેના અગત જીવન વિષે બીજું કંઈ પણ માહિતી નથી મળી શકતી. ગાત્ર રાજા કૃષ્ણચંદ્રનો તે સમયથીને હોવાથી કૃષ્ણચંદ્રના જીવનકાળ (૧૭૧૦-૧૭૮૮) દરમિયાન તે યદ્ય અથવા એટલું નહીં કેટલાંક લોકો ગોપાલને કાચરેય મળ્યાં છે, પણ વસ્તુતઃ તેનો જન્મ નાઈ (વાળદ) કોમમાં થયો હોય. નાઈ લોકો તો પોતાની ખુદીશમાંને લીધે સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે. ત્યોજી શિક્ષણ પામ્યા હોવા છતાં તેઓનો સગ સાચા માણસો સાથે રહેતા હોય છે. કાચરવિનોદ માટે પણ નાપીતો સર્વત્ર વિખ્યાત છે. કેટલાક કહે છે કે કૃષ્ણનગરની ભવેર ખૂર્શી નામે યાગમાં તેનો જન્મ થયો, પણ ઘણાખરાનું માનવું એવું છે કે ખરીરીતે તો તે રાજનિયુગમાં જન્મેલો. જાણી નથી હમરે જ તેના પિતાનો રત્નવંશસ થયો. ગામમાં ગરીબ હોવાથી ગોપાલને લખતા વાચતા ક્ષન રીજાવાયુ તથાપિ બાળપણથી જ તેનામાં કાચરની અદ્ભુત પ્રતિભા હતી. એને લીધે જ તે રાજા કૃષ્ણચંદ્રની નજરે પડેલો ને પછી તેનું પેશાબ જીવન તેના આશ્રયે જ વીર્ય.

'વિદ્યાસુન્દર'નો યુગ સુરંચિ માટે જાણી જાણીને તો નથી જ, તેમજ એ ગોપાલ તો બીજારો આશિસ્ત હતા જ હતાં. એટલે ૧ પાંચેથી શિષ્ટ વિનોદની આશા તો ન જ રાખી શકાય તેના વિનોદની બધી વાતો આજ તો ભદ્ર સમાજમાં ચાલી થે ન શકે તોપણ પોતાના જન્મનાની એ બધી જૂનીકા છતાં એ ગોપાલમાં એક એવી સહજમુદ્ધિ ને સહજવતા જેવામાં આવે છે કે જે સાબળ નારને અચરજમાં ગરકાવ કરી દે છે.

જોવાણીના આત્મચારિત્રી હોય કે પછી બીજા કોઈ કારણે, પણ એ વખતે અચૂક લોકો નવાબ સિરાજુદ્દીનના બેસી હોય તેને યથાને ગાસક તરીકે અંગ્રેજોને લાવવા માગતા હતા અને અંગ્રેજોએ પણ મોકલો જોઈને મીર બંદરને શિખડી બનાવી ને જુલમ કુલથોંએ તો જન્મલેહરે છે. કૃષ્ણચંદ્રના ફોતે તો આ ભાવિ દુર્ગતિનું અનુભવ પણ નહોતું હતું, પણ જ્યારે એ લોકો નવાબી આત્મચારિત્રી બચવા અંગ્રેજોને બોલાવવાનું કાવતરે રચી રહ્યા હતા ત્યારે ગોપાલે કહેલું, 'મહારાજ, નવાબી બીમારીની ફિરંગીએ ભડે દવા કરી રહ્યા છે, ને કદાચ એ બીમારી મઠી થે નહ, પણ આપે એ વિચાર્યું છે અરે કે દવાની ટાસીર કેવીક નહઈ છે?'

ગોપાલની એ સહજ મુદ્ધિ એ એ વખતના શિક્ષિતોમાં હોત ૩૬૮ (દિસેમ્બર ૧૯૪૮)

તો કદાચ દેરાની કેટલી થે દુર્ધંડનાઓ બનવા ન પામી હોત આ સદન મુદ્ધિના બળે જ ગોપાલ ભલભલા પડિતોને પણ હરાવતો એક વાર કોઈ મેળા પડિતે તેને 'પૂઠ્યુ', 'કેમ, માઈ ગોપાલ! અમે આટલાથી રાજાની વાતો બતાવે છીએ છતાં અમારું કોઈ સામ જીવ નથી, અને તારી વાત લોકો આટલા ધમાકાથી સાંભળે છે તેનું કારણ શું?' ગોપાલે કહ્યું, 'પડિતજી મહારાજ, આપ વધુ પુરાણી સરેલી વાતો કહ્યા કરો છો, ને હું કહું છું નિવનવીન અજબ રસમી વાતો, એથી લોકો તે થ્રેમપૂર્વક સાંભળે છે.' પડિતજીએ નિશ્ચય કર્યો કે દરબારમાં પોતે પણ હવે કઈક નવીન વિચિત્ર વાત સંભળાવવાના.

બીજે દિવસે સંભાળા ગોપાલ હજુ આવ્યા નહોતા. પડિતજીએ તક સાધીને કહ્યું, 'મહારાજ, કલે સંધ્યા સમયે હું ઘાટ પર જોઈ સંધ્યા કરતો હતો. જેવામાં અચાનક જેવું તો એક જિલ્હારી મ્વાઈ મ્વાઈ કરતી આકારમાં ડોડતી નહ રહી હતી.' આ સાંભળતાં તો કોઈ બોલી બહુચ કે, 'પડિતજી! આજ ખરી અણુ છે કે શું? મીયનારાયણુ તેલની બધરયા કરે.' પોતાની વિચિત્ર વાત સમ જાવતાં તો સમજાવી, પણ પડિતજી હવે લતપ્રસથ થઈ ગયા. ત્યારે નસીએ એ જ સમયે ગોપાલ ભાંડનું આગમન થયું. તેને સમજતાં વાર ન લાગી કે પડિતજી પોતાનો મુરખો આજનાવના થયા છે, પણ તેમ કરતા બની ગયા છે તેણે લતર માંમશે સમજી લીધી. કહ્યું, 'મહારાજ, કલે તો એવું નહ્યું કે મારા પર પારસી લોકો કંઈક સમજી એક જિલ્હારી બાચ્યાને બાંધે મારી કપાડી અઈ. પેલું બાચ્યુ તો બિચારું તેના પલમમાં એવું ફસાએલું કે ચોસાચોસ કરી રોડ દગ' ગોપાલની વાત સાંભળી ચોમ્કે કહ્યું, 'લીક ત્યારે, આજ વાત છે.' ત્યારે તો પડિતજી ગરાબર જ કહેતા હતા, પણ બીચારા સંધ્યા કરતા દરો, એટલેકેએમણે આ જ લાંબી કરવાની ભરી નહીં લીધેલી સમજ્યા દરો કે જિલ્હારી જ બની રહી છે.' આમ, ગોપાલની હાજર-જવાબીથી પડિતજીની આખર રહી અઈ.

રાજાસમાજ એક વિરેશી પડિત આવેલો, બધી ભાષાઓ બોલવામાં તે એવો તો ખાસ્તર હતો, કે કોઈ કંઈ નહોતું શક્ય કે તેની મૂળ માનુષકામાં કઈ છે જ્યારે બધા પડિતો નિર્મૂળ અથવા ત્યારે કે જો ગોપાલ ભાંડ પર આવી પડયો રાજસમા મેડા હપર બસતી હતી સજા પૂરી થયે એ પરદેશી પડિતજી નીચે જોતરતા હતા. સીડી પર આજાણુ કઈક કોણું હોત અચાનક ગોપાલ જાણીનેહોને મારે ખાઈ પડિત મહારાજ હપર જ જાણે પડયો! આથી પડિતજી ગુરેસે થઈબમડી હાડ્યા 'સડા અથા' જ અર્થાત્ 'સામે આપણો છે.' આપણીએ નીકળેલી એ રવાજાવિક ભાષા પરથી ગોપાલે દુરત નિર્મૂળ જાણે કરી દીધી કે 'આ મહારાજ તો હરિયા-ઓરિસાના છે.'

રાજા કૃષ્ણચંદ્ર નવાબી દરબારમાં સુરિદાહ્યાદ ગમેલા. સાથે ગોપાલ પણ હોત. રાજે તેરથી ધરતીક થયો. સંવારે નવાબે કૃષ્ણચંદ્રને કહ્યું, 'તમારા વિદાન પડિતો જેમ પૂછ્યા, આમાપરયા, અહણુ આજિ આખર જમ્મુ કરીને અગાકથી જતાવી દે છે, તેમ હવે તમારે બૂકમ્ ફરાવિત પેચાંચ પણ પેચાર કરી આપવું પડશે.' કૃષ્ણચંદ્ર ગમ્મરથો અને તો જન્મજા આપવો તે ન સુચારથી ગોપાલને કપાય પડયો. ગોપાલે હાથ બેસી નવાબને કહ્યું, 'નહાપનાક, હિન્દુ અરે છે ત્યારે તેને માળખામાં આવે છે, (અનુસારના પ ૩૭૦ જે)

કાર્બન

લેખક- ડૉ. નરસિંહ મૂળાઈભાઈ શાહ
એમ. એસસી. પીએચ. ડી.

અને તેનાં વિવિધ રૂપ

કાર્બનના અનુક્રિકાય પદાર્થો વિષે ત્રણ દૃષ્ટાંતમાં આપણે જાણી શકીએ છીએ. આપણે ગ્રફાઈટ પ્રકારનો લઈએ. એમાંથી હીરો વિષે આ લેખમાળામાં અગાઉ લખાઈ ચૂકે છે (જુલો 'કુમાર', ફેબ્રુ-માર્ચ ૧૯૪૬). ખીલે રફાઈટમાં પ્રકાર તે ગ્રેફાઈટ ગ્રેફાઈટ સીક રાખે 'ગ્રેફાઈટ' એટલે લખ્યું, એ પરથી આવેલો છે. લખવાની પેનસિલ તથા ચીતરવાના કેઈનોની બનાવટમાં તે ઘણા લાંબા કાળથી વપરાઈ આવ્યું છે. બીજા વખતમાં ગ્રેફાઈટને સીસા વડે લેખવામાં આવ્યું એટલે તે 'લેક્સેગ્રેફાઈટ' અને 'કાલુ સીસું' પણ કહેવાય છે. લખવાની પેનસિલ માટે 'લેક્સે પેનસિલ' રાખે પ્રચલિત છે તે પણ આ લખવાની ન.

ગ્રેફાઈટ મુખ્યત્વે પરિવર્તિત શિલાઓમાં ગળી આવે છે એ વિષે કોનું અભ્યાસ કરવામાં આવે છે કે પૃથ્વીનાં પડો ન્યારે બંધાતાં દર્તા તે ભૂતરીય કાળમાં અતિશય અચ્છી અને દબાણમાં ચૂના-પથ્થરનું વિષ્ણુન થતાં તેમાંથી પેદા થયેલા કાર્બન કાઈડ્રાઈડના કાર્બનમાંથી તેની કલ્પિત થઈ હતી; પા તો એ પરિવર્તિતમાં કાર્બનિક દ્રવ્યોનું ગ્રેફાઈટમાં રૂપાંતર થયું હતો. ગ્રેફાઈટના આની શિલાઓ મુખ્યત્વે સિલેટને તે પેલેસિયોમાં ગળી આવે છે. સિલેટનામાં અગત્યના બરાલો શિલાની તરંગમાં નીકળી મોટી રેખાઓમાં આવેલાં છે. ગ્રેફાઈટમાંથી અત્યંત સૂક્ષ્મ ગ્રેફાઈટ નીકળે છે. તે કોલસાના થોડામાંથી ગળી આવે છે તેનું બળકે નામ 'અનુક્રિકાય ગ્રેફાઈટ' છે. જે અરીસીને એ અનુક્રિકાય નથી, પરંતુ તેની બારીકતા દર્શાવના એ નામ વેપારમાં રૂઢ થઈ ચૂકે છે.

દી. ૧૯૩૫માં દુનિયાની ગ્રેફાઈટની વાર્ષિક પેદાશ ૨૧૦ હજાર ટન હતી. તે પછીના આંકડા ગળતા નથી; પરંતુ તેમાં વધારો થયો છે એવો પુરાવો છે. આમાં રશિયાને દિરસો ૩૯ ટકા, બોસોને ૨૧, જર્મનીને ૧૦, આસ્ટ્રેલિયાને ૬, સીસાને ૫, ગાડાચરના ૫, અને ગ્રેફાઈટો ૨ ટકા હતા. પણ તે પછી સીલેટ અને ગાડાચરના ૫ ગ્રેફાઈટ બનવામાં પળાં બંને સુધી પ્રભુત્વ ધરાવે રહી હતું, અને હવે પણ જાતી બતાવે ગ્રેફાઈટો તે તે રોશી પડે છે. ગ્રેફાઈટ અને બોસોનમાંથી મુખ્યત્વે અનુક્રિકાય નીકળે છે. ગ્રેફાઈટ એ જાદુના પોચા, લાંબા અને આધારશીલ ખનીજ છે.

હીરોને તે નહોતો જ સખી છે. છતાં હીરોમાં એ બંને વચ્ચે ફેરફાર થઈ શકે છે. હીરો સખતમાં સખત ખનીજ છે, જ્યારે ગ્રેફાઈટ 'ચોચા' બાકી શાસ્ત્રાત્મક દ્રવ્યો બંને એક જ છે એવા આ પર-

સ્પર વિરોધી ચુલો એમની જુદીજુદી સ્ફટિકાય રચનાને લીધે છે.

દુનિયાની પેદાશોને લગભગ ૧ ટકા જેટલો ગ્રેફાઈટ લખવાની પેનસિલો અને કેઈનોની બનાવટમાં ખર્ચે છે. પેનસિલ બનાવવા માટે ગ્રેફાઈટમાં કાર્બનની વિનાની સાફ હોવી બારીક આદી બરોબર મેળવીને, તેને ૮૨૫-૧૧૦૦ ડિગ્રી સેલ્સિયસ ત્રિશ્ણ તૈયાર કરવામાં આવે છે. ગ્રેફાઈટ કપર તેલબ, રસાયણ અને કાર્બોન કોઈ પણ અસર પડી નથી, અને સખતમાં સખત થઈ સખી પણ તે રહી શકે છે. આથી ગ્રેફાઈટનો મોટો નુશો-લગભગ ૬૦ ટકા તેમાં થાત ગાળવાના કારણે વપરાતા ખૂબ છે. (crucibles) બનાવવામાં વપરાય છે જેને વીજલિક બહીની ખીલવણીએ તેમાં પડાયા કથો હતો; પણ હવે એ પાણી કુટું છે અને તેનો વપરાશ વધવા માંડ્યો છે એ વપરાત કાર્બોનમાં, રજોઆનમાં, હોઈટોટની બનાવટમાં, ડાયપેરો અને મોટરના બ્રશોની બનાવટમાં, બેટરી-ઓમાં અને કોઈ આપવા માટેના બારીક પાકડેટોની બનાવટમાં ગ્રેફાઈટનો વપરાશ સાદીરીતે થાય છે.

આ વિજ્ઞાનપ્રગમાં હવે કુદરતી ગ્રેફાઈટની નમ્યા બનાવડી ગ્રેફાઈટ પણ હવામાં ગાંડી છે. અમેરિકામાં નાયાગરા પાણીથી પેદા હોલી સરતી વીજળીનો લાભ લઈ ત્યાંના મિ. અચેસન નામના માણસે દી. ૧૮૯૬માં ગ્રેફાઈટ બનાવવાની રીત શોધી માટે. તેની અને કાર્બન ત્રિશ્ણને ૨૨૫૩૦ કલાક સુધી વીજળીની બહીમાં સખત થઈ કરવામાં આવે છે. એથી પ્રથમ કાર્બોન-ટકા તૈયાર થાય છે કાર્બોન-ટકા એટલે સિલેટના કારબાઈટ, જેનું સખત અચ્છીને લીધે વિષ્ણુ થાય છે અને ગ્રેફાઈટ બને છે આ બનાવડી ગ્રેફાઈટ માત્ર પેનસિલોની બનાવટ સિવાય બાકી બધાં જ કાર્યમાં આવે છે.

કુલેબોના સાથે પાણીમાં સંપૂર્ણ થઈ કારબાઈટ બને છે. આથી એક કાર્બન કારબાઈટ, ચૂનાને કોલસાને વીજળીની બહીમાં રચી કરવામાં બને છે. એ કારબાઈટ કપર પાણીની અસર થતાં તેમાંથી એસીડીલીન નામનો વાયુ છૂટે છે, જે સખતની રચાતો દોહ બની માટે વપરાય છે. તેને એસિલન સાથે મેળવીને સજાવાવાળી પુખ્ત અચ્છી પેદા થાય છે; આથી લોહના પાટા કાપવા માટે તેની અચ્છીની રોટને વપરાય કરવામાં આવે છે.

અલ્યુમીનિયમ કારબાઈટ પર પાણીની ડિયા થતાં મીથેન વાયુ નીકળે છે. કોલસાની ખાણોમાં આ વાયુ ધળીવાર નીકળે છે. એ ખાણોમાં થતા પડાયા આ વાયુ સળી કાઢવામાં આવે છે. (ડિસેમ્બર ૧૯૪૬) ૩૬

કાળેનને આજવાથી છે બોલકાસાઈ પેલા થાય છે એક તો કાળેનને
મોઢાંકસાઈ બહુ જ ગર્વાદિત—જોણે હવામા કાલસો જાણવાથી
આ વાલુ પેલા થાય છે એ અત્યંત ઝેરી દોષ છે ગરમ પાણીને
બગે રાંધેલો દોષ તેવી બાજવામાં બગે સળગતો રાખીને બધ
બારણે નહાવા બેસવાથી આ વાલુને કારણે મુગાજ ગયાના ઘણા
દાખલા બન્યા છે મોટર ૧૧ ધુમાડામાં પણ આ જ વાલુ નીકળે છે
પશ્ચિમમાં તે એવા દાખલા પણ મોખાએલા છે કે બળજારે મોટર
લેખી રાંધે તે બેલિનન વાલુ કરી, તેનો ધુમાડો આદર એકોડ
ધવા હજને ધણીએ આપવાત કરેલા છે આ વાલુ નીકળે ધાતુ સુદ્ધ
કરવામાં વપરાય છે તે બળે છે ત્યારે વાદળી ન્યોત નીકળે છે
આપણી સગડીઓમાં ધણી વાર એ રમ નવરે પડે છે તે તેનો જ

બોલે વાલુ તે કાળેન ડાઘ બોલકાસાઈ આ વાલુ આપણ
આસોડા પાસમાંથી નીકળે છે કોઈ પણ કાળેનવાળા ઘોળને જાણ
વાથી આ વાલુ થાય છે દારૂની બનાવટ માટે સાકરચળા
પદાર્થોને ન્યારે આથવામાં આવે છે ત્યારે તેમાંથી પણ આ વાલુ
પ્રમાણમાં નીકળે છે તે શીડાંબોટર અને એવા ધીણા (એર
ટક વોટર) બનાવવા માટે તેમજ આગ છુટાવવા માટેના સાધનો
(ફાયર એક્સ્ટિંગ્વિશર્સ)માં થાય છે આ વાલુને દબાવવા દરો
દારવાથી ધોમધોમે તે પ્રવાહી બને છે ને છેવટે થળ બરફ જેવા થઈ
ન્ય છે એને સ્ટ્રી બરફ કહે છે, કારણકે તે ઓગળવાથી પાણી
નથી થાય નથી આ સ્ટ્રી બરફને અડવાથી ડું બદાયક ફોલો પડે છે,
ધી પાણીના બરફની દરીકાંઈમાં આ બરફ ટકી રાકયો નથી
હી ની વનરપતિના પાદકા સુર્યના તાપમાં આ વાલુમાંથી જ

કાળેન હજને તેમાંથી પોતાને કપથીથી બોરાડ બનાવે છે અને
રીતે છટે પડેજો આકૃષ્ટિના હવામાં ગળી ન્ય છે આ કૃત્રિ
તેજ સગીરવલુ હજે છે આથીને શુદ્ધિમાં વાડ રાંધેલો કપડો
બાજ બન્ય છે તે દરજામાં આકૃષ્ટિના અને કાળેનવાળા કાસાઈ,
પ્રમાણ સંગતોડ રાંધે છે સામાન્યરીતે હવામાં ફરે ૧૦ ૦૦૦ થી
લગભગ ૩ લાખ કાળેન ડાઘ આકૃષ્ટિ દોષ છે વિચલમતિવા
સદેરીમાં અને ન્યારે છુટી હવાની આવન ન થઈ રાકયો દો
એવી ન્યારાગીમાં આ પ્રમાણ વધી ન્ય છે ત્યારે આસોડામાં
સુરેની પડતા માટે છે આ આકળવિધ થઈ ન્યાય છે

લાલચોળ ધમધમતા કાલસા પર વરાળ છોડવાથી કાળેન કાલ
કાસાઈ કાળેન ડાઘ બોલકાસાઈ અને કાલેનવાળા વાલુને નું ગ્રાથ
પેલા થાય છે આ વાલુ દોરડેસ હજવાય છે જોગા બે વરાળ
મદદે હવા વાદવામાં આવે તે પ્રાડસુસર ગેસ અને છે ૨
જેસો દરોગીમાં ગરમી માટે વપરાય છે પોલોની તળીના વિદ્યો
માં મોટરો પણ આ ગેસ થડે જ ચલાવવામાં આવતી હતી

આ થઈ કાળેનના રસાયનની એક બાલુ બીજી બાલુએ કાલ
નિક પદાર્થો તે બોલકા વિષુવ છે કે આમાં વિદ્યે કઈ અનુસાર
માટે તે એક બાલુ બોલકેન રસાયન અસ્તિત્વમાં આવે છે તે
બધી દબે પ્રયોગશાળાની પેલા થઈ અઈ છે આપ ની બોરાઈ બો
આપણી કપડાવતા આપણા કારોત્થ માટેની આવરણ દવા
બધિએ રંગો ને બીજ અનેક થોભોને સમાવેશ તેમાં થાય છે
બધી જીંદીને આખને વગમતી થીએ કાળેનની જ કારણ છે
સળથી વિજલવાર માદિની દબે પણ કુમાર મા આવવાની છે

આપનું લવાજમ આ એક સાથે પૂરું થતું હશે

૮. જુલમજ અપવાદ સિવાય જે મોડા ભાગના માદકોના લવાજમ મા એક સાથે પૂરા થાય છે તેમાં માદક નળરની અ સ ઘસ અ
અંકની કોથળી પર કુડાળ કરેલુ હતી તે મધા અકમાં અમે વિસ્તારથી કહે રી 'કરકસરની વાત' તરફ આપનું ધાન એવીવા બોમે
(૧) મતી આંદરથી લવાજમ મોવલમાં આપને ગામ જે આવડો અર્થ થશે ન્યારે વી પી થી મગાવતા છે આના થશે (૨) માદકોના
એકસાગરા વી પી રવીકારની નદિ હોવાથી સેકડો વી પી કરવામાં આપને કમ આવડતા વિસ્તાર થીની ન્યો
આ બે વાત ઉપર વિચાર કરી આપ શા ઉદર બો કા તો મતીઆંદર કરી દેશો, ગાયર વી પી થી મોકલવા અખને લખી જ નુપરો
અપતો એક બહાર પડતા સુધીમાં ઉપર નદિ મળે તો આપ યાદ રહેવા હજો છો એમ સગજ આપને કમાવુસાર ની પી મોદકારો
અને વાલુ ન રહેલુ હોય તો કૃપા કરી અમને વેળાસર ન્ખાવરો નેથી અમને સવાચાર આવના પોરટેનુ અને ન્ખા મોળવે પ છે
આવવાનું નાહકનુ તુકસાન ન થાય સાથે આ રો માદકનબર અવરજ લખી ન્ખાવરો આ બંકની કોથળી પર તે બે

ગોપાલ ભાંડ (અનુ ૩૬૮વી થાલુ)

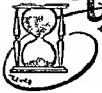
એકલે એ ની કૂદ (આત્મ) ધુમાડા સાથે આકાશમાં ચાલી ન્ય છે
એ લોખા ત્યાના મહેનત રહેર પોતાના સતોને સગન ની દે છે
આપી હિન્દુઓ આકાશના તારાની બધી બળવતા પથાગ બાળી
શકે છે પણ જમીન નીચે તેા મુસલમાનોને મૃત્યુ બાદ દફનાવાય
છે એકલે બુકમની બજાર તેા તેઓ જ પોતાના સતોને જતાવતા
હશે માટેકમની પતની આગાહીરતા પથાગ તેા દુરિવગ પડિતોએ જ
જતાવતા એકલે 'ગોપાલની બુદ્ધિથી કૃષ્ણચંદ બજી ગયો

હાર્યરસને પ્રાણ સહદયા છે ગોપાલ અત્યંત પથાગ હતો
ગરીબ, નબળા અને અસહાય પ્રતિ તેના અવરમાં કારે સહચેદના
હી એક વાર એક શુદરયે કોઈ મોડા જમીનદાર પાસેથી કઈક
મહેનતે એક તળાવ અને તેના કાકાની મોડી જમીન ગરીબો ને ત્યા
એક નાનીશી ખૂંડી જતાવતે રહેવા કારણે જમીનદાર પેના નીચ
હતો પેવા બીજાઓને તળાવમાંથી પાણી ન લેવા દે! કહેતો કે
૩૩૦ (ડિસેમ્બર ૧૯૪૨)

જે તળાવ વેચ્યું છે તળાવનુ ધા ની નથી વેચ્યું આ બારે મ ગર
કૃષ્ણચંદના રજાગર સુધી પહેર્યો કારના મગજ પર એકેર જ
પણ વિચારવા કાચો અવધા ગોવાવને તેને વિવેરોવાવને પદાર્થ
ગોવાવે કહ્યું તવ તવન ગરાબર જ છે કારણમાં મિા મુજુ બજુ વ
કે કે આ માખુસે પાણી નથી બરીયુ આથી બેરાડ તળાવનુ બુ
લાવી જમીનદારનું જ મણુવ પણ તે પારકાના તળાવમાં પોતાન
પાણી કેમ રાખી શકે? તળાવ તો તેરો નેથી માખુવ છે એકા દે
દબે પોતાનુ પા ની નીકે કાંઈકે થાયે હઈ ન્ય વા તેા આ શુદરખને
એના તળાવમાં પોતાનુ માણી રાખવા બત્ત માસિક બાકુ આપે
આ વૃસતો સામગ્રી વેત જમીનદારે પોતાનો વધ કડાવી લીધી

ગોપાલની આવી હાનરજમાંથી સદબલુ બે ને અઈરતાની
વાતો તેા સદા સો કસાઈ કરશે આસ્થાયે દિાતિમેકેન સેન
(ઓક ઇન્ડિયા રેડિયો લખ ની પી કરવુ પ્રવચન આજકવ માથી

પરચીક વર્ષ પહેલાં

અંક ૧૨ - માગશર ૧૯૮૧ (ડિસેમ્બર ૧૯૮૪)

એ સામાન્ય પ્રકારના અચેજનથી તે બહુ વિદાન છે કમઠા કુટુંબના ગૃહસ્થ છે કવિ ને ધર્મશાસ્ત્રી છે તેમણે ઇચ્છ્યુ હતો તેમણે મોટા મુળાની રમી ભોગ શી રાકત, તેમણે ધાર્યું હતો તે મોટી કોલેજના પ્રિન્સિપાલ થઈ શકત, તેમણે માગ્યુ હતો તે પાઠશી તરીકે કમ્ય પડતી ભોગ શી રાકત પણ તેમણે લક્ષ્મીને જીતી કરી છે, હોદ્દાને મણકાઈ નથી અને આજે નિષ્પરિમીટી રહી હિંમેને અર્થે ભ્રમણ કર્યા કરે છે ન્યા મુખી અચેજ પ્રભંગા એવો ગઠ પણ અચેજ હોય ત્યા મુખી તેમને ખાતર પણ અચેજ પ્રત્યે વિરરકાર ન કરી શકીએ

ગા શબ્દોમા ગાધીજીને નેમની પ્રશન્તિ કરેડી તે મીનબધુ એ ન્યુઝનુ શ્રી બનારસીદાસ ચતુર્વેગએ બળેલુ ચરિત્ર 'કુમાર'ના પહેલાં વર્ણના છેવટા પાકમા આવેલ આજે તે એ નેજેએ શ્રીમતી માગરિંટ સાહમ્સના સહકારથી લણેલો દીનબધુનો વિગૃહત ચરિત્ર-ગ્રંથ બહાર પડયા છે એ પરથી ન પ્રતીતિ થશે કે એ ભગમકાણે પણ 'કુમાર' ચોતાના કાર્યકવની માડની કેટલી નિરાળ કરી હતી એ ચરિત્રનો કથાક કરતા શ્રી દેશબળ પરમારે લખેલુ કે 'કવિવર રવીન્દ્રનાથના એ પરિચર ને ગાધીજીના એ પ્રિન્સિપલર સામાન્ય ગિરાનરીગો માર્ગે ચડેલા ધર્મકૃષ્ણક પાઠશી નથી, પણ ઇચ્છુ ભગ વાનના પ્યાલો પીધેનો ખરો પ્રિયતી દુષ્ટર છે કલ્પના અને હવિતા હોમીને છવ ઝોગી વરેલો એ ભેગી છે અમલ ને ધનની પાર ભીત રેલો એ અવધૂત જે એ પ્રશુનો માણસ છે અરીજાનો વાલી છે, હુ બિયાનો મેલી છે મિટિશ સલ્તનતના ઝેરામાંથી મળેલુ અમૃત છે'

એ અકમા ત્રય વાર્તાઓ હતી ગેકરસાગરી લોકકથા, એક પકાદાર કતરાની ભેગધીની કથા, અને ડીઝ કિરીટ હાથીની ચાલુ વાર્તા નેમા વાઘનો રાશ્ત્રાર ને કળણના ખૂની ગમેના હાથી પરથી ગમેડી ધાતની કથાના બે રોમાચક પ્રસંગો એ નાકમા હતા એ કળણની બહુકરતાનો ખ્યાલ આપતો એક રૂકશે તો હવારના નેવો છે

પણ બાદરાએ અમને ખરેખર ફરસાળ્યા ન હતા અને એક કળણ - 'લુવા'મા આ શી પડયા હતા ને કિરીટ અદર ગરતો નતો હતો કળણ એટલે જોગીનના ક હવા પડ નીચે ટકાઈ રહેલુ પોલાણ નહીં એમા પૂર આવાઈથી અથવા ભારતીયોટ થવાથી પાણીના પડ વધે છે આથી કાકા કપર ન્યા ન્યા પાણીના વગળ પડયા હોય છે, ત્યા પાણી ધુમગઈ ધુમાઘને જાડા ખાડા પડી નય છે ન્યારે એટ આવે છે કે પાણી ભીતરી નય છે ત્યારે આ ખાડાકાંચા કીચક એટલાચ છે સાધારણરીતે કાકા પરનો કીચક મુકાઇ નય છે ત્યારે તેના પર થયને માણસો આવનલ કરે છે, પણ આવા વગળની ન્યારાગે પડેવા જાડા ખાડાની અદરનો કીચક મુકાતો નથી, માત્ર તેનુ પકળ પડ ન મુકાએલુ હોય છે આથી માણસ તેના પર ભલ્લી ચાલતા અદર ખૂની નય છે આવા કળણને 'લુવા' કે 'ફેડા' પણ કહે છે નેમનેજ

માણસ તેમાંથી બહાર નીકળવાનો પ્રયાસ કરે છે, તેમતેમ તે અદર ગરક થતો નય છે આવે વખતે માણસે કાઠ પણ બળ ને નાપરતા તરત ચત્તા રૂઈ જલુ સાથે કાઠ માણસ હોય તો તેને દૂર રહી કપડુ કે દોરડુ નાખવાનુ કહેલુ, અને તે પકડી રાખી લેવા માણસને ખૂચી લેવાનુ કહેલુ સાથે કાઠ ન હોય તો ચત્તા રૂઈ ને પછી આગોઠતા આગોઠતા પણ તે ખારો જોળથી નવાથી બચી નવાય છે

કિરીટ બહાર નીકળવાને બળ કરતો હતો તેમ તે અદર વધારે ગરક થતો નતો હતો આથી તે એટલો અમરાયો કે કાઠ પણ ઉપાય રોપવા માટે ફૂંકા મારવા લાગ્યો તેને આમલો આગ છાપી મુખી એટલે તે એવી વાસી રીતે ખૂચેલો હતો કે પોતાની નવતને બચકતા તેને વધારે મુરકેલી પડતી હતી

એ વરસે ક્યારેકમા બેળમામમા કોંગ્રેસ મળેલી અને ગાધીજી તેના પ્રમુખ વરમા હતા 'કુમાર'ના ચિરપરિચિત શ્રી પ્રમુખાસ ગાધીએ બેળમામમા સુદર ચિત્રો મોકલીને તેનો પરિચય આપતો પત્ર લખેલો તેમાનુ એક વર્ણન આકર્ષક છે 'અહોની માટી એટલી લાલચોળ છે કે માણસ નજાક બેરકાર રહો કે બેરિવસમા સન્વાસી થઈ જવાનો' આસપાસના કુશરા, હાટી, આમાસના વાદળા, બધુ અદર ખૂચી ગયો હતો, તે પણ પાછલી ભાગ નરા વધારે બહાર હતો, એટલે તે એવી વાસી રીતે ખૂચેલો હતો કે પોતાની નવતને બચકતા તેને વધારે મુરકેલી પડતી હતી

આફ્રિકા એવો હતોમાગી ખડ છે કે તે જુદીજુદી પ્રલભોનો ભોગ થઈ પડયો છે અરબ, નર્મન, ફ્રેંચ, અચેજ, પોર્ટુગીઝ, ઇટાલીઅન, સોએ આ ગ્રહમાય ખડને ખીખી ખાધો છે ત્યાની મૂળ ભતો એટલી પછાત અને ભોળી છે કે એમને લાલ લેવા એકેય પ્રલભ બૂચી નથી ઝોરાશી અર્દા આન્યા તે અગ્રાક સેકાંક પહેલા ડિંદમાથી ધણુ વેપારી લોક અહીં આવી વસેવા તેઓએ વેપાર ચલાવ્યો, મૂળ વતનીઓ એટલે સમગ્ર કેળવ્યો, ધરના મકાન બા યા ને નખીનો ખરીદી, આરોગ્ય ને જળવાય એવા પ્રાંતોમાં પણ તેઓએ વસવાટ કર્યો અને વેપારને અતુકજ સાધનો કાંબળ્યા

૧૮૯૧મા અહીં હિંદી પ્રલભે હિંદી મન્દીરો પડે રેલવે બાધવી સરકરી જમલ ને વેરાન વચ્ચે થયને રેલવે કાંટની કેડ રી મુરકેલ છે તેનો ખ્યાલ આપણને અહીં મેકાન આવે હિંદીઓએ પરસેવો અને પેસો વાપરીને, માણસોનો પણ ભોગ આપીને કોંગ્રામાસરી કેડ યુગાન્ડા મુખી લગભગ ૬૦૦ સાલની રેલવે સડકમાંથી એ આખુ રાષ્ટ્ર પુર કહીએ તો હિંદીઓએ ને નિખાળે હાથ છે કર્નલ બેન્ગ્ટરે આ સળવે ચોતાના એક પુસ્તકમા લખ્યુ છે કે 'રાષ્ટ્ર નિર્માણ કરવાના અને રેલવે બાધવાના માંગમા હિંદીઓએ હાડની કામગીરી કરી નાખી છે હાકા ફાટી નીકળી ત્યારે પણ એ ન બહાદુર હિંદીઓ નર્મને સાથે સરયાનમા રહી ઝૂમ્યા હતા હિંદી રેલવે અને રેલવેના માણસ (ડિસેમ્બર ૧૯૪૯) ૩૭૧

સોએ ૪૮ લક્ષ્મીચલાવી રાખી હતી જમીન પૂર્વ આદિકાના ૪૪ મુકોમાં પ્રાણ પાચનાર પત્નીની શિક્ષા સિવાય કોણ દબરુ પલુ આજ શિવિત જીવી છે હવે દિવિદો તો મને બુદ્ધિ છે, ને ત્યાંથી વિનિયોને તેઓ કાઢવા મથે છે.” આમ હતીને એ પૂર્વ આદિકાના ‘ત્રિનીઆ’ નામના પ્રાતનો પરિચય એ આકાશચિત્રો સાચા સ્થિતિઓ છે

અ અકતી ગાણકરી માં એક એવા આપકર્મી પ્રાણસતા કપરી મુરકેલીના પલુ પ્રેરક ક્રમારજાળના રોગશુદ્ધો ફરો હતાયો હતો, કે ને જતે દહાડે ઈવડનો વડો પ્રધાન થયો આને પલુ એના રાખો એવા ન અસરકારક નીવડે એવા છે:

“રોકડહડના એક ગાઝામાં તે જન્મ્યો હતો નિરાણેથી કબી લેતયાં બાદ એને ખેતરનો આશ્રય લેવો પડ્યો, અને ત્યાં સાથી તરીકે કપારા વાળવા, પંખીટોવા વગેરે કામ કરતાકરતા તે ખેતીમાં પાસવ થવા હાથે પલુ ભાળવણથી જ તે રાજનીતિને રશિયો હતો, અને ખેતીમાં કઈ બેરોબર મુજબ ન ચાલેલાં લાગવાથી એને ફરજની મીઠી ગાય મૂકીને સહેરો વસવાટો અવસર આવ્યો. ૧૬ વરસની નાની વયે તે દાર્શનિક પ્રવચન થઈને સરનશીલ નીભાયો તરત જ તેને શિરદેશમાં તક મળી, અને આખરે લાંબની મુવલુંમય શેરીએની તેની લાખા વખતની કંપના નજરોનજર નિદાણવાને અવસર આવી લાગ્યો. પરંતુ લાંબના તેના મુવલુંના રેવના સરી પડવા જણ્યા તે કંદે છે કે, “હું લડના આગે ત્યારે એક પલુ આઈને એના ન હતો કે નેને હું પિંડાંતો દોડ અપના ને મારી પરવા કરે કામ રોધવા માટે મેં કેટલાયે આવાડિયા મુખી રેડેલી લેકાઈની નહેરખળેની કાસરી વાંચ્યા કરી અઘાડિયા મુખી ગોઠાઈ અને મ્હાનિયુક્તિવિવેરો માળતો લડનાની શેરીએમાં બસ્યા કરી છાપાવેનારા ઓઠારાએની પલુ મને કંઈયે મવા લાગી છેવટે ‘બસ માડી’ના પાસવાનની પલુ જન્મ્યા મને તેની પલુ પડવાય કરતો રહ્યો પલુ એવામાં સારે નરીએ અઠવાડિયે પરાશિલિતના કરે મને એક કામ મળી મથુ

“પગાર મારી ધરનુ બાહુ આપકર્મી સાચી સખળી ની જીવી મદ, અને કલકે આંધે દેનુ થયું કોણ એક માસિકસાચી દુકાને, અક નાડિયે કસ સિલિમને પગારે પરબીડિયા પર ચરનાના કરનાના હામમાં કામે રહી મથો અને બાર માસ મુખી ત્યાં જ નાનાની કીધુ ત્યાર પછી મારો પગાર વધીને એક પાઉટ થયો. એ વર્ષે દરવાજા બેઠારમાં આવતી લેલેની આંકિયમાં ભાતિયા કરવાના કામે મને રોકવામાં આવી હતો હું તે લેખી લાગ્યો. વાદાં આ તો જન્મી ફેલેલ અણાઈ મારી વાત માનો ન માનો, પલુ મારે દિસાં તે તો એ વર્ષ મને કારે વિનય અને પરાકમનુ નીવડયું એ પહર શિલિમ

મા તો મેં આમ, પીધુંને રાજ કરું નવરાસની વેગને હું બંદેકમ દાયજની દિન્ટરીટયુ તથા સિદ્ધિ આવેલડન પોવેળમાં અખતો તેની કેટલીક ફી પજુ હું આ પનારમાંથી ન અખતો, ૧૯૫૪ ન નહિ, પલુ રબ્બેઓમાં વતન જવાની વાટખઈ પજુ એમાંથી ૧૮ નહિ, પલુ રાખતો કિંગ્ડોસ અને એમનુ વચ્ચે ૩ બાબુના બામની મળીએમાંથી હું સોપામાંનુ સીધુંસોમાન ખરીદી લેતો મારા મારામાં જન્મો લેટ મુખ્ય દેવો, પજુ વડનમાં તો એ બુદ્ધ મોગે એલે તે હું મારા વતન રોકડહડથી મારાની વાપરતો આમ મારક રોમનુ મુજબન છે સાવ આનામાં પતી રહેતુ આ મેંકી જેના વિવાસના તેમને આસા ન દર્તા, એટલે એને બડે સહા ગરમ પાણીની ચલાવી લેનાં એ પલુ આ લેનાં જ એમાં છે, અને મહાવરો પડ્યા પછી તે આ નેટલુ રવાદિ પજુ લાગે છે એમ મને જણાઈ આવ્યું જણાવનુ ખાણું હું પીએને અને પંખીનીની કોઈ વીટીએમાં આણું આવતો મને વાદ છે કે તે આણુ પાછળ મેં રોજના બે કે ત્રણ આનાની વધુ ખર્ચું નથી એ ખાણું તે મારા આખા દિવસનુ મુખ્ય ભોજન દબરુ થવા રના આઈથી સાજના છ મુખી મારે મોકની બારી પછી તે પાપ ખરાદિયે મારને ટકોરે તે હું પચારી ઢાડી લેલો થઈ જતો, અને નિજાનતથા અર્થસાચનો અવસર કરતો રાને નાઈકેલસમાં જતો એટલે ૧૧ નામ્યા પહેલાં સુવા પામતો નહિ એવામાં એ વખતની નેશનલ વિગરલ કલળના ચિટનીસના રહેરમચમી બનવાની મને તક મળી, અને તે દિવસથી મારે સિતારો ચડવા લાગ્યો.

આ આપકર્મી ઈવડના પાતપ્રધાન વેગવારમશે મેંકોનલડની અજી પતીસ વસ પર મુજબી સાહિત્યમાં જેના પ્રકારને વાચોને આકર્ષાં હતા અને દિવસી નાનાલાલ જેના પર મુખ્ય ધ્યા લતા તે રવ પડુસાન શુકલની કુલવાઈનીના ફરો કો પહેલાં ‘કુમાર’ના આ ન અમ્યા પ્રકર મથેલા તેની એ વાનમી ‘હું તારી આજળ અકડ લેલો રહું છું એનો અર્થ એમ નથી કે હું ગરિબ પલુ જે હું તને નમીને પ્રજ્ઞામ અર્થ બંદ છે તો તાક મુકામળ મરી દિપ્તિમર્શાવાથી ખસી નય” ‘કાણુ કહે છે કે હું કિ પલુ છે તે મારા મારી મા મને ને દાકરડા ગાય છે તેનુ અર્થકાણુ કહે છે

અ મેંકોના કોઈને વિર જતા કે કલને મળી વેળા ટોપી ગવાર વાનો વિનાજ સાચી પડ્યો તે ક્યાં તો આ કંકો રસમય છે એ વિનાજ ન્હાના વખતથી ચાલની એક રીડી કપરથી પડ્યો છે પહેલાંના વખતમાં કઈ અજી ન સરહાર કોઈને ત્યાં મેંકોના-ચલને જતો ત્યારે મારા પછી રીડી લેતાંતો આથી તે એમ જણાવતો કે હું મારીતવ વારને બે નહિ, પલુ જન્મનાના બેરોસાકર હું ત્યારથી એસેલો મા-ખાસ કરીને કોઈએ આજળ-ટોપીકેલવાનો ચાલ પડ્યા છે

કોથળી મુખારક!

કુમાર કપર આપની કોથળી માટેના કામજોની તમીને કારણે વચ્ચે આમરે એ બધા ની નાના કામજો મા વર્ગીને કુમાર મોકલુ પડે છે ત્યારે, એલોલો, કેટલા બધા વિરોધના કામજો આવેલાં ને ગ્રાહકોની વાત પજુ સાચી હતી કોથળી વિના તેનુ મુખ્ય આકર્ષક અને મોખુ ધન ને વિના, તેનો ચોથાઈનો ચૂસો થઈ જતો હતો કેટલાંકે તો અમને ત્યાં મુખી લખે છે કે લરાજામાં શેડા વધારો કરીને પણ આમરે કોથળી તો ચાલુ રાખવી જાવડખ, એક કમ્પુ ક્યાં નિતા ન અમે વહેલામાં વહેવો તરે ફરીકોથળી નાહુ ફરી કીધી પલુ અમારો એક નવાઈના કારણની આજ્ઞથી આગે અખર પડી નથી ને કોથળી મારે સો આટલા આટલુ દવા (કુમારના સરકણુ મર્થ જન્મવા પછી, પલુ એ બીલ અનેક કપરોગમાં આપની દોઈ લોકો એટલે કાળજીપૂર્વક સાચવી રાખે છે) જે ને કોથળી કંર, નામ રાજનામને ખેરોબર મથાને, પોતાનો આદર્શ નખર હમેને કોથ છે, એ વાદ રાજવાની અને દરેક પાત્રવવદાર વખતે તે અમને લખી જણાવવાની નરા સરખી તકલિફ થયું લોકો કેમ નહિ હોવા કોથ ૧ એટલે નાની સખળી આપની તબી તે અમારી મોરી નહેમલ જવાની છે કે હમનેના સમુદાયમાંથી આપનુ નામ રોપી કાઢવાની તો ક્યાં કરીને આ પાશ્વેને તરત, પેલી કાને મૂકી રાખેલી કોથળી પરાને નખા લવાજમ બાળતના આપના નિર્ણય સાથે જળી જણાવતો ૧ આસાર-પણે આસાર એ લે એ આપની કોથળી આપને મુખાર

ગ

સંકેત-લિપિઓ

રોપક

કરણસિદ્ધ ગોવિન્દસિદ્ધ રુદ્રાક્ષમા

સ સંદેશાઓ મેમ્લવા ગાટની જે વિવિધ પદ્ધતિઓ પ્રાચીન કાળમાં પ્રચલિત હતી તે પૈકી બે કરપદ્ધતિને કવન સંદેશ આપણે અગાડના હપતામાં જોઈ ગયા નીચે હુડુભિ સંદેશ એટલેકે દોવ ગારફતે સંદેશો મેમ્લવાની પદ્ધતિ સમજાવે તે પહેલા આધુનિક કાળમાં હુનિયાભરમાં પ્રચલિત ટેલીગ્રાફ ની-તારની લિપિનો પરિચય પણ જોવાથી લઈએ હુડુભિ સંદેશની સંજ્ઞાઓ લગભગ એવી હોવાથી એ સમજાવી આવી સરળ પણ પડરી જેણે તાર આફિસ જોઈ હશે તેમણે ત્યાંના ટેલિગ્રાફરના નાના બીજાનિક થયેા હપરને એક પિત્રજનો દાડો દબાવીને તેમાંથી કડ કડાટ કરતા અવાજને નીકળતા સાંભળ્યા હશે એ કડકડાટ એ જ તાર ટેલીગ્રાફની સંકેત લિપિ

તેમાં દાડાની ટેસીને બાબીને તરત મૂકી દેવાથી 'કડ' એવા અવાજ નીકળે, અને દબાવીને થોડી વાર રહીને રહી મૂકી દેવાથી 'કટ' અવાજ નીકળે છે આ 'કડ' અને 'કટ' એ બે અવાજોને આડા અવાજો, હલકાસુલકા અને વિવિધ સામ્યાઓમાં ગોઠવીને ABCDની રોમન લિપિના બધા અક્ષરો, અ કો વગેરેના સંકેતો ચોખ્ખા છે તેને લખાણથી સમજાવા માટે 'કડ' અવાજને માટે આવુ ટપક અને 'ક' ટ અવાજને માટે — આવા આડી લીટી ચોખ્ખામાં આવો છે એક 'ક' ટ એટલે ત્રણ કડ', એ રીતે તેમના અવાજના સમયનુ માપ મણેલુ છે એ આખી લિપિ નીચે મુજબ છે

A	—	કડ ક
B	—	ક ટ કડ કડ કડ
C	—	ક ટ કડ ક ટ કડ
CH	—	ક ટ ક ટ ક ટ ક
D	—	ક ટ કડ કડ
E	—	કડ
F	—	કડ કડ ક ટ કડ
G	—	ક ટ ક ટ કડ
H	—	કડ કડ કડ કડ
I	—	કડ કડ
J	—	કડ ક ટ ક ટ ક ટ
K	—	ક ટ કડ ક ટ
L	—	કડ ક ટ કડ કડ
M	—	ક ટ ક ટ
N	—	ક ટ કડ
O	—	ક ટ ક ટ ક ટ
Ö	—	ક ટ ક ટ ક ટ કડ
P	—	કડ ક ટ ક ટ કડ
Q	—	ક ટ ક ટ કડ ક ટ
R	—	કડ ક ટ કડ
S	—	કડ કડ કડ
T	—	ક ટ
U	—	કડ કડ ક
V	—	કડ કડ કડ ક ટ
V	—	કડ ક ટ ક

X	—	ક ટ કડ કડ ક ટ
Y	—	ક ટ કડ ક ટ ક ટ
Z	—	ક ટ ક ટ કડ કડ
1	—	કડ ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ
2	—	કડ કડ ક ટ ક ટ
3	—	કડ કડ કડ ક ટ ક ટ
4	—	કડ કડ કડ કડ ક ટ
5	—	કડ કડ કડ કડ કડ
6	—	ક ટ કડ કડ કડ કડ
7	—	ક ટ ક ટ કડ કડ કડ
8	—	ક ટ ક ટ ક ટ કડ કડ
9	—	ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ કડ
0	—	ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ

આંગ્રેજીની સંજ્ઞા

પિરામ વિક્રો અને બીજા સંજ્ઞાઓ

,	—	કડ ક ટ કડ ક ટ કડ ક ટ
,	—	ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ
,	—	ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ
?	—	કડ કડ ક ટ ક ટ કડ કડ
!	—	ક ટ ક ટ કડ કડ ક ટ ક ટ
"	—	કડ ક ટ ક ટ ક ટ ક ટ
"	—	ક ટ કડ કડ કડ કડ ક ટ
"	—	કડ ક ટ કડ કડ ક ટ કડ
ખેટા અક્ષર	—	કડ કડ કડ કડ કડ કડ કડ કડ
રાહ જુગો	—	કડ ક ટ કડ કડ કડ
સંદેશ પૂરો	—	કડ કડ ક ટ કડ ક ટ
(કોસ)	—	ક ટ કડ ક ટ ક ટ કડ ક ટ

તારની આ સંકેત લિપિનો રોપક સંસ્કૃત અથવા ફિને મોર્સ નામે એક અમેરિકન હતા તેના નામ પરથી એ લિપિ મોર્સ કોડ ના નામથી જાણીતી છે એટલે વિસ્તૃત ચરિત્ર કુમારના એક પછાત નવા અકમાં આવી પણ મળે છે ૧૭૯૧ની રજમી એફિને તે જ નામે જોઈ અન્ડામાં લખાતો અભ્યાસ કરી તેણે ન્યૂ યૉર્ક જઈને તરતથી કલાકાર તરીકે ધણી રાજ કર્યો પણ તાનપ મૂકી જ જાણનાનો સાંગ હોવાથી બીજાની કેટલાક અખતરાઓ કરતા કરતા તેને બીજાની ગદ્દદથી સંદેશોમાં મોકલવાની રાજ્યતા જણાઈ, એટલે મથામણ કરીને તેણે કપર જણાવ્યું તેણે 'કડ ક' ટ'ના સંકેતો દ્વારા સંદેશો મોકલી રાંકે તેણે ચત્ર બતાવ્યું અને એ બે અખતરામાં સંકેત લિપિ થોડી કાઢી તેના અખતરા તરીકે ૧૮૩૫માં તેણે ન્યૂ યૉર્ક હુનિવર્સિટીમાં અરખા મોકલ્યો તારખતરા અવાજી બતાવ્યો, એટલે અમેરિકન દેશોને ૧૮૪૪માં તેની આ રોપક માટે નાણા ગવર્નર ર્યા અને બીજા વર્ષે કૉન્સિલન્ટીનાલીસેર સુધીની તાર લાઈન બનાઈ તેમાં ૧૮૪૪ માં એની રજમી તારીખે હુનિયાને પહેલા તાર સંદેશની થેના રખેા માલિતરો 'What hath God wrought' આજ એક સંજ્ઞામાં તે એ હુનિયાભરના દેશોમાં સર્વજનથી સંકેત લિપિ બની ગઈ છે (આજે ૧૮૪૪)

શ્રમશીલતાની પરાકાષ્ઠા સમી રમત
મૅરથોનની ૨૬ માઈલ દોડ

७२ विचार तो श्री लुओ એક બે નહિ પણ છબીસ
માઈવની રેડા!

આનહ આપતી કોઈ દિશા જોવા માટે પણ સતત એ ચંદ્રી ક્વાક
એમી રહેતા ધણીને થાક લાગતો હશે ત્યારે આ તો સવા ત્રણ વાક
સૂંધી સતત દાડવે જ રાખવાની વાત થઈ કેટલાકને તો એ મળે
પણ નહિ જોતરે પણ એ દર્શકત છે કે આ દુનિયામાં, અને આપણા
મુજરાતમાં એકીસરે જ છબીસ છબીસ માઈલ દોડનારા પડતા છે

સમગ્ર દુનિયાનો યોદ્ધા યોદ્ધા ખેલકૂદ હત્તેલ તે વિશ્વ
આંતરિક હત્તેલ તે હત્તેલના બેનો સમાવેશ કરવામાં આવેલો
છે તે આ લા. પી. હોડ (ગેરેથાન) પુ પુ અત્તર ૪૨ ૮૯૫ મીટર ઓલેકે
૨૬ કી.મી.ને ૩૮૫ મીટર હોય છે તે અત્તર હોડવા માટે ત્યાં તો
યાંથીયે યુવાનો વાદોને પડે છે એં (સિંગલ) હત્તેલના એ બધા
રોહિને હોડતા બેવા એ એક લદાલો પ્રભાવ છે

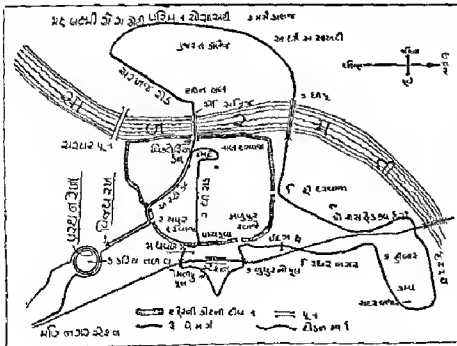
આ તો સમગ્ર દુનિયાના આદમી પાત યહ, રજુ ખુદ ગુજરાત
અને અમદાવાદમાં પશુ અ ૧૧ માર્ચ ૧૯૭૦ના રોજ પડ્યા છે એની
સાબિતી તાજેતરમાં જ થઈ

ગાઠ તા રડગી નવેગળે પરીદિયે હ વાગ્યે અઘાવાહના વિષયાત
કરિયા તળાવને કાઠે પ્રતાક યુવાનોનું ટોણુ નગા થયુ હતુ
સાડા હ વાગતા સુધીના તે એકે ઝાંખુલુલ્લસ કાર,
અક મેટર એક મેટર સાઈકલ અંતે આઠ દસ સાઈકલ એ નવાએ
હાજર થઈ ગયા સાઈકલ ધરી ધરીસ માલ હોડના હરીફે તૈયાર
થઈ ન્ય વારાફરતી ગજુ યુવાને જાહાર આલ્યા તેમને ઝાંખુ
લુલ્લસ ચારના હોડા કો ડાકરે તેમની સારીકર પરીકા કરી અને
ત્રણેને હોડવા માટે સાચક કંઠાચા પોણા સાત વાગે હરી અદ

31. કવાડમા સતત ૨૬ માહલ હોડી પહેલા આવનાર
અરવિંદમાઈ લક્ષ્મણમાઈ વાઠેડ

પડયો. હોડનારા હંદીકે બાહ્યોના પ્રધાન રેખા ઉપર આવી બંધ' ત્રણે સુવાનો પ્રધાન રેખાએ આવી પહોંચ્યા પ્રધાનકારે (દોડ શરૂ કરી વનાર પડ્યે) હોડવાની સભા આપી સમગ્ર મોખનારે અધિ કારીઓએ આટલ ધડી (રેડીંગ ડોમ) માટ બની અને દોડ શરૂ થઇ આગળ લાલ વાવટા સાથે એક મેઇટર 'પાસલટ કાર તરીકે નીકળી તેની પાછળ ત્રણ હોડનારા એને ભેગની સાથે બંધને સાથ કહિસરે. મેસાજીની થેલીઓ સાથે જરેતે પડ્યા.

[illegible]

આગાહવાદ-ગૌરવેશન સારતત્ત્વની દોડનો ૧૪૨૦. જેની ૨૬ માર્ચ દોડમા
આગાહવાદ ૧ વૃદ્ધ ૪ અમરવતી રથજો. આપરી લેવામા આગાહ છે

પાસે વર્ધનવાનુ નકી કુંદુલ આપી કાઢવિયાના
મે ચકર લ્યાભ્યા આઠ દોનાનાનો માગે મણિ
નગરનરુકે આકેશ મુખ્ય માગે મણિનગર રહેસાન
પર પહેનોઆ જાળુના રતેનો પાઠા કાઢકરિયે
ત્યાથી રાયપુર ફરવાનુ હેઠ આરતોદિયા માગે
વિક્ટોરિયા આડેન જાગળથી લાલ ફરવાનુ અમે
ભદ્ર આવી સીધા બહેર રાખમાગે આધીરોહ
પર તે રોહ કરી પાયકુષ્ઠા ફરવાનુની ગડા
માધનજુમર કરી ઝામનીપુરના પુલ પર
સરસપુર જોતી રાના રાજાસેના કાશ હર્ષ શાહુ
પુરનો ફલ જીતીને પ્રેમફરવાનુ હંદમા યોગીઅં
મિશ્રધરપરતને માગે શાહીબ્યા ત્યાથી ઉકરૂખ
મા સદરજાનપરતી કરી પાછા ભીમનાથ અં
ત્યાથી સાવળરમીના વેલેને પલ પાછા બેંસેનો
જાગવા આગળ મધ પોલીસ હેડ કૉર્ડેર

त्याची सीधा दिव्ही इताने यही राहणु
इताने ने भाजें आधी पूव वरावी रेवसितक सीस
अदी पडोवरा त्या तो दिवस अदी गयो ठतो, पा
पेवा त्रस नला दल देसगात्र याता नला

ન હતા. આદર્શ સોશાયેટીથી સીમા પરિમલ સોશાયેટીને રસ્તે મહાલક્ષ્મી ને પાલકી આગળ ચર્ચ સરખેજ રોડ ઉપર ટાઇન હોલ : ત્યાંથી એલિસ બ્રિજ જતરી, પિક્ટોરિયા ગાર્ડન આગળથી પાછા આસ્તોરિયા રોડ અને રાયપુર દરવાજે થઇ કાંઠરિયાને રસ્તે.

આરંભ વાચતા કદાચ તમને ચાક લાગે છે હોય તો ભયે, પણ પેલા ફોડનારા ચાકી નબ તો નહોતા. પારસી અગિયારી પાસે દોરેલી વિજય-ચેળા તેમની જ રાહ ભેટી હતી. અને આ વીરોએ તેને વટાવી ત્યારે જ પરરપરને સંતોષ થયા.

જાતની રફ ગાર્દશ હોડામાં બિતરે છે તેા. પણ, પણ બિતરે તેડલા
જ્યાં જ કાંઈ હોડ પૂરી કરી શકતા નથી. ને જેઓ પૂરી કરે છે તેમાથી
ધણાને તેા તરત જ તળીથી સારવાર આપવી પડે છે. પણ આપણે
ગૌરવ લેવા જેવી વાત તેા એ છે કે અમદાવાદતા આ ત્રણ હોડાવીરોને
કાંઈ પણ સારવારની જરૂર નથી પડી. હોડ પૂરી કર્યા પછી રવાના
સાવિક અગ બાદ કરતા તેઓ પૂરા અવસ્થ હતા. સેન્ટ નહોન એન-
મ્યુસલ સ્થિતેડ તરફથી સારવાર ગાટે એ સારી અવસ્થા કરવામાં
આવી હતી તે પણ તેમણે બીન-ઉપયોગી કરાવી. અદ્યજત, આટલી હોડ
હોડ દરમિયાન તેમને જોરાહ-પાણીની જરૂર પડે જ, અને તેથી પૂરી
રાશનિક એસિમ્પિક સરેશ તરફથી કરવામાં આવેલી અવસ્થામાં
પ્રમાણે તેમણે હોડ દરમિયાન મોસળી અને કોંડી લીધા હતા.

પ્રથમ ચાવનાર દોડ-વીર હતા બાઈ ચરવિંદ્યાઈએકમુખાઈ
રોડોડ. મિલના સાચા ચાવનાર એ કાચીમરુનું રાવીર તેમની વીર-
તાનો પ્રસાદો જરા એ ચાપી શકે તેલુ નથી. તમને તે રસતામા
મળે તો તમે રવખે પણ ખ્યાલ ન કરી શકો કે તે સતત સવા ત્રણ
કલાક સુધી દોડી ૨૬ માઈલનું ગેતર પાર કરી શક્યા હશે!

ખીન બાઈ છે એક ડોહટર. તેમનું નામ છે ડૉ. ની. એલિયટ.
 ૩૫ વર્ષના એ ડોહટરને બહુ નાનપણથી જ દોડવાનો નાદ સામેસો
 છે. નથી પહેલવાન જેવું બંદન, તેમ નથી એક સામાન્ય માણસ
 નેટલી પણ જીયાઈ, છતાં યંત્રનાં પગવાળો જે યુવાન ઇ. ૧૯૩૬
 માં રાત્રી ૪થી આજ સુધીમાં ૧૬ માઈલ દોડની રાત્રી ૧૧
 દોડયો છે, જેમાંની પાંચ તો અખિલ વિંડે ઓલિમ્પિક હાસલના
 આશરે નીચે દોડાએલી છે. સામાન્યરીતે જગતમાં કોઈ પણ
 દોડ-બીર આવાપણથી વધારે ચાર આ રાત્રે દોડી રાંકતો નથી.
 પણ આ યુવાન ૧૧ ચાર દોડેલા છતાં આશરે રાખે છે કે તે ૪૦
 રસની કમરે ૪૦ આઈવરી દોડ દોડી પાતાયો!

એ તો સાચા ત્યારે અરે. પણ છળીસ વર્ષની ઉંમરે છળીસ મા-
છલની હોડ નેજા હોડી જતાવી, તે ઉ ત્રીન્નું નંદરે આપનાર ભાઈ
રમણલાલ નામજી મહેતા. જાણુ, સપ્તમાણુ ગૌર જાનન, અને એ પર
રમણગિત તેમને પ્રતિભા આપે છે. કોલેજના જીવાને (!) નાણીને
નવાઈ પામશે કે તેજાએ સેકન્ડ ક્લાસમાં પ્રથમ સ્થાન મેળવી

અંગ્રેજી ભાષાનું સ્વાધ્યાય

[illegible]

આમદાવાદના ખાડિયા સત્તાગાંથી
મર્યાદા દોડતા કપરના બને દરીફા

જોમ. એ. ની પરીક્ષા પસાર કરી છે અને પીએચ ડી. ની તૈયારી કરી રહ્યા છે. તેમણે ભારત-સરમર-સંચાલિત રથાપત્ત્ય-શાળાની તાલીમ મેળવી છે. અને પુરાતત્વ સંરોધન તથા પ્રાચીન કળાઓના સાગ્રે સહ ધરાવીને કાર્યે પાણી ફેરવે છે હાલમાં તેઓ આમદાવાદના કલિકા મ્યુઝિયમ ઝાવ ટેક્સટાઇલ્સના ક્યુરેટર તરીકે કામ કરી રહ્યા છે. ઇ. ૧૯૪૪-૪૫માં ગુજરાત-નોરામ્દની ખાતર-શાળીએ હતી- ફાજમાં તેઓ એપ્રિલપન-યથા હતા, એ પણ તેઓની શારીરિક સ્થિતિનું સ્વયંક છે આવા યુવાનો આપણા સહેર અને પ્રાતગા છે એ આપણા સદ્ગામ્ય છે.

પણ આપણા દુશ્મન યે છે કે તેગની શક્તિ તેઓ તપ્યા પ્રદે-
શિત કરે છે તે રગતમમતાના મેદાન તરફ આપણી નજર જ નથી
લગતી. આપણા જનસમુદાયમાં અને એ જનસમુદાયને હારનાર
આપણા આગેવાનો, નેતાઓ અને અજાણશીમાં આ નજર જલસી
આવે તેવી આશા યોગી હો નહિ જ પડેને ?

તંથા તેની અનુદયગી અન્ય કળાઓના પરિચય આપતી લેખનાળા— લેખક— હુપતો ૪૦૩

યોગેન્દ્ર મિયદશી

જગતના પ્રાણીગણ-અર્થાત મનુષ્ય, પશુ, પખી વગેરે જીવો નર તથા નારી એવા બે ભાગમાં વહેંચાયાં છે. મનુષ્ય નતિના આ બે ભેદોને સ્ત્રી તથા પુરુષ કહે છે એ તો આપણે જાણીએ છીએ સ્ત્રી પુરુષ વચ્ચેના ભેદ પ્રાચીન નાટ્યશાસ્ત્રમાં તેમના આસ્થા પ્રાકૃતિક ગુણો દ્વારા દર્શાવ્યા છે.

સ્ત્રી-પુરુષ કામગતિ, માર્દવ, સુદૃઢતા વગેરે સ્ત્રીઓના ગુણ છે. વળી સહનશીલતા તથા ગ્વાર્ધણ (આત્મ સમર્પણ) સ્ત્રીઓના મુખ્ય ગુણ ગણાયા છે.

પુરુષ-પુરુષ વીરવ, બળ, સાહસિકતા, રૂપધર્મ, ઔદાર્ય, અદઃ કાર તથા નીરવ વગેરે પુરુષોના ગુણ કહ્યા છે. દુઃકમાં ધર્મ પ્રમાણની સુકમારતાને સ્ત્રીઓના ગુણ અને સર્વ પ્રમાણની ખડતલતાને પુરુષોના ગુણ કહ્યા છે. બીજી રીતે કહેતા તો રૂપ તથા શરીરને સ્ત્રીઓનું બળ પશુ છે તથા વીરવ અને મધ્યમને પુરુષોનું બળ પશુ છે.

જગતના પ્રાણીગણ એમ બે વિભાગમાં વહેંચાયા છે તેમ જગતની વસ્તુઓનું જગત મધ્યમ તથા અધમ અથવા ત્રણ વિભાગમાં વહેંચાયેલી છે. આ વિભાગીકરણ સત્ત્વ, રજસ તથા તમસ ત્રિમાત્રા ત્રણ તત્ત્વોને અનુવર્ગીને થયેલું છે. આ ત્રણ તત્ત્વો સુદૃઢતા સર્વજ પથ્યનેના છે આથી જ સુદૃઢ સત્ત્વ, રજસ તથા તમસ એવા ત્રણ તત્ત્વોમાંથી બનેલી કહેવાય છે.

આથી દરેક વસ્તુની જમ મનુષ્યપ્રકૃતિના પશુ સાત્ત્વિક, રાજસિક તામસિક એવા ત્રણ ભેદ થયા છે. (૧) સાત્ત્વપ્રધાન કાચુ-વ્યમય અને રિયરમૂર્તિને સાત્ત્વિક કે સત્ત્વગુણી જણાવ્યા છે, (૨) વીરસપ્રધાન, આચરામય મોલમૂર્તિને રાજસિક કે રજસગુણી જણાવ્યા છે અને (૩) રોદ્રસપ્રધાન, કદુષ્કવળાની વ્યઠમૂર્તિને તામસિક કે તમેગુણી જણાવ્યા છે.

જગતના સર્વેક, પાવક તથા સદાક તરીકે ગણાતા જલ્લા, વિષ્ણુ અને મહેશની ત્રિપુત્રી વસ્તુત આ ત્રણ તત્ત્વોના આધિકાર્ય કે પ્રતિનિધિ રૂપ છે. સામાન્ય રીતે મનુષ્યભતિમાં બ્રાહ્મણ સાત્ત્વિક, ક્ષત્રિયરાજસીક તથા શાકનેતામસિક ગણાય છે. વળી સાત્ત્વિકપુરુષ ત્યાગી, રાજસિક પુરુષ લોભી તથા તામસિક પુરુષ દુઃખી હોય છે. આ સાત્ત્વિક, રાજસિક તથા તામસિક પ્રકૃતિવાળોને સામાન્ય જાનકારમાં આપણે ઉત્તમ, મધ્યમ તથા અધમ ગણીએ તરીકે જાણવાએ છીએ અર્થાત ઉપર કહ્યું તેમ આ ઉત્તમ, મધ્યમ અને અધમના ભેદો ઉપરના આ ગુણોને આધારે જ પાકવળા આવેલા છે. સામાન્ય તેમના લક્ષણો પણ આપ્યા છે.

ઉત્તમ પુરુષ ગામીર્ધ ધૈર્ય માર્દવ, ઔદાર્ય, દાક્ષિણ્ય, ત્યાગ વગેરે ગુણોયુક્ત છતેન્દ્રિય પુરુષ. વળી નાના સાસ્ત્રસખ (વિવિધ સાસ્ત્રો જાણીતો), વિવિધ કલાઓ તથા ધર્માર્થમ સમજનારો ત્રિવ ક્ષણ, તેમજ રવજાવ તથા આચરણમાં શેષ હોય તે.

મધ્યમ પુરુષ મધુર, દ્વાનસપત્ત, લોકાચારને જાણનાર તથા મધ્યમ પ્રકૃતિના ગુણોવાળો.

અધમ પુરુષ દુઃશીલ (પરાજાન્યવાન), દુશ્વારી (પરાજાન આચરણવાળો), કુસત્વા (બાળકો) અલ્પબુદ્ધિ કોપી, કૃતંગી, ધાતકી, રુદ્ધ વચની, ઉદ્ધત, અજ્ઞાની, સોહાસી (વધર), વ્યસની, કવલકીય (કન્યાખોર) આદિયા, પાપકર્મી, અન્યુદ ૩૭૧ (ડિસેમ્બર ૧૯૪૬)

પ્રકાશી લેખની દાનતવાળો વિગેરે સર્વ દુર્ગુણસપત્ત

એ જ રીતે સ્ત્રીની ત્રણ પ્રકૃતિ નીચે મુજબ છે.

ઉત્તમાઃ ઉત્તમ ગુણ, શીલ તથા કુજવાળી સ્ત્રી, જે સુદૃઢ સ્વભાવી સંદિમતા, ચપલા (ચતુર), પરિમિતા (મર્યાદાવાળી), દક્ષા (કાલી), સવન્ન (સન્મનુષ્ઠા), વિનયવિતા (વિનયશીલ), ગળીશ, ધૈર્ય (ધીરજવાળી) તથા રૂપમાધુર્ય હોય તે ઉપરાંત નીચેના ગુણોવાળી સ્ત્રીને પણ ઉત્તમા કહી છે. શાંત સ્વભાવ, (અપ્રિય થવા છતાં ને શાંત રહે કે રોષમાં પણ મીન રહે- કોષ પામે નહિ તેવી સ્ત્રી), કાર્ય કાલ વિશેષણ (માર્દવે સમજનારી તથા સમય અનુસાર ચાલનારી), ક્ષારીરિષ્ટ-વિચારદા (કલા વિષ યોગ્ય પ્રતીક્ષ) તથા હતામ કુળ તેમજ ધનનાળા પણ સ્ત્રીની કામના કરે તેવી સ્ત્રી.

મધ્યમાઃ જાદુ ઉત્પન્ન નહિ કે જાદુ નિષ્ક્ર નહિ તેવા મધ્યમ પ્રકારના સ્વભાવ તથા ગુણોવાળી સ્ત્રી વળી પુરુષની કામના કર નાર તથા પુરુષ સ્ત્રીની કામના કરે તેવી, કામોપચારકલા સ્ત્રીને પણ મધ્યમા કહી છે તેને પ્રતિપક્ષની કંધ્યા કરનારી તેમજ ધક્કા આ કોપાયમાન તથા ધક્કા પ્રસન્ન થનારી (ક્ષણિકોપાસુપ્રસન્ના) પણ જણાવી છે.

અધમા રક્ષા (વાણી વર્તન તથા દેખાવમાં કદંકા), અધ્યાન મા હસનારી, ઉતાવળે ચાલનારી, ઉદ્ધત, કોપી, કૂર સ્વભાવવાળી તથા અધમ પુરુષોના અન્ય સર્વ લક્ષણોયુક્ત સ્ત્રીને અધમા કહી છે. આ ઉપરાંત તેમના અન્ય લક્ષણો પણ કહ્યા છે. જેમકે અતિ માનની (અતિ માનવળી), પશુ (દુષ્ક વચનો બોલનારી) લોચેશખ (લોચા સમય રોષ રાજનારી) તથા કારણવમર કંદેશ કરનારી વગેરે.

આવતા હવતામાં આપણે સ્ત્રીસ્વભાવ અનુસાર સ્ત્રીઓના વિવિધ પ્રકારો નોંધીએ.

ઉનાળા ઉત્તરો શિયાળામાં દાદ વધારે શાથી પડે છે?

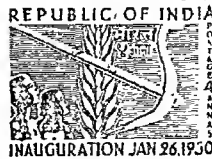
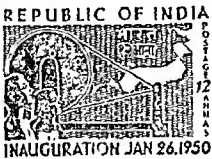
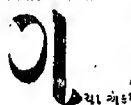
ધણી શોધો એમ માને છે કે ઉનાળા કરતા શિયાળામાં સર્વે પૃથ્વીથી દૂર જવાથી શિયાળામાં દાદ પડે છે. પણ આ માન્યતા ખોટી છે. કોથી જાનકાર શિયાળામાં તે સર્વ ઉનાળાના કરતા પૃથ્વીની વધુ નજીક હોય છે. આમ છતાં તેમ ધવાનુ કારણ એ છે કે પૃથ્વીની ધરી સીધી ન હોઈ સહેજ નાકી હોવાથી જુદાજુદા સમયે પૃથ્વીને ઘુરેઘુરે ભ્રમણ સૂર્યની તરફ ક્રોડેશી હોય છે. ઉનાળા અને શિયાળામાં ઉષ્ણતામાત્રામાં ફરક થવાનું મુખ્ય કારણ છે નહીં સૂર્ય. હાંરિજો ત્રાસ પડે છે ત્યાં અરબી ગાંધી હોય છે અને નર્મી સીધા પડે છે ત્યાં વધારે હોય છે. પૃથ્વીની ધરી નાકી હોવાને કારણે વરસાને અરબી ભાગ ઉત્તર ગોળાર્ધનો ભાગ સૂર્ય તરફ ક્રોડેશી હોવાથી ત્યાં સૂર્યના કિરણો સીધા પડે છે. જેથી ત્યાં ઉનાળો હોય છે અને તે જ વખતે દક્ષિણ ગોળાર્ધમાં કિરણો ત્રાસ પડતા હોવાથી ત્યાં શિયાળો હોય છે. વરસાના બીજા અરધમાં ભાગમાં આથી ઉલટી રિયતિ હોય છે. જે પૃથ્વીની ધરી સીધી હોય તેની મધ્યરેખાને કાઠખૂંચે હોય તે આ પ્રમાણે ન થતા, રક્ષા વિષયક આગળ કામ્ય ઉનાળો રહેત અને બને મુખ આગળ કામ્ય શિયાળો હોય.

ટ્રિફિટ-સંગ્રહ

આ યુગનો એ સંસારબ્યાપી શૌખ

એનું વર્ણન નીચેની ટિકિટો સાથે આપ્યું છે તે લાભ-પુર સામયી સિલ્કર ન્યુ-બિચી ટિકિટો પૈકીની એક

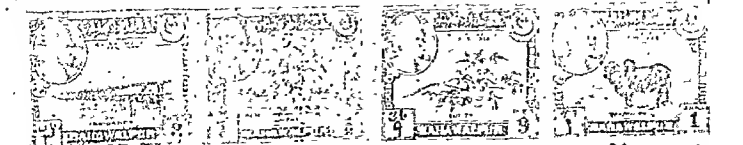
ભારત-પ્રજાસત્તાકની નવી ટિકિટો

૧. આવી તા. ૨૬મી મન્યુઆરી ૧૯૫૦ના દેશ ભારત-પ્રજાસત્તાકની થયેલું યદને નહું બંધારણ અમલમાં આવશે તે પ્રસંગને સ્મરણાર્થિત કરવા દિવસો દર્શાવવામાં તરફથી એ નવી મીઞોટા બહાર પડનારી છે તેનું દર્શન ઉપર આપ્યું છે. એમાં બે આનાની ટિકિટ ઉપર લોકોના આનંદોત્સવના, ઠક્કે આનાવાળી ઉપર દ્વાન અને સંસ્કારપ્રચારના, ૪ આનાવાળી ટિકિટ ઉપર કૃષિ-કલતિના અને ૧૨ આનાવાળી ટિકિટ ઉપર ગૃહકલ્યાણના પ્રતીક રૂપ આલેખનો છે.

આ એકથી અઢી સુધી આપણે ટિકિટો કપેડવાની, તેને સાફ કરવાની તથા તેની અખંડિતતા અને કુદરતીપણુ જાળવી રાખવાની વાત કરી. પણ કેટલીક ટિકિટોને કળેટયા વિના તેના અસલ કાગળ ઉપર રહેવા દેવામાં જતેમનું મહત્વ દેવ છે. રાખતા તરીકે કેટલું ખાસ પ્રસંગને માટેની પોસ્ટમાર્ક (એવી ૩૧૦ એકમાંની ગણેટની ટિકિટો ઉપર, તથા તેની પહેલાંના એકમાંની સ્વાતંત્ર્ય દિનની ટિકિટો ઉપર આપી હતી તેવી) એ ટિકિટો ઉપર છપાઈ હોય તો તે પોસ્ટમાર્કની રૂપાળું છાપ સાથે તેને એ કાગળ ઉપર જ રહેવા દેવી જોઈએ, કેમકે એમાં વિશિષ્ટતા રહેલી છે. એ જ રીતે ફરેડે ઉપર ઉપર આવેલી ટિકિટો પણ કળેટી ન થતાં તેને ઉપર ઉપર જ રહેવા દેવી એ વધારે સાફ છે. કેટલાક સિખાઉઓ મોટું ઉપર સંધરવાની ઠંડાટથી બચવા માટે એ ઉપરેયલ પોસ્ટમાર્ક નેટલા ભાગ સાથે ગોળ કે લંબગોળ ચા ચિત્રનિમિત્ત ધારમાં ટિકિટને ઉપર ઉપરથી કાઢી લે છે એ પણ જોઈએ છે. બને ત્યાં સુધી ઉપરને જ આપ્યું સાચવવું. વળી એ સંગ્રાહકને અત્યંત પુરાણુ ને કીમતી જ

ધાતાં કે વિરલ પાછોટા કે ફોટોટો દાખ લાગે તેણે તેના પરથી પણ કોઈ અનુસવી ટ્રિફિટ-સંગ્રાહકને પછવા વિના ટિકિટો કળેટી લેવી બોદી છે; કેમકે એવી પુરાણુ કીમતોથી તો કોઈ અતિ વિરલ ને મૂલ્યવાન વસ્તુ ગણી આવે. એટલે એવી સાતે પણ અકબંધ રાખવી જ સારી. ટિકિટોની પાછળ ચોટલા કાગળ કળેટીને સાફ કરવા માટે તેને પાણીમાં ઢાળી નાખતાં પહેલાં એટલું તપાસી જાણે કે એમાંના કોઈ કાગળ ઉપર કોઈપણ પેનિસલથી લખાણ કે લીટા દેખેલા ન હોય. એટલે નિદાન એ રેખ પાણીમાં પડતાંવેત પ્રસરીને બાધી જ ટિકિટોને ખરાબ કરી પુકશે. એ જ રીતે કેટલીક ટિકિટો આંકોના પુટા દેખેલા કે મિથળવાળા કાગળો ઉપર છપેલી આવે છે. (આંદિયા અને રાય હરેદ હન્ડીયની તેમજ બીજા પણ કેટલાક મુદ્રકોની ટિકિટોનો કાગળ એવો હોય છે.) એ કાગળ અત્યંત લીંગે અને ચમકદાર સપાટી જેવો હોય છે, એટલે તરત પરખાઈ આવે છે. (સોક પોરે તો કોઈ અનુભવીને બતાવી લેવી અગર ફેલવમાં તેની માહિતી આપેલી હોય છે તે જોઈ લેવી.) એ પ્રકારના કાગળ પર છપેલી ટિકિટોને

૧. દિવસો દેશી સામયોમાં આવલપુર સામય ટિકિટોમાં કાગળ સોપી વધુ રસ લેવું જણાયું છે. આ વરસે તેના નવાબને સાતમીની થયે પચીસ વર્ષ થયાં તેની સ્મરણાર્થી નિમિત્તે માટેથી ટિકિટો પૈકી ચાર નીચે આપી છે. જેના ઉપર સામયની સમૃદ્ધિ રૂપ પેદાશો (ધાટ, કપાસ, નહેર-ચોખ્ખા, હાતમ પટ્ટાઓ)નાં આલેખનો સાથે નવાબની હળ અને 'સિલ્કર ન્યુબિચી: ૧૯૨૪-૧૯૪૮' લખાણુ છે.

(ટિકિટગર ૧૯૪૮) ૩૭૧

જમતનાં પ્રાણીમાત્ર અર્થાત્ પ્રત્યક્ષ, વસ્તુ, વંશો વગેરે જોયે તરે તથા નારી એવા બે ભાગમાં વહેંચાયાનાં છે. પ્રત્યક્ષ ભવિતા આ બે જોઈને સ્ત્રી તથા પુરુષ કહે છે. એ તો આપણે જાણીએ છીએ સ્ત્રી પુરુષ વચ્ચેનો એક પ્રાચીન નાટ્યશાસ્ત્રમાં તેમના અલક્ષ્ય પ્રાણિક મુલ્યાંકન દર્શાવે છે.

સ્ત્રી-પુરુષ : સમજાતો, બાલક, સુદરતા વગેરે સ્ત્રીઓનાં ગુણ છે. વળી સદનયીશતા તથા સ્વાર્થપણ (આત્મ-સમર્થણ) સ્ત્રીઓનાં ગુણ ગુણ ગણાયા છે.

પુરુષ-ગુણ : તીવ્રત્વ, ભળ, સાહસિકતા, સ્વપ્રમા, ઓઠાર્ય, અદમાર તથા તીવ્ર વગેરે પુરુષોનાં ગુણ કહ્યા છે. દુઃખમાં સર્વ પ્રાર્થના સુકૃષ્ણારતને સ્ત્રીઓના ગુણ અને સર્વ પ્રાર્થના ખાતરતાને પુરુષોના ગુણ કહ્યા છે. બીજી રીતે કહેલો તો ૩૫ તથા ૨૧૦૦ને સ્ત્રીઓના ગુણ કહ્યું છે તથા તીવ્રત્વ અને સ્વપ્રમાને પુરુષોના ગુણ કહ્યું છે.

જમતનાં પ્રાણીમાત્ર એમ બે વિભાગમાં વહેંચાયાનાં છે તેમાં જમતની વસ્તુઓ જમત, મધ્યમ તથા અધમ અથવા ત્રણ વિભાગમાં વહેંચાયા છે. આ વિભાગો કલ્પ સત્ત્વ, રજસ તથા તમસ નામના ત્રણ તત્ત્વોને અનુવર્તીને ધમેકે છે. આ ત્રણ તત્ત્વો સુચિત્તા સર્વેક પદાર્થોમાં છે આથી જ સ્ત્રી સત્ત્વ, રજસ તથા તમસ એવા ત્રણ તત્ત્વોમાંથી બનેલી વહેવાર છે.

આથી રેકે વસ્તુની જમ મધ્યમશ્રુતિના ત્રણ સાત્ત્વિક, રાજસિક તથા તામસિક રંગના ત્રણ ભેદ રહેલા છે. (૧) રાજસપ્રધાન કાલુ-વ્યથાજ અને રિશરમૂર્તિને સાત્ત્વિક કે સત્ત્વગુણી જાણાયા છે, (૨) તીવ્રસપ્રધાન, અગ્નિપ્રધાન મોરમૂર્તિને રાજસિક કે રજસગુણી જાણાયા છે; અને (૩) દીવ્રસપ્રધાન, કદરવવાળી વામૂર્તિને તામસિક કે તમેગુણી જાણાયા છે.

જમતના સર્વેક, પાદક તથા સદારક તરીકે ગણાતા બહા, વિષ્ણુ અને મહેશની વિપુલી વસ્તુતા આ ત્રણ તત્ત્વોના આધિપત્ય કે પ્રતિનિધિ રૂપ છે. સામાન્ય રીતે પ્રત્યક્ષભવિતામાં કાલુજી સાત્ત્વિક, રાજિવશાસ્ત્રીક તથા રાજસિક તમેગુણી ગણાય છે. વળી સાત્ત્વિક પુરુષ વંશી તથા તામસિક પુરુષ વંશીનો દેવ છે.

આ સાત્ત્વિક, રાજસિક તથા તામસિક શ્રુતિવાતોને સામાન્ય જનવંદારમાં આપણે કમલ, મધ્યમ તથા અધમ માણસો તરીકે જાણીએ છીએ. અર્થાત્ કમલ કલ્પ તેમાં આ કમલ, મધ્યમને અધમના બેરો કમરના આ કુલોને આપણે જ પાદવતમાં જાણેલા છે. રાજસ તેમના લક્ષણો પણ આપ્યા છે.

ઉત્તમ પુરુષ : સમર્થ, સર્વેક, કારણ, ઓઠાર્ય, રાસિક, સ્વાચ વગેરે સુલેખાનાં યોગેન્દ્રેક પુરુષ. વળી નાના સાહસંધન (વિવિધ શાસ્ત્રો અંગેનો), વિવિધ કલાઓ તથા ધર્મધર્મ સમજવામાં નિષ્ણ, તેમજ સ્વભાવ તથા આચરણમાં ક્રેક દેખે તે.

અધ્યક્ષ પુરુષ : સમર્થ, માનસત્વ, સૌહાર્દમાં ને જાણનાર તથા મધ્યમ શ્રુતિનાં સુલેખાનો.

અધમ પુરુષ : દુરદીક (જમલ એવાવાવાયો), દુરાચારી (ખરાલ આચરણવાયો), કસતા (જાવંદો) અવજીવિ, કોપી, કૃતપત્ની, ધાનગી, ગુસ્સાવંતી, કલ્પ, અભિમાની, ઓઠાર્ય (કલ્પ), વ્યસની, કલ્પવિષ (અભિમાની), ચારિત્ર્ય, પાપકર્મી, અન્યુ ૩૭૩ (રિચોજન ૨૨૪૨)

પદ્યો દેવાની દાનતવાયો વિચેરે સર્વ કુલેજીસંપત્ત.

એ જ રીતે સ્ત્રીની ત્રણ શ્રુતિ નોંધે મુખ્ય છે :

ઉત્તમ : કલમ ગુણ, રીલ તથા ગુસ્સાળી સ્ત્રી, જે મુદ-સ્વભાવી, સંદેશતા, ચપલા (ચતુર), પરિચિત (મર્ચાવાળી), દક્ષા (કાલી), સમજ (સમજગુણ), વિનયગિવતા (વિનયરસિક), ઝંભીશ, ધેશ (ધીરજવાળી) તથા રૂપમાધુર્ય દેખે તે. કપરાત નીચેનાં સુલેખાની સ્ત્રીને પણ ઉત્તમ કહી છે. રીલ સ્વભાવ, (અગ્રિય થવા છતાં જે રીલ રહે તે રીલમાં પણ રીલ રહે-કોપ પામે નહિ તેની સ્ત્રી), કાર્ય-કાર્ય-વિશેષમાં (કાર્યને સમજનારી તથા સમજ અનુસાર ચાલનારી), કલાસિક-વિશાલ (કલા-વિનયોમાં પ્રતીક) તથા કલમ ગુણ તેમજ ધનવાળા પણ એની કામના કરે તેની સ્ત્રી.

અધ્યક્ષ : જલ્દ કાલે નહિ કે જલ્દ નિષ્ક નહિ તેવા મધ્યમ પ્રાર્થના સ્વભાવ તથા સુલેખાળી સ્ત્રી વળી પુરુષની કામના કરનાર તથા પુરુષ એની કામના કરે તેની, કામોપચારકલ્પ સ્ત્રીને પણ મધ્યમ કહી છે. તેને પ્રતિપક્ષની રીતે જાણતી તેમજ મધ્યમાં રીપાચવાન તથા પદીમાં પ્રસન્ન થવાની (સમજીકાણસમજીકાણ) પણ નજીકની સ્ત્રી.

અધમ : રૂપા (વાળી વર્તન તથા દેખાવમાં કલ્પ), અસ્વાન-કલ્પનારી, કલ્પનારે ચાલનારી, કલ્પ, કોપી, કલ્પ સ્વભાવવાળી તથા અધમ પુરુષોમાં અન્ય સર્વ લક્ષણો પણ કલ્પ છે; એમો અતિ માનિની (અતિ માનવંતી), ખરુવા (કલ્પવંતી ચાલનારી), રીપેશ (શાસ્ત્રી સમય રીપ જાણનારી) તથા કાલુજી વગર કોપ કલ્પનારી વગેરે.

આવતા હપતમાં આપણે સ્ત્રીસ્વભાવ અનુસાર સ્ત્રીને ત્રણ વિવિધ પ્રકારો જોઈએ.

ઉનાળા કલ્પનાં શિયાળામાં કાલુજી વગરે રાખી પડે છે.

પણ સોરો એમ માને છે કે ઉનાળા કલ્પનાં શિયાળામાં સર્વે પુરુષોની કલ્પ સ્વભાવ શિયાળામાં કાલુજી છે પણ આ માનવના બોરી છે. સોરો કલ્પ શિયાળામાં તો સર્વ ઉનાળાના કલ્પ પુરુષોની પણ નજીક દેખે છે. આમાં છતાં તેમ થવાનું કારણ બે છે કે પુરુષની ધરી સીધી ન હોઈ મહેલ વાળી દેવાથી બહારબહાર સમયે પુરુષની બહારબહાર આજ સર્વેની તથા કુરોશ દેખે છે. ઉનાળા અને શિયાળામાં કલ્પતામાં કલ્પ થવાનું મુખ્ય કારણ છે જ્યાં સર્વના શિયાળા તાકા પડે છે ત્યાં કલ્પનાં બોરી દેખે છે અને જ્યાં રીપા પડે છે ત્યાં વગરે દેખે છે. પુરુષની ધરી વાળી દેવાને કારણે વગરના સર્વના આજ સર્વના કલ્પનાં આજ સર્વ તાકા કુરોશ દેવાથી નર્વ સર્વના કલ્પનાં સીધા પડે છે નર્વના કલ્પનાં દેખે છે અને તે જ વગરે કલ્પનાં કલ્પનાં કલ્પનાં તાકા પડતા દેવાથી ત્યાં રીપ થો દેખે છે વગરના બોલ અધમ આપણા આપણી કલ્પી મિથિ દેખે છે જે પુરુષની ધરી સીધી અને તેની મધ્યરેખાને કારણે કલ્પ તેમાં પ્રધાન છે. વર્ત, કલ્પ નિરુપણ (અધમ કલ્પ કલ્પનાં) રહેત અને એને મુખ આજ કલ્પ શિયાળો દેખે.

મહાકવિ

અન્યોના વિરીત સા અનુભવે ને લે ધરે, સુક તે,
 ને કે રવાનુભવે રેવરાષયલતા, સામાન્ય તે બજવા,
 ને ને ઠાકર આધને ન સુધરે, તે મૂળ સાચા ન હ,
 ધાષે "નીત" છતા થયે "છત" અરે, તે કોણ ? ન બજુતો !
 (નખસારત) ચ આ ભોખડેના મરાઠી મુખતો અનુવાદ

માનમાનનાં પખી-૨૭
 ધુવડ

પરપરાગત માન્યતાને કારણે નેનો બોલ
 કે દરીન ભલભલાના મનમાં પણ અગમનની
 આશામાં નભાવે છે બે પુત્ર પશ્ચિમમાં
 તેા જેકે "હાલપણ"નું પ્રતીક મનાય છે પખ
 સામાન્ય પક્ષીસમાજની નુકોપની આવેતે
 તેના ચહેરાને ડોળ ન લયનનક લાગે છે
 દુનિયાભરમા બ્યાપક આ પખીની આપણે
 ત્યા લગભગ પાય નતો પાય છે

સફેદ પીંઘળી દમઝોરા વાદરાના જેવો
 લાગતો ગોળ ચહેરા, છાંટલાવાળો બદામી
 કાપા, છેકસુપી પીંછે દમઝોરા પખ, તે પખા
 રામા તથતમતી ભયકર ગોળ આંખોવાળો
 ભવ આપણે ત્યાં બ્યાપક છે સુર્યનો પ્રકાશ
 સીની ન રાંધવાપી તે આખો દિવસ કોઈ ખરે
 કે અવાજ નભામા અધારે ખૂલે કપાઈરે
 છે ને કાકાશન તે અઘડ બોરી રહીને કે કા
 આધા કરે છે પણ અપાક ભરતા પોતાની
 ધપપની પેરી ઠોરા ઠોરા બેઠી કરી કાર
 છકકરના સિકારે નીકળે છે અને જલના
 પડછાયાની નેમ કોક મહાનેપી બીને મકાને
 બરડે છે આશી સર્વન તે અપહુરકિયાળ
 મનાય છે છતા કંઈરોની રુદ્ધિ અદમવા
 પુરત તેા તે આપણને લાભદાયી ન છે તેના
 માસ, દાંડકા ને પોંછાને કપોળ બંધાઓ
 તથા કદરેલા નવરમવર તેમજ સંધિયા
 તથા પક્ષપાત કપર કરે છે વર્ષ દરમ્યાન
 અમે ત્યારે તે તેના અધારા પૂજુમા મ્ય
 રાની માદી કરી ત્યા ચારપી સાત લીસા
 સફેદ ઘડા મૂકે છે

કપર નેનુ ચિર આપ્યું છે તે પાલી નજર
 રહેની ભતનુ છે તેની વિગિજવા તેના માથે
 પરવારીંગડા નેમ કોમા પીંછા તે આધારની
 રોધકમા પાળી પર કુકરી ડાળ કે પધારની
 ધાર પર સંધ્યા ટાણે બોરી પાણીની સપાટી
 નજર આપવી ગાઇથી પર નન્નર ડાળે છે
 અને તક મળે કહી પીંછે છે કનચિત્ કિદર
 ગરોળી ને નાના રખી પછી મારે છે

ચીની લોક-રાશ્ત્રનેા પ્રમુખ માઓ રસે-સુખ

ચીનનો મોટો ભાગ હજી ને કપાઈવાદ, પોતાના પક્ષની જમાવટ પાછી કરી લધને ચીનના
 સામ્યવાદી પક્ષે અર્થ લા રહી ચેકાકોઈબરે ચીનના પુરાણા પારંપર્ય રેકિંગમાંથી ચીની
 ગોમ્દાન્યની બહેરાત કરીને તેના અગ્રણી આગેા રસે ઉમને પોતાના પ્રથમ પ્રમુખ તરીકે
 નુદયો છે તેકે ધણાને ચોથા દબ્બના ચે ન આલે કે ચીના જેવા વિદાન અને રાદરી
 અબ્યાસીને ગાય થળી આવો સરમુખ્તચારીની સત્તાને મુકટપદેરાવાશે પરત મળથી ન
 તે ચીની સામ્યવાદી પક્ષની પાછળના સાચા બળ અને હુદ્દિ રૂપ રહેતો આગેા છે

ચીનના હાલના પ્રાંતના અતરાજના એક ભાગમા એવો પિતા એક ક્ષીગત બેઠક હતો
 તેણે હોમખી પોતાના આ હોમખને પ્રાચીન સાલિય, અધરસાષ અને રાજકારણના અભ્યાસ
 માટે પેકિંગ મોકલ્યો ત્યા મોન્યો અને તિલાલ્હિ આપીને અને કપરો પરિશ્રમ કરીકરીને
 એ પેકિંગ યુનિવર્સિટીની લાયબ્રેરિને નાથળ લાયબ્રેરિયન થયો અહીં ન તે "ચીનના
 વેનિન તરીકે વિખ્યાત નેતા એન રેયુના સપર્કમા આગેા અને તેને ચીની સામ્યવાદી
 પક્ષ સ્થાપવામા મદદ કરેલી ત્યારપી અ પક્ષના સચાલક મગ્ગ તરીકે તે રહેતો આગેા છે
 આને પચાવનની ચીની ઉમર છે, છતા વીસ વરસને હોય એમ લાગે એ તત્વન સાત
 અને નિરાદરથી ન્વભાવને સીવો સારો આદની છે, અને હજીયે સધારણ નાચરિકા નેવો
 ન્વોરા યુગિયા રમને સુટ કે સામાન્ય વેગમા ક પહેરે છે રાજદ્વારી વિષયો કપર તેા, અલ
 બત, તેણે ઘણા પુરતમ પત્રિછાણે વખ્યા છે પણ ધણાને ખબર નહિ હોય કે એ એક

સિદ્ધદસ્ત મનિ છે ચીનમા દાંબેાનું
 મુલ તેામાના કાળ્યવતર કપરાત
 કિનિના દરસાદરોની સુદરતા કપર
 પણ અમથ છે, અને ગાઓના ય
 ન્યોની કુલજવાતે માની હતામ કલ્પ
 છા કપરાતેના સૌર્યમંડિતસુડોળ
 લખાવટવાળા હુતાકોરા માટે પણ
 પદાય છે ચીનાઓના પ્રગાણુગા
 મોડી ગણાય તેવી આખો, લાળા
 સુવાળા વાળ વિરાળ ખસા અને
 સમ્મન બીડાએલા રહેવાનિષલતા
 દર્શાવતા હોમખાએ ચીનનો આ અ
 ગ્રણી આપની દુનિયામા સીથી એ
 છેા નાળીતો રાજદ્વારી સરમુખ્તચાર
 છે ચીનને રાષ્ટ્રવાદના પ્રથમ પાટ
 બજાવનાર ત્યાના પરમ માનનીય
 નેતા છે સુન વાટ કોનના વારસ
 દાર તરીકે તે પોતાને કોળખાવે છે

અને તેની સાથે ચીની લોકશાસ્ત્રના ચુંડાચેવા ઇ ઉપ-પ્રમુખે પૈકી એક ગાદામ સુન-ચાઇ-સેન ગણુ છે; પણ એ સાથે 'ચીનવાસી' નીવડે છે કે 'સામવાસી' એ તે સમય બનાવે.

પરંતુ એટલું તો નહીં છે કે ચીન એવાચાનુ સુધીબનવ આબું છે તેમ એશિયાના બાવિ ઘડતરમાં અગત્યનો ભાગ ભજવવાનું જ.

રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈ: લંડનના પોલીસ દળનું વડું મથક

દુષ્ટી પોલીસનાં મુનારો ધકેલેવાનિકસાધનોનો પરિચય આપતો ને લેખ આ અંકમાં અન્યત્ર પ્રકટ થયો છે તેને અનુસંધાને લંડનના નગરવિખ્યાત પોલીસના વડા ગયકનો આ દેશ પરિચય સાથે રસદાયક થઈ પડશે.

દુષ્ટી પોલીસના વડા ગયકને માટે વળી 'રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈ' એવું વિચિત્ર નામ કેમ આપાયું હશે એ નવાઈ પમાડનાર છે. અગાધવાદના વડા પોલીસ મથકને માટે 'ગાયકવાડની હવેલી' સખ્ત નેરી તે પ્રચલિત થયો છે તેવી જ સીધી કલા છે. આજથી ૧૦૦ વર્ષ પહેલાં ઇંગ્લંડના રાજાઓના બુદ્ધિ રાજગૃહલે બહાઈટ હોલનો વાડો 'રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈ' તરીકે ઓળખાતો હતો. ઈ ૧૮૪૨માં જ્યારે લંડન શહેરના પોલીસ દળે પહેલવેહેલું યુગપરખાણ ગોઠવ્યું ત્યારે તેનું મથક એ જગ્યાએ રાખવામાં આવ્યું હતું, તે પરથી પોલીસ મથકને માટે એ રમાનનું નામ પ્રચલિત બન્યું. પછી તે જ ઓછુ પ્રચલિત થયું કે ઇ, ૧૮૬૦માં પોલીસ દળને તે જગ્યાએથી વેરટમિન્ટર ગલ પાસેના એક વિશાળ મકાનમાં ખસેડવામાં આવ્યું ત્યારે તેઓએ તે મકાનને પણ બુદ્ધિ જગ્યાનું નામ આપ્યું; અને આપતે તો લંડનના લોકોના મનમાં એ વિચાર એટલે સુધી પડે થઈ ગયો કે 'પોલીસ દળ' એટલે 'રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈ' એવા એ પર્વાય સખ્ત બની ગયો છે!

એ 'ન્યૂ રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈ' હરે, ૧૮૮૦, ૧૯૦૫ અને ૧૯૪૦માં બાંધવામાં આવેલાં ત્રણ મોટાં મકાનોના બનેલો છે. તેના મથકવર્તી કેન્દ્ર ૩૫ સુધે સ્થિતી સંખ્યાબંધ ખાસ ખંડોની બનેલી છે, જેમાં લંડનનાં ૧૭૫ થાણાઓ સાથે થોડીસો કલાક સંદેશાની આપલે થયા જ રહે છે. ૭૦૦ ચોરસ માઇલના બનેલા એ વિશાટ લંડન શહેરમાં એવું કશું જ બાનક નથી જેની રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈને થોડી સેકન્ડ અથવા થોડી મિનિટમાં ખબર ન પડે. તરત જ આ ખંડોનાં અગલદારે તરફથી લંડનશરમાં બળની માફક ગિજાવેલી ાલીસ કોલેને તે સંબંધમાં ભય પગલાંના હુકમો છૂટે છે.

કચેરીના સોથી મોટા ખંડ 'માહિતી ખંડ' તરીકે ઓળખાય છે. સંદેશાઓ થાણુખંડે ટેલીફોન અથવા ટેલીગ્રાફ દ્વારા મળ્યા કરે છે. આખા 'ડન શહેરના સગરત પ્રબને એ ટેલીફોન નંબર ખૂબ જ ભણીતા છે. એક દહક અને બીજે બહાઈટ હોલનો ૧૨૨૨ કોઈ પણ શહેરીને જલદીથી પોલીસની તાત્કાલિક મદદની જરૂર પડે કે તરત તે દહક બંબર પર ફોન કરે છે. એ જ આકડા પસંદ કરવાનું કારણ એ કે અંધારમાં પણ તે બંબર સહેલાઈથી ડાયલ ફેરવીને જોડી શકાય. તરત જ તેનું જોડાણ 'માહિતી ખંડ' સાથે થઈ જાય છે.

માહિતી-ખંડનું બારણું હથાકોટ જ મકાનના નકશા તેવાર રનાર ફાફરમનેનાનાં ટોચાં જેવાં મોટાં ટળેલા પર સીતરજનાં નાકાંએ ગોઠવેલા વિશાળ નકશાઓ નંબર પડે છે. આ દરેક નકશો લંડનના એકએક વિભાગનો હોય છે, અને તે પરના પાદાંએ તે એ વિભાગમાંની પોલીસની મોટરો દર્શાવે છે. જેને ચુકિદમાં પહેરેલા ાલીસો હાંકતા હોય તેથી મોટરોને નાની ગોળકાર ચકતી દ્વારા ચાલેલી હોય છે, અને જે મોટરોને સારાં ધડાવાળી દુષ્ટી પોલીસ હાંકતો હોય તે તેથી તે શહેરની સામાન્ય મોટર કે લોરી જેવી

દેખાતી હોય તેને થોડક આકારનાં ચકતીથી દર્શાવેલી હોય છે. આ ઉપરાંત ટેમ્સ નદીમાં પણ પોલીસની હોદીઓ રાખેલી હોય છે, તેને હોદીઓ જેવા આકાર દ્વારા દર્શાવેલી હોય છે આ દરેક મોટર તથા હોદીને રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈમાંથી રિડિયો દ્વારા સીધા સંદેશોમાં ગોઠવી શકાય છે. તે ઉપરાંત ૨૭ વિભાગોનાં મથકોમાં ટેલીગ્રાફથી સંદેશો મોકલી શકાય છે.

આ ઉપરાંત આખા ચે લંડન શહેરમાં પોલીસ દળના ઉપયોગ માટે જ ખાસ ટેલીફોન બોક્સો રાખવામાં આવી છે ને તેને ટપાલ-ખાતાની ટેલીફોનની લાલ કોટકીઓથી જુદી પાડવા બહુ રહેલી છે. તે બોક્સનું બારણુ ખમ્બ કલાકાંવા સિવાય કશું પણ સહેલી માત્ર રિસીવર ઉપાડે કે તરત જ તેનું પાસેમાં પાસેના પોલીસ થાણા સાથે જોડાણ થાય છે. પોલીસો પોતે પણ ગોળના વિભાગમાં ફરતા ફરતા બંધકા હોય તો આ ટેલીફોનના ઉપયોગ કરે છે. વળી આવી દરેક બોક્સને મથાળે બત્તી હોય છે અને પોલીસ-થાણાને પોતાના વિસ્તારમાના ફરજ પરના પોલીસનું કંઈકાગ હોય તો તેને ટેલીફોન પર બોલાવવા માટે તે બત્તી કરીને તેનું તે તરફ ધ્યાન ખેંચે છે. માહિતી-ખંડમાના આ ત્વરિત સાધનો તથા યુક્તિઓ વડે તેમજ જુદાજુદા વિસ્તારોમાં ફરતી પોલીસ દળની મોટરોની મદદથી ગયા વર્ષે દરમિયાન વગમત ૭,૦૦૦ માણસોની ધણી જ નહોતી ધરપકડ કરી શકાઈ હતી.

મુનેમોરના આગળનાં છાપ લેલા માટેનું ગાર્ડનું આઈરેનનેની એકાદ મોટી ટિકિટ બોક્સ જેમ ગોઠવવામાં આવેલું છે. રેકૉલ્ટેન્ડ ચાઈ પોતાના આ વિભાગને માટે અભિમાન લઈ રાકે એવા તેના ભૂખણ રૂપ છે. ત્યાંના આગકાના કમિશનર, સર હેનરી ડેલોએ એ છાપોના કુંડાળા, કમાને, શકુઓ વગેરેના ચિત્ર પ્રગણે તેનું ને વર્તીરણ કર્યું છે તે પદ્ધતિનો આને દુનિયાના દરેક દેશનાં પોલીસ-દળો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે.

—વિન્ટરહામ મેર

શ્રી અલ્પાસી વૃત્તિ !

ગાજથી રૂપ વરસે પર એવેલીન ચીઝગ્રોન નાગની ક્રીટવિદ્યાના નની અજ્ઞાસી એક અથેજ બાઈદણિય પાસિકિ પ્રદારનાં ક્રીટકોનો સમદ કરવા ત્યાં ગએલી. તેણે ત્યાંથી ગદા મુકેલીએ એકાં કરી-કરીને લંડનના સાકાય કેન્સિસ્ટન મુકિયમને મોકલેલા વિવિધ ક્રીટકોના સરખાણે લગભગ ૧૦૦,૦૦૦ (એકસાખ) ની સખ્યાએ પહોંચાઈ હતાં આ પહેલાં એ બાણેએ ન્યૂ ાની, પાપુઆ અને આફ્રિકામાં આંધી ક્રીટકસોધો કરેલી; અને હવે તે પાસિકિદગા આવેલા માપણી યથા વિત્તાના પ્રદેશોમાં જવાની છે.

સાપનું ઝેર

'કુસાર'ના ૩૦૭માં અંકના ૨૨૦ પાના પર 'સાપનું ઝેર' નીચે ને હકીકત લખાએલી છે, તે બરાબર છે પણ અધૂરી છે.

સાપનું ઝેર સાપના પેટના ભય તો એને અસર નથી થતી. સાપનું ઝેર માણસના મેં નાટ પેટમાં ભય તો એ અસર નથી થતી. જેમ પેનીસીલીન અને કોરેમીન જેવા પદાર્થો પેટમાં જવાથી અસર વચરના થઈ ભય છે નહીં. પેટમાંના હાઇડ્રોકોલારિ એસિડની અસર નીચે આ બધા પદાર્થો પેટમાંનાં જીલ્લુ ગુમાવી દે છે. સાપનું ઝેર અસર-કારક થવા સીધું લોહીમાં જ નહીં જઈએ એ જરૂરી શરત છે. એટલે કોઈને સર્પ-દશ થયો હોય તેને યુગીને યુગી નાખવાનું કામ તદન સવામત છે. પણ યુસનારનું મોં સાપ—વાતી વચરનું કે આણું જનું ન હોય નહીંએ.

—જરામશ જ. પટેલ

(ડિસેમ્બર ૧૯૪૬) ૯૮૫

છે પરના દેખાવથી માનમાં સુનાવામાં રહે છે, એ બીના બીજી બાળતેમાં સાચી ન હોય તે વે ગોળ ની બાળતમાં દરેકની સાચી છે ગોળને આહારના મેનમાંથી મારી હઠાવવામાં આડના ધંધા તેનું એક કારણ છે પણ છે કે ખાવ ની ઓળેમાં પણ આ બે માત્ર મોશનો બેદ કરી છે બેએ પહેલવહેલી આડની બનાવટ સુધી વધારે આપણા માનમાં ભોજના તેવા ઉપરોચ ની બાળતમાં બીત નહિ તે વે વહેમ તેા દંતો ન બેમને બીજામાં બેટલી મહિની બેકે નહોતી કે માલગથી વિજ્ઞાન બેમના પહેમને સાચા હસવે રોડીના રસમાંથી બેનેલી ખાડમાં સો તે રોડા સુકાઈ હોય છે ન ગળ જવાથી કાળોહાઈત તરત છે એ તે સરીરના પચનનું નહિ પણ તેમાં ગરમી હકા ની રાખનારા બળતબળ ન માત્ર આ છે ગોળથી સરીરને માત્ર ગરમી મળે છે બીજી કહું મનુષ્ય નથી અમેરિકાના સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની આદર અને પોપુલ ની સર્કસિસ વાળા છે વિહરે આજથી કેટલા વે વસે છે તેના જાણેકે કે ખોરાકની ઓળેમાં અમે આની બનાવણ કરતા નથી કેમકે એ સરીરને ઉપગતા સિવાય બીજી કહું પેટુ કાઠની નથી અને રાષ્ટ્રી વે વધારે સુપસાન કરનારી વાત તેા છે કે આહારના ની વ પદાર્થો માથી સરીરને પોષક ને ભીન વિદાગિત તરતે મળે છે તેને આદર મી વેદા મરી વખતે વાપરી ખા ર છે

પરનું ગોળ આડથી તદ્દન જુદો હોય છે ગોળ મારે રોડીના રસમાંથી મળુખનું પાચી કહાડી કદ બનાવવામાં આવતી બીજી આથી રોડીના રસમાં રહેવા બધા અનિશ તરતે અને સરીરને માનમાં આપનારા બીજી દ્રવ્યો ગોળમાં સંચય રહે છે

હક્ષિણ હિંદમાં કાનૂર મુખને આવેલી રોપાબને વચ્ચે સુરોબન કરનારી સુદયાના નિયામ તરફથી પૂરા પાડવામાં આવેલ માળના પુષ્કરણમાં ત્રણ અનિશ દ્રવ્યોના નામે બતાવેલ મુખબના પ્ર માણે બહુવચમાં આવેલા છે કંઈકપમ-ડા ગિનિયામ, ફાર, રસ -કે, લે ૧૧ અને વાષ ૫૧ ગિનિયામ

જે થોડા રંગને કારણે ખાનારાઓના મનથી ગ્રાવ બહારી ને વ છે તે તેમ રહેલા સારા તરતેને આશરી છે જેમ મેલને

કારણે રોજ પર એ નય છે એ સગલ તદ્દન પોડી છે મરીને તરીકે રાખનારા ને પોષણ આપનારા અનિશ તરતે તેમાં સારો વધારેને કારણે ગોળને રંગ કોળે થોડા થાય છે

ગોળનું રસાયણી પુષ્કરણ કરતા તેમાં પાચ્યો બાજ મુદ્રે (પાકી રોગોમાં તેમજ અપાકી રહેલ સાહરતર) હોય છે એથી ખાડને બહારે ગોળથી સરીરને વધારે છે, કેમકે સુકેલ તરતે પચાવવાને સરીરના અગ્રને ને મહેનત પડે છે તે ગોળમાં રહેલા મુદ્રેક તરતે પચાવવાને પડતી નથી

આજકાલ મનુષ્યમેદની બીમારી ખૂબ વધી છે તેને કારણે આજ ગોળને બદલે કારખાનાની યોગી ખાદ ખાવાની ટવને બનારી છે ઉપસાત એ યોગી ખાડ કાલેમાં સારાને માટે પણ જાણકાર છે ૧૯૩૩માં દવાઈ બેટામાં કરવામાં આવેલા પ્રોગોના અહેવાલમાં જણાવ્યું છે કે રોડીના રસના ગોળની રસીમાં વિદાગિત ની ર મે ની વ સારા પ્રમાણમાં હોય છે ગોળમાં પણ એ બને વિદાગિત દેવા ભેઈએ કેરોચોલાકિયા અને બનાવના યમેદા થેશો ને અનુભવ પણ એ ન પ્રકારની છે

આ બધી પુરાવા ઉપ કહી કોટી તેમજ આપણા માનમાં લોકોના રોડીમાંના અનુભવથી પુરવાર થાય છે કે કારખાનામાં બનેલી ખાડથી સરીરને પસારો પડેલા છે કાલ સહી નય છે અન મનુષ્યમેદ તેમજ પાડ રોજ નેથી બીમારી થેદા થાય છે વધારે એથી બેલકે આપણે માળ વિદાગિત એ બી ૧ બી ૨ નેથી પ્રદેશ તરતે, કંઈકપમ લોદ ને ફાર રસ નેવા અનિશ તરતે અને કેરોચીન મુદ્રે ક, કુરોચી રોડીના ને પાક નેવા મરીને તરતે બહુવચ તરતે અને આજકાલ માળમાં મળુ સરીરને પૂરા પડે છે (હરિજન બધું પરીથી)

-રેવેન્ડકેમર થુને

અથાઈ

૯૮ વર્ષના રૂઢનો ફોટો લેતા ફોટાગ્રાફર કહ્યું હાલ મને ૧૦૦ વર્ષ માં થશે તે વખતે તમારા ફોટો લેવાનું સહભાગ્ય મને પ્રાપ્ત થશે કે કેમ અને મને વિચાર આવે છે

રૂઢને કહ્યા 'કેમ કે કેમ તમારી તબિયત તો તુરંત બેસે છે

વાસ્તુશાસ્ત્રીનું શિક્ષણ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક માળાઓમાંથી આવતા તેને ર્વર્ષ ફોટી વધના વિદ્ય ધામાં એથોર્સિ છવન ના સામો ન્ય વાન સાથે તેનું વિદ્યાભ્યાસ કિમ્બ આપવામાં કંઈક આ દીનવ્યામો રીકેમિક નધે રા માટે લ્યા બે વર્ષ ૧૧ અવશ્યમ આદરો વે તેા ખાસ વે દેકા વિદ્યાધ્યામાં ન વધુ પ્રા સી દમ મેળવવા ગેમલ વે એમાં વાસ્તુશાસ્ત્રીમાં રતી બાધકામાં) રીખવવા તરફ વધુ એક છે તે ઉપરાંત કંઈક આ નુ પાસીમાં બળ વધે ને રૂઢ ફિટિંગો વેધર રાખવાની વ્યવહારે તાનીમ આપાય છે સાળામાં આવતો ફરક વિદ્યાર્થી પહેલે વર્ષે આ બધા ને ફરક રીકે એ ને પછી બીકે વર્ષે રોડાને વધુ વાવના આલ (વવથામાં) વં ને મેળને છે બાવુના ચિરગા આ સાળાને અક વિદ્યાર્થી સિમંતની માં મૂલો આ રાના થત પર કાગ કરી રહ્યા છે

આ માસ (ડિસેમ્બર) ઇતિહાસમાં

- તા. ૧ ઈંગ્લેન્ડની 'ફોયલ કોલેજ'ની ઓવર આઈરો' રૂપાઈ, ૧૭૧૮.
- તા. ૪ હિંદમાં સપ્તીના અગાધુધી રિવાજ બંધ થયો, ૧૮૨૬.
- તા. ૬ પારસીઓએ હિંદને કિનારે પહેલો પન મૂક્યો, ૭૩૫.
- તા. ૮ નાનાસાહેબ પેશવાનો જન્મ, ૧૮૨૪.
- તા. ૧૨ ગાંધીની આરસાંટિકપારને પ્રથમ વારચલેસ, ૧૯૦૧.
- તા. ૧૨ અંગ્રેજ દારુગાને ન્યૂ ગ્રીસમાં ટાપુ સોંપી કાઢ્યો, ૧૬૪૨.
- તા. ૧૬ અંતનાકાનસુ પ્રાંતગાંરેરંગાજા નિધિઓનોલેખ લેવારે,
- જગતવાસીજામનો સોથી બંધકર ધરતીકેપ થયો, ૧૯૨૦.
- તા. ૧૭ રાઈટ બંધુઓ પ્રથમ એરોપ્લેનની મહદંધી લેડયા, ૧૯૦૩.
- તા. ૧૮ અમેરિકામાંગુજરાતીઓઆપાત્રીરિવાજનાઅધ્યયે, ૧૮૧૫.
- તા. ૧૯કલકત્તામુવનો સાહસસફરી સર વિલિયમ પેરી જન્મ્યો, ૧૭૨૦.
- તા. ૨૨ કવિવર ટાગોરનીવિશ્વભારતીવિદ્યાપીઠનીરચાખવા, ૧૯૨૧.
- તા. ૨૩ ગ્વામી અજાંનેદનું જાન, ૧૬૨૫.
- તા. ૨૬ રાજાહડ આમુન્ડસેને હખખણુ છુપ સર કર્યો, ૧૯૧૧.
- તા. ૩૦ રાંશાવામાં સોાંવથેટ સોાંસત્તાની રચાખવા, ૧૬૨૨.

આ માસની વ્યક્તિવિશેષ : સેર જડુનાથ સરકાર
ખરાખરા આ દેશખ્યાત સંસ્થાપકોના જન્મત્યાંના કરમચડિયા

આ માસની વ્યક્તિવિશેષ : સેર જડુનાથ સરકાર
ખરાખરા આ દેશખ્યાત સંસ્થાપકોના જન્મત્યાંના કરમચડિયા

નવાં પુસ્તકો

નવજીવન પ્રકાશન મંદિરનાં પુસ્તકો
મહાદેવભાઈની હાથરી (પુસ્તક ગ્રંથ) : જેનો પરિચય
અગ્રાક અપાદ થયો છે, અને જેને વિષે સંવિશેષ જાણતું પડે તેજાન
નથી એ જોઈએ અનેથી હાથરીનું વધુ પુસ્તક, ૫-૦-૦૨ રામનામ
વિધેના ગાંધીજીનાં ચાલત્યાંનું સંપાદન-કરનાર : ભારતન કપાલગ્રામ,
૦-૧-૦૦ ગાંધીજી સાથે જોગબંધીમાં ગયેલા શ્રી હરદાસગ્રાહાસ
બિરજાએ તે પ્રસંગની રાખેલી હાથરીને અનુવાદ-કરનાર : કમીય-
બાહ વોરા, ૧-૦-૦૨ આપુની હાંધી કદાવતા, અનેક પાસાસાજો
તેજની હીરા જેવા તેમના છત્રના આરિયયોદ્ધાત ૫૪મગા-વેખાઃ
ઘડા મેવેલર, ૧-૦-૦૨ ગ્રામસેવકો દસ કાર્યક્રમ આગ-
સેવકને કપાળી કાષેકનો અગાધતા એ સુચનાી પુસ્તકની હિંદી
આરુની જેવજ નુસારશામ દવે, ૧-૪-૦૨ માર્ચીન આલિય કવર
કવિવર ટાગોરે લખેલા, તેજની અને વિવિધનાત્મક વિચારભાષાજો
સેના બાળીતા પુસ્તકના અનુવાદની ગીત આરન-અનુવાદકઃ

રતાન, તેની હકીકત અને ધરોળ' નાગનું એક મૌલિક પુસ્તક લખી
'પ્રેમવંદ સમ્યવદ ગ્રંથાલ'ની પદવી મેળવી અને ઇતિહાસ ખાતર
કારસી, લેહન, એન્ડ્રુસ, ગોયુનીઝ, હિંદી, હર્દ, મરાઠી વગેરે અનેક
ભાષા રીખ્યા. હિંદી ઇતિહાસની પ્રમાણુત્ત માહિતીઓ મેળવવા
તેઓ છેક વિવાયતથી પણ સાધનાસામગ્રી મેળવવાનું ચૂકતા નહિ.
ઇતિહાસને બારબાર સમાજવા એમણે તે તે સમયની કવાહિતિઓનો
પણ છોડે અવધાસ કર્યો. હરમ્યાન ૧૯૮૮માં પછણું દોવેનમાંજેરા-
યા હતા ત્યાં ૧૬ વર્ષ પછી ઇતિહાસ ગીળીઓ અને ૧૯૧૭માં બનારસ
હિંદુ કોલેજમાં જોડાયા. તેની પછી હિંદિયન એન્સાયક્લોપીડિયા સર્વિસ,
પછણું સુનિર્વારિંદી વગેરે રચાન પછી કલકત્તા સુનિર્વારિંદીના કપ-
કુલપતિવરેથી ૧૯૨૮માં નિવૃત્ત થયા.

ગ્રંથપ્રલેહ મોહક એકવ કપાંત ઇંગ્લેન્ડની રૌપણ એસિયટિક
સોસાયેટીના ફોવાનું તથા હિંદિયન (હૉટોરિકલ રેકર્ડ્સ) હમિસનના
સખાસદનવનુ, નેમજ બેનીય સાહિત્યપરિષદના અધ્યક્ષ થવાનું
માન પણ તેમને મળ્યું છે.

આ માસનો પ્રલેખ વિશેષ : ડૉ. ઇંગ્લેન્ડની રચાખવા—'પણું
આલેખ-પણું નિષ્ફળ ગયા પછી એથેનેના આપણુદ અમદને કા-
રણે દેશમાં ફરીથી અસંતોષપદુ છૂપુ વાતાવરણુ એવું બાગુદ મળ્યું કે
વળી પાછી રાજકીય ક્રાંતિફરી નીકળવાના સંજોગો જાણવા લાગ્યા.
એ બાળતળી ખારીવાયક નજી તે વખતના એક સિનિક સર્વેન્ટ
જેઝન એા લુગને થતાં, એસાવિ બયાનક અસાધકતામણી સરકાર
તથા દેશને કનારી લેવા, એ જેમ અસંતોષને ઓઠા કરનાર 'સેઇક્રી
વાલ' તરીકે એકાદ રાજકીય સરના હિંદમાં રચાખવાની તેને નરદ
જાણી. એ દરિયી તેણે હિંદના જુદાજુદા પ્રાંતોના નેતાઓને માથે
૧૯૮૫માં એક પરિપત પાઠની અગિલ હિંદ માટે કાંચ કરની એક
સરના ગ્વાપવાની સૂચના કરી, જેને બધા નેતાઓએ જરાકાંધી
વધવાની સેતાં પહેલુ અધિવેશન રૂપમાં ડિસેમ્બરે પૂનામાં શ્રી બેા-
મેશવન્દ્ર બેનરજીના પ્રમુખપણુ નીચે બરવાનું હતું. પણુ એટલે
પૂનામાં કોલેસ રાઠ અવાથી તે અધિવેશન પૂનામાં ગોડુલદાસ
તેજપાલ સ્વેકવકોસેજામાં બરાણુ. આગ, ૨૮મી ડિસેમ્બર ૧૯૮૫ની
બયોરે ૧૨ વાગ્ય હિંદના દેવાતલ માટે અધિવાસપણે લડનાર
પ્રગેશકાળી સંસ્થા હિંદવન નેજલસ કૉંગ્રેસનો જન્મ થયો.

મહાદેવ દરિય ઈ દેસાઈ અને નરહરિ દા. પરીખ. પ્રકાશકઃ ગુજ-
રાત વિદ્યાપીઠ, અગદાવાદ, ૧-૦-૦૦.
સસ્તુ સાહિત્ય વર્ષક કાર્યાલયનાં પ્રકાશનો
ગીતાંજલિઃ કવિવર ટાગોરની વિશ્વવિખ્યાત હિંતોને ગુજ-
રાતી અનુવાદ-રચનારઃ મહિપ્તકર રેવણ બદે (કાનૌ), ૦-૧-૦૨
પરમ પુણ્ય આપણુદ : મહાના ગાંધીજીની આત્મકથાનો ફંકો
અને લેકનમ્પ સાર તથા એગની સાથેના છવનના ફેવાક તેજની
પ્રસંગેનું આધિખન-લેખકઃ મોપાન અને છ. રામવંદન, ૧-૦-૦૨
પ્રેમપંથ (૨) : ગાંધીજીની આત્મકથામાંથી પુરતા બાજવણુના
પ્રસંગની તારખકા કરી નેને બાલકેશવ બનાવેલી હિંદીમાં, ૦-૧-૦૨
કહેવતેઃકેવ. આશરમદ. શાહનાવિખ્યાતને આપ્રવ્ય પુસ્તક 'ગુજ-
રાતી કહેવત સમગ્ર'માંથી તારવી કાઢેલી ૨૫૦૦ પ્રચલિત કહેવતોનો
સંગ્રહ-ગ્રંથો અમરશાન્તિવાસ ઠાકર, ૧-૪-૦૨, ૨.૦૦૬નું કલ્યાણીય
ગ્રુક ક હિંદી પંચાંગઃ કર્તાઃ રાજી વિમલરામ મ. બની, ૦-૨-૦૨.
(ડિસેમ્બર ૧૯૪૮) ૭૮૭

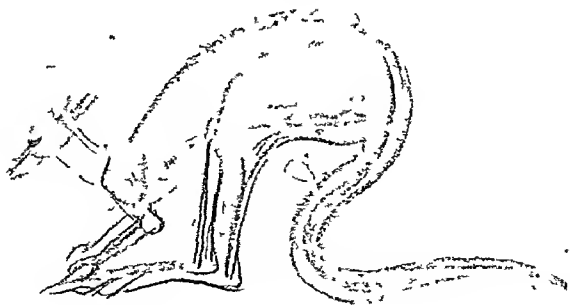
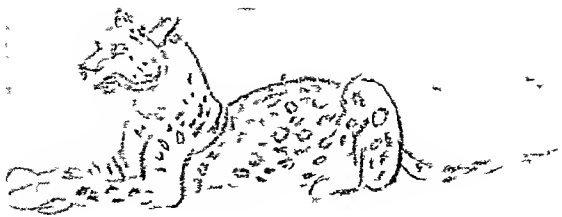
આ માસ (દિસેમ્બર) ઇતિહાસમાં

૧. ૧ ડિસેમ્બર રોયલ ઓર્ડરથી એવ આદર્શો જયપાઈ, ૧૭૬૪
૨. હિંદમાં સ્ત્રીનો અમાનુષી સ્થિતિ બદલવા માટે, ૧૮૨૬
૩. પારસીઓ દ્વિતી કિનાર પહોંચ્યા પગ મૂક્યા, ૧૮૫૧
૪. ટાનાસાહેબ પેશવાનો જન્મ, ૧૮૦૪
૫. ગાંધીજીના આઠશાંતિકપારને પ્રથમ વારચેત, ૧૯૩૦
૬. એવેલ ટાંગાને ન્યૂ ઓલાડ રાષ્ટ્ર સોંપી આ, ૧૯૭૩
૭. ઓનાનાકાનુ પ્રાતઃપ્રાર્થના સ્થાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૮. જનતાવાદીઓનો સૌથી મુખ્ય મંત્ર, ૧૯૭૩
૯. સર્વોચ્ચ બુદ્ધિ પ્રથમ કોરોનાચેતની, ૧૯૭૩
૧૦. અમેરિકામાં ગુલામીનો અંત, ૧૮૬૩
૧૧. ૧૯૭૩ના મુખ્ય સાહસકારીને પૂરસ્કાર, ૧૯૭૩
૧૨. કવિવર ટાંગાનો વિશ્વસ, ૧૯૭૩
૧૩. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૧૪. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૧૫. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૧૬. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૧૭. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૧૮. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૧૯. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૦. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૧. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૨. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૩. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૪. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૫. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૬. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૭. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૮. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૨૯. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૩૦. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩
૩૧. રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ, ૧૯૭૩

અંક ૩૦૧ થી ૩૧૨ સુધી વાર્ષિક સાંકળિયું

૧૯૭૩ના મુખ્ય સાહસકારીને પૂરસ્કાર	કારમીની ખાલુખા એવમ (એ એવ સેવર)	અભિનવ યોગદાને (બ ક હાકોર)	૩૦૦
૨૨ કવિવર ટાંગાનો વિશ્વસ	એપ્રિલ મુખચિત્રની પાછળ	અપકારનુ શિક્ષણ (અરોહ હર્ષ)	૨૦
૨૩ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	ગિરનાર પદ્મીવિજયદશ્ય (શ્રીદામ ભટ્ટ)	આજ (શાંતિકુમાર મહિયા)	૨૧
૨૪ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	ફેબ્રુ પાછળ પુકામાં	કવિ પ્રિયમત ગણિયાર	૨૨
૨૫ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	ચિત્રનરત્ન માધીય (જનન મહેતા) નવનુ પુક	કાનન (મજનનાવ દવે)	૩૧૩
૨૬ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	સરનવીતદેવ કાળ (નવિનકુમાર)મે પુક	કોનકા કરના કોર (નિરજન ભગત)	૩૧૪
૨૭ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	સરદાર વ પટેલ (નરસિંહકુમાર) નવે પુક	કાર્તિકેય (પ્રમદરામ રાવળ)	૨૫૬
૨૮ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	શિવદાસ મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	કોમલ (પિનાકિનુ કોરોર)	૨
૨૯ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	અગ્રણી (અરોહ હર્ષ)	૨૬૧
૩૦ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	ગીત ગોકુલ (મજનનાવ દવે)	૨૪
૩૧ રાષ્ટ્રીય અધ્યાપન દિવસ	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	ગીતગાતા પિંગાગિતા (કુ. શ્રીધરામી)	૬૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	ગીત (કોનકા કરના)	૨૫૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	ગોકુલ (મજનનાવ દવે)	૨
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	આજની (અરોહ હર્ષ)	૨૮
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	ગુ અને હુ (પિનાકિનુ કોરોર)	૨૨૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	દેહિ મે વિવરમ (નિરજન ભગત)	૨૨૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	નવન અપ (નિરજન ભગત)	૩૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	નિધાર (મકરન્દ દવે)	૩૫૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	પવન પથે (મુન્દરમ)	૩૮
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	પ્રજ્ઞાપીની કવિ (ગુનાબાસ આંકર)	૧૬૧
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	પાર્વતી (નિરજન ભગત)	૧૮
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	પ્રાણના મોતન (મકરન્દ દવે)	૨૪
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	પીળા છે પાકી ને (મકરન્દ ગાંધી)	૧૬૧
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	મિત્રા (મકરન્દ)	૩૫૩
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	બાવનમનિત શાંતિ (પ્રિ મણિયાર)	૨
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	બલ ભાગી (મકરન્દ ગાંધી)	૨૫૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	મુગાનુ નવનુ (મકરન્દ દવે)	૩૧૩
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	મુનુને (અરોહ હર્ષ)	૨૨૬
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	મેરી (પ્રમુદરામ કાલિદાસ ન્યાસ)	૧૬૧
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	વનન (નિરજન ભગત)	૨૮૦
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	વાટ (મકરન્દ દવે)	૧૬૨
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	વિષાદ (નવનુ પાક)	૬૪
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	વૈધ્યાનાને (અરોહ હર્ષ)	૨
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	વેળા (નિરજન ભગત)	૬૪
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	શા કારણે? (પ્રિયમન ગણિયાર)	૧૬૧
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	શાન્તિ (કોનકા કરના)	૧૮૨
	દેવવાડા મહિરની રતલ (શિવિત મહેતા)	શિવદાસ (પ્રમદરામ રાવળ)	૨૨૬

કેળાકેર રથાવક્ષ સાવડાની
ખાણીચિત્રણ

[illegible]

કોઈ જંગલમાં એક સિંહ રહેતો હતો. તે
એટલો જબરો હતો કે એનાથી ખીજાં બધાં
પશુઓ ખીને નાસતાં. પોતાના બક્ષણ માટે
એ દરરોજ કેટલાંયે જનાવરોને મારી નાંખતો.
ધીમેધીમે પશુઓની સંખ્યા એટલી ઓછી
થવા માંડી કે બધાં ગભરાયાં. શું કરવું તેનો
વિચાર કરવા સૌએ ભેગાં મળી એક મોટી
સભા બોલાવી. ત્યાં એમ ઠર્યું કે બધાંએ વારા-
ફરતી સિંહરાજને પોતાનો ભોગ આપવા જવું,
કે જેથી આમ સામટું નુકસાન થતું અટકે.

થોડાંએક પશુઓ વનરાજ પાસે આ-
વિશ્રય જણાવવા ગયાં. સૌના વતી એક ડાહ્યું

આજનાં સ્વપ્નશિદ્ધી બાળકોને તેમની જિજ્ઞાસાને પ્રેરતું વાચન
આપે તો તેઓ આ વતી કાલનાં દેશશિદ્ધી નાગરિકો બનશે.

એ વાચનની શરૂઆત શ્રી હંસાબહેન મહેતા દ્વારા 'બાલવાર્તાવલિ'થી કરો. એ પુસ્તકની આ પાસેથી આવશિ, જે બ
એની શિશુમિત્રતાની સાબિતી છે કપર આવેદન નમતો આપશે છે તેવા મોટા બોબાગા સચિત્ર પાના, ચાર રમીન
ચિત્રો, પાકુ પુસ્તક. કિંમત બે રૂપિયા પોસ્ટલ વગેરેના ટ આતા અલગ કુશાર ઠાણીય સિ. - ૧૪૫૪ રાયપુર - અગતાવાદ

કુમાર

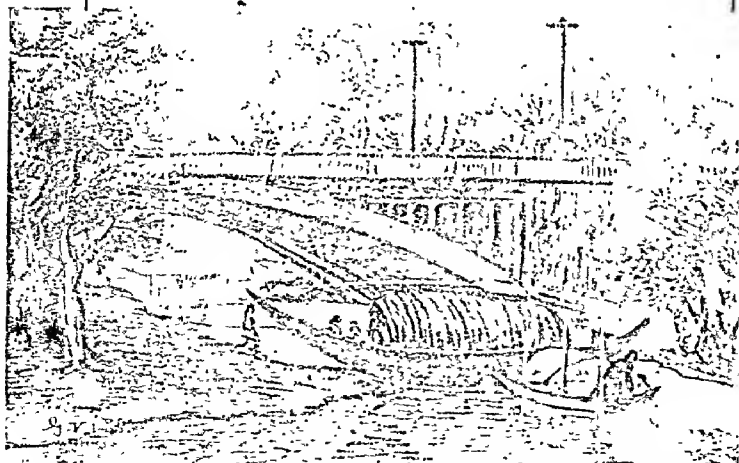
આવની કાલનાં નાગરિકાનું અધનન માસિક

અંક: ૫૫૬ - રવિશંકર રાવળ

વ. ૨૭ અ. ૫ ૩૧૭ માહિ મે ૧૯૫૦

તંત્રી

બચુભાઈ રાવત

પ્રકાશક કમાન (સીધોમાફ) - ચિત્રકાર મોરવાળી પટેલ - આ ચિત્રની સીધો-કાપ પદ્ધતિની મમલ અંદર આપી છે.

મારમારી

ચિનમર શ્રી માર્ક ઇટ ડામ એ (એમનો પરિચય આ નામના આપે છે)

પ્રવચ સાથે । અને બીજી મુદ્દા યતી બેતામા માણનામદને એક મતનો રસ ૧૮ છે કેમકે પૃથ્વી પરના બેતાને મદાત પ્રવા
માણસના આદિમાણી મળી રહી છે માત્રેસો સાઠ પોતાના પ્રદેશમા શ્રીમ હરીશે બેતાના ૧૫ બેટા માત્રે નથી અને મળે
તે કેમકે હરીઃ મળતા યુદ્ધ ॥ હુમન મરતો ધમે છે શા ૧૬ની દીઠ એતા હુમનાનો પ્રમાર છે બળતા પ્રતીઃ તરીકે સાદન સામ
નાર મો માનક હિંદુતાનમા આ ચિનતા અનેક પ્રમાર ૧૫ થયા છે અજગતા કલાકારોને આ યુદ્ધની સ્વેચ્છાથી નાઓ
બતાવી છે તે સૌપ્રથમ શ્રેષ્ઠ નમૂનો છે શ્રી માર્ક ઇટ ડામ આ યુગમા તે ન વિષય ૧૮ હાય અજમાવ્યા છે અને તે સાથે
અદ્યતન પ્રકૃતિનુ નવા પ્રકારનુ ચિનવિધાન વિવિધ વર્ગો તથા વચનદાર વિદુસમુખ્યના બચાવ આપસમા સંકળતા મેળવી છે
આચારના જમતના મે હરીઃ સત્તાશીપ વાળેની દૃશ્ય આ ચિન દ્વારા પ્રતિનિધિત કરવા તેમકે તેમા પૂર્વ ને પશ્ચિમના
પ્રતીક ૨૫-૫૦ માં અને ના સમાની—નુ આચારન કહ્યું છે અમેરિકાના પ્રદર્શનમા એ વધુ પ્રમાર પામ્યું હતું ને કાન્સના
જર્જેનાય મોર્ડનિયે વ્યાખ્યા આપીયે (Morse) એ આ ચિત્ર માર્ક બાર્ડ માર્ડને અભિનય આપ્યાં હતા

દાંત કઢાવશો નહિ

- ૧ દાંતનું દર્દ કુ ખત્તા નાત તથા પાયોરીઆ મગાડે છે
- ૨ મ્હોની ખગખ વાસ દૂર કહે છે.
- ૩ પેઠામાથી નીકળતુ લોહી બંધ કરે છે.
- ૪ જંતુવિનાશક, ખુશબોદાર તથા સ્નાન્ધ છે

સ ન ટો ન

દાંત સાફ કરવા શ્રેષ્ઠ વાપરો

ચિત્રો

૧૫ની કમાન (લીથે માન) ગોઆગરી ૧૭૫
સાકમારી ચિત્રકાર ગાર્ડ બટ્ટ ત્રિગ્ગી મુખચિત્ર
કાલીયદગ ૧ ચિત્ર-૨ સોમાના ૧ શાહ ૧૭૫ ૧૭૫

કાવ્યો

દે અધકાર શાન્દ્ર શાહ ૧ ૧૧
જુગદગાથી પસાર થતા પ્રભાત ગીર ૧૧
પ્રશાન્ત ગાંધી ૧ ૧૧

ચરિત્ર

મ ડું બાઈ રવિશંકર શાવળ ૧૫૩
ડો. હરિપ્રસાદ વનશાય દેસ ઈ ૧૫૭
બાધ મહારિયા [આપકથા] ચન્દ્રવર્દન ચીમનનાથ મહેતા ૧૧૧

વાર્તા

ઈગાન અને ઈનામ સારંગ બારોટ ૧૬૨

લેખો

નતમ્માઈથી બહુતર [સ મયિક વિચાર] મ ગો મુ ૧ ૧૨
આવરી પેટીનુ આરોગ્ય ૧ ૧૨
લી થો છાપ ૧૫૬
સવામાસન [ગાસમાસો ૨] દામુસાઈ શુક્લ ૧૬૦
ડોકોર ગાને મળતેયર અમૃતન વ વ પડકા ૧૬૨
પ્રેમિનગ [સિન્ધિયા અવનમા વિજ્ઞાન ૩૭] ન મૂ શાહ ૧૬૮
અન્ન દા વાસુદેવ બટ ૧૭૦

વિકાસો

અગ્રોત્સવ દશહરા [ગાસમાસના તહેવાર ૧૮] ૧૭૨
પચ્ચીસ વર્ષ પહેલાં ૧૭૧
પત્રચિત્ર વિભાગ ૧૭૫
ટિકિટ સમઢ [૧૦] ૧૮૦
માધુકરી [સાહિબગીરી ટચળ નાઈટ સાહસ મગદળી] ૧૮૨
ટ્રેવલ [ગાસમાસના પળી-પર] ૧૮૨
આ ગાસ ઇતિહાસમા [અખિવિરોધ સર રોનાલ્ડ રૉસ] ૧૮૦
ઉદ્વુ પાનુ ૧૮૭

આહવાનો

કોઈ આમંગિક કારણે અક મોડો ન થયો હોય તો 'કુમાર' કર ગાસની ૧૫મી તારીખે બહાર પડે છે, એટલે તે અસ્મામા અમન મગે તો તરત તેની ક્રિયાઈ કરવી અકમાતે ગુમ થગેવા અકોની ક્રિયાહોને અગારી પાસે નકલો હોય છે ત્યાં સુધી તો પહોચી વળવાનો ગમે પ્રયત્ન કરીએ છીએ પરંતુ એવા ગુમ થએલા કોઈ ૧૭૫ અ કરપાધરી આપવાનુ કમુ બધન અમારે માથે રહેતુનથી

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ વરફથી તમો ગુરૂક અને પ્રકાસક બુલુભાઈ પાપભાઈ શાવળ મુદ્રણ પ્રકાશનચાન કુમાર પ્રિન્ટરી કુમાર કાર્યાલય લિ, ૧૪૫૪ રાયપુર, અમનાવાસ વાર્ષિક ટેક્સ સાચરા ઘાણ પરીદોષમાર દા અથવા સિંગપુરુક નકલમા બાર આના

કુમારમાનાં અર્ધ લખાણો ચિત્રો અને ફોટો કોપીસઈટથી રક્ષિત છે

“દરેક રીતે માફક!”

કેટલાંક વર્ષથી મારા માથામા થોડી દાલ હતી, તેમજ હું અનિદ્રાથી પીડાતો હતો. ઘણી જાતનાં દેશી તેમજ પરદેશી તેલનો એકધારે ઉપયોગ કર્યો, છતાંય “ઘાંચીના બળદ” જેવી જ મારી સ્થિતિ રહી અને અનિદ્રાથી તો ત્રાસી ગયો હતો. પરંતુ કોણ જાણે કેમ એક દિવસ એકાએક મેં (રામતીર્થ યોગાશ્રમ, મુંબઈ-૧૪૫) રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ સ્પેશિયલ નં. ૧ વાપરતું શરૂ કર્યું અને શુ કહું કે-થોડા જ મગધમાં મને ગાઢ નિદ્રા આવવા લાગી અને મારા માથાની દાલમાં વાળ ઉગવા શરૂ થયા. આજે “રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ” અને દરેક રીતે માફક આવી ગયું છે અને મારી વયોની અનિદ્રા દૂર થઈ ગઈ છે.

એન. દત્તાનાયક મેંબેર
વાઈસ પ્રેસીડેન્ટ, કેના વેસવ મોડર્ન એસોસીએશન,
કેના રાયરવુડ હોર્પોર્ટર્સ એસોસીએશન
સેક્રેટરી, મેંબેર રાઈલ્સ એસોસીએશન ગેસેમીએશન

ધી ઇન્ડિયન ગ્લોબ ઇન્સ્યુરન્સ કં. લિ.

આગ, અકસ્માત, બિંદગી, મોટર, ફરિયાઈ, વર્કમેન્સ કોમ્પેન્સેશન
વગેરે સર્વ પ્રકારનું વીમાનું કાગકાળ સરળ શરતોથી કરવામાં આવે છે.

વીમાનકામ માટે

લાગવગ ધરાવતા ઉત્સાહી કાર્યકર્તાને મનોપકારક મહેનતાણુ પોતાની લાયકાત દર્શાવના મળી શકે છે.

એજન્સી-કામ માટે

પ્રતિનિધિત્વ અથવા જરૂરી સાહિત્ય માટે

લખો યા મળો :

ધી ઇન્ડિયન ગ્લોબ ઇન્સ્યુરન્સ કં. લિમિટેડ

હિંદ બ્રાંચિસ : ૩૧૫-૩૨૧, પ્રોસ્પેક્ટ ચેમ્બર્સ, હાઈવેબી રોડ, કોલ, મુંબઈ-૧

હે અંધકાર!

નિમ્ન

ગોરી રોડે તેજની કાંચનાર
તો મહેકે છે મધુર નિશિગંધી યશ અંધકાર

હે અંધકાર!

તારાં મહા ગોરવથી અંધભય-
અંધારમાંથી ઘુલિને પંથે જવા-
મેં ઝંખના કે કીધે પારવાર
એ સર્વ દેસના...

ને તોય,

હે મૈત્રેય નિમ્ન સોમ્યા!
પ્રશાન્ત તારાં સુખથી રહસ્યનો
તે તો બિધારી દીપ છે હવાર

મેં તેજની સુષિન્ન કીધે દીપ દીપનો
ત્યાં રૂપ છે કંગાન...

ત્યાં મધુરર
આનંદમાં મીઠવું નિત્ય વર્ણવ
તથાપિ એ તેજ યશી ન તે જની
રહે અરે સીમિત દષ્ટિ નેજની,
ને ચબ્દના મધુરનો ત્યાંથી અનિ
ત્યાં મીઠના રસદળને પિણનવા
મારાં નહીં ભગ્યત કહ્યું

રેઘણું
પણુએ એ સૈન્ય અહીં લઈ યશી
અહીં તે ત્યાં રહી અલકાથ

રાજેન્દ્ર શાહ

તારે નહીં સીમા

ન લિખ વર્ણવી
સોઠામણી નેચલ કોઈ છે કલા

અવર્ણનીય હે!
તુરહેજના નેતિ અતિ વિશ્વનાં
દર્શનતા એ પ્રમદે પ્રતિક્ષણ;
દિકાવર્ણી ત્યાં યશીને અભાસિત
મારાં રંગે લોચને સુનિપણ

તારે નહીં પાર...

તથાપિ સુષિન્ન
સો મંદમાંની પ્રતિ કેરુ સારવ્ય ને
અશ્રાવ્ય એનો લય મુગ્ધ અંધમાં
પ્રતીપન્ને અંતર તોલકે રહે
એ રસનાની મનુભતિ સીમિત

રેશાન્ત આનંદની સોમ્ય મૂર્તિ હા!
ઓ સર્વથી વે પલ્લુ કે વિરોધ—
તે પદ્યની ભીતરના પ્રદેશમાં
સુગોપ્ય આરે મલ રૂપ ને રણું

તેનું પ તે દર્શન છે મને દીપુ.
તારું કશું ગોરવ હે હોરાર!
હે અંધકાર!

બુગદામાંથી પસાર થતાં

મદાકાન્તા

સભ્યોં તેં આ મિરિત્વ, અમે ભવ્ય અદાલિકાએ,
તારા બ્હેતા નદ યશી વહાવ્યા જ મિદ્ધપ્રવાહ,
તારા પખી, ગગન આગ આ વેગીલા વાયુયાત્રા,
તારી બહાણી પ્રકૃતિ, નગરો શોભીતા કે અમારા
તારી પૃથ્વી ઉપર નદશી કરવીએ મનગી,
બીધી પહોડો મુગ્ધ નીકળીએ તીર નેરા તરસી,
પૂરો મિન્દુ, ધરતીઉરથી નાર ખેંચ્યા કુવારે,
તાગ સકા રણ રમગીસ હામ હેરે આગારે

કાવે જન્મ્યો મનુ વિદ્યમતો નામનેથી વિરાટ
આપી બશે નણુ છુવનગા વર્ષેતો આ આકાટ
તારા મલ્મવશ્વ મરણો એકથી અન્ય પાત્રે
યાતો ન્યત્ર કલુક્ષણમહી દોરથી દોર્ધ ગાત્રે

આકારો સો સમર મનુથી, છુવત કયા જ હોરાર
ક, ત્યારે એ મનુવશ્વપા છે પ્રભો, છુ જ હોરાર

પ્રજ્ઞાશમ

પ્રશાન્ત-નીરવ

પૃથ્વી

અખડ રમણ આહો હવન કરી વિશ્વે મયી
આનન નલનારવા છુમરતા ફરે ફૂદરી,
મદદ મરીચિ કેમ ગગન, ઘૂમી પૃથ્વી રહે
હૈં આનિન, નીવ આ નલ ધર નવા રમને,
ખીલે મુકુષ, સુષિની સકળ મીન, ને ધૂલિનો
કણેખલુ ક્ષણેક્ષણ રિચન લહે પરિવર્તન
અને સમીર મદમા ઝુંબ ખીવતા પુષ્પશી
પ્રતિક્ષણ ધરિની નચ્ચતર ઉપ ધારી લસે

અર્ધો અખિલ કિંતુ છે પ્રખર મીખ્મ મધ્યાહ્ન શુ
પ્રશાન્ત નીરવ, પ્રચ્ચ નર જામિ વંદોગી
ચરે કમરી, વાયુ હેન અમ સ્ફુમ મંદેદનો
ન કે કમહીં છીરે, બધું જ ગમ થનમાં મૂળિત
અને અર્ધોત્કર્ષ પડેલ મુગ્ધ સ્વપ્નના દર્બે મો
પહેપલ ચહી રહે મીપણ વિશ્વ-ઝાનિવ

શ્રીકાન્ત માહુલીકર
(મે ૧૯૫૦) ૧૫૧

“અંધકાર”નું ગોરવ માતા આ કાવ્યમાં, પ્રપચને અંધકારની સરખામણી કરીને
રૂમા જે વૃક્ષના પ્રતીકથી સૂચન મુકયું છે પણ હશે છે મેં તો “અંધકાર”માંથી પ્રકાશ
। જવા’ની અખનાઓ કરવી, પણ એ અવહેલનાને ગણકાર્યા વિના તેં તો તારા
કવ્યના દ્વાર પ્રેમથી મારી આગળ જોલી શ્યામ તેજની સુષિ બંધે ક્ષર દોષ,
હતુ એના પ્રકાશ વડે આંખની દષ્ટિ મધ્યસ્થિત પણ જની ભય છે ને ઘણી અહીં
વર્તુઓ પરખ્યા વિનાની રહી ભય છે એને મુકાબલે, હે અંધકાર, તારે નથી કોઈ
સીમા, કે નથી કોઈ સોઠામણી ચચલ કલા છ તો સહેજના અનત વિશ્વના ન્યેતિ
હેવાઈ રહે છે અને તેથી વે વધુ તો એ કે, પાપભૂની પાછળના અતરતમ પ્રદેશ
મા છુપાએલું પ્રદેહ માફ સાચુ મૂળ રૂપ તેં મને બતાવી દીધું C. “છુપાવામાંથી
પસાર થતા” એવા શાદા અથવાના નીચે રેલવેની મુસાફરીમાં નજરે પડતા દરથો
પરથી આવતા વિચારો દર્શાવ્યા છે તેમાં માણસે, નહીં હૃદયની સુષિ સામે દોડ
મારી હોય તેમ, પવેત, નદી, આકારો, કુદરત બધે પાતાના પુરુષાર્થ વડે ને સમાન સુષિ ખરી કરી છે તેનું વર્ણન છે આમ, વામનમાંથી
વિરાટ થતા માણસ શું ત્રણે ભમીને બ્યાપી જ્યો? અને પછી પ્રશ્ન કર્યો છે કે જ્યાં આકારો માણસથી ભરાઈ ગયાં હશે ત્યારે હે પ્રશ્ન છ
કયા હશે? કે યશી એ માણસના સ્વરૂપમાં જ છુ સોદી રહ્યાં હોઈશ? C. “પ્રશાન્ત નીરવ” શાગતા મીખ્મના પ્રખર મધ્યાહ્ન વિરાટ
આલેખન કરતા આ કાવ્યમાં એ શાંતિની પાછળ રહેલી એક જ પ્રખર કોઈ કાંતિની અખના અ ઘેણી છે,—કનાગાના ભખારની આકરી
અકામગણા આરે મેધ તોડી પાડે એવા ઝડપિલની આપણે અખના કરીએ બીએ તેની

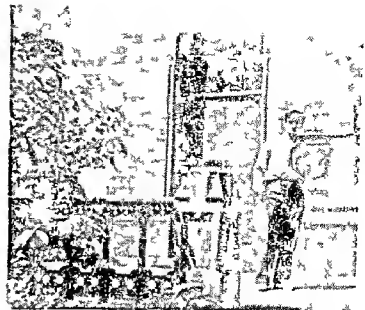
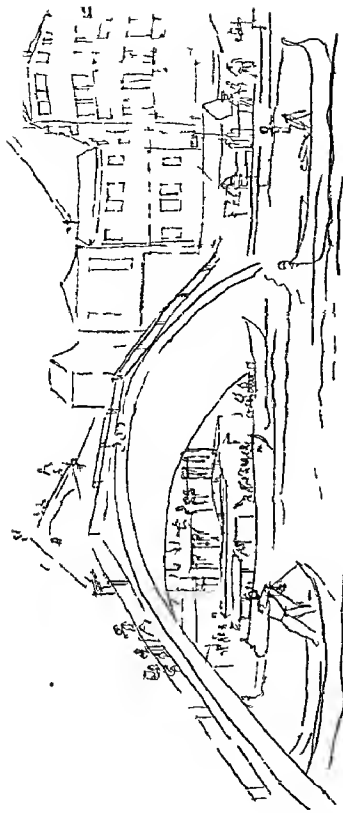
૭૫૧ અંક
૧૩૧૭ નામ
અમરિયાપ ૫
૫૧ કોરેક્ટીવ
૭૫૧૩ અંક

નીચે કાઠિયાવાડના બીજા (૨) નો
૧૩૧૭ નામ ૩૧
૫૧ કોરેક્ટીવ ૫
૭૫૧૩ અંક

૨૬૫ બોવઆમાં નોંધ
યા અને ધરના સ્ત્રીઓ
મુખ દોષા છતાં ધ ૧
ધર અને ધૈયથી પાત્ર
વધો! અભ્યાસક્રમ દ્વારા
૧૧ (૧૯૩૭) તેમજ સમ
સ્થિતિને કારણે તેમના કામ
ની કદરવું તેમને દનામ

ક રંગરસિય મગી જતા પ્રિન્સિપાલ ડેપુટી સહાયકની નેમ
પર ક રાદિદિલની અને તેમનું તે વખતનું ચિકિત્સા આશ્રય
સુખ દીના પ્રિન્સિપાલ નેમ્સ રૂઝવિયાતમાં ખરીદાયેલ ૧૯૩૭
૧૯૩૮માં તેમણે અને તેમના સહાયક થી વિદ્યુત્તાલ ૫૪૫
ભાવનગરના નવા બધાઓના નટાન રમવાનું આશરણ દાખ
દીધું અને એથી નાની ઉમરે એ જ વડલોએ તે કામમાં પ્રવેશ
ને રૂપયોજનાઓ ને રજવિધાને કયાં છે તે મન્યવાદને પાત્ર કરે
તે પછી શાકસિક શાકડા અને કામ શોધવા દિલ્હીના મેં ૧

કપર "ઈન્ટરનેશનલ હાઉસ આર્ચિટેક્ચર"ના પ્રવેશદ્વારે શ્રી ગાકેડ, ડાળી બાજુ શ્રી બદની રહેતી શક્તિ દાખવતા, પરબાચે કાઉન્ટરપેનથી કરવાએ રહેત્ય તે પછી આજી છે તે વેનીસનું દૃશ્ય

અને હકાર બાપાએ રથાેલા હરિજન કેંદ્ર તા પ્રાર્થનામંદિરના ઉ રતા ધુમગટગા હરિજન સતેના આકચિત્રો કર્યા આ કાર્યની ત્યા ગોટલી સારી છાપ પડી કે તે પછીના યુદ્ધના વર્ષો (૧૯૪૦-૪૧)માં યુદ્ધ સમયને જ રમત્રમણા અથવા રૂપના પના (ફોર્મફોલો) કરનારી સરથામાં કેંટન સેં કોમનના હાથ નીચે કામ કરવા માટે તેમની વચ્ચે થઈ ત્યાંથી છુટીને મુળાઈ આ ટીને તેમણે પોતાની સ્વતંત્ર પ્રવૃત્તિ તરીકે એક ધધાર્યો (કોમર્શિયન) કલાશૃદ્ધ શરૂ કર્યુ અને વેપારીઓ તેમજ સીને કપનીઆ માટે પ્રચારચિત્રો અક્ષરપાટીઓ અને બીજા ધણી નાતના ક મહ રાડયા કપરાત, રહેઠા જમરા, મુળાઈની આઈ સોસાગટી આપ ઇન્ડિયાના મની તરીકે કામ કરીને તેમણે ધણા કલાકરો સાથે સપર્ક અને ગેમી ફેળવ્યા

પણ આ બધુ છતા એમને લાગ્યા ન કરત હવે કે હવેના યુગ વિશેષ તાલીમ માં અનુભવની અવેક્ષા રાખે છે અને તે આપે એવી સરથા હિંદમાં ૧૫ી ગાથી એમણે અમેરિકા નવાને સફળ કર્યો તે માટે આરમમાં એકજે શૃદ્ધથોએમદદ કરવા વચન આપ્યુ હવે પાન પાછળથી તેઆ વિમુખ થયા હતા ૧૫ી નિર્દોશ ન થતો તેમણે તો ડગ ઘણું તે સાણ ન જ ફેરવ્યુ ને સારી આવકવાગે ધણે મૂળને પોતાના ન સાદસ રે તે (૧૯૪૬)માં અમેરિકા ગયા, ન્યા મુરસ (બીઉ)ચિત્રો અને ગ્રયચિત્રોના ખાસ અભ્યાસક્રમે દિવાઈટેક્ચરના પેન્સિલ્વેનિયા ટેકે માં આપ ફાઈન આર્ટ્સ મા પસાર કરી ત્યાર બાદ ૧૯૪૭માં બાન્સ કાઉન્ટરાન (મેરીલેન્ડ) પેન્સિલ્વેનિયા)માં રહેવર તરીકે તેમની ચૂંટાડી થઈ આ સરથાની અમેરિકા તથા યુરોપમાં એકલી જાણી ગા અને પ્રસિદ્ધિ છે કે તેમાં લેવાતેવાને પ્રવેશ મળતો બારેસુરકે ને બાન્સ રેકોવર" હરે તે માણસની કક્ષા માટે ત્યા કોઇ પ્રશ્ન હરે ન હિં ને રક્ષિયામાં તેમણે બીદેવસ શાસ્ત્ર (Esthetics) અને કવાર્ગેન (Art appreciation)માં પહેલુ વપ પડે કર્યુ અને ૧૫ી એમ વર્ષ દિવાઈટેક્ચર ગ્યુઝિયમ રહેલ એક ઇન્ડસ્ટ્રીઆલ આર્ટ મા પ્રચાર ચિત્રકલાના નિર્માણમાં એક વર્ષ વિતાવ્યુ ફરી તેમને બાન્સ ટેકેનાર થવાની તમ મળી અને કલાઈફાણુ તેમજ પાધાત્ય ચિત્રકલાની પરપરાનો કોર્સ અવધાર કમ દોઝ્યો આ રીતે એ વર્ષનું કમ થયા પછી ન ત્યા MA

કલ્પપ્રદશન મુખાર્જીના કવારસિકરોહ રવ પુરુષોત્તમનિશ્ચય માવજી એ પ્રુદ્ધ મુકુચુ તેના પ્રારમ્ભ પછુ ડોક્ટર અમદાવાદના કવા રયાનો અને ન્હા કલામરો તથા હારીગરોને માટે ખૂબ કમળકાપી જિરવાલી કરી હતી દિલ્લેવી ના ચિત્રકાર ગગનલાલ ચાતરતરી ન્હા, સોમનાથ બુધર મિલ્લીના પેટીકેટ ર ઇન્કુ લ કલાના કાતર મા, અને રવન શિક્ષકોના રચિતરુ તથા યુવાળજી ની હારીમરીનો મણિ પરિચય પામી આન અમદાવાદની જગતિષ્યાત મરિન્ટો મરિશો ને હારીમરી સાથે સહકાર્યકર્તાઓને પછુ તે બુધના નહોતા

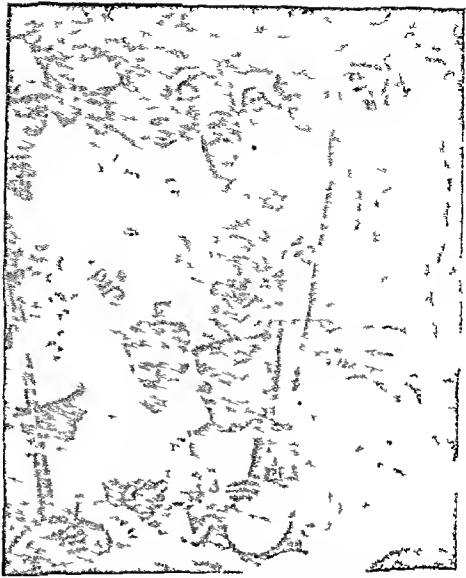
હાગોરની પ્રસાદીને રસ લેવા અધીરા યુજરાતી યુવાનો અને વિદ્વાનો માટે આ સમારમ વેળા કોઈ બીજે પ્રસંગ પછુ રચાઈ ગયો શુક્રદેવની સાથે સાંતિનિકેતનના વિદ્વાન આચાર્ય ક્ષિતિમેહનસેન પછુ આવેલા તેમની અને કલ્યાણકરભાઈની ઠીક માફ બેઠી તેઓ હિંદી સાઠ ભણતા અને કલ્યાણકરભાઈ અંગ્રેજ મુદ્દલ ન ભણતા એટલે તે બધી વ તહિહીમા જ કરતા તેમને વિનિત કરવાથી તેમણે હાગોરના મૂળ બંગાળી કાન્યોના સા હિંદીમા સમભવવા માટે જાન્યો જ કરી ત્યાં પહેલી જ વાર ધણાએ બગાળી કચ્ચારુમા કવિના કાન્યો સામભવતા તેની સ રોચાશ થતા ક્ષિતિમેહનસેનના વાર્તિકથી બધાને પરમ સ્તોત્ર થયો અને ધણા બેગતા સાહિત્યકરોમા સા હિત્યનુ અભિનવ દર્શન પ્રકટરુ મે કવિવરનુ 'સોનાર તરી' કામ્ય એ વખતે પહેલુ સામભવુ તેની અસર એટલી બધી રહી મગેલી કે ધણા વર્ષો પછી રદ લઈને રવ મેધાણી પાસે તેનો યુજરાતી અવતાર કરાથી કુમાર'મા છાપેલો એ આખા ધે પ્રસંગ પછી કઈક નવી જ્યો તિજો યુજરાતી સાહિત્યમાં અગ્રી નેભૂતી કવિના સાહિત્યજનમમાં પી નવી પેઢીને નૂતન અવકાશ મળ્યો. બાઈ વિનયરાય વેલ અને રવ બટ્ટભાઈ ઉચારવાડિયાએ તે પોતાના નવા રાઝ કરેલા માસિક ચેતન' પત્રમા-તે સ્વીકાર્યું પછુ ખરુ આ બધા પુરુષોના ધરા હો હરિપ્રસાદને આપીએ તેા જરાયે મોઢુ નથી

એ પરિવર ખૂબ સફળ મણાઈ પ્રદર્શનની મારી કામગીરી પછુ

બધાને નવા પ્રકારની અંગે પ્રગતિદર્શક વાગી મારા ચિત્ર રમ્ ઘાટ મહમમદે એ પરિવરનો અહેવાલ આ તોા ડોક્ટરે લખેલો કે બ વષ તેના ફેરો ચિત્રો પોતાના 'મિસી સદી' માસિકમા ખૂબ જિસ્તારપ્ર પ્રકટ કર્યો તેથી અમદાવાદ ના મિસીમા મારા માટે લાખ ગ્રંથો વધી પ્રદર્શી ક ર મે રવ હીરાલાલ પારેખને અઠ વિવેચનનોત્તર લખ આપી તે પ્રવનખુમા અમરેખ તરીકે છપાઈ પ્રસિદ્ધિના મુ અથી કે માઠ નામ નહોતુ આપ્યુ પણ ડોક્ટરે તે વાચી ખૂબ આનંદ દર્શાવે ત્યારે મને પ્રુષ આનંદ થયો હતો

પરિવર ના એ એક માસ સુધી મે ધરમા કે મારા કામગીર્યાન આપ્યુ નહોતુ અમદાવાદમા મારા ચિત્રકામના પરાકા હનુ કેવાયા નહોતા એટલે ખરે તથા આવકમા પણ ખૂબ ખમરુ પડેતુ કપરાત થાક અને ઉભનગરી પાછળથી તળિયત બગરી, આટલું નીંચ એ ધર બધ કરી હું કુટુંબને લઈ ભાવનગર પિતાને આશરે જવો રહ્યા થાડી વખત પછી ડોક્ટર, રવ હીરાલાલ કાંચે, શ્રી પ્રાણુલાલ પ્રીરપારામ કેસાઈ તથા મોતીલાલભાઈ વગેરે સારપાથ'ગિતોા કો રાખેના પ્રવાસે નીકળ્યા અને તેમા ભાવનગરની મુલાકાત મેકરી હું તેા જિગને હતો, ભેત્રણ દિવસ એ બધા ભાવનગરમા મારે ત્યા રહ્યા તેમા બધા વધુ િકટ આન્યા અને તેમનો સખમ મને એવખત ના અમદાવાદમા લીધી વાડી ન્હોા મુખદ લામવા મોડયો બીજી રીતે તેા અમદાવાદ ત્યારે તેા કેવુ હતવે મે કવિવર મારોના ન્યાખ્યાનનુ આ વાક્ય કવિતરીતે લાગુ પડે છે, 'When the maternal makes itself too aggressive and furiously multiplies itself into unmeaning voluminousness harmony of creation is disturbed and truth obscured' (જ્યારે ધનસપત્તિ બળ વધુપડતુ થઈ બધ છે અને જો અથ વિનાના પ્રમાણમા તે બધ કર રીતે નિસ્તાર કરે છે ત્યારે સર્વ નનુ રવારરુ બગરી બધ છે ને સત્ય અહોપ ધાય છે) પ્રદર્શનના દિવસોમા મારા ચિત્ર રવ પ્રેા હરિલાલ બટે પછુ ન્હાનકાઈ પત્ર (૨૪ ૪ ૧૯૨૦) લખ્યો હતો કે અમદાવાદ સમને રસદીન લાગે છે અને આનંદશરકાર્મકો તેા એ બદરેમા કબૂલ કરું છે મારીમા માપીજી તેને રવાઈ છેડતા અને આત્મસમાર્જી કરતા કેટલે દરજ્જે રીખવે છે એ મેવાનુ છે નવજન મા તેા મારીજના તત્ત્વતમના લેખ માટે રવાઈ આનંદે સારવગાતાનુ ચિત્ર કરાથી પ્રકટ કરું હવુ અને તેની વાત ડોક્ટરે મેપુર્વક અનેક ન્યાખ્યાનમા કરી હતી

મારી બીમારી અને નિર્વાહ પૂરી આવકના પછુ અમદાવે જ હોયે મને અમદાવાદ છોડી દેવાનો પણ વિચાર આવી ગયો, મેનામા કવકતાના અંદકુમીનિષ્ઠમા વેપારી જીવજીલાલ કપનીના દાર શ્રી રામજીભાઈ હસરાજનો પત્ર આવ્યો કે તેઓએ શ્રી મોતી લાઈ અગ્રીન સાથે બીન્ન કેટલાક યુવાનકે આપણને પ્રવાસ ગોઠવ્યો છે અને મારે તેમા સામેલ થવુ તે સાથે તેમણે મારી બીમારીના બખર ભણી યુજરાતના કલાકારની બખર લેવા વિરન યુજરાતી તરીકે મને હસરાઈ આપે એની રકમ પણ ત્રીસવી આપી એ પત્રથી મને અઢી પ્રકી કે મારા માટે જનનકાર્ય પડતુ છે અને ખખર લેવાર બગવાન છે મે વિનય'પૂર્વક તે પત્રનો જવાબ આપ્યો ને એ જાદવ કહક પછુ કાગ મારી પાસેથી તેઓ લેરો એ રાતે તેઓ રવાકાર થયો આ પ્રવાસનુ વિગતવાર વર્ણન મે નવજનનમા પ્રકટ કર્યુ હવુ પણ મુદ્દાની વાત એ છે કે એ પ્રવાસ પછી મારી નિરાશા છીકી ગઈ હતકતા, આમીનકેતન મારી વગેરે જેઠી મને ખાતરી થઈ કે મારી સાધના નકામી નહિ બધ અને હું યુજરાતમા

કપર ડૉ. હરિપ્રસાદ યુવાન વરે સાથેના પાના કપર ડૉ. હરિપ્રસાદ ગાય વને ન્યારે મૂંઠા રાખતા ત્યારે લેખને મથાળે આપેલી છબિ ડૉ. હરિપ્રસાદ ડેહવા મથાળા એ રીતે પાછળ હાથ રાખીને ઊભા રહી ગાયબુ કરતા એમને સીંગે નેથા ઉપર સેતુ ચિત્ર અમદાવાદની છઠ્ઠી યુજ્જ્વાતી સાહિત્ય પરિષદ વખતે ડૉ. હરિપ્રસાદ થેન્ગેલી બનનિકો ની મડગી વચ્ચે કવિવર રવીન્દ્રનાથ શ્રીગતી સરવાદે રી તથા ગદાત્મા ગાંધીજી (ત્યારે ટોપી પહેરતા હતા) પાઠજની હારમા કવિવર રી જોડે ગાય ચિત્રિતોહા સે। તથા મોહનના વિદ્યાચિત્રની નરવાસ પરેલ

કલા રી ચેતના માટે કૃતનિશ્ચય બન્યો વિદ્યાર્થીઓને મળ્યો કચ્ચ તર અભ્યાસ મથાળા એ એક યુજ્જ્વાત વ્યાખ્યાન નાગની સરવા રથોપી પીરગેશા રોડ પર જીવનવાપ અમરગીના પુસ્તકભંડોરનો તેનો વડો બોલ્યો પણ મહિનાઓ સુધી ચારપાચ વિદ્યાર્થી કપર સખ્યા વધી નહિ નેતેશા પણ એકબેને તો ગારે જ ગઈ મરી નિ ભાવવા પડતા સહેરના પૂર્ણ મારતરોને ભાવાની એકઠા કરી પણ ખાતાના ચોમ્દાથી બનેલુ યુજ્જ્વાતી માનસ બદલી ન શકાય ધણુને મારા પ્રયત્નો રેતીમા બાગ કરવા જેવા લાગ્યા પણ ડૉક્ટર વાર વાર બધા બળર પૂછ્યા કરતા

ભાવનગરથી આવતીને કે કાગજિરનુ પાટિયુ કવારી લીધુ અને ખર્ચે કમી કરી નાખી કત્તુ કે વિદ્યાર્થીઓને ધરમા જ ગઈ પાક આપવા લાગ્યો એ વખતે ડૉક્ટરના દવાખાને શ્રી ગણકાઈ પુરાણી વખતે વખત મળતા તે એમના આખાડાન એક હન્ટિંગિખિત માસિક ચલાવતા જેમા પોતે ચિત્રો પૂછુ કરતા અને એકબે વિદ્યાર્થીઓ પાસે પછુ ચિત્રે કરાવતા તેમા બાહુ કુચ્છલાન મદ અને બીન એક બે જાણ હતા તેમને લઈને એક વાર તે ગારે ગેર આખ્યા અણુ બાઈપણ મોડને રીબ્ધ મા કલાના નવકથાનાના લેખો વાચી રાખીય કળાના ભક્ત બન્યા હતા ગારી ચિત્રારસરણી અને હાર મધ્ય નીતિથી તેમનો સમાગમ વધ્યો અને એમ અમે ચિત્રે બન્યા એ ચિત્રશાળાને ખોલે કાદી નાખ્યો હતો અને સુબહથી મળતા લખે

ક્યે જતો હતો તે વખતે વાર્તાઓ અને લેખ ના ચિત્રો કામ પણ મારી પાસે ઠીક પ્રમાણમા આવતુ પણ અમદાવાદગાંધી મુઠ નહિ હતા અમદાવાદના સરકારી મંડળમા મારા ખેટ એક પ્રકારના આ દર અને સદ્ભાવની લાગણી પ્રમી સુખાગરે મને રાખુરે બેઠા રી પોળમા સમવદવાણુ નવુ ધર મધ્યુ ત્યારથી નિરાતરને અનુભવ થવા લાગ્યો આ ધર ડૉક્ટર સાહેબના દવાખાનાથી વધુ નજીક હોય એટલે અગારે સસમે રોબનો થયો, અને કઠુશાસક મારતર જે અળાલાવસાઈને ત્યા મુખ્ય અધ્યાપક હતા તે પછુ ત્યા મળતા એટલે કળા સરકાર અને શિક્ષાબની અનેક વાર્તા ત્યા છણતી

એવામા એક અનોખો બનાવ બન્યો અળાલાસ રોટે પોતાના બાળકોની કેળવણી માટે પોતાને ઘેર એક સપ્તર્થ દાળા રચવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો અને તેમા એક હન્ટ્ય ચિત્રના કળાકાર શિક્ષક મેળવવા સુબહ તેમજ બનાળના પત્રોમાં બંદોર ખળર આપી દતી મને છેક છેડે તારીખે શ્રી સરસાદેવીના મુદ્રાગતી મારા મિત્ર નહ લાસ દલાલે રરતે મળતા પૂછુ કે આ ન્યયા માટે એ અવજ કેમ ન કરીય એમના કહેવાથી મે એક સાદા મોટરેપર આરજના રપર્મા પત્ર લખ્યો કે યુજ્જ્વાતમા ચોખ્ય માનુસના અભાવને કારણે આ પત્રે નિરાસ થવુ ન પડે એવા માટે હું આ ન્યયા માટે ગારી કમેદ વારી મુક છું જોરે મને નોકરી માટે વિરમકાર તો હતો જ, પણ મારા મિત્ર રવ હાજમહમમદનો સ્વર્ગવાસ થયો હતો અને

યોગાસને

આપણા શરીર, મન અને જ્ઞાનતંતુઓ, ત્રણેને એકીસાથે વ્યવસ્થા રાખતી અનન્ય વ્યાયામપદ્ધતિ

આ

[૨] મર્વાંગાસન

૯૪
દામુભાઈ શુક્ર

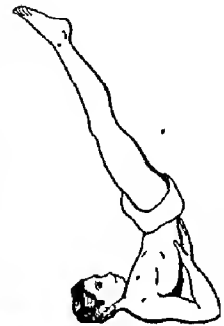
આસન કરવાથી શરીરના બધા અંગોને કસરતનો લાભ મળે છે તેથી તેનું નામ સર્વાંગાસન છે. આ કોષ્ટપદ્ય કાશ્મીર સંપ્રદાય દ્વારા કરી ન શકે તે આ આસન કરીને પણ શીર્ષાસનના બધા લાભ મેળવી શકે છે.

પ્રથમ તમારા પાંચ અંગોને લાણ પામતા અને તેના ઉપર ઊભરે લાણા યથે વચ્ચા સુધી નગેડા પછી ગળે પગ સાથે રાખીને ધીમેધીમે જાયકો, આ નમોદન સાથે લગભગ ૩૦ અંગેના ખૂણા થાય એટલે પછને યોગીક કાણુ ચોભાવે. પછી ફરી પાછા પછને જાયકો ને ૬૦ અંગેના ખૂણા કરી ચોભાવે. છેવટે પછને જાયકોને નમોદનથી વચાળે કાઢખૂણે રાખે.

હવે શરીરને કમર પાસેથી વચુ કરે અને હાથનો ટેકો આખીને ખભાના ઘઘળના આધુએ ઉપર જાય રાખે. પછી, છાતીના ઘરના બાજુના હાકાકાથી ને સમગ્ર ત્રિકોણ નેથી નમ્યા થાય છે, ત્યાં તમારી હાડકોને કમર ને નમરો પગ સાથે રાખવાને બદલે અંગામાની પાઈરોઈડ ઍન્ડ (પ્રાણક્રી) ઉપર મનને રિયર કરે. અર્ધાં કે એક મિનિટથી શરૂ કરીને, જે આ આસન એકલુ જ કરવું હોય તો, તેના ઊંચ ગિનિટ સુધી કરી સાંધા પછી ને ધીમે આસનેની સાથે એ કરવું હોય તો કે ને વધારેમા વધારે સમય છ મિનિટનો આપવા.

હવે શરીરને ને કમરમા જાયકયુ હટ તે ને કમરમા ધીમેધીમે પાણુ નીચે ઉતારે. પછને છેક નીચા લેતા આગર પહેલાની નેમ ને કમવાર ૬૦ ૬૦ ને ૩૦ અંગેના ખૂણા કરી, ગળે પછી ને પછને લાળા કરે.

આ આસનથી પ્રાણક્રીઓ અને નતીય ક્રીઓ પર ઘણી સારી અસર થાય છે અને જોનાથી આખુ શરીર ચેતનવાળુ બને છે.

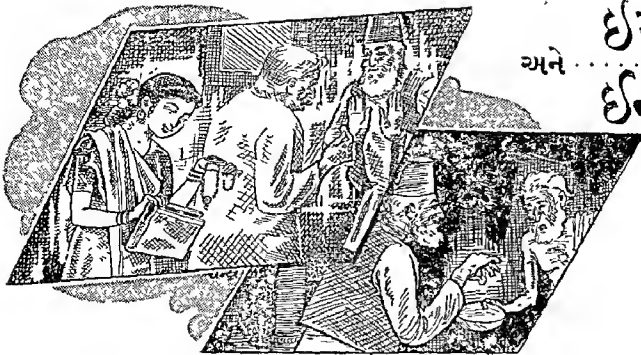
મેં તેમના સ્મરણમા મધ્ય બહાર પાડવાનું માથે લીધું હતું, તેના સપાકન માટે ફોફા શ્રી બુધુભાઈ સવતના અર્ચને તેમજ છાપ નાના બીરોને પહેાંથી વળવાનું બોલે મને તમ કરી રહ્યા હતા એટલે હું આ તક માટે આભારીયા, અને કોઈ અનુભવ સહેતી પેઠે મેં તે દિવસે મને આગાવાલ રોડે મોહાવાનો અને મેં એક વર્ષ માટે બાળકોના ચિત્રશિક્ષક બનવાનું સ્વીકારી આગળની રાત ૧૨૨૫ના આનુભવ ઉપર રાખી

ડૉક્ટર વમેરે મારું ચિત્રમણ તે આ અનુભવથી હરખાણુ બધા કરને ચોમ્ય પગર અને સગવડ સાથે ચિત્રશિક્ષણ માટે સેકનાર શ્રીમતી પદ્મ એ વખતે વાહવાઈ ગયાઈ પછી મારા ન્યાયક સર્વન ન્યવહાર અને લોકસપર્ક ઉપર એથી મથાકો આપી ગઈ તે હકીકત માટે માટે એક મહાન મનોમયન હતું

મેં ને વખત આગાવાલે રાષ્ટ્રીય મહાસભાને (મોંચેરે) આમત્રી અને ડૉક્ટર હરિપ્રસાદે માધીય સાથે વાહ કરીને પણ મહા સભાના મહાપમા ફૂલો ને ચિત્રોના સુશોભનો કરવાનું મનુર કરાણુ તેમની હમ્દા પ્રશ્નો મહા માટે મેં હમેક મુરવ ચિત્રોના રચે તેવાર હતા અને તેનું મોટા મુરદ આપમા શ્રી કલ્યાણુલુભાઈ શુક્લ ને મારા કામમા મદદ કરતા તેમને કરવાનું સોંપ્યું ડૉક્ટરે એ ચિત્રો બળ હોશકો મોંચેરના મહાપમા ગોઠવાવ્યા તેમા અર્ચ તે ન્દુર થયું હવે છતાં મોંચેરને સહત આપવા તે ચિત્રો વેચવાનું બંદરે કયું અમદાવાદમાથી કોઈ તેનું લેવાર ન ગણ્યુ અને શ્રી નમનાલાલ બળજ તે ખરીદી ચ્યા એથી ડૉક્ટરને છવ બહુ બાધે. તેમા તેમની માનીતી ચિત્રશિક્ષકો દ્વારા, ને પેઠી અકમા દિધિવિ કષ્ટિયો હેલ ત્યાગ સોવરાથી તેમણે માનીયના સહકરણુ સ્મરણુ કરાણુ હતું. સહેર બહાર હું ન્યા રહેતો હતો ત્યાં આસાસ સરકીન

વાતાવરણ રહેલ એક રાત્રે સહેરમાથી મારી સાઈકલે પર આવે ત્યારે સુધી વખતે બજાણુ કે ન સગભવ એવી આસની મુરખ થાય છે નેમતેમ કરી મેં રાત કાઢી ને સવાર સુધી તો છપાઈ ની એવ લાગ્યા માંડ્યુ સવારમા ડૉક્ટર સાઈકલ પર બેસાળે સાલ! આઠ વાગે ત્યાંથી સર ચિત્રોના બગેચે ન્યા નીકળતા એ મેં વાદ આંખુ એટલે રહેતોના કાટક આગળથી એમને જોવાની લાગ મારા જિ નરેન્દ્રને મોકલેયા યોગીક ઈતેતની પછી ડૉક્ટરની તદ્દ રસ્ત કાચા નિભયતા પ્રસારતી મારી સામે હાજર થઈ મને બેસાળ તપાસી ધીમેથી કહ્યું મજારો નહિ તમને આ દમની શરમાર છે સુધરેદો ને દવા લેવા છોડાને મોકલો એ પછી હું હરતો ફરતે યત્યા ત્યા સુધી એમની સાઈકલ એ રસ્તે વાળી મારી બખરે રાન લેતા ને મને મારા મ થયા પછી મળુ એ થકી બખર અતર ખૂબી નવા એવી રહેલતા, તપરતા ને વામગી છવનબર તેમણે કાબળ્યા છે

દેશમા હવે અસહમારનુ પૂર પૂષવળ હતું સર્વન ઘણા બનાવે અને ફેરફાર થયા હતા ડૉક્ટરે સહેરની ન્યુનિસિ ધાવિધીમાં મેં વહવખ છ ધી ગણીમા એકનિકપણે કામ આપવા માંડ્યુ હતું સુળાઈની ચોપાનીના દરિયા પરની દીવા ને હાર નેઈ કાકરિયાની ફરતા ચોવા દીવા મુકાવવા તેમણે વચ્ચેમ હવો કેટલા પકડ્યો હતો એ પાર પાડી તેમણે મિત્રોને ત્યાં સાથે છડી નવા અને સ્થાપિત પછી એ દીવાની ફેરફાર ને ગણીમા પડની નિહાળી અમદાવાદે ફેરુ સુધા થવ બળ છે એવો સતોષ લેતા અમદાવાદ એમને મન મકાનો અને માણુસોનું એક નિવાસરેયાન નહિ પણ ગુન્નશતાના પ દવચરની પ્રવિષ્ટ હતું અમદાવાદની વિવિધ બીનાઓ તેની પ્રગતિ માધીય ની આનેક્રુષ પિલાબીઈ મોંચેર એ બધાની વાતો કરતા એ વાકા નહિ (ગાઠ)

ઈમાન અને... ઈનામ

લેખક

‘સારંગ’ ખારોટ

દા

દુઝિયાની પાંચેક હાયકા વિતાવી ચૂકેલી જિંદગીનો મુતકાળ પચરમી હતો. જિંદગીના પહેલાં દસકામાં એમણે એમના પાનાસા ગાગાની ગામડી શાળાના શિક્ષકને પતરાની મજબૂત માટીથી લોહીહીણાણ કરેલો. બીજા દસકામાં ગામના મુખીના જેતરના ફરતા જીવરના ઢીલા પાકમાં પોતાની થોડી ચરાવેલી જેને પરિચયે ખૂબ જ મોટા ઝગડા બની ગામડે તાણકાની કચેરી સુધી પહોંચેલો અને દાદુગિયાંએ દેક મુદતની સબ પજી બોગવેલી. પણ આનું એક પરિણામ એ આવ્યું કે સબ પૂરી થતા એ બહાર આવ્યા ત્યારે આસપાસનાં ગામોના તોફાની ઠોકરાઓના તે સહે-કાણી મુખી બની રાક્યા અને વ્યવસ્થિત ચોરીઓ કરવાની એક દાંજી એમની સરદારી નીચે ભરી. જિંદગીના ત્રીજા દસકાની સરચાતમાં દાદુગિયાંની કેટલીક ચોરીઓ પકડાઈ અને પુરવાર થઈ થોડીક જમીન અને ધરહાતો તે જત થયાં અને ગામના મુખી તેમજ હાકોર સાહેબની કમડી નબરતા પરિણામે દાદુગિયાંને ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સબ થઈ. એમના સાથીઓ પણ દાદુગિયાંની આ સરદારગાન્ય મહત્તાના માગીદાર બન્યા.

એ ત્રીજા દસકાના મધ્યાહ્નકાળે બીજા વારની જેલમાંથી બહાર આવતા જ વહતા સાથીઓ એકત્રિત કરી દાદુગિયાંએ એમના ભની દુરગમ ગામમુખી અને હાકોર સાહેબની સાંનિકાણે લાવવા બહાર નીકળે શરૂ કર્યું પણ સાતેક વર્ષના એ બહારવટાની એમની કારકિર્દી એમની હતી. એ દરમિયાન ગામમુખીની જીવાન દીકરી ત્રણેક વાર એમના હાથમાં સપડાઈ, પણ ત્રણેય વખતેતેને બંદેન બની ગામને કહેવા-લાવેલું કે ‘દાદુ બહારવટું કરી નાખે છે. તારી દીકરીને હાથ નહિ આપે.’ દાદુગિયાં સ્ત્રી, બ્રાહ્મણ અને મામણ્ય બંધના એમનાં હતા.

પણ પછીનાં વર્ષોની વાતે પદ્મદા લીધા. પાત્રીસીએ પદોત્તમ પહેલાં એક દિવસ અચાનક જ દાદુગિયાંએ બહારવટું સુકેલી લીધું. સાથીઓને લાવવાની આંખે વિદાય આપતાં એમણે એમને જીવનનો બેરો મરો સગવડો અને ચોરી-લૂંટનો ધંધો કરવો એ માં પરવર-

દિગરની અવગણના કરવા નેહું જે એવો આદેશ લીધો. દાદુગિયાંનાં આ ઇન્કિલાબ એ જ બહારવટાં કાંધડા તરીકે કહેવાના મનમાં રમી રહ્યો છે. સોઈઈ બજે છે તે ગામ એટલું જ કે એમને કોઈ કંપીર બની મથા હતો. જેની વર્ષોની મહેનત પછી દાદુગિયાં સદાચારી બન્યા હતા, અને એ કંપીરે પોતાની એકપાસિત બેઠી ભેટ દાદુગિયાંના નિકાઈ પડાવી દીધા હતા.

મગી તેમ, પણ બહારવટા બહારવટિયા દાદુગિયાંનું ને નામ એક વખત લોકાંએ રગડ હાથે તે શાન્તિથી વિલીન થઈ ગયું. બહારવટું સુકેલી લીધા પછી કોઈ વતનમાં તો રહી શકે એમ ન હતું, એટલે સૌ જુદીજુદી જગ્યાએ અને પરવડી શકે એટલા દૂર વિખરાઈ, કોઈને કોઈ ડાળે વળગી ગયા. દાદુગિયાં એમની બીનીને લઈ મુંબઈ ગયા અને બહુપુત્રા મુંબાદેવીના પુત્રસમુદાયમાં એલાપ થઈ ગયા.

આને એમને ત્રણ અમ્યાં છે: બે દીકરી અને એક દીકરો. દીકરીઓ મોટી પરણ્યાવા લાયક થઈ ગઈ છે એ આજકાલ દાદુગિયાંની ચિંતાનો વિષય છે. કારણકે વિકટારિયા ફેરવવાના ધંધામાંથી દીકરીઓની શાનદાર સાદી કરાવી રાકાય એટલું ધન એ બંધાવી રાકવા નથી. અને છતાં અદ્દતામિયાની બદગી કરતાં એ જિંદગીના દિવસો દ્રામની ટોચનીઓ અને મોટરના હોર્નથી ગાળતી મુંબાઈની સડકો પર ફર કરી રહ્યા છે. આવી સાહ તો એમને તેમ કરી બંને દીકરીઓના સાથે નિકાઈ પડાવવાનાં એમણે પોતાની બીજી સાથે મસખત કરી નિશ્ચય કરી નાખ્યો છે. એ નિશ્ચયની ચિંતા એમના દિમાગમાં એવું થઈ રહી ગઈ છે કે ધાળી વાર એથી ઘેરાએવું એમનું ગન દ્રામની ધડકાના અવાજ કે મોટરનાં હોર્ન પણ એમને સાંભળવા દેવું નથી.

એક વાર એમ જીવનમરતક ધમેલતા દાદુગિયાંની તંદ્રા એક સીતા કપરાકપરી આવતા અવાજે વૂટી. એમણે લગભગ બેસી ગાડી જોખી રાખી ને પેલી સ્ત્રી તરફ એણે

‘અથવા બહેરો છે કે છુ ?—કાઠમાં જઈ છે; શું લઈશ ?’ ફેરડા ધારની એ ચુસ્તતાજીવા ગુલાબી એકમાંથી નીકળવું અપમાનમનક સંજોગન સાંભળી દાદુગિયાંએ (અટ. પ. ૧૭૬૫) (૨૧૬૫) ૧૧૧

ડાકોર અને ગળતેશ્વર

તીર્થસ્થાનો વિષે અલ્પસંખ્યા પ્રવાસલેખ - લેખક - અમૃતલાલ વ. પં.

હો દેશના મનને એમ જ, કે મહાત્મા નરહરિ, વલ્લભવિદ્યાનર (આસુઠ) ખાતે જોડ્યા આ સંસ્થાપકોને સાહિત્ય-પરિ, કે એ ગુજરાત અને ગુજરાત જલદારની નવીન વાતો બોજારા ગમ્યા કરે છે. તે પર આગ્રહાના ડાકોર અને ગળતેશ્વર તો ક્યારના જ્યાં આવ્યા હશે. એટલે એ કોઈ એવું થાય તે આગામી સાથે જળ-તેશ્વરની ચર્ચા કરાવે, અને સારમ આથે મુદ્દી નીચે ફરી ગળતેશ્વર ત્રેણ હોવાને આગે ના પાડવી પડે. આ સારમને ટાળવા અને ક્યાર પ્રવાસો કર્યા, પણ હંધક ને હંધક બિંધ આવી જાય અને તે ન દેખે. હમણા મહિના'ક દિવસના મંદવાડાગાથી હું ટીકડીક જોતી ગયા હતાં અને એ'ક દુઃખ પ્રવાસો પણ જેડી નાખ્યા હતાં (એને એ દેશ પ્રવાસગાથી લખિયત બનાવીને જ પાછો ફરતો હતો), એટલે આગામી ગળતેશ્વર નહિ એવાની સારમને ટાળવાને નિર્ધાર કરી આગામી અગતિયા મો ડાકોરસાથ ગાકડ મને આવીને હતી ગયા કે પરમ દંડાડે આપણે ડાકોર થઈ ગળતેશ્વર જવાનું નક્કી કર્યું છે. પણ રાત્રે મને તબીબી સલાહ ગળતે કે મારે આપાડિયુ જરાય જલદાર નીકળવું નહિ. જવાનું હવે તેની સવારે મો ગાકડ સાદેબંધે એ' આ તબીબી વિનંતી વાત કરીને આવવા માટે અસમર્થતા દર્શાવી. પણ તેઓ કહે કે ડાકોર ખાતે ઉપવન ભોગ મળે તેની વ્યવસ્થા માટે મહ સાને આગામી માણસ મોકલી દીધા છે ઉપવન ભોગનું નામ સાંભળી આ માણસ હાઈના મોમા પાખી આવી ગયું થયું કે મહિના ના તો પધારીમા છું જ, એટલે ઉપવન ભોગને લીધે બીજા સાથે સાત દિવસ થયું પધારી રીવર પડે તો હાઈ નહિ નહિ. પણ આડની અછતના આ સમયે ઉપવન ભોગની લાધેલી આતકને તો જવા દેવી નહિ જ.

રાત્રે ટાની માટીમાં અમિ આલુદથી બેપડી કસારેકમા ડાકોર જઈ પડેલા આગામી માટીમાં પ્રિન્સિપાલ ડાકોરસાથ માંકડ, વજ્રબિદ્યાનરના બિરતા વિષ્ણુ મહાવિદ્યાલય (જેન્ટીઅરિમ ડેવેલ)ના રચાપત્યિમાત્ર (Architecture)ના પ્રાધ્યાપક મો રાજીવરાય ડાકોર અને હું એકા ત્રણ જણ હતા.

ગુજરાતમા પ્રખ્યાત વૈષ્ણવ તીર્થો એ જ છે: ડાકોર અને ડાકોર અને રવળે રજુડોડાસાથ બિરાતે. ડાકોર તોવેલી દરખોત દ્વારા માગી જાય છે, એટલે ડાકોરજના દરોજ પરમ ડાકોરમાંની જગ્યા અધૂરી લેવાય છે, અને એ લોકો દારામાંની જગ્યાએ જઈ રાકતા નથી તેઓ ડાકોરજની જગ્યા કરી દારામાંના પુણ્યના જાગીદાર બને છે. ડાકોરની વૈભવી ઉત્પત્તિ વિષે એ દેવકા છે તે 'હાલ્ય દેવદાન' આજ ૭ મા સદ્ગત મે' તનસુખમામ મનસુખમામ વિષાદીએ આપી છે. એ દેવ ગોપાલદાસ વિરચિત છે. બીજા કથા કવડવજુજ પારોના તેજસ્વી મામાના એક વાણિયા કવિ રજુડોડ બનેતે વિદ્યમ સવત ૧૮૬૭માં રચેલી 'રજુડોડજના ગરબા' રૂપે ગળી આવે છે.

અહીં બોડાણે

હવે છે કે ડાકોરનું મૂળ નામ કડપુર' હવે. જ્યાં ને સિમિત બોડાણે

● પ્રિન્સિપાલ માંકડના કહેવા પ્રમાણે મૂળ નામ કડપુરને જલદે કમ-પુર હોવું એટલે, કાણક કે એમાંથી જ આધુનિક નામ કંઈ બની શકે છે.

નામે રજુપુત રહેતો હતો, એ બી કુખનો મોટો બજત દોષાથી બોડાણે કહેવાતો. રજુડોડજને ચકાવવા તેણે હાથમાં પુ કસાઈમાં હતાં ને ફર ચાલ્યાર છડ ગલીને તે હરિનામે દોષે દારામ જતો હતો. આમ દરમાં કરતા સિંચેર વધે વીઠી મર્યા - 'સિંચેર વધે સેવા કરી રવામગિયા સમભવાય રે, ડાકોરથી તો દારામાંયે વધે બેવજુ ફેરા ખાય -

—રજુડોડ રજીવે

કરમાં મુલસી વાવીને જઈ, થયુંડાંને ચકાવી રે; પ્રજુજીતો પ્રસન્ન થયા ને, વિશ્વામાં ફર્યા આવી-રજુડોડ.

બોડાણે હવે ખૂબ પડાડે થયા હતા. કથા કહે છે કે એ દારામાંથી રજુડોડસાથએ બોડાણેને કહ્યું કે ટાની બાજી હું પ્રસન્ન થયા છું અને રજાપગવાને લઈ તારાથી અહીં આવ દને અસાધ્ય બનશે માટે હું ટાની સાથે ડાકોર આવું છું. મું' આડુ લઈ આવ. બોડાણે ડાકોરથી તુરંતે ગાકડ મેળવ્યું, જીનીના જેજળ્ય અને આંખો દારામાં. દારામાંના મૂળથી બોડાણે બોડાણે ગાકડ' જોઈ હમણાં હાથ્યા.

બોડાણે કહે 'હવે બોડાણે હસવા સરખી વાત રે, ઉશ્કેર્યા કોઈ ન લખી, તેનું થશે પ્રકાશ-રજુડોડ' બોડાણેની કલારે મેડી, અધારાતે રજુડોડસાથતેના માડા આવી બેઠા અને તેને જગાડ્યો. બજા અને બજવાન બને દોષો પાકેરે આવી પડેલાં, સવાર પડતાં દારામાંના મૂળમાંથી ન પડી કે રજુડોડસાથ તો બોડાણે દારામાંથી આવ્યા હતા. રજુડોડ ડાકોર આવ્યા. બજવાને કહ્યું કે દારામાંથી રીવરની વાજમાં બીજ મૂર્તિ દર્શાવેલી છે, તેને નવ ગાસ પછી મરી તેની રજુ' દારામાં કરને એટલે તમારો ધર્મો સાચુ રહેશે અધીરા થયે આમે મૂર્તિ નવને જલદે સાતમે ગલીને વાજમાંથી બોડી મ પસિખામે તે નાની નીકળી. એટલે જ કહે છે કે ડાકોરમાં અને રજુડોડસાથની અસહ મૂર્તિ કરતાં દારામાંની હાલની મૂર્તિ તો છે આ બનાવ ક્યારે બન્યો તે વિષે કાળમાં લખ્યું છે કે:

સવત બારસે બારમાં પ્રજુ બાકી રહી ન રાખી રે; ફવા કરી ડાકોરમાં આવ્યા. તેને પેરે સાખી-રજુડોડ

ડાકોરતીર્થ

ગોખા દેશી થી ને શુષ્ક કેસની વાનીઓના કપન ભોમ માંકડ દંડાડાની ફવા ન કરી શકે તેવો સુધારો. એ કોઈ સાતમા મ લખિયતમાં અનુભવીને સવારે ૧૧૧૧ વાગ્યે ફરીબો સમજા અને બદલા જીડીને નદામગીશી પરવાર્ધિ. મૂર્તિને નવડાવે તે વખતે ફરીને કરી આગે પુરાતન રહિયે તેનો અભવાસ કરશે દત્તો.

આલુદથી ગોધરા જવી રેલવે હાઈવે પર, આલુદથી ૧૬ મ દૂર, ચોતરની પ્રદેશમાં ડાકોર આવેલું છે. ડાકોરનું ઐતર્યો મોટું છે, ને ત્રણે ફક્કે લાડુ દોઈ લાજામાં લાજા બેડામીમાં મોટી અજુની ને વળે છે. મોગામાં વખતે અહીં રેલવેલક ડેડોનો વળી આવી રેલવેલક ડેડોનો જલદે એક જ લાણું બેડામીમાં જતાવ્યું છે કે ને પર એકીવળને અનેક ડેડોનો લીધી રહી રહે દારામ અને

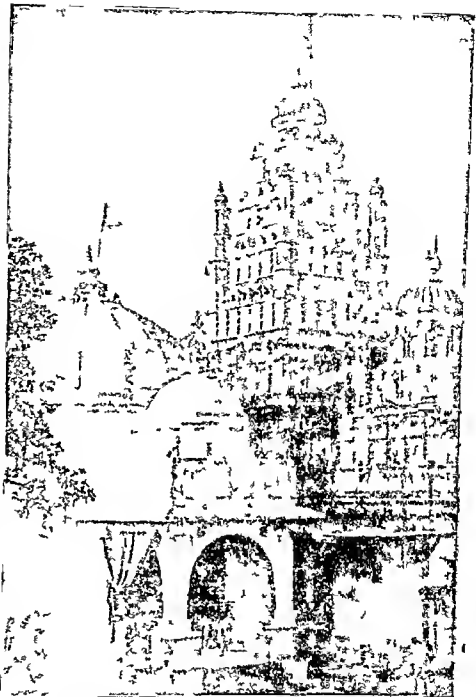
બીજી તીર્થોગી રસ્તા પર જે દક્ષી દોશ છે તે ડાકોરમાં ન દેખાઈ શહેરમાં વીળળી તથા નળ છે અને મેળા વખતે રેર મ્હતા નળવવાના અર્થે માટે મ્યુનિસિપાલિટી નવ શુ નેડ જે આનાનો નત્રાવેરો કથરાવે છે શહેરના મુખ્ય માર્ગો ને બાધણી સારી છે શહેરમાં મુખ્ય તે બે ન મહત્વના મ્યળો છે શ્રી રમ ડાકોરમ્હત્તુ મદિર અને ગોમતી તળાવ બીજી મદિરો પણ મહત્તુ છે નત્ર શુઓ માટે અનેક ધર્મશાળાઓ છે દરેક ન સરેરાશ પાચરો નેટ ના નત્રાશુઓ ડાકોર આવે છે ગોધરા સુધીની સડમ ટ્રેકનો સિવાય આપુદથી ડાકોર ને વધારાની ટ્રેકન દરેક ન બેરેરે દોર છે નત્રને દહાડે પાચેક હનર માણસ એકકુ થાય છે આ મો સુદ નત્ર મો મેળો મોઠામાં મેરો દોશ છે અહીંના તીર્થ ગોર નવાડી મેનાડ આશુઓ છે બીજી તીર્થોગી નેમ અહીંના ગોર નત્રાશુને ત્રાસર ન થઈ પડતા નથી એ લોકો વ્યવહારદક્ષ છે શ્રીગોડ અને તપોધન આશુઓ ને વસતિ પણ ડાકોરમાં સારી છે દારકાના રાકરામાયેના રાસદાખીડની રાખા રૂપે અહીં પણ રાકરામાયેના મહ છે

ડાકોરમાં અમારી બચરમાં સાચવનાર હતા ત્યાંની સરથાન હાઈસ્કૂલ ને બીજી કેળવળી સરથામોના મતી શ્રી ગિરિનસકર હરિમુખ પડયા, ને શ્રી ગોવિન્દપ્રસાદ મોહનલાલ ત્રિવેદી (સગીતશાસ્ત્ર) અને શુદ્ધેશો અમને રમ ડાકોર ના મદિરમાં વધ મય રનાન થતી વખતે મૂર્તિ ના અમે નલકથી દર્શન કરત વાગ્યસાગી થયા મૂર્તિ ને દેવાઈ ચાર ફૂટ નેટથી નમાઈ કાળા કસોડી પત્થરની ચતુર્ભુજ વિગ્રમની એ મૂર્તિ અગિયારમાં બારમાં સેકા નેટલી ન્હી ન્હાઈ

હિંદુત્વના અભિમાનીને ડાકોરમ્હત્તુ મદિર નેક પહેલી નત્રે નિરાશા કપને તેગ છે ફર થી તેનો કપનો આજ નેતા એમ ન વાગે છે કે આ મદિર હિંદુ નથી પણ પત્થરને બાધેનો મુસ લમાની તાનિયો છે ને બેક નેતા મહારાષ્ટ્રના દેમાદિપતી મદિરોના શિખરનુ વિસ્તાર ર છે મદિરનો નીચેનો બાગ કઈક વિશેષ ન્હોતો છે મદિર બધાયા વિષે એવી માહિતી છે કે સવત ૧૭૮૧ (સને ૧૭૨૪)માં બેધપુર મારવાડથી ડાકોર આવે ના અલેસિંહ રાજએ આ મદિર પ્રથમ બધાવેતુ આ પહેલાં રમ ડાકોરમ્હત્તુ મૂર્તિ એ બીજી મદિરમાં હતી સન ૧૮૨૮ (ઈ ૧૭૭૨)માં પેશવાના રાસા ચતારાના રહેવાથી ગો માળ નત્રાજ તાત્રે નામે શુદ્ધેશો મદિરો વતુ વિસ્તાર્યું

રમ ડાકોરમ્હત્તુ મદિર ને સામે ન ગોમતી તળાવ છે આ તળાવ મા પાણી બહારથી આવતુ નથી ચોમાસામાં બરાઈ રહે છે તે ન પાણી આપુ વધે રહે છે ને તેમાં ન નત્રાશુઓ બારે માસ નહાય છે

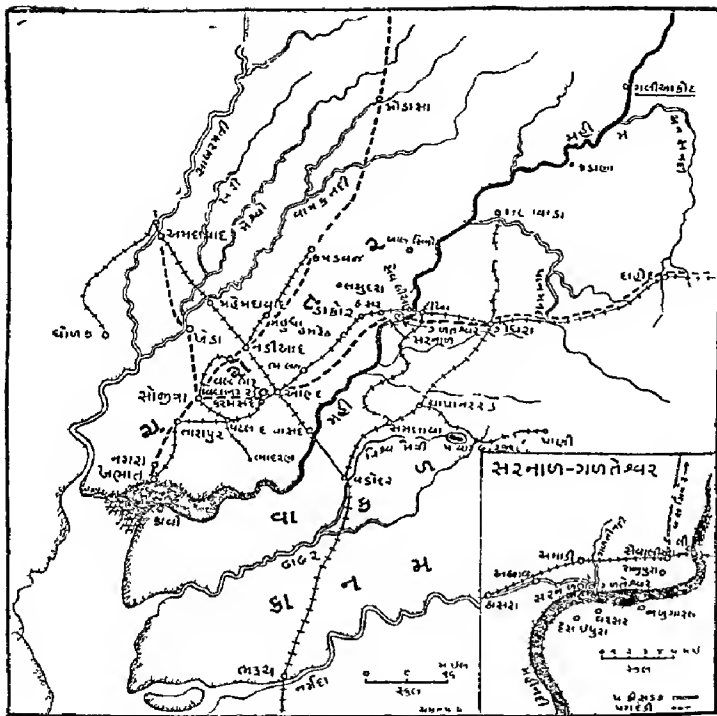
• દારકા અને ડાકોર ઉપરાંત ગુજરાતમાં રાકરામાયેના બીજી ચઢે પ્રબાસપાટણ (સોરાષ્ટ્ર) અને નરિયાદ રાસે ચત્વારની ગાગમ છે

ડાકોરના રમ ડાકોરમ્હત્તુ મદિરનુ મુલિમ તાનિયા નેકુ લાગતુ શિખર મહારાષ્ટ્રના દેમાદિપતી મદિરોના શિખરનુ વિસ્તાર રવરૂપ છે

આપુ સામ તેમાં કપડા પૂએ છે લેકાઓ પહેલા ડાકોર વરસુ હરો ત્યારથી ગોમતી તળાવના આ પાવક નળમાં ચત્રાશુ નો પોતાના મેઘ અને પાપ વોતા આના છે પરિભામે દુનિયાના પાપોથી તે એમ્હુ બધુ ભરાયુ છે કે હવે તેનુ પાણી એ પાપમાંથી છુટકારે માગે છે તળાવ અર્ધાં માઈલનો વિસ્તાર ધરાવતુ હોઈ પાકુ બાધેતુ છે

શ્રી ગિરિનસકરમાઈ રાધાનુ આપુ કુટબ કમ્મ કેળવળી પામેતુ અને સરકારી છે તેમને ત્યા લોખન લઈ અને બતેશ્વર નવા માટે ટ્રેસને બેપડયા શ્રી પડયા અને તેમના પુત્ર પણ અમારા સગાથી બન્યા અને તેથી અમને કમ્મ થયો અને નલકુ કે બળેશ્વરમાં મદિર નલક ધર્મશાળા છે અને ત્યાથી રાત્રે સુત્ર માટે મદિરોમાં રાગી રહે છે આથી અમારા અમાથીગોગી પોતાની સાથ આમેલા (૧૯૫૦) ૧૬૩

ડાકર ગળતેશ્વર અને તેના અનુચીટ રવાનો દર્શાવતો ગાંધી નદીથી પરિવાહિત વિસ્તાર પ્રદેશ

બિલાના સાથે ના લીધા પણ ધર્મસાળા ને તેમા થે તેના માદલા ગોદડા વિષે ગને કહકે અણગમેા હોવાથી મેં ગામા પોતાના સાધનો સાથે લીધા વળી રાત્રે ગળતેશ્વરમા વાળુનો પ્રશ્ન હતો માકડ સાહેબ તો સાદ્વિક માણસ યોગે સાને જમી જ નહિ અને કોઈ જાણુ આમ્રદ કરે તો ગાત્ર થોડુક દુઃખ લઈ લે ડાકર સાહેબ અને પડયા સાહેબ પણ બગત માણસો હતા ઇતર પ્રકારમા હુ એક જ હતો, અને મોઢલા સુખસમવડ નહિ ગયે તો નિર્જન ગળતેશ્વરને આગણે મારુ શું થયે તેની મિતા હતી મેકે મારી પાશ્વિમાય નેવી જણાતી પ્રવાસ વેળાની કેટલીક આહારવિહારની ટેવો અને મુલાવમિયતને દેશી દબ તથા ખડતવપણુમા પવડાવી નાખવા માકડ સાહેબ સદા પ્રયત્નરશીલ રહેતા આખ્યા છે ગમે તેગ, મને પૂર

વામા આખ્યુ કે ગળતેશ્વરમા સાને જમવા માટે શુ લઈએ મેં ૩ રમી કેકેકાકે ફોઈઈએની દુકાને 'ડાકરના સુપ્રસિદ્ધ ગાંધા પાટિવાળેએવા અને થયુ કે આ પોઢા તે વિશાલના લાકુ યતા હોં ડાકરમા છપ્પનભોગમા હોય છે તેગ એમા પણ કેસર મેવા જૂળ નખાતા હશે મેં કહુ કે અરી ત્રણ સેર ગોઢા વધજો પડ સાહેબે દુરત જ ગોગ મગાળ્યા પડીયા જાતી ગયા અને થેલી માનખાઈમથા મેં નિશાન અનુમતિ કે ગળતેશ્વરમા હવે વાધી ન બંદોળર પોણાગરે ટ્રેઈન અગાડી જઈ પહેાંચી, અને દુરત ત્યાપી અમે બે મઘવ દૂર ગાંધી તરફ ચાલવા માકડયું રરતો પણ હોઈ જતા પડી જવાય નેવા છે, મારે અગાડીથી ગળતેશ્વર હોય તો અગાડીથી ઠોઈ ભોમિયા સાથે રાખના (જુઓ પૃ ૧૮

આંધ્ર ગઢચિટા

આ

એ જ સુરત કે જેની કીરત એક

વખત ચોતરફ પ્રસરી રહી

તી આ એ જ સુરત, જેની ધારકની નીળત

ર ફર ફરિયાપાર આછ રહી હતી આ એ જ સુરત જેના પર

ફરતના ચારે હાથ હતા, જ્યાં નેપારે જમારની આગાદી હતી જ્યાં

ચોખ્ખાં બહરના વાજરા ફરતા, જ્યાં દુનિયાના મગહર મુસારે

અને સાહસિક સોદાગરો સફરે આવતા આ એ જ સુરત જેનો

હલેલખ શ્રીક મુસાફર દોલેખોએ ઇસ ૧૭૨૩માં અને ભરચંગા આનેલા

ધીની મુસાફર છુએનસે 'સુરત'ના નાગરી કર્યા છે આ એ જ સુરત

જુલ, જેની ખ્યાતિથી ખેંચાઈ મહામહાધારીને સેનાપતિ કુતુબુદ્દીન

તેરની સદીમાં બીગદેવને હરાવી રાદેર સુધી આ શ્રી પહોંચ્યા હતા

અને જેની દેશત દેખી ઇ. ૧૭૩૭માં મહમદ તખતખાન અને લખાને

દુકમ આપ્યો હતો, પણ ૧૭૭૩માં જેની વપયોગિતા પ્રમાણીને

દરદેશી સુલતાન ફિરાઝ તખતખાન ન્યા નાનો કિલ્લો આ બાધવા દુકમ

કીધો હતો આ એ જ સુરત જેની સમૃદ્ધિ સામ્રાટ ચોરૂચીંગ

દુશરાઓને વહાલોઆ આવીઆવીને ઈ. ૧૧૨ ૧૫૩૦ને ૧૫૩૧માં

એક ત્રણ ત્રણ વખત એને લૂંટ્ય અને બાળ્યુ હતુ જેનો આજનો

મિલો ઇ. ૧૫૪૦માં બધાયો, જેની વાહવાહ સામ્રાજી પુલ અઠગરની

પણ દાહ સજી અને એણે શાન ટાકરમદનને પુલ કીધી કિલ્લાની

રખાસ કરવા ચોહટ્યો, ને ઇ. ૧૫૭૩માં તેને મિલના મેદાનમાં

મકબરે તથા નાખ્યા, કિલ્લો ઘેરી છતી વહ જેની ફરીથી મરાઠા

મરી, અને એમાં એની નજરે ચડેલી તુર્કી પહેલીવાર અહીં આ

નેવી ફર ચોળા ફેંકી શકે એવી મુલેશાની તોળે એણે સીધી આમાં

મેકનાવી વળી પોતાની સાથે આવેલા જ્ઞાનામાથી પોતાની જે

મેકમેકને આ સુરતના જ તાગી કિતરેથી મને હજ કરવા જવા

વહાણ પર ચડાવી

આ એ જ સુરત કે જ્યાં ૧૬૦૮માં પહેલુ અમેજ વહાણ આ

બુ, ૧૬૧૨માં એણે કાઠી નાખી અને ૧૬૧૩માં મુઘળ તરફથી

નેપારનો પરવાનો મેળવ્યો, અને જ્યાં ૧૬૧૫માં સર ટોમસ રો

લેતર્થ અને જહાગીરને મળી કેટલાક 'હકો' લઈ ૧૬૧૮માં પાછો

ફર્યો આ એ જ સુરત કે જેને શિવાજીએ ને મરાઠાઓએ ૧૬૬૪માં,

'૬૬માં, '૭૦માં, '૬૬માં અને ૧૭૨૨ તથા ૧૭૫૫માં અગ્રહ ૭ વખત

હવ્વા કરી લૂંટીને બેદાનબેદાન કરી નાખ્યુ

અને આ એ જ સુરત જેના પર ફરી ફરીને ફરાળ કાળોને પલ્લે

વારવાર પડતો જ રહ્યો ૧૭૨૭માં તાપીમાં ભયકર રેલ આવી

અને ૧૭૩૨માં દારંગો દુકાળ પડ્યા, માયકવાહ, નવાળ સીટીઓ

અને અમેલેની આ રાહેર માટેની ખેંચતાણમાં જ્યાં લડાઈએ ૩૫૨

લડાઈઓ થયે જ ગઈ, જ્યાં ૧૮૩૭માં નવહલર ધરળળી મયા એવી

બાપણ આગ વાગી અને તેની તરત જ પછળ ફરીથી બીજી નારા

દારક રેલ આવી, અને પછી તે આજ રેવના ભણે પગક બેઠા

૧૮૮૩ની ત્રીજી રેલ, '૮૬ની બીજી આમ પાછી રેલ પછી '૮૭ની

મરફી અને ૧૮૯૦-૧૯૦૦ને સવત ૧૮૧૬ને છપ્પતિથા દુકાળ

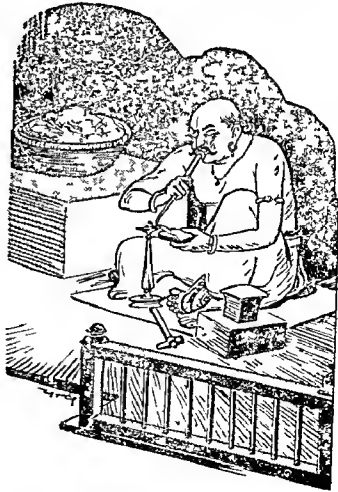

આવાઆવા અનેક કારમી જામો સુરત પર
મતા જ રહ્યા, અને છતાં આ સુરતે એની હર
ગિમજ એનો નવાળી રગદગ, એની વાકેછગ
નેહકેલાતકા, એના કંઠો કાવકાઇ ને એનું લહેરી
મોલપણ, એનો રહેવાળી રવમાન અને એનું
અનળ લોહીથી ધબકતુ દિલ એપરવાધથી
સાચવી રાખ્યુ હતુ

નમેદે કહ્યુ છેતેમ સુરતરાહેરની સુરત સોના
ની મૂરત નહોતી રહી, પણ એ બની તી રાતી
સુરત રેલ આગ, લૂટ લડાઇ ને દુકાળ મરફીથી
ગેલી ખાઇ ગઈ હતી એ ભૂમી અવક, એ અસંધી રોનક, એ મલીલી
તદુરસ્તી, એ સુવાચ્ય ખૂબસૂરતી હવે નહોતા, સાપ ગયા હતા
અને લિરોટા દેખાતા હતા પણ ભાગ્યુ ભાગ્યુ તો થે ભરચંગાળી
કહેવતની જેમ પડ્યુ પડ્યુ તો થે એ સુરત હતુ

એનુ ગોપી ૧૩ અને એનો નાણાવટ, એનો મર્મન વૃષ્ટીખાની
અથવા સીરિયાથી આવી વસેલા મિરજા શાખીને ચકલી ને એની
ભુરદાનપુરી ભાગીળ એની મગધામરી અને એનો ડાહ્યા આવારો
એનુ ચોડુ અને એનો ચોક, એનુ પહાણુ ન્યાના ગીરનને તાલુ કરા
વવા હજ હયાત હતા

કુંચન તે ક્યન, એને વળી કસોટી કેટલુ? મોતાનો ધાટ ધડે તે
સોની ને એ સોનીમાં છવનના ધાટ ધડનારા બે એક અઘાવાહ
મા દસાધની રોળમાં છવી જ્ઞાનર અગર મરહુબેદ અધ્યયદાસ સુજ

સતતન ઉપાસના ચાલુ ન ચરાચમાનનાર, ને સાર્વત્રિકતા અસંપન્ન ક્રાંતિ
પામનાર અખા ભગત બીજે કદમી તે રહી આદાર મધે તે ધાતનો
દાગીનો કરવા આપે. સો રચના સોનાનો કરીને આપે એવા એ ભગત
આ રહી આદાર ન કરી કોઈ દરિયાવ દિસાને સોની દેવા બ્રેહ્મ
દાન કરવાની એની એની રીત પણ દેવ, યા તેની રવજમીની
કા હોવાથી નધણિયાદ ધન એને આવી મળતુ દેવ, ને એમણી એ
દાગીના પળ આ પચાગા વહેંચી દેતો દેવ મધે તેગ પણ એ પ્રચવાત
યથા, એના નામથી સુરતનો અને ચામી પકાયો, એને લઇને
સોનીની ન્યાત જરાવની થઇ અને એગલે શહેરની આબર વધારી
એ મોની ભાઈગાને અને 'સોની મહાજન' ને નામે એળખતા
મામાજનુ ધર એ મોરા બાનુ મોસાજ ને અખાજને એકમે અસહ
રહીઆ સોનીનો ચકનો ત્યા સામે એક બાજુ કગળાકર ખાજુ
મઠર વિવેદી રહે બીજી બાજુ રાજેન્દ્ર સોગનારાયજી દવાજ રહે
એકે યુગરાની સાપાનુ બ્યારજી સમેય બીજાએ નામજીન નવવકયા
લખેલી પણ તે ઉપરાત એ મહાદેવાગા દસખાર સોની સોનાના
નગીન બાજુ, એકે નરિયો મગન વાદામર, અદલકરોળી મગન
જિલ્લી, -ખખા ન અઠમ કારીઝરે દિવસના બાદસાજ ને રાતના
રાત વાજુ રી દીનેલની દી રી પાસે એરજુ પર દલોડી લઈ એસે
જરા લાખી અઠ છેરે વળેલી' બુલખી વડે સદેન દુ ક મારી એળખરી
કે નોંદી કપર દીગીના કોડિયાની ન્યેતની ઝાળ વળતા અને સો
નાને તપાવી ત્યા પાદરી કે જળામ, લેલ કે છુટી ગદી લેતા તે સેવાની
મને ખુબમલ પડતી પાગળથી અઠાડાનુ સારજુ તે મને યે આવડત
એના જતરડાગાથી અને તાર અંબતા, અગેડી ગોડની ધગજુ
ખગતા, દેતીગા અરીઠા પવાળી શેર નાખી સોનાની કીડી સા ધોતા
બીઠા માં દીશે જડતા એકા નરિયાને એવા કે એક દલાલે ગજુતા
અને ત્યા રહેતા સોની મહાજનના સિખાડ ઊઠારાએ નગીન બાજુ
ની અગેડી આસપાસ કારીગરી એવા થણી વાર એસતા ધોવાને
થેર કામ સિખાય નહિ પણ ઠારે થેર ચિત્તે દી એકી નજરે કામ
જેતા અને ત્યારે ખખર નહિ કે એ પણ એક નિરાળ ચાલવી

પ્રખાસકર

મગરાગા, ગોદન
મ જા, બોરમાળા અને
ચણજીખાજા બનાવવા
મા નગીનસાઈ એકો
ગજુતા લાખની નાની
સખોડી કપર સોનાની
પતરી ગદી એને એવી
તો ગોળખટોળ બના
વતા ને રડા કોરાગા
નેહિસનદાસ એકા ગ
જુતા કાગાને છેડા
આગળ સામસામા વા
ધનાં મિળનાવતા ત્યારે
તો નેહિસનદાસ રો
ચડતા એમ ને રો
ખરાબર થાય તો રીક
છે નહિ તો તેને માળો
રેતા 'મારો વાંકો કા
જવાનો' જ મારા હાથમા
મો ને સાંધી દિતુ કરે

છે?' બરાબરના ગુરન થાય અને ચાખતુ મો રીક આવી
જુરીથી થઇ ગોઠતા 'દેવે દાસ ગોડનાયા એને સાલાને આથે વાપનુ
મેરુનુ લાઈના ને નહિ મધે દગજુ વાપજુ બનાવી કોત તો લત
લેસી જતો' ને પડી હસતા એક વાર એમ વાપ બનાવવા જતા થાર
મેસી ને નહિ એટલે નેહિસનદાસે એક બ જુ નાગનુ ને અને બીજી
બાજુ પૂઠડ બનાવી રીખુ અને પછે થરાં અગળા દલ્લ ચલાવી
એને પાણી પાણી કરી દીધો - 'રોઠા વાપના કડા તો સોઠાં
પહેરે છે, પણ હાથ પર નામ નોંડાળીને ફરજ એ કોઈ એવીતેવી વાત
નથી, શિષ્યજ ભગવાન ન અમ કરતા'

મને સોની ગમતા જરા મિશિયારી બોર ખરા, પણ એમની
સાકરની છતના દહેમ આગળ બજુ માફ છે એમની વાલમા દહેમ
એમની જળાનામા દહેમ, એમની સલાગ કરવાની વળમા દહેમ
અને કુચવર્ગમા એરેયા દહેમ લહેરાતા એથી વધારે સોનારજીખા
કરેસી કમલેતા છઠાંદર કમળી સાથે કોઈ એર દરસામા સોના
રજુ બનીકનીને ત્યારે અદાર નીકળી ત્યારે મહોદલે સિત્તનગા
લપરે પડતો અને આપવાના પીળા સહેંદ અમરખા અને મારે
લાવ ચટક સોનેરી સખાની બારેઅમ પામરી પહેરી વિદોડી ક
લવતા સોની મહાજન ટોળે મળી લખના નોતરા દેવા નીકળતા
ત્યારે એક હ્યો એમની અદા! શાંતિથી, નમ્કતથી, આજીવ્યે, કમજ
કમજે આરખાસરધા થઈ એ વેરેડોડામા આવવાનુ અને જમવા
પચાગરખુ નોતર આપતા, બોરખળ પ્રસંગે પાંચે પાંચે પ્રતિલિ
વ્યક્તિઓને આમલ કરીકરીને મ્હેતા, અને એટોળાની ફેર, આજ
ભેર સાલવી સોનારજી મલકાતી, હસતી, 'આવને ન' એમ આ
કરાયોને ન આરલા નીચે ભેટતી

મીમાજ મુખત્યાર હતા, ને ઊઠાભાજ કામદામા કનેલ મજુતા
મુખત્યાર તે વજીન નહિ, પણ વજીન માટેની બધી તેવારી કરે
દાંડો મોખાવમા અરજ લખવી, રહેઅમા કાગળ સાખવા, શરેયની
અપાવની, કુકમનામા દાખલ કરાવવા, વિલ બનાવવા ફિયારો
મોખાવની વગેરે બતનલતનુ અદાલતી કામ તે કરતા બેપાંચ મોઝા
વજીલો સાથે સાક એટલે સાખ પણ સારી અને મહોદલામા તે
વજીલ ન સોની મહાજનને કોરક દરબારે ભાગે ન જવુ પડે
પણ મન્સીપાકીમીના ધરેવેશના, બાજુ રૂવાના અને નળ રૂવાના
કામગિયા આવતા તો તરત નગીનસાઈ કે નેહિસનદાસ, ઉપારે
શરીરે પણ મારે ટોપી નાખી, ઊઠાસાથેને પૂઠવા આવતા અને
ઊઠાસાઈ લાખ રૂપિયાનું કામ ઊઠી તરત એમને સલાહ આપતા
'ભાઈ, પંડોરડી પહેલો બોડ અગતર મને કો કામ લાગેરો'

'ત્યારે, ઊઠાસાઈ સાહેબ! લાજુલામને અદા લઈ અદા
એમ ર લજુલાને, બજુલાને લજુલે તો પામશે' 'એમ ત્યારે, હા
વધી લપરો નિરાળે અને કરો કહુતા 'નગીન લાજુ ને નેહિસનદાસે
બારજુ આવતા ન લલમથુ કો બાપા ન જુરી, એને કહેશે ન
ઓર, એની મિઠાસા ન અદાલતી ફેરક વાલ્યને દહેકાવતા મોલજ એ
પણ એક કળા ન છે સરરવનીએ સોની મહાજનની છલે એના
ધોળ ચડાવ્યા છે

સામે વળી વેલાસાઈ સોની રહેતા એ વેલાસાકા ચોથી કામી
લાખ્યા હતા! એક પર બીછને દિસાને નહિ, ચલુને ચિત્તામા મુખા
કીને એ વેલાસાકા તો સાથેને ધોવાને ધેરથી ન દહેકાવતા 'દેવે એરે
એક નેરેતાન બંધાવી દો, અને એક ખરિયો કલમ, - કે માડુ બાઈક'

પણ મામાજીએ તેવારી પાકી રાખી હતી એમને ધોવાને એક
પુત્ર અને જણુ પુત્રી, એ વારેને લખુલખાર મહેતાજ થેર આવવાનો

તા. કપાળે દીક્રું, લાગે અંગરણે અને મખમલની ગોળ ટેરપી હેરી, એક સનાદે એ પરવાશંકર મારતર પધાર્યા, અને લાંબી ચર્ચા બી આંક-પલાખાં, દેશી હિસાબ અને લેખાં ગણિત ઉપર ખાસ માર મૂકવામાં આવ્યા. આ જ તે મહોક્કાણ હતી. મને એમાં જરાકે મ પડતી નહોતી. પાંચમાંથી સાત બાદ થાય જ નહિ; અને યાવ વધી જાયો તેની લેખાંની, એવડીના દરકાર મજબૂતમાં ચોંટતા જ નહિ.

ચોડા દિવસ મને એક મહેતાજીની નિશાળે બેસાડેલો. મહેતાજી પાન ચાવતાંચાવતાં પચીસપચાસ છોકરાઓને એકીસાથે આંક ગોખાવતા. એમાં 'સાડાસાતનો પા' ને બોલી લેવું તે પર બીરોઈ ગણાતો. દોઢાં-અડધા સુધી તે માઠે દીકરીએ માથું, પણ પાછળથી ચકરકુંડું! પરવાશંકરે બધું પેતાને માથે લઈ લીધું અને સવારના બહુવા બેસવાનું નકી કર્યું. પરભાગમ્મ મારતા નહિ, પણ ડાળો કકડાવતા ને કોઈકવાર જુઠી સરી લેતા. પણ એમનો ધાક બહુ. રાત્રને દિવસે પરવાશંકર બહુવવા આવ્યા છે એવી બમ પડતી કે પેટમાં ફાળ જાડ પડતી. લેસન તો-કરું ન દેાય, ને આંત્ર તે સાના આબડે છે લેખાંપલાખાંમાં મૂળથી જ રસ પડતો નહિ મામાજીની મહેનત છતાં ગણિતને પાચો મૂળથી જ લક્ષ નખાયા ને તે આવળ ઉપર ખૂબ નડ્યા.

સુરતના ગમ્મર ગોપીપરામા ગોપીઓ નહોતી વસતી, કે નહોતો રહ્યો ત્યાં રાબ ગોપીચંદ. એનો વસાવનાર તો હતો રંગીલા હિલ્લો અને ગુલાબી રત્નલાવનો, બુદ્ધિશાળી ચતુર અને કુનેદળાજ. મહુબા એ મેડાને અને સુલતાન મુજફ્ફરશાહનો દીવાન ખરેકે ગોપી. એક ગરીબ મિથવા આલુતનું એ એકનું એક ફરજદ, સંગીત અને સત્તાનો શામીન, વારનહેવારે એ આખા શહેરના ગુલાબ એકઠા કરી કરી મેજ ઉઠાવતો. એણે બંધાવેલા વિશાળ ગોપી તળાવનો તો આજે પત્તો નથી; પણ ગોપીપરે હજી હયાત છે. ત્યાં મોલીના સેરણી બંધાતાં અને રેસ્ટે રેપેલા જરેલા માડા ફરતાં. અતરની ઘુસણી હોડતી ને રંગબેરંગી રેપેલી સાડીઓ ફરફરતી. આજે આબ-બા બેસેલી ત્યાંની હવેલીઓમાં એક વખત રોનક હતી. હરેજીવીન હોડીઓમાં ત્યાં રેશની થતી ને પગથિયે સાધીઆ પુરાતા. મેલી એ હવેલીઓ વચ્ચે છઠ્ઠા નંબરની નિશાળનું મકાનહવ્વ, ગકાનની માસપાસના એકટલાએ ઉપર અવેરીઓની બેઠક રહેલી. સફેદ ચતી રેવા ગમેફરી દંડાઓમાં ગાદીતકિયા ઉપર બેસી તેઓ દોરાના હોડાં બાવતા ને મેલીના લમ્બા ટંખાવતા. નાનાંનાના કાચના હોડારિયાઓમાં તરેહતરેહનાં મેલીઓની સેરેલા હટકાવતા, અને પાનકડી, નાબુક, લાકડાની કુમતે માથેલી પેટીમાંથી રમકડા રેખું સુદર ત્રાજું કાઢી એમાં લાલ અને રતીએ દીશા ભેળવતા. લાલ પડક કપડાની કેશળીમાં રૂપિયા રાખતા. કુદસદે એ માદીએ હેઠાથી બેસી ટલ્લા મારતા, શરખત કે ચા પીતા, એકાદ છાપું ડાંચ આની નીચ તો તે કરતીકરી વાચતા, અને મેળની બૂલતા.

જનનસરાની મેસમમમાં એ નિશાળ આવળથી દાથી નીકળતો. દાથી! દાથી! એની બમ પડતાં જ છોકરાઓ વગેરે છાત્રી એકઠે ભેરાતા, અને ચોડા માર પડતાં પાછા ક્લાસમાં બેસી જતા. પછી હોડાનાના નિશાળમાંથી સરકી જઈ ગોપીપુરાની પાછળના કાનમાં હાથોને રેલવા ખાતો લેવા દોડતા. ત્યા ખીમચંદ અને બૂમચંદ જે કે આસમાની સુલતાની દેકારતા:

'અંદે, નગીનચંદ સેડે દડડાજના હંબડ રૂપિયા આપી હાડી ગોખાવોય.'

'હાંડી, સેક ૧

'સચીનના નવાળ પાસેથી. પડમ હાટે નવસાડી માગીલને રસ્ટે આપડે ટે નેં લેખાં ક ની.'

પણ ખીમચંદને પણ ટપી લય એવો અગારો સોનાન્યંદ જમાવતો: 'હોય નહિ. આ ટે જોદરાનો હાડી, મધ સાથ માડા પોમીકા લગન વખતે હું એના પર જ મેડા'ટો ને'

ત્યાં તલ્લકચંદે કહેતો કે 'આ વખતે તો નથીનય સેક વંદતે જ સોનાની આખાંડી બનાવવાના છે, મુ સમને છ ૧ થઈ નીચ, રામનંદ'

અમે હંમે બહુ સમજતા નહિ, પણ એ રૂંદાસોને સાચી માની. જરા કુલાહ, ખુરા થઈ, ગાવત હાથોને ચીતરતો તે ચીતરામખુ જેવામા ગુણઈ જતા. એની યુદ અને કપાળ ઉપર સફેદ પીંગો, લીલો, લાલ, જોરો, એવાએવા રંગ વડે એકલા સરસ વેવબુદ્ધા તે પાડતો કે હાથી ખૂબ જ સોદામણો લાગતો.

મુમારી એ છઠ્ઠા નંબરની નિશાળ નીચે મેલી વિશાળ પરસળ હતી. એમાં ચારપાંચ કપાસો બેસતા વચ્ચે કોમ પણ ભતની શીત કે અંતરા વિના બેસી જતા. માથા કલાસમાં કોઈને બાંદિલ પર બેસી કંઈ કે એ તાજુબ બધાથી દેખાય. કોઈને કપાંક સેરકી પડ કે અવાજ ચારે બાજુ સેમગાય. આંક-પલાખાંના લવકાર તે ચાલ જ હોય, નેર બહુવવા આખનાર પરમાગકર મારતર આ જ નિશાળ માં શીખવતા ત્યા એક બીલ મારતર ઘના. નાંમે છબિતદાસ, વંદતે કાચક, રત્નચાંદે જરા દયાણું. તે એક દિવસ દેડમારતરને મદા મહેનતે સમગળથી આપી નિશાળને છેલ્લા કલાકમાં હાથી જેવાલઈ અયા! થેર મામાજી કહેતા કે નિશાળના ઈતિહાસમાં એ અબનપરે બનાવ હતો. દાસલ તે એમ કોઈ કદ નય જ નહિ—લઈ જાય જ નહિ. છબિતદાસ મારતરે ઘોડા પાડીપાડીને અગમે રોને કાચક રહેવાની, તોફાન નહિ કરવાની, રસ્ટે બેસાજર આવવાની, એમ ભતભતની ચાચના આપી. પછી ટોણું નીકળ્યું. આમજ છબિતદાસ મારતરે માલે: કોણી માલપાકાનો ડમકી, અખમતની ગોળ ટેપી, કપાળે પીંગો ચાંદો, હાથમા નાની કાકડી, અને મેલી બરાવદાર

નહી. દરેક ઢલેલીવાળા એને આજીવે, અને એટલે જોડા બધા એને સવાળા હશે. કોઈ વળી પૂછી પૂછી છે: 'હા ચાઈલા ઇમિલિટાસ?' પછી ઇમિલિટાસ હસતાહસતા ઈંગ્લેન્ડની જ નવાળ દેશ ને બધા સમજી જતા. અને પછી તે આખું ગોપીપત્ર ગાઇ મધું કે નિશાળ ઢાંચી લેવા ચાલી.'

ઇમિલિટાસે ત્યાં વળી એક તાનું બાવળ આપી દીધું. ઢાંચી એ કેવું પ્રાણી છે, ને વળી કેટલું હોશિયાર છે. 'એની સુંદરી એટલાણી પછુ પછાડી શકે છે, નાની બે આની પછુ એ કપાડી શકે છે.' કોઈકે ઈંદી નાખ્યું ને કોઈકે ઈંદી નાખ્યું. પછુ માવતના દેહધારિના ઢાંચી કઈ કરતો નહિ. પછી ઇમિલિટાસે ઇંગ્લાન્ડમાં અજાણ્યાં રોમાં એક બે આની કાઢી માવત બાલુમાં જ હતો એને કહી ઇમિલિટાસે એઆની નાખી અને માવતને હોઝરો કરવા હજી. માવતે વતનભવના દોશાના કીધા, પછુ ઢાંચીએ ઈંદુ બે આની કાઢી નહિ. પછી દીપચંદ ત્યાં હતો. એણે આખોયુ: 'અરે ઈંદી વાટ છે? શેઠ હું બે આની નાખુ છું ને સાલો ઢહાલે જ, અને આને કેમ નહિ, એઈ ટા?—' ફરી એણે બે આની નાખી અને તરત ઢાંચીએ કપાડી.

અને અરે બધાંએ તણી પાડી, ફરયાન દીપચંદે હે ઇમિલિટાસની બેઆની કપાડી લઇ તે તારી એકને બોલ્યો. 'અરે રૂ ઇમિલિટાસ સાચબા દેખાડી બેઆની જ આઈ છે ને. ઢાંચીને રૂ એની બી સમાજ છે. સગળ્યા કેની? ઈંગ્લાંડની બાહી તમારાથી છેલસાઈ નહિ હો કે?'

છેલ્લા નજારની નિરાશના એક બે વરસ કાઢ્યા ઢરો. હું રહેતો ત્યાંથી નિશાળ બહુ દૂર નહોતી ઇંગ્લાંડના ચાલુ પછી બધાંરિયો ચક્રશે, ત્યાંથી ડાખે ઢાંચે વળતા ગોપીપત્ર, ને ત્યાં આ નિશાળ, ઇનાબાળા સવાની નિશાની ત્યાંરે વહેવા ઇંદુવાળા બહુ મુશી બત પડતી. બધારે મોડો ઊઠીને દોડતો નિશાળે જતો ત્યારે ત્રણ-ગાની નાની મારી (પછુ મારાથી તો મોટી) રોમાં આ લઈ નિશાળે આવતી પરજાસકર મારતરની નજર પડતી કે તરત મને આ પીના કાસા જલદાર નવા રેતા એમા વળી કોઇ દિવસ અચાનક પડકારી બારિસાત પેર ઊભા રહેવાની સવારના સમ મળી દોય તો ફૂલેતો પછુ મારી એતી અને પેર ખજર પછુ પહોંચી જતી. ખજેરે મામાલ ધરમા દોય તો દિસાળ હેતા, પછુ તેમા તો એક જ વાત અજળ આવતી કે દિસાળમાં અમારો? એમા યે આને પછુ ને પિષે લગતા તાલ ચઢે એવા દુબર, ચિચિત, આડતરણ પાંતીના કાખસા તો સાપ સમાન જ હતા ત્યારે પછુ હું એ સમજતો નહોતો. આને પછુ દુલ સમજતો નથી.

પરજાસકર સેતાન ફિજિયામાં રહેતા અમારા ધરથી બહુ આંધ નહિ. નિશાળમાં કકક, પરમા નરમ ગરમ. મારે એક દિવસ સવારના એકને પેર નવાનું મધુ. બારજામાં જ્યાં આંધના દાખલ થતા જ અરેથી પરજાસકરે બમ પાડી: 'કોણ, બાઈ ચંદ્રવંદન કે? આજ બાઈ, નેસ હું, હું ઢમણા આંધો.' હું તો બેસતો જ નહોતો. માતર ને પેર એજ કેમ બેસાય? પછુ અંદરમાં તો રોમાંજી બહાર આંધા અને વાડકીમાં ફળની બે લાડુડી લાખ્યા. પાંચો અરેથી અવાજ

આંધો: 'બાઈ ચંદ્રવંદન' આ બાબા મોંડ, એટલામાં હું આંધો આ તો પરસાઈ છે ના ન પડાય. કેમ છે બધાં?'

મેં એક લાડુડી પૂરી કરી ન હજી એટલામાં તો પરજાસકર બહાર આંધ્યા. આ કકક રેવજાવના મારતરે બેપાંચ વાર તો માન અમળાવેલા અને સમ પછુ કરેલી. તે આપડા નરમ. આટલા માથાળુ. આટલા બડા? વાત મનજાળા જીતરની જ ન હજી પછુ અંગણે તો બેસાડ્યો. 'પહેલાં નેસ, પછી ને હહેવાનું દોષ ને કડે.' હું બેઠો, અટલે એમણે કહ્યું: 'બાઈ, બાઈ' માગાલ એજી પહેરજાળુ છે.

'તમારે બનેમે આને અમારે ત્યાં જમવાનું છે, તે અગિયારને મુખારે આવી પહોંચમે.'

'વાર આને શું છે એની કઈ ખજર છે?'

'માતાનો માલ છે, એમ કહ્યું છે.'

'વાર બાઈ, કહેને કે અમે આપી જઈશું. બીજું કંઈ કહ્યું છે?'

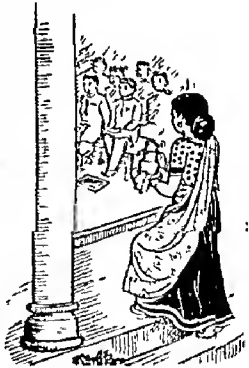
'ના.'

'કીક તો બીજો એક લાડુડી લે બાઈ, એ ખાઈને ના.'

મેં બેને લાડુડી ખાધા હતા એને બાંધ્યા પછુ દતા. પછુ પરમા-કરના આમલને વગ થઈ તોમે પછુ ખાધો. એમને પેર બધા મરે બીક લાગતી હજી. પછુ પાંચ વળતી અને બહુ આનંદ થયો અને આ પરમાસકર? એને આટલા માથાળુ નો કતી ધાર્યા નહોતા.

મામાલ એકને મહિને પાંચ ફિજિયા આપતા, અને એ કાંઈને મોંમાંથી પમાર ગમ્યતો કપાલત વરસના આસ માં પ્રકરે બરજાસકરને વખને પરમાસકરને જમવાનું નોતક ગાનું જ.

પછી તો હું પૂણાર એમને પેર જતો. એમની તબિયત કીક ન હોય ત્યારે બ-ભુવા અમને પેર જતો. મેં મુજરાતી અવાજ પેરોડરી અમેઈ પહેલી કોપાડી શકી. ત્યારે પરમાસકરની આંખમાં દરખનાં આપુ આંધોં હતા: 'હવે તો મારે શમ નહિ. બાઈ મોટાવડને બળી-ને અમને બધા- (વાલ)

પ્રક્ટિનમ

પરવ હવે પ્રક્ટિનમ પ્રિમિત ખાલુએના બનાવય છે આરિયથમ ખાલુને જાળવાથી 'આરિમ્મ ક્રેસિડ' બને છે. આ પદાર્થ ચરમાસવાળી ગ્રંથ ધરાવે છે અને આંખોને ઇલ દેર છે. આ ક્રેસિડમાં ક્રાવલો સુરમદરોક વડે વનરપતિના સુદમ આગે તપાસવામાં વપયોગમાં લેવાય છે.

૧૯૩૬માં બેંગાની પેરાસ ૧, ૮૮, ૮૭૭ ઓસ પ્રક્ટિનમ અને ૧૨૮ (મે ૧૯૫૦)

વચમમ ૧૩૩૫ દબર ઓસ પેરેરિયમ, ફેડિયમ ને બીક ખાલુએ દહી. એ જ વરસમાં ક્રાસવાલે પર દબર ઓસ પ્રક્ટિનમ ને ૩૦૦૦ ઓસ ક્રોસિમિટિયમ પેર કહ્યું. એ જ વરસા બેરિનવન ક્રોસાની તાંબાની ખાલુમાંથી તેર દબર ઓસ પેરેરિયમ કાઢવામાં આવેલું આગે મોડે વધે? વધાં આ દિવસ ગમ્યતી ખાલુમાં આપણે ઇવનમા તેમજ ઇલોગોમાં મદના પ્રામ કરતી જવ છે

સોના કરતાં પણ મોંઘું
એવું સફેદ સુવર્ણ

પ્લેટિનમ

અને તેની સાથે મળતાં
ખીલ થોડી ધાતુઓ

— રશિયા જીવનના વિજ્ઞાન ૩૭ —

લેખક ડૉ નરસિંહ મૂળજીભાઈ ગાહીબેચ ડી

આ પણ રશિયા કૃષ્ણચોગમા ગાદતરુ રંગાનલેવી ધાતુ
જોમા મોઢામાં મોઢી ધાતુ કદ એક કોઈ પૂછે તો
આપને કહેવાના કે સુવર્ણ એવું પરતુ એનાથી વે મોઢી ધાતુઓ
અસ્તિત્વ ખરાવે છે અને આ યુગમા તેમનો કૃષ્ણચોગ સીધી તેજા
આડતરીરીતે આપણા સામાન્ય જીવનમા રોજ બ રોજ વધતો જ
લય છે માની ધાતુઓમા પ્રથમ આવે પ્લેટિનમ અને એની સાથે
ગળી આવતી તેના જેવી જ અન્ય કીમતી ધાતુઓ

સોનુ, રૂપુ અને પ્લેટિનમ-એ ધાતુ ત્રિપુરી 'કમદા ધાતુઓ'
કહેવાય છે હિંદી રસશાસ્ત્રમા પ્લેટિનમને માટે શ્વેત સુવર્ણ રાબ્દ
વાપરવામા આવ્યો છે અરબીમા કે. ડીમા ગ્રાફિસિલ્વન તેજા જ શુદ્ધ
કદવાના વાતાવરણમા તેના પર મેક જ લતની અસર થતી નથી

ઈ સ પૂર્વેસાતમા સેક ના મિસર દેશના કે પુરાણા અવરોધે
ગળી આવે છે તેમા વાપરેલા શ્વેતિલિચિત્રોમા પ્લેટિનમની મિશ્ર
ધાતુઓ વાપરેલી ગાદગ પટે છે ૧૫૫૭મા મેક્સિકોની ખાણો
ગળી એ એકી ધાતુ મળી આવતી જેમા પર અગ્નિની માજ અસર
ન થતી તેમજ રેફેર્નના કારીગરોની મારીમરી તેના પર નિષ્પ
નીવડની ૧૭૩૫મા રેવેનના મુસાફરોએ હમિલુ અમેરિકામા કોલ
મિલમા પાસે એક ધાતુની શોધ કરી, અને તેના ડેરી રખે લીધે
રેફેર્નના બાધાના શબ્દ 'પ્લાટિ' મેટથે રૂપુ, એ કૃષ્ણથી તેનુ નામ
પાડયું પ્લેટિનમ પ્લેટિનમ ધાતુના નમૂના ૧૭૪૧મા યુરોપમા
લાવવામા આવ્યા, તેના પર અનેક રાસાયનિકોએ સંશોધન આદર્યું
અને પુરવાર કર્યું કે રૂપુ અને પ્લેટિનમ એ સિવ મિત્ર ધાતુઓ છે

સરઘાતમા તે પ્લેટિનમ નિરપયોગી લાગેછે તેનો કોઈ ભાવન
પ્રકાર ૧૭૮૭મા કોલમિલયાના બરાણોમાથી સોનાની સાથે તે મળી
આયુ અને સોનામાથી તેને જુદું પાડવામા આવ્યું એમપીસપી
સદીના અંત સુધી દુનિયાને પ્લેટિનમ ધાતુ કોલમિલયાની ખાણો
પૂરી પાડતી આ એનો ઇતિહાસ

રસિયા (યુરપ પ્રદેશ), મેક્સિકો, બ્રાઝિલ, બોલિવિયા અને
એન્ડોરિયામા પણ પ્લેટિનમના બરાણો આવેલા છે રસિયા લગભગ
એક સેન મુઢી પ્લેટિનમની માનચીનો પૂરકો પૂરો માર્દ અને
લગભગ ૬૩ ટકા રસિયાનુ તથા બાકીનુ કોલમિલયાની પેદાશનુ
પ્લેટિનમ દુનિયાના બનરોમા આવતુ પણ હવે ૧૯૩૩થી પેદાશની
નિકલની ખાણો લગભગ આખી દુનિયાથી પ્લેટિનમ પૂર પાડે છે

પેલેડિયમ, ઓરિમયમ, હીરીડિયમ કેબિનિયમ અને રેડિયમ-
એ પાંચે ધાતુઓની સાથે પ્લેટિનમ ગળી આવે છે આ સમુદાય
પ્લેટિનમ સીધી વિશેષ સર્વસામાન્ય છે કુદરતગાથી જીવી આવતી
પ્લેટિનમ ધાતુ સામાન્યરીતે કૃષ્ણની આ પાંચે ધાતુઓ સાથે જ
ગળી આવે છે આ કૃષ્ણત સોનુ અને લોટુ પણ તેની સાથે હોય છે

આ ધાતુઓ ઝીંકાઝીંકા હાણુ રૂપે મળી આવે છે
કુદરતી પ્લેટિનમને પાસા સાથે મેળની ને પહેલા તેમાથી સોનું મઢી
લેવામા આવે છે પછી પ્લેટિનમ ધાતુસમુદાયે હાઇડ્રોક્લોરિક અને
નિટ્રિક એસિડના મિશ્રણ (એના રીટીઆ)મા ગાળવામા આવે છે

તેની એસ્મિરીડિયમ ધાતુ (ઓરિમયમ ને હીરીડિયમ) પર કાર્બોનસર
નથી થતી એજેવે તે જુદું પડી લય છે પછી પ્લેટિનમ તેના ક્ષાર
રૂપે જુદું કરવામા આવે છે અને હીરીડિયમ ક્ષારવધુમા ક્ષાર રૂપે રહી
લય છે પ્લેટિનમના ક્ષારને ગરમ કરવાથી પ્લેટિનમ ધાતુ છૂટી
પડે છે અને તેને ગરમ કરીને તેમાથી શુદ્ધ પ્લેટિનમ બનાવાય છે

ગ્રામિયમ, હીરીડિયમ અને પ્લેટિનમ અનુક્રમે સીધી વિશેષ
બારે ધાતુગે છે તેમાના પર એસિડની કે વાતાવરણની અસર થતી
નથી તેમનુ મલનખિટુ ખૂણ શરૂ છે એકિસ હાઇડ્રોજન નોતની
અરબીમા જ તે એજેવે છે, એટલે રાસાયનિક, લીમલિક અને ધાતુ
સંશોધન હોયોગોમા આ ધાતુઓ કિમીની મળાય છે પરતુ પ્લેટિનમને
કાર્બન અને મેંદર, રસ સાથે તપાસવાથી તે બાકીનું બની લય છે

પ્લેટિનમનો ખાસ કષયકામ જવેસતતા થતો અને હજુ પણ યાય
છે હવે ૩૬ ટકા ક્રેસાતની બનાવટમા, ૨૩ ટકા દાંતના કોમગમા, ૨૨
મા લીલીનીના હરોગમા, ૧૪ ટકા રાસાયનિક કાર્યગમા અને ૫
ટકા પરતુરણ માગમા પ્લેટિનમ વપરાય છે પ્લેટિનમની કીમત
અગ્રક સોના કરતા ૭ ગણ વધારે હોય, પરતુ એકાંત પ્લેટિનમ
કૃષ્ણાદન એટલુ મળુ થવા લાગ્યું કે આધારે સોના કરતા પ્લેટિનમની
કીમત થોડી જ વધારે રહે છે

પ્રયોગશાળાઓમા કષયકામી સાધનો જેવા કે મૂખો, પતરા,
ખાલા, વાર વગેરેની બનાવટમા પ્લેટિનમ વપરાય છે હરોગોમા
પણ પ્લેટિનમના વાસણોનો કષયકામ વધતો થતો છે રેમિફાન
અને તારના સાધનોની બનાવટમા તેમજ લીલી લીમલિક હરોગો
મા મેન્ટેન્ડ પોઈન્ટ તરીકે પ્લેટિનમ ધાતુઓ વપરાય છે એરા
પ્લેનના અમુક ભાગોની બનાવટમા પણ પ્લેટિનમ હોય છે

હીરીડિયમ મિશ્ર ધાતુમા કષયકામગા આવે છે, મારણુ કે તે ખૂણ
સજતને સીકરી હોય છે અને જરા પે મટ બાની નથી પ્લેટિનમ
બદલે પેલેડિયમનો કષયકામ આવે વધતો થાયરો છે, કેમકે પેલે
ડિયમ એકે તેા સરદુ છે અને બીજુ પ્લેટિનમ જુદુ જ મામ તે આવે
છે ૧૮૦૪મા ન્યોરિહાના ઓલ્ટેન્ડ હરોગે ૩૨, ૫૪૮ સીસે પેલે
ડિયમ વાપર્યું હતુ, જ્યારે પ્લેટિનમ તેનાથી આરખુ જ વપરાયુ હતુ

બનાવટી દાંત અંગે પેલાંભો કરવા માટે પેલેડિયમનો કષયકામ
પણ વધતો થાયરો છે ખૂણ સજત કહ્યુતા માપમા મટિ, રેડિ
ગ્રાન્ડ ચર્મોગિનમ અને ચર્મોફિસીની બનાવટમા પ્લેટિનમ મિશ્ર
રેડિયમ હીરીડિયમ વગેરે ધાતુગે વપરાય છે હજીનેસન આપવા
કાંટિ વ રસાદી ચોથો મકન્ટન ચેનની ટાંકો, ધડિયાળના ધરા તથા
મદા અર્થવા ૩૮ ૧ ૧ રાવનંમ વગેરેની બનાવટમા આ ધાતુઓ જુદી
જુદી રીતે ખૂણ વાપરાય છે પ્લેટિનમનો તાર એક ટયના એકવીસ
હજારમા જેટલો પાતળો બનાવી શકાય છે

પ્લેટિનમ ને મચતો પ્રતરણુક લગભગ મરજો દોવાથી ગરમ
મચતમા પ્લેટિનમ દાખવ કરીને હજુ પડતા દીલા પડવાનો કે પુદી
જમ્મનો વાય રહેતો નથી લીમલિક બજોમા વપરાતા તાર પહેલા
પ્લેટિનમના બનાવતા, (અનુસધાન જુલો સાથેના પાનાને ૭૧)

ગ-જ--પ્રા-હ

અઢાર અઢાર જખરદરત મહોની બધી જ શક્તિના પ્રવાહનુ વાહન બનેલુ દોરડુ ગિથર રહેતુ તમે કહી બેસુ છો! સામસામા એકબીજાને ખેંચતા નવનવ જલુની તાકાત એવી તો સરખેસરખી હોય કે દોરડું ન તો આ બાલુ થયકે કે ન પેલી બાલુ ત્યારે દોરડું, એકબીજાની તાકાતના ત્રાજવાની દાડી સરખુ, પાચ, દમ, બાર કે પઢર સેકન્ડ વીતવા છતા રિથર યર્ધ ન્દય એ પાત્રની તંમ પરિસ્થિતિનો દોમાથ સમજાવવો સુરહેલ છે

ખે ચાતું એ માણસની એક કુદરતી પ્રવૃત્તિ છે, ને તેથી કાયાના હીરાવનો કયાસ કાઢતી કસોડીઓમા ખેંચવાની શક્તિ માપવાની યોજનાનો પણ સમાવેશ કરવામા આવે છે કોઈ પણ એકલી વ્યક્તિની ખેંચવાની શક્તિનુ નિરપેક્ષ માપ દવાને બદલે ન્દયારે બે વ્યક્તિઓની ખેંચવાની શક્તિને તુલનાત્મક કયાસ કાઢવામા આવે છે, એટલે કે ન્યાર એકબીજાને પોતપોતાની તરફ ખેંચવાનુ આવે છે ત્યારે, જો કે વ્યક્તિની ખેંચવાની શક્તિનો આંક તો નથી મળતો, પણ કોણુ વધારે તાકાતવાન છે એ તો સમજાવ જ છે વધારામા, બાંધ લેનારને તથા બેનારને બનેલે એમા ખૂબ મજા પડે છે, કારણકે માપવાની એ ક્રિયા એક રમતનુ સ્વરૂપ છે છે તેમા જે બે વ્યક્તિને બદલે બે સમૂહો કે ટુકડીઓનો આ પ્રમાણે તુલનાત્મક કયાસ કાઢવામા આવે ત્યારે તો વળી એ ક્રિયા ખૂબ જ રસજનક અને આકર્ષક બને છે એ જોરદાર અને આકર્ષક ક્રિયા એનુ નામ જન માઢ પોતાને પાણીમા ખેંચી ન્તા માઢ (ગર) સામે બલપૂર્વક નતને ટકાવી રાખી સદાય માટે પ્રભુપ્રાર્થના કરતા મન (હાથ)ની પુરાણોમાની ગન્નેન્દ્રમેણની ક્યા વપરાયી આ રમતનું નામ પડયુ છે

એ ટુકડીઓ, પોતાની ખેંચવાની શક્તિનો પરચો દેખાડવા માટે, તેમની વચ્ચે મુકવામા આવેલુ દોરડુ પોતાની બાલુ ખેંચી લઈ જવા નો પ્રયત્ન કરે (એટલે કે, પોતે ખેંચાઈ ન જતા સામી ટુકડીને પોતાની તરફ ખસડી લાવવાનો પ્રયત્ન કરે) અં આ રમતનો મુખ્ય મુદ્દો હોય છે એ એટલી તો સરખ અને સમાપાલિક છે કે તેને કોઈ પણ એક દેરાની પોતાની રમત ન જ કહી શકાય હલતલ અથવા જોખો તો અમુક જ કારણમા રમાડી દોવાનો સમય છે, અને ન્યાન્યા રમાડી હોય ત્યારમા પણ તેમા પ્રદાર એક અને નિયમ એક પણ હરો પણ

જનમાઢ કે એ તો, દુનિયાના કોઈ પણ ભાગમા ન્દયો તો પણ એક જ સ્વરૂપે ન્દયો મળશે હા, કદાચ એટલા ફેર પડે કે કોઈ ન્દયોએ, વિવિધ મેળવા માટે ફર ફૂટનુ ખેંચાણુ જરૂરી હોય તો કોઈક ન્દયોએ બાર ફૂટનુ

છતા આ રમતને ધ્યવસ્થિત કરવા માટે કેટલાક નિયમો તો મકલા જ પડ્યા છે કાખલા તરીકે, બને ટુકડીમા નવ નવ લડા જ રાખી રાખાય વળી દોરડાની વળાઈ નાડાઈ વગેરે માટે પણ મર્યાદા આ છે પણ એ બધા નિયમોમા ખાસ નહયવા ન્દયો અત્યંતો નિયમ તો એક જ છે દોરડાની બરાબર વચ્ચેના બ મજા એ ખાસ નિશાની કરવામા આવે છે પછી એ વચ્ચેના ભાગથી છ છ ફૂટને અતરે, બને બાલુ, ખીલુ એક એક નિશાન કરવામા આવે છે વચ્ચેના નિશાનને 'મધ્યપટ્ટી' અને બાલુઓના નિશાનને આપણે 'બાહ્યપટ્ટી' કહીશું ન્દયો દોરડા ઉપર આ ત્રણ નિશાની, એવી જ ત્રણ નિશાની નખીન ઉપર એક લીટી વચ્ચેમા અને તેનાથી છ છ ફૂટને અતરે બને બાલુ ખીલુ એક એક લીટી વચ્ચેની લીટીને 'મન્યરેખા' અને બને બાલુની રેખાઓને 'બાહ્યરેખા' કહેવામા આવે છે

હવે, રમત શરૂ થતા પહેલા દોરડાને નખી પાર બંધી રીતે મુકવામા આવે છે કે મધ્ય કી બરાબર મન્યરેખા ઉપર અને બને બાહ્યપટ્ટીએ બાહ્યરેખાએ પર રહે પછી ફરેક ટુકડી એક એક બાલુ રેખાની પાછળ પોતાના નવ નવ લડુ એકએ ને તેમની તાકાતના પ્રમાણમા યોદ્ધો કે છે પછી પુનઃ રમત શરૂ કરવાની સારા આપે તે સાથે જ દોરડું પોતાની તરફ ખેંચવાની રસાકસી શરૂ થાય છે, અને એ રસાકસીને અંતે ને ટુકડી સામેની 'બાહ્યપટ્ટી' ને પોતાની બાહ્ય રેખાની અંદરની તરફ ખેંચી લાવે (એટલે કે દોરડું પોતાની તરફ ખાસ ફૂક નેટનુ ખેંચી જલ મેડે) તે ટુકડી છની ગમ્યાય છે અને ખાસી

'હુતુતુ'ગા બધા સિલ્લુઓ એક જ શરીરના લુહાલુહા અંગ બની સમૂહકાર્ય કરે છે, 'જોખો'મા એકનુ આદ્યું તત્પરતાથી ઉપાડી લઈ ખીભે પૂરુ કરે છે, ન્યારે ગજાઢાઢમા તો બધા જ ભેરૂંઓ એક જ રંગે રંગાઈ જાય છે, એકમરગા બની જાય છે, તાણે એક જ વ્યકિત બને છે સંપમેવ શક્તિનુ આ રમત મવોત્કૃષ્ટ ઉદાહરણ છે

કુવ નણુ તકગામી જે દુઃખી જે વાર છતે તે વિજેતા યજ્ઞ ગ્રાણ્ય છે પણુ આ રમત આગ મનજવામા જ સહેલી છે રમવાગા તો તે એટલી બધી મારે છે અને આગ એટલા તો યગની જરૂર પડે છે કે કેટલામ નિખળાને તેને તુકસાનકારક ગણે છે 1 એટલે જ નિશ્ચયોલિ ત્રિષકમાથી એને બાતલ કરવામા આવી છે, અને ભારતના રમત હસવમાથી પણ તેને બગાડી મૂકવાની બલામાણુ થઇ ચૂકી છે

પણુ છતા રગત છે તો કાંમી અદાર અદાર જનરદરત મહેાની બધી જ શક્તિના પ્રનાદનુ વાંદન બનેલુ દોરડું રિયર રહેલુ તમે કહી નેયુ છે 1 એક બાનુવાળા નવ જણા સામી બાનુવાળા નવ જણને ઢોલક કરતા પોતાની બાનુ ખેંચી લાવે એમા એ ખેંચી વાવવાની સરસાઈ બને દેખાઈ આવતી હોય, પણ એમા કાંઈ રગતની મજા નથી પણ સાગમાત્રી એકનીએને એજતા તો નવ ન બાનુની વાકાત તો તે સરખેરમાથી હોય કે દોરડું ન તે તો આ બાનુ ચરકે કે ન તે પેલી બાનુ ત્યારે દોરડું, એકનીએની તાકાતના પાનજવાની કાંડી સરખુ પાચ મેન્ટ્ડ ફસ સેન્ટ્ડ, બાર મેન્ટ્ડ કે પદર સેન્ટ્ડ પસાર થઈ જવા છતા રિયર થઈ નયુ એ પળની તમ પરિરિપિતિનો દોમાય સમલજવાને મુશ્કેલ છે એ તો નનરોનનર જ નેયુ પડે

અને એ વખતની રગનારની રિપિતિને ખ્યાલ પણુ ભતે રમ્યા શિવાય નહિ આને તેમને કોઈ પણ ભોગે સામા પસના કરતા બધારે કોશલ દેખાડીને દોરડું આણુ આ બાનુ ધસડી લાવણુ છે કોશવ 1 હા, કોશવ પણ જરૂર, માત્રતાકાત નહિ રમત છે તો બંદે વાકાતની પણ એમાં એકથી તાકાતથી કાચ નથી વતણુ શરીરમા તાકાત હોય પણ તેને કામે લગાડવા ન આવડતી હોય તો કાગ ન આરે એ કામે લગાડવામા ખ્યાલ ખાસ રાખવાના છે તે શરીરના ખૂણે ખાજે પડેહી બધી જ શક્તિને એક બિન્દુ પર એકાગર કરવાનો ને રાક્તિની એમી એકાગ્રતા મજબુત ઉલ્લાસક્તિ વિના ન જ સમને

સમ્યા વાત જ ને છે કે આ રમતમા સોપી પહેલી અને સોપી છેલ્લી જરૂરિયાત ઉલ્લાસક્તિની જ છે શરીરની બધી જ ગમ્તિને ભેગી કરવાણુ, અમતા કોઈ પણ અવયવને ખૂણે શક્તિનો કણુ પણ ખાત્રી ન રહે તે રીતે સમગ્ર શરીરશક્તિને દોરડાના એક જ કેન્દ્ર પર બધાર લગાવવાનું કાગ દંદ ઉલ્લાસક્તિ વિના શક્ય ન બને કાંઈ પણ ભોગો દોરડું ખેંચી જ જુણુ છે 1 એવો મજબુત સકલ્પ હોય તો જ ખાત્રીનું કાગ શક્ય બને અને છેલ્લે પણ ઉલ્લાસક્તિની જ જરૂર છે દોરડું જરૂર હાગે, સામે પક્ષ આપણને એક ફૂટ, ને ફૂટ, ત્રણ ફૂટ ખેંચી ગરે છે એગ લાગે, ત્યારે પણ દંદ ઉલ્લાસક્તિ ૭૫૨ જ બંધો આપાર રહે છે એવા પણ અને પ્રસંગે જોવા ગળે છે કે નેમા સારી તાકાતવાળી હુકડી પણ ત્રણેક ફૂટ ખેંચાઈ જતા દોરડું મુઝી દે છે, અને એવા પ્રસંગે પણ ઘીરક જોવા ગળે છે કે સામાન્ય તાકાતવાળી હુકડી છેક સાડીઅગિયાર કે પોણાઅગર ફૂટ ખેંચાઈ ગયા જતા પણ હિંમત ન હારતા પ્રયત્ન આદર શાખીને પ્રબલ ઉલ્લાસગમ્તિને

છેલ્લી ધગએ કેન્દ્રિત કરીને સામી હુકડીને પોતાની બાનુ (એવે કે કુવ ત્રગમગ રજ ફૂટ) ધસડી લાવે છે 1

આવી પ્રચડ ઉલ્લાસક્તિના પ્રિયાં બેલાડીઓ ન્યારે કામે લાગી પડયા હોય છે ત્યારે તેમને પોતાને તો આડી ખખરે નથી હોતી કે તેમનું શું ઘર્ષરણુ છે પણુ જેનારાને રમત જેવાનો રસ બાનુએરાખી ફરેક જેવાડીનુ નિરીક્ષણ કરે તો તેને ખખર પડે કે ફરેક જણુ શું કરી રહ્યો છે કેટલી પ્રચડતાપી શરીરની પેશી યે પેશીઆડી શક્તિને ક્લેષણુ નિયોપી નિયોપીને દોરડા પર એકાગર કરી રહ્યો હોય છે

એચુ એ ક્રિયા તો હાંચની જ છે, પણ રમનારાને રમી રહ્યા પછી જ ખખર પડે છે કે તેના એકવા હાથ જ નહિ પણ બાણુ શરીર કુ જે છે તેમા જ કમર અને ભગ તો ખલાસ થઈ નયુ છે ચતુર પેક્કાને તો આ નનરોનનર દેખાણુ હોય છે એચનારના પગના અગ્રાધી માડી તેની ખીંડી, ભગ કમર, પેડ, પીઠ, બાતી, ખમા, ગરદન અને હાથ બધુ જ કામે લાગુ હોય છે ત્યારે મે 1 જ એકલુ બાકી રહેલુ હશે 1 ના મોનું તો રમેરોમા એટલુ તમ બની નયુ છે કે તે અરીસો બની નયુ છે, અરીસો નહિ પણ તેમની કામ ગીરી જેવાણુ માપવાનુ યવ "મીટર"

પચ રમત શરૂ કરવાની સલા આપે ત્યારથી જ ધ્યાનથી જેવા માટો તો જણુશે કે જેવાડીનુ સમગ્ર શરીર કણુ તો કામે લાગી નયુ છે દરિયાના કાઈ જખખર પોતાની 'રહેા મોરાન'થી ફિક્મ ઉતારી હોય ને તેમા નેમ મોનુ ખુલ ધીમે ધીમે પોતાની પ્રચડ તાકાત સાથે ગતિ કરણુ દેખાય છે તેજુ જ એ દરય હોય છે

આ રમતમા સુશુભ મેળવવા બેલાડીઓ નાનીમોટી છોડી-નુડી યુતિએ પણ શીખી લીધી હોય છે 1 પચ કેગ કેગવા, હાથથી પકડ કેમ લેવી, ક્યારે પકડ બાંદવી, ક્યારે આંકો આપવો ગરેરે પણ આ બધી પ્રયુક્તિઓના સાર રૂપ આપત એક જ છે અને તે છે આખી હુકડીએ એક જ સાથે એક જ દિશામા, એક જ બિન્દુ પર પોતાની રાક્તિને માથુ યે માથુ કેન્દ્રિત કરવો હુકડીને ને પિચળ ગળવાના જ હોય તો તે આમા જ મનો અને આમા ને ચૂક યજ્ઞ તો સફળતા ચૂકવાનો પૂરેપૂરો સક્ષર અને આગ, સફળતા મળે એટલા માટે આખી હુકડી એપીસાથે રાક્તિનો માથુ યે માથુ કામે વચારે ત્યારે કેટલી પ્રચડ તાકાત એ દોરડા પર ભેગો થતી દુરો

હતુનુ જોખી, જગમાદ અને ઘીરક રમતોમા પણ સમૂહકાર્ય (ડ્રીમ વર્ક) જરૂર તો પડેનુ છે પણુ તે બધાને પ્રકારજરા છોડા રહે છે હુતુતુમા બધા સિલ્લુઓ એક જ શરીરના લુહાલુહા અંગ બની સમૂહકાર્ય ફરે છે, જોખોમા એકનુ આદ્યું તત્પરતાથી ઉપાડી લઈ ખીભે પૂરુ કરે છે, ન્યારે ગજાઢાઢમા તો બધા એક જ રંગે રંગાઈ જાય છે, એકસરખા બની નયુ છે, નવ મગીને નયુ એક જ વ્યકિત બને છે એમ વાંચ દાખતા એકસામરી નવ તો પોષા ફૂટે એમ સંપમેવ શક્તિનુ આ રમત સર્વોત્કૃષ્ટ ઉદાહરણ છે

મથાળાના ફેટોઝાપરમાગ જાદુ બેવની દશવિધી હુકડી અમદાવાદમા ઘણાં વર્ષોથી આણુ છત રહી છે, અને વડોદરામા દિન્દિબિજય જિગખાના તરણી થતી હરીકીઆઓમા પણ ન્યારેન્યારે તેણે ભાગ લીધો છે ત્યારે ફરેક વખતે વિજેતા યજ્ઞને જ આવી છે એ હુકડીએ આંકે એની ખૂણી હમતગત કરી છે કે સામેની હુકડી ગમે તેવી મજબુત અને વળનહાર હોય છતા થોડા જ સમયમા અને સહેલાઈથી તેને ધસડી લાવે છે એ હુકડી અમદાવાદના ખાડિયા સાર્વજનિક બ્યાયામ શાળાની છે

ફળાકુ કુળના પ્રતાપી રામ સગર અધ્યક્ષ થઈ ચલે છે. આ રામ પોતાની સૈન્ય સાથે રામનું ચક્રવર્તીયુક્ત કુળ્ય કરાવવા નીકળ્યો. અશ્વને નીકળી ગયે ધણે લાગેલ સમય થઈ ગયો છતાં અશ્વ કે રોના કોઈ જ પાછું ફર્યું નહિ એટલે રામને ખુલ્લો ચિત્તા થવા માંડી તેણે પોતાના ૧૦ હબ્બર પુત્રોને અશ્વની શોધમાં મોકલ્યા, પણ તે પાંચ આંખો નહિ, એટલે સગર રામની ચિંતા થઈ જાય છે. સગર રામને પીઠ અશ્વમાન થઈને અશ્વની શોધવા નીકળે ત્યારે રામ તે કપિલઋષિના આશ્રમમાં આવેલા ત્યાં તેણે યજ્ઞના અશ્વને ચરતો જોયો. કપિલ ઋષિએ કહ્યું હે વત્સ, તારા કાકાએ મારા રોષને કારણે આઈ બ્રમ થઈ પડ્યા છે તેમને હે હજાર કરેલા હોય તે ફક્ત એક જ રત્નો છે. ગંગાના પવિત્ર પ્રવાહને બે આ રામ પરથી પડેલાં રત્નો જ તેમને હજાર થાય છે. ગંગાના અશ્વને વર્ષ પેર આવેલા અને યજ્ઞવિધિ થઈ પડેલા ક્યાં બાદ પોતાના કાકાએના હજાર માટે ચાલી નીકળ્યો. ગંગાને પ્રસન્ન કરવા તેણે કહ્યું તપશ્ચર્યા આઈ પડી પણ તે ગંગાને પ્રસન્ન કરી શકે નહિ તેના પછી તેના પુત્ર દિલીપે પણ એવી જ રીતે ગંગાને પ્રસન્ન કરવા તપ કર્યું પણ તેને થ સફળતા મળી નહિ દિલીપ પછી તેના પુત્ર બંધો રમે ગંગાને પ્રસન્ન કરવાને લીધે નિષ્કારી કરી આવ્યા પર પલાડી વાળી તેની તપશ્ચર્યામાં અનેક વિદ્યા આવેલી પણ બંધોર પોતાના ધ્યેય કે કાર્યથી જરાપણ ચ્યુત થયો નહિ તેની એ લીધે તપશ્ચર્યા બેઠા આખરે ગંગા પ્રસન્ન થયા અને બ્રહ્માકર્મ પર આવવાનું કમલ કર્યું. અશ્વમાર્ગી વિપુલના ચરણ પાંચોથી તે નીકળ્યા અને રાક્ષસ વાનના પ્રવેશક ઉપર થઈ પુસ્તકીત પર વહેતાવહેતા હરિદ્વાર પ્રયાગ વાસાણી ચગેર ઉકાળે થઈ ન્યા સગર રામના પુત્રો બંધ થઈ પડ્યા હતા ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને તેના પાંચે વહી તેમને હજાર ને બે સગરના પુત્રો ન્યા બંધ થઈ પડ્યા હતા તેની પાસેના પદ્મને 'સગર નામ ગમ્ય'.

ગંગા રમગમીની એક સુદ ૧૦ને મગળવારે હરત નક્ષત્ર વખતે બ્રહ્માકર્મ પર આવેલા આ દિવસ મગોત્સવના નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો અને તહેવાર તરીકે જાણવા લાગ્યો. ગંગામાં રેનાન કરવાથી દશ પ્રકારના પાપ દૂર થાય છે એમ કહેવાય છે તે દશ પાપ શાસ્ત્રમાં મોટા ભાગથી અસત્ય ભાવણ ચાડી ખાવી, જ્યાં જોલવુ, કોમી, દિસા અને નિકારક વિષયો, પરાપહાર, અનિષ્ટ ચિંતન અને દુરાચાર આ દશ પ્રકારના પાપ ગંગાના નદી દર થતા હોવાથી ગંગાને દશહારા પડી કહે છે.

હિંદુ ધર્મમાં નદીઓને અને નદીમાનને ધણું કાંચ રવાન મંગલ છે. પવિત્ર નદીમાં રેનાન કરવાથી દશ પ્રકારના ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે અને મૃત્યુ બાદ ઉત્તમ ચોનિમાં જન્મ મળે છે એમ શાસ્ત્રમાં કહેલું છે. પણ સૌ નદીઓમાં ગંગાનું માહાત્મ્ય અનેક છે. રેનાની નદી મણીની એ પવિત્ર કામીરથીના પ્રવાહમાં આ વાર રેનાન કરવાની પ્રત્યેક હિંદુમાંત્રની જન્મથી જ જાણ હોય છે. મૃત્યુ સમયે જો તેનું એકાદ કીડુ પાણી મરનારના મુખમાં પડે તો સહનિત મળે તો મનાવું હોવાથી જોયા વર્ગના હિંદુઓ ગંગાજળ લાવીને પોતાના ઘરમાં રાખી મૂકે છે. મરનારના અંતિમ ગંગામાં નાખવા એ એક

અત્યંત વાર્ષિક કૃત્ય ગણાય છે. દર સાલ પ્રતિબોધના હોવાથી ગંગામાં મૃતે કારી પ્રયાગ ગંગોત્રી આદિ રથે જઈ ગંગાનું ફળની કરી અને છે. ગંગાની ગદતા અનેક સાધુસતોએ આઈ છે. ગંગાનાં જોવાય તેનું અત્યંત કરતા કહી શકે, હે રેની, તારા જલનું પાન કરીને સર્વ વિષમાંથી અલિપ્ત થઈ જીવનવતન મુક્ત કરે એ તો મારી રમ્યા છે. ત્રિવિધ તાપનુ વિવારણ કરનારી છે તે રમ્યામાં જાગરતી નીકળે એની છે. કવિકુશલ કાલિદાસ ગંગાની રમ્મિત કરતા કહે છે, રે રેની તારે કાંઈ ને રહે છે તેમને ગર્વ નથી તે સાંની છે. ગિત દશરથી તેમણે પોતાને રહે શુદ્ધ કર્યા છે અને રાજાનાં દર તથા રાજા સાથે રમ્યા કરીને તેમને આનંદમાં રહે છે.

મગોત્સવનો ઉત્સવ એક સુદ ૧૧ની ૧૦ સુધી ચાલે છે તે વખતે ગંગામાં રેનાન કરવું, ગંગામાંત્રની પ્રતિબોધના નાની રેનીમાં મૃતે તેની પૂજા કરવી, એ મુખ્ય વિધિ છે. તે દિવસે બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ સૂર્ય હિમાલય તથા બંધોરની પૂજા કરી દસદસ રોડ તથા જળ અને દસ ગાંધી બ્રાહ્મણને દાન આપવાથી દસ જન્મના પાતક નાશ પામે છે એમ રક્ષ પુરાણમાં જણાવ્યું છે. વળી નદીમાં રેનાનમાં મૃતેના મૃત્યુ તથા બીજા જન્મ પર પ્રાપ્તિ તેમજ દસ કૌંચ મૃતે પક્ષીમાંની પ્રતિબોધ કરીને તેમને નદીમાં પધારાવી વળી અને સંકતના અર્પણ આપવા અને દસ બ્રાહ્મણોને જોળન કરાવવું આદિ વિધિઓ તે દિવસેમાં ચાલે છે. આ તહેવાર રક્ષ નામને કારણે જ પળાય છે એવું નથી કહી શકાય તિવેળી ગોદાવરી નગેશામિની અને કાંઈ ગાંધી પ્રસિદ્ધ તોયે પાણી પૂજા ઉપર મુખ્ય કારણ થાય છે.

આમ મગોત્સવ એ મુખ્યત્વે ધાર્મિક તહેવાર છે પણ તેની પાછળ ઐતિહાસિક સંબંધ હોય એમ પણ લાગે છે. મગોત્સવની એ કથા ઉપર આપી છે તેમાં દિવાકુ કુળની પરાક્રમમાંથી થઈ હોય એમ જણાય છે. કદવાકુ કુળના સગર રામના હબ્બર પ્રસન્ન બને તેમને પ્રદેશ પ્રદેશ જતા ગંગાના તેમના નદીના સગરના પુત્રોએ તે માટે પ્રયત્ન કર્યા ત્યાર બાદ અશ્વમાન તથા દિલીપે પ્રયત્ન કર્યા છે તેને બંધોર આપવાની વિચલપતામાં ગંગાના પર યજ્ઞના સમય થયે હોવાને બેઠો અને એમ થતા પોતાના હિંદુ કુળને કહ્યું તેનું કુલ્ય એને તેમના હજાર થશે અને તેમને રમ્યામાં આ અને અર્થે એ કાર્યમાં નીકળી રહે આમ મગોત્સવ એ આપવાના પ્રાર્થના પરાક્રમનું રમણ કરાવેલી ઐતિહાસિક તહેવાર પણ છે.

આ તહેવારમાંથી ચારિત્ર્યકારની દિગ્દિશ મુખ્ય ભાગ રહેલ છે. કાર્ય નાનું હોય કે મોટું સહેલું હોય કે કઠિન, પણ એક વાર તે કાર્યમાં લીધા પછી તેને એ તે જોએ પાર પાડવું જ ને એમ એ બંધોરના દશકામાંથી આપણને રીઝાવા મળે છે. આને કે કપલ કામ માથે લઈ તે પૂરું કરવાની મહત્ત્વાકાંક્ષા આપણામાંની નકલ થઈ જાય છે. કૃત્યશક્તિ પર વિશ્વાસ રાખવાને બદલે આપણે દેવ વાદી ભવી મવા છીએ એને વખતે કોઈ પણ કોઈ કથેય આમ આપણ રાખીને તે પાર પાડવા માટે બંધોર પ્રયત્ન કરવાને સહેર આપેલો આ તહેવાર પ્રેરક છે. કર્મકાંક્ષાના ભગામાં ચૂંચવાયે નહિ પણ આ વખતનાથી જ તે જીવનમાં મેળવે.

અળતેશ્વર મહિર અને તેનું સ્થાપત્ય (૫ ૧૬૪થી ચાલુ)
 અગાડીથી ગળતેશ્વરને રમ્તો કોતરવામાં હોવાથી અમે ચડ
 ભેતર કાઢતા કલાકેકમાં મહીની નજીક પહોંચ્યા અને અળને
 ધરતુ મહિર દેખાવા લાગ્યું પ્રમાણ ૫૮૫૫ (સોરોપ્દમા) દિરખ્યા
 હીના કાંઠે (નગરમાં) એ સુપ્રસિદ્ધ સૂર્યમહિર છે તેના જેનો આકાર
 ના મહિરનો દેખાવો હતો અને એક નાની નદી જે એળથી એનું
 માગ હલુ ગળી એમાં પાણી ગળવા કરતું હોય તેમ નદેવું હોઈ
 ાકો અને ગળી કહે છે, અને આ ગળીનો સગમ ન્યા મહી સાથે
 માથે છે તેમજ ન ગળતેશ્વરનું મહિર આવેલું છે એક નાનો દેકરો
 હીને અમે મહિરે આવી પહોંચ્યા મહિરની બાજુમાં ન જ ધર્મશાળા
 ની તેમાં કાચા રહેનારા ગેરજ સાધુઓ હતા મોટા સાધુના
 દરિયાય ગ્રામીની સાધુ હતા કીતરવા કરવામાં આ લોકોને અગાડી
 માગડ સાચવી ગળતેશ્વર વિષે પૂછતા ગ્રામીની સાધુએ અમેણ
 ાગીલ-ગુજરાતી અને હિંદુસ્તાનીની ગિય સાધાર્મિકત્તર આપેલો
 ઝાલ દરિયાયે અળતેશ્વર ગણે મોટા તીર્થસ્થ છે રાતકુ લીમો
 યાનના કાલિદેર (letter) અગાડી ગુજરેને મળેલી, અને ગેરહુલ્યમ
 રચ કરીને આ મહિર રીતે કરાવ્યું છે, સગમ ગયા તમે લોકર
 ગળી નદીના નામ પરથી આ મહિર ગળતેશ્વર કહેવાય છે
 હીના કાંઠે પ્રાચીન સિંચમહિર હોવાનો એકમાત્ર ઉલ્લેખ માળવા
 ના પરગણ રાજા ગીયક બીનના વિક્રાંત સવત ૧૦૦૫ (૬૪૪૬)ના
 દરસોવાના તામ્રપત્રમાં છે કાચ છે કે એ સિંચા પાણી મહિરે તે
 આ ગળતેશ્વરનું ન ગમિર હોય તેના ઇતિહાસ પર પ્રકાશ પાડનાર
 બીજા કોઈ પ્રાચીન નોંધ કે સિંચાલેખ ગળતેશ્વરમાં મળી આવ્યાનથી

મહિર એટલે દેવમૂર્તિનું સ્થાન હિંદી રાજના આરમ્ભના સુધી
 ભારતમાં પત્થરના વેલગરિયા અધ્યાયાની પરપરા નજીકની નથી
 હિંદુ મૂર્તિપ્રતીકા વિષય પશુ ગુપ્તકાળ (ઈ.સ. ૬૫૦-૬૫૦)થી ન નજરે
 પડે છે મહિરના ભાગોમાં આરેના મુખમાં કાચ મગસદ (મસદે)
 કહેવાય છે એમાં દેવમૂર્તિ વિરાજતી હોય તે એના પર શિખર
 (કુમ્ભક) હોય છે, ને ગિખર પર આ મલક (છંદ) ભક્તો ન્યા દર્શન
 કરવા બીસા રહે છે તે મલક કહેવાય છે એના પર પહોળું અને
 નાનું સિખર હોય છે ખગલિયા યદીને ન્યાથી મલકમાં દાખલ થવાય
 છે તે અર્ધમલક કહેવાય છે

કોઈ પણ મહિરો એળખાવાની નિગાની છે તેનું સિખર એની
 ઉપર તિલક અને ધોળ છે પ્રાચીનતમ મહિરોને સિખર ન હતા
 અર્ધમલક પર ધીમે ધીમે સિખર આપીને જોડ્યું ચાલ્યું છે ગુપ્ત
 કાળના મહિરોના સિખરો ધણી નાના હોય છે સિખરના વિહાસ
 ના ઇતિહાસ સોરોપ્દમા સારીરીતે લેવા મળે છે ગુપ્ત કાળ માગાપ
 કદવાર વગેરેના મહિરોના નાના સિખરો ૧૧ ૧૨માં સેકામાં ખૂબ
 જોવા બી નય છે એ કાળ પછીના હિંદના મહિરોમાં લગ્યા તજી
 શીકીના રમ્પરીતે નજરે પડે છે (૧)કચ્છની નામર (Indo Aryan)
 (૨)દક્ષિણી દ્રવિડ અને (૩) કે બીજાના સમગ્રધર્મો કલ્હટકની
 ચાલુક્ય (Chalukya) કેવેસર આ વગરિજી સિખરોના પ્રમાર પર
 આધાર રાખે છે બળી કોઈ પણ મહિરની તપાસમાં સિખરકપસત
 તેના પાયાના આકારનો અભ્યાસ પણ કરવાનો હોય છે

૬ ૮૬માં મૂજરાન સોનીની (આ વચને ઇતિહાસકોટા સોવધી
 ને નજરમાં નહીં મહી વિષે આ ન લેખકના એક માહિતી હતી
 તથા અભ્યસનીય લેખ, નકશાગો સાથે આવતા અકમા આરો
 નાની નદીઓ માટે ગુજરાતના જુદાજુદા ભાગોમાં જુદાજુદા
 નામો છે, હાલનું સોરોપ્દમા લેખકોને ને દક્ષિણ ગુજરાતમાં આદી

નહિ પણ ચોક્કસ કહે છે, કારણ કે આ વચના રાજગો પોતા ના
 લે મોખા પોતાના વગનું નામ સોનીની નહિ પણ ચોક્કસ વગે છે)
 અનિલ્લપુર પત્તન (કચ્છ ગુજરાતના પાટણ) ની મારીએ પોતા
 એની પહેલાના મહિરો તથા ગુજરાતમાં હલુ કેવી કયાય પણ મળી
 આવ્યાનથી પણ સોરોપ્દમા તે વખતના સુવર્ણ કે મહિર છે સો
 રોપ્દમા આ ચોક્કસ પૂર્વ કાળના મહિરોમાંના ત્વંતામાં ત્વંતા ગુપ્ત
 કાળ દેખાતા હતા ખરા આ મહિરોના કાચાને આધાર વગમળ એ રસ
 છે, જ્યારે ચોક્કસ મળના મહિરોના વાખમ ગળાકૃતિ છે બનને
 આકૃતિ થઈને આ મુખ્ય તકાવત કે સોરોપ્દમા ના ગુજરાત મહિરો
 નાગર રોલીના છે અને પાયા તથા છુમ્મરના આકાર ની દરિયા પોરિ
 રસના જુવરશ્વર વગેરેના મહિરો સાથે તે ખૂબ મળતા આવે છે
 તેથી દેલકા પુરાવિદો માને છે કે મહિર રચા લ્ય આપણે ત્યા આરિ
 રસથી આવ્યું છે પશુજી આ અભિપ્રાયની વિરુદ્ધ હુ મારી ગાનવતા
 પ્રમાણે ગુજરાત સોરોપ્દમા મહિર રચા લ્ય તળપની ઉત્પત્તિનું છે
 કારણ કે સોરોપ્દમા મહિરો ચોરિરસના જુવરશ્વરના મહિરો
 કરતા વિરોધ મળતા છે અને આપણે ત્યા આપણા આ તળ રી મેનીના
 વિમાસના બધા આકાર મળી આવે છે

પાટણના ચોક્કસોગો એક ન હી ન મહિર રચાપત્ય સોની ગુજ
 રાતમાં જાણ કરી ને તે ચોક્કસ શીકી (નું ચાલુક્યથી જુદી
 કહેવાય છે) આ મૂળ તે આ તખી પ્રાતિ ની નાગર વર્ગની તળપહી
 મેની ન, પણ તેમાં શીકાક કલ્હટકની વેસર શોળી ના દક્ષિણાય
 તરવા આવતા આ ન હી શીકી કાલ ધર્મહી ગુજરાતના ચોક્કસ
 મૂળ કલ્હટકના હતા તેથી તેમના સમયે ગુજરાતમાં કલ્હટકના તરવા
 ખૂબ આવ્યા છે ને તેના ન પરિણામ રો આ શીકી આપણે ત્યા
 ઉદ્ભવી આ દક્ષિણાય તરવા હોના છતા તેની મૂળની ઉત્તર ની
 નાગર રોલીમાં નવાય છે કદગાળ મોટીશ આજી ગિજના પ્રમાસ
 વગેરેના બધા ચોક્કસમળતા મહિરો આ રીનીના છે અને ગજરાતની
 આ સોનીની અસર તેની આવ્યાનું હોના તે ની સમૃદ્ધિથી પ્રક વિત
 થયેના પ્રદેશો એના કે માળવા કાંઠે (બળનપુર) મારવાડ ઉત્તર
 મહારાષ્ટ્ર વગેરેની તાકાલીન રચા લ્યરોલીઓ ઉપર પણ થયેથી

આ લેખે તેનું કે મહિર રચાપત્યની એ પ્રાચીન રોલી ની ગુજરાત
 મા મળી આવે છે સોરોપ્દમા ચોક્કસ હવે માળવા મહિરોની નાગર
 વર્ગ ની એક વિરોધ રોલી અને ચોક્કસ કાળ ના ગુજરાત સોરોપ્દમા
 મહિરોની નાગર વેસર મિશ્રિત વિશિષ્ટ રોલી ગેમાં આવ્યા ગુજ
 રાતમાં એક માત્ર ગળતેશ્વરનું ન મહિર એવું છે કે ને આ બોમાંથી
 બીજા એક પણ વગમ રહેવું આવત નથી ગળતેશ્વરના મહિરોના
 પાયાનો આકાર લગમ ચોરસ છે ને (૨) દરિયા તે ચોક્કસ
 રોલીના મહિરોથી જુદુ પડતું હોઈ સોરોપ્દમા મહિરોની સાથે મળત
 આવે છે, પણ સિખર અને બીજા બાહ્ય ભાગોની કયાની દરિયા તે
 ચોક્કસ મહિરોના જેવ ન છે સને ૧૯૨૨માં હિંદી સરકારના પુરા
 ત્તર પાતાના એક અગત્યના પુરુષસિદ્ધ પુરાવિદો ના બેને સોનીની
 તપાસ થવા રી હતી તેમના દેવા પ્રમાણે આ મહિર ગુજરાતની
 ચાલુક્ય રોલીનું હોવાને બદલે કલ્હટકની ચાલુક્ય રોલીનું હોવાનું
 વધારે નજીય છે અર્થજુદોના આકાર ચોરસ છે ને આ દરિયા તે
 હકણીય પાસેના અખરનાથના પ્રાચીન મહિર સાથે સામ્ય ધરાવે તે
 ગર્ભજુદના હાર પરની કોતરણી ગુજરાતના ચોક્કસ મહિરો કરતા
 કલ્હટકના ચાલુક્ય મહિરોના ને હી છે ગર્ભજુદોના પાચો તારાના
 આકારનો હોઈ કલ્હટકના ઉચ્ચગા આવેલ હોઈમાં સમાના મહિર
 સાથે સમાનતા ધરાવે છે આ સિવાય બીજી રીતે ગળતેશ્વરનું મહિર

ગુજરાતની ચોક્કસ શૈલીનું છે મોદિરાના મહિરની જેમ આ મહિરની આસપાસની કોટરખીમા ભોગાસનાના સિધ્ધે ખૂબ છે

મળતેશ્વર મહિરનો પત્થર તેની નજીકમા જ થેનો એક વેણ પાપાણુ છે એના રત્ન બેખરેલા છે કયાક કયાક મહીકાના કળા પત્થરનો પણ જથ્થાક થયે છે મહિરનો કેટલોક ભાગ પડી જતા પુરાતત્વ ખાતાએ તેનુ સમારકામ કરાવ્યુ છે, પણ મિખર દ્વષ અધુરુ જ છે અને તેના પત્થરો આજુબાજુ પડ્યા છે

મળતેશ્વર આગળ ગહીનો પટ ખડકવાળો છે તેથી અહીં મહી અનેક ધારાઓમા વહેવાઇ અહીં હોવાથી જુદી પણ નથી આથી બેલા નાકા અહીં ગહીને ઓળખી શકે છે વળા અહીં નદીનો દાળ વિરોધ હોવાથી પૂર વખતે પાણી થોડાક વખતમા જ ઊતરી નય છે ને રેતીનો અમાત છે આથી પણ અહીં જ મહીને ઓળખવી સુમય હોઇને અમાતથી માળવાનો મહામાત્રે અહીં મહીને એળખેના હેનો અને અવરજવરની આ પરિસ્થિતિને લઇ મળતેશ્વર જેવુ સુર મહિર અહીં બધાચુ લેકે દવે તે આ પ્રદેશ નિર્ભર હશે સામે છે

અવરજવર

મહીમા અમે સહુ નાલા અને ત્યાંથી નજીક એક માઈલ આવેલા સરનાળ આગળ પ્રાચીન સરદારો નગરીના અવરોયો જેવા ત્રણ અહીં પોરાણિક નદ્રકાસ રાજ રાજ્ય રતેનો દોવાની દલકયા છે પણ દલકયા કહોક જુદુ જ કહેની હોય છે ને સરોધન કરતા ખરી વસ્તુ કહોક જુદી જ નીકળે છે અવરોયો વિખતુત છે અને તે પ્રાચીન સરનાળ માગવા હોવા એઇએ સરનાળ (એવુ નૂળ નામ કલ્પી શકાય નથી) દસમા અભિષારમા સેકામા મહીકાને એક કીક કીક બેવાપરિક થયેક હશે પ્રાચીન સાહિત્યમા એની નોંધ નથી એના આગળે ગાંધકા મુખનાઈ જમાનાના આઈ કેલિટાસિક બના વની નોંધ અંકબરનાતવારીખનવેશ અજુક કચેરે લીધી છે ગુજરાતની મુસ્લિમ સહતંતરી પડતીના નાસામા અહીં રાજકીય અધાધખી ફેલાએવી ને તેમા કેટલાય મુસલમાન સરદારોએ બડ વડાવેલુ એને સમ્રાટ અકબર ગુજરાત પર ચડી આપ્યો. ઉંઘાલીમહુસેસ મિરજા નામનો સરદાર સરનાળ જઈ સતાઈ રહો અંકબરને વડેઈસમા સમા ચાર મળતા તે સરનાળ પર સૈન્ય વઈ ચડી ગયો અને ઈ ૧૬૭૦ના ડિસેમ્બર માસની રડગી તારીખે યુદ્ધમા સરનાળને આગલે અકબર અને તેના એક મત્રી રાજ ભગવાનદાસના જન બેખમમા મુકાયા એ યુદ્ધમાં રાજ ભગવાનદાસનો ભાઈ ગરાયો મિરજા દયાહાલી હુસેન સરનાળના મદના પીલ ફરવાલ વાટે મારવાડ નાસી ગયો અજુકબકાતના મુસ્લિમ સરદારોએ એને દેશની સુરક્ષા તરફાળાવે છે હવે અને તેને જઈ પણ દેના આ મદના અવરોયો કયાક કયાક નજરે પડે છે આને તેા સરનાળમા માત્ર સો સરામોની વસતિ છે

દિવસ દળવા વાગ્યો અને દવે માત્ર મન સરનાળના વરોયોને બદલે મળતેશ્વર મહિરની ધર્મશાળામા પડેલી અમારી વેળી એની અવરના મથમથતા ડાકોરના ગોડાએ તરફ વધુ ને વધુ વળવા લાગ્યુ જેમતેમ અમે મહિરે પહોંચ્યા સમાચાર બાંધ્યા છે ગોડા મહારાજ જાણી ગયા છે અને ને ખાલુસ પાસે ગાઈલા ગોદાની ઓહીની આવી રહે છે તે પણ સરનાળ જતા રહો છે પરિણામે અગ્નિબેએક માદલાતે તેલા મદ્રાસી સાધુ ને કૃપાથી મળ્યા, પણ એકલા માટે કશુ મળ્યુ નહિ એકલે ચિતા થઈ છે આમા સુરદા રક્ષાનમા અને વળી નદીના કાંઠે આ શિયાળાની રાતશી રીતે અજબી જેમતેમ દુધ મેળવ્યુ, પણ તે કઠાળેજુ નહિ હોવાથી એ ન પીયુ અને તેા મળેક છે ક્યારે વેલી વેલીઓના મો કોઇએ અને પડ્યા

૧૪૪ (મે ૧૯૫૦)

સાહેબ વેલીઓ કાળ્યાને મને થયુ છે હવે મહેદિય જમરો ૧૫ ૫ કાના દોરા દૂટતા તેગાથી વેસળના એક એક મોડા અજવા શાન મળી પડ્યા છે મે કહુ કે પડ્યા સાહેબ આતે કૃષ્ણકી (સોમા, કહેવાય છે તે પ્રમાણે) કે, પણ પેવા મીઠા મીઠા ડાકોરના જ કયા ? પડ્યા સાહેબ કહે કે, એ જ ડાકોરના ગોડા ? હુ આ કો જ બની રહો મેં નિશાર થઈમાર અને હાનર સાહેબને કે તમે કેમ મને કહેજુ નહિ કે ડાકોરના ગોડા મિઠાઈ નહિ પણ કે પ્રકારના વાળિયા માય છે ? એ બને સદુશ્વરશો બાલ્યા છે અમ પોતાને ય અજર નહિ કે ડાકોરના ગોડા એ મિઠાઈ નહિ પણ કાંઈ યાનો એક પ્રવાર છે મે કહુ કે ડાકોરમા નિપજુ બજવાને કાંઈ મોમ આખ્યા ત્યારે મળતેશ્વરના મદાદેવ આ પળી પાસેથી કહેછપ 'ભોગ' હોયો એમ લાગે છે અને ખરખર એમ જ બન્યુ મધા પૂરડી મળી નહિ, ખાવાનુ કાસે થયુ, પાણી ન મળ્યુ ને પા સાહેબ સાવ અધારમા અમે ગાઇવળ કરતા થીકડ પાણી જોઈ બની લાંબ્યા, સખત કડીમા સહુ કપાકા પડી રહ્યા, કંડીને જઈ મ તાવ વડી આવ્યો, ચાર વાગે જીંડીને અર્ધે ચાલતા થયા, કોઈએ અજાકથી કહેજુ કે સવારે અમાડીને રરેલા જતા નહિ, કારણુ એમ રરેતો છે એટલે છ માહવને લાગે વેતાળ રરેતે કાસણુ સુધી ચાલે ત્રણ, અને દ્રેનમા જ્યાં મળી નહિ આમ, વજેમવિધાનમર પડે ચતા સુધીમા તેા મળતેશ્વરના મદાદેવે અમારી પાસેથી છપ 'ભોગ' પૂરા કરી લીધા!

(સામેના પાનેથી માહુ) હુકાશ્ચોએ એમને પણ જતા રીકષ ક્યુ થે પડાવી લેવાલેજ નારદ પાસેથી ન નીજ્યુ એટલે શરેકા અને ગુરેસમા એમજે સાધુને ખૂબ માર ગયો સાધુ તેા ખાસા આખી રાત ત્યા ને ત્યા પડી રહ્યા

સવારે જીંડીને નારદે એવુ તેા ગઈ કાલે પોતાને લૂટવારે રોગ તથા એક બીલ હુકાકોના રોગા વચ્ચે કપાકપી થવી હતી ગઈકાલ ના રોગાનો એમા કચ્ચરધાલુ વળા મરો એક છુગરો એમ ખામલ થયો હતો એટલે એને પડયો રહેના ફડ સો પહોંચાન કરી ત્રણ બધામા જવા પછી નારદે ત્યા જઈને એવુ તેા ગઈકાલે પેલા માર મારવામા જે સોથી આગળ પડેતા હતો એ જ છુગરો ફ ખર્ પીકાતો ત્યા પડયો હતો બનેએ એકબીજાને એળખ્યા દિસવાન આખમાથી આમુ સર્થો નારદે છુગરાની માવજત કરવા માલ જ એના આત પછે મળે પાસે આવેતો હતો

'આત એક કાગ રાહો ?' છુગરાએ માડમાક પૂછ્યુ 'તમે મેં નહિ એળખતા હો માઈ નામ મહાઈત' હુ વાકું રીકેનો નાઈકેલે પાકું રોઠ સામે વેર લેવા હુ છુગરો બનીયો, અમતુ હવે એટલુ થી લીધુ મારા મનુને સાતિ વળી પળુ ના, જે મારી ખત હતી જ હારને પણ કપકાપી નાજવો એ આજ તમે મને શીખવો મેં અજા જ ખરી સાતિ સામે છે ' મહાઈતને આટલુ એલતામા કયા આવ્યુ બજવન, દવે આટલુ કરને જુઓ પેની દુરની મેદામા પાકું રોઠનુ બધુ ધન પડયુ હશે તમે એબધુ એમને પહોંચાડો! મને એધો જ સાચી સાતિ વળશે

મહાઈતને છેલ્લુ કચ્ચુ આવ્યુ એકલે કાલે મહાઈતનો જાનિ સરકાર પતાવી નારદ પાકું રોઠ પારે ગયા ને બધી વાત મેં મહાઈતે કહી હતી એ મુકામાથી બધુ ધન નીકળ્યુ એને લીધે બીજ વિહાર બધ થતો અંકકચો એ દિવસથી પાકું રોઠનો મર્દ ને ત્ર વાલ્યા ગયા એમજે એકસ ગઈકાલે કે રેવજ કે મહાઈત પોતાના કરતા કોઇ રીતે કોણ તવગર નહોતા

પરચીર વર્ષ પહેલાં

અંક ૧૭ • વૈશાખ ૧૯૮૧ (મે) ૧૯૨૫

વૈશાખી પશ્ચિમગંગે કુમાર સિંહાર્થને જ્ઞાન લાખુ અને તે

‘જુહા’ થયા એ નિમિત્તે ‘કુમાર’ના એ વૈશાખ અક્રમા કાકાસાહેબ કાલેવકરને, અત્યંત સરળ રીતે હકગા ભગવાન જુહાનુ ચરિત તથા તેનો બોધ સમન્વિતો સુખ લેખ આપેલો જયાં અક્રમા ગ્રંથિઅતી નિમિત્તે એ ચરિતરમરણ કરેલુ હોમ અહીં એ નહિ લઈએ પણ ભગવાન જુહાના ક્ષમાના અને ઓઠાંવાના હરેશને ખૂલે કરતી એ ચૈતન્ય વાર્તાઓ એ અક્રમા આવે ની, તેમાની એકકતારીએ

‘મહાદત્ત, હજુ જલદી’ કાશીને ગારે એક ગાડી તાણડતોળ જતી હતી ‘પણે પછે માત્ર આપુકના અવાજ આવતા પણ હવે યકલતર રસ્તેના આંખે ગોઠવે વાલુકપણુ તમામી હતી પાડુરોડે 1131 માધી બહાર ટાકિયુ કર્યું તો એક બીજા સાધુ ગંગાની નજરે ચડયા

‘આપને કઈ તરફ જવું?’ પાડુરોડે પૂછ્યું

‘વારાણસી’ એ દ્રઢ જવાબમાં પણ જલ્દી હજુ

‘તો તો ભેસી નહીં’ કાશી પહોંચવા અસાધ્ય બનેલા મનને યાત કરવા પાડુરોડે ઉપાય શોધ્યા. ધડી એ ધડીગાંતે બને જલ્દી અને મોક્ષની મહત્ત વાંચના ગુપ્ત ગયા.

ત્યાગાડી ઓચિતી બિભી રહી ગઈ જેમ તો ચોખાની સુલેખી રેણુ એક ગાડુ રસ્તેના રોકા બહુ હજુ આ નેત્ર વંત રોકેનુ મગજ પડી ગયું ‘મહાદત્ત, મૂઠ માફક ભેસી શું રહ્યો છે? બિતર નીચે, પને ગાડા માધી કાપલા કેટલા જે, એટલે ગાડુ સહેલાઈથી ફરી સકશે’ આડીવાળાએ રોકેના હુકમ પાર પાડ્યો ને ગાડી આગળ ચલાવી જાણ ત્યાં તો એ પછુ અક્ષર બોલ્યા વિના સાધુ બહાર ફરી પડયા ‘કેમ, કેમ?’ રોકે અધીરાઈથી પૂછ્યું

‘જાણ, ક્ષમા આ ગરીબ જીવંતના ચોખા ધૂન ભેગા કર્યા એમાં મને શું ખવડું? એણે બીચારાને તો પોતાનુ બધું બેચુ છુ હવે મોં તીજુવાગ મઠદ કરીશ’

‘આપ તે પ્રાણના માણસ છે! કોઈ દુનિયાદારીને તો આવી રસ્તેકે દયા ન થાય’ ‘હસીને અવરડુ હતી રોકે ગાડી અગળ દમણી પડી દયાની એ- દષ્ટિ નાખી સાધુ એને ભેદ રહ્યા

પછી સાધુ ગાડાવાળા દેવળને મઠદ કરવા ગયા બંનેએ વેરાએલા માખાનીની સમજ કરી નાખ્યા દેવળને આ અજુહાત લાગ્યું પરવારીને તેણે માત્ર ગાગળ ચલાવ્યું સાધુ પછુ એમાં જ ભેસી ગયા રતામાં બંને અપકાર અને અપકાર પરવાતો કરતા હતા ત્યાં દેવળની નજરે એક સાપ પડ્યો એ ભેઈ બીકને લીધે એનાથી થોડા નીચી ગઈ

પણુ એ દેવળ ભ્રમ હતો બારીકાઈથી સાધુએ જોયું તો અ સાપ નહિ પણ સોનામહેરોથી ભરેલી કેટલાક વાળની વાસળી હતી તરત જ એમણે પારી લીધું કે એ પાંડુ રોકે સિવાય અબીક કોઈની હોય નહિ એટલે સાધુએ દેવળને કહ્યું, ‘ભાઈ, અપકારને બદલે અપકારથી વાળવો! એ જે તને હજુ દમણુ ન હતું તારે માટે એ તક આવી પહોંચી છે તારા ચોખા ભેગાણે વેરી નાખ્યા એ રોકેની જ

આ વાસણી છે એમને અહીં ન આપી આવે?’

દેવળને આ વાત જરા ન રૂચી પણ સાધુને એ ના પાડી સહે મેમ ન હજુ ધણી વારે એણે ટાકે હવની હા કહી

પાડુરોડે જલ્દી દેવણી જુગે છે તો કાઠ નવા જ તમારો હતો બનને રોકેમાં મહાદત્તની પીઠ પર સિંચાઈના જોડા પડતા હતા તપાસ કરતા દેવળને જાણ્યું કે મહાદત્ત એના રોકેની સોનામહેરોની વાસણીની ચોરીના આરોપ માટે પકડાયો હતો આ મામળતા તો દેવળનુ દેહ્ય ક્ષણ બેઠ્યું તરત જ તેણે નગ પાડી, ‘એ નિહોંયને ન મારા વાસણી તો આ રહી’

દેવળે વાસણી વિષે બધી હકીકત કહી, એટલે મહાદત્તને છોડી મહાનગા આંખો. પણ પાડુરોડે સાથે મહાદત્ત દિવ વેરથી બળદ હજુ એ વેરમાં ને વેરમાં તે ક્યાક અદરશ થઈ ગયા

પાડુરોડેનુ મન વિચારોથી ક્ષીનરાયા વાગ્યું દેવળની ઉદાત્તાને ખ્યાલ કરતાં તેમને પોતા તરફ વિરોધાર છપ્પો. પણ એટલામાં ગમે જેવા સાધુ સાક્ષર શી રોકે નહી માની લીધું કે દેવળની આ ભવ-મનસાઈનું મૂળ કારણ તો એ સાધુ જ હશે એમનુ નામ નારદ છે એમનુ તો ગાડીમાં વાતવાતમાં રોકે ભણી લીધું હજુ

રોકે એ નારદ અગણની તપાસ આડી આખરે રત્નોગળ્યો રોકે એમના ચરણમાં ફરી પડયા આખરે કપકાર કેમ ફરી વાળીશ? રોકે આતંરેવરે જાણુ નારદ તો કાઠ જ ન બોલ્યા, માત્ર થોડું જાણુ

‘મારી એક વિનિત રમી મરશે! કેસારની નગરીમાં એક બીજા વિદ્યાર બધાવવા માત્ર મન છે આપ ત્યાં પધારી લોકોને સન્માર્થે મહાવત્સુ સાથે ન લેા? નારદે ગોઠવે રમી કાઢું

થોડા માસમાં તો કેસારનીમાં બીજા વિદ્યાર બધાવ અથો દેશ દેરાના ધરપ્રેમી લોક અગણ નારદને ઉપદેશ સાસળવા ત્યાં આવવા લાગ્યા દ્રઢ સમયમાં તો આ વિદ્યારની ખ્યાતિ ચોમરે ફેલાઈ ગઈ

એ સાથે સાથે પાડુરોડેની કીર્તિ પણ આવી બધી વધી મઈ દેશના થોડામાં થોડા પ્રવેશીમાં કોનુ નામ પડેનુ ચલ્યા વાગ્યું ઓચિત્ત એક દિવસ રોકેને પાસેની નગરીના રાજા માટે સોના નો એક મુકેટ બનાવવાનો હુકમ થયો અને તેટલો સુંદર મુકેટ એમણે તયાર કર્યો રાજા કદાચ વધારે ખરીદી કરે એમ ધારી, થોડા બીજા ભેગાવવા પછી સાથે લઈ, રોકે એ નગરી તરફ જવા નીકળ્યા સાથે દયચિત્રાબળ માલસો હતા

ને તો ય રસ્તામાં રોકે હુણ્યા હુણ્યાએ એક થોડા ટોળાએ રોકેને પગવારમાં બિચારી કરી નાખ્યા રોકેને આ લુપ્તી વારે ટુક સાન પડેખાનું અને આ આવી પડેલા સમયે અણે બીજા વિદ્યાર કાઢી નાખવો પડશે એ વિચારે એમના હિલ્લામાં હજી ખમીરી છૂટી

જે જ સાંજે નારદ એ રસ્તે યઈને જતા હતા એક દાયમાં પુત્રકોષથી ભરેલી ઝોળી અને બીજા દાયમાં સિંચાપાત્ર સિંચાવ એમની પાસે તીજુ કાઠ ય ન હજુ હતા જેના સામેના પાનાને છેડે જુઓ

(મે ૧૯૫૦) ૧૫૫

પ્રમીન અને ઈનિમ (અનુ) પૂ ૧૯૩૧થી વાલ્ટ) એક નિસાસો તાપ્થો
અને પછણ કોટમાં કઈ જગ્યાએ બોન ?

ફોફ-ટન-યોસી ફોફ-ટન આવાજવાનુ શું લઈ શકે ?
નહી રિયા બોન બેસી હાદુમિયાએ ગાદીની જેમ તરફ દાખ
કરતા હશે

બે રૂપિયા મળશે કહી એ ગુજરાતલુ હાથમાનું મોઢું ખરિદેલનુ
પ કિરમગાદી, બીજી ગાદીની સોધમા હોય તેમ, રસ્તા પર નબર
ફેરવવા માગી

પાંચલું આણુ આજાને બોન ? હાદુમિયાને મલબાદેવીના ભરચક
વત્તામા રસ્તા પર રકડંગા ઝીલે વખત માઠી રોકાઅની રાખવામ
વેળીસદાદાનો ડર હતો

નહી બે રૂપિયા મળશે ? કહી વેળી ફરી આમતેમ ભેવા લાગી
ગ સી કુદરતના પર એ જગ્યાએ ટીબી હતી ત્યાં જ, એની પાછળ
આલેશ એક મોટા માળાના મુખ્ય દરવાજામાંથી એક આધિરકગરનો
પુરુષ નીકળેયો અને જાહેર આવતા જ સીને પછણ 'ગાદી ફરવી'
ગાલુ નહી રૂપિયા માગે કે, આવવા જવાના ?

અડીરિયા આપીડું બેગમિયા એવો ? ફરી એ રોકાનેવા લાગતા
લાણા ડલવાવાળા ગુજરાતીએ ગાદીમા બેઠક લોધી અને ગુજરાતલુ
બની આનુગા આવી બેસી ગઈ હાદુમિયાએ માઠી કોટ તરફ હાથ
ગાદીમા બેઠેલા શેઠની ડગરની સરખામગીમા કુવની લામલી
હતી તો બોગની પુત્રી નેકરી પણ બને ધણીધલિયાલની હવા એવાત
સુખના નમજન્યોથી ટેવાયો હાદુમિયાની નબર તરફ પારખી
મઠ હતી માઠી વેગમા હેવા પોતાના ફાન આગળ ચાલુએ સડાશે
બોલાવતા હાદુમિયા મનમા ધ્રુવાને બદ ની કરવા લાઈયા કે બેલ્લો
તારી મહેરબાની કે કે મારી દીડરીમાનુ તે આવા બાપ કાપિયા
ખ નિંદે જોરે પાનુ નથી પાડયુ

બી ગામની નબર આગળ બેગમી બેઠ પુત્રીબોના નહી વલ્લ
બાવે રિતાના મહેર ફરી જગ્યા એ ગુલામી ચહેરાબોના દર્શન થતા
જ દાન્યમીતીના ડોડ બની આમની દીકરીએ સજીના અને નબમા
નબરે પડી બી બીનુ ચિતાખયુ નિસ્તેજ મોઢું દેખાયુ અને ફરી પાંચ
હાદુમિયાનું કું અ મન્દા મન પર સવાર થયુ ગાદીના પેડાની સાથે
હાદુમિયાના મનના ચિયારે ચક્રાતા હતા ડામરની સડક સાથે
અજણતા પોડાની તાળજીની બરીવાળા દાળડાનો સવાડી અને તાલ
બજ આજાજ હાદુમિયાના હેવાના નગારા પર ડાડ વગડી બૂલકળના
આવાબીમ્યાં દિવમે ? દગરલુ જગાડી જતા હતા એક વખત હાદુ
બહાર રહિયાના નાગથી ધમતી મજતી આને એક દેરામી દર્જીઓ
એ ક્યાવનારા નાગના ધમીને અલ્યા બેસે કે કું ? કહી જવાના
ની તારીડીયુ તાક મથિય હાદુમિયાની આજ આગળરેલીઆપુલુડ
વખત વખતની વાત કે બધ નબરે પોતાના પોડાને સમોધતા
હોય આ કહી હાદુમિયાએ એક બોને નિસાસો નાખ્યો અને
મનની વરાળને બંધી પિબેરી નાખી ગાદીને વેગ વધારતા ફરી
નાર યાગના મન આગળ ચાલુએ સડાશે બોલાવે

ગાદી દેરા ફોફ-ટન પહેરી પછી બેઠ આગળ ટીબી રાખ
ગાદીમાંથી શેઠને આવજ સજખાથો ધરામના મુખન મુજબ હાદુ
મિયાએ માઠી લબી ફરી આજમની જવાનતો એ માલિક એની
ધરણી બેઠે બેઠા સેઈ ડિપોઝીટ વોલ્ટમા અથે ને હાદુમિયા
પોતાની હાડી પર દાખ ફેરવતા હબેસાયુ ઝટુમાન એ શહેરના શેઠના
ચોગાસાદાદિવસોમા સુખાઈયુ ઝટુમાન એ શહેરના શેઠના
ચિખાજ નેજુ જાનિચિત હોય કે શેઠ અને શેઠાણી સેઈક ડિપો

૧૭૩ (મે ૧૯૫૦)

કીટ વોલ્ટમા અથ કે રસ જ ચિનિટમા તો વાલ્લા પેશક આજા
અને વરસાદ પડવા માડ્યો હાદુમિયાએ પોતાની ઠીવચાનવી
બેઠક પરથી છોટી ગાદીની છત્રી ચડાવી અને વરસાદથી બચ
ગાદીની અદર બેઠા વાડગાને લીધે મેમિર અધમાર હાથક વડો
હતો હાદુમિયાએ ખિરસામાંથી બીડી માટી સજખાની અને દીવા
સળીને બહાર વરસતા પાણીમાં નાખી બેઠવાની બેઠે રહ્યા શેઠ
પારે વરસાદનો ધારો વધ્યો અને પાણીના રેલા વહેવા લાગ્યા રીજ
સળી પાણીના મારાથી જાકાખરી સીને ટપાવા લાગી, પણ બેસી
જાકા આગળ પડેલી સિયારેટની એક ખાલી ડબ્બીની આડ નડવાથી
બીની મતિ આડથી પડી હાદુમિયાં એ રમતને બેઠે રહ્યા વરસ
વધતો વાલ્લો તેમ રેલાનુ જોરે પછુ પછુ ને વધતા જતા પ્રવાહમા
પેલુ સિયારેટનું પોખું જાકા ખરીને પાનુએ એયઈ નયુ રીવાસળીને
ફરી પાંચાવેગ મળ્યો ને બેની અબજ આગળ પડી હાદુમિયા દી
પસવારતા એક આજા રિમત સાથે મનમા જ બોલ્યા અલ્લા
મિયાની દુઆથી મુસીબતો આજા આસાન બની બચ કે ? બને
ફરી પાંખ એ બોગની વિચારતદમા પડયા

હાદુમિયાની વિચારધારા આડાઅવળા મહેસોમાંથી પસા
થતા એક જગ્યાએ રિયર થઈ અને બોગને સાન થયું કે આવા ભોરે
વરસાદમા તો પોતે કોટમાંથી સહેરમા કોઈ ફરને રથે બેઠે
જવાના ચારમાય રૂપિયા તો સહેરમાઈ કમાઈ શરે શેઠશામીને
લટલા રાખી એ એક ધરાક મળેવે તો પલ નહી જ હતો પણ મેમ
કરડ બોગને રીક ને લાગુ વિચારનુ વહેણ જાકા બાઈસયુ અને
બોગને થયું કે શેઠ પોતે જ બધારે બાઈક કેમ ન ગાયકડ પણ
પોતે અડી રૂપિયામા બખાઈ ચૂક્યા કે એ વાનુનુ નૈતિક બધન
બોગને ચુગલાવડુ હડ અને ડેરેટ વિચય એ નૈતિક બધનને જ
થયો શેઠ રોડાઈયુ આજા હાદુમિયા ગાદીમાંથી નીચે ડીગને
પોઘામર વરસાદથી બચવા એક નબ્બા આવરોગારમાં રીવા દાલો
પોતાની કેચવાન ની જગ્યા સજખા અને બોગની લાફલિંક રને
ચાલુએ સડાશે બોલાવી ગાદીને વેગમા લોધી

મલબાદેવી પહેલતા હાદુમિયાએ ગાદીને પેલા મોટા માન વા
દરજાન આગળ બેઠી ફરી એમનુ ધરાક ચુમલ બોગને અડી રૂપિયા
આપી વરસાદથી બચવા રોડક રોડક એ દરવાખા રોડ અને
અજકારમા બોવાઈ થયુ

અતિરાય વરસાદ ને મહેલી સવારથી જોડેવા પોડાના લણા
ડલસમે હાદુમિયાને તનેલા તરફ દોર્ષા

હાદુમિયાએ ગાદી તનેલામા ખૂટી પોડો છડે દર્ષા અને ગાદીની
બતોમી બેઠક વત્તા લાગ્યા બીજાની બોલવવાનતા એકની નબા
ગાદીની બેઠક પર અપરિચિતરીને ચાકળી કોઈ વરડ પર પડી
અને એમણે મેચુ તો એ ખરિદીકનુ એક મોઢું ચમકડ મારિ હડ
તરડ જ બોગને વેળી પડડા રમતની ફૂટકી વાડ આ દી ને માઠી કા
વતા આ જ પાજીટ સાથે રમત ફરી દની ખરે લટકતા બીલા
અજકારમા સાવચેતીથી પાજીટને વાજાળુ હાદુમિયા બોગની એ રીવા
પડેગ્યા અને ધરમા પેસતા જ પાજીટ અલસઈમ થયો

‘શું સતાકયુ અખખાલન ?’ મોડી દીડરી સપાસાએ રૂકી ર્ષો
કોઈ નહી બેઠા, એ તો

પછુ પાંચ કુખીમા તો પોતાના નજમા મદરમદ અને હાદુ
મિયાની બીબીએ બળી એ ચળકતી ચીજનો કબજે લઈ લીધા હતા
અને પાજીટની અદરની વરડોમા ભેવા માટે નાંચે ચુક આઈડ હડ
‘ક્યાથી મચ્યુ અખખા ?’ નજમાએ રૂક્યુ

‘ધરાકનુ છે, બેઠા’ બલથી રહી મધુ માડીમા શુ છે અદર’
 ‘અદર તો પહુ છે ધરમા રાખીએ તો દીકરીઓના વિવા’ રમેન્ને
 થાય એટલું’ સંજીનાની માએ કહ્યું બે બહારની બંધની વરતુઓ સો જોઈ
 રહ્યાં બે સોનાના કડા; ચાર માનીની બગડી, એક માનીની માળ; એક
 હીરાની વીંટી, એક સો રૂપિયાનો નેટ, કેટલીક છુટી નેટો અને
 થોડુંક પરચુરણ પાકીમાથી સંકીનાએ બહાર કાઢ્યું. ફાટુમિયાએ
 કહ્યો હાથમા લઈ લઈ જાવો. આઠ ન કાઢ્યો, માનીની માળ અને
 બગડીઓની કાંચી પર આપ ફેરવી, હીરાની વીંટીના ચમકા
 તપાસે. નેરાએ નેટોને એકત્રિત કરી સરખી કાઢીને બધી; ને
 ત્યારબાદ એક પછી એક બધું ચિત્રા પૂર્વક પાકીમા મૂકી અને બે કહ્યું
 ને બીજીના હાથમા આપતા માની દીકરી તરફ જોઈ બોલ્યા ‘સંજીના,
 બેડી’ તારી અન્નાને આપ્યા વધે તારા છુટા અજબાબનનું પારણ
 લેવાનું રૂઝવું છે. એ પાછોટને અપરાઈએ મૂક, બેડી’ અને આવના
 યશુ હોય તો આપ મારે વાળુ કરીને કાલજ્યા દેવી જવું પડશે
 પારણ મા પોણ વરમા રાખતી હી નહિ’ આટલું કહી ફાટુમિયાએ
 બીજીના મા તરફ જોયું તો ત્યાં રિંગત રમી રહ્યું હતું

પાછોટ બગલમા મારી ફાટુમિયા કાવળાદેની જવા નીકળ્યા
 ત્યારે વરસાદ બધ થયો હતો. મુળાઈના રસ્તાઓ રેનાન કરી રત
 જી બન્યા હતા અને ધીમીધીમી શીતળ હવા ગતી ગતીઓના
 માતાવજને નિર્મળતામા એપ આપી રહી હતી. ફાટુમિયા મોટા
 રસ્તાના નાકે આવી કાવળાદેની તરફ જતી ટ્રામની રાહ જોતા બેઠા
 પાછોટના માલિકના રહેઠાણની દાકીમિયાને બધું હતી, એટલે
 માળો તો ઓગને ગળ્યો, પછુ ત્રીસેક કુટુંબને સપરતા એ મોટા
 ગકાનમા શેઠ-રોહાણીને નામ લખ્યા વિના શોધી કાઢવાનું કામ
 જરા આઈ હતું પહેલા અને બીજા માળે શોધી પૂછપૂછ કરી, પછુ
 રોકેના પત્ની ગળ્યો નહિ ત્રીજા માળે પહેલો ફાટુમિયાએ એક
 કુટુંબને પૂછ્યું: ‘બા! આ માળમા એક શેઠ રહે છે, નેમાના
 મોડાક હાગીના યોવાયા છે; ઓગને ગળવું છે મારે.’

‘હા હા, એ તે કો માયમે માળે રહે છે.’ પેલા કુટુંબના એકબીએ
 કહ્યું: ‘નામ રામદાસ શેઠ, પાયમે માળે દીવાન ખાતામા પૂછને’
 હાગીના યોવાયાની વત પવનવેગે મળાખા પ્રસરી પૂછી હતી
 ફિમિયા શેઠ-રોહાણીના દરબાર નજી બેઠા ત્યારે એ બેનેના આવ્ય
 નો પાછોટ નહિ. પાછોટ રોહાણીને આપતા ફાટુમિયાએ કહ્યું.
 સલાખી દ્યો યોના’ બધુ ય જેમનું તેમ જ છે,—તેમજને આમ
 પડવું ન મૂકીએ’

શેઠાણીએ ઝડપથી પાછોટ જોડી અદરની વરતુઓ પર નજર
 રતી લીધી. શેઠ ફાટુમિયા તરફ જોઈ કપકાપકા બની બોલ્યા.

નવાં પુસ્તકો

યુગવૈર આચાર્ય હામ રજો: પનબેકસરી શાસન પ્રકાશક
 ાયારી એ વિવચનશીલ સુરીચરણને ચરિત્ર મધ્ય પ્રયોગ-કુલચક
 રિચર દોશી ‘મહુવાપર’, પ્રકાશક: આગાખાનદ જન સહા-સુખાઈ,
 -૮-૦, એટ નામે જરૂર અને મહાત્મા એકનાથનું કિશોરો માટે
 રણ ભાષામા લખાએલું સુક્ષ્મ ઇતિહાસચિત્ર, લેખક: પ્રફુલ્લ પ્રા
 કાશ, પ્રકાશક: શ્રી રામકૃષ્ણ સેવા સમિતિ-અમદાવાદ, ૦-૬-૦,
 ને જગદગુરુ રાંકેડયાચર્ય સંપિત ઇતિહાસચિત્ર, લેખક: પુરોષોત્ત
 મારોય મિત્રાચર્ય બદ્ધ અવાકાશ, પ્રકાશક: નવભારતી કાર્યલય
 રાજકોટ, ૧-૦-૦, વૈર વ્યકિતિએ: હિંદની ઐતિહાસિક ૧૯ વ્ય
 ક્તિઓની ઇતિહાસચિત્ર, ત્રીજા હિસોરન ખાજો માટેનું પાઠ્ય-

‘અમે તો આશા છોડી હતી, બેરમિયા’ પોલીસને પહુ બધું કરી
 છે હમણા જ પોલીસને બળર આપુ છું કે યોવાએની વરતુઓ
 મળી મળે છે અહીં હમણેની માતા આમ થેર બેઠા કેમ પહેલોયની
 કરશે કોને! તો મ્મને પહુ બધાક કદાપી માને’

શેઠ ઓગના વિગાળ એરડાના ખૂલે શોખતા ટેલીફન તરફ
 ગયા અને પોલીસ ચોકીનો નબર જોડી વાતચિત કરવા લાગ્યા

‘યોન’ અરીખની મતિ કરી બધ એટલું જોખમ આમ રજવડ
 મૂક્યું? તમને એટલી ય બળર ન રહી?’ ફાટુમિયાએ રોહાણીને કહ્યું

‘વેરસાદની ઝડીમાહું તો બૂઝી મઠ, હોવાન માતામા પેસતા જ
 થાદ આલ્યું એવે પાણી દોડી, પહુ રસ્તા પર તમારી માડી દીકરી
 નહિ આજે આ હાગીના ન મળ્યા હોત તો કાંયે હું પહેરત છું? મારી
 ભાણેજના લગ્ન છે, ગિમલ સાહેબ’

‘સારુ બા, સારુ, સારી મુળાક કહ્યો, હવે હું નહિ’ કહી ફાટુ-
 મિયા બારણામા બેઠા હતા ત્યાંથી પીક ફેરવી દાદર બગી ચાલ્યા.

રોકની પામીસ જોડેની વાતચીત પૂરી થઈ હતી. ફાટુમિયાને
 જતા જોઈ એણે જોઈ ટોળીના વતેકા દાક માક માકી ઓગને પાછા
 બોલાવ્યા: ‘બધા માણસ’ એમ તે જવાબ હતો. દ્યો આ આ-માણી
 એમ થોડું’ કહી શેઠ પોતાની પત્નીના હાથમાથી પાછોટ પોતાના
 હાથમા લીધું અને ઓગાનું પરચુરણ હવેથી પર કાઢી માટેથી એક
 આઠ અંધા દાંધી, પાછોટ પરચુરણ પાકુ પાકીમા નાખી શેઠ
 અંધની ફાટુમિયાને આપવા લાગ્યા

‘ના શેઠ, રહેવા દા. આપ જવાની મે’ રજાનીથી આ પામીની
 જોટ નથી; રહેવા દા મેક’ ફાટુમિયાએ કહ્યું.

‘અરે એમ તે ચારો, બાધ’ કહી શેઠ ફાટુમિયાની અતિચ્છાની
 દરકાર કર્યા વિના આઠ આની અંગા ખિરસામા કેસપી દીધી
 ફાટુમિયા કહ્યું ને બોલ્યા નહિ. દાદરો બેસતી તે કાવળાદેનીના
 મોટા રસ્તા પર આવ્યા અને ટ્રામની રાહ જોતા બેઠા.

‘...નેર બાલબચ્ચો હો નુંરુરની કાથમ રહે, બાળા’ અધા
 લાચાર હું’ એક દીકરોને અત્રા જ ફાટુમિયાના કાને પડ્યો.

એણે ખિરસામા હાથ નાખી પેલીઅંધી બહાર કાઢી ફરીતા
 દાયામા મૂકી આ જાણે એ આઠ આનીનો બો નેતરી જતા એક
 ગોડી દગપરા અનુભવના હોય તેમ એક કામે ચાસ કીધો
 ‘તરે મન પ્રી મુરદ પૂરી દો, સખી હાતાર’ અલગ નેરી રેણો
 બરકત કરેમા...

‘અલ્લાકે પધારે’ તેરે બાલબચ્ચો કી જેર...સખી હાતાર.
 નેની અમણ વખત ફરીતની ફા આ સમજના ફાટુમિયા પોતાની
 દાડી પસવારતા નિમત કરી રહ્યા.

પુરતક, લેખકો: રતનમીપુરકાંતમા અમડા ને મહારીકર દંદડુ દને,
 પ્રકાશક અમડાકુકીપી અમડાવાદ, ૦-૬-૦; સચ્ચાઈએ મેરતપરી
 રોહરમેન્નિદુ મુલિગએકયનો સળક આપતી નાનકડી પુત્રિકા; ન-
 રકરમુગર ને પ્રમશક દલીપ મામતાની રાજકોટ, મુદ્રા: ‘નિષાસ’,
 મુખ્ય મહેમાન- ડા. છવાલ સાદિતવાળાનું ૪૦૦ પુસ્તક; લેખક
 અને પ્રકાશક- ડા. કેશવ રો. છવા-નવસારી. માલતી માલતીક
 કિમિગવડ: પ્રાચીન કાળમા વિદેશોમા નિરંતરી બારનીય સંકલિત
 યસકયા, લેખક: પ્રો. દરિલત વેદાલકાર, પ્રકાશક ઇવેલિય સાદિય
 સહદ-ન્યુ દિલ્હી, ૦-૧-૨-૦; નિમિષ- મીટુ રેસાઈના લિમિટીડો ને
 મુખકોનો મેમક; પ્રકાશક વલ્લભકુ સુદરક કમિ મુખાઈ. ૨-૮-૦.

Our Friends Abroad

[જગત્પરક સાધતો પત્રમિત્ર-વિભાગ]

આ પત્ર મેળવનાર મિત્રધારીશાય ઝાફ ૭૧/૩, સાકર બલર, અગાધાવાદ-૨

પ્રિય મિત્રધારીશાય

સુઝર કે ટેમ્પ જો સાથના તમારા મઝ ના પદ મઝે ધંભરો શુક્રિયા ફરી તમારા સમાચાર મળતા ધંભે જ અપાનદધરો તમારો પદ મળે ૧ હેલા જ મો થોડા સામયિકો ને ડિઝિટો તમને થોડકયા ખે, ને પ્રતિક આઠાડિયા પર થોડી ડિઝિટો સિકાગો ગ્રેમ્પ ફેટ થોળ અને ડીઝ ફેટીક વરતુગો પણ થોડકી છે અસા રાખુ છુ કે તમને તે બધુ વહેલુ મળી જશે નહીં વળનદાર કોનાથી મે તે સાદી ટાપરથી જ મોડાવેર છે

હેલા ૧૫મા તમે મને ફેટલીક બાળતો વિષે પૂછ્યા કરે તો તેમા પહેલુ તો અમારા દેશના સ્ત્રી પુરુષોના થોપાક વિષે કહેતુ આ સહી અમારા દેશના બુદ્ધાચુદા પ્રતિભા વિગિઝ થોપાકો પહે રેલા ગાણસોના થોડા વિષે થોડકયા છે પણ મો થોપાકો રખિ વાર કે બીલ ફેઇ રબને ફહોરે ને તેગો પહેરે જ બીજુ તમે મને ફેટલીક ની કોપા ગીળવવા વિષે લખ્યુ હતુ પણ તે મોટલુ સહેલુ નથી હું નથી ધારતો કે તમે તે બંધાબર થોડી રામાય બેસતુ શીખી શકો, કેમકે અમારે ત્યાના ઉચ્ચારો બહુ ચૂંદ છે પણ છતાં તમે વામતા તો શીખી શકો

સૌ પ્રથમ તો હું તમને સ્વીડિશ મૂળાફરોના ઉચ્ચારો શીખ વીસ તે થોડા ફેટલીકવળા છે A નો ઉચ્ચાર ગમેલ રાબ્ડ Bull માના u બ્લો છે B C અને D અમેલ પ્રમાણે જ, દેના ઉચ્ચાર અમેલ wryમાના a બ્લો cap મામાના i બ્લો પહેલો નહિ, ફ, G અને H અમેલ મૂળાફરો માફક જ નો નો લુ ઉચ્ચાર અમેલ J માફક જ પણ પહેલા પુરુષ મોકવચનના I બ્લો નહિ J તો ઉચ્ચાર અમેલ wryમાના y બ્લો, K અમેલ માફક જ, પણ kneeમાના k બ્લો તેનો ઉચ્ચાર અધ્યાદાર નહિ L અમેલ રાબ્ડ littleમાના પહેલા L બ્લો, હેલા L બ્લો નહિ M અને N અમેલ માફક જ O નો ઉચ્ચાર અમેલ રાબ્ડ doમાના o બ્લો ઉધારવળો, home કે moreમાના સાક્કા o બ્લો નહિ P અમેલ માફક જ, Q તો અમારે ત્યાં બ્લેસે જ વપરાય છે R નો ઉચ્ચાર German મા H R બ્લો અર્થ ઉચ્ચાર French કે Garbo માના r બ્લો નહિ, S અમેલ s મુબબ જ પણ ક્યારેય તેનો સ્વતર ઉચ્ચાર થતો નથી T અમેલ નેમ જ, U નો ઉચ્ચાર તમારે માટે કરવો લગભગ અસાધ્ય જ છે, પણ તમે અમેલ, જાન કે ઉત્તર યુરોપની બીજ કોઇ ભાષામા ન હોય કેવા સ્વરનો ઉચ્ચાર ફરી શકો, એમ ન ફોવે તો અમેલ more માના o નો ઉચ્ચારને મળતો ફરી શકો, V અને W અને અમેલ V માફક જ—w બ્લો નહિ Y જાન કે વ માફક, X તો પણ અમારામા ભાષ્યે જ વપરાય છે આ ઉપરાંત, A ઉર એક ટપક મૂકતા તેનો ઉચ્ચાર અમેલ more માના o બ્લો સાક્કા, A ઉર બે ટપક મૂકતા અમેલ as માના a બ્લો પહેલો અને O ઉપર બે ટપક મૂકતા અમેલ first માના i બ્લો ઉચ્ચાર થાય છે પણ મૂળાફરોના આ ઉચ્ચારો તે શબ્દોમા સહજા આપી દોય ત્યારે જ થાય છે

૧૭૮ (મે ૧૯ ૧૦)

હવે નામ અને ન્તિ વિષે

નર ન્તિ Gossen (ગોસેન)—છાકો તેનું સર્વનામ han (હે) નારી ન્તિ Flickan (ફ્લિકન) તેનું સર્વનામ hon (શે) Reale Boker (રૈકેન) થોપાકી તેનું સર્વનામ den (દે) નાન્યતર ન્તિ Frädel (ફ્રેડેલ)—ટૂશ સર્વનામ den (દે)

એક વચનમા અમેલ ફ્રેડિનિટ આર્ડિન તરીકે કનેક વાપરીએ છીએ અને તે શબ્દને છેરે મુકાય છે દાખવા તરીકે bok-boken નાન્યતર ન્તિમારે et પ્રત્યય લગાડાય છે કા ત ત્રાડેન-ત્રાડેલ ને શબ્દનો ઉલ્લેખ આકાર સ્વર હોય તો ત્યા થોડકો m કે a મુકો પણ એ વ્યવજન હોય તો et કે en મુકાયો બેઇએ કા ત ત્રી cks flickan ઇન્ટરફિનિટ આર્ડિસલ એ કે et છે જે અમેલ આર્ડિસ 'a, 'an અને 'one' માફક જ છે

બહુ વચન સ્વીડિશમા બહુવચન કરવા માટે છ રીતો છે 1 or મૂકીને (en skolas—skolor = school) a નો ઉચ્ચ અમેલ માફક

૨ ar મૂકીને (eo pojke—pojkar)

૩ er , (eo bok—boker)

૪ r , (en sko—skor—shoe)

૫ n , (ett hjerta—hjärtan—be

૬ હર્ડ પણ મૂક્યા સિમાય (ett träd—trädd)

આમા પણ ફેટલીક અપવાદો હોય છે જે નું પાઠવથી બતાવીએ બહુવચનમા રેડિનિટ આર્ડિસ તરીકે કે કને પ્રત્યય લગાડાય છે પણ એ શબ્દ પહેલા વિશેષણ હોય તો નર અને ન્તિના બહુવચનમા de અને den પ્રત્યયો લાગે છે અને ના વ તરનતિમા det પ્રત્યય લાગે છે આમા વિશેષણ હમેશા a પૂર થાય છે દાખલા તરીકે Den fina goss o—The fine (mce) boy ઉપર n કના વિષમમા bokan o ઉપર બહુવચનમા માથે બે ટપક આવે

હવે સર્વનામ લઇએ અમેલ પહેલા પુરુષ એક વચન I જો jog you મટે du, He માટે han she માટે hon ન મ ટે દે અને dei wevi you—મા અને થો માટે de અર્થ તમે મે સારો કે બીલ પુરુષ બહુવચનમા you du (યુ ડુ) અને you (યુ-ટી) એમ બે પ્રકાર થયેલા છે you du એવી વ્યક્તિ મ વ રાય છે જે આપણી બહુ પરિચિત હોય અને વચમા આપા નેવડી જ હોય ન્યારે માનો પ્રયોગ થોડાથી અપરિચિત તથા મો કમરની વ્યક્તિ માટે થાય છે એટલે નેવી આગ નવના હમે દુનો પ્રયોગ કરે છે, ન્યારે શહેરીઓ માને

હવે થોડા કિષાપદો to be—all vara Jag är—I am & är-you are han är-he is hon är-she is den är-is det är-it is de är(o) they are, vi är(o)—we are

બહુવચનમા તમે ar કે are અને વાપરી શકો ar માલતી વપ

અને aro વખતે વખતે વચરાય છે, જેકે હાવમલ ar પણ વાળ-
વતો અને નવલચંચાઓમા વપરાતો થયો છે. aroને ઉચ્ચાર a'e'r
અને aroને a'e'ro થાય છે. To have=att have-અટ હા,
Jag har, Du har, Han har, Hon har, Den har, Det
har, Vi ha (har બોલતી વેળા), Ni har, De ha (har બોલતી
વેળા) હજાણુ તેા માણુરો લખનાવાચવામા વપરાય har નો જ
પ્રયોગ કરે છે હવે વધુ સ્વીડિશ બીજે વખતે

ઈસ્તરી રનસોમા હુ ગાઠરે જ્ઞાનો હુ અર્ધી સ્વીડનમા
ધરતરમા અમે ઘડા વિરોધ પાઠએ બીએ અને એ દિવસો દરમ્યાન
બધે જ પીયો રંજ વિરોધ વપરાય છે

વાર, પ્રિય ગિરધારીલાલ તમારા મિત્રો, ગાતાપિતા તથા
સળધીઓને યથાથોગ્ય સહ તમારો સહૃદય મિત્ર Bjorn

એક આંતરરાષ્ટ્રીય પત્રમિત્ર-મંચર

શાહ કાશમઅલી એન મરચટ, ની એ (૪ થે ગાળ, ૧૧૪,
બનાતલાણ બ્રિટિશ હેમરી રીટ, મુળક છે) લખે છે આ
સાથે હું B P C C International (British Polish
Correspondence Club)નું એક બોળખાલુ પત્ર મોકલુ છું, જેનો
હું એક દિહી સભ્ય છું આ સરથા ૩, Novar Crescent, Kir
kaldy (Scotland)મા આપેલી છે અને એના લગભગ ૧૨૦૦
જેવા સભ્યો દુનિયાભરમા વિખતરે છે વાર્ષિક શ્રી હિંદી સભ્યો
માટે રજા ફે. ૩ છે પ્રવેશ ફી ૬૪ નથી આ વાર્ષિક શ્રીના કલેક્ટમા
સભ્યોને વરસગા પત્રમિત્રોના સરનામા સાથેના ચાર જીએટીના ગણે
છે, આમાં એક સભ્યને આરબેશ્વરજી દેસાના મિત્રોના ચિત્રો સાથેનું
ફોલ છે ને વર્ષનું ઉછપુ એટલે થોડુ જીએટીન એક લખના બધા સભ્યો
સ પૂર્ણ હિંદી ફોલ છે ૧૯૪૪ના બુકેટી પ્રગણે એન અમે-
રેકા, આર્જેન્ટીના, આસ્ટ્રેલિયા, બેલ્જિયમ, બેલ્ગિયન પ્રોંસ, બા
અંબ, બન્ગ્લેશિયા, કેનેડા, સ્વીડેન, સાઇપ્રસ, ચેકોસ્લોવાકિયા, ડેન
ફ, ઇસ્રીલીઆ, ફ્રાંસ, ગ્રેકિસ્ટન, હેરેડ જર્મની, હોલ્લંડ, હોન્ડુરાસ,
હિંડિયા (હિંદ), ઈન્ડોચાઇના, ઇન્ડોનેસિયા, ઈરાન, આયર્લેન્ડ, (આયર)
આઇ, જામાઇકા, જાપાન (આફ્રિકા), મલાયા, મારોક, નીડરલેન્ડ,
ન્યૂઝીલેન્ડ, નોર્વેન, પાર્ગેસિયા, (આફ્રિકા), પોર્ટો, પારિસલન પેલેડ
પોટુગલ, એલે સાલવાદોર, સેન્ટ્રલ અમેરિકા, સાયપ્રસ, સ્વેડન,
નીડરલેન્ડ, સ્વિટ્ઝર્લેન્ડ, ટાન્ઝાનિયા (પૂર્વ આફ્રિકા), ટાન્ઝાનિયા
(આસ્ટ્રેલિયા), ટર્કી, યુગોસ્લાવિયા (પૂર્વ આફ્રિકા) અઝીબાયર (પૂર્વ આફ્રિકા),
ફિનલેન્ડ, હંગેરી, આસ્ટ્રા હેરોમા આ લખના સભ્યો છે

કુમારના વાલક બહુ જોખાવી ફોલને સભ્ય બનાવુ ફોલ તે અજર
હુ માહિતી નેહતી ફોલ તેા જેવાનું સરનામુ તથા જવાબી ટિકિટ
મને મોકલવી આપશે તેા એમને નેહતી માહિતી આપીશ

આ સરથામા નાતલવતો ફે સી-પુરખતો ફોઈ એફનાવ નથી
જોખામા એબી વચ ૧૬ વર્ષની ફોલી નેહતો અને એથેનુ સાધા-
ણ ફોલ હરો તેા ચાલશે

પરદેશનાં પત્રમિત્રો

(1) Henrique Eduardo Cruz, Caixa Postal No
264, Lobito (Angola), Stamps, (2) Bartolomeu De
Alivera, Caixa Postal 47, Joao Pessoa (Paraiba
Brazil), View cards, Stamps, (3) Williams Corne-
lius, Grange Hill, P O Westmoreland (Jamaica) (4)
ohny Gober, Dir, 'The International Club Exchange'
P O Box 67, Wien 39 (Austria), View cards, Photos,

(5) Nikofu Schaworonkoff Kaenkuja 4, Helsinki, Fin-
land, Stamps, Beauties, (6) Alex A Kotopo-
ults, C/o Banguue de Grece, Athenes, (Greece) View
cards (7) Emile Kivrel Arason, Vestmannaeyr, 46 1
(Island), Stamps, (8) Imants Budriks, L Paegles
98, Riga (Latvian S S R Russia), Unused Stamps
(9) દેવિષ આઈ રમેશચંદ્ર સાહે, અપા રોડી, વાકાનેર, સોસાઈ
એસસસ વધુમા લખે છે કે આસ્ટ્રેલિયામા 'Hobby Stamp
And Hobby Club' નામની એક પ્રખ્યાત ક્લબ છે તેના સભ્ય
યવાની ફોલને હજારો ફોલ તેા મારી પાશે તેના સભ્ય દરેક રોજ છે
પોસ્ટલનો પોણા આનો મોકલનારને દુ તે મોકલીશ

હિંદી પત્રમિત્રો

(486) Mahendra C 'Shrih C/o C J Shih, 3 Dishra
Porwad Society, Ellisbridge Ahmedabad (Stamps),
(487) Mr Bachubhai H Bhatt, C/o Dr P H Bhatt,
Dhaurathar Street, Ahmedabad (Stamps) (દેવિષ
ગિરધારીલાલ શાહ, સાકરબગર આવાસ) (488) Vithaladas
Haridas, Ved, 7/9 D, Mody Street, Fort Bombay 1-18,
Stamps, View cards, Coins (489) Nataraj Jivram
Jani, Mundra Cutch-21 Stamps, Films, Reading
(490) Arunkumar R Amin, C/o Dr R L Amin, 146
B Princess Street, Bombay 2-15, Sports Stamps,
Photography (491) Shah Balkrishna Anantlal,
Khusal Gagar pole, Kalol (N G)-18, Reading,
Exercise, Travelling, (492) Ramnath Manilal
Thakkar C/o Manilal Chingarnal Thakkar, 766,
Gomipur, Near Ambaji's Temple, Ahmedabad 10
-18, Stamps View cards, Literature (493) Dilip
kumar Bhairul Bal shi, Bakshi Khandaki, Rajpura
Vir Ankleshwar-19, Drawing, Stamps Reading
(494) Sureshkumar S Thaker, Bhula Thaker's pole,
Puncholi Nadrid (Kaira)-20 Stamps Sports, Films,
Literature (495) Jankoy H Trivedi, C/o H J Tri-
vedi, Parsiwalla, Sadar Bazar, Rajkot (Saurashtra)
-14, Swimming, Literature, Paper cutting, Stamps,
Photography, (496) Jyanti Meghani, C/o Chitradevi
Meghani Meghani Kutir, Plot No 1165 B, Sir Paltan
Rd, Ghoghri Circle, Bhavnagar (Saurashtra)-13,
Stamps, (497) Irani Godrej Mehrotra, C/o Minoo
K. Pooniwala, 245, Bibi's wadi, Saiyadpura, Surat
-16, Stamps, (498) Ramkrant Dattatraya Mishlikar,
835, Bhausa pole, Rajpur, Ahmedabad-17, Penfriend-
ship, Literature, Chess, (492) Gulabhai Mehta, 2,
Jary Plot, Rajkot (Saurashtra)-26 Gymnasium,
Music, Reading, (500) K P Vishwan, C/o Premji
Muraji Shrih Kachry (Cutch)-17, Penfriendship,
Literature, (501) Bakulesh A Bharti, Manekwadi,
Plot No 5, Station Road, Krishnanagar, Bhavnagar
(Saur)-17, Stamps, Sports, Literature (502) Mr Para
Kanti Plot No 603, Manekwadi, Krishnanagar,
Bhavnagar (Saur)-18 Photographs, Reading (શાહ)

આવકરો

આજ આકાશ એને અવકાશથી વાદળોની રૂપેરી કિનારે
કિતિભરી આખીમા સગાવા જતી કુચી કેક લાગી કતારે
આજ દેશખ એમી તણા વેશગા બેચળા વાળના ધુળને છે
આજ સૂપી સરિતા તલે વહરે નેન પખિણીઓના નૂપે છે
—મીનુ દેસાઈ

આવિમચલી હિંદી પક્ષીઓના જન્મઆનંદ અભાવિકાન

ભારતવર્ષના પક્ષીઓના નિરીક્ષણ ને સંશોધનના ક્ષેત્રમાં આજ સુધી મુખ્યત્વે અમર
અભ્યાસીઓએ જ રસ લઈને કામ કર્યું છે. સંસ્કૃતમાંથી વિદી સંસ્કાર આ દેશના પક્ષી
ઓ નો સળગ સક્રિય ઇતિહાસ લખાવ્યો. ને ત્યાર પછી 'ઇન્ડિયન ફોના'ની આગેતી માર
વગિવા પક્ષીઓ વિષેના ગ્રંથ લખાયા, એ બાબમાં પણ અંગ્રેજોની જ કામગીરી છે. તે
પછી એક જ ભારતીય જને આજ સુધીમાં એ દિશામાં ગળનાપાત્ર અભ્યાસ, નિરીક્ષણ
અને સંશોધન કર્યા છે અને તે શ્રી સાલિંગઅનીએ પણ તે એવા કે આજે જે ગુજરાતી વિદ્વાન
જન્મભરમાં હિંદી પક્ષીઓના એકમાત્ર નિષ્ણાત ગદ્યાવિદવાન તરીકે પકડાયેલા છે, કેમકે
તેમણે હિમાલય માનસરોવર અને અરબાનિરતનથી માંડીને ત્રાવણકોર સુધીના સંગમ
ભારતના પ્રદેશો પ્રદેશના પક્ષીઓના નિરીક્ષણ અને અભ્યાસ કર્યા છે. ગુજરાતી ભાષામાં
આ પ્રકારનું સાહિત્ય અપૂર્ણ છે. આ રજા એકમાત્ર સામાયિક 'પ્રકૃતિ માધી તેમજો જીવન
પરિચય તારવી આ નામ કિતારીને છીએ

શ્રી સાલિંગઅનીના જન્મ મુખાબગાઈ ૧૮૬૧ની ૧૨મી નવેમ્બરે થયો હતો. જાતે
એ સુખમાંની વહેરા છે. ૧૯૫૭ના ગળવા પછી એમનું કુટુંબ નૂર વતન ખાતા ખતોડીને
હયા અર્થે મુળાઈઆવી રહેલું એટલે હવે મુળાઈ જ અગાઉ વતન થઈ ગયું છે. વહેરા
જાતની હાથકોટના એક વખતના જર્મીસ અને સુપ્રસિદ્ધ દેશજાત સદૃશત અખ્યાસ
રખજ એમના સગા મામા માય

અવપણથી જ એમને પક્ષીઓના રંગ લાગેલા. પરંતુ એ કેવલ મિથેલ ની નિરાન
ગાજ પૂરતો સાચો કલકંડો તો એમને એક અમરમાતથી થયેલી એક દિવસ એક પોળા
ગળાવાળી ચકલી એમની નિર્લેખને ભોગ થઈ પડી. અજાત રંગ આ નવ પક્ષી જેમને અંત
નામ નહોતું. કુટુંબ યતા અંક હઈને તે પોતાના કાકા થી અનીચરીન તેવજળ (જ
અકરીન તેવજળના બાઈ) પાસે ગયા. શ્રી અનીચરીન મુળાઈની નેચરવ હિસ્ટરી સોસા
ગ્રંથના આદ્ય રચયકોમાંના એક હતા. પરંતુ એમને પણ એ નવ પક્ષી અજાત નીવડ્યું
એટલે એમણે સોસાએટીના મમી શ્રી ડબ્લ્યુ. એસ. મિતાડ ઉપર ભલામણ કરી આપી
એ હિંદી વર્ણને તે ગળા એ વખતે શ્રી ગેન થી કિનિનયર (વડનના મિટિશ મૃજીવખના
પ્રાણીસમદ વિભાગના આજના સચાવક) પણ ત્યાં હતા એમણે શ્રી સાલિંગઅ પક્ષીને
ઝાળખી આપ્યું. એ હડ રાજ (yellow throated sparrow), એની ઝાળખાણ
કરાવીને ઝડપના સમઢગાના એ કાઠીના અન્ય પ્રતીક પણ શ્રી કિનિનયરે દેખાડ્યા
એ સાથે અન્ય નવતિના પણ પક્ષીઓ ગેરના જેવાગા આવતા પક્ષીઓના વિવચન
એમના આજે દિર્ઘાણ બદલાઈ ગયો, અને પક્ષીઓને હળીને સતોષ માનવાને બદલે,
જ પક્ષી નહરે મરે એને ઝાળખવાની અને એને જીવનભરવાર નહોતી ઉત્ક્રાંતિ
રૂચિ એમનામાં નહોતી થઈ. આ જિજ્ઞાસાને સતોષવા માટે શ્રી કિનિનયરે એમને પક્ષી
ઓના વિવચન દેવાકે પૂરતેકો સૂચન્યાં આ પ્રસંગ સને ૧૯૦૮ના જાન્યારી એ સંગય
એમનું વય બાર વર્ષનું હતું

કાલક્રમે શ્રી સાલિંગે મૅટ્રિક પસાર કરી એમના મોટાબાઈ બર્માઈ વૅલ્ફાગ ધાતુની

૧૯૨૧ (૧૯૫૦)

માનવજાનનાં પખી [પર] ફિયર

બાર માસ આપણે ત્યાં જ રહેલું હોય
હતા, પોતાના શરમાળ મ્લનાવને પી
આપણાથી અપરિચિત રહી જતું આ ફેર
દેવચક્રીના વર્તન જ પખી છે. રત્ન કાંઠ
પણ પખી મરતા ચડિવાળી તેના ગળાન
મિત્રાંસ તો અજબની હોય છે. આથી જ
પક્ષીઓના હૃદયમાં તે સર્વેથી રક્ષા
ગિરાળે છે

દેખાવે રૂબાલકાર અને દૃઢ બાધાનુભ
કદમાં તે લગભગ ઘુવઘુલ જેવડું હોય જ
નરનું મધુ ગરુ, ચરદન, છાતી, પીઠકાળ
સમઢવાળા થેરા આસપાસની, પાંચો જા
વિશેષ કાળી પેટ અને પૂઠીની ઢોળંગ
પીઠા તથા બહારની બને ધારોની ચાથા
પીઠા રેવર, સફેદ પાળમાં પણ ના
મ્વેત પડેો સાથે અને પત્ર કળા ગાંધ
કાળો રજ આડો. ધુણાડિયા તથા મ્વેત
પણ મેલો રાખેલી જેવા હોય છે

જરમ જતુ આવતા તેનો મ્ડ ધુડે છે. જ
તેના થે તેના સમનકાળ સૈન વૈશાખમાં
તે ખરા કળાગદા આવી જઈ, દેવચક્ર
તથા ચક્રિદની ચાકેક પૂછી પડખા
પોતાના આગળ મરતાન જેવામાં આવેર
એ વખતે એના કાળા અને પડખેના ધોળ
પીઠાના વિરતારથી એની શોભા મોરબ
છે એ વસ્ત્રાદ મરમી જતા એસરી જ
એગાસામાં તે સાથ મ્લુ બની નય જ
તીડ તમરાને છીડી મોકાડા એ તેનો અ
હારે ગા અર્થે તે જમીન પર ફેરવ નહરે પ
છે, પણ તેમ પ્રિય રચાન તો કાઠની ઢાળી

હાવ તેનો પ્રવળનકાળ ચાલે છે એ
કાળા રક્ષાની બંધાવણ બાદ, પીગ
સાકીકાંની પવારી કરી રહાણી જે
માળો બાંધી, તેમજ કિંકા લોહા કે લોખા
પડતા આસપાસની રમતા પેરી, તપખી
જાટવાના જ પડતા તે મ્લે છે (વન્ય

સરેલી લેવામાં પણ હંદાપતુ માન્ય અને નને આઈકે ૧-૧૩૫
૨૫૨૬ પાના ૨૫૧

મુળાઈ આવતા અચાનક એક નવી તક એમને મળી અઈ એ સમયમાં મુળાઈ સરકારે નહેરુ પ્રબંધને પ્રાણીભવનો પરી ચય કરાવવાના ઉદ્દેશથી એક યોજના ધરી હતી અને એ કાર્ય માટે યોગ્ય વ્યાખ્યાતાની સોધમાં હતી જેવું બેઝેટે શ્રી સા વિગતી ભલામણ કરતા મુળાઈ સરકારે એમની નિમણૂક કરી (૧૯૨૬) એ વર્ષના અનુબવ પછી શ્રી સાભિગને વાગ્યું કે આ વિષયમાં પારંગતના બદલે વિશેષ જ્ઞાન મેળવવુ આવશ્યક છે. તેથી એમણે પોતાના બંને ભર્ગની બદલે શિક્ષણ લેવા સરકાર પાસે રબની માગણી કરી.

રબ મળતાં વેત એ ભર્ગની ગયા અને બંદિન યુનિવર્સિટીના પ્રાણીશાસ્ત્રના મ્યુઝિયમમાં દાખવ થયા. ત્યાં એમણે પક્ષી-માસ્તના ભગનાન્ય ઝાંકવાર પ્રમાણિત વિદ્વંડે. મૂંડેમનના હાથ નીચે સાત મહિના મામ મ્યું. એમના ભર્ગથી પરમ સતુષ્ઠ થઈને ડા. મૂંડેમન એમને, વાયાવર પક્ષીઓના રચના-ન્ટર વિષયના અભ્યાસ અવધાન અર્થે પોતાની સાથે હેલિગ્રા ફોપમાં લઈ ગયા (સને ૧૯૨૬) પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધ પછી દેવિત્રેા ફોપની રિવ્યંજરી તોડી નાખવામાં આવી હતી અને એ નફરી ફેન્ડ તરીકે ભંધ કરવામાં આવ્યો હતો. એને ધ્યાને મુખપરેશ બળીથી આવતા વાયાવર પક્ષીઓના અવશોધન અભ્યાસનું એક મોટું ફેન્ડ ત્યાં ત્યાવવામાં આવ્યું હતું અને એનું સંચાલન ડા. માટે નામના સમયે પક્ષી તત્વજ્ઞને સોંપાયું હતું ડા. મૂંડે-મનના સમયમાં શ્રી સાભિગે ડા. માટેના મહેમાન તરીકે પાનખર ઋતુમાં એ અઠવાડિયા હેલિગ્રા ફોપમાં માળ્યાને ત્યાંની પ્રજ્ઞા વિશે અભ્યાસ કર્યો એ સાથે એમનો ભર્ગનોના અભ્યાસ પુરો થયો ભર્ગનીથી નીમળીને એ લડન ગયા અને બ્રિટિશ મ્યુઝિયમના પક્ષીવિભાગમાં છ અઠવાડિયાં અનુસવાય માળ્યા, જે દરમ્યાન ભારતીય પક્ષીઓના સમયે જ્ઞાતા અને નિરીક્ષક-અનેપ-એ અથેજ વિદ્વાનો ડા. ક્વોડ ટાઈમરર્ડ અને શ્રી ભૂ બ્હીન્ડર સાથે એમને પરિચય થયો.

ભર્ગની અને વડનમાં પક્ષીવિદ્યાનો અભ્યાસ પૂર્ન કરીને તે ૧૯૩૦માં દેસ પાછા કર્યાં તે પૂર્વે તેા મુળાઈ સરમકે પેથી પ્રકૃતિ સિસ્ટમની યોજના બંધ કરી ફોપી હતી એટલે દેસ આતીને એ માન વિભાસભૂમાં પડયા મુળાઈમાં એમનું પોતાનુ ઘર નો હતુ નહિ એમણે એમના પત્ની સાથે એ મુલાઈના પાંચે નેનીયામાં પાંચે આવેલા હિંદિમાં એમના અસરાના ધેર રહેવા મયા મુગરીની નીડરચનાનુ એમનુ અપૂર્વ અવલોકન એમણે આ નુ દિવસોમાં કર્યું

આરબમાં અગણે દિંદી પ્રાણીઓના નિરીક્ષણ વિભાગ (સુ-ઓર્થોનિચ્વ સર્વે ઓન ઇન્ડિયાના) નોડવાનો પ્રયત્ન મ્યાં પરતુ એ યુનિવર્સિટીની કોઈ ડિગ્રી ધરાવતા ન હોવાથી એમને ત્યાં મ્યાન મળતુ નહિ એટલે નોડરી સોધવાનો પ્રયત્ન ઉઠી ઇધને એમણે રતતર પછે પછીએનુ નિરીક્ષણમય કરવાનો નિર્ણય કર્યો. એના આર મ અર્થ એમણે દિદ્દાપુ હેરાળાઓને પ્રદેશ પસંદ કર્યો એ સમયે સરે અજબર હેરાની નિઝામ સરકારના અર્થસચિવ હતા એમણે શ્રી સાભિગને હેરાળાજ સાન્યના પક્ષીઓના સરોધાન-નિરીક્ષણ (Survey) કાર્યે ડો. પ્યુ અને એ દ્વારા ભારતવર્ધનાં શુદ્ધ ગાસીવ પદ્ધતિના એમના નિરીક્ષણધર્મના શ્રી મળેન મઝાયા આ કાર્યે પૂર મુદુ દેસર ન મુળાઈની નૈચરય દિપ્ટરી મેડાસાએમે સમારત

(મે ૧૯૫૦) ૧૯૩

ખાણના ઉદ્યોગમાં તથા ઇમારતી લાકડાના વ્યાપારમાં હયા હતા શ્રી સાભિગને અભ્યાસમાં ઝાઝો રસ નથી એ જોઇને એમણે અમને પોતાની પાસે ભોલાવી લેવાથી ઈ ૧૯૧૪માં શ્રી સાભિગ ભર્ગા ગયા ત્યાં ત્રણ વર્ષે આદની સાથે ધધામાં મળી ૧૯૧૭માં એ દેગ પાછા ર્યાં અને હમેશ માટે ધધામાં ન દેલાવાનુ હોઈ તે મુળાઈ ની હાવર કોલેજમાં દાખલ થયા અને હાવર ઍકાદમ-ભીની ડિપોમાં મેળા

ભર્ગાનાના વસવાટ દરમ્યાન પક્ષીઓના અભ્યાસ ચાલુ રાખ્યો હતો, એટલે મુળાઈ આવ્યા પછી એમને એ વિવચનુ સાક્ષીય જ્ઞાન મેળવવાની રુચિ થઈ, આ માટે માનર્સન અર્થે એ સેઈન્ટ ઍવિયર્સ કોલેજના જ્યાતાના માનરપતિવિદર અચાપક દેવરડ બેઝેટર પાસે ગયા. જેવું બેઝેટરે એમને બહિ નિયત વિદ્યાર્થી (out-student) તરીકે કોલેજના બી એસસી.ના પ્રાણીશાસ્ત્ર (જ્યોલોજી)ના વર્તમાં દાખલ કર્યાં એ ન વર્ષમાં મુળાઈ નૈચરય હિરેટરી સોસાએમીના ભૂતપૂર્વ સેમહવાવ (કચુરેટર) અને હવે બ્રિટિશ મ્યુઝિયમના એક અધિકારી શ્રી એસ એચ મેટર પણ બહિરનિયત વિદ્યાર્થી તરીકે એ ન કોલેજમાં સિનિયર બી એસસી મા પ્રાણીશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરતા હતા, એટલે બંને વચ્ચે આટ મેત્રી નભી. મેને મિત્રોએ પૂી એસમીની ના અભ્યાસક્રમ પૂરા કર્યો. પછી શ્રી મેટર મુળાઈ નૈચરય હિપ્ટરી સોસાએમીમાં નોડયા અને શ્રી સાભિગ ભર્ગા પાછા ર્યાં (૧૯૧૯) પરતુ પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધ તાબેતરમાં પૂર વધુ હતું એટલે વ્યવપારધમાં મેાજા પડતા હતા, આથી એમના મેાજા ભાઈએ ધધા

બાર તા. પ્રોટેસિમ વિચારોના પદ્ધતિઓના સંગ્રહન વિરિસુધી બી
 યે જના પરી કાળી એ કાર્ય માટે શ્રી સ વિગને નિયુક્ત કર્યા શ્રી
 સાલિંગ આજ સુધી કરેલા પરીસીધનના દિગ્ગિ દેશરખાદ યાજ
 બકાર ને કોનની રાજીયા, ગંધબારત-ગાસિયર-ઈન્દોર ખાર
 અને કો. (વરાજાન્ય મહીસુર રાજા. આવવપુર રાજા ૬૦૦ રાજાન્ય,
 ગુજરાત વડોદરા, પાલજી રાધનપુર ને ખજાત રાજીયા, ગિરિયા
 ગિરિપટેશ (આસામ) ડામ પ્રોટેસિમ-સો. (મદ વાઈ) ને નાસિક ગ
 મ્યારના-બારત રાજા ને ગોરિસા પ્રટેશ ગેરહાને સમાવેશાય છે
 ૬૦૦૦૦ પક્ષીઓ' ને તાજબારના પરીસીધ વિશે શ્રી શ્રી સાલિંગે
 મતત્ર અથ લખ્યા છે એમના આ સંગ્રહન વિરિસુધો પરીજામે
 આજે બારતવર્ષ' ને એક પત્ર પ્રટેશ એવો નથી રવા છે ન્યાના
 પક્ષીઓનું સાલોય વિરિસુધી ન થયુ હોય

શ્રી સાલિંગના પરીવિદ્યાને રસ પક્ષ પક્ષીઓની હૃદયવગવા
 ને છવનવ્યવધાર Ecology વિદ્યા ના અભ્યાસ કરીને ત્ર યોગે ને
 ના વિરિસુધિ વિષયગાથુરોય ને અમેરિકાના આયત મહાવીર પ્રમિ
 ય છે, પરંતુ સ રતપતના પક્ષીઓ સળધમા આજ કાલ હજુ મધુ
 નથી શ્રી સાલિંગના પોતાના વિરિસુધો દ્વારા એકથી અનેકવિધ
 ગાઢામૂની ન સી સામગ્રી પ્રાપ્ત થઈ છે કે એ બધા ન સમાવેશ અંથ
 બારતવર્ષના પરીગોના નવીન મન્ય લખાવવાને નિહિત્ય બારત
 સરકારે કહ્યું છે ને એ માટે સુપ્રસિદ્ધ અમેરિકન પક્ષીતત્ત્વવિદ
 એસ. રિલેન વિશે ને શ્રી સાલિંગની વરગી કરવામા આવી છે આ
 ગમ્ય ફોનાનાં અન્યો કરતા કોઈવગી રચનાવાગો યવાને સ્વયં છે

શ્રી સાલિંગની પક્ષીસંગ્રહન વિષય ની સર્વેતોમુખી પ્રવૃત્તિ અને
 આ હે વિદ્યાતાનુ યથા મુલ્યાકન કરી જીવનકાંદા શ્રિદિસ કોર્મિ
 યોઈન્કિય યુનિયને એમને પોતાના સમાનિત સભ્યપદે રવા
 પ્યા છે આ સરેશા કચ્છતમ ક્યાના અને નમનાન્ય પતીતરવ
 વિદ્યામણીગાનુ ન અગુ બહુમાન કરે છે કારણીય પતીતરવતિત્ત
 માન્યના આજુ થત મોજવરત શ્રી સાલિંગ પ્રથમ ને એટલા ન છે
 કેટલી ન કચ્છા સ્થાની અમેરિકન યોનિયોઈન્કિય યુનિયને' પક્ષ
 શ્રી સાલિંગને પોતાના સમાનિત સભ્યપદે રવા રા છે ને મે જીવીતે
 રોયલ યોનિયોઈન્કિય ગ્રેસેવરાકદના પક્ષ શ્રી
 સાલિંગ સમાનિત સભ્ય છે હિંદગા એમને સમાનિત સભ્યપદે
 સ્થાપીને યોરવ માનવી પ્રથમ સરેશા મજરાત પ્રકૃતિ મદગ' છે

શ્રી સાલિંગ પ્રકૃતિએ ગ. યત પ્રસંગેયે કહારમતાવાદી નિર્ગમ
 પ્રવૃત્તિઓ, મુજબની ઈ અલિનકલ સમન્ન છે પરીવિદ્યાના આદવા
 રસળસ હોવા છતા એમને અમેલ સાલિંગને સારો અભ્યાસ કરેલો
 છે કારે ધનવાન કુટુંબના નન્યા અને ઉપવર્ષ છતા તે એકદંથી
 મદમત નથી એમના એક કાલ આઈ સી એસ યમ્બેવા છે અન્ય
 બાઈ સી નલિન્કિય ઈન્કિયન યુનિવર્સિટી ને પેરીવાઈક વિજ્ઞાનની
 ડિપાર્ટમા મેળવી આંદા છે શ્રી સાલિંગ પોને ઉપવડ કાન્સ ને
 નર્મનીમા કીર્તકાળ રહેલો છે, છતા એ વિવાદની રે ન ન પક્ષ
 રવાએ નથી એમને અનેક અંથેલે યુરોપિયને સાથે માદ ગેની
 સળધ હોવા છતા ગોરી ચામકીને એમને ન ન પક્ષ મેલ નથી
 એ પ્રમણ રાઈવેરિ હિંદી છે રવ તમ્યસમાધમા એમના કુટુંબી
 નોએ કોરે ક્રીમા આપે છે એમના વસીલ બન્યુ શ્રી નલિન્કિયની એ
 સને ૧૯૪૨ની લડત પ્રસંગે કારાવાસ રોગે છે અને આજે પક્ષ
 ચુરેત ગાઢાસમાવાદી છે શ્રી સાલિંગના બાજે ન સાલિંગઓએ પક્ષ
 રવાધીનતાના યુદ્ધ પ્રસંગે નેલ કોમગી છે શ્રી સાલિંગ પોતે પક્ષ
 નેલગા ન્યાના નિયમ કરી એકા હતા પરંતુ હમ હમની મળે પક્ષી
 ૧૮૮ (મિ ૧૫૦)

ઓના ગમતા અભ્યાસનું સાત્ત્ય ખતિત ન થાય એ વિચારથી
 ન્યાનુ માગી વાગુડ થયેલું

છવનના અગ્રીય સંગ્રહો ગેમના પક્ષીવિદ્યાના અભ્યાસને
 સંબંધા અનુકૂળ હોવા છતા, શ્રી સાલિંગનુ છવન બાર ન્ધપથી
 બરફર છે એ રવા છે શ્રી સાલિંગના પત્નીનુ મર યુવા પીમા
 અમલ અનસાન શ્રી સાલિંગના પત્નીને પક્ષ પત્નીઓના બહુ
 રસ હતો નર્મનીના અભ્યાસપત્ર એ એમના પતિ અથે દળ
 અટલ ન નહિ પરંતુ તાવનુચારને પત્નીઓના નિરીક્ષણ પ્રતો તો
 એમણે શ્રી સાલિંગના મતી અને મતકોચારી રૂપે અધ્યામ પરીશ્રમ
 કર્યો હતો સને ૧૯૩૦ના મજુકિયાના પરીભામે એમનુ જવસાન
 થયુ અને શ્રી સાલિંગનુ દાગ લ્યુછવન ખડિત થયુ આઈ મર્મિ
 હોવાથી શ્રી સાલિંગે પુન વગસળધ સાગી નહિ અને એ કહેલ
 ધટના પછી હેરાદરને કાઢીને એ મુખાઈ આડી રિયત થા આજે
 છવનની પ્રત્યેક વળ એ પક્ષીઓના છવનને અભ્યાસ મનને
 ચિતનમા માગે છે અને એમા ન કૃતકૃત્યા અનુમને છે

પક્ષીવિષયની એમની પ્રથમ નિશાસને સંતોષનાર મુખાઈની
 નૈનરવ દિરેટરી સોસાયેટી સાથે શ્રી સાલિંગ માદ સળધે સ કા
 એવા છે એક પ્રસંગે મહાનના સમઘણાલ curatof તરીકે એમણે મથ
 કરેલું છે એકાદ અપવાદ વિના એમના અગ્રીય સ રોધન નિરીક્ષણ
 પક્ષ ને મહાનવરકથી ન એમણે કરેલ છે આજે પક્ષ તે એમણના
 અવેતનિક મતી અને મહાનના મુખવગવા એક સ પાક છે — ૮ મા

દુષ્કળ લાઇટ - ફ્લોરેસન્ટ દુષ્કળો

કમખાઈ કેસાક વખતથી આપણે ત્યાં વ્યાપારીઓ યોગિક
 મત્રોગા-કુમારો દોરેલો આઈરો કારખાના વધેલો ફ્લોરેસન્ટ
 દુષ્કળના પ્રકાશને પ્રચાર વધતે જાય છે, અને કેટલાક ફાલે રેલવા
 હીવાઓ પક્ષ તેના ન વપરાવા લાગ્યા છે કોલસાની ખાલો
 પક્ષ તેના કપડોન સળધા પૂરેક થવાના પ્રયોગો થયા છે સામાન્ય
 લાખવા તે 'દુષ્કળ લાઇટ' નામથી ઓળખાય છે આજ વખતસર
 અવતા વીજળીના ગોળાઓની સરખામણીમા તેમા ઓછી વીજળી
 બને છે વળી તે વધુ દમક તથા પ્રકાશમાન છે, તેમા ઓછો કાલ
 કાર કારની હોવાથી અખિને ઓછી કાળને છે

ફ્લોરેસન્ટ દુષ્કળો એ વીજળિક સાયદાઈ (cathode ray) વે પ્રકાશ
 મેળવવાના સાધનનુ એક કા છે આ દુષ્કળના ફેરક છે ફેરકોઈ
 રીય કરીને એકાદેલા હોય છે દુષ્કળના કોટા આંતર નાણુ ને કોટી
 પારાની વચ્ચે કાળવ ફેરકી હોય છે તેમા વીજળીનો પ્રકાદ કાળવ
 થતા આંતરનાણુના કણો કલેત્ય છે તે પારાની વચ્ચેને રેતેલ છે
 અને તેથી આઈરોવાયોલેટ કિરણો કલેત્ય થાય છે દુષ્કળની અર
 ની બાજુ વા મેગ્નેટયમ ટંગસ્ટેટ નવા ખાસ રાસાયણિક કારો
 વચડેલા હોય છે તે અઈરોવાયોલેટ કિરણોને શોષતા ન હોવાથી
 એ કિરણો કઈક કિરણોમા વલયછને તેમાથી પ્રકાશ ફેર છે આ
 સારને વિવિધ મિશ્રણમા વા રવાથી વિવિધ રથ પેલા કરી રાખાય
 છે એ પદાર્થને 'ફ્લોર' કહેવામા આવે છે અને તેજો મોટ કારે
 નસતાના સ્ત્રોતોના હોય છે 'ફ્લોર' એટલે પ્રમણ કહેવા પદાર્થો

સામાન્ય રીતે વપરાતા વીજળીના ગોળા બદલે કરતા આ
 ફ્લોરેસન્ટ હીવાઓ વધારે કાર્યક્ષમ હોય છે આપણા સામાન્ય
 બદલેમા વીજળીના તારને ગરમ કરવા માટે ૬૦ ટકા વીજળી ન વી
 ન્ય છે ને યાજીના ૧૦ ટકામાથી ન પ્રકાશ કલેત્ય થાય છે બધે
 તેના કુદમળેલ વીજળીની વપરાશના પ્રમાણમા ફ્લોરેસન્ટ
 દુષ્કળો ત્રણગણે વધારે પ્રકાશ આપે છે

ત્યારે આમી જીવવાની પાગરની હતી તેના નેરામાં એ કોઈ રોગધારી કાંઈ કરવાનું આવે તે માટે સાહસજીવિ હાજર થાતી આ સાહસજીવિ દાખવવાનો પ્રસંગ પણ અણધાર્યાં જ સાપડી યો કોચરખાના રાત્રીસાળા ચલાવવા અમે બેએક મિત્રો જતા હા એક દિવસે ગામના બે જીવનોએ અમને કહ્યું 'આને કેકરા ગામ બકરાનો વધ થવાનો છે આપણે બે બકરાને બચાવવા છએ' અમે તુરત જ હા પાડી ગામના પાંચ સાત જીવનો અમે બાંડાના સાતઘાટ તરફે જોયા થઈ, સારી લાડીઓ લઈ, બીજી શી ગણતરી ક્યાં વગર બેપડયા

એલિસથ્રિજના ત્યારે ગુજરાત કોલેજથી આગળ વિનાઈતાળાના ગદ્યા આગળ એકે રોસાએમી કે મકાન નહોતું ત્યાંથી પસાર થતા બિયામાં અધારી રાત્રે રસ્તા વધતા અમે આગળ બેપડયા પાંચ પાંચથી આગળ આવતી ટેકરીઓ તરફ આગારો માર્યાં જતા હતા

ટેકરીઓ પાસે આખા ત્યારે જ અમને અમારા કાર્યનો ખ્યાલ આવ્યો અમારે ટેકરીગોની વચ્ચે જી પુરુષોની મોટી મેદની મી હતી મેદનીમાં સ્ત્રીઓ ગાતી હતી અને પુરુષો નાચતા હતા કુષો પાસે લાડીઓ તથા પારિયા હતા રાજુપારેશ બે બકરા રાખે નાકે બાંધેલા હતા અને ત્યાં એકની પૂલ થતી હતી હવે મારા કાર્યની વિકલ્પતા અમને સમજાઈ સમી કે હલર નેટવા પુરુષો હતા જ્યારે અમે માડ પર પરનો દોહડ્યું

અમે બૃહદ ગોઠવેશ તણ દુકડીઓ બનાવી દુકડીઓ આગે નોના હાથમાં લાડી આપી આરાપાસની ટેકરીઓ પર સહુને ઠીકી દીધા સહુને સૂચના હતી કે સ્ત્રીની વચાડતા જ બાંધાએ કોણ કરતા સીધા ધસી જશું

અમારી દુકડી સૌથી પ્રથમ ધસી લાડી વંચતા, બુજો મારતા અમે બેએક વચ્ચેના પહેાથી ગયા બધાની બુજોથી અનેત્યારે બાજુથી ધસતી દુકડીઓ જોઈને ત્યાં લારે રોરખકાર થયી મને બધા આગતેમ દોહવા લાગ્યા આગારો બૃહદ સદ્ગ થયો

આ અધાપૂ ધીમાં અમે એક દુકડી સાથે બકરાને વિદાય કરી દીધા અને બીજી કચકચ કરવામાં રોકાયા અમે વાત કરતા હતા ત્યાં સામે જોઈએ જોઈએકોઈએકી એકે છરા સાથે હુમલો કરી પડેગોના સામીકારે સમયસ્યકતાપૂર્વક લાકડી વડે એ છરાને એ કોચરખાના ન કર્યા હોત તો મારી લારા ત્યાં નીચે જ પડી હોત

બકરા આ પીએ પણ એનો વધ નહિ કરવાનો, એની રાત્રે કરી અમે ત્યાંથી નીકળી આખા ત્યારે થયું કે બકરા બચાવવા જતા અમે પશુ બન ગુમાવવાની અમી થી જ જ આખા — નીરે રેસાઈ (એલિસથ્રિજ) આગેચ સગિતિ તરફથી શ્રી નીરે રેસાઈ અને અરોહ હર્પના તત્તીપણા નીચે રાઈ થયેલા નવા વૈમાસિક (પદતર માથી)

ગરીબોની બદામ મગફળી

મગફળી માણસ દોર અને હઠોળ ત્રણેને એકસરખી ઉપયોગી છે પોષિક આહારની નજરે આપણે ત્યાં તેનો બહુ ઓછો વિચાર થયેલો છે પણ ગરીબોના મેવા કે ગરીબોની બગાડ તરીકે જોળ ખાતી એ મગફળી અથવા કોચરખાનો પ્રવાર જરૂરી છે વળી એનો પાક જમીનને નત્રમયુ (નાટ્રોજન) પૂરે આપી તેને સમૃદ્ધ બનાવે છે એની ફળી ખાઈ તરીકે તથા ઓછાગિરિ ઉત્પન્ન કરી લાગે છે, જ્યારે ફળી હલારી લીધેલા પાલો દોરેના જોરાક ઠીકે આપણે ત્યાં લગભગ બધે જ રથળે તેનો પાકબેતરે છે દુનિયા ના મગફળીના પાકોના અરથો સાગ (૩૦ લાખ ટન) આ દેશગર જ

યાય છે અહીં તેનો મુખ્ય ઉપયોગ તેવ તથા જોળ તરીકે યાય છે આ પ્રાણુ હિંદી લોકોના જોરાકમાં નેની વધુમાં વધુ ઉપયુગ રહે છે એ પ્રોટીનનું સાક જેનું પ્રમાણ સીંગલોસ તેમજ તેના જોળમાં રહેલું છે વળી મગફળી ફોસ્ફેરિક તેમજ વિટામીન બી (બી)સ કીને વિટામીન બી-૧થી) સમૃદ્ધ છે અને વિટામીન બી ૨ વર્ગના જોરાક મા પણ અત્યંત મેળા ધરાવે છે રિનગ્ર પદાર્થ સાથે એનુ કેવ રીનુ (એટરકે ગરીરગા અમીરિ ઉત્પન્ન કરવાનું) પ્રમાણ પણ લેલુ રહેલું હોયને જોરાક તરીકેનું તેનું મૂલ્ય અધિક છે તે એકથી વધુ પડતી આપણી પિત્તને ઉત્તેજાવી દોહને જોળ અથવા સાકર સાથે લેવાથી પિત્તને સમત નથી રહેતો આપણે ત્યાં ગાગડાઓમાં તેો હલુ થે જોળ ને મગફળીનો નારતો સારી થેટ પ્રચલિત છે

મગફળીનું તેલ હવે બાદ તરીકે આ દેશમાં આવું થયું છે અન્ય કોઈ દેશોમાં એ એટલું જ પ્રચલિત હોય તો તે ફાસ અને બ્રાજિવગા ધણુને બજારી નવાઈ લાગરો કે મગફળીનું મૂલ વાતન દિશિજુ અમેરિકામાં આવે ને અહીં દેશ છે જેમાંની ખેતની કામો ગાપી તેના હાણુ મગી આવેલા બ્રાજિવ તથા જેડના કેટલાક બ્લના લંબોગમથી તેનો ઉદ્ભવ મળી આવે છે હિંદની કોઈ ભાષામાં તેનો પ્રાચીન ઉદ્ભવ નથી મળતો — સરકૃત મુખ્યાના નહિ તાગિવ મા તેને મગીવા કેટલું' કહે છે, તે પરથી એમ અનુમાન થઈ શકે કે અમેરિકાથી ફિલિ પાઈનસ ધળને હિંદમાં તેનો પ્રવેશ થયેલો છે અમેરિકાએ કૃષિ જગતને પાંચ અમૂલ્ય વસ્તુઓની ભેટ આપી છે મગફળી કપાસ, મકાઈ, તાક અને બટાટા

મયા અથવા રોકેરા સીંગલોસ જોળ થા સાકર સાથે અથવા તે વિના બપાય છે તે ઉપરાંત તેનો હાલ, રસાહાર સાક બજારમાં પણ હાજર થાય છે વળી રોકેલા સીંગલોસના હોલોના કોંડીના સ્થાને ઉપયોગ થઈ શકે છે અને કેટલાકના અભિપ્રાય મુજબ તેો અસલ કોંડી રસતા પણ કોચરખાની કોંડી વધુ રવાદિષ્ટ હોય છે કેપરા અને ચટણીના બીજા સામાન્ય અસાતા સાથે તેની ચટણી પણ રવાદિષ્ટ બને છે (ધડતર)

મદ પટેલી બેટરી ફરી આવું કરવા વિશે

કુબાર ના નનજીઓની અંકના છેલ્લા પાના ઉપર નકામી થઈ મજેરી બેટરીને ફરી ચાલુ કરવા માટેના એ ગુપ્તો હાથેય છે તે બાળતમા અમને ધણી પુચ્છાઓ આવી હોવાથી, એ ગુપ્તોના અધારે રપટવાથી અને ફરી આપીએ છીએ અંધે બખતે છપાગોલા વામનગા કાજળનું પડ કાઢી નાખવું એવા હાજાપભૂવવી રહી જતા પાંચમાં છે બેટરીની રચના એવા પ્રકારની હોય છે કે તેમાં વચ્ચે કાર બનની રિટક મૂળને તેની ચોગેર જરૂર પૂરક રસાયણ ભરી તેને લાકડાના બૂસા કે એની વસ્તુ ના વડે સમજાડ કરી દીધેલું હોય છે તે મુખાઈ જમાને કારણે બેટરી ગદ્દ રહી જાય છે તેને ફરી તાલુ કરવા બેજ આપવાની જરૂર હોય છે આથી એની મારફતી મજેરી બેટરીના ઉપરનું કાજળનું પડ કાઢી સઈતેને પાણીમાં જોળી રાખવાથી અદર પાણીનો બેજ હોવાથી ફરી બેટરીને ચાલુ કરે છે અદરના રસાયણની વચ્ચે લાંબન ગૂંથેલા હોય છે તેનું ટોચકું બેટરીના મધ્યાળામાં વચ્ચે વચ્ચે રેખાક હોય છે આ એ ટોચકાની હોય છે આજુબાજુ ડાગર જેલુકોઈ ત્રિશુલ્ક હાળોને મુકાણુ બધ કરી દીધેલું હોય છે એ ત્રિશુલ્કમાં, વચ્ચલા ટોચકાથી રૂા કિનાર ઉપર એક નાવું છિદ્ર પાડી, બેટરીને પાણીમાં એની રીતે ભીની રાખી કે પાણી છિદ્ર વાટે અદર જઈ શકે પણ ટોચકાને બહુ ઘરલત ન કરે આગ થવાથી પાણી સીધુ અદર જઈને બેટરીને જલદી તાલુ કરી મકરો થોડા કલાક આ રીતે

લાંબા સમયથી જે નહોતી મળતી તે
સૌ. હંસા બહેન મહેતા કૃત
વિખ્યાત

બાલવાર્તાવલિ.

પાંચમી આવૃત્તિ

એની ચાર આવૃત્તિઓ બપો મર્ઝ
એ જ એની સામગ્રિતા બતાવે છે

વાંચતાં શીખતાં નાનાં બાળકો હોંશે-
હોંશે વાંચે તેવી, મોટાં બીજાંમાં,
આપણી બાળીતી શિશુકથાઓ

ચાર રંગીન ચિત્રો તથા ૩૨ સ્પષ્ટ ઉકાચ-
દાર આદર્શ ચિત્રો સાથે પાકા પૃથ્થામાં

ફિગલ ને રૂપિયા પોષ્ટાજ છુટું

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ અમદાવાદ

સ્વાસ્થ્ય સમ્બન્ધી
બ્રેઈન માસિક

આરોગ્ય
વાર્ષિક
મૂલ્ય
૪) મુક્ત
પતા: 'આરોગ્ય' ગોરક્ષપુર

વિદ્યાર્થીઓ, વેપારીઓ, વકીલો, વિદ્વાનો વગેરે મગજનું કામ કરનારાઓ માટે ખામ

ઝંડુનું પોષ્ટિક ચારણ કેસરી જીવન

નાનાં-મોટાં, માંદાં-સાજાં, નબળાં-સખળાં, સ્ત્રી-પુરુષ,
સૌ કોણ એમુ સેવન કરી શકે છે

મહા રસાયન

રસસિદ્ધર, આમક, કેમર, કર્ણૂરી અને બીજા દીપન, પાચન
ને પોષ્ટિક ઔષધ મેળવી લીલા રસદાર આમગામાથી બનાવેલું
સુશોભિત, સુવાસિત, સ્વાદિષ્ટ અને પોષ્ટિક ચારણ

કિંમત

૧૧ રૂલના પોલના ૩ ૧૧
૧૧ " " ૩ ૩૧
૧ " " ૩ ૧૧

તેનું નિયમિત સેવન

લાંબુ આયુષ્ય તથા સારી સ્મરણશક્તિ
આપી શરીરમાં બળ, તેજ ને ચેતન પૂરે છે

કારખાનું
સયાનીરોડ
મુબાઈ-૧૪

ઝંડુ ફા માંસ્યુટિકલ વર્ક્સ લિ.

અમદાવાદનાં એજન્ટ - ભોગીલાલ શ્રધર્સ, ગાંધીરોડ

કુકાન
જૂની મહાબળવાદી
મુબાઈ-૨

કાલીય હમન

આ અમ્મના મુખચિત્રતા કર્તા, અને ભૂમતી પ્રકૃતિમાન કર્તાનો પ્રસિદ્ધ અનુચ આગેા છે તે શી માટે? બંદે પ્રાચીન તાલીય ભૂમતી પાછે લીધેલી તે શી ઝોમાલાલ ચાવડની યજ્ઞ આ નિરુપ મુદ્રા દ્વિતિ આ ન્ અંકમાં આવી સંપ્રદ છે તે એક સૂચીય છે અર્થિન આશતના ક્ષાપ્તોદોર્તા વિશેના વિદ્વતાના પ્રદર્શનમાંથી બારતની પ્રાચર્ય સમ્પ્રદાના વિચારણ માટે શી ઝોમાલાલ સાદનું આ ચિત્ર ખરીદાયું છે એ મુજબતને માટે એક ગૌરવ-પ્રદાય છે. માક્ષિનાકતા દમનના કર્તાઓમાંથી આ ચિત્ર-પ્રચર્ય તેજાનાં સંતેષ અને રહેલને કમલવળા માટે, ભાષારે આ ચિત્રમાં ન્દલી જેલી કર્તાં મંડુક અંગેજો ન્ પ્રજ્ઞેય ગોઠ્ઠને તાલીન્ય દાખલું છે. અને તેમાં તેમ તમા પતાંજી સામાન્ય રહ્યું છે. હવે માક્ષિની ગંગાસેલી કેળ, તેની આમે મરન કરતા આકરખળા દેહનુ આગેાજન, યમુનાનદેશ પનાક, પાણીની ઝોનની પુષ્ટી, નાન-મેરીએનો અનુચ, એ સંવેમાં રહેલી રવાબની નીચા આજ્ઞા ચિત્રમા એક અભિનવ તાર્કત્યન પ્રકટાને છે.

નિરુપ-શી ઝોમાલાલ આદ

જાણીતા દેશી ચિત્રકલાઓ

છાયાચિત્રો ભાગ ૧
 છાયાચિત્રો ભાગ ૨
 ગગચિત્રો ભાગ ૧
 ગગચિત્રો ભાગ ૨
 નૃત્યરેખા
 ગગલહરી ભાગ ૧
 ગગલહરી ભાગ ૨
 લક્ષ્મીસવ
 મંગલાષ્ટક
 છવનમગલ
 પ્રતચિત્રાવલિ
 ગાયત્રી
 મહાત્મા ગાંધી
 (Mahatma Gandhi)
 ભારત-પુણ્ય-પ્રવાસ
 મીંગાપાઈ
 રૂપરેખા
 શ્રીલેખા
 શંગારિકા
 ચિત્રમંડળી
 ચિત્રવેળા
 રંગાવલિ
 ગીતગોવિંદ
 ગંગા ચિત્રાવલિ

હવે પછી

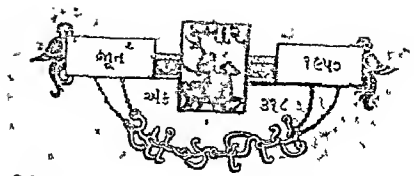
પ્રણયમાધુરી
 મુતિરેખા
 સ્તુતિગાવલિ

કુમાર કાર્યાલય

શિલ્પ-પરિચય

હિંદી કલાના રૂપ તથા રહસ્યદર્શન ના અગ્રણી આનિષ્ઠારક તેમજ રૂપમ્ ના તત્ત્વો અભૂતિત કલાવિદે એક શ્રી અર્ધેન્દ્રકુમાર ગાયુધીએ વિદ્યાર્થીઓ મટે તેવાર કરેલા મૂળ બગાળી અથવા એ અનુવાદ છે મળવળ દર્શાવતિઓથી બંદેલુ અ પુસ્તક કતાના રૂપ રહસ્યની શા સ્ત્રીય સમગળ આપીને રમદરિ ખીલવવા ઉપરાત હિંદી કલાની સમગળના મહત્વના અભ્યાસરૂપ બની રહે તેવું છે કલાવિદે, રસદર્શિના અભ્યાસની વિદ્યાર્થીઓ ચિત્રશિક્ષા માધ્યમિક શાળાઓ પુસ્તકાલયો બજેરે ઉપયોગી ખીચીખીચ લખાણ સાથે લગભગ ૨૦૦ ચિત્રોથી ભરચક સમૃદ્ધ મી માસાપોથી ફિ રૂ ૩ (પાંચાના) કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ

ચિત્રો

પનશી [નિસર્ગેતર્ય] ચિત્રકાર ત્રિશુભાલીત પચોલી પૂર્ક
સોન્દર્યો ચિત્રકાર વી જો માળી નિરખી મુખચિત્ર
માગદમન [શુન્નરાતન પ્રાચીન શિલ્પ] પાછવા પૂકાની ગદર
લખુલી ચિત્રકાર વી એસ ધોપતકર
આરિદ્રવાની નવી શિક્ષા પાછલા પૂકા ઉપર

કૌટુંબ

અબાળ ઉર	દેશજી પરમાર	૧૮૯
ખેલરિયે મગલ	રાજેન્દ્ર શાહ	૧૮૯
જે ગીત	નિરજન ભગત	૧૮૯
રિમત	દરીન્દ્ર દવે	૧૮૯
યજ્ઞ		૧૮૯

અનિત

કો દરિપ્રસાદ જનરાય દેસાઈ	રવિરાજ રામજી	૧૯૦
રવ દરિયન્દ્ર બદ	નિરજન ભગત	૧૯૪
બાથ ગરિયા [આપકયા]	અન્નપદન શીમનવાલ મહેતા	૨૦૧

વાતા

માનવીનું ગન [વનફલ]	અનુવાદક રમણિ મેધાળી	૧૯૬

લેખો

આપણી સ્વચ્છતાનું સરવેશુ [સામયિક વિચાર]	કેદર રાવ	૧૯૩
લમડી [આપણી રમતો]	પાસુરેવ બદ	૧૯૮
વિપરીતકરણી [શામાસના-૩]	દામુભાઈ શુક્લ	૨૦૪
મહી સુન્નરાતની મહાનદી	આમૃતનાલ વ પદયા	૨૦૧
વિશ્વ કાલકો [નોનડા ટપનમા વિવાન કટન પૂ શાહ		૨૦૯
રુમિસદેસ [સકેતવિપિઓ ૪]	કરણસિદ મો નુકાસમા	૨૧૧
ગોરખજાળવળી [આ રણી વનરપતિ ૩૨]	નયનીલાલ કોઝા	૨૧૨
વિદ્યાર્થી તાલીમ છાત્રાવાની સમાજસેવા	અલ્પમાર નત	૨૧૭

વિભાગો

રોગના ન્યુઓ [ચિત્રજોષ]	૧૯૨
પચ્ચાસ વપ પદેલા	૨૧૩
પત્રચિત્ર વિભાગ	૨૧૧
શિક્ષિત સમદ [૧૧]	૨૧૮
આ માસ કલિદાસમા [વ્યક્તિવિશેષ દરજ્જત મોં પચમળર]	૨૨૦
માધુકરી [દરિયદ્ર બદ દોઝકાનલ સિદ્ધોની મળની લંચિ]	૨૨૧
પો ૧૮ [માસમાસના પખી-૫૩]	૨૨૧
ઉદ્દલ પાનુ	૨૨૪

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ તરફથી તબી શુદ્ધક અને પ્રકાશક અનુભાવ પાપેટભાઈ રાવવ શુદ્ધલ પ્રકાશનરવાન કુપ રમિ ૮૦૧ કાર્યાલય લિ ૧૪૫૪ રાયપુર, અમદાવાદ વાર્ષિક (ટ્રસ સાથ) શા પાછલા પરદેશમાં શા અપવા નિ ૧૨૫૬૮ નકલ બાર આના

કુમારમાંનાં સર્વ લખાણો ચિત્રો અને ફોટો કૌપીશીરુદ્ધથી રક્ષિત છે

અંડવે રસ્તે: પહોંચી જાયું છે !

આપણા શુદ્ધ-
જીવનનું આબેહુબ
આલેખન

ટંડન પ્રોડકશન્સનું ગરવું ગુજરાતી કુટુંબચિત્ર

લ જન યં ધ ન

દિગ્દર્શક

શર્મા ભગત

ગીતસંગીત

અવિનાશ વ્યામ

કથાનાયક

રામ લાલમાર

ભૂમિકા

★ દુલારી

★ ભીમલા

★ બકુલેશ

★ મૂળચંદ ખીચડી અને

★ છતાવાલ જેવા નામાકિત કલાકારો

★ સૂર્યકાન્ત શુક્લ

★ સરસ્વતી

★ કાલિલાલ

અને

શાહ સ્ટુડિયોઝ કાલીના (સાંતાક્રુઝ) માં તૈયાર થઈ રહ્યું છે

ટંડન પ્રોડકશન્સ

૧૫૬ ફેમસ નીન લેબોરેટરી
હૈદરાબાદ, અહ્મદાબાદ

મુંબઈ, ૧૧

“દરેક રીતે માફક !”

કેટલાંકે વર્ષથી મારા માથામા થોડી ટાલ હતી, તેમજ હું અનિદ્રાથી પીગતો હતો. ઘણી જાતના દેશી તેમજ પગ્દેશી તેલનો એકધારે ઉપયોગ કર્યો, છતાંય “ઘાચીના બળદ” જેવી જ મારી સ્થિતિ રહી અને અનિદ્રાથી તો ત્રાસી ગયો હતો. પરંતુ કોણ જાણે કેમ એક દિવસ એકાએક મેં (રામતીર્થ યોગાશ્રમ, મુંબઈ-૧૪૮) રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ સ્પેશિયલ નં. ૧ વાપરવું શરૂ કર્યું અને શું કહું કે-ઘોડા જ સમયમા મને શાદ નિદ્રા આવવા લાગી અને મારા માથાની ટાલમા વાળ ઉગવા શરૂ થયા. આજે “રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ” મને દરેક રીતે માફક આવી ગયું છે અને મારી વયોની અનિદ્રા દૂર થઈ ગઈ છે.

એન. દત્તનાયક મુંબૌર

વાઈસ પ્રેસિડેન્ટ, કેનેરા વેસલ બેંકર્સ એસોસિએશન

કેનેરા ફાયરવૂડ હોર્પોર્ટર્સ એસોસિએશન

સેક્રેટરી, મુંબૌર રાઈલ્સ એમ્પોર્ટર્સ એસોસિએશન

અબાણુ ઉર

૫૨૧

સ્મિત

મિત્ર

આનહની અતરંગ્યગરે દગી
ગ્રહી ની ગર્ભિ' અને તન્મય એ
એ વાત જગી દહેરા ધમેલા
એ દોળની ઉપર, સિન્દુ ઝોને
દાણી દીરા - નવ સાત ઠાની
આસીન્નિ મેનની જાતી, રે!
કિન્તુ ધન્યા પાડિ તન્મય, પાછા
ક્યાં નદી ને નયનો ગદી એ
આસી અને શુન ગિતે હિસા
પાડી સિન્દુ અનગન - દગમ!
હમીન્દ્ર દલે

આત્મક ઉન્મે નય, મન ભુગ, શુદ્ધ સામના,
કેટલ નવના વળી, જન કુટુમ્બ, ને યિનિ
ભુદી, ના ભુગ, જુગ વય ઉડર, નામે નયા,
આર્ત નગન કીડના ઉભય છડની રી ગતિ!

મન્યા, નયનથી દન્યા, પ્રભુમીનકેરી ગનિ
દગી નન્યમા નમી વિષન નગ્નમાવે સલા
અર્થે નિનગન જે કુવની ન્ની ઉત્તનિ
પ્રથા દગમે મગા યગન થે મન્યા એક તા
દેશશાહ પરમાર

My Darling

યજ્ઞ

(વચનવિલક)

સા, ક્યની મગત ના, નવ યત્ન નવં
અર્થે જલુ સત્તરે! નિજ પ્રેષ તવે,
અર્થાથ અક્ષ જનના યસ એ જ યજ્ઞ
ને એ જ છે જગતસાવક આદ્ય યજ્ઞ

નીચાવતા હરથકી જલ પેક મેરો,
સૌથે અગ્નિ અરિતા જલગ્રાથ મીડો,
પારાસી તો ય ધરતી નદિ સિન્ધુમાદે,
ને મેષ કે સરિત ના નિજ યત્ન છોડે

ખેતરિયે મેં બલ

આપણુ ખેતરિયે મગન
દફડે મોત, આન નમે અરમ-અગમર જન...
આપણુ ખેતરિયે મગન

ધનીની ધૂગ કરતી આને
મનકર મીઠી મધ,
ની! દાખના અકુરે મો
હનન રે આનદ!
થને થન વહેતા અરણ્યનો નાદ ગમે ધનક ન...

‘હુ નાની ઓગમણુ’
‘લાલ્લો હુ મોગી ને દલ’
બાગીને મહેનના આપણુ
બાગી જાણુ ફત
આમ વગને આધારે જ
ગજટા અકાર્ષ,
એના કે સુવગ દેવાને
ઉમગ મંદા માર્ષ,
દિગમરના જોવા, મોદલિય મોહીસુ કનન
આપણુ ખતરિયે મગમ
રાજેન્દ્ર શાહ

રનેહની રશનાઈ

તમારી રનેહની રશનાઈ નીતી મેં એરી જાણી કે
વ માથે ત્રય પૂરે ત્યા અનાક્ષર બોલી જાનો!
મિથકાન્ત મણિયાર

એ ગીત

૧
એતુ કાણુ જવાની નવર!
બધ બધે માગ બીન- ખાની કાપ' —એતુ
મધ્યાની સ્મિતનુખી દાર્ડ,
નબ ના બલુ નીકુ
એ જ રે ગીત તેજ ગાત નુ
વિનરનો નવ પીત
અવધુ એવે આસા અન- ગ્રીકુ
અનરો મારો જ નગ તેમારી નવ —એતુ
દગાતુ માન દેયુ કાના,
પાપથે એનો બાન
મનન એક માનની જગતા
સના મન દાન
નાગીને મુજ નય તની ની ધાન
નબનુ નાનકરને કે નાની જન' —એતુ

૨
એતુ કાણુ કે રસી નવર!
વત એકમુખીનો વાળરેડો વૃદ્ધ ખની જન' —એતુ
નૌદજૂવી એ નેન મોર્ષ,
ને મનમા મીન નાકુ,
પ્રામમા યમે અમાન નોષ
ને ગીત ન એક મવાયુ
એરી અન-મગી એકનાની વચમા લગી જન' —એતુ
એરી નતને પાનન મેને
રે કાણુ હિસાની કોગ
બાનના મો દાગ રેલે
કે મન મોગી કનગો
આનમના સુજ આજુ અમા વિનક ધની નવર' —એતુ

ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ

લેખક રવિશંકર શાવળ

સ્વયં અધીર હતા એમને સ્વેચ્છાથી માંગેશન આપવા જે રીતે હાથ ધરતા ગાંધી તેમણે મને નિયમિત પુસ્તકોની એ હાથ કરવા પુત્રા વધુ પરતુ કોઈ પણ વસ્તુ બનતુ બનતુ રીતરવાની રીત હોય અને રહી નહોતી, જોઈને મારામાં થતો હોય તો હું પ્રસંગોપાત માંગેશન કે પ્રત્યાસ સાક આપુ અને તેને તેમના અનુસરણે તો મને પુસ્તકોની પણ વધુ બહેતો મળતી માનીશ એમ મેં જણાવ્યું.

તે પછી એમના અવનમ્યા એક મુસન્નિત ચિત્રણ દેવા કરાવ્યો અને ત્યાં ધરના આવાનવદરક ધીમેધીમે કલાની તાલીમને પરિચયગા વિહાર કરવા વાગ્યા એ એક બેચેન પ્રકરણ છે પણ તેમાં કહ્યું કે આ રસ લેત ને કઈ પણ કામ કે નવી વાનવા વધુ તેથી મુશી રહેત જે તે પણ વધુ રા આવાતા પછી તે પુસ્તકોનું અવગતન અને મનન કરતા થઈ ગયા.

આ નાનકડા સ્વાસ્થ્યિક મેં મેં માન ચિત્રણના જ નહિ પણ સીત સાહિત્ય અને નૃત્ય તથા નાટ્યમાં અગોદાવાદમાં રેળી જે પ્રારંભિક પ્રેરણા આપી છે. મનુ વિશેષ તો ત્યાંથી એમના કલાકારને અનેક વાર પ્રેરણા આપી અને કદાર સદાય હાથ મૂકી રહેતા અને અરીતે કલાની એક લીની વાડી ત્યાં મળવા માગી હતી. દરિયાકાંઠાં એ બધાના સવાદમાં મુકમલ કે સંતોષન બની સદેવ એ ન્યૂનિશ્ચિત રખાવવા અગોદાશિ પ્રથમ કરતા કદાર તરીકે એ કુટુંબની રીતે રિક્ત સંતિ ને જ તોફારી નહિ પણ સારકારિક તેમજ આપ નિમક સદરજિ માટે ની તેમની નિમ્મલ ચિંતા પણ આરંભે દત્તી.

કામોના અત્યથાદાતા તરીકે એ કુટુંબના યુવોને જ ન નિકસાવવા તે નવાનવા પુસ્તકો અને અગોદાશિ તેમને પરિચય કરાવતા અને અતે તેમની મુશ્કેલીમાં તેમના હાન આપે સંસ્કારન પ્રવાહ વહે એ જ તેમની હાથ નેમ હતી કેટલા જે વિદ્યાર્થીઓ વાગે રકાલરશિષો માગતા આ મગજ ની ઓધા યાત્રાઓના પ્રવાર મહિનાઓ મુશી દિવસ રીતેવ પાંચેવ નિવાસે માં પીતે કે બધામાં મા પ્રાચીન રચણો જેવામાં બધે તો હાલ કાલને અને જે બધું અમર અને નેમ વૃદ્ધ તેમ રચાન મગજ સ્વચ્છ એ દર પ્રવાસના સચિત રૂપાંતો કુમાર મા ધીરસા આ છે.

આ પ્રવાસો દરમ્યાન ના નિરિસમયમાં કદાર તેમ ની સદિત પ્રવૃત્તિને એક અગોદા પ્રવાર કરીને કુટુંબમગજ અને સામી એ ની અગોદાશિ ને રીતે દેને હું હાથ આપવા તેમણે અગોદાશિ કરી મટે ના માગી એ અગોદાશિ અગોદાશિ કરવા માગી દત્તી બસવા કુતરા કરી નહિ મેં ની નોરોમિતની સામે તેમણે આનામ પોત્તુ હાથ એ આ કરતાં તો એમને છે કે ને અસરી હાથ અને કરારો હાથ અને એમને અર્થ આ કે તમરો દોષ મનુ બધા સામે દેશીય પણ અને એમાં કાલક દેખાવાના રીત અને બલક કડાવતા પ્રસંગોની પાડે દોષ બાવતો સુખ ને કરવા અને સામે લેવાનો સુખ બોધ આ હાલ હાલ ની દુગકા સારો દેને કદાર અગોદા ને વખતા કાલકા તરીકે એક વાર એ લોકોને દેશે રીતિયા અગોદા બધું વિરલ અને સમુદિદાયક ગણાતો અગોદા સુખનો રાજ વર્ધ આ હાલ કદાર આવા નેવત વરને અને પોતાની આ હાલને આપીન બ ની રાકતા નહિ એમને એ રાજ આપે છે.

એમણે કહી સ્વાર્થ જોયા ન હતો;
કીર્તિ શીઘ્રી ન હતી; પણ માત્ર
‘જ્ઞાન, ચારિત્ર્ય અને મેવ’ના મંત્રને
ધ્યેય તરીકે રાખીને
અવિરત પુત્રપાર્થ વડે એવું તો
ઉદાત્ત અને ઊર્ધ્વગામી જીવનવિધાન કર્યું
કે જે દ્વારા તે ગુજરાત આગળ
ઘણી ભાવનાઓ અને સ્વરના સૂકી ગયા

૧૮૩૫ના ૬ મેં જાવાન સારાસાઈની જન્મશબ્દગાંધી
કહેતા થયા અને દત્તી સદેવમાં બાકીએ જે બધા મારા મ
હાનમાં આવી વર મા કામર મારી પ્રવૃત્તિમાં વધુ રસ
લેતા ને વખતોવખત વિનમન મિત્રોને મરે ત્યાં તેની
લાવતા એ રીતે ના મુગ તમરોમાં મુશ્કેલી વિષય પીક
ના અગોદાશિ શ્રી મિદરા ની તથા શ્રી ગવમળોર પરીચય કરાવી
તેમને મારે ત્યાં મિત્રો બતાવવા વાનેવા

આમ મારી આસપાસ તેમના જીવન અને અગોદાશિ
વરલ મને ધણું પ્રેરણાદક અને નેરક વા હું પણ મેં તેમને એક
સક્રિય જીવનને દત્તેશ્વર દત્ત આપી કદારના બુદ્ધિમાં ૨૦મી
તારીખે મેં અને સર ચીનુભાઈને ત્યાં પ્રથમ રિચિય ને વર થયા
હું માન નિમ્મલ બાવે કવારશિષ્ય જેના સમાગમના લે એ જ ત્યાં
મળેનો એ જ આ કુટુંબના રકમ ને ને વાગતપણી મારા મા મામળાની
જ સાગમી ધણ અધા સ્વાસ્થ્યના તરસ્યા અને જ રીશન ને અગોદાશિ
ના અગોદાશિ તેમના અવનમ્યા પ્રાપ્ત થયતી વહેનો સુરે કાલક

પાંખે વણે ડાયરીમાં એમણે વખતુ

“૨૫ વર્ષની ઉંમરે મેં જાહેર જીવન નર કર્યું
આજે મને ખયાલ નથી થયો કે એ ૨૫ વર્ષ
દુઃખિયાન કાળ દિવસ યજ મ્યો વચ્ચે હું રહ્યો
નથી. યજ એટલ જેમાં મશીન મશીન મશીન નથી
એની કન્યા વ્યવસ્થાગતી કિયા, બાળાણ, ઉદ
દેશ, સેવા અથવા પરોપકાર અર્થે કરેલ કંઈ કામ
લખાણ એમાં ગણી શકાય દશાખાનુ આમાં
મને સહાયક થયું એમાં કઈને કઈ પુરોપકારો
પ્રમગ સહેજે પ્રાપ્ત થઇ ગયે”

એમની છેલ્લી ડાયરીના છેલ્લા પાના પર અવસાન
પહેલા પાંચમાં દિવસની તાર ૨૨-૩ પાંચી છેલ્લી
નોંધ આ પ્રમાણે છે

“પ્રભુએ મને માગ્યું મેંન આપ્યું”

“જે રહેલની જીવનશર મેંના કરી છે ત્યા જ
મૃત્યુ થાય તો અતિમ વિદાય સારી થાય, પણ
તે વિશે મરતા નમગી છે મરજોથી દૂર કે
પરદેશમાં થાય તે જ થ છે? મેંના ખોળા
ગોઠા છોડ્યા માન”

“મૃત્યુ નજીક છે એમ લાગતા પ્રભુને ‘જળ
પ્રાણુ તને મેં નીકલે, મારના રિક્ટ હો’ એ
પ્રાર્થના કરી મારો રેકર્ડ આપ મે છે એ લાવથી
મૃત્યુ! હર લાગતો જ નથી”

હવે ક્યુબી મ્યુઝી, મ્યુડી, મ્યુડી રજ હો ગડ” એ રાગમાં

“ધારા પધારા, પધારા, પધારા મળનારથી”

નામનુ મહાકવિત બાળ્યુ ગને ગી સોની પાસે જ અવકાશુ સમ
દાણ અને શબ્દોની સ્વચ્છતા તો તેમને આંસુ સિદ્ધ હતા કે આપ
ગીતો રમુજ તેમજ સચાટ બનતા ગી માટે તે બા જ છલો, રા મા
જીમી દાણા, વાણાંચી, ગરમી, નાંજના ચાવનો વગેરેના
કપડાં મરી રા તા ગે પત્રિકાની પ્રવૃત્તિ કાગળો વાગ્યોને દેખ
બચ્ચા મરુત ગેક કાલ્થ નીવડિતી શીખ્યા તાજા છે લા બચ્ચા
તે એમણે બોલુ તે નમ મા તરીકે કતારીએ

રા. રાગમી

સમાપ્ત આજે શીખ્યા રા, મગ પળ બાલુ પર્વ
જ્ઞાનપ્રદેશ ધણુ આડિ નિરખ્યા મરી ના રોજ થવે
સોનચે જ વસી રહ્યા છે, તેડી લીલા નાડી
રહેને કાળી કરી હોય છે, તેડે મનમાં નચા
પુરુષાર્થ ને મહાશક્તિ નજર નાડે કંઈ મા
પ્રશ્ન જો સમ વર તો બગે પડી હો મા
ચિત્ર અને નચીત વિષયો, બાંડી માથે જોય
વિશ્વ સમય મર મા કરશે તો જીવ કરશે ફોજ

બસેગા બીર હાંગા છે આખર તો પાલુ થા

ફેરોશમની સાથે નરિયા અધિકાર એવ બા

તમતમ છે હવે અપારા, બોદધુવાલુ માફ

મલ્લે વિનમી પેટથી ને દિવ હવુ અમ મલ્લે

“બગેગા કાટિયા ની નહીલ તો મેં આવી કૃતિઓને હાંક છે
તેમાં રમુજ ગિતો રમુજ કરતો શ્રી દાદાસાહેબ માનજીકર શ્રી
રસિધાવ પરીખ ડા બાળકૃષ્ણ પાંડે શ્રી બાણુરાવ મહેતા શ્રી
રાત્નપ્રસાદ દીવાનજી શ્રી રતનભાણુરાવ બીજાસ વગેરે રમેલી
સળથી મને > ને ત્યા સાથ હોય તે પણ તેમાં ફાળો આપતા
મેં મા માનું મારે એ પ્રતિકૃતિ આ માથે છાપી છે

ડાક્ટરે આ કટણે કળાની તાલીમ વચાટવામાં મારા કપડાં
માં તેની સાચકતા સોને સમ નહ હતી મેં બાગે જ મારી ભતને
આજ મૂક્યા કે લાખ કડાંવા હવે મરી હતી, પણ ગુજરાતમાં
મ્યા પાનર અને અતિવન ચિત્રમાર પાકે એ મારી ધગરા સતત
રહેલી થો તેથી તરજુ કાઠાફોની સારી મોલક કૃતિઓ જરીદી
તેમજ કલેખવાનો પ્રવેશ ત્યા કરાવ્યો હતો તેમાંથી શ્રી મુરુદેમાર્ડ,
કૃષ્ણવાલ બદ રસિધાવ પરીખ વગેરે માનનારા સોપ્રમથ ચિત્રો
તા જ સમસાયા છે એવું જ નહિ પણ શ્રી રસિકલાલ પરીખ,
શ્રી ચત્રેશ શુક્લ શ્રી કૃષ્ણવાલ બદ મોરે લામી મુદતોની શિષ્ય
શ્લિષ્ઠા પણ તેમની તરફથી પામ્યા હતા ગુજરાતના મ્હાકારોને
માટે એ બિચારાગત સહય આ મા કો મીનુ (અનુમધાન ૫ ૧૬૫)

હા બાળુ ને હરિપ્રસાદની રતનમાન બેટાના નીન પ્રોમથમાના
વિદિનવાસ લખ્યાન હું જ લખતા મા મા નામે હરજિભિન શુદ્ધપત્રિકા
કા ના વળા એક અંકના મુ મુખ્ય ઉપર શ્રી રસિકર દાવો બાળેખે
ત ધીમ-ગુરુ ચિત્ર તમા મધ્યે મેંથી રાજા પોત વચ્ચે હાળી બ લુ-મી
પ્રમુદ જમણી બલુ-મી રસિકલલ હો પરીખ નીવ- ને હરિપ્રસાદ

મુસેગાકાટિયા

પત્રિકાઓ ૧૦ મો
સોની બોલે તો
કેટલાક મેંડા
૧૦ ૩૯

રોગ્ય માટે સ્વચ્છ, પુષ્ટિમારક ખોરાક, સ્વચ્છ પાણી અને ઢવાની જેટલી જરૂર છે તેટલી જરૂરજ સરીર અને સ્વચ્છ ઘર તથા આજણાની જરૂર છે. આપણે હેરાના મોઢા બાગમા રાત્ર નહાવોલો, સ્વચ્છ ઘોઢેવા કપડા પહેરવા, વાસજીપ્સણ રત્નચ રાખવા અને ઘર તથા આજણા ઝડીઝપેડીને વાળવા, એ સિદ્ધાન્ત તરીકે તો લગભગ બધા માન્ય રાખે છે, પરંતુ વ્યવહારમા તેના અમલ ધણે જોછા થતાં જોવામા આવે છે અને સ્વચ્છતાની સામાજિક દેવતા તો બાન નથી.

ગરીબે સ્વચ્છ રાખવા માટે નહાવાની જરૂર આપણા જેવા ગરમ દેશમા સદુભી-હારે છે, પરંતુ નહાવાનું પાણી ઘણે સ્થાને ન હોય; અધિધાર વળાવ કે છીંડરી નદીમા પાણીમા નહાવાનું હોય, સગી રીતે નહિ જાહેલા વાસજીપ્સણ નહાવાનું હોય, બેંગાળર સારૂ ન હોય એવી જગામા નહાવાનું હોય, ખુશ્કામા નહાવાને લીધે ગરીબના ધણા બાગે સારી રીતે સ્વચ્છ ન થઈ ગમતા હોય, નહાઈનેતદન સ્વચ્છ કપડા ન પહેરાતા હોય, એવું ધણું આપણા સામાજીક સામાન્યત્વ જોવામા આવે છે. નહાવા લેવાની અગત્યને ધારિંગ રત્નચ અજુબામા આવી હોવા છતાં ઉપર જણાવેલી રીતિથી જ આપણે ત્યાં મોઢા પ્રજાજીમા પ્રવર્તે છે.

સ્વચ્છ ધોઢેવા કપડા પહેરનારાગાના ધણાખરા માત્ર કપરના મ્પડા સ્વચ્છ પહેરવાની વિશેષ કાળજ રાખતા નજીય છે પણ ગરીબની આગડીને ને કપડા ઝડકે છે તે તદન સ્વચ્છ રાખવાની તો સોડી વિશેષ જરૂર છે. આ મળજ બહુ સીધા પ્રજાજીમા જોવામા આવે છે, ને કપડું જોર રીતમા હોય અને એ મેલ ન જીયય તો તે તે મેલ નથી જોગ જ માની લેવામા આવે છે.

વાસજીપ્સણ માછને સાધારણરીતે સારૂ તો રાખવામા આવે છે, પરંતુ પાણી ચીજ બેરવા વાસજી ક્ષમા ટાપ્પા વગરના રાખવાની બાબતમા, તેમા અસ્વચ્છ હાથ મોળવા બાબતમા, મગચો સારૂ ચીપિના ઝાદર નાખવાની બાબતમા, ગળણું મેલ રાખવાની બાબતમા વાસજી કપરનું ઢાંણું વાસજી કપરથી લઢે નીચે કથરાવાળી જમીન ઉપર ચૂકવાની બાબતમા, કડછી

તાવેશી વગર સાધના જમીન કાર ચૂકવા-મા, આ તે ધણી બાબતમા સ્વચ્છતા ભજવવાની તો બહુ જ સાધી બળજ આપણે, ત્યાં રાખવામા આવે છે એટલે આપણા સ્વચ્છતાની સમજ બહુ છુટી છે.

ઘર અને આજી સ્વચ્છ રાખવામા પણ આપણે દુષ્ટિમારક માર્ગો દોષ છે. નાખવા ધરને તથા આજીમા કચરા આપણે મજાગા કે પડોશીના ઘર આગળ નાખીએ છીએ (અમર ને બાગી કે બારડુગાપી ઢવામા કડા અને છીએ જે ધણે લાગે પાછો પવન સાથે આપણા ઘરમા જ આવે છે) બાના છામને ઘર બહારે વાળેને નાકે અમર ચોઢામા ભજજે જોસાડવાની અતિશય બરી રીતમા પણ આપણે સર્વાર્થ જનિ રાખી, પડોશીની પછીતે કે બીજાના આટલા પાગે બાળકોને જોસાડીએ છીએ. રસ્તામા ફળિયામા, પોળામા ચો ઢાખા અને પડોશીની પછીતે ઝંકવાડ કે ગડી ચીને નાખતાંતો આપણને જરા પણ સંકોચ થતો નથી, જેટલું જ નહિ પણ દુરની ઢાંજતો માટે પણ બેસારખીને આપણે રસ્તાને, કુટાણને ને ગડી ચીને ઉપરમા ફરીએ છીએ. આ ભતની બેસારખ અને ગડી રીત માત્ર અજણ અને પછાત વર્ગના લોકોમા જ નહિ પણ ભણેલા અને શીખી શાસ્ત્રીઓમા માણસોમા પણ જોવામા આવે છે. રસ્તે ચાલતા ને જતાંઆવતાં મુખર તથા ચરકારી સોપુકોને આ રેવ અતિ ત્રાસ રૂપ લાગે છે.

ટૂંનના ટળામા ચૂકવાની તથા મ્પરેને ફળ છોતરા વગેરે નાખવાની રેવ તો બહુ જ સાધારણ હોય છે અને બારી પામે બેઠવામા માણસોપણ ટળામા જ આ ભતની રેવ ચ્છતા કરે છે. ટૂંનના ભજજે તો બેઠગરી ને સ્વચ્છતાનું જ્ઞાન ન હોવાને માટે જીવત અધાતા અને ઝડા જેવાનો અનુભવ સહુને વારવાર થતો દરો યદ સ્વાસ્થમા જ નહિ પણ સ્વેદ સ્વાસ્થમા મુસારી મરનારા સાધારણ 'સુધરેલા' વર્ગના મણાતા માણસોમા પણ આ રેવ જોવામા આવે છે.

આ બધી અસ્વચ્છ અને બરી રેવો માટે કટલેક અરો આપણા હેરાની અરીજી જવા બહાર છે જે બજ છે, પરંતુ અરીજી ન હોય તેમનામા પણ ધારી અરી રેવો જોવામા આવે છે. વળી એ માટે નેમ જીવનિઓ જવાબદાર

છે તમારું નમ અમ સ્વચ્છતાના મેદાનમા આનાવ પણ જવાબદાર છે. ગદગા કુંડ તી કામચલાઉ મના મ્પરે તો બહુ છે. નાખવામા આવેલા હોય છે, ને જ્ઞતા હોય છે ને સ્વચ્છ રાખવાની કે તે મ કે પુરતુ પાણી આપવાની પણ કાળજ મુધરાર્થ વરૂંથી રાખવામા આવતી નથી સ્ત્રીગા માટે તો એના રમણો ભવ જ રાખવામા બીવે છે, અને ગામડામા તો એવી અગવડ બીવે ન હોતી જ નથી અને માધનોના આવાવ એ પણ રેવે જ અરો એમ માણુ ગરી રૂપાય.

પરંતુ આપણે સ્વચ્છતાને ખયાવ પણ અપૂરતું જ છે અને નામ રેવતાની કુશળી મગસાઈ દર્શાવતાં છે. આપણા સમાજમા સારી નિયતિવાળાના ધનામા જે નહાવા માટે તેમજ ખાને લેસવા માટે, અને માટે અક જ રચનાઓ કપાયે. ઘણેખર વળે કને જોવામા આવે છે. ખ્યા જુદી ચોકડીની સમજ ન હોય ત્યાં ખ્યા તરીકે ભજજેને કપ ધોગ કરવે. જોછે, નહાવાની ચોરડીને નહિ, જેટલુ જ્ઞાન પણ ધ્યાન લેવું નથી.

આ બધી બી રેવો મુધારવાનો મુખ્ય કપાય રાખામા બાળકોને આ બાબતનું સ્પષ્ટ જિનણ આપીને તે બાબતના કંઠ નિયમો દર્શાવે, અને તે નિયમોનું નુસ્તપણે પાલન કરે વગરના બેરબાબત કરીને જ ગરી સમાજ આપણે કોઈગતા બાળકોમા સ્વચ્છતાના નિયમોનું સંચોદ જ્ઞાન યાય, ને તેજો થોતે જ અસ્વચ્છતા પ્રતિરેકાર તથા સારમી લાગણી રાખના યાય, તો જ બલિયની પ્રતમા સ્વચ્છતાની રેવ પડે નેમ લાગે છે. બ્યાખ્યાનો કે સમત્વરીથી સ્વચ્છતાની રેવ ટૂર થાય એવી તો આશા જ નથી. સ્વચ્છતાના નિયમના ભગ માટે દરની ને ભડેરામા તેમના નામ પ્રથમ રવાની રિયા કરવાના મયલા ધરવામા આવે, અને એ કાયદાનું નુસ્તપણે તથા કોઈની મેદસરમા રાખવા જિના પાલન કરવામા રેવે ને જ શેડાધલો સુ રારે. થવાને અનવ છે.

રાજાઓ માત્ર પુરેવે માણવા ભધુવવા માટે જ નહિ પણ સારી રેવો પાડવા માટે છે, ચારિત્ર્ય અને સદ્વર્તન ધરતું એ રાજાઓની ખામ રજ છે, એવા ખ્યાલ આપણી ગાશના સ્થાવરને થાય તો જ આ બહુ મમ્ય અને

સૌન્દર્યના ઉપાસક કવિ રવ. હરિચંદ્ર ભટ્ટ

લેખક નિરંજન ભટ્ટ

૧૯૪૮ની મેની સાહે મુળજી આપણા આ એક સત્યા કવિને સૌંદર્યના સંકેત માતાત્યાગ કર્યો એ આપણે મોટું દુર્ભાગ્ય છે. નવતરગીએ કલાને અત આપણને એ જ ભણે કે શ્રી હરિચંદ્રના જીવનનો પરમ પુરુષાર્થ હતો. એમના વ્યક્તિત્વની મુદ્દેણ છબિ એ એક જ વાકયમાં આપવી હોય તો અંગના ન રંગ ગિવ (અને રાજરાતા એક અમગધ્ય કવિ)ની, એમને અપેક્ષ થયેલી એક કાવ્યપ્રકિતના રાજદોષી આગી રાકાય.

“અકલાત જેલ સહ્યાન્ય કલા પ્રવાસે”

આમ, આવા અસ્વાત કલાપ્રવાસીને જીવનનો સાક લાગે એ તો જીવનની પેતાની જ કટુલતા છે.

વાતવાતમાં એકવાર એમણે કહેલું કે નાનપણથી મારે જે રવળનો હતો. અંક યુરોપ જવાનું ને બીજી વિચારકર થયાનું. આ બન્ને રવળનો પોતાને વિષે તો પોતે સિદ્ધ કરી શકે એવા સંભેગ ન હતા, એટલે એમણે બીજી રીતે સિદ્ધ કર્યા. પહેલું જેમણે પોતાના નાના ભાઈ (શ્રી પ્રબોધ ભટ્ટ) ને એ સારંગી (પારીસ) કુનિવર્સિટીના પીએચ ડી છે તે માં એમણે સિદ્ધ કર્યું ને બીજી અનેક વિચારો અને અંગના ગિરેલીની સેવા દરવાગા.

પોતે યુરોપ ન ગયા, પણ યુરોપના એક આપણા જેવા જ, એ સમયના ડુઈની દેશ પોલાન્ડનો કલાપ્રવાસી એ અહીં લાંબા અને પોતાનાં નાના તારણદાર એરેન્ડ પિયુરુદરી નું એક રવતર જીવન અરિત તથા પોલાન્ડના એક યુવાન કવિ વેલ્ડેલ્ડ બાન્ડા કારોનો. “જો તારિયે અનુવાદ અમ પોલાન્ડ વિષયક જે પુસ્તકોનું યુરોપી સાહિત્યને અર્પણ કર્યું એક એમની માતૃભૂમિ દિલ્લે છે પણ એમની હૃદયભૂમિ તો ભણે પોલાન્ડ ન અને અમનો જે પોલાન્ડ પ્રેમ અનેક પાનિસ કલાકારો તથા લેખકોની ત્રણત અને માઠ મેત્રીમાં એમણે પ્રગટ કર્યા પોતે ભણે કે વોરોના રસ્તાએ કપર જ ચાલે છે એવા ગીરવરખનમાં મુખબાના રસ્તાએ પર તે ફરતા ને પછી તો પોલાન્ડ ક્ષાત સારા જે યુરોપ અમના સૌંદર્યપ્રિય ગાનસ પર કોઈ અજળ ભરૂશી નાખી પોલાન્ડ ત્રણ પરમપ્રિય પુસ્તકોમાં એ બીજા ની રાધે શીક દિસ્તુર પડે. અને ભર્મન કવિ રિલ્કેની કૃતિઓ ગણાવતા હોહરકીન હાઈન ગટે રડીદન ભર્મન અને રિલ્કે જેવા ભર્મન કવિ આ બોદરે પોલ વર્ડ અને વાલેરી જેવા રંગ કવિઓ લીકે પાડ્યાં અને મોર્મ જેવા હૃદયવિયન અને મૅનિસ કવિઓ તથા અન્ય યુરોપી દેશોના પણ ભગીતા કવિઓના પોતે એક સદ્ બાન કલાપ્રવાસી નીકળે જેવા ભની થયા હતા આ પરથી એમની આદ્યહુત રસિકતા અને સંવેદનશીલતાને પરિચય થાય છે શ્રી હરિચંદ્રના વ્યક્તિત્વનું આ પાસું એમના જીવનનું ગીરવ છે અને ગુજરાતનું સદ્ભાગ્ય છે. આવી સરકૃતિ પ્રત્યેનો અંગનો પ્રેમ એમના ‘મદિમા ના મંથેશ પરથી કટપી સકાય છે, તે પછી શ્રી હરિચંદ્ર સાચી રીતે તો પોલાન્ડના જ સમકારવાસ છે.

આવા એક વારસની પોતાના સરકારોની માનુષ્ય પ્રેમની “છેકની મનીષા” પિયસુદેશીના મૃદુ પરના એમના પોતાના ન કાંબની નીચની પશ્ચિમી પરથી દલ દલ રાકાય.

અને છેકની મારી કપરખાને એક મનીષા

દુનગા હૈયાને રાણા સમયની હોશ પરવા

તહીં કાંટો મારા પતન મહીં એકાદ કળેરે,
સુતે પી માતાના પદકમળની આસી કરી
રમુ કાંવાને જે પાણીરત જે કોઈ પદમા”

“સરનુ સખ્ય અને બીજા વાગો” તથા “કેસુરો અને મોરેક નામના પ્રકટ થયેલા કાંબસમૂહો તેમજ હાલુ અમનદ એવાં થોલાં કાંબો એ શ્રી હરિચંદ્રનું અજરાત અર્પણ થયેલું કાવ્યસર્જન. ‘સર નુ સખ્ય માના’—ને તથા વસતાવધીએ મૃત્યુ પામેલી બહેનને એજે કાંબો સુશ્રાવતાં કવિતામાં સારકલાને સમ્માદીના અનેક નમૂના રૂપે જીવે, અને કેસુરો ને સોનેર માના ‘મદિમા’ ના કાંબો એમના હૃદયસ્ત્રવના તથા અર્ધેમના સહાયના સાચી રૂપ ચિરજીવ રહેશે.

તેમાં આત્માની અમરતાનું દર્શન એમણે—

“આ સુકિતા અત્યંત શ વ્યારે,
આત્મકે ને એક પલ્લે સુખાનુ
તાક પેલું રેશમી રૂપ તેમાં
આશુડા હુ ધાવતો તારી સાથે”

એ પ્રતીકમાં પ્રગટ કર્યું છે તો પુરની પ્રત્યેનો આશ્વર્યમુગ્ધ પ્રેમ એમણે પુરનીને નામક મળ્યો.

“બહારોન રહનુ જ ન સાચે
સમ્પાન છે એક આશ્વર્ય પુર”

એ પ્રતીકમાં પ્રગટ કર્યો છે અને જીવનનું મધુરદર્શન “ઈન્દ્ર ને નામા કાવ્યમાં આ રીતે કર્યું છે.

“નવે પદમાં મરતીમાં ભ્યા
એક પ્રવાસે વળપારમાં
બાધે એનો, પ્રેમપારા હું
જ માણુ તારો ઈન્દ્ર આપ છે”

તો મૃત્યુનું મળસ દર્શન આ પશ્ચિમીમાં ગાળુ છે.

“નયનમાં કહેણા મૂકી ને મહે
જીવન મૃત્યુ બધુ સરખુ જ છે”

શ્રી હરિચંદ્રનું જીવન ને મૃત્યુ બંને જીવનની આ કહેણા પાને ભણે કે જવાણ મારી રહ્યા છે.

ઉરમયના પહેર પોતા નહેરે “એમ એમણે ગાણુ છે અને એ હેર પી લઇને પછી પણ પોતાને પડે તો કહારમાં આ પશુને કદી ન રાખુ છે કે

વિચિત્રામણે સોએ સોએ કુદા વિધિથી થયુ,
જીવતર મહીં થોડું છની થયું ન ભગીડડ
અત વિસરું બોલુ સાચુ પુન સરભવના

મિટને, મત વિસરીને, એમનો આત્મા તેર કંઈ બે સાચુ ભાગી પુન સરભવા પ્રગટ થઈ જાય દરો આવા આત્માઓએ કહિ જ નવ ભવના નથી હથેરડુ આવા આત્માઓને આશ એકાંઈ છવા કીને થયું બગ દરો કે કાં ભને. આપણે તો એટલું જ ભળીએ કે આવા જીવન તથા મૃત્યુને માટે તો નજવતમાં જ કલાની અવ આભીને ન સાચુ તરણ કે પ્રાયશ્ચિત થઈ શકે.

ન્યાન્યાના કવિતા કલા જીવે છે, ત્યાંના આને પણ હરિચંદ્ર જીવે છે આપણે પ્રેમને મોટી પ્રાર્થના કરીએ કે જીવનમાં અમુન-દર ને અત આપણે કારણ કે એમાં જ હરિચંદ્રના આત્માની શાંતિ છે.

[એમની સવિશેષ જીવનનોદોષ આ અમની ‘ગાણુકી’માં આપી છે.]

જાણી જોઈને
[સાચું કોઈ જાણના માટે]

હવે જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના
જાણી કેવો હવે જાણના

હાકેરાના કરતાં હાકા અને શી રાવના આવે બનવાળું 'અમેજા કાટંગ' પાતુ.
જેમાં, શી રાવના નિયંત્રણમાં મારે આજકાલે જ હાકરા બતાવવામાં
લખતી પદવાથી ઉપજેલા પ્રશ્ન પૂર નિર્ણય મળતો-કાચવું આવેબન છે.
હા. હાકરામાં હાકરાઈ (અ. પ. ૧૯૧૩ થી ચાલુ) કુટુંબ અગદાવાદમાં
નિયંત્ર નથી એ બધાનું ખજુરો. હાકરાપ્રસાદની નિર્ણયમાં કલાશાવના
પ્રતિ રજી છે ગુજરાત વિદ્યાપીઠના તે રોજેર બન્યા ત્યારે પણ
ત્યાંની કલાની દૃષ્ટિથી તે 'શ્રી' થયા અને ત્યારથી થી કુટુંબ પ્રસાદને
શાંતિનિકેતનમાં અભ્યાસ કરવા માટે બે વર્ષની રજાસરિપ તેમજ
આપતી, માન એક કુટુંબમાં ન કલાનું મયક બતાવવામાં હાકરાને
સંગ્રહ નહોતો અને 'પણ સગમ અગદાવાદ શહેરના રજિસ્ટ્રાર,
કલાપ્રેમ' તથા નિયંત્રકેમ કેમ વધે તેનું તે અહોનિશ ચિંતન કરતા,
ચાલનાતા ધડતા અને અધિકારી ગાજીસેને બેમાં ફરી તે માટે
હાકરા તે હાકરા કરવા દેશપરદેશમાં દખાને આપી પ્રેરણા આપતા.
ભારતીય કલા અને સંસ્કૃતિના પ્રતિનિધિત્વને પ્રધાન ગણતા
આશિયાબરના એકમાત્ર દૈનિકિક તરીકે જગતના જ્ઞાનિદેશમાં
પ્રતિષ્ઠા મેળવનાર 'રૂપમ' પત્રના તંત્રી શ્રી અર્ધેન્દ્રકુમાર ગાગુરી
૧૯૨૭માં આગદાવાદમાં પહેલી વાર આભ્યાસ ત્યારે હાકરા તથા
૨૯. હોરાલાલ પારેખે અને હજી કે અગદાવાદમાં કલાના પ્રસંગે
ચાલના માટે એક કલાસંગ્રહ હોવી નોંધેલી. શ્રી ગાંધી જેવી ન્ય-
ક્તિને સત્કારવાને બીજા કોઈ મંડળોની ગોમતના માર્ગદિશ અણાય.
'ગુજરાત કલા પ્રવર્તક મંડળ'ના કહુ બનાવેને હવેનું હું આજ
મંડળ કે તેની કાચ-કદાકદથી દેખાશે હતાં. પણ એ બે બિલેએતો
દુરતાદુરત એક સાદુ બંધારણ થી પાંચ-દસ રમયક સહયો સાથે
'ભારત કલામંડળ' નામનું નવું મંડળ જન્માવે અને બીજા ન દિવસે
સંસ્કાર સુધારા હોલના મેડા પર તે મંડળના નામથી મેડા સંગ્રહન
સમારંભ થોડા હાકરા ગુજરાતમાં હવેનું માનવની શ્રી અંશીલીને
આપ્યું. મને તો હવે બાળબાળી બળેર ન પડી નહીં કે આગંતજો
તથા માનવપત્રને અર્થ ક્યાંથી આવ્યો અને કોણે તે તૈયાર કર્યો.

આં દીને ન હાકરા સહોને મને હમેશાં બહેર જીવનમાં હા-
સેલો માર્યા કર્યો હતા અને મને બહેર કામ કરવાની દીક્ષા આપી
હતી. ત્યાર પછી એ જે 'ભારત કલામંડળ'ના આશ્રયે શહેરમાં
ધણા કલાપ્રસંગે બિજાવા મયા. તેનાં કાર્યોમાં જરાકે મુશ્કેલી
કે મુશ્કેલી આવતી ત્યારે હું તેમને મળતો અને તે કોઈ ને કોઈ તોડ
કાઢી આપતા. પોતાનાં આપાં કહેકલાયોમાં તેઓ છપ્પી વાર બંધા-
રણ કે નિયંત્રેની શેરી અવગણના કરતા, પણ કાર્યસાધકતા ને શુદ્ધ
નિષ્ઠાથી કરેલાં તેમના આ શુભ કાર્યો પ્રતિ સૌ કાલેય નબરે લેતા.

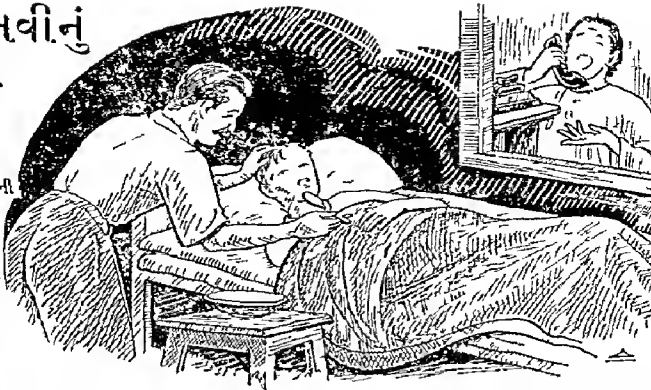
અગદાવાદની બહેર પ્રશિક્ષિતોમાં તે મને મોટો મોટો જાણીતા છે
એ શહેરની મુનિસિપાલિટીના સભ્ય બનીને મારી જીના આદેશ
પ્રમાણે તેમાં પાયાની સેવાઓ તેમજ કે પાકી અને 'અગદાવાદના
આદેશ'ને એનો પ્રથમ પ્રશ્ન માની, બને આદુતાળાઓ તથા બની-
આની સરદારી હાથ, સાતસાત વખત તેની ઉંઠ કાઢ્યાં હોડી પોળો-
ના પણ ખુલેખુલ્લામાંથી માસમંથ કર્યો કલાઓ આવી રીતે
એક પછી એક પોળ સાફ કરાવી ને ત્યા પાછી છાવતા, અને રાત્રે એ
પોળમાં પોળના નાશરિતેને બેગા ફરી આદેશપ્રવચન કરતા.
અગદાવાદ શહેરમાં ને સુખાકારી અને રોગની નિવૃત્તિ થઈ તે
હાકરાની આ મુશી સેવાને આભારી છે. એ બેલા અગદાવાદ મુનિ-
સિપાલિટીના પ્રેમપ્રપટે સરદાર વલ્લભભાઈ, રમ, બહુભાઈ કાકોર કે
માનનીય મળવકર ને કોઈ હસારતે અધિકાર થર આવ્યા એ સો
હાકરા સાહેબની રમવણતા અને સૌન્દર્ય માટેની મુશ્કેલ નિષ્ઠાની
એમના એવા કાર્યોમાં નોંધેલો સર્વ સદકાર અને સાથ આપતા.

અગદાવાદ એમને માન ગુજરાતનું ધણકડુ હાકરા હાકરા અને તે
જગતનાં શહેરોની બહેરથી કરે એવું કરવા એમના મદામોનેશ્વો
હતા. આવડા મેટા અગદાવાદ શહેરને મુશ્કેલ ન હોય એ કુલિપ
વિષે સહોદિત થવા બાળા, તે વાતને કેડા પકડી, તેમજ મુનિસિ-
પાલિટી પાસે સરદાર પૂલ પાસે તેને મારે આસ જમીન રમાવીને
નકશા કરાવ્યા હતા. મુનિસિપાલિટી ને એમની બાવનાની બરી
કર કરવા માટે તો એમનું બે અપૂરુ રમવન તેણે જમીન પ્રલસ કરે
લેઈછે. મુનિસિપાલિટીએ કરેલી 'રતા પુરતકાવન' થી જાળના ન
રાણીબાગમાં બહેરની તે થતા રેડિયોમાં હાકરાની ગોઠવણ પાછમ
તેમનો ન્ય વેગ હતા. ત્યાં શહેરના સંગીત-કલાકારોના સંગીતની બેકો
પણ તેમજ ન ગોઠવેલી. ગુજરાતી ભાષામાં 'સોનવંદના રાધણ' રાજ-
નો પ્રધાન સૌન્દર્યપ્રેમી આ હાકરા સાહેબ ન જાણત કર્યો છે.

ધારેધીરે મને તે પોતાની સાથે અગદાવાદની આસપાસનાં
માગરો, કરળા અને નગરોમાં હાકરા લાવ્યા. હું ન માનું તો
ત્યારે ત્યાંનિક મણુસેને મારે ત્યાં હાકરા આવે અને મને સગમને
કે તેઓ તમને લેવા આવ્યા છે. પછી સાથે ન જમીને ત્યારે માગ-
રામાં મણુસેની ખાસિયતો, રમવણ, વર્તન, બધામાં તેમના
નિરીક્ષણો લાભ અને આપતા. એમની સાથે નેરોડા, ભરેડા,
રેડું ને કયાં કે તેનું ફોન થવા લાગ્યું કોઈ મામમાં નિશિદ્ધ કરીશો,
તો કોઈ આમમાં પત્રચલાના સમાજ સેવકો, ક્યાંક જનતાની સેવા
કરનાર પુલકશીલ સાધુઓ, તે વચ્ચે સંસ્કારમૂર્તિ બેવડી કે આગે-
વાન મુખીઓ દ્વારા ને બહુવિધ કલાખંડયે થયાં કરતા ને મેક
હાકરા કરવાના અને હવેલો કે આપણી મુનિસિપાલિટીના એવા અર્દો
નથી પડ્યા તેથી ન આ લોકોનાં મન શુદ્ધ છે. તેઓ પુલકશીલ
દિસાળો કરતા નથી કે પ્રસિદ્ધિની લોહપતા રાખતાં નથી; જીવનનું
પુણ્ય એવું થાય એ ન તેમની દિમિ. (જીઓ અગ્રુ ૧૭૦ ૨૦૮૯)

માનવીનું મન

વિખ્યાત
બંગાળી
લેખક
'વનફૂલ'ની
વાર્તા
★
અનુવાદક
રમણિક
મેઘાણી

ન

દેશ અને પરેશ જેઠ સયા સાઈ પછુ એક જ વેલના એ ફૂલ ની કચળા એમને નહિ આપી શકાય ના હૃદયને અને પ્રકૃતિએ બને રીત બેકંગા મેળ કરતા એમણ જ વધુ યતો નરેશના ચહેરાનુ વલુન એન્દરે કાગા કરી મકાચ પાને શામળો લાગો દુઃકાદુઃકા વાળે જોણ મો અને તે તેજસ્વી આગે નોનિયાની પૂડી જેની બરાબર મુજ અને તે પદની વાચ જેવુ અભિયાજી નાક

જાને પરેશ વાને જીવ્યો હરે હરમણે ગુપ્તના વાહકિયા વાળ સુફર રીતે એજેલા મો જરા લજગોળ અને નાક જીવું ને નીચું બેઠા આત્રેશા એક પ્રમારનો તગાય બાવ ફાટીમુજ સકાયદ ગળામા કઢી અને કપાને ચઢનને લેપ

ગાનસિકરિતે બ ને પાંતણાતાના મેવગા સુરત નિશાવાન હતા એક હંતો સુરત વૈજાનિક અને બીજે હંતો સુરત વૈજ્યવ અસ્થત નિશાપૂવક નરેશો જ્ઞાનમાર્ગ અને પરેશો બક્રિગામરે સ્વીકાર્યા હંતો નરેશને 'કન્થાઈન્ડ હૅન્ડ' નોકર જવારે નરેશ માટે 'ફાગલ કહેડે' મુરદીની વાની જનાવવામા પરાવાયો હોય ત્યારે એ એક જ ગાનના પરેશ સ્વયંપાક કરી નિરાગિય બોલન પતાની શ્રીમદ્ બા વાતમા મગ દોય આજુ લગમગ સજા ને દેખાઈ

પછુ આ કપરથી મીમ ન માનરી કે એ બેઠે સદા ક્રમક્રમ જ કરતા એવુ જરા ને નહોતુ એગની વચ્ચે કનિષ્ઠ થતો જ નહિ, અને એવું રીવા ને કાઠે શીશુ એ હંતે કે આર્થિક પ્રશ્ન માટે એમને પરરેપર ની પાસે હાથ લગાવવાની જરૂર નહોતી

બન્ને એમ એ યજ્ઞોહા હતા — નરેશ કેમિરદી લઇને પાસ થયો હંતો અને પરેશ સરકતુ લઈને બેઠે કોલેજમા પ્રેક્ટીસર પદે હતા અને સારો પમાર મેળવતા હતા પિતાએ મુશ્ય પહેલા પોતાની ચિન્હકત બેઠેને સરખે બારો વહેંચી આપી હતી ને ગાનનામા લેખે રહે છે તે પલ નારસાગા મળેછે છે ગાનન મોડું છે એવડું મોડું કે જેત્રજુ કુટુંબને યુવ પૌત્રાદિ સાથે છૂટથી રહી રાકે પરતુ નરસ આ પહેરના ગાનમા પૂરડીની અનિયતા બેઠે કદકે કોચા વિચારો અધોયા છે કે આજ સુધી એમણુ મગ કર્યા નથી પરેશ વિચારે છે

૧૮૬ (વૅલ ૧૯૫૦)

કે 'કા તપ કાન્તા' એ જ સત્ય છે 'રિસેલિવિદી નોનિયા વિચારે છે કે નિર્મળા સાથે જ શુ મુશ્ય પામી છે કે હુ ને બેઈસકોનો નથી-પછુ એજે જ શું ?

પરિણમે નરેશ અને પરેશ સયા સાથેનો દોષાગ્રેત પ્રકૃતિના છે અને મિત પ્રકૃતિના દોષા છતા થે એક જ મ શ નિતપૂર્વક રહે છે

પછુ એક બાબતમા એ બન્ને સરખા છે પદ્મને એ એ છે પદ્મ એમના નાનાભાઈ તપેશને ફીકરો ને તપેશ એ બાદમા મોટરી કરેનો મોશિયુ કાંગળિયુ યતા એક દિવસ એની પત્ની મોરારમા અવસ ન પ રવા માદશીને તાવ મગ આધાત પમિતા નરેશ અને પરેશ ત્યા જીવ પહોચ્યા હતા, પછુ અને મોરારમાના છેલ્લા સપ્તકો જ તેઓ સામઘી શક્યા એ સુખેશ આ હતા 'અમે તો જીવ્યો છીએ પદ્મનું જ્ઞાન તમે રા પદ્મને લઇ નરેશને પરેશ કદકતા અ બધા તપેશના જ નારસાગા ને થોગી રકગ મળી હતી તેમાથી અરથી પરેશના માટે રાખીયુ ગિરાનમા આપવાનુ સુખન નરેશ તરફથી સુરત પરેશ બોલી જીઓ કે 'તો તે પછી બાકીની અર્થ વિજ્ઞાનતા સરોપન પાછળ ખરચાવી મેઇએ' અને એમ ન પદ્મ વિષે તેો આગરે નહી કહું કે તે આ પહેલે કોઈ જ ન નથી તે પછી પદ્મનું જ્ઞાનની ચિંતા ન શા માટે કરવી ?

૧૮૮—નરેશ ને પરેશ બેઠની આખના રતન એવો પદ્મુ ધામે મોટો થતા લાગે નરેશ કે પરેશ બેમાથી માઠ જોતા પદ્મુ પર લાહતા નહિ પદ્મને જ્યારે લેમ રૂચત તેમ જ તે નરેશ સાથે જીવી જીવોને જ્યારે એનો મુશ્કેલીના રવાઘ મોટરી ત્યારે એ પરેશના નિરાગિયાદારી બોલ ન તરફ થોડા દિવસ ને થોડા દિવસ નિરાગિય બોલન પછી મોશાદારની છમગા ફરી પાછો નરેશના રસોડા બાજુ જતા પછુ એને કોઈ રોગક નરેશ કે રેશ બેમાથી કોઈ તેને કોઈ નથી મોશાદારા ન હજીવન નહિ એકે એક મોશાદાર તે એમ જ ગાવતા કે પદ્મ

એ પગે દોડતા માણસને એક પગે દોડનારો કહી પકડી શકે અને તમે કહેશો કે 'ના' એ 'ના'ને 'હા'માં પલટાવતી આપણી રમત

લંગડી

લેખ: વામુદેવ ભા

દો

અહીં એ કિયા નૈસર્ગિક છે અને એટલે જ દોડવાની ક્રિયા પર રચાએલી રમતો વધારે છે એ રમતોને શગસહ બનાવવા તેમાં ફેવી નાનાં વિષય મુશ્કેલી આ શૈલ્યવામાં આવે છે તે પણ આપણે જોયું નેથી જ એક અભિનય અડચણ તે એક પગ ઢાર દોડવાની શૈલ્યના એને જગી લેવી હશે કે આપણે ત્યાં નાનીનાની તો એવી ધણી રમતો છે કે જેમાં લગ્નની લેવાની હોય, પણ મોટી, અંતરેકે વ્યવસ્થિત રચાય પામેલી અને આટલગ કાનૂનથી નિયમન વા મેલો, એવી જે મુખ્ય રમત આપણે ત્યાં છે એવું નામ છે 'લંગડી' આરતમાં જુદાજુદા પ્રાંતો તે વિવિધ નામ સાથે અને વિવિધ પ્રકારે રમાય છે

આ રમત જોતા મુગ્ધત સવાલ એ થાય છે કે એક માણસ એ પગે દોડતો હોય અને તેને બીજો માણસ (કે જેની દોડવાની શક્તિ લગભગ પેલા માણસ જેટલી જ છે) તે લગડી લગને પકડવા નય તો તે તેને મ્ની પણ પકડી શકે મારો? સવાલ વાળો છે, ને તેનો વાળગી જવાબ પણ છે સરખી શક્તિવાળા માણસ દોડતા હોય એક નાગજ અને એક પાછળ આગળનો એ પગે અને પાછળનો એક પગે જો એ બને સીધા જ દોડેલા કર તો પાછળનો માણસ ફરી પણ આગળના માણસને પકડી ના શકે પણ આગળનો માણસ સીધી દોડ છેડી વળા લેવાનું શરૂ કરે કે તરત જ પાછળના માણસને હાલ મળવા લાગે છે-હકો કે લાન જાણવાની તક મળે છે સાઈમ્લનુ આગળનું પેડું જેટલી મુસાફરી કરે છે તેના કરતા પાછળનું પેડું એટલી મુસાફરી કરે છે, કારણ કે સાઈમ્લનુ જ્યારે ન્યારે વળા લે છે ત્યારે ત્યારે પાછળનું પેડું આગળના પેડાના જ રસ્તે ન જવા નરા દોડ રહેતા લે છે લગડીની બાળતળા પણ આ જ નિયમ લાગુ પડે છે એ પગે દોડનાર માણસ જ્યારે ન્યારે વળા લે ત્યારે ત્યારે તેને પકડવા જનાર લગડી લેતો માણસ રસ્તો જરા ટૂંકાવવાનો એટલે, જો તે પોતાની ડડપ પેલા દોડનારની ડડપ જેટલી જ રાખે તે તેમની વચ્ચેનું અંતર જરા ઓછું કરી શકવાને, અને જો એ જ લગડી પોતાની ડડપ જેટલા વધારી નાખે તો તેને પકડી પણ શકવાનો આનો અર્થ એ કે લગડી લેનારને સમજવાની તક આપવા માટે દોડનારની પાસે ફરજિયાત વળાક લેવાવવા જોઈએ અને એના ઉપાય એ કે દોડનારને અમુક ગયાંદિત અંતરમાં જ દોડવાનું કહેવું જોઈએ એ ગયાંદા કોમ કમી તેમ પડવા જનારને વધારે સગવડ આજ સિદ્ધાંત ઉપર લગડીની રમત રચવામાં આવી છે

આજના તેના વ્યવસ્થિત રચર રનો સામાન્ય ખ્યાલ આ પ્રમાણે છે (જુઓ સામેના પાના પરનો નકશો) કે કૂટના આસપાસ એ કેડાણ દોરવામાં આવે છે ગિદાસખે એક નવો અખતરો એકપાઈ એક કુડાળાને બહાર તેગો સમચારસ રાખે છે, ને એ સમચારસ લીધે પડતા ખૂણાઓમાં જ્યારે દોડનાર-પકડનાર-નય છે ત્યારે ત્યાં નવીનવી પ્રયુક્તિમાં લેવાની મળે છે [પગ લેનાર દુકાળે કે જે રગનાર પણ મ્લેવામાં આવે છે તેના નવે નય સિદ્ધ આ કુડાળાની અંદર ચારે બાજુ ગમે ત્યાં કિસા રહે છે કુડાળાની બહાર કાંચ આપ નાર દુકાળે કે જેને મારનાર પણ મ્લેવામાં આવે છે તે, તેના નવે નય સિદ્ધ કમ પ્રમાણે (પહેલા કાણ પકડવા જરો, બીજા કાણ વીજ કાણ અમ નમે જમુને કમ નકી ફરીને) વ્યવસ્થિત કિસાદી કે છે કુડાળાને એક મ્લેવાદાર હોય છે પહેલો પકડવા જનાર આ પ્રેરક ફારની બહાર એક પગે કીએ રહી પકડવા જવા માટે એક પગે થઈ રહે છે પચ રમત માર કરવાની સહા આપે કે તરત તે કુડાળામાં હાથન થઇ પોતાનું કીરાલ કે ખાડવા માટે છે અને પકડામ એટલો

લગડીની રમતમાં એક કીરાલીની પગ, જેમાં રમનાર પાછળ પછ નાંચે પકડીને સરખી નય છે પચ પણ જેની સામેનય છે

ચિન્હને પકડવા મથે છે જેઓ પકડાઈ નથી તે કડાગાની બહાર નીકળી નિયત સ્થળએ બેસી નથી છે પકડવા આરંભે સિદ્ધ થાય છે એટલે કુડાળાની બહાર નીકળી નથી છે અને તાને ચિન્હનું લેમડી લઈ કુડાળામાં ફાવેલ થાય છે, અને મમ આગળ ધપાવે છે

રમત પૂરે હારી પાચ ગિનિટ ચલાવવાની હોય છે પાચ ગિનિટ પહેલા બધા રવાનારા (એટલેકે દાવ લેનારા) પકડાઈ નથી, તેને મગને ફરીથી બહાર લોલાવામાં આવે છે અને રમત ચાલુ રાખવામાં આવે છે પાચ ગિનિટ પૂરી થતા પહેલા બધા મારનાર (એટલેકે દાવ આપનાર) થાકી જઈને બહાર નીકળી ગયા હોય, તે તેમને ફરકને ફરીથી બીજા વાર વારાફરતી મોકલવામાં આવે છે આમ, કોઈ પણ હિસાબે પાચે પાચ ગિનિટ રમત ચાલુ રાખતી જ પડે છે

દાવ આપનાર કપર મોક આસ મરત એ દોષ છે કે પોતાનો વારો ચાલુ હોય તે ફરગિયાન કુડાળાની બહાર, જ્યાં રાખેલો પત્ર કે સરીરનો બીજો કોઈ પણ વાજ તે જગીનને આડી ન રાખે આડાડે તે તેની એક જૂલ થઈ ગયું

જેટલા મારનારનો વારો પૂરો થયો હોય તેનાથી બમણા ગમ્મ રમનાર પકડેને મથે છે, અને પછી જેટલા રમનાર બાદ થયા હોય તેનાથી બમણા ગમ્મ મારનાર પકડેને આપી, તેમણી તેલે કરેલી બસ દીઠ એક લેખે ગમ્મ બાદ કરવામાં આવે છે બે રમતને અને બે હુકમી વધારે ગમ્મ મેળવે તે હુકમી છતી ગમ્મ

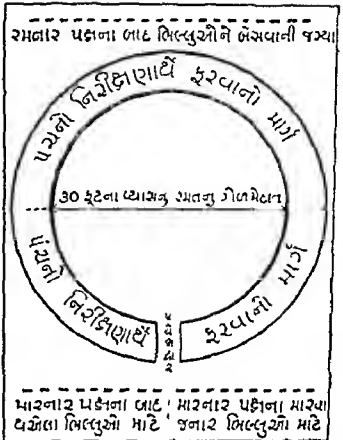
આ રમત સિશુ અને કિશોરોને ખૂબ આકર્ષે છે કુમારોનેઆકર્ષ છે ખરી, પણ સિશુ-કિશોરો જેની નહિ, અને યુવાનોને તે તેમના બાહુ જોડા રસ પડે છે

જોકે પત્ર પર સમતોષપણ સાચી ટપ, ટપ ટપ કરતા લમડી લેતા સિશુમાં કેટલીક વાર જોવી તે હલક અને છટા લેવાની મળે છે કે રસદહિયામાં કોઈ કવિને ભરે જોવાથી લિતા નડે

પકડવા જનારે પોતાનું સમતોષપણ રાખવવાનું હોય છે એટલે તેની મનિ કપર એક ભતની મથાઈ મુગઈ નથી છે આસ કરીને તેને વાકા વળવાનું-નીચા નમવાનું મુગઈ પડે છે દાવ લેનાર આને પૂરેપૂરે વાજ કરીને છે એ લાચ કડાવવામાં એ આસ કરીને બે ભતની પ્રયુક્તિએ અજગાવે છે એક તે જોગિલાની દિશા બદલવાની-એટલેકે પવતી લેવાની, અને બીજી નીચે જમીન પર મથતી પછી આટલેકે પસાર થઈ જવાની આમાં એ પકડવા આવનારને ઉત્તરવાનો-એટલેકે એક દિશામાં જવાનો ચાલો કરી બીજા દિશામાં ફેરી જવાનો-પ્રયત્ન કરે છે આ બધા પ્રયત્નોને પવિત્રમથે તે પકડનારતા પલમથાથી સરકી જવામાં અને ફેરફાર તે પકડનારનું સમતોષપણ મુગાવડાવવામાં પણ સફળ થાય છે

પકડવા જનારે પછુ દાવ લેનારની મુરફેસીમાં ભળતો હોય છે અને તેથી તેનો વાજ કડાવવાનો પૂરો પ્રયત્ન કરે છે દાવ લેનારને ત્રીસ ફૂટના કુડાળાની બહાર નીકળી ન જવાય તેની આસ રહે હારી રાખવાની હોય છે, એટલે પકડવા જનાર તેને કુડાળાની વચમાં જતા રહે છે આમ કરવામાં તેને બીજો એક કામ એ થાય છે કે તેને ફેડનારમાં કરતાં ગોઠું અતર કાપવું પડે છે અને એટલે વેલનો પકડવાનો સમય વધે છે આ કપરાત બંને દોષ પડેલા કરી, અને બાબુથી તેને આવવી લેવો, જોગિલાની લાખી રવાન મારતી, એ બે કેટલીક બીજા પ્રયુક્તિઓ પણ તે અજગાવે છે

આ તો આપણે આ રમતના કેટલાક અંશ પગાડ્યા જોયા, પણ જ્યારે આપી રમત સમપ્રતીતે અને સમગ્ર પ્રવાદમાં જોવાની મળે છે ત્યારે જ તેની ખરી મજા માણી રાખે છે

આ જુઓ કુડાળાની બહાર નજર નજર મેઝા છે, પણ તે પ્રવેશ દ્વારની છેક આખી બાજુએ નજર છુટાડ્યા પછે પછા પકડનાર પ્રવેગદ્વારની બહાર એક પત્ર લેલી લઈ પકડવા નવા માટે ગમ્મ મથે થઈરહો છે ચાલો, પછે સિરોડી મારી, દબે મથા પકડી પકડવા જનારે લમડી રાફે કરી છે હજુ તે તદ્દન તાને જ છે એટલે કેવો રફેતિથી કમીએ મારે છે અને ફોને પકડવો તેની પસંદ ન કરવા બધા રમનારની મિત્રસરથી સિકા તપાસે છે બ, એકદમ જોરો નાનડે ચડ્યાં કર્યા છે બસ બધા યદયે જાન્યું પૂરે રાખી પેલા કાકરા તરફ તેલે મતિ કરી દીધી છે પેલા રમનાર પણ સમગ્ર ગયો છે કે દબે તેનું આવી બન્યું પોતાની નિર્ભયતા તે મથામાં તે ભલે જ છે. અને એટલે તેણે આત્મવિશ્વાસ જરા મુગાવેલો છે, જેનું પ્રતિબિંબ તેના મોં પર પણ જોવાયું છે પકડનાર આ બધું જોઈ સમગ્ર ગયો છે કે કે 'નિરં' હમણા પછી સમગ્રે ખજર મથાનું ફૂડી મેઝા નાચક એમ ક્રો મો રોડો પતાવવા તેવાર નથી તે જોને અને બીજા કેટલાક અજગાવે પકડનારને લોભાવવા તેની પાંચે આવે છે જરા સહસ્રે બેસી તેના મોં પાસે થાને પકડાર પણ થઈ નથી પડતું પકડવા આવનાર સિદ્ધ પણ પોતાની ફૂડીને આકર્ષ પોતિરહુ છે, અને તેથી તે એમ ઉલ્લાસ મેઝા નથી તેણે તો પેલા મોઝા સિકા સાથે જ ઉદર-નિભાસીનો રમત રાફે હારી દીધી છે, અને તેને કોડવા તેવાર નથી પેલા મુગાવેલો નિભાસી કપડાવા પ્રયત્ન તો કરે છે, પણ ત્યાં તો યો' પેલા પે મારી એક ફૂલાય, અને મહાક દાવે એક ટપલી લમડીની થી એક નિરંક દાવનું આ બધું નો માર જ નિભારે રોડનામ જ પડે થયું છે

પકડનારે રવચર કરી બીજા પકડનાર કરી દીધી છે ફરી રાફે એનું એ રમનાર નામે ક, પકડનાર પોતા રહે નાચક જન નીચે લલચાયે છે તેમના આ લલચામણ પકડનારને નથી મળતો રમતે

તે તેના માતા, અને પરિભ્રમણ કાર્યમાં અલગ પડેલાઓ રહી છે પણ એ પાકે કપ્તાન છે પલાને પીછા હોડતા નથી અને છતાં મનમાં પોકે પેડેરો ગે હતી રહી છે જેવા લવણપત્તાપરખતો એક તેની પાસેથી પસાર થઈ જાય છે એ એ નજા આજે થયો તે ગણ પડકારને પોતાને પેડેરો આગમાં લીધો હતો, જુઓ! કેમ પવડી મારીને અણે પેલા માંદક બિલ્ડ તરફ તીર બેઠી ફલાગ લીધી છે! રમનાર માખી હુકમીએ છાદાકાર મચાવી મૂક્યો! જોડાને ચેતવ્યો, અને તેને નસાડ્યો અને તે અધુરું પેલા માંદક બિલ્ડ પણ હવે તે ચેતી ગયો ને આણે ચિત્કાર કરી ઝડપ લેવા મડયા પણ પેલા પડકારને તો તીર બેઠો છતાં નાસનાર નાસે તે પહેલાં તો એ આખો ને આખો તેની રર આ બે પડયો ને! ખલાસ બીજો બિલ્ડ બાદ અને એ બીજે બિલ્ડ એટલે હુકમીના પહેલી પતિના પાકા બિલ્ડમાંનો એક નાચતો અને આખી હુકમીના અસા તથા ચીડના હુકમોને મચે તે બહાર નીકળ્યો પ્રેક્ષકોને પડકારને શાખાઓ આપી પણ પડકારને તો આગમાં એક પણ બાબત પર ધ્યાન નથી આપ્યું એ તો કર્તવ્યવિરૂદ્ધ થઈને પેલા બીજા માદા સિકાની પાછળ કપ્તાનને ચલાવી ગયો છે રગત રાર થયે માત્ર સોળ ને સોડ થઈ છે એમ અલ્પ થકી (રૂપે વાચ) બહુએ છે એટલા વખતમાં બે બિલ્ડ બાદ થયા એ પડકાર પક્ષને માટે ખુમાલીની બીજા છે અને, પણ ત્યાં તો બીજા છ સેન્ડગા પેલા બીજો ન બોલે બિલ્ડ પણ ઊપડયા બાનીસ સેન્ડગા પણ બાદ! હર્ષના પીકારો વચ્ચે રમત આગળ આવી રમનાર હુકમી હવે શક્તિ થઈ ગઈ છે કેમકે તેણે ઘોડા ન વખતમાં પણ બિલ્ડ સુગ્રાભ્યા છે, એમાં એક તો પાકો નાચે બધાને બળવેસાર કરી દીધા છે

પડકારની રફતે નજા કરી થઈ છે તેણે એકનવી પસારની તો કરી છે પણ તે પસાર થયેલા બિલ્ડ નબળો ન છે તે બે તેને પોતાને પણ આતરી નથી મ થમ કાર્ટિને બિલ્ડ માનીને તેણે તેને પસાર કર્યો છે અને પીછા પડકાર છે પણ પસાર થયેલો બિલ્ડ ધાર્યા કરતા નજા થીની કાર્ટિને છે તેજો પડકારને પોતાને પરચો દે-આડવા માંડયા છે ઝડપ લે છે અને એટલે વધારે છે, નજા થોભી લવણપત્તા છે, નવર બોલુ થતા હો દિશામાં મતિ દેખાડે છે, પક્ષી લઈ પેલાને યાગ આપે છે અને પરિભ્રમણ બોને માખી વધારે છે

રાત નીકળે છે રમનાર અને પડકારને તેને પોતાની પ્રયુક્તિઓ અનુમાની રહ્યા છે પણ પડકાર સમગ્ર ગયો છે કે હવે તેની શક્તિ તેને લાણ નહિ રમનારે લેવાયે ન તો તેણે હવે ઝડપ વધારી છે અને બધી શક્તિ બેઠી કરી આ ચોથા બિલ્ડને બાદ કરવા કપાર કરી છે તેણે હી ઝડપ લીધી છે, અને અવર ધડાડે પણ પાકે અને જ્યોતે તો ખા, આટલા થયેલા હોવા છતાં તેણે કેમ ફલાગ લીધી! એ એ પેલા મર્ચી મર્ચી અરે, વાહ! રમનાર પણ કોઇ ફાંદરો જોવાની લાગે છે તેણે થું મુદર રમનારો! એકદમ પડકારે પોટલુ થઈ નબળા પર પડ્યો લખાયો, આજોટથો અને પડકાર નીચો નથે ને તેને પડકારે પહેલાં તો

તેની બાહુમાં થઈ પસાર થઈ ગયો! તેને પડકાર પડકાર નીચે તેના મચેલ હતો ને હાથ ખસી જાયો હવે એ હાથ પડકારે પેલા રમનાર પર, પગનો તો ખમી મચે એ પોતાને હાથ કે શરીર લગાથ તો તો હાથ નીચે ને ને અરે અને 'બલ' લાચ એ નહીં પણ વાહ! રી મલિચિયતથી તેણે હાથને શરીરને હાથ લઈ પોતાનું સમતોરવણું સમઠી લીધું! વાહ, જોવાની, વાહ!

પડકાર સમગ્ર ગયા છે પેલા છટકા પછી એ કાઈ એમ એને નજી કરાવી દેવાર નથી થાક લાગે છે, ફેરસાએ લમણનું અનુકરણ રાકે હવે છે, છતાં તે પ્રયત્ન નથી હોડતો રમનાર હાથ નીચે પર ન છે તે તેણે જોઇ લીધું પોતાનું સમતોરવણું તો હાથ હમણા ન મળેલું છે છતાં તેણે લમણી લેતાની સાથે ન રીરા બદલી અને પેલા તરફ ફલાગ મારી થયું થાયેલા શરીરે બેઠેલ એ જી ગતિ ને લીધી આ હો!

રમનારે તો રચરથતા મેલવી લીધી હતી અને હિરાં પણ પસાર હતો અસલ ઝડપમાં હોડતા એ રમનારને હવે પોતે પક્ષી નહિ રાકે કે પડકાર સમગ્ર ગયા છે ઝડપથી ભરેશો રરતો એક ન છે કે પોતે બહાર નીકળી જાય અને નવા તાલ પડકારને એ રમનાર નો હવાલો સોંપવો તેણે પ્રવેશદાર તરફ જાય તેને અનુમાની બિલ્ડ ત્યાં પૂરી તેવારી સાથે હોમ છે એટલે હવે પોતે નિર્મિત છે તે તેમાં વાણે નથી, રોટલ ન નહિ પણ એ ન બેસવા માંડે પણ જુઓ તો ખરા! આટલી નાનો ઠાકરો પણ કેવો દોહિયાર છે એમ સંદેશીયો તો નથી નીકળતો કે પ્રવેશદારમાં રમનાર આગ નાસે છે તેનો પીડા ચીવી રીતે પડકારો કે તેને હોડતા હોડતા પ્રવેશદાર પાસેથી પસાર થયું પડે બસ બસવાર એ ન વખતે તેણે બેક ફાંદરો કુલાગની બહાર પથ દીધો! રમનાર તો હાથ પ્રવેશદારની પાસે છે, અને નજા પડકાર તો ડાખીને કીચો ન હતો હવે પછતર થું હોય! નજા પડકારને પ્રવેશદારમાંથી ન આકાશની બેઠી ફલાગ મારી અને સીધી ન પેલા રમનારને પકડ્યો! પેલા થાયેલા પડકારને બહાર નીકળતા નીકળતા પણ પૂરી તરફીય આગમાંથી દીધી! પોતે ન કમી રાક્યો પણ પોતાના બિલ્ડ પાસે આગમાં આખી ગહેનતે તેને પકડાવ્યો! તાલ નકળતો એ નવા (પાચમાં) બિલ્ડને હાથ કર્યો, ને રમત આગળ ચાલી —

—એ તો એમ થાય્યા ન કર્યો, અને મજા પણ પડ્યા કરી પરતુ લેખ પૂરો કરવો ન પડશે

અત્યા એકવાત એક નાના સરખા—ત્રીસ ન ફૂના—મેલાન પર આટલાટલુ કોસળ ભેગાનું મળદ હરો એવો તમે કહી પ્રયાલકશી હતો! હબરો દાતારો બાસતા પ્રવેશદારમાં અર્ધતે મણી વાર થયું કહાણો અને કણા કારીચરી એવા હરો પણ આપણા રમતા ના મેલાન તરફ તમે કહી નજર કરી છે! આપણા કારખાનો રમતા વાસણો ને મોટરો પ્રવેશ દોષ, પણ આપણા નાચરિયો તો રમતા મેલાન પર ન પડાય છે એ ન બન્યો! ગતિનું ધડતર કરતા મેલાન રર નજર કર્યો એ આપણી ફરજ છે એ ન બન્યો! ફરજ! હા, ફરજ

કલાનો અભ્યાસ કરવા ઈચ્છનારાઓ માટે અભિપ્રયનું

ગયા વર્ષમાં અમે બહેર કર્યો મુળ્ય વરોદારની શી સ્વાસ્થ્યશાળા યુનિવર્સિટીમાં બન ૧૯૫૦થી હિંદમર્યા સો પ્રથમ એવો, મેટ્રિક પાસ થયેલા વિદ્યાર્થીઓ માટે ચાર વર્ષનો ડિગ્રી કોર્સ રાકે તે હવે શરૂ થયા વિન, પ્રતિમાં ને સિલ્લના વિવિધ અભ્યાસક્રમો માટે સર્ટિફિકેટ કોર્સ, ડિપ્લોમા કોર્સ વગેરેની શીઝવણ પણ છે તેની તાલીમ વિન્યાસો ન આપશે વિન હજા કપરાત ત્યાં સ પોતેના પણ ગોવો ન અભ્યાસક્રમો ચોસના છે એ બને પેરી થયું માટે વિનત બન્યા હવે રમનારાઓએ નીચેને સૂચનાએ જાણુ ફાંદિ માટે એવેન્યુનાર, શી સ્વાસ્થ્યશાળા યુનિવર્સિટી, મુલ્યભાગ યુનિવર્સિટી રીડ વરોદાર

આના મોસાળનું ધર રતા ઉપર.
ત્યાંથી ત્રણચાર ઘર બાદ, એનાજ ગાવાના
દહેરાની નાની ગલીની બરાબર સામેની એની
જ એક નાની ગલીને નાકે માળની દુકાન હતી.
ત્યાં રોજ સાંજે માળજુ કૂત્ર વેચવા બેસતી. એ ગલીમાં રાખત ત્યાં
ખીનું જ ધર તે અગારા 'શિવદાસ પંચેસ' કહેવાતો! વડોદરાના
પંચેસો (રાજગહેડો) ત્રેયા પછી આ પંચેસ ભેળેને હસતું આવડ-
વરસાદમાં એટલે કાદવ બરાઈ હતો, એટલે તે એના એટલે નીચો
હતો. અગારા એ 'પંચેસ'ને થાંભલે મ્યુનિસિપાલિટીનું ફાનસ ડીઆ-
ટેલું હતું, ભીંતે પોપડા વળતા, એદરથી ડોને ચૂનો ખર્ચો જ કરતા.
ફંજરોશનનું તે ડેકાલું જ શાનું હોય? એ દલ અમાત્ર બાપીકું ધર-
નીચે બે એરડા; એવા જ ઉપર બે; અને ત્રીજે માળે પછુ એવા જ
બે, પછુ માળમાં જેવા. ઉપર સાથે તે ધર આપું છું !

અહીં મારા શિવદાસ દાદા રહેતા. એથી-પચ્ચારી ઉપર ઉપર
હશે, પછુ સ્વભાવમાં આરે તો ખારા. સરીર કસાએડું; પગમાં ગેર-
પાધરી-ઝાંખરખો પહેરી, પિછોડી નાખી નીચે તે લાગે દમામદાર.
દર શિવાયે દિવસમાં સાંતળેલી મેથીના ઘરડું ખાચ અને અખર-
બોલાની માટીઓને ખવડાવે. એકવાર મે ન ખાધા, ત્યારે ઘાથ
પગ બાંધીને અને ઉપર માગિયે ચડાવી દીધેલો! લાડવો ખાઈ તે
જ છૂટકારો થાય એમ હતુ ત્યારે મને મગત કરવાની ટેવ પડી ગઈ
હતી. આખરે દાદાએ દારી, મને પકડી રાખી, જબરદસ્તીથી મોંમાં

બાંધે ગઢરિયા

'અરે કંઈ વાત છે' આને જ સોગમને હું કાજજ લખું છું'
'તે બસ; પછુ જેટો છું ત્યાં સુધી એ માર ખાવા નહિ આવે.'
મામાજીની મઘગતા એક દાદાજી નસા દાદા પડયા: ઊંઠામાઘ
મેથીના લાડવા ખાચ તેા સરીર મજબૂત થાય. તમે સમજાવીને
ખવડાવતા હો તો હું અહીં મોઢી આપું.'
'અહીં લાડવા બનાવી શકાય છે, અને એ સમજાવીને જ ખવ-
ડાવાના હોય તો તમે જ સમજાવીને કેમ નહિ ખવડાવો. પછુ ઊંઠ-
રાને માર તો નહિ પડવા હઈ'

બસ મેથી અને મોથાપાક અને બધ, અને પછી તેા ડોસા સાન
ખખી ગયા અને શીશરજુ પછુ ઘર ગયા. પછુ મામાજી કોમળી
મોઢાઈની બધુ વાતો કરતા એમને શિવદાસ વાડતરીકે બધા એ જ
ખતા. મહોલકામાં સોની મહાજન તો એને શિવા વાલ જ કહેવા.

આમારામાં બૂખજૂની ભૂખીની પેટીમાં શિવદાસ મુનીમ દવા
એ પેટીને માટે ફાંડું કહેવાઈ કંઈગરમા પછુ મેની દુડી મીકરાની.
પેટી બધી મોટી, અને ધણુ મુનીમો કામ કરવા દોઈ એમાં શિવદાસ
નામના બેત્રજુ મુનીમો હતા. એમને એળખવા એક શિવદાસ મળ,
બીભ શિવદાસ દાઝ, ચીભ શિવદાસ વાલ, એ રીને એળખાતા.
શિવા વાલ તેા જમી આખરે મોટા મુનીમ થયા હતા. મામાજીતો
કહેતા કે આત્મારામ બૂખજૂની આબડે એકી બધી દની કે એક વખત
શિવદાસને પેટીને કામે ઝાંસી જતું પડતું ત્યારે આત્મારામ બૂખજૂ-
ની પેટીના મુનીમ આવે છે ભણી એમને તેડવા સામે દારી મોઢાસ-
વાળા આવેલો, અને દરબારમાં એમને જમીને દારે એક આપવા-
માં આવેલી! (આ સાંખિત કરવા માટી પામે કંઈ જ દરવાજો
ખુલા નથી)

શિવદાસદાદાને નજીવું વર્ણવેલ મળજુ, મેકપરાતમાં કાળોદાળી
અને એટલામાં સારી રીને દરબાર સંતાવતી લેસરાજુ, અને તેના
ચિત્તારવાળું બદોલુ કુટુંબ એમને નસાવુ દગ.

રૂં પલદાડર કચલાગકર માસુસકર ત્રિવેદીના જગાદશી. શ્રી મોદ-
નલાલ પાવેનીમકર દવે, અને એધા કવેના જગાદશી. એધેસ-
ચંદ્ર પાકકર. એધેસચંદ્રના પિતા સરદાર જગાદશી. એધેસચંદ્રના
કાકા મચેશભાઈ સાથે બહુજો અને એમને જોનાવખુશ સામા દોગ
હતા. ત્રિવેદી, દવે અને પાકકર એ ત્રણે સંપૂર્ણ કુટુંબ અમારી
નજીક જ રહેતાં. તેમાં સરદાર જગાદશી પહેલી દાદા દિનારજી
મોલિયું, કાળોદાસને મે આધે કાળા કુમતાવનું લાલમકા 'કેક'
પહેરીને નીકળતા, એ એક અમને જરા પજુ વખત જોતી નહિ
મોલિયા કાકર પરામીમટી દપડોની પાંચડી પહેરનાથ-ખાસ કરીને
કાકાજીમાં એ ધણુ લેવા દતા, પછુ કેડે દાખડે તેા મારી ભૂખમાં
આ પડેલો જ દેના. રજ ચિત્તરજાક પડેલ પડેરજ, પજુ તેા
સમયને મારે. પજુ જગાદશી પાકકર તેા જોનાં સુધી, સાકેમકે ખવ-
(૧૯૧૫) ૨૦૧

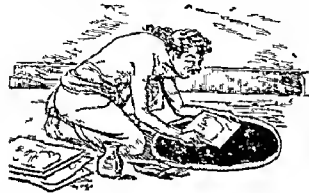
મેથીના આખા લાડવો
જબરદસ્તીથી મારા
મોંમાં ચડવાની રીધે

લાડવો મડબાવી દીધો. નરદમ મેથી ભેંડત્યાંથી દુડી સીધા આવી
મામાજીને ફરિયાદ કરી. એટલે મામાજીએ ત્યાં નહિ જવા ફરમાવું.
બેત્રજુ દિવસભીમે (મોકર) મોલાવવા આવ્યો. પછુ હું રાત્રી ભડ,
એટલે દાદાજીએ ત્યાંથી નવતંબાવતાં ડોકિયું કરું. ઊંઠામાગા રોજ
સાંજે રસ્તા પર જરા ખાળી ઊંઠાથી એટલે મારીતરિયા નાખી બેસતા.
એમ એટલે મેની મુલાકાત થઈ ગઈ:

'એધા કેમ દમણું કંઈ હાખતો નથી?'
'જોના તમે દાધપગ પાંધો તે એ કેમ આવે?'
'તો મું જોની પૂલ કંઈ કાલે સવારે મોઢાલે, તહિ તેા દાકરમાં
જ ખાંડી નાંખીશ?'
'સવિનાએ એને અહીં રહેવા અને સલવા મોઢાલે છે. અહીં
રહેશે ત્યાં સુધી એ ત્યાં નહિ આવે.'

એને એ દરિયાકેત્રી જ જોનારી રહેવા લાગી જમણે મને એક મોનીટર
કોઈરૂપ પૂજ્ય પહેરના મારે થયો વાર એમની પાસે મામાજીના
દર્શાવેલ કામગીરી લઈ સારી મ્લાવવા જવું પડેલું ત્યારે એ દર્શિયે
હૃતતા કોઈ રાજ લવકારવા જ દોષ

એમના ધરના આગલા ભાગમાં એક નાની કોટડીમાં ગોરધન
રહેતા ગોરધન હતો તે ગોરધ પૂજ્ય મરીતર બાદશાહ હતો, અને
મજબાબે દસમુળે આસ રાસના લોકોના વાસલોની કલાઈ પણ
હતો સીંચવાનું કામ તબ કરેલો, વિરો નીતરીને પૂજા પર કોટરી
ગાડી (રોળી) પૂરવાની રન્ટિસલો (બીજા) બનાવતો સાસીના દિવ
ગોખા આપુ સુરત એ ગોરધ ની સાસી જેવા છેક રૂરૂરથી આવવું
સિદ્ધ વાધ તે કીક પણ રાધાકૃષ્ણ, અનુનનો મારવેલેધ અને
અવાલિયા આડના મોઢા ચિત્રો, મળીકામગીની બુધીપાથરથી સપાર
બગિ પર ગોલી તે ચતુરાઈથી ચીતરતો કે લોકો છેક થઈ જતા ।

બીજી બુધી કપડામાં આગળથી ચાલેલો રમ હરેલો એ પજુ એક
કલા છે અમે સો જ ગોરધન પાસે સીંચવા જતા પજુ ગોરધન
તો હલ કરતો કપડોલમાં પાળી ભરી એની (પથર સપાટી ઉપર
થેલસાની બૂજીનું પદ પાથરી તે ઉપર વલિધરમના હનુમાન ચીત્ર
અને જ ન પ્રમાણે પા ડીમાં પજુ તળેણે સાસી પૂરતા ગોરધનને
અમે દેડધાહોડવા જતા એના ગોરધન એ ર્ક આસ કલામત
કરવાનો દોષ તે તે વહેલી સવારે માર વાગ્યે બીટી હરી નામે,
અને સવારના હસત વાગતામાં તે એના કિસળની વાલવાલ ફેવાઇ
જ મૂકી હોમ આના કોટરેલા બીજા અ વેચેનો પજુ ખરે, અને
કેટલીક વારતા એ રોતરવાના સાધનો પજુ સાદા બીજામાંથી મસીને
જાવાની આવતો રતે ચાલતા પજુ સીકોનું કામ કરતો ઠાકાર
એને તે એ મનમગતો કાવીતર હતો

અવા કોટરેલા બીજા ઉપરથી સાસી પૂરવાનું, યોધારાણુ સા
બ્રમરવાનું પતંગ બનાવવાનું ગજામાં પહેરના ડી મોનીટરની કીના
કુમતેકાર છેડા ચૂંચવાનું, કૈયલાની રમત રમવાનું અને રિયાળામાં
ધીન્સા ધીની આગી કરવાનું એવુંએનું તે ધલુધલુ અમે એ ગોરધન
પાસે શીખિલા અ પરજનું મહેનતુ બેઠો એને માવાળુ ગોરધન
ધારી લીને આગાતો મોન્ટેસોરી સિક્કા હલી કાઢાય

આ આશામ બખબુની એ પેટીમાં શિવસાદાદાએ મુનીમગીરી
કરેલી એ જ આશામ બખબુના, બાવાજ રોડ પરની મલીખ
આવેલા ઉડામાં સારકી મિલ રૂલ બેસતી એ ઉડામાં હાથી
બધાતો એ હાથી મૂખ નાક સરકારે આશામ બખબુને છેક
કામગીરી પેટ મૂકે પેટો અને હાથી તે ચાલેરવારે જ રોલે
બીજો ત્યાં જ રહેલો આશામ બખબુ ની પેટી જતે દિવસે
પટી એ જ પાતો પજુ સાબલેલી

૧૦૨ (નવ ૧૯૫૦)

મામાજીએ પરાશર પર સાથે મસલત મરી હજી નખતી કુખ
સાતી નિશાનમાંથી ઉડાકી અને અમેજ નિશાનમાં દાખલ કરાવી
દીધો માથી કિનારો ધારિતુ મહકડતો નખતો બારેખા પાપગ
અને મગબધ પિંડાકી પહેરી આપણે બને ગને નેરા એ મુખ
આભા હતા નિશાનના હેડામાંતર અ ત્રાશય કીવાનહ (નમસે
પા કમળી બરોળ પર પુરતમ લખેનું તે) દાર ચલતા સાગા જ
મલયા તીજા રવબાવનું મોડું અમલદારી રચાણ માથે બેઠ
લોર કેપ રાખીરો કોટ અને ખાસતી કાચાઈ એ બધા ઉપરથી
મારી નજર તે કુરીકરીને હરી આમ ૥ હાથમાની સોટી ઉપર
કોટલે આપણાં તો હાલ જ અમગ ચવા કલાસ બધા મુલતા એ
દને એક નીમાથી બધા વર્ગોમાં એ ચાલે તે દેખાય ને ધોધારનું
તે પજુ જ અનુક્રિયા વિશાળ ખડમાંથી હેડગારતર અમે એમના
આરકામાં લઈ ગયા

અરે ડાહ્યાભાઈ રોહ તમે બંને શું આવ્યા? મિઠી લખતે તે
બસ હવે? કીવાનહ એ વિનયથી હજી મામાજી સાથે વિશે
કથો અને કમેયું સંવત્તને ઠાકાર
સનિતા—કામ ?
ચુ કીવાલ કામોડેરની ઠાકાર
એ હ એમ પજુ સારીરીતે માળખુ એના નાકો પજુ વાગ્યા
છે હ અ ત્યારે તમારી—

‘મારો કાલો—સનિતા મારી સ ની બાણે જ થાય’
અમરે હીકે આપ પધારો અને એની હ મિલ કરેલો નહિ

નામ દાખલ થઈ ગયું મામાજીએ
પદ વાળુ ફેરત નેચાડ ગા ની આપણું
એ ખમે સદમ લીને સવારી નિસાણે જની
ઉડામાં નિસાણ હ મહિના જ વાલી
ત્યાથી વાલી કરીને ખપાટીએચકરે મરિ
રમા વ/ મયા જમ્યા મરિર અને આસ
પાસના ખરોખા વર્ગો, એમ સરકારી
મિલ રૂલ ચાલતી બાળુમાં હવે હાપ
ખાનું પાછળ ચડનવાડી ત્યા હરોને થાય
બીજા બાળુ મોટા મરિરોને ટાંચે, ત્યાં
મેળા બસાય લખનસામાં હાવા વરેપેટા
નીકળે વાન વાગે ને ધમાલ હેડગારતર
કીવાનહ તે બદલાઈ ગયા અને દેસાઈ

આભા, પજુ અક કલાસ કીયર હતા—કુહ, ગોધારના એ બીજા થા
હાકારે જરા દેખાવાડા, બકા કેપ્ટાલ, નવાનવા સિખાક એસ કી રી
બજામને પાર નહિ એક અ રવાર પણ અપણા પર મારેરવાની
બુધુ આપર, પજુ દાખલામાં આપડો બમરો મામાજીને ખુસ
કરવા પરીસાને આપરે દિવસે દાખવાને આગે વેપર થા લઈ
આળી, રાંતોરાત ઉપર માનુ એલેસાકી મારી પાસે દાખવા કરાના
સવારે પરીસા લખને અમાનો એક ન ગયે) નેકીસનદાસ દરહ
મારત દાખવાના પરીસક હતા એની મોજુ મખમલની રોપીમાં
એ ત્રણ સેલોય દમેસા રહેની એથી કલાક એને બધા દરહ હતા
હરો કે એમને થધા પણ દરહનો દોષ,—કામ બલે

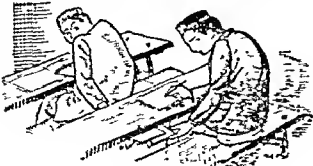
પડેલા અપણામાં આકોડ જ ન લેશે) નિશાદીમાં માળક
બડસામાં આપણું નકાસામાં અધેર ને પાતી તે આવે જ
ગની ર મારે દરહ દાખવામાંથી સરવાળે માર પરિખમે નાપાસ
અમેજ પડેલા માજુમાં એ વર્ડ

હવે મામાજીએ બીડું ઝડપ્યું. રાતના બે કલાક દાંખણાનું પારા-
ચણ એટું લાકડાવાલા ને ગોખેલે. વારાફરતી ચલાવાયા, અવજઅડા
આપૂણી, તિલાલી ત્રિરાશી, છપલેણ પારી, ચિત્રદ્રાગદ મકનલો
વ્યાન, લોહીચૂસ નકેતોટો ને ઉવટે સનેપાત થાય તેવા દાખવા :
“એક ચોરદાગી કાઠ ફૂટે જાવો, ૩૦ ફૂટે પહેણી, અચકતચુક મથપાની
એ બારીવાળી દીવાલને રગ લગાવવો હોય તો... ?” આચર, દાખવા-
મા રોજબરોજ બેંકમાં નાણું મુકાવ, મર્યાબતકા વેચાતો, પાચ
ગાનૂર અને છ બાળકો ધર પાંધતા યા તથાષ કે જડી ખાઈ ખાઈતા,
ને એમાં મને દટાઈ જવાનું મન થતું. એક કિલ્લામાં વળી સરકર આને,
અને ખોરાક ખૂડી ભય. આ દાખવા મારાથી રો બહુલક ? મને
આવડ્યા જ નથી. ગણિત મારો કાળ, ભવભવનો દુરમન, મારે મન
એ ક્યારેક ત્રાસ ! ગણિતના બતાવનારને હું ગણેતર દેતો.

રનિવારે પણ દાખવાની મેડાકાણુ. રત્નને દિવસે પણ એ કલાક
ગણિત ! અચુક દાખવા ક્યાં પછી જ રમવાની રત્ન. પણ અચુક
દાખવા થાય જ નહિ તેનું શું ? પણ મામાજી દોશિયાર. એમને
આશુ ગણિત મોઢે; લેખાપલખામાં પાવરખા. નડતોટાના દાખલા
તે મોઢે જ કરતા મારા પર વિશ્વાસ મૂકી મને નહિત આપી કહે,
“વીસમે ગણી લાવો” થોડી વાર રસેટ પર રપટપ કરી બંધા પાછ-
ળનો જવાબ મેઢે સવમરી દેતા : “આન્યો, પાચ પૂણીક એ તુનીયારો
મામાજી કહેતા, “બને જ નહિ.” થોતે ત્યારે મનમાં ગણતા દોષ, યા
મણી પરવારું હોય, થોપડોનો જવાબ મોટો કરતા એમ તેો ગા-
ખેલા ગણિતમાં પણ એમણે કઈ બધે સુધારેલી પણ આપણે
“મા પકડાઈ જતા : ‘લાવો રીત બતાવો મેઢે’” પણ રહેટમા રીત
ને વાત રોની ? એ મ્હાક વધારે દાખવા ગણવાની સભલ

‘હેલા ધોરણથી મેટ્રિક સુધી દાખવામાં બધા ‘દ’ તે ‘દ’ જ
સો બંધો દાખવામાં એપદ બરો પડી જતો. સાદા દંડમાનક
આપડે, અગિયતમાં મામાજી બારે દોશિયાર. નિશાળના શિક્ષકો
ને વર્ગે મનના અધર. ગણતા ગણિતના દાખલા પૂછવા આવતા.
ને ધણી વાર વગર કામળ-પેનસિલે ગણી આપતા, પણ આપણે
ન કિમિયો. એમની પાસેથી ન શીખી શકવા ન જ શીખી શકવા
ગણ પાડ્યા છે, ખિલયા છે, વિસાયા છે, વધારે કલાક દા-
ખવા ગણવાની સભલ કરી છે, રત્નને દિવસે રખડવા જવાની બની
કરી છે, પણ મામાજી મામાજીએ મોઢે દિવસ દાંખ ટપાકી તમાચો
મારવાની સભલ નથી કરી. મને ગણિત ન આવડે એટું એમને બદ
હુખ થયું. પાકમાળા રીંછાવતા તે આવડતી. પણ ગણિત એકલાયે !
મેટ્રિક કેમ પાસ થવાશે એની મામાજીને ઢોળો ચિંતા રહેતી.

અમેજ પહેલીથી મેટ્રિક સુધીની નીચરણી ચડતા વારેવારે
ગણિતના ખૂંદા નડતા. મહસરદાર ચડવાની તો વાત જ ક્યા. પણ
પહેલે જ પગથિયે લપડેલા. એમ પાચમા ચોરખમાં પણ ગુણિત
બાજવેલી ! સેકન્ડ ટેન્ડન્ટમાં તો ‘માપી’ કરેલી, એટલે મેઢેલા માર્ક

મળી મળેલા. મારી આમળ મેઢેલા ડોશરમે બેડોડરીથી અને
ભલમનસ ઈથી થોતાનો આજો. પેપર જ મને ડામે દાંખે પાછળથી
મેરડી દીધેલો, અને આપણે થાવાપ્રાપ્તી તબુ કાબલા રફ પર દટારી
લીધેલા આમ થઈતો ચડવા. ત્યાંથી દેખાયા પછી એમ જ. દાખ-
વામાં નાપાસ પણ મામાજીએ દેડમખતરને બળ જ કલાકાત
કરેલા, અને વધારે કાળજી લેવાનું બળેનો આરેલા, મેટરે આમળ
નથી શક્યા. પછી તો એટિન્સ અને જ્યોમિટ્રીની રાતને અગ્નિના
રાદ હંક મોકળો મણેલો.

બીજ ધોણમાં ચડ્યા ત્યારે સરમરી ગિલ્ડ મુક મારે
બાલાજીના ટેકરા ઉપર પાડી બાંધા મિનું. મરખૂણા આકારનું ખાસ
મકાન નિશાળને માટે મળ્યું. આ એ જ એટિન્સિક બાણને
ટેકરા, ન્યા રૂપેલા બરોને માર્કસિની દાર જમા થતી” મેં તેો કંઈ
એવા ઘાડા એવા નંદોતા, પણ નિશાળ બંધાતા પહેલાં જ એ
ટેકરા પર બારે આમ લાગેલી તે મેઢે દડી તબુ રિવસ મુધી ત્યા
બળા પાળી કાઢતા રહેવા તે રોજ નેજા જતા. આન... સુરંગ
સહેરે તો તારી નરીની રેખ અને ભયકર અજી મારે પ્રખ્યાત, તે
આન... એકથી મુરતની આમ ઉપર જ એ મેઢે સજમા માં તેો
એક રસિક પુરેતક થાય. ભરપૂરા નાનુવાન સરોધક યેંબક રંગમ
માસેલ જેવા એ કામ કરી મેઢે.

એ ટેકરા એટલે ટીકરો. આસપાસના ધોર અને મંદિરામાંથી
ભલભળના કલેશ ત્યા નખાને. આમ પછી આસપાસના બેચા
ધરના દામ પણ ત્યા એકદા યજેલા એવા ટેકરા પરની રાખમાંથી
નિશાળ બળી શકે માન જરા મારક દગ. અલગન, મરમાની મ-
કાનોમા કલાકોસથને કમસદ આપવામાં આવે છે, એવાત તેો
ખાત બેચે એવા બીજી ખરી, છતા બીજે માણે મોમાં એક ડોંગળ
કલાસ દતો. એક બાણુ કૂનો, પાચેમાણુબદ્ધ બળીકો માર્કર,
બીજ બાણુ જરીકસજના કારીમરોના મખમે, અને નિશાળ આંધે
નાનકડું કોંગારાન્ડ. —મોતું કે કિરેટમા મોંઢેલેન ઉપર ફીકર ગીમ
રહે તોખળુ તેને બાજુની લાઇન પર ગેલા રહેતું પડે, અને મિક-
આન થાળને તો બંદાર જ મળું પડે” છતા ત્યા જ આચારી કમ
મેંદો રમાની ! અને અમે બારખાને ફેરકાને દિસાને બજાબર છ
અકવારીએ બે વાર મુકર, એ દિસાને કિરેટની મરમાત કરેલી

મુંજ સારા કરીને એક લાતો વિલાઈ આચારી સાથે ખજોતો.
લંચાકને લીધે દિસમા એ પહેલા કામે રહેનો, કલાસમા એ છંદો
મેડતો ! નિશાળમાં એ કાળ જ નહિ બજોતો, છતા ત્યા વેચાર
કરેતો. લોહવામાં ખૂળ ઝડપી, રખવાન પાકો ને ભલભલમરી
જોડો અચવાની અજાતન જમાન મેડતો. આપમાં વિધેખજનું
મદર અથે એની પામેથી જ શીખવા દના. ઝડપમાનુ વિન
પણ એની છબે વરા દટ રખડોપમા મોંઢેવા ન જો મેંવા મુક
સરોનો બંધાર અથે એની પ રોથી વધારો નીનકામ કા
માતર અથે બાકરખુ લાકડાની પછી જ મારાની શીખવના. અથિ
એક ગોખજુને મોંઢે માઇન દગ પણ મુક મળને ભલભલની બાપ
ભજાવનો અને હથિલા સજમરી સજમારતો. મોમાં પ્રામ રહેના,
અથે રપક થના, અને એને અમે મોંઢેવાઈ વી નાખવતા. એ વેચના
કંઈ મોખસિલા બડો કો એવા કે દરા તો મે અને જ બનાવેનો.
પાકો એક ખારશી દાખવી, અને મેંમા નાની ની રંગમાર ઝડપી-
મો રાખનો. મોમાં ભલભલના મુઠિા અરેના, અને તે વિધે. મોંઢેમા
પેમે પેમે વેચનો. સિખાઉન, છર, અમા પારેકે વારી મારવાને
ભલના અને મુઠ મુક મેંવા મુક મેંવા બનાવેનો. આવે છન

તાનની ગોળીઓ પ્રજ્વલેલો

નાની કાળજીમાંથી મોઢું ભેરવાન યુગ અને એમાંથી કૂટપટ્ટી-રણ વચ્ચે થયેા દિવસી પીપરમીયા એને રસ નહોતો. 'સાવા એમાં તો કાવ ખરાળ સાથ, ચૂરણ ન સરસ, કે એટમણ પેઠે ટો બરાબર રહે' બધાને ખાનીતો ને રાકડાને વેપાર, હથારી કોઠને નહિ, એ બેંકુન ગાલક આમતો સારું સાલક, પણ બસવડાં મોઢું 'મારો ગાય કા અથેલ બલેલો કે હું કાણુ? આ તો ઠીક છે મારા બાઈ, ધર બેસી માણા મારીએ બોતા કરતા આ કુ બોલું? સાવા કાઠી મૂસે તારેવાત હમણા તો તણતણ વરસ ફરેક કલાસ-ગા રહીયું અટવાગા બધા ન ધરાક બધાઈ જમે અને પછી જુઓ રાખ્ખાં આવાજના ટેકરા પર એવી તો કુકાન કાઢુક, કે માગ્તર છુકા મને સવાગા કરસે'

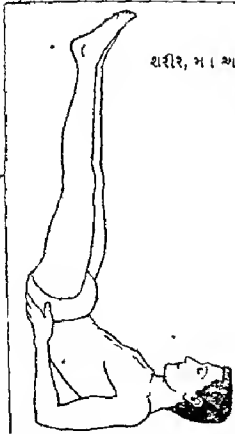
એક દિવસ મધ્યે હેડમારતરના ઊકારને ચૂરણ ચખાડયુ, ને તરત ન વેચ્યુ, અને 'દિસાળ કોળને' સુખાવી દીધો. પેવા પાસે પેસો નહિ ને વાત વધી અમે બહુ થે સમજાવ્યો, પણ મહુ માને રાનો? આમારામાંથી એક જણ ચૂરણની કિંમત આપી દેવા તૈયાર થયો, પણ મહુકાઈ કોઈ પણ દિસાળે નમ્ર આપવા તેયાર નહોતા 'શ્રી સાસા કેવી બીજીતારીએ ગળી મે છે! બે દિવસ મોઢી આપીએ તો હડ મે છે તો કુ સેનો પેસો જવા હજી હેડ મારતર ની કોસીવેસી' મહારાગ જ્યારે વેપારની વાતો કરતા ત્યારે ચોતે વિવાર્થ છે એ બુધી ન જતા

હેડમારતર સોડીવધને નીમવા જુગાનીએ સેવાઈ કેટલા જણા ચૂરણ વેચાણ લે છે તેનો આક મદારો થોડા કમલ થયા, તેમને મહુએ ન જમ પાડી કહ્યું કે 'બહા જુડુ બોલતે કોઈ કેં હલેતા નહિ હું ચૂરણ વેચુ અને ઊકારાએ ચૂરણ ખાય એમાં હેડમારતરના બાપ ટું શું ભય? વાત બહુ વધી ગઈ એજણ જણાએ માર ખાધો

'નિસીતેતી'

આખરે મહુને ડિસમિસ કરવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો. મેં જણાવ્યું ન હતું આપડડ અને નાપાસ માથે છે, એનો સેરા પડ્યાં મહુ રેખ નિષ્ક્રિય નિરાશો આવે તે એક દિવસ ન આવ્યો તે દિવસ શ્રી સેવાનો હતો. કોની શ્રી નથી આપી એટલે એને ડિસ મિસ કરવામાં આવે છે એવો હેડમારતર સહુવેર કાઢ્યો ત્યાં તો કુકા બે ન કલાકમાં ખબર આવ્યા કે મહુ એકાએક હલ જમ પડવાથી ગુનરી ગયો છે! આવા કારણે સરકારી નિરજામ રમ તો રાનો પડે? પણ મોઈ શિક્ષક વર્ગ લીધો નહિ અને લીધો ત્યાં કાઠ નિરાશિયો બહુથો નહિ. પાલીની મોરડી પાસે પાલી ખાનારો ધરડો બ્રાહ્મણ થોડા ઊકારાઓની વચ્ચે કુકા કુકા રહતો હતો (આઈ)

શરીર, મ. અને ધ્યાનવૃત્તો, ત્રણેને રમથ રાખતી યોગાસનાની વ્યાયામ પદ્ધતિ: કસો ૩

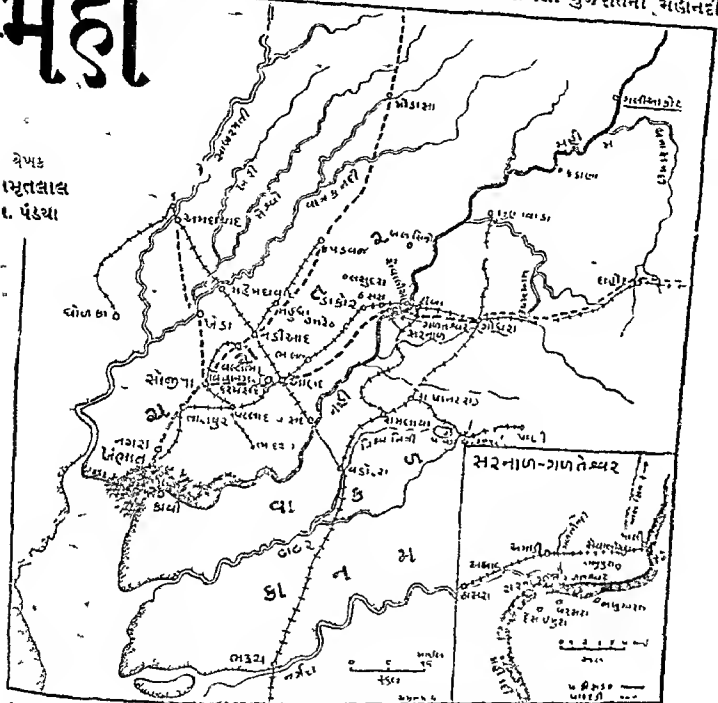
જેને શાશ્વત પણ ન હાવે અને સર્વાંગાસન પણ ન હાવે તે આ વિપરીતકરણી પર એ બંને આસનોને ફાપદો મેળવી શકે આ ક્રિયાથી ઇષ્ટદિનામાં મરુટુ શરીર સુવાન થઈ નય છે એમ યોગના ન્યાં પુરતકોમાં લખ્યું છે એ એમ તે દોષ, પણ એમાંથી એ 'નિહાળ્ય' બાદ કરીએ, તો પદેવા બંને આસનો કરતા એવા એકી મહેનત છે એ વાત ચોક્કસ નિહાળ્ય એક અત્યંત ક્રિયા છે એમાં જીવને તાજે લગાડવાની છે પણ એ ક્રિયા મેઘ નિષ્ણાત પાસેથી શીખીને પછી ન કરવી

આ આસન કરવા માટે પ્રથમ સર્વાંગાસનની જેમ સુધનજો. હવે બંને પગને ૯૦ અંશ નો ખૂંચે સાથ ત્યાં સુધી તે ન પ્રગણે જંગમ પછી હાથોને ટેકા આપી કમરના ઉપરની ભાગની રાશીને અધર કરે પણ આમાં શરીરને સર્વાંગાસન જેટલું જીવ સેવાન હોઈ નથી ગાયોનો પાછળનો ભાગ, ડાહ ને ખલાના બધા રનાયુઓને નખીનને આડેના રાંખના ઊઠી ફાટીથી દૂર રાખવી આજો કા તો બધ રાખવી, કા પગ ન અગાડાં પણ કેરવી અપરુટ કર્યા પછી નિહાળ્ય કરવાનો દોષ છે પણ એને તે ન હાવે તેગણે આટલે આવીને અંટક આટકુ કરવાથી પણ શરીરને ખૂબ ફાપદો થાય છે કેટલાક બાઈઓ તો આમાં બતાવ્યા પ્રમાણે શરીર રહી શકે એવી લાકડાની પેડી બનાવે છે તેમાં તેઓ વિપરીતકરણી અનાયાસે કરી શકે છે અને તે નિષ્ક્રિય કરતા રહીને પેડાં આંકે હોને દૂર કરી શકે છે

કામુબાઈ મુકલ

ચોતાની મહી કરાળતા અને વિશાળતાથી 'સાગર'નું બિરદ પામેલી ગુજરાતની મહાનદી

વેબક
ભૂતસાહ
૧. પંકથા

ભૌગોલિક, ધાર્મિક અને ઇતિહાસીય મહત્વની આપેલા આ અવધાનીય લેખ આ સમયેના બે નકારાત્મકીય મહત્વની વાચકશ્રી વિશે ને રસપ્રમ બનશે

ગુજરાતની યુગ્ય નદીઓ ચાર-સાગરમતી, મહી, નર્મદા તાપી મહી નદી મુખત્વે ખડકી, પર્વતો અને વનોના પ્રદેશમાંથી ૧ કોનાથી નર્મદા વગેરેના કાઠે એમ પુરાતન કાળમાં જુદીજુદી યોગ્યતા અને નગરો બેસા થયા તેમ, એના ચરોતરમાંના બાજને કાઠા, જન્ય જાણા નથી યુગ્યતાની પૂર્વોક્તે માળખાનો ઉચ્ચ પ્રદેશ આવે છે તે નજાના ના કાળ ખડક, એલે છે સોપાન શિલાઓ (Deccan traps)ને એકે માળખાના આ ઉચ્ચ પ્રદેશમાં વિન્ધાયળના શિખરમાં

આગળથી, પૂર્વેથી પશ્ચિમ તર, મહુલી કરના, અનુક્રમે કાઠી નદીઓ નીકળે છે તિમના નામની પડખે કીસમા તેમના પ્રાચીન નામ આપેલા છે) દેશાન (પ્રાચીન દર) અને, એના (પ્રાચીન રેતવ) નેના કાઠે સાચી-પ્રાચીન કાઠનાં નિશાન-લુ મેનુ-મર કે એલસા દેશાઈ એલિટાસિસ ગાયો ક વેલા છે) સિંખ, પ રેલી (પ્રાચીન પાસ), કાલી સિંખ (પ્રાચીન નિવિન્ધા), સિંધા, રમ્મ ના (પ્રાચીન ચર્મચયવતી) અને મહી (મુનો ને) પાને મોરિા નદીથી એમાની પીછ મળી નદીએ ઉતર તર વદી પછી પૂર્વેના પડે (નવ ૧૯૫૦) ૨૦૫

એંતે યસુનાને જાણે ગમે છે તે યસુના જંગાને મળે છે, આ પ્રમાણે જાણવાની આ બધી નદીઓ, પૂર્વેવાદિની છે. એમાં અપવાદ કેમ કેક ગાત્ર મહી છે, એ પશ્ચિમવાદિની છે. તે સરદારપુર પાસેથી નીકળી, પહેલાં તે સવાસી માઈલ નેટરે પશ્ચિમેતર તરફ સીધી ચાલી જાય છે; અને પ્રતાપપદ આગળ એમાં એક લગભગ કેપ અંતરે વળાડ લઈ, દક્ષિણ-પશ્ચિમ ખૂણામાં યુવરાત તરફ વળી જાય છે. આ વિરનારમાં મેગડાપ્રદેશની મહી નદીઓ એક પછી એક તેને મળે છે.

મેગડાની દક્ષિણે મહી નદી આ સામગ્રીનું પ્રકાશને (નદી-આની બાજતમાં) વળાડ લે છે, ત્યાંથી બાપાદક્ષિણે, યુવરાત તરફ જાય છે. પછી તે વાંસવાડા અને હુમરપુરના પ્રદેશોનો સીમારે બાધની ખબાતમાં આખાતની દિશામાં આગળ ચાલે છે આ બધા પ્રદેશ નંગલોથી વરપૂર દઈ હુમરાણ છે અને તેમાં ખનીએ ખૂબ છે, એ 'વામડ' કહેવાય છે. વામડ એકલે વગડા કે વન, યુવરાતમાં વધુ વાગડ છે; એકે તે આ વામડ; બીજે વામડ ઉત્તર યુવરાતમાં વડિયાર પ્રદેશ આગળ; અને ત્રીજે કચ્છમાં આ વાંસવાડા-કચ્છ-પુરના પ્રદેશો યુવરાતી બોલનારા છે ને અહીંની પ્રભ એકે તે યુવરાત સાથે મેકાના માગળી પછી કચ્છી, પર્વત દાવ તે તેમને સમસ્તતા સાથે સીધી સામગ્રીમાં આનંદા છે. પછે તેમને બાપાકીચ, સરિસ્તિક, ઓદોગિક અને ન્યાપાકિક સમગ્ર યુવરાત સાથે જ છે. આ પ્રદેશમાં મહીને કાંઠે અધિયાકોટ નાગરું વહોરાબાદ્યેનું દોરેયાન છે, ન્યા નત્રા માટે તેમાં મોટી સામગ્રીમાં જાય છે.] પાછળ નકશો જુઓ.

[સિયાકોટથી થોડે આગળ મહી લુણાવાડાના પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરે છે. આ પ્રદેશની બજોળને લાગુ મહી પછી કાંત પછી એણે છે. બાલાસિનોરને કોઈક છેડે પશ્ચિમે સાખી, મહી ને પ્રદેશમાં વને આવે છે ને મહીકાંઠા કહેવાય છે અહીં તે અરવલી પર્વતમાંથી બહાર નીકળે મેકાનમાં આવે છે. આ મેકાનપ્રદેશ લોએસ Loess નામની પછી બારીને ને લીસી ગોરાડ માહીના રચાયેલ છે. ને એ પોથી માહીના મહીના પ્રવાહે પછા ન લીસા કોતરે પાડમાં છે. યુવરાતમાં આ 'મહીના કોતરે' નજીક છે, અને તે પાડપાડું ને લીસીને સલાહ રહેવા મટે આદરે રેળ ખળાયા છે એવાં જ લીસા કોતરે, પર્વથી પશ્ચિમે અરાવલીની લોડીએ તળેડીએ મહીની નેમ બીજ નદીએ (વાત્રક, મેરસા, સામગ્રીની વગેરે)એ પછી પાડમાં છે. [જુઓ પાછળ નામે નકશો] મહાસુત્રક કદમનગરના કી ૧૫૦ ના વિરનારના ખડકીયમાં તેજે આતંત અને સુરપદ સાથે ને 'શ્વેત્ર' પ્રદેશ છવાયી નેલ આપી છે તે, માસ ધારવા પ્રમાણે યુવરાતમાં કાંતવાળો પ્રદેશ ન દોવાને જોઈએ; કાચું ને 'શ્વેત્ર' અર્થે કોતરે'વાય છે સામગ્રીનીનું મૂળ નાગપણ 'શ્વેત્રમની' હવું.

આ પ્રદેશમાં, સેવાલિયા આગળ, આજુબ-ગોપારા રેલવે લાઈન પર મહીના પૂલ આવે છે. મહી પર આ બીજે પૂલ છે પહેલો રતલાગ અને કાંદોદ વચ્ચે ચંચપિપદવા રેલવે આગળ આવે છે; [જુઓ સામે નકશો] ત્રીજે આજુબ અને ચંદોદસ વચ્ચે વાસડના નજીક પૂલ છે સેવાલિયા આગળ મહી પશ્ચિમ તરફ વળે છે અને સાતેક માઈલ કાસરાના સોલિય સુધી રેલવે લાઈનની હાંતોદાર, તેનાપી એ માઈલ છેડે રહીને, વડે છે. [જુઓ નામે નકશો] કાંતરપી હાસરા, આંખનામ, આગાધી ને માલવણ યહ સેવાલિયા સુધી પાછી સડક છે [જુઓ નાના નકશામાંના પેશા નકશો] અને તેના પશ્ચિમ-સમાં આરેક વાર કાંતરથી સેવાલિયા સુધી ખસ રહે છે. સેવાલિયા થી જ વામિનર પછી બસ જાય છે. કાંતર સેવાલિયા સડક હપર કાસરા અને આગાધી વચ્ચે ને આંખનામ આપ આવે છે ત્યાંથી એક રોક (મૂન ૧૯૫૪)

પાંચી સડક સરનાળ યહ મહીના કાંઠે છેક જળતેશ્વરના મંદિર નજીક છે. મહીને મળનારી મળની નદીને કાંઠે આવેલું જળતેશ્વર અહીં માઈલ થાય છે [જુઓ નાના નકશામાં પેશા નકશો]

બાલાસિનોર પાસે મહીના કાંઠે તથા સાવલી નજીક મહી નદીનાં બેવાલે છે જળતેશ્વરની સામે વરસડા છે (ને પેશા વરસડા તરીકે છપાયું છે) ત્યાંથી ડેસર સુધી પાંચી સડક છે, અને ડેસરપરનારીને વિવેસ મહીને કાંઠે વરસડામાં મોટા મેજો બ્રાહ્મ છે. ડેસર અને તેની આસપાસનાં તરફપ્રદેશો બ્રહ્મકુટ નામના બેરવરસાસોને ઈ. સ. ૧૮૬૩માં પ્રાચેતલસિક અવરોધે ગજી આનંદા હતા એ રીતે આ ડેસર મહીનદીની વપતિયા (તરફપ્રદેશ) માં એક અત્યંતનું પુરાતન રેળ જાય છે. આ ડેસર મહીની પૂર્વ દિશામાં ટોળા અને સમયપ્રમા વચ્ચે નાની રેલવે લાઈન વરસ એક રેલેશન છે, ડેસરની આ રેલ્વે કાંઠે માહીની એક વાચક વાઈકામ-કુમારે જળતેશ્વરનાં ટોળ વાંચોને મેકાંડી છે.

જળતેશ્વરના સાપિંચ લગભગથી મહી નદી પહેળી થવા લાગે છે ને તેથી 'મહીસાગર' કહેવાની જાય છે. આ મહીસાગરે તે ચોતર પ્રદેશમાં પૂર્વ સીમારે, મહી અને કાંદોરની વચ્ચે આ પછીના પ્રદેશ વાંકા કહેવાય છે, [જુઓ નાના નકશો] ત્યાંથી પહેળી મહીસાગર ખજાત આગળ ખંસાતનાં આખાતને મળે છે. કાંતા સુખની પશ્ચિમે ખંસાત અને દક્ષિણે કાંતી બંધોરે છે. કાંતી પૂર્વકાળના કપાસિયા ક્ષેત્ર, કાચ, કાચુ ત્યાંથી બચના કાનમપ્રદેશના કપાસ, કે નેલિના રેલે કપાસમાં સીધી સારી ખણાય છે તે, પહેરે ચડેલો છે. મહીના વરસગાથી કુખ સુધીની રેલ લખાઈ લગભગ ૩૫૦ માઈલ છે.

[જુઓ પછી પ્રાચીન સાહિત્ય જોતાં મહીનું નામ માહાગિરિ સામા યજુના મિતિપાહાડમાં મળે આવે છે. મહાભારતમાં (બોમ્બે, અથવા ૫૮૫) તેને 'મહિતા' કહી છે અને તેની જતરના પ્રદેશને 'માહુતન' કહ્યો છે. ને મહીસાગર-સમગ્રી કાંતરે આવેલ પ્રદેશ કહી હશે. એ મહીકાંઠા દોવાને જોઈએ. પુરાણોમાં પારિખાત પર્વતનું નામ પછે રયો આવે છે. પારિખાત એટલે દાહનો અરવલી ને તેની સાથે પૂર્વમાં જોડાયેલો નિન્સાયવનેનાં બોખા સુધીનાં ભાગ વેદિક સાહિત્ય અને મહુરમુદિમાં આશ્વવર્તને દક્ષિણ સીમારે આ પારિખાત પર્વતને કહ્યો છે. પુરાણો પ્રમાણે ચાટલી નદીએ પારિખાત પર્વતમાંથી નીકળે છે; લેનજની (લેવણ), સિમુ (સામવાની સિમુ), કાંતરી (આંખર-માખાતા આગળ નર્મદાને મળતી), પાસ (પાર્વતી), રિષા (રિન્નલવાણી), નર્મદા, ગાંધી (મહી), રૂત-પી (વાત્રક) અને પહાડિયા (બાસરા, પાલપુર-રાધપુર વાણ) પુરાણોમાં મહીના પ્રદેશને 'માદેવ' કહ્યો છે અને તેની મજૂની અપરાન્ત (અપર-પશ્ચિમ+અન્તર) પશ્ચિમને છેડા, એટલે કિન્નર પશ્ચિમ સામરકાંઠાના એક પ્રદેશ તરીકે આવેલી કરી છે; આનંદ, અન્ન, સોરપદ્ર, કમ્પ, સારવત (પાંચવગર), બાકાબ (બરસને પ્રદેશ બનગ), આદેમ, આન્તર્ગંગ (રેવાકાંઠે), રાપાક (સેવાસા મુળક), ને નાસિક (નાસિક), પુરાણોમાં 'બાકાબસામાદેવ' આવે પ્રચાં બહુ આવે છે. આગ, મહીપ્રદેશની મજૂની પશ્ચિમ સામરકાંઠાના એક પ્રદેશ તરીકે કહેલી દોનાપી નજીક છે તે આ નામ મહીતરના યુવરાતપ્રદેશ માટે-આસ કરી મહીકાંઠા ને ચોતરના પૂર્વ ભાગ માટે પ્રાચીન કાળમાં વપરાતું હવ.

વળી રકંઠ પુરાણમાં મહીતરના પ્રદેશ માટે 'કુમારિકા દેવ' નામ પછી મળે આવે છે એની કહી જોઈએ કી રત્નમજિરને પેશાનાં અખાતા કલિદાસમાં અર્થ છે. મહીસાગર-સંગમ

કદ અને થોડાક બીજા પુરાણોમાં આજ મંદિર છે
 અમુરો અને દેવો વચ્ચે થયેલા દેવામુર સમ્રાજો તે પ્રસિદ્ધ છે
 એક દેવામુર સમ્રાજા અમુરો દ્વારા એટલે તેમની વચ્ચે તારક
 માગેના અમુર થયો એણે પારિવાર પર્વત (આસવર્ણી) પર બસાવ્યો
 ૧૫ કહ્યું કે તે દેવોને હરાવી શકે બ્રહ્માએ કહ્યું કે નાના બાળક
 સવાય અને બીજા કેઈ મારી રાક્ષસ નહિ તારકે મદોસાગર સ્વયમ
 બાળ પોતાને બાદ તારકપુર નાગનું નગર બનાવ્યું ને દેવો સાથે
 ડૂબ કરી તેમને હારાવ્યા દેવો બ્રહ્મા પાસે ગયા એટલે જાણ્યો કહ્યું
 તેને બાળક મારી રાક્ષસ આપી દેવોએ સિવના બાળક પુત્ર
 સ્તિરચને તેને માથેના કહ્યું કાર્તિકેયે તારકનો વધ કર્યો અને દેવો
 અમુરો પર વિજયી થયા આની ખુશાલીમાં તેમણે મદોસાગર
 સ્વયમ પાસે વિનવ્યોને રત્નકર પેપે ને આ રથાન રત્નભરી તરીકે
 પહોંચુ જે પાછળથી અખાત થયુ આ મંદિર ખજાત તે હાવન નગર,
 કને ખજાતની કતરે પાંચ માઇલ પર આવેતુ છે તારકપુર તે હાલના
 પેટવાડ અને અખાત વચ્ચેનું તારાપુર ત્યા અગને એક સિવાલેખ
 મળી આવ્યો છે તેમાં એનું મૂળ નામ તારકપુર આવેતુ છે વળી
 તારાપુરમાં તારક દેવો એકદેકદે એની પશ્ચિમ એકે તેવાસ કરી કે

મહીની ખાસ અગત્યમાં તે આ છે કે જ્યારે નર્મદાના મુખથી
 મરકમ્પનું પુરાતન બારુ પુરાય ત્યારે દિંદના મુખ્ય બહાર તરીકે
 તેનું રથાન મહીમુખે આવેલા ખજાતે થીકુ ખજાત હિંદનું મુખ્ય
 બારુ બનતા દિંદના બુદ્ધિબુદ્ધિ બાજોમાંથી ત્યાથી આવત નિકાસ

ડોલ હેરિપ્રસાદ દેવોદા (અનુસાધન પૂર્વ ૧૯૫૫ થી)

એમાંથી ૬૦ ડાહરે પોતાના જીવનનું અપારિમ્ય સઘન તત્ત્વજ્ઞાન
 યદી કાંઈકુ હવેને અટક પ્રજ્ઞાથી તેને અપદારમાં ઉતાર્યો જતા હતા
 એવાએમાં થે અસાધ્યોડા ની તેમને પરખ થઈ જતી પણ દરેક
 સાધનો વિનય તે સાધ્યોડા સેતા

એમનું તત્ત્વજ્ઞાન કેટલું સુદૃઢ અને સમતાબુદ્ધિ હવે તેની પ્રતીતિ
 તે ૧૬૪૪માં તેમના પ્રિય કુલેક પુત્ર વિપ્લુતા થયું પ્રસંગે થઈ
 મે નીલગિરિના અવાસમાં હતા ત્યા સુવારમાં ૬ કૉન આવ્યો
 વળ્યોને તાવ હિતરતો નથી અને લગિયલ હોય છે સાંને
 ૧ અબર દઈયું સંજ મુખી મગારો નિત્ય કમ ચાલુ રહ્યો સાંને
 જમતા હતા ત્યા ૬૦ કૉલ આવ્યો ચેતન્યપ્રસાદે જીંદીને દોન લીધો
 અને ડાહરને બોલ ન્યા તે વખતે દીવાનજીનું મો મગીર હવે એટલે
 સીને લાગ્યું કે સમાચાર સારા નથી ત્યા ડાહરે ફોન પર જ્યા તરફ
 રવેરે બોલી બીક્યા કાંઈ જુદું ૧ હોઈ કાઈ કચે ૧ રામ ૧ રામ ૧ હુ
 મોદે ને દેવજી હુ તોને લાગ્યું ૧ મોદે ને લાગ્યું ૧ મોદે ને લાગ્યું ૧ મોદે ને લાગ્યું
 પણ તેમણે એટલું જ કહ્યું કે તમે ગમરાશી નહિ હુ ખમી રહુ છું
 મારું જ્ઞાન મને ત્યારે કામ લાગશે ૧ નંદાવાનું પાવ શી કહાવો એમની
 લાગભિચોને સમાધાન વટે કળાવતા તેમણે શવ કાગી ને બીજે
 દિવસે એકલા ચા રિવસને પ્રવાસ બેઠી ચાગદ ગાવ ગયા

એમના જેલજીવનના પ્રસંગો તે અનેક સાધીદારોના હરોવામાં
 યાદગાર બન્યા છે જેવળા તેમણે બુદ્ધિબુદ્ધિ પ્રાપ્તના દેશસેવકોના
 સુખ સાધ્યો અને જ્ઞાતની એકતાની પ્રતીતિ મેળવી ત્યા પણ
 કળા, સરકારી ને સાહિત્યમાં મન ચિંતન કરતા ને હોય છે બધું તે
 એમની ૧૯૩૦ની સાલથી જમણી આવીને ૧૯૪૦ નેલ કાચરીયા
 મા વિગતવાર નોધાયું છે અને એમની આંતરી પ્રકૃતિના નમૂના
 રૂપ હરતલિખિત પત્રિકાઓ જેલ લીલા અને બનેલા કાગેઝ ના
 અકામાં ખીચેલું તેમનું હારત્ય તેમના ઉત્ક્રાસમય જીવનનું પ્રતિ
 બિંબ છે જીવનના ઘણા પહેલા કાળથી તેઓ નિયમિત રોજનીચી

માટે નવા રસ્તા વિકાસ પામ્યા અખાતથી પ્લાતા પુરાતન માર્ગો
 વિષે વલ્લભચિંતાન થરના સરવાપક અને ૧૨મે ૧૯૪૧ આઠલાગમ
 ૧ પટેલ બેઠુ અને વિરાડ જ્ઞાન પ્રભાવે છે તેણે સંકેતના બાષ
 કામના વિષયમાં દિંદના નિષ્ણદતા બતાવે છે અને પ્રવચનમાં
 દિંદના સંકેતના બાષકામ તથા વિકાસ પરતે તેમણે અલ્પભા
 પ્રમાણભૂત ગ્રંથ લખ્યો છે શ્રી બાહ્યાલવાર્ધના સરોધન પ્રભુ
 અખાતથી સોનિયા સુધી મોટા રાજમાર્ગે જતા કર્યો તેમાંથી
 ત્રણ રસ્તાઓ દ્વારતા પહેલો એમ (એમ) (અમલ) (અમલ)
 મોટો અને પાટણના માર્ગે બિજામાં જતો બીજો નરિયાદ
 મહાધાર, કપરવજી અને મોડાસા થઈ ચિતોડ જતો અને ત્રીજો પૂર્વ
 રત્નપુરાના તથા ગમ્મ બારતમાં થઈ કોનો જતો નોને માર્ગે સોનિ
 યાથી દુરાઈ પેટલાદ અને કાકોર પર રહી ગળતેશ્વર આગળ મહીને
 જોળતે અને પછી ત્યાથી ગોધરા કાઠોડ વગેરેને રસ્તે ઉત્તરને
 જતો અને ઉત્તરનેથી તે બિરિસા (અંબસા) કોશાની સમી ને
 પાટણપુત્ર વગેરે રંધળે જતો [જુઓ મોટા નકસી]

આ પ્રમાણે ને રંધળે હાલ ગળતેશ્વર છે ત્યા અખાતથી ગ
 વા-અમ્મ દિંદના પ્રદારમાં મહી નદીને જોળતો અને જોળી અર્ધો
 ને સહેર વિકાસ પામ્યું તે સરનાળ સરનાળ ગળતેશ્વર આગળ જ
 છે અને ગળતેશ્વરનું મંદિર સરનાળની હદમાં જ આવેતુ છે ત્યા અ
 મા એ ગળતેશ્વરના મંદિરના પ્રવાસને વિસ્તૃત લેખ નથી થયો
 તે તો સો વાચકોના ખ્યાલમાં હશે (અર્ધ)

જમતા અને તેમના રાજના પ્રસંગો વાચન અને અવલોકન ઉપરાંત
 ચિંતન મનોમન તથા આત્મસંધાન નોખતા તે ગ્રી અમુક સમય
 ની રાજનીતીને તે નાંસ કર્યો છે તેના પ્રમાર સમજવા માટે આ
 સાથે થોડાકામાં તેના થોડા અવતરણો આપ્યા છે

એમની સાધના પ્રસંગોમાં તેમને કદી અમુકમાં કે કાગાને
 અનુભવ થતો નહિ બેવડું એમની સાથે ફરવા જવું પ્રવાસ કરવા
 કે વાગન કરવું પણ પ્રદર્શન જેવું એ જીવનની બનેલી મત રૂપ દંડ
 કળાના દરેક પ્રસંગે એ મારી પાસેથી પ્રસાદ પૂજીને તેનું રંધણ
 સમજવા પ્રયત્ન કરતા અને દિંદની કળાના બાષો પ્રવાહોને તેમણે
 એ રીતે સમજ પરિચય કર્યો હતા ઘણા પ્રસિદ્ધ કળાકારો અને
 વિદ્વાનો સાથે સીધા સવારો કરી પોતાના પ્રજ્ઞાના નિરાકરણ તે
 શોધ્યા હતા તત્ત્વજ્ઞાન મુનેરો તરફથી અગેરિકા અને મુનેરો
 આલના સપ્રદાયના મોડાનિરેટ ચિત્રણ પ્રદર્શન બુલાઈયા અમુક
 હવે એ દુરિયોગી નિયંત્રતા-એકને લાગણ્ય માણુતું ને અનુકૂળ
 જ નહય પણ એમણે તે મારો હાથ પકડી એ પ્રદર્શનના એક
 ચિત્ર પાસે ચિત્રિતો સુધી મારી ચર્ચા સામગ્રી આ બધા નિરે
 કે પણ અનુકૂળ ગતીને નહોતો હતા તેમણે મારા વતનગામથી
 હુ બજાઈવો જાવ અમુક ને ને દરિયું જમના હાટતી સતેય સીધી

માયા અનુસંગી ને સમાનધર્મી હતા કદાત ને બેવડામાં એ
 સન્નિવ આરા જીવનને ગદાન સમૃદ્ધિના રૂપ હતા નહોતે પ્રભુ
 તેમને એજીવમાં તે પહેલા ૧૯૨૮થી હુ તેમના અતેવાસી બધું અને
 સિધ્ધ થવાના કદાવ માણી ચૂક્યા હતા એમણે અનુસંગી અવજન
 થી ભાવનાઓ અને રમખા મુક્યા છે તેમણે કદી રવાય લેયા
 નહોતો ક્રીડી શોધી નહોતી, છતાં માણુસના મવા પછી તેનું દેખા
 કન કેવળારી પરજીવ્યો તે સમજી કે તેમની સાથે મુકાય એવા
 રોજના જગવાના ની અનુસંગ એમના આકરો અને જાવના સિધ્ધ
 કરશે ત્યારે ન એમને યોગ્ય શ્રદ્ધા અર્પિત થઈ થશે (સહ)

કેટલીક વિરલ ધાતુઓ

એટલે, ટિનિયમ, ટેન્ટાલમ, ઝિરોનિયમ અને વેનેડિયમ, આ બધી ધાતુઓ 'વિરલ ધાતુઓ' તરીકે ઓળખાય છે. એ પૃથ્વી કદાચ એટલા ખ્યાલ અપાય છે કે અત્યંત દુર્લભ પ્રમાણમાં મળતી હશે અને આપણા રોશિનિદા અવનમ બહુ અપત્તિ નહિ હોય. પરંતુ પરિસ્થિતિ એવી બિલકી છે, આ ધાતુઓના અત્યંત બીજા વધુ મળતી સામાન્ય ધાતુઓના કરતા પૃથ્વીમાં વિશેષ પ્રમાણમાં મળી આવે છે. ઝિરોનિયમ તે પ્રમાણ કરતા બે ગણ ગણાંને સીસાના કરતા તેર ગણાં વધારે નીકળે છે. રોશિનિદા ધાતુના અત્યંત તે રૂપા કરતા દોઢગણાં ગણાં વધારે મળી આવે છે.

આ વિરલ કદેવાતી ધાતુઓ વિશેષ પ્રચારમાં નથી એટલા કારણોમાં કદાચ તે એ કે તેમનાં અત્યંતોગામી એ ધાતુઓ સદે-પૃથ્વીને સરેરાશીરે દાદી ગમતી નથી. બીજી કે કે સામાન્ય અસ્થિત ધાતુઓ કરતા આ ધાતુઓના યુગ્મનમાં કેટલીકવાર નિષ્ફળતા દેખાતા નથી. છતાં કેટલાંક એ કદોગોમાં તેઓ પોતાની કષ્ટ-ગિતા સિદ્ધ કરી છે. આમ છતાં, હાલે છે કે કદાચ થોડાં જ વર્ષોમાં અત્યંત પ્રચલિત ધાતુઓના ન્યૂનતા આ 'વિરલ' ધાતુઓ થશે.

એટલે મેળવવાના સૌથી વિશેષ વપરાયો અત્યંત વૈદ્યક, પીલાઈટ ને કૌશલિય લેખાય છે. હાલના અત્યંતોગામી સાથે નીકળતું હાલના લોહનું ઇસ્કેટ છે અને બીજા અત્યંતોગામી કરતા વિશેષ સામાન્ય છે. સીવાઈટ એ કૌશલિય ઇસ્કેટ છે ૧૯૧૮ સુધી વૈદ્યકમાં અત્યંતની પેદાશ દુનિયામાં સૌથી વિશેષ મીનમાં હતી. ત્યાર બાદ હાલેશને મેળવે આવે. આ કૃષિમાં અમેરિકા, પોર્ટુગલ, ગ્રાયા, સંચાયા (ચાલ્ડેન્ડ), આસ્ટ્રેલિયા વગેરેમાં પણ એટલના અત્યંતોગામી નીકળે છે. એટલના અત્યંતોગામી હાઈડ્રોક્સીક એસિડ સાથે કદાચ અત્યંતી ઇસ્કેટ એસિડ થાય છે તેને સોડા સાથે ગરમીમાં સ્ત્રી-ગામી સિલિકા સાથેના ઇસ્કેટ નામનો ફાર બને છે. એ રસાયણમાં એટલે તરીકે વપરાય છે તેમજ ગરમ કૃષિનીને સંચર-સૂક કરવા માટે પણ તેનો વપરાય થાય છે. એસિડ એસિડને કૌશલ સાથે મેળવવામાં આ હાઈડ્રોક્સિલ વાધુના વાતાવરણમાં હાલિયોગ તપાવવામાં એટલે ધાતુ બને છે.

એટલે પોલાદના રંગની બાકે ધાતુ છે ટિનિયમ કરતાં બે ગણ અત્યંત વૈદ્યકીય તથા તેનું અત્યંતોગામી ગમલું (૩૦૦ ટિમી) હોવાથી ઔદ્યોગિક વપરાયોગમાં તે ટિનિયમનો દરીદ છે. બીજી છે, વીજળીવોતીના ઝોળામાં વપરાતા હાલ એટલના દોષ છે. પણ એ કદોગોમાંના ગામ બે ન હાલ એટલ વપરાય છે. તેનો સૌથી વિશેષ વપરાય તે એ એવેલના કૌશલમાં થાય છે, અને દુનિ-

યૈટિનમથી ગણ ગણી મળત. . . ટેન્ટાલમ એટલુગીનિયમ અને લોન્ડાં બંનેના યુગ્મ વપરાય. . . ટિનિયમ માણમના શરીરમાં હાલેનાં બાકે નાખી શકાય એવી. . . ટેન્ટાલમ તેજાળ જેને અગર કરી શકતો નથી એવી. . . ઝિરોનિયમ ગરમલેને અગર ગુણુ આપતી. . . આલિયુઈનમ અને પોલાદને માક કરતી. . . વેનેડિયમ

યમમાંથી નીકળતા ૩૬,૦૦૦ ટન એટલના લગભગ ૧૫૨૬૩ તે એમાં ન અત્યંત નય છે એટલનાય પોલાદ હાલિયોગ તપાવે તે પછી કદાચ ન રહે છે એમ કદાચી ચાલતા સયા અને એલેન્ડા-દલિ-યારીની બનાવટમાં એટલ-પોલાદ પુષ્કળ વપરાય છે. કેદા ગણુ દસકામાં બીજા કોઈ ધાતુ એટલ નેટલી વપરાયો માત્રમ પડી નથી. વાથરેસ વાલેનામાં, ક્ષિરિયોની ટપ્પોમાં કૌશલ તરીકે, વીજળીના સામાનમાં સરખાં પોલાદમાં, રૂપાં પછોગા તેમજ અતિ હલ્લુતામાં રૂપાં સંચે એવા મુપ્કોની બનાવટમાં પણ આ ધાતુ ખૂબ વપરાય છે.

એટલની મિશ્ર ધાતુઓમાં હાલ કૃષિમાં ૧૮ હાલ એટલ, ૪૨૫ કોમિયમ અને ૧૨૫ વેનેડિયમના મિશ્ર ધાતુ સામાન્ય છે એટલેસ સ્પીક, મોરારની મિશ્રો, કદાચના કાલેરો, છરી ને અક્ષાના વાના, કાનરો, કરમતો વગેરે સામાનની બનાવટમાં વપરાયો વિષયવ પ્રકારના અત્યંતોગામી પણ એટલ વપરાય છે અત્યંતને જેડી અગર પ્રવેશતી શેલો (ગોળીઓ)ની બનાવટમાં, અગરની સ્પેટોમાં અને તેઓની બનાવટમાં એટલ-મિશ્ર અત્યંત ખૂબ વપરાયો નીકળુ છે.

એટલના વપરાયો અત્યંતી અત્યંતી અત્યંતી આ બીજાની પાછા એટલના કાળિયોનો કદાચ પણ કરવા દેહા છે. આ કાળિયો દીવાને સ્પીક કરતા સૌથી વધુ સખત પદાર્થ છે. કાચ, પોલિયુઇન અને કોનોનો-અગરને (એને સામાન્ય કોનરો) વડે ન કાપી સખત તેનાં નેવા સખત પદાર્થો કાપવા માટે તેનો ન વપરાય થાય છે. 'કોનોનો' નામના વપરાયો વર્ષે પદાર્થો (carbides)ની બનાવટમાં આ કાળિયો વપરાય છે. આ વપરાય એટલના સંચેલોને વેરોગામના પણ વપરાય છે.

ટિનિયમ ધાતુ દોરો વર્ષ થયા અત્યંત છે, પણ બીજા ધાતુઓના સખતગામીમાં તે એટલી વપરાયો નીકળી નથી. એટલના મારી પુષ્કળ મતી આવતી આ ધાતુના કુષ્ઠ અત્યંત રાઈવ અને હાલિયોગ. તેમાં હાલિયોગ કોનો મેર, નેવા દોષ છે. વાથર-કોરમાંથી તે મુષ્કળ માત્ર અત્યંત છે અને કુનિયમ લગભગ ૧૮ હાલ હાલિયોગ એટલે વાથરમાંથી પડે પડે છે. હાલ બાદ મોનેનો નજી આવે. નવાઈની વાત બે છે કે એના કાળા પદાર્થોમાંથી કરમમાં ગરમ સોફ રંગ બને છે.

ફાઈલ કોનોલિયમાં પુષ્કળ નીકળે છે તેમાંથી ગરમ પેદાશ કાળિયો, કોનોલિય અને મેરે વગેરે રોગોમાં કાચ છે ૧૮૬૬ સુધે પદાર્થ છે અને કિનાઈ પાછીને પોતા અને કાળામાં અત્યંત ખૂબ વપરાય છે બનાવટી કાલેને કદાચી રંગ અપવા માટે વધુ નેવે. (બ્લ ૧૦૫૮) ૨૨૬

મોડિયેનમ ધાતુ બાષ્પાંગમ બળી રૂપેથી છે હોલની
સાથે શેજેલે તેમાંથી પોલી ગળવ્યું તેવાર કરવામાં આવે છે
હોલમાં માત્ર બે ઠાક માંડિયેનમ રૂપેથીથી ગળવેલાં શુભ્રમાં
આજળ પરિવર્તન થાય છે અને તેને પછી ગ્રંથિ ટેલી ગરમ કરો તેમાં
પણ પોલી પડી નથી બળ અડપથી ફરતા થયે નેનાં કે લેખના
ગોળારો, ગોળિનના પેડાં રૂગરેની અનાષ્ટમાં આ ગળવેલે અતિલિપિ
ગાલ્તન રૂપેન માત્ર કરી અછી છે ધીમણી ગોળાની અનાષ્ટમાં

વેનેડિયમ ધાતુ તરીકે ઔદ્યોગિક કૃષિઓના પરાવર્ત નથી
 પાતુ તેને સ્વભાગ થયે ઠકા ખાસ જાતની મજલેસની બનાવટમાં
 ખરે છે બાષ્પની પાચ ઠકાઓથી તેના વૃદ્ધિશક્તિ દ્વારા અને સ્વ
 જનો બનાવવા છે મજલેસની બાષ્પકળાને તે સફળીથી માન્ય છે
 છે અને મજલેસના રહેણે સિંચાઈનું વધુ કારી નાખે છે કપાસ
 મજલેસને ખૂબ આછી, સખત મરખીયા પણ ઠકા રહે ગરમી અને
 વળી ન નાથ એવી માળખાટ બનાવે છે કોલિનો, મોહરના રમડું
 ઘીઅર, જીંસસ દ્રિષ્ટિયા વગેરેની બનાવટમાં વેનેડિયમ મજલેસ ખૂબ
 અમર્યાદી પુરવાર થઈ છે વેનેડિયમના દ્વારા તેજસ્ સંચોળનો કા
 પદના રમાટમાં, રમરોનમાં અને દવાઓમાં પણ વપરાય છે
 વેનેડિયમ કાલ્ચ પીણે રમ છે

વેનેડિયમના મધ્યવર્તી ખનીજોને જલ્દી આપે છે જેથીનાઇટ્રોસો
લાઇટ, કાર્બોનાઇટ અને વેનેડીનાઇટ આ ખનીજો પેદાશી કાલજા
કેવી કાળી શિશ્નિયાં બાળી આવે છે, અને દુનિયાના વેપારદંતો
૩૨૨૫ નાનો હિસ્સો એ જ દેશ આપે છે

દુરુલિ-અદેશ રાનુમધાન સમિતિના યાનાથી ચાહું

અકસખ્યાતો, અગાઉ કહ્યું તેમ, અસુર વડે જ દર્શાવવાની છે
જમણે ૧૦ કહેણ દોષ તો દનસ તે આમ વગાડાય * — — *

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ ४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ ५ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ७ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ ८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ ९ ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ १० ॥
 श्रीलक्ष्मणाय नमः ॥ ११ ॥
 श्रीसुग्रीवाय नमः ॥ १२ ॥
 श्रीहनुमताय नमः ॥ १३ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ १४ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ १५ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ १६ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ १७ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ १८ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ १९ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ २० ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ २१ ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ २२ ॥
 श्रीलक्ष्मणाय नमः ॥ २३ ॥
 श्रीसुग्रीवाय नमः ॥ २४ ॥
 श्रीहनुमताय नमः ॥ २५ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २६ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ २७ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ २८ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ २९ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ३० ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ३१ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ ३२ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ ३३ ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ ३४ ॥
 श्रीलक्ष्मणाय नमः ॥ ३५ ॥
 श्रीसुग्रीवाय नमः ॥ ३६ ॥
 श्रीहनुमताय नमः ॥ ३७ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ ३८ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ३९ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ ४० ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ ४१ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ४२ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ४३ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ ४४ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ ४५ ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ ४६ ॥
 श्रीलक्ष्मणाय नमः ॥ ४७ ॥
 श्रीसुग्रीवाय नमः ॥ ४८ ॥
 श्रीहनुमताय नमः ॥ ४९ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ ५० ॥

धिन् मित्रतः भा धिन्-तर्हिणः तर्हिणः, तर्हिण धिन्-तर्हिणः (मि
 न्त्रतः मित्रतः (मित्रतः मित्रतः मित्रतः) तर्हिण तर्हिण मित्रतः तर्हिण
 धिन्, धिन् तर्हिण तर्हिण (मित्रतः मित्रतः मित्रतः), धिन्-तर्हिणः
 धिन् मित्रतः मित्रतः, तर्हिण तर्हिण, तर्हिण तर्हिण तर्हिण तर्हिण मित्रतः
 मित्रतः तर्हिण तर्हिण (मित्रतः मित्रतः मित्रतः) तर्हिण तर्हिण मि
 न्त्रतः मित्रतः धिन् धिन् (मित्रतः मित्रतः मित्रतः), धिन् धिन् मि
 न्त्रतः, तर्हिण मित्रतः धिन् तर्हिण मित्रतः तर्हिण मित्रतः मित्रतः मि
 न्त्रतः मित्रतः, मित्रतः मित्रतः)

</

લેખક

પ્રો. ભયતીલાલ જોશી, ગામ એકાદમી

ચોરખ આંબલી

પ્રમાણમાં એ જાડની લીધાઈ જોણી—૪૦ થી ૭૦ ફીટ—રોડાય છે. થડ કાર્પક સરું આકારનું (તળિયે પહોળે પહોળું અને ટોચ તરફ ધોળીધોળે સાદું) હોય છે. તેની શાખાઓ શીશર ફેલાયેલી હોવાથી તે યેશવદાર રે ખાય છે તે જી જાડાની છાલ જુદી ને કઠણ લાક્ષણિકતા આદરની છાલ રાખોડી ને રેસાવાળી હોય છે તેનાં પાન સુષુપ્ત ફાટી વાળા અને ૩ થી ૬ (સામાન્ય રીતે) નાના પાનના બનેલા હોય છે નાના પાન ૨ થી ૫ લંબ લાંબા ને ૧ ફીટ થી ૨ લંબ પહોળા તળિયે સાકડા પરંતુ ટોચે પહોળા અને અધીસાર ટાચવાળા હોય છે. અચૂકત પાનની ફાટી ૨ થી ૭ લંબ લાંબી અને રેસાવાળી હોય છે. પાન રિપરોડે જતી પડે છે.

એ જો નવ માસમાં ગોરખ આંબલીને ફૂલ આવે છે તે રાત્રે બહાર છે ને સવારમાં વૃક્ષ પરથી જતી પડે છે તેની વાસ તીવ્ર અને આશ્વમગની હોય છે. ફૂલ સફેદ ગોઠા કસ્ટર (પાંચમુખથી નીલવર્ણ) એકાકી અને ક્ષમભવ ૨ લંબ લાંબી નળી ફાટી પર લટકતા હોય છે. ફૂલમાં વળ નાની પાલી આગરનું અને પાંચ પાંખડીનું બનેલું હોય છે તે પર ગમખમ જેવી ફેરાઈ હોય છે, ફૂલમણિને પાંચ ગોડી સફેદ પાંખડી હોય છે પુરંખર તત્ત્વો એક લગી ફાટી પર ગોળ ફડા જેવી આકૃતિમાં ગોઠવાયેલા હોય છે, સ્ત્રીકેસર ગાંઠ હોય છે અને તેના ગર્ભાગ્રયમાં ૪ થી ૮ ગોળ હોય છે.

ગોરખ આંબલીના ફળને સુષુપ્ત રહે છે તે મોટું અડધાકાર અથવા લગભગ, કઠણ ૨ થી ૨ લંબ લાંબુ ને ૪ થી ૫ લંબ પહોળું હોય છે તે પર બહાર, ગમખમ જેવી રેસાઈ હોય છે ફળની અંદર રહેલું કડવા ને ખાટા ગર્ભ હોય છે ને તેમાં કઠણ, અલગતા ખૂબ રૂંડાકાર થયેલા બીજ હોય છે.

આ માંડ બીજ વડે બેજે, પશુ તે ધીમે બેજતારી વનરપતિ છે. હિરિયાકિનારાની રેતાળ જમીન તેને સારી આવે છે કાપકલમ થી પશુ તેને કમી રાકાય છે.

આફ્રિકામાં આ જુદની અદરની છ જના રેસામાંથી દોરીસારડા માલ ભરવાના થકા માછલો પાટવાની બળ જોરે બનાવવામાં આવે છે હિંદમાં તેમાંથી દાંથી ૧૨ મુકવાના ચારભગ સાથે બને છે આફ્રિકામાં તેની છાલમાંથી કાચ બનાવવા માટે યોગ્ય તેવા કરવામાં આવે છે અને તેમાંથી સારી બંતરો કાચ બને છે તેનું વાકડું આર્ટ પીણ નરમ અને મૃદુ લઘુક હોય છે અને તેમાંથી ફાળડા ડબ્બી પેમીઆ હોડકા દલિસા વગેરે બનાવવામાં આવે છે તેના બીજમાંથી ચરબીવાળું તેવ મળે છે તેના ફળની કઠણ છાલની રાખમાં ૪૭ ઇમ્ફેરેલે: પોશકા હોય છે તેગળ તેના મીઠી રાખમાં ૩૨ ટકા પોશકા અને ૩૪ ટકા ફોસ્ફેટ હોય છે અને તેથી તે બનને ખાતર તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય છે.

ગોરખ આંબલીના ખૂબ છાલ પાન ને ફળ બીજમાંથી હિંદી કાચમાંથી મળાય છે એકાકી (આફ્રિકા)માં તેનું મૂળ જગત (તાવનાશક) બીજમાં તરીકે વપરાય છે તેની છાલ ખૂબ જમીન મળાય છે ગોઠ ગોઠ (આફ્રિકા)માં પશુતાપમાર્જિનાઈનને જાડ તે વારાય છે તેમાં ચીકોડી બુદ્ધ હોય છે અને છાલમાં 'એડેન્સોનીય' નામનું પાસા ફાર કંડુ રાસાયનિક તરખ હોય છે.

ગોરખ આંબલીના સૂડા પાનનો અર્થ ક્રોડા તાવ અને બીજા ૨ જોમાં અપાય છે માંચ આફ્રિકામાં તેનો ઉપયોગ તાવમાં અસિદ્ય પારસોલા થતો અપાવવા માટે ને બાધક તરીકે થાય છે તે સાન્નવક ખણાય છે.

તેનું ફળ પિત્તક્રોધ બેજકી મારડા અને વધુ પડતા પરસેવામાં ઉપડેલાં લેખાય છે તેને જળ તાવના કારણથી છે તે ગરમી જોણી કરે છે ને તરસ મારે છે. સુગંધમાં તેના ફળને અર્થ છાલ સાથે જાડ ને ગરમ મા બાધક તરીકે વપરાય છે કોડબુમાં તે અર્થ અંદર સાથે દગમાં અપાય છે ને તેના રાગતમાં કુદર અને સાકર કમોડી પિત્તક્રોધ તથા અછેલ્લા આપવામાં આવે છે.

‘ચોરખ આંબલી’ ને ‘રખડો’ નામથી જોળખાની નામ રાત્રિને સરકૂતમાં ગોર કી, ‘ચપમ્બિક’ અને રીપેરી, મરાઠીમાં ‘ગોરખમ્બિક’ અને હિંદીમાં ‘ગોરખ હામી’ કહે છે અરિષ્ટમાં તે ‘Baobab’ તેમજ ‘Monkey bread tree’ નામે જોળખાય છે તેનું રાસાયન નામ ‘એડેન્સોનીયા ડિગિટાટા’ (‘Adansonia digitata L.’) એડેન્સોન નામે ફ્રેન્ચ વનરપતિશાસ્ત્રીના અનુગામી એડેન્સોનીયા નામ પડયું છે ને હિન્દીમાં ‘ચોરખ’, ફાટી ઉપર તેના પાનની રચના નામથી જેવા હોવાનું સૂચક છે ગોરખ નામે તેમના શિખરોને આ વૃક્ષ નીચે બેસીને બેઠા આપેલા તેથી તેનું નામ ગોરખ આંબલી પડેલું છે એવી માન્યતા પ્રચલિત છે વનરપતિસહિતના બહુ બંડા યજ્ઞવાળી ને દીર્ઘાયુ વનરપતિ તરીકે તેની ગણના થાય છે તેનું આયુષ્ય ૫૧૫૦ વર્ષનું ગણાય છે.

ખૂબ તે એ આફ્રિકાનું વનની પરંતુ અર્થે ખૂબે ચારબ ને પારીમાં તેને હિંદમાં લાંબા ત્યારથી તે આપણે ત્યાં પણ કંઈકની બની ગયું છે કતાર પ્રદેશ બિહાર, મુગલ ને મદ્રાસમાં યજ્ઞ બાળવા ને લેવા મળે છે તેના બંડા થડ, ચોડા સફેદ ફૂલ અને લડી દોરી પર લટકતાં ચોડા જળની આલયળી માટે તે બનીયાઓમાં પણ ઉપયોગમાં છે તેના યજ્ઞને યેસાને ૩૦ ફીટ અથર તેથી વે વધારે હોય છે, પરંતુ યજ્ઞની બંડાઈના

હિન્દીમાં રીખવતા શિક્ષક—મનુ એન્ડ દિવસે બે બનાવ બન્યા હોય એવા હાખને આ ર મનુ—મારા સાથ ને લાગી એન્ડ દિવસે પરજોશી

પરચીર વર્ષ પહેલાં

અંક ૧૮ - જેઠ ૧૯૮૧ (જૂન) ૧૯૨૫

આ જમી બરેબર પચ્ચીસ વર્ષ પહેલાંના ૧૮ મે અઠ, એ 'કુમાર'ના પોતાના રવત છાપખાના 'કુમાર પ્રિન્સી'ના છાપાએ પહેલાં અઠ પાછળથી જેલે પોતાની સુધક તથા કનાત્મક છપાઈ વડે કીકડી પ્રતિષ્ઠા જમાવી તે 'કુમાર પ્રિન્સી' વિષે એ આઠની ગિમ્લસમા નાની નોંધ છે કેઃ 'ધણુ ગાસડી ચિતવેલુ અમારુ રવત આ અઠ એ સુ સાચુ પડયુ છે એક વરતની કલ્પના અને તેની સિદ્ધિ વચ્ચે કંઈ, મુશ્કેલી અને કસોટીઓની મહા નદી ધોધમાર વહી જતી હોય છે એટલે જ કલ્પનાનારા ઓછા હોય છે એ જ વાતનારાગાથી જેની શ્રદ્ધા ખૂટે, જેનો ક ત્સાહ ડગે, અને જે ઢાંરી આઈ માટે તેના બારે વહાણુ ફૂરે'

આ અઠગા શીખ ધર્મે તેના ધર્મગુરો તથા તેમના ધર્મ મંદિર અમૃતસર વિષે તેમજ એ ધર્મના વીર સત્તાનેના પરાક્રમે તથા આત્મલક્ષિાન વિષે જુદાજુદા ત્રણુ લેખો છે તેમાંથી તારવેલી નીચેની સામગ્રી એ વિષયોના સંગ્રહત્યા ખ્યાલ આપી રહેશે

'જે જુલન એ સત્યનુ તીર્થેતર ઢલ, ને જ્ઞાનના દુઃકાળમા જેલે કલ્યાણની પરખ માડી હતી' એ શ્રીસત્તા પ્રાચીન તત્ત્વચિંત્ સાહે કે સિસતુ ચરિત્ર પછુ આ અઠમા આવેલુ અને સતત માવી આવતી 'આકાશ દર્શન'ની ઉપયોગી લેખનાળામાં તારાઓ ઉપરથી દિશા ને સમયનુ જ્ઞાન મેળવવાની આ અઠગા જેરી આ પાથેલી છે તે પછુ રસગય છે પછુ રથળ સંકોચને લીધે શ્રદ્ધા ઢલારી શક્તા નથી

શીખોને હિંદુસાં કોટર આત્મલક્ષિાનની પરપરાઓ જ જ તની એ બહાદુર અને જળવાન પ્રભુએ માત્ર ઉત્સાહ બસો વર્ષમા જ પોતાના જળ, ટેક, ઉત્તમજળ બલિદાનો અને શીર્ષભંચા સાહસોથી હિંદુનુ નામ જમાવણુ મ્હુ ને વીર કેમોને છલિતાસ શીર્ષ ને રવાર્ણુ તથા ધર્મભક્તિ અને દેશભક્તિની કથાઓથી બર્બોચી છે

આ સિદ્ધ સમી શરવીર પ્રભુ કેમ કલ્પતર ચઈ તેનો આખો ષે હંદિતાસ અદ્ભુત છે એ પ્રભુને કલ્પતર કરનાર અને ધરનાર જેના દસ ગુરુઓ આજની મારસોઈ વર્ષ પહેલાં હિંદુ અને મુસલમાન આવી તથા ધર્મને એકા કરી, તેમના બેદસાન જુલની તેમાંથી અ નવી જ ભાગ કલ્પતર કરનાર પહેલા ગુરુ અકાલ પુરુષ બાળા નાનકે એ સપ્રદાયના 'શિષ્યા' વધતા ગયા તેઓ 'શીખ' કહેવાયા હિંદુ-મુસલમાનનુ એકથ મરવાના કેરોથી આ સપ્રદાય રથપાઓ, પછુ માળજે પાછળથી એ જ શીખો હિંદુ સપ્રદાય રો પલટાઈ ગયા.

બીજા ગુરુ અમરે શીખો માટે ગુરુમુખી નામ ની લખવાની નવી લિપિ યોજ તેના પ્રચાર કર્યો 'હજર' નામની એક સરયાની ગ્લાપના તેમણે કરી જ્યાં સોમરોને વિના મૂલ્યે ભોજન મળતુ અને ચાલથી રક સુધી સો સાથે બેસીને જમતા આવી શીખ હોશામા ચાર્લ્સચારો ખૂળ દેવાયો. નીલ ગુરુ અમરદાસે શીખોના પ્રદેશને રવલાગોમા વહેની નાખી તે દરેક પર એકેક ઉપદેશો નીચે. બીચા ગુરુ રામદાસે શીખોના મુખ્ય રથળ તરીકે અમૃતસરની રથાપના કરી પાચાગા ગુરુ અર્જુનજીએ શીખોને હાલિયાર ધારણુ કરાવ્યા અને

પોતાના ધર્મના રક્ષણુ અર્થે જુઝી મરવાની પ્રેરણા પાઈ શીખોના વેદ રૂપ 'આદિગ્રંથ'ને તેમણે સમઢ કર્યો એ અંધશાદેને શીખોમા અજળ નેતના દેરી એમના સમયમા હિન્દીના તખ્ત ઉપર મુદ્રપ બાદશાહ જહાંગીર હતો તેના શાહબદા ખુરાચે તેની સામે જળવે જમાવેલો તેમા ગુરુ અર્જુનજીએ તેને ગદદ વીર ખુશરુ હાથે, ગુરુજ પધાર્યા ને લાહોરના કિલ્લામા તેમને કેદ મરનામા આવ્યા, જ્યાં શેઠા વખત પછી તેમને સિરખેકે કરવામાં આવ્યો ગુરુ અર્જુનજીના આ બલિદાનથી શીખ પ્રભુના લોકી લોકી બઢયા હવે તેમને જરર હતી માત્ર લડાયક જતાવીને હોરનાર સુમનીની તે સુમા પછુ તૈયાર હતો એ છઠ્ઠા ગુરુ હરશોનિંદ તેમણે શીખોને ક્ષાયત શીખી બહાદુર વડેવા જનાવ્યો, અને મુદ્રેના પર છુડાછપાયા છાપા મારી તેમનામા વધારે દિગ્ગત દેરી આ પછી શીખોના બલિદાનોની પરપરા શરૂ થઈ જેમજેમ મુદ્રપ સંસ્કૃતતર તરથી દડ, કેદ, દેશનિઘવ ને ફારસીની સભગો વધતી ગઈ તેમતેમા શીખ પ્રભુની સંકલનશીલતા અને ધર્મપ્રેમ વધતા જ ગયા નવામા ગુરુ તેજબહાદુરને પકડી ઓરજલેબના દરબારમા લઈ જવામા આવ્યા અને તેમની સમજા ને વાત મૂકવામા આવી હા તો મુસલમાન બની છડી નજો, અથવા તો મરવાને તૈયાર માલો તેજબહાદુરે બીજા જ વાત કલ્પ દરી ધર્મને માટે ગાયુ આવુ કચિત ધાર્યુ

ગુરુ તેજબહાદુરના આવા મુલ્યથી એમના બાળ પુત્ર-દસગા ગુરુ ગોવિંદસિંહનો કોપાશિ અમુકી ડગ્યો તેમણે પોતાનુ આદ્ય જીવન, સર્વ સગય ને શક્તિ શીખોને એક મહાન લડાયક પ્રભુ તરીકે તૈયાર મરવામા જ ખરચ્યા, અને એને પરિણામે શીખો પરાક્રમી સિંહોના રૂપમા ફેરવાઈ ગયા છળ્યા ત્યા સુધી લોકોને ગુરુ ગોવિંદસિંહે ઓરજલેબ અને મુદ્રલ સંસ્કૃતતરને તોખા પોકરાથી પોતાના મરણુ સમયે તેમણે આજ્ઞા કરેલી કે પોતાના પછી મોઢને ગુરુ ન નીચેના, એટલે ત્યાર પછી મોઢ ગુરુ યયા નહિ

કહેવાય છે કે ગુરુ ગોવિંદસિંહે શીખ પ્રભુને લડાયક પ્રભુ બનાવવા માટે જાર વર્ષ મુધરી કમળુ તપશ્ચર્યા કરીને શક્તિની ઉપાસના આદરેલી જાર વરસના તપ પછી ગુરુ બહાર આવ્યા ત્યારે શીખોએ ગુરુ તપશ્ચર્યા ને દત્તજ બિજવાપ સાર કેરાગદમા એક પોતી સમઢ લોટા શીખોની આસા ઝીલવા સંકેટો શીખ વીરો ત્યા એકા ગળ્યા હતા ઉપદેશ પૂરો યયા પછી ગુરુએ વીજળાની છંછો વેઢે લળમારા હતતી પોતાની બયાનક શમશેર બદાર હાડી અને તેને હવામા વીંઝી ઘેરા ગળીર રવેરે બેઠ્યા, 'હું તમારા બલિદાનોને બૂઝ્યો છું, અને બીજુ કશું ન નેહ્યો. શીખ વીરોના મિર નેહ્યો. છે કોઈ શીખ ખજો, જે આ દેવીને પોતાનુ માયુ અર્પણ કરે'

આખી સમઢ રતબ બની સામગ્રી રદી હતી ગુરુએ ફરીથી તપવાર વીંઝી પૂજ્યુ, 'છે કોઈ આ પોતાના ખપરમા મિર સોપનારો' માત્ર મેદનીને બને હાયે ખસેડતો મેવા જેવો રૂપાનો એક સુવાન શીખ ખગળ આવ્યો અને ગુરુ ચરણે નિર મુખની તે બેનો

‘ગુરુજી, મારું માથું ઢાંચર છે’ એક પક્ષી શબ્દ બોલ્યા વિના યુગ્મ તેને મહિરગી લઈ ગયા થોડી વારે ગુરુ પાછો આવ્યો તેમની તલવાર શોધીથી તરબોળ ઢળી. આ નિકરણ દરમ્યાની આખી સલા સ્તબ્ધ થઈ ગઈ ગુરુએ ફરીથી ઢવામાં તલવાર ડાળી મૂક્યાની ફરી ‘હજી ધંધુ બલિદાન લેદરમે’ તૈયાર હોય તે ચાલ્યા આવે’

એ કોઈ બલિદાનથી તો શીખેતુ શોધી લેખણી બેઠેલ ગુરુના કો શબ્દે સમજાવ્યું શીખે બલિદાન મારે ધરણે પછી ધર્મસિંચ ભર પહેલાં દંતા પછી માનસિંચ તૈયાર થયા પછી સાદેબસિંચ અને તેમની પછી દિશ્તમસિંચ અને કો પાચેયના એ ન રીતે બલિદાન લેવાયાં ગુરુજીએ ગદર ભજ મહિરના બારણા ખંચ કર્યા શોધી વારે મહિરના દ્વાર બેઠકર્યા અને કો પાચેય શિખેા ‘વાદ ગુરુજી કીંતેદ’ પોઠાકારા બહાર આવ્યાં આખી મેદની પર નીચળી પરી હોય તેમ સો આશ્ચર્યથી ચમકી બેઠા પછી ત્યાં તો ગુરુજીને થોડે રસ્તે રમકળાએ

‘પ્યારા શીખેા’ નવાઈ ન વામતા આ તો આવ મેં તમારી ફોટો કરી હતી, અને એ ફોટોની માધી તમે ખાર લીધાં છે મારી ખાતરી થઈ છે મારો ભાત પડતાવંત શીખ ધર્મને ખાતર ચીતાનું શિર હેતા હોઈપણ શીખ બચ્ચો હવે નહિ અચકાય’

ધર્મે મુશી અખડ પરિશ્રમ ખેડી ગુરુગોવિંદસિંહે શીખ પ્રભા સિંધીસીંગને શીર્ષ અને ગ્રનન સોંપી દંતા ઉપરે, તેમણે આ પ્રમથ શોધી, તેણે બલિદાન મારે કેવલ તૈયાર છે તેની ફોટો કરી લેતા આ તફતીર કરી તલવારમાધી ટપકદ લોહી વગેરે બહુ નકડી ન હવ ગુરુએ બલિદાનમા માથું માર્યું અને કોઈ પછી એક પાચ બજ માથા આપનારા પક્ષ નીકળ્યા ગુરુજીએ એમને ‘પલ પ્યારા’ ફોટી લઈ સમારણા સારે માન આપ્યું અને ત્યાંથી શીખસથાન બલિદાન લેવા દરદમ ખડે પગે તૈયાર રહેનાર શીખી ગયો

મુશ્તસરનું મુપલુંમહિર એ શીખ ધર્મશ્રી મોટું પામ છે રીંપો તેને ‘દરિમહિર’ યા ‘દરબારસાદેબ’ના નામે ઓળખે છે તેઓ પોતાના ધર્મપુરુષને ‘મથસાદેબ’ કહે છે આમ શી મોડો ‘સાદેબ’ શબ્દનો અર્થ માગિંગ ને જામે કહો છે ‘સાદેબ’નો અર્થ તેઓ ‘પરમાત્મા’ કહે છે ‘સત્’નામ સાદેબનું’ એ એમનું મહાવાક્ય છે

અમૃતસર લાદોરની દક્ષિણે થાળીસ માર્ગડ પર આવેલુ છે તે ા આબુખાંતું જેવળ અને ગર નીચે આવેલી છે આ બે નરીઆની વચ્ચેના પ્રદેશમા શીખ ધર્મને ફેલાયે અને શીખ લેવાના ખૂબ પરાક્રમે થેલેલા છે શીખ ગુરુએ આ બે નરીઆના અતરાગમા રહીને ન પોતાના ભનન નથી, ત્યાં નીચેએ મુખ્ય સાક્ષા નળની નેહાણી સામે ક્રમેક કલાખી ઇવસદેસરના સમક્ષેા ખેડેલા

હોવાય છે પલબની પાચ નરીઆના કાડ કપર મેસી કુલિંકેા કમ્પેલના રોતેના બોલતા તે વેળા, અચારે નળા આ મુદ્દમહિર છે તે નળાએ, એક નાનકડું પવિત્ર સરોવર હતું એ રથળનો ત્યાર પછીને કલિદાસ નળાથિ નથી, પક્ષ એ રથે આવેલા એક ખાત્રેન-ચિયસમા નંદ(વાથી એક રમખીંડીએ સામે થયેલા ગણદાસ નેહરે થોધા ગુરુ રામદારે, એ ખાત્રેચિઅમને રથળે મોટું તવાવ બોલાવ્યું અને પાસે ન એક મોટું, ધર્મમહિર ચલુવા ગાડવુ અમૃતસરના મુપલુંમહિરની રવાના આમ થઈ

અદમકાદક દુગનીએ દિંદ કપર સવારી કરી તે વેળા તેણે એ મહિરને બળીનદેશતે દરી અપવિત્ર કરું પાછળથી શીખ શબ્દ રજુ ઇતસિંહે મહિરના ઉદ્ધાર કરાવેા એણે મહિરનેા નીચલેા અરેધા માગ આરસ અને બીજાં જેમૂલ પરથેરોથી ચલાવેા અને ઉચકા

કુમટન બામને રો ન ન. પાદગ પલરાથી પડાવેા. ત્યાર પછી એ મુપલુંમહિર તરીાં ઓળખાવા લાગુ

શીખ પ્રભ વિષે એક વાત ખાસ ભજવાં જેવી છે હોઈ પક્ષ શીખ નળથી શીખ નળી ખુબરતા બાજક નળચા પછી તેને કોઈ મુખ્ય મહિરમા લઈ જવામા આવે છે ત્યાં થોડાક પાણીમા સ્નાન નાખી, એ વાસણને વીંટલામને પાચ માખૂસ પ્રાચેના રવા બેસે છે પ્રાર્થના દરમ્યાન કાંઈપાણુથી પાણીને હલવવાકે છે પછી એ પાણીને બાજકમા અને વાળ પગ છાટે છે અને બાજનું એને પીવડાવી છે આ રીતેના લેખા પછી ન બાજક શીખ થયા ખુબય

શીખ લોખામા પક્ષ અદરઅદર બુદ્ધાબુદ્ધા વિખામે છે દરમ ગુરુગોવિંદસિંહે માનનારા શીખો સિદ તરીાં આગખાય છે પહેલા ગુરુ નાનક અને એમની પછીના આક ગુરુએમા માનન શબ્દ માર શીખ કહેવાય છે પણ તેમાંની સથા પાચ પંખા રહેવી છે એમાં મેંકુરેત શીખ પાસે આ પાચ વસ્તુ તેને દોરી ન લેકેકે ફર-લાખ વાળ ફિરપાણુનળેા એ રી નની તલવાર કમોશીતીમા, હાથ, અને હાડ ઉપર લોહાનું કડુ આ ભખા મિલો બતાવે છે કે શીખને વડચક પ્રભ તરીાં તૈયાર કરવાને ન એમના ધર્મગુરુનાને લઈ દંતા કડુ પહેડે છે તે તથમની નિશાની છે, કમ્પ સદેશથી સમાવ્ય છે, ફિરપાણુ એ ધર્મની રક્ષા કરવાની શક્તિની નિશાની અને રુને તાસ પમાડનારી વસ્તુ કેવે મનાય છે કેમનું તે મેં દોરી બહુ ભવન કરે છે, તેથી કમો (કાસજી)ની તો ભર રહી ન છે વાળ ઉવારવાની કે બોડી પીવાની કોમને ધર્મની સપત બધી દોય છે એ સો માણા હારી છે, પક્ષ ગાયત્રી માસ ખાવાની કોમના ધર્મની મનાઈ છે

મુપલુંમહિર તળાવની વચ્ચેમુખ બાબેલુ છે રૂડીના તેમનાં અગદગતેા રોમે ગદેશે તેને ઉપરમેા બાજુ અને તળ વા ખાંખીમા પડત પ્રતિબિંબ, ફરથી આ મહિર કમ્પા કરતા મેડા પાટનું અને પહેલુ પથરાકેતુ વધારે હામે છે તળાવનેા કાડે અદરઅદર ફરબધીની ભરેલો છે, અને તેના ઉપર અને ભતના ચિત્રવિચિત્ર માનકીમે નિખારીમે, શીખ બળનિકો અને અદાણુ ચાગણુએા રોમે જેલેલા નેવાળાં આવે છે તળાવની પાળ પરથી મહિરમા ભજામે ફેલરકમખાળા એક મોટા ફરવાળમાથી પસાર થઈમા, કોઈયે મહિર તરફ જવાને કોઈ પહેલો આરસનહિત રમેા માને છે, જેના ઉપર થઈને તળાવ ચોરી મહિરમા જવાય છે મહિરના મુખ આગળ આવેલા મેડા ખારસના લોખનમા, લલા લોતેા પર ફેરેર રથેરથી પથર મેડા પડ્યેા પછી, કૂદતેલ વગેરે વિવિધ મુરોમનેા ફેલરેલા છે ક્રમુ સર્વે રિશાવેથી ખૂબય એ આશવધી મહિરનેા કોરોરની રીકલે ના બધા દ્વાર સદા મુદલા રાખવામા આવે છે પ્રાર્થના સચારના વજુથી રાવના અગિઆર મુશી ચ હો દોય છે પ્રાર્થના માલની દોય તરી પચુ તને ધર્મના માખસને કામક થવા દેવામા આવે છે

એમની મેડામા કરવાની રીત પજુરસિક દોય છે અધી મોટો મથસાદેબ વાચે, એક બજુ મેડા આમર વગે મથમાડેબને મામર દાલે અને બાજીના સાતિથી સામણે મથસાદેબને કંઈ કાંઈ ન્યાસ પીક પર રેરામની મોટી મુલાયમ નાડી પર રાખવામા આવ છે બજનબ આવીને મથસાદેબ પર કૂદ ને કક્ષિણુ થડવે છે આપણી કાલકમા ફક્ષિણુમા બહાલા ચમખામત મળે છે મોખ માંડીમા ખૂબને વખને ભલેા તેા ‘કળાસાદેબ’ પક્ષ માં ‘કળાસાદેબ’ એકે પ્રસાદેા મેડેા મહિરના પાછળના પાનામા મટપ છે તળાવનેા આ લાચ ખાસ પવિત્ર નવાય છે

Our Friends Abroad

[અગત્યપરક સાધતો પત્રમિત્ર-વિભાગ]

અમેરિકામાં ઘોડીની ઈન્જનીરીંગ ઓફરેટનો
અભ્યાસ કરવા ગયેલા શ્રી સુરેન્દ્ર જી નો વડિયાના એક પત્રમાંથી

સાર,

આવતી રમતમાં અમારી યુનિવર્સિટીમાં જુદાજુદા દેશમાંથી આવેલા વિદ્યાર્થીઓ પ્રદર્શન ગ્રાઉન્ડ પર હિંદી વિભાગની ભવિષ્યવાદી રે ગાય છે તે માટેની બધી સગવડો યુનિવર્સિટી વિદ્યાર્થી સમૂહમાં પ્રદર્શન સંજ્ઞા થાય એ જ અમારે ભેલાનું છે એક હિંદી ભને ચિત્રકામ સાર આપનું હોવાથી તેની પાસે ગેમ બગાળી છે એક યુગ્મવાતી સ્ત્રી ને એક પત્નથી સ્ત્રીના ચિત્રો દેખાવ કરાવ્યા પ્રતીવધતા બતાવવા નહિ પણ આપની સરકારનું વેવિશ્વ દર્શાવવા બહુ જ સુરત અને આશ્ચર્ય થયા છે કે પ્રસાર દિલ્લી પૂરનારો છે, Hydro electric power projects, ને બીજી Screen microscopical આકાશસહિત વિવિધ ભાષાની, બનખતને મળે તે માનના ચિત્ર છવ પ્રસંગો આજીવતા રમરમીન પોરેટો આ બધું ચાર કરવામાં ગુલાયા છે મિત્રોને હાર્દિક સદ્કાર છે કે પ્રસાર, માણસો અહીંના ખાતોને દિલ્લી ને વિગ્ના પાસેના બધું હવે તેને કા'માં ભવાળ આવી ગયો તેઓ Our Heritage I & II, માતિનિકેતન' ને 'ભારતના ઇતિહાસ' ગ્રાન્ડ ગ્રાન્ડ મોન્સિયર ને ૩૦ કરકે કોલોમ્બી (C. C.) તમા આપણા નેતાઓના ચિત્રો તેમજ આદિનિદર્શક, કાપડની મિલો, મુદ્રિત, દિલ્લીની સેક્રેટરિયેટ બંગ્લાદાશ કલુભગિનાર અભાવ ધરેના સોફિયા કોલેજની છે રીંગ, કાટુન માટીનું સુદર નક્કીકામ, ખેતીની રીતો હિંદી સ્ત્રીને હોરવેશ વગેરેના સુદર, લાક્ષણિક ને આશ્ચર્ય ચિત્રો છે અમારી ભાસે હાથીવાનની વસ્તુમાં છે, તે બધું મળીને પ્રદર્શન સાર થશે અહીં બધું જ જીવ સામે મોટરમાં હાથવાનું પે. રાખી બાલ, રતામાં પણ Keep Right ન્યારે આપણે ત્યાં Keep Left કાય છે પરંતુ મોટરવાની મોટરોમાં ખાસ ભગવાની બાલુ ફેડ બનાવે છે હલ્મટ્રિચ આપ, (Switch) પણ નીચે ઉતારી એટલે off થાય—આપણે ત્યાં on થાય, હલ્મટ્રિચ કરવી, નહાડું, વાગવું વગેરે ગાલિદા કાગો પણ અહીં રાત્રે જ પતાવાય છે અહીં પાક વધારે પડતોને પછી બાવ હાવામાં બાગી પડવાનો રિવાજ બહોળો પ્રચલિત છે, તેમ પ્રાણીશાસ્ત્ર વધારાનું બાગ પણ બનવામાં મૂકે જ નહિ મોટર રસ્તા પર ઊભી રાખવી હોય તો પણ રેસા પરે તે દેવાના તો બાગસ ન હોય, પણ જેવી parkadeની ભવિષ્યગો એક રાખે તો હોય તેમાં મોટર ઊભી રહે કે તરત જ લાવ બત્તી થાય કે રેસ એટલ ન નાખો ત્યાં મુઠી તે બધા જ કરે, એટલે શરમાવે પણ નાખવા પડે

અહીં અરવે ૧૧ વર, ૦૧ ડિસેમ્બર, ૧૦ સેન્ટ પ યેન્ટ ૧ સેન્ટ એમ જુદાજુદા સિક્કાઓ છે સેન્ટ ટાપાનો ૧૦ સેન્ટ નિકલના ને બીજા ચેડા ચાંદીના હોય છે ડોલરો તો કમળના જ હોય છે દેશની અંદરનું પોસ્ટલ સ્ટામ્પ ડોલર, એરેએલ સેન્ટ, હાર્ડ ૧ સેન્ટ

અહીં દર જુગરે વિદ્યાર્થીઓને યુનિવર્સિટી તરફથી ગ્રાન્ડ નિલમ દેખાડવામાં આવે છે વૈજ્ઞાનિક સાદકોમાં, પાયાય ચાલુચાની સિદ્ધિઓની કે અમેરિકન સરકારની મદદના પ્રતિબિંબિત કરી જ

બહુમાં તો હોય એ જુગરે 'This is United States' એટલે અમેરિકાના જુદાજુદા ભાગોના રંગીન ચિત્રોની ફિફમ દેખાડી બેરે બર પ્રેરણાગ્રામ રીતે સુદર થવાથી આ લોકો પ્રચાર કરે છે આપણે ત્યાં તેનાથી વધી બધે તોવા રહેલો છે પણ પ્રચાર કરતા જ નથી

I love each stone each leaf each blade of grass
I love birds animals and human beings I love Liberty, I love Peace I love the Flag—all of the United States—એમ બોલોને પૂર કરે છે, અને વાતાવરણમાં તેની ગાદમ પ્રેરણા લેવાપી રહે છે

દમજી વસત ઝનુ આવતા સવાર બહુ જ વહેલી ઊગે છે તેને મરતે આખા મામના ધડિયાલો એક કલાક આ જ મુખ્યા છે પહેલાના કે એટલે દમજીના ૮ તેને DST (Daylight Saving Time)—વિવસને પ્રકાશ બચાવવાને સમય રહે છે આ તો અહીં દર વર્ષે થાય ને સપ્ટેમ્બર સુધી રહે આપણે ત્યાં સમય ફેરવવા હોય તો કેટલી ધમણ થાય ન્યારે અહીં તો આ ફેરવતી છે

દમજી અહીં ધાર્મિક સભાકે વધુ તેમાં જુદાજુદા નિષ્ણાતો ના બ્યાખાનો હતા પ્રમુખ બીનારો કે હતા તે હિંદ આજી ક્ય' છે તેણે પોતાના પ્રવચનમાં અમેરિકાને ખૂબ ફરમા માર્યા પણ પોતાના માથું છવનથી સામાન્ય અમેરિકનને સંતાવે છે એને છવનની કૃત્રિમતા સાલવી નથી કે આશાન્તિ ભૂખાતી નથી, કેમકે તેના આચાર ને વિચારમાં સાચું છે

પ્રતીજ્ઞ પત્રો

'કુમાર ને માસને એક નેરા મેં હવેલા પત્રને ઉતારે છાપી આપે મને ઘણે આકારી મેં છે એ હવાખુના પ્રસુતરમાં મને કુમાર ના પછા વાયક બધુએ તરફથી પત્રો મળ્યા છે ઉદોર, જોખા, વ્યવસ્થા નરિધાર, સુરેત આગદાવાદ, વગસાડ વગેરે રમ બોધી પત્રો આવ્યા છે જે 'કુમાર ના બહોળા ફેલાવાના લીધે છે પણ એક વસ્તુ મારી સંગતમાં ન આવી કોઈ બહેનને પણ હજી આલોચા નથી કિમેકે ઘણી બહેનોને પોતાજ પત્રમિત્રોને કરને બનુ લવ થશે છે અમારી પામે એવી દ્રવીયાદો પણ આવી છે—તત્તરી]

બીનુ 'કુમાર ના હવાખુના પ્રસુતરમાં ઘણાખરા પત્રો ગુજરાતીમાં આવેલા હોવાથી હખતાર બાઇઓનુ અમેજ બાધાનુ જ્ઞાન કેટલું છે એ કમી રાકાનું નહિ એટલે તો બાલુ રહી શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં પણ પત્ર લખી શકવા નથી ઘણાખરા બાઇઓને અમેજનું શાહુમણ જ્ઞાન હશે—પણ જ્ઞાન તો નથી જ આ દરિયાદ નથી પણ ખરી વસ્તુદિયત છે' (હાસગમ્બી એન મર્કટ, ૧૧ મેમળ, ૧૧૪, બનાવવાકા બીરિંગ, રોમરી સ્ટ્રીટ, ગુજાઈ ૬)

અહીં ગુજરાતી મિત્રોમાં શિક્ષિની અલ્લાબહાદુરી મને ઘણા જ કરવા બનુલવા થયા છે મેટ્રિકા અને કોલેજના બહુતા વિદ્યા હીંઓએ મારી શિક્ષિત થવાની પા મેં વારવાર લખવા છતા બહુતામાં શિક્ષિતો મોખવા નથી દમજી જ ત્રણેક માસ ઉપર વડોદરામાં

(બી ૧૯૫૦) ૨૧૫

ખી કોશસી તો અકયાસ કરતા એક વિઘાષનું સરનામું અપેક્ષુ
મેં તેમને કારે વખતે હિંદીમાં અલ્લાખની રજા આગમન આપ્યું
તેમને જવાબ આપ્યો કે 'અલ્લાખની રજા રાજી પડે મારીમાં
વિશ્વાસ રાખજો' એટલે મેં તેમને સારમાં સારી ૨૫ Commemorative
રિફ્ટો મોકલાવી પરતુ બદલાય તેમણે બધી જ
સામાન્ય ને સારી હતી તે બધી જ ફાંટી, ઝાંઝી, રાને પછી
જ્યોત્યુ કે પરીક્ષા થઈ ગયા પછી સારી રિફ્ટો મોકલાવી પરતુ
પરીક્ષા થઈ ગયા પછી મેં તેમને એ પત્રો લખ્યા તેમની કંદેલી
રિફ્ટો પાછી મોકલાવી, પરતુ હજી સુધી તેમનો કોઈ જવાબ નથી
આવ્યો અતુલને પત્રથી બહુ રાહસી છુ કે આપણે ત્યાં ફાંટા ૧૦
ટકા રિફ્ટો સારા નીકળે છે ત્યારે પરદેશીમાં ૧૦ ટકા

રિફ્ટ સમાહકોને ઉપયોગી થઈ પડે અને 'કલ્યાણ દુનિયામાં
સોથી મોટી છે એવી કલનું સરનામું આ સાથે આપે મોકલ્યું
એનું વાર્ષિક લવાજમ ૬૫ રૂપિયા છે પહેલી નવેમ્બરે એટલા લવાજમ
પગારે વાગે, પરતુ અતુલને જણાયું છે કે છુક છુક ગુસ્સાથી મિત્રો
આથે ફર પડે રિફ્ટો મોકલી કોઈસમયે જ કરવા કરતા એકસામી
૫૦ ૧૦૦ જુદીજુદી રિફ્ટો મોકલવાર એ મળતા સહયો સાથે
એકસમયે જ કરવું એ સરવાળે વધુ ફાયદાકારક છે કલનું સરનામું
President J R Cooke, The Stamp Collectors & Exchange Club
Hickson Ontario, (Canada)

આ દબળના ૧૩૦૦૦થી ઉપર સહયો છે બધા જ રિફ્ટ
સમાહકો તે ઉપરાંત તેમને બીજા ટોંચા પછી કોઈ શકે એ કલન
તરફથી દર બે માસે ૩૨ થી ૩૬ પાનાનું ગેંગ્રેફીન નીળે છે તેમાં
નવાનવા ૨૫૦ સહયોના સરનામા દરેક વખતે આપવામાં આવે છે
તે કલનના દરેક બહાર પડતી રિફ્ટોના સામાન્ય રિફ્ટોએક
અંગેના થોડા પત્રો દોષ છે આ દબળમાં બેઝાવા પાટે કોઈ વસ્તો
બેઝાવા રાખવામાં આવતો નથી દુનિયાના દરેક દેશ દેખતા સહયો
કોમાં બેઝાવેલા હોય છે એ બાનાવાળું જવાબી કનર મોકલનારને
એ કલનનું ફોર્મ તેમાં ગાદિની છુ મોકલી આપીને (સોશાલિસ્ટ
ની પેલે, દોહા નીઆ થો ગરવાહ, વાયા જલાનપુર, ગિ સેરત)

પ્રથા માસના કમાર મામારા એડ્રેસિયન કલનના મેંએ ફિચ
નો કલેજા કરે તો થો ધણા કાર્ડસોએ લાસ કડોસા છે નીચેના
દેશોમાં જાણેલી કલોમાં ને લાઇએને લાઇલ પચાની કલો હોય
તેમાં રિપનાઇ કાર્ડ લખસો તો તેમને હુ તે દેશોની કલનના સર
નામાં, ગાદિની પત્રો જણાવીસ આઠવા દેશોના સરનામાં ગારી
પાસે છે (૧) ઇરાલી, (૨) આઝર, (૩) દેહિસા, (૪) એડ્રેસ
લિયા, (૫) મેંએ (૬) જર્મની, (૭) જારત (૮) બ્રઝાઇલ (દેશક),
(૯) ચોરોલોવાલિયા (યુરોપ) (૧૦) રબીડન, (૧૧) એફિરબયા
(૧૨) અમેરિકા (૧૩) ફિનલેન્ડ, (૧૪) પારિસના અને રોકાદેર
-રેપર ચદ્ર દી સાઇ, ચોપાદીર વાગવેર (સોશીસ્ટ)

પરદેશના પત્રમિત્રો -

When writing to the following friends add Germany (Br. Zone) in each address and write that you have received the address from Mr Giridharsal Shroff 711/3, Sakar Bazar Al medadad 2

Boys Only

(1) Hrus Wosnutza 24 Tizehoe Reichstr. 21 Schleswig Holstein—20, Agriculture Musc (2) Armin Draber, 24 Tizehoe Bruckeost 32 Schles

wig Holstein—17, Stamps (3) Bodo Forstret 24 Tizehoe Brunnensstr, 39 Schleswig Holstein—20, Science Art (4) Hans Behrendt 24 Wilster Am Market, 23 Schleswig Holstein—17, Literature (5) Theodor Voigt 24 Tizehoe hamper Weg 100 Schleswig Holstein—18, Literature (6) Hans Jorch 1 Mhr, 24b Tizehoe Brobstre, 6 Schleswig Holstein—18, Sports, Biology, (7) Guido Dush 24b Tizehoe Lindenstr, 59 Schleswig Holstein—19 Hackey, Literature, (8) Michael Dammaon, 24b Tizehoe Bruckstr, 3 Schleswig Holstein—18 Stamps (9) Hans Junge, 24b Tizehoe Brukenstr, 24 Schleswig Holstein—18 Sport Literature (10) Horst Off, 24b Tizehoe Lindenstr, 28 Schleswig Holstein—18, Stamps, Art (11) Peter Klein 24 Wilster Allee 5 Schleswig Holstein—17 Art, Technic

Girls Only—All 17 years old—

(1) Herke Mollenhoff, 24b Tizehoe Breitenburgerstr, 3 Schleswig Holstein Culture Economy (2) Sigrid Hinrichsen, 24b Tizehoe Endorferstr 84 Schleswig Holstein Regio Custom (3) Tise Holm, 24b Tizehoe Lindenstr, 76 Schleswig Holstein—Religion, Economy All 18 years old (4) Horst Lindler, Schenefeld Bahnhofstr, 16 Schleswig Holstein—Art, Technic (5) Hedwig Bielfeldt, 24b Tizehoe Kirchenstr 6 Schleswig Holstein Music Literature (6) Inge Dahl, 24b Poschendorfer Schenefeld Schleswig Holstein Music Religion (7) Inge Zeischura 24b Lüpf Tizehoe, Schleswig Holstein Religion Literature (8) Ilse Langemack 24b Tizehoe Hindenburgstr, 6 Schleswig Holstein—Sport Music (9) Alfons Grönd, 24 Tizehoe Bergstr, 5 Schleswig Holstein Sport Technic 19 years old (10) Ingrid Hall, 24b Tizehoe Brunnensstr, 23 Schleswig Holstein Education Sport, (11) Karl Heinrich Lbreforth 24 Tizehoe Ht Klosterhof, 10 Schleswig Holstein—Music, Art 20 years old (12) Lhsabeth Bruhn 24b Wilster Market 15 Schleswig Holstein Custom

[A list of Indian boys and girls addresses is to be sent to Germany Pen friends Those who wish to correspond with them may write to Mr Giridharsal Shroff, 711/3, Sakar Bazar, Ahmedabad 2 stating their full name address sex, age hobbies etc Those who want to reply from Mr Shroff should enclose a reply cover]

ફિદી પત્રમિત્રો

(503) Zaveri Hindendra Harjivandas Sardut Bldg, 1st Floor, Near Masjid, Bhavnishanker Rd., Dadar Bombay 14-16 Stamps Coins Penfriendship (504) Ravindra Krishnadas Bhatia C/o Mr K C Bhauri Arund 1st Bhandar, Dharaogaoon East

khavlesh—15, Stamps, Photography, Drawing and Painting, (505) Jyotsnabai Jivraj Udesht, C/o J S Bharti, 81, Bora Bazar St., Fort Bombay 1—16, Stamps, Cricket, Science, (505) Indulal P Laxmiger, Lavangra Street, Dhandhukar—20, Stamps (507) Miss Dora Vakil, C/o Mohanlal S Vakil, Jhaveri Bldg., Top floor, Opp Dupont Rubber Co French Road, Bombay 7—19, Stamps, Photography, Music, Combs

(509) Jyokumar H Pandya, 621, Aumkar Kutir, Krisbha Nagar, Bhavnagar (Saurashtra)—17, Stamps, Politics, Reading, (509) Mahendrakumar Pragnandas Mody, Vagari Building, Bha Duvani Street, Bhavnagar (Surat)—16, Cricket, Swimming, Photography, (510) Jagdishchandra Patel, C/o Shrinabhai K Patel, Van Shikra Fajia, Mahvad, Via Jalulpur Dist Surat—17, Stamps (આથ)

વિદ્યાર્થી તાલીમ-છાવણીની વિશિષ્ટ સમાજસેવા

આજે યુગ-તાલીમ યુવાનો શરીરશ્રમથી શરૂઆત હોય છે કે ખગ ચારિત્રના ધરતરને વિસરીને પ્રાણને તાલ-મેરકમાં પડવા હોય છે ત્યારે વિદ્યાર્થીઓનું એન્ડ્રુ શરીરશ્રમક્ષેત્ર સમાજસેવા કાર્યોને એક નાનકડો પણ અદ્યતન પ્રયોગ સંસ્કૃતિને મરી જતાં ને મશાળસેવાને એક નવો ન વિરામ નક્કર છે એમની પાત છે ખબત આમથી ૭ માસ ૬૭ દબરે માણસની વચસિત બુદ્ધિ નામની એ નાનકડું આગ ૩૭ છેવાડા ૩૭ વરસથી એની સદ મરી ચડળના કાર્યની પ્રભુલિકા અને પ્રતિષ્ઠા માત્ર સરકારના ન નિધિ પણ આલુણાલુના આંકે માગડામાં સજ્જત રીતે રમવાયેલી છે, અને વિગાળ વડ ની વડતલ એ પેઠે આ ગરબ ની દાવા નીચે ખીંચ એક નાની મોટી પ્રજાનિયા પ્રમદિતમાં સાથે છે

નુસંગતા વિદ્યાર્થી મરડોના નિયમ સરખા અખિલ યુગરત વિદ્યાર્થી હોંચેરે આ વરસે વનાયાની રમઝોગા ત્વા મરીરશ્રમ ક્ષેત્ર સમાજસેવાને પ્રયા 1 કચવાન નકી રેતુ બરેલના લોકોએ આ નિહુપને આવવા કા અને વિદ્યાર્થીઓની ખાવાપીણની તમામ નવાબાણી રવાનીથી લીધી છાવણીના રથન તરીકે સાળાનું મધન નખી કાઢામાં આવ્યું, અને આ મધનની બાલુમાં ન આવેલ આમના તમાવને જોડીને કંદુ વરવાનુ કાર્ય વપાડી વેવાનુ વિદ્યાર્થીઓએ નકી કંદુ તા 1૨મી રીધી છાવણીની મરઆત થઈ ૧૧ વિદ્યાર્થીઓ જેડાયા, જેમા ક્ષેત્ર તેમજ સાળાના રપરના ધારણમાં વણતા વિદ્યાર્થીઓ દતા શરૂઆતમાં લીસ પનીસ નામનોકો પણ જેડાયા, પરંતુ ચોગાસુ પચન કુકાવા લાનવા નામનોકો ખાતર દાવવાના કામમાં 1૬યાને પછી માત્ર વિદ્યાર્થીઓએ ન જોડકાં વપાડી લીધુ છાવણીની કાર્યક્રમ શિખરત્યા અને વ્યવસ્થિત રહેતો સમારના સાડા ચાર વાગે સી ડેડી જતા અને પ્રાત વિધિ તથા પ્રાર્થના પતાવી બરાબર સાડા પાંચે સી કોદાળી, પાવડા, ડિઝન અને ડેડાયા લઈને વ્યવસ્થિત કુદકીએમાં જોડકાં શરૂ મરી હતા. નવ વાગ્યા સુધી આંદોલે સતત રેશન સાડાત્રણ કલાકે એ જોડકાં કરવામાં આવતુ બાદ નાનકડા ગમકૂળી અને ગેમ વર્ક સી આગતા સદમરી ૫૫૨ે રવાન માટે જતા ને ત્યાંથી જોજન માટે જતા જોજનમાં બાબરીના રોડસા, રામ, દાળ અને સાબના પછુંજુદાળ બાત રહેતા જોજન પછી ૩ વાગ્યા સુધી આરામ અને ૩ થી પાંચ વગેરે વિચાત સાડાપાચથી છ છાવણીને લગત પરસુરણ કાર્ય પતાવી સાડા છથી સાસાસાત આમના બીજકોને રમતો રમાડવામાં આવતી સાબના જોજન બાદ રાતના સવા આઠથી પાંચા દસ સુધી નિઃશિખનામના કોરે રમનકાર્યક્રમ મોકલવાને આવતો રાતના દસ વાગે સી સુધી જતા

ઓકિલક વગેરેમાં નાનકડા સામાજિક મર્યદાએ નીચે જુગળના વિષયો કપરવગે લીધા આકાસ દૈન્ય, પગલ વર્નના પ્રકો વિદ્યાર્થી મરડોનુ સચાલન યુરોપની વિદ્યાર્થી પ્રશ્ન, સાહિત્યનો રોજ, સેવામર્મ આગે સુચનો, નિશ્ચની રાજકીય અને ઓજોનિક પરિસ્થિતિ,

પરકારત, બારતવ બધારણ, યુગરતાના સામાજિક અને જેવાની વિષયક પ્રમા વિદ્યાર્થી પ્રશ્નના મુદ્દો માગડાનુ અર્થસાલક વેરે વર્ન દરમાંના એક દિવસ બાલુના કનેને માગની મુલાકાત લીધી અને ત્યા આમયોકો સમક્ષ રમનકાર્યક્રમ આપ્યો એ દિવસ બુદ્ધિ 1૦ માસ ૬૭ આવેલા મુવારણથી મળવામાં જોડીને ખસાતના ખાતમાં સામે કાઠે મરડેક માલક આવેલા કસ્ય નિદવાના મવી ગમ મુધી રિધવાનો પ્રવાસ કર્યો

વળી એક દિવસ શિળિર રણુમારની કંડીશદ જોવાવડમાં આવી ગને આમના આગે વાનોની બનેલી એક પરીસૂક સંમિતી નકી કરવામાં આવી માળાનું મધન ને મેકાન તદ્દન રમતુ બની મર્યા, અને ન્યા જોજન કરવામાં આવતુ તે આગની ધમરડામાં તેક કની નહિ હોય તે કી વાળીકીને સાદું બનાવી દેવામાં આવી આમના કામની, પર બની, ચોરાની પણ સફાઈ કરવામાં આવી છાવણીમાં સફાઈ જળવરદે રહે તે માટે છાવણીથી દૂર કામચલાઉ નમરડ બાધી દેવામાં આવેલા રેગાળ કામ માટે પણ અચક વરે પ્રવાસ બંધવરશ કરવામાં આવી યુ માત્ર પણ આપક ન્યામ ન પીવાના પાણીની કોડીને અપકી જમીનમાં કાઠી દેવામાં આવી જેથી પાણી કદ્દ રહી શકે છાવણીમાં દવાખાનું પલચવાવવામાં આવતુ અને એકે તળીબી વિધાર્થી તેતુ કાગ સંખાજતા કપડાત, કપડાત, કપડાતમાં રેશન કીર્તિપત્રો લખાત જેથી છાવણીના સભ્યોમાં શી વાતો ચાલી રહે તેની નજીક યુમ્મ્ય કાર્યકોને યજ કમની છાવણીમાં કુન ૧૧ વિદ્યાર્થીઓ જેડાયા, તેમાં ૭ નર યુગરત 1૩ અદાબા 1૧, જોડ ૪, વરોદા 1૮, સુરત 1૫ તેમાંથી સરેરાશ ૪૦ વિદ્યાર્થીઓ રેશન તમાનુ જોડકાં મળ્યું

જોડાણની માટીગીથી પાળ પરના રસ્તો પડેલી બનાવેલી તળાવને કાઠે આકો જતો, ૨૪૦ ફૂટ લાંબો અને સરેરાશ ૫ ફૂટ પહોળો તથા ૮ ફૂટ જાડો આંદારસ્તો સમારવામાં આવ્યો બાકીની માટી સાબુબાલુ આડા પુરવામાં, કાઠા દવાવા વગેરેમાં વપરાઈ અને કુલબાલુના સમાજ ને દેસ પ્રચલેની તેમની નવાબાણીની ૬ ખજનક અથવા જળાય છે, અંદે પોતાની બત માટે છવનસત્રાગ લકી લેવાની પણ તેમનામાં શ્રદ્ધા વધી અને માત્ર વિદ્યાર્થીઓનુ ન નહિ, પણ સમગ્ર સમાજના ચારિત્રયુ ધોરણ કથળી ગયુ છે આવી પરિસ્થિતિમાં જુગરતાના મુદ્દીતર વિદ્યાર્થીઓ સમાજસેવાને આ એક વિશિષ્ટ અને અદ્યતન પ્રયોગ કરીને સમાજસેવામાં શારી રિક શ્રાને સુચાય પ્રાધાન્ય આપતી એક નવી દબર ફેલાવી છે તે નિ શક છે અને તે માટે એ નવકુપાનો સાથે ન સમરેત યુગરતાના અખિલકને પાત્ર છે એ મુદ્દીતર નવકુપાને એ માત્ર સમાજસેવાના ચિન્હનથી પરીનો પાકીને નિ રવાંધાવે પ્રમથવેલો એ વિરામ જુગરતાનો વિદ્યાર્થીવર્ગ બળવી રાખે અને સમરેત જુગરતા ના બંદરે છવનગા એ ચિરાગની ન્યોત પ્રસરે એરી આશ આપજુ રાખીને

—મલકગાર સદ (જુન 1૯૫૦) ૨૫૭

ટિકિટસંગ્રહ આજનો સંસારગ્યાપી શૌખ

એ કેમ કેળવવો તેની તથા બીજી ઉપયોગી માહિતી આપતા વિભાગ

જાતમાં આને અનેક પ્રકારના સમજ કરવાના શૌખ છે. દેશદેશના સિક્કા, કિસમકિસમના પતંગિયાં, વિવિધ પૃષ્ઠીઓ અને પ્રકારના પૌંડા, ચાંદ ચંદના પાંદડાં અને વનરપતિઓ, દેશદેશની શાદી અને ફેરી રાખના અને માછલીઓ, ઝીડા અને કરેખાણ, પંખીઓ ધાકધાકના ગાડા ને વાહનો, (જુદીજુદી બનાવટની પેનિસનો રીવાસગીની છાપી) વગેરે તે અતિ સામાન્ય ને ખાલિશ છે) —એમ અનેક ગણની રાકાપ, પણ દુનિયામાં સૌથી શીડી સંખ્યાના માણસોને આકર્ષીતો શૌખ તેા ટિકિટસંગ્રહનો એટલું કારણ એ છે કે તેમાં થણા પ્રકારના આકર્ષણ છે અને હમણેજ યથા રચનાવાળા ગાણુઓને તેમાં રસ પડે છે બીજા શૌખોમાં અનુક્રમપાંદોળાં છે કેટલાંકમાં ખૂબ અમલ કરવાનું હોય છે, કેટલાંકમાં ખૂબ અમલ લેવા નો હોય છે, કેટલાંક સમઢો માટે માદી ન બતા તેમજ નાણું ભેગએ છે, કેટલાંકમાં ચાલુ કઠાકર (માછળીઓ અને પંખીઓ જેવાની સારવાર) રાખવાની હોય છે આ દિલ્હિ ટિકિટોના સમઢ એકાદમાં એાજી તકવિરખ્ય વાળો સરગ અને ત્યારે—કુદરતની એકાદ પળોમાં અકાયાસ ને આનંદ આપનારો હોય છે વળી તેમાં દરીદાર્દનું વિરાળ છેત્ર રહેલું છે, અને છતાં એદરીદાર્દ ધધાદારી હરીફાંજ જેવી મળાકાપ નથી તેમજ ન રગત મગતની દરીદાઈ પડે કોઈ એક ન પડ્યોને વિનય આપવાનની પણ નથી, પરંતુ તે તો સૌને મૂલ્યવાન ને મિશ્ર વસ્તુઓ મેળવવાની તો આપતુ વળેલું છેત્ર છે વળી એકાકરમ્ય નીચ કે યુવાન વદ્ધના બેઠ વિના સો નિઠરીતે દબાવવા શકે છે, એટલું ન નહિ પણ તે માયા કે ભલિના બેઠ બુલાકાને અર્ધરાશ્ત્રીય મિત્રતા રખાપી આપે છે નમતના ગાંડો વચ્ચે એજલાસ લાવવા માટેની 'લીમ ઝાંબ નેસનસ' અને 'યુદ્ધો' જેવી સરકારોની કલ્પના પણ ન હતી ત્યારેટપાસ વિષયક માણતોમાં વિવિધ રીતોમાં ને અર્ધ રાશ્ત્રીય એકાદગી કામ કરની 'યુ પી યુ' (યુનાયટેડ પોસ્ટલ યુનિયન-વિશ્વટપાતસમઢ) જેવી સરકાર રખાપાઈ હતી, પરંતુ દેશદેશના ટિકિટ સમાઢકોના સપર્કો વડેતો એ યુ પી યુ કરતાં પહેલાં દુનિયાબાહરાં ચિત્તાનો એ આકર્ષક સ્થર રખાપાઈ

ચૂંપો હોતો આમ સામાન્ય ને ભગતિક બુદ્ધિવાનુ ચોષઃ એક ભલવાન સાધન (પતંગિતતાની માફક) આ શૌખ બને છે આ ઉપરાંત આ શૌખની રીસજી સમિતિ મદદત્ત તેમ અનેક વખત અર્થાઈ ચૂંપક છે ઇતિહાસ અને ભૂગોળના સામાન્ય જ્ઞાન ઉપરાંત દેશદેશના લોકો, વિષ્ણુવાટ રથોગો, ક્રાંતિમરક બનાવો, રાશ્ત્રીય કથવાઓ, પ્રત્યક્ષભૂતી વિખતિઓ, પાક પેડાગો અને ઘણોત્રો, વિવિધ વિસિદ્ધતાઓ આદિનું જ્ઞાન ટિકિટસંગ્રહકને તેના જીખને લીધે નેટક સરળ અને મળવખરીતે મળી ભય છે તેટલું સામાન્ય માણસને નથી હોતુ પ્રકૃતિના અભ્યાસીને તેમાંથી દેશદેશનાં પૃષ્ઠી પ્રાપ્તી અને વનરપતિનો પરિચય મળે છે અને સિક્કાઓ, પ્યાનમુદ્રાઓ તથા રાશ્ત્રીયકોનાં શૌખોનો ને વળી તેની વિવિધતા મળી રહે છે વિશેષમાં ટિકિટના ઉત્પાદનને લગતા અભ્યાસથી કામગીર ને શાહીની બનાવટ છાપવાની પદ્ધતિઓ આદિનું જ જ્ઞાન થાય છે તેનીએપણ પ્રતીતવાય છે કે ટિકિટની બનાવટમાં વિજ્ઞાન ને કળાએ કેટલી પ્રગતિ કરી છે ઉપરાંત આ શૌખથી ને સામાન્ય વાતોમ મળે છે તે પણ ક્રીમતી હોય છે રખજીત અને કલાત્મક રસદષ્ટિ તો આ શૌખ શરૂ કરવાની સાચોસાચ કેળવવા ન પડે છે, અને ખારીક અવલોકન તથા વિવિધતાઓ થાક રાખવા માટેની તીમ રમરમજી સમિતિ તે એવા કેળવાય છે કે એક નવી ભાષા રીખનારના નેટકી કક્ષાએ જુદા કેળવાય છે

જેને આવા નિર્દોષ પ્રાદિશી શૌખની સાચે પેસાની વાતને એજવના નતા હલકી કક્ષાની વાત કરવા નેહું થાય પણ એટલું કહેલું નેહુંએ કે બીજા શૌખ પાછળ રોડોમાં નાણાં જેમ તેમાં ન રોડાકાને રમિયત થઈ ભય છે તેલું આમાં નથી ને નજા ગણી, ચતુરાઈ અને વિવેકયુદ્ધિથી વિરલ ને શાદી ટિકિટોની આપવને કરવામાં આવે તે રોડાકો એકી રકમનું વળતર મળવા ઉપરાંત રોડવાર હીક રંગ મળી પણ રહે છે પરંતુ કાદેવાની સાચોસાચ એ પણ જાણ બતી બતાવવી નેહુંએ કે આ શૌખમાં ને થકીએ 'કમણીની ન' કાલચ પેકી તે થકીએ તે 'શૌખ' મટીને 'અટી બતી નવાનો અને એજ સહાધારનુ રથાન ટિકિટસંગ્રહનાં શૌ

ખોરોતો વાકિયાની ટિકિટ પર એ દેગના પ્રતીકો ને સજાચિહ્નો

ખોરોતો કોડીના મૂલનુ થે નથી મળતુ ટિકિટ સમાઢક શૌખીઓના સામાન્ય રીતે તલ્લુ પ્રકાર નાણુય શરૂઆત કરનારો 'શિખાક', મધ્યમ કક્ષાનો સમાઢક, અને 'નિષ્ણાત' પણ એ ત્રણની વાચ્ચા રીકે નજા ત્યાપી મિકિટો એકી કરીને થકીએ કેપાળા બરબર કરનારો 'શિખાક' નહિ હકી રા ભવ તેમ આલગનો બરબર કરનારો 'સમાઢક' નહિ હકીએપણ કે અમુક થકીના રીકો સમાઢક અને ધધાદારી યુક્તિઓ અભ્યાસીને સારક નેચાણે કે સાશ-રોડા કરીને પેસા કમતો ગણુસ 'નિષ્ણાત' પણ નહિ હકીએપણ ૧૮૭૦માં પહેલવહેલી ટિકિટ છાપ ત્યારથી થકીએ ને આજ સુધીમાં દુનિયા આખીમાં ૧,૫૦,૦૦૦ (રોઢ લાખ) ઉપરાંતની નંતો ટિકિટો માલમળી છે એ તો રોડા સામાન્ય નાણુઓ કહેવ થ છે આમાં કોરો દિવસ દિવસ વધારી યોતો ભય છે, પણ ગણીતોના ધોરણ માટે એ આકાંક્ષા માન્ય થાય છે તેના ૧૦ ટકા, એટલે કે ૫૦૦ હમરે વિવિધ કિસમની ટિકિટો નેહું એમાં ની હોય તે હલ તેા શરૂ કરનારો શિખાક મળાય પણ હમરે અને પચાઇ હમરે વચ્ચેની સંખ્યાની નંતો ને તો પારો હોય તે મધ્યમ ને ૧૦,૦૦૦ ઉપરાંત નના ને તો પારો હોય તે નિષ્ણાત તથાન રાખવાનું છે કે એ સંખ્યા કુલ 'ટિકિટોની' સંખ્યા થયી, પણ 'નંતોની' સંખ્યા છે કીમતનું ઘટવ પણ આમર યોગ છે ખરી કીમત તો નંતોની વિવિધતા અને વિશાળતા ધરાવવામાં છે કીમતની પારો ૨૦,૦૦૦ ભતની ટિકિટ હોય, પણ તેની કીમત માં ૫૦૦ રૂપિયા પણ ન હોય, અને કીમતની પારો માત્ર રૂપિયાપચાનુ હોય ૨૦૦ નજ હોય પણ તેની કીમત ૪૦ ૦૦૦ રૂપિયા હોય, તો એ બેમાં ખરો સમઢક કોણ? ૨૦ ૦૦૦ ભતવાળો ન ખરો? હીખીન હકેવાય, કેમકે તેણે સમાઢકની ટિકિટવેંક નંતોવા કરીને (કાળજી, ધીરજ અને મયલોકન પૂર્વે) એ સમઢક કરેશો હોય છે ત્યારે પેસા મોખ મૂકી ૨૦૦ ટિકિટો સમાઢક તો સંકુ ખોર છે, કેમકે તેની હિં આમ મૂલ્ય ઉપર અને તેમાંથી ક્યારે સારા તડોતો ખાકી રાકાય

તેના ઉપર હોય છે

પણ શિખાકે પાને ટિકિયાની ચાટકી
 મોઢી વિનિધતા હોવી નેહંએ એ આંધ્રો
 સામળીને ખસરાવાની જરૂર નથી આ
 રાજગમા ને આસ અત્યની વસ્તુ છે તેને
 કાળજી, ધીરજ અને અમપૂર્વક મેળવેકું જ્ઞાન
 પાચ હજાર પુસ્તકોની લાયકેરી એકઠી કર
 નાસ કોઈ સામાન્ય યુજિના શીતલ કરતા
 એક બહુશ્રુત અને અલ્યાસી વિદ્વાન નેમ
 ચરિયાતા છે તે જ રીતે જાણુ રાખ્યાની
 વિનિધતા ખરીદી વઢને એકઠી કરી નાખ
 નાસ સમાહક કરતા ધીમેધીમે, અમપૂર્વક,
 એ તરફથી એકઠી મીને, અદાલતખાઈ કરી
 ને અને કાળજીપૂર્વક વીણીવીણીને નાના સ
 મઢથી શરૂઆત કરનાર ખીલો સમાહક
 ચરિયાતા છે ટિકિયાનેહંએ એ મુશ્કેલ
 જ્ઞાનનુ સાધન ઇબતો નેહંએ તેની પાછળ
 સફારી મામત્રતા, ઠીકું આપ્યું અને આને
 નીજાણ, અતપૂર્વમની સોધ અને ચૂટળીની
 વેવેચ્છુદિ હોવી નેહંએ સાત અલ્યાસ
 અને ધીરજપૂર્વકની સાધના વડે જ માણસ
 હજારો જ્ઞાનોના ગર્જાકરણ સમઘરો તેમજ
 ની શકે જ્ઞાન અને દહાણુ કરી નાણુથી
 મરીદી મકાતા નથી

સાચા ટિકિટ ઠોળીને મન 'ટિકિટ એન્ડ
પુખ્ત વરતુ છે સાચી તમનાવાળા સમા
કંને તો અધુરું પરદૈસસમા થોડા ફેર
શોધી કાઢવામાં જે છાપવામાં કોઈ આપે
અરે તેથી બાકી બૂલ શોધી કાઢવામાં
જે રસ પડે છે તે સોવા-મીઠાના સાચા
તટામાં નથી પડેતાં ચાતે જે આવશ્યક
નેનીસૂઝા કપાસના અને જાતજાહેરમાંથી,
કેસમકેસમની વિશિષ્ટતાથી વિવિધતાઓ
એ બિરતાવેલી છે એમ કહી દોષ છે તેનું
ફેર ખરેખર અને ખરા રાગાય દોષ છે

ਆਸਿਦ੍ਰਯਾਨੀ ਨਦੀ ਟਿਕਿਟੋ

રશિયાના બહારની તથા હોરીની નવી
રેલિંગના સમૂહ થયા અકમા આપણે હતો
મા અમને પાછલે પહે આરિદ્રિયાના પ્રન
પ્રતાનની નવી અપાર પહેલી રિલિંગના
સમૂહ આરિદ્રિયાતકમાર સધવીના સૌજન્ય
પિઆપિએ છીએ તેના અનુકરે પુષ્પ છાંડ
માતિ રહેયા હતાવર કબૂતર બ્રહ્મની ધમના
પણે અને કિલ્લા માતૃભૂમિ થેરી નરેશ
મા ચોડ અને વિખ્યાત મમતાના પાછા છેલ્લી
તારમા વિનિષ્ઠ પ્રતીક છે તેના હપર
યાને ખાસ ટપાલ સિક્કો પણ છે બીજ
કારમા પહેલી રિલિંગ કાલે મિલ્કામના રમ
જમા કહેલા કરૂંડે હવર આયેની રમ

ચિહ્નિત સમઘના ઠાપણથી થતો એ- મોટો ફાયરો તે નાનાવિધ જ્ઞાનના ઝોનોના પરિચય વધી ગયાય તેનો માત્ર આજો પદ્ધતિ આપણા પરતો એક સમૂહના કપર છાપ્યો છે તેની મગ્યાણીના હારમા ત્રણ વિષયાત પુરુષો (૧) ડેન્ગ્યોનાર્કની ડિઝિટ કપર ત્યાના જગજગીયાની પરીકયાકાર ડેન્સ એન્ડર્સન (૨) દક્ષિણ હોરિઝોનની ડિઝિટ કપર આક્રિમાનો એવળીની સરખાન સયાપ ક્રેસિલ હોર્ડ્ઝ, અને (૩) રગિયાનાની ડિઝિટ પર લેલિન બીજા હારમા પચુરખીની વિવિધતાની વાનગી છે (૧) ન્યુઝીલાન્ડની ડિઝિટ કપર ક્રોરી નામાનુ જનવન (૨) પ્રેન્સિપાલ ડોઝોનાની ડિઝિટ કપર આક્રિમાનુ 'એલાપી' નામક પશુ (૩) જ્વારેમાલા (અંધ અમેરિકા)ની ડિઝિટ કપર 'કેટેડાલ' પખી નીજ હારમા (૧) જર્મનીની ડિઝિટ કપર ત્યાનો વિષયાત પુરાતાન કિટોલ (૨) ક્રોક્ની ડિઝિટ કપર સુર્યદેવ અને (૩) જાપાનની ડિઝિટ કપર ત્યાના વિશિષ્ટ સદવાના વહાણોનો પરિચય મગ્યા કપ સાત તે તે દેશોના વિગિજો પશુ તેજા મગે છે ચોપી હારમાં એરમેકલની ડિઝિટોના નમુના છે જેમા પહેલી ઈંગલીની, બીજા હોર્ડ્ઝની અને ત્રીજા જર્મનીની (૧) અને એ તરિકા વાણુ કુલ્યનના વિવિધ પ્રકીરોના આપેલો છે પહેલીમા કાખાલો યોટો અને ત્રીજામા પુન્કલિના ગોળાને આપરીને કોડતર જર્મનીનો સમૂ પ્રકીર કડ છે, ત્યારે નવચી વિષા આલેખજનવાણી ડિઝિટના અનોખા વિગિજો હારમા વિશિષ્ટ વિચરતના દેરી છે

આ માસ (જૂન) ઇતિહાસમાં • દિનવિશેષ વ્યક્તિવિશેષ • પ્રસંગવિશેષ

દિનવિશેષ

તા ૧ વાવા જન્મ ૧૮૨૧ની સહાયથી લાદોર ની રાજધાની હી ગે
 ઠી (દયાના દ જોનો વૈદિક) કોલેજ રચ થઈ ૧૮૮૬
 તા ૨ મી જાન તિ ની જાનરોની ક્ષેત્રે મહિલાવિદ્યાપથ રચવાયુ ૧૯૧૬
 તા ૪ ડિસના મુવલેયુગની માળા રાત્રી ની ડોનો જન્મ ૧૦૦
 તા ૫ પદેવા મનાયુદ્ધના મિત્રિશા સેનાપતિ ડોન મિચનર દરિયા
 મા માર્યો થયા ૧૯૧૬
 તા ૮ હજરત મુહમ્મદ પામગર સાહેબનુ અવસાન ૬૩૨
 તા ૯ દિલીની લૂટ થયા ૫ જૂનનાર નોહિરસાહેબ ખુન ૧૭૪૭
 તા ૧૨ ગોળપેટગે પુનામા હિ દસેવ સમાજ રચાઈ ૧૯૦૫
 તા ૧૪ હવાઈ રસ્તે યાત્રાટિક મહાસાગર પાર થયો ૧૯૧૯
 તા ૧૬ દેશબધુ ચિત્તરત્ન દાસનુ અવસાન ૧૯૨૫
 તા ૧૮ નેત્રાવિયનને અગત કરનાર ચૌદરુત યુદ્ધ ૧૮૧૫
 તા ૨૨ વરને સોધી લાગાવા લાગે દિવસ
 તા ૨૨ રેખાથી કેરો સુધીના સોધી વા ની રવેલે જુદી મુઘલ, ૧૯૦૪
 તા ૨૪ હતર અમેરિકાના ન્યુ યૉર્ક લેન્ડ ડાઉનની શોધ ૧૪૮૭
 તા ૨૬ બાજશક્તિલુના આચાર્ય ચિત્તુભાઈનુ અવસાન, ૧૯૩૯
 તા ૨૬ હિંદમા સોનાનુ અવળ શરૂ થયુ ૧૮૯૩
 તા ૨૮ સોધી ન્યુ યુન રાત્રી કનિક મુઘલ સમાચારગરથયુ ૧૮૮૦
 તા ૩૦ હિંદના હાથે હાદાલ હ નવરોજીનુ અવસાન ૧૯૧૭

વ્યક્તિવિશેષ

હજરત મુહમ્મદ પામગર નાહોજ
 જન્મતાના આર મહુન ધર્મા રૂઝના અફ હિવાસ પૂર્વના આ

રથાપનાને જન્મ અરબવામાં
 મકા શહેરમાં ત્યાના ધાર્મિક રથજ
 કાળાની જેણેજ રાખતા રેશી
 નામના જીવ્યા મણવા કળમાઈ સ
 પડાના અખિબન ૨૦ માંએ થયેલો
 બાળવદ માતા પિતા કુમારી રેસ
 વાથી ૬ મ વર્ષ ઠી કમર કુમીની જમરા
 અરાવવ નુ મારાજવન બાળી ૧૦ વર્ષ
 ઠી વરે મકા અજુ તાલિબ સાથે તે

પાય ભર સાહેબના નામના
 નામના (મુહમ્મદ) મણુ સીદ
 પવિત્ર વ અકબરવાદની જોડી હાથ પાડી મકા રાજવાતે વેપારમાં
 રાતિ જોળ્યુ બ દ જા જા નામ ઠી એન્ડ શ્રીમત વિધવા બાઈના
 વેપારી કાળાના કુખી વરાન પરદોશીના વેપાર રાતે તેના બત
 વે રી કુનેહ તથા ધર્માવાદનીથી ખરીબએ એમના કુઓથી મોહિત થય
 તેમના સાથે લઈ કુને એ વળત અમની વય ૨૫ વર્ષ ઠી જખડીતનની
 ૪૦ની હતી ૧૮૨૨માં વેપાર ઠી સાથે હાદોરોના પળ કાપી તેજો
 કરવા લગ્યા મકાની હને આવતા મારાજીઓના નામ આવના રફા
 ભાઈ તેમજે સો આગેવાનોને શાલાવી હવ કુલ ફલૂલ નામનુ એક
 સરખા દય ડાહુ કુને ને બીલ પલ કેટલાક ધાર્મિક કાંડા સાતિથી
 તાત્યા વિચારશીલ પ્રોદ રાખાવ અને ધમાની અમીનદારીથી
 તેમના પ્રતિષ્ઠા અટની વધી કે લોકો તેમને અવ અગમન કહેતા
 હુ અરજ લોકોની અધ ધર્મ જૂન, બ્રહ્માન પાંદજ દરની કાંટ
 કૂટતા તેમની નૈતિક અો સામાજિક રિયતિથી તેમને થલો સતાપ

યતો અો તેમનુ ગન સત્ય તથા હકીકતી જોળ્યા બેચન રહે
 મકાની હતરે દીરા પહાડમાં તેમજે તગથ્યા કરી અને ૪૦ વર્ષની
 હમરે મોતને સુ હા પચામન મળ્યો તે અડસાર મરદામને પ્રચાર
 આઈથી સરગા તે લોકોએ તેમને ઉપહાસ કરો પછુ તેમના
 ઉપદેશથી આકર્ષાઈ પસંજળના કેટલાક માલસોએ ધરવારેજીવાઈ
 અને ઈ સ ૧૮૨૪માં તેમને ધર્મેપદેશ અપે આમગ્યા ત્યા જતા
 તેમનુ જળ વધી જરી એ બીરે કુરેશીઓએ તેમનુ ખૂન કરવા ધાઈ
 પછુ તે જો થીતોને રાતોરાત ધરામાંથી હટાઈ મહી રહેર બહાર એક
 કુશાગ્ર સતાયા અને તજી દિવસ બાદ ૬ ૧ ૧૮૨૪ની ૨૦ મી સપ્ટે
 ગરે પસરજ પહોંચ્યા આ દિવસ (ધર ધોળેને જવા)ના પ્રસન્ન
 ના રમરજીમાં તે તારીખથી હજીમાને હી જરી સન શરૂ થયે અને
 તેમના આગમનના માનના પસરજનુ નામ બદલીને મહીનત કન
 નથી (વખીતુ રહેર મહીના) પાડહુ ત્યાર પછી ઇસ્લામને પ્રચાર
 વધતો જ ગયા અને સોજે તેમને નવા રાજ્યના હાકેમ બન્યા
 નેરે મહીનાઓને નવા રાજ્ય પર કુરેશીઓએ તે પડી તજી શોહ
 હુમલા કર્યા, પછુ તે નિષ્પજ ગયા

ઈસ્લામ પખરે થયા બાદ ૬૦ વર્ષની હમર તેમજે મકાની
 સાત્રાએ જવાનો નિર્ધાર કરીને ત્યાની એક મઠિ ૧૪૦૦ માણસો
 લઈ સપાઈ અહિંસક રીતે હ મધારો વિના ત્યા ગયા કુરેશીઓએ
 સરગા તે તેમને રોક્ષા પછુ તેમના અહિંસક છતા અનુભ
 વર્તનથી તેમના પર બહુ અધાર થઈ અને એને પક્ષ વધ્યે હુદે
 બિચા ની સુનેહ થઈ એ અનુસાર બીએ વર્ષે હેકે આવવાની શરૂ
 કરી તે વાગ થયા તે બાદ ચલ્હીઓએ તેજર શહેર છોડી લઈ બાસ
 પાસના બાદશાહો પામે હજીમા રવી હાસંગે તેને આગે ઘરાકે
 પક્ષ થઈ દેશમિયાન હુદે બિચ ના કુરેશીઓએ બચ કરતા ૧૫ ૦૦૦
 માણસોનુ લગ્ન રોકાવી તેના સરદારને ૫ ઠી મુઘાલો અને છી
 તેને મ રી આપી એક પછુ માણસનુ તોહી રેડમાંથી મકા શરૂ કરી
 હ ૬ ૧૮૨૪માં ૬૦ વખતી રવે મકાની ઉદરી થાકા ફરી એ
 જ વર્ષના બહાની દર્મીએ તેજો જનતનગીન થયા

પ્રમુખવિશેષ

રાજા દાહીરતો વધ
 ઈ ડાગમાં સિંધમાં બાલુલ કુળના રાજા દાહીરનો અમલ
 ચાલતો હતો ત્યારે તે વખતના ધીમા બહર જેવળ પાલોના જેરો
 વાચ્યાવા સોહાની આલ વતની હતા આ વાચ્યાવાઓએ જેવલ
 બદરી પચાર લોકોના ૧૦૦૦ આરે ૧૦૦૦ કરોડો કરી તેમને પોતાના
 દેગ બતાવતા બચાદ ના ખલીફને દાહીર રાજ પામે એ મુસ્લિમોની
 માગ્રી મરી પળ આજિ રાજો પર પોતાનુ વચ્ચન ન હોવાને કારણે
 દાહીરે એ માગ્રી માગ્ય કરવાની અમરિ દર્શાવતા બધીરે સોમ
 નેન્ધ સાથે પોતાના સરદાર મીર મસિમને હુમલો કરવા મેરદા
 ખીર મસિમે આચ્યાઓને હરાવી મુસલમાનોને ઉઠાડાવો તે પ
 રી હાહીર પર પછુ હુમલો કરી દાહીરે સિંધને બચાવવા ખુલ
 પ્રવલ કરી મોહુ યુદ્ધ બચુ દ હીર બહાદુરીથી લડ્યો પછુ કે
 લાક દેશદાહીઓને કારણે તે લોર્ડો અને ઈ ડાગના વતની રમીએ
 ખીર કાચિમે તેનો વધ કરાવો દાહીરની શરૂવીર રાણીએ બાજીની
 જેના બે ઠી મરી કુલ ચાહુ રાખ્યુ પળ અને તેની દેશ વતી સંજો
 સિંધ દેશ સુસવાવના તાળામાં ના દિંદમા મુસ્લિમ આંમલ
 અને મુસ્લિમોની સત્તા રાખવાના ત્યારથી એ શ્રી સિંધ મકા

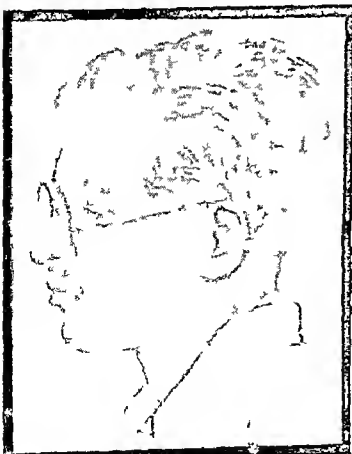
255TH

કરમચતના ખેડના પીવા જલે એ પી
કરકદામિના પીરુથોની રહે નાહિ ગારજ
નહિ જ કદી રે રામે જાલ વિના વિષ સીધુથો

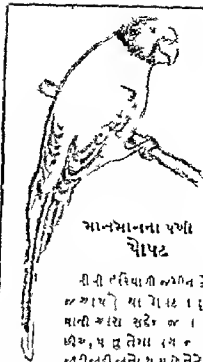
विधिवश मये सौजे सौजे ३३१ विधिगी यत
 ज्वतरमर्हो थोडु ७नी थल न पनाडत
 जत विसरतु भागी सान पुन सत नवना

੨੫ ਉਤਿਸ਼.੨੨ ਲਮਟ

ઉપર કહાદેરી મુદ્દા પ્રતારી હરિજી હદી આતી સંગોઠ ગોષ્ઠક રમિતો આ વ
નાર મ્લિ જાતમદારા સ્ત્રીને પોતાના છવતરનો ગત આલેગે જો જોક અવાતજનન ગા થી
જો પળ ગયા મામની દલીએ મુખાઈમ અ ગાશય હમીમ્ત જની અધુ પોતાના અવ
ક વા અન વખાતોથી ગાગના વાયકોના પરિણામક દરિયક વત્રમજ કે દાવમ
ઉપરવતથી અમારા પત્રમ ગિગ કતા મુખાઈમ નિસેસ રીટીના અમ મકાનની નાની
કામાન્ય એ આદીમાને મેમનો વાસ અમા- મુખામાનુ આલુ કુટ અને તેઓ આપાન
મામ્પરજો (કેવખીખાતા) નોકરે રસા ત્યારથી તો મિત્રો મકામગા મકામ સમાન
મુખાઈમના નિસેવ જનમજ મહોદર ગાગ વત ઉપરથી ચમગા સમયને વચ્ચે ને
પાલ આપશે કોવરવિયાથી તે હત મુધી ક્રીમી પ તદા અને વનવચ્ચે મુદર કિરે થી

श्रीया श्रीय नरय
 शंतिराधायी नमः
 ग ॥ श्री वेङ्कट
 क विनायक अने
 शैशवा राजकार
 साहित्यश्रेष्ठ तेष
 न सुप्रभप्रिय गि
 नो अने भुवान्
 गायत्री अति यथा
 करती मुलाह अभ
 मवाह न नाह
 म्बिकने गी मारी
 शिवायनी कश पश
 नमोभवा निष्पुत
 नवादा नमन कवा
 निवेदने अथर अ
 दाभ गोप मुथी
 भाष्ममे भे आयु
 म्बान्नी वा शि
 द्धिभाभा शिमेवे
 चाह ते वे गि
 नयाये अने अमन
 प्री नमः ॥

मानमानना पण ५३
५५५

ની ની પરિધા ની જાડીન જોઈએ

જાણીયો યા મોદદાદોને
માની જાણ સદેજ જાણિત
જીવ, પુત્ર તેમજાદાજા
જાણીયોજાણીયોજાણીયો

७६ था । ७ तावरी १ ता दरी ने पि ४
 थ ३ म छिनीतो ७ ४ ६ कुभा ७ (५ भा)
 ५ ७ भा ने ६ १ १ ७ १

મેનાતા મ્મની તેતી કા નાત યા નાત
 મા વિશેષ નાતને રૂકે તેની વા પી
 તથા ખસા જ ના વા જાતા વા ખસ
 નાત પછા તેની વિગિખતા તે રૂકે નેત કા
 મનુ માદાને વાદ પી જાવવાણુ રૂકે
 રાતુ જા કોય રૂકે અને ખસા રૂકા ખસ
 તે પ્રચિત ને કોય રૂકે

[illegible][illegible]

નક વેપારી પેટોમાં મહેતાજીનું મગ મરતાવતા રહેતું, અમેજી, મોઠા કેપ્સ ને પાલિંગ સાદિયતા સર્વાંગે બહુશુભ સાદિયત રેડી બન્યો, અમેજી પાકવારી સાધનાને તમનાભયી પુરુષાલેખન પરિણામ હવે જમન રહેતી, પાલિંગ કે રમિયન સાદિયત વિષે બે કોઈ પુષ્કા મરવા કે પુષ્કત ગામગી આવનાર કોલેસિયોનોથી માલિને મુળાઈની મોઠી કાચબેડીઆના વાચબીઓને મુખીના વિવિધ માણસો એમના આ વિરાજ જ્ઞાનત રહેતા લાખ પામતા ગયા, આપણને બલવશત રતનાર બાઈ હરિચન્દ્ર એમની મુકલ બહુને બગાડે ૧૮૦૬ની હજીરે ડિરેજમેન્ટ આપવામાં થયેલ તેમના બૂન મુરત ખિલતા બે એકવાદ ગામ માં મોલતા અમલ

પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષણ મુળાણમાં લઈ ગોઠીક મથા બાદ, હવે અભ્યાસ માટે બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં જવાની તથાની પિતાના અવસાને લીધે રાજી મુખી, કેશી વેપારી પેટોમાં આગને નોકરી દેતા પેટોથી પેટોથી આ અભ્યાસ બહુરોડાના બહુરોડાના લેખી એ નોકરી સાથે લેતા રી રહેતે એમને મહેજાના અભ્યાસ કરેલા ૭૫ રાત હાઈસ્કૂલના શિક્ષણની સાથે સાથે બૂની ટબ પ્રગણે સંકૃત બે વેદાંચના રીખવાને પણ પ્રયત્ન કરેલા

મુળાણમાં મહેતા નોકરી અર્થે અભ્યાસ ઊડી દીધેના હોવા છતાં વાચનને નાદ એમના એટલા તીવ્ર હતો કે શબ્દ, રાજકારણ, સરકાર, ઇતિહાસ, વ્યાખ્યાન વગેરેના પુસ્તકોથી સાદિયતા પછી ખરા પુસ્તકોથી તેમને પરિચિત હતા તેમ જ રાજ્ય સાદિયત અને સરકાર (પુષ્કતને પાકાર વિષે) એમના અભ્યાસ એટલો બહોળો હતો કે અકબજત પોવાડ વિષે પોતે વાચેલા પુસ્તકોની યાદી મુખા હવાના પોવાડના એકબીને પોવાડીને વિશેષ પુસ્તકોના નામ જોઈ મથા માટે તે આગને ગળવા માં લ્યા કે એકબી (ડો) આનાસિ નેશી) કે હજી કે પોવાડ વિષે મારા કરતા પછી તમે વધારે પુસ્તકો વાચ્યા છે પાકળથી તેમને મુળાઈમાંના પોવાડના નેડાની ખાતા માં નોકરી ગળી કે જ્યાં મહાપુષ્કા એ જે રાજામાંત થયા બાદ અમી ખાતા બધ કચુર્યા મુખી રહેલી કુપરાત તે કવાનાબચારી ને રસિક એમના હતા ને જે રહેલો કચુરિયાનાની પણ એમને રહિત હતી સાદિયત ને મહાની આવી સુમેજવળી રહિત હોવાથી પોવિશ કિલ્લો ખાતામાંથી મુખા થયા બાદ મુળાઈમાં શી નચ્ચત રાગી ને શી મુખી કાકુર ની સાથે એ 'નાલદા' પ્રધારનચક્રમાં નેકાયા એ કી સરનાના શાના બધા પ્રધારને ગાના ને વિષાતી છે

હતા, મિલતા સાદિયત અને સરકાર વિષેની એમની મુલ કોઈ અનોખી બની ને બે હતી તદ્દન મ યગ આવકમાં સાદુ છવન મળતાં કો મહેતાજી જેવા માણસને કોઈ કનાપ્રદેશના રી સવારો પ્રધાનતા હયિય કે કુદરત ખરીલતા એનારા પછીજી અચરખ પાગી જતા એ જ રીતે કોઈ હયિય સાદિયસિક ગિમને, તેના જગડિને કપાવમા એકઅકકગાદા છપાઈને મૂલ્યવાન કાચ મગલ કે સાદિયત મ્ય એમના તરફથી બેટ આવી પળી તેને આજી રૂપિય ને આડે બનાવી મુકેતો કમલગાક અધિધા ને કમલ મુદ્દાચરના એ આસક પાસે સારો ટુશોરદી ન દેવાય, પણ કુરેષ અમેરિકાની ચપરાલ મણીની 'વિગિટ' સંકલિતની મેથી ચોપકીએને સમજ રહેતો

આવી રમી રસરતિ અને વિશાળ વાચનવાળા બાઈ હરિચન્દ્ર આ જમાનાની છાપાળ બે હરોલ પાકવા નથી, બહો, એક સન્નિગે હમણા જમાણુ હવે તેમ આ એમના એ unknown soldier- જણાણ સેનિક જેવા હતા, અને એમ જ અણુભય રહેતે, અચાનક અ જ્યાં માસમાં સાદ્યા મથા પછી ને મના નેગાન ને તરખા એમના

તરકાર સક અને હાસાહી હમણા હોવાની કેરોગ રહી રહે તે સૌ એક કુમલ ગિમની આ જમાણુને મકગાદા સ મરસેવની મોઠ મોઠ પછી છે આ હમણાને અમલ રીતે તે, એમના એવા હેલગ મિત્ર મુળાણની જે અવત મોઠ પછી છે મેના આધાનથી કુલજે ત્વારે ખરી આજે માન આ અણુકગી અવિધી એમના અંગને શાપિત દુઃખી માં માળીય છોગ

કોઈકોઈનાલ

શકૃતિએ જ્યાં હજુ કાચ પોતાના માપુરે વેળાબુ છે તે હિંદ બરમા મધ્ય એક આગેવડાઓ આ લખા પાવાનું રહેલ, મગલ દેવામાંના મહુરા બિલકામાં પાવનીની ટેકરીઓના પદારો પ્રત પા આવેલું છે મિરિ નિવાસોમાં રાગી કે અખાતા નીકમિરિના રંગ મગલ કરતા પણ અહીંનું લખાગાન અડિયાતુ જણાય છે, અને એટલી જ લંચી બની પતિયા ત્યાં બે વેધશાળાને લીધે છે

કોઈકોઈનાલ દોડ દેશનથી ૧૦ માર્ચ ૧૯૨૨, સમુદ્ર સામીપી ૬૧૦૦ ફૂટ કોચે વસેલું આ નાનું ગામ શાપિત અને આરામનું આઈ ધાગ છે વાંદર વેડેસ તથા બીજીની આધુનિક સગરમાં મોઠાની ચાળી ટેકરીમાં ને આલવાઈક નિસર્ગરેશથી બહુબલુ ને રમણર શ્રોમધમાં ત્યાના વિશાળ સરોવરને લીધે વધુ આકર્ષક અને છે

કોઈકોઈ દેશોની જરોર દેડ નાગેરી ટેકરીઓને પોતુઓ પસાર થતો ૩૦ માઇલ વાગે રહેતો દેશમાં જ્યાં માટેનું એક માં નામકલું છે તેની આજુબાજુની હરિયાળી ને પાડીના થોથો બધી જ ચિતા બુવાળી છે તેનું માલક વાતાવરણુ સ્થી રહે છે

રેલથી જલ્દી માર્ગેલ દેશ આ પ્રદેશના શોધક રથે ૭૨૮ ફૂટની કોચકોએ અસરકારક પિત વેધશાળા છે, જેમાં પુષ્કત પુલ કચ, લખાગાનશાસ્ત્ર તથા સંગ્રામે લખતા માસકી અવધાઈને અને ખગોળશાસ્ત્રીય ગિરીકણો કરવામાં આવે છે તેમાં પછુ કુષ્ઠ કાચ તે સુધે વિજ્ઞાનને લખતા નિરીક્ષણેનું ધાય છે

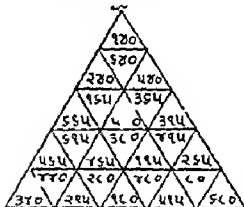
ટેકરીની આજુબાજુ શી રાગાનપત્ર નાગાની સે અનેરિત હિંદ બાજમે બધાવેલું મહાબલુનું સુર મરિર છે આડાથી અને પ્રસરેલ પોર્ટ પછી પદારના માળામાંથી ફર પાકવીની ટેકરી પર વિશાળ અવાધાગ (મરિર) તથા તેનું સરોવર એક શાકવ છે મિલક રેલ્સ નામ માં ૪૦૦ ફૂટની કોચકીવાળા વધુ જમણત સીધા ખડા પછુ અહીંના દરવાજા મરિર બનયાત કમરે છે

મિલેકોની વચ્ચેની બાજુની

સોરરને વનરાજ એ અખી દુનિયામાં સિદોની એક મિરિર બતિ જણાય છે અને હિંદબરમાં તે રી વચ્ચે કાઠિયાવાડના ખીસ જમાણા જ ગાન ગમીરિલ છે ૭૫૦૫ તે રી વચ્ચે કિવપ્રતિદિન પછી મળી દોવાથી જમણત આ મોટું માણીવન સાચવા માટે થોડા રાખય પર વગરાધાન જવાદરજાવા ખાસ ફરમાનોને નેય મિમર ની બધી કરવામાં આ રી હતી હતે, તેમજ આ કમનુ માજ વસીરે જ્યાં અગ્નિબની રમી તારીંગ નિંદોની વચ્ચે મજુરી માં વગા આ રી છે અમુકી મુજબ સોશમ્પૂના જમાણા હાત રહી સિદો રહે છે, એમાં ૧૦૪ મોટા અને આશીસ માં છે

આમાં બગવાળા ખાતે ૪૬ કીસાવદર ખાતે ૨૪, સાચેખ ખાતે ૬૮ અસધાર પાસે ૪૫, અમરેશી પાસે ૨૧ અને મિરનારમાં ૩ સિદો રહે છે આ કપરાન બી ન કુસરેઆગ પણ દ્યાર ક્યાર સિદો રહેતા હોય આગ બળાય છે પરતુ એ અખી વિષયો મેં બ રી હવે બાજી છે આ કપરી વચ્ચેનિમલતી ટેરીને કરાગીમાં છે તેની વચ્ચે રસદ યા છે દોઢ વર્ષના સંતોષન અ રાને વ

આવી પહેલી તારીખેએક કૌરુ
 દુર વાળીને દેશબ્યાપી દુઆરો
 એક પદ લેખવવાનો કૌનુદેશ
 થિ છે તે સમયે મોડળ (મોશાફ) આ સદ
 તા રાજની ભાગ્યતીસદેહના પ્રથમગ્રેખી
 બદ પ્રથમ યાદ આપે છે એમની ભાગ્ય
 રવાનગી વિના કાઢ કાપવાની કોમના
 આગાશાસનગાનાહાહરી એક અતર
 આગાની મોડળની જ એ નવી ફરી મગાદે
 મઠકની રાજાવગાહરી કાઢ આપવુહુરે તે
 મા આ પીરેગાહરીની અરુદાવતિમાગી
 તેને ના પાડતા એમણે કહ્યું, 'આપણે આ
 નવનબો મહેલ છે તે શ્યામ પરી અપે નવો
 નાળા પીરેગાહરી કરવાને સદ્દ કરીએ તો
 ધારી મુદતમા બધે એક શતમાપણ આપણે
 માહી 1 તેની જમી અપાને કરી મગી
 પણ 1થી નાખજુ કદ આ રો પે તેમવા
 ખરે પણ 1થી ની મકવાના હવા

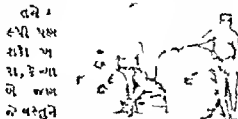
૬૮૫૦ અત્રિગાહરી તો બાહુ 11 કપર
 ને રેવેશ (ગિલાએ ગા) અને પિન અમલે -
 મા અવતા નાના ચિત્રગેગાની રકમોને
 ગરવાગોઈ મા આ વપ (૧૬૧૦) જેટલા
 ય ચ છે (અમરિકાના અથવા પશ્ચિમના
 અગ્રી મામતી શ્રી એન લોગાંશી રચિન)

અનેમાર્ગશબ્દ આમ-ગેડવાથી પડતો
 લાગી મારી, બેટ, વાગ ની નાં પડી

દુરગતાવતની ધર મુખી પદોથિયા એ
 દરીકો એક અમેરો સામામામા ૧૩ મથા
 ૨૫ મારે બેસો હોતો બીએ બહારઆવતો
 હોતો એમ નીલો એમને મુદતથી મુદ્દ હુ
 પદમાએ ૩ મો એતો નથી

તે એક જ બીલએ ૬૦ થી ૬૫
 રવક (બદ ૧૫૦)

કહેવતોનો અથ 'વાધરી નાદે બેશ
 ગારી' વાધરી (આમદાની નાની દોરી)નો
 આ ૧૫૦ તને મરુજાની મેર ગારીના જ
 વા ની મુજુ એક બેરકુરી બેરુ છે, તેજુ
 કોઠ મામુલી મથ માટે મોટુનુમાન વદો
 રવા નીકળજુ નુર્બાશમુડે છે એમ દર્શાવવા
 માટે આ મગાર કદાહરમુજાથી મ્હેવત વપ
 રાય છે તેને મનની બીજ કહેવતો આગ
 હમાકીને તાપા ની ૧૨ ની 'વડ બા પિને વડી
 પછું રકુ બીવા માટે બીત પાડ ની વગેર

તમે
 દર્શી પણ
 રાંધી ખ
 રા, કે ના
 જે બાજ
 ને વરુદને
 મદેશી રહા છે તે સિકા છે પાસિ
 દિક મહાસામરના મોતોને દીપસમુદ્ધમા
 ના 'વાધ' કાપના વતનીગે આવા મજા
 વાળા પાથર 11 સિકા વા તે છે, જેમાં સાંકડ
 બરા ની જે બજ કાયકો તે નઈ અથ છે 1

વિવાયતમા દો મુવક હોવાને મરજો
 આમુરો બહુ રનાન ન કરતા હાથમો
 દા છે, ત્યા, એરી મજુરી નીગા છે ૨
 ૪ ગાખુસ તેના આખા દવનમા દાકુરો
 નાવા માટે દોડ હાંચે ૧૦ પાગી વા તે છે

વારી ની થીએલતા વાસલોસાયે કારો
 દરો વાળી મુકાથી મુજુ અજુ નકે યદે
 અનવગી નીતે મુનધિત રહેશે

આ પી હવસુધિમા દેના પરિમાળથી

પ્રેળિયો સૌથી
 મરુડી ન તગર
 કાંથી અવવાન
 ચાલિત થવા છે
 કરોગિમે પોતા
 ની વખાહ કરતા
 તેા 1 મુજુ અવર
 નેકરોટમારોડી
 ગા છે ને તમક
 પોતાના વગન
 મરતાવખજુવ
 અનબીચીર કેકે

એવા વડન શહેરની વસતિ આખા
 મુરેવિયા ખડગી વસતિ કરતા મુજુ છે

આખ આ રીને બહુ દુખની હોય તેના
 કપર લીસાહના પાનને સાક કરી, થી નો
 પડીને 1 મારી કરી, દેક આખે આરઆર
 પાથ પાનની થોકડી મુજી પડી પાગી રેવા
 થી આખમાથી ગરમ પાની રૂપે મરમી થી
 અદીને સવારે આખ માખી થઈ બેસી

આવડ ખારીક મરિતવ જેવા કપડામાં
 સલામતરીતે પિન બરાવવી હોય તો કાપ
 કની તમેના સામયા દોઢન ૧૫ થી ૨૦ ફીટ
 રાખી તેમાં બરાવવાથી તેને ટેકે પિન ભક
 રહેશે અને ૬ 1૨ ફીટનો નહિ

એક અદ્ભુત બીજ છે. દુનિયાના તર્થગ-
 મા તથ્યમરે માણસ પાસે પણ એને ખરી-
 દવાના પેમા નથી. પણ તમે ધારો તો એ
 મદન મેળવી મોકો. એનુ નામ સતોપ.

પૂર્ણતાને આરે પહોંચી ગયું છે!

★ ★ ★

નિર્દોષ રમૂજથી

ગુજરાતના

ચિત્રરસિકોના મુખ પર

મીઠા મલકાર મૂકી

આપનાર

★

શ્રી

સૌરાષ્ટ્ર પ્રોડકશન્સનું

બીજું હાસ્યપ્રધાન રસચિત્ર

શ્રી લક્ષ્મીચંદ વી. શાહ રજૂ કરે છે

નસીબદાર

નિર્માતા આર. એમ. મહેતા

પ્રકાશક પૂર

દિગ્દર્શન મગનલાલ કંકર

ગીત

મંગીત જગદીપ વીદાળી

કથા દામુ સાંગાળી

નિર્માણમંત્રી કાંતિભાઈ જોશી

★

ગુજરાતનાં મુખ્ય

ટેન્ડ્રીમાં તુરતમાંજ

રજૂઆત પામશે!

બુધિકા

○ ઉમાકિરન

○ મનહર દેસાઈ

○ નંદિની દાય

○ અરવિંદ

○ મધુરિકા દિવેચા

○ ભગવાનદાસ

○ કમલેશ કાકર

○ બાંકે બિહારી

○ કાંતિલાલ

○ હસમુખકુમાર

○ લીમળભાઈ

(વિગત માટે)

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર પ્રોડકશન્સ

શ્રી સાહુ સ્ટુડિયોઝ, દાદર, મુંબઈ ૧૪

સ્વાસ્થ્ય સમ્બંધી
બ્રેઈન માસિક

આરોગ્ય
વાર્ષિક
મૂલ્ય
૪) મુફત

પતા: આરોગ્ય ગોરક્ષપુર

લાંબા સમયથી જે નહોતી મળતી તે
સૌ. હંસા બહેન મહેતા કૃત

વિખ્યાત

ખાલવાર્તાવલિ

પાંચમી આવૃત્તિ

એની ચાર આવૃત્તિઓ ખપી ગઈ

એજ એની લોકપ્રિયતા બતાવે છે

વાંચતાં શીખતાં નાનાં બાળકો હોંશે-
હોંશે વાંચે તેવી, મોટાં બીબાંમાં,
આપણી બાણીતી શિશુકથાઓ

ચાર રંગીન ચિત્રો તથા ૩૧ સ્વચ્છ ઉદાવ-
દાર સાદાં ચિત્રો સાથે પાકા પૂઠામાં

કિંમત જે રૂપિયા પોષ્ટેજ છુદ્ધ

કુમાર કાર્યાલય લિમિટેડ - અમદાવાદ

વડોદરાની મહારાજ સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીનું તંદન નવું પ્રસ્થાન

લલિતકલાઓ અને સંગીતનો અભ્યાસક્રમ

વડોદરાની મહારાજ સયાજીરાવ યુનિવર્સિટી તરફથી લલિત કલાઓ તેમજ સંગીતના વિભાગના અધિકારીઓ દ્વારા આજીવન સુધી માટેના અભ્યાસક્રમો (પ્રોગ્રામ) તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે. આ અભ્યાસક્રમો (પ્રોગ્રામ) (ચિત્રકલા), સ્કલ્પ્ચર (શિલ્પ), એપ્લાઈડ આર્ટ્સ (અંગીત) અને મ્યુઝિક (સંગીત)ના વિભાગો છે. તેમાં દાખલ થવા માટે જોડાણમાં આપેલી નાણકાત મુજબની એમ. એમ. સી. (માધ્યમિક શાળાત પ્રમાણપત્ર)ની પરીક્ષા પાસ કરેલી હોવાની જોડાણમાં સરકારી ડા. ૭૦ તથા વિદ્યાર્થીનના અને વૈદ્યકીય રી. ૧૫ છે. વિદ્યાર્થીએ તમજાવેલા વિદ્યાર્થીઓ અને માટે ૧૯૮૨ની ટીચરો (જાનારો)ની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. દાખલ થવા ઇચ્છનારો આજીવન સુધી સર્વિસ ડા. ૧૨ પાસેથી પ્રવેશપત્રો મંગાવી બરી મોકલવાના છે.

વિદ્યાર્થીના વિભાગમાં અભ્યાસક્રમના વર્ગો ૨૦મી જુનથી શરૂ થાય છે. સંગીતના વર્ગો નવેમ્બરના બીજા અઠવાડિયામાં ૧૩ થશે. તમારે તે ૧૩ ઇચ્છનારોએ બરી મોકલવાના અરજીપત્રોના દોષ્ટ, પ્રોપેટ, (માનવપત્રો) વગેરે માટે લીધેલી મુદતમાં રીતને અનુસરવી.

ફોન નં. ૨૦મી જુ. ૧ ૫૦ માં રોજ ૭:૫૫ થી ૮:૪૫

ડીન ડ્રક્લેન્ડ બાઈ રાઈન આર્ટ્સ પુષ્પમાગ યુનિવર્સિટી ઓફ વડોદરા

વિદ્યાર્થીઓ, વેપારીઓ, વકીલો, વિદ્વાનો વગેરે મગજનું કામ કરનારાઓ માટે આજીવન

અંડુનું પોષ્ટિક કેસરી જીવન

નાના-મોટા સાત-સાત નમળા-સખળા, સ્ત્રી-પુરુષ, સૌમ્ય એવું સેવન કરી શકે છે.

મહારસાયન

રસમિદ્ર અથવા કેસરી કનૂરી અને બીજા દીપન પાચક ને પોષ્ટિક ઓષધ મેળવી લીલા રસદાર આયુર્વાગથી બનાવેલું સુરોચિત, સુવાસિત, સ્વાદિષ્ટ અને પોષ્ટિક આયુર્વા

કિંમત

તેનું નિયમિત સેવન

૧. રૂ. ૧૦
૨. રૂ. ૨૦
૩. રૂ. ૩૦
૪. રૂ. ૪૦
૫. રૂ. ૫૦

લાભુ આયુષ્ય તથા સારી સ્મરણશક્તિ આપી શરીરમાં બળ, તેજ ને ચેતન પૂરે છે.

કારખાનું
મયારીરાડ
મુબાઈ-૧૪

અંડુ ક્ષર્મા સ્યુટિકલ વર્કસ લિ.

અમદાવાદના એજન્ટ લોગીલાલ શ્રવણ, ગાંધીરાડ

કુપાન
જૂની મહાજનનારી
મુબાઈ-૨